

T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

KİTÂB-I İKLİM-İ CEDİD
(METİN-İNCELEME-DİZİN)

DOKTORA TEZİ

Hazırlayan
Zeydi KARACA

Niğde
Aralık, 2021

T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

KİTÂB-I İKLİM-İ CEDİD
(METİN-İNCELEME-DİZİN)

DOKTORA TEZİ

Hazırlayan
Zeydi KARACA

Danışman : Prof. Dr. Hikmet KORAŞ
Üye : Prof. Dr. Ziya AVŞAR
Üye : Prof. Dr. Talip YILDIRIM
Üye : Doç. Dr. Filiz Meltem ERDEM UÇAR
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Hakan YALAP

Niğde
Aralık, 2021

YEMİN METNİ

Doktora tezi olarak sunduğum “*Kitāb-ı İklīm-i Cedīd (Metin-İnceleme-Dizin)*” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde tez yazım kılavuzuna uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. .../.../2021

Zeydi KARACA

ÖN SÖZ

XVI. yy.ın son çeyreğinde hâlâ siyasi ve askerî gücünün zirvesinde olduğu bilinen Osmanlı Devleti'nde, ilk büyük hamlesi II. Murad Han (1404-1451) döneminde yaşanan *Türkçeye Çeviri Girişimleri* sonraki dönemlerde de devam ettirilmiştir. III. Murad Han (1546-1595) döneminde gerçekleşen çeviriler ise önceki dönemlerde yapılan çeviri faaliyetleri dikkate alındığında konuları itibarıyla artık sıradanlaşmıştır. Ancak bütün bu çeviriler içinde bir tanesi görülüyor ki yazıldığı dönemde ve coğrafyada o zamana kadar Türkçeye çevirme işine girilmemiş konusuyla bambaşka bir yer tutmaktadır: Bu eser 1583 yılında yazılmış olan *Kitāb-ı İklīm-i Cedīd*'dir. Bu nadir eserin ana konusu *Yeñi Dünyā*'nın yani Amerika'nın Avrupalılarca keşfi, işgali ve istilasıdır.

Serlevhalarında *Tārīḥ-i Hind-i Garbī*, *Tārīḥ-i Yeñi Dünyā*, *Ḥadīs-i Nev*, *Ḳuṭr-ı Nev* gibi farklı isimler yazılı başka nüshaları da bulunan esere ülkemizde ve dünyada pek çok kütüphane ev sahipliği yapmaktadır. Eser ilim âleminde daha çok *Tārīḥ-i Hind-i Garbī* ismiyle bilinmektedir ancak yazarı, eserini metin arasında *Ḥadīs-i Nev* ismiyle takdim etmektedir.

Yazarı, *Kitāb-ı İklīm-i Cedīd*'i üç bölüm hâlinde hazırlamıştır. Eserin ilk iki bölümünü Orta Çağ'da kaleme alınmış Arapça astronomi ve coğrafya kitaplarından son bölümünü ise Yeni Dünya'yı konu edinen İtalyanca ve/veya İspanyolca kitaplardan olmak üzere *seçme* bölümlerden çevirmiştir.

İbrahim Müteferrika tarafından İstanbul'daki ilk Müslüman Türk matbaasında basılmak üzere seçilen beş kitaptan biri olan eserin Fransızcaya, Farsçaya ve İngilizceye çevirileri de yapılmıştır. Bu hâliyle eser hem kaynak edindiği metinler hem de kaynaklık ettiği metinler açısından farklı dillerde oluşturulmuş zengin bir metinler arası aktarım ağına sahiptir.

Latin harflerine aktarılmış Türkçe metin, biri 1999 yılında diğeri 2019 yılında Türkiye'de gerçekleşen iki çalışmada yayımlanmıştır. Ancak harekesiz metinli nüshalar esas alınarak yapılan bu çalışmalar dönemin dil özelliklerini tam olarak yansıtamamaktadır ve söz konusu çalışmalarda bazı okuma ve lehçe içi aktarım yanlışlıkları bulunmaktadır.

Tez çalışmamıza esas aldığımız Beyazıt nüshası, nüshalar arasında tamamı harekeli tek nüshadır. Aynı zamanda nüshaların en eski tarihli olanıdır. Beyazıt

nüshası harekeli olması bakımından yazıldığı dönemin dil özelliklerini en belirgin biçimde takip edebileceğimiz nüshadır. Nüshaların metinleri arasında çok sayıda farklılık olduğunu da ilave etmek gerekiyor.

Eserin yazarının kimliği, eser hakkındaki akademik çalışmaların pek çoğunda tartışma konusu olmuştur. Bu tartışmaların ana nedeni, Beyazıt nüshası dışındaki nüshalarda, yazarın adının açıkça yazılmış olmamasıdır. Fakat Beyazıt nüshası, en eski tarihli ve görsel olarak Sultan'a sunulmaya en layık nüsha olduğu için biz eserin yazarının kimliği konusunda şüphe duymuyoruz. Eseri, ölümünden sonra yazılmış tezkire türü eserlerde kendisi hakkında bilgiler bulunan, Osmanlı ilmiyesine mensup tanınmış bir bürokrat olan *Emîr Muḥammed ibni Emîr Ḥasanı's-Su'ūdî* yazmıştır. Kendisi değişik yerlerde kadılık görevinde bulunan yazar, mesleği gereği aşına olduğu Arapça kelimeleri yoğun biçimde eserinde kullanmıştır. Eserine kaynaklık eden Arapça ve İtalyanca metinlerin söz dizimi de yazarı etkilemiş görünüyor. Özellikle hem Arapçadan hem İtalyancadan çevirdiği kısımlarda çok sık kullandığı ve bağlacını kaynak eserlerden olduğu gibi aktarmış görünüyor. Aynı anlama gelen fakat farklı kök dillere ait kelimelerin aynı satırda kullanılması ise yazarın ilginç bir çeviri üslubu denediğini gösteriyor. Müslüman bilginlerin eserlerindeki coğrafya bilgisi hatalarını ise kendine yaraşır bir kibarlıkla eleştirmektedir.

Kitāb-ı İklīm-i Cedīd, Türk dili tarihi açısından bazı arkaik biçim birimleri yaşıyor olması sebebiyle de önem arz etmektedir. Metin, Türkçe ve Arapça çok sayıda kelimeye yeni yan anlamlar ve mecaz anlamlar da kazandırmıştır. Eseri Türkçe açısından daha da önemli kılan bir başka özelliği ise Yeni Dünya'dan Türkçeye yansıyan *yeni* kişi, unvan, yer, hayvan ve bitki adlarıdır. Bunların bir kısmı Amerika yerlilerinin dillerinden İspanyolcaya oradan çeviri yoluyla İtalyancaya ve nihayet aynı yolla Türkçeye gelmiş kelimelerdir. Bir de Yeni Dünya'da -Amerika ana karalarında ve Atlas Okyanus'unda- bulunan bazı yer adlarının Türkçeleştirilmesi vardır ki yazarı bu hususta takdir etmek icap eder. Zira bizce eserin Türk dili açısından en güzel yanlarından biri İspanyollarca verilen coğrafi adların bir kısmının Türkçeye çevrilmiş olmasıdır.

Eser; Arapça kaynaklardan çevrilmiş, Müslümanların kozmografi, astronomi ve coğrafya bilgileriyle başlamaktadır. Bu bilgileri Yeni Dünya'nın konumunu okuyucuların daha iyi kavrayabilmesi için alıntıladığını bildiren yazar aynı zamanda Müslümanların bu konulardaki birikimini de göz önüne sermek istemiş olmalıdır.

Çevirmek için seçtiği Yeni Dünya'nın keşif süreciyle ilgili metin parçaları, metne kronolojik sıralamaya dikkat edilmeden yerleştirilmiştir. Yazar, yer yer Osmanlı Devleti'nin karar mercilerine bu kıtalara ve okyanuslara sefer düzenlenmesi için bazen açık bazen üstü kapalı tavsiye ve teşviklerde bulunuyor. Yeni Dünya'daki halkın yaşam biçimi, inanışları vs. ile buralardaki bitki ve hayvan çeşitliliği; ekonomik değeri olan yer altı ve yer üstü kaynakları hakkında yeterince bilgi sağlayarak bahsi geçen emeli için bir gayret ve iştah peyda etmek istemiş olmalıdır.

Tez çalışmamız *Giriş* ve *Metin*, *İnceleme*, *Dizin* olmak üzere üç ana bölüm üzerine kurulmuştur. *Metin* bölümünde eser, transkripsiyonu yapılarak Latin harflerine aktarılmıştır. *İnceleme* bölümünde metin *imla*, *ses bilgisi*, *şekil bilgisi* ve *anlam bilgisi* alt başlıklarında incelenmiş ve XVI. yy.ın son çeyreğinde vücuda getirilen bu eser bağlamında dönemin dil özellikleri ortaya konmuştur. İnceleme bölümünde müstensih kaynaklı olduğunu düşündüğümüz yazım yanlışlarıyla tanınmaz hâle gelen kişi, yer, hayvan ve bitki adları kaynak metinlerle ve bu metinler hakkında yapılmış çalışmalarla karşılaştırılarak tanınır hâle getirilmiş ve İspanyolca / İtalyanca alıntılarda görülen imla-telaffuz ilişkisi Türkçe metinle karşılaştırılarak incelenmiştir. *Dizin* bölümünde metnin ilk defa tam ve esaslı bir dizini çıkarılmıştır. Oluşturulan gramatik dizinlerle söz ve söz gruplarının kök dili bilgisine, sözcüklerin türüne ve metindeki anlamları ile metnin neresinde hangi biçimde kullanıldıklarına yer verilmiştir. Bu bölümde bizi en çok uğraştıran durum hiç şüphesiz dönemin Türkçesinden farklı bir alfabe ve imla kullanan İtalyanca ve/veya İspanyolcadan alıntılanan kişi, unvan, yer, hayvan ve bitki adlarının XVI. yy. İtalyancasında ve İspanyolcasındaki görünüşleri ile günümüzdeki karşılıklarının tespiti olmuştur. Yeni Dünya'nın keşif, işgal ve istilasını konu edinen kaynak eserlerin XXI. yy.da dahi Türkçeye tam çevirilerinin yapılmamış / yapılamamış olması ise çalışmanın ilerleyişini yavaşlatmıştır.

Sabır ve emekle nihayete eriştirilen bu tez çalışması için öncelikle beni dünyaya getirip yetiştiren anneme ve babama; bu uzun soluklu ve yorucu çalışmayı neticelendirmemde fedakârlıklarıyla en büyük pay sahibi olan değerli eşim Melda Karaca'ya, sevgili kızlarım Gülsima ve Aysima İpek'e, kayın validem ve kayın babama; *Yeni Dünya'nın Keşfi* konusunda ilk ilgimi uyandıran sınıf öğretmenim Fehmi Adanur'a, dil bilincimi uyandıran Türkçe öğretmenim Zekeriya Metin'e; eserde Arapça metinlerden çevrilen bölümler için zaman zaman başvurduğum Mısırlı

dostum, El-Ezher Üniversitesi Diller ve Tercüme Fakültesi Türk Dili Bölümü'nden Dr. Muhammed Abdurrahman'a, bu süreçte moral ve teknik desteklerini esirgemeyen değerli meslektaşlarım Ali Çiftçi, Ünsal Doğan, Kaan Kaya, Mustafa Kahya, Ömer Tunç ve diğer meslektaşlarıma, çalışmamın sonuçlanmasını sabırla bekleyen ve beni daima destekleyen çok kıymetli danışmanım sayın Prof. Dr. Hikmet Koraş'a teşekkürü bir borç bilir, emeği geçen herkese teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET
DOKTORA TEZİ

KİTÂB-I İKLİM-İ CEDİD (METİN-İNCELEME-DİZİN)

KARACA, Zeydi
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hikmet KORAŞ
Aralık 2021, 619 sayfa

Kitāb-ı İklīm-i Cedīd, XVI. yy.ın son çeyreğinde yazılmış, Türk edebiyatında konusu itibarıyla sıra dışı bir eserdir. *Tārīḥ-i Hind-i Ġarbī*, *Tārīḥ-i Yeñi Dūnyā*, *Ḥadīṣ-i Nev*, *Kuṭr-ı Nev* gibi farklı başlıklı başka yazma nüshaları da bulunan *Kitāb-ı İklīm-i Cedīd* bu nüshaların en eskisi ve en güzel hat ile yazılmış olanıdır. Nüshalar içinde harekeli tek nüsha da *Kitāb-ı İklīm-i Cedīd*'dir. Eserin esas konusu Yeni Dünya'nın Avrupalılarca keşfi, işgali ve istilasıdır. Arapça kozmografi, astronomi, tarih ve coğrafya eserlerinden parça tercümeleriyle başlayan eser, Yeni Dünya'nın Avrupalılar tarafından istilası konulu İtalyanca ve/veya İspanyolca kitaplardan parça tercümeleriyle devam eder. Çalışmamız, Türk edebiyatında konu içeriğiyle özel bir yeri olan ve Türkçenin söz varlığına önemli katkılarda bulunan bu eserin çeviri yazılı metnini, dil bilgisi incelemesini ve gramatik dizinini içermektedir. Eserde tespit edilen çok sayıdaki imla hatasının doğruları kaynak metinlerle karşılaştırılarak belirlenmiş ve İspanyolca/İtalyanca imla ve telaffuzun Türkçe iz düşümleri belirlenmiştir. Metinde bazı eskicil biçim birimlerin XVI. yy.da da kullanıldığı görülmüştür. Eserin söz varlığı ve söz dizimi eş anlamlılık, ters anlamlılık, yan anlamlılık, anlam değişimleri, kavram alanları, deyimler, atasözleri, üslup gibi özellikleri bakımından da değerlendirilmiştir. Metnin ilk defa tam söz varlığı dizini kök dilini, işlevsel kelime türünü / türlerini, metindeki anlamını / anlamlarını ve metindeki görünüşlerini içerecek şekilde hazırlanmıştır. Dizin bölümü titiz bir çalışmayla hazırlanıp genel dizin; kişi, unvan ve eser adları dizini; yer, devlet ve halk adları dizini; hayvan ve bitki adları dizini olmak üzere dört başlığa ayrılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Kitāb-ı İklīm-i Cedīd, Tārīḥ-i Hind-i Ġarbī, XVI. yy. Türkiye Türkçesi, Amerika Kıtalarının Avrupalılarca İstilasası, Batı Hint Adaları Tarihi

ABSTRACT
DOCTORAL THESIS

KİTÂB-I İKLİM-İ CEDİD (TRANSCRIPTION-TEXT-INDEX)

KARACA, Zeydi
Turkish Language and Literature
Supervisor: Prof. Dr. Hikmet KORAŞ
December 2021, 619 pages

Kitāb-ı İklīm-i Cedīd (*The Book of the New Clime*) is a manuscript work written in 1583 and an extraordinary example of the Turkish literature by its subject. The book has some other manuscriptal editions in different titles such as *Tārīḫ-i Hind-i Ġarbī*, *Tārīḫ-i Yeñi Dūnyā*, *Ḥadīs-i Nev*, *Ḳuṭr-ı Nev*. *Kitāb-ı İklīm-i Cedīd* is the oldest and the loveliest copy of all. It is the only copy written with *ḥarakāt*, some special signs for Arabic alphabet based orthographies. The main subject of *Kitāb-ı İklīm-i Cedīd* is the discovery and the invasion of the Americas by the Europeans. It contains Turkish translation of text pieces from some Arabic books by its first and second parts and of some text pieces from Italian history books on the New World by its last part. There are many spelling errors in Turkish text and all corrected by comparing the text with the original texts. That thesis also displays Turkish text of transcription letters, grammatical analysis of the text and contains individually separated four particular indexes of general words and of anthroponymical, toponymical, ethnonymical, faunonymical and botanical names.

Key Words: Kitāb-ı İklīm-i Cedīd, Tārīḫ-i Hind-i Ġarbī, XVIth Century Turkish, the European Invasion of the Americas, the History of the West Indies

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	ii
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR VE İŞARETLER.....	xx
TABLolar DİZİNİ.....	xxv

GİRİŞ

0.1. ÇALIŞMANIN KONUSU	1
0.2. ÇALIŞMANIN AMACI	1
0.3. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ	1
0.4. ÇALIŞMANIN SINIRLARI VE SINIRLILIKLARI.....	3
0.5. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ	4
0.5.1. Metnin Çeviri Yazımında İzlenen Yöntem	5
0.5.2. Metnin İncelemesinde İzlenen Yöntem.....	11
0.5.3. Dizinlerde İzlenen Yöntem	12
0.6. TANIMLAR	16
0.7. ESER HAKKINDA	17
0.7.1. Eserin Müellifi	17
0.7.2. Eserin Yazılış Süreci ve Yazılış Amacı.....	21
0.7.3. Eserin Adı, Türü, İçeriği, Üslubu ve Söz Varlığı	26
0.7.4. Eserin Diğer Yazma Nüshaları ve Müstensihleri	30
0.7.5. Müellifin Faydalandığı Kaynaklar	37

BİRİNCİ BÖLÜM

METİN

İKİNCİ BÖLÜM

İNCELEME

2.1. İMLA	143
2.1.1. Genel İmla Özellikleri.....	143
2.1.1.1. Türkçe Kelime Tabanlarında ve Eklerde Görülen İmla	144
2.1.1.1.1. Ünlüler.....	144

2.1.1.1.1.1.	/a~/a:/ Tercihi	145
2.1.1.1.1.2.	/è~/e~/i/ Tercihi	146
2.1.1.1.1.3.	/i/ Ünlüsünün Hemzeli Yazımı	148
2.1.1.1.2.	Ünsüzler.....	148
2.1.1.2.	Arapça ve Farsça Kelime Tabanlarında ve Ön Eklerde Görülen İmla.....	150
2.1.1.3.	Arapça ve Farsça Tamlamalarda Görülen İmla	153
2.1.1.4.	(Amerika Yerli Dilleri) > (İspanyolca) > İtalyanca Sözlerde Görülen İmla	153
2.1.1.4.1.	Ünlülerin Yazımı	154
2.1.1.4.1.1.	İç Hece ve Sonda /a/ ve /i/ Seslerinin İmlası.....	155
2.1.1.4.1.2.	Yan Yana Gelen Ünlülerin Yazımı	155
2.1.1.4.1.3.	Vurgulu / Aksanlı Ünlülerin Yazımı.....	156
2.1.1.4.2.	Ünsüzlerin Yazımı	157
2.1.1.4.3.	Bazı Kelimelerin Yazımında Görülen İkili Biçimler	178
2.1.2.	Türkçe Kelime ve Eklerin İmlasında Görülen Çoklu Biçimler	179
2.1.2.1.	Ünlülerde Görülen İkili Biçimler.....	179
2.1.2.1.1.	Kelime Tabanlarında	179
2.1.2.1.2.	Eklerde.....	179
2.1.2.1.2.1.	İyelik 3. Tekil Kişi Eki {-y}I}	179
2.1.2.1.2.2.	Adın Yönelme Durumu Eki {-y}.....	180
2.1.2.1.2.3.	Olumsuz Fiil Yapma Eki {-mA}.....	180
2.1.2.1.2.4.	Sıfat-fiil Yapma Eki {-An}.....	180
2.1.2.1.2.5.	İstek Kipi Eki {-y}A}.....	181
2.1.2.2.	Ünsüzlerde Görülen İkili Biçimler.....	181
2.1.2.2.1.	Kelime Tabanlarında	181
2.1.3.	Bazen Ayrı Bazen Bitişik Yazılan Ekler	182
2.1.3.1.	İkinci Çoğul Kişi Eki {-sIz}	182
2.1.3.2.	Ek Fiilin Geniş Zaman Üçüncü Tekil Kişi Eki / Bildirme Eki{-dur}	182
2.1.3.3.	Adın Bulunma Durumu Eki {-dA}	183
2.1.3.4.	Adın Ayrılma/Çıkma Durumu Eki {-dAn}.....	183
2.1.3.5.	Tamlama Eki {-nUñ} (İlgi Eki).....	183
2.1.4.	İmla Değişiklikleri.....	183
2.1.5.	İmla Hataları.....	185
2.2.	SES BİLGİSİ	200
2.2.1.	Ünlüler	200
2.2.1.1.	Dil Uyumu	200
2.2.1.2.	Dudak Uyumu.....	201
2.2.1.3.	Ünlü Türemesi	204
2.2.1.4.	Ünlü Düşmesi / Hece Düşmesi	205
2.2.1.4.1.	Türkçe Kelimelerde	205
2.2.1.4.2.	Arapça ve Farsça Kelimelerde.....	205

2.2.1.4.3.	(Amerika Yerli Dilleri) > (İspanyolca) > İtalyanca Kelimelerde.....	206
2.2.1.5.	Ünlü Kısalması	206
2.2.1.6.	Ünlü Değişmesi	206
2.2.1.6.1.	Türkçe Kelimelerde	207
2.2.1.6.1.1.	/a/ ~ /ı/.....	207
2.2.1.6.1.2.	/u/ > /a/.....	207
2.2.1.6.1.3.	/u/ ~ /ı/.....	207
2.2.1.6.1.4.	/ü/ ~ /i/.....	207
2.2.1.6.2.	Arapça ve Farsça Kelimelerde.....	207
2.2.1.6.2.1.	/a/ > /ı/, /i/	207
2.2.1.6.2.2.	/a/ > /u/.....	207
2.2.1.6.2.3.	/e/ > /ı/, /i/	207
2.2.1.6.2.4.	/e/ > /ü/.....	208
2.2.1.6.2.5.	/ı/, /i/ > /a/	208
2.2.1.6.2.6.	/ı/ > /e/.....	208
2.2.1.6.2.7.	/ı/ > /u/	208
2.2.1.6.2.8.	/i/ > /e/.....	208
2.2.1.6.2.9.	/i/ > /ü/	208
2.2.1.6.2.10.	/u/ > /a/.....	208
2.2.1.6.2.11.	/u/ > /i/.....	208
2.2.1.6.2.12.	/u/ > /ü/.....	208
2.2.1.6.2.13.	/ü/ > /e/.....	208
2.2.1.6.2.14.	/ü/ > /i/	209
2.2.1.6.3.	(Amerika Yerli Dilleri) > (İspanyolca) > İtalyanca Kelimelerde.....	209
2.2.1.7.	Ünlü Çatışması.....	209
2.2.1.8.	Ünlü Benzeşmesi	209
2.2.1.8.1.	İlerleyici Benzeşme	209
2.2.1.8.2.	Gerileyici Benzeşme.....	210
2.2.1.9.	Ünlü Birleşmesi / Hece Kaynaşması.....	210
2.2.2.	Ünsüzler	210
2.2.2.1.	Ünsüz Uyumu ve Uyumsuzluğu	210
2.2.2.2.	Aykırlaşma	211
2.2.2.3.	Sızıcılaşma	211
2.2.2.3.1.	/k/ > /h/	211
2.2.2.3.2.	/k/ > /ğ/	212
2.2.2.4.	Ünsüz Tonlulaşması (Sedallılaşma) ve Yumuşama	212
2.2.2.4.1.	Türkçe Kelimelerde	212
2.2.2.4.2.	Arapça, Farsça ve Dile Yerleşmiş Batı Kökenli Kelimelerde.....	213
2.2.2.4.3.	(Amerika Yerli Dilleri) > (İspanyolca) > İtalyanca Kelimelerde.....	213
2.2.2.5.	Ünsüz Tonsuzlaşması	214

2.2.2.6.	Ünsüz Türemesi	214
2.2.2.7.	Ünsüz Düşmesi	214
2.2.2.8.	Ünsüz Tekleşmesi	215
2.2.2.9.	Ünsüz Nöbetleşmesi	215
2.2.2.9.1.	/b/ ~ /p/	215
2.2.2.9.2.	/g/ ~ /c/	215
2.2.2.9.3.	/k/ ~ /ğ/	215
2.2.2.9.4.	/p/ ~ /f/	215
2.2.2.9.5.	/c/ ~ /ç/	216
2.2.2.9.6.	/ʔ/ ~ /ğ/	216
2.2.2.10.	Ünsüz Değişmesi	216
2.2.2.10.1.	Arapça ve Farsça Kelimelerde.....	216
2.2.2.10.2.	(Amerika Yerli Dilleri) > (İspanyolca) > İtalyanca Kelimelerde.....	216
2.3.	ŞEKİL BİLGİSİ	216
2.3.1.	Adlar.....	216
2.3.1.1.	Adların Çeşitleri.....	216
2.3.1.1.1.	Varlıkların Oluş Özelliğine Göre Adlar.....	217
2.3.1.1.2.	Varlıkların Sayılarına Göre Adlar	217
2.3.1.1.3.	Varlıklara Verilişlerine Göre Adlar	217
2.3.1.2.	Adlarda Sayı	218
2.3.1.2.1.	Türkçe Adlarda Sayı.....	218
2.3.1.2.2.	Arapça Adlarda Sayı.....	218
2.3.1.2.2.1.	Tesniye.....	218
2.3.1.2.2.2.	Cem‘	219
2.3.1.2.3.	Farsça Adlarda Sayı.....	219
2.3.1.2.4.	(Amerika Yerli Dilleri) > (İspanyolca) > İtalyanca Adlarda Sayı	220
2.3.1.3.	Adlarda Cinsiyet	220
2.3.1.4.	Ad Çekimi.....	221
2.3.1.4.1.	Çokluk Ekleri {-lAr}, [لَر].....	221
2.3.1.4.2.	Durum Ekleri	221
2.3.1.4.2.1.	Yalın Durum {-∅}	222
2.3.1.4.2.2.	Yönelme Durumu {-(y)A}, [ـ(ه)]	222
2.3.1.4.2.3.	Bulunma Durumu {-dA}, [ـ(ه)].....	222
2.3.1.4.2.4.	Ayrılma Durumu {-dAn}, [ـ(ن)].....	222
2.3.1.4.2.5.	Yükleme Durumu {-(n)I, -n, -∅}, [ـ(ن), ـ(ن), ـ(ن)].....	223
2.3.1.4.2.6.	Eşitlik Durumu {-cA}, [ـ(ه)].....	223
2.3.1.4.2.7.	İlgi Durumu {-∅, -üm / -Un / -nUn}, [ـ(ك), ـ(ك), ـ(ك)]	224
2.3.1.4.2.8.	Vasıta Durumu {-(I)n, -(y)IIA / -(y)IA, -IA, [ـ(ن), ـ(ن), ـ(ن)]	225

2.3.1.4.3.	İyelik Ekleri	225
2.3.1.4.3.1.	Birinci Tekil Kişi İyelik Eki $\{-I^{\circ}m\}$ [مُ, مِ]	225
2.3.1.4.3.2.	İkinci Teklik Kişi İyelik Eki $\{-U\tilde{n}\}$ [كُ]	225
2.3.1.4.3.3.	Üçüncü Teklik Kişi İyelik Eki $\{-I, -sI\}$ [سى, سى]	225
2.3.1.4.3.4.	Birinci Çokluk Kişi İyelik Eki $\{-I^{\circ}mUz\}$, [يُمُز, مُز, مُز]	226
2.3.1.4.3.5.	İkinci Çokluk Kişi İyelik Eki $\{-I^{\circ}\tilde{n}Uz\}$, [يُكُز, كُز, كُز]	226
2.3.1.4.3.6.	Üçüncü Çokluk Kişi İyelik Eki $\{-lArI\}$, [لرى]	226
2.3.1.5.	Adlarda Yapı.....	226
2.3.1.5.1.	Yalın Adlar	226
2.3.1.5.2.	Adlarda Türeme.....	226
2.3.1.5.2.1.	Türkçe Adlarda Türeme	226
2.3.1.5.2.1.1.	İsimden İsim Yapım Ekleri	226
2.3.1.5.2.1.1.1.	{ + an}, [ان].....	227
2.3.1.5.2.1.1.2.	{ + ca}, [جه].....	227
2.3.1.5.2.1.1.3.	{ + cı}, [جى].....	227
2.3.1.5.2.1.1.4.	{ + cıl}, [جیل].....	227
2.3.1.5.2.1.1.5.	{ + cık}, [جُق].....	227
2.3.1.5.2.1.1.6.	{ + daş}, [داش]	227
2.3.1.5.2.1.1.7.	{ + düz}, [دُز]	227
2.3.1.5.2.1.1.8.	{ + ek}, [ئك]	227
2.3.1.5.2.1.1.9.	{ + erü}, [ئرو].....	227
2.3.1.5.2.1.1.10.	{ + ı}, [ى].....	227
2.3.1.5.2.1.1.11.	{ + in}, [ين]	228
2.3.1.5.2.1.1.12.	{ + k}, [ك]	228
2.3.1.5.2.1.1.13.	{ + ki}, [كى]	228
2.3.1.5.2.1.1.14.	{ + lA}, [له]	228
2.3.1.5.2.1.1.15.	{ + II [°] k, -ğ/ + II [°] k, -g}, [لُق, لُق, لُق, لُق]	228
2.3.1.5.2.1.1.16.	{ + lU}, [لُو].....	228
2.3.1.5.2.1.1.17.	{ + rA}, [ره]	228
2.3.1.5.2.1.1.18.	{ + suz}, [سُز].....	228
2.3.1.5.2.1.2.	Fiilden İsim Yapım Ekleri.....	229
2.3.1.5.2.1.2.1.	{ -al + }, [ان]	229
2.3.1.5.2.1.2.2.	{ -ğuç + , -c}, [غُج, غُج].....	229
2.3.1.5.2.1.2.3.	{ -I [°] m + }, [م, م]	229
2.3.1.5.2.1.2.4.	{ -ın + }, [ين].....	229

2.3.1.5.2.1.2.5.	{-ındı + }, [إِنْدَى].....	229
2.3.1.5.2.1.2.6.	{-k + / -ak + / -ık, -I°k + }, [يَقْ / يَكْ / يَأْ / يَكْ].....	229
2.3.1.5.2.1.2.7.	{-mA + }, [مَهْ].....	229
2.3.1.5.2.1.2.8.	{-mak + / -mek + }, [مَقْ, مَكْ].....	229
2.3.1.5.2.1.2.9.	{-men + }, [مَنْ].....	229
2.3.1.5.2.1.2.10.	{-miş + }, [مِشْ].....	229
2.3.1.5.2.1.2.11.	{-mur + }, [مُورْ].....	229
2.3.1.5.2.1.2.12.	{-r + }, [رْ].....	229
2.3.1.5.2.1.2.13.	{-U + }, [وْ].....	230
2.3.1.5.2.2.	Arapça ve Farsça Adlarda Türeme.....	230
2.3.1.5.2.3.	Osmanlı Türkçesinde Türetilen Adlar.....	230
2.3.1.5.3.	Birleşik Adlar	231
2.3.1.5.3.1.	Türkçe Birleşik Adlar	231
2.3.1.5.3.2.	Arapça ve Farsça Birleşik Adlar	231
2.3.1.5.3.3.	(Amerika Yerli Dilleri) > (İspanyolca) > İtalyanca Birleşik Adlar.....	231
2.3.1.6.	Ad Tamlamaları	231
2.3.1.6.1.	Türkçe Kurallara Göre Kurulan Ad Tamlamaları.....	232
2.3.1.6.1.1.	Belirtili Ad Tamlaması	232
2.3.1.6.1.2.	Belirtisiz Ad Tamlaması	232
2.3.1.6.1.3.	Zincirleme Ad Tamlaması	232
2.3.1.6.2.	Arapça Kurallara Göre Kurulan Ad Tamlamaları	233
2.3.1.6.3.	Farsça Kurallara Göre Kurulan Ad Tamlamaları.....	233
2.3.1.6.4.	Ögelerinden Biri veya Tümü Farsça Kurallara Göre Yapılmış Türkçe Ad Tamlamaları	233
2.3.1.7.	Adlarda Küçültme.....	233
2.3.1.7.1.	Türkçe Adlarda Küçültme	233
2.3.1.7.2.	Farsça Adlarda Küçültme	233
2.3.2.	Sıfatlar	234
2.3.2.1.	Sıfatların Çeşitleri.....	234
2.3.2.1.1.	Niteleme Sıfatları.....	234
2.3.2.1.1.1.	Karşılaştırma Sıfatları	234
2.3.2.1.1.1.1.	Türkçe Karşılaştırma Sıfatları	234
2.3.2.1.1.1.2.	Arapça Karşılaştırma Sıfatları.....	235
2.3.2.1.1.1.3.	Farsça Karşılaştırma Sıfatları.....	235
2.3.2.1.1.2.	Sıfatlarda Berkitme	235
2.3.2.1.1.2.1.	Berkitilmiş Türkçe Sıfatlar.....	235
2.3.2.1.1.2.2.	Berkitilmiş Arapça Sıfatlar	235
2.3.2.1.1.2.3.	Berkitilmiş Farsça Sıfatlar	235

2.3.2.1.1.3.	Sıfatlarda Küçültme	236
2.3.2.1.2.	Belirtme Sıfatları	236
2.3.2.1.2.1.	Sayı Sıfatları	236
2.3.2.1.2.1.1.	Türkçe Sayı Sıfatları	236
2.3.2.1.2.1.2.	Arapça Sayı Sıfatları	237
2.3.2.1.2.1.3.	Farsça Sayı Sıfatları	237
2.3.2.1.2.2.	İşaret Sıfatları	238
2.3.2.1.2.2.1.	Türkçe İşaret Sıfatları	238
2.3.2.1.2.2.2.	Arapça ve Farsça İşaret Sıfatları	238
2.3.2.1.2.3.	Belgisiz Sıfatlar	238
2.3.2.1.2.4.	Soru Sıfatları	239
2.3.2.2.	Sıfatların Yapısı	239
2.3.2.2.1.	Basit Sıfatlar	239
2.3.2.2.2.	Türemiş Sıfatlar	240
2.3.2.2.3.	Birleşik Sıfatlar	241
2.3.2.3.	Sıfat Tamlaması	241
2.3.2.3.1.	Türkçe Sıfat Tamlaması	241
2.3.2.3.2.	Arapça Sıfat Tamlaması	241
2.3.2.3.3.	Farsça Sıfat Tamlaması	242
2.3.2.3.4.	Sıfat Tamlamasında Zincirleme	242
2.3.2.3.5.	Sıfat Tamlamasında Ögelerin Yer Değiştirmesi	242
2.3.3.	Zamir	242
2.3.3.1.	Zamir Çeşitleri	242
2.3.3.1.1.	Kişî Zamirleri	242
2.3.3.1.2.	İşaret Zamirleri	243
2.3.3.1.3.	Belgisiz Zamirler	244
2.3.3.1.4.	Dönüşlülük Zamirleri	244
2.3.3.1.5.	Bağlama Zamiri	244
2.3.3.1.6.	Soru Zamirleri	245
2.3.3.2.	Zamirlerde Yapı	245
2.3.3.2.1.	Basit Zamirler	246
2.3.3.2.2.	Türemiş Zamirler	246
2.3.3.2.3.	Birleşik Zamirler	246
2.3.4.	Zarf	246
2.3.4.1.	Tarz Zarfları	246
2.3.4.2.	Nicelik (Miktar) Zarfları	248
2.3.4.3.	Zaman Zarfları	249
2.3.4.4.	Yer ve Yön Zarfları	249
2.3.4.5.	Soru Zarfları	250
2.3.5.	Fiil	250

2.3.5.1.	Fiil Çekimi	250
2.3.5.1.1.	Fiil Kipleri	250
2.3.5.1.1.1.	Basit Çekim	250
2.3.5.1.1.1.1.	Bildirme Kipleri	250
2.3.5.1.1.1.2.	Tasarlama Kipleri.....	252
2.3.5.1.1.2.	Birleşik Çekim	253
2.3.5.1.2.	Kişî Ekleri.....	253
2.3.5.2.	Fiilde Yapı	254
2.3.5.2.1.	Basit Fiil	255
2.3.5.2.2.	Türemiş Fiil	255
2.3.5.2.2.1.	Fiilden Fiil Yapım Ekleri	255
2.3.5.2.2.2.	İsimden Fiil Yapım Ekleri	255
2.3.5.2.2.2.1.	{-A}, [ٴ, ٴ].....	256
2.3.5.2.2.2.2.	{-IA}, [ٴ]	256
2.3.5.2.3.	Birleşik Fiil.....	256
2.3.5.2.3.1.	Yardımcı Fiille Yapılan Birleşik Fiiller	256
2.3.5.2.3.2.	Tasvir Fiilleri	256
2.3.5.2.3.3.	Anlamca Kaynamış ve Deyimleşmiş Birleşik Fiiller.....	257
2.3.5.3.	Fiilde Çatı	257
2.3.5.3.1.	Etken Fiil	257
2.3.5.3.2.	Edilgen Fiil	258
2.3.5.3.3.	Dönüşlü Fiil	258
2.3.5.3.4.	İşteş Fiil	259
2.3.5.3.5.	Ettirgen Fiil.....	259
2.3.5.3.6.	Geçişli Fiil	260
2.3.5.3.7.	Geçişsiz Fiil	260
2.3.5.4.	Fiilimsiler.....	260
2.3.5.4.1.	Ad-Fiiller	260
2.3.5.4.2.	Sıfat-Fiiller	260
2.3.5.4.3.	Zarf-Fiiller	261
2.3.5.5.	Ek Fiil	262
2.3.5.5.1.	İsimlerle Çekimi	262
2.3.5.5.2.	Fiillerle Çekimi.....	263
2.3.5.6.	Fiilde İstem ve Fiil Tamlayıcıları	263
2.3.6.	Edatlar	264
2.3.6.1.	Kökenleri Bakımından Edatlar	264
2.3.6.1.1.	Türkçe Edatlar	264
2.3.6.1.1.1.	ancak.....	264
2.3.6.1.1.2.	arasında.....	265
2.3.6.1.1.3.	âşâğa	265

2.3.6.1.1.4.	berü	265
2.3.6.1.1.5.	bile / birle / bir	265
2.3.6.1.1.6.	dek	266
2.3.6.1.1.7.	her ne deñlü.....	266
2.3.6.1.1.8.	gibi / kipi.....	266
2.3.6.1.1.9.	göre	267
2.3.6.1.1.10.	içre / içerü	267
2.3.6.1.1.11.	içün, -duğı sebebdan	267
2.3.6.1.1.12.	ile	268
2.3.6.1.1.13.	karşu.....	268
2.3.6.1.1.14.	katında / kıtında	268
2.3.6.1.1.15.	mI.....	269
2.3.6.1.1.16.	şoñra.....	269
2.3.6.1.1.17.	toğru.....	269
2.3.6.1.1.18.	üzre / üzere.....	269
2.3.6.1.2.	Arapça ve Farsça Edatlar	270
2.3.6.1.2.1.	Arapça Asıl Edatlar.....	270
2.3.6.1.2.1.1.	‘alā- / ‘ale’l- (üzere, üzre, -dA).....	270
2.3.6.1.2.1.2.	‘an- (-dAn, -dA).....	270
2.3.6.1.2.1.3.	bi- (ile)	270
2.3.6.1.2.1.4.	bilā- (-sUz)	270
2.3.6.1.2.1.5.	fī- (-dA)	271
2.3.6.1.2.1.6.	ilā- / ile’l- (-IncA)).....	271
2.3.6.1.2.1.7.	‘ind (katında / kıtında / -A göre)	271
2.3.6.1.2.1.8.	ke- / kemā- (gibi, kipi).....	271
2.3.6.1.2.1.9.	lā- (-sUz)	271
2.3.6.1.2.1.10.	ma‘a- (ile, birle / bile / bir)	272
2.3.6.1.2.1.11.	min- (-dAn).....	272
2.3.6.1.2.2.	Edat Gibi Kullanılan Arapça Zarflar.....	272
2.3.6.1.2.2.1.	ba‘d / ba‘de (şoñra, -dAn şoñra)	272
2.3.6.1.2.2.2.	beyn (arasında, içre).....	272
2.3.6.1.2.2.3.	evvel.....	272
2.3.6.1.2.2.4.	karīb	273
2.3.6.1.2.2.5.	muķābil	273
2.3.6.1.2.3.	Arapça Diğer Edatlar	273
2.3.6.1.2.3.1.	bedel.....	273
2.3.6.1.2.3.2.	ğayrı / ğayrısı	273
2.3.6.1.2.3.3.	ķadar.....	274
2.3.6.1.2.3.4.	mā‘adā.....	274
2.3.6.1.2.3.5.	maķūle (gibi)	274

2.3.6.1.2.3.6.	mertebe.....	274
2.3.6.1.2.3.7.	misil / misāl (<i>gibi, beñzer, kadar, mānend</i>).....	274
2.3.6.1.2.3.8.	zū / zāt (-IU).....	275
2.3.6.1.2.4.	Farsça Asıl Edatlar.....	275
2.3.6.1.2.4.1.	-āsā (<i>gibi</i>).....	275
2.3.6.1.2.4.2.	ber- (<i>üzre, üzere</i>).....	275
2.3.6.1.2.4.3.	bī- (-sUz).....	275
2.3.6.1.2.4.4.	der- (-dA, -dAn, <i>içre</i>).....	276
2.3.6.1.2.4.5.	ez- (-dAn).....	276
2.3.6.1.2.4.6.	nā- (-sUz).....	276
2.3.6.1.2.5.	Edat Gibi Kullanılan Farsça Zarflar.....	276
2.3.6.1.2.5.1.	bārī.....	276
2.3.6.1.2.5.2.	belki.....	276
2.3.6.1.2.5.3.	bes / pes (<i>imdi</i>).....	277
2.3.6.1.2.5.4.	bīrūn.....	277
2.3.6.1.2.5.5.	gūyā / gūyyā.....	277
2.3.6.1.2.5.6.	hemān.....	278
2.3.6.1.2.5.7.	hemīn.....	278
2.3.6.1.2.5.8.	her çend / her çend ki.....	278
2.3.6.1.2.5.9.	hergiz.....	278
2.3.6.1.2.5.10.	mānend.....	278
2.3.6.1.2.5.11.	peş.....	278
2.3.6.2.	Kullanılış Biçimlerine (İstemlerine) Göre Edatlar.....	279
2.3.7.	Bağlaç.....	279
2.3.7.1.	Türkçe Kökenli Bağlaçlar.....	279
2.3.7.1.1.	ancak.....	279
2.3.7.1.2.	andan sonra.....	280
2.3.7.1.3.	ānuñ'çün.....	280
2.3.7.1.4.	beñzer ki.....	280
2.3.7.1.5.	dağı.....	280
2.3.7.1.6.	ile.....	280
2.3.7.1.7.	nite ki.....	281
2.3.7.1.8.	kaçan / kaçan ki / her kaçan ki.....	281
2.3.7.2.	Arapça ve Farsça Kökenli Bağlaçlar.....	281
2.3.7.2.1.	ammā / ama.....	281
2.3.7.2.2.	egerçi ... ammā... / egerçi ... lākin ...	282
2.3.7.2.3.	ger / eger / eger ... eger / eger ... ve eger ... / eger ... ya ... ve illā ... / eger ... henüz ... / v'eger.....	282
2.3.7.2.4.	illā / illā ki / ve illa.....	282
2.3.7.2.5.	ki.....	283

2.3.7.2.6.	lākin	283
2.3.7.2.7.	meger / meger ki	284
2.3.7.2.8.	pes.....	284
2.3.7.2.9.	tā ki	284
2.3.7.2.10.	u / ü / vü.....	284
2.3.7.2.11.	vaqtī ki	285
2.3.7.2.12.	ve	285
2.3.7.2.13.	veyā	286
2.3.7.2.14.	ya / ya...ya	286
2.3.7.2.15.	ya'nī.....	286
2.3.7.2.16.	zīrā	287
2.3.8.	Ünlem.....	287
2.3.8.1.	-ā	287
2.3.8.2.	Allāhua'lem	287
2.3.8.3.	dırīg.....	288
2.3.8.4.	hezārān āferīn.....	288
2.3.8.5.	hezār hayf	288
2.3.8.6.	ī	288
2.3.8.7.	n'ola	288
2.4.	ANLAM BİLGİSİ.....	289
2.4.1.	Türkçeye Çevirmede Görülenler ve Türkçeleştirme	289
2.4.2.	<i>Yeni Dünya</i> 'dan Türkçeye Yansıyanlar	296
2.4.3.	Söz Varlığı Bağlamında Metnin Söz Sınıfları ve Kavram Alanları	307
2.4.4.	Yan Anlam	310
2.4.4.1.	Benzetme	310
2.4.4.2.	Aktarmalar	311
2.4.4.2.1.	Deyim Aktarması.....	311
2.4.4.2.1.1.	Doğadan İnsana Aktarma.....	312
2.4.4.2.1.2.	İnsandan Doğaya Aktarma.....	312
2.4.4.2.1.3.	Doğadan Doğaya Aktarma.....	312
2.4.4.2.1.4.	Duyular Arası Aktarma.....	312
2.4.4.2.2.	Ad Aktarması.....	312
2.4.5.	Çok Anlamlılık.....	314
2.4.6.	Bağlam	315
2.4.7.	Eş Adlılık	318
2.4.8.	Eş Anlamlılık	320
2.4.9.	Ters Anlamlılık	337
2.4.10.	Bağdaştırma ve Alışılmamış Bağdaştırma.....	337
2.4.11.	Anlam Değişimleri.....	338
2.4.11.1.	Arapça Kelimelerde Görülen Anlam Değişimleri	339

2.4.11.2.	Mecaz Anlam.....	345
2.4.11.3.	Somutlaştırma ve Soyutlaştırma	346
2.4.11.4.	Anlam Genişlemesi ve Anlam Daralması	347
2.4.12.	Kalıplaşmış Sözler.....	348
2.4.12.1.	Deyimler	348
2.4.12.2.	Atasözleri.....	353
2.4.12.3.	İkilemeler.....	354
2.4.12.3.1.	Aynı Kelimenin Tekrarıyla Kurulan İkilemeler	354
2.4.12.3.2.	Eş Anlamlı Kelimelerle Kurulan İkilemeler	354
2.4.12.3.3.	Yakın Anlamlı Kelimelerle Kurulan İkilemeler	354
2.4.12.3.4.	Ters Anlamlı Kelimelerle Kurulan İkilemeler	354
2.4.12.3.5.	Birbiriyle İlişkili Farklı Kelimelerle Kurulan İkilemeler.....	355
2.4.12.3.6.	Yansıma Seslerin Tekrarıyla Kurulan İkilemeler	355

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİZİN-SÖZLÜK

3.1.	GENEL DİZİN.....	356
3.2.	KİŞİ, UNVAN VE ESER ADLARI DİZİNİ	554
3.3.	YER, DEVLET VE HALK ADLARI DİZİNİ.....	563
3.4.	HAYVAN VE BİTKİ ADLARI DİZİNİ	592
SONUÇ VE ÖNERİLER.....		599
KAYNAKÇA.....		603

KISALTMALAR VE İŞARETLER

//	: fonem (bir yazı birimin ses karşılığı)
{ }	: biçim birim
[]	: alt biçim birim
< >	: grafem (bir ses birimin yazı karşılığı)
< >	: dil bilgisel gelişimin / değişimin veya sözlük ögesinin alışveriş yönü
Ar.	: Arapça
anat.	: anatomi
astr.	: astronomi
b.	: baskı
b. is.	: birleşik isim
b. sf.	: birleşik sıfat
b. zf.	: birleşik zarf
bağ.	: bağlaç
bk.	: bakınız
Bulg.	: Bulgarca
coğ.	: coğrafya
ç. is.	: çoğul isim
çev.	: çeviren
düz.	: düzenleyen
e.	: edat
EAT	: Eski Anadolu Türkçesi
ET	: Eski Türkçe
Erm.	: Ermenice

<i>Far.</i>	: Farsça
<i>IPA</i>	: International Phonetic Alphabet (Uluslararası Fonetik Alfabe)
<i>is. tml.</i>	: isim tamlaması
<i>is.</i>	: isim
<i>İng.</i>	: İngilizce
<i>İsp.</i>	: İspanyolca
<i>İt.</i>	: İtalyanca
<i>KMTS</i>	: Kâmûsu'l-Muhîl Tercümesi Sözlüğü (Yazma Eserler Kurumu, Çevrimiçi Sözlük, kamus.yek.gov.tr)
<i>krş.</i>	: karşılaştırınız
<i>Lat.</i>	: Latince
<i>MÖ</i>	: milattan önce
<i>mec.</i>	: mecaz
<i>Na.</i>	: Nahuaca, Natuatl (Aztek Dili)
<i>öz. is.</i>	: özel isim
<i>Port.</i>	: Portekizce
<i>s.</i>	: sayfa
<i>sf. tml.</i>	: sıfat tamlaması
<i>sf.</i>	: sıfat
<i>T.</i>	: Türkçe
<i>Ta.</i>	: Tainoca
<i>TDK GTS</i>	: Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük (sozluk.gov.tr)
<i>ünl.</i>	: ünlem
<i>VKS</i>	: Vankulu Sözlüğü (Yazma Eserler Kurumu, Çevrimiçi Sözlük, kamus.yek.gov.tr)

vd. : ve diğlerleri

vs. : ve sair

Yun. : Yunanca

yy. : yüzyıl

zm. : zamir

zf. : zarf

NÜSHALAR İÇİN KULLANILAN KISALTMALAR

KİC : **Kitāb-ı İklīm-i Cedīd** (İstanbul Beyazıt Yazma Eserler Kütüphanesi, Nu: B4968)

THG : **Tārīḥ-i Hind-i Ğarbī** (Topkapı Sarayı Kütüphanesi Nadir Yazmalar, Revan Köşkü Koleksiyonu, Nu: 1488)

TYD : **Tārīḥ-i Yeñi Dünyā** (Newberry Kütüphanesi, Edward E. Ayer Koleksiyonu Nu: MS 612

TYDHN: **Tārīḥ-i Yeñi Dünyā Ḥadīs-i Nev** (Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, Ankara, Nu: 06 Hk 1282)

ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ

أ, إ	A, a, Ā, ā, E, e, I, ı, Ĭ, i, O, o, Ö, ö, U, u, Ü, ü	ط	T, t
ب	B, b	ظ	Z, z
ت	T, t	ع	‘A, ‘a, ‘I, ‘ı, ‘Ĭ, ‘i, ‘O, ‘o, ‘Ö, ‘ö, ‘U, ‘u, ‘Ü, ‘ü
ث	S, s	غ	Ğ, ğ
ج	C, c	ف	F, f
چ	Ç, ç	ق	K, k
ح	H, h	ك, گ, گ	K, k, G, g, ñ
خ	H, h	ڭ	ñ, g
د	D, d	ل	L, l
ذ	Z, z	م	M, m
ر	R, r	ن	N, n
ز	Z, z	و	V, v, o, ō, ö, u, ū, ü
ژ	j	ه	H, h, a, e, i
س	S, s	ي	Y, y, ı, i, Ĭ, ĩ, ā
ش	Ş, ş	ء	’
ص	S, s		
ض	Ž, ž, Đ, đ		

TABLÖLAR DİZİNİ

Metnin Söz Varlığı Tablosu.....	30
Nüsha Karşılaştırma Tablosu.....	36
Müellifin Faydalandığı Kaynaklar.....	42
İspanyolca / İtalyanca İmlanın Türkçeye Yansımaları	178
Kişi Zamirleri Tablosu.....	243
Haber Kipleri	252
Dilek Kipleri	252
Fiillerin Birleşik Çekimi	253
Fiil Çekiminde Kullanılan Kişi Ekleri	254
Ek Eylem İsim Çekimi.....	263
Türkçeleştirilen Yer Adları Tablosu	294
Kavram Alanları Tablosu.....	309
Eş Adlılık Tablosu	320
Aynı Dilden Eş Anlamlı Sözler Tablosu	324
Ayrı Dillerden Eş Anlamlı Sözler Tablosu.....	336
Ters Anlamlı Sözler Tablosu	337
Anlam Değişmesi Görülen Arapça Kelimeler	342
Deyimler Tablosu.....	353

GİRİŞ

0.1. ÇALIŞMANIN KONUSU

Bu tez çalışmasının konusu, İstanbul Beyazıt Yazma Eserler Kütüphanesi'nde B4968 numarayla kayıtlı ve XVI. yy.ın son çeyreğinde Osmanlı Türkçesi ile yazılmış olan “*Kitāb-ı İklīm-i Cedīd*” adlı yazma eserdir. Çalışma söz konusu eserin metninin transkripsiyon harfleriyle Latin harfli yazıya aktarılması; imla bilgisi, ses bilgisi, şekil bilgisi ve anlam bilgisi yönleriyle incelenmesi ve metnin tüm söz varlığını içeren, dört ayrı başlık altında hazırlanmış gramatik dizinini içermektedir.

0.2. ÇALIŞMANIN AMACI

Çalışmanın öncelikli amacı *Kitāb-ı İklīm-i Cedīd*'in dil incelemesinin yapılarak Türk dili tarihi açısından yeni bir bilgi olup olmadığını araştırmak, Türk dili tarihi açısından önemini ortaya koymak ve *Kitāb-ı İklīm-i Cedīd*'in diğer nüshaları üzerine yapılan bazı çalışmalarda görülen okuma / çevirme yanlışlarının düzeltilmesine, okuma / çevirme eksikliklerinin giderilmesine katkıda bulunmaktır.

Hazırlanan gramatik dizinde metnin tüm söz varlığı alfabetik sıraya göre sıralanarak bu dizinde metindeki söz ve söz gruplarının anlamı / anlamları, kök dili bilgisi- özel isimler hariç-metinde kullanılışlarına göre sözcük türü / türleri ve metindeki anlamı / anlamları ile metindeki görünümü / görünümleri bilgileri verilerek metnin söz varlığı ortaya konuldu. Bununla araştırmacıların metni daha kolay anlamaları, metnin söz varlığına daha kolay erişmeleri ve dil verilerini daha hızlı çözümleyebilmeleri hedeflendi.

0.3. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ

Bir imparatorluk dili olan Klasik Osmanlı Türkçesi çok sayıda eser vermiştir. Bu eserlerin çoğunun manzum biçimde tertip edilmiş olduğu malumdur. Manzum eserler doğası gereği günlük konuşma diliyle değil kendine özgü bir dil ve üslupla yazılırlar. Eserin yazıldığı dönemin edebî zevki de şiirden yanadır. Fakat bunun yanı sıra XVI. yy.da başta tarih yazıcılığı alanında olmak üzere, gerek telif gerek çeviri yoluyla çok sayıda ve çok kıymetli mensur eserler de verilmiştir. Çalışma konusu edindiğimiz eser de XVI. yy.a ait olup içeriği ve yazılış gayesiyle özel bir yeri olan mensur bir eserdir.

Bu tez çalışmasının konusu olan yazma, III. Murad döneminde çeviri yoluyla telif edilen bir eser olarak karşımıza çıkmaktadır. *Kitāb-ı İklīm-i Cedīd*, o güne kadar Avrupa dışında Yeni Dünya'nın sömürgeleştirilme tarihi hakkında yazılmış, bilinen “tek” eserdir. Bu durum eserin önemini bir kat daha artırmaktadır. *Kitāb-ı İklīm-i Cedīd*, Osmanlı Devleti'nde, hatta coğrafyayı daha da genişletecek olursak bütün İslam Dünyasında ve belki bütün Doğu'da, bu konuyu işleyen ilk kitaptır.

KİC'in farklı nüshaları ve bu farklı nüshaları esas alan çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Bunlardan *Tārīḥ-i Hind-i Ġarbī Ḥadīṣ-i Nev* başlıklı Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde bulunan nüsha Tülây Duran editörlüğünde bir komisyon tarafından metnin transliterasyonu, günümüz Türkiye Türkçesine lehçe içi aktarımı, İngilizce çevirisi ve sınırlı bir dizin ile; *Tārīḥ-i Yeñi Dünyā* başlıklı Newberry (Chicago, ABD) nüshası Thomas Day Goodrich tarafından yalnızca İngilizce tercümesi, tarihî önemine ilişkin değerlendirmesi ve ekler ile; *Tārīḥ-i Yeñi Dünyā Ḥadīṣ-i Nev* başlıklı Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi'ndeki (Ankara) nüsha Rukiye Özdemir ve Süleyman Lokmacı tarafından Türkçe çeviri yazılı metin ile çalışılmıştır. *Kuṭr-ı Nev* başlıklı Fransızca tercümeyi de içeren Jean-Baptiste de Fiennes'in hazırladığı nüshanın metni ise henüz çalışılmamıştır. En eski tarihli, en güzel hatlı ve tezhipli ayrıca harekeli tek nüsha olan Beyazıt Yazma Eserler Kütüphanesi'ndeki nüshanın metni ise bir dil incelemesi ve gramatik dizini ile birlikte bu tezin konusu edilmiştir.

Harekeli bir metnin incelenmesi eserin yazıldığı dönemin dil özelliklerinin daha iyi ortaya konmasını sağlamıştır. Dizin hazırlanırken yer adlarının bugünkü karşılıkları- bazılarının tespiti uzun uğraşlar gerektirmiştir.- da belirlenmiştir. Yeni Dünya'ya ait hayvan ve bitki adlarının Latince isimleri de dizinde verilmiştir. Hazırladığımız gramatik dizinlerin bu özellikleri ile başta tarih ve coğrafya olmak üzere diğer alanlarda da metni daha kullanışlı hâle getireceğine inanıyoruz. Türk dili araştırmacıları için ise gramatik dizin olması kelime grupları, anlam değişimleri, biçimsel görünüşler gibi olanaklarıyla önem taşımaktadır.

İnceleme bölümünde aynı zamanda İtalyanca, İspanyolca ve Arapça metinlerle ilişki kurulmasını sağlayan ve tespiti uğraş gerektiren *İmla Hataları*'nın değerlendirildiği bir tablo ile İtalyanca ve / veya İspanyolca alıntılardaki imla-telaffuzun Türkçeye nasıl aktarıldığını / uyarlandığını gösterir bir tablo da

bulunmaktadır.

Bu tez çalışması aynı zamanda XVI. yy.da kaleme alınmış olan *Kitāb-ı İklīm-i Cedīd* adlı eserle birlikte Türkçe bir kitapta ilk defa görülen hayvan ve bitki adlarını da inceleme fırsatı sunmaktadır. Batı Türkçesi yazı dilinin Amerika yerli dilleriyle ilk dolaylı karşılaşması bu metinle gerçekleşmiştir. Bu durum da metnin önemli bir başka yönünü işaret etmekte ve çalışmaya ayrı bir değer katmaktadır.

0.4. ÇALIŞMANIN SINIRLARI VE SINIRLILIKLARI

Kitāb-ı İklīm-i Cedīd, müellifinin eseri neden ve nasıl yazdığı hususlarında verdiği bilgiler ile Müslüman astronom ve coğrafyacıların eserlerinden alıntılarla kısımlar hakkında yaptığı bazı şahsi değerlendirmeler içermektedir. Ancak bunlar eserin çok cüzi bir kısmını oluşturmaktadır. Bunlar dışında eser tamamıyla Orta Çağ'da yaşamış Müslüman bilginlerin tarih, coğrafya ve astronomi konulu Arapça eserlerinden ve Amerika kıtalarının İspanyollar tarafından keşif, işgal ve istila edilmesini konu edinen İspanyolca eserler ve/veya bu eserlerin İtalyanca çevirilerinden seçilmiş bazı kısımların XVI. yy. Osmanlı Türkçesine çevrilerek aktarılmasından ibarettir.

Çalışmada yer yer *Kitāb-ı İklīm-i Cedīd*'e kaynaklık teşkil eden İspanyolca / İtalyanca ve Arapça eserlerle *Kitāb-ı İklīm-i Cedīd*'in metni karşılaştırılmış olsa da Türkçe metin ile kaynak metinler arasında karşılaştırma yapma ve çeviri teknikleri bakımından Türkçe metnin değerlendirilmesi gibi hususlar çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur. Bunun en önemli sebebi, *Kitāb-ı İklīm-i Cedīd*'in metnine kaynaklık eden eserlerin dillerinin tarihî metinlerine hâkim olamayışımızdır. Bu eserlerin içerikleri çoğunlukla elektronik çeviri ve sözlük hizmetleri aracılığıyla incelenmiştir. Bu yüzden bu çalışmada kaynak metinlerle girilen ilişkiyi kişi, yer, hayvan, bitki ve bazı kavram adlarının Türkçeye aktarılışında görülen imla-telaffuz hususiyetleri ile sınırlı tuttuk.

Çalışmayı sınırlayan önemli meselelerden biri de Amerika'nın Avrupalılarca keşfi gibi tarihî dönüm noktası olan bir süreçle ilgili Türkiye'de özgün akademik çalışma ve çeviri azlığıdır. Bu durum çalışmanın akışını çok sayıda İngilizce, İtalyanca ve İspanyolca kaynağa yönlendirmiştir. Yabancı dilli metinlerin incelenmesi uzun uğraş gerektirdiğinden bu kaynaklarla bağlantı da çoğunlukla *Metin* ve *Dizin* bölümlerinde faydalanmak üzere kişi, yer, hayvan, bitki adlarının *Metin* bölümünde

doğru çeviri yazısı ve *Dizin* bölümünde çeşitli bilgilerin doğru tespiti için sınırlandı. İtalyanca ve İspanyolca kaynakların metninden çoğunlukla *KİC*'deki bağlama bağlı olarak elektronik çeviri ve sözlükler aracılığıyla fayda sağlandı.

Kitāb-ı İklīm-i Cedīd'in 18. yy.da Ahîzâde Alî Çelebi tarafından *Tārîh-i Yeñi Dönyâ* adıyla yazılmış Farsça bir tercümesi¹ ile 1732'de *Dil Oğlanı Okulu*'nda Türkçe tercümanlık eğitimi alan Jean-Baptiste de Fiennes tarafından *Kuṭr-ı Nev / Histoire du nouveau monde* adıyla stajyerlik uygulaması çerçevesinde yazılan Fransızca bir çevirisi² de bulunmaktadır. Türkçe metnin bu dillere aktarımında bu dilleri nasıl etkilediğine ilişkin bilgilerin araştırılması da yine çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur.

0.5. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Çalışma, metnin çeviri yazısı ve dil incelemesinin yapılması ve dizininin çıkarılmasıyla oluşturulmuştur. Osmanlı Türkçesinin söz varlığı ve söz dizimi Çağdaş Türkiye Türkçesininkinden farklılıklar arz etmektedir. Bu sebeple çalışmamızın *İnceleme* bölümü için Faruk Kadri Timurtaş'ın *Osmanlı Türkçesi Grameri III*, Mertol Tulum'un *Osmanlı Türkçesine Giriş I ve II*, Hayati Develi'nin *Osmanlı Türkçesi Kılavuzu I ve II* ile Zeynep Korkmaz'ın *Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi* çalışmalarından esinlenerek ve incelediğimiz metnin içeriğiyle de örtüşen bir ana çalışma şeması çıkarılmıştır. Bu aşamada çalışmanın inceleme ana hattı çizilmiş ardından *İnceleme*'deki bulgular *Sonuç* bölümünde kısaca değerlendirilmiştir.

Çalışmamızın yöntemi hakkında burada zikretmenin uygun düşeceğini düşündüğümüz bir başka mesele de Amerikalı tarihçi Thomas Day Goodrich'in *Sixteenth Century Ottoman Americana or A Study of Tarih-i Hind-i Garbi* [On Altıncı Yüzyıl Amerikas Üzerine Osmanlı Çalışmaları veya Bir Tarih-i Hind-i Garbi

¹ <https://curiosity.lib.harvard.edu/islamic-heritage-project/catalog/40-990120146590203941> (Erişim Tarihi: 04/12/2017)

² <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b8415004j?lang=EN> (Erişim Tarihi: 10/11/2020)

Çalışması] başlıklı doktora tezinden (İngilizce, 1968) ne suretle istifade ettiğimizdir. Goodrich'in tezinin ana gövdesi eserin metninin edisyon kritikli İngilizce çevirisidir. Bu metin çevirisinde Goodrich kişi, yer, hayvan ve bitki isimlerini İngilizce karşılıklarıyla vermiştir. Eserdeki Arapça kaynaklardan alıntılanan yer ve kişi isimlerini ise çeviri yazıyla vermiştir. Bunun yanında çalışmasının ekler bölümüne çok faydalı bulduğumuz; yer isimlerinin İngilizce, İspanyolca, İtalyanca, Arap harfli Türkçe ve Latin harfli Türkçe karşılıklarını içeren bir liste ilave etmiştir. Bu tezi eserin *dil incelemesi* olması sebebiyle Goodrich'in doktora çalışmasının kişi, yer, hayvan ve bitki isimlerindeki ünlüyü tespitimiz üzerinde önemli bir payı vardır. Zira Arap harfli imla /a/ - /e/, /o/ - /u/ seslerini ayırt etmeye imkân vermemektedir. Goodrich, çevirisinde Mehmed Suudi'nin eserine İspanyolca ve/veya İtalyanca kaynaklardan alıntıladığı yer isimlerini İngilizce karşılıklarıyla verdiği gibi çalışmasının *ekler* bölümünde sunduğu listede de çoğu kez İspanyolca ve İtalyanca sütununu boş bırakmıştır. Bu durum Goodrich'in çalışmasından faydalanışımızı kısıtlamıştır. Ancak Goodrich, çevirisinde eserdeki paragrafların kaynak metinlerdeki bölüm numaralarını dipnotlarda vermiştir. Bu dipnotlar takip edilerek metinde geçen kişi, yer, hayvan ve bitki adlarının XVI. yüzyıldaki İspanyolca ve/veya İtalyanca imlalarına ulaşıldı. Tabi bu imlaların ses değerleri için de dönemin İspanyolca ve İtalyanca imla-telaffuz ilişkilerini inceleyen başka akademik çalışmalara yön çevrildi.

0.5.1. Metnin Çeviri Yazımında İzlenen Yöntem

Türkler, İslamiyet'e geçiş süreçlerine bağlı olarak İslam'ın kutsal kitabı Kuran'ın yazısı olan Arap harfli yazıya kademeli ve hızlı bir şekilde geçiş yapmışlardır. Arap harfli yazıya geçerken de İranlıların yaptığı gibi Arapçadan alıntılanan kelimeleri orijinal yazımına sadık kalarak yani Arap harflerinin Türkçedeki ses değerini dikkate almadan kullanmaya başlamışlardır. Türkçe kelimelerde ise /k/, /s/, /t/ seslerini yazarken Arap harflerinin kalın ve ince ses değeri taşıyan harflerini dikkate alarak yazmışlardır. Anadolu'da ortaya çıkan Batı Türkçesi yazı dili ise yüzyıllar içerisinde kendine özgü bir imla geliştirmiştir.

Batı Türkçesi, yazıya aktarılmaya başlandığı Eski Anadolu Türkçesi evresinden itibaren bazı kalıp yazımlara sahiptir. Bu sebeple de sesin doğrudan kaydının mümkün olmadığı zamanlarda dildeki ses gelişimlerinin tam zamanını yazıdan hareketle kestirmek zor görünmektedir. Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlı

Türkçesinde görülen kalıplaşmış yazımların hangi zaman aralığında nasıl telaffuz edildiği kesin olarak bilinmemektedir. Bu kalıplaşmış yazımlardaki ünlü değişimleri harekeli metinlerden takip edilebilmekteyse de kök ve tabanlara gelen eklerdeki ünsüz benzeşmelerinin ne zaman gerçekleştiğini bilmek güç görünüyor. Bu nedenle metin çeviri yazıya aktarılırken kalıp yazımların ses değerlerine sadık kalındı. Örneğin; كَتَدِي, *gitdi* olarak çeviri yazıya alındı. Bununla birlikte bu kalıp imlalarından şıçrama, sapma emareleri de gözlenmiştir. *KİC* 108a/5'te *ëtdiler* ve *ëtdükde* sözcüklerinin imlaları رُتْدِيلِي ve اِيْتْدُكْدِه biçimlerinde, 113a/4'te *gitdiler* sözcüğününki de كَتْدِيلَر biçiminde yapılmıştır. Bu imla örneğinde <ت> ve <د> harflerinin müştereken üstüne getirilen < > (şedde) göstericisi bize burada konuşmada var olan bir ünsüz benzeşmesi hakkında fikir verebilir. Bu imlanın örnekleri metinde az olmakla beraber bunlarla sınırlı değildir.

Zarf-fiil eki olan /-Up/, Arap harfli imlada Eski Anadolu Türkçesinden itibaren <وب> biçiminde kalıplaşmış olarak yazılmaktadır. Ancak hem Orhun Türkçesi metinlerinde (Tekin, 2003: 174) hem Eski Anadolu Türkçesinin son eserlerinden sayılabilecek Kâtib Kemâl'in *Kıssa-i Ashâb-ı Kehf*'inde (yazımı: 1449) <-(U)b > biçiminin yanı sıra <-(I°)p > biçimindeki yazımı (Karaca, 2014: 279) hem de XVII. yy. Osmanlı Türkçesinde (Tulum, 2011: 132) bu ekin ünsüzünün /p/ olduğu görülüyor. Hakanlık (Karahanlı) Türkçesi imlasında /p/ sesinin <ب> ile temsil edildiğini (Argunşah, Sağol Yüksekaya, & Tabaklar, 2010: 29) ve bu imlanın Eski Anadolu Türkçesine oradan da kalıp imla ile Osmanlı Türkçesine miras kaldığını söyleyebiliriz. Bu sebeple ekin ünsüzünün bir ses olayına maruz kalmadıkça /p/ olduğu konusunda fikrimiz kesindir. Buna dayanarak /-Up/ zarf-fiil eki çeviri yazıda daima <Up> olarak gösterildi.

Tarihî Türk lehçelerinde /i/, /e/ seslerinden her ikisiyle de yazımı görülebilen bazı kelimelerin tarihî dönemlerde nasıl telaffuz edildikleri ve bugün nasıl çeviri yazıya aktarılması gerektiği hususu da tartışmalı konulardan birisidir. Bu çalışmada izlenen yol: Bu kelimelerden <ی> okutucu harfiyle yazılanları, esas harfin harekesi esre olsa bile <è> olarak, <ی> harfi olmadan yazılanları harekesine göre <i> veya <e> olarak aktarmaktan ibarettir. Ancak bu kelimelerde görülen bu imlanın ses değerleri konusunda net bir duruş göstermek zordur. Çünkü bu sesin Batı Türkçesinde gelişim yönünün hangi birinden diğerine doğru olduğu ve bu gelişimin hangi zaman aralığında gerçekleştiği hakkında kesin deliller mevcut görünmüyor.

i- *ek eyleminin* çeviri yazıya alınmasında ise ek eylemin kökü olan /i/'nin yazıdaki esas belirtisi olan <ı> harfinin var olup olmadığına bakıldı. Eğer <ı> harfi bulunuyorsa ayrı olarak ve eğer bulunmuyorsa da eylem kökünün eridiği kabul edilerek ekleşmiş biçimde, geldiği kelimeyle arasına bir kısa çizgi konularak çeviri yazıda gösterildi.

İle edatı eğer <ı> ile yazılmışsa ayrı olarak çeviri yazıya aktarıldı. Önündeki kelimenin ünlüsüne uydurularak *ıla* biçimi de kullanıldı. <ی> ile veya yalnız hareke ile gösterilmişse geldiği kelimeyle arasına “-” işareti kondu ve *-la / -le / -ile / -ıla* biçimlerinde çeviri yazıya alındı.

Metin üzerine diğer araştırmacılar tarafından yapılan çeviri, lehçe içi çeviri ve çeviri yazı çalışmalarında en rahatsız edici durumlardan biri de İtalyanca ve/veya İspanyolca kaynaklardan Türkçe metne -özellikle kişi, yer, hayvan ve bitki adlarında- <و> harfiyle aktarılmış olan yazı birimlerin çoğunlukla <ü>, <u> veya <ü> olarak çevrilmesidir. Oysa hepsi İtalyanca ve/veya İspanyolca kaynaklardan aktarılan bu sözlerin Latin harfli Türk yazısına aslına uygun seslerle çevrilmesi doğrudur. Yani bir tercüme metni olan *KİC'*de geçen bu sözler ana kaynaklarında /o/ telaffuzuna denk yazı birimlerle yazılmışsa <o> ile; /u/ telaffuzuna denk yazı birimlerle yazılmışsa da <u> ile çeviri yazıya aktarılmalıdır. Bu yüzden XVI. yy.a ait İspanyolca ve İtalyanca kaynaklar tarafımızdan tarandı ve bu dillerin XVI. yy.daki yazı-söyleyiş ilişkilerini ele alan bazı yabancı akademik çalışmalar incelendi. Böylelikle İtalyanca kaynaklardan Arap harfli Türkçe metne <و> ile aktarılan sözler, çalışmada yer alan çeviri yazıya bahsedilen duruma uygun biçimde alındı. Bu durum aynı ünlülerin <و> göstergesiyle değil de hareke ile gösterildiği durumlarda da söz konusu olduğundan çalışmada yer alan çeviri yazıda /o, õ/ ve /u, ū/ seslerinin yalnız harekeyle karşılandığı alıntı kelimelerde de aynı yol izlendi. Yine benzer bir durum /g/ ve /k/ seslerinin Arap harfli Türkçe yazıda aynı harfle -<ك>- gösterilmesi sebebiyle de söz konusu olmuştur. Bu durumda da orijinal metinlerdeki imla ve bu imlaların XVI. yy.daki İspanyolca/İtalyanca telaffuzlarının ele alındığı yabancı akademik çalışmalar esas alındı.

Arapça ve Farsça kelimeler, imla değişikliği ve buna bağlı olarak kelimenin Türk telaffuzuna uyarlanması söz konusu değilse Arap ve Fars imla veya telaffuzundaki asli uzun ünlüler korunarak çeviri yazıya alındı.

Günümüz Türkiye Türkçesinde Arap harflerinin kalın veya ince ses değerleri dikkate alınmaksızın Türk hançeresine göre telaffuz ettiğimiz kelimelerde, incelediğimiz eserin yazıldığı dönemin dil özellikleri, müellifin döneminde yüksek öğrenim görmüş üst düzey bir bürokrat olması gibi bazı sebeplerle kalın ünsüzlerden sonra gelen ünlüler bazı istisnalar dışında kalın ünlü kabul edildi ve çeviri yazıya bu şekilde alındı: *faḫīr* > *faḫīr*, *ḥidmet* > *ḥidmet*.

Arap harfli Türkçe imlada, Arapçanın ünlüleri için yeterli olan üç okutucu harfin -<ا>, <و> ve <ي> harfleri- Türkçenin Arapçadakinden daha fazla sayıda olan ünlülerini karşılamada yetersiz kaldığı bilinmektedir. Harekesiz metinlerdeki Türkçe kelimelerde hece içi ünlülerin yazıda çoğunlukla okuyucu harflerle gösterilmeyişi de bazı sorunlara neden olabilmektedir. Bu hususta hem XVI. yy.da hem de bu yüzyılın öncesinde ve sonrasında Avrupalılarca kaleme alınan Latin harfli Türkçe sözlük ve dil bilgisi kitapları bize yardımcı olabilecekken onların da yazarlarının ana dillerinin Türkçe olmaması ve pek çok hatalı imla ile karşımızda olmaları güvenilirliklerini düşürdüğü için bu eserlere temkinli yaklaşmamıza neden olmaktadır. Bundan dolayı, ses değeri kalın ve ince olarak ayırt edilebilen harfleri dikkate alarak, aykırı bir imla tespit edilmedikçe, metin çeviri yazıya aktarılırken Türkçenin en eski metinlerinden itibaren tespit edilebilen kalınlık incelik uyumu esas alınmıştır.

Metin harekeli olduğu için tarihî süreçte Batı Türkçesinin fonetik gelişimine bağlı olarak hece içi ünlülerde ve eklerdeki ünlülerde görülen yuvarlaklaşmanın tespiti hiç de zor olmamıştır.

Metnin çeviri yazıya aktarımında Türkçe kelimelerdeki ünlüleri belirlemede hareketler, kalın veya ince ses değeri olan harfler ve Türkçenin ünlü uyumları temel hareket noktaları olmuştur.

Bazı Türkçe kelimelerde görülen ve sonradan /v/ sesine gelişen /g/ sesleri <ك> harfi ile yazılıdır. Çeviri yazıda bu seslerin değeri <g> ile gösterilmiştir: دوکه دوکه *döge döge*

Metin çeviri yazıya aktarılırken imla hataları düzeltilmeyip hatalar çeviri yazıya aynen aktarıldı. Hatalı imla olduğu ve kelimenin doğru imlası hem *Metin* bölümünde dipnotlarda hem de *Dizin* bölümünde belirtilmiştir.

Türk edebî dilinde XVI. yy.a kadar görülmeyen, hemen hepsi Yeni Dünya'ya

ait olan ve İspanyolların Keşifler Çağı'na ait eserlerde görülen kişi, eser, yer, kabile, hayvan ve bitki isimlerinde görülen imla hataları ise *İnceleme* bölümünde ayrıca bir başlık altında değerlendirildi.

Farsça kelimelerde görülen ve yazılıp da okunmayan و harfleri (vāv-ı resmiyye yahut vāv-ı ma'düle) çeviri yazıda gösterilmeyip okunduğu gibi yani kendisinden önceki ünlü uzatılarak çeviri yazıya alındı: *مردم خوار merdümhār, خواه, خواجه hōca, hāh.*

Hemze (ء) ve Ayın (ع) harfleri Türkçe okunuşta ses değerlerine bakılmaksızın çeviri yazıda gösterildi.

<ع-> ile başlayan ve Arapçada /'u-/ ile telaffuz edilen bazı kelimeler Türkçede /ö-/ sesine dönüşmüştür. Latin harfli eserlerden *Vocabulario Italiano-Turchesco*'da (Parigi, yazılış:1665) ses bu kelimelerde /ö/ olarak kaydedilirken *Thesaurus Linguarum Orientalium Turcicae-Arabicae-Percicae*'da (Meninski, yazılış: 1680) /u-/ ile kaydedilmiştir. Bizim fikrimiz de bu sesin /ö-/ olacağı yönünde olduğu için bu kelimeler çeviri yazıya <'ö-> olarak alındı: 'ö_zr, 'ö_mr, 'Ö_mer, 'ö_sr.

Arapça kelimelerde hemzeyle yazılmış olanlar ve aynı kelimenin Türkçe söyleyişe uydurulmuş hemzesiz yazımı olanlar çeviri yazıda hemzenin varlığına veya yokluğuna göre değerlendirildi: *سَفَايْنُ sefā'in, سَفَايْنُ sefāyın*

Arapçada yazılmadığı hâlde söyleyişte var olan uzun ünlüler çeviri yazıda gösterildi: *هَذَا hāzā, رَحْمَنَ Raḥmān.*

Arapça kökenli kelimelerde görülen, ع, ظ, ح, ذ, ض, ث gibi gırtlak seslerinin ve peltek seslerin Türkçedeki ses karşılıkları sırasıyla şöyledir: /s/, /h/, /z/, /d/ veya /z/, /z/, /Ø/ (elif harfi gibi işlem görür) veya /:/ (kendinden önceki ünlüyü uzatır). Ancak Türkçe telaffuzları aynı olup imlaları farklı olan kelimelerin belirlenebilmeleri için bu harflerin geçtiği kelimeler telaffuza göre değil imlaya göre çeviri yazıda gösterildi.

Arapça / Farsça Kelime + Türkçe Yardımcı Fiil yapısında kurulan birleşik eylem ve deyimlerde ses olayı görülmüş olsa dahi, *Dizin* bölümünde yardımcı fiilleri belirleyebilme ve takibinin kolaylığını sağlama amacıyla, TDK yazım kurallarına aykırı olarak bu kelimeler çeviri yazıda ayrı yazılıp gösterildi.

İtalyanca ve/veya İspanyolca kaynak metinler yoluyla alıntılanan (Amerika

Yerli Dilleri) > İspanyolca > İtalyanca veya doğrudan İtalyanca menşeli kişi, yer, hayvan ve bitki adlarının çeviri yazısında bu sözlerin öncelikli olarak İtalyanca ve İspanyolca olmak üzere kök dillerindeki uzun ünlü veya vurgulu hece durumu gözetildi. Örneğin **Alvaradō** [الدورادو] < Alvarado [IPA: alβa'rado:] adının yazımında /-ra-/ hecesi <را> olarak yazılmıştır ancak buradaki /a/ sesinin uzun ünlü olduğu için değil vurgu hecesi olduğu için <^> ile gösterilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Adın son hecesindeki /-do/ ise uzun ünlülü telaffuz edildiği için gösterilmiştir. Ancak Türkçe metinde İtalyanca metinler aracılığıyla alınan sözlerin imlasında görülen her okutucu harfi uzun ünlü veya vurgu hecesi olarak ele almak doğru görünmüyor: **Feransîşkō** [فرانسيسكو] < Francisco [IPA: fran'si:sko:] örneğinde <ران> yazımında görülen /a/ sesi ne uzun ünlüdür ne de vurgu hecesinin ünlüsüdür. Fakat imlada <^> ile gösterilmiştir. Buna karşın <ـ> ve <و> birer uzun ünlüyü işaretlemek için kullanılmıştır.

Metinde bazı alt başlıklar³ ile kişi, eser, yer, hayvan, bitki adları ve bazen de kimi Arapça edatlar kırmızı renkli mürekkeple yazılmıştır. Bazen metin için herhangi bir can alıcı özelliği olmayan genel kategorideki bir kelime de, görebildiğimiz bir sebebi olmaksızın, bu şekilde kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Bu özellikteki söz ve söz grupları *Metin* bölümünde altları çift çizgili olarak yer almıştır. Ayrıca metinde siyah mürekkeple yazılıp da sadece üst kısmına kırmızı düz bir çizgi çekilerek dikkat çekilmek istenmiş olan ve çoğunluğu yine Amerika kıtalarındaki yer isimleri olan kelimeler de bulunmaktadır. Bunlar da *Metin* bölümünde altlarında tek çizgili olarak yer almıştır.

Eserde çoğu secileri belirtmek için kullanılmış olan çok sayıda ■ (durak) işareti bulunmaktadır. Ancak çeviri yazılı metin arasında göstermeyi uygun bulmayıp durakları göstermedik.

Eserin pek çok sayfası eksiktir. Bunun ne zaman ve neden olduğu tam olarak

³ Bu başlıklar kaynak metinlerdeki başlıkların Türkçe metne aktarımlarıdır.

bilinmemektedir. Aynı zamanda kitap yeniden ciltlenirken bazı yapraklar da olması gerektiği yerlere konmamıştır. Bunu Goodrich de belirtmiştir (Goodrich, 1968: 53). Bu durum metnin bir bütünlük sağlamasını engellemektedir. Okuyucuların mevcut yapraklardaki metni bütünlük içinde okuyabilmeleri için sayfa sürekliliği dipnotlarla belirtilmiştir. Bununla beraber eksik sayfalar, bunların diğer nüshalardaki mevcudiyeti ve yerleri değişmiş sayfaların metnin neresinde bulunmaları gerektiğiyle ilgili bilgiler de yine dipnotlarla belirtilmiştir.

0.5.2. Metnin İncelemesinde İzlenen Yöntem

Tezimizin *İnceleme* bölümü dört ana başlık üzerine kurulmuştur: İmla, Ses Bilgisi, Şekil Bilgisi ve Anlam Bilgisi.

İnceleme bölümünün hacminin gereksiz artışı önlemek için gerek kitap gerek makale olsun daha önce yapılmış çok sayıda dil bilgisi çalışmasında ayrıntıları verilen, çeşitli yönleriyle ele alınıp tartışılan tanımlar / tanımlamalar bu çalışmada tekrar edilmemeye çalışıldı. Yer yer alt başlıklardan sonra ve örneklerden önce küçük bilgilendirmeler ve çok gerekli görülmüşse dipnotlar verildi.

Metnin *imla incelemesi* genel *imla* özelliklerine çok kısa bir şekilde değinilmek suretiyle yapıldı. Zira XVI. yy. Osmanlı Türkçesinin *imlasıyla* ilgili yeterli sayıda ve nitelikte eser bulunmaktadır. Bu eserlerde bulunan genel *imla* bilgilerinin haricinde aykırı veya nadir yazımlar gözlenmişse bunlar da bu başlık altında değerlendirildi. Bununla birlikte yine bu başlık altında hazırladığımız ve bizi çok uğraştıran *İmla Hataları* önem arz etmektedir ki bu düzeltmeler yapılmadan metindeki kişi, yer, hayvan ve bitki isimlerinin bazıları tanınmaz hâlde görünmektedir. Çok az bir kısmının kaynak metinden, bir kısmının müelliften fakat önemli bir kısmının müstensihden / hattattan kaynaklı olduğunu düşündüğümüz bu hataların düzeltilmesi metnin daha sağlıklı, anlaşılır hâle gelmesini; kaynak metinlerle metin arasındaki bağın yeniden kurulmasını ve araştırmacıların metni gerçek yüzüyle görmelerine katkı sağlamasını hedeflemiştir. Bahsi geçen hatalı *imlaların* doğru biçimlerinin tespiti için öncelikli olarak kaynak metinlere bazen de kaynak metinler üzerine yapılan yabancı akademik kaynaklara başvurulmuştur. Hatalı olduğu tespit edilen söz ve söz grupları hususunda dizinlerde verilen bilgiler de takip edilmeli ve iki bölümdeki bilgiler birlikte değerlendirilmelidir. Çalışmada metnin tıpkı basımını eklenmediği için *imla incelemesi* kısmında verilen örnekler Arap harfli metindeki

biçimleriyle elektronik fontta verildi ve dipnotlarda metindeki yeri/yerleri belirtildi.

Metnin *ses bilgisi incelemesi* eş zamanlı ses değişimlerinin tespiti esasına göre yapılmıştır. Yani metinde görülen ses olaylarının incelenmesi Klasik Osmanlı Türkçesi evresiyle sınırlı tutulmuştur. Türkçenin önceki, sonraki veya aynı dönemde yaşayan diğer lehçelerinin ses bilgisine göre değerlendirilmemiştir. Zaten metnin kendi içinde aynı kelime kökünün ve eklerin uğradığı ses olaylarını içeren çok sayıda örnek bulunmaktadır. Bu sebeple bu kısım daha çok metin içi veriler kapsamında değerlendirilmiştir.

Metnin *şekil bilgisi incelemesi* Türkçe dil bilgisi kitaplarında genel olarak üzerinde anlaşıldığını düşündüğümüz sekiz kelime türüne göre incelendi: ad, sıfat, zamir, zarf, fiil, edat, bağlaç, ünlem. Çalışmada yapısal olarak Türkçe olanlardan farklılık arz eden Arapça ve Farsça söz ve söz grupları Türkçe söz ve söz gruplarından ayrı başlıklar altında incelendi.

Metnin *anlam bilgisi incelemesi* metinde yer alan söz ve söz gruplarının kavramlaştırma, kavram alanları, eş anlamlılık, ters anlamlılık, eş seslilik, yan anlam, çok anlamlılık, kalıp sözler gibi başlıklar altında değerlendirilmesi suretiyle yapılmıştır. Özellikle Türkçeye Çevirmede Görülenler ve Türkçeleştirme başlığı altında metindeki bazı söz ve söz grupları kaynak metinlerle karşılaştırılmış ve Türkçeye hangi surette aktarıldığı irdelenmiştir. Bu kısımda aynı zamanda Arapça kelimelerin uğradığı anlam değişimleri de çeşitli kaynaklar incelenerek değerlendirilmiştir. İspanyolca/İtalyanca kaynaklardan alıntılanan ve Türkçede ilk defa görülen bazı hayvan ve bitki isimleri de yine bu bölümde mercek altına alındı.

Metinden verilen örnekler çoğunlukla içinde geçtiği cümle veya söz öbeğiyle birlikte verilmeye çalışıldı. Aynı başlık altında metnin farklı yerlerinden alınmış örnekler // işaretiyle ayrılarak eğik yazıyla; örnek olarak verilen cümle veya söz öbeğindeki ilgili biçim birimler ise ***kalın eğik*** yazıyla gösterildi. İnceleme sırasında elde edilen bulguların sayısı çok fazla ise birkaç örnek verilmekle yetinildi, az ise bulunan tüm örnekler gösterildi.

0.5.3. Dizinlerde İzlenen Yöntem

Çalışmada, araştırmacılara kolaylık sağlaması için *Dizin* bölümü dört alt başlığa ayrıldı: *genel dizin; kişi, unvan ve eser adları dizini; yer, devlet ve halk adları*

dizini ve hayvan ve bitki adları dizini.

Dizinlerde şu alfabetik sıra izlendi: *a/ā, b, c, ç, d/ḋ, e/è, f, g, ğ, h/ḣ/ḧ, ı, ĩ/i, j, k/k̇, l, m, n, o, ö, p, r, s/ṡ, ş, t, ı̇, ū/u, ü, v, y, z/ż/z̈.* Ayn ve hemze sıralamada dikkate alınmadı.

Dizinler şu biçimde teşkil olundu:

madde başlığı *kelimenin/kelime
öbeğinin kök dili/dilleri, (birleşiklik
veya çoğulluk), kelime türü
“metindeki anlamı/anlamları”*

*kelime tabanının ilk harfi. +
aldığı çekim eki/ekleri veya fiilimsi
eki veya olumsuzluk eki, kelimenin
metinde geçtiği sayfa ve satır
numarası, ...*

ayonokli *Na. > İsp. > İt., is.
“ayotochtli: armadillo (Lat.
Dasypodidae)” ayrıca bk. varṭani*

a. 67a/7

Dizinde birden çok kelimedenden oluşan madde başlıkları veya alt başlıklar eğer iki ardışık satıra yayılmış biçimde yer alıyorsa metinde iki defa geçtiğinin düşünülmemesi için sayfa numarasının ardından iki satır numarası arasına “-” işareti getirildi. Sayfaların son satırı ile takip eden sayfanın ilk satırına yayılmış olanlar teknik sebeplerle bu uygulamanın dışında tutuldu. Bu durum tek kelimedenden oluşan madde başı ve alt madde başında söz konusu olmuşsa sözcüğün iki satırda da geçtiği düşünülmalıdır:

tūfān-ı ā. 87b/9-10

Alt başlıklar, madde başlıklarının çekim eki veya olumsuzluk yapım eki ve/veya fiilimsi ekleri almış biçimlerini içermektedir. Deyimler alt başlıklar olarak değerlendirilmiştir. Birden çok kelimedenden oluşan ve belirtilmesinde yarar gördüğümüz kelime grupları alt başlıklara dahil edilmiştir. Farsça kurallara göre yapılmış ve kalıcı isim olmayan tamlamalar alt başlıklar olarak ele alınmıştır. Arapça kurallara göre yapılan isim tamlamaları ise madde başlığı olarak dizinde yer almıştır.

Metinde edat göreviyle kullanılan zarfların kelime türü yalnız zarf olarak gösterildi.

Çatı ekleri her ne kadar fiilin esas anlamında değişikliğe yol açmıyor olsalar da bu ekler birer dil bilgisi görevi yüklendikleri için bu ekleri alan fiiller de ayrı madde başlıkları olarak değerlendirildi.

İmla veya ses değişiklikleri görülen kelimeler ile yanlış veya eksik yazılan kelimeler doğru olan imlaları eğer metinde var ise bu maddeler birbirlerine yönlendirilmiştir:

çeşim bk. çeşm

Madde başlıklarında çoğul olan Arapça ve Farsça kelimelerin çoğul olduğu ç. (çoğul), bitişik veya ayrı yazılan birleşik kelimeler b. (birleşik) kısaltması ile belirtildi.

Yan anlam kazanarak metinde yer bulan kelimeler -varsa- ilk anlamlarıyla aynı madde başlığı içinde ele alındı. İlk anlamı metinde bulunmayan kelimeler ise doğrudan madde başlığı olarak verildi.

çek- T., f. “1. çekmek 2. katlanmak
3. (ağırlık ve uzunluk olarak)
etmek, olmak 4. (kuyudan) su
çıkarmak 5. götürmek 6. işletmek,
çalıştırmak 7. (şişe) tedavi
amacıyla uygulamak 8. (asker)
savaş için getirmek”

Kök dili aynı veya farklı ayrımı yapılmadan eş sesli kelimeler numaralandırıp ayrı madde başlığı olarak değerlendirildi:

gök (1) T., is. “gök, sema”

g.+ den âteşler yağup 87b/11

g.+ den inmişdür 3b/5

gök (2) T., is. “boz renk”

g.+ dür 132a/3, 138a/6

Özel isimlerin köken bilgisi verilmedi. Kişi isimlerinin açıklamasında, Batılı

kaynaklardan alıntılanan kişi isimleri İspanyolca veya İtalyanca kaynak metinlerdeki asıl biçimleriyle ve günümüzdeki Türkçe veya yaygın uluslararası biçimleriyle verildi.

Almagro *öz. is.* “Diego de Almagro (1475, Ciudad Real, İspanya – 1538, Cuzco, Peru): İspanyol istilacı”

A. 104b/3, 124b/4, 136a/11, 136b/3, 136b/7, 136b/12, 136b/14, 137a/2, 137a/7

A.+ ’nuñ 124a/10

A.+ ’ya 136b/10

Alvansō *öz. is.* “Alonso de Albarado (1508, Secadura, İspanya – 1556, Lima, Peru): İspanyol istilacı

A. 136b/15

İslami eserlerden alıntılanan kişi, unvan ve eser adları ise Türkiye’deki yaygın yazılışları esas alınarak Latin harflerine aktarıldı.

‘Abdu’llāh ibn ‘Amr *öz. is.* “Abdullah bin Amr (607, Mekke, Arabistan – 684-85, Fustat, Mısır)”: Sahabelerden ‘Amr bin el-‘Āş’ın oğlu”

‘A. 25a/1

Kişi adlarının açıklamalarında kişi isimlerinin yanı sıra -biliniyorsa- doğum ve ölüm yılı, doğum ve ölüm yeri gibi bilgiler ile kişileri tanıttıcı kısa bilgiler de verildi.

Dizinlerde ayrıca bilgi verilmesi gereği duyulduğunda açıklamaların peşi sıra *eğik* yazıyla ve köşeli parantezler içinde diğer bazı açıklayıcı bilgiler de verildi. Yer, devlet ve halk adları da yine orijinal kaynaklarda geçtiği biçimi öncelikli olmak üzere günümüzde yaygın bilinen yerel ve uluslararası yazımıyla verildi. Hayvan ve bitki isimlerinden Türkçe metinlerde ilk defa görülen veya sık rastlanmayanların Latince taksonomik isimleri de verildi.

Genel Dizin’de ilk defa karşılaşılan Türkçe bir kelime olmadığı için ve bulunan kelimelerin yazılışları Arap harfli yazılışlarını içeren sözlüklerde bulunduğu için Türkçe kökenli sözlerin Arap harfli yazılışları gösterilmedi. Arapça ve Farsça sözcüklerin imlası da çeviri yazıdan anlaşılabilirdiği için Arap harfli yazımları

gösterilmedi. İtalyanca kaynaklardan alıntılanan *Genel Dizin* öğelerinin Arap harfli yazımları ise madde başlığı yanında gösterildi.

Genel Dizin dışındaki dizinlerde Türkçe ve İtalyanca kaynak eserlerden alıntılanan Amerika yerli dilleri, İspanyolca veya doğrudan İtalyanca kaynaklı olan kişi, unvan, yer, devlet, halk, hayvan ve bitki isimlerinin Arap harfli yazımları da yine madde başının yanında gösterildi.

0.6. TANIMLAR

Bu tezde aşağıdaki tanımlar sıkça kullanılmıştır. Araştırmacıların tezde sıkça kullanılan bu kelime ve kelime gruplarının neyi ifade ettiğini bilmeleri ve tez çalışmasını bu doğrultuda incelemeleri faydalı olacaktır.

Çalışma: İfadenin öncesinde bahsi geçen veya bilgileri açıkça belirtilen başka bir çalışmaya işaret edilmedikçe bu tezde geçen *çalışma* tanımlamasından “*Kitāb-ı İklīm-i Cedīd (Metin-İnceleme-Dizin)*” başlığıyla hazırlanan bu tez çalışması anlaşılmalıdır.

Eser: İfadenin öncesinde bahsi geçen veya bilgileri açıkça belirtilen başka bir esere işaret edilmedikçe bu tezde geçen *eser* tanımlamasından çalışmaya konu edilen İstanbul Beyazıt Yazma Eserler Kütüphanesi’nde B4968 numara ve *Kitab-ı İklīm-i Cedid* adıyla kayıtlı bulunan yazma eser anlaşılmalıdır.

Metin / Hedef Metin: İfadenin öncesinde bahsi geçen veya bilgileri açıkça belirtilen başka bir metne işaret edilmedikçe bu tezde geçen *metin* tanımlamasından *Kitāb-ı İklīm-i Cedīd* adlı yazma eserin metni anlaşılmalıdır.

Kaynak Metin / Kaynak Metinler: Bu tez çalışmasının konusu olan *Kitāb-ı İklīm-i Cedīd* adlı yazma eserin metni, Arapça ve İtalyanca/İspanyolca bazı kitaplardan seçilmiş metin parçalarının XVI. yy. Türkiye Türkçesine çeviri aktarımıdır. Dolayısıyla bu metin orijinal telif değil bir çeviri telif özelliği taşımaktadır. Farklı herhangi bir metne açıkça işaret edilmedikçe bu tezde geçen *Kaynak Metin / Kaynak Metinler* tanımlarından *Kitāb-ı İklīm-i Cedīd* metninin Türkçeye aktarımında yazara kaynaklık eden Arapça ve İtalyanca kitap / kitaplar anlaşılmalıdır ki hangileri olduğuna / olabileceğine ilişkin açıklamalar yine bu tezin *Giriş* bölümünde *Müellifin Faydalandığı Kaynaklar* başlığı altında değerlendirilmiştir.

Yazar / Müellif: İfadenin öncesinde bahsi geçen veya bilgileri açıkça belirtilen başka bir yazara / müellife işaret edilmedikçe bu tezde geçen *yazar / müellif* tanımlamasından *Kitāb-ı İklīm-i Cedīd*'in yazarı / müellifi *Emīr Muḥammed ibni Emīr Ḥasanī's-Su'ūdī* anlaşılmalıdır.

0.7. ESER HAKKINDA

0.7.1. Eserin Müellifi

Eserin farklı nüshalarını esas alan çalışmalarda müellifin kim olduğuyla ilgili tereddütler dile getirilmiş, Mehmed Suudi Efendi zikredilmekle beraber, yazarının bilinmediği de ifade edilmiştir. Oysa *KİC*'in 142a sayfasında müellifin adı “*bu ‘abd-ı fakīr-ı sālīk-i rāh-ı Mes‘ūdī, Emīr Muḥammed ibni Emīr Ḥasanī's-Su'ūdī*” olarak açıkça zikredilmiştir⁴.

Bursalı Mehmed Tahir Efendi de *Osmanlı Müellifleri*'nde:

“(…) Osmanlılar eski dünyadan mâadâ Amerika'ya dair de ma'lûmât-ı mükemmele iktisâbına muvaffak olmuşlardır. Ez-cümle Kütübhâne-i Umûmî'de bir nüsha-i bî-nazîri bulunan *Kitāb-ı İklīm-i Cedīd ki B'ad ez Nüh Sad Sāl Şod Bedīd* Osmanlı bir eser olup Amerika hakkında birçok malûmatı câmi' şâyân-ı tetebbu bir te'lîf-i güzîndir. Emīr Mehmed bin Emīr Hasan el Ūdî⁵ tarafından 991 [1583] tarihinde yani Amerika'nın keşfi üzerinden 90 yıl geçmeden vücuda getirilen bu kitab o zaman Amerika hakkında istihsal edilen malûmatın kâffesini câmi' cesîm, musavver, müzehheb bir eserdir.” (Mehmed Tahir, 2016: 1316)

ifadeleriyle eser ve müellifi hakkında bilgi vermiştir.

Goodrich'in de tespit etmiş olduğu gibi *KİC*'in dışında diğer nüshaların hiçbirinde müellifin adı geçmemektedir (Goodrich, 1968: 51). Goodrich'e göre bunun sebebi diğer nüshaların Sultan III. Murad'ın vefatından sonra istinsah edilmiş olduğu veya olabileceğidir (Goodrich, 1968: 51-53). Sayfa süslemelerinin ve hattının

⁴ Aynı ifade, müellifin başka bir eseri olan *Meṭālī'u's-Sa'âdet ve Yenābi'u's-Siyâdet* adlı eserinin *Bibliothèque Nationale de France*'ta bulunan nüshasındaki “*Tārīh-i Dīger*” başlıklı son bölümünde de, “*Emīr*” yerine “*Seyyid*” olmak üzere, aynen geçmektedir.

⁵ “Es-Su'ūdī” olması gerekirdi.

güzelliğine bakılırsa Sultan'a sunulan nüshanın, eldeki nüshalar içinde en eski tarihli olan ve bu tez çalışmasının da konusu olan *Beyazıt Nüshası* olduğu görüşü doğru olmalıdır.

Goodrich kaynakça belirtmeden *H. Wurm*'dan eserin yazarıyla ilgili şu görüşü de aktarmaktadır:

“Emîr Mehmet was not the author but the one who rewrote the book for royal eyes, and *Beyazıt* would seem to be the presentation copy for Murat III.” (Goodrich, 1968: 69)

H. Wurm'a göre Emir Mehmet eserin yazarı değil Sultan'a sunmak için yeniden yazımını yapan kişidir. Bu durum bize, Köprülü'nün bir makalesinde ortaya koyduğu çoğunlukla halk Türkçesi (*Türki-i basit*) öğeleri barındıran bazı eserlerin İstanbul'da Osmanlı aydın Türkçesi (*Türki-i fasih*) ile yeniden yazıldığı veya tercüme edildiği örnekleri çağrıştırmaktadır (Köprülü, 1999: 280; Fazlıoğlu, 2003).

Goodrich eserin tek başına Mehmed Suudi'ye ait olmasını şüpheyle karşılamış ve eserin telifinde ismi zikredilmeyen başkalarının da olabileceğini ima etmiştir (Goodrich, 1968: 69).

Metinde geçen:

“(…) ‘ahd-i ba’îd ve emedi medîd idi ki rûzgâr-ı zorgâruñ dest-i kahrından emân ve pençe-i pürşikencesinden hâlî bir zamân buldukça, nakd-ı ‘ömr ve sermâye-i sıhhatı, metâ’-ı ‘ulûm u ma’ârif ve fûnûn-ı leâyîfa harc edüp hizâne-i ‘aql u havâs ve derîce-i zihn-i hassâsda nefâyis-i cevâhır-ı ma’ânî **derc êderdüm**. Ve dereşnâ-yı in evkât “İnne fîhalkî’s-semâvâtî ve l-‘arzi ve l-hîlâfî’l-leyli ve n-nehâri [...]” liâyâtin nidâsı şamâh-ı câna güzêr ve şadâ-yı hoşnevâsı dil-i şeydâya eser edüp şuver-i ecrâm-ı âliyât ve vücûh-ı tefâşîl-ı kâynâta ‘ayn-ı i’tibâr ve çeşm-i te’emmül ü ihtibâr ile **nazar êderdüm**. Gâh hamse-i mütehayyirenüñ harekât u sekenâtında hayrân u dembeste ve Benât-ı Na’s’uñ nakşını idrâkda ‘âciz ve dilşikeste kalup nuķûd-ı kevâkib-ı Cedy u Hamel’i mîzân-ı ‘aql ile **vezn êderdüm**. Ve külice-i şemsi meħakk-ı i’tibâra **çalardum**. Ve gâh sükûn u sebât-ı aķtâb ve sür’at-ı harekât-ı menâṭık zâhır-ı muķtażâ-yı ‘aķla muṭâbık görünmedükçe hâll-ı eşķâlede gūşış ve def’-ı şübeh ü evhâmda verziş **ķılurdum**.” (KİC, 4a/5-4b/6)

ifadelerindeki **birinci tekil şahış kullanıma** karşın metnin devamında görülen

“(…) Ezîñ sebeb dâ’ıye-i sa’y ve taleb yevmenfeyevmen m[ü]zdâd olup mezânn-ı ma’hûdesinden ıstıķşâ ve ıstınķâd olundukda aħbâr-ı mezbûreyi müştemil ve rivâyât-ı mesfûreyi mühteṭvî ve mütekeffil ba’z-ı kütüb-i muħdeşe ve ħarâyıd-ı müstahdeşe **cem’ olunup** ba’de’t-terceme ve t-tefsîr, ‘alâṭarîķi’l-

icmāl taḥrīr ve taṣṭīr olundu. Lākin emr-i mezbūruñ kemāl-ı ‘irfānı ve idrāk ve iz‘ānı ba‘z-ı kavā‘id-ı hey‘et ve mesā‘il-i ḥikmete mübtenī olmağın tehvīn ve tefhīm için birkaç mes‘ele-i mühimme taḥdīm olunup kütüb-i mu‘teberāt-ı eimme-i şikātdan ba‘z-ı ferāyid-ı leṭāyif ve ḥarāyid-ı ma‘ārıf silk-i taḥrīr ve rişte-i cem‘ ve taṣṭīre nazm olundu. Ba‘dezālik, maḫşūd-ı aṣliye duḥūl ve sāḥa-ı murāda vuşūl müyesser olup bi‘l-āḥare bu cerīde-i pūr‘iber ve kitāb-ı mu‘teber üç bāb üzre müretteb ve manzūm ve Ḥadīṣ-i Nev nāmı ile müsemmā ve mevsūm oldu.” (KİC, 5b/5-6a/3)

edilgen çatılı yapı da sanki esere kaynaklık eden kitapların soruşturulması, temini, çevirisi, tefsiri işlemlerinin bir ekip işi olduğunu üstü kapalı biçimde işaret etmektedir. Eserde Yeni Dünya ile ilgili bölümde anlatılan olaylarda kronolojik sıralamaya dikkat edilmemesi de anonim bir ürün olabileceğini akla getirmektedir. Ancak her durumda Mehmed Suudi bu eserin telifinde öncü isim olmuş görünüyor. Dolayısıyla tarafımızca eserin müellifi olarak anılmasının pek bir sakıncası görünmemektedir.

Mehmed Suudi Efendi’nin yaşamıyla ilgili kaynaklarda pek az bilgi bulunmaktadır. Yazarın yaşamıyla ilgili en ayrıntılı bilgi Nev‘îzāde ‘Aṭāi’nin *Hadā’iku’l-Hakā’ik Fî Tekmileti’ş-Şakā’ik* adlı eserinde bulunmaktadır. Bunun yanında yine kendisine ait olan *Meṭālî‘u’s-Sa‘ādet* ve *Yenābi‘u’s-Siyādet* isimli eserinde yazarın ağzından yazılmış hatimede de kendisiyle ilgili bazı bilgiler verilmiştir. Ayrıca *XVI. Yüzyıl Osmanlı Ulema Defterleri*’nde de Mehmed Suudi Efendi’yle ilgili az bir bilgi bulunmaktadır. Kaynaklardan doğum tarihiyle ilgili hiçbir bilgi elde edilememiştir. Ne zaman vefat ettiğiyle ilgili bilgimiz olmasına karşın kaç yaşında vefat ettiğine ilişkin bir kayıt olmadığı için doğum tarihiyle ilgili bir fikir yürütmek mümkün olmamaktadır.

Kaynaklardaki bilgilere göre yaşamıyla ilgili şunlar zikredilebilir⁶:

1570 yılı Temmuz / Ağustos’undan önce- kaynaklardan hangileri olduğunu

⁶ Orijinal kaynaklarda verilen hicri tarihlerin miladi tarihe çevrilmesinde Türk Tarih Kurumu’nun Çevrimiçi Tarih Çevirme Kılavuzu (<https://www.ttk.gov.tr/tarih-cevirme-kilavuzu/>) (Erişim Tarihi: 2020) esas alınmıştır.

öğrenemediğimiz- çeşitli medreselerde 30 akça ile müderrisliğe başlamıştır. 933 (miladi 1527) tarihli bir ruus defterinde (Alan, 2017) *Emir Mehmed* isminde Bursa ve Edirne’de müderrislik yapan biri varsa da bu kişinin Emir Hasan’ın oğlu olması tarih itibarıyla biraz uzak bir ihtimal görünüyor.

Temmuz / Ağustos 1570: Rus Mustafa Efendi’nin yerine 40 akça ile Yeni İbrahim Paşa Medresesi’ne müderris olarak görevlendirildi.

Ekim / Kasım 1575: Lütfi Begzade Mehmed Çelebi’nin yerine Atik Ali Paşa Medresesi’nde dersler vermeye başladı.

Eylül / Ekim 1579: Zal Mahmut Paşa’nın eşi ve Osmanlı sultanı II. Selim’in kızı olan Şah Sultan’ın Eyüp’te yaptırdığı medresenin ilk müderrisliği görevini üstlendi.

Ocak / Şubat 1580: Burnaz İbrahim’in yerine Sahn’a müderris olarak görevlendirildi.

Ocak / Şubat 1585: Begzade Efendi’nin yerine Süleymaniye Medreseleri’nden birine terfi aldı.

Şubat / 1587: Süleymaniye Medreseleri’ndeki görevinden- kaynaklarda belirtilmeyen bir nedenle- azl edildi. Medreseleri de Kınalızade Hasan Çelebi’ye verildi.

Mayıs / Haziran 1589: Kardeşi Mustafa Cenabi Efendi’nin yerine Halep kadısı olarak görevlendirildi.

Ocak / Şubat 1590: Saçlızadeler’in Büyüğü yerine Medine-i Münevvere’ye nakloldu. Buradaki görevinin ne olduğu muğlak kalmıştır.

Temmuz / Ağustos 1590: Sarı Müslihuddin’in yerine Mardin ve Diyarbakır’a kadı oldu.

Temmuz/ Ağustos 1591: Vefat etti. Yerine Zeynel Abidin Efendi görevlendirildi.

Mehmed Suudi Efendi aynı zamanda şairdir. Kınalızade ve Nev‘izade eserlerinde şiirlerinden aşağıdaki örnekleri derc etmişlerdir.

Şi’r : Oldı habâb gibi gönül mübtelâ-yı mey
Başdan çıkardı anı dirîgâ hevâ-yı mey

Velehû : Kûhken ‘ışkını terk eylemedi Şîrînün
Çıkmayınca depesine acısı miskînün

(Diger:) Cismimün bünyâdını urdukda hallâk-ı cihân

Üstühân-ı sînem itmiş kasr-ı ‘ışka nerdübân

Velehû : Aybaşında görinen sanma hilâl-i şevvâl
Eylemiş ‘ıyd kaşun vafına bir ince hayâl

(Diger:) İtmesün yüzüne teşbîh özin itsün ‘âr
Söylesün âyîneye tûtî-i şîrîn-güftârı

Velehû : Urup peykân-ı tîrûn gayra öldürdün bu ben zârı
İdüp bî-dillere cevvin gönüllendürdün agyârı

Velehû : Beni terk eyledün âhir cefâyı turmadun itdün
Be hey zâlim vefâ didüklerini itmedün gitdün

Velehû : Hâle sanma senün âşüften olup mâh-ı münîr
Dâ’ire içre girüp sen mehi eyler teshîr

Velehû : Görmeyince rûy-ı yârı düşdi sînemden yire
Tıfl-ı eşküm urdı kendin aglayup yirden yire

Velehû : Gül-i haddün koyup ey gonçe-i bâg-ı ‘âlem
Sûsen-i bâga düşelden dile düşdi şebnem

Velehû : Yüzüm üzre basduğı dem görse pâ-yı dil-beri
Derhem-i eşkin vire çeşmüm ana ayak teri
(Tezkiretü’ş-Şu’arâ, 2017)

Yine aşağıdaki şiir de ona nispetle kaydedilmiştir:

Ehl-i tecrîd dilâ mültefit-i māl olmaz
Terk-i dünyâ-yı denî itmeyen abdâl olmaz

Ne ‘aceb gülşen olur gülşen-i hüsn-i dildâr
Yaz u kış bülbül-i şûrîdeleri lâl olmaz

‘Âşıkun işi oñar râst gelürse yâre
Elif-i kâmet-i dil-ber gibi bir fâl olmaz

Tokınur hâtırına murğ-ı dilûn nâvek-i yâr
Ne kadar olsa yine münkeðirü’l-bâl olmaz

Rûzgâr ile Su‘ûdî yitişür eflâke
Hâk-i râh olmağıla bir kişi pâ-y-mâl olmaz
(Hadâ’iku’l-Hakâ’ik Fî Tekmileti’ş-Şakâ’ik, 2017)

0.7.2. Eserin Yazılış Süreci ve Yazılış Amacı

Eserin müellifi Mehmed Suudi Efendi ilim ehli bir ailede doğup büyümüştür. Müellif şahsi ilgi ve yeteneğiyle yalnızca bir din bilgini olarak kalmayıp aynı

zamanda donanımlı bir tarihî coğrafya bilgini de olmuş görünüyor. Bu birikimini de devlet için kullanışlı bir surette ortaya koymak üzere bu kitabın kaleme alındığı anlaşılmaktadır.

KİC 142b’de geçen “*Temmet el-kitāb bi’avni’l-lāhi’l-Meliki’l-Vehhāb ‘alāyedi’l-fakīri Muḥammed ibni Muṣṭafā fiṣṣehri zi’l-ḥicce lisene 991*” ifadesinden de hicri 991 [miladi 1583] tarihinde eserin yazımının tamamlandığı anlaşılmaktadır.

Bilindiği üzere Osmanlı Devleti ve İspanya, XVI. yy.da Akdeniz’in iki ucunda her biri iki ayrı dinin (İslam ve Hristiyanlık) hamiliği rolünü üstlenmişlerdir. Bu iki devlet Eski Dünya’nın ticaret yollarının geçtiği deniz ve kara yollarını ele geçirme rekabeti içine girmişlerdir. Yeni Dünya’dan gelen İspanyol gümüş servetinin bir kısmı Venedik ve Ceneviz şehir devletlerinin tebaası olan tüccarlar eliyle Osmanlı ülkesine giriş yapmıştır. Piyasada meta karşılığı bulunmayan bu yüklü miktardaki gümüş varlığı Osmanlı ekonomisini olumsuz etkilemiştir. Aynı döneme denk gelen, doğuda ve batıda sürdürülen savaşlar nedeniyle de Osmanlı ekonomisi epey sarsılmış ve akçe ayarıyla oynanmaya yani tağşişe kadar iş ilerlemiştir. “İspanyol sekizlik realleri Osmanlı ülkesinde ekonomik araç olarak adeta tekelleşmiş ve Batı’dan giriş yapan değerli madenlerin Osmanlı ziraat ve sanayiine de olumsuz etkileri söz konusu olmuştur.” (Naki, 2016). Bir kadı olarak çarşı pazardan ve mali piyasadan haberdar olduğunu düşündüğümüz müellifin bu karşılıksız gümüş servetinin mali sonuçlarının Osmanlı Devleti açısından yıkıcı etkilerini öngörmüş olabileceğini tahmin edilebilir. Bu kitabı yazarken de Osmanlı Sultanı’nın veya diğer önde gelen devlet ricalinin dikkatini Amerika kıtalarına ve buradaki *hesap edilemeyecek* ekonomik değer taşıyan yer altı ve yer üstü kaynaklarına çekmek istemiş olabileceğini düşünülebilir.

Eserine Orta Çağ Müslüman bilginlerinin gökyüzü ve yeryüzü bilgileriyle giriş yapan müellif ardından eserini asıl yazma sebebi olan Yeni Dünya’ya ait bilgilerle tamamlamıştır. Çok sayıdaki Arapça ve İtalyanca ve/veya İspanyolca eserden *seçme* metin parçalarının çevirisi olan bu eserin içeriğine bakıldığında Doğu ve Batı tarafından bilinen ve ekonomik faaliyetin yoğun olduğu hemen hemen tüm coğrafyalardan, bu coğrafyalarda bulunan şehir ve ülkelerdeki ekonomik faaliyetlerden, ticari değeri olan zenginliklerden, askerî olarak stratejik görünen beldelerden, bu coğrafyalarda yaşayan halkın yaşam bilgi ve becerilerinden adeta maliyesini düzeltmek isteyen bir devlet ricali için iştah kabartıcı ve alenen fethine

yönlendirici bir dille bahsedilmiştir. Hatta Süveyş Kanalı'nın açılması için adeta yalvarıcıdır.

Yazarın Amerika kıtasına ne zaman ve neden ilgi duyduğu ve Amerika kıtalarının İspanyollarca istilasını konu edinen eserleri kimlerden ve ne suretle elde ettiğini bilemiyoruz. Kitapları Venedikliler aracılığıyla elde ettiğini düşünüyoruz. Daha öncesinde aralarındaki herhangi bir temasa kaynaklarda henüz rastlamadığımız müellif ve Venedikli tüccarlar hakkında birtakım vesikaya ulaşmış bulunuyoruz. *Venedik Balyosu'nun Defterleri*'nde yayımlanan Sultan III. Murad'ın Ağustos 1589 tarihli iki *hüküm* belgesi bulunmaktadır (Mumcu, 2014: 37). Belgelerin tarihi Mehmed Su'ûdî'nin Halep Kadısı olarak görev yaptığı tarihlerle örtüşmektedir. Bu belgelerden biri *Şam ve Haleb Beylerbeyileri ve Şam ve Haleb Kadıları'na* ve diğeri de *Haleb Beylerbeyisi ve Mevlânâ Haleb Kadısı'na* hitaben yazılmış Venedikli tüccarların haklarının iadesine ilişkin iki *hüküm* belgesidir. Ancak tabii bu belgelerin tarihi kitabın yazılışından sonraki zamanlara aittir.

Yazar eserinde kitabın yazılış süreciyle ilgili olarak da birtakım bilgiler vermiştir.

“Nāgāh elsun-ı nāsda mezkūr ve beyne'l-enām ma'rūf ve meşhūr oldı ki hālā bir 'Ālem-i Cedīd zāhır u bedīd oldı ki si'at-ı eknāfda rub'-ı meskūna mu'ādil ve keşret-i sükkānda kuṭr-ı ma'mūra gālīb degilse bārī mümāsildür. İlāhāze'l-ān bu diyārdan bir ferd āña ěrmiş degil. Ve ism i resminden fi'l-cümle haber vērmiş degil.” (KİC, 5a)

Yukarıdaki ifadelerinden anlaşıldığı üzere halkın dilinde ve insanlar arasında bir Yeni Dünya olduğu bilinmiş ve bu bilgi yayılmıştır. Bu, Osmanlı ülkesinde halkın artık Yeni Dünya'dan yani yeni kıtalardan haberinin olduğu anlamına geliyor. Zira keşfinin üzerinden yaklaşık yüz yıl geçmiş ve Avrupalılar aracılığıyla Osmanlı halkı da Yeni Dünya'nın nimetlerini tanımış ve yeni tatlara alışmaya başlamıştır. KİC, Yeni

Dünya hakkında İslam Dünyasında yazılan, bilinen ilk eserdir⁷.

“Pes, ‘li kulli cedīdin lezzeh’ muқтаzāsınca dil-i meyyāl mişāl-ı āb ol sūya akdı. Ve keştī-yi hātır ol bahırda lenger bıraқdı. Ve bu kārūñ āgāhlarından fi’l-cümle istiḥbār olunduқda aḥbār-ı ğarībe ve aḥvāl-ı ‘acībe ismā’ eylediler ki Ḥazret-i Ḥakīm-i Ḥallāk’uñ kemāl-ı kudretini taḥkīk ve āyāt-ı ḥikmetini taşdıķ edüp sāḥa-ı simāḥatıñ kemāl-ı si’asını ifāde ve müstemi‘ān-ı sem‘-ı ‘ibretüñ imānını ziyāde eder ve erbāb-ı cihāduñ süyüf-ı ğarmını taḥdīd ve aşḥāb-ı i’tikāduñ ḥasūn-ı i’timādını teşyīd eder.” (KİC, 5a)

Bu ifadelerden de “Yeni olan her şey tatlıdır.” kaidesi gereği gönlünün bu olayı irdelemeye, Yeni Dünya hakkında yazmaya meylettiğini anlıyoruz. Yazar “bu işin bilenlerinden” bu konuyla ilgili malumat istemiş ve Allah’ın kudretini ispat edici, ayetlerinin hikmetini doğrulayıcı, işitenin imanını artırıcı ilginç bilgiler işitmiştir.

“Ma‘azālik zübur-ı evvelīn ve kütüb-i aқdamīn anlaruñ şerḥ ve beyānını kāfil degil. Ve eimme-i tevārīḥüñ yed-i tūlāları anlaruñ dāmen-i ‘irfānına vāşıl degil. Ezīn sebep dā‘ıye-i sa’y ve taleb yevmenfeyevmen m[ü]zdād olup mezānn-ı ma‘hüdesinden ıstıķşā ve ıstıḥkād olunduқda aḥbār-ı mezbūreyi müstemil ve rivāyāt-ı mesfūreyi müḥteḫ ve mütekeffil ba‘z-ı kütüb-i muḥdeşe ve ḥarāyid-ı müstahdeşe cem’ olunup ba‘de’t-terceme ve t-tefsīr, ‘alāḫarīķı’ l-icmāl taḥrīr ve taşīr olundu. Lākin emr-i mezbūruñ kemāl-ı ‘irfānı ve idrāk ve iz‘ānı ba‘z-ı ḳavā‘id-ı hey’et ve mesā’il-i ḥikmete mübtenī olmağın teḫvīn ve tefḥīm için birkaç mes‘ele-i mühimme taқdīm olunup kütüb-i mu‘teberāt-ı eimme-i şikātdan ba‘z-ı ferāyid-ı leṭāyif ve ḥarāyid-ı ma‘ārıf silk-i taḥrīr ve rişte-i cem’ ve taşīre nazm olundu.” (KİC, 5b)

Ardından İslam Dünyası’nda daha önceki kitapların Yeni Dünya hakkında hiçbir malumat içermediğini bu sebeple de bu hususta bilgi verme hırs ve emelinin kendisinde doğduğunu beyan etmiştir. Bu hırs ve emel neticesinde Yeni Dünya hakkında kapsamlı bilgiler içeren kitaplar soruşturulmuş, öğrenilmiş ve bir araya getirilmiştir⁸. Ardından bu kitapların tercüme ve tefsiri yapılmış ve özetlenerek

⁷ Amerika kıtaları hakkında bilinen ilk Arapça eser ise 1668 tarihli İlyās ibn Hanna Seyahatnāmesi ve aynı kişinin Tārīḥ-i Yeni Dünya’sıdır (Ghobrial, 2015). İlyas bin Hanna el-Mavsulī’nin Seyahatnamesi Türkçeye kazandırılmış bulunuyor.

⁸ Ancak bu işlemlerle ilgili ayrıntılı bilgi verilmemiştir. Yazar İtalyanca kitaplardan nasıl haberdar olmuştur ve ona bu kitapların temininde kimler yardımcı olmuştur bilinmiyor.

elimizdeki eserde yazılı hâle getirilmiştir.⁹ Fakat bazı bilgiler astronomi ve coğrafya bilimleri ile felsefeye dayalı olduğu için okuyucu daha iyi anlayabilsin diye İslam Dünyası'nda saygın bir yeri olan bazı yazarlardan önemli birkaç husus önden verilmiştir. İşte eserdeki ilk iki *bāb*ın yazılış amacı da budur.

Metnin üretimi aşamasında kaynak metinlerden *seçme* yapılırken örneğin varlığın yaratılışıyla başlayan ve hükümdarlar, peygamberler gibi pek çok tarihî şahsiyet hakkında bilgiler içeren Mes'ûdî'nin Mürûc'undan çoğunlukla coğrafya ve yeryüzü şekilleriyle ilgili kısımları aldığı görülmektedir. Yine oldukça ayrıntılı biçimde Yeni Dünya'yı tasvir eden, bitki ve hayvan varlığını ele alan Batı kaynaklı eserden yalnızca ***birkaç varak*** (*KİC*, 131a) seçildiği ve Meksika ile Peru'nun *fethini* anlatan eserlerden de kronolojik kopukluklar arz eden sınırlı sayıda bölümün seçilip özetlendiği görülmektedir.

Bundan sonra da kitabını asıl yazış amacına geçmiş ve *muradına ermiştir*. Eşerine *Hadîs-i Nev* ismini kendisi vermiştir. Eser tamamlandıktan sonra Sultan III. Murad'ın adı ile süslemek- bu ifadeden eseri ona sunmayı anlıyoruz- aklına gelmiştir.

*Ba'dezâlik, makşûd-ı aşîye duhûl ve sâha-ı murâda vuşûl müyesser olup bi'l-âhare bu cerîde-i pür'iber ve kitâb-ı mu'teber üç bâb üzre müretteb ve manzûm ve Hadîs-i Nev nâmı ile müsemmâ ve mevsûm oldu. **Vaktî ki bu hadîka-ı enîka-ı 'acâyib ve riyâz-ı pürhıyâz u ğarâyib, ezhâr-ı bedâyi'-ı şanâyi'-ı mübdi'-ı müte'âl ve Şâni'-ı Zü'l-celâl ile bu vech üzre serefrâz ve zülâl-ı selsâl-ı selsebîl mişâl rivâyât-ı nâdire ile **memlû ve mümtâz oldu, dil-i nâkâma bu ıkdâm ve hâtır-ı fâtıra bu hâtıra düşdi** ki riyâz-ı mezbûrenüñ sâha-ı semâsimâsını; nihâl-ı ferhunde, fâl-ı nâm-ı nâmî, sulţân-ı kâmyâb-ı cüvânbaht ve pâdişâh-ı keyvân-ı cenâb-ı âsumântaht, fermânfermâ-yı selâîñ-i 'âlî mıkdar, şehinşâh-ı dînperver ve dîndâr, bâlânişîn-i hilâfet-i kübrâ, vâriş-i mehâbet-i salţanat-ı 'uzmâ, Süleymân-ı zamân, **Hâzret-i Ebû'n-Naşr Sulţân Murâd bin Selîm Hân ile ârâyiş édüp reşk-i cinân ve maqbû'-ı ehl-i dilân-ı ins ü cân êde.** (*KİC*, 5b/16 – 6a/16)***

⁹ Burada verilen bilgilerden İtalyanca kitapların tam tercümelerinin ve bunlar için açıklayıcı çalışmaların (tefsir) yapıldığını anlıyoruz. Yazar *KİC*'in metnini bu tercümelerden *seçme* yaparak oluşturmuştur. Eser hakkında yazılan makalelerin bazılarında gördüğümüz 'tarihi olayların anlatımında kronolojik sıra gözetilmediği' gerçeğinin altında da bu durum yatıyor olsa gerektir.

Yazar eserini nasıl ve neden yazdığıyla ilgili olarak kitabın ileri sayfalarında şu bilgileri de vermektedir:

Tā ki vāz ‘-ı kitābdan ve tertīb-i faşl u bābdan maḫşūd-ı aşlī olan Dünyā-yı Cedīd ne kūtṛda bedīd olup tūrūḳdan ḳanḳı tarīḳ ile tevaşşul ve biḥārdan ḳanḳı baḥr ile tevessül müyesserdür ma ‘lūm ve mefhūm ola. Ve bu bābda Şāriḥü’t-Tezkire Mevlānā Nizām’uñ kelāmını münakḳah ve muntaẓam ve cem ‘-ı fevā’id ve tarḥ-ı zevā’idde müselleme görüp ānuñ kelāmına binā ve ānuñ eşerine iḳtidā eyledüm.

0.7.3. Eserin Adı, Türü, İçeriği, Üslubu ve Söz Varlığı

Yazarın eserine *Ḥadīs-i Nev* ismini verdiği yukarıda söylenmişti. Bu isimlendirme yazarın kendi tercihi gibi görünüyor. Oysa eserin metin içeriğinde ve Newberry ile Ankara nüshalarının eser başlıklarında *Yeñi Dünyā / Yengi Dünyā* isimleri görülmektedir. Farsça çevirisi dahi *Tārīḥ-i Yengi Dönyā* başlığını taşımaktadır. Buradaki *Yeñi Dünyā* öyle görünüyor ki Peter Martyr de Anghiera’nın *De Orbe Novo* eserinin başlığının bire bir çevirisidir. Zaten *Yeni Dünya* ile ilgili *bābın* ilk bölümlerinin adı geçen eserden çevrildiği anlaşılmaktadır.

Eser, XV. yy.da ilk ürünleri verilmeye başlanan tarih ve coğrafya yazıcılığının XVI. yy.da sayısı artan örneklerinden birisidir. Ancak yazıldığı dönemdeki tarih yazıcılığının genel muhtevası Osmanlı tarihi ve İslam tarihi iken *Kitāb-ı İḳlīm-i Cedīd*, Yeni Dünya’nın keşif ve istilasını konu edinmiş ve bu alanda döneminde ve bağlı olduğu kültür çevresinde “tek” eser olmuştur. Bu arada *KİC* ile yakın zamanlarda yazılmış ve yine *KİC* gibi Batılı kaynaklardan çevrilmiş bir eser daha bulunuyor: *Tārīḥ-i Ungurus [Macarların Tarihi]* (yazımı: XVI. yy.ın ikinci yarısı). Adı geçen eser yazarının iddiasına göre Kanuni Sultan Süleyman’ın isteğiyle/emriyle telif edilmiştir. Eserin muhtevası da Justinianus’un Latince dünya tarih kroniği ile Macar kroniklerinin Türkçeye çevrilmesinden ibarettir (Mahmūd & Hazai, 2017). Buradan da *KİC*’in yazıldığı yıllarda iki eser ve yazarları arasında bir etkileşim olabileceği akla gelmektedir. Ancak *KİC* yazarı Mehmed Suudi ile *Tārīḥ-i Ungurus*’un yazarı Tercüman Mahmud arasında doğrudan bir bağlantı veya herhangi bir etkileşim söz konusu olmuş mudur bilinmiyor. *KİC* ile aynı dönemde yazılmış bir başka eser de temelde Ebu’l-Fidâ’nın *Kitābu’l-Buldân* adlı eserindeki yer isimlerinin bir sözlüğü niteliğinde olarak, Sipāhizāde Mehmed’in -Mehmed Suudi gibi o da bir kadıdır- önce Arapça sonra Sokollu Mehmed’in isteğiyle yine yazarı tarafından 1572’de Türkçe kaleme alınan *Evzahu’l-mesālik ilā ma’rifeti’l-büldân ve’l-memālik*

adlı coğrafya eseridir (Danış, 2019). Bu örnekleri artırmak mümkündür. *KİC*'in yazıldığı dönemde çeviri yoluyla telif edilen tarih ve coğrafya kitapları bu çeviri işinin aydınlar arasında başlamış bir furya olabileceği gibi bir devlet siyaseti de olabileceğini akla getirmektedir.

Kitāb-ı İklīm-i Cedīd, Orta Çağ'da yaşamış Müslüman astronomi ve coğrafya bilginlerinin eserlerinden ve Yeni Dünya'nın keşif tarihini anlatan İtalyanca ve/veya İspanyolca eserlerden seçme metin parçalarından çeviriler yapılmak suretiyle düzenlenmiştir. Eser bu iki özelliği ile geniş bir dünya tarihî coğrafya kitabıdır.

Eserin birinci ve ikinci bölümünde Eski Yunan ve Hintlilerden kalma yer ve gök bilgilerinin İslam bilim dünyasına düşen izleri tekrarlanmış ve bazıları tartışılıp değerlendirilmiştir. Bu bölümlerde yıldızların ve gezegenlerin hareketleriyle ve konumlarıyla ilgili birtakım bilgiler verilmiştir. Bununla beraber Batlamyus, Mesudī ve Kurtubī (Bekrī) başta olmak üzere çok sayıda bilginin eserlerinden Dünya'nın nehirleri, dağları, denizleri ve madenleri hakkında bilgiler verilmiştir. Yazar, yanlış bulduğu bilgileri aktarmakla beraber eleştirisini de yapmış ve fikrini kendine has, yaraşır bir üslupla belirtmiştir. Eski coğrafya bilgilerine dayanarak Dünya yedi iklime ayrılmış ve hangi ülke ve şehirlerin hangi iklimde kabul edildiği, bunların enlem ve boylam bilgileri de verilmiştir.

Son ve kitabın asıl yazılış amacı olan bölümde ise Kristof Kolomb, Hernan Korteş ve Fransisko Pizarro başta olmak üzere pek çok Avrupalı kâşif, tüccar ve istilacının Yeni Dünya maceraları anlatılmaktadır. Bu arada yerli halkların inanışları, kılık kıyafetleri, takıları, giysileri, yemekleri, barınakları, tedavi usulleri gibi hususlarda kısa kısa bilgiler verilmektedir. Yer yer Yeni Dünya'nın doğal manzarası da betimlenerek metinde yer almaktadır. Yeni Dünya'daki hayvanlar, bitkiler ve madenler de detaylı olarak bu bölümde kendilerine yer bulmuştur. Bu hayvan ve bitkilerin zihinde daha iyi canlandırılabilmesi için Eski Dünya'dan neye benzedikleri ve halkın bunlardan nasıl istifade ettiği bilgileri de yer almaktadır. Efsanevi vakvak ağacı, Amazon kadınları efsanesine benzer yerli kadın efsaneleri, yarı insan yarı balık yaratıklar gibi '*Acāyibü'l-Mahlūkāt*' geleneğini devam ettiren bilgiler de metinde yer bulmuştur.

Kitāb-ı İklīm-i Cedīd'in yazıldığı XVI. yy.ın nesir dili ve üslubu sonraki yüzyıllardaki gibi ağır ve ağırdalı değildir. *Hamdele* ve *salvele* ile başlayan giriş

bölümleri dışında çoğu zaman sade ve akıcı bir dil kullanılmıştır. Nesirde sanatlı ve secili bir üslup oluşturmak için bu yüzyılda Arapça ve Farsça kelimelerin kullanımı artmıştır (Okuyucu, Kartal, & Köksal, 2011).

Türkçede anlam ve söyleyiş değişikliğine uğrayan bazı Arapça ve Farsça kelimelerin kök dilindeki anlam ve söyleyişlerine göre kullanılması ve dönemin Türkçesine henüz yerleşmemiş çok sayıda Arapça ve Farsça kelimenin kullanılması metnin hedef kitlesinin halk olmadığını açıkça ortaya koymaktadır. Metnin inşasında tercih edilen bu söz varlığı dönemin aydınının *dilden* ne anladığı ve Türkçeyi nasıl tasavvur ettiğiyle de ilgilidir¹⁰.

Okuyucu, Kartal ve Köksal’a göre “Klasik Türk edebiyatının nesir üsluplarını ‘sade nesir’, ‘orta nesir’, ‘süslü nesir’, ‘ağdalı nesir’ olmak üzere dört grupta değerlendirmek gerekir.” (2011: 16). *KİC*’in üslubu ise bunlardan *orta nesire* girmektedir. Zira *orta nesir*:

“Arapça-Farsça kelime ve tamlamaların Türkçe kelimelere baskın olduğu, yer yer secilerle süslenmiş, öğreticiliğinin yanı sıra sanat endişesi de gözetilen nesirdir. Tarihlerin pek çoğu, şuaara tezkirelerinin önemli bir kısmı bu tarzda kaleme alınmıştır. Özellikle 16. yüzyıldan itibaren Türk edebiyatında verilen mensur ürünlerin çoğu bu nesir üslubuna dahildir.” (Okuyucu vd., 2011: 17)

KİC’in de döneminin edebî dil zevkine uyduğunu söylemek mümkündür.

Kitāb-ı İklīm-i Cedīd’in yazarı, yüksek dini eğitim görmüş ve kadılık görevlerinde bulunacak kadar bürokraside yükselmiştir. Kendi ifadelerine göre tefsir alanında uzmandır. Bu da çok sayıda Arapça metinle içli dışlı olmasını ve Arap dilinde uzmanlığı gerektirmektedir. Mesleki kullanım sıklığı, yazarı metinde de çok sayıda Arapça sözcük kullanmaya yöneltmiş olabilir fakat metinde Arapça tamlamaların çok sınırlı sayıda olması buna karşın tamlamaların daha çok Farsça kurallara göre yapılması ise eserde Arapçanın etkisinden çok Osmanlı edebî dil

¹⁰ Daha ayrıntılı bilgi için bk. (Fazlıoğlu, 2003)

zevkinin işler olduğunu gösteriyor. Aynı satırda aynı anlama gelen biri Türkçe, Arapça veya Farsçadan diğeri yine bu dillerden birinden olan kelimelerin kullanılması da yine yazarın edebî zevki ile ilgili olsa gerektir.

Dizin bölümünde yer alan madde başlıklarına bile bakınca söz varlığında bulunan kelimelerin kahir ekseriyetinin Arapça olduğu görülmektedir. Bizce bunun önemli nedeni müellifin bir şairden, edebiyatçıdan çok din, tarih, coğrafya ve astronomi alanlarında kendini geliştirmiş ve yüksek eğitim almış bir bilim insanı ve din adamı olmasıdır. Arapçanın tüm Müslüman coğrafyasında bir bilim dili olarak kabul gördüğü bilinmektedir. *KİC*'in ilk “bâb”ının kaynakları hepsinin Arapça eserler olması da bu görüşü destekler niteliktedir.

KİC'in söz varlığıyla ilgili olarak aşağıda *Dizin* bölümündeki madde başlıkları esas alınarak hazırlanan tablonun incelenmesi muhtevaya hızlı bir bakış atılması konusunda yerinde ve yeterli olacaktır¹¹.

	Kök Dil	İsim	Sıfat	Zamir	Zarf	Fiil	Edat	Bağlaç	Ünlem	Toplam
GENEL	T.	238	51	21	27	235	16	3	3	578
	Ar.	1838	569	5	98	1	12	4	5	2511
	Far.	347	139	1	23	-	7	6	4	525
	İsp. / İt.	4	-	-	-	-	-	-	-	4
	Bulg.	1	-	-	-	-	-	-	-	1
	Yun.	-	1	-	-	-	-	-	-	1
	Ta. (İsp. yoluyla)	1	-	-	-	-	-	-	-	1
	Karışık Dilli (Türkçede Yapılmış)	43	76	3	25	-	3	2	1	153

¹¹ Tabloya yalnızca *Genel Dizin* ve *Hayvan ve Bitki Adları Dizini*'ndeki veriler işlendi. Diğer dizinler özel isimlerden ibaret olduğu için tablo verilerine aktarılmadı. Ayrıca metinde farklı dil bilgisi görevlerinde kullanılan kelimeler mükerreren tabloda yer tuttu.

HAYVAN VE BİTKİ ADLARI	T.	33	-	-	-	-	-	-	-	33
	Ar.	79	-	-	-	-	-	-	-	79
	Far.	54	-	-	-	-	-	-	-	54
	İsp.	4	-	-	-	-	-	-	-	4
	İt.	8	-	-	-	-	-	-	-	8
	Bulg.	1	-	-	-	-	-	-	-	1
	Ta. [İsp. > (İt.) yoluyla]	11	-	-	-	-	-	-	-	11
	Na. [İsp. > (İt.) yoluyla]	5	-	-	-	-	-	-	-	5
	Malayca [Port. > İsp. > (İt.) yoluyla]	1	-	-	-	-	-	-	-	1
	Mayaca [İsp. > (İt.) yoluyla]	1	-	-	-	-	-	-	-	1
	Aravak [İsp. > (İt.) yoluyla]	1	-	-	-	-	-	-	-	1
	Karışık Dilli (Türkçede Yapılmış)	2	-	-	-	-	-	-	-	2
	Kökeni Belirsiz	7	-	-	-	-	-	-	-	7

Tablo 1 Metnin Söz Varlığı Tablosu

Söz varlığı hususunda yukarıdaki tabloda yer alan bilgilere ilave olarak *Kişi, Unvan ve Yer Adları Dizini*'nde 150, *Yer, Devlet ve Halk Adları Dizini*'nde 626 madde başlığı bulunduğunu da belirtmiş olalım. Bunlar özel isimler olduğu için köken bilgileri incelenmemiştir.

0.7.4. Eserin Diğer Yazma Nüshaları ve Müstensihleri

Eserin Türkiye kütüphanelerinde ve yurt dışındaki kütüphanelerde çok sayıda

yazma ve baskı pek çok nüshası bulunmaktadır. Goodrich, yirmi bir yazma nüsha kaydetmiştir (Goodrich T. D., 1987). Bu yazmalardan on ikisi Türkiye’de bulunmaktadır ancak birçoğu eksik nüshadır. Goodrich, yazmalar içinde en eksiksiz olanının Newberry nüshası olduğunu ve çalışmasını bu yüzden bu nüshayı esas olarak yaptığını belirtmiştir. Bu tez çalışmasıyla birlikte üzerinde kapsamlı çalışılmış dört nüshayla ilgili bilgiler aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

ESERİN NÜSHA BAŞLIĞI	NÜSHANIN BULUNDUĞU YER	NÜSHANIN GÖRÜNÜM ÖZELLİKLERİ	MÜSTENSİHİ / HATTATI ve İSTİNSAH / HAT TARİHİ	AÇIKLAMALAR
Kitab-ı İklim-i Cedid	Beyazıt Yazma Eserler Kütüphanesi, Nu: B4968; İstanbul, Türkiye	▪ Cilt Boyutları: 313 x 182 mm ▪ Yaprak Boyutları: 212 x 85 mm ▪ Yaprak Sayısı: 142 [Yaklaşık 23 yaprak eksiktir. (Goodrich, 1968: 52)] ▪ Satır/Sayfa: 17/1 (Resimli/minyatür lü sayfalar hariç) ▪ Sayfa numaraları modern Arap rakamlarıyla ve kurşun kalemle yazılmıştır. Bu sayfa numaraları esas numaralar olmayıp 1970’teki onarımdan sonra verilmiş olmalıdır. Zira metin diğer nüshalarla karşılaştırıldığında ve sayfa sürekliliği takip edildiğinde eksik ve yerleri değişmiş yapraklar olduğu anlaşılmaktadır. ▪ Metin harekelidir ve nesih yazıyla yazılmıştır. ▪ Cümle içi uyaklarda (seci) tezyîni duraklar kullanılmıştır. ▪ Metinde önemli görülen kişi, yer, hayvan, bitki ve eser isimleri; bab, fasıl, tenbih ve	▪ Hatime kısmında müstensih’in adı “Muhammed bin Muştafa” olarak yazılmıştır. Eğer eserin istinsah tarihinde yaşayan ve aynı ismi taşıyan başka bir hattat yoksa bu kişi Osmanlı hat sanatının kurucusu sayılan Şeyh Hamdullah’ın (1436 veya 1437 - 1520) torunu ve yine meşhur bir Osmanlı hattatı olan Mustafa Dede’nin (1494 - 1538) oğlu olan Hattat Derviş Mehmed Said (? - 1592) olmalıdır. Bu düşünceye sevk eden neden, yazar Mehmed Suudi Efendi’nin (? – 1591) babasının ve dedesinin de Derviş Mehmed Said’in babası ve dedesi gibi Sultan II. Bayezid’in, şehzadelik sancağı olan Amasya Sancağı’ndan saltanat merkezine getirdiği ilim ve sanat erbabı	▪ Sultan III. Murad’a sunulan nüsha olduğu düşünülmektedir (Goodrich T. D., 1968). Nüshalar içinde tezhip ve hat güzelliği bakımından Sultan’a layık olan nüshanın bu olduğu kanaati uyanmaktadır. ▪ Eserin Sultan II. Mahmud’un eşi ve Sultan Abdülmecid’in annesi Bezmialem Valide Sultan’ın 1850’de kurulan Darülmâarif’in kütüphanesine vakfedip bağışladığı 546 cilt değerli yazmadan biri olduğu düşünülebilir. Eserdeki vakıf mühründe de Hicri 1266 (Miladi 1850) tarihi yazılıdır. Beyazıt Devlet Kütüphanesi’ne nasıl intikal ettiği hakkında ise arşiv kaynaklarında bir bilgiye rastlanmadı. Kütüphane yetkilileri de bu konuda herhangi bir bilgi sağlamadılar. ▪ Hatime bölümünde

		ayetler bazen kırmızı mürekkeple yazılmış bazen de kelimenin üst kısmına kırmızı bir çizgi çekilmiştir. - Metnin içinde sayılar daima yazı ile gösterilmiş rakam tercih edilmemiştir. - Eser 5 minyatür/resim, 1 oval Dünya Haritası ve bir de yalnız Doğu Yarımküre'yi gösteren, diğer yarısı eksik yuvarlak bir Dünya Haritası içeriyor. - Serlevha tezhibi ve her sayfada çiçek motifli kenar suyu tezhibi vardır. Hatime için ayrıca tezhip uygulanmamıştır. - Ketebe ve ferağ kaydı bulunmakta; sema veya kıraat kaydı bulunmamaktadır. - Ketebe kaydı ayrıca bir sayfada değil ana metnin ardınca ve bir satır boş bırakılarak kaydedilmiştir.	ailelerden olmaları ve muhtemel bir hemşehri yakınlığı duygusudur. Zira Mehmed Suudi Efendi'nin mülazımı olduğu Şeyhülislam Ebussuud Efendi dahi aynı sancağa bağlı olan Çorum'dandır. Dönemin payitahttaki meşhur ilim ve sanat erbabının biyografileri ve soy ağaçları incelendiğinde durum açığa kavuşmuş olur. Eserin istinsah tarihi 1583 – 1584'tür.	müellifin adı açıkça yazılmıştır. Müellifin adının açıkça zikredildiği tek nüshadır.
Tārīḫ-i Hind-i Ğarbī el-Müsemmā bi-Ḥadīṣ-i Nev	Topkapı Sarayı Kütüphanesi Nadir Yazmalar, Revan Köşkü Koleksiyonu, Nu: 1488; İstanbul,	- Yaprak sayısı: 118 - Satır/Sayfa: 19/1 (Resimli/minyatür lü sayfalar hariç) - Metin	- Eserin hiçbir yerinde istinsah tarihi kaydı bulunmamaktadır. - Eserde iç kapakta	- Hatime bölümü yoktur. Müellifin adı bu nüshada yazılı değildir. - Eserin Topkapı Sarayı'na nasıl

(Yazma)	Türkiye	harekesizdir ve güzel nesih yazıyla yazılmıştır. ▪ Küre olarak çizilmiş 2 Dünya Haritası ve 14 resim/minyatür bulunmaktadır¹². ▪ Eserde ferağ kaydı vardır. Bunun dışında ketebe kaydı, sema veya kıraat kaydı bulunmamaktadır. Ferağ kaydında da istinsah tarihi yoktur. ▪ Metinde önemli görülen kişi, yer, hayvan, bitki ve eser isimleri; bab, fasıl, tenbih ve ayetler bazen kırmızı mürekkeple yazılmış bazen de kelimenin üst kısmına kırmızı bir çizgi çekilmiştir. ▪ Serlevha tezhibi bulunmaktadır. ▪ Cümle içi uyaklarda (seci) kırmızı mürekkeple konmuş noktalar kullanılmıştır. ▪ Sayılar ise derece, dakika, saat, mil gibi bazı birimlerle kullanıldıklarında bazen rakamla bazen de yazıyla	Hâfız Mahmūd Muştafâ imzasıyla bir mühür bulunmaktadır. Ancak kişinin eserle münasebeti kaydedilmemiştir. Müstensihi olma ihtimali vardır fakat kanıtlayıcı bir kayıt bulunmamaktadır. ▪ Metinde çok sayıda derkenar (çıkma) bulunmaktadır. Eserde sonradan ana metnin önüne eklenmiş kolofonda kitabı sahiplenen ve metindeki fevaidi kaleme alanlar hakkında bilgiler verilmiştir. Bu bilgilere göre bu bilgilerin bazıları Eski Anadolu Muhasebecisi Eflaki Mustafa Efendi'ye bazıları sabık şeyhülislam Bahâî Efendi'ye aitti ve bazıları da kolofonu kaleme alan kişiye aittir. Goodrich, doktora çalışmasında derkenarların hangisinin hangi	geldiği konusunda bir kayıt yoksa da Yeni Kütüphane'ye taşınmadan önce muhafaza edildiği Revan Köşkü'nün Sultan I. Mahmud tarafından 1733 yılında kütüphaneye çevrildiği bilinmektedir. Kütüphaneye III. Osman ve III. Mustafa tarafından da kitaplar konmuştur (Binark, 1981). Yani kitaplar bu hükümdarlar zamanında kütüphaneye vakfedilmiş olabilir.

¹² Bu nüshanın resim / minyatürleri Özlem Öztürk tarafından hazırlanan bir yüksek lisans tezinde çalışılmıştır (Öztürk, 2012).

		yazılmıştır.	kişiyeye ait olduğunu tespit etmiştir.	
Tarih-i Yeni Dünya	Newberry Kütüphanesi, Edward E. Ayer Koleksiyonu Nu: MS 612; Chicago, Illinois Eyaleti, Amerika Birleşik Devletleri	▪ Ferağ kaydından sonraki sayfada bölüm başlıkları ve sayfa numaralarının yer aldığı bir tür ‘İçindekiler’ kısmı yer almaktadır. Aynı sayfada kitapta kullanılan bazı ölçü birimleriyle ilgili iki satırlık kısa bir bilgi notu da düşülmüştür. ▪ Hatime bölümü yoktur. ▪ 13 resim/minyatür ve 3 harita bulunmaktadır. ▪ Metinde önemli görülen kişi, yer, hayvan, bitki ve eser isimleri; bab, fasil, tenbih ve ayetler bazen kırmızı mürekkeple yazılmış bazen de kelimenin üst kısmına kırmızı bir çizgi çekilmiştir. ▪ Serlevha tezhibi bulunmaktadır. ▪ Cümle içi uyaklarda (seci) kırmızı mürekkeple konmuş noktalar kullanılmıştır. ▪ Sayılar ise derece, dakika, saat, mil gibi bazı	▪ Eserin iç kapağında <i>Seyyid Muhammed Şemse'd-din</i> mühürlü bir ferağ kaydı bulunmaktadır. Aynı ferağ kaydında bu kişinin eski Galata kadısı olduğu ve <i>İbne'l-Mudanyavi</i> de zikredilmiştir. Ancak bu kişinin eserle ilişkisi net değildir. ▪ Asıl metinden önceki iç sayfada ‘<i>Sene 1111</i>’ olarak bir tarih kaydedilmiştir ancak bu tarih istinsah tarihi mi yoksa bu tarihin yazılı olduğu kısımda ismi yazan <i>Seyyid Ahmed bin Mehmed</i>’in kitabı edinmesiyle ilgili bir tarih mi bilemiyoruz.	▪ Kütüphaneye eseri bağışlayan Edward Everett Ayer (1841 – 1927) Newberry Kütüphanesi’ne Amerika yerlileri ve sömürgeciler ile ilgili 17.000 civarında evrak bağışlayan Amerikalı bir iş adamıdır¹³. Eserin en son sayfasına yerleştirilen İngilizce yazıda Newberry Kütüphanesi’ne 1911 yılında bağışlandığı kayıtlıdır. ▪ Kütüphanenin dijital kataloğunda eserin ediniminde katkı sağlayıcı olarak takdim edilen Cyrus Adler (1863 – 1940) ise Johns Hopkins Üniversitesi’nde görevli, Sami dilleri uzmanı, Yahudi bir profesördür. Yaptığı çalışmalarla Amerika Yahudiliği üzerinde etkili olduğu bilinmektedir. Aynı zamanda 1893 yılında Chicago’da

¹³ <https://www.newberry.org/american-indian-and-indigenous-studies-research-guide> (Erişim Tarihi: 2020)

		birimlerle kullanıldıklarında bazen rakamla bazen de yazıyla yazılmıştır.		Kolomb'un Amerika'yı keşfinin 400. yılı kutlamaları için düzenlenen Dünya Kolomb Fuarı veya Dünya Kolomb Sergisi (World's Colombian Exposition) ¹⁴ komitesince, Müslümanları kutlamalara katılmaya ikna edebileceği düşünüp 'Doğu Komiseri' olarak görevlendirilmiştir ¹⁵ . İstanbul, İzmir, Kudüs, Şam, Beyrut, Kahire, Tunus, Cezayir, Fas gibi merkezleri gezdiği, Birleşik Devletler Başkanlığının himayesinde üç yıllık bir Orta Doğu ve Kuzey Afrika turuna çıkmıştır. Bu esnada İstanbul kahvehanelerinde dinlediği hikayeleri kitaplaştırmış ve çeşitli Osmanlı kütüphanelerinden çok sayıda yazmayı beraberinde götürmüştür. Bunlardan biri de, eser içeriğinin profesörün

¹⁴ Bu sergiyle ilgili ayrıntılar YILDIZ USLU'nun hazırladığı yüksek lisans tezinde bulunabilir .

¹⁵ <https://www.shapell.org/manuscript/world-exposition-1893/> (Erişim Tarihi: 2020)

				göreviyle de örtüştüğü, <i>'Tārīḥ-i Yeñi Dün-yā'</i> olmalıdır. ▪ Sultan III. Murad'a ithafın olmadığı tek nüsha budur. (Goodrich, 1968; 58) ▪ Bu nüshanın resimleri İtalyanca ve İspanyolca kitaplardakine en çok benzeyenlerdir. (Goodrich, 1968; 58)
Tārīḥ-i Yeñi Dün-yā	Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, Ankara, Nu: 06 Hk 1282	• Talik yazıyla yazılmıştır. Başlıklar, beyitler, ayetler ve duraklar kırmızı diğerleri siyah mürekkeple yazılmıştır. • 78 yapraktır. • İlk, son ve resim/minyatür bulunan sayfaları hariç her sayfada 27 satır vardır. • 1 Dünya haritası ve 14 resim / minyatür bulunmaktadır.	<i>Hadīs-i Nev Tārīḥ-i Yeñi Dün-yā</i> katalog ismiyle kayıtlı bu eserin müstensihisi Mehmed bin 'Abdü'l-Kerīm ve istinsah tarihi de 1050 (Miladi 1640) olarak kayıtlıdır.	

Tablo 2 Nüsha Karşılaştırma Tablosu

Goodrich, nüshaları değerlendirirken Beyazıt nüshasının en eskisi ve görsel olarak en güzeli olduğunu ve bu nüshanın metninin diğer nüsha metinlerinden pek çok farklılıklar içerdiğini belirtmiştir. Diğer metinlerin Beyazıt nüshasından yararlanarak oluşturulmadığını da yazmaktadır. Goodrich kendi çalışmasındaki çeviriye esas aldığını söylediği Newberry (Chicago) nüshasının da Beyazıt nüshası gibi diğer metinler tarafından kullanılmadığını söylemektedir. Bunlara ilave olarak Goodrich,

incelediği diğer metinlerin (Revan, Ankara¹⁶ ve Bibliotheque Nationale) birbirinden kopya edildiği görüşünü de dile getirmiştir (Goodrich , 1968: 65-66).

Goodrich'in de tespit etmiş olduğu yazma nüshalar arasında olan *Orijentalni institut u Sarajevu*'da (Saraybosna Şarkiyat Enstitüsü) kayıtlı görünen *İbtidā-i Żuhūr-ı 'Ālem-i Cedīd* başlıklı nüshanın dijital kopyası Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Kütüphanesi ve Millî Kütüphane kanallarıyla ilgili kurumdan talep edilmiş ancak gelen cevapta 1992'deki Bosna İç Savaşı'nda enstitü binası yakıldığı için pek çok yazmayla birlikte bu nüshanın da tahrip olduğu bilgisi alınmıştır.

Dāru 'l-Kutubu 'l-Ḳavmiyye'de (Mısır Millî Kütüphanesi) bulunan *Ḥadīṣ-i Nev veyā Tārīḥ-i Hind-i Ġarbī* başlıklı nüshanın örneğine de ulaşamadık. Fakat nüshadaki minyatürler hakkında Mısır'da Dr. *Ḥasan Muḥammed Nūr* tarafından yazılmış ve yayınlanmış Arapça bir makaleye erişme imkânı bulduk.

Eserin önemini gayet iyi kavramış olan Türkiye'nin ilk Müslüman matbaasının kurucusu İbrahim Müteferrika ise matbaasında bastığı ilk beş eserden biri olarak *Tārīḥ-i Hind-i Ġarbī*'yi seçmiştir. 1730 yılında yazar adı zikretmeksizin 500 adet bastırdığı kitabı 3 kuruştan satmıştır. *Tārīḥ-i Hind-i Ġarbī*'nin ikinci baskısı 1875-76 yılında resimsiz ve haritasız olarak tekrar yapılmıştır.

0.7.5. Müellifin Faydalandığı Kaynaklar

Kitāb-ı İklīm-i Cedīd, hem Doğu hem de Batı kaynaklı eserlerden çeviri yoluyla Türkçeye kazandırılmış bir metindir. Yazar eserin ilk iki bölümünü asıl bölüm olan Yeni Dünya'nın keşfi bölümünde anlatılan yerlerin konumunu daha iyi kavratmak için Arapça kaynaklardan çevirmiştir. Yeni Dünya ile ilgili kısımları ise çeşitli İspanyolca/ İtalyanca eserlerden çevirmiştir.

¹⁶ Goodrich'in incelediği Ankara nüshası *Millî Eğitim Kütüphanesi, Eski Eserler, No: 10024* (Goodrich T. D., 1968, s. 59) künyeli bir nüshadır. Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi'ndeki nüsha ile aynı nüsha mıdır bilemiyoruz.

Kitāb-ı İklīm-i Cedīd'in Avrupalılara ait kaynaklarının tespiti üzerinde bilinen ilk ve ciddi çalışmayı Thomas D. Goodrich yapmış olup tespitlerini hem doktora tezinde (Goodrich T. D., 1968) hem de ayrıca bir makalede kaydetmiştir (Goodrich & Yurdaydın, 1985). Bahsi geçen tezinde *Nouns in The Turkish Text Derived From The European* [Türkçe Metindeki Avrupa Kaynaklı İsimler] başlığı altında çok sayıda yer adının İngilizce, İspanyolca, İtalyanca, Günümüz Türkçesi ve Osmanlı Türkçesindeki imlalarını gösteren çok kullanışlı bir tablo hazırlamıştır.

KİC'in müellifinin bu kaynaklardan İspanyolca olanlara mı yoksa bunların İtalyanca tercümelerine mi ulaşıp yararlandığı yoksa hem İspanyolca asılları hem de İtalyanca tercümelemleri mi kullandığının tespiti biraz zor olsa da özellikle yer isimlerinin Türkçeye aktarılmasında izlenen imla harika ipuçları vermektedir. Örneğin bugün Türkiye Türkçesinde “Şili” olarak yazılıp söylenen ülkenin adı XVI. yy. İspanyolca ve İtalyanca eserlerde *Chile* olarak ortak bir yazıma sahiptir. Ancak <ch> ile imla edilen ses kendisinden sonra gelen ses /e/ veya /i/ ise; İspanyolcada /ʃ/¹⁷ (Dworkin, 2018: 28-31) İtalyancada ise /k/ (Michel, 2012: 66) olarak telaffuz edilmektedir. Bu kelimenin *KİC*'deki imlası ise <کيله, کيلي>, /Kile/ olarak görülmektedir. Yani kelime İtalyanca telaffuz esas alınarak Türkçe metne aktarılmıştır. Bu da İtalyanca çeviriden Türkçeye alıntılanıp aktarıldığını göstermektedir. Yeni Dünya ile ilgili metin bölümlerinin İspanyolca asıllardan mı yoksa bunların İtalyanca çevirilerinden mi Türkçeye çevrildiğini daha net görmek için aşağıda verilen bazı kelimeleri tablo biçiminde incelemek bize bir fikir verebilir.

¹⁷ Türkçede tam karşılığı yoksa da /ş/ ve /ç/ arasında bir ses değeri vardır.

Türkçe Yazımı (XVI. yy.)	İspanyolca Yazımı (XVI. yy.)	İtalyanca Yazımı (XVI. yy.)	KİC'in Tercihi
<i>gestuvene</i> ¹⁸ , [ك س ت و ن ه], (düzeltilmiş muhtemel imla ile: <i>testudine</i>)	<i>tortuga</i> ¹⁹	<i>teftudine</i> ²⁰	İtalyanca
<i>qabalocero</i> ²¹ , [ر و ق ب ا ل و ج ه], (düzeltilmiş muhtemel imla ile: <i>qanaloveccero</i>)	<i>perico ligero</i> ²²	<i>cagnuolo leggiero</i> ²³	İtalyanca
<i>qoda inforqata</i> ²⁴ , [ف ل ت ه ف و ر ا ي ن ق و د ه], (düzeltilmiş muhtemel imla ile: <i>qoda inforqata</i>)	<i>rabihorcado</i> ²⁵	<i>coda inforcata</i> ²⁶	İtalyanca
<i>tarul</i> ²⁷ , [ل ر و ت ا], (düzeltilmiş muhtemel imla ile: <i>sardel</i>)	<i>sardina</i> ²⁸	<i>sardelle</i> ²⁹	İtalyanca
<i>peykuti</i> ³⁰ , [پ ي ق و ت ي], (düzeltilmiş muhtemel imla ile: <i>piquti</i>)	<i>picudos</i> ³¹	<i>picuti</i> ³²	İtalyanca
<i>varqani</i> ³³ , [و ر ط ا ن ي], (düzeltilmiş muhtemel imla ile: <i>varqati</i>)	<i>encubertados</i> ³⁴	<i>bardati</i> ³⁵	İtalyanca
<i>Desyada</i> ³⁶ , [د س ي ا د ه], <i>Kesinsela</i> ³⁹ , [س ل ه ك س ي ن], (düzeltilmiş muhtemel imla ile: <i>Kinsisela</i>)	<i>Deseada</i> ³⁷ <i>Chincicila</i> ⁴⁰	<i>Desiderata</i> ³⁸ <i>Cincicila</i> ⁴¹	İspanyolca İtalyanca
<i>Kalavaştomkan</i> ⁴² , [ك ا ل و م ق ا ن ق ا ل و ش], (düzeltilmiş muhtemel imla ile: <i>Kalavaştomkan</i>)	<i>Claoxtomacan</i> ⁴³	<i>Claoxtomaca</i> ⁴⁴	İspanyolca

¹⁸ KİC, 141a/9

¹⁹ (Oviedo, 1526: 255)

²⁰ (Ramvsio, 1606: 132-133)

²¹ KİC, 133a/13

²² (Oviedo, 1526: 157)

²³ (Anghiera, 1534: 17)

²⁴ KİC, 137b/8

²⁵ (Oviedo, 1526: 168)

²⁶ (Anghiera, 1534: 17)

²⁷ KİC, 138a/12

²⁸ (Oviedo, 1526: 175-178)

²⁹ (Anghiera, 1534: 33)

³⁰ KİC, 138b/3

³¹ (Oviedo, 1526: 181)

³² (Anghiera, 1534: 34)

³³ KİC, 131b/11

³⁴ (Oviedo, 1526: 156)

³⁵ (Anghiera, 1534: 27)

³⁶ KİC, 130a/17, 130b/2

³⁷ (Oviedo, 1526: 82)

³⁸ (Goodrich T. D., 1968: 600)

³⁹ KİC, 94b/6, 94b/12

⁴⁰ (Gomara F. L., 2007: 283)

⁴¹ (Gomara F. L., 1564: 220)

⁴² KİC, 94a/8

⁴³ (Gomara F. L., 2007: 224)

⁴⁴ (Gomara F. L., 1564: 174)

(düzeltilmiş muhtemel imla ile: <i>Kılavoştomakan</i>)			
<i>Kolon</i> ⁴⁵ , [ق ولون]	Colon	Colomb ⁴⁶	İtalyanca

Yukarıdaki tablodan yazar ve muhtemel ekibinin İspanyolca orijinal metinleri de görmüş olabileceği anlaşılmaktadır. Tablodakilere ilave olarak metinde ‘*uřfırcuķ* (*KİC*, 138b) olarak çevrilen hayvan isminden de anlaşılaçağı gibi yazar İtalyanca eserleri kesinlikle kullanmış görünüyor⁴⁷.

Müellif, eserin içeriğini oluştururken birinci ve ikinci bölümlerde Orta Çağ Müslüman kozmograf ve coğrafyacalarının eserlerinden alıntılar yapmış ve bu alıntılarının kaynaklarını yeri geldikçe gerek eser adı gerek yazar adı zikrederek vermiştir. Yeni Dünya’nın keşfiyle ilgili olan üçüncü bölümde ise hiçbir eser adı vermemiştir. Bununla birlikte üçüncü bab içinde bir “*BĀB*” başlığı daha açılmış fakat numaralandırılmamıştır. Bu numarasız bölümde de 131a/9-10 sayfa ve numaralı satırlarda “tek bir kitaptan birkaç sayfa seçip Yeni Dünya ile ilgili bilgileri özetleyerek verdiğini” kaydetmiştir. Fakat yine bu bahsettiğı eser veya yazarına ait herhangi bir isim vermemiştir. *KİC*’in kaynaklarıyla ilgili kaydedilmesi gereken bir başka önemli bilgi ise *Tārīḥ-i Hind-i Ğarbī* ve *Ḥadīs-i Nev*’in (Revan nüshası) kolofonunda bulunmaktadır ki, “*ğalibā*” kaydı ile, “eserin içeriğinin *musannif* Pietro Martyr d’Anghiera’dan çevirildiğini”⁴⁸ zikreder.

Eserin Batılı kaynaklarının asılları İspanyolcadır. İspanyolca eserler XVI. yy.ın ortalarına doğru gerçekleşen basımlarından kısa bir süre sonra İtalyancaya da çevrilmiş ve basılmıştır. Anlaşılan o ki İtalyanca basımlarından kısa bir süre sonra da Türkçeye çevrilerek Osmanlı sultanına sunulmuştur.

⁴⁵ *KİC*, 29a/7, 29b/3, 32b/7, 32b/11, 32b/13, 33b/15, 34a/17, 34b/4, 36a/1, 37b/6, 38a/2, 38a/14, 38b/5, 39a/2, 39b/5, 40a/1, 40a/8, 42a/5, 42a/8-9, 42b/2, 42b/8, 42b/14, 52a/6

⁴⁶ Diğer İtalyanca eserlerin aksine *De Orbe Novo*’da Kolomb’un adı *Colombus* olarak değil *Colonus* / *Colon* olarak geçmektedir (Anglerii Mediolanensis, 1587: 1). Zaten müellifin Kolomb’un seyahatleriyle ilgili kısmı Peter Martyr de Anghiera’nın bu eserinden aldığını tespit etmiş bulunuyoruz. Dolayısıyla bu kelime de İtalyanca kaynaktan alınmış olmalıdır.

⁴⁷ Konuyla ilgili olarak bkz. 2.4.1 Türkçeye Çevirmede Görülenler ve Türkçeleştirme

⁴⁸ *THG*, *Kolofon*

Eserin farklı nüshaları esas alınarak Türkiye’de basılan her iki çalışmada da eserin Batılı kaynaklarından söz edilmemiştir. Eserin Batılı kaynaklarının hangileri olduğu ve Türkçe eserdeki metin parçalarının kaynak eserlerin hangi bölümlerinde yer aldığıın tespiti konusunda Thomas D. Goodrich ciddi bir emek sarf etmiştir. Onun doktora tezinde ortaya koyduğu belirlemeleri bizim de Türkçe metin parçalarını asıl kaynaklarla karşılaştırmamızda kolaylıklar sağlamıştır. Goodrich’in çeviri yanlışları / eksik bıraktığı yerler de bu sayede düzeltilmiş / tamamlanmıştır.

Eserin Batılı kaynakları ile ilgili olarak Thomas D. Goodrich ayrıca bir makale de yazmış ve bu makale Hüseyin Gazi Yurdaydın tarafından Türkçeye çevrilerek TTK Belleten’de yayımlanmıştır.

Eserde kullanılan Müslümanlara ait kaynaklar hakkında ise “*Tarih-i Yeñi Dünya ve Hadis-i Nev*” başlıklı çalışmada kısaca bilgi verilmiştir (Lokmacı & Özdemir, 2019).

Eserin gerek Müslümanlara gerek Batılılara ait olan kaynakları üzerinde çok sayıda Türkçe ve yabancı dilli çalışma bulunmaktadır. Ayrıca günümüzde bilgi teknolojilerinin ulaştığı nokta dikkate alınarak eserin kaynakları hakkında ayrıntılı bilgi vermeye gerek olmadığı kanaati uyanmıştır. Eserin kaynakları aşağıya bir tablo olarak çıkarılmış ve kaynaklar hususunda bununla yetinilmiştir.

MÜSLÜMANLARA AİT KAYNAKLAR			
ESERİN ADI	YAZILIŞ TARİHİ	DİLİ	MÜELLİFİ
<i>'Acâyıbul-Mahlûkât</i>	XIII. yy	Arapça	Zekeriyya Kazvî
<i>Heyet-i Sünniyye</i>	XV. yy	Arapça	Süyûtî
<i>Harîdetül- 'Acâyıb</i>	XIV-XV. yy	Arapça	İbnü'l-Verdî
<i>Mesâlik</i>	XI. yy	Arapça	Ebü 'Ubeyd el-Bekrî (Kurtubî)
<i>Mürûcuz-Zeheb</i>	X. yy	Arapça	Mes'udî
<i>Şerh-i Tezkire</i>	XIV. yy	Arapça	Nizâme'd-dîn en-Nisâbü
<i>Tenbîh</i>	X. yy	Arapça	Mes'udî
<i>Tezkire</i>	XIII. yy	Arapça	Naşîrû'd-dîn Tûsî
BATILILARA AİT KAYNAKLAR ⁴⁹			
<i>La Historia Generale delle Indie Occidentali</i> (İspanyolcası: La Historia General de las Indias)	1556 (İspanyolcası:1552)	İtalyanca	Francisco López de Gómara
<i>De Orbe Novo</i>		İtalyanca	Pietro Martire de Anghiera
<i>Le Historie Dello Scoprimento Et Qonvista Del Perv</i> (İspanyolcası: Historia del Descrubrimiento y Conquista del Peru)	1563 (İspanyolcası:1555)	İtalyanca	Agustin de Zarate
<i>Svmario de la Generale Historia De'l Indie Occidentali</i> (İspanyolcası: Sumario de la Natural Historia de las Indias)	1534 (İspanyolcası:1526)	İtalyanca	Gonzalo Fernández de Oviedo y Valdés
<i>Historia di Don Ferdinando Cortez</i> (İspanyolcası: La Conquista de Mexico)	1564 (İspanyolcası:1552)	İtalyanca	Francisco López de Gómara

Tablo 3 Müellifin Faydalandığı Kaynaklar

⁴⁹ Bu kaynak eserlerin farklı yıllara ait baskıları bulunmaktadır. Burada İspanyolca olanların bilinen en eski baskısının tarihlerini İtalyanca olanların ise çalışmamızda esas aldığımız baskılarının tarihlerini verdik.

BİRİNCİ BÖLÜM

METİN

[1b]⁵⁰

[vakıf kaydı]

kaḍ vaḳafe hāze'l-kitābu' (1)
l-celīl ve eṣerü'l-cemīl vālidetü's-sultānu' (2)
l-a'zam ve'l-hākānu'l-mufahham Es-Sultān (3)
'Abdu'l-Mecīd Hān edāme'llāhu eyyāmuḥu ve 'ömruḥu (4)
ve devletuhu ilā āḥiru'd-devrān a'nī biḥā Ḥazret-i (5)
Bezm-i 'Ālem Sultān 'Aliyyu's-šan ce'ale'llāhu (6)
sa'y el-vāḳfetu meşkūran ve cezāḥā cezā'en (7)
mevfūran sene 1266 h (8)

[vakıf mührü]

vaḳafe 'an vālide sultān devletlü şevketlü Bezm-i 'Ālem 'Aliyyu's-šan Ḥazretleri sene 1256

[2a]

biresm-i ḥizāne-i sultān-ı a'zam ve hākān-ı ekrem, ḥüsrev-i kişver-i Süleymānī ve ...
... melik-i mu'azzam, Mālik-i Memālik-i 'Arab ve 'Acem, pādişāh-ı Rūm ve sultān-ı
selāṭin-i ḳurūm, mu'izzu'l-haḳḳ ve'd-dīn, ḡiyāşu'l-İslām ve'l-muslimīn

[2b]

Ḥazret-i Sultān bin Sultān Selīm Hān ebede'llāhute'ālā

[3a]

KİTĀB-I İKLĪM-İ CEDİD (1)

İy sipirh āferīde vü encüm / Ne melek müdrik-i tū ne merdüm
(2)

Keşte eztū bedīd her dü cihān / Bāz her dü cihān bekār-ı tū güm
(3)

Zihī Ḳādir ü Ḥallāk ve Ḥakīm-i 'Ale'l-İtlāk ki (4) [çār] azdād-ı 'anāşırı dü ḥarf ile
terḳ[īb ve nüh ḳibāb-ı] (5)

⁵⁰ Sayfa hafif beyzi bir kartuş içerisinde kaydedilmiş olan vakıf kaydı ve altında bulunan mühürden müteşekkildir. Aynı kompozisyon eserin son sayfasında da bulunmaktadır.

[3b]

Yek kaṭre ezbiḥār-ı ‘aṭāyeş seḥāb bürd (1)

Yek şemme ezşemāyim luṭfeş behār yāfet (2)

Ve durūd-ı bīḥisāb, ḥazret-i risālet-intisābuñ (3) rūḥ-ı pürfütühına vāşıl ola ki āsıyāb-ı çarḥ ānuñ (4) yüzi şuyına dönmişdür. Ve ḥıl‘at-ı levlāk ānuñ (5) ḳaddına gökden inmişdür. Şem‘-ı cem‘-ı eflāk, (6) çerāğını ānuñ mişkāt-ı zamīrinden yaḳar. Ve çeşme-i (7) şubḥ-ı şādık tıynet-i pākī-eşmesinden aḳar. Kelime-i (8) āfītāb maşdar-ı nūr-ı cebīninden müştak ve bedr-i (9) münīr emrine imtişālen yek işāret ile iki şak olmuşdur. (10)

Hezārān āferīn ol zāt-ı pāka. (11)

Ḳadem başdı çıkup fark-ı Simāk’a. (12)

Ānuñ‘çün ḳadri ‘ālīdür felekden. (13)

N’ola ger sāyesi düşmezse ḥāka. (14)

Ve berāl u aşḥābı ve lācenāb ki şā‘ir-i māhir (15) anlaruñ şaded-i beyān-ı mefāḥırında dēmişdür: (16) “Aşḥābu Aḥmede ke’n-nucūmi ve vaşfuhum durri semā fāḥren (17)

[4a]

biḥusn-i te‘ellüfi yezhū bihi ḥatmu‘l-bedī‘i ve ‘arfuhu (1) ‘indī ve ḥaḳuke fi‘l-hevā miskun ve fībā‘iṣ tesvīdi şahāyırı (2) evrāk ve bādiyi tertībi vezāyırı etbāk” budur ki (3) bermuḳtażā-yı naşş-ı şerīf-i sa‘ādetnümün “[...] **hel yestevī** (4) **ellezīne ya‘lemūne ve‘llezīne lāya‘lemūne** [...]”⁵¹ ‘ahd-i ba‘īd ve emedi (5) medīd idi ki rüzgār-ı zorgāruñ dest-i ḳahrından (6) emān ve pençe-i pürşikencesinden ḥālī bir zamān (7) buldukça, naḳd-ı ‘ömr ve sermāye-i şihḥatı, metā‘-ı ‘ulūm u ma‘ārıf (8) ve fūnūn-ı leṭāyırfa ḥarc édüp ḥizāne-i ‘aḳl u ḥavās (9) ve derīce-i zihn-i ḥassāsda nefāyis-i cevāhır-ı ma‘ānī (10) derc éderdüm. Ve dereşnā-yı īn evḳāt (11) “İnne fīḥalkı’s-semāvāti ve‘l-‘arzi ve‘ḥtilāfi‘l-leyli ve‘n-nehāri [...]”⁵² **liāyātin** (12) nidāsı şamāḥ-ı cāna güzer ve şadā-yı ḥōşnevāsı dil-i (13) şeydāya eşer édüp şuver-i ecrām-ı ‘āliyāt (14) ve vücūh-ı tefāşıl-ı kāyınāta ‘ayn-ı i‘tibār ve çeşm-i (15) te‘emmül ü ihtibār ile naḳar éderdüm. Gāḥ ḥamse-i (16) müteḥayyirenüñ ḥarekāt u sekenātında ḥayrān u dembeste (17)

[4b]

ve Benāt-ı Na‘ş’uñ naḳşını idrākda ‘āciz ve dilşikeste (1) ḳalup nuḳūd-ı kevākıb-ı Cedy u Ḥamel’i mīzān-ı ‘aḳl ile vezn (2) éderdüm. Ve küliçe-i şemsi meḥakk-ı i‘tibāra çalardum. (3) Ve gāḥ sūkūn u şebāt-ı aḳṭāb ve sür‘at-ı ḥarekāt-ı menāṭık (4) zāhır-ı muḳtażā-yı ‘aḳla muṭābık görünmedükçe ḥall-ı eşkālede (5) gūşış ve def‘-ı şübeh ü evḥāmda verziş ḳılurdum. (6) Ve bi‘l-cümle bu bārıgāḥ-ı ilāhī ve kārğāḥ-ı şun‘-ı nāmütenāhī- (7) de ol ḳadar daḳāyık-ı esrār ve ḥaḳāyık-ı evzā‘ u eṭvār (8)

⁵¹ Kur‘ān-ı Kerīm: Zümer, 9.

⁵² Kur‘ān-ı Kerīm: Āl-i İmrān, 190.

müşâhede âderdüm ki benân-ı beyân ‘add u ihşâsından kâşır (9) ve lisân-ı kalem takrîr u ıstıkşâsından ‘âciz ü mütehayyırdu. (10) Ve gâh olurdu ki murğ-ı ‘aql-ı tayyâr, ‘unşur-ı nâr ve usţukuss-ı (11) âbuñ tahkîk-ı hevâsında niçe rûzgâr tahalluk âdûp ba‘de (12) zân basîť-ı hâk ve merkez-i eflâka nâzil ve hey‘et-i arz (13) ve ma‘rifet-i tûl u ‘arz semtine mâyl olurdu. (14)

Beyt: “Beçeşm-i ‘aql akālîm-i seb‘a genc-i zerest (15)

çû nîk dernikrî ejdehâ-yı heft serest” (16)

muhtazâsınca ‘âlem-i kevn ü fesâdı mişâl-ı bukalâmün (17)

[5a]

rengâreng ü günâgün müşâhede âdûp âmed ü refinde (1) te‘emmül ve bu kelâm-ı pürecâm ile temessûl âderdüm. Beyit: (2)

Felegüñ naķşına iy hõca nazâr kılmazsın (3)

Çarh-ı atlas ne kumâş idüğini bilmezsın (4)

Nâgâh elsun-ı nâsda mezkûr ve beyne‘l-enâm ma‘rûf (5) ve meşhûr oldu ki hâlâ bir ‘Âlem-i Cedîd zâhır u bedîd (6) oldu ki si‘at-ı eknâfda rub‘-ı meskûna mu‘âdil ve keşret-i (7) sükkânda kuţr-ı ma‘mûra gâlib degilse bârî mümâşıldür. (8) İlâhâze‘l-ân bu diyârdan bir ferd âña êrmiş degil. (9) Ve ism i resminden fi‘l-cümle haber vêrmış degil. Pes, (10) “li kulli cedîdin lezzeh”⁵³ muhtazâsınca dil-i meyyâl mişâl-ı âb ol sûya (11) akdı. Ve keştî-yi hâţır ol baħrda lenger bıraktı. (12) Ve bu kâruñ âgâhlarından fi‘l-cümle istiħbâr olunduķda (13) aħbâr-ı ğarîbe ve aħvâl-ı ‘acîbe ismâ‘ eylediler ki (14) Hâzret-i Hâkîm-i Hallâķ’uñ kemâl-ı kudretini tahkîk ve âyât-ı (15) hîkmetini taşdıķ âdûp sâha-ı simâhatınuñ kemâl-ı (16) si‘asını ifâde ve müstemi‘ân-ı sem‘-ı ‘ibretüñ îmânını (17)

[5b]

ziyâde âder ve erbâb-ı cihâduñ süyûf-ı ğarmını tahdîd (1) ve aşhâb-ı i‘tikâduñ haşûn-ı i‘timâdını teşyîd âder. (2) Ma‘azâlık zübur-ı evvelîn ve kütüb-i aķdamîn anlaruñ şerh (3) ve beyânını kâfil degil. Ve eimme-i tevârîhüñ yed-i tûlâları anlaruñ (4) dâmen-i ‘irfânına vâşıl degil. Ezîn sebep dâ‘ıye-i (5) sa‘y ve taleb yevmenfeyevmen m[ü]zdâd olup mezânn-ı ma‘hûde- (6) sinden ıstıkşâ ve ıstınkâd olunduķda aħbâr-ı mezbûreyi (7) müştemil ve rivâyât-ı mesfûreyi mühtevî ve mütekeffil (8) ba‘z-ı kütüb-i muħdeşe ve ħarâyıd-ı müstaħdeşe cem‘ olunup (9) ba‘de‘t-terceme ve‘t-tefsîr, ‘alâtarîķı‘l-icmâl tahrîr (10) ve taştîr olundu. Lâkin emr-i mezbûruñ kemâl-ı ‘irfânı (11) ve idrâk ve iz‘ânı ba‘z-ı kavâ‘id-ı hey‘et ve mesâ‘il-i hîkmete (12) mübtenî olmağın tehvîn ve tefhîm içün birķaç mes‘ele-i (13) mühimme takdîm olunup kütüb-i mu‘teberât-ı eimme-i şikâtdan (14) ba‘z-ı ferâyıd-ı leţâyıf ve ħarâyıd-ı ma‘ârif silk-i tahrîr (15) ve rişte-i cem‘ ve taştîre nazm olundu. Ba‘deżâlık, (16) maķşûd-ı aşlîye duħûl ve sâha-ı

⁵³ “Yeni olan her şey tatlıdır.”

[6a]

müyesser olup bi'l-āhare bu cerīde-i pür'iber ve kitāb-ı mu'teber üç (1) bāb üzre müretteb ve manzūm ve **Ḥadīs-i Nev** nāmı ile (2) müsemmā ve mevsūm oldu. Vakti ki bu ḥadīka-ı enīka-ı 'acāyib (3) ve riyāz-ı pürḥiyāz u ḡarāyib, ezḥār-ı bedāyi'-ı şanāyi'-ı (4) mübdi'-ı müte'āl ve Şāni'-ı Zü'l-celāl ile bu vech üzre (5) serefrāz ve zülāl-ı selsāl-ı selsebīl mişāl rivāyāt-ı (6) nādire ile memlū ve mümtāz oldu dil-i nākāma bu ıkdām (7) ve ḥātır-ı fātıra bu ḥātıra düşdi ki riyāz-ı mezbūrenūñ (8) sāḥa-ı semāsimāsını; nihāl-ı ferḥunde, fāl-ı nām-ı nāmī, sulṭān-ı (9) kāmyāb-ı cūvānbaht ve pādīşāh-ı keyvān-ı cenāb-ı āsumāntaht, (10) fermānfermā-yı selāṭin-i 'ālī mıkḍār, (11) şehinşāh-ı dīnperver ve dīndār, bālānişin-i ḥilāfet-i kübrā, (12) vāriş-i mehābet-i saltanat-ı 'uzmā, Süleymān-ı zamān, (13) Ḥazret-i Ebū'n-Naşr Sulṭān **Murād** bin Selīm Ḥān ile (14) ārayiş edüp reşk-i cinān ve maṭbū'-ı ehl-i dilān-ı ins ü cān (15) éde. Edāme'llāhute'ālā eyām devletiḥi'z-zāhire ve ebede e'vām (16) 'izzetiḥi'l-bāhire ilā kıyāmı's-sā'ah ve sāt'atı'l-kıyām (17)⁵⁴

[6b]⁵⁵

ve baḥr-ı mezbūrede Ḥarīf dērler bir cezīre daḥı vardır ki (1) aşḥāb-ı merākıba ırakdan görünür ve her ne kadar ki vuşul (2) kaşd oluna ba'īd olur. İlāhāze'l-ān ol cezīreye (3) kimesne vāşıl olup ḥudūdına dāḥıl olmuş degil. (4) **Ve Serendüse** nām bir cezīre daḥı vardır ki enhār u eşcār (5) ve envā'-ı leṭāyif-ı şimār ile memlūdur. Cezīre-i mezbūrede (6) ma'ādin-i zer ḥadd ve şümārdan bīşter olduğu sebebeden (7) ol cezīrenūñ aşḥābı cemī'-ı ālāt ve esbābı zerden (8) éderler. Müellif-i mezbūr kitāb-ı mesfūrda baḥr-ı mezkūruñ (9) niçe dürlü ḡarā'ibini daḥı naql etmişdür. Lākin şikāya isnād (10) étmedügi cehetden zāhır-ı 'aql istib'ād edüp (11) bu kadar-la iktifā olundu. **Rābi'a** munşa'ib ve münfecir olan (12) ḥalīc ki maşrıḳ-ı ma'mūreye cemī'-ı ḥulcāndan akreb olmağ-ıla (13) mevşūf ve Baḥr-ı Aḥḍar demek-ile ma'rūfdur. Cānib-i cenūbdan (14) cehet-i şimāla memdūd ve müşelleşe's-şekl olmağ-ıla (15) maḥdūddur. Ve baḥr-ı mezbūruñ dıl'-ı şarkīsi yüz on (16) fersaḥ, dıl'-ı ḡarbīsi taḳrīben beş yüz fersaḥdur. (17)

[7a]

Ve bu baḥruñ sevāḥilinde Vilāyet-i Kanāv⁵⁶ ve Şīn vākı'dur. (1) Bu sebebeden ḥalīc-i mezbūra Baḥr-ı Şīn dērler ve ḥalīc-i mezbūruñ (2) zāviye-i ḡarbiyyesinden Baḥr-ı Fārs'uñ zāviye-i şarkıyyesi (3) mābeyninde vākı' olan baḥra Baḥr-ı Hind dērler. Ba'z-ı vilāyāt-ı (4) Hind sāḥil-i mezbūrda vākı' olduğu sebebeden Zekerıyyā-yı (5) Kazvīnī, 'Acāyibu'l-Maḥlūḳāt'da demişdür: "Baḥr-ı mezbūrda ol (6) kadar ceza'ir vardır ki

⁵⁴ Sayfa süreği ح ر . Sayfanın devamı *KİC*, *THG* ve *TYD*'de bulunmuyor.

⁵⁵ Bu sayfanın takip ettiği sayfa *KİC*'de bulunmuyor.

⁵⁶ *TYD* 16a/16'da نا ۛ olarak kayıtlıdır.

nıṭāk-ı beyāndan ḥāricdur. Cümleden (7) biri Cezîre-i Zānc'dur⁵⁷ ki akşā-yı Bilād-ı Hind ve avāyıl-ı ḥudūd-ı (8) Şīn'de vākı'dur. Ve cezîre-i mezbûrda bir tâ'ife vardır ki (9) şekl ü hey'etde insāna, etvār ve evzā'da vuḥūş-ı (10) ḥayvāna beñzerler. Māhiyetleri bilinmez ve kelāmları fehm olunmaz. (11) Ve kavm-ı mesfûr mişāl-ı tuiyûr şecerden şecere celb-i şemere (12) içün tayrân ederler. Ve bir kısım senānîr vardır ki (13) ḥuffāş mişāl perr ü bâlları vardır. Ve cezîre-i mezbûrede (14) dābbetü'z-zenād ve fâretü'l-misk çokdur. Qadr-ı cāmûsda (15) beyāz maymûnlar ve bir nefesde fîli bel' eder mār-ı ejdergûnlar (16) vardır. Ve baḥr-ı mezkûruñ ba'z-ı cezā'irinde dıraḥt-ı kâfûr (17)

[7b]

vardur ki rıf'at kadd-ile serleri felege ėrmiş ve furû'-ı (1) ağşānı ḥilāl-ı seḥāba girmiş. Her şecerüñ zıllı niçe mesāfeyi (2) setr eder ve yüz kadar kimesne birinüñ sāyesinde ḥōş (3) geçer. Ve kaçan ki dıraḥt-ı mezbûruñ a'lāsını naḳr ederler (4) mā'-i kâfûr akar ve kaçan ki esfelini ḥadş etseler (5) şamg mişāl kâfûr çıkar. Ve baḥr-ı mesfûrda bir cezîre (6) dahı vardır ki Zāmeynî dërler. Anda bir kavm vardır, (7) kâmetleri ancak dört şibr ve kelāmları şıgır / şağır⁵⁸ mişāl bî- (8) ma'nî vü me'āl olup 'urāt ve ḥufāt gezerler. Ve cezîrede (9) kâfûr ve ḥayzerân ve baḳam ki mîvesi şekl-i ḥarnûb (10) ve ta'mı 'alḳamdur, bînihāyedür. Ve cezîre-i mezbûreye muttaşıl (11) bir cezîre vardır. Anda bir nev' dıraḥt peydā olur vaḳvaḳ (12) dërler. Cezîre-i mezbûrede zer bînihāye olduğı sebebden (13) mu'teber olmayup ol cezîrenüñ aşḥābı selāsili kilābı (14) zerden ederler." Meşālik'de mezkûrdur ki: "Cezîre-i Vaḳ- (15) vaḳ'da beşer sākin degildür. Aḥyānā, rûzgār-ı zorgār-ile (16) ba'z-ı merākıb vāşıl olup ehl-i sefîne muḳdimleri (17)

[8a]

cezîre-i mezbûreye dāḥıl olurlar. Ve cezîre-i mezbûrede (1) şimār-ı ma'rûfe ve fevākih-i ma'lûfeden ḡayrı mîveler vardır ki (2) her biri elezz-i me'kûl ve atyeb-i meşmûm ve ṭab' u māhiyyeti (3) nāma'lümdur. Ve cezîre-i mezbûrede bir nev' eşcār-ı (4) 'aẓîme vardır ki ānuñ dāyımā bārı ve ağşānında nābit (5) olan şimārı ḥasnā cāriyelerdür ki ḥüsn-i ḥulḳ (6) ve luṭf-ı ebdānını görenler ḥayrân olur. (7) Ve her birinüñ sā'ir-i nisvān gibi şedy ü ferci muḥaḳḳaḳ (8) ve ağşān-ı şecerde mişāl-ı şemer şu'urından mu'allāḳdur. (9) Gāḥ olur ki cümleten "Vaḳ, vaḳ!" şadāsını ederler. (10) Bu sebebden cezîre-i mezbûreye Vaḳvaḳ dërler ve her (11) kaçan ki ol cevārîden biri maḥall-ı aşlīsinden ḳaṭ' (12) oluna ancak iki güne ḳarîb bâḳî olur. (13) Ba'dehu helāk

⁵⁷ 'Acā'ibü'l-Maḥlûḳāt ve Ġarā'ibü'l-Mevcûdāt'ta <رائج> (El-Ḳazvînî, 2006: 107)

⁵⁸ Burada müstensih kelimedden emin olamamış olacak ki صغیر biçiminde <ص> harfini iki harekeli işaretlemiştir. KİC'in bu parçasına kaynaklık eden 'Acā'ibü'l-Maḥlûḳāt ve Ġarā'ibü'l-Mevcûdāt'ta kelime <صفير>, /şafîr/ : "ıslık" olarak kayıtlıdır (El-Ḳazvînî, 2006: 107). Burada müstensih <ف> ve <غ> harflerini benzerliğinden dolayı birbirleriyle karıştırmış ve manayı anlamada kafa karışıklığı yaşamış görünüyor.

olup hüs-n-i tertîbi bozılır. (14) Ve mervîdür ki gâh olur ba‘z-ı nâs anlar ile (15) mucâma‘at ederler ve râyîha-ı tayyîbe ve lezzet-i ‘azîme bulurlar. (16) Ve dirâht-ı mezbûr ba‘z-ı kütübde bu vech-ile muşavver ve mastûrdur (17)⁵⁹

[8b]⁶⁰

Ve bir kısmı dahı rabaḍdur ki medîne-i mesfûre-i hâlegirdâr (1) muhîṭ ve devvârdur ve hâric-ı rabaḍda Nehr-i ‘Abbâs ismi ile (2) mevsûm bir nehr-i mu‘teber vardır ki etrâfı besâtîn ve cinân (3) olmağ-ıla elṭaf-ı mevzî‘ ve enzeh-i mekândur. Ve biri dahı (4) Misînî nâm bir şehir-i cedîddür ki yanında ma‘din-i ḥadîd (5) vardır. Ve şehir-i mezbûrî muttaşıl tetmîm ve tekmîl ederler (6) ve ma‘din-i mesfûrdan her senede emvâl-ı ‘azîme tahşîl (7) ederler. Ve biri dahı Tabramîn / Tıbramîn nâm bir medînedür ki zât-ı (8) kuşûr ve menâzih ve besâtîn ve fevâkihdür. Ve medîne-i (9) mezbûra karîb bir kûh-ı pürşükûh vardır ki her tarafında (10) rûz u şeb ma‘âdin-i zeheb ‘ammâl olup (11) bînihâye mâl hâşıl olur. Ve biri dahı Navṭis’dur ki (12) hışârı menî‘ ve binâsı refî‘ ve diyârı vâsî‘a ve aḳṭarı (13) şâsî‘adur. Ve biri dahı Tarlîs / Tırlîs nâm bir medînedür ki (14) her taraftan mâ‘-i baḥr ile muḥâṭ olup tarîḳı bir cîsr-i maḥdûda (15) münḥasırdur. Ve medîne-i mezbûrenüñ ḥavâlîsinde ma‘âdin-i mercân (16) bir vech-ile fîrāvândur ki ânuñ-ıla ḥazâ‘in-i (17)

[9a]

‘azîme tahşîline imkân vardır. Ve yine, Mevlânâ Nizâm (1) kitâb-ı merķûmda bu vech-ile sevk-ı kelâm etmiş ki: “Eḳâlîm-i meşhûre (2) ve ḥudûd-ı ma‘mûrede dâḥıl biḥâr-ı müte‘addide vardır ki (3) biḥâr-ı mezkûreden bir baḥra muttaşıl degildür. Ve cümleden a‘zamı (4) ve ekberi ve evsa‘ı ve eşheri Baḥr-ı Ṭaberistân’dur ki (5) Baḥr-ı Cebelân, Baḥru’l-Ebvâb, Baḥr-ı Ḥazaz ve Âbgûn dërler. Memâlik-i (6) mezkûre baḥr-ı mezbûruñ sevâhilinde vâḳı‘ olduğı sebebdan (7) ve baḥr-ı mezbûr şekl-i müstaṭıldür. Ve şarkdan ğarba imtidâdı (8) iki yüz elli fersaḥ ve cenûbdan şimâla imtidâdı taḳrîben (9) iki yüz fersaḥdur. Ceyḥûn ve Seyḥûn ve Aras ve İtil (10) baḥr-ı mezbûra munşabb olur. Ve biḥâr-ı mezbûreden biri (11) Buḥayre-i Ḥörezm’dür ki devri yüz fersaḥdur (12) ve buḥayre-i mezbûreye dahı Ceyḥûn ve Seyḥûn’dan birer (13) şu‘be muttaşıl olur. Ve biri dahı Buḥayre-i Ṭaberiyye’dür ki (14) Arz-ı Şâm’dadur. Ve biri dahı Buḥayre-i Âzerbaycân’dur.” (15) Mes‘ûdî, Tenbîh’de demişdür: “Baḥr-ı Ḥazaz’uñ ṭulı sekiz yüz (16) mîldür ve ba‘z-ı nâs bu baḥra Baḥr-ı Ḥorâsânî dërler. (17)

[9b]

Arz-ı Ḥorâsân’dan Bilâd-ı Ḥörezm’e muttaşıl olduğı (1) sebebdan ve baḥr-ı mezbûr ba‘z-ı enhâr sebebi ile ba‘z-ı cihâtdan (2) Baḥr-ı Nîṭîş’a muttaşıl olur.” Bu sebebdan ba‘z-ı nâs (3) ğalaṭ edüb: “Baḥr-ı Ḥazaz ve Baḥr-ı Nîṭîş ve Buḥayre-i Manîṭş (4) cümlesini baḥr-ı vâḥıddur.” didi ammâ Mürûc’da demişdür: (5) “Taḥḳîḳan Baḥr-ı

⁵⁹ Sayfa süreğı “ve yine” olarak yazılmıştır. Takip eden sayfa KİC’de eksiktir. THG’de mevcuttur.

⁶⁰ Bu sayfanın da bir önceki sayfası KİC’de eksiktir, THG’de mevcuttur.

E‘ācim’de bihārdan bir muttaşıl hālīc yokdur (6) ve baħr-ı mezbūr saġīr olduġı sebebdan ‘ilm-i nās anuñ cemī‘[-ı] (7) aħvālını muħītdur.” İbni’l-Verdī, Harīde’de demişdür: “Baħr-ı (8) Cürcān ve Hazaz bihārdan bir baħra muttaşıl degildür.” Çoklı (9) demişdür ki: “Baħr-ı mezbūruñ ka‘rı müzlem ve tīredür ve taħt-ı (10) arzdan Baħr-ı Nīt[ı]ş’a muttaşıldur ve baħr-ı mezbūra cānib-i (11) ġarbdan Bilād-ı Āderbaycān muttaşıldur ve cānib-i şimāldan (12) Arz-ı Hazaz muttaşıldur ve cānib-i şarkīsinde Cürcān (13) ve Taberistān ve cānib-i ġarbī ve cenūbīsinde Bilād-ı Cebel (14) ve Deylem vāķı’dur. Ve baħr-ı mezbūruñ tūlı biñ mīl (15) ve Nāhiye-i Cürcān’dan muñşabb[-ı] Nehr-i İtil mābeyninde ‘arżı altı (16) yüz elli mīldür. Ve baħr-ı mezbūr şa‘bu’r-rukūb (17)

[10a]

ve şedīdū’l-ıztırāb ve ‘azīmū’l-emvāc ve serī’u’l-helāk (1) ve ‘azīmū’l-ħaṭardur. Ve envā‘-ı cevāhır ve lāliden (2) derūn ve bīrūnı hālīdür.” Ve Semerķandī, kitābında (3) demişdür ki: “Vaķtī ki Zū’l-Ķarneyn dest-i miknet-ile nevbet-i (4) imāreti ħaldı ve kuvvet-i kāhıra ve saltanat-ı bāhıra (5) ile aķālīm-i seb‘ayı kabza-yı ħükümetine aldı, baħr-ı mezbūruñ (6) sevāhiline vaķūf içün bir sefīne tertīb edüp envā‘-ı (7) nās ve cemī‘-ı ecnāsdan ādem kodı. Ve biħad ta‘ām ve şarāb (8) ve ālāt ve esbāb vērüp emr eyledi ki baħr-ı mezbūrda bir yıl (9) kadar sefer edeler ve baħr-ı mezbūruñ sāhil-i āħ[a]r[ı]na gideler (10) ve ol nevāhīde sākin olan tavā’if ve ümem ve ecnās-ı (11) benīādemūñ aħvāl ve aħbārını bileler ve kemāyenbaġī āġāh (12) olup aħbār-ı şāhīha ile geeler. Pes, erbāb-ı keştī (13) bu hevā ile çıķup gitdiler ve niçe rüzġār seyr ü sefer (14) etdiler. Saḥ-ı mā ve zūrķat-ı semādan ġayrı nesne görmediler. (15) Ve sāhil-i āħaruñ karasına ermediler. Ve müddet-i mesfūre (16) ve eyyām-ı mezbūreden zā’id bir ay daħı seyr edüp taraf-ı (17)

[10b]

āħara vuşūldan me’yūs olup şaded-i ‘avd ve rucū‘da (1) bir keştīye mülākī oldılar. Ālāt ve ricāl ile meşhūn (2) ve şedā’id-i baħr ile anuñ daħı hālī digergūn... Pes, iki (3) tā’ife birbirinūñ hālından istiħbār ve maķşad u maṭlabından (4) istifsār etdiler ammā ne kadar ki kaşd etdiler birbirinūñ (5) kelāmını fehm edüp tafşīl-i hāl ve tefsīr-i māfi’l-bālını bilmediler. (6) Pes, kavm-ı Zū’l-Ķarneyn ol tā’ifeye bir zen vērüp andan (7) bedel bir er aldılar. Ve maķām-ı mezbūrdan rucū‘ edüp (8) mācerāyı haber vėrdiler. Pes, Zū’l-Ķarneyn merd-i mezbūrı (9) bir zene tezvīc edüp ikisinden bir ġulām hāşıl (10) olup sinn-i temyīze vāşıl oldu. Ma‘azālik māder (11) ve peder lisānını fehm edüp tefsīr ederdi. Pes, ġulām-ı (12) mezbūrı tercümān edüp pederinden istifsār etdiler ki (13) ne yerde hāşıl ve meķān-ı mezbūra ne sebebdan vāşıl (14) olmışdur. Pes, merd-i mezbūr sevāhil-i baħr-ı mesfūrdan bir cehetde (15) ta’yīn-i maķām ve bu vech-ile takrīr-i kelām eyledi ki (16) kuṭr-ı mezbūrda hākim olan melik, si‘at-ı milk ve keşret-i (17)

[11a]

cuyüşda Zü'l-Karney'n'den a'zam ve mülük-ı arzı (1) kahr édüp şāhibkıranlık aña müsellemlenmiş idi. (2) Pes, vech-i Arz'da teshîre kâbil dahı diyâr ve halka-ı (3) 'ubûdiyyetinden hâric bir şehriyâr var mıdur diyü (4) bir sefîne tertîb eyleyüp bizi ol sefîneye idhâl (5) eyledi ve bu bahruñ taraf-ı âharını bilmek içün irsâl eyledi. (6) Pes, bu hevâ ile nêçe müddet geşt ü güzër ve tamâm iki yıl (7) ve iki ây bu bahırda seyr ü sefer eyledük tâ ki keştî-i (8) Zü'l-Karney'n'e buluşduk ve vech-i meşrûh üzre (9) vërişüp alışduk.⁶¹ Fakîr-ı pürtakşîr eydür: Haber-i mezbûr bahır-ı (10) mesfûra nisbet olunmağın ma'nâsı yokdur. Zîrâ zamân-ı (11) kalîlde bahır-ı mezbûruñ bir sâhilinde sâhil-i âhara güzër (12) ve bir kutrından kutr-ı âhara vuşul müyesserdür. Ve bahır-ı mezbûruñ (13) tûl u 'arzı hadd-ı 'irfânda dâhil cemî'-ı cevânıbına 'ilm-i (14) nâs muhîf ve şâmildür. Nite ki sâbıkâ Mürüc'dan (15) menkûldür. Pes, bahır-ı mesfûrda ol kadar sefer-i ba'ide ihtimâl (16) ve taraf-ı âhırında Zü'l-Karney'n'den a'zam mechûl (17)

[11b]

farzına mecâl yokdur. Pes, lâ'ik budur ki kışsa-ı mezbûre Bahır-ı (1) Avkıyânûs'a nisbet ola ki kemâl-ı sa't ve inbisât ile (2) mevşûf ve ekşer-i nihâyâtı mechûle olmağ-ıla ma'rûfdur. (3) Ve keştî-i mezbûr Dünyâ-yı Cedîd'den zuhûr êtmege (4) imkân vardır. Zîrâ kutr-ı mezbûruñ ekşer etrâfını (5) bihâr-ı 'azîme muhîf ve muhîdık ve hudûd-ı ma'mûreye (6) mütâhım olan cevânıbına cibâl-ı şevâmîh muntabıkdur. Belki (7) ba'z-ı rivâyât üzre rub'-ı meskûndan bi'l-küllîye (8) munkatı' ve Bahır-ı Avkıyânûs'ın vasaatında vâkı'dur. Ma'azâlik (9) kemâl-ı sa't ve keşret ve vefretde rub'-ı meskûna (10) mu'âdil ve müdânî ve mümâşıldür. Nite ki bâb-ı (11) şâlişde mufaşşalâ ma'lûm ve keyfiyyet-i hâlî mübeyyen ve mefhûm (12) olur. İmâm-ı Mes'ûdî, Mürüc'da, on dördinci bâbda, (13) demişdür: "Taḥkîkan, Bahır-ı Şîn ve Bahır-ı Hind ve Bahır-ı Fârs ve Yemen (14) cümleñ miyâhı muttaşıludur Lâkin heyecân ve rukûd ve ızırâb (15) ve sükûnî zamânları muhtelifedür ve cânib-i Başra (16) ve Ubulla'dan ibtidâ olundukda bihâr-ı mezkûrenüñ (17)

[12a]

evveli Ḥaşebât-ı Başra'dur ki evvel-i Bahır-ı Fârs'dur. Ba'dehu (1) Bahır-ı Lârûy'dur ki Bilâd-ı Şimûn ve Sûbâra ve Bâna ve Sindân (2) ve Kinbâye ve sâ'ir-i Bilâd-ı Sind ve Hind anuñ sâhilinde vâkı'dur. (3) Bahır-ı mezbûruñ bu'd-ı ka'rı ve nihâyâtıñ ekşeri mechûledür. (4) Ve Bahır-ı Ḥabeşî müştamil olduğı bihârda, Lârûy'dan ekber (5) ve rîhî eşed bahır yokdur. Bahır-ı Zenc ve Bilâd-ı Zenc bu bahruñ (6) 'arzında vâkı'dur. Ve bahır-ı mezbûrda kalîlenmâ 'anbere zafer (7) bulunur. Lâkin ekşeriyyâ 'anber Sâhil-i Şecer'de vâkı' olur ki (8) a'lâsıñ levni azrak ve kadrı bıyż[-ı] nu'âm

⁶¹ Bu kıssayı İbnü'l-Verdî de kitabında Semerkandî'den nakletmiştir ancak daha kısa vermiştir (İbni'l-Verdî, 2008: 243).

ka'dar olur. (9) Gāh olur ki nevāhī[-yi] mezbūrede baħr müştedd olup ka'r-ı (10) deryādan cibālāsā 'anber kıt'alarını ka't' eder. Ve avāl (11) nām bir nev' māhī vardır ki tūlı dört yüz zīrā' (12) olur. Ol kıt'alardan ba'zını bel' eder. Ve emr-i mezbūr (13) semek-i mesfūruñ mevtinde kāfī olur. Pes, fi'l-hāl helāk (14) olup vech-i baħrda tātī olur. Pes, nevāhī-yi mezbūrede (15) hāzır ve bu maķūle şikāra muntazır zenciler vardır. (16) Kavāriba binüp māhī-yi mezbūra çengāllar şalarlar. (17)⁶²

[12b]⁶³

ve Bilād-ı Şīn'ūñ verāsında memālik-i ma'rūfe ve bilād-ı mevşūfe (1) yokdur. Meger ki Sedd-i Ye'cūc ki cümleden ucdur." (2) FASL eşnā'-i zikr-i bihārda mezkūr olan enhār-ı kibār (3) ve 'uyūn-ı pūriştihārı beyān eder. NİL: Mes'ūdī, Mürūc'da (4) demişdür ki: "Felāsife zikr eylemişdür ki: Baħr-ı Nīl vech-i Arz'da (5) tokuz yüz fersah yer seyr eder ve ba'z-ı aqvāl üzre, harāb (6) ve 'umrān, cümle biñ fersah yerde cereyān edüp Şa'īd-i (7) Mısr'dan Bilād-ı Asvān'a vāşıl ve ba'z-ı cibāl ve şuhūr (8) içine dāhıl olur. Pes, Fustāt-ı Mısr'dan taraf-ı (9) Asvān'a sāyır olan sefā'in mevzı'-ı mezbūruñ verāsına (10) tecāvüz mümkün degildür. Kezālik cibāl-ı mezbūrenūñ verāsında (11) sākin olan kavm-ı Nūbe'nūñ sefā'ini mevzı'-ı mezbūrdan (12) mürūr etmege yol bulamaz ve Fustāt-ı Mısr'a gelemes. (13) Ve Baħr-ı Nīl mahall-ı mezbūri tecāvüz etdikden soñra Bilād-ı Şa'īd'i (14) ka't' edüp Cebel-i Taylamūn ve Arz-ı Feyyūm'dan Hacer-i Lāhūn'a (15) mürūr edüp Fustāt'a vāşıl olur. Ba'dehu müteferriķ (16) halīciler olup Bilād-ı Tuneys ve Dimyāt'a mürūr edüp (17)

[13a]

cümlesi Baħr-ı Rūm'a munşabb olur. Ve zamān-ı sābıkda mu'zam (1) mā'-i Nīl, Halīc-i İskenderiyye'ye ve Bilād-ı Maryūt'ı saķy ederdi. (2) Ve medīne-i İskenderiye halīc-i mezbūruñ üstine binā olunup (3) içinde kavārib ve zevāriķ gezerdi. Ba'dezālik, halīc-i (4) ma'hūduñ femi mesdūd olup hālā mā'-i Nīl'ūñ İskenderiye'- (5) den bu'dı bir merhale vardır." İbni'l-Verdī, Harīde'de (6) demişdür: "Arz'da Nīl'den atval nehr yokdur. Zīrā iki āy (7) Bilād-ı İslām ve iki ay memālik-i kefere-i li'āmda (8) sefer edüp ve iki ay beriyye ve dört ay harābda cereyān (9) eder. Ve baħreynūñ mahreci Cibāl-ı Kūmr'dur ki Haṭṭ-ı İstivā'nuñ (10) verāsındadır. Ve 'Abķām -ki Hürmüs-i Evvel- nefsin (11) dīvlere taħmīl edüp Cebel-i Kūmr'a vardı. Ve Nīl'ūñ (12) Baħr-ı Esved'den hūrūc edüp Cebel-i Kūmr'ūñ tahtına duħūlını (13) gördi ve cebel-i mesfūruñ sefħında bir kaşr binā edüp (14) ol kaşrda nuħāsdan seksen beş timşāl vāz' eyledi. (15) Ve cebel-i mezbūrdan zuhūr eden mā'-i Nīl'e temāşīl-i mezbūreyi (16) cehet-i cāmi'a edüp mā'-i Nīl'i temāşīl-i mezbūrenūñ hulūķından (17)

[13b]

⁶² Sayfa süreğinde "ve niçe" yazılıdır. Takip eden sayfa eksiktir. THG 24b-25a sayfalarında eksik kısım bulunmaktadır.

⁶³ Bu sayfadan bir önceki sayfa da eksiktir. Eksik kısım THG'de 27a sayfasında bulunmaktadır.

kıyās-ı ma'lūm üzre ihrāc eyledi. Ve hālā mā'-i Nīl ol temāşilūñ (1) hūlūkından cereyān édüp iki baṭīḥaya muttaşıl ve yine (2) bir baṭīḥa-ı cāmī'aya vāşıl olur ki Bilād-ı Sūdān üstindedür. (3) Ba'dehu baṭīḥa-ı mezbūreden nehr-i vāḥıd olup çıkar ve Arz-ı (4) Nūbe'de müfterik olup bir fırkası Akşā-yı Mağrib'e dek (5) akar. Ğalib, Bilād-ı Sūdān ol fırkanuñ üstindedür. (6) Ve bir fırkası Arz-ı Asvān'dan Diyār-ı Mısr'a munḥadır olup (7) dört kısım olur. Ve cümlesi Baḥr-ı Rūm'da nihāyet bulur.” (8) Ba'z-ı şikātdan mervīdür ki: “Cebel-i Kūmr, Ḥaṭṭ-ı İstivā'dan (9) on bir derece otuz dakīka ba'iddür. Ve cebel-i mezbūruñ (10) evvelinūñ cānib-i mağribde vākı' olan mebde'-i 'imāretten (11) bu'dı kırk altı derece otuz dakīka, āḫırınuñ bu'dı (12) altmış derece beş dakīkadur. Nīl, cebel-i mezbūruñ şihanından (13) inüp akar. Ba'dehu her beş nehr bir yere cem' olup bir buḥayre-i 'azīme (14) olur. Buḥayre-i ūlānuñ tūl-ı merkezi elli derece (15) ve 'arz-ı cenūbisi yedi derece otuz dakīka ve buḥayre-i (16) şāniyenūñ tūl-ı merkezi elli yedi derece ve 'arzı yedi (17)

[14a]

derece otuz bir dakīkadur. Ba'dehu bu buḥayrelerūñ (1) her birinden dörder nehr çıkar. Ve cümlesi bir buḥayrede cem' (2) olur ki tūlı elli üç derece otuz dakīka ve 'arzı (3) şimālī iki derecedür. Ba'dehu buḥayre-i mezbūreden bir nehr (4) ḥurūc édüp Bilād-ı Nūbe'ye mürūr eder. Ve ol nehre (5) nehr-i āḥar muttaşıl olur ki Ḥaṭṭ-ı İstivā üstinde vākı' (6) bir buḥayreden ḥāricdur. Tūl-ı merkezi yetmiş bir derecedür (7) ve Nīl ile cem' olduğu maḳāmda 'arz-ı şimālisi on bir (8) derece yigirmi dakīkadur. Ve nehr-i mezbūr Medīne-i Mısr'ı (9) tecāvüz étdükden soñra Saṭnūf nām belde ḳurbında iki (10) fırka olur. Birine Baḥr-ı Reşīd dērler ki Baḥr-ı Mālīḥ'a munşab (11) olur. Ve birine Baḥr-ı Dimyāt dērler ki Manşūra'ya (12) vāşıl olduḳda andan bir fırka munfaşıl olup bir buḥayreye (13) vāşıl olur. Baḥr-ı Uşmūn dērler ve fırka-ı bāḳıye Dimyāt (14) ḳurbında Baḥr-ı Mālīḥ'a munşab olur. Şeyḫ Celāl-ı Süyūtī, (15) Hey'et-i Sünniyye'de demişdür: “Leys bin Sa'd'dan ihrāc (16) olundu ki: 'Tarīḳ-ı şaḥīḥ ile şābit olm[ı]şdur ki ebnā'-i [...]” (17)⁶⁴

[14b]⁶⁵

semtine şu'ūd éde. Ve 'unşur-ı havā ki ḥıffet ve ḥarāret (1) ve rıf'at ve leṭāfetde ṭab'-ı nāra ḳarībdür ki kūrre-i āzere tālī (2) ve şānī ola. Ba'dehu 'unşur-ı āb, ba'dehu 'unşur-ı tūrābdan (3) her biri bir kūrre-i tāmme olup kūrre-i ḥāk ṭabī'at-ı sıfliyesi (4) muḳtażāsınca merkez-i 'āleme munṭabık ve 'unşur-ı āb her cehetden (5) anı muḥīṭ ve muḥdıḳ ola. Lākin 'ināyet-i ezeliyye ve irādet-i (6) ilāhiyye ḥayvānāt-ı beriyyenūñ ḥılkatına basīṭ-ı arz (7) üzre ilā ecelin ma'lūmin te'ayyuş u ḥayātına muta'allık olup (8) küre-i arzuñ ba'z-ı cehātı 'unşur-ı ābdan bāriz ve zāḥır (9) oldu. Lācerem, 'unşur-ı āb ve aşl-ı tūrāb ikisi küre-i vāḥıde (10) şekline girdi. Ba'dezālik, mürūr-ı eyyām, kurūr-ı şuhūr (11) ve a'vām ile hubūb-ı riyyāḥ ve cery-i süyül ḳuṭr-ı (12) meḳşūfda

⁶⁴ Sayfa süreği “ebnā'-ı 'Ayy” biçimindedir. Takip eden sayfa KİC'de eksiktir, THG'de bulunmaktadır.

⁶⁵ Bu sayfa KİC, 17b'yi takip etmektedir.

te'şîr ve hülûl édüp vech-i Arz'da tilâl (13) ve vihâd ve ağvâr ve encâd ihdâs eyledi. Ve zarûret-i (14) hâlâ ve hıffet-i havâ sebebi ile kûtr-ı mekşûfî muhît olan (15) dâ'ire-i âb hareket ü ıztırâb édüp mevâzî'-ı (16) hâviye ve mesâkin-i hâliyye nüzûl eyledi. Pes, lâmuḥâle 'unşur-ı (17)

[15a]

âb müteḳattî' ve müteferriḳ olup sevâḥil ve cibâl müte'ayyen (1) oldu. Ve hîlâl[-ı] mesâfât-ı arzda biḥâr ve ḥulcan mütekevven (2) oldu. Pes, kâ'ide-i mezkûre muḳtażâsınca bir şahş (3) nokṭa-ı maḡribden bervech-i istiḳâmet seyr ve hareket eylese (4) elbette yine maḳâmına vâsıl olur. Ve nokṭa-ı maşrıḳdan (5) cehet-i ḡarba sâyır olan şahş yine ḥadd-ı mezbûra dâḥıl olur. (6) Kezâlik cehet-i cenûbdan sefer eden cānib-i şimâla güzer eder (7) ve cehet-i şimâldan seyr eden kûtr-ı cenûbını maḳar eder. Ve 'alāküllî (8) ḥâl cānib-i muhît cehet-i fevḳ ve cānib-i merkez cehet-i taḥt (9) olup basîṭ-i arz ve mâda sâyır olan eşḡâsuñ (10) serleri felek-i kamer ve pālari merkez-i 'âlem cehetine (11) vâkı' olduḡı muḳarrer oldu. Pes, ba'z-ı bilâd (12) ve mevâṭın ba'z-ı âḡaruñ cehet-i taḥtında mütemekkin (13) olup bilâd-ı mezbûrenüñ eşḡâsı kefi pālari ile birbirine (14) muḳâbil olmak mütebeyyin oldu. Aşlı mezbûra binâ'en (15) ba'z-ı ahālî demişdür ki: "Vech-i Arz'üñ bir tarafından vâkı' (16) olan ḡarm-ı müstaḳîm vech-i âḡara güzer eder. (17)

[15b]

Farzâ, Arz-ı Endelüs'den bir şakb-ı müstaḳîm vâkı' olsa (1) râst Şîn'e çıkar." Tenbîh: Mes'ûdî, Mürûcu'z-Zeheb'de (2) demişdür: "Şāḡib[ü']-l Macisṭî zu'm eyledi ki: 'Biḡâr ve cibâl (3) ve ḡulcān ve tilâl ile Arz'üñ istidâresi yigrimi (4) dört biñ mîldür ve kûtrı ya'nî 'arz-ı 'umḳı yedi (5) biñ altı yüz otuz altı mîldür. Ve bu müdde'âyı (6) delîl-i şāḡih ve mûcib-i şarîḡ ile ısbât eyledi.'" (7) Ve kitâb-ı mezbûrdan maḡall-ı âḡarda demişdür: (8) "Emr-i Me'mûn-ile beriyye-i Sincâr'da raşad êtdiler ve Şems'üñ (9) bir derece irtifâ'ını vech-i Arz'dan elli altı mîl (10) buldılar. Ve bu vechden ḡukm êtdiler ki (11) mınṭaḡa-ı mecmû'-ı berr ü baḡr yigrimi biñ yüz altmış (12) mîl olmak muḳarrerdür. Ve mıḳdâr-ı kûtr-ı arz (13) andan ḡalîl ve taḡrîben altı biñ dört yüz on (14) dört mîl ve nişf-ı 'öşr mîldür. Ve her mîl (15) zirâ'-ı Esved ile dört biñ zirâ' êdüḡi muḡaḳḳaḳ (16) ve her zirâ' mıḳdârda yigrimi dört barmaḡdur." (17)

[16a]⁶⁶

[16b]⁶⁷

taḥtında vâkı' olan cirm-eşîr ve feleg-i kebîr, felekü'l-burûc- (1) dur ki lisân-ı şer'da

⁶⁶ Bu sayfada diğeri yarısı kaybolmuş olup Afrika ve Avrupa'yı gösteren yarım bir Dünya ve gökyüzü haritası bulunmaktadır

⁶⁷ Bu sayfadan önce bulunması gereken sayfa KİC'de eksiktir, THG'de bulunmaktadır.

aña kürsî dërler. Kevākıb-ı şābitāt ile muhallā (2) ve müzeyyen ve taşāvīr-i burūc[-ı] işnā‘aşer ile mülevven feleg-i (3) mezbūr ekşer müteahhırīn katında altmış altı yılda bir derece hareket (4) eder. Ve cirminde merkūz olan şevābit ile ġarbdan şarka (5) gider. “[...] Vesī‘a kursıyyuhu’s-semāvātī ve’l-arz ve lāye’uduhu hıfzıhumā ve hüve’l-‘aliyyū’l-‘azīm.”⁶⁸ (6) Ba‘dezān feleg-i sābi‘dur ki maħall-ı Naħs-ı Ekber, (7) Zūhal-ı Hindūpeyker’dür ki burūc-ı işnā ‘aşeri hareket-i (8) zātıyyesi ile yigrimi tokuz yıl ve beş āy ve altı günde devr (9) eyler. Ba‘dezān feleg-i sādısdür ki maħarr-ı Sa‘d-ı Ekber, (10) Müşteri-i Sa‘ādetgüster’dür ki on iki yılda bi’t-tamām (11) aqtār-ı semāyı menzil ve maħām eder. Ba‘dezālik, feleg-i hāmıś- (12) dür ki maħall-ı Naħs-ı Aşğar Merrīh-i Cellāzmanzar’dür ki bir yıl (13) on āy ve yigrimi iki günde bir kerre naṭ‘-ı felegi kaṭ‘ eder. (14) Ba‘dezān feleg-i Hūrşīd-i Enver’dür ki kemāl-ı zīb ü fer birle (15) pürkadr ve ibtihāc ve nūr-ı ṭal‘atına a‘ālī ve esāfil muhtāc- (16) dur ki şaħn-ı felegi seyrān takrīben üç yüz altmış günde (17)

[17a]

bir kerre devrān eder. “Ve’ş-şemsu tecrī li mustekarrin lehā (1) zālike taqdīrū’l-‘Azīzi’l-‘Alīm.”⁶⁹ Ba‘dezālik, feleg-i şālīsdür (2) ki Zöhre-i Zehrā’nuñ yeri ve bānū-yı zamānuñ manzarıdır (3) ki dāyımā seyr-i diyār takrīben sene-i şemsiyyede bir kerre (4) tamām üç yüz altmış dereceden ‘arz-ı dīdār eder. Ba‘dezālik, (5) feleg-i ‘Uṭārid’dür ki dibīr-i felek demek-le meşhūr (6) ve Neyyir-i A‘zam mişāl yılda bir kerre devr eder demek-le mezkūrdur. (7) Ba‘dezān feleg-i aħīrdür ki Kāmer-i Hūbmanzar ānuñ-ıla kaṭ‘-ı menāzil (8) ve ṭayy-ı merāhıl edüp ‘avāl-ı burūca ‘urūc eder ve yigrimi sekiz (9) günde bir kerre bāb-ı evvelden hūrūc eder. “[...]Ve’l-kāmera kaddernāhu (10) menāzile ḥattā ‘āde ke’l-‘urcūni’l-kādīm”⁷⁰ Bu feleg-i aħīr ve cirm-i (11) eşīr güyyā bir mücevvef ṭobdur ki kāyınāt-ı cevvi ve ‘ālem-i kevn (12) ve fesādı cemī‘-ı cihātdan muhīṭ olup kurāt-ı ‘anāşır (13) ve uşukussāt anuñ derūnında mertebesince qarār u şebāt (14) bulmuşdur. Ve muḳtażā-yı delā’il-i hikmet ve müceb-i esbāb-ı ṭabī‘at (15) budur ki aħaff-ı ‘anāşır olan (16) āteş rıf‘at mertebe ile mes‘ūd olup ecrām-ı ‘ulviyye (17)⁷¹

[17b]⁷²

demişdür: “Nehr-i Etil, cānib-i şimālda ḥudūd-ı Bilād-ı Rus’da vākı‘, (1) cibāl-ı ‘adīdeden münfecir olur.” Ve Sāhibü’l-Ḥarīde demişdür: (2) “Nehr-i Etil, Bilād-ı Ḥazaz’da vākı‘, mānend-i Dicle, bir nehr-i ‘azīmdür ki (3) Arz-ı Rus ve Bilād-ı Bulğar’dan gelüp Baħr-ı Ḥazaz’a munşabb (4) olur.” Ve ḥükemā’ demişlerdür ki: “Nehr-i mezbūrdan yetmiş beş şu‘be (5) munfaşıl olur ki her biri nehr-i ‘azīmdür

⁶⁸ Kur’ān-ı Kerīm: Bakara, 255.

⁶⁹ Kur’ān-ı Kerīm: Yasin, 38.

⁷⁰ Kur’ān-ı Kerīm: Yasin, 39.

⁷¹ Sayfa süreği “*semtine*” biçimindedir. Metin *KİC* 14b’den devam etmektedir.

⁷² Sayfanın öncesi *KİC* 140a’dadır.

ma‘ahāzā ‘umķına (6) noķşān ve taġayyur gelmez. Ve nehr-i mezbūr baħr-ı mesfūra vāşıl (7) olduġı maħalda iki ġün ešnā‘-ı baħrda seyr ēdüp (8) henüz levn-i aşlısı levn-i baħrdan bādīdür. Ve bir zamān (9) nehr-i mezbūr tuġyān eyleyüp bir şahş-ı ġarīb ve ġalk-ı ‘acīb (10) getürdi ki tūlı iki zirā‘ ve enfi nısf-ı zirā‘ ve her (11) ışba‘ınuñ tūlı bir şibr idi. Şahş-ı mezbūr birkaç ġün (12) ġayāt üzre olup fevt oldı. Ve ne ġadar ki istiħbār (13) ve aşl ve furū‘ından istıfsār olundı, söylemedi. Dêrler (14) ki Bilād-ı Ye‘cüc‘dan ġurüc eylemişdür. Nehr-i Aras: Mevlānā Nizām, (15) Şerħ[-i] Tezkire‘de demişdür: “Nehr-i Aras ve Nehr-i Kür‘üñ menābı‘ı (16) Arz-ı Ermeyne‘de ve Bilād-ı Gürc‘dedür.” Mesālik‘de mezkūr- (17)

[18a]

dur ki Nehr-i Aras nāħıye-i Ķuds⁷³‘dan Hiristān’a mürür ēdüp (1) Erdebīl ve Medāyin’e ‘ubūr ēder. Cibāl-ı Ermeyne‘den daħı (2) enhār munzamm olup Varaşān’a mürür ēder. Ba‘dehu Baħr-ı Taberistān’a (3) munşabb olur.” Ve Şāħibü’l-Ĥarīde demişdür: “Nehr-i Aras (4) ve Nehr-i Kür mübārek nehrlerdür. Ekseriyyā ġarıkaları necāt (5) bulur.” Nehr-i Mehrān: Mesālik‘de mezkūrdur: “Nehr-i Mihrān ki (6) Nehr-i Sind‘dür. Cibāl-ı Süfyān‘dan ġurüc ēdüp Arāzī-i (7) Hind ve Sind‘i ġat‘ ēder. Ve Mañşūra‘ya mürür ēdüp (8) Baħr-ı Şarkī‘ye munşabb olur. Nehr-i mezbūr Nīl’e şebīhdür. (9) Emţār-ı şayfiyye ile tuġyān ēdüp vech-i Arz‘da (10) münteşir olur. Ba‘dehu nāzıb olup Arāzī-i Mışrıyye gibi (11) nā‘il olduġı mevāzı‘ besātīn ve mezārı‘ olur. Ve nehr-i mezbūr- (12) da temāşı-ı Nīl gibi timsāħlar vardır.” Seyhān ve Ceyhān: (13) Mürüc‘da mezkūrdur: “Seyhān ki Nehr-i Ādana‘dur. Malaţıyye ile (14) ānuñ maħrecinüñ mābeyni üç merħaledür. Nehr-i mezbūr Bilād-ı Rūm‘da (15) cereyān ēdüp Baħr-ı Rūmī‘ye munşabb olur ve maħrec-i (16) Ceyhān ile Mar‘aş‘uñ daħı mābeyni üç mesāfedür nehr-i mezbūr (17)

[18b]

daħı Baħr-ı Rūmī‘ye munşabb olur. Seyh Celāl-ı Süyūtī, (1) Hey‘et-i Sünniyye‘de demişdür: “Ebū Hureyre‘den iħrāc olundı ki (2) Ĥazret-i Resūl-ı Ekrem -şallālāhu ‘aleyhi ve sellem- buyurmuşdur: (3) ‘Seyhān ve Ceyhān ve Furāt ve Nīl enhār-ı cennetdür.’ Ve Ka‘b‘dan (4) iħrāc olundı ki: ‘Nehr-i Nīl, cennetde nehr-i ‘asel ve Dicle nehr-i (5) leben ve Furāt nehr-i ġamr ve Seyhān nehr-i mādur.” Nehr-i Tanās / Tınās: (6) Mürüc‘da mezkūrdur: “Nehr-i mezbūruñ mebde‘ı cānib-i şimālda (7) bir buġayre-i ‘azīmedür ki a‘yun-ı cibāldan müctemi‘dur. Nehr-i (8) mezbūruñ vech-i Arz‘da cereyānı üç yüz fersāħdur. (9) Ve cemī‘-ı şutūtı ‘amā‘ir-i muttasıla ve ešnāf-ı ġaşāyiş ve ‘akā- (10) ķīrdür. Ve ku‘ūrından envā‘-ı aħcār istiħrāc olunur. (11) Fāyıda: Mes‘ūdī, Mürüc‘da demişdür ki: “Nās iħtilāf ētmişler- (12) dūr ki vech-i Arz‘da bāriz ve zāħır ve cārī ve sār olan (13) enhār ve ‘uyūnuñ mebde‘ı nedür. Pes, ba‘z-ı nās demişdür: (14) ‘Cümleñüñ aşlı Baħr-ı Oķıyanus‘dan ġayrı bir baħr-ı ‘azīmdür ki ta‘mı

⁷³ Müteferrika’nın baskı nüshasında *Ķalıķala* [Erzurum] olarak, yazma nüshaların hepsinde ise *Ķuds* olarak geçmektedir. *Ķurţubī*’nin (El-Bekrī) *El-Mesālik ve l-Memālik*’inde ise *Fars* olarak kayıtlıdır.

(15) lezzet ve hâlâvet ve kemâl-ı ‘uzûbet üzredür.’ Ba‘z-ı (16) kavm dedi: ‘Enhârûñ Arz’a nisbeti ‘urûkuñ bedene nisbeti gibidür.’ (17)

[19a]

Ve ba‘z-ı kavm dedi: “Ecza’-i Arz muhtelif olduğu sebebdan (1) miyâh-ı zâhire ve a‘mâk-ı Arz’a duhûl eyledi. Ba‘dezâlik, (2) teneffüs taleb edüp ba‘z-ı mevâzî‘dan Arz’ı şak eyledi. (3) Pes, ‘uyûn ve enhâr olup vech-i Arz’da cereyân eyledi. (4) Ve gâh olur ki taht-ı Arz’da vâkı‘ olan ehviye ve ebhîre (5) müctemi‘a olup miyâh-ı keşîre mütekevvîn olur. Ve zâhır-ı (6) Arz’ı şak edüp cereyân bulur.” İbni’l-Verdî, Harîde’de (7) demişdür: “Kaçan ki emtâr ve şulûc ru’us-ı cibâla nâzil olur (8) ve furec ve qarârına dâhıl olur esâfil-i cibâlde menâfîz (9) bulursa çıkar. Ve cedâvil-i şağîre peydâ olup bir zamân (10) âkar. Ve gâh olur ki cedâvil-i mezbûrenüñ ba‘zı ba‘zına (11) munzamm olup enhâr ve gudrân zâhır olur.” Batlamyus, (12) Coğrafiya’da demişdür: “Rub‘-ı meskûnda yüz nehr-i tavîl var- (13) dur ki aqallı elli fersah ve ekşeri biñ fersahdur. Ve enhâr-ı (14) mezkûrenüñ ba‘zı şarkdan garba ve ba‘zı şimâldan cenûba (15) ve ba‘zı aqs üzre cârîdür. Ve enhâr-ı mezkûreden ‘âlem (16) müntefi‘ olduğdan soñra Bañr-ı Mâlih’a munşabb olur. Ve Mihr-i (17)

[19b]

Enver bâlâ-yı bihârda ziyâgüster olduğda miyâh-ı ‘azbeyi (1) ku‘ür-ı bihârdan cezb eder. Ve güyûm ve endiye ile havâda (2) seyr edüp ba‘dehu emtâr olduğu hâlde yine vech-i (3) Arz’a iner. Pes, emr-i mezbûr fi’l-meşel bir dölâb-ı dâ’irdür ki (4) hikmet-i bedî‘a anuñ deverânını ve vech-i meşrûh üzre (5) cereyânını ıktızâ eder.” ‘Fetebâreke’llâhu ahsenü’l-hâlıkîn”⁷⁴ (6) Faşlun: İmâm Râzî, Mebâhiş-i Maşrikiyye’de demişdür: “Eşbeh (7) budur ki rub‘-ı ma‘mûr sevâlif-i duhûrda mâ-i bañr ile (8) mağmûr ve ‘unşur-ı âb-ıla mestûr ola ve zann-ı mezkûr (9) muhakķık ve kavlı mezbûrî muşaddıkdur ki ekşer (10) aħcârı kesr eyleseñ / eylesek ecza’-i hayvânât-ı mâ’iyye zuhûr eder. (11) Vaktî ki biizni’llâhi te‘âlâ kısm-ı mekşûf ‘unşur-ı âbdan (12) berûz ve zuhûr buldı ve mevâzî‘-ı mezbûreden miyâh-ı (13) bihâr müntakıl oldı süyûl-ı câriye ve riyâh-ı ‘akîme sebebi (14) ile kuñr-ı mekşûfda şuhûk ve cibâl ve evdiye ve tilâl (15) müte‘ayyin oldı. Ve taht-ı mâdan bâriz olan tıyn-ı lezic (16) tâb-ı âfitâb ile mutahaccir olup aħcâr ve şuhûr mütekevvîn (17)

[20a]

oldı. Mes‘ûdî, Mürûc’da Şâhibü’l-Mantık’dan naql (1) eder ki: “Taħķikâ bihâr-ı mürûr-ı sinîn ve a‘şâr ile emkinesinden (2) müntakıl olup emkine-i muhtelifeye hulûl ve minba’d (3) rub‘-ı meskûndan ba‘z-ı medâhıl ve furec bulursa duhûl (4) eder. Cemî‘-ı bihâr ‘alâmerri’z-zuhûr ve’l-a‘şâr hareket (5) ve intikâl üzredür. Lâkin keşret-i miyâh ve kemâl-ı si‘atından (6) naql ve hareketi ma‘lûm olmayup mesâkin-i

⁷⁴ Kur‘ân-ı Kerîm: Mü‘minûn Sûresi, 14.

kaḍīmesinde (7) sākin zann olunur. Ve mes'ele-i mezbūrenüñ mebnāsını bir kelāmı (8) ile teşyīd ve bir haber-i tavīl ile te'yīd eyledi. Hāşılı (9) budur ki Hāzret-i 'Atīk, Ebū Bekr-i Şıddīk'ıñ hengām-ı (10) hılāfetinde Hālid übnī Velīd küffār-ı hākısār-ıla rezm (11) içün cānib-i Hīre'ye 'azm eyledi ve vaktī ki maḥall-ı mezbūra (12) vuşul ve Necef nām mevzı'da nüzul eyledi ehl-i Hīre'den (13) 'Abdu'l-Mesīh nām bir pīr-i sālḥörde ve kārḍide ile (14) cem' oldu, ki vakt-ı mesfūr ve evān-ı mezbūrda (15) üç yüz elli yaşında idi. Hāzret-i Hālid-i Mebrūr (16) pīr-i mesfūrdan aḥbār-ı 'acībe ve āşār-ı ğarībe (17)

[20b]

istimā' eyledi. Cümle-i aḥbārdan birisi bu idi ki: "Ben (1) vāşıl oldum ki Baḥr-ı Hābeşī, maḥall-ı nüzul ki ḥulul edüp (2) emvāc-ı baḥr taht-ı aḥdāmuñı ḍarb ederdi. Ve sefāyın-ı baḥr (3) metā'-ı Sind ve Hind ile mevzı'-ı mezbūra gelüp giderdi. (4) Ve ḥālā te'emmül ve istibşār ve istifşār ve istiḥbār (5) eyle ki baḥr ile senüñ mābeynüñ ne kaḍardur." Mes'ūdī (6) eydür: "Ḥālā baḥr ile Hīre'nüñ mābeyni niçe merḥaledür ve ḥālā (7) Necef nām mevzı'a vāşıl olan kimesne kelām-ı mezbūruñ (8) şıdkını bilür." Ve kitāb-ı mezbūrdan makām-ı āḥarda dēmişdür: (9) "Aḥmed übnü Tolun hākim-i Mısr iken istimā' eyledi ki (10) a'ālī-i Şa'īd-i Mısr'da üç yüz yaşında bir pīr-i rüşen (11) zamīr vardır ki zamān-ı ḥidāsetinden berü kemāl-ı 'ilm (12) ve ma'rıfet ile ma'rūf ve aḥbār-ı avā'il ve ārā'-ı (13) kudemāda kemāl-ı ḥubreh ve vuḳūf ile mevşūf şabā (14) mişāl aḳtār-ı rub'-ı meskūnda niçe yıl seyr ve sefer (15) ve berr ü baḥra gūzer eylemiş ve semk ve simāk ve hey'et-i (16) arāzī ve eflākı kemāhī idrāk eylemiş. Pes, Aḥmed übnü Tolun (17)

[21a]

ol pīr-i 'ibretnümünü da'vet ve niçe eyyām şoḥbet (1) edüp aḥbār ve āşārını istimā' eyledi. Pīr-i mezbūruñ (2) cümle-i aḥbārından biri bu idi ki: Avā'il-i zamānda Buḥayre-i (3) Dimyāt'ıñ biri mā'-ı baḥrdan biri idi. Ve Diyār-ı Mısr'da (4) ānuñ gibi tūrābı laṭīf ve ābı naḳīf yer yok idi. (5) Ve kuṭr-ı mesfūr serbeser cinān ve enhār ve necīl-i kurūm ve eşcār (6) ve reyāḥīn ve ezhār ile memlū idi. Ve mevāzı'-ı mezbūre (7) ile baḥruñ mābeyni mesīre-i yevm idi. Ve 'Arīş-i Mısr ile (8) Cezīre-i Kıbrıs mābeyninde bir sebīl-i memdūd ve senen-i (9) ma'hūd var idi ki ehl-i 'Arīş aḥmāl ve eşkāl (10) ve ḥuyul ve cimāl ile basīṭ-i ğabrāda seyr edüp (11) Kıbrıs'a ererler ve eşnā'-ı tarīḳda ancak bir maḥāza geçerlerdi. (12) Ve ḥālā Kıbrıs'ıñ her tarafını mā'-ı baḥr almışdur ve niçe günlük (13) yer baḥr içinde kalmışdur. Ve Endülüs ile Tanca mābeyninde eşnāf-ı (14) aḥcārdan mebnī on iki mīl bir cısr-i mu'teber var idi ki (15) ehl-i Endülüs cānib-i ğarba ve ehl-i Ğarb cānib-i Endülüs'e (16) geçerdi. Ve mā'-ı baḥr ol cısr-i mu'teberüñ altından ḥulcān olup (17)

[21b]

aķardı. Ve mürür-ı eyyām ile mā'-i baħr mütezāyid olup cısr-i (1) mezbūrı başıdı. Ve Endülüs ile Ğarb mābeyninde meslūk (2) olan tarīķı kesdı. Hālā baħr-ı mezbūruñ şafāsı zamānlarında (3) cısr-i mesfūr taht-ı mādā zuhūr eder. Mülūk-ı Mısr'dan (4) Filţānis / Fulţānis'un⁷⁵ eyyām-ı milketinden iki yüz elli bir yıl mürür étdükden (5) soñra Dimyāt semtinde vākı' olan mā'-i baħr memdūd (6) olup hālā Buħayre-i Tanīs ve Dimyāt ismi-yle ma'rūf (7) olan maħalla āķın şaldı ve mevāzı'-ı hāviyede vākı' (8) olan kūrā ve mezārı'ı aldı. Ve ba'dehu yevmenfeyevmen mütezā'id (9) olup maħall-ı mesfūruñ ğāyet irtifā'ında bir iki ķarye (10) ķaldı. Ve melik-i mezbūr Diyār-ı Mısrıyye'de iki yüz elli bir yıl (11) ĥukm étmıřdūr. Ve feth-i Mısr'dan yüz yıl evvel ğıtmıřdūr.⁷⁶ (12) Ve kitāb-ı mezbūruñ avāyılında dèmiřdūr: "İbtidā'-i memālik (13) Hind'dūr. Evvel-i mülūk-ı Hind, Berehmen-i Ekber'dūr ki mülk ü ĥikmeti (14) ol izhār eylemiř ve hey'āt-ı eflāk ve ĥarekāt-ı evĥānı (15) söylemiř ve ĥadīdi ma'ādinden istiħrāc édüp süyūf (16) ve ĥanāciri ibdā' ve ālāt-ı ĥarбі ol iħtirā' étmıřdūr. (17)

[22a]

ve heyākil ve ma'ābid binā édüp eflāk ve kevākıbı taħrīr ve burūc-ı (1) işnā'aşeri tařvīr eylemiřdūr. Ve şuver-i kevākıbuñ eřnāf-ı (2) 'avāmilde te'şīrini beyān ve mebdè'-i evveli zıķr édüp (3) fāyızu'l-vücūd ve mu'ṭı-ı zū'l-cūd idüğini 'ayān eylemiřdūr. (4) Ve Sindevhind ya'nī Dehru'd-Duhūr nām bir kitābda cümlesini (5) cem' étmıřdūr. Kitāb-ı Arcahīr ve Macıřṭī andan müstenbaṭdur. (6) Ve 'amel-i ziycāt ve ĥisāb-ı Hind'i muĥīṭ olan ĥurūf-ı (7) tis'a andan müstahrecdūr. Ve melik-i mesfūr kitāb-ı mezbūrda (8) dèmiřdūr ki: "Evc-i şems her burcda üç biñ yıl seyr (9) édüp otuz altı biñ yılda aķtār-ı eflākı cümle ķaṭ' (10) eder. Ve her ķaçan ki evc-i şems burc-ı cenūbiye intikāl (11) eder; 'āmir ğāmir, ğāmir 'āmir olur. Ve zu'm eylemiřdūr ki: (12) Her otuz altı biñ yılda bir kerre 'āleme fenā ṭarī olup (13) 'ālem-i āĥar zuhūr bulur." Nařır-ı Tūsī Tezk[i]re'de dèmiřdūr: (14) "Ba'z-ı nās dèmiřler: mādām ki ĥazīz-i şems burūc-ı (15) cenūbiyyededūr. Nāĥıye-i cenūb nāĥıye-i şimāldan āĥarr (16) idüğü muķarrerdūr. Pes, tāb-ı āfitāb bermuķtażā-yı ṭab'-ı ĥarāret (17)

[22b]

ruṭūbātı cezb édüp bi'z-zarūre 'unşur-ı āb nıřf-ı (1) cenūbiye incizāb üzredūr. Ve nıřf-

⁷⁵ *Gaius Aurelius Valerius Diocletianus* (d. 245–ö. 312). *Goodrich, Mürüc'da Diocletianus (Dakyanus)* mevzusunda *Mısır*'ın bahsi geķmediğini fakat burada neden *Mısır* ile ilişkilendirildiğini anlamadığını belirtmiştir (Goodrich T. D., 1968: 301).

⁷⁶ *Goodrich*, bu bilginin *Mürüc*'un Fransızca tercümesi ile uyuşmadığını ve ifadenin "*Diocletianus*'tan 251 yıl sonra ve *Mısır*'ın fethinden 100 yıl önce gerķekleřmiř" olması gerektiğini belirtmiştir (Goodrich T. D., 1968: 302). Doğrusu yukarıda zaten "*Filţānis / Fulţānis*'un eyyām-ı milketinden iki yüz elli bir yıl mürür étdükden soñra *Dimyāt* semtinde vākı' olan mā'-ı baħr memdūd olup (...)" diye doğru bilgiyi vermiş. Fakat *Goodrich* metnin bağlamını kaķırmıř görünüyor.

1 şimālī mekşūf (2) ve ma‘mūr ve nısf-ı cenūbī mestūr ve mağmūrdur. (3) Ve dāyımā ‘imāret-i arz intikāl-ı evc-i şems ile farz (4) olunup burūc-ı cenūbiyyeye hūlūl ētdükde ‘imāret (5) dahı ol nāhiyede ikāmet ēder. Ammā kelām-ı mezbūr içün (6) delīl-i şariḥ ve burhān-ı şahīḥ yokdur. Ve şimāl-ı ‘imāretde (7) vākı‘ olan biḥār ḥūkm-i mezbūruñ ḥilāfını izḥār ēder.” (8) Ve kitāb-ı mesfūruñ şerḥinde Mevlānā Nizām, bir kelām-ı (9) pürintizāmdan soñra dēmişdür: “Pes, zāhır oldı ki (10) mu‘zam-ı biḥāruñ cānib-i cenūba seyelānına bā‘iş şiddet-i (11) ḥarāret ile ḥāşıl olan incizāb degildür. Belki (12) ekşer viḥād ve aḡvār ḳuṭr-ı mezbūrda vākı‘ oldı (13) sebebdan maḥall-ı mu‘zam biḥār olmuşdur. Pes, ‘alāküllü ḥāl (14) inkişāf cānib-i şimālde berḳarār olup nāhiye-i (15) cenūba intikāl ētmez. Ve minba‘d mevāzı‘-ı berr baḥr olmaz. (16) Ğāyet-i māfi‘l-bāb evc-i mesfūr burūc-ı şimālīyyede (17)

[23a]

olduḳça ḳuṭr-ı şimālī ma‘mūrdur. Ve kaçan ki emr ber‘aks (1) olup ḥazīz-i şems nāhiye-i şimāla gele ve nısf-ı şimālī (2) tāb-ı āfitāb ile ṭola nāhiye-i şimāl ‘alāküllü ḥāl meskūne (3) olmaḳdan ḳalur. Ve nāhiye-i cenūbda ḥālā mekşūfe olan (4) mevāzı‘-ı meskūne olur.” Fakīr-ı pürtaḳşīr eydür: Sābıḳā işāret (5) olunmuşdur ki medārāt-ı ḥazīziyyeden ba‘z-ı emākin ḥālā (6) mevātın ve mesākin, belki bilād ve medā‘in, idüḡi aḥbār-ı (7) mütevātire ile şābitdür. Pes, ḥazīz-i şems burūc-ı şimālīyyeye (8) ḥāl oldıḡı taḳdīrce dahı nāhiye-i şimāl sūḳūn (9) ve te‘ayyuşa ḳābildür. Ve cezb-i ḥazīz memnū‘ oldıḡı (10) taḳdīrce dahı, muḥtemildür ki, mūrūr-ı eyyām ile aḳtār-ı (11) mekşūfede süyül-i ‘avāṭif ve riyāḥ-ı ‘avāşif (12) ba‘z-ı şuhūḳ ve evdiye ve aḡvār ve encād iḥdās (13) ve icād ēdüp ‘unşur-ı āb maḳarr-ı ma‘hūdından ḥareket (14) ve ıztırāb ēde. Ve miyāḥ-ı biḥārdan ba‘zı mevāzı‘-ı hāviye- (15) ye gide ve ḳuṭr-ı şimāliden niçe ḥavālī ‘unşur-ı āb ile ṭola (16) ve ba‘z-ı nevāḥī-i cenūb münkeşif olup ‘imāret-i şimālīyye (17)

[23b]

aña müstakıl ola. Pes, lācerem, Mevlānā Nizām’uñ ḳavlı müselleme (1) degildür. Ve yine fakīr eydür: Aḥbār-ı ‘ālem ve hey‘āt-ı Arz’da (2) ihtimām ēden aḳvāmdan ba‘zı basit-ı ḡabrā ḥıṭṭa-ı (3) ḥazrātı cemī‘-ı biḥār ve enhār ile bir vech üzre taşvīr (4) ēdüp ba‘z-ı āḥar bir gūne taḥrīr eylemiş ve fakīr-ı pürtaḳşīr (5) bu cümleden bir ṭavır ihtiyār ve bir üslūbı maṭbū‘ ve muḥtār (6) görüp bu cerīdede işbāt eyledüm. Ve şekl-i mezbūr ekşer (7) vücūhında ārā-yı ḳudemāya muvāfıḳ ve efkār-ı eslāf-ı (8) ḥūkemāya muṭābıḳdur. Ve vaktī ki Ehl-i Ğarb’uñ eli Ḳuṭr-ı Cedīd’e (9) ērdi, ‘ālem bir şūrete dahı girdi⁷⁷. İnşā‘allāhute‘ālā (10) maḳāmında anuñ dahı ḥālı ma‘lūm ve şekl ü şūreti (11) merḳūm olur. Hātımetü’l-Bāb: Şeyḥ Celāl-ı Süyūtī, (12) Hey‘et-i Sünniyye’de dēmişdür: “Vehb übnü Münebbih’den iḥrāc (13) olundı ki: Ḥazret-i Bārī cellet ḥikmetuhu ‘azumet (14) ḳudretuhu, ‘arşı nūrından ḥalḳ ētdi. Ve kürsī ‘arşa (15)

⁷⁷ Bu cümle de Francisco Lopez de Gomara’dan çevrilmiştir. (Hutton, 2015; 42, Gomara, 1552’den aktararak)

multaşıkdur. Ve mānuñ cümlesi cevfi-i ‘arşdadur. (16) Ve mā metn-i rīhdadur.” Ve Ebī Mālik’den iħrāc olundu ki: (17)

[24a]

“Kürsī taht-ı ‘arşdadur.” Ve Süddī’den iħrāc olundu ki: (1) “Semāvāt ve arz cevfi-i kürsidedür.” Ve İbn-i Mes‘ūd’dan (2) iħrāc olundu ki: “Semā’-i dünyā ile Arz’uñ mābeyni (3) beş yüz yıllık mesāfedür. Ve her semānuñ şıhanı beş yüz yıllıkdur. (4) Ve semā’-i sābi‘ ile kürsīnuñ mābeyni beş yüz yıllıkdur. (5) Ve kürsī ile mānuñ mābeyni beş yüz yıllıkdur. Ve ‘arş (6) mā üstindedür.” Ve İbn-i Abbās’dan iħrāc olundu ki: (7) “Bu halkı baħr ihāta etmişdür. Ve baħrdan şoñra havādur. (8) Ve havādan şoñra yine Baħr-ı Muħiṭ’dur.” Ve Mu‘āviye’den (9) iħrāc olundu ki: Semā, Arz üstinde kubbe gibidür.” (10) Hażret-i Alī’den iħrāc olundu ki: “Semāda üç (11) yüz altmış burc vardır ki her burcı Cezīre-i ‘Arab’dan (12) ekberdür. Ve şemsuñ her burcda menzili vardır.” İbn-i Abbās’dan (13) iħrāc olundu ki: “Şems’uñ üç yüz altmış küvvesi var- (14) dur. Her gün bir küvveden tülū‘ eder. Tā sene-i ātiyeye (15) varınca tekrār bir küvveden tülū‘ eylemez.” Yahyā b[i]n Ādem’dan (16) iħrāc olundu ki: “Şems her burcda bir āy eglenür ve her (17)

[24b]

burc otuz maṭla’dur.” ‘Abdu’r-Raħmān übni Zeyd’dan iħrāc (1) olundu ki: “Ġāsık, Süreyyā’nuñ suķūtidur. Ve Süreyyā’nuñ vuķū’ı (2) kıtında eskām ve tavā’in çoğ olur. Ve tülū’ı katında (3) mürtefi‘ olur.” Ebū Hureyre’den iħrāc olundu ki: (4) “Kaçan Süreyyā tülū‘ eder cemī’-ı āfākdan āfāt ve ‘āhāt (5) mürtefi‘ olur.” Abdet übn Ebī Lubābe’dan iħrāc olundu ki: (6) “Dünyā yedi iklīmdür: Altı iklīmde Ye’cüc ve Me’cüc (7) ve bir iklīmde sāyır nās sākinlerdür.” Ve Hassān übni ‘Atıyye’- (8) den iħrāc olundu ki: “Mesīre-i Arz bi’t-tülü ve l-‘arz beş yüz (9) yıllıkdur: Üç yüz yılluğı mā’-i baħr ile mağmūr ve yüz yılluğı ħarāb ve yüz (10) yılluğı ma’mürdür.” Ve Şāhibü’l-Ĥarīde, Mekhūl’dan rivāyet (11) eder: “Si’at-ı dünyā beş yüz yıllık mesīredür: İki yüzi (12) mā’-i baħr ile mestūr ve iki yüzi ħarāb ve ħālī (13) ve seksen yılluğı mesākin-i Ye’cüc ve yigrimi yılluğı maķarr-ı (14) sāyır ħalāyıkdur.” Ve Kātāde’den rivāyet eder: “Dünyā (15) yigrimi dört biñ fersaħdur: On biñi Milk-i Sūdān (16) ve sekiz biñi Milk-i Rüm ve üç biñi Milk-i ‘Acem ve biñ (17)

[25a]

fersaħı Milk-i ‘Arab’dur.” Ve ‘Abdu’llāh ibn ‘Amr’dan rivāyet (1) eder: “Büreħne ve ‘üryān gezen tā’ife-i sūdānuñ rub’ı (2) cemī’-ı nāsdan ekşerdür.” Fakīr-ı pürtaķşır eydür: Bu faşlda (3) ĩrād olunan aħbār ve āşāra ‘ayn-ı i’tibār ile nazar (4) olunduķda zāħır olur ki kavā’id-ı hey’etden çok (5) kā’ide-i muħaķķık ve ‘ulemā’-i ĥikmetuñ kelāmını muşaddıkdur. (6) BĀB-I SĀNĪ: Sābıkā mezkūr ve bu vech-ile muħarrer ve maştūr (7) olmuşdur ki: Baħr-ı Rüm ve Şām, ki beyne’l-enām Akdeñiz demek-ile (8) ma’rūfdur, Bilād-ı Şām’dan sevāhil-i Mağrib’e memdūd ve ĥudūd-ı (9) ma’rūfe ile maħdūddur. Ve cehet-i ġarba memdūd (10) olduķça mütezāyık olur. Ve Tanca ve Sebte kurbında (11) kemāl-ı mertebe kılet bulur. Ve mażīķ-ı mezbūruñ ĥāricı (12) Baħr-ı Okıyanus’dur ki kenārına ġāyet, ĥudūdına (13) nihāyet yokdur. Ve ĳudemā-yı ‘ulemānuñ i’tikādı budur ki (14) Muħiṭ-i Ġarbī’nuñ lüccine duħūl ve sāhil-i āħrına vuşūl (15) müyesser olmaya. Ve āferīdeden bir ferd ānuñ ġamarātına (16) dāħıl olup verāsına yol bulmaya. Nite ki Mes‘ūdī, (17)

[25b]

Tenbîh'de demişdür ki: “Ekşer-i nās kıtında Mu‘azzam-ı Biḥār-ı (1) Muḥîṭ-i Ğarbî'dür. Ve aña lisân-ı Yûnân'da Okıyanus dërler. (2) Ve ba'z-ı nās Baḥr-ı Aḥḍar dërler. Ve Baṭlamyus ve sāyır (3) ḥükemā katında baḥr-ı mezbûruñ ekşer nihāyâtı meçhûledür. (4) Ve baḥr-ı mezbûr şimālda vâkı' olan aḳşā-yı 'imāretten (5) mümtedd olup cenûbda vâkı' olan nihāyet-i 'umrāna (6) muntehî olur. Ve cānib-i Zānc ve Cezā'ir-i Mihrāc'da (7) Baḥr-ı Şîn'e muttaşıl olur. Ve baḥr-ı mezbûruñ ğarb (8) ve şimāl bir nihāyet ile maḥdûd degildür.” Mürûcu'z-Zeheb'de (9) demişdür: “Baḥr-ı Rûm ile Baḥr-ı Okıyanus'uñ ḥadd-ı müsterekinde (10) nuḥās ve ḥicāreden mebnî bir menār-ı pürîştihār vardur ki (11) Hirḳal Cebbār binā eylemişdür. Menār-ı mezbûruñ zirvesinde (12) ba'z-ı şuver ve temāşîl vardur ki: 'Verā'-i menārda (13) sebîl yokdur.' diyü elleri-le işāret ve baḥr-ı mezbûruñ (14) kemāl-ı şiddetini ḥikāyet ederler. Ve temāşîl-i mezbûrenüñ (15) şudûrında mektûb ve muḥarrerdür ki baḥr-ı mezbûrda (16) 'imāret bilinmez ve hergiz ḥayvân-ı nâṭık bulunmaz. Ve baḥr-ı merḳûmuñ (17)

[26a]

sefâyın ve aġribe ile lüccine duḥûl mümkün degildür. Ve baḥr-ı mezbûr (1) Baḥr-ı Zulumāt ve menba'-ı āfâtdur.” Ve kitâb-ı mezbûrdan mevzı'-ı (2) āḥarda naḳl eder ki: “Ehl-i Qarṭaba'dan Ḥaşḥāş nām (3) bir şaḥş-ı pürîkdām bir sefîne ṭonatdı ve baḥr-ı mezbûruñ (4) ğavırına vâşıl olmak hevāsı ile niçe rûzgār sefer (5) êtdi. Ba'dezālik, ğanā'im-i 'izām ile rucû' édüp (6) ḥikāyât-ı 'acîbe ve rivāyât-ı ğarîbe naḳl eyledi ki ḥālā (7) ehl-i Endülûs katında meşhûrdur.” Mesālik'de mezkûrdur: (8) “Baḥr-ı mezbûrda sefer ve enḥāsına seyr ü güzer (9) mümkün ve müyesser degildür. Meger ki beyne'l-ġarbi ve's-şimāl sāyır olup (10) Cezā'ir-i Bertāniyye'den aḳşā-yı Bilād-ı Sûdân'a sefer edeler. (11) Ve Ebrehe-i Zû'l-Menār'uñ binā êtdüġi şanemler bu baḥrda ileyy- (12) e'l-ân bâkîdur. Birinüñ levni aşfer ve biri aḥḍar ve biri (13) esveddür ki şadrında ḳalem-i Sindî ile mektûbdur: 'Bu şanemi (14) melik-i pürîktidār Ebrehe-i Zû'l-Menār[-ı] Ḥamîrî, seyyidesi- (15) Şems'e taḳarrub içün binā eylemişdür.” Sāhibü'l-Ḥarîde demişdür: (16) “Muḥîṭ-i Ğarbî ki baḥr-ı müzlimdür keşret-i ehvāl ve şu'ûbet (17)

[26b]

metni ve kiber-i emvāc ve tasalluṭ-ı devābbı sebebi ile bir ferde (1) müyesser degildür ki anuñ lüccine duḥûl ve mürûr ve sāḥil-i (2) āḥırına 'ubûr éde. Baḥr-ı mezbûra dāḥıl olanlar ancak ṭûl-ı (3) sāḥil üzre seyr ederler ve cehet-i şimāldan cānib-i (4) cenûba giderler. Ve baḥr-ı merḳûmuñ verāsı nāma'lümdur. (5) Ve içinde bînihāye cezāyır vardur ki ba'zı ma'mûr ve ba'zı (6) ḥarābdur. Ve nāsuñ vâşıl olduġı on yedi cezāire- (7) dür ki ikisine Ḥālidetān dërler. Anlarda iki şanem vardur ki (8) muḥkem taş ile düzülmüş ve minba'd “Rāh-ı necāt (9) munḳatı'dur.” diyü şadrlarında yazılmışdur. Her şanemüñ (10) ṭûlî bilānizā' yüz zirā' vardur bu şanemleri (11) tabābi'adan Zû'l-Menār-ı Himyerî binā êtmışdür ki Qur'ân-ı Kerîm (12) ve Furḳân-ı 'Azîm'de mezkûr olan Zû'l-ḳarneyn'dür.” (13) Faḳîr-ı pürtaḳşîr eydür: Sābıḳā naḳl olundu ki ism-i bānî (14) Ebrehe'dür. Ma'azālik kütüb-i tevārîḥde mastûrdur ki Ebrehe-i (15) Zû'l-Menār, Zû'l-Ḳarneyni's-Şa'b übnü'l-Ḥārîşü'r-Rāşî'nüñ (16) ferzendidür gendü degildür. Ve bu da'vāya muvāfıḳ (17)

[27a]

ve delîl-i muşaddıḳ ile ısbāta sebîl vardur. Delîl-i evvel (1) budur: Tabābi'a -ki selāṭîn-i avā'il-i zemen ve mülûk-ı (2) māziye-i Yemen'dür- her biri bir 'zû' ile talḳîb

olunmak (3) resm ü ‘âdet ve ‘örf ü tarikatlarıdır. Pes, lâcerem (4) Zü’l-Menâr, Zü’l-Karneyn olmaz. Ve bir melik iki ‘zü’ ile (5) şöhet bulmaz. Ve delîl-i şânî budur ki: Egerçi ‘ulemâ’-i (6) eslâf Zü’l-karneyn’ün nübüvvetinde hilâf (7) etmişlerdür ammâ ‘abd-ı şâlih idüğinde vifâk ve Şems’e (8) takarrub içün şanem binâ etdüğünde ittifâk (9) etmişlerdür. Ve yine fakîr-ı pürtaķşîr eydür: Avâyıl-ı miye-i (10) ‘âşirede ehl-i Endülüs’den bir kavm-ı bîbâk ol baħr-ı hevlnâkuñ (11) lüccine girüp ğamarâtına ħavz etdiler. Ve bu gencînenüñ (12) tılsımını feth edüp bu baħr-ı bîgerânüñ ğâyetine yetdiler. (13) Nite ki bâb-ı şâlişde mufaşşalâ mezkûr ve ‘acâ’ib (14) ve ğarâ’ibi cümleten maşûrdur. Meger ki Muħîṭ-i Ğarbî (15) cânib-i ğarbda bir berr-i ‘azîme muntehî olurmış ki cenûben (16) ve şimâlen kemâl-ı sa’a ile memdûd ve taraf-ı âħardan (17)

[27b]

Muħîṭ-i Şarkîcenübî ile ekşer mevâzî’-ı maḥşûr ve maḥdûd (1) imiş. Ve berr-i mezbûrdan Ḥaṭṭ-ı İstivâ’ya qarîb maḥalda (2) iki baħruñ mâbeyni kemâl-ı tezâyuk ve tetâbuk bulup az kalmışdur (3) ki Muħîṭ-i Ğarbî, Muħîṭ-i Şarkî’ye vuşul ve iki deryâ (4) birbirine duḥul ve ḥulul ede. Ba’dezálik, Muħîṭ-i Ğarbî (5) cânib-i şarka teveccüh etdüķce cehet-i şarka terâcu’ edüp (6) Muħîṭ-i Şarkî cânib-i ğarba tedâfu’ etmiş. Lâcerem, arz-ı (7) mezbûr iki kıṭ’a şeklinde zuhûr edüp -bir kıṭ’ası ki (8) Ḥaṭṭ-ı İstivâ’dan cânib-i cenûbda vâkı’dur- cemî’-ı cevânıbdan (9) vasaṭ-ı biḥâr-ı ‘azîmede dâḥıl ve ḥâlâ ‘ilm-i nâs cemî’-ı (10) etrâfına muħîṭ ve şâmildür. Ve kuṭr-ı merķûm ḥâlâ Peru (11) ismi ile mevsûmdur. Ve kıṭ’a-ı uḥrâ ki cânib-i şimâlda (12) vâkı’dur. Kemâl-ı sa’a ile mevsûf ve ḥâlâ Yeñi İspanya (13) demek-ile ma’rûfdur. Ve kuṭr-ı merķûmuñ daḥı ekşer-i nihâyâtı (14) daḥı ma’lûmdur. Ammâ muntehâ-yı şimâli kemâl-ı şiddet-i şitâ (15) ve ekşer zamânda hücum-ı sermâ sebebi ile müsâfirân-ı berr (16) ve baħra sebîl vermeyüp kemâl-ı taḥķîķa delîl (17)

[28a]

bulunmamışdur. Ve cânib-i ğarbîsini daḥı keşret-i diyâr (1) ve bu’d-ı aķtâr ve hücum-ı aḥtâr sebebi ile ilâhâzâ’ (2) l-ân keşf ü ‘ayân müyesser olmamışdur. Lâkin zann-ı ğâlib (3) budur ki kuṭr-ı mesfûr cânib-i mezbûrdan Arz-ı Çîn ve Mâçîn’e (4) vâsıl ve Ḥaṭâ ve Ḥotan’a muttaşıl ola. Binâ’en (5) ‘alâzálik ḥükemâ’-ı ‘aşr aķtâr-ı mezbûre ve arâzî-i mesfûre- (6) nüñ taşvîrinde ihtilâf edüp her kuṭruñ re’îsi (7) bir vech-ile taşvîr ve bir gûne tahrîr eylemişdür. (8) Pes, fakîr-ı pürtaķşîr daḥı bir muķtażâ-yı zann-ı ğâlib (9) ve müeddâ-yı fikr-i şâ’ib bu cümleden bir şûret (10) ihtiyâr edüp çehre-i taḥķîķını bikadarı’l-imkân veç-i (11) şıḥḥat üzre ‘ayân eyledüm. Ba’dezálik, aķtâr-ı (12) mezbûrenüñ tahrîrine ve aḥbâr ve âşârınuñ (13) takrîrine şurû’ edüp maķâşid-ı mezbûre (14) ve maṭâlib-ı mesfûreyi iki faşlı müştemil bir bâbda (15) ‘ale’l-icmâl söyledüm. Şûret-i mezbûre budur: (16)

[28b]⁷⁸

[29a]

BĀB-I ŞĀLİŞ: (1) İbtidā'-i Zuhūr-ı 'Ālem-i Cedīd ve Kuṭr-ı Nev Beyānında (2) Akṭār-ı mezbūre ve nāhiye-i mesfūrenüñ taḥkīk (3) ve tafşīlinde i'tinā eden aqvām bu vech-ile sevḳ-ı (4) kelām ve başt-ı merām eylemişler ki: Memālik-i Cinevīz'de (5) Nervā nām kıyeden bir şahş zāhır olmuş idi ki (6) nāmına Kırıştavfal ve lakabına Kolon dērlerdi. Şahş-ı (7) mezbūr eknāf-ı berr ü baḥrda bīhadd seyr ü sefer édüp (8) Baḥr-ı Rūm ve Şām'ıñ āşār u aḥbārına vākıf olmuş (9) idi. Ve taşvīr-i ḥarā'it ve taḥrīr-i defātirde zuhūr (10) ve şöhret bulmuş idi. Ba'dezālik, Sind (11) ve Hind'e mürür ve Baḥr-ı Habeşey'nüñ sevāḥil-i cezā'irine (12) 'ubūr kaşdı ile Akşā-yı Mağrib'e sefer édüp (13) ḥāric-ı Sebte'de vākı' maḥkūm-ı Portakal-ı bedfercām (14) Mazera nām bir cezīrede tevaṭṭun itdi. Nāgāh ol (15) cezīreye bir sefīne düşdi ki şedāy-ı baḥr āfetin almış (16) ve içinde re'īsden mā'adā iki şahş kalmış. (17)

[29b]

Ve sefīne-i mezbūre cezīre-i mesfūreye dāḥıl (1) olduğda anlar daḥı şarāb-ı mergi nūş édüp ancak (2) re'īs-i dilrīş kaldı. Ve Kolon anuñ ḥālına (3) deryā mişāl ācıyup ḥāfesine aldı ve aña geregince (4) ri'āyet ve bir niçe gün ziyāfet eyledi. Ve re'īs-i (5) mezbūruñ ḥasb-ı ḥāl ve sergüzeştinden suvāl eyledi. (6) Re'īs-i mezbūr eyitdi: "Kesb ve ticāret için sevāḥil-i (7) Mağrib'e sefer etmiş idük. Ve ḥānemüzden bu hevā ile (8) gitmiş idük. Nāgāh rüzgār muḥālif olup 'mān-ı (9) ihtiyārı elden aldı ve bizi Baḥr-ı Okıyanus'ıñ (10) lüccine şaldı. Pes, kazāya rızā verüp niçe (11) müddet rüzgāruñ öñine düşüp gitdük. Eşnā'-i (12) seferde bīhadd cezā'ir ve sevāḥile güzēr etdük. Aḥır, (13) sā'id-i rüzgār yine müsā'id olup sefīnemüzi (14) bu taraflara dönderdi. Ammā şedāy-ı baḥr-ı hevlnāk (15) ekşer erbāb-ı keştīyi girdāb-ı helāka gönderdi. (16) Ḥālā görürsin ki benüm daḥı ḥālüm ḥarāb ve şademāt-ı (17)

[30a]

baḥr ile sīnem püriztirābdur." Vākı'ā, re'īs-i (1) mezbūr daḥı bir iki gün sağ olup gitdi. (2) Bu kışşā-ı pürhişşe gitdükçe Kolon'ıñ cānına te'sīr etdi. (3) Ve turdukça evḥām ve ḥayālāt başına üşdi. (4) Ve nevāḥī-i mezbūreye vuşul ile bir nām çıkarmak (5) hevāsına düşdi. Egerçi ol diyāruñ fethine (6) bervec-i mezkūr himmet ve 'azīmeti çoğ idi lākin (7) min'indī nefsihi sefīne tertīb edecek kudreti (8) yoğ idi. Pes, melik-i Portakal'a arz-ḥal édüp (9) 'avn taleb eyledi. Ve kaşd-ı mezbūrı 'ale't-tafşīl (10) söyledi. Ve melik-i mezbūr: "Kuṭr-ı mesfūrda cāy-ı (11) ma'mūr yokdur ve bu kelām sevdā-y[ı] ḥām ve fikr-i (12) bīencāmdan gelür." diyü iltifāt etmedi. Ba'dehu İngiltere (13) emīrine mürāca'at édüp kaşd-ı mezbūrda mu'āvenet (14) taleb eyledi. Ol daḥı kelāmına i'timād etmeyüp redd (15) ile cevāb ve yās ile ḥıṭāb eyledi. Lākin (16) "el-

⁷⁸ Bu sayfada bir dünya haritası bulunmaktadır.

muḳadderu kāyınun”⁷⁹ muḳtażāsınca Ḳolon’a hergiz fütür gelmeyüp (17)

[30b]

ḳaşd-ı mezbûrdan dönmedi ve maḳām-ı sa’y ve talebden (1) bir derece inmedi. Âhır, İspanya ḥākimine mürāca‘at (2) ḳaşdı ile Argon nām beldeye êrdi. Ve ḥākimu’ (3) l-vaḳt olan kebr-i ekberüñ dīvānına girdi. Ve bir (4) niçe def’a mektûb ile ‘arzını ‘arz êdüp (5) murādını söyledi. Ve ḥākim-i mezbûruñ fi’l-cümle ḳalbını (6) celb eyledi. Ve ol kebr bîḥicāb bu vech-ile (7) cevāb vêrdi ki: “Sekiz yüz seneye ḳarîbdür ki (8) ehl-i İslām ile cengimüz mütemādî olmışdur. Ve Diyār-ı (9) Endülüs’den ḥālā anlaruñ taḥt-ı ḥükümetinde ancak Medīne-i (10) Garnāta ḳalmışdur. Ve ḥālā niyyetüm budur ki ṣaġîr (11) ve kebîr ve cemm-i ġafîr ile üstine varup (12) ānı daḥı alam ve minba’d Diyār-ı Endülüs’de ḥākim-i müstaḳil (13) olup ḳalam. Eger bu ḥuşûşda bermurād olursam (14) ve bu maḳşûduma destres bulursam senüñ (15) daḥı murāduñı görem ve her ne maḳşûd ve maṭlûb (16) êderseñ vêrem.” Pes, bu ittifāḳ üzre kebr-i ekber (17)

[31a]

‘asker-i nekbet eşerini çeküp Ğarnāṭa’ya müstevlî (1) oldı ve maḳşûdını buldı. Hezār ḥayf (2) ve dırıġ ki umerā-yı İslām’uñ sū’-i tedbîri ve nifāḳı (3) ve ḥilāf ve şikāḳı sebebi ile niçe yüz biñ ehl-i (4) İslām ve ‘ulemā’-i ‘ızām ve şuleḥā’-i kirām (5) kefere-i li’āmuñ elinde pāyimāl oldılar. Ve ḥālā niçe (6) biñ müslim ve dîndār dest-i fecerede zebûn ve zār, (7) zillet-i zîmmeti ihtiyār êtmışlerdür. Ve niçe biñ ehl-i taḳvā (8) ve diyānet zîr-i zemînlerde ezān ve ikāmet ile (9) şalāh ve ‘ibādet êdüp ḳalb-ı ḥazîn ve dîde-i (10) nemġîn ile dest-i du‘āyı Cenāb-ı Kibriyā’ya ref’ êder- (11) ler ki umerā-yı İslām’dan bir şāḥib-himmet livā’-i ḳaşd (12) ve ‘azîmeti çeke ve tuḥûm-ı mezbûrede toḥm-ı cihād ve ġazāyı (13) eke. Ve kefere-i fecerenüñ bîḥ-ı a‘mārını dās-ı miḥnet (14) ile kese. Ve ḥirmen-i vücûdlarını bâda vêrmeg içün (15) şarşar mişāl ḥānmānlarına ese. Ve tünd-ı bād-ı ḳahr ile (16) tûde-i ḥāk gibi mecma‘larını ṭaġıda. Ve nār-ı ġazab birle (17)

[31b]

sîne-i pürkînelerini pürdāġ êde. Ḥazret-i Cenāb-ı ‘İzzet’üñ (1) kemāl-ı ḳudretinden ba‘îd degildür ki tîr-i du‘āları hedef-i ‘icābete (2) ḳarîn ve ‘ināyet-i Subḥāniyye anlara zahîr ve mu‘în (3) ola. Ki sâbıḳā Diyār-ı Endülüs’üñ ibtidā’-i fethi Tārik nām (4) bir ġulām-ı miḳdām elinde vāḳı’ olm[ı]şdur ki berr-i Endülüs’e (5) ancak yedi yüz kimesne ile geçmişdür. Ve yab yab küffār-ı (6) ḥākısāruñ esās-ı milkini yıkup ol diyār-ı menfa‘at (7) āṣārı açmışdur. Ve ‘an ḳarîb merḥûm ve maġfûr (8) ve sa‘îd-i mebrûr Ḥayre’d-dîn Paşa levend-i meḥûl iken (9) Diyār-ı Maġrib’de niçe memālik almışdur. Ve ilāḥāze’l-ān şadā-yı (10) darb u ḥarbı, küffāruñ ġuş-ı bîḥûşlarında ḳalmışdur. (11) Hezār ḥayf ki melik-i Maġrib serāser kemāl-ı leṭāfet ile (12) kāmḳār

⁷⁹ “Yazılanlar gelir başa.”

ve hüsn ü behcet ile şöhre-i diyār (13) ola. Ve hālā cemī‘-ı etrāf ve eknāfī zūlām-ı şirk (14) ve dālāl ile tōla. Hattā ba‘z-ı ‘ulemā’-i hīkmetāyīn (15) ve hūkemā’-i mütēkaddimīn dēmişdür: “Fī’l-meşel rub’-ı meskūn (16) bir tāvūs-ı cilvenümündür ki dumı Diyār-ı Mağrib’dür. (17)

[32a]

Murg-ı mezbūr egerçi serāser envā‘-ı elvān ile mülevven (1) ve bedāyi‘-ı nukūş ile müzeyyendür ammā bi’l-ittifāk (2) dumı sā’ir mevāzī‘ından niçe vech-ile aḥsendür. (3) Huşūşā, cāmi‘-ı şerīf-i Kūrtuba ki envā‘-ı bedāyi‘-ı şanāyi‘ (4) ile müzeyyen ve mükemmel ve kemāl-ı hüsn ü behcetde ferīd (5) olduğı sebebden meşeldür nukūş ve ruḳūm ve şanā‘āt-ı (6) şıyāğātından mā‘adā ḥaşeb-i sāl ve şecer-i abnūs ve dirāht-ı (7) ‘ūd kākūlīden mürekkeb bir muşanna‘ minberi var idi ki (8) ‘amel ve taşnīf ve terkīb ü te’līfinde yedi (9) yıl niçe üstād-ı kāmīl emek ḥarc edüp bedāyi‘-ı şanāyi‘ (10) derc eylemiş. Ve menber-i mezbūruñ sāyır ḥarcından mā‘adā (11) müzd-i üstādān, on biñ mişkāl zer-i mu‘teber vērilmış. (12) Ve cāmi‘-ı mezbūruñ ki bilānizā‘ tūlī yüz ve arzı seksen (13) zīrā‘ imiş. Miḥrābında çār ‘amūd var imiş ki ikisi (14) gunbed-i mīnā gibi lāciverdī ve ikisi zemīn-i ḥadrā gibi (15) aḥḍar olup kıymetleri ma‘lūm ve māhiyyetleri mefhūm (16) degil imiş. Ve cāmi‘-ı mezbūruñ derūnında meknūn şaḥā’if-i (17)

[32b]

sīm ve zerden mā‘adā bir Muşḥaf-ı Şerīf-i Sa‘ādetelīf’de (1) dest-i ḥatt-ı Ḥazret-i ‘Osmān übnü ‘Affān’dan dōrt varak (2) var imiş. Lāyık degildür, bu maḳūle mesācid-i şerīfe (3) ve ma‘ābid-i laṭīfe kenā’is ola ve mezārāt-ı şuleḥā (4) ve mesākin-i ‘ulemā zibil ile tōla.” Ba‘de⁸⁰zālīk, kebr-i merḳūm (5) bu sefer-i nekbet eşerinden rucū‘ edüp Şanda Fe nām (6) mevzī‘da Ḳolon ile cem‘ olduğda va‘d-ı sābıkına vefā (7) edüp on altı biñ altun ‘atā eyledi. Ve dest-i (8) pūrnekbetine bir emr vērdi ki her ne yere varursa muḥālefet (9) etmeyüp mümkün olduğda mu‘āvenet edeler. Ol şart-la ki (10) her ne kadar māl ve metā‘ taḥşīl ede ‘öşrini Ḳolon (11) alup bākīsını ḥazāne-i tefriḳat ‘unvānına teslīm ede. (12) Pes, Ḳolon emr-ile altunı alup Palos de Mağr şehrine (13) geldi. Ve üç dāne sefīne tertīb edüp her birine (14) kırk nefer ādem koyup ālāt ve esbāb ve ta‘ām (15) ve şarābını taḥmīl eyledi. Ve bir mīqdār metā‘-ı ticāret (16) ve tuḥaf-ı Fīrank mir’āt ve mīnā ve sūzen ve atlas (17)

[33a]

rengāreng alup tārīḥ-i vūlādet-i ‘İsā’nuñ biñ (1) dōrt yüz tōksan ikisinde Ğazir⁸⁰ Limanı’ndan ḥurūc (2) edüp Zukāk-ı Sebte’den Muḥīt-i Ğarbī’ye duḥūl eyledi. (3) Ve bir muvāfīk rūzgār ile seyr edüp Ḳanarya Cezīre- (4) lerine vāşıl oldu ki havāsı ḥūb ve mu‘tedil (5) ve İspanya ḥākiminūñ taḥt-ı ḥükümetinde dāḥıldur. (6) Ve birkaç gün ol

⁸⁰ Nokta işaretinin yanlış yere konmasıyla bir imlā hatası yapılmıştır. Bahsedilen yer *Kadiz* şehridir.

cezîrede ikâmet edüp mühimmâtını (7) aldı. Ve bir muvâfık rûzgâr-ıla bâdbân açup, râst, cânib-i (8) ğarba şaldı. Ve dāyımā Sereṭān'dan yigrimi derece (9) üstine giderdi.⁸¹ Ve muttaşıl rub' ve usturlâb (10) ile irtifâ'-ı Şems'i hıfz edüp maskıt-ı Şems'e teveccüh (11) ederdi. Bu üslûb üzre otuz üç gün seyr edüp (12) tamâm üç biñ sekiz yüz mîl Kānarya'dan ba'îd oldılar. (13) Ve niçe def'a gitdüklerine nâdim olup rucû'a kaşd (14) êtdiler. Nāgāh bir cezîre-i hāliyye tûş oldılar ki (15) 'uyûn-ı cāriye ve sāyevār dıraḥtlar birle memlû idi. (16) Bir mıkḍār rûhlarına rāḥat ve ḳalblarına istirāḥat (17)

[33b]

gelüp altı gün daḥı gitdiler. Ve altı cezîreye daḥı (1) êrdiler ve ikisini cümleden büyük gördiler. (2) Ve birine İspanyol ve birine Cenōh diyü nām vêrdiler. (3) Ve andan geçüp sekiz yüz mîl daḥı kara yêl üstine (4) gidüp bir sâhile êrdiler. Ve niçe gün ol taraflarda (5) seyr edüp cezîre degil idüğini bildiler. Ve yıldız (6) tarafından muḥālîf rûzgârlar ile yine İspanyola (7) Cezîresi'ne geldiler. Ve sâhile çıkmak ister iken (8) keştilerüñ birini taşu urup deldiler. (9) Ve esbâbını zevraḳlar ile bâkî ḳalan keştilere aldılar. Ve bir zevraḳ (10) tonadup sâhile êrgürdiler. Ve nāgāh gördiler ki (11) bir ḳavm bunları görüp firār ederler ve cânib-i (12) kūha giderler. Ve erbâb-ı sefînenüñ ba'zı anlaruñ (13) ardından êrdiler. Ve bir pîre zenî tutup Ḳolon'a (14) getürdiler. Pes, Ḳolon ol zene çok ri'āyet (15) edüp dürlü ziyāfet ve ba'z-ı hedāyā (16) ve tuḥaf birle ḥatırın tatyîb ve ḳalbını taḳlîb eyledi. (17)

[34a]

ve delāyıl-ı işāret ile i'lām eyledi ki ḳavmını ol maḳāma (1) da'vet eyleye ve “Bunlardan size ḍarb yokdur.” diyü (2) söyleye. Pes, zen-i mezbûre ḳavmını kışşadan āgāh edüp (3) tuḥaf ve hedāyāsını 'arz êdicek ehl-i cezîreden bir ḳavm (4) erbâb-ı keşti ile mu'āmeleye kaşd ve 'azm edüp sîm (5) ve zer ve mîve ve nān ve envā'-ı tuyûr ve ešnāf-ı (6) ḥayvān ile sâhile indiler. Ve murādları üzre (7) bey' ve şirāya mübāşeret edüp vêrişüp alışdılar (8) ve birbiri-le bilişdiler. Ḳavm-ı mezbûr ḥurda esbāba katı (9) meyl edüp pîle ve sūzen ve mengüş maḳûlesine (10) katı raḡbet êtdiler. Ve her birini niçe ağırı altuna alup (11) şād olurlar ve 'azîm feraḥ ve surûr bulurlardı. (12) Ve birkaç gün bu üslûb üzre gelüp gitdiler. (13) Ve mübādele ve mu'āmele êtdiler. Ba'dezālik, tâyıfa-ı mezbûrenüñ (14) ḥākimleri ki anlaruñ 'örfinde muṭlaḳan ḳasık ismi ile (15) med'uvv olurlardı. Kışşadan āgāh olup bir tâyıfa (16) ile geldi ve Ḳolon buluşdı. Ve metā'-ı cezîreden (17)

[34b]

çok hediye getürüp t̄ā'ife-i İspanyol ile muḥkem (1) alışdı. Egerçi iki t̄ā'ife birbirinüñ kelāmını fehm (2) êtmezlerdi ammā işāret ile her dürlü mu'āmeleyi ederler

⁸¹ Newberry ve Revan nüshalarında Sereṭān yerine *Ḳanḳra* ve derece yerine de *giradu* kullanılmıştır (Goodrich T. D., 1968: 326; Özyurt, Temelkuran, & Yavuz, 1999: 189)

(3) ve birbirinüñ dëdügi yere giderlerdi. Pes, Kõlon, (4) kısıktan recâ eyledi ki ol cezîrede bir kâl'a binâ (5) ëdüp kavmından bir tã'ife terk ëde tã ki anlaruñ (6) lisânını bileler ve minba'd sühûlet üzre mu'âmele ve müşâhabe (7) kılalar. Kısık dahı rızâ vërup emr-i mezbûra 'itã'at (8) ve sÛr-ı mezbûrı binâya kavmı ile mu'âvenet eyledi. (9) Pes, sehl müddetde bir kâl'a binâ ëdüp otuz sekiz (10) kimesne ikâmet eyledis. "Ehl-i cezîre ile hüsn-i mu'âmele (11) ëdüñ." diyü söyledi. Ve bâkî kalan iki kişiyë⁸² (12) cezîre-i mezbûrenüñ metã'ından gerezince tahmîl ëdüp (13) ehl-i cezîreden on nefer adam aldı. Ve yine İspanya'ya (14) dönüp elli günde Palos de Mağr'a geldi. (15) İbtidâ-yı seferden ol zamâna gelince tamâm bir sene (16) geçdi. Ve Porsalona'da Rey'e ya'nî Kebr-i Ekber'e (17)

[35a]

mülâkât ëdüp pîşkeşlerini çekdi. Ve ol (1) cezîrenüñ evşâf ve aḥbârını beyân ve māl (2) ve metã'ını 'ayân eyledi. Ve otuz 'aded tũṭîler (3) getürmiş idi ki ba'zı yâkût mişâl aḥmer (4) ve ba'zı levn-i za'ferânda şufret-i şâfiye ile (5) mülevven ve ba'zı otuz 'aded elvân-ı muḥtelife (6) ile münakkaş ve müzeyyen idi. Ve niçe 'aded ḥurda (7) ḥurda ernebler ki güş ve zenebleri fâr mişâl, levnleri (8) âbî, peşimleri sincâbî idi. Ve ḡalipaves (9) nâm bir murğ-ı ḥoşşirâm getürmüş (10) idi ki laḥmı, laḥm-ı tãvûsdan lezîz idi. (11) Ve uşûl-ı nebâtdan bir aşıl nesne ki ḥalâvetde (12) sükkere beñzer ve bahâr kısmından bir şey'-i (13) 'acîb ki ta'mı tãrçînîye karîb idi. (14) Pes, Rey-bednihâd bu kışşalardan katı mesrûr (15) ve şâd olup Kõlon'a çok ri'âyet eyledi. (16) Ve ol diyâra Hind-i Cedîde diyü nâm vërup (17)

[35b]⁸³

ol vilâyetüñ ḥükümetini Kõlon'a tefvîz ve taklîd eyledi. (1) Ve bir emr vërdi ki minba'd ol diyârdan tahşîl (2) ëdügi māl ve menâluñ iki 'öşrine mālîk olup (3) bâkîsını ḥazâ'in-i nekbet mekâmenine teslîm ëde. (4) Ve yine biñ beş yüz adam alup (5)

[36a]

tekrâr Hind-i Cedîd semtine gide. Pes, Kõlon yine bu maзмün (1) ile 'amel ëdüp Sivilya nâm mevzı'a geldi ki (2) vilâyet-i İspanya'da ḥalâ sefâ'in-i Hind'üñ benderi (3) ve maḡâm-ı mesfûrda cemî'-ı levâzım ve mühimmâtını tertîb (4) ëdüp tãrîḡ-i vilâdet-i 'İsâ'dan biñ dört yüz (5) toḡsan üçinde Ḡalis nâm limandan çıkdı ve az (6) müddetde Kanarya Cezîreleri'ne geldi. Ve andan bir muvâfık (7) rûzgâr-ıla ġarb ve cenûb semtine beş biñ iki (8) yüz seksen mîl yer seyr ëdüp Domniķa Cezîresi'ne (9) geldiler ki Kanâbile Cezîreleri'ndendür. Ve anlaruñ sükkânı (10) Faryibz nâm bir

⁸² keşti olması gerekirdi.

⁸³ Sayfada İspanya kralı V. Karlos'un, Kolomb'u ilk seferinin dönüşünde kabulünü tasvir eden bir minyatür bulunmaktadır. Bu Kolomb'un Doğu'da bilinen ilk tasviridir ancak minyatürde Kolomb'un yüzü -muhtemelen sonradan- karalanmış görünüyor.

ķavm-ı bedfercāmdur ki cūmlesi merdūmhār- (11) lardur. Dāyımā zevraklar ile eṭrāf ve eknāfı gezerler (12) ve envā'-ı mekr ü hīle ile ba'z-ı emākinden adam şayd (13) ēdūp mākiyān mişāl ḥānelerde tesmīn ēdūp yerler. (14) Ba'dezālik, bir cezīreye daḥı geldiler ki cūmle düz (15) yerler ve sāyevār dıraḥtlar ve laṭīf āb-ı (16) revānlar ve ḥūb rāyīḥalu şukūfeler... Cezīre-i (17)

[36b]

mezbūrede efrād-ı beşerden kimesne görmeyüp adına (1) Ġalyate Cezīresi koyup gitdiler. Ve bir cezīreye daḥı (2) geldiler ki sābıkā mezkūr olan cezīrelerden a'zam (3) ve leṭāfet ve nezāfetde cūmleden müsellemler idi. (4) Pes, ol maķāmda sāhile adam çıkardılar. Meger ki (5) cezīre-i mezbūreye Qanābile dirlerdi ve merdūmhārlardan (6) çok bedkār anda bir nehr-i cārī üzre iķāmet (7) ve karar ētmişlerdi. Erbāb-ı keştī ol cezīreden (8) ḥavf ēdūp firār ētdiler. Ve cezīre-i mezbūre- (9) den emākin-i şa'beye gitdiler. Pes, erbāb-ı keştī (10) ehl-i cezīreden on 'aded eşḥāş esīr ēdūp (11) bir ḥānede otuz 'aded maḥbūs buldılar ki ehl-i cezīre (12) anları ḥıfz u ḥırāset ve ekl ētmek iķün tesmīn (13) ve terbiyet ēderler idi. Ve cezīre-i mezbūreden (14) bīnihāye gūnāgūn tūṭiler şayd ēdūp yine sāhile (15) indürdiler. Ve bu def'a dümeni İspanyola Cezīresi'ne (15) dönderdiler. Ve eşnā'-ı tārīķda bīḥad cezīreler görüp (17)

[37a]

geçdiler. Ve nāgāḥ bir cezīre-i 'azīme görüp Qanābile'den (1) aldıkları maḥbūslardan istifsār ve ol cezīrenüñ (2) ism ü resminden istihbār ētdiler. Pes, anlar daḥı (3) bu vech-ile cevāb vērdiler ki: "Bu cezīreye Matitina⁸⁴ dērler. (4) Ehli sercūmle zendür kaṭ'a iķler[i]nde bir merd (5) ve ricāldan bir ferd yokdur. Anlardan bir niķe tā'ife (6) her sene Qanābile Cezīresi'ne gelüp üç ay iķāmet (7) ēderler ve ehl-i cezīre ile zevķ ve şevķ ēdūp (8) yine maķāmlarına giderler. Ve her gāḥ ki ḥāmīle olup (9) veled getürseler eger üñşā ise gendüler terbiyet ēdūp (10) eger zeker ise Qanābile'de ābāsına irsāl ēderler." (11) Ve ehl-i keştī, rūz müsā'ade ētmedüķi sebebdan cezīre-i (12) mezbūreye duḥūl ve ḥasb-ı ḥāla vuķūf ve vuşūl (13) müyesser olmayup gitdiler. Ve niķe dürlü cezāyırdan daḥı (14) gūzer kılup San Covan Cezīresi'ne geldiler, ki Hindiler (15) aña Boriygen dērler⁸⁵. Andan daḥı geçüp İspanyola (16) Cezīresi'ne geldiler ve sābıkā binā ētdükleri ḳal'ayı (17)

[37b]

ḥarāb olmuş buldılar. Ve aşḥāb-ı ḳal'adan bir ferd (1) bulmayup ehl-i cezīreden anlarıñ ḥālından suvāl (2) ētdükde bu vech-ile cevāb vērdiler ki: "Bu cezīrede bir ḳasık (3) vardır ki cūmleden kuvveti berter ve cuyūşı ekşerdür. (4) Bir tā'ife-i tāģiye

⁸⁴ *Peter Martyr d 'Anghera'nın De Orbe Novo* eserinin 1535 tarihli İtalyanca tercümesinde *Matityna* (Goodrich T. D., 1968: 331)

⁸⁵ Yerlilerin adaya *Boriygen* dedikleri ile ilgili bilgi diģer nüshalarda yoktur (Goodrich T. D., 1968: 331).

ile gelüp kal'ayı harāb edüp aşhābını (5) helāk ve yebāb eyledi.” Kōlon anlar ile müdārāt edüp (6) bedkārılık kılmadı. Ve: “Aşhābımı niçün katl etdünüz?” (7) diyü çeküp ilmedi. Ve cezāre-i mezbūrede bir mekānda (8) bir liman bulup aşhābı ile sāhile çıkıdı. (9) Ve maḥall-ı mesfūrda bir hışār-ı üstüvār binā edüp ādını (10) İzabel kodı. İsm-i mezbūr sābıkā mezkūr olan Rey'ün (11) zevcesi ismidür ki avā'il-i ḥālında Kōlon'a ri'āyet (12) ve kelāmını tenfīzde çok mu'āvenet etmiş idi. (13) Ve ol nāhyenün kavmı ile ḥüsn-ı mu'āmele ve mekr ü āl ile (14) bīnihāye māl taḥṣīl eyledi. Ve on yedi pāre (15) sefīneden on ikisini māl ve esbāb ile mālāmāl (16) edüp İspanya'ya gönderdi. Pes, bir muvāfık rüzgār-ıla (17)

[38a]

yine cānib-i şarka şaldılar. Ve biñ dört yüz toksan dördinde (1) yine Ğalis Limanı'na geldiler. Ve Kōlon, İspanyola Cezāresi'nde (2) binā etdüğü sūra karīb bir nehr-i cārī kenārında bir sāha-ı (3) pürsemāhat ve bir şahrā-yı pürbereket buldı ki tūlū (4) altmış mīl ve 'arzı yigirmi mīl idi. Ve maḥall-ı mezbūrda (5) herkes zirā'ata heves edüp ba'zı nevāḥisinde ma'danos (6) ve marol gibi ba'z-ı buḳūl zer' etdiler. On altı günde (7) tamām resīd oldı ve ḥıyār ve kavun ve kabāk otuz (8) altı günde mu'tāddan zā'id leṭāfet ve lezzet buldı. (9) Ba'zı nevāḥisinde buğday zirā'at etdiler. İki āyda (10) ḥāşıl olup her kellesi bir şibir ve her dānesi (11) noḥūd kadar oldı. Ba'zı nevāḥisinde nābit olan kaşabu' (12) s-sükker on beş günde iki ḳolacdan zā'id ve berter (13) oldı. Kōlon, ol maḳāmda muḳīm iken ehl-i cezāre- (14) den istimā' etdi ki vasaṭ-ı cezārede bir maḳām vardır ki (15) ādına Sipano dirler nāhye-i mezbūrede zer ḥadd u ḳıyāsdan (16) bışterdür. Pes, dört yüz nefer ādem ile ol nāhiyeye (17)

[38b]

teveccüh edüp gördi ki vasaṭ-ı cezārede müte'addid (1) kūhlar vardır ki her birinün ḳullesi semāya ěrmiş (2) ve ḥilāl-ı seḥāba girmiş. Ve ol kūhlardan dört (3) 'aded nehr-i 'azīm cereyān edüp dört kısım eylemiş: (4) şarkī ve ğarbī ve cenūbī ve şimālī. Bes, Kōlon kısım-ı cenūbīye (5) duḥūl edüp kūhları geçdi ve cibāluñ ortasından (6) bir düz yere ěrişdi ki bīnihāye ḥurda dereler akar, ki eger (7) ḳa'r ve eger kenār serbeser zer-i ḥālīş-ı 'ayār ile (8) memlū idi. Ve mevzı'-ı mezbūr sāhil-i baḥrdan yetmiş (9) mīl ba'īd idi. Pes, ol maḳāmdan gidüp ve eṣnā'-ı (10) kūha girdiler ve enhār-ı mezbūrenün menba'ına ěrdiler. (11) Ve maḥall-ı mezkūrdan bir ḳulle üstinde bir hışār-ı üstüvār (12) binā edüp ādını Şanto Toma kodılar. Mervīdür ki: Nevāḥi-yi (13) mezbūrede ekşeriyā on direm çeker ve gāḥ olurdu ki (14) turnc kadar altun ḳıṭ'aları bulunurdu. Ve cibāl-ı (15) mezbūrede ḥudāyī aşmalarda üzümler buldılar ki mart (16) mevsiminde bal mūmı gibi şararmış idi. Ve ol (17)

[39a]

maḳāmda ḥāşıl olan nebātı ḳaṭ' itseler dört beş (1) günde yine bir ḳolac ḳāmet çekerdi. Pes, Kōlon, ḳarındaşını (2) bir mīqdār adam ile ol ḳal'ada ḳoyup yine sāhile (3) indi ve beş pāre sefīnesini ṭonadup etrāfı (4) keşf etmege gitdi. Ve İspanyola Cezāresi'nün (5) müntehāsına dek seyr edüp yine cānib-i ğarba şaldı. (6) Ve seksen mīl yer daḥı gitdükde bir cezāre-i 'azīme görüp (7) ādını Kuba kodılar. Ve andan cānib-i cenūba sefer edüp (8) bir cezāre-i 'azīme daḥı görüp ādını Şamayıka kodılar. (9) Ve cezāre-i mezbūreye duḥūl edüp ehli ile ceng etdiler. (10) Āḥıru'l-emr ol kavm ile şulḥ edüp gitdiler. Ve yine cānib-i (11) ğarba sefer edüp beş günde sekiz yüz seksen mīl yer (12) gezdiler. Ve ba'zı nāhiyede muḥkem āḳındıya (13) rāst geldiler ki bir günde ancak bir mīl yer ve eṣnā'-ı seferde (14) bīnihāye cezāreler görüp bir sāhile ěrdiler. Ve bir cebel-i (15) 'azīme çıkıdılar. Ve anda bir nev' dirāḥt gördiler ki (16)

mīvesi bi‘aynihi kabağ idi. Ammā ta‘mı mürr olup (17)

[39b]

ekle kâbil degil idi. Ve ol nâhıyede bir kavm hüsni (1) mu‘āmele ve bey‘ ve şirā edüp haber vërdiler ki sâhil-i merkûm (2) bir baħr-ı ‘azīme muttaşıldur, ki gāyeti ma‘lûm degildür. (3) Andan yine Şamayıka’ya gelüp andan yine İspanyola’ya (4) geldiler. Pes, KOLON bir niçe müddet dahı İspanyola’da (5) sâkin olup ehl-i cezîrenüñ ba‘zı hüsni tedbîr (6) ve ba‘zı darb-ı dest ile teşhîr edüp bînihāye (7) altun cem‘ eyledi. Bu def‘a zehebu’t-tibirden çok (8) kıt‘alara nâ‘il oldu ki ikişer yüz dirhem çekerdî. (9) Ve karındaşını cezîrede koyup gendüsi biñ dört yüz (10) toksan beşinde yine İspanya’ya geldi. Ve Rey’eye mülākāt (11) edüp hedâyasını ‘arz eyledi. Yüz ellişer dirhem (12) ve ikişer yüz dirhem çeker altun kıt‘aları ve ‘anber[-i] hām (13) ve baķam ve lûk ve zîbā tuğlar ve penbeden işlenmiş kepler (14) ve keçeler getürdi. Ve seyr êtdüğü cezā’ir ve sevâhilden (15) haber vërdi. Ve yine biñ dört yüz toksan sekizinde, sekiz (16) pâre keştî ile San Luķa’dan çıkup gitdi. Ve yine (17)

[40a]

Hind-i Cedîd semtine teveccüh êtdi. Ve KOLON gitdükden (1) sonra karındaşı Sapano’da bir hışār dahı binā edüp (2) ve cezîre-i mezbûrenüñ kıt‘a-ı cenûbiyesinde sâhil-i baħr (3) üzre bir ‘azîm hışār dahı binā eyledi ve ādını Şanto Da- (4) mankō kodı. Ve bir iki kalyeta ile kısm-ı ğarbîye varup (5) kasıkı ħarāca kesdi. Ve bir nehr üstinde biħadd şecer-i (6) baķam bulup sefînelerine yükletdi ve yine makāmına (7) geldi. KOLON dahı bu def‘ada Mazra Cezîresi’ne (8) geldi. Ve beş pâre sefîneyi İspanyola Cezîresi’ne (9) irsāl edüp gendüsi üç pâre sefîne ile toğru (10) nokta-ı cenûb ve Hatt-ı İstivā üstine şaldı. İspiride (11) Cezîreleri’ne geldi ki anlara Kapo Berde ya’nî Yeşil Burun (12) dahı dërler. Cümlesi on üç cezîredür ancak birisi (13) ma‘muredür. Ādına Bona Disna dërler. Anuñ dahı (14) havāsı katı beddür. Andan dahı kalkup yine Hatt-ı İstivā (15) semtine yüz seksen mîl dahı sefer eyledi. Hatt-ı İstivā’ya beş (16) derece kalduķda limanluģa düşüp ħarāret-i havādan (17)

[40b]

belleri büküldi. Fucılarınıñ kuşakları tağılup (1) şuları döküldi. Ve anbārda mahzûn olan buğdayları (2) yanmaģa karîb olup sefîneyi iħrāk êde diyü korkdılar. (3) Ve cümlesini ‘ale’l-‘acele deryāya döktiler. Ve az kaldı ki (4) bu vech-ile fenā bulalar ve cümlesi ıssıdan helāk (5) olalar. Pes, bu vech-ile toğuz gün derd ü belā ve renc (6) ve ‘anā çeküp on[ı]ncı gün bir mıkḁār şarkî rûzgār bulup (7) gitdiler. Ve cānib-i mağribe teveccüh êtdiler ve bir zamān (8) gidüp Teripi⁸⁶ nām bir cezîreye êrdiler. Ve ābını

⁸⁶ *Trinidad: Antil Denizi’nde, Venezuela’nın kuzeyinde bir ada. Goodrich, Trinidad olarak tercüme etmiş, eserin Avrupalı kaynaklarının hiçbirinde bu adaya atıf yapılmadığını ve Türkçe esere nereden gelip girdiğini anlamadığını belirtmiştir (Goodrich T. D., 1968: 337) Ancak Historia General de las Indias’ta “LXXXIV Paria” başlığı altında yazılıdır.*

şüre (9) buldıkları cehetden eğlenmeyüp gittiler. Ve sâhil-i deryâda (10) ‘azîm kühlar görüp bir limana girdiler. Ve ol (11) limanda çok belâ çeküp adını Ejder Ağzı kodılar. (12) Ve karaya çıkup gördiler ki laţîf maķâmırlar ve mevzûn (13) ve sâyevar dırahtlar ve rûhbaşş âb-ı revânlar (14) ve hûşbû çiçekler ve sefid ve zerd ve surh güller (15) ve hûşnevâ murglar ve bi’l-cümle cây-ı laţîf (16) ve maķâm-ı şerîf idi, ki hûsn ve bahâsı vaşf (17)

[41a]

olunmaz ve rû-yı zemînde aña mu’âdil bir maķâm bulunmaz. (1) Maķâm-ı mezbûra Parya dediler ve bir iki gün anda ikâmet (2) ve fi’l-cümle istirâhat êtdiler. Ve maķâm-ı mezbûrda (3) iki kûtbı dağı gâ’ib bulup âlât-ı raşadıyye ile imtiĥân (4) ve kurre-i Arz ile ‘unşur-ı âbı tâmmu’l-istidâre bulmayup (5) amrûd şeklinde gümân êtdiler ki şapı Parya Vilâyeti ola. (6) Ve maĥall-ı mezbûrda ikâmet êdenler ĥikâyet êtdiler ki maķâm-ı (7) mezbûruñ geçeleri katı rûşen idi. Andan dağı (8) gidüp bir nehr-i ‘azîm gördiler ki yüz on iki mîl (9) ‘arzı ve otuz kılac ‘umkı var. Ve deryâ ile cem’ (10) olduğı maĥalda ‘azîm mevcler ve mehîb şadâlar peydâ (11) êder ki niçe mîl ve mesâfeye gider. Ol maķâmıda dağı (12) çok elem çeküp ġarb ile cenûb arasında bir maķâma (13) vardılar ki deryânuñ yüzi cümle çayır çemen olmış. (14) Ve ol çemenüñ içinde ‘ades mişâl ba’zı buķûl peydâ (15) olmış. Biñ belâ-yıla andan dağı geçüp ve şimâl tarafına (16) teveccûh êdüp biñ dört yüz toķsan sekizinde yine (17)

[41b]

İspanyola Cezîresi’ne geldiler. Ve gördiler ki İspanya (1) kavmindan çok kimesne helâk olmuş. Sebebi bu idi ki (2) tâ’ife-i İspanyol ol diyâruñ ĥalkını esîr kipi istiĥdâm (3) êdüp azdururlardı ve muttaşıl ma’âdin kazdururlardı. (4) Pes, anlar dağı katı biñhûzûr olup zirâ’atdan ferâġat (5) êtmişler ve niçesi ol diyârı terk êdüp gitmişler. (6) Bu sebebdan ol taraflara küllî kaĥt ve ġalâ istilâ eyleyüp (7) tâ’ife-i İspanyol ĥaşerât-ı arzı yemege meşġûl olmuşlar. (8) Ve bir niçe def’a dağı etrâf ve eknâfdan Hindîler cem’ (9) olup muķâtele ve muĥârebe olmuş. Ve tarafeynden çok (10) kimesne fenâ bulmış. Pes, on beş kısıķ bir yere cem’ olup (11) ittifâķ ile ‘asker çekdiler ve İspanyollar ile muĥkem (12) ceng êdüp âĥıru’l-emr yine münhezim oldılar. Ol (13) sebebdan ki tâ’ife-i mezbûrenüñ cümlesi ‘uryân (14) ve ĥarâret-i şems ile cigerleri biryân olup (15) âlât-ı ĥarba ķâdir oldukları cehetden cenkde ķaşırılar (16) idi zirâ cezâ’ir-i mezbûrede egerçi sâ’ir-i ma’âdin (17)

[42a]

çok idi ammâ ma’den-i ĥadîdden eşer yok idi. Ve kavm-ı (1) mezbûruñ ekşerî zirihpûş, tûfengendâz ve tîġzen (2) ve düşmangüdâz idi. Lâcerem, ol tâ’ifenüñ ekşerini (3) ‘alaf-ı şîr-i şimşîr êdüp kısıķlarını esîr êtdiler. (4) Ba’dezâlik, Kılön, ķarındaşı ile bir ĥuşuşda nizâ’ (5) êdüp İspanyollar iki fırķa oldılar. Ve birbirini (6) Rey’ye ‘arz êtdiler. Rey dağı bu sebebdan rencîde (7) olup Kılön ile ķarındaşını, ikisini dağı, ‘azl eyledi. (8) Pes, Kılön bu vech-ile ol diyârdan el götürdi. (9) Ve üç yıl mıķdârı gelüp İspanya’da ma’zûl (10) oturdı. Ba’dezâlik, ba’z[-ı] umerânuñ şefâ’atı (11) ile yine cürmi ‘afv olupnup târîĥ-i ‘İsâ’nuñ biñ (12) beş yüz ikisinde dört pâre keştî ile gitti. (13) Ve yine Hind-i Cedîd semtine sefer êtdi. Ve İspanyola (14) Cezîresi’ne vâşıl olduķda cezîre-i mezbûrenüñ ĥakimi (15) Kılön’ı cezîreye ķomadı. Ve ne her ķadar ki söyledi (16) işitmediler ve anuñ kelâmı ile iş etmediler. Pes, (17)

[42b]

andan gidüp Şamayıka'ya geldi. Anuñ dañı ehli, cezîreye (1) duhûldan men' êtdiler. Ve KOLON anlar ile muķātele (2) ve muķābeleye mālîk olmaduğı sebebden hîle semtine sālîk (3) olup eytdi: "Siz bize cefā êtdüğünüz sebebden (4) rabbuñuz size ğazab êtmişdür. Ve 'alāmeti budur ki (5) yarınki gün rû-yı āfītāb mükedder ve nûr-ı 'ālem- (6) perveri zulmetnihād olmaķ muķarrerdür." Meger ki (7) ertesi günde kûsûf muķarrer imiş. KOLON anı (8) 'ilm-i hey'et kuvveti ile bilmiş. Pes, ehl-i cezîre bu sebebden (9) vehme düşüp şabāha muntazır oldılar. Vāķı'ā, (10) ol zamānda kûsûf vāķı' oldı ve bervecch-i (11) mu'tād 'ālem zulmet ile tōldı. Pes, ehl-i cezîre küllî havfa (12) düşüp KOLON'a geldiler. Ve niçe dürlü hedāyā ve tuhaf (13) getürüp şulh êtdiler. Pes, KOLON cezîre-i mezbürenüñ (14) bir nāhiyesinde bir 'azîm liman peydā êdüp ādını (15) Şanta Ğlorya kodı ve bir yıl qadar anda eglenüp (16) yine İspanya'ya geldi. Ve minba'd sefer naşîb (17)

[43a]

olmayup biñ beş yüz altısında şarāb-ı mergi nûş (1) ve meclis-i 'ālemi ferāmûş eyledi. Ve sefîne-i vücūdını (2) baħr-ı 'ışyānda helāk ve bādbān-ı 'ömrini dest-i nedāmet (3) ve ĥasret ile çāk eyledi. HAVĀS-I CEZĀ'İR-İ MEZBÛRE (4) Sābıkā mezkûr olan İspanyola Cezîresi'nüñ etrāfında (5) şaĝîr ve kebîr dört yüz mıkdārı cezîre vardur ki cümlesine (6) Lukayoz Cezîreleri dērlerdi ve zamān-ı sābıkda cezā'ir-i (7) mezbürenüñ ekşeri kavm-ı Hind ile ma'mûr ve memlû (8) idi. Ve cezîre-i İspanyola ğarbdan şarka memdûd (9) bir tûlānî cezîredür ki şeklā varak-ı kestāneye şebîhdür. (10) Ve cezîre-i mezbürenüñ tûlı altı yüz mîl ve 'arzı iki (11) yüz yigirmi mîldür ve cezîre-i mezbûrede sekiz böyük (12) dere vardur ve kısm-ı şarkîsinde deryādan altı (13) mîl ba'îd bir buhayre vardur ki tûlı kırk beş mîl (14) ve 'arzı tokuz mîldür buhayre-i mezbürenüñ ba'z-ı (15) miyāhı hulv ba'zı şûredür ve cezîre-i mezbûrede bir kûh (16) vardur ki anda ma'din-i lāciverd ve ma'ādin-i emlāh ve sîm (17)

[43b]

ve zer ve nuħās vardur ve şecer-i bakam ve kuţun ve diraħt-ı hıyār- (1) şenber çokdur ve cezîre-i mezbürenüñ sāhilinde ğāh (2) olur ki 'anber bulunur ve kavākoş nām bir nev' diraħt (3) vardur ki andan duhn-ı belesān istiħrāc êderler ammā (4) katı şāf degildür. Ve cezîre-i mezbûrede kokuyos nām (5) bir tã'ir vardur ki gecelerde tayarān êder. Tã'ir-i mezbûruñ (6) cebhesinde ve iki kanadı altında kevkebāsā münevver iki (7) 'uzvı vardur ki leyālî-i müzlimede anuñ nûrı ile (8) meşālîh görürler, zenler anuñ nûrı-la süzenlerine rişte- (9) lerini geçürürler ve ehl-i kitāb kitāblarına mütāla'a êderler. (10) Ve kaçan ki tã'ir-i mezbûrı isti'māl içün şayd itmek (11) isterler ellerine bir yanmış ağacı alup kokuyos diyü (12) nidā êderler. Fi'l-hāl gelüp ellerine konar ve tã'ir-i mezbûruñ (13) sâkin olduğı ĥānede zübāb olmaz, cümlesini ekl êder. (14) ve cezîre-i mezbürenüñ baħrında bir nev' ĥayvān vardur ki (15) cüşsesi zıkk-ı menfûh gibidür ve başı öküz başı gibidür (16) ve şakağı şarkınmışdur ve iki kitfinde iki

müdevver ayağı (17)

[44a]⁸⁷

vardur. Her ayağında fıl gibi dört tırnağı vardur. (1) Gözleri katı şağır ve tüyleri kara gibidür ve postında (2) galîz ve dırâz mûları vardur. Mâdesinüñ bakar (3) mişâl memeleri vardur ki beççelerini ka‘r-ı deryâda (4) ve sâhil-i baırda emzürür. Ekşeriyâ tûlı yigrimi ayak olur bu şekilde⁸⁸: (5)

[44b]

Ehl-i cezîre hayvân-ı mezbûruñ hurdalarını deryâda (1) ağ-ile ve büyüklerini sâhilde duzâğ-ile şayd edüp etini (2) yeyüp yağını âlurlar ve derisini iç edük ve sermûze (3) ederler. Ta‘mı balık gibidür ve yağı çokdur ve derisi (4) katı bekdür. Ve hayvân-ı mezbûruñ dimâğında bir taş (5) çıkar ki hacet-i mesâneiyi taftît ve ihrâc eder. Ve cezâyır-ı (6) mezbûrede nân iki kısımdur: Mayıs nâm bir nebâtuñ (7) tohmıdır. Buğday gibi döküp kâmeti bir iki zirâ‘ olup (8) kellesi bir karış ve dânesi nohûd kadar olur. Gâlibâ, (9) beyne‘n-nâs mışır buğdayı nâmı ile meşhûr olan nesne- (10) dür. Ve bir kısmı luğa nâm bir nebâtuñ aşıldur ki şalgam mişâl (11) rendeleyüp yoğururlar ve âteşde etmek gibi tabh (12) ederler. Mezbûr mayısuñ nânı ekl edenleri katı tok (13) tutar. Ve insânı ve sâ‘ir hayvânı katı tesmîn eder. Ve daķıkından (14) bir kabza alup mükedder şulara şaçarlar, şâf eder. (15) ve cezâ‘ir-i mezbûrede kebûter çokdur. Ve bir kısım eşcârda (16) tevattun ederler ki dıraht-ı enâra şebîhdür. Ve kışrınıñ (17)

[45a]

râyıhası karanfl gibidür ve lezzeti târçînî gibidür. (1) Bu sebebdan kebûterlerüñ dahı râyıhaları katı laîfdür. (2) Ve cezîre-i mezbûrede bir nev‘ dıraht vardur ki âdına (3) yaruma derler ki varakı, varak-ı tîn gibidür ve mîvesi (4) bi‘aynihi sülûk dedükleri hayvân gibidür. Ve katı lezîz (5) ve nâfi‘dur. Ve dıraht-ı mezbûruñ evrâķı cirâhâta katı nâfi‘dur. (6) Her ne deñlü cirâhât-ı ‘azîm olsa bir iki varak şarup (7) şedd ederler. On beş güne dek sâlim olur. Ve cezâyır-ı (8) mezbûrede kat‘â gece içre horos ötmez. Ve cezâ‘ir-i (9) mezbûrede sâkin olan eşhâsuñ elvânı kestâne gibidür. (10) Ve gözlerinüñ nûrı azdur. Ve fehm ve idrâkleri (11) kâşırdur. Ve biynîleri dırâz ve sūrâhları vâsı‘ ve devrik- (12) dür. Ve cebheleri büyük ve katı bekdür. Her varak te‘şîr (13) eylemez. Şaçları bellerine dek inmişdür ve cümlesi ‘üryân (14) gezüp ekşerî miyânlarından zânûlarına dek bir hırķa (15) ile setr ederler. Ve gûşlarına ve bînîlerine halkalar (16) taķarlar. Ve herkes ne kadar isterse zen âlur. Ve kaçan ki (17)⁸⁹

⁸⁷ Bu sayfada *Batı Hint Adaları*’ndan birinde bulunan ve yukarıda vasıfları dile getirilen hayvanı ve üç İspanyol’u tasvir eden bir resim bulunmaktadır

⁸⁸ Sayfada bahsi geçen hayvanın bir resmi bulunmaktadır. *Goodrich*’e göre bu hayvan *manatee* (İng.); *manati* (Kar.) > *manati* (İsp.) adı verilen hayvandır.

⁸⁹ Sayfa süreğî zevc’dir. Metnin takip eden sayfası *KİC*’de eksik olup *THG*’de kayıtlıdır.

[45b]

(1) münakkaş bezler işleyüp kimini cevâhır ile taḥliye édüp (1) dīvârlara zâr ve ba‘zını kapularına perdeler éderdi. (2) Kavm-ı mezbûr daḥı ‘üryânlar olup ricâlî kabaḳdan ya sîm (3) ve zerden hâline göre bir setr düzüp önlerine (4) tutarlardı. Ve zenleri bellerinden âşağa bezler aşarlar- (5) dı. Ve başlarına envâ‘-ı rişden istîfânlar düzüp (6) kıymetî taşlar ile zeyn éderlerdi. Ve ekşeri (7) pābürehne gezüp ba‘zı lîf-i ḥurmādan ni‘âl gîrlerdi⁹⁰ (8) Ve emîrleri müzehheb pîrehenler geyerlerdi. (9) Ve bu kavmuñ zenleri İspanya kavmuñ ricâlından böyükdür. (10) Ve qalbları kavîdür, tenhâ taḡlara varup şikâr éderler (11) ve eyü ok atarlar. Ve tã‘ife-i mezbûre merdümḥârlar ve lûtî- (12) lerdür. Ve nevâhî-i mezbûrede şekl-i sîbde bir mîve (13) peydâ olur ‘uşâresini âlup anuñ-ıla tîrlerini saḳy (14) éderler. Kanḳı ḥayvâna zaḥm éderse elbette helâk (15) éder. Ve mîve-i mezbûrenüñ dıraḥtı sāyesinde (16) iki sã‘at âsâyiş éden şahşuñ bedeni şişüp (17)

[46a]

kuṭuz gibi olur. Eger âb-ı deryâ-yıla ḡasl édüp (1) ya ba‘z-ı etrâfını keyy éderler ise ḥalâş bulur ve illâ (2) helâk olur⁹¹. Ve bir def‘a daḥı Por Şiyimenoz nām bir şahş (3) Şanta Marta’ya varup bir ḥışâr yapıdı. Ve nāmını Yeñi (4) Garnâta kodı ve maḳâm-ı mezbûrda cānib-i ḡarbdan (5) gelür bir nehr-i ‘azîm var idi⁹². Anuñ içine girüp otuz (6) mîl yerde bir ḥışâr buldılar. Ve anuñ ehlinden ḥaberdâr (7) oldılar ki bu nehrüñ a‘lâsında zümürürd ma‘deni vardur. (8) Pes, daḥı içerü gidüp bir ḥışâr daḥı buldılar ki ma‘den-i (9) mezbûr daḥı ilerü Tunca nām mevzı‘dadur. sūr-ı mezbûruñ (10) kavmı ceng ü âşubu sevmezler ve âlât-ı ḥarbları (11) yok idi. Ve emîrlerinin ki nāmı Bogata idi. Dört (12) yüz zeni var idi. Ve herkes ne ḳadar isterse (13) âlurdı. Ve birbirinden zenlerini şaḳınmazlardı. Ve cümlesi (14) Şems’e ‘ibâdet éderlerdi. Ve tıyûr ḳurbân (15) éderlerdi. Ve zümürürd buḥûr éderlerdi. Ve ṭon (16) göñlek üstine penbeden ḳaftan geyerlerdi. (17)

[46b]

Ve ḳuşaḳ ḳuşanurlardı. Ve mengüşlar taḳınur- (1) lardı. Ve mevtâlarını altun şandûḳ ile defn éder- (2) lardı. Ve mîrâşı meyyitüñ evlâdına vèrmeyüp (3) ḳarındaşı evlâdına vèrürlerdi. Ve her senede (4) iki gün şã‘im olup cimã‘dan perḥîz éderlerdi. (5) Ve ta‘âmlarını tızsuz yerlerdi. Ve sârikı ve lûtîyi (6) ḳatı sevmezlerdi. Üç kerre édeni ḳatl éderlerdi. (7) Andan gidüp Tunuska nām bir mevzı‘a gelüp anuñ (8) ḥâkimi Sevmende ile ḥüsn-i mu‘âmele étdiler. Bunlara (9) adam ḳoşup zümürürd ma‘denine gönderdi. (10) Pes, yigrimi mîl gidüp bir ‘azîm taḡa érdiler ki (11) ḳaṭ‘â üstinde nebât

⁹⁰ كيرلردى *gîrlerdi* “giyerlerdi” ى harekelenmediği için bir ses olayı olabileceği ihtimalinden çeviri yazıya bu şekilde alındı.

⁹¹ Goodrich, bahsi geçen meyvenin *manchineel* (İng.) olduğunu yazmıştır (Goodrich T. D., 1968: 357). *Manzanilla de la Muerte* ‘Ölüm Elmacığı’ (İsp.)

⁹² Rio Grande veya Magdalena (Goodrich T. D., 1968: 357)

ve şecer yok. Pes, cebel-i mezbûruñ (12) bir tarafını hafr edüp sehel zamânda biñ sekiz yüz (13) kıt'a seng-i zümürred kesdiler. Cümlesine sekiz yüz (14) biñ altun kıymet takdîr olundu. Nâhiye-i mezbûrede (15) 'azîm qarıncalar var idi ki ol nâhiyenüñ kavmı (16) ekşeriyyâ anları yerlerdi. Maķâm-ı mezbûrdan (17)

[47a]

dahı tecāvüz edüp yüz elli mîl yer gezdiler. Ve kavmı (1) ile müdârât edüp ekşerini harâca kesdiler. (2) Ve üç yüz biñ altun cem' edüp biñ beş yüz kırk (3) yedide Şanta Marta Vilâyeti'ni zabt ve teşhîr êtdiler. (4) NÂHİYE-İ URABA VE TARNAN: nâm bir şahş dört (5) pâre sefine üç yüz adam ile biñ beş yüz sekizinde (6) İspanyola Cezîresi'nden çıkup Kartacina'ya geldi. (7) Ve anda çok cenkler edüp nâhiye-i mezbûrenüñ (8) kavmindan çok esîr âlup bînihâye altun cem' (9) eyledi lâkin hâlîş degil idi. Kavm-ı mezbûruñ tîgleri (10) taşdan ve ağacdan ve tîrlerinüñ demreni gemükden (11) ve çakmak taşlarından idi. Ve âlât-ı harbları (12) cümle mesmûm idi. Ve hâneleri hurmâ ağacından (13) ve yaprağından idi. Ve andan gidüp İslo Forto Cezîresi'ne (14) vardılar. Ve yedi 'avrat esîr edüp anlardan yedi (15) okķa altun aldılar. Andan gidüp Uraba'ya (16) geldiler ve taşra çıkup bir kal'a binâ êtdiler. (17)

[47b]

Ve on iki mîl karaya gidüp Tirbi nâm bir hışâra (1) düşdiler. Kavmınuñ âlât-ı harbı mesmûme idi (2) bu sebebdan Alönsö'nuñ 'askerinden çok kimesne (3) düşüp gendüsi mecrûh oldı. Ve yine sâhile gelüp (4) yetmiş mıkdarı kimesne kodı ve zahmına tîmâr içün (5) Kuba'ya geldi. Ve bir 'azîm barcaya zâd u zevâde (6) ve ât ve şıgır ve çok 'asker koyup Ensiz nâm (7) bir şahşı anlara re'îs edüp gönderdi. Meger ki Uraba' (8) da kalan eşhâş bir niçe gün turup Hindîler ile (9) cenkten 'âciz kaldılar. Ve iki kalyetaya girüp Kuba (10) tarafına şaldılar. Yolda bir böyük balığa râst (11) gelüp kalyetanuñ birini ğark eyledi. Ve birisi giderken (12) Ensuz'uñ barçasına râst geldi. Andan yine cümlesi (13) Uraba'ya geldiler ve sâhile qarîb yerde barçayı (14) taşu urup deldiler. Pes, içindeki hayvânât (15) helâk olup esbâbı nakl êtdiler. Ve anda bir hışâr (16) yapdılar. Ve ol maķâmda beş yüz kadar Hindî (17)

[48a]

cem' olup anlara hücum êtdiler. Ve yine münhezim (1) olup gitdiler. Ensiz dahı anlaruñ ardınca varup (2) hışârlarını aldı. Ve çok kimesne esîr (3) êtdi. Ve rîş-i murġândan işlenmiş kebeler ve kaftanlar (4) ve iki biñ okķa altun alup yine sâhile döndi. (5) Ve anda kalan esbâb ve aşhâbını ol hışâra nakl (6) edüp âdını Antiva kodı. Bu kışsa biñ beş yüz (7) tokuzda vâkı' oldı. Bundan soñra Feransîskov (8) nâm bir şahş dahı İspanyola'dan iki pâre sefine ile (9) çıkup Uraba'ya geldi. Ve anda sâkin olan kavım (10) ile mülâkât edüp cümleñüñ ittifaķı ile Balboh (11) nâm bir şahşı emîr edinüp memleket fethine kaşd (12) êtdiler. Pes, Balboh yüz otuz nefer kimesne (13) ile kalkup Kavayba nâm bir hışâra düşdi (14) ve darbî alup mâl ve metâ'ını tārâc êtdiler. (15) Ve ehlini esîr edüp altmış mîl dahı içeri gitdiler. (16) Ve bir hışâr buldılar, ehli kaçmış ve mâl (17)

[48b]

ve metâ'ını saçmış. Anı dahı yağma edüp yine (1) sâhile indiler. Ba'dehu Komaġra nâm bir hışâra dahı (2) düşüp ehli ile şulh êtdiler. Kırk okķa altun (3) ve yetmiş nefer hıdmetkâr aldılar. Ve ol hışâruñ (4) hâkimi -ki âdına Kanpâko dirlerdi- haber vêrdi ki (5) bu diyâra qarîb bir şehr-i mu'teber vardur ki âdına (6) Tumanma dêrler, Baħr-ı

Sūr'uñ sâhîlindedür. Şehr-i mezbûruñ (7) meliki meşhûr ve milki ma'mûrdur. Derpeş, (8) Balbova bir bahır dahı istimâ' édüp ta'accub êtdi. (9) Ve ânı dahı keşfetmek arzûsına düşdi. Ve yüz (10) nefer kimesne ile bir keştîye binüp bir niçe gün sâhîl-i (11) bahırda seyr eyledi. Ve bir nehre erişüp âdını (12) San Covan kodı ve otuz mîl içerü girüp bir hışâr (13) buldılar ki ehli firâr eylemiş. İçerü girüp ba'z-ı esbâb (14) ve yedi biñ okka altun bulup döndiler. Ve bir nehre (15) râst gelüp âdını Kâra Şu kodılar. İçerü (16) girüp çok hıyârşenber ve kaşabu's-sükker buldılar. (17)

[49a]

Ve Namakı nâm bir emîri habs edüp döndiler. Ve bir nehre (1) dahı geldiler ki âdına Abibiva dërlerdi. İçerü girüp (2) bir karye gördiler ki sercümle kavmı tıyûr gibi bâlâ bülend (3) ağaclar üstinde meskenler peydâ etmişler ki her dirâhtuñ (4) aşlı sekiz kimesnenüñ kocağına şıgmaz. Ve tûl-ı (5) kâmetine gözler érmez. Pes, aşhâb-ı dirâhtâna nidâ (6) édüp nüzûl taleb êtdiler. Anlar dahı ref'at-ı (7) menziletlerine i'timâd édüp hergiz iltifât etmediler. (8) Pes, İspanyollar fî'l-hâl tîz teberler ile eşcârı kesmege (9) başladılar. Pes, erbâb-ı dirâht ümîd-i halâş kesüp (10) re'îsleri birkaç nefer ile inüp Balbova'ya buluşdılar. (11) Balbova anları habs edüp ba'dehu mâl tîma'ı ile (12) ıtlâk eyledi. Pes, kavm-ı mezbûr halâş olduğa (13) etrâfdan 'azîm 'asker cem' édüp kaşd êtdiler ki (14) Balbova'yı 'asker ile helâk edeler. Balbova dahı (15) bir niçe gün seyr édüp yine Antiva'ya geldi. (16) Ve Hindîlerüñ kaşdından âgâh olup bir bölük gönderdi. (17)

[49b]

'Ale'l-ğafle varup Hindîleri başdılar ve ekşerini (1) helâk édüp yaylarını yaşdılar. Bu sebebden ol (2) diyâruñ halkı Balbova'dan katı havf édüp bölük bölük (3) gelirler, şulh ederlerdi. Bundan soñra yine Balbova (4) Sûr-ı Deryâ'yı⁹³ tefahhuş içün on pâre zevrak ve bir sefîne (5) tertîb édüp yüz toksan kimesne ile biñ beş yüz (6) on ikisinde Antiva'dan çıkup Karta nâm bir hışâra (7) varup keştîleri anda kodı. Ve Hindîlerden birkaç (8) nefer kimesne delîl olup Panço nâm bir mevzı'a geldiler. Ve anuñ (9) hâkimine bir âhen tesbîh ve birkaç 'aded cınkrak ve iki (10) teber hediye gönderdiler. Hâkim-i mezbûr dahı yüz on (11) okka altun ile niçe kimesne gönderdi ki delîl olup (12) esbâblarını götüreler ve yolları açup lâzım (13) olan yerlerde köprüler binâ edeler. Andan gidüp (14) Korika nâm bir hışâra geldiler ki hâkimi altı yüz âdem (15) ile çıkup ceng eyledi. Ve helâk olup 'askeri (16) münhezim oldu. Kavm-ı mezbûr tûfengden katı havf (17)

[50a]

édüp şâ'îkadur zann ederlerdi. Pes, hışâra (1) girüp mâl ve metâ'dan çok nesne bulmayup birkaç (2) nefer siyâh 'arab esîrleri buldılar. Ve haber aldılar ki (3) ol

⁹³ THG'de *Sûr Deryâsı*'nı biçiminde yazılmıştır, ki doğrusu da öyle olmalıdır.

diyāra karīb cezīrelerde sākinler imiş. Ve elli (4) nefer gulām buldılar ki zenler kipi tezeyyün edüp muħanneşlik (5) ederler-imiş. Anları āteşe yaqdılar ve ‘askerūn zu‘afāsını (6) anda koyup altmış yedi kimesne ile gıtdiler. Ve bir ‘azīm (7) kūha erüp kullesine çıkup taraf-ı āhara nazar (8) şalup Baħr-ı Sūr’ı gördiler ve katı şād oldılar. (9) Ve tağdan inüp bir tã’ife gördiler ki anlaruñ re’īsine (10) Kabe dërlerdi. Kavmını cem‘ edüp cenge geldi. (11) Ammā ol daħı āheng tūfeng şadā-yı darbzene tākāt (12) getüremeyüp şulħa rāzī oldı. Ve dört yüz okka (13) altun pışkeş getürüp Balbova’ya buluşdı. Ve bir zevraķa (14) bile binüp bir nehr-i ‘azīme girdiler. Ve eşnā’-i tarīķda (15) bir hışāra rāst gelüp aşhābını ceng ile zebūn (16) étdiler. Ve altı yüz elli okka altuna şulħ edüp (17)

[50b]

gıtdiler. Ve bu iki kasek vāsıtası ile ol nāhıyenūñ (1) kavmindan çok kimesne ile āşınā oldılar. Ve Samvīl (2) nām bir limandan Deryā-yı Sūr’a çıkıldılar. Baħr-ı mezbūruñ (3) emvācı katı ‘azīm idi. Az kaldı ki erbāb-ı zevraķı (4) ğarķ éde. Biñ belā-yıla İkrīko nām bir limana geldiler. (5) Ve ol nāhıyenūñ hākimine Tumaķo dërlerdi. Gelüp Balbova’ya (6) buluşdı. Ve altı yüz on dört okka altun ve bīnihāye (7) ħurda lülü ve iki yüz kırk şāh dāne getürdi ki her biri (8) cevz-i rūmī kadar var idi. Balbova lülüden katı ħaz (9) gösterüp Tumaķo ğavvaşlar taleb eyledi. Sehel zamānda (10) on iki lülü çıkardılar. Balbova’nuñ ta‘accubı ziyāde oldı. (11) Tumaķo eyitdi: “Bu maķāma karīb Tararyeki nām bir cezīre (12) vardır ki ānuñ sevāhilinde lülüye hışāb yokdur. (13) Ve ğāh olur ki anda şīnī gibi şadefler çıkar. Ve ‘aynı’l-baķar (14) gibi şāh dāne gevherler çıkar.” Pes, Balbova Tumaķo’ya yedi (15) kimesne kodi ki bir iki gün şadef şayd edeler ve yine (16) ardınca geleler. Gendüsi Kabe ile dönüp hışārina (17)

[51a]

geldi. Ve birķac gün ārām étdi tā ki ol Tumaķo ile (1) kalan yedi kimesne gelüp altı yük şadef getürdiler ki (2) ekşerinden noħūd kadar lülüler çıkardı ki her biri tedvīr (3) ve şafā ve ābdārлықda bīhemtā idi. Andan gidüp (4) Bakra nām bir hışāra geldiler ki ehli firār eylemiş. Bir āy (5) anda karār étdiler ve etrāfdan çok Hindīler (6) pışkeşler ile gelüp şulħ étdiler. Ve andan Buka nām (7) bir hışāra, andan Bakoroz nām bir hışāra gelüp ħaber (8) aldılar ki sābıkā mezkūr olan Tumanma şehri anda (9) karībdür. Birķac delīl alup bir ğiçe ılğar ile ol şehri (10) başdılar. Ve çok kimesne ile beglerini esīr étdiler ki (11) ādına Tutuma dërler. Ve yüz okka altun vërüp (12) ıtlāk étdiler. Ve bir oğlını rehn aldılar. Ve birķac (13) gün anda tırdılar. Ol sebebden ki ol diyāruñ (14) hākını ğalbır ile elerlerdi mercümek kadar bīnihāye altun (15) kıt‘aları çıkardı. Nāhıye-i mezbūrenūñ ħalkı (16) beglerinden ve zenlerinden ğayrısı ‘üryan gezerlerdi. Ve ılıcalara (17)

[51b]

çok girüp gendüleri pāk tutarlardı. Ve her (1) senede üç kez mayıs eküp kaldıururlardı. Andan (2) gidüp Komağra’ya, andan yine biñ beş yüz on (3) dördi içinde Antiva’ya geldi. Ve ħaşılı’l-ān (4) mālīk-i ħumsını iħrāc edüp İspanya’ya gönderdi. (5) Sā’ir metā’dan ğayrı beş yüz biñ altun idi. Her biri (6) ma’ħūd olan altunuñ beş dānesi kadardur. Ve iki biñ (7) ‘aded şāh dāne lülü ve bīnihāye ħurda lülü idi. (8) Ve Baħr-ı Sūr’uñ aħvālını ve seyr étdügi diyāruñ evşafını (9) vërüp nevāhī-i mezbūreyi tamām zabt ve teshīr (10) içün yat ve yarağ ve ‘asker taleb eyledi. (11) Ve bu ħaberler Rey’e vāsıl olduğda Pedr Aryas nām bir şahş (12) biñ beş yüz kimesne ile Balbova’ya mu‘āvenete gönderdi. (13) Pes, biñ beş yüz on dördinde çıkup on yedi (14) pāre sefīne ile Tarıyan’a vardı ki Uraba Burnı’na karībdür. (15) Ve Balbova anlara istikbāl edüp

ziyâfetler etti. (16) Ve çok zamân geçmedin ikisinin mâbeynine hilâf (17)

[52a]

ve şikâk düşüp ‘asker iki fırka oldu. Ve ekseri (1) Balbova’ya tâbi‘ oldılar. Pes, Peder Aryos hîle edüp (2) Balbova’yı ziyâfete da‘vet etti. Yedi kimesne (3) ile katl eyledi. Bu sebebdan cemî‘-ı ‘asker andan yüz (4) dönderdiler. Gendü havâsı ile kalxup Yonbır du Ryoz (5) Limanı’na vardı ki sâbıkâ Kolon açmışdı. Anda (6) bir hışâr binâ edüp adını Yapana kodılar ‘ACĀYIB-I (7) URABA VE TARYAN: Nevâhî-i mezbûrede esed katı bîhaddür. (8) Kavm-ı İspanyol anlardan çoğunu demür duzağ-ıla şayd (9) edüp yerler ve: “Lezzeti lahm-ı bakar lezzetine beñzer.” derler. (10) Ve senânîr-i vahşıyye katı bînihâyedür, şadâlarından (11) tırulmaz. Senânîr-i mezbûrenüñ cüsseleri böyükdür. (12) Ve zeneblerinüñ mûları çokdur. Ağızlarına taş alup (13) eşcâra çıkarlar ve şayd için varan eşhâşa atarlar. (14) Ve nefs-i Antiva’nuñ havâsı ıssı ve müte‘affindür. Hânelerini (15) âb ile şularlar. Pes, fi’l-hâl zafâdı‘ peydâ (16) olur. Ve ol diyâruñ kûhlarında bārân çoğ olduğu (17)

[52b]

sebebdan kâbil-i zirâ‘at degildür. Ve nevâhî-i mezbûrede (1) şavâ‘ık çok nâzil olur. Mîvenüñ hisâbı yokdur. (2) Taryan’da namayıs nâm bir şecer vardır ki koz ağacı gibi (3) tavîl ve ‘arîz olur. Ammâ varakı katı dırâz olur. (4) Nefs-i dırahtuñ içi mücevvef olur ve dıraht-ı mezbûruñ (5) şekli şeftâlû ve ta‘mı ayva kipi bir müdevver mîvesi olur ki (6) içinde birbirine yapışmış dört dâne çekirdegi olur ki (7) katı acıdur. Ve gınav nâm bir nev‘ dıraht olur ki (8) serv mişâl mevzûn ve dırâz olup kelle-i adam kadar (9) yek pâre ve müdevver mîveler peydâ eder ki içinden fıstık (10) mişâl lubbı çıkar. Çekilse maştakî gibi uzanur, ağıza (11) kónsa sükker kipi ezilür. Şekerden ahlâ (12) ve ‘as[e]lden elezzdür. Eyyâm-ı hârrede ekl olunsa kemâl-ı (13) mertebede tebrîd edüp menfa‘atpezîr olur. (14) Ve ovabo nâm bir nev‘ şecer vardır ki mîvesi iccâş-ı zerd (15) gibidür ammâ nefs-i mîve küçük ve çekirdegi böyükdür. (16) Ve mîve-i mezbûre beden-i insâna nâfi‘dur ammâ dendâna (17)

[53a]

zarardur. Ve dıraht-ı mezbûruñ sâyesi bārid ve nāfi‘dur ve evrākından (1) laţîf rāyhālu āb istihrāc edüp ellerini ve yüzlerini (2) yurlar, katı nāfi‘dur. Ve merzāyı ānuñ-la ğasl ederler, şifā hāşıl (3) olur. Ve yabo nām bir nev‘ dıraht vardır ki gendü küçük, (4) her varakı el kadar kalıñ olur. Ve çiçeği turunc çiçeği gibidür ammâ (5) rāyhāsu dahı laţîfdür. Ve dıraht-ı mezbûruñ sâyesi mu‘teber- (6) dūr. Ve elvāhından zībā şandūklar düzerler. Mîvesi birkaç (7) nev‘dur: Bir nev‘ı sīb kipi müdevverdür ve bir kısmı hıyār kipi tavîldür. (8) Cümlesinüñ zāhırı ahdar olup ba‘zınuñ bātını sefid (9) ve ba‘zınuñ surh olur. Bitîh mişâl dört kıt‘a ederler. (10) Bînihāye çekirdegi çıkar. Ta‘mı hāmız ve kâbizdur ama dendâna (11) katı nāfi‘dur, şedd eder. Ve nevâhî-i

mezbûrede hürmā çokdur. On nev‘ (12) cem‘ olur ammā kamusı hāmızdur ve çekirdegi büyükdür. Dırahtından (13) harbeler ve tîrler peydâ ederler. Bir vech-ile tîz olur ki peykāna muhtâc (14) olmaz. Ve nevāhî-i mezbûrede her levnden tûtiler çokdur ve ekseri (15) büyük olur. Ol diyârûnı hâlkı anlardan çok şayd edüp (16) yerler ve “Luḥûmı katı lezîzdir.” derler. Ve Hind tavuğı demekle ma‘rûf (17)

[53b]⁹⁴

olan murğ ol nevāhîde bisyârdur. Ve nevāhî-i mezbûre (1) mevcûd olan ineklerûn⁹⁵ kûrûnı yokdur ve burunları (2) hortûm-ı fîl kipi dirâzdur ve şekl ü endâmda katır gibidür. (3) Ḥayvân-ı mezbûr, sâbıkâ mezkûr olan eşcâr içinde bu vech-ile (4) taşvîr olunmuşdur: (5)

[54a]

Nevāhî-i mezbûrede şebpereler katı ‘azîm ve zehrîk (1) olur. Âdemi ve sâyr hayvânı mecrûh ederler. Keyy itmeyince (2) ya fî’l-hâl âb-ı deryâ-yıla ğasl itmeyince hâlâş mümkün (3) olmaz. Ve ol diyârûnı hâlkınuñ elvânı açık şarudur. (4) Ve kâmetleri vasat ve saçları ve kaşları çokdur. (5) Ricâlî ‘üryân ammā begleri altundan mücevvef bir nesne (6) peydâ edüp zekerlerine geçürürler. Ve zenleri bellerinden (7) dizlerine dek tennûrlar tutarlar. Ve mürçe şeklinde bir nev‘ (8) hayvân vardır. Ânı tutup bir nev‘ nebât ile hâlî (9) ederler ve bedenlerine tîlâ ederler ve mûlarını kesüp (10) pāk eder ve iki yüz dirhem mîqdârında altın sebîke- (11) sini eşkâl-ı hayvânât ile taşvîr edüp memelerine (12) delüp geçürürler. Ve kulaklarına küpeler ve todaqlarına (13) ikişer halka takarlar. Begleri ne kadarsa ‘avrat (14) isterse alır ammā gayrısı ikiden artuk almaz. (15) Ve herkes akārından evlenür. Ve sehel bahâne ile zenlerini (16) istibdâl ederler. Veled getürmeyen zeni bey‘ ederler. (17)

[54b]

Ve beglerini bir kürsî üstine tahmîl edüp seyr ve şikâra (1) başları üzre götürürler. Hışârları küçükdür. (2) İhtilâf-ı fuşûl hasebi ile konup göçerler. Cenge (3) varduklarında bedenlerini elvân-ı muhtelif ile şabğ (4) ederler. Ve tîr ve kemân kullanurlar. Ve harbe (5) isti‘mâl ederler ki her birinüñ tûlî yigrimi karış (6) vardır. Ekserini kâmişdan düzüp ucına balık (7) dişî geçürürler. Ve ağacdan gözler ve başlar ve kemânlar (8) düzerler. Ve çok tuğlar takınurlar. Kelleleri (9) katı bekdür, degme yarak te’sîr eylemez. Serlerine râst (10) gelen tîğ elbette pârenenür. Lu‘b ve lehvi severler. (11) Tob oynayup tanbûr çalarlar. İçlerinde seriķa (12) şâyı‘dur. Ve ekseri bahrîlerdür, yüzmekde ve talmakda (13) mâhirlerdür. Penbenden ve riş-i tûyûrdan a‘lâ ince (14) bezler ve zîbâ perdeler tokurlar. Tâ’ife-i mezbûre (15) şemse ‘ibâdet ederler ve şeytân-ı la‘în ba‘z-ı (16) ezmânda anlara zâhır olur. Her ne şekilde zühûr (17)

⁹⁴ Bu sayfada eserin önceki sayfalarında adı geçen ağaçlarla beraber bahsedilen hayvanın bir tasviri bulunmaktadır.

⁹⁵ Burada bahsi geçen hayvan tapirdir.

[55a]

éderse anuñ mişālī bir şanem peydā édüp aña taparlar. (1) Kırbānları buhūr étmek ve gül vérmeğdür. İçlerinde (2) sīm ve zer bīnihāyedür ammā anuñ-ıla bey‘ ve şirā itmezler. (3) Metā‘ı birbiri-le istibdāl éderler. Ve lāzım gelürse (4) veledlerini bey‘ éderler. Ve ‘ulemāsı etıbbādur. “İlm-i tıbdā (5) māhirlerdür. Komağzı’da⁹⁶ ‘ādet bu idi ki: Begleri (6) fevt olsa şişe çevirürler tā ki luḥūmı dökülür. (7) Alup bir şandūğa koyup hıfz éderler. Ve ‘ızāmını (8) ḥurd édüp şarāb ile içlerler. Ve kıvm-ı mezbūr (9) mevtāsını libāsı ile defn édüp birkaç gün beklerler. (10) Memālik-i mezbūrede Zenu nām bir nehr-i ‘azīm vardır ki (11) ol nehrün üstinde sāḥil-i baḥrdan otuz mīl ba‘īd (12) bir ḥışār vardır ki kıvmı cümle zergerlerdür. Altundan (13) kızğanlar ve gümüş şahanlar peydā éderler. Ve niçesini (14) bir nev‘ nebāt ile tılā édüp altun şekline kıyarlar. (15) Ve sık ağlar düzüp nehr-i mezbūra ātarlar ve eyyām-ı maṭarda (16) nehr-i mezbūr tuğyān édüp yine çekildükde āğı çekerler. (17)

[55b]

Nohūd ve mercümeğ kıdar bīnihāye zer kıt‘aları çıkar. Ve gāh (1) olur ki beyza kıdar daḥı bulunur. Bir zamānda Ensiz (2) nām bir şahş bir mıkḍār ‘asker ile anda geldiler (3) ve ehl-i ḥışāra gālebe édüp ḥışāra girdiler. (4) Çok ḥurmā ve semek ve māl ve metā‘ buldılar. GÜMİŞ (5) DERESİ: Bir nehrdür ki memālik-i Peru’dan cereyān éder. (6) Covan Deyoz nām bir şahş biñ beş yüz on ikisinde nehr-i (7) mezbūruñ maşabbına gelüp çok gümüş buldı. Ol sebebden (8) nehr-i mezbūra Gümüş Deresi derler. Şahş-ı mezbūr ol nāḥiyeden (9) çok kıam yükledüp İspanya’ya geldi ve ol nāḥiyenün (10) ḥükümetine emr alup üç pāre sefīne ile biñ (11) beş yüz on beşinde ol nāḥiyeye geldi. Ve bir zevrak (12) ile elli kimesne çıkardı. Meger ki ol nāḥiyenün (13) kıvmından biñ kıdar kimesne kemīn étmışlerdi. Deryādan (14) taraflarını ālup cümlesini tutdılar ve zevrakı (15) pāreleyüp āteş étdiler. Ve niçesini kıavurma (16) bir niçesini çevirme édüp cigerlerini kebāb ve ḥāllarını (17)

[56a]

ḥarāb étdiler. Pes, bu ḥavf-ıla sā’ir-i taşra çıkmayup (1) sevāḥilden kıam kesüp sefīnelerini yükletdiler. (2) Ve kıarār étmeyüp dönüp gitdiler. Ve biñ beş yüz (3) otuz sekizinde Kavşıla nām bir şahş nāḥiye-i mezbūreye (4) kıaşd édüp Kaz Limanı’na girdi⁹⁷. Ve ol nāḥiyenün (5) kıvmı ile ḥüsn-i mu‘āmele ve müdārāt édüp kıal‘alar (6)

⁹⁶ *Comagra*. Yazım hatası yapılmış. Bu yerin ismi metinde iki yerde daha, doğru biçimiyle, geçmektedir.

⁹⁷ *Goodrich*, bu cümlede geçen kışı, yer ve tarihin bölgenin keşfiyle ilgili olmadığını bildirmektedir (*Goodrich T. D.*, 1968: 374). Ancak durum böyle değildir. Türkçe metinde geçen *Kaz Limanı*, İspanyolca metinde *Puerto de Patos* (*Gomara F. L.*, 1554: 135), İtalyanca metinde *Porto de Pattos* (*Gomara F. L.*, 1556: 84) olarak geçen yerdir. Buradaki *patos* / *pattos* bugün İspanyolcada “ördek” anlamına gelmektedir. İspanyol Dil Akademisi kelimenin kaynağını Klasik Arapçadaki *baṭṭa* bağlamaktadır (*Diccionario de la Lengua Española*, 2021). *Baṭṭa* Ahterî-yi Kebir’de *kaz* olarak

binā etdiler. Nāhiye-i mezbürenüñ kavmı dırāz kadlardır, (7) her birinüñ tūlī iki kāmēt vardır. Bu cūsse (8) ile yine çāpūklardır. Āhūya yetişüp elleri-le (9) tutarlar. Ve ol kavmuñ ekşeri yüz yaşarlar. (10) Ve ‘üryān gezerler. Ve nāhiye-i mezbürenüñ havāsı müsāfire (11) yaramaz. Hāsta olur, ammā ölmez, çok yaşar. Hākı (12) katı kuvvetlüdür. Bir def’a elli müdd bağday ekdiler, (13) bir ayda biñ müdd buğday aldılar. Ve nāhiye-i mezbürenüñ (14) bahrında şekl-i insānda mähīler olur. Ve mezbūr limanda (15) bīhad siyāh kazlar vardır. CEZİRE-İ TARAİRYEKİ: Bahr-ı Sūr’da (16) Şa Meygel Hışārı’na muķābil bir ceziredür. Ğalipavoz (17)

[56b]

nām bir şahş sābıkā mezkūr olan Balbova’dan haber alup (1) yüz elli adam ile biñ beş yüz on beşinde cezire-i (2) mezbüreye teveccüh etdi. Ve ol nāhiyenüñ kasıkları, ki (3) sābıkā Balbova ile mu’āhede etmişlerdi, şahş-ı mezbūra (4) mu’īn olup mezkūr cezireye vardılar. Ve ehl-i (5) cezire ile ceng edüp ğalīb oldılar. Bi’l-āhare (6) şulh edüp hākīm-i cezire şahş-ı mezbūrı ziyāfet edüp (7) bir büyük selle lülü bağışladı. Yüz on marko çekdi. (8) Mezbūr lülülerüñ ekşeri funduk kadar ve niçesi (9) cevz-i Rūmī kadar olup beyāz ve şafā ve tedvīr (10) ve bahāda bībahāne idi. Ve bir dāne dürr-i yetīm var idi ki (11) küçük amrūd kadar var idi. Ol maķāmda üç (12) biñ altuna bey’ olunup ba’dehu İspanya’da on (13) biñ altuna bey’ olundu. Cezire-i mezbüre Haṭṭ-ı İstivā’dan (14) taraf-ı şimālda beş derece bu’dı vardır. Ve cezire-i (15) mezbürede hargūşlar bir mertebede çokdur ki herkes (16) elleri-le tutarlar. Ve bir dürlü dıraḥt vardır ki (17)

[57a]

ķışrınıñ lezzeti dār-ı çīnī gibidür. Ve cezire-i mezbürenüñ (1) etrāfında eşdāf her senede bir kerre mübālağa toḥm (2) dökerler. Ve ehl-i cezire serbeser ğavvaşlardır ki (3) gerdenlerine sepetler taķup deryāya talarlar ve murādlarınca, (4) şadefleri aḥcārdan ķal’ edüp sepetlere şalarlar. (5) CEZİRE-İ KUBAĖU Margortba’dan yigrimi yedi mīl ba’īd (6) bir ceziredür ki devri on iki mīldür. Cümlesi düz yerler- (7) dūr. İçinde tatlu şuyı yokdur. Margarita’dan (8) zevraklar ile getürüp lülüye bey’

karşılık verilmiştir (Ahterî, 2017: 98). De Las Casas ise *De Las Dos Lenguas Toscana y Castellana*’sında *patonun* İtalyanca karşılığı olarak *mellardoyu* göstermiştir (Las Casas, 1570: 222) ki *yeşil başlı ördek / mallard* anlamına gelmektedir. Bu da bize yer adının kaynağı olan *pato* sözcüğünün diller arasındaki görünüm ve aktarım seyri hakkında yeterli bilgi sağlamaktadır.

ederler. Cezîre-i (9) mezbûrede erneb ve mılh ve lülü bîhaddür. Niçe def'a yigrimi (10) altı kırat dürr-i bîhemtâ çıkarmışlardır. Her senede (11) üç kerre şadef tohumını döküp keşretinden nevâhî-i (12) mezbûrenün deryâsı surh olur. Ve ol (13) bahırda bir nev' mâhî vardır ki gâhî zühûr (14) eder nısf-ı a'lâsı insân gibidür (15) ve saçı şakalı vardır ve kolları dağı (16) insân gibidür, gine beş barmağı vardır. Bu şüretde: (17)⁹⁸

[57b]⁹⁹

tesmîn ederler âhır-ı kâr âteş-i hasret ile cigerin (1) kebâb edüp yerler. NÂHIYE-İ PANUKO Payko nâm bir şahş (2) beş pâre sefine ve altı yüz âdem ve yüz ât ile İspanya'- (3) dan çıkup Kuba ile Fulorîda'nuñ ortasından geçdi. (4) Panuko nâm bir mevzî'a erişdi ve sâhile çıkup (5) üç yüz âdem ile karada sefer etti. Ve Palaken (6) nâm bir mevzî'a erişdi ki kavmı dırâz kadlar ve çâpükler (7) idi ki segirdüp âhüya yeterler. Ve niçe gün segirtseler (8) fütür gelmezdi. Ve saht kemân çeküp eyü ok atarlardı. (9) Kemânlarınuñ tülü on iki şibr idi ve tîrleri (10) neyden ve peykânları dendân-ı mâhîden idi. Ol (11) diyâruñ âhuları katı cesîm ve şîrleri delim (12) idi. Andan gidüp Aztu nâm bir kaşabaya geldiler ki (13) hâneleri haşîrdan ve kavminuñ libâsları serâser âhû (14) postları idi. Ve ba'z postları var idi ki (15) miskâsâ râyîha-ı laîfesi var idi. Andan (16) gidüp bir mevzî'a geldiler ki kavmı memelerine (17)

[58a]

ve yañaqlarına neyler geçürürlerdi. Ve zübâbı ve harâtısı (1) ve türâbı ekl ederlerdi. Ve dâymâ 'amelleri zevk (2) ve şadî ve lu'b ve lehv idi. Ve bir mevzî'a dağı (3) vardılar ki kavmı beyâz ve yek çeşimler idi. Ve katı (4) çâpükler idi. Ve bir mevzî'a dağı vardılar ki (5) kavminuñ peykân-ı tîrleri la'l ve pîrûze idi. (6) Ve zenlerinüñ kamışları penbenden ve kabâları kadlarınca âhû derisinden... (7) Nevâhî-i mezbûrede âhû katı bisyâr olup dâyre-i 'ad (8) ve hâdden bîrûn ve mertebe-i şümârdan efzûn idi. (9) Ve lahmı katı lezîz idi. DERYÂ-YI MAĞALİYAN VE 'ACÂYIB-I ÂN: (10) Ve memâlik-i Portağal'dan bir şahş[-ı] kırsan, ki nâmina (11) Furnan Muğaliyan dârdlerdi, ba'z-ı felâsifeden (12) haberdâr olmuşdı ki Muhtî-i Garbî'den Maluğa'dan¹⁰⁰ (13) ya'nî Bahâr Cezîreleri'ne vuşul mümkündür. Pes, (14) bu sebebdan dâymâ endîşe ederdi ki Bahır-ı Okyanus'a (15) duhûl ve bir tarîk ile cezîre-i mezbûreye vuşul (16) müyesser ola. Pes, bu fikrini hâkimi Portağal'a 'arz edüp (17)

[58b]

huşuş[-ı] mezbûr için istimdâd eyledi. Hâkim-i mezbûr (1) ânuñ kelâmına i'timâd etmeyüb: "Muhtî-i Garbî'den cezâyır-ı (2) şarka vâsıl olmak hayâl-ı muhâl ve sevdâyı hâmdur (3) ve bir mîve-i garîb dürlü levn üzre rengâreng olur ki (4) lezzetinden âdem hayrân olurdu, lâkin olur biter degil." diyü (5) i'tibâr ve iltifât etmedi. Pes, şahş-ı

⁹⁸ Sayfa süreği و الهی olarak yazılıdır. Bu sayfayı takip eden sayfa KİC'de eksiktir. THG'de mevcuttur.

⁹⁹ Bu sayfanın bir önceki sayfası eksiktir. THG'de mevcuttur.

¹⁰⁰ Burada eki yanlış kullanmıştır. Diğer nüshalarda Maloka'ya.

mezbür huşuş-ı (6) mesfûrî İspanya hâkimine ‘arz ve cezâyır-ı mezbûreyi (7) bulmağı nefsine farz eyledi. Pes, beş pâre sefine (8) ve iki yüz şoltad ve sâyır levâzım ve mühimmât (9) ile imdâd edüp biñ beş yüz on tokuzında (10) Sevilya’dan çıkdı. Ve, “Şalduğ engine göñül (11) zevrağın, Allâh oñara!” diyüp başını eline aldı. (12) Ve sefinelerini Bahr-ı Okyanus’uñ lüccine şaldı. (13) Ve Şant Ağustin Burnı’na vâşıl olup andan cenûb (14) ve ğarb mâbeynine sefer êtdi. Ve muhkem şitâya (15) tüş olup bir ğayr-ı ma‘rûf maķâmıda çıkdılar. (16) Ve yigrimi gün mıkđarı anda iķâmet êtdiler. (17)

[59a]

Muttaşıl kar ve yağmur yağardı ve eyyâm-ı mesfûrede (1) ol nâhiyenüñ kavmı ile hûsn[-i] mu‘âmele êtdiler. (2) Kavm-ı mezbür dırâz kadlar idi. Her birinüñ tûl-ı (3) kâmetleri on üç ya on dört şibr gelürdi. (4) Ve kavm-ı mezbür hulkûmlarından tekellüm êderler ve saçlarını (5) tatvîl edüp şaķallarını yolarlardı. Ve saçlarını (6) beyâz ile ve yüzlerini za‘ferân ile ve kaşlarını (7) hınâ ile şabğ êderler ve burunlarına ve todaķlarına (8) küpeler tākarlardı. Ve tîr ve kemân kullanup ħarbe (9) isti‘mâl êderler ve şikârı severler ve âhûyı kovup (10) yeterlerdi. Kavm-ı mezbûruñ elvânı siyâha ķarıbdür. (11) Birini tenhâ bulup bend êtmek istediler sekiz kimesne (12) bend êtmege ķadir olmadı. Ve birini hîle ile keştiye da‘vet (13) edüp demür urdılar minba‘d ta‘âm ekl êtmeyüp (14) helâk oldu. Nâhiye-i mezbûrede şütür-i murğ ve ma‘z-ı deştî (15) katı biķad idi. Maķâm-ı mezbûrdan ķalkup kırķ mîl (16) mıkđarı gitdüklerinde bir zevbe‘a-ı ‘azîme peydâ olup (17)

[59b]

sefâ’inüñ birisini eşķaş ve esbâbı ile cezb edüp (1) bir kûhuñ kullesine bıraķdı. Ve keşti şikeste ve ħurd (2) olup ekşer-i aşķâbı ħalâş oldu. Andan yüz yigrimi (3) mîl daķı seyr edüp ‘Avrat Burnı¹⁰¹ demekle ma‘rûf (4) olan mevzı‘a vardılar. Andan Zuķâķ-ı Sebte gibi (5) bir mazîķa êrdiler ki ħâlâ âña Sebte[-i] Muğaliyan derler. (6) Mezbûr sebtinüñ tûlı dört yüz kırķ mîl ‘arzuñ (7) aķall-ı mevâzı‘ı tokuz mîldür. İki tırafda daķı sâķil (8) berâberdür ve ikisi daķı katı mürtefi‘dur. Ve ol (9) yerüñ muhkem cereyânı vardır. Ve çok limanları (10) vardır. Nâhiye-i mezbûrede şitâ muhkem olup (11) tokuz ay ķar yatur. Ol sebebden sevâķil-i mezbûr mîve- (12) dâr degildür. Bir mıkđâr vişne bulunur ve dıraht-ı (13) serv çokdur. Ve şütür-i murğ biķaddür. Balyana (14) nâm bir nev‘ mâķi olur ki her birinüñ cüşsesi iki ħâne (15) ķadar olur. Gâķ olur ki ‘azmından zevraķ peydâ (16) êderler. Pes, septe-i mezbûreden geķüp yine cânib-i (17)

¹⁰¹ Cabo Virgenes, Santa Cruz, Arjantin. NOT: KİC 65b’deki ‘Avrat Burnı başka bir yerdir. Buradaki çeviri isimlendirme yanlıştır. Buradaki yer ismini Bakireler Burnı olarak çevirmesi daha doğru olurdu.

[60a]

ğarba gitdiler, ki bir i'tibār ile şarkdur tā ki Anbıḡna Cezāre- (1) sine gelüp çok beyāz mercānlar buldılar. Ve birkaç (2) zevraḡa rāst geldiler ki aşhābınūñ mūları dırāz (3) ve dendānları siyāh ve surḡ ve libāsları varāḡ-ı ḡurmādan (4) ma'mūl... Mekānlarından suvāl ētdiler: "Şarkdan gelürüz." diyü (5) cevāb vėrdiler. Maḡall-ı mezbūrdan geḡüp Sebut Cezāre- (6) sine geldiler ki emīrine Umara dėrlerdi. Anuñ-ıla (7) küllī ūlfet ve münāsebet ēdüp niḡe def'a birbirini ziyāfet (8) ētdiler. Ve cezāre-i mezbūreye ḡarīb cezā'ir-i keşire var (9) idi. Anlaruñ daḡı aşhābı gelüp Muḡaliyan'a dōstluk (10) ētdiler. İllā ki Cezāre-i Maḡonan ḡākimī Siyālapuka / Seylapuki, on (11) altı mīl Sebut'dan ba'iddür, inkıyād ve iltifāt (12) ētmedi. bu sebebden Muḡaliyan bir mıḡdār 'askeri (13) ile Maḡotan'a varup aşhābı ile ceng ētdi. (14) Ve eṡnā'-i cenkde birkaç yoldaşı ile maḡtūl oldu. (15) Pes, bāḡī ḡalan yüz beş¹⁰² kimesne iki pāre keştiye Sebut (16) Sebut'dan¹⁰³ bir mıḡdār sūkker ve ḡaranfil ve ḡār-ı ḡinī taḡmīl (17)

[60b]

ētdiler ve Cezā'ir-i Maluḡa'nuñ ḡaberini ālup yine cānib-i (1) ḡarba gitdiler. CEZĀRE-İ SEBUT: Böyük cezāredür. Ve içinde (2) altun ve sūkker ve zencebīl bulınur. Ve cezāre-i mezbūrenūñ (3) ḡavmı a'lā beyāz ḡinīler 'amel ēderler ki içine mesmūm (4) ḡa'am ḡonulsa kemāl-ı leḡāfetinden fi'l-ḡāl şikest olur. (5) Mezbūr ḡinīnūñ tūrābını elli seneden zāyıd terbiyet ēderler. (6) ḡavm-ı mezbūr 'üryānlardur ammā ḡākim-i cezāre, ki sābıḡā (7) mezkūr olan Umara'dur, miyānına tennūre tūtup (8) başına mūnaḡḡaş 'araḡıyye geyerdi. Ve ḡıymetī ḡaşlardan (9) ḡātemler ḡaḡınurlardı ve cümlesi zeyt ile (10) izihān ēdüp şekl-i amrūdda arıḡa nām bir mīve (11) ile dehānlarını ve dendānlarını surḡ ēderlerdi. (12) Ve meclislerinde bir kāseye şū ḡoldurup dırāz neyler (13) birle içerlerdi. Ve cezāre-i mezbūrede altun ve sūkker (14) ve zencebīl vardır. Ve birinc ve ḡarı çokdur ammā yemezler. (15) ḡurmādan ekmek düzüp ḡurudurlar ve vaḡt-ı ḡācetde (16) ānı isti'māl ēderler. Ve pirincden şarāb düzerler. (17)

[61a]

Ve dıraḡt-ı ḡurmāyı delüp her şabāḡ şuyını içerler. (1) Ve cezāre-i mezbūrede ḡoḡos nām bıḡḡıḡ mişāl ḡavīl ve 'arīz (2) bir mīve peydā olur ki piyāzāsā varāḡ varāḡ ḡāt-(3) enderḡātdur. Mīve-i mezbūruñ ḡışrı yābis ḡabāḡ gibidür. (4) İḡrāḡ ēdüp ramādı ile ba'z-ı emrāza 'ilāc ēderler. (5) Ve ḡāḡḡ-ı vasaḡında līf gibi bir nesne vardır. Andan (6) laḡīf resenler peydā ēderler. Ve mīve-i mezbūrenūñ dıraḡtı (7) ḡurmā gibidür. Ve bār-ı mesfūr 'ineb mişāl ḡūşe ḡūşe (8) biter ve şecer-i mezbūruñ aşlını ḡarḡ ēdüp şīşeye (9) ḡekerler. Ve ābını cezb ēderler envā'-ı emrāza devādur. (10) Ve nāḡıye-i mezbūrede māḡīler vardır ki ḡāḡī murḡ mişāl (11) ḡayarān ēdüp berre düşer ve yine pervāz ēdüp (12) bīpervā bahra ērer. Ba'dezālik, keşti-i Muḡalyan niḡe müddet (13)

¹⁰² Kelimenin altına kırmızı mürekkep ile *on* yazılıdır

¹⁰³ Kelime alt satırda gereksiz tekrarlanmıştır.

üftân ve hîrân¹⁰⁴ ol diyârda seyrân edüp niçe (14) dürlü cezâyıra ‘ubûr eyledi tâ ki Bornay nâm bir cezîre-i (15) ‘azîmeye vâsıl oldu ki ehli cümle sūdân idi. (16) Ve erbâb-ı keştîden anda birkaç şahş sâhile çıkup (17)

[61b]

birkaç zirâ‘ çuka ve kaţife ve bir mıkdar süzen ve mînâ (1) ve büllür esbâbını bile aldılar. Pes, ehl-i cezîreden niçe (2) kimesne anlara istikbâl edüp bir şehre iletdiler. (3) Ve ol gece ziyâfet edüp şabâh her birini bir fîle tahmîl (4) edüp sarâya iletdiler. Evvelâ bisyâr musallâh tâ’ife (5) görüp şâniyâ münakkaş kaţîfelü ve mücevher hancerlü ve kıymetlü (6) hâtemlü eşhâş gördiler. Ba’dehu bir büyük hâneye (7) geldiler ki der ü dîvârı serâser müzehheb kumâşlar-la (8) örtülmiş. Ve bir tarafda müşebbek pencereler gördiler. (9) Muķâbelesine varup tapu kıldılar. Ve dediler ki: “Rey, (10) size selâm etti. Ve sizûn-le hüsn-i mu’âmele taleb (11) eyitdi.” Pes, bir tercemân bu haberi âlup bir dirâz (12) kargu-yıla bir şahş i’lâm edüp ol dağı bir şahş-ı (13) âhara kezâlik kargu-yıla îşâl edüp ol dağı (14) bir kargu-yıla vezîre söyledi. Vezîr dağı bir kargu-yıla (15) pencereden içerü emîre söyledi. Ve kimler olup (16) murâdları ne idüğini i’lâm eyledi. Pes, emîr-i (17)

[62a]

mezbûr kargu-yıla vezîre, vezîr şahş-ı mezbûra ve şahş-ı (1) mezbûr dağı kargu-yıla tercemâna haber vërüp eyitdi ki: (2) “Mesâfe-i ba’idden gelmişsiz, murâduñuz ne ise (3) görüñ. Ve bu vilâyetden her ne isterseñüz âluñ.” (4) Ve İspanyollaruñ hedâyasını kabûl edüp her birinüñ (5) kitfine bir müzehheb destmâl âşup her birine bir mıkdar (6) sükker ve nohûd ve dâr-ı çînî vërdiler. Ve sarâyından (7) çıkup birer âta bindürdiler ve hâne-i kethudâya iletdiler. (8) Ve on iki fağfûrî, büyük tabaklar ile envâ’-ı eţ’ime (9) getürdiler. Ve aksam-ı hayvânâtdan çevirmeler (10) ve sirke ve limon ile murabbâ kavurmalar ve müsemmen (11) ıblıklardan kebâblar ve hamîr ile maţbûh bövrekler (12) ve mâhîçeler ve nâma’lûm mîveler getürdiler. Ve şeb (13) erişdükde sîm şem’dânlar ile bal mûmları yakup (14) kanâdîl ile saķf-ı hâneyi zeyn etdiler. Ve çok (15) mülebbes hıdmetkârlar ayağın tırdılar. “Ale’s-şabâh (16) yine fillere bindürüp şehri gezdürdiler. Ve iki (17)

[62b]

fîl yüki eţ’ime ve eşribe ve zencebîl ve karanfil vërüp sâhil-i (1) deryâya indürdiler. Ve Maluķa Cezîreleri’nüñ tahkîk (2) haberini vërüp keştîlere bindürdiler. Ve, “Maţlûbuñuz (3) arduñuzda kalmış.” diyü yine cânib-i şarka dönderdiler. (4) CEZİRE-İ BORNAY: Böyük cezîredür. Ve mâl ve metâ’ı çokdur (5) birinc ve üstür ve câmûs-ı mağz ve fîl ve tār-ı çînî ve karanfil (6) ve zencebîl bîhaddür. Gendüm ve şarâb ve har ciddâ yokdur. (7) Ve cezîre-i mezbûrede defne mişâl bir şecer biter ki her

¹⁰⁴ İmla hatası yapılmıştır. Doğrusu: *hîzân*

kaçan ki (8) varakı zemīne düşe fi'l-hāl hayy olup hayye mişāl sa'y (9) ve hareket eder. Ehl-i cezīrenün ba'zı 'üryan ve ba'zı mülebbes (10) gezerler. Ve kellelerine 'arakiyyeler geyerler. Ve cezīre-i (11) mezbūrede t̃ā'ife-i 'Arab'dan çok kimesne vardır ki (12) sünetlenürler. Ve kavm-ı mezbūr hamāma çok girürler. (13) Ve kitābetden habīrlerdür ammā kāğıdları yokdur. Kuşūr-ı eşcāra (14) ketb ederler. Mīnāyı ve kettān bezini katı istihsān (15) ederler. Ve hadīd ve jīveyi muhkem taleb etdiler. (16) T̃ā'ife-i mezbūre birbiri-yile katı ülfetkārdur. Ve cenk ve cidāl (17)

[63a]

sevmezler. Emīrleri ancak şikāra çıkar ve kat'ā kimesneye (1) kelām eylemez. Hāneleri eşcārdandur ammā ma'bedleri ve sarāy-ı (2) emīrleri ahcārdan binā olunmuşdur. Ve deryā içinde (3) 'azīm hışārları vardır. Kavm-ı mezbūr cinān ve caħīm (4) ve 'azāb ve na'īmden nesne fehmi etmezler ve biñ (5) söyleseñ bir kerre işitmezler. Ve Cenāb-ı 'İzzet'e lāyık (6) bir iş etmezler. Ba'dezālīk, Bornay'dan gidüp Zimbubon (7) Cezīresi'ne geldiler. Ve anda çok lülüler buldılar ki (8) ekşerī beyzu'l-hamām ve ba'zı beyzatu'd-decāc kadar var (9) idi. Ve beyz-i eşdāfdan on bir okka lahm ve bir def'a (10) yigrimi okka lahm-ı şāfī çıkdı. Andan gidüp biñ (11) beş yüz yigrimi birinde Cezā'ir-i Maluķa'dan Tidevriy Cezīresi'ne (12) geldiler. Meger ki cezīre-i mezbūrenün hākimi El-Manşūr nām (13) 'Arab'dan bir şahş idi. Keştileri gördükde bir zevraķa (14) süvār olup geldi. Egnine bir pīrehen geyüp miyānına (15) kemer kuşanmış, kellesine bir mendili üsküf gibi (16) büküp şarınmış, pābürehne, bir sefīneye çıkdı. (17)

[63b]

Bir katīfe örtülmüş kürsī kurdılar ki üstine oturdı. (1) Ve bir şaru katīfe kabā geydurdiler ve öñine birķac (2) zirā' çuķa ve atlas ve niçe birķac mīnā kadeh (3) ve subħa ve āyna ve bıķaķ ve maķaş kōdılar. Ve Rey'den (4) selām degirüp 'arz-ı muħabbet etdiler. Ve ticārete izin (5) taleb etdiler. Pes, El-Manşūr dahı anlara mülāyimet (6) ve mülātafat edüb: "Murāduñuz üzre hareket edüñ (7) ve ne yere isterseñüz gidüñ." diyü bey' ve şirāya (8) izin vērđi. Ve yine zevraķına bindi, hānesine gitdi. (9) Pes, kavm-ı İspanya beş ay ol cezīrede тұrup (10) ticāret emrini tamām etdiler. Bir torba karanfile (11) otuz zirā' kettān bezi ya on zirā' kırmızı (12) çuķa ya dört zirā' şaru çuķa narħ edüp (13) sāyır esbāba dahı her bir gūne narħ ta'yīn etmişler (14) idi. Ve etrāfdā olan cezāyırdan dahı çok (15) t̃ā'ife gelüp mu'āmele ve murābaħa ederlerdi. (16) Nevāhī-i mezbūrede bir nev' tūyūr vardır ki cüşsesi (17)

[64a]

katı haķīr ve lahmı şağīr ve gerden ve minkārı katı dırāzđur. (1) Ve kellesi küçük ve ayağı bir karış vardır cenāħları (2) yeri ile yokdur. Ammā her zamānda havā üzre тұrup (3) mādām ki hayđur zemīne inmez ve gāhī karanfil ve dār-ı çīnī (4) eşcārına konup anlarıñ evrāķını ekl ederler. (5) Ve rüzgār sākin olduķça konup otururlar. Ve yine (6) yel esicek kalkup giderler. Rīşleri katı laţīfdür. (7) Zībā sorğular ederler. Ve, "Laħmı ba'z-ı emrāza (8) nāfī'dur." dērler. CEZĀ'İR-İ MALUKA: Bīhad cezīrelerdür. (9) ve içlerinde meşhūr olan beş cezīredür: Teydori, (10) Tirnyati, Mat, Matil, Makiyan. Cezāyır-ı mezbūre (11) birbirine karībdür ve cümlesinün havāısı ıssıdır. (12) Ve cümlesinde karanfil ve zencebīl ve tār-ı çīnī ve zağferān (13) ve cevz vardır. Ammā Matil'de tār-ı çīnī çokdur. (14) Şekli dıraht-ı enār kipidür. Kışrı harāret-i şems ile (15) müteferriķ olup şoyılır. Cem' edüp güneşe qorlar, (16) yābis olur. Ve dıraht-ı mezbūruñ evrāķından (17)

[64b]

bir nev' āb istihrāc ēderler ki lūtf[-ı] rāyīha ve keşret-i (1) menfa'atda gülābdan rācīhdur. Ve Sebut ve Mat (2) ve Tirniyatı'de karanfil çokdur. Eşcārı 'azīmedür, (3) varaķı defne varaķı gibidür ve kışrı zeytūn (4) kışrı gibidür. Eşcār-ı mezbūrede karanfil 'inebāsā (5) hūşe hūşe biter evvelā aħdar ba'dehu beyāz olur (6) ve tamām olduğda surh olur ve yābis olduğda (7) siyāh olur. Her şecerden yılda iki kerre hāşıl (8) alınur. Ve cem' ēdüp āb-ı deryā-yıla şularlar. (9) Ba'dehu çāhlarda dermahzen ēderler. Eşcār-ı mezbūrenüñ (10) a'lāsı mürtefi' yerlerde peydā olandur. Düz yerlerde (11) nābit olanların şemeresi zuhūr ētmez ve üstinde (12) yemişi bitmez. Ve cezīreye vāşıl ve hudūd-ı (13) mesfūreye dāhıl olanlardan mervīdür ki: (14) Cevz-i hindī tāze ve raṭb iken kışrından iħrāc (15) olunsa maşakī gibidür. Pes, mezbūr cezāyır-ı mesfūre- (16) den bīnihāye karanfil ve zencebīl ve tār-ı çīnī ve tūṭī (17)

[65a]

ve bir nev' 'asel, ki lezzeti sükkere karībdür, sefīnelerine (1) taħmīl ēdüp gitdiler. Ve eşnā'-i tarīķda bīnihāye (2) cezāyır dahı görüp geçdiler. Ve sefīnelerüñ biri (3) meremmete muhtāc olup bir sāhilde kaldı. Ve biri (4) Pastiyan nām bir re'īs ile biñ beş yüz yigrimi ikisinde (5) San Luķa Limanı'na geldi. Elli altı biñ mīl mesāfe (6) seyr ēdüp üç yıldan on dört gün nākış sefer (7) ētdiler. Bu kışşadan İspanya katı hāz ēdüp (8) Portakal pürmelāl oldu. Ve Muğaliyan'ın kelāmına (9) i'timād ētmedüğine nādīm ve yolda kalan keştinüñ aħzına (10) 'āzim oldu. Vāķī'ā, ādem gönderüp ol sefīneyi (11) başdurdı. Ve re'īsini 'inebi'l-kelbden āveng (12) ēdüp ser-i serene aşdurdı. Pes, bu sebebden (13) iki fırkanuñ mābeynine hilāf düşüp şulh olunca (14) tarafeynden gemiler tonatdılar. Gāh yolda gāh mersālarda (15) birbirine çok hāsāret ētdiler. Ve birbirinüñ māl (16) ve metā'ını istibāhat ēdüp yediler. Ve ehl-i 'irfān (17)

[65b]

bu kışşayı gūş ēdüb: "İt dişi toñuz dirisinel!" dediler. (1) CEZİRE-İ AKUSAMİL: Bir cezīredür ki tūlī kırk mīl (2) ve 'arzı on iki mīldür. 'Avrat Burnı'ndan¹⁰⁵ bu'dı (3) yigrimi dört mīldür. Hāneleri seng ve türāb (4) ve sakfları sāz ve şamandur. Ehl-i cezīrenüñ cümlesi (5) 'üryanlardır. Zenlerinüñ tennūreleri vardır. Cümlesi (6) putperestler ve baluķcılardur. Ve cezīre-i mezbūrede mayıs (7) ve 'asel ve şem'-ı 'asel çokdur. Ve kilāba şebīh hayvān (8) vardır ki ğanem mişāl terbiyet ēdüp kıṭ'a kıṭ'a (9) sürerler. Ve mādesini terk ēdüp zeker[i]ni yerler. (10) Kırtaz nām bir şahş biñ beş yüz on sekizinde Kırtaz¹⁰⁶ (11) Limanı'ndan çıkup Ternide Cezīresi'ne vardı. Ve andan

¹⁰⁵ *Punta de las Mujeres*, şimdi *Isla de las Mujeres*. Not: *KİC* 59b-4'teki 'Avrat Burnı farklı olup buradaki çeviri isimlendirme doğru diğeri yanlıştır.

¹⁰⁶ *Coruña*, İspanya'nın kuzeyinde *Atlas Okyanusu* kıyısındaki bir şehir. Goodrich, Santiago olarak çevirmiştir (Goodrich T. D., 1968: 394). Ancak Korteş, *Yeni Dünya*'da *Küba* adasındaki *Santiago*'dan hareket etmiştir. Metin bize *Korunya*'dan hareket ettiğini söylüyor ki Korteş'in *İspanya*'dan hareket noktası burası olmalıdır. Yani Goodrich, muhtemelen, metnin yanlışlık

(12) daḥı ādem alup elli mellāḥ ve beş yüz şoltad ve çok (13) metā‘ ve zād ile Akusmil’e geldi. Ve anuñ kavmı ile (14) şulḥ édüp ‘Avrat Burnı’na vardı. Ve andan (15) gidüp Tavaşko Burnı’na ve limanına girüp (16) bir ‘azīm hışār gördiler. Ve ehl-i hışār çernıklar (17)

[66a]

ile istikbāl édüp sâhile çıkmakdan men‘ êtdiler. (1) Ve Kortoş niçe kerre şulḥa ve ḥüsn-i mu‘āmeleye kaşd êtdi, (2) rāzī olmadılar. Bi’l-āḥare ceng-ile hışārı ālup (3) üç yüz kadar ādem katl édüp yüz nefer kimesne esīr (4) êtdiler. Ve niçesi ceng eyyāmında şıbyān ve nisvānı (5) māl ve esbāb ile kūhlara nakl édüp perākende (6) oldılar. Ba‘dehu etrāfdan daḥı ‘asker cem‘ (7) olup kırk biñ kadar Hindī bir ‘arşada kavm-ı Fırank (8) ile muḥkem ceng êtdiler. Ammā tā’ife-i mezbūre (9) kaṭ‘ā ḥayl ve süvār ve cebe ve cevşen ve toḇ (10) tūfenk ve ḍarbzen şadāsını şavt-ı şavā‘ık (11) ve nüzül-ı ‘azāb taşavvūr êderlerdi. Pes, bi’l-āḥare ḥalk (12) ‘üryān, cemā‘at-ı ğurbān kipi seng-i sapan ile tağlara (13) tağıldılar. Ḍarb-ı tūfeng ve ceng-i Fırang’a tākat getürmeyüp (14) kaçdılar. Ol māl ve metā‘ı a‘dā öñinde şaçdılar. (15) Ve baḳıyyeti’s-suyūf olan kavm-ı Hindūyān nālān (16) ve ḥayrān bir yere cem‘ olup şulḥ kaşd êtdiler. (17)

[66b]

Ve ba‘z-ı hedāyā ile ḥākīm-i hışār-ı sābık Tavaşko’yı öñlerine (1) ālup Kortoş’a gitdiler. Kortoş daḥı anlaruñ (2) şulḥını kabūl édüp barışdılar. Ve birbiri-le ḥüsn-i (3) mu‘āmele édüp ālışdılar. Sūr-ı mezbūra Portonkan (4) dirlerdi. Yigrimi beş biñ ḥāne idi. Ekşer buyūti (5) caşş ve ḥacer ile binā olunup ammā cümlesinüñ saḳfı (6) sāz ve şaman idi. Ve hışāruñ yanında bir nehr-i (7) cārī var idi. Ḥāric-ı sūrda a‘lā bağçeler (8) ve zībā kāşāneler ve bīnaẓīr ḥāneler var idi. (9) Kavm-ı mezbūruñ libāsı, libās-ı Kıpçıyān’a şebīḥ idi. (10) Ve ḥūde ve siperlerinüñ ekşeri ḥaşeb ve ba‘zı (11) zehebden idi. Eyyām-ı rezimde penbelü kabālar geyer- (12) lerdı. Ve ḥarbe ve tīrler isti‘māl êderlerdi. (13) Ve cümlesi bütperestler idi. Andan gidüp bir nehre (14) geldiler ki ādına Palpopan dērlerdi. Nehr-i mezbūrda (15) bir nev‘ ḥayye¹⁰⁷ vardır ki mākiyān mişāl beyzalar vaż‘ (16) êder ki içinde toḥm-ı murğ gibi bi‘aynihi zerd ve sıfıdı (17)

yaptığını düşünerek *Santiago* olarak yanlış çevirmiş olmalıdır. Başka bir kaynakta Korteş’in San Lúcar de Barrameda’dan Yeni Dünya’ya hareket ettiği kayıtlıdır (Koestler-Grack, 2005: 13)
¹⁰⁷ Goodrich, bahsi geçen hayvanın ‘iguana’ olduğunu kaydetmiştir (Goodrich T. D., 1968: 397).

[67a]

vardur. Ol nâhiyenüñ kavmı âni ekl ederler. Ve bir nev' (1) kazlar vardur ki bedeni siyâh ve cenâhları sipîddür. (2) Şadrından zîbâ sorğuclar peydâ ederler. Ve bir kazı (3) bir esîre istibdâl ederler. Ve 'azîm murg[-i] sakâlar (4) vardur ki bir demde üç yaşar oğlanı bel' eder. (5) Ve nevâhî-i mezbûrede senânîr-i vahşıyye ve kûrûd ve usûd (6) bîhaddür. Ayonokli nâm bir nev' hayvân vardur ki (7) cûşsede sinnûr kadardur ve kellesi ve minķârı (8) ördek gibidür ve pâları ğanem mişâl iki çataldur (9) ve mûları kirpi gibidür ve kellesinde gemükden (10) bir tākyesi vardur ki ğuşları tākyleden hâric- (11) dur ve zâhrında yine gemükden bir cûşsesi (12) vardur ki ğâh cem' édüp ğâh feth eder ve zenebi (13) hirre mişâl dırâzdur. Ol maķâmıdan ğüzer édüp (14) cānib-i ğarba 'azm êtdiler. Nāĝeh San Covan de La Limanı'na (15) yetdiler. Ve anda sâhile çıkup ol nâhiyenüñ (16) kavmı ile hûsn-i mu'āmele êtdiler tâ ki Fotosta (17)

[67b]

Hışârı'nuñ hâkimi Tevdeyle dört biñ âdem ile ğelüp (1) çok hediye getürdi. Sûr-ı mezbûr sâhil-i baħrdan (2) sekiz mîl ba'îd idi. Ve kavmınuñ ekşeri penbenden (3) libâslar geyerlerdi ve ba'zı 'üryân gezerlerdi. (4) Kortoza anlara Rey'den 'arz-ı muħabbet êtdi ve: "Sizüñ-le (5) hûsn-i mu'āmele eder." dedi. Tovdeyle eyitdi: "Bizüm bir 'azîm (6) melikimüz vardur. Ādına Motesavma dërler. Vech-i (7) Arz'da ānuñ kipi 'azîm pâdîşâh yokdur. Hâlâ (8) Meşiko'da sâkindür. Sizüñ haberiñüz āña îşâl edeler. (9) Zannum budur ki sizden katı ħazz eder. Metā'ıñuza (10) raĝbet eder." Pes, kavm-ı İspanya'nuñ eşķâl ve evzā'ını (11) ve âlât ve esbābını bir destâra taşvîr édüp (12) bir peyk ile Motesuma'ya gönderdi. Sekiz ğünden (13) soñra hediyyeler getürdi. Mûnaķķaş libâslar ve bînazîr (14) bürdeler ve sipîd ve surħ tuĝlar ve sîm şahanlar (15) ve bir zer-i hâlişden müdevver bir şahîfe ki vezni iki yüz (16) okķa ve üstinde şekl-i ħurşîdi bedāyi'-ı şanāyi' (17)

[68a]

ile taşvîr ve taħrîr êtmîşler ve sîm[-i] hâmdan bir şahîfe (1) daħı ki vezni yüz dört okķa ve üstinde şekl-i kameri (2) aħsen-i vücûh üzre göstermişler ve bu şahîfeler (3) ile şems ve kamere 'ibâdet êtdüklerini ta'rîz êtmîşler. (4) Ve peyk[-i] mezbûr bu vech-ile ħaber daħı getürdi ki: "İlâhâze'l-ân (5) sizden bu diyâra ğelmiş yokdur. Sizüñ-le mu'āmeleden ħazz (6) ederüz. Ammâ ictimā' mümkün degildür. Ol sebebden ki (7) benüm mizâcumda za'f vardur. Ĥarekete kâdir degülem. (8) Ve yollarda şarb yerler ve maħûf yeller vardur. Siz daħı (9) bunda gelemesiz. Her ne murâd ederseñüz Tevdeyle size (10) taħşîl eylesün." Kortoza daħı bir mıkdar hediye tertîb (11) édüp Mevtesavma'ye selâm ile ħaber gönderdi ki: (12) "Bizüm emîrimüzüñ emri budur ki elbette sizüñ-le mülākât (13) édüp anuñ aħbârını size bi'z-zât îşâl ederüz. (14) Bu maķâma vâsıl olınca sekiz biñ mîl yer sefer êtdük (15) ve şedāyîd-ı baħruñ bîħad merâretin çekdük. Henüz bizüm-le (16) anlar mābeyninde iki yüz seksen mîl yer

kalılmışdur. Anuñ (17)¹⁰⁸

[68b]¹⁰⁹

kuṭbuñ hāḳḳ-ı vasaṭında saṭḥ-ı felek üzre bir dāyire-i ‘aẓīme (1) i‘tibār edüp ādına Mu‘addilī’n-Nehār ve dāyire-i mezbūreyi (2) üç yüz altmış cūze taḳsīm edüp her cūze bir derece ve her (3) dereceyi altmış cūze taḳsīm edüp her birine bir daḳīḳa (4) demişler. Ve kürre-i Arz’dan dāyire-i mezbūrenüñ muḥāzātında (5) vāḳı‘ olan mevāzı‘a Ḥaṭṭ-ı İstivā demişler. Lācerem, kürre-i (6) Arz dāyire-i mevhūme ile iki kısım olup bir kısmı (7) ceḥet-i kuṭb-ı cenūbī ve bir kısmı ceḥet-i kuṭb-ı şimālīde vāḳı‘ (8) olur. Ba‘dehu cirm-i felekde bir dāyireyi daḥı i‘tibār (9) eylemişler ki kuṭbeyne mürür edüp dāyire-i Mu‘addilī’n-Nehār’a (10) iki mevzı‘da teḳāṭu‘ eyleye ve bu dāyireye Dāyiretü’l-Ufuk (11) diyüp cānib-i şarḳda vāḳı‘ olan mevzı‘-ı teḳāṭu‘a (12) nokṭa-ı meşriḳ ve maṭla‘-ı i‘tidāl demişler. Pes, kaçan ki kürre-i (13) Arz üzre bu dāyireye muḥāzā bir dāyire daḥı farz (14) oluna, lābud, sābıḳā mezkūr olan iki kısmuñ her biri (15) iki kısım olup mecmū‘-ı kürre-i Arz aḳsām-ı erba‘aya (16) münḳasım olur. Ve aḳsām-ı mezbūreden ikisi bu veche (17)

[69a]

üzre taşvīr olundukda bāḳısı daḥı mezkūra kıyās (1) ile münfehim olur. Allāhu a‘lemu.¹¹⁰ (2) Tahḳīḳ: Naşır-ı Tūsī, Tezkire’de demişdür: (3) “Ekser-i ‘umrān ve ḡalīb kurā ve büldān ṭaraf-ı şimālīde vāḳı‘dur. (4) Ve kürre-i Arz’uñ ma‘mūr olan yeri rub‘eyn-i şimālīyyenüñ biridür. (5) Ve erbā‘-ı bāḳıyenüñ ḥālī meḥlūl ve mestūr ya mā‘-i baḥr ile (6) maḡmūrdur.” Ve ba‘z-ı ‘ulemā: “Nāḥıye-i cenūbda kıllet-i ‘imārete bā‘is, (7) medār-ı ḥazīz Şems’e kurb ile şiddet-i ḥarāret ḥādīs (8) olduğudur.” demişler zīrā ḥazīz-ı mezkūr fihāze‘l-ān (9) evāḥır-ı kavıda mekān etmişdür. Lākin, Naşır-ı Tūsī (10) bu ḳavla i‘timād ve i‘tibār etmeyüp emr-i mezbūruñ şiddeti ḥarārete (11)

[69b]

sebeb olduğını inkār eylemişdür. Ve Mevlānā Nizām kitāb-ı (1) mezkūruñ şerḥinde, taḳz ve ibrām meslegine sālīk (2) olup cānib-i ḥazīzda Şems’uñ Arz’a şiddet-i ḥarāret (3) iḥdās etdüğine delīl iḳāmet edüp hükm (4) eylemişdür ki: “Şems burūc-ı cenūbıyyeye ḥulūl etdükde meyl-i (5) a‘zama ḳarīb olduğca aña müsāmit olan emkine şiddet-i (6) ḥarāret sebebi ile ḳābil-i sūknā ve iḳāmet degildür. (7) Pes, medār-ı şems-i ḥazīzı meḳşūf olduğı taḳdīrce (8) daḥı şiddet-i ḥardan mesken ve maḳarr olmak mümkün degildür.” (9) Fakīr-ı pūrtakşīr eydür ki: Bāb-ı şālīsde mezkūr olan (10) rivāyāt-ı mütevātire ıḳtızā eder ki nişf-ı cenūbīnüñ mā‘-i (11) baḥr ile maḡmūr ve ‘unşur-ı āb ile mestūr olmayan (12) nevāḥīsinde medārāt-ı ḥazīziyyeye muḥāzā olan

¹⁰⁸ Sayfa süreği *daḥı* olarak yazılıdır. Metnin takip eden sayfası eksiktir, *THG*’de mevcuttur.

¹⁰⁹ Metnin bir önceki sayfası eksiktir, *THG*’de mevcuttur (Özyurt, Temelkuran, & Yavuz, 1999: 47)

¹¹⁰ Bu cümleden sonra Dünya’yı temsilen bir daire ve kutuplarla ekvator çizgisinin gösterildiği bir çizim bulunmaktadır

emâkin, (13) kâbil-i süknâ ve te'ayyûş ola. Ve 'arz-ı cenûbî mîkdârı meyl-i (14) a'zamdan zâyid oldukça şiddet-i sermâ ve bürüdet-i (15) havâ terakkî bula. Naşîr-ı Tûsî Tezkire'de demişdür: "Kadr-i (16) mezbûr, ya'nî, kûtr-ı ma'mûruñ ekşeri etrâfını muhîtdur. (17)

[70a]

Ve cânib-i ğarb ve şimâl ve cehet-i şark ve cenûbuñ hâlî ma'lûm (1) olup mâ'-i bahr ile muhâf olması muḳarrerdür. Ammâ cânib-i (2) ğarb ve cenûbda zıkr olundı ki menâbı'-ı Nîl semtine sâ'ir (3) ve vâğıl olanlar bir ḥadde vâşıl oldılar ki 'arz-ı cenûbî (4) on dereceden zâ'id olup henüz sâhil-i bahra vâşıl (5) ve kûtr-ı mezbûrî dahı Baḥr-ı Muḥîṭ idüğine delîl bulmadılar. (6) Ve şimâl-ı şarkuñ dahı hâlî müşevveş ve mükedder (7) ve bahruñ ihâtası ğayr-ı muḳarrerdür." Faḳîr-ı pûrtakşîr eydür ki: (8) Cenûb-ı ğarbuñ hâlî katı mekşûf ve ol kûtrı bi't-tamâm bahr ihâta (9) êdûgi meşhûr ve ma'rûfdur. Ol sebebden ki avâyıl-ı (10) mi'e-i 'âşireden berü Portokal-ı bed-fi'âluñ sefâyın-ı nekbet (11) mekâmini cânib-i Sebte'den Baḥr-ı Okıyanus'a dâḥıl ve sevâhil-i (12) Mağrib'de seyr êdüp cehet-i cenûbda vâğıl olurlar. (13) Ve andan cânib-i şarka müteveccih olup menâbı'-ı Nîl olan Cibâl-ı (14) Kıvrıuñ verâsından geçerler. Ve mesmû' olan üzre (15) mevzî'-ı mezbûrda küllî ḥavf ve ḥaṭar çekerler. Ba'dehu (16) Baḥr-ı Kıvrıuñ cibâlından mürûr ve ekşer sevâhil-i Sind ve Hind'e (17)

[70b]

'ubûr êderler. Ve ḥüsn-i ittifâk ve luṭf-ı tedbîr ile ekşer benâdır-ı (1) Sind ve Hind'i teşhîr êtmîşlerdür. Ve ol nevâhîde vâkı' (2) Bilâd-ı İslâmıyye'den niçesine tazâyık ve ebnâ'-i sebîlden (3) tüccâr-ı müslimîne kaṭ'-ı tarîk êderler. Eger bir zamân dahı (4) bunlara ırḥâ'-i 'ınân ola Baḥr-ı Kıvrıuñ'a yol bulurlar. (5) Ve sevâhil-i Hicâz'a hücum êdüp mücâvirân-ı Harem-i Muḥterem'i rencide (6) kırlurlar. Emr-i 'acîb ve kâr-ı ğarîbdür ki bir bölük tã'ife-i (7) pürnekbet bu vech-ile kavî himmet êdüp ğarbdan şarka gideler. (8) ve şedâ'id-i rûzgâr ve belıyyât-ı biḥâra taḥammül êdeler. (9) Ve Diyâr-ı Rûm ve bu merzibûm anlara nisbet nişf-ı (10) tarîkda vâkı' iken ol diyâruñ fethine kaşd olunmaya. (11) Ve nevâhî-i mezbûrenüñ teşhîrine selâṭîn-i 'Osmanıyye'den tãlib (12) bulunmaya. Ma'azâlik ol ṭarafa seyr ü güzâr menâfı'-ı bîşümârı (13) müstemil olup esbâb-ı rağbet ve mücibât-ı kaşd (14) ve 'azîmet dâ'ire-i ḥadd ve 'adden bîrûn ve mertebe-i (15) şerḥ ve beyândan efzûndur. Eger Diyâr-ı Mısıryye'den (16) Süveys nâmı ile ma'rûf olan maḳâmdan tertîb[-i] (17)

[71a]

sefâ'in ve 'amâ'ir ve tenfîz-i cuyûş ve 'asâkir kılınsa ve anlara (1) bir emîr[-i] şâhib[-i] tedbîr ve re'îs-i behrâm intikâm zamm olunsa ki (2) kemâl-ı şıyânet ve farṭ-ı şecâ'at ile mevşûf (3) olup âyîne-i ḳalbı ğıll-ı ṭama'dan hâlî ve ḥâne-i derûnı (4) ğayret-i İslâm ve taḥşîl-i nâm ile mâlî ola. Az müddetde (5) zabṭ-ı ma'âkıl ve teşhîr-i bilâd ve küffâr-ı ḥâkısârı ol (6) kûtrdan ṭard ve ib'âd êderdi. Ba'dezâlik, ma'lûm (7) ola ki: 'Ulemâ'-i hey'et ve fuṣalâ'-i ḥikmet nokṭa-ı mağribden (8) nokṭa-ı maşrik cehetine vâkı' olan eb'âda etvâl ve dâyre-i (9) Ḥaṭṭ-ı İstivâ'dan kûtbeyn semtine vâkı' olan eb'âda 'urûz (10) demişler. Pes, bu iki i'tibâr ile her beledüñ rub'-ı meskûndan maḳâmı (11) ve ḥaddı ma'lûm olur. Ve her beledüñ beled-i âḥara nisbeti imtiyâz (12) ve ta'ayyün bulur. Höca Naşîr, Tezkire'de demişdür ki: "Cumhûr, (13) mebd-e-i etvâl-ı cânib-i ğarbdan i'tibâr êdüp mebd-e-i 'imârâtı (14) Cezâ'ir-i Ḥâlidât'dan farz êtmîşler ve Cezâ'ir-i Ḥâlidât altı (15) cezîredür ki Zuḳâḳ-ı Sebte'den ḥâric ve Muḥîṭ-i Ğarbî'de dâḥıl (16) ve Arz-ı Habeşe'ye muḳâbildür. Ve cezâ'ir-i mezbûre sâbıkâ (17)

[71b]

ma'müre ve hālā mā'-i baħr ile mağmüredür. Ve ba'z-ı kibār (1) tül-i beledi, sāhil-i Baħr-ı Ğarbī'den i'tibār etmişler- ki iki haddüñ (2) mabeyni devr-i Mu'addili'n- Nehār'dan on derecedür- ve cānib-i (3) şarkda muntehā-yı 'umrān Kink Diz¹¹¹ demeg-ile ma'rūf mekān- (4) dur." Şāhibu't-Tuhfe demişdür ki: "Maķām-ı mesfūr 'ulemā'-i şark (5) içinde maķarr-ı şeyātīn olmağ-ıla meşhürdür. Ve etvāl (6) cānib-i şarkdan i'tibār edenler katında mebde'-i etvāl (7) maħall-ı mezbürdür. Ve sābıkā hūkemā'-i Hind'ün raşadı (8) ol maķāmda vākı' olmuşdur. Ve sāhil-i Baħr-ı Ğarb'dan bu'dı (9) yüz yetmiş derecede nihāyet bulmuşdur. Ve bu iki mezkūr (10) olan muntehānuñ vasaatında Haṭṭ-ı İstivā üzre bir maķām (11) farz edüp ādına Kūbbetü'l-Arz dērler. Ve ba'z-ı (12) kavm Kūbbetü'l-Arz'ı vasaat-ı ma'mürede farz edüp "Arz-ı beled (13) otuz üç ve tül-ı beled toksan derece olduğı maķāmda- (14) dur." demişler ve 'alāküllü hāl Kūbbetü'l-Arz mebde'-i (15) ğarbīden rub' devr üzre farz olunup elbette mabeyn-i (16) nihāyeteyn-i nişf-ı devr kürre-i Arz olur. Ba'dezālik, eb'ād-ı 'urūz (17)

[72a]

hasebi-le rub'-ı meskūnı aķālīm-i seb'aya taķsīm etmişler. (1) Ve dāyire-i Haṭṭ-ı İstivā'ya müvāzī yedi dāyire farz edüp (2) her iki dāyirenüñ mabeynine bir iķlīm demişler. Lācerem, her iķlīm-i (3) evvel, iķlīm-i şānīden etvāl belki her iķlīmüñ evveli (4) āhırından mufaşşal olup iķlīm-i sābi'üñ mesāfatı (5) cümleden aķall olur. Pes, iķlīm-i evvelüñ ibtidāsı bihasebi (6) 'l-'arz Haṭṭ-ı İstivā'dan farz olunup cānib-i (7) kuṭb-ı şimālīye mümtedd olur. Ve bu i'tibār üzre dāyire-i (8) Haṭṭ-ı İstivā aķālīm-i seb'aya serhadd olur. Lākin (9) Haṭṭ-ı İstivā'ya karīb olan mevāzı'da kıllet-i 'umrān (10) ve teferruķ-ı büldān sebebi ile cumhūr katında iķlīm-i (11) evvelüñ mebde' ol maķāmdur ki 'arz on iki derece (12) ve kırk dakīka ola. Ve bā'is-i mezkūr sebebi ile Haṭṭ-ı İstivā'nuñ (13) verāsında aķālīm i'tibār etmediler ve tarḥ ve taķsīm (14) tarīķasına gitmediler. Ma'azālik, Baṭlamyus, Coğrafiya'da (15) hūkm eyledi ki: "Haṭṭ-ı İstivā'nuñ verāsında on altı derece (16) ve yigirmi beş dakīkaya varınca 'umrān ve etrāf-ı Zenc (17)

[72b]

ve Habeşe'de ba'z-ı büldān vardır. Ve mebde'-i aķālīmi (1) Haṭṭ-ı İstivā'dan i'tibār edenler katında āhır-ı iķlīm-i sābi' (2) ol maķāmdur ki 'imāret ve sūknā munķaṭı' ola. (3) Ve kütüb-i mu'teberede masṭūr ve elsun-ı şikātda (4) meşhürdür ki cānib-i şimālda nihāyet-i 'imāret, ki kābil-i (5) sūknā ve iķāmetdür, Cezīre-i Tevlā'dur ki 'arzı altmış (6) üç derece ve etvāl-ı nehārı yigirmi sā'atdur. Baṭlamyus, (7) Macisṭī'de demişdür ki: "Altmış dört 'arzında daħı 'imāret (8) vardır. Ve kuṭr-ı merķūmuñ sūkkānı Şaķālibe'den bir kavm[-ı] (9) nāma'lümdür." Ve Coğrafiya'da demişdür ki: "Arz-ı

¹¹¹ Kangdiz veya Kang Dezh (Ragep, 1993: 250)

altmış (10) altı dağı fi'l-cümle maḥall-ı 'imāretdür ve anlaruñ (11) etvāl-ı nehārı yigirmi üç sâ'atdur. Ve maḳām-ı mezbûrda (12) sâkin olan aḳvām mesîr-i şemsden ba'îd olduğı (13) sebebden nâpuḥte ve ḥām olup kılet-i idrāk (14) ve ḥuzûz-ı nefsanıyyeye kemâl-ı inhimâkda vuḥûşa (15) beñzerler. Ammâ kılet-i 'imāret teferruḥ ve sükûn (16) ve iḳâmet sebebi ile mebd'e-i aḳālîmi Ḥaṭṭ-ı İstivâ farz (17)

[73a]

etmeyenler katında âḥır-ı iḳlîm-i sâbi' ol maḳâmdur ki 'arz (1) elli derece yigirmi daḳîḳa olup etvāl-ı nehārı on iki (2) sâ'at ve rub' ola. Tezkire'de mezkûrdur ki: “‘Arz (3) elli dört dereceden tecâvüz êtdükde etvāl-ı nehâr (4) on yedi sâ'at olur. Ve elli sekiz dereceye vâşıl (5) olduğda tamâm bir ây olup yetmiş üç derecede üç (6) ây ve nısf olur. Ve 'arz-ı beled tamâm rub' devr olan maḳâmda (7) etvāl-ı nehâr nısf senedür. Pes, lâzım gelür ki ol (8) maḳâmuñ sene-i kâmileşi yek şeb ve rûz içinde maḥşûr (9) olup leyl ve nehâr ve rûz-ı rûşen ve şeb-i târ (10) Ḥaṭṭ-ı İstivâ gibi ol maḳâmda dağı dâymâ berḳarâr ola.” (11) Kurtubî, Mesâlik'de demiş: “İḳlîm-i evvel cânib-i şarḳdan manzûr (12) olduğı taḳdîr üzre aḳâş-ı Bilâd-ı Şîn'den sevâḥil-i (13) Sind'e mürûr êder. Ba'dezâlik, lücce-i Baḥr-ı Ḥabeşî'ye dâḥıl (14) olup Cezîre-i Kûk'e vâşıl olur. Ba'dehu Cezîre-i 'Arab (15) ve Arz-ı Yemen ve beriyye-i Mağrib'e mürûr êdüp sâḥil-i Baḥr-ı Mağrib'de (16) nihâyet bulur. Pes, bilâd-ı ma'rûfe ve emâkin-i mevşûfe (17)

[73b]

-den Zafâr ve 'Ummân ve 'Aden ve Ḥaḍramevt ve Şan'â' (1) l-Yemen bu iḳlîmde vâḳı' olur. İḳlîm-i Şânî: Cânib-i mezbûrdan (2) mu'teber olduğı taḳdîrce Bilâd-ı Yemen ve Hind ve Sind'e (3) mürûr, ba'dehu, Baḥr-ı Aḥḍar ve Baḥr-ı Başra'ya 'ubûr êdüp (4) Arz-ı Necd ve Tehâme'den Cezîre-i 'Arab'ı kaṭ' êder. Pes, (5) Yemâme ve Hicr ve Baḥreyn ve Ḥicâz ve Mekke ve Tâ'if (6) ve Medîne-i Seyyidi'l-Kevneyin bu iḳlîmde vâḳı' olur. (7) Ba'dehu Arz-ı Ḳulzum'ı kaṭ' êdüp Arz-ı Mağrib'e dâḥıl (8) olur. Ve Bilâd-ı Efrîkıyye'den geçüp Baḥr-ı Mağrib'e vâşıl (9) olur. İḳlîm-i Sâlis: Bilâd-ı Şîn'e ba'dehu Bilâd-ı Hind'e (10) mârr olur ki Medîne-i Ḳandehâr andadur. Ba'dehu Bilâd-ı (11) Sind'üñ şimâlına güzêr êdüp Kâbil ve Kirmân-ı Ceyerût (12) ve Sicistân bu iḳlîmde vâḳı' olur. Ba'dehu sevâḥil-i (13) Baḥr-ı Başra'ya mürûr êdüp Medîne-i Aştahr¹¹² ve Sâbûr (14) ve Mihrûbân ve Siyrâf ve Sebḳır / Sibḳır¹¹³ ve bunlara ḳarîb olan (15) mekân bu iḳlîmde vâḳı' olur. Ba'dehu Kûr Ahvâz'a (16) 'ubûr êdüp 'Irâḳ ve Vâsıt ve Bağdâd ve Kûfe ve Enbâr (17)

[74a]

ve Hît ve Başra bu iḳlîmde vâḳı' olur. Ba'dehu (1) Bilâd-ı Şâm'a mürûr êdüp Hıms ve Dimaşḳ veve(2) ve 'Akkâr ve Sâve ve Ṭaberiyye ve Beytü'l-Muḳaddes ve Remle (3)

¹¹² اصطخر Iştahr (el-Bekrî, 1992: 183).

¹¹³ سینیز Sînz (el-Bekrî, 1992: 184).

ve ‘Askalân ve Medâyin ve Kulzum-ı Selemye bu iklîmde vâkı’ (4) olur. Ba‘dehu esâfil-i Arz-ı Mısr’ı kat’ edüp (5) Fermâ ve Teniyis ve Dimyât ve Reşîd ve Feyyûm ve Fustât (6) bu iklîmde vâkı’ olur. Ba‘dehu İskenderiyye’den (7) mürür edüp Bilâd-ı Berka’ya ‘ubûr eder ve Arz-ı (8) Efrîkıyye’den geçüp Baħr-ı Mağrib’de nihâyet bulur. (9) Pes, Tarâblus ve Kırvân ve Fâs bu iklîmde dâhıl olur. (10) İklîm-i Râbi’: Bilâd-ı Tebbet ve Ĥorâsân’a güzer edüp (11) Semerkand ve Belh ve Āmid ve Hirat ve İsfahân ve Serahs (12) ve Tûs ve Naysâbûr ve Nihâvend ve Deynûr ve Ĥalvân (13) ve Mûşıl ve Nışîbîn ve Ĥocend ve Fergâna ve Kâlikala ve Raķka (14) ve Usrûsene bu iklîmde vâkı’ olur. Ba‘dehu şimâl-ı (15) Şâm’a mürür edüp Malaṭıyye ve Ĥaleb ve Kınese Reyn ve Anṭakya (16) ve Tarâblıs-ı Şâm ve Ādana ve Tarsûs ve ‘Ammûriyye (17)

[74b]

ve Lâzıkıyye bilâkelâm bu iklîmde vâkı’ olur. Ba‘dehu (1) Baħr-ı Şâm’a duħûl ve Cezîre-i Kıbrıs’a vuşûl bulur. (2) Ba‘dehu Arz-ı Mağrib’den Bilâd-ı Tanca’ya güzer kılpup Baħr-ı Ġarbî’de (3) muntehî olur. Pes, Bilâd-ı Endelûs’den Kırṭuba ve ĥavâlîsi, (4) bu fenûñ ahâlîsi katında, bu iklîmde vâkı’ olur. (5) İklîm-i Ĥâmis: Bilâd-ı Ye’cûc’dan geçüp ba’z-ı Bilâd-ı (6) Ĥorâsân’a mürür eder. Ba‘dehu Bilâd-ı Rûm’dan Ĥarşane’ye (7) vâşıl olup sevâhil-i Şâm’a ‘ubûr eder. Ba‘dehu (8) Bilâd-ı Endelûs’den geçüp Baħr-ı Ġarbî’de nihâyet bulur. (9) Pes, Balensiye ve cemî’-ı Şarkî Endelûs bu iklîmde vâkı’ olur. (10) İklîm-i Sâdis: Bilâd-ı Ĥazaz’dan Baħr-ı Taberistân’a ve memâlik-i (11) Rûm’dan Bilâd-ı Berbercân’a mürür edüp Baħr-ı Mağrib’de nihâyet (12) bulur. Ve Ammâsayân ve Cāhindûr ve Koşantāniyye (13) ve avāħır-ı Bilâd-ı Efrenci bu iklîmde vâkı’ olur.” Faķır-ı (14) pürtaķşîr eydür: Medîne-i Koşantāniyye-ki ĥâlâ meĥâsîn-i (15) şe’â’ir-i İslāmıyye ile memlû ve mümtâz ve maķarr-ı (16) serîr-i Devlet-i ‘Oşmāniyye olmağıla serbüleñd ve serfirâzdur- (17)

[75a]

İklîm-i sâdisden ‘add eylemek ĥükemâ’-i kudemānuñ (1) kavlına muṭâbık ve ezyâc-ı meşĥûrede vâkı’ olana (2) muvâfiķdur. Lâkin, vech-i şavâb ve ĥaķķ-ı ĥıṭâb budur ki: (3) Maħrûse-i mezķûre evâsıt-ı iklîm-i ĥâmisde vâkı’dur. (4) Ve bu ĥuşûşda delîl-i kâṭı’ ve burĥân-ı sâṭı’ budur ki (5) belde-i mezbûrenüñ ‘arzı fı’l-ĥaķîķa kırķ bir derece ve on (6) beş daķîķadur. Ve sâ’ât-ı eṭvâl-ı nehâr, ‘inde’l-ımtihân (7) ve’l-i’ṭibâr, taķrîben on beş ‘aded olduğı zāhırdur. (8) Ma’azâlik, sâbıkâ mezķûr ve bu evrâķ-ı kalîlede müşbet (9) ve maşṭûrdur ki iklîm-i ĥâmisüñ vasaṭında ‘arz kırķ bir (10) derece on beş daķîķa olup eṭvâl-ı nehâr on beş (11) sâ’atdur. Ve kıdve-i erbâb-ı tedķîķ -Mevlânâ Kâḍızâde- (12) bu mes’ele yi taĥķîķ etmeyüp medîne-i mezbûreyi iklîm-i (13) sâdisden ‘add eylemişdür. İklîm-i Sâbi’ daħı cānib-i şarkdan (14) i’ṭibâr olunduğı taķdîrce şimâl-ı Ye’cûc’dan Bilâd-ı (15) Etrâķ’a mürür eder. Ve sevâhil-i Baħr-ı Taberistân’dan geçüp (16) Bilâd-ı Bercân ve Şaķâl[i]be’ye ‘ubûr eder. Ve aķṭâr-ı (17)

[75b]

mezbüreden mürür étdükden soñra Vâyil nâm bir cezîrede (1) müntehî olur. Ve aḳālîm-i mezbûre taşvîr ve tahrîr olunduḳda (2) rub‘-ı meskûn bu şüreti bulur, Allâhua‘lem.¹¹⁴(3) Mes‘ûdî, Mürûc‘da Coğrafiya‘dan nakl eder ki: ‘Ahd-ı (4) Baṭlamyus‘da müdûn-i dünyâ dört biñ beş yüz otuz (5) üç ‘aded idi. Ve ‘aded-i cibâl iki yüzden (6) zâ‘id ve kürre-i Arz‘ı muḥîṭ olan biḥâr beş ve cümle ‘arz- (7)

[76a]

dan nâbi‘ olan ‘uyûn-ı kibâr iki yüz otuz ve iḳlîm-i seb‘ada (1) ‘ale‘d-devâm câriye olan enhâr iki yüz yetmişdür. (2) Ve her iḳlîmüñ vus‘atı toḳuz yüz fersahda toḳuz yüz (3) fersahdur. Kitâb-ı mezbûrdan mevzı‘-ı âḫarda mezkûrdur: (4) Arz-ı Habeşe ve sâ‘ir-i Sûdân yedi yıllık mesâfedür. (5) Ve Arz-ı Mısır, Arz-ı Sûdân‘uñ altmış cüzinden bir cüzdür. (6) Ve Arz-ı Sûdân cümle-i arzdan bir cüzdür. Ve cümle-i arz (7) beş yüz yıllık mesâfedür. Şülüşi, miyâh-ı bahr-ıla mestûr ve maḡmûr (8) ve şülüşi ḫarâb ve ḫâlî ve şülüşi meskûn ve ma‘mûrdur. (9) FASL sâbıkâ mezkûr ve bu veçh-ile muḫarrer ve mastûr (10) olmışdur ki kürre-i Arz‘dan ḳuṭr-ı meḳşûf-ı muḥîṭ olan (11) ‘unşur-ı âb maḳarrından ḫareket ve ıztırâb (12) édüp mevâzi‘-ı hâviye ve emâkin-i ḡâ‘ireye nüzûl ve duḫûl (13) eylemişdür. Lâcerem, rub‘-ı meskûnuñ ba‘z-ı aḳṭarı (14) mâ‘-i bahr ile maḡmûr olup aḳālîm-i seb‘anuñ niçe (15) mevâzi‘ı âb-ıla mestûr olmışdur. Pes, lâ‘ik budur ki (16) ḡurer-ı cevâhır-ı aḫvâl-ı biḥâr bervech-i icmâl ve ihtîşâr (17)

[76b]

benân-ı ḫâme-i miskîn ‘imâme ile silk-i beyâna nazm olunup (1) ḫikâyât-ı sevâḫil ve rivâyât-ı mevârid ve menâzil (2) lisân-ı kılîk-i mu‘cizbeyân ile şerḫ ve ‘ayân oluna tâ ki (3) vaż‘-ı kitâbdan ve tertîb-i faşl u bâbdan maḳşûd-ı (4) aṣlî olan Dünyâ-yı Cedîd ne ḳuṭrda bedîd (5) olup ṭurûḳdan ḳanḳı ṭarîḳ ile tevaşşul ve biḥârdan (6) ḳanḳı bahr ile tevessül müyesserdür ma‘lûm ve mefhûm ola. (7) Ve bu bâbda Şâriḫü‘t-Tezkire Mevlânâ Nizâm‘uñ (8) kelâmını munaḳḳaḫ ve muntazam ve cem‘-ı fevâ‘id ve ṭarḫ-ı (9) zevâ‘idde müselleme görüp ânuñ kelâmına binâ (10) ve ânuñ eşerine iḳtidâ eyledüm. Ve eşnâ‘-i kelâm ve başt-ı merâmı (11) ba‘z-ı zamâ‘im vâḳı‘ olduḳça ḳâ‘ilini ta‘yîn ve kitâbını (12) tebyîn eyledüm. Pes, imdi Mevlânâ Nizâm bu vech-ile (13) bed[â]‘-i kelâm ve takrîr-i merâm eylemiş ki: “Cânib-i cenûbdan (14) cümleten ceḫet-i şimâla memdûd ve ḫadd-ı ma‘mûrda dâḫıl (15) olup ḫudûd-ı mu‘ayyene ile maḫdûd dört ḫâlîc (16) vardır ki cümleñüñ aṣlı olan muḥîṭ-ı a‘zam[a] Bahr-ı Şarḳî (17)

¹¹⁴ Burada yuvarlak bir dünya temsili ve kuzey yarım küredeki yedi iklimi gösteren paralel ve meridyenlerin çizildiği bir şekil bulunmaktadır.

[77a]

derler.” Cānib-i ğarba ittişālî ve ḥaḳīḳat-ı ḥālî ma‘lûm olmaduĝı (1) sebebeden fakîr-ı pûrtakşîr eydür ki: Sâbıkâ işâret (2) olunmuşdur ki Baḥr-ı Şarkî’nüñ Muḥîṭ-i Ğarbî’ye ittişālî bedâhet (3) ṭabaḳasına vâsıl ve aḥbâr-ı mütevâtire sebebi ile (4) derece-i ‘ilm-i yakîn ḥâşıldur. Lâkin, Mevlânâ Nizâm (5) bu ḥuşûşda mes’ûl ve mülâm degildür. Zübür-ı evvelîn (6) ve kütüb-i aḳdamîn bu taḥkîḳdan ḥālîdür. Ba‘dezâlik, (7) demişdür: “Kaçan cānib-i ğarbdan ibtidâ oluna Muḥîṭ-i Şarkî’den (8) evvelâ munşa‘ib ve münfecir olan baḥr bir ḥalîc-i müşelleşdür ki (9) Ḥalîc-i Berberî demeg-ile ma‘rûfdur. Ve cānib-i cenûbdan (10) cehet-i şimâla ṭulî yüz altmış fersaḥdur. Ve cehet-i (11) ğarbdan cānib-i şarka ‘arzı ya’nî müşelleş-i mezbûruñ ḳā‘idesi (12) otuz beş fersaḥdur. Ve dıl-ı ğarbîsinde küffâr-ı (13) Ḥabeşe ve ba‘z-ı ṭavâ’if-i zenc sâkinlerdür. Ve dıl-ı şarkîsi (14) Bilâd-ı Ḥabeşe-i Müslimîn ve mesâkin-i erbâb-ı dîndür. (15) İmâm-ı Mes‘ûdî: “Aḳşâ-yı Ḥabeş’den nihâyet-i Çîn’e müntehî (16) olan muḥîṭ-ı a‘zama Baḥr-ı Hind ve Baḥr-ı Ḥabeşe diyüp (17)

[77b]

maĝribden maşrıka imtidâdı sekiz biñ mîl ve cenûbdan (1) şimâla bu‘dı biñ yedi yüz, ve ‘inde’l-ba‘z, biñ ṭokuz (2) yüz mîldür. Ve baḥr-ı mezbûrdan bir ḥalîc münfecir olup (3) Arz-ı Ḥabeş’e muttaşıl ve Berberâ nâhiyesine vâsıl (4) olur.” demişdür. Ve Batlamyus bu baḥrı ḥadd-ı ma‘mûreye (5) idḥâl édüp demişdür ki: “Baḥr-ı mezbûr cānib-i cenûbda (6) bir arza müntehî olur ki keyfiyyet-i ḥālî ma‘rûf ve ‘imâret (7) ve ḥarâb idüĝi ile’l-ân ma‘rûf ve mekşûf (8) degildür. Şāniyâ, münfecir olan ḥalîce Baḥr-ı Aḥmer ve gâḥ olur ki (9) ba‘z-ı eṭrâfına Baḥr-ı Aḥḍar dërler. Ṭulî, ya’nî cenûbdan (10) şimâla imtidâdı, dört yüz altmış fersaḥdur. Ve müntehâsına (11) ḳarîb yerde ‘arzı altmış fersaḥdur. Ve dıl-ı ğarbîsinde (12) ba‘z-ı Bilâd-ı Ḥabeşe ve Bilâd-ı Bucca vâkı‘dur ki Arz-ı Berber’dendür. (13) Ve dıl-ı şarkîsi sevâḥil-i Ḥicâz ve Yemen’dür. Şehr-i ‘Aden tâ zāviyye-i (14) şarkıyyede vâkı‘dur. Ve baḥr-ı mezbûruñ müntehâ-yı şimâlîsinde, (15) dıl-ı ğarbîye ḳarîb mevzı‘da, Ḳulzum nām bir beled vardur. (16) Ol sebebeden bu ḥalîce Baḥr-ı Ḳulzum dahı dërler. (17)

[78a]

Ve müntehâ-yı mezbûr ile Fustât-ı Mısr’uñ mâbeyni üç (1) günlük yerdür. Mürûc’da mezkûrdur ki sâbıkâ (2) mezkûr olan Baḥr-ı Ḥabeşî’den cānib-i ma‘mûra bir ḥalîc (3) mümtedd olup a‘mâl-ı Mısr’dan Medîne-i Ḳulzum’a (4) müntehî olur ki ṭulî biñ dört yüz mîldür ve ‘arzuñ (5) aḳall-ı mevâzı‘ı iki yüz mîl ve ekşer-i mevâzı‘ı yedi yüz (6) mîldür. Ve ḥalîc-i mezbûruñ sâḥil-i ğarbîsinde Şa‘îd-i (7) Mısr’dan Bilâd-ı ‘Alâķî, ba‘dehu Arz-ı Bucca, ba‘dehu Arz-ı (8) Aḥâbiş ve Sûdân vâkı‘ olup tâ aḳâşî-i Bilâd-ı Zenc’e (9) muttaşıl olur. Ve Bilâd-ı Sefâle’de nihâyet bulur. (10) İbni’l-Verdî, Ḥarîde’de demişdür: “Fır‘avn-[ı] Cebbâr, (11) bi‘avni’l-lâhi’l-Ḳahhâr, bu baḥrda ğarḳ olmuşdur. Ve baḥr-ı (12) mezbûrda egerçi cezâ’ir çoḳdur lâkin ekşeri ḥarâb (13) ve ḥālî olup baḥr-ı mezbûruñ zâhırında ve bâtınında ḥayr (14) yoḳdur. Cümle cezâ’irinden biri Cezîre-i Cessâse’dür ki (15) Deccâl-ı menḥûs anda maḥbûsdur. Mürûc’da (16) mezkûrdur ki: “Bilâd-ı Ḥabeşe’den Zeyla‘ ve Dehlek ve Nâşa‘ (17)

[78b]

bu baḥruñ sâḥil-i ğarbîsinde vâkı‘dur. Ve bilâd-ı mezbûre ve emâkin-i (1) mesfûrede ehl-i İslâm’dan niçe aḳvâm sâkin olup (2) mülûk-ı Ḥabeş’e ḥarâc iltizâm etmişlerdür. Ve sâḥil-i (3) Ḥabeşe ile sâḥil-i Zebîd’uñ mâbeyni ‘arz-ı baḥrdan üç (4) günlük yoldur. Ve bu iki sâḥilüñ mâbeyninde niçe cezâ’ir (5) vardur. Cümleden birine

Cezîre-i ‘Aql dèrler. İçinde (6) mā’-i ‘aql demeg-ile ma’rûf bir âb-ı revân ve çeşme-i hayvân (7) vardır ki her kim zülâl-ı selsebîl mişâlından nûş êde (8) lâbudd şarım-ı tab’ına hiddet ve cilâ ve kemâl-ı kuvvet (9) ve şafâ vèrüp âyîne-i ‘aqlını tâbnâk ve kûçe-i (10) hâtırını gıll ve kederden pâk êder. Ve yine baħr-ı mezbûrda (11) Bilâd-ı ‘Aden’e karîb bir cezîre vardır ki Soķotra demeg-ile (12) ma’rûf ve envâ’-ı havâş nebât-ı ‘akākîr ile (13) mevşûfdur. Ve şabr-ı Soķotrî ki envâ’-ı ‘ilâcât (14) ve eşnâf-ı ayâricâta dâhıl olur. Cezîre-i mezbûreye (15) maħşûşdur. Ve kaçan ki Melik Sikender cânib-i Hind’e ‘azm (16) ve sefer eyledi üstâdı Aresto çok naşîhat (17)

[79a]

ve ħuşûşâ cezîre-i mezbûrenüñ zabt u teşhîrini vaşıyyet eyledi. (1) Pes, Sikender dahı kemâl-ı ihtimâm ve sa’y-ı belîğ (2) ve cidd-i tām ile cezîre-i mezbûreyi taħşîl êdüp (3) ‘imâret eyledi. Ve ħıfz ve ħırâset içün tâ’ife-i Yûnân’dan (4) bir ħalkı anda ikâmet eyledi. Fakîr-ı pürtaķşîr eydür: Biĥamdi’l-lâhi- (5) te’âlâ, sevâhîl-i Zebîd ve ‘Aden ve ekşer Bilâd-ı Ħicâz (6) ve Yemen havza-ı İslâm’da dâhıl ve kabza-ı ħükümet-i (7) sultāniyyede ħâşıldur. Pes, nevâhî-i mezbûrede (8) muķîm olan erbâb-ı müknete cüz’-i iltifât ve işâret oluna. (9) Az zamānda cezîre-i mezbûre musaħĥar ve mazbût (10) ve Memâlik-i Sultāniyye’ye mülĥak ve merbût olur. Fâ’ide (11) Zekerıyyâ-yı Kazvîni, ‘Acâyıbu’l-Maĥlûkât’da demiş: “Sâbıkâ baħr ile (12) Arz-ı Yemen mâbeyninde bir kûh[-ı] pürşükûh var idi ki (13) mā’-i baħruñ Arz-ı Yemen’de imtidādına ĥâciz ve mâni’ (14) ve şademât-ı emvâcını nevâhî-i mezbûreden sâd ve dâfi’ (15) idi. Pes, ba’z-ı mülûk a’dâsını ġarķ-la ħahr êtmek (16) tarîķına sülûk êdüp cebel-i mezbûrî mıķdâr-ı (17)

[79b]

‘uluvveti sehm ħarķ êdüp Baħr-ı Muĥît’dan bir ħalîc ıtlâķ (1) eyledi. Ve Arz-ı Yemen’den memâlik-i kebîre ve ümem-i keşîre (2) ıġrâķ eyledi. Ānenfeānen miyâh-ı Baħr-ı Hind ħalîc-i mezbûra dâhıl (3) tâ nevâhî-i Cüdde ve Yenbu’ ve ĥadd-ı Ķulzum’a vâşıl oldu. (4) İbn[i’]l-Verdî, Ħarîde’de demişdür: “Baħr-ı Ķulzum ile Baħr-ı Rûm’uñ (5) mâbeyni cânib-i fermâda dört merĥaledür. Ve ba’z-ı müfessirîn (6) za’m eyledi ki kavluhu te’âlâ: “*Beynehumâ berzaĥun lâyebgıyân*”dan¹¹⁵ (7) murâd mevzı’-ı mezbûrdur.” Mes’ûdî, Mürüc’da demişdür: (8) “Mülûk-ı mâziyeden bir emîr-i şâhib-tedbîr ħaşd eyledi ki (9) bu iki baħruñ mâbeynini ĥafr êdüp Baħr-ı Ķulzum’ı Baħr-ı Rûm’a (10) ıtlâķ ve bu baħreyni birbirine vâşıl ve ilĥâķ eyleye. (11) Pes, bu âmâl-ile bînihâye māl ve bî’aded şunnâ’ (12) ve ‘ummâl cem’ êdüp niçe mâh ve sâl emr-i mezbûra (13) iştiġâl ile maķdûrını şarf eyledi. Lâkin ħaşd-ı (14) mesfûruñ ħuşûlı ve emr-i mezbûruñ sâĥa-ı murâda (15) vuşûlı müyesser olmadı. Ve ĥâlâ ol ĥafr olunan (16) meķân Medîne-i Ķulzum’a bir mîl karîb yerde zâhır (17)

¹¹⁵ Kur’ân-ı Kerîm: Rahman, 20.

[80a]

ve nümâyândur. Ve ol tarafuñ ahālîsi katında ma'lûm (1) ve mevsûf ve Zenebi't-Timsâh demeg-ile ma'rûfdur. (2) Ba'dezâlik, Baħr-ı Kūlzum'dan bir ħalîc peydâ edüp Hâme demeg-ile (3) ma'rûf olan mevzı'a dek icrâ eyledi. Ve Bilâd-ı Tennîs (4) ve Dimyât'a qarîb yerde ħalîc-i âħar ħafr edüp Baħr-ı Rûm'ı (5) ol ħalîce idĥâl ve ĥâlâ Bu'bu'ân demeg-ile ma'rûf (6) olan mevzı'a varınca mâ'-i baħrı işâl eyledi. Ĥalîc-i (7) mezbûr ĥâlâ Zebîr¹¹⁶ ve Ĥaniye demeg-ile meşhûrdur. Ba'dezâlik, (8) ol emîr-i 'âlîhimmet tecdîd-i kaşd ve 'azîmet edüp (9) Ĥalîc-i Rûmî, Hâme'ye dek erişdi. Ve iki ħalîc birbirine (10) qarışup girişdi. Pes, merākıb-ı kibâr ve sūfûn-i pürîstihâr (11) mümkün olduğça ħalîclere girürlerdi. Ve zevârık (12) ve kavârib emti'a ve esbâbı her cānibden âħara nakl ederlerdi. (13) Tarîk-ı mezbûr bir niçe mâh ve sâl üslûb-ı mezkûr üzre (14) isti'mâl olunup *fecceret 'aleyhi'r-râmisātu zuyûlehâ* (15) mefhûmı üzre ĥubûb-ı riyâĥ ve ĥücûm-ı rimâl sebebi ile (16) ol ħalîcler tıldı. Ve gitdükce mecârî ve mesâlik (17)

[80b]

muzâyıkâ buldı tâ ki ol tarîk-ı meslûk bi'l-küllîye metrûk (1) oldı. Ba'dezâlik, merĥûm-ı sa'îd, Hârûnı'r-Reşîd, (2) hengâm-ı ĥilâfet ve zamân-ı iyâletinde kaşd eyledi ki bu iki (3) baħruñ mâbeynini aķâşî-i Şa'îd ve semt-i Ĥabeş'den mâ'-i Nîl ile (4) vaşl êde. Lâkin mâ'-i Nîl'i kemâyenbaĥî taķsîm ve tevzî'a kâdir (5) olmadılar. Pes, kaşd eyledi ki Bilâd-ı Fermâ'ya qarîb (6) bir maħalda bir ĥarķ peydâ edüp Baħr-ı Kūlzum'ı Baħr-ı Rûm'a (7) icrâ êde. Vezîr-i mâcidi Yaĥyâ İbn Ĥalîd men' edüp eyitdi: (8) "Kaşd-ı mezbûrda 'azîm zarar ve küllî ĥaţar vardır. Ol (9) sebebden ki sefâyın-ı küffâr-ı nekbet-şi'âr Baħr-ı Rûm'dan (10) Baħr-ı Kūlzum'a dâĥıl olur ve rûzgâr ile seyr edüp (11) ĥudûd-ı Ĥicâz'a vâsıl olurlar. Ve sevâĥil-i Cüdde ve Yenbu'da (12) 'asker dokerler. Ve Mescid-i Ĥarâm ve Medîne-i Resûl (13) 'Aleyhi's-selâm'dan âdem kaparlar. Ve mervîdür ki Ĥazret-i (14) 'Ömer-i Sa'âdetrehber'üñ eyyâm-ı ĥilâfetinde 'Amr bin 'Âş, ki (15) Mışr'ı feth êtdi, emr-i mezbûrı ma'ķûl görüp Ĥazret-i (16) 'Ömer'e 'arz[-ı] ref' eyledi. Ve Ĥazret-i 'Ömer-i Hidâyet-eşer (17)

[81a]

maĥzûr-ı mezkûrı beyân edüp kaşd-ı mezbûrdan men' (1) eyledi. Fakîr-ı pürtaķşîr eydür: Maĥzûr-ı mezkûr ĥâlâ muķarrer (2) olmuşdur. Ve küffâr-ı ĥâķısâr vech-i meşrûĥ üzre (3) avâ'il-i Baħr-ı Kūlzum'a yol bulmuşdur. Ma'azâlik maĥzûr-ı mezbûruñ (4) def'ı âsân ve cüz'-i tedbîr ile vuşûla imkân vardır. (5) Belki maĥzûr-ı mezkûrı def' için emr-i mezbûra 'azîmet (6) ve sefâ'in ve 'amâ'ir irsâl êtmeg-ile kuţr-ı ma'ĥûdı ĥimâyet lâzımdur. (7) Biĥamdi'l-lâĥite'âlâ sultân-ı kāmıyâb-ı 'âlî-cenâbuñ kuvvet (8) ve kudret ve ĥaşmet ve şevketi mülûk-ı mâziyeye ĥalîb olup (9)

¹¹⁶ Kaynak metninde *Zebir* (Mes'ûdî, 2005: 203)

Erdevān mişāl niçe mīr-i şāhib-i tedbīr sāye-i rikābında devān (10) ve Erdeşīr gibi hezār şīrgīr her vech-ile hıdmetinde revān (11) kuvvād-ı Mağrib ve akyāl-ı Yemen belki cemī'-ı mülūk-ı zemen (12) hıdmeti cānlarına minnet ve emr-i 'ālīye imtişālī sa'adet (13) añlarlar. Pes, bihār-ı 'azāyım-ı sulţāniyyeden bir katre şarf (14) olunsa aqall-ı zamānda bahreynūñ mābeynini vaşla imkān (15) olurdu. Huşūşā mevzı'-ı mezbūrda ki sābıkā müsta'mel (16) ola. Ve şu aqduğı yere yine aqmak meşhūr meşel ola. (17)

[81b]

Minba'd, maqarr-ı sa'adet ve maḥall-ı serīr-i saltanat, (1) Kōstantīniyye-i maḥmiyyeden sefā'in ve 'amāyir tertīb edüp Baḥr-ı (2) Kulzum'a irsāl ve sevāḥil-i Ḥaremeyn'i ḥıfz u ḥırāsete mecāl (3) olurdu. Ve zamān-ı qālilde ḥusn-i tedbīr ile ekşer-i (4) benādır-ı Sind ve Hind'i zabt ve teşhīr ve küffār-ı bednihādı (5) ol quturdan tırd ve ib'ād edüp nefāyis-i Sind ve Hind (6) ve nevādır-ı Ḥabeşe ve Sūdān ve tuḥaf-ı Ḥicāz ve Yemen ve lülü-yi (7) bahreyn ve dürr-i 'Aden cüz'-i 'amel ile pāytaḥta vāşıl (8) olmağa imkān olurdu. Sālisen, munşa'ib olan ḥalīce (9) Baḥr-ı Fārs dērler ki 'inde'l-ekşerīn şekli müşellesdür. (10) Ve cenūbdan şimāla tūlı dört yüz altmış fersaḥdur. (11) Ve 'arzı, ya'nī müşelleş-i mezbūruñ kā'idesi, takrīben yüz (12) seksen fersaḥdur. Ve baḥr-ı mezbūruñ evvelinūñ 'arzı elli (13) dört fersaḥdur. Ve 'Abbādān bu baḥruñ evvelinde vāqı'dur. (14) Ol sebebdan ba'z-ı nās katında ḥalīc-i merkūm Baḥr-ı (15) 'Ummān demeg-ile mevsūmdur. Ve cemī'-ı vilāyāt-ı 'Arab (16) baḥr-ı mezbūruñ dıl'-ı ğarbīsi ve Baḥr-ı Kulzum'ūñ dıl'-ı şarkīsi (17)

[82a]

mābeyninde vāqı'dur. Bu sebebdan mevāzı'-ı mezbūre (1) Cezīre-i 'Arab demeg-ile meşhūre. Ve baḥr-ı mezbūruñ dıl'-ı (2) şarkīsinde Bilād-ı Fārs vāqı' olup ba'dehu Hürmüz (3) ve Mekkārān ba'dehu sevāḥil-i Sind vāqı'dur. Ve Mehrān (4) Rūd'ūñ maşabbı andadur. Ve baḥr-ı mezbūrda cezā'ir-i keşire vardur ki (5) cümleden biri Cezīre-i Kīş'dür. Mürūc'da mezkūrdur ki: (6) "Baḥr-ı mezbūruñ tūlı biñ dört yüz mīldür ve aşlınuñ (7) 'arzı beş yüz mīldür. Ve gāh olur ki 'arz-ı tarīk (8) ḥaylī mazīk olup yüz elli mīl olur. Ve baḥr-ı mezbūruñ (9) cānib-i şarkīsi sāḥil-i Fārs'dur. Ve Medīne-i Māhirān (10) ve Şitr ve Cinābā ve Bilād-ı Sirāf'dan Medīne-i Baḥrum ol (11) sāḥilde vāqı'dur. Ba'dehu Bilād-ı 'İmāre ba'dehu sāḥil-i (12) Kirmān'dur ki, Bilād-ı Hürmüz'dür, Bilād-ı 'Omān'dan Medīne-i (13) Sancār'a muqābildür. Ba'dehu Bilād-ı Merkān ba'dehu sāḥil-i (14) Sind ve maşabb-ı Mehrān'dur ki Medīne-i Dübeyl andadur. (15) Ve baḥr-ı mezbūrda cezāyır-ı keşire vardur. Cümleden biri (16) Cezīre-i Cāzik / Cāzek'dür ki lülü-yi Cāzikī aña mensūbdur. (17)¹¹⁷

¹¹⁷ Sayfa süreği محمد و olarak yazılmıştır. Sayfayı takip eden sayfa KİC'de eksiktir, THG'de vardır.

[82b]¹¹⁸

Ḥalīc-i merķūmuñ Muḥīt-i Şarkī'ye ittişālī nāma'lūmdur.” (1) Fakīr-ı pūrtakşīr eydür: Mevlānā Nizām bu maķāmda takşīr-i tām-ıla (2) takşīr etmişdür zīrā Baḥr-ı Tırabuzon, ki ḥālā Baḥr-ı Esved demeg-ile (3) ma'rūfdur, Si'at-ı eknāf ve bu'd-ı etṛāf sebebi ile 'alāḥad[d]ih[ī] (4) bir baḥr olup Baḥr-ı Rūm'a bir ḥalīc ile mevşūldur. Ve Baḥr-ı (5) Rūm'uñ ṭaraf-ı şimālīsinden münfecir olan ḥalīc-i Bendaķī -ki (6) ḥālā Venedik Körfezi demeg-ile meşhūr ve Kitāb-ı Ḥarīde'de¹¹⁹ (7) biñ yüz mīl olmaķ üzre mezkūrdur- Mevlānā-yı merķūmuñ (8) bi'l-kūlliye ma'lūmı degildür. Lākin bu maķāmda erbāb-ı (9) tevālīf ve aşḥāb-ı teşānīfden cemm-i ġafīr ve kavm-ı keşīr (10) vehm etmişlerdür. Ve sebīl-i şavābı terk edüp ṭarīķ-ı ḥaṭāya (11) gitmişlerdür. Mes'ūdī- ki 'ilm-i muḥāzarada 'alem ve aşḥāb-ı (12) tevārīḥ içinde müsellemdür- ḥaķīkat-ı ḥālā vāķıf olmayup (13) birkaç kitābında ġalaṭ etmişdür. Ve Ḥarīdetü'l- 'Acāyib şāhibinüñ (14) egerçi ġarāyib evḥāmı ḥadden efzūn ve şadr-ı (15) kitābda vaz' etdüġi şekil dāyire-i şihḥatden bīrūn- (16) dur. Ammā maḥall-ı mezbūrda ḥaṭāsı katı vāzih ve ġalaṭı fāşihdur. (17)

[83a]

Kitāb-ı mezbūrdan bir maḥalda demişdür: “Baḥr-ı Muḥīt'dan (1) bir ḥalīc daḥı münfecir olur ki Arz-ı Şakālibe'nüñ zahrına mūrūr (2) edüp mesāfe-i şehreyn imtidād bulur. Ve Koştantıniyye (3) üstinde Arz-ı Rūm'ı kat' edüp Baḥr-ı Rūm'a vāķı' olur. (4) Fakīr eydür: Ḥalīc-i mezbūr ḥālā mezkūr olan Baḥr-ı Zang'-¹²⁰ (5) dur ki Baḥr-ı Rūm'a nisbeti ve Koştant[a]niyye ile münāsebeti yokdur. (6) Ve kitāb-ı mezbūrdan mevzı'-ı āḥarda Ebū'l-Berekāt'dan nakl etmişdür ki: (7) 'Sāhil-i Bilād-ı Endelūs'de vāķı' olan Muḥīt-i Ġarbī'den bir ḥalīc (8) ḥāric olur ki Nıytıs demeg-ile ma'rūfdur. Ve Baḥr-ı Kırım daḥı (9) dērler. Cehet-i şimāla mūmtedd olup sūr-ı Koştant[a]niyye'ye (10) mūrūr eder. Ve ol maḥalda tezāyık edüp Baḥr-ı Şām'a muñşabb (11) olur.” Fakīr eydür: Kelām-ı mezbūr daḥı vehm-i şarīḥ ve ḥabṭ-ı (12) kabīl idüġi zāhırdur zīrā Baḥr-ı Kırım -ki elsun-ı nāsda Karadeñiz (13) demeg-ile mezkūrdur- Muḥīt-i Ġarbī'ye 'adem-i ittişālī meşhūrdur. (14) Mes'ūdī, Mürüc'da demişdür: “Bir kavm demişler ki Baḥr-ı (15) Rūm'uñ ṭılı beş biñ mīldür ve 'arzı muḥtelif olup (16) ba'z-ı mevāzı'da sekiz yüz ve ba'z-ı āḥarda yedi yüz (17)

[83b]

ve ba'z-ı āḥarda altı yüz mīldür. Ve ezyaķ-ı mevāzı'ı Bilād-ı Maġrib'den (1) Tanca ve Sebte ile sāhil-i Endelūs mābeynidür. Ve maķām-ı mezbūrda (2) baḥr-ı mezkūruñ 'arzı on mīldür ve maḥall-ı mesfūra¹²¹ Zukāk (3) dērler. Ve baḥr-ı mezkūruñ mebd'e'i Baḥr-ı Okyanus'dur. Ve mānuñ (4) Baḥr-ı Rūmī'ye cereyānı maḥsūsdur. Ve baḥr-ı

¹¹⁸ Sayfanın takip ettiġi kısım KİC'de eksiktir, THG'de vardır.

¹¹⁹ Bir imla hatası yapıp “جريدة” yazılmıştır.

¹²⁰ İmla hatası yapılarak “بحر زنگ” yazılmıştır. Doğrusu “بحر ورنك” olmalıdır.

¹²¹ İmla hatası yapılarak “مسنور” yerine “مسنور” yazılmıştır.

mezbürdan bir ħalīc (5) münfecir olur -ki lisān-ı Rūm'da Adres / Adires dërler- tûlı beş yüz (6) mīldür. Medīne-i Roma'ya muttaşıl olur. Ammā Kindī'den (7) menķıldur ki: 'Baħr-ı Rūm'ıñ tûlı altı biñ mīl ve a'rağ-ı (8) mevāzı'ı dört yüz mīldür.'" Ve yine kitāb-ı mesfūrda (9) dëmişdür ki: "Baħr-ı Nıyts- ki Bilād-ı Lazika'dan Koştananiyye'ye (10) mümteddür- tûlı biñ yüz mīldür. Ve Nehr-i Tınās, Baħr-ı Mayntış'a (11) munşabb olup kaç' eder ve Baħr-ı Nıyts'a munşabb olur. (12) Ve ba'ğ-ı nās Baħr-ı Manıyts'a buğayre dërler. Ve Ĥalīc-i Koştananiyye (13) bu baħrdan münfecir olur." Ve Tenbīh'de dëmişdür: "Baħr-ı (14) Nı[y]ts, Baħr-ı Bulğar ve Rus'dur. Tûlı biñ üç yüz mīldür. (15) Ve baħr-ı mezbūra bir buğayre muttaşıl olur ki Mantıs dërler. (16) Tûlı üç yüz mīl ve 'arğı yüz mīldür. Ve buğayre-i mezbüre (17)

[84a]

cānib-i şimālda vāğı' olan 'amāyırın tarafında vāğı' olup (1) ba'ğ-ı eczāsı Kuğb-ı Şimālī tahtına vāğıldur. Ve buğayre-i mezbüre (2) karīb Tevleye nām bir medīne vardur. Ve Ĥalīc-i Koştananiyye (3) bu buğayreden münfecir olup Baħr-ı Rūm'a munşabb olur. (4) ve ħalīc-i merķūmın tûlı üç yüz elli mīldür. Ve ba'ğ-ı nās (5) Baħr-ı Nıyts ile Buğayre-i Manıyts'ı baħr-ı vāğıd 'add etmişlerdür.'" (6) Fakīr-ı pürtağşır eydür: Egerçi, Mes'ūdī Baħr-ı Nıyts'ı baħr-ı (7) müstağıl 'add edüp aña muttaşıl bir buğayre vardur dëdüğünde (8) söz yokdur. Ammā mevāzı'-ı 'adidede ħabğ edüp (9) ħağası şavābından çokdur. Evvelā Ĥalīc-i Koştananiyye'nün (10) Baħr-ı Nıyts'dan inficārı zāğır ve mağsūs iken "Buğayre-i (11) Manıts'dan münfecirdür." dëmişdür. Sāniyā, "Baħr-ı Nıyts'a (12) muttaşıl olan buğayrenün ba'ğ-ı eczāsı Kuğb-ı Şimālī (13) tahtına vāğıl olup Medīne-i Tevle'ye karībdür." dëmişdür. (14) Ma'azālık buğayre-i mezküre -ki Baħr-ı Azak'dur- cemī'-ı nihāyeti (15) ma'lūme olup verāsında 'amāyır-ı keşirenün nihāyeti (16) yokdur. Pes, buğayre-i mezbürenün ba'ğ-ı eczāsı Kuğb-ı (17)

[84b]

Şimālī tahtına vāğıl olmak, belki āğar-ı iğlīm-i sābi'a muttaşıl (1) olmak ihtimāl yokdur. Ve avāyl-ı Mürüc'da dëmişdür ki: (2) "Cehet-i şimālda āğır-ı 'umrān Cezīre-i Tevl[e]'ye müntehī olur ki (3) 'arğı altmış dereceye karībdür. Ve etvāl-ı nehārı yigirmi (4) sā'atdur. Ve cezīre-i mezbüre Bertanya'dadur." Fakīr eydür: (5) Bertanya, Muğğit-i [Ğarbi'nün] cānib-i şimālisinde vāğı' cezīrelerdür ki (6) ħālen İngilterre ismi ile meşhürdür. Pes, Medīne-i Tevlā (7) ile Baħr-ı Nıyts'ın mābeyni bu'de'l-mağriğayndur Pes, vech-i (8) şavāb budur ki Tevlā'ya karīb olan medīne sābıkā (9) mezkūr olan Baħr-ı Vazang'dur ki ba'ğ-ı eczāsı Kuğb-ı (10) Şimālī tahtına vāğıl olmak muğtemildür. Ve Mes'ūdī'nün (11) menşe'-i ħalağı Baħr-ı Vazang ile Baħr-ı Azağ'ı 'adem-i tefriğadur. (12) Ve Manığş, Baħr-ı Vazang'ın ismidür. Nite ki Şāğıbu't-Tuğfe (13) dëmişdür: "Muğğit-i Ėarbi, Bilād-ı Endelūs'ün cānib-i şimālına (14) mürür etdükde bir ħalīc-i münfecir olup ħadd-ı ma'mūreye (15) dāğıl olur. Ve Arğ-ı Şağālibe şimālına mümtedd (16) olup ħavm-ı Bulğar'dan bir ħā'ifennün arzına vāğıl (17)

[85a]

olur. Ve ħalīc-i mezbür kütüb-i ħudemāda Mantıs demeg-ile mezkürdür. (1) Ve ħālā Baħr-ı Vazang ismi-yle meşhürdür. Ve lağz-ı Vazang (2) baħr-ı mezkürün sāğilinde muğğim bir ħā'ife-i 'acībe ve ümmet-i (3) ħarībennün ismidür ki tûl ħāmetleri kemān ħadardur." (4) Fā'ide Zekerıyyā-yı Ėazvīnī, 'Acāyıbu'l-Mağlūğāt'da dëmişdür: (5) "Vāğğı ki ferā'ıme ħelāk olup ħıtdiler niçe müddet Bilād-ı (6) Mığrıyye'de mülūk-ı Benī Delūke ħükm etdiler. Ve anların (7) zamān-ı iyāletinde ba'ğ-ı mülūk-ı Rūm ol merz ü bümü neğb (8) ve ħāret etdiler. Pes, mülūk-ı mezbürin -ki ağğāb-ı (9) re'y ve

‘azm ve erbāb-ı fikr ve hāzm idiler- (10) maḥall-ı ma‘hūdı şaḫ ‘ēdūp Muḥīt-i Ğarbi’yi ıtlāk (11) ve Bilād-ı Rūm’dan emākin-i keşireyi ıgrāk ‘ētdiler. (12) Ve Rūm ile Mısır mābeyninde baḥr-ı ‘azīm ḥāciz-i ḥaşin (13) olup cevri-i a‘dādan sālīm oldılar.” Ammā Şāhibü (14) ‘l-Ḥarīde’nün kelāmından mefhūm olan budur ki vāz-ı (15) merḳūm İskender’den şādır ola. Vallāhu te‘ālā a‘lem. (16) Mes‘ūdī, Mürüc’da demişdür: “Baḥr-ı mezbūrda cezāyır-ı keşire (17)

[85b]

vardur. Birisi Cezire-i Kıbrıs’dur ki Şām ile Rūm ortasında- (1) dur. Ve Cezire-i Rodos’dur ki İskenderiyye’ye muḳābıldır. Ve Cezire-i (2) Akriṭiş ve Cezire-i Şaḫalibe gibi.” Fakīr-ı pūrtakşır eydür: Baḥr-ı (3) Rūm’da vāḳı’ olan cezāyır-ı ma’mūre ve mevāzi’-ı (4) meşhūrenün nihāyeti yokdur. Ve anlarda mevcūd olan (5) ḥavāş-ı ğaribe ve aḥvāl-ı ‘acibe nıṭāk-ı taştır (6) ve tahrīr ve dāyire-i şerḥ ve takrīrden ḥāricdur. (7) Huşuş-ı mezbūr için eger bir kitāb-ı müstaḳil vāz’ olursa (8) henüz sāḫa-ı beyānını muḥīt olmaz. Ve lücec-i tefāşılına (9) duḫūl ‘ēdenler sāḫil-i ‘irfānını bulmaz. Biḥamdi’llāhite‘ālā (10) cezāyır-ı mezbūreden niçesine zıyā’-i mihr-i enver-i İslām (11) ve şu‘ā’-ı bedr-i münir-i şerī’at-ı Seyyidi’l-Enām vāşıl olup (12) ḥudūd-ı mu‘ayyenesine pā-yı ḥükümet-i Sultāniyye dāḫıl olmuştur. (13) Ve bervefk-ı mazmūn-ı naşş-ı şerīf-i sa‘ādetnümün (14) ve inne cundenā lehumu’l-ğālībüne şirān-ı ehl-i imān (15) ve dilirān-ı Āl-ı ‘Oşmān’uñ himem-i ‘ālīyyeleri birle eṭrāf (16) ve eknāfi şe‘ā’ir-i şerā’i’-ı İslāmiyye ile ṭolmuşdur. (17)

[86a]

Minba’d, Ḥazret-i Bārī ‘Azzet Ālā’uhu ve Keşiret Na’mā’uhu’nuñ (1) cenāb-ı kibriyāsından mercūdur ki sā’ir-i cezā’ir-i şerīfe (2) ve emākin-i laṭife ki fi’l-hāl zulām-ı küfr ü ḍalāl ile (3) mālāmāldur. Envār-ı hidāyet-i Raḥmāniyye ile ṭola ve aḥkām-ı (4) şerīfe ve ḳavānīn-i laṭife ile neḍāret ve revnāk bula. (5) Huşuşā Cezire-i Şaḫalibe ki ḫālā Misīna ismi ile meşhūr (6) ve keşret-i ‘imāret ve kemāl-ı behcet ve leṭāfet ile mezkūrdur. (7) Avāyıl-ı devlet-i ‘Abbāsiyye’de meftūḥ olup sene erba’ (8) ve erba’īne ve erba’a mi’eye varınca ehl-i İslām’a maḳarr (9) ve ‘ulemā ve şuleḫāya melce’ ve meferr olmuştur. Ba‘deẓālik, cezire-i (10) mezbūrede ḫākim olan umerā’-i İslām’uñ ḥüsn vifākı (11) nifāk ve şikāḳa mübeddel olup anlardan birisi Cezire-i (12) Malta ḫākimi olan kāfir-i bīdīn ve kebir la‘īnden (13) istimdād ‘ēdūp küffār-ı ḫākisārı cezire-i mezbūra (14) idḫāl ‘ēdūp esās-ı dīn ve dünyāsını dest-i (15) cehālet ve şekā ile yıkdı tā ki sene erba’a ve şemānīne ve erba’a mi’e- (16) de cezire-i mezbūre bi’l-küllīye ḳabza-ı ḥükümet-i İslāmiyye’den (17)¹²²

¹²² Sayfanın altındaki sürekten sonraki sayfanın “چفدى” ile devam edeceği anlaşılmaktadır. Fakat bu sayfanın devamı KİC’de eksiktir.

[86b]¹²³

çok dürlü ‘acāyīb seyr edüp döndiler ve Tidori’ye (1) geldiler. Ve andan dahı gidüp biñ beş yüz yigirmi (2) tokuzında Yeñi İspanya’ya vāşıl oldılar. Ve bundan (3) soñra Kırtöz, İspanya’ya gitmege kaşd edüp (4) Verakras’dan iki keştī tonatdı. Ve sāyır esbāb (5) ve tuhafdan mā‘adā yigirmi biñ kañtār sīm-i şāfī ve on (6) biñ kañtār zer-i maḥlūt götürdi. Ve Motesavma’nuñ (7) bir oğlını ve Teraşkalān ve Şanpolān kaşıklarından (8) çok kimesne bile ālup biñ beş yüz yigirmi sekizinde (9) İspanya’da Tevlide Hışārı’na geldi. Ve anda (10) muhkem ḥasta olup Rey’e varmağa kād[i]r olmadı. (11) Rey varup ānı gördi ve ḥatırını şordı. (12) Ve ba‘de’s-şıḥḥa çok ta‘zīm edüp marķaş eyledi. (13) Ve Hind-i Cedīd’uñ serdārluğunu vērüp Avaşkaḥ (14) Memleketi’ni müstākillen aña ‘atā eyledi ki mezbūr memleketde (15) çok hışār vardır. Ve emr vērdi ki: “Minba‘d (16) Baḥr-ı Sūr tarafında ne kadar memālik feth ederse on iki (17)

[87a]

kısımından birisi anuñ milki ola.” Andan dönüp yine (1) Meşiko’ya geldi ve iki kıt’a sefīne tertīb (2) edüp Sendosa nām bir şahş-ıla sevāḥil keşfine gönder- (3) di. Biñ beş yüz otuzında Akapulko Limanı’ndan çıkup (4) ‘ale’s-sāḥil cānib-i ġarba sefer etdi. Ve şimāl semtinde (5) Şalışko Limanı’na vardı. Cümle sekiz yüz mīl kadar mesāfe (6) seyr etdi. Ve Kırtöz dahı Tefvantebek Hışārı’na (7) vardı ki Meşiko’dan dört yüz seksen mīl ba‘iddür. (8) Ve anda sefīneler ta‘mīr edüp sābıkā sefer eden (9) Mendosa’nuñ ardınca gitdi. Ve biñ beş yüz otuz (10) altısında San Kalb Cezīresi’ne vardı ki Tekvantepek’- (11) den bu‘dı on iki mīldür. Andan gidüp Santa Kuz’a (12) andan Aklabulko’ya vardı. Ve üç pāre sefīneyi (13) yıldız semtine irsāl eyledi. Kalvakan tarafına tolaşup (14) Bena Spransa Cezīresi’ne vardılar. Ve anda bir baḥr gördiler ki (15) tūlī iki yüz mīl vardır. Ve baḥr-ı mezbūruñ cümle (16) ābı surḥ-ı şāfīdür. Ve anda bir hışār alup ādını (17)

[87b]

Sant Anderez kōdılar. Nevāḥī-i mezbūrede gördükleri (1) cezāyırda kaṭ‘ā şecer ve varak kısmından eşer yokdur. (2) Ve kavmı ‘üryānlardur. Ve serlerinüñ ba‘z-ı mevāzı’nı tırāş (3) ederler. Andan Faliforna’ya geldiler. Andan Kabo dil Enḳanya’- (4) ya vardılar. Ve bi’l-cümle bu seferde iki yüz biñ- (5) den zāyid altun ḥarc edüp nesne taḥşīl etmediler. (6) Ve esb-i murāda binmediler. BAKIYE-Yİ AḤBĀR-I MEŞİKO Meşiko’nuñ (7) ḥükemāsından nakl ederler ki memālik-i mezbūrede dört (8) kerre kıyāmet ve ‘azīm āfet olmuştur. Birisi, tūfān-ı (9) āb ile ki cümle-i ḥayvānāt helāk olmuştur. İkincisi, (10) gökden āteşler yağup cümle ḥayvānāt belki eşcār (11) ve aḥcārı iḥrāk eylemiştir. Ve üçüncü kerrede ḥilāf-ı (12) mu‘tād muhkem yeller esüp ḥānmānları berbād (13) eylemiş; ekşer ḥalk, kırede ve ḥenāzīra mesh olup bākısı (14)

¹²³ Bir önceki sayfa KİC’de eksiktir.

helāk olmuşdur. Ve dördinci def‘ada yigirmi beş (15) yıl ‘ālemi zulmet ihāta édüp leyl ve nehār rûz (16) rûşen ve şeb-i tār yek renk olup zıyā’-i Hurşîd’den (17)

[88a]

eşer görmemişler ve on beş yıl kadar zulmet-i mezbûre katı keşîf (1) ve şedîd olup ol zamānuñ halkı cümle fenā bulmuş (2) ve anlardan ancak bir merd ve bir zen kalmışdur. Ba‘dezālik, (3) zulmet yap yap hıffet bulup on yıl tamām olduḡda (4) bervech[-i] mu‘tād yine leyl ve nehār ve rûz rûşen ve şeb-i (5) tār zuhûr bulmuş. Ve rivāyet ederler ki avāyıl-ı zamānuñ (6) halkı ‘azîm ve her vech-ile anlardan cesîm olup (7) kâmeti takrîben yigirmi şibirden atval idi. Vāk[ı]‘ā ma‘ādin (8) hafr ederken kavm-ı mezbûruñ ‘ızāmını bulup kavlı-i mesfûrı (9) taḥkîk ve kelām-ı mezbûrı taşdıḡ etdiler. Ve tã’ife-i (10) mezbûrenüñ haberleri muḡtażāsınca zulmet-i mezbûrenüñ (11) tamām irtifā’ından târîḡ-i ‘İsā’nuñ biñ beş yüz elli iki- (12) sinde sekiz yüz elli sekiz sene mürûr etmiş idi. (13) Ve rivāyet ederler ki dördinci kıyāmetde ol diyāruñ (14) aşnāmına ḡakim olan şeyātîn-i melā’îni daḡı helāk (15) olup bütler cümle bâtıl oldılar. Ve rivāyet ederler ki (16) Yeñi Dünyā’da cümleden evvel bir tã’ife peydā olmuş. (17)

124

[88b]¹²⁵

Ve cezîre-i mezbûrede altun çokdur ammā igen (1) şāf degildir. Ve ma‘din-i nuḡās daḡı vardır. (2) Ve penbe daḡı biter. Cibālî çokdur. Enhārî azdur, ekşeri (3) tatlıdur. Ve bir çeşme vardır ki bi‘aynihi zift āḡar. (4) Yaḡ-ıla ḡalt édüp sefînelere tılā ederler. (5) Ve bir ma‘din vardır ki müdevver hācerler istiḡrāc (6) ederler- ki bî‘amel toḡ ve tûfeng içün isti‘māl (7) ederler. Ve cezîre-i mezbûrede ḡāḡı bir mıḡdār (8) bürüdet olur. Ve bu cezîrenüñ daḡı kavmı (9) İspanyola kavmına beñzer. Lākin, lisānları muḡāyırdur. (10) Ve bir nāşāyiste ‘ādetleri vardır ki: Her kaçan ki bir şahş (11) te‘ehhül éde eger sipāḡ kısmından ise (12) ḡātûn-la evvel ḡasık cem‘ olur eger ri‘āyā kısmından ise (13) evvel keḡudāları cem‘ olur. Cezîre-i mezbûreyi Ḳolon’uñ (14) oḡlı aḡz édüp bir hışār binā eyledi. Ve ādını Sevilya (15) ḡodı. Ve kavmınuñ ekşerini helāk ve menzillerini zîr-i (16) ḡāk eyledi. CEZİRE-İ ŞANTİYAGO: Sinte nām bir şahş

[89a]

biñ dört yüz toḡsan toḡuzında dört pāre keşṡı (1) ṡonadup Santiyago Cezîresi’ne vardı ki sâbıkā (2) mezkûr olan Yeşil Burun’a ḡarîbdür. Ve andan furtunaya¹²⁶ (3) rāst Santiy Agosintin Burnı’na varup taşra (4) çıḡdılar. Ve çok tatabbu‘ édüp kimesne

¹²⁴ Sayfa süreḡi لريخ ت olarak yazılmıştır. Takip eden sayfa *KİC*’de eksiktir. *THG*’de mevcuttur.

¹²⁵ Sayfanın takip ettiḡi kısım *KİC*’de eksiktir. *THG*’de mevcuttur.

¹²⁶ Metinde قورتون ویه *Qortono*’ya yazılmıştır. Müstensih kelimeyi yanlış imla ettiḡi gibi bir yer adı olarak anlamış ve üstünü kırmızı mürekkeple çizmiştir. Fakat hem *THG*’de hem de İspanyolca orijinal metinlerde *furtuna* / *tormenta* yazılmıştır.

bulmadılar. (5) Ve gece olduğda bir kühda âteş görüp şabâh (6) bir mıkdar esbâb-ı ticâret ile ol tarafa gitdiler. (7) Nâgâh bir mühîb kavm gördiler ki her birinün kıddı menâre (8) ve kolları şâh-ı çınâra beñzer. Bunları gördükde (9) bîmeñbâ âlet-i harba el urdılar. Ve kavm-ı İspanyol (10) anlar-la muķâvemete ķâdir olmayup döndiler. Ve kaçup (11) keştilere girdiler. Rivâyet ederler ki ol tâyıfadan (12) her birinün tûl-ı ķademi üçer şibir var idi. Andan (13) gidüp Maryatınbal Deresi'ne varup otuz (14) Hindî esîr etdiler. Andan Parya'ya varup (15) andan dönüp gelürken iki gemiyi päreleyüp ikisi-yle (16) üç biñ ķantâr baķamm yigrimi esîr ve çok senâ (17)

[89b]

ve hiyezrân ve bir mıkdar dârçinî getürdiler. CEZİRE-İ (1) BORİYGEN: İspanyola'nuñ cānib-i şarkisinde vāķı'dur. (2) İksinün mābeyni yüz mıldür ve cezîre-i mezbürenün (3) tûlî iki yüz ve 'arzı yetmiş iki mıldür. Cānib-i şarkisinde (4) altun ve cānib-i ğarbisinde nān ve mîve çokdur. (5) Cezîre-i mezbürede bir nev' şamğ olur ki zift (6) ve ķatrân yerine sefâyına tîlâ ederler. Niçe müddet (7) tecdîde muhtâc olmaz ve kemâl-ı merâretinden haşerât-ı baħr (8) yapışmaz. Cezîre-i mezbürede bir nev' dıraht olur, ki (9) âdına vuyakan derler, dâ'-i frengîye ķatı nāfi'dur. (10) Tabħ edüp şuyını içler. Cezîre-i mezbürenün ehli (11) devābb-ı arzdan nesne ekl etmeyüp tıyûrı (12) ve yarasayı ekl ederler. Ve tîr ü kemân kullanurlar. (13) Ammâ oklarınıñ demreni yokdur. Ponso nām bir şahş (14) biñ beş yüz tokuzında cezîre-i mezbüreye istîlâ (15) eyledi. Ve müte'addid hışârlar binâ edüp böyüginün (16) âdını Sotomyoz kodı. Ve cezîrenün âdını (17)

[90a]

San Covan kodı. Ve ol yerde haberdâr oldu ki (1) bu baħruñ ba'z-ı cezâyırında bir âb vardır ki; eger bir pîr-i (2) nātüvân ānuñ-ıla yüzini yuya, fi'l-hāl, āşâr-ı şeyhūheti (3) çehresinden yuya ve kemâl-ı şebâbı ve kuvvet-i tâbı (4) yine 'avdet êde ve za'f-ı pîrî gide. Şahş-ı mezbûr (5) âb-ı mesfûrı bulmaķ hevâsı-la birkaç sefîneye (6) māl ü menāl tıldurup niçe günler deryâda seyr (7) ve sefer ve sevâhil ve cezâ'ire güzer eyledi. Ve ol (8) âb-ı revân ve çeşme-i hayvândan nişân bulmayup (9) yine Kuba'ya geldi. NĀHIYE-İ YUKTAN: Tûlî ve 'arzı (10) müteķarıbdür. Aķall-ı mevâzı'ı dört yüz mıldür. (11) Nāhiye-i mezbürenün hāķı dilāverlerdür. Harbe ve tîr (12) ile harba ķādirlerdür. Gāh olur ki iki tîri (13) bir def'ada pertāb ederler. Ve ağācdan cebeler (14) geyüp içine penbenden ķaftanlar geyerler. Ve başlarına (15) uzun tuğlar tākırlar. Ve zenleri zer mengüşlar (16) ve bilezükler ve sorguçlar tākınurlar. Ve ricālınuñ (17)

[90b]

ba'zı gendüyi sünnet eder. Ādem ķurbân ederler ammâ (1) yemezler. Ve her gün evvel neye rāst gelür ise (2) ol gün aña 'ibâdet ederler. Cezîre-i mezbürede (3) 'asel ve şem'-ı 'asel çokdur. Ve her senede bir kerre 'azîm (4) bāzârı tırup etrāf ve eknāfdan bînihāye hāķ (5) cem' olup envā'-ı tuhaf celb ederler. Biñ (6) beş yüz on yedisinde Fıranstîkō nām bir şahş (7) üç päre sefîne tertîb edüp yüz on âdem ile (8) Kuba'dan çıkup cezîre-i mezbüreye istîlâ eyledi. (9) Ve nāhiye-i mezbürenün meķābır-ı 'atîķasında hāclar (10) buldılar. Ve bildiler ki zamân-ı sâbıkda daħı bir kerre dîn-i (11) 'İsâ ol maķāma vāşıl olmış. Beñzer ki şîrân-ı ehl-i (12) İslām ğarb-ı tîğ-i hūnāşām ile Diyâr-ı (13) Mağrib'i feth etdüklerinde, erbāb-ı küfr ü ğalāl, müsîmînün (14) cenk ve cidālına tākāt getüremeyüp etrāfa tākılmışlar (15) ve ba'z-ı maķām-ı mesfûra vāşıl olmuşlar. NĀHIYE-İ SİKORA (16) İspanyola'dan bir kavm üç päre sefîne tertîb edüp (17)

[91a]

çıkıldılar. Ve niçe müddet seyr edüp Seykora nām (1) bir mevzı'a vardılar ki halkı vāfir ve şehri 'āmir (2) ve kavm-ı mezbūr ile hüsn-i mu'āmele edüp çok māl (3) ve metā' tahşil etdiler. Maḥall-ı mezbūruñ ehli Ḥabeşiler (4) ve kevsecler ve dırāz kadlar idi. Ve saçları bellerine (5) dek inmiş idi. Kavm-ı mezbūr ok atarlar ve aşnāma (6) taparlar. Ve nevāhī-i mezbūrede āhū katı bisyār ve insān-ıla (7) ülfetkār olup ḡanem mişāl kıt'a kıt'a sürer- (8) ler. Ve elbānından gergince yoğurd ve penir ederler. NEHR-İ MARNİYON (9) Marniyon ve Ovurliyanih ikisinüñ aşlı birdür ve menba'ları (10) Peru'dadur. İkisi daḡı Baḡr-ı Okıyanus'a munşab olur. (11) Nehr-i Marniyon'uñ baḡra munşab olduḡı maḡāmda 'arzı (12) altmış mīldür. Ve fem-i nehrde çok cezireler vardır ki (13) anlarda a'lā günlükler ḡaşıl olur ki kelle kadar günlük (14) kıt'ası bulunur. Ve cezā'ir-i mezbūrede balsam çokdur. (15) Ol nāhiyenüñ ehli nānlarını balsam ile taḡḡ ederler. (16) Biñ dört yüz toḡsan toḡuzında bir tã'ife ol maḡāma varup (17)

[91b]

aḡcār-ı müşmineden çok nesne buldılar. Bir kerre āya (1) kadar zümürürd kıt'ası buldılar. Ve ḡaber aldılar ki bu (2) nehrüñ menba'ında bir pencere vardır ki anda zümürürd ma'dini (3) vardır. Ve cezāyır-ı mezbūrede ayva kadar ḡurmālar biter. (4) Ve ol nāhiyenüñ kavmı ḡuşlarına mengüşlar ve leblerine (5) ḡātemler taḡarlar. Ve ipden örölmiş serirler üstinde (6) yaturlar. CEZİRE-İ KORTARYAL: Biñ beş yüz otuzunda (7) Kortes nām bir şahş iki pāre keşti ile cezire-i mezbūre- (8) ye vāşıl oldu. Ve altmış kimesne esir edüp (9) yine Jerzebona'ya geldi. Cezire-i mezbūrede şayf ve şitāda (10) kar ve buz eksük olmazdı. Ve cezire-i mezbūre- (11) nüñ ḡavālisi ekser ezmānda mūncemid olurdu. (12) Cezire-i mezbūrenüñ halkı dırāzkadlar idi. Ve ḡuşlarına (13) mengüşlar taḡup yüzlerini elvān-ı muḡtelife ile (14) ārāyiş ederler idi. Ve dāyımā libāsları culūd-ı samūr (15) idi. Ve ḡānelerini eşcārdan binā edüp saḡfını (16) culūd-ı esmāk ile setr ederlerdi. Ve cezire-i mezbūrede (17)

[92a]

bīḡad beyāz ayular var idi. Şahş-ı mezbūr bir def'a (1) daḡı sefer edüp cezire-i mezbūrede tecāvüz eyledi. (2) Bakalyavoz nām bir mevzı'a vardı. Maḡām-ı mezbūrda (3) keşret-i māhī ol ḡadeddür ki seyr-i seffineye māni' (4) ve ḡā'il olur. Ve ol mevzı'uñ āyuları deryāya (5) talup murādları üzere māhīleri şayd ederler (6) ve çıkup giderler. NĀHIYE-İ KARTACİNA: Biñ beş yüz (7) dörd[i]nde Karsi nām bir şahş dört pāre seffine ile (8) Sevilya'dan çıkup Kırtacina'ya geldi ve bir liman (9) ağzında bir ḡışār ālup ādını Kodaḡova kodı. Ve altı (10) yüz kimesne esir edüp cānib-i ḡarba sefer eyitdi. (11) Ve bir mevzı'a vardı ki sertāser rimāl eksük olmazdı. (12) Kaḡ'ā şecerden eşer ve nebātdan biter yoḡ ıdı. (13) Ve ol maḡaldan bīnihāye altun istiḡrāc edüp (14) tamām bir seffineyi mālāmāl etdiler. Ve dönüp yine (15) İspanya'ya gitdiler.

[92b]¹²⁸

Hindī helāk ederlerdi. Ammā bir vech-ile keşretleri (1) ve her tarafdan izdihām ve vefretleri var idi ki (2) gūyā anlardan bir ferd eksik olmaz ve anlara hergiz noķşān (3) gelmez. Ve İspanya tā‘ifesinden niçesi maķtūl (4) ve maṭrūh ve niçesi mecrūh oldı. İki tā‘ifenūñ (5) mābeyninde bu vech-ile niçe eyyām cenk ve neberd mütēmādī olup (6) İspanya kavmına za‘f galebe eyledi. Ve Kırtöz, Motesavma (7) ’-ya bu vech-ile söyledi ki: “Bir mürtefi‘ yerden kavmuña nidā (8) eyle ki cenkden ferāğat etsünler. Ve etrāf-ı (9) sarāydan tağılup gitsünler. Biz dağı çıkup gidelüm. (10) Ve seni dağı kavmına teslīm edelüm.” Ve Motesavma dağı (11) çıkup nidā etdükde kelāmını istimā‘ etmediler. Ve münādī (12) kim idüğini bilmediler. Ve bir taş ile urup katl etdiler. (13) Ve ānuñ helākını bildüklerinden soñra hücūmları ziyāde oldı. (14) Pes, Kırtöz bir gece naķl ve taḥvīl ve tağyīr ve tebdīle kābil olanları (15) ālup ve māl ve esbāb ve marzī ve mecrūhını anda koyup (16) Movtesavma’nuñ iki kızını ve bir oğlını ve ba‘z[-ı] maḥbūslar-ile (17)

[93a]

bir ‘azīm şandala girdiler. Ve tāriḥ-i ‘İsā’nuñ biñ (1) beş yüz yigirmisinde sarāydan çıkup bir cısr-i ‘azīme ērdiler. (2) Ve aşḥāb-ı şehṛ āgāh olmadın yol açdılar. Ve taraf-ı (3) aḥerehu geçdiler. Ve aḥar tāriḥda nāgāh bir cisre dağı mülākī (4) olup anuñ dağı kaṭ‘ına mübāşeret ve def‘ına mürāca‘at (5) ederken aşḥāb-ı şehṛ bīdār ve bu kışşadan ḥaberdār (6) oldılar. Ve: ““Aduv firār eylemiş!” diyü her köşeden şayḥa (7) ve feryād ve nidā ve bīdār etdiler. Ve kavm-ı İspanyol’uñ (8) üstine bīnihāye ḥalk cem‘ olup karañu giçede başlarına (9) belā getürdiler. Ve bi‘l-āḥare zevraḥ-ı mezbūrı baturdılar. (10) Pes, erbāb-ı zevraḥuñ ba‘zı gark olup ve ba‘zı bir tāriḥ (11) ile sāḥile çıkdılar. Ve Hindīler bu ešnāda kavm-ı İspanyol’- (12) dan dört yüz elli nefer kimesne ve Hindīlerden dört biñ (13) nefer ādem tutdılar. Ve kırk ‘aded at helāk edüp (14) Motesavma’nuñ evlādını ve maḥbūs olan umerāsını cümle (15) katl etdiler. Her kaçan ki bir İspanyol düşerdi (16) üstine bīnihāye Hindī üşerdi. Ve pāre pāre (17)

[93b]

edüp üleşürler. Andan gidüp birbirine tolaşur- (1) lardı. Bu üslūb üzre Kırtöz’ı baķıyye-i kavmı ile şabāḥa (2) dek kōdılar. Ve şabāḥ olduķda Motesavma’nuñ (3) evlādını maķtūl görüp etdükleri fi‘le nādım oldılar. (4) Ve çok yas ve mātem edüp mevtālarını götürüp gitdiler. (5) Bu sebebden Kırtöz ḥalāş olup Teraşkalan semtine müteveccih (6) oldı. Ve bir iki def‘a yolda cenkler edüp (7) Teraşkalan’a geldi. Teraşkalan ḥalkı anlara ri‘āyet ve envā‘[-ı] (8) ziyāfet etdiler. Ve bir zamāndan soñra

¹²⁷ Sayfa süreği ن فر olarak yazılıdır. Takip eden sayfa KİC’de eksiktir, THG’de mevcuttur.

¹²⁸ Bu sayfa KİC’deki 122a’nın devamıdır.

Teraşkıalan kavmindan (9) bir mıkđār ‘asker alup Meşiko tevābı’ından Tepekab nām (10) bir şehre düşüp yağma étdiler. Ve halkı esir étdiler. (11) Ve etrafında sâkin olan kurâyı dağı ğâret édüp ve Meşiko (12) tevābı’ından çok maħalda ĥasâret étdiler. Ve bi’l-cümle (13) yigrimi günde ol nevâhînün cümlesine istilâ édüp (14) teşhîr étdiler. Ve biñ beş yüz yigrimi birinde ol maķâmda (15) bir hışâr binâ édüp adını Seğura kodılar. Ve andan gidüp (16) Kakulya nām bir hışâra vardılar ki muħkem taş (17)

[94a]

ile düzülmüş. Ve aħbârı metânet ve ĥasânet kitâbesinde (1) yazılmış. Ve sūr-ı mezbûruñ dâhılında beş biñ ve ĥâricında (2) dağı beş biñ kadar ĥânesi var idi. Ekşer kavmını (3) kırdılar. Ve māl ve metā’ını tārâc édüp cümle (4) şehri âteşe urdılar. Ba‘dezâlik, Popokatebek (5) Hışârı’nuñ miftâhı gelüp Uskusan Hışârı’nı ħarbî (6) aldılar ki ehlinün ekşeri tâcirler olup penbe (7) ve mîve bey‘ éderler idi. Ba‘dehu Kılavaştomķan (8) hışârlarınıñ miftâhları geldi. Ve Sıkâta ve İşala- (9) setķo nām kal‘aları cebr ile aldılar. Andan soñra yine (10) Teraşkıalan’da cem‘ olup Meşiko’ya ‘azm étmek üzre (11) oldılar. Pes, etrafından bînihâye Hindîler cem‘ (12) olup cümlesinden kırk biñ kimesne intihâb (13) étdiler. Ve İspanya kavmindan dağı kırk süvâr (14) ve beş yüz piyâde, ki ba‘zı tûfengendâz idi, ve bir yere cem‘ (15) olup levâzım-ı mühimmâtı gördiler. Ve Meşiko’yı (16) aħz kaşdı ile yola girdiler. Meger ki Meşiko’da (17)¹²⁹

[94b]¹³⁰

maķsûm ola. Pes, tavâyıf-ı Hind-i Cedîd, Meşiko’nuñ (1) aħzını istimā‘ édüp cümlesine bîkıyâs ĥavf ve hirâs (2) müstevlî oldı. Ve niçesi kal‘alarının miftâhları ile (3) hediyyeler irsâl étdiler. Ve Meşiko’dan yüz altmış (4) mîl ba‘îd bir memleket var idi ki âdına Makokan ve şâhib[i]ne (5) Kasonsın dêrlerdi. Kesinsela nām bir şehirde mütemekkin (6) idi. Ol dağı Körtöz’a pîşkeşler gönderüp şulh (7) taleb eyledi. Körtöz dağı kabûl édüp bir tâ’ife (8) irsâl édüp ol nâhiyede bir kal‘a binâ étdiler. Mezbûr (9) Kasonsın ĥarc-ı binâ içün beş biñ okķa altun ve biñ (10) okķa gümüş vêrdi. Ammâ igen şâf olmayup nuħâs (11) ile maħlût idi. Mezbûr Kesinsela bir ‘azîm şehrdür ki (12) bir buĥayre-i ‘azîmenün içinde binâ olunmuşdur. Buĥayre-i mezbûre (13) Buĥayre-i Meşiko’dan a‘zamdur. Ve içinde bînihâye semek (14) vardır. Ve bundan mâ‘adâ memâlik-i mezbûrede buĥayreler (15) çokdur. Ve ma‘âdin-i emlâĥa i‘tibâr yokdur. (16) Ve ‘uyûn-ı ĥârre bisyardur. Ve tûyûr ve ĥayvânât bîħaddür. (17)

[95a]

Ve penbe ve ‘asel bîn[i]hâyedür. Ve ma‘âdin-i sîm ve zer firāvândur (1) ammâ katı ĥâlîş degildür. Ve bir nev‘ seng-i siyâĥdan tîz (2) ĥançerler peydâ éderler. Bir vech-ile ĥadîd olur ki (3) kellelerini anuñ-ıla terâş éderler. Ve ba‘z-ı mevâzi’da (4) yûsr-i

¹²⁹ Sayfa süreĝi ٤ سومه مود ٤ olarak kayıtlıdır. Sayfanın devamı KİC’de eksiktir, THG’de mevcuttur.

¹³⁰ Sayfanın takip ettiĝi kısım KİC’de eksiktir, THG’de mevcuttur.

ma'denī vardır. Ve nevāhī-i mezbūrenūñ havāsı şahīh (5) ve mīvesi bīgerān ve nānı firāvān; nisāsı hasnā, (6) ricālī akvīyā... Saht kemān çeküp uzak atarlar ve muhkem (7) nişān kıovarlar. Tututeb bir hışārdur ki Meşiko'dan (8) dört yüz seksen mīl ba'iddür. Kıortoz ol tarafa dağı (9) bir tayıfa gönderüp ağız ētdiler. Ve aña karīb (10) Medelyin nām bir kal'a binā ēdüp Kovasak nām bir hışār (11) dağı aldılar. Ve aña karīb bir kal'a dağı binā ēdüp (12) İspirito Sanko kodılar. Ve Avakusko nām hışāruñ (13) şāhibi miftāhı teslīm eyledi. Ve Tekvantebek ve Sakotulyan (14) ve Avaskak hışārlarınūñ aşhābı gelüp şulh ētdiler. (15) Ve Kıoliman ve Sutılan ve Toliman memālikine (16) dağı 'asker gönderüp bir iki def'a cenk ile cümlesini (17)

[95b]

teshīr ētdiler. Ve bir 'azīm hışār binā ēdüp gitdiler. (1) Ve Tututebek hākimini bir oğı ile habs ēdüp yigirmi beş (2) biñ okka altuna bey' ētdiler. Ve nāhiye-i mezbūrede Sagura (3) nām bir kal'a binā ētdiler. Nāhiye-i mezbūrede ma'adin-i zer (4) haddan artuk ve envā'-ı cevāhır çok ve ğinā ve keşreti (5) cehetinden nazīri yokdur. HABER-İ PANUKO: Bir def'a Fıransiskov (6) Ğıray nām bir şahş-ı pürintikām bir mıkdar 'asker ile (7) ol memlekete gelmiş idi. Ve ba'z-ı nevāhīye zafer (8) bulmuş idi. Lākin bi'l-āhare ol memleketūñ ehli (9) anlara ğalīb olup ekşerini esīr ēdüp etlerini (10) yediler. Ve derilerine şaman tıldurup kelle-i bī- (11) devletlerini kenīselerinde aşdılar. Kıortoz dağı (12) 'asker cem' ēdüp Ayotuştalan Hışārı kıurbında (13) ol kıavm ile cenk ve cidāl ve harb ve kıtāl ēdüp (14) muhkem kırdılar. Ve bi'l-āhare ğalīb olup yerlerinden (15) ırdılar. Ve kıavm-ı mezbūr yine cem' olup birbirini bir yere (16) derilüp şulha rızā vērdiler. Ve dā'ire-i teslīm (17)

[96a]

ve inkıyāda girdiler. Ve tā'ife-i İspanyol yigirmi (1) beş günde ol memleketi tamām zabt ve teshīr ētdiler. (2) Ve Santo nām bir hışār binā ēdüp Panko ve Kila hışārlarınūñ (3) kıavmını anda sūrdiler, anları āteşe urdılar. (4) Memālik-i mezbūrede hādīd kıatı kemyāb olduğı sebebden (5) bir na'lı iki vezni kıadar sīm ve bir vezni kıadar zere vērürler- (6) di. Ve hāhnāhāh bu bahāya alurlardı. Andan (7) şöña yine Meşiko'ya gelüp Alvaradō nām bir şahş-ıla (8) Kıavtimlan Memleketi'ne 'asker gönderdi. Varup cenk (9) ve cidāl ēdüp tārīh-i 'İsā'nuñ biñ beş yüz yigirmi (10) dördinde cümlesini zabt ētdiler. Memālik-i mezbūrede (11) muhkem hışārlar ve 'azīm şehirler vardır. (12) Ve mīve ve nānı bīg[e]rāndur. Mu'azzam kūhları vardır. (13) Ve bir 'ayn-ı cārī vardır ki şūretā ābı duhn-ı zeyt gibidür. (14) Ammā güneşe dōkseler bi'aynihi kıbrīt olur, bārūt (15) ēderler, kıatı bīnazīr olur. Ve memālik-i mezbūrede bir āta (16) yüz tōksan altuna na'l ururlar. Bundan şöña (17)

[96b]

Uskuntep[e]k Hışārı'nı ve Katıbara Memleketi'ni ve Taşışko (1) ve Şandalan hışārlarını ve Pasko'yı ağız ēdüp (2) mezbūr Alvaradō bu vech-ile biñ altı yüz mīl yere istīlā eyledi. (3) Kumolya Hışārı'na dağı bir mıkdar 'asker (4) gönderüp üç gün ceng ile alup kıavmını esīr ētdiler. (5) Ve Sabodkız ve Mistekız memālikini dağı birkaç def'a ceng ile ağız (6) ēdüp bīnihāye māl cem' ētdiler. Memālik-i mezbūre (7) kıatı vāsı'a ve eknāfi şāsi'a ve kıavmı ağınyā (8) ve 'askeri akvīyādur. Ba'dezālik, Kıortoz yine Meşiko'nuñ (9) harābını 'imārete tebdīl ve fesādını şıhhata tahvīl (10) kıaşd ēdüp emr eyledi, buhayrenūñ bir tarafını seng ve tūrāb (11) ile tıldurdılar. Ve sağı-ı mādān fi'l-cümle kıaldurdılar. (12) Ve şehri ol 'arşada binā ēdüp fezāsını vāsı' (13) ve sūrını dağı muhkem ētdiler. Ve dāğıl-ı sūrda (14) berveci-i mu'tād yüz biñ kıadar hāne bünyād ve Kıorto- (15) z'a bir sarāy-ı neket-makar ve dālālet-makar binā ētdiler ki

dıraht-ı (16) servden menhūt yedi biñ sūtūnı var idi ki her birinūñ (17)

[97a]

tūlı yüz yigrimi kadem ve devri on iki kadem idi. (1) Ve buhayrenūñ bir cānibinde yüzlerine göre tershāneler (2) binā édüp seffinelere vaz‘ étdiler. Ve her hırfete müstaķil (3) maħalleler ve çārsūlar binā étdiler. Ve bu eşnāda Tako (4) nām belde, ki Meşiko’dan altmış beş mīl ba‘iddür, hadīd (5) ma‘deni buldılar. Ve sā‘ir-i ma‘ādin ile hālť édüp (6) toblar düzdiler. Ve Meşiko’dan Verakras’a varınca (7) kaldurum peydā étdiler. Verakras’dan sekiz mīl (8) yerde bir ‘azīm liman düzüp adını San Covan ve Luğa (9) kodılar. Ve Medelyin Hışarı’nuñ kavmını anda sür- (10) diler. Ve anda bir ‘azīm tershāne ve bir çarbhāne binā étdiler. (11) Yetmiş biñ okka altun ve bīnihāye evānī-i sīm ve zer (12) ve bir gümüş toblar, ki yigrimi dört biñ altun deger idi, (13) cümlesini kebr-i ekbere irsāl édüp Tıraşkalın halkınıñ (14) ve Meşiko Cengi’nde hāzır olan ‘askerūñ mu‘āf (15) olmasını istid‘ā eyledi. Ve yine Kortoş, mezbūr (16) biñ beş yüz yigrimi üçinde Çil Gonsalos, Nonbirdoryos (17)

[97b]

Limanı’ndan Baħr-ı Sūr’a bir tārīķ ile feth eyledi. Ve Panama (1) tarafında bir kal’a binā édüp adını San Cil kodı. (2) Ve biñ beş yüz yigrimi beşinde Naķo Hışarı’na karīb (3) bir kal’a binā édüp adını Turcıl kodı. Ve Kortoş (4) sevāhıl-i Baħr-ı Sūr’ı keşf ve tahķīķ içün bir mıkđār ‘asker (5) ile Sūr tarafına gidüp ve eşnā-i tārīķda ‘azīm nehrler (6) tūş olup bir maħalda toķuz yüz adam ve bir maħalda (7) üç yüz ve bir maķāmda beş yüz adam¹³¹ cisrleri yapıdılar. (8) Ve yüz yigrimi biñ mīl mesāfede elli ‘aded nehr geçdiler. (9) Ve çok hışārlar ve şehirler gördiler. Ve kimini cenk (10) ile ve kimini şulh ile alup biñ beş yüz yigrimi beşinde (11) Yetak¹³² nām bir ‘azīm şehir geldiler ki üç maħallesini¹³³ ve her (12) maħallesinūñ bir müstaķil sūrı var idi. Andan geçüp (13) Şunķavıtlı Hışarı’na vardılar ki bināsı refī‘ ve sūrı (14) menī‘ idi. Andan geçüp bir kūha geldiler ki cümle aħcārı (15) ruħām-ı sefid idi. Andan geçüp bir buhayreye geldiler ki (16) içinde bir hışn-ı hāşin ve hışār-ı metin (17)

[98a]

ve sūr-ı mekīn ve etrafında bīhad hāneleri var idi. (1) Ve bi’l-cümle¹³⁴ Tayka Vilāyeti’nde anuñ kipi hışār-ı üstüvār (2) yoğ idi. Sūr-ı mezbūruñ hāķimi Kartak, Kortoş’ı ziyāfet (3) édüp çok ri‘āyet eyledi. Andan geçüp Tilsian Hışarı’na (4) varup andan bir kūha çıkdılar ki otuz iki mīl irtifā‘ı (5) var idi. Andan geçüp Aşuselin

¹³¹ Gomara’nın *Conquista*’sında *Dela puente que hizo Cortes s. 247b* bölümünde *paŕfo*, ‘adım’ olarak geçmektedir. Bu da metnin harekesiz başka bir metinden istinsah edildiğine dair fikrimizi güçlendirmektedir.

¹³² *Tiac*. *تياق* *Yetak* biçiminde yanlış imla edilmiştir.

¹³³ Bir imla hatası olarak *maħallesini* yazılmış olmalı. Zira *maħallesi* denmesi gerekir.

¹³⁴ İmla hatası yapılarak *bi’l-humle* yazılmıştır.

Hışarı'na gelüp haber (6) aldılar ki iki merhale yerde Neyto nām bir mu'ayyen makām (7) vardır. Anda yetmiş seksen 'aded İspanyol ikāmet (8) etmişler. Pes, ol makāma 'azm edüp t̄ayıfa-ı (9) mezkūreyi buldılar ve cümlesi bir oldılar ve ittifāk (10) ile gitdiler. Ve nevāhī-i mezbūrede çok hışārlar (11) ve karyeler tārāc eddiler. Andan yine bir makāmda cem' (12) olup Naķo'ya qarīb Sant Anderes Limanı'na yetdiler. (13) Ve anda bir 'azīm ma'den bulup yanında bir kal'a binā (14) eddiler. Ve ādını Nati kodılar. Andan gidüp (15) Havandraz Limanı'na qarīb Turcıl Hışarı'na vardılar. (16) Kōrtōz anda ikāmet edüp bir mıkđār 'asker gönderdi. (17)¹³⁵

[98b]¹³⁶

İki yüz gulām kurbān ederler. Ertesi, ramādını ve esbābını (1) cem' edüp bir münakkaş şandūka koyup kilīd ururlar. (2) Ve meyyitūn şūretini şandūk üstine taşvīr ederler. (3) Ve dördinci gün yine āteşhānede cem' olup on beş (4) esīr kurbān ederler. Ve yigirimi günde beş esīr (5) ve altmışıncı günde üç esīr kurbān ederler. Ve seksen (6) gün tamām olıcak: "Bir yıldur." diyüp tokuz kurbān ederler. (7) Ve t̄ā'ife-i mezbūre orta boylulardur. Burunları (8) yapaz, delükleri 'arīz ve mūları gālīz ve t̄avīldür. (9) İçlerinde birkaç nefer beyāz kimesneler vardır. Anlara (10) katı ta'zīm ederler. Bürdeler örtünürler. Ve cenk içinde (11) esīr olan halkı kurbān etmek için beslerler. (12) Herkes veledini dört şahid yanında bey' etmek cāyızdur- (13) dur¹³⁷. Ve peder ve māder kul olsa veledi āzāddur dērler. (14) Bu makūle evzā'-ı fāsīde ve ārā'-i kāsīdeleri çokdur. (15) ve envār-ı şerī'atdan hergiz behreleri y[o]kd[u]r. HABER-İ KORDORİKA: (16) Biñ üç yüz mīl Meşiko'dan ba'iddür. Meşiko'nuñ (17)

[99a]

Meşiko'nuñ ehlinden çok kimesne firār edüp anda (1) varmış idi. Çil Gonsalo nām bir şahş biñ beş yüz (2) yigirmi ikisinde Ak Burun'dan çıkup garb ve şimāl (3) ortasına 'azm eyledi. Ol fikr ile ki Baħr-ı Sūr'a (4) bir t̄arīk[-ı] akreb bula. Pes, Niķoyan şehrine varup (5) ehli ile hūsn-i mu'āmele etdi. Ve anlardan haberdār (6) oldı ki iki yüz mīl yerde Kororika nām bir memleket (7) vardır hākimine Neykorağva dērler. Pes, aña haber gönderüp (8) 'arz-ı muħabbet etdi. Ol daħı bunları memleketine da'vet (9) etdi. Pes, Gonsalo anda vardukda Nıykorğava beş yüz (10) adam ile istikbāl eyledi ki her birinūñ elinde bir altun (11) murğ var idi. Ve yigirmi 'aded cāriye ki her birinūñ (12) iki elinde iki 'azīm bal mūmı var idi. Pes, (13) Gonsalo bir müddet anda ikāmet edüp bir kal'a binā (14) etdi ve ādını Konoska kodı. Ve andan gidüp (15) Deryankīn nām bir kasıka rāst gelüp ceng eddiler. (16) Egerçi, İspanyollar gālīb olup Hindīleri tağıtdılar (17)

¹³⁵ Sayfa süreği پا شنه Kapaşina'dır. Sayfanın devamı KİC'de eksiktir, THG'de mevcuttur.

¹³⁶ Sayfanın takip ettiği kısım KİC'de eksiktir, THG'de mevcuttur.

¹³⁷ {-dur} eki gereksiz tekrarlanmıştır.

[99b]

ammā anlara daḥı za‘f gālīb olup rucū‘ êtdiler. (1) Ve bi‘l-cümle tokuz yüz mîl seyr êdüp Beşan Besente (2) Limanı’na vardılar. Andan gidüp Santo Vamanko’ya (3) vardılar. Ve bundan soñra Firanti nām bir şahş daḥı (4) Neykorgo’ya varup iki hışār binā êdüp birine (5) Yeñi Ğarnāta ve birine Leon dēdi. Ve Poşışyon (6) nām bir liman yapıdı. Memālik-i mezbūrede bir baḥr vardır ki (7) cānib-i şimāldan münfecir olup dört yüz mîl yer mümtedd (8) olur. Ve on altı mîl yer Baḥr-ı Sūr’dan ba‘īd vākı‘ (9) olur. Ve baḥr-ı mezbūrede daḥı medd ve cezr vardır. (10) Ve sābıkā mezkūr olan Ğarnāta’ya qarīb bir müdevver cebel (11) vardır ki içinde bir ġār vardır ki mezbūr ġāruñ ağzı bir buçuḡ (12) mîl vardır. Her ġāh içinden surḥ ve sefīd ‘alevler zāhır (13) olup yüz mîl kadar mesāfeden görünür. Cebel-i (14) mezbūruñ üstinde kaṭ‘ā nebāt yokdur ammā aḥcārı (15) içre bir nev‘ tayr sākinlerdür. Ve memālik-i mezbūrenüñ (16) bağları çokdur. Ve ‘azīm dıraḥtlar vardır ki her birinüñ (17)

[100a]

aşlı on beş kimesnenüñ kocağına şıgmaz. Ve kavminüñ (1) evzā‘ ve etvārı Meşiko kavmı gibidür. Ve lisānları daḥı (2) anlaruñ lisānı gibidür. Ve anlar daḥı mektüb yerine teşāvīr (3) isti‘māl ederler. Ve adam kurbān [ê]d[ü]b aşnāma ‘ibādet (4) êtmekte anlaruñ tarīḳına giderler. BAKIYYE-İ HABER-İ KAVTMİLAN: (5) Alvaradō nām bir şahş iki yüz nefer şoltad ile memleket-i mezbūreye (6) istilā eyledi. Nite ki, sābıkā mezkūr ve evrāk-ı kalīlede (7) müşbet ve mastūrdur. Nāḥiye-i mezbūrede bir nehr vardır (8) ki duhn-ı zeyt mişālında cereyān eder. Her ne kadar isterler (9) ise alup güneşe vaż‘ ederler. Bi‘aynihi şebb olur. (10) Ve memālik-i mezbūrede balsam çokdur. Ve mayıs katı eyü biter. Ğāh (11) olur ki bir kīle mayısdan yüz kīle ġāh iki yüz kīle mayıs (12) olur. Ve memālik-i mezbūrede ma‘ādin bisyār ve metā‘ (13) ve esbāb firāvāndur. Ve kavmı tīrendāzlar ve ḥarbīlerdür. (14) Ve ḥüb iplik işlerler. Ve merdümḥārlardur, ādem ellerine (15) girse dişlerler. HABER-İ ŞALİYŞO: Ğartan nām bir şahş beş yüz (16) otuz beşinde beş yüz adam ile Meşiko’dan çıkup (17)

[100b]

Meḡvaḳan’a vardı. Ve andan geḡüp Şalışko’ya varup (1) çok cenkler êtdi. Ve Sentikli nām bir hışārı alup (2) adını Böyük İspanya ḳodı. Ba‘dehu bir memleket daḥı (3) feth êdüp adını Yeñi Ğalya ḳodı. Ve anda üç (4) hışār binā êdüp ol ḳuṭra tamām istilā eyledi. (5) Memālik-i mezbūrenüñ kavmı ḥarbīlerdür, eyü ok atarlar (6) ve saḥt kemān çekerler. Zenleri ḥasnādur ve ḳāmetleri (7) katı müsteşnādur. Uzun libāslar geyerler ammā ricālı (8) ancaḡ dizlerine gelince geyerler. Ve arḳalarına bürdeler (9) örterler. Ve saḥtyāndan müzeler geyerler. (10) Memālik-i mezbūrenüñ menāfi‘ı çokdur. Ve mīve ve ‘asel ve sīm (11) cehetinden nazīri yokdur. Ammā sercümle kavmı büt- (12) nişān ve ḡalālet-şi‘ār ve merdümḥārlardur. VİLĀYET-İ (12) SEYBOLA: Bir kıssīs-i zulmetnihād keşf ḳaşdı ile (14) Ḳavlaḳan’dan ḳalkup cānib-i maşrıḳa ‘ale’s-sāḥil biñ (15) iki yüz mîl mesāfe seyr êdüp Seybola nām bir vilāyete (16) vardı. Ve yine dönüp geldükde: “Vilāyet-i mezbūrede cevāhıra (17)

[101a]

nihāyet ve māl ve esbāba ḥadd ve ġāyet yokdur!” diyü (1) ḥaber vērđi. Bu sebebdan Feransīskō Ḳoroni nām (2) bir şahş tokuz yüz nefer şoltad[-ı] ḥoryad ve niçe Hindī-yi (3) bīdād ile Meşiko’dan çıkup Ḳavulḳan’a vardı, ki (4) Meşiko’dan tokuz yüz mîl ba‘īddür. Ve andan Siybola’ya (5) müteveccih oldu. Ve biñ iki yüz mîl yer seyr êdüp

niçe (6) kerre karlara ve muhkem şovuklara rāst gelüp şiddet-i (7) sermādan çok kimesnesi helāk oldu. Ma‘azālik, (8) eşnā’-i tarīkda niçe zenler gördiler ki ‘üryān gezerlerdi. (9) Ve nevāhī-yi mezbūrede kettān çok biterdi ammā kimesne (10) bilmez, tarīk-ı ma‘hūd üzre işlemez idi. Āhıru’l-emr, (11) Seybola’ya varup cenk-ile aldılar ve ādını Ğarnāt (12) kodılar. Ve bi’l-cümle memleket-i mezbūrede yedi hışār (13) buldılar ki ancak cümlesinden dört biñ ādem çıkardı. (14) Cümlesi ‘üryān ve fakīrlar idi. Pes, papas-la‘īn-i (15) bede-āyīnūñ kızbi zāhır olup seferlerine nādım oldılar. (16) Mezbūr Seybola türāb ile ‘azīm üstuvānelerden binā (17)

[101b]

olunmuş bir muhkem hışārdur. Ve hāneleri tabakāt (1) üzre olup her hānenūñ bābı sağır ve niçe zirā‘ vech-i (2) Arz’dan mürtefi‘dur. İpden nerdübān-ıla inüp çıkarlar. (3) Ve her hānenūñ bābı kurbında yer içinde bir izbesi vardır, (4) anda kışlarlar. Memleket-i mezbūrede şitā muhkem (5) olur. “Azīm kūhları vardır. Haṭṭ-ı İstivā’dan (6) otuz yedi derece üzredür. Ve nāhiye-i mezbūrede (7) erneb ve āhū ve mākiyān çokdur ve penbe āzdur. Ve metla (8) nām bir nebāt vardır, andan libās ve kemer düzerler (9) ve eyyām-ı şitāda zenleri ānı geyerler. Ve ricāl, erneb (10) ve āhū pōstlarını isti‘māl ederler. Ve nāhiye-i mezbūre (11) serteser rimāldur. Ol sebebden ta‘ām kısmı āzdur. (12) İspanya kavımı vardukda mayıs ve kabak zer‘ étdiler. (13) Andan gidüp Akuko Vilāyeti’ne vardılar. Ve anda yek (14) pāre bir şahra-ı ‘azīmenūñ üstinde bir muhkem kal’a (15) gördiler. Andan geçüp Teyveş Hışārı’na vardılar ki (16) bir nehr-i ‘azīmūñ sāhilinde binā olunmuş idi. Ve anda haber (17)

[102a]

aldılar ki Beraşal¹³⁸ nām bir memleket vardır ki hākimine (1) Natraş derler. Mālinuñ hisābı yokdur. Aña kaşd étdiler. (2) Ve birkaç hışār alup Tayğuz nām bir hışārı āteşe (3) urdılar. Sūr-ı mezbūr otuz yedi derece üzredür. (4) Ve katı şovukdur. Aña qarīb bir nehr vardır ki muhkem mūncemid (5) olup niçe müddet at ve esbāb ile üstinden (6) geçerler. Ve ol nāhiyede altı ay qar ve buz şābit (7) olur. Ve memālik-i mezbūrede sefid ve surh penbeler peydā (8) olur ki ol diyāruñ ehli andan dirāz kepler ve ‘ariz (9) bürdeler peydā ederler. Ve Taygız’dan gidüp yolda (10) çok şıgırlar gördiler ki katı vahşī ve hūnī idi. (11) Ve Sikuvayk Hışārı’na vardılar. Ve andan kalkup (12) Kiyvira’ya geldiler ve Natraş’ı anda buldılar ki sefid (13) rīş bir pīr idi ki nuhāsdan bir levhi şadrına aşmış. (14) Ve bi’l-cümle biñ iki yüz mīl yer seyr étdiler ki serteser (15) rimāl olup aḥcār ve cibāldan eşer yoğ idi. Sābıkā mezkūr (16) olan ebkārūñ zebelini cem‘ édüp yollara nişān ederler (17)

¹³⁸ Axa. [*Historia General de las Indias*’da “*Allí tuvieron nueva de Axa y (...)*” biçiminde geçmektedir ki müellif muhtemelen buradaki “nueva: 1. haber 2. yeni” kelimesini ‘yeni’ anlamıyla düşünüp “Nueva de Axa:Yeni Aşa’ olarak değerlendirmiş. نواشل yanlış okunarak براشل olarak istinsah edilmiştir. Bahsi geçen yerin ismi İspanyolca kaynaklarda ‘Axa’ olarak geçmektedir.]

[102b]

ve her hâcete ânuñ-ıla giderlerdi. Memâlik-i mezbûrede dahı (1) murâd bulmadılar. Ve māl ve metā'a nâyıl olmadılar. (2) Ve biñ beş yüz kırk ikisinde döndiler. Ve yine Meşiko'ya (3) geldiler. Mezbûr Kivira kırk derece üzredür, havası (4) mu'tedil ve hemvâr, nebâtı vâfir ve enhârı bisyârdur. (5) Ve memâlik-i mezbûrede erik ve tut ve 'ineb ve bittîl vardır. (6) Kuyuk'dan Kivira'ya gelince düz yerlerdür, kaç'â şecer (7) ve hacet yokdur. Ve cābecā karyeler çokdur ammā ehli azdur, (8) ancak kırk ya otuz hānedür. Ekşerinüñ libāsı (9) sahtyāndur. Ve zenlerinüñ saçı katı çokdur, bedenlerini (10) ânuñ-ıla setr ederler. Ve ekşer ta'amları lahımdur. (11) Nevāhî-yi mezbûrede haţab nâyāb olduğı sebebeden (12) luħımı çigle tenāvül ederler. Ve bakaruñ şahmını şikeminden (13) ihrāc edüp ısıcakla yerler. Ve kanını dahı içerler. (14) Ve ba'zını tecfif edüp ba'dezamānın şu ile ezüp (15) içerler. Ve taşdan bıcaqları vardır. Ânuñ-ıla luħımı (16) hurda hurda edüp bel' ederler. Ve gāh olur ki (17)

[103a]

zebel-i bakardan âteş peydā edüp bir mıkdar lahmı gösterürler (1) ve “Tamām, maţbūhdur.” diyü yerler. Ve ol şahrālarda bölük (2) bölük, köşe köşe göçerler. Bakarları cesāmetde (3) ma'hūd olan bakar kadardur ammā karıları küçükdür. (4) Ve zahrında senām-ı şütür kipi senāmı vardır. Ve semek (5) mişālında fülüsü vardır. Şadrında ve dizinden (6) aşāğa mūları çokdur, birer şibir vardır. Ve feres gibi (7) cebninde saçı ve teys gibi lihyesi vardır. Ve boğazı (8) altında dahı mūları katı çokdur, kıtas gibi (9) şalınur. Zenebi katı tavıldür ve ucu şerābe gibidür. (10) Katı pek segirdür. Ve kūrūnı ile ādemi helāk eder. (11) Muķābeleden nazar olunsa şire beñzer. Ve yanından (12) manzūr olsa şütür gibidür. Üstine hergiz āt (13) varmaz, havf eder. Kavm-ı mezbūruñ me'kel ve melbesi ol (14) bakardandır. Gayrı māl ve menālları yokdur. Hānelerini (15) anlaruñ culūdı ile örterler. Ve sırimları ile şedd (16) ederler. Ve 'ızāmından süzen ve çuvāldüz (17)¹³⁹

[103b]¹⁴⁰

edüp ittifāk etdiler ki sefā'in tertib edüp (1) ve 'asker tezyin edeler ve memleket feth etmek (2) için bir nāhiyeye gideler. Pes, evvelā Pesarlō biñ (3) beş yüz yigirmi beşinde bir sefīne-i 'azīme tertib edüp (4) yüz on dört nefer şoltad ile Panama'dan çıkup (5) cānib-i şarka sefer etdi. Ve feth-i memâlik sevdası ile (6) iki yüz mīl mesāfe gitdi tā ki bir sevād-ı a'zama (7) erüp ism ü resminden suvāl ve istiħbār-ı ahvāl (8) eyledükde “Perv” diyü cevāb vërdiler. Pes, bu vāsıta (9) ile ol nevāhīde meftūh olan memâliküñ cümlesine (10) Perv dediler ki cümlesi dört biñ sekiz yüz mīl yerdür. (11) Maħall-ı mezbūr. Haţt-ı İstivā'dan iki derece ba'iddür. Kavm-ı (12) Yehūd mişāl cübün üzre maħlūkdur. Burunları katı tavıl- (13) dür. Ricāl bir kamış geyüp sāyır

¹³⁹ Sayfa süreği ۱۰۳۰ olarak kayıtlıdır. Sayfanın devamı *KİC*'de eksiktir, *THG*'de mevcuttur.

¹⁴⁰ Sayfanın takip ettiği kısım *KİC*'de eksiktir, *THG*'de mevcuttur.

mevâzı'ı mekşûfdur. (14) Ve nisvânı 'üryân gezerler ancak bir sutre ile sev'etlerini (15) setr ederler. Ve cemî'-ı meşâlihî nisvân görüp zirâ'at (16) ederler. Ve degirmen çekerler. Nisvân cümle saçını (17)

[104a]

tırâş eder ve ricâl depesini ve kafâsını tırâş ederler. (1) Burunlarına, kulaıklarına zer halkalar ve zümür-rüd ile maşnû' (2) küpeler ve ellerine, kollarına sîm ve zerden halkalar (3) takarlar. Ve lülü ve pîrûze ile taḥallî ederler. Cümlesi (4) zenden ḥaz etmeyüp gulâmpârelerdür. Ve memleket-i mezbûre (5) katı ḥârredür ve havâsı beddür. Ve ol nâhiyede (6) bir nev' dıraḥt vardır ki âbını istiḥrâc edüp ânuñ-ıla (7) mevtâyı tılâ ederler. Kaṭ'â müte'affin olmaz ve sâyır (8) mevtâ gibi tağyîr ve infi'al bulmaz. Ve her çend sîmâ-yı ḥayât (9) üzre şâbit olur. Ve memleket-i mezbûrede nehr-i cârî (10) yokdur ammâ maṭar eksik olmaz. Lâkin çok yağmaz. (11) Ekşeriyyâ şurbları kuyudandır. Ve katı dırâz ve ğalîz neyler (12) peydâ olur. Hânelerini ânuñ-ıla bünyâd ederler. Ve deryâlarında (13) semek biḥaddür. Zevraklar ile çok şayd ederler. (14) Arâzî-yi mezbûrede sîm ve zer daḥı bulınur ammâ igen (15) şâf degildür. Ba'dezâlik, Pesarlô memâlik-i mezbûreden (16) bir ḥışâra düşüp ve çok cenk ve âşûb edinüp (17)

[104b]

eşnâ'-i ḥarbda mecrûḥ oldu. Ve kavmindan çok kimesne (1) düşüp yine döndi. Ve Kenkama'ya geldi ki Panama'- (2) ya qarîbdür. Meger şerîki Almağro bir sefîne tertîb edüp (3) yetmiş kimesne ile Pesarlô'nuñ ardınca çıkmış idi. (4) Ol daḥı sâbıkâ mezkûr olan ḥışâra düşüp ceng (5) eyledi. Ve bir gözi çıkup ḥâhnâḥâḥ (6) körlüğine dönüp ol daḥı Kenkama'ya (7) geldi. Ve anda Pesarlô ile cem' olup Panama'ya âdem (8) gönderdi. İki yüz şoltad ve beş sefîne bünyâd (9) edüp yine sefer etdiler. Ve ol maḳâmlarda çok (10) nehrler gördiler ki içinde mücennaḥ timsâḥlar var idi ki (11) ekşer[i]nüñ tûlî yigrimi beş kadem gelürdi. Âdemi (12) ve sâyır ḥayvânı berr ve baḥrdan kapup çalarlar ve fi'l-ḥâl (13) yine deryâya talarlar. Ve ḥayvân-ı mezbûr beyzalarını (14) sâḥil-i baḥrda rimâl içre defn edüp ḥarâret havâsı (15) ile tırdığı yerde pecceler peydâ olurdu. Ve seyr (16) etdikleri yerlerde sevâḥil katı şıḡlar idi. Ekşer-i mevâzı'da (17)

[105a]

sefâyın sevâḥile qarîb olmak mümkün degil idi. Ve sevâḥil-i (1) mezbûrenüñ ekşer eşcârı manḳılıs nâm bir şecerdür ki serv (2) mişâl kâmeti dırâzdur. Ve mîvesi telḥ ve şuredür. (3) Deryâ içinde biter. Ehl-i sefîne ekşeriyyâ anlardan tenâvül eder- (4) lerdi. Ve dâyıma ğarâzları Sûr tarafına gitmek ve ol nevâḥî- (5) de memâlik-i cedîde feth etmek idi. Ammâ her zamân (6) âkındı mâni' olup sefîneleri seyrdan 'avḳ eder (7) ve dâyıma taraf-ı şimâla sevk ederdi. Bu sebebdan daḥı çok (8) zaḥmet ve küllî nedâmet çekerlerdi. Ve her ne (9) kuṭra kaşd etseler ehli esbâb-ı kıtâl ile istikbâl (10) edüp şetm ederler ve bunlara ḥıṭâb edüp derler (11) idi ki: "İ yüzi saçlular! Ne ararsız ve niçe bir serserî (12) gezersiz? Deryâ köpüğü misiz? Niçün berkarâr olmaz- (13) sız ve bir kâra meşġul olmazsınız? Her ne kadar geşt (14) ve güzâr ve kaşd-ı şikâr ederseñüz müfid olmayup (15) bu deryâdan size ḥişşe yokdur!" Pes, bu üslûb (16) üzre niçe müddet seyr edüp Katamez Vilâyeti'ne vardılar ki (17)

[105b]

mîvesi bisyâr ve ḥuşûnı vâsı'a ve kavmı aġnıyâ idi. Andan (1) Tunbiz Limanı'na gelüp ḥaberdâr oldılar ki vilâyet-i Hind-i Cedîd'- (2) de keşret-i mâl ve vefret-i menâl

cehetinden bīnazīrdür. (3) Andan rucū‘ édüp yine Panama’ya geldiler. Ve bi’l-cümle üç (4) sene seyr ve güzār ve sefer ihtiyār édüp nesne (5) tahşīl etmediler. Cemī‘-ı mālārı gidüp kuvvetlerine fütür (6) ve himmetlerine kuşūr geldi. Mezbūr Tunbuz’uñ ehli (7) sapan atarlar ve sīm ve zerden düzülmüş bıçaqlar¹⁴¹ isti‘māl (8) ederler. Ve ricāl ve nisāsı zer severler¹⁴². Ve sīm (9) ve zerden ederler harbelerinüñ sinānını ve tīrlerinüñ (10) peykānını. Ve er ve ‘avrat sīm halkalar takınurlar. (11) Ve evānī-i sīm ve zer isti‘māl ederler. Tūrābdan (12) ‘amel bilmezler. Ve zenlerini katı hıfz ederler. (13) Ve hādimlerinüñ zekerini ve enfini kaṭ‘ ederler. Ba‘de- (14) zālīk, Pesarlō isti‘ānet kaşdı ile İspanya’ya (15) geldi. Ve seyr etdüğü memālīki vaşf édüp tergīb (16) eyledi. Pes, Rey dahı memālīk-i mezbūrenüñ fetḥine rāgīb (17)

[106a]

ve aḥzına ṭālib olup Perv’nüñ hükümetini Pesarlō’ya (1) vērđi. Ve emr eyledi ki: “Murādı kadar ‘asker ve ālāt (2) āla. Ve memālīk-i mezbūrenüñ aḥzına müteşaddī ola.” (3) Pes, Pesarlō dahı ālāt ve levāzım ve mühimmātını (4) görüp Panama’ya geldi. Ve anda seffīneler tertīb édüp (5) dört nefer karındaşı ile biñ beş yüz otuz birinde (6) sefer etđi. Ve Keyto’ya dört yüz mīl karīb olup (7) sāhile çıkdı. Ve anda Kavaḵ nām bir hışāra düşüp (8) ḍarbī aldılar. Ve bīnihāye māl ve esbāb ve aḥcār-ı zümürürd (9) buldılar. Ve andan gidüp Tunbiz Limanı’na vardılar. (10) Ve ānuñ muḳābelesinde vāḳı‘ Buna Cezīresi’ne ērdiler. (11) Ve halkınuñ ekşerini helāk édüp ba‘zını esīr etdiler. (12) Ve andan dahı çok māl ve metā‘ ve ḳurā ve zıyā‘ (13) talan édüp yine Tunbuz’a geldiler. Ve anda dahı niçe hışār- (14) lar alup çok kimesne ṭutdılar. Ve çok Hindī (15) helāk etdiler tā ki ol nāhıyenüñ ḥākimi evvelā firār (16) ve şāniyā gelüp şulḥ ihtiyār eyledi. Pes, ol maḳāmda (17)

[106b]

bir bölük ‘asker koyup gendüsi yüz yigrimi mīl ḳaraya, (1) tā ki Poyekaz Deresi’ne, ērdi. Ve andan gidüp Seyra (2) Deresi’ne vardı. Ve deryāya karīb yerde bir hışār (3) binā édüp ādını Şa Meygel ḳodı. Andan ḳalkup Ḳaşa- (4) mayka Vilāyeti’ne vāşıl olup Motevteb Memleketi’ne vardı. (5) Ve anda ṭarīḳı cibāla mūntehī olup ‘urūca müteveccih oldı. (6) Ol ešnāda Atabābila’dan Pesarlō’ya ḥaber geldi ki: “Ne ṭāyīfa- (7) sız ve kimlersiz? Ve bu diyārı ḥālī mi şanursız? Niçün bīedeblük (8) eylersiz?” Meger ki vilāyet-i Perv’de Kusko nām bir şehir var idi ki (9) Vayna Ḳada nām bir melik-i pūriḥtişāmī zuhūr édüp etrāfında (10) vāḳıf olan ṭavā’ifī ḥüsn-i tedbīr ile zabṭ ve teşḥīr etmiş (11) idi. Ve bir def’a Ḳusko’dan çıkup Keyto (12) Vilāyeti’ni fetḥ etmege kaşdı ve ‘azīmet etđi. Ve iki biñ mīl (13) yer mesāfe sefer édüp cibālda zahmet çekdi. Pes, (14) Keyto’yı fetḥ ve zabṭ edicek emr eyledi tā ki Keyto’dan geṭer (15) düz yollar ve muḥkem ḳaldurumlar düzdiler. Ve def’a-ı (16) şāniyede yine Keyto’ya müteveccih olup emr eyledi ki iki şehirüñ (17)

¹⁴¹ THG’de *nacaqlar*.

¹⁴² THG’de *zer sivārlar*

[107a]

mābeyninde ‘arzı, kırk kadem bir tarīk ile, muhkem peydā edeler (1) ki evvelden tā āhıra varınca iki cānibde beş zirā‘ mıkḍārı (2) cidār hāzır ola. Ve cidār binā etmek mümkün olmayan (3) mevāzı‘da sūtūnlar naşb edüp resenler çekeler (4) ve perdeler aşalar. Ve her menzilde envā‘[-ı] et‘ime (5) ve eşribe ve elbise ve akmişe ihzār edeler. Ve kavmı (6) ile nüzūl etmege kābil ‘ālī ve sāfil müte‘addid sarāylar (7) binā edeler. Pes, emr-i mezbūra imtişāl edüp niçe māh (8) ve sāl ol tarīk-la hıdmet ve altmış günlük mesāfe- (9) yi vech[-i] mesfūr üzre ‘imāret etdiler. Ve gendüsi (10) bir taht üzre çıkup etrāfına hayl ve haşem umerā (11) ve ekābirinden biñ beş yüz kadar ādem cem‘ olup nevbet (12) ile tahtını götürdiler. Tā maḥall-ı mezbūra yetürdiler. (13) Vaktī ki melik-i mezbūr fevt oldu Keyto ḥākiminüñ duḥterinden (14) Atabābila nām bir veledi kaldı. Ve birkaç veledi daḥı (15) Kusko‘da kalmış idi ki büyüklerine Vāşkāra dērler (16) idi. Pes, mezbūr Vāşkāra Atabābila‘ya irsāl-ı (17)¹⁴³

[107b]¹⁴⁴

sizüñ eyü nāmuñuz gūş edüp kudümüñuzdan katı hāz (1) etmişdür. Ve sizüñ-ile içtimā‘ küllī maḫşūdıdır ammā (2) bu maḫāma gelüp Motesavma‘nuñ milkine duḥıldan (3) ḥavf eder.” Kırtöz daḥı kemāvifāk ile iştiyāk (4) ‘arz edüp bir mıkḍār hediye gönderdi. Ve: “Biz elbette (5) anuñ milketine giderüz ve ānı ziyāret ederüz.” dedi. (6) Ba‘deżālik, yine Motesavma‘dan çok hediyyeler ile (7) haber geldi ki: “Ne isterseñüz size irsāl edelüm. Siz hemān (8) maḫāmuñuzda karar edüp memlekete duḥıl (9) ve bu vilāyete vuşul fikrinden ferāğat edüñ.” (10) Kırtöz eyitdi: “Varmamağa çāre yokdur, başumuzdan (11) ḥavf ederüz.” Pes, Todeyle / Todiyle bu sözden rencide (12) olup Kırtöz‘dan munḳaṭı‘ oldu. Kırtöz daḥı (13) ol maḫāmda bir kal‘a bünyād etmek kaşd edüp yine (14) rīgistān olmağın ol niyyetden ferāğat eyledi. (15) Ve on iki mīl yerde Taşlu Burun demek ile ma‘rūf (16) olan maḫāmda bünyād etmegi münāşib istimā‘ edüp (17)

[108a]

keştilerini deryādan ol tarafa gönderdi. Ve gendüsi (1) bir mıkḍār adam ile Şanpolan‘a gitdiler. Nāgāh ol (2) tarafuñ ahālīsinden daḥı yüz kadar eşḥāş envā‘-ı tuḥfe (3) hedāyā ile istikbāl edüp bunları şehre da‘vet (4) etdiler. Pes, sehl müddet sefer etdükde bir mīl kadar (5) yerden bir şehir-i mu‘teber gördiler ki müferriḥ bağçeler (6) ve zībā mesirelerde sāyevār dıraḥtlar üzre murḡān-ı (7) ḥōşelhān köşe köşe nağmeler eder. Ve nefīs ābrevānlar (8) çağlayup ‘ömr-i girānmāye gibi geçüp gider. Ve aşḥāb-ı şehir (9) her köşeden ikbāl ve bīḥadd mīveler ve şukūfe- (10) ler birle istikbāl edüp hışāra getürdiler. (11) Pes, dāḥıl-ı şehirde bir ‘azīm meydāna gelüp meyān-ı (12) meydānda bir burc-ı bārūsı muhkem sarāy-ı mu‘zam (13) gördiler ki cümle erkānını

¹⁴³ Sayfa süreği بِاَمَّ ۛ olarak yazılıdır. Sayfanın devamı KİC’de 122b’dedir.

¹⁴⁴ Sayfanın takip ettiği kısım KİC’de eksiktir, THG’de mevcuttur.

bir nev' etmişler ki şu'ā'-ı şems (14) ile şahāyif-ı sīm kipi şu'ledār olup gözleri hīre (15) eder. Elbette aşlından gāfil olan kimesne sīm[-i] (16) hām zann eylemek muḳarrerdür. Ve sāḫa-ı mezbūrenüñ (17)

[108b]

ferşini daḫı serāser ol türāb ile taṭyīn edüp küllī (1) şöhet ve kemāl-ı mertebe ḫaşmet peydā etmişler. (2) Ve şehir-i mezbūruñ ḫākimi, ki bir pīr imiş, istikbāl için (3) sarāydan çıkup Ḳortoz'a buluşdı. Ve maḫfiline (4) da'vet edüp ziyāfet eyledi. Ve eşnā-yı şöhetde (5) aḫvālını ḫikāyet ve Motesavma'dan çok şikāyet (6) edüp dedi ki: "Ben pīrlük 'ālemine varup bedenümde (7) tāb ve tāḳat ve cenk ve ḫarba istitā'at (8) zann etmeyüp niçe def'a 'askeri ile milkime girdi. (9) Ve ḫalkumdan niçesini helāk ve niçesini ḳurbān edüp (10) ḫōra geçürdi. Ve ilāḫāze'l-ān şıbyān (11) ve nisvānumuzı esīr edüp istiḫdām ederler. Ve bizde (12) anlar ile muḳābeleye ḳudret ve müdāfa'aya ḳabılıyet (13) yokdur. Eger sizüñ emīrūñüz anlardan bizüm dādumuzı alursa (14) cümlemüz aña bende ve ḡulām olup varım[u]zı yolında bezl (15) ederüz. Ve nevāḫide olan aḫbābumuzı daḫı cem' (16) edüp Meşiko'yı almağa giderüz." Ḳortoz daḫı (17)

[109a]

anlara tesliyet edüb: "Dedüḡüñüz āsāndur. Hemīn (1) siz yaraḡ üzre oluñ. Biz sefīnelerimūze varup aşḫābumuz (2) ile cem' olalum ve bir ḳal'a binā edüp ba'dehu Meşiko ḳaşdına (3) gidelüm." dedi. Pīr-i mezbūr Ḳortoz'a ḳarındaşı kızını (4) vērüp çok tuḫaf hibe eyledi. Ve adamlar ḳoşup (5) gönderdi. Eşnā-yı ṭarīḳda Toḳonak Hışārı'na (6) geldiler ki emīrine Kabestelan dērlerdi. Meger ki (7) ol daḫı Motesavma'[y]ı nev'-ı zecr ve ḳahrı-la mübtelā (8) ve tekālif-i 'azīmesi-le bir belā olup cebr-iḫrāc (9) ḳabūl etmiş idi. Ḳortoz ile cem' olup (10) çok i'zāz ve ikrām ve tazarru' ve iltiyām eyledi. (11) Ve Motesavma'dan şikāyet ve cūr u zulmını (12) ḫikāyet edüp 'avn taleb eyledi. Ḳortoz (13) anlara daḫı: "Ḥāzır oluñ! Meşiko'ya ḳaşdumuz vardır." (14) diyü sāḫil-i baḫra geldi. Ve ol nāḫiyenüñ ḳavmından (15) çok kimesne cem' edüp baḫra ḳarīb maḫalda bir muḫkem (16) ḳal'a binā eyledi. Ve bir mürtefi' yerde bir 'azīm ḳal'a yapıdı. (17)

[109b]

Ve sūr-ı mezbūruñ ādını Verāḳrus ḳodı HABER-İ KALUĞA (1) Şanpolan muḳābelesinde vāḳı' bir hışār idi ki (2) ḳavmı Movtesavma'ya tābi' olup dāyımā Şanpolan (3) ḳavmını rencide ederlerdi. Ḳortoz'a şikāyet (4) étdiler. Bir mıḳdār 'asker-le Şanpolan ḫalkına munzam (5) olup üstine vardılar. Cenk-ile ḡālīb olup (6) sūr-ı mezbūri zabt étdiler. Ve Ḳortoz, Rey'e (7) hedāyā ve üsārā ile mektüb gönderüp (8) yardım taleb étdi ve "Ġarażum Meşiko'yı almakdur." (9) dedi. Ve gendüsi Verāḳrus'da bir mıḳdār 'asker (10) koyup Şanpolan'a gitdi ki ol maḳāmdan on (11) altı mīl ba'iddür. Ve andan ṭob çeker Hindīler (12) ve yük götürür ḫamāllar aldı ki her biri iki ḳantār (13) bārı bir gün götürür ve istedüḡi maḫala yetürür. Ve biñ (14) üç yüz ḫarbī Hindīler ile biñ beş yüz on ṭoḳuzında (15) dört yüz şoltad, altı ṭob, on beş at ile (16) Şanpolan'dan çıkup Meşiko'ya müteveccih oldu. (17)

[110a]

Ve üç günde Şanpolan serḫaddında tecāvüz edüp (1) bir 'azīm kūha geldiler ki irtifā'ı on iki mīl (2) idi. Ve sefḫ-ı cebelde bir muḫkem hışār var idi ki (3) ādına Siñokemal dērler idi. Sūr-ı mezbūruñ (4) şāḫibi istikbāl edüp Ḳortoz'ı ziyāfet étdi. (5) Andan gidüp ḳulle-i kūha çıkıldılar. Ve ṭaraf-ı āḫarında bir muḫkem (6) hışāra geldiler ki ol

dağı Motesavma'nuñ hükminde (7) dāhıl idi andan dağı üç gün gidüp kimesne (8) görmediler. Ve bilād ve kūrādan nesneye ermediler. (9) Ol nāhıyenüñ ābı serteser şüre idi. Ve niçe (10) yerde emlāh-ı şāfiye mun'akıd olmuş idi. (11) Ve ol maķāmda bir giçe bārān ile muhkem bürüdet vākı' (12) olup çok kimesne helāk oldu. Beşinci gün bir şehre (13) geldiler ki cümle hāneleri beyāz seng-i mermer ile (14) yapılmış. Anuñ dağı şāhibi Körtöz'ı ziyāfet edüp (15) kemāl-ı ta'zīm içün otuz adam kurbān etti. (16) Ve eşnā'-ı şoħbetde haber vērdi ki: "Motesavma'nuñ zīr-i destinde (17)

[110b]

otuz beg vardur ki her biri vaķt-ı hācetde yüz biñ (1) nefere kādirdür ve her senede yigrimi biñ ādem (2) kurbān eder. Ve gāh olur ki elli biñ dağı eder. "Askerinüñ (3) nihāyeti ve māl ve hāzīnesinüñ gāyeti yokdur." Ve Körtöz (4) ol şehirde haberdār oldu ki ol maķāma karīb (5) bir memleket vardur ki Teraşķalan dērler. Şehrleri çok (6) ve halkınuñ hisābı yok. Cümlesi Motesavma'nuñ (7) 'adāvet ve şikāķında ittifāk edüp cenk ve āşūba bahāne (8) isterler. Pes, Körtöz kaşd etti ki anlar ile dağı (9) āşınāluk edüp hüsni mu'āmele ede ve lāzım gelür ise (10) Motesavma ile 'adāvet ve hīn-i zarūretde anlardan (11) dağı isti'ānet ede. Pes, bu fikr ile gidüp bir muhkem (12) hışāra geldiler ki sūrinuñ 'arzı yigrimi kadem idi. (13) Ve bir mūrtefi' yerde binā olunup ancak bir bābı var idi ki (14) on zirā' idi. Meger sūr-ı mezbūr Teraşķalan serhaddında (15) binā olunup Motesavma'nuñ āhır-ı memālikinde vākı' olmuş (16) idi. Pes, Körtöz ol maķāmdan Teraşķalan semtine (17)

[111a]

gitdi. Ve Tiraşķalan kavmı serkeşlük edüp yüz kırk biñ (1) mıkdarı 'asker ile istikbāl ve niçe def'a cenk (2) ve kıtāl etdiler. Ve bi'l-āhare münhezim oldılar. (3) Ve Körtöz ilerü gidüp Sinpasıno şehrine geldi ki ol (4) memleketün pāytaķtı idi ve yigrimi biñ hānesi var (5) idi. Pes, hākim-i şehir dört biñ ādem ile (6) istikbāl edüp i'tizār etdiler ve dediler ki: (7) "Biz sizi zānn etdük Motesavma'nuñ aħbābından ola- (8) siz ve anuñ hātırı içün bizüm memleketümüzi harāb (9) etmege gelesiz. Minba'd, sizlere çāker ve ğulām ve her vech-ile (10) emrünüze muķi' ve rāmuz. Ve sizlerden maķşūd ve maķlab (11) budur ki Motesavma'dan penbe ve milh almaķa sebep (12) olasız. Egerçi diyārumuzda her dürlü metā' çokdur (13) lākin penbe ve milhuñ kaķ'ā vücūdı yokdur. Bu sebebdan (14) libāsumuz evrāk-ı şecer ve yemeklerimiz binemekdür. (15) Anları tahşil içün niçe mekr u al ve gāh olur ki (16) ru'us-ı insān ile istibdāl ederüz." Pes, Körtöz (17)

[111b]

anlara mülātafat ve çok dürlü mülāyemet edüp suçlarını (1) kabūl eyledi. Ve yigrimi gün anlar ile tırdı. (2) Ve levāzım ve mühimmātını gördi. Sūr-ı mezbūr bir nehr-i 'azīm (3) kurbında binā olunmuşdur ki Baħr-ı Sūr'a akar. Ve hākim-i mezbūra Maşışķa (4) dērlerdi. Taķt-ı hükümetinde yigrimi pāre şehir var idi ki (5) cümlesi 'āmir idi. Ve hīn-i zarūretde yüz elli biñ 'askere (6) kādır idi. Ve nevāhī-i mezbūrenüñ halkı bahādırlar (7) ve çok dürlü şan'atda māhırlardır. Tūrābdan a'lā çanaklar (8) ve münakkaş tabaķlar peydā ederler ammā ekşeri fuķarādur. (9) Ve nānları sentil nām bir nebātdan ma'mūldur ki 'alaf-ı (10) devābba şebīhdür. Ve nāhiye-i mezbūrenüñ havāası şāhīh (11) ve hemvār ve mīvesi bisyār ve nebātı firāvān ve hayvānātı (12) simān ve kavmı sercümle bütnişāndur. Ammā (13) sārıkı kaķı sevmezler. Her hafta bir 'azīm meydānda (14) otuz biñ ādem cem' olup bey' ve şirā ederler. Ammā (15) akça ve altun isti'māl etmeyüp metā'ı birbirine istibdāl (16) ederler. Ba'dezālik, Körtöz Tiraşķalan'dan dağı beş (17)

[112a]

biñ adam alup yine Meşiko'ya müteveccih oldı. (1) Ve Ƙolula nām bir şehre geldi ki Motesavma'nuñ mahkūmı (2) idi. Ƙavmı, istikbāl édüp şehre getürdiler. Ve ol (3) maƙāmda Motesavma'dan Ƙolula hākimine haber geldi ki: (4) “Ola ki ‘ale’l-ğafle Ƙortoz’ı başup ƙavmı ile helāk (5) édesiz!” Ƙortoz bu haberden āgāh olup cenge müheyyā (6) oldı. Ve Ƙolula ƙavmı cenge mübāşeret étdükde (7) altı biñ kimesne ile Ƙolula hākimini ƙatlı étdiler. Sāyırı (8) emān isteyüp şulh étdiler. Mezbūr Ƙolula Hışarı'nuñ (9) dāhılında yigirmi biñ hāne ve hāricında otuz biñ (10) hāne vardır. Ve sūrı ƙatı hūb ve mevzūn binā (11) olunmışdur. Ve hāneleri dahı yekser seng ile binā (12) olunmışdur. Ve dāhıl-ı sūrda üç yüz altmış (13) kenīsesi vardır. Ve belde-i mezbūrede üstād (14) naƙƙāşlar ve hāzık zergerler vardır. Ve ƙavmı eyü libāslar (15) geyerler ve zībā bürdeler örtünürler. Ve cümlesi (16) ağınyādur, içlerinde hergiz sā'il görülmemişdür. (17)

[112b]

Ve her tarafında nān ve mīve bīnihāyedür. Ve sūr-ı mezbūruñ (1) yanında bir nehr-i ‘azīm vardır ki cümle bağlarını sakıy édüp (2) bīnihāye¹⁴⁵ buƙul ve mīve peydā éder. Ƙavm-ı mezbūr dahı (3) bütperestlerdür. Ve adam ƙurbān éderler. Ve sūr-ı mezbūra (4) ƙarīb otuz iki mīl yerde bir kūh vardır ki leyl ve nehār (5) zirvesinden duhān ve nār eksik olmaz. Ve ƙavm-ı mezbūruñ (6) i'tikādı budur ki kūh-ı mesfūr cehennem olup ahlāk-ı (7) habīse aşhābı her çend ki fenā bula elbette ervāh-ı habīsesi (8) aña vāşıl ola. Pes, Ƙolula'da vāƙı' olan ƙışsa Mote- (9) savma'ya vāşıl olıcak ƙatı mużtarıbu'l-hāl ve münkesiru' (10) l-bāl olup dalāl-ı ƙadīmī üzre aşnāmına mürāca'at (11) ve huşuş-ı mezbūrda istintāk ve isti'ānet eyledi. (12) Ve şeytān la'in dahı ‘ādet-i ƙadīmesi üzre şanemlerüñ (13) içinden cevāb ve bu vech-ile hıttāb eyledi ki: “Saña (14) lāzımdur ki ol ƙavm ile hüsn-i mu'āmele ve müdarāt édesin (15) ve her ne isterler-ise vērüp ve her ne ƙarīk ile mümkün ise (16) memleketinden iħrāc ve ib'ād édesin.” Pes, bu sebebdan (17)

[113a]

yine Motesavma ba'z-ı hedāyā ile Ƙortoz'a peyk irsāl (1) édüp ve Meşiko'ya da'vet ve memleketine duhūl (2) étmege icāzet vērđi. Pes, anlar dahı Ƙolula'dan (3) çıƙup gitdiler tā ki bir kūh-ı ‘azīmüñ ƙullesine yetdiler. (4) Ve eṭrāf ve eknāfa nazar şalup bīnihāye bilād u ƙurā ve zıyā' (5) seyr étdiler. Ve Meşiko'yı dahı gördiler ki ‘azmına (6) gāyet ve mehābetine nihāyet yok. Meger cebel-i mezbūruñ (7) zirvesinde Motesavma'nuñ bir ‘azīm sarāyı ve bir vāsı' (8) zayyi'ası var idi. Anda nüzul édüp ol mevzı'da (9) Şanpolan ve Teraşƙalan halkından altı biñ kimesne ƙodı. (10) Ve andan gidüp ‘Amakmeğan Hışarı'na gelüp andan (11) Istapalyan Hışarı'na vardılar ki Meşiko'ya toƙuz mīl (12) ƙarībdür. Ve ol maƙāmdan Meşiko'ya varınca tamām (13)

¹⁴⁵ Metinde ‘بَنِیْهَیْه’biçiminde imla edilmiştir ancak diğeri nüshalarda *bīnihāye*'dir.

kalduurum döşenmiş idi. Ŗehr-i mezbüruñ kavmı dağı (14) istiķbāl edüp bir sarāya getürdiler ki bīnazīr havzlar (15) ve zībā ŝadrevānlar ve ħüb çiçekler ve muntehī dıraĥtlar (16) var idi. Ve bir ‘azīm bürkesi var idi đal‘ı dört yüz (17)

[113b]

zirā‘ idi. Ve sūr-ı mezbüruñ nıŝfı bir buĥayre-i mālīħa içinde (1) binā olunmiŝ idi. Ve dāĥıl-ı sūrda on biñ kadar adam (2) var idi. Ve ĥāric-ı sūrda bīnihāye memlahalar var idi ki (3) anlarda bīemek dāyımā beyāz ve ŝāfī nemek mun‘aķıd olurdı. (4) Ve sūr-ı mezbürdan çıķup Meŝiko‘ya varınca bir ‘arīz (5) kalduurum bünyād etmiŝler ki sekiz süvār yanaŝup geğer ve bir vech-ile (6) müstaķīm ve müstevī binā etmiŝler ki maķām-ı mezbürdan (7) Meŝiko‘nuñ bābı maĥsūs olur. Ve iki taraşda cābecā (8) ‘azīm kulleler binā etmiŝler. Bir mıķdār gitdüklerinden (9) ŝoñra Meŝiko‘dan bīnihāye ĥalk çıķup istiķbāl etdiler. (10) Tā ki Meŝiko‘nuñ bābına gelüp gördiler ki bir ‘azīm dīvār (11) binā edüp iki taraşında iki ‘ālī ĥubbeler ve ortasında (12) bir vāsı‘ dervāze bünyād etmiŝler. Ve ŝāfī birincden (13) dökülmüŝ mıŝrā‘lar aŝmiŝlar. Dāĥıl-ı bābda bir cısr-i (14) ‘azīm vaz‘ etmiŝler ki vaķt-ı ĥācetde ref‘ ve def‘a (15) ķābil idi. Bir mıķdār dağı gitdükde dört dāne altun (16) ‘amüdlar üstinde bir yeŝil sāyebān gördiler ki serāser (17)

[114a]

altun ile ťoķunmiŝ, etrāřında bīnihāye altun toblar (1) aŝılmıŝ ve sāyebānuñ altında Motesavma yörür. Egnine (2) bir zerkeŝ ķabā geyüp ayağına altundan baŝmak geymiŝ ve serteser (3) ayağı altına münakķaŝ bezler ve zībā ķumāŝlar döŝemiŝler. (4) Ve iki yüz kadar kimesne serāser altunlular geyüp ser (5) ve pābürehne kemāl-ı edeb birle ardınca gelürler. Ķortoz (6) ātından inüp kaŝd etdi ki varup Motesavma‘nuñ (7) elini öpe. “Edeb degildür!” diyüp men‘ etdiler. Pes, (8) selāmlaŝup yanına düŝdi. Ve bir mīl mıķdārı (9) gidüp bir ‘azīm sarāya girdiler. Ve bir vāsı‘ dīvān, (10) dīvānhāne gördiler ki pāk süpürülmüŝ ve altun ile (11) mensüc ĥaŝırlar döŝenmiŝ ve zībā münakķaŝ (12) yaŝduķlar ŝalınmıŝ. Motesavma, Ķortoz’a yer gösterüp (13) gendüsi gitdi. Ve sehl zamāndan ŝoñra bīnihāye ta‘ām (14) çekilüp Motesavma dağı çıķdı. Ve bir taĥt üstine (15) geğerüp yanına bir kürsī ķodılar. Ķortoz’ı da‘vet etdi (16) ve müŝāĥabet edüp eyitdi: “Ma‘zür tutuñ ki biz sizi (17)

[114b]

bilmeyüp bu maķāma gelmek men‘ eylemiŝ idük. Ba‘deżālik, (1) sizüñ ĥüsn-i ĥāluñuzu bildük ve sizden ķatı ĥaz etdük. (2) Bizüm defātir-i ‘atīķamuzda muĥarrer ve maŝtürdur ki ecdādumuz (3) İspanya Vilāyeti’nden gelmiŝdür. Ve bu diyāruñ āb (4) ve havāsından ĥaz edüp kalmıŝdur. Eger sizler bizüm ile (5) bervech-i istiķāmet mu‘āmele ve mülāyemet ederseñüz biz dađı (6) size bu diyāruñ ĥāşılından ĥişŝe verürüz. Benüm ĥazīnem (7) ķatı çokdur. Ve yanumuzda sīm ve zerüñ ķať‘ā raĝbeti yokdur. (8) Ve benüm bir sarāyum vardur ki dīvārları bi’t-tamām sīm[-i] ĥām (9) ve saķf[ı] ŝāfī altundur.” Ķortoz dađı Rey’den selām (10) degirüp muĥabbetler ‘arz eyledi. Ve: “Ķaraızı maĥzā sizüñ-le ĥüsn-i (11) mu‘āmeledür.” dedi. Ve ikisi birbirine ĥıyānet etmemeye (12) ve tarīķ-ı ĥilāf ve ŝikāķa gitmemeye ‘ahd etdiler. (13) Ve Movtesavma yine sarāy-ı ĥāşına gitdi. Ve tāriĥ-i (14) ‘İsā zamān-ı mesfūrda biñ beŝ yüz on ťoķuzına yetdi. (15) EVSĀF-I MOTESUMA: Mezbür Motesavma, vasaťu’ (16) l-ķāme, lāĝar ve ‘arabī ŝüret bir ŝaĥŝ idi. Serinde mūları (17)

[115a]

çok ammā zekânında ancak altı dâne siyâh rîşî var idi ki (1) birer sere mîkdârî tûlî var idi. Ve sâ'ir halkuñ kaṭ'â (2) lîhyeden eşer yok idi. Bu sebebdan İspanya kavmına (3) 'şakallular' dërlerdi. Mezbûr Motesavma günde dört (4) kerre libâs tebdîl êdûp bir kerre geydûgini bir daḥî geymezdi. Hâzîneye (5) koyup umerâ ve re'âyâyâ vakt-ı 'atâda anlardan bezl êderdi. (6) Ve günde iki kerre hammâma girürdi. Ve dîvânḥânesine (7) ancak yemek zamânında çıkardı. Meclisinde kimesne oturmaz (8) idi. Cümle halkı kıyâm üzre olurlar idi. Ve ta'âmı (9) tenhâ yerdî. Ve dört yüz kadar begzâdeler, öñinde (10) ḥîdmet êdûp envâ'-ı nefâyisi dîvânḥânesine şahnlr (11) ile getirürler ve her şahnuñ altına bir gümüñ tebsi ile âteş (12) vaz' êderlerdi. Motesavma cümlesini görüp (13) istedûgini kaldurup bir müşebbek kâşâne içre girüp (14) oturur, tenâvül êderdi. Ve bâkîsını ehl-i dîvâna taḥsîm (15) êderlerdi. Ve ḥîn-i eklde sâzende ḡinâyâ meşḡûl (16) olup ba'de't-ta'âm câriyeler şu getirüp ellerini yurlardı. (17)

[115b]

Ba'dehu, meşâlih-ı dîvânîyyeye meşḡûl olurlardı. Ve ba'dehu (1) oyuncular ve maḥḥaklar gelüp seyr êderler idi. (2) Ve maṭbahında her zamân ta'âmı tûrurdi. Ve gâh bir kaz (3) ya bir oḡlaḡ kurbân êdûp ta'âmı bile ihzâr êder- (4) lerdî. Ve üç biñ kadar kimesne her gün dîvânḥânesine (5) hâzır olurdi. Ve Motesavma'nuñ sarây-ı ḥâşında (6) çok açşılar ḥîdmet êderdi. Ve şehirde ve ḥâricda çok (7) sarâyıları ve müte'addid bâḡçeleri var idi. Ve Tebak (8) nâm bir sarâyı var idi ki yigrimi kapısı var idi. Cümlesi (9) bir meydâna açılır idi. Ve içinde üç şahnı (10) ve her şahnda 'azîm şâdurvânları ve mu'teber ḥavzları (11) var idi. Ve yüz odası var idi ki her birinüñ otuz (12) kadem tûlî ve yigrimi kadem 'arzı var idi. Ve yigrimi (13) beş dâne ḥânesi ve yüz hammâmı var idi. Ve sarâyılarınuñ sūrî (14) mermer ile binâ olunup cümlesi sâz ve şaman ile musakkaf (15) idi. Ve terbiyyet-i tuyûr için müstaḡil bir sarâyı var idi. (16) İçinde on 'aded 'azîm ḥavzları tertîb olunup (17)

[116a]

üç yüz nefer kimesne anlara ḥîdmet êdûp zamânında (1) rîşlerini cem' êderler ve mu'tâdları üzre kaftanlar ve kepe- (2) ler ve bürdeler peydâ êderlerdi. Ve bir sarâyda daḥî (3) üç yüz nefer kimesne bâzlar ve murḡ-şikârîler terbiyetine meşḡûl (4) olup her gün beş yüz 'aded tavuḡ şarf êderlerdi. (5) Ve bir sarâyınuñ bir tarafında 'azîm 'amüdlardan kafesler (6) düzûp içinde bebr ve şîr ve peleng ve sâ'ir-i sibâ'dan çok (7) nesne beslerler. Ve b[i]r tarafda ejder-şîfat mârılar ve bir tarafda (8) tel kafesler içinde hōşavâz murḡlar terbiyet êderlerdi. (9) Ve melik-i mezbûruñ müstaḡil bir silâḥḥânesi var idi ki (10) içinde bînihâye tîr ve kemân ve ḥarbe ve gürzgîrân (11) ve tîḡler ki yek pâre taḥtadan peydâ êdûp yalmanını (12) çakmak taşından êtmişler ammâ bir vech-ile ḥadîd (13) ve ḍarbı şedîd idi ki kaşd olunsa âheni keserdi. (14) Ve eşnâ'-i ḥarbda çok kerre vâḡı' olmışdur ki yek ḍarbda (15) gerdan-i rahşî kesüp başını yere şalmışdur. Ve ḥarbelerüñ (16) sinânı 'azm-ı semekdür ammâ kaṭı tîz ve ḥünrîzdür. (17)

[116b]

Ve bîḥad ḥüdeler ve bîşümâr cebeler var idi ki ba'zı (1) ağacdā ve ba'zı sîm ve zerden ve ba'zı culûd-ı ḥayvânâtđan (2) ma'mûl idi. Ammâ herḡiz âhen kısmından nesne yoḡ (3) idi. Ve kaṭ'â sarâylarında mîsmâr-ı ḥadîd bulunmaz (4) idi. Ol sebebdan ki muṭlaḡâ Hind-i Cedîd'de âhen bulunmaz (5) ve ma'deni bilinmez idi. Ve mezbûr Motesavma'- (6) nuñ müte'addid bâḡları, ḍay'alrı var idi ki (7) ba'zında ancak mîvehâ-yı günâḡün ve ba'zında (8) ezhâr-ı 'ibretnümün ve ba'zında ancak 'akâḡîr-i

nāfi‘a (9) ve nebātāt-ı lāzıme biterdi. Ve biñ ‘aded ‘avratı (10) var idi ki her biri begzāde ve ekşeri hüsnde (11) bir servāzāde idi. Ve anlaruñ müstakıl sarāyı (12) var idi. Ve melik-i mezbūruñ zīr-i destinde ve taht-ı (13) hükümetinde otuz ‘aded emīr var idi ki her biri (14) yüz biñ nefere kādır idi. Ve ol otuz emīrūñ (15) cümlesi Meşiko’da sakinler idi. Her birinūñ (16) ‘ālī sarāyları, mu‘teber bināları var idi. Ve her çend ki (17)

[117a]

şehrden çıkmak isterler idi rehn ile, icāzet (1) ile çıkarlar idi. Ve ferzendlerini Motesavma’nuñ (2) harem-i hāşına vērürler idi. Ve altı yüz ‘aded bölük- (3) başı üç biñ nefer kimesne ile her gün sarāya hāzır (4) olup yemek yerler ve aḥşama¹⁴⁶ dek turup evlerine (5) giderlerdi. Ve re‘āyānuñ toḥmı mīrīden vērildüğü (6) taḳdīrce ra‘ıyyete ne kadar kifāyet ederse vērilüp (7) bākısı mīrīye zabt ederlerdi. Ve illā şülüşini aḥz (8) ederlerdi. Ve re‘āyādan birisinūñ üç ferzendi (9) olsa birini hıdmet için pādışāhlarına vērürlerdi. (10) Ve her mühimm için mu‘ayyen karyeler var idi. Bināya ve sāyır (11) havāyıca hāzineden māl çıkmazdı. Eyyām-ı şitāda (12) her gün maḥbaḥa biñ yük ḥaṭab getürüp ve eyyām-ı sayfda (13) beş yüz yük getürürler idi. Ve Motesavma’nuñ (14) gendü hānesinde serv kipi, rāyıhası laṭif ağaclar (15) yaḳarlardı. Ve mezbūr Motesavma’nuñ mülki bir taraftan (16) Baḥr-ı Mağrib’e ve bir cānibden Baḥr-ı Sūr’a muttaşıl idi. (17)

[117b]

Re‘āyāsı fuḳarā idi. Gāh olurdı ki fakrdan evlādını (1) bey‘ ederlerdi. Ve ḳavm-ı mezbūr luḥūm-ı insānı ekl étmezler (2) idi, meger ki ḳurbān olmış ola. Ve mezbūr Motesavma’nuñ (3) bir bütḥānesi var idi ki yüz elli ḳadem ‘arzı var idi. (4) Dīvārlarını cümle gümüş taḥtalar ile tutup her iki taḥtanuñ (5) mābeyni cevher ile müzeyyen kılmişlar idi. Ve içinde (6) sīm ü zerden maşnū‘ mütē‘addid şanemler var idi ki şeyātīn-i (7) melā‘īn ol şanemlerden Motesavma’ya kelām ederler- (8) di. AḤBĀR-I MEŞİKO: Cümlesi bir buḥayre-i ‘azīme içinde (9) vāḳı’dur ki devri taḳrīben ṭoḳsan mīldür. (10) Ve buḥayre-i mezbūrenūñ nışfı bir vech-ile mālīḥdur ki (11) içinde ḥayvānāt-ı baḥrıyye te‘ayyuş edemez. Ve nışfı ḥalāvet (12) üzredür ki içinde bīnihāye semek vardur. Ve nışf-ı (13) ‘azb maḥall-ı mürtefi‘da vāḳı‘ olup nışf-ı mālīḥa cereyān (14) eder. Ve şehir-i mezbūr iki maḥalledür: Birisi nışf-ı (15) mālīḥdadur, Motesavma ol maḥalda sākindür, adına (16) Tilatluḳo dērler; ve bir maḥallesi nışf-ı ‘azb içredür ki (17)

[118a]

ādına Meşiko dērler. Ve iki maḥallenūñ mābeyninde ‘azīm (1) cisrlar ve mu‘teber binālar vardur. Ve buḥayre-i mezbūrenūñ ḥavālīsinde (2) elli pāre ḳaşaba vardur ki

¹⁴⁶ İmla hatası yapılarak *aḥsamama* olarak yazılmıştır.

ba'zı on biñ hāne ve ba'zı (3) beş biñ hānedür. Ve Kusko nām bir beled-i 'azīm vardır ki (4) Meşiko'ya mu'ādildür¹⁴⁷. Ve Kortoş varduğı zamānda (5) Meşiko'da takrīben altmış biñ hāne var idi. Egerçi (6) ekşer buyūti şığār idi ammā cābecā 'azīm sarāylar (7) ve vāsı' meydānlar var idi. Ve her hānenūñ iki (8) bābı var idi ki birisi zuḳḳāka nāfiz ve birisi deryāya (9) meftūh idi. Ve hāric-ı şehrde bir 'ayn-ı cārī var (10) idi ki aşḥāb-ı şehr cümle andan içerlerdi. Ve 'ayn-ı mezbūr (11) mīrī tarafından mahfūz olup senebersene bervecḥ-i (12) maḳtū' māl-ı 'azīme bey' ederler idi. Ve 'ayn-ı mezbūrı (13) iltizām edenler zevraḳlar ile ābını naḳl edüp şehrde (14) bey' ederlerdi. Ve belde-i mezbūrede iki yüz biñ (15) mu'ayyen zevraḳlar var idi ki ekşer mühimātda (16) anlaruñ-la ḥareket ederlerdi. Ve belde-i mezbūrede ehl-i (17)

[118b]

şanāyi' bīḥad olup her ḥırfetūñ müstaḳil bir maḥallesi (1) ve her tā'ifenūñ bir sūkı var idi. A'lā mülevven ve münakkaş (2) çinīler işlerler ve penbe ve rīş-i tuýürdan zībā (3) kepler ve büdeler peydā ederlerdi. Ve üstād zergerler (4) var idi ki sīm ve zerden ve rīş-i tuýürdan eşkāl-ı murḡān (5) ve şuver-i ḥayvān şıyāḡat ve ş[ı]nā'at edüp bir vech-ile (6) teşbīh ederlerdi ki gören ḥayrān olurdu. Ve zībā (7) güller ve rengīn şukūfeler peydā ederlerdi ki bādī (8) nazarda ḥaḳıḳat zānn olınurdu. Ve ba'z-ı üstādān (9) ma'ādin-i muḥtelifeden maymūn şekillerini peydā (10) ederler idi ki ādem gibi iplik işlerdi. Ve tā'ife-i mezbūre- (11) nūñ içinde şıyāḡatdan mu'teber şınā'at yok idi. (12) Ḳavm-ı mezbūruñ ba'zı rīş-i ḥargūşdan iplik peydā eder- (13) lerdi ki kettāndan rāciḥ olurdu. Ve belde-i mezbūrede (14) bir meydān var idi ki yüz biñ kimesne cem' olsa (15) ḳābil idi ve belki ziyādeye müteḥammil idi. Ve meydān-ı mezbūrda (16) her beş günde bir kerre bāzār tūrup etrāf ve eknāfdan (17)

[119a]

bīnihāye tuḥaf ve emti'a gelürdi. Ve envā'-ı mīve ve semen (1) ve 'asel ve duhn-ı zeyt ve bir nev' dıbs -ki ba'z-ı eşcārdan (2) istiḥrāc ederlerdi- ve çok dürlü edhān ve bīnihāye (3) a'sāb-ı nāfi'a gelürdi. Ve her metā'uñ bir narḥ-ı mu'ayyeni (4) var idi. Ve ma'ādin kısmından āhenden ḡayrısı gelürdi. (5) Ve ḳal'ī ve usrub ḳalīlū'l-vücūd olmaḡın kıymetleri sāyırından (6) ziyāde idi. Ve sūḳ-ı mezbūrda maḡz-ı bādāmı aḳça (7) ve altun maḥallına bey' ve şirā için isti'māl ederlerdi. (8) Ve belde-i mezbūrede müte'addid kenīseler var idi. Ve şemse (9) 'ibādet etdükleri sebebdan cümlesinūñ bābı cānib-i şarḳa (10) meftūh idi. Ve cümleden a'zam bir kenīseleri (11) var idi ki içinde sīm ve zerden maşnū' bir büt var idi ki (12) veznde on beş ḳantārdan zāyıd idi. Ve andan mā'adā (13) iki biñ put daḡı var idi ki cümlesi sīm ve zerden (14) düzenmiş ve serbeser cevher ile bezenmiş ve gerdelerine (15) meftūllar aşılmiş idi. Ve kenīse-i mezbūrede bir ḳavm[-ı] ḥūnhār-ı (16) nekbet-şi'ār var idi ki ādem ḳurbān etmek için müheyyā tūrur- (17)

¹⁴⁷ Bahsi geçen *Kusko*, Peru'da bulunan İnkaların merkezi ise bu cümle bağlama uygun görünmüyor. Tarihi metinlerde Meksika'da bu isimde bir yere rastlanmadı.

[119b]

lardı. Ve kırbānsuz gelenleri kenīseye kıymayup ururlardı. (1) Ve kenīse-i mezbūrede beş biñ ‘aded kıdmetkār ve bīnihāye (2) evānī-i sīm ve zer var idi. Ve belde-i mezbūrede bir nev‘ (3) dıraht vardır ki ādına nobal dērler. Serāpā varakdur (4) ve her varakı müdevverdür. Kiberi bir kadem ve şeḥanı bir barmak vardır. (5) Mezbūruñ bīḥad ḥārları vardır. Şecer-i mezbūruñ evrākından (6) bir nev‘ āb istiḥrāc ēdüp içerler. Ve nefsi-i şecerden (7) bir nev‘ reng[-i] surḥ peydā ēderler ki levni-zehebīden (8) rācīḥdur. Ve dıraht-ı mezbūruñ mīvesine notli (9) dērler. Zāhır ve bātını şeḳlā encīr gibidür. Nihāyet (10) bir mıkḍār tūlānīdür. Ve mīve-i mezbūre elvān-ı muḥtelife üzre (11) nābit olur. Bir kısmı zerd olup katı lezīz olup ṭa‘mı (12) amrūda şeḳīhdür. Ve bir kısmı beyāz olup (13) ṭa‘mı ‘ineb gibidür. Ve bir kısmı surḥ[-] şāfī olup (14) cümleden evvel ērişür ammā igen lezīz olmaz. Ve esbābı (15) ve cesedi muḥkem şabḡ ēder. Mīve-i mezbūrenüñ ṭab‘ı (16) bārid olup eyyām-ı ḥārrede isti‘mālī katı olur. (17)

[120a]

Vaktī ki kıvm[-i] İspanyol Meşiko’nuñ ‘āzametini ve kıvmınuñ (1) keşretin ve melikīnūñ meḥābetin gördiler katı ḥavf (2) ēdüp geldüklerine nādim ve niçe kerre firāra ‘āzim (3) oldılar. Kırtöz anları istimālet ile men‘ eyledi. (4) Ve: “Elbette ḥalāşa bir tedbīr ēderüz ve bir ṭarīk-ı ḥasen (5) ile giderüz ve illā cümlemüzi helāk ēdüp dil (6) çıkarmazlar.” didi. Pes, bu fikr üzre envā‘-ı mekr ü āl (7) ve dürlü dürlü ḥayāl ēdüp bir gün ḥīle ile Mote- (8) savma’yı gendü sākin olduḡı sarāya getürdi. Ve eyitdi ki: (9) “Biz sizden katı ḥavf ētdük. Lāzımdur ki biz bu şeḥrden (10) gidince sen bizüm-le olasın. Bu kıvla rızā vermeyüp (11) bu fikre ḥilāf ēderseñ fi’l-ḥāl seni helāk ēderüz. (12) Ba‘dehu ölince sa’y ēderüz.” Motesavma nefsiinden ḥavf (13) ēdüp anlar ile sākin olmaḡa rāzī oldı. (14) Ve ‘asker ḥareket kaşđ ētdükde, “Ben gendü ihtiyārum (15) ile bunların içinde sākin oluram. Ve bunlar ile müşāḥibetden (16) ḥaz ēderem.” diyü men‘ ve teskīn ve kıvmını (17)

[120b]

temkīn eyledi. Ve her kaçan ki kenīsesine varmak dilerdi (1) Kırtöz bir iki yüz şoltad ve kāfer-i bīdād ile silāḥ (2) geyüp ortaya alurlardı. Ve Motesavma ‘ādet[-i] (3) kādimesi üzre iki şahşuñ üstine binüp öñince (4) ‘aşā-yı zerrīni götürürlerdi. Meger ki nevāḥī-i mezbūrede (5) at bulunmadıḡı sebebden vilāyet-i mezbūrenüñ umerā (6) ve kuberāsı adam arḳasına binerler ve bu ṭarīk ile (7) seyr ve sefer ēderlerdi. Ve kenīseye dāḥıl (8) olduḡça Kırtöz aşnāmı zem ēdüb: “Bunlara ‘ibādet (9) fesād ve ḍalālet ve ‘ayn-ı şikā ve cehāletdür.” (10) diyü ṭa’n ēderdi. Ve bir def’a ıkdām ēdüp şanemleri (11) yere düşürdi ve erbāb-ı kenīseyi başına üşürdi. (12) Bir veçḥ-ile ki Motesavma bīm-i cān ile güc-ile def’ (13) ētdi. Ve Kırtöz[’a] dedi ki: “Bir daḡı bu maḳūle vaż’ (14) ētme ki ḥalḳ benüm emrūme münḳād olmayup küllī fesād (15) ēderler. Ve senüñ-ile beni daḡı helāk ēdüp (16) cümle kıvmıñı berbād ēderler.” Bu eşnāda Kırtöz yüz elli (17)

[121a]

nefer ile Bılāşkız nām bir şahşı Kovaskal Memleketi’ne (1) irsāl eyledi ki anda bir liman içinde ḳal’a binā eyleye. (2) Kovaskal müstakıl memleket idi. Şāḥibine Kutunkuli (3) dērler idi. Pes, şahş-ı mezbūr melik-i mesfūr ile (4) muşālaḥa ēdüp limana vardı. Ve bir nehr-i ‘āzīm (5) görüp kırk elli mīl içerü gitdi. Ve çok şeḥrler (6) ve kıryeler seyr ēdüp maşabb-ı nehrde bir ḳal’a binā ētmege (7) meşḡul oldı. Ḥālā ol

limana Santan d'Un derler. (8) Meşiko'ya andan akreb liman yokdur. Ve bu eşnâda (9) Kuba Cezîresi'nün hâkimi tokuz yüz şoltad ile (10) bir tonanma bünyâd edüp Meşiko'ya 'azm etdi. (11) Ol kaşd ile ki Kırtöz'ı katl edüp feth etdügi (12) memâliki zabtêde. Verakras Limanı'na gelüp 'askerini (13) ihrâc eyledi. Ve bir şahşı anlara serdâr edüp (14) Meşiko'ya gönderdi. Kırtöz bu haberi istimâ' (15) edüp yüz elli İspanyol ile esbâbını Meşiko'da (16) koyup Motesavma'yı anlara teslim eyledi. (17)

[121b]

Motesavma'ya sifâriş etdi: "Ben gelince sen yine bu makâmuñda (1) sâkin ve bu sarâyda benüm kavmum içre mütemekkin olasın. (2) Biz dahı 'ankarîb gelüp bu diyârdan göçerüz ve sizden (3) şikleti def' ederüz." Ve hâh ve nâhâh Motesavma'yı (4) bu kavla râzî etdi. Ve gendüsi bâkî kavmı ile (5) sâhile togru gitdi. Ve Şanpan'da Kupa 'askerinüñ (6) haberini alup ve bir gice 'ale'l-gafle başup serdârlarını (7) katl eyledi. Ve kavmı Kırtöz'a tâbi' olup yine (8) Meşiko'ya döndiler. Meger ki Kırtöz gitdükden soñra (9) şehir halkı sarâya hücum edüp ba'z-ı etrâfı yıkdılar (10) ve: "Pâdişâhumuzı vèrüh!" diyüp her taraftan cenk ve aşûbı (11) berk etdiler. Ve İspanya kavmı dahı her tarafa darbzenler (12) kurup cânları için cenk ve tob ve tufeng (13) ile âheng ederlerdi. Ve Motesavma men' (14) etdükçe kelâmına i'tibâr ve cenk ve aşûbdan firâr etmez- (15) lerdı. Kırtöz dahı bu eşnâda gelüp şehrüñ (16) bir tarafından girdi ve geçüp sarâya geldi. Ve Motesavma (17)

[122a]

ile buluşup levn eyledi. Motesavma i'tizâr edüb: (1) "Benüm sözüm işitmezler ve benüm kelâmuma i'tibâr etmezler. (2) İş hadden geçmiş ve şu başdan âşmışdur. (3) Minba'd, siz bilürsiz. Nice ederseñüz edüh! Ve ne tarîka (4) giderseñüz gidüh!" Kırtöz geldükde şehir halkı ittifâk (5) ile haber gönderdiler ki: "Pâdişâhumuzı vèrüh! V'eger (6) vèrmez iseñüz cümleñüzi esîr tu'me-i şimşîr ederüz. (7) Bundan muqaddem sizden iki şahş tutup ekl eyledük. (8) Lahmuñuzda lezzet ve çâşnîñuzda halâvet (9) bulmaduk. Pes, minba'd esîr olanuñuzı me'kel-i sibâ' ederüz." (10) Kırtöz dahı Motesavma'yı ıtlâk etmege havf edüp (11) aşhâb-ı şehre hıtab ve bu vech-ile cevâb vèrdi ki: (12) "Biz şehrdan çıkup giderüz. Ol zamânda emîrühñüzi (13) ıtlâk ederüz." Kavm-ı şehir mücâb olmayup niçe yerden (14) sarâyuhñ dîvârlarını harâb etdiler. Ve dâymâ ol (15) bölmelerden gezerler¹⁴⁸ ve eşcâr-ıla her taraftan hücum ederlerdi. (16) İspanyollar egerçi, gâh olurdi ki bir tob ile biñ (17)¹⁴⁹

[122b]¹⁵⁰

peyâm ve bu vech-ile sevğ-ı kelâm eyledi ki: "Keyto âhar (1) memâlikde vâkı' olduğı sebebdan mahall-ı havf ve haţar (2) ve cây-ı hazerdür. Ma'kül olan budur ki anda (3)

¹⁴⁸ girerler olması daha doğru gibi duruyor.

¹⁴⁹ Sayfa süreği *Hindî* olarak yazılıdır. Metin *KİC*'de 92a'dan devam etmektedir.

¹⁵⁰ Sayfanın takip ettiği kısım *KİC*'de 107a'dadır.

ben binefsihi sâkin olam. Sen bu diyâra gelesin, (4) vasaṭ-ı memleketde sâkin olasın.” Pes, Atabâbila’ya (5) bu haber vâsıl olıcaḡ böyle cevâb vèrdi ki: “Bu memleket (6) benüm mâderimüñ atası milki olduḡı sebebden, baña irş-ile (7) intikâl êtdüğinden mâ’adâ, peder -ki dünyâdan gitmişdür- (8) hîn-i vefâtında bu milki baña vaşıyyet êtmışdür. Hergiz (9) ben ihtiyârum ile bu diyârdan gitmezem. Ve bir taraḡa naḡl (10) ve hareket êtmezem.” Pes, Vâşkâra otuz biñ kadar (11) ‘asker gönderdi ki varup Atabâbila’yı darb-ı dest-le (12) getüreler. Ve mümkün olmaz ise helâk êdüp yaturalar. (13) Ol daḡı kışşadan âgâh olduḡda ‘askerini cem’ êdüp (14) istikbâl ve bir maḡalda peyâpey üç gün cenk ve cidâl (15) eyledi. Ve bir maḡalda Atabâbila esîr olup ‘askeri şındı (16) ve yüzleri döndi. Ve nâgâh yine ol giçe fırsat (17)

[123a]

bulup kaçdı. Ve Keyto’ya düşdi ki ol maḡaldan toḡsan (1) mîl ba’îd idi. Ve tekrâr bir bölük ‘asker-i cerrâr-ı ‘aduv- (2) şikâr ile Keyto’dan çıkup Vâşkâr’uñ ‘askerini (3) başdı. Ve niçesini esîr êdüp it gibi boḡazından (4) aşdı. Ve bir def’a daḡı Ḳusko ḡalkından altmış (5) biñ kadar ‘asker ile ceng êdüp şındırdı. (6) Ve bi’l-küllie ‘adedinüñ yüzini dönderdi. Ve memâlik-i (7) Ḳusko’ya hücüm êdüp êrişdüḡi yerleri ḡarâb (8) ve ḡurâ ve bilâdını yebâb eyledi. Ve rûzberûz kuvvet (9) ve şöhret buldı. Ve zor-ı bâzûsına her vech-ile (10) mu’temid ve maḡrûr oldu tâ ki Tunbez’e gelüp bir mıkḡâr (11) ‘asker seçüp Ḳusko’da Vâşkâr’uñ üstine şaldı (12) ve gendüsi bâḡî ‘askeri-yle Ḳaşamlaka’da ḡaldı. (13) Tâ’ife-i mezbûre Ḳusko’ya varup bir tarîḡ ile Vâşkâr’ı (14) esîr êtdiler. Ve bu kışşayı ḡanîmet-i ‘uzmâ bilüp (15) Atabâbila’dan taraḡa gitdiler. Bu eşnâda Pesarlô, (16) Keyto tarafından zuḡûr êdüp memâlik-i Perv’ye aḡın şalmış- (17)¹⁵¹

[123b]¹⁵²

ṡarḡînî bînihâyedür. Eşḡârınuñ evrâḡı defne evrâḡı (1) gibidür lâkin ‘inebâsâ ḡûşe ḡûşe mîvesi biter ki bir mıkḡâr (2) ‘inebden ḡurdadur. Ve ṡa’mı lezîzdür ve eşḡârı ḡatı (3) bâlâ ve ‘arîz olur. Ve cibâlde ḡudâyî nâbit olan eşḡârınuñ (4) mîvesi ve kışrı igen ḡûb ve ol diyârda marḡûb (5) olmaz ammâ bâḡḡelerde murabbâ olanlar ḡatı a’lâ olur. (6) Ol memleketüñ ḡavmı anlaruñ ḡuşûr ve şimârına (7) muḡkem i’tinâ êdüp metâ’-la istibdâl êderler. Ol (8) maḡâmdan daḡı ḡûzer êdüp ‘Ama’ya vardılar. (9) Ve andan ḡeḡüp bir memlekete girdiler ki ḡavmı penbeden (10) libâslar geyerler. Ol ḡîne gelince herḡiz mülebbes ṡâyıḡa (11) görmemişler idi. Andan bir nehr-i ‘azîme ṡûş olup (12) bir seḡîne peydâ êtdiler. Ve altı yüz mîl yer seḡer êdüp (13) gitdiler. Ba’dezâlik, ḡolsalo firâr êdüp bir şaḡşı (14) elli ‘aded eşḡâş ile irsâl eyledi. Anlar daḡı (15) biñ iki yüz mîl seyr êdüp muḡkem aḡındı ile cânib-i (16) şimâla aḡdılar tâ ki Baḡr-ı Maḡrib’e mûntehî oldılar. (17)

¹⁵¹ Sayda süreḡi *idi* olarak yazılıdır. Sayḡanın devamı *KİC*’de eksiktir, *THG*’de mevcuttur.

¹⁵² Sayḡanın takip ettiḡi kısım *KİC*’de eksiktir, *THG*’de mevcuttur.

[124a]

Meger ki nehr-i mezbūr, sâbıkā mezkūr olan, Marniyon Deresi'- (1) dūr ki Keyto'ya karīb bir mahaldan peydā olup 'ale'l-istikāme (2) mahsūb olduğu taqdīr üzre iki biñ sekiz yüz mīl (3) yer seyr edüp Baħr-ı Okıyanus'a munşabb olur. Ve ol (4) maķāmda 'arzı altmış mīldür ve eşnā'-i tarīķda gāh (5) on gāh on beş mīl olup muhtelifdür. Pes, mezbūr (6) Golsalo bu üslūb üzre Keyto'dan biñ altı yüz mīl yer (7) ba'īd olup çok emek çekdi. Ve bi'l-āhare, bīfāyıda (8) rucū' edüp yine Keyto'ya geldi. Ezīn cānib, meger ki (9) sâbıkā maķtūl olan Almağro'nuñ Deyevo nām bir ferzendi (10) kalup Reyys Hışārı'nda terbiyet bulmış idi. Ve tamām (11) mertebe cūr'et ve ıkdāmda mūte'ayy[ı]n olmuş idi. Pes, (12) atasınuñ aħbābı yanına cem' olup izlāl ve dimāğına (13) ihtilāl vērüp pederinūñ kanını almağa taħrīk etdiler. (14) Pes, bir gün 'ale'l-ğafle Pesarlō'nuñ hānesini başup (15) biñ beş yüz kırk birinde bir qarındaşı ile katl etdiler. (16) Ve māl ve metā'ını gāret edüp mūte'alliķatını tūtdılar. (17)

[124b]

Pes, şahş-ı mezbūr memālik-i Perv'de istiklāl da'vāsını (1) edüp ekşer umerāyı gendüye tābi' kıldı. Ve her vech-ile (2) zor[-ı] bāzūsına mağrūr olup gendüyi sâbit-ķadem bildi. (3) Meger ki Almağro kışşası İspanya'ya vāsıl olup teftiş (4) içün bir rāhib göndermişler idi. Bu eşnāda Keyto'ya (5) geldi. Ve Pesarlō'nuñ aħbābı anuñ yanına cem' oldı. (6) Deyevo'nuñ üstine varup birkaç def'a cenk (7) ve kıtāl, bi'l-āhare Deyevo'yı yetmiş kadar a'vānı ile (8) katl etdiler. Ve māl ve hāzīnesini istiřāl ve hākim-i (9) cedīd talebi içün İspanya'ya birkaç kimesne irsāl (10) etdiler. Ve hākim gelince rāhib-i mezbūr mahall-ı mesfūrda (11) hükümet üzre olup Guderz nām bir şahşı üç yüz (12) 'aded ādem ile Gümüş Deresi'ne gönderdi. Ve Cevan Peris (13) nām bir şahşı daħı Mavlobanba Memleketi'ni feth etmege (14) gönderdi. Memleket-i mezbūre cibāldur ki iki nehri (15) cereyān eder birisi Marniyon ve birisi Gümüş Deresi'dür. (16) İkiisi daħı cānib-i řimāla cārīdür. Ve kavmı 'üryanlar (17)

[125a]

ve merdümhārlardur. Havāsı muħkem hārdur. Ve şütürü (1) ve mākiyānı bisyārdur. Ve¹⁵³ aġnāmından fi'l-cümle řaġir ve hışārları (2) keşirdür. Ba'dezālik, İspanya'dan Bılāřkız nām bir şahş (3) Perv'ye hüküm içün geldi. Ve hīn-i vuřūlda bir emr (4) ibrāz etdi ki: "Memālik-i Perv'de sākin olan kavm-ı İspanyol (5) Hindīlere zulm edüp zor ile istiħdām etmeyeler (6) ve anlardan bir kimesne incitmeyeler." Meger ki bir tā'ife (7) İspanya'da hikāyet edüp demişler ki: "İspanya halkı (8) Perv kavmını sihām-ı zulm ve hayfa hedef ve hafr-i ma'ādin (9) ve istiħrāc-ı lülü içün katı zor edüp çok nefis telef (10) ederler. Eger bir iki sāl hāl bu minvāl üzre cārī olur (11) ise Perv'de Hindī kalmayup Kuba ve şanto'ya döner ki (12) kavm-ı Hindüyān'dan eşer kalmamışdur." Lākin bu hüküm sükkān-ı (13) Pervi'ye katı řaķıl gelüp Bılāřkız'dan nefret etdiler (14)

¹⁵³ THG'de "(...) aġnāmı Peru (...)" ilavesi vardır.

ve tağılup gıtdiler. Ve bu eşnāda Pisarlō’nuñ karındaşı (15) Ğolsalo, Keyto’dan Kuskō’ya geldi. Ve ekşer-i hūkkām-ı (16) Perv ānuñ üstine cem’ oldı. Ve: “Bu diyārda hūkkūmete (17)

[125b]

sen cümleden ehāksın.” diyüp dimāğını ifsād ve māl (1) ve menālları ile imdād ètdiler. Ve bir ‘asker cem’ èdüp (2) Bılāşkıız’a muhālifeti muķarrer kıldılar. Pes, Bılāşkıız dahı Reyys (3) Hışārı’na gelüp bir tã’ife dahı anuñ yanına düşdiler. (4) Ve iki ‘asker niçe def’a cenk ve āşüb ve firār èdişdiler. (5) Āhıru’l-emr, biñ beş yüz kırk altısında Keyto yanında Bılāşkıız’ı (6) katl èdüp Ğolsalo memālik-i Perv’de müstakıl oldı. (7) Meger ki Senton nām bir şahş-ı pürıkdām Karkaz (8) Vilāyeti’nde ‘ışyān eyledi. Pes, Ğonsalo, Ğarbacal nām bir şahş (9) beş yüz kimesne ile anuñ üstine gönderdi. Pes, Senton (10) firār èdüp Ğarbacal ānuñ ardına düşdi ve niçe (11) def’a èrişüp aşhābını katl ve esr ètdi tã ki mezbūr (12) Senton üç şahş ile bir kũhda muhtefi olup bulunmadı (13) ve ne țarafa gıtdüğü bilinmedi. Ve mezbūr Ğarbacal eşnā’-i seferde (14) bir cebel-i ‘azīmũñ sefhında Portaz nām bir şehir[-i] ma’mūr (15) ve cāy-ı surūr gördi ki yanından bir nehr cereyān èder. (16) Ve her ne țarafında hafr èdüp tũrābını āteşe vāz’ ètseler (17)

[126a]

bir kanțārından on beş okķa sīm[-i] şāfī çıkar. Meger ki nehr-i mezbūr (1) sābıkā mezkūr olan Gümüş Deresi’nũñ menba’ı idi. (2) Pes, Ğarbacal mahall-ı mesfũrda yedi biñ Hindī cem’ èdüp (3) şart ètdiler ki herkes haftada dōrt altunluk gümüş (4) teslim èdüp bākīsını gendüsi aħz ède. Tāyıfa-ı mezbũre (5) ma’ādin-i mesfũrenũñ keyfiyyet-i istihracını bu tarık üzere (6) ederlerdi ki evvelā furn-ı ‘azīm binā èdüp ba’dehu hāk-i (7) ma’deni bir mıkđār fahm ve zebel ile halț ederler ve mezbūr (8) furnuñ içinde vāz’ ederler. Ve rüzıgārdan țarafını şakb (9) èdüp birer vezn peydā ederler. Ba’dehu, fahm ve zebele āteş (10) vērürler. Pes, yap yap tãb-ı āteş ile sīm ve zer zevebān (11) ve țaraf țaraf cereyān èdüp āķar ve furnuñ bir kōşesinden (12) taşra çıkar. Mezbūr Ğarbacal niçe māh ve sāl ma’den-i (13) mezbũrı vech-i mesfũr üzere işletdi tã ki yedi yüz biñ (14) Perv gümüş cem’ ètdi. Ğolsalo dahı Keyto’da (15) bir hākım naşb èdüp gendüsi şevket ve ‘azamet-ile (16) ve yaraķ ve ‘askeri ile Reyys Hışārı’na geldiler. (17)¹⁵⁴

[126b]¹⁵⁵

BAKİYYE-İ AHBĀR-I PERV: Memālik-i Perv’de esb ve bağıl ve baķar ve kelb (1) ve fāre kať’ā yoğ-ıdı. Ve kavmı rüz-ı neberdde şapan (2) ve harbe ve fığda ve nuhāsdan maşnũ’ teberler isti’māl ederler (3) idi. Ve zirih maķāmına penbeden galīz

¹⁵⁴ Sayfa süreği *bakıyye* olarak yazılmıştır. Bunun yanı sıra *THG*’de ve Mütferrika Baskısı’nda metnin devamı “ve *Belaşkıır’uñ katlı haberi*” olarak devam etmektedir.

¹⁵⁵ Sayfanın takip ettiğı sayfa *KİC*’de eksiktir, *THG*’de mevcuttur.

libâslar geyerler- (4) di. Ve t̃ayıfa-ı mezbürenüñ cümlesi Şems ve Kamer’e ‘ibâdet (5) ederlerdi. Ve d̃erler idi ki: “Sâbıkâ bir def’a t̃ufân-ı mâ (6) ile kıyâmet vâkı’ olup halkuñ ekşeri helâk olmuşlar. (7) Ve ba’z-ı tavâyıf zîr-i zemînlerde kemîn edüp halâş (8) bulmuşlar. Ve minba’d, yine bir nev’ kıyâmet zuhûr edüp (9) envâr-ı Şems ve Kamer’e zevâl ve tâb-ı âfîtab ve mehtâba (10) izmihlâl gelüp zulmetnihâd olalar.” Ve kenîselerinde (11) bînihâye şanemleri vardır. Ba’z-ı t̃ayıfa anlara takarrub (12) için ihtiyârları ile gözlerini ihrâc edüp anlara (13) hıdmet ederler. Ve şeyâtîn-i melâ’în ‘âdet-i kadîme- (14) leri üzre şanemlere hulûl edüp t̃ayıfa-ı mezbûre (15) ile mukâleme ederler. Ve aşnâm-ı mezbûreye takarrub (16) kaşd edenler ğanem ve ħargüş kurbân ederler. Ve t̃ayıfa-ı (17)

[127a]

mezbürenüñ kaṭ‘â ‘ilm-i kitâbdan behreleri yokdur. (1) Aḥbâr-ı mâziyeyi tezekkür için müte‘addid resenler (2) ve rişteler peydâ edüp her kışsa için niçe ‘aded (3) ‘uḳdeler bend ederler ve kenîselerde vaz’ ederler. (4) Ve aşḥâb-ı kenîse anlaruñ medlûlâtını zabṭ edüp yüz (5) yıllık kışşadan ḥaber ṽerürler. Ve her kaçan ki emîrleri (6) fevt olsa iki zen ve üç saġîr ḥâdimler ile bir, zîr-i (7) zemîne koyub: “Dünyâya bir daḥı bir daḥı¹⁵⁶ gelür ise zenleri (8) ve ḥâdimleri bile olsun.” d̃erler. Kuşko’yu aḥz (9) êtdükleri zamânda bir kenîse var idi ki cemî’-ı der ü dîvârı (10) mücellâ ve şafâyiḥ-i sîm ve zer ile muḥallâ idi. Ve sultânları (11) için bir altun kürsî naşb olunmuş idi ki on altı (12) ḳantâr vezni var idi. Hîn-i fethde İspanyollaruñ eline (13) vâsıl olmuş ve Pesarlô’nuñ zabṭına dâḥıl olmuşdur. (14) Ve sâbıkâ mezkûr olan Vayna Kava bir ferzendenüñ târiḥi (15) ma’lûm olmak için kenîse-i mezbûrede zer-i şâfiden (16) bir resen vaz’ eylemiş idi ki iki yüz ‘aded ḳavî eşḥâş (17)

[127b]

yerinden ḳaldurmazdı. Ve tavâyıf-ı mezbürenüñ cemî’ evânî (1) ve ni‘âliynuñ taḥṭı sîm ve zerdendür. Ve Tunbuz’a ḳarîb bir mevzı’-ı (2) ġarîb var idi ki bâġlarınuñ ḥudûdı sercümle sîmden maşnû’ (3) evtâd ile ta’yîn êtmîşler idi. Memâlik-i Perv’nuñ türâbı katı kuvvetlü- (4) dūr. Bir dâne gendüm iki yüz ser ve bir ḥabbe şa’îr üç yüz (5) kîle ṽermek ekşeriyyâ muḳarrerdür. Andaġoya Hışârı (6) kurbında bir taş buġday eküp toḳuz yüz taş buġday taḥşîl (7) êtdiler. Ve niçe kez bir kîle buġdaydan iki yüz kîle almışlardur. (8) Ammâ memâlik-i mezbürenüñ ehli hergiz çift saban bilmezler idi. (9) Ve memâlik-i mezbûrede turb biter ki her dîb bir âdem bedeni ḳadar olup (10) evrâḳınuñ sāyesinde âdem gölgelenür. Marol (11) ve kelem daḥı bu kıyās üzre biter ve bir dānesi niçe kimseye (12) yiter. Turcîlo’ya ḳarîb bir buḥayre vardır ki egerçi bîḥilâf (13) âbı lezîz ve şâfdur ammâ topraġını fi’l-cümle ḥafr itseler (14) seng-i mermer gibi nemeg-i mu’teber çıkar. Ve Şavşa’da bir nehr var- (15) dur ki âbı lezîzdür ammâ aḥcârı şâfî nemekdür. Ve Kenika (16) Hışârı’nda bir ‘ayn-ı cârî vardır

¹⁵⁶ “bir daḥı” yanlışlıkla tekrar edilmiş görünüyor. Zira ikincinin arka planında kırmızı renkli noktalar bulunmaktadır.

ki içine taş düşse (17)

[128a]

balçık olur toprak düşse mutahaccir olur. Ve Şa Meygel kurbında (1) bir küh vardır ki her ne tarafından hafr olunsa nemek-i şāfī (2) çıkar. Ve nefis-i Perv'de Debestalena dərler sāhil-i deryāda (3) bir maḥal vardır ki dāyımā 'ayn-ı mā gibi zift ve kaṭrān cereyān (4) eder. Ve maḥall-ı mezbūruñ sükkānından ḥaber aldılar ki zamān-ı avā'ilde (5) ol maḳāma bir tā'ife-i 'acībe gelüp bir şehir bünyād ētdiler. (6) Her birinüñ kāmēti benīādemden ma'hūd olan kāmētüñ dördi (7) kadar var idi. Ve her biri otuz 'aded kimesnenüñ ta'amını (8) yer ve sehl cürm için otuz kırk 'aded Hindū'yı katl eder- (9) di. Ve bir müddetden soñra tā'ife-i mezbūre tuğyān ēdüp (10) ḥadden geçdiler. Ve ol nāḥiyenüñ kavminı katı rencīde (11) ētdiler. Pes, nāgāh on yaşında gulām şeklinde bir şahş-ı (12) nūrānī ceḥet-i semādan nāzil ve āfet-i semāviyye gibi kavm-ı (13) mezbūruñ serv katına dāḥıl oldu. Ve tā'ife-i mezbūre- (14) den her kim aña qarīb olurdı fi'l-ḥāl yanup (15) fenā bulurdi. Ve şahş-ı mezbūruñ elinde tır ve kemānı (16) var idi. Ve bir tır ile eşḥāş-ı mezbūreden niçesini helāk (17)

[128b]

eder ve tiri ḥāka düşdükdē ērdügi maḥallı ihrāk ēdüp (1) bir tarafa giderdi. Pes, şahş-ı mezbūr tā'ife-i mezkūrenüñ (2) ekşerini bu vech-ile helāk ēdüp bākīsı kuhūf ve cibāl (3) ve mevāzī'-ı ba'ideye intikāl ētdiler. Ve şahş-ı mezbūr (4) anlaruñ ardınca varup cümlesini helāk ve menzillerini ḥāk (5) eyledi. Ve tā'ife-i İspanya niçe def'a anlaruñ 'ızāmını buldılar. (6) Ve ol sebebdē ḥaber-i mezbūruñ şıdkını bildiler. Bir incik (7) buldılar ki bir kāmēt kadar var idi. Ve dendānlar buldılar ki (8) dört barmaḳ kadar 'arzı ve üç barmaḳ tūlı var idi. (9) Ve memālik-i Perv'de bir nev' mīve vardır ki 'asel gibi ābını istiḥrāc (10) ederler. Cerāḥāta katı nāfi'dur. Ve evrāk ve kuşūruñ (11) ābı ile pīrler yüzlerini ḡasl ederler, kirelerini ref' ēdüp (12) āyine kipi mücellā eder. Ve bir nev' kaşab peydā olur ki (13) ādem faḥzı kadar ḡalīzdür. Ve içi memlū āb-ı şāfī ve lezīz- (14) dūr. Taḥmīnā her kaşabdan iki okka şu çıkar. Ve kār-ı ḡarīb- (15) dūr ki kaşab-ı mezbūr bir maḥalda nābit olur ki hergiz anda bārān (16) olmayup ancak jāle düşer. Ve memālik-i mezbūrenüñ cibālında (17)

[129a]

surḥ-ı şāfī ve zerd ve siyāh ve lāciverdī ḥacerler vardır ki saḥḳ (1) ēdüp āb-ile ḥalt ētseler elvān-ı laṭīfe peydā olur. (2) Her ne nakışda isti'māl itseler ve kitābet daḥı itseler (3) bīnazīr olur. Ve dürlü dürlü āḥūlar ve meḥīb şīrler (4) çokdur. Ve aḡnāmı iki nev'dur: Bir kısmıñ şūfı (5) katı a'lādur, zībā bezler nesc ēdüp laṭīf libāslar peydā (6) ederler. Ve bir kısmıñ şūfı katı ednādur, ipler büklerler. (7) Ve bir kısmı ehlīdür gele gele sürerler. Ve bir kısmı (8) vaḥşīdür ḡāhī şayd ēdüp yerler. Ve memālik-i Perv'de (9) bir nev' tıyūr vardır ki laḥmı kadar-ı şālīḥdan aḳall ve aḥḳar

(10) ammā rīşleri emel-i merdüm-i harīşdan ekşerdür. Ve her nazarda (11) buķalemün gibi bir levnde müşāhede olunur. Ve bir nev‘ tıyūr (12) dağı vardır ki fı‘l-cümle mākıyāndan ekberdür ammā (13) boğazında haķıbe mişāl bir zarfı vardır ki nışf-ı kīle (14) gendüm tıldurur. Tıyr-ı mezbūr cānib-i Sūr‘da çokdur. Bāğlar (15) ve mezra‘alara zarar ederler. Egerçi sađnı¹⁵⁷ kıtı müşteddür (16) ammā rāyıhası kıtı beddür. Keyli Vilāyeti‘nde düz yerler çokdur. (17)

[129b]

Ve ol tarafda Burazeyl nām bir hışār vardır. Maḥkūm-ı (1) Portakal‘dur. Ve Gümış Deresi‘nde bir vilāyet vardır ki ādına (2) Kāboymila ya‘nī felek-i zerrīn derler. Serteser kavmı zenlerdür. (3) Kāt‘ā içlerinde bir merd ve ricāldan bir ferd yokdur. Ve nāḥıye-i (4) mezbūrede ma‘ādin-i sīm ve zer dāyıre-i ḥadd ve ‘adden bışterdür. (5) İlāhāze‘l-ān, anlarıñ milkine yad ayak girmemiş ve dāmenlerine (6) el ermemişdür. Ve zıkr olunan tāt‘ife-i zenān Leykankorma (7) nām bir pādışāha ḥarāc vērürler ki Perv‘nūñ cānib-i şarkīsinde (8) sākin ve yüz biñ kadar ‘asker ile kılā‘-ı menī‘ada mütemekkin- (9) dūr. BEYĀN-I MESĀFĀT: Ḥaṭṭ-ı İstivā‘dan tar[a]f[-ı] şimālda (10) Uraba ve Tıryan‘uñ bu‘dı tıksan mīldür. Ve andan (11) Panama‘ya iki yüz mīldür. Ve Panama‘dan Kābo Ėaz Burnı‘na (12) iki yüz seksen mīldür. Ve Kābo Ėaz‘dan Borıka Burnı, (13) Ḥaṭṭ-ı İstivā‘dan sekiz derece ba‘īddür. Ve Borıka‘dan (14) Kābo Belanko‘ya dört yüz mīldür. Ve Panama‘dan Kūtḫ-ı (15) Şimālī görünür. Ve andan sekiz yüz mīl ba‘īd olıcaķ Kūtḫ-ı (16) Şimālī ġayıb olup Kūtḫ-ı Cenūbī zāhır olur. (17)

[130a]

Nefs-i Perv‘nūñ Ḥaṭṭ-ı İstivā‘dan ceḥet-i cenūbda bu‘dı iki derece- (1) dūr. Ve Şa Meygel‘uñ bu‘dı altı derecedür ve iki yüz (2) kırķ mīldür. Ve Perv‘nūñ ba‘z-ı memālikinde dāyıma leyl ve nehār (3) berķarārdur. Ve Reyyis Hışārı kurbında şeb ve rüz cüz‘-i (4) mütefāvitdür. Ve Kili ḥavālīsinde etvāl[-ı] nehār on altı sāt (5) olur. Ve İspanya‘da vāķı‘ San Luķa Limanı -ki Sövyleye‘ye (6) karībdür- Ḥaṭṭ-ı İstivā‘dan bu‘dı otuz yedi derecedür. (7) Mezbūr limandan çıkup sekiz ya on günde Kānaryoz Cezīre- (8) leri‘ne varurlar. Mezbūr cezīreleriñ Ḥaṭṭ-ı İstivā‘dan bu‘dı (9) yigrimi derecedür. Ve San Luķa‘dan bu‘dı b[i]ñ mīldür. (10) Ve Kānaryoz‘dan Şanto Vamanķo‘ya varınca dört biñ (11) mīldür. Kıtı tēz varılsa otuz günde varılır. Ve Şanto‘dan (12) Yeñi İspanya‘ya iki biñ dört yüz mīldür. Ve Yuķatan Cezīre- (13) sine biñ dört yüz mīldür. Ve Mondurz‘a tıksuz yüz (14) altmış mīl yerdür. Nonbır de Ryoż Limanı‘na altı yüz mīl yerdür. (15) Şanta Marta‘ya dağı ol kıadardur. Şanto‘ya müt evecc[i]h olan (16) sefāyın Desyada Cezīresi‘ne varurlar. Ve andan şalarlar(17)

¹⁵⁷ THG‘de semen

[130b]

ve Kubağva'ya kaçd edenler Şanto'ya varmak lâzım degildir. (1) Ve Desyada'ya varup andan cānib-i şimāla şalarlar. (2) Ve Marniyon Deresi'ne ve Gümüş Deresi'ne ve Muğalyan Septe- (3) si'ne gidenler dahı cezīre-i mezbūreden şalarlar. İspanya'- (4) dan Septe[-i] Muğalyan'a varınca on altı biñ mīldür. Yeşil (5) Burun -ki Yeñi Dünyā'dan evvel zāhır olan maḥaldur- Kānarya'- (6) dan şalup gāh aña ve gāh Şant Ağustin Burnı'na düşer- (7) ler. İkininüñ mābeyni iki biñ mīldür. Sebte'den (8) Yeşil Burun'uñ bu'dı dahı iki biñ mīldür. Ve Hatt-ı İstivā'- (9) dan bu'dı on beş derecedür. Ve Perv'ye sefer kaçd edenler Nonbur (10) de Ryoş Liman[ı]'na varup anda kıraya çıkup Panama'ya (11) varurlar. Mābeyn altmış sekiz mīl yerdür. Ve Panama'dan (12) yine deryāya girürler. Havana ve Kuba, Medār-ı Sereṭān altında- (13) dur. Havana'dan Barbuṭa Cezīreleri'ne varurlar. Anlarda (14) behāyim mişāl bir ṭāyifa sākinlerdür ki Satroz dērler. (15) Şaçları çokdur ammā 'aķılları yokdur. Bey' ve şirā ve tedbīr (16) ve taşarruf bilmezler. Ve hergiz Cenāb-ı 'İzzet'e lâyık iş k[ı]lmazlar. (17)

[131a]

Cezāyır-ı mezbūrenüñ taraf-ı şimālde Hatt-ı İstivā'dan bu'dı (1) otuz üç derecedür. Cezāyır-ı mezbūreden çıkup Bāzlar (2) Cezīresi'ne varurlar. Ve andan yine İspanya'ya rucū' ederler. (3) Ve rüzgār müsā'ade etmedügi sebebeden geldükleri yoldan (4) gitmezler. İki tarīkuñ mābeyni dört yüz mīl vardır. (5) Kānarya ile İspanya mābeyninde sefer kıatı 'asīrdür. Baḥrdan (6) ol kıt'aya Yuvend / Yuned Deñizi¹⁵⁸ dērler, biñ mīl yerdür. (7) BĀB (8) Havāş-ı Dünyā-yı Cedīd'i mütekeff[i]l bir kitāb[-i] müstak[i]lden (9) bitārīkī'l-iḥtişār birkac varak iḥtiyār olınup bu maḳām- (10) da sebt olundı. AḤBĀR-I DEVĀB Negerey¹⁵⁹ nām bir sebu'-ı (11) miqdām vardır ki kellesi şīr kellesi gibidür. Ve dendānları (12) dırāz ve tīzdür. Ve levni kıaplana şebīh; beş şibir ṭılı (13) ve üç şibir 'arzı vardır. Ve kıatı hışmnāk ve tündürdür (14) ammā hergiz ta'arruz etmeyenlere zarar etmez ve cefā kaçd (15) etmeyenleri incitmez. Ammā ol diyāruñ ehli fırsat bulıcaķ (16) helāk ederler ve laḥmını yerler. Buyori nām bir ḥayvān (17)

[131b]

vardur ki cüşsede üştür-i māde kıadardur. Levni kestāne (1) gibidür. Ādemi ve kelbi helāk eder. Seri ve pāçası kıatı (2) lezīzdür ammā yigrimi dört sā'at ṭabḥ olunmayınca (3) bişmez ve ṭabak[a]-ı ekle eşişmez. Bilād-ı mezbūrede bir nev' (4) āyular vardır ki cüşseleri şağīr ve kıuvvetleri azdur. Ve burunları (5) ḥadden mütecāv[i]z ṭavīl ve dırāzdur. Ve mūları çok (6) ve kıat'ā zenepleri yokdur. Ve gözlerinüñ nūri kıalīl (7) ve

¹⁵⁸ *El Golfo de Las Yeguas*. Yanlış harekeleme yapılmıştır. Doğrusu یُونْدُ 'yund: E.T. yabancı at sürüsü' olmalıdır.

¹⁵⁹ *Tigre* (Lat. *Panthera onca*). THG'de تِغْرِ tighri

kuvvat-i bāşireleri kelîl olduğı cehetden gündüzün (8) eşcârda ve köşe köşe hâr içlerinde tesettür ederler. (9) Ve şeb erişdükdde büm mişâl ve tahşîl[-i] zevâd için gezerler. (10) Ve ekşer ta‘âmı mürçelerdür. Ve varṭani nâm cüsse-i (11) kelbde bir hayvân vardır ki şeklâ bir semerlü âta beñzer. (12) Çârpâdur. zenebi mâr mişâl, lahm-ı şâffîdür. Püştinde (13) hılķî bir semer vardır ki pâları ve zenebi ânuñ altından çıkmışdır. (14) Hayvân-ı mezbûruñ havf ve haṭarı ve her kimesneye zararî (15) yokdur. Kuhûf-ı cibâlde temekkûn ve âyağı ile (16) ḥandaḳlar hafr êdüp içinde tevaṭṭun eder. Ol (17)

[132a]

diyâruñ ehli ânı şayd ederler. Ve: “Laḥmı, lahm-ı ḥarûfdan (1) lezîzdür.” derler. Ve bilâd-ı mezbûrede bir nev‘ vaḥşî (2) hirreler vardır ki levnleri göğdür. Ve cüsseleri, cüsse-i (3) kelbden az ve küçkdür. Ve her biri ḳatı tünd ve ḥışmnâk (4) ve mazınne-i helâkdur. Bilâd-ı mezbûrenüñ kıredesi (5) envâ‘-ı muḥtelife üzredür. Ba‘zı siyâh ve ba‘zı sefid (6) ve ba‘zı kibâr ve ba‘zı şığârdur. Müşt kadar maymûn (7) olur. Her birinüñ fehmi idrâkinde kemâl-ı kuvvet ve insân (8) her ne ederse ‘aynını etmege ḳabılıyyetleri vardır. (9) Ve her ḳaçan ki anlaruñ maḳâmına ḳaşd itseler bînihâye (10) aḥcâr ile zirve-i eşcârdan muḥkem ceng ederler. (11) Ve bilâd-ı mezbûrenüñ âhûlarınuñ luḥûmı ḳatı lezîzdür (12) ammâ cust ve çâlâk degildür. Ve ḥadden ziyâde ḥurda (13) ve ayakları kestâne ve başları yumurda gibidür. Ve bilâd-ı (14) mezbûrenüñ pelengleri ḳatı cebân olur. Adamdan döner (15) ve ekşer hayvânâtdan ḳaçar. Cavana nâm çârpâ ve bed şekl (16) bir hayvân vardır ki şeklâ mârâ şebîhdür. Ol diyâruñ (17)

[132b]¹⁶⁰

ehli ânı ekl ederler. Ve: “Ḳatı lezîzdür.” derler. Ve ḳadr-ı zenbûr- (1) da bir nev‘ mûrlar vardır ki âdemi ledğ eylese fı‘l-hâl (2) helâk eder. Ve gâḥ olur ki anlardan bir niçesini cem‘ (3) êdüp güft ederler. Ve tîrlerinüñ peykânına tılâ eder- (4) ler. Her ḳanḳı hayvânı cerḥ ederse helâk eder. (5) Ḳarbiz Cezîreleri’nde ve ıblıḳ ve tüylü barâḳlar vardır. Hergiz (6)

[133a]

ürmez eger döge döge helâk etseñ ḳaṭ‘â sesi çıkmaz. (1) Beñzer ki hergiz zebânı yokdur. Kurki nâm bir hayvân daḥı (2) vardır ki erneb boylu ve kestâne tüylüdür. Mûları ḳatı mûlâyım, (3) ḥûb ve cildi sammûr gibi margûbdur. Ve hayvân[-ı] (4) mezbûruñ burnı ḳatı daḳîḳ ve dırâzdur. Ve güşları fâre (5) ḳadardur. Eşnâ-yı leyâlîde şayd[-ı] decâc için ḥânelere gelür. (6) Ve her ḳanda ki mâkiyân bulur etini yemeyüp ḳanını içir. Ve ol (7) ḥânedan birine daḥı gezer. Ve hayvân-ı mezbûrda bir ṭurfa (8) hâl ve ‘ucbe ḥayâl vardır: Her iki ḳoltuğı altında ḥaḳîbe (9) mişâl iki maḥzeni vardır.

¹⁶⁰ Sayfada bahsi geçen hayvanların resimleri bulunmaktadır.

Her kaçan ki kaçd-ı şikār (10) ve taḥşīl-i zād için geşt ü güzār eder beçelerini ol (11) mahzenlere koyup götürür tā ki ḥāne-i mākiyāna götürür, (12) şayd êtdügi şikārdan hisse yedürür. Kabalocero nām (13) bir çarpā hayvān daḥı vardır ki tūlī iki şibirdür (14) ve ‘arzı daḥı ol kadardur. Egerçi bedeni katı semīn ve keşif (15) ammā pālari katı daḥīk ve za‘īf. Bir vech-ile ki bedenini güc-ile (16) taḥammül eder. Ol sebebeden hareketde katı zahmet çeker. (17)

[133b]

Bir günde taḥmīnā yüz kadem yer ancak gider. Her ne kadar ki dögse- (1) ler mu‘tādından zāyid hareket êtmez ve ādımına ḥarām katmaz. (2) Ve hayvān-ı mezbūruñ başı müdevver ve gerdeni dırāzdur. Ve evveli (3) ve āhırı gılzatda berāberdür ve katı müstaḥimdür. Güyā ki (4) bir bal mūmıdır. Gerdeni ile başı bir ṭākyelü hece taşu gibidür. (5) Yüzi başınuñ içinde kazılmış gibidür. Ve gözleri müdevverdür (6) ve küçükdür. Başı ve gerdenini berkarār tutmayup her zamān (7) ra‘şe üzre... Levni bozdur, zenebi yokdur. Āvāzı katı laṭīf (8) ve mevzūn ve ḡarīb ve gūnāgūndur. Leyālīde zirve-i (9) eşcāra çıkup dürlü şadālar ve ḡarīb nevālar (10) peydā eder ki ḥaḳīkatdan āḡāh olmay[a]nlar kānūn şadāsı zann (11) eder. Ve gāh nerm ve gāh tīz ve gāh bülend ve gāh pest āvāze- (12) ler gösterür ki gūş edenler ḡayrān olur. Beñzer ki ānı (13) işitmişler ve uşul-ı mūsīḳīyī andan aḡz êtmışlerdür. (14) Ve gündüz olduğda kaṭ‘ā ḡaber vermez ve şavt ve şadā (15) nedür bilmez. Ve kuvvet-i bāşiresi kelīl ve nūr-ı bāşarı ḳalīl (16) olduğ sebebeden gündüzlerde hareket êtmez. Gāhī şayd êdüp (17)

[134a]¹⁶¹

ḡānelere götürürler. Pes, bir dıraḡt veyā bir mürtefi‘ yere çıkup (1) āḡzını / āḡızını rüzḡāra karşı feth eder ve niçe gün bu üslūb (2) üzre gider. Hergiz ta‘ām ekl êtdügi görülmüş degil beñzer ki (3) ancak havā ile te‘ayyuş eder. Hayvānāt-ı mezbūreden ba‘zını bu üslūb (4) üzre taşvīr eylemişler: (5)¹⁶²

[134b]¹⁶³

miyāhı¹⁶⁴ ḳalīle ve āfātı¹⁶⁵ keşīredür. Ve baḡr-ı mezbūrda daḥı cezāyır-ı ḡarībe (1) ve cibāl-ı ‘acībe vardır. Ba‘dehu, Baḡr-ı Kerdīc’dür ki anda daḥı (2) cibāl ve cezāyır çokdur. Lākin cezāyır-ı mezbūrede kaṭ‘ā ‘uyūn-ı (3) cāriye yokdur. Ve emākin-i mesfūrede kāfūr ve mā’ bulunur. (4) Ve sükkānı ümem-i muḡtelifedür ki anlara Futhat dērler. Şüretleri (5) ‘acīb ve sīretleri ḡarībdür. Zevārīk ve ḳavārība (6) binüp ol nevāḡīye mūrür eden sefā’ine yeterler ve aşḡābı-la (7) ceng êdüp zehrāmīz oḳlar

¹⁶¹ Sayfada bahsi geçen hayvanlar resmedilmiştir.

¹⁶² Sayfa süreḡi بار اخ’dır. Sayfanın devamı *KİC*’de 137b’dedir.

¹⁶³ Sayfanın takip ettiḡi kısım *KİC*’de eksiktir, *THG*’de mevcuttur.

¹⁶⁴ مياهی biçiminde imla edilmiştir.

¹⁶⁵ افاتي biçiminde imla edilmiştir.

atarlar. Ve Külāh-ı Bār'-ıla (8) t̄ā'ife-i mezbūre mābeyninde ma'ādin-i raşāş ve cibāl-ı fıd̄da (9) vardır. Ve ba'z-ı ma'ādin daḥı vardır ki anlardan zeheb (10) ve raşāşdan mürekkeb bir cesed istiḥrāc olunur ki mīnba'd (11) imtiyāza kābil degildir. Ba'dehu Baḥr-ı Şayf'dur ki Memleket-i Mihrāc (12) andadur. Melik-i mezbūruñ milkine nihāyet ve cunūdına ḥadd u ḡāyet (13) yokdur. Ve bir keştī-i tēzrev birle niçe yıl seyr olunsa (14) anuñ cezā'irini t̄avā[f] ve memālikine isti'āf mümkün (15) degildir. Ve maḡarr-ı mihrāc olan cezāre-i celīle ve 'imārātı (16) muttaşıludur. Ba'z-ı şıḡātından mervīdür ki: "Her kaçan ki ol cezārenuñ (17)

[135a]

ḡoroslari hengām-ı seḡarda ḡurūş ēdūp öterler. Yüz fersah (1) kadar yerde birbiri-le tecāvūb ēderler. Ve memleket-i mezbūrede (2) ḡaşıl olan envā'-ı ifādeye ve eşnāf-ı t̄ib bir ḡutra (3) naşīb olmuş degildir. Ve ekşeriyyā kāfūr ve 'ūd ve ḡaranfil (4) ve şandal ve cevz-i bevvā ve besbāse ve ḡāḡule ve kebābe cezāyır-ı mezbūrede (5) bulunur ve 'āme-i bilāda celb olunur. Ve melik-i (6) mezbūruñ¹⁶⁶ bir baḡr-ı 'azīme muttaşıldur ki ḡāyeti bilinmez ve mūntehāsı (7) bulunmaz. Mesālik'de mezkūrdur: "'ūd-ı a'lānuñ dıraḡtı (8) dıraḡt-ı enār ḡadardur. Ve varaḡı, varaḡ-ı reyḡān gibidür. Ve sengistānda (9) nābit olan 'ūd cümleden ertab ve sāyır-ı mevāzı'da (10) ḡaşıl olandan at̄yeb olur. Ve dıraḡt-ı mezbūrdan (11) ba'zınuñ varaḡı, varaḡ-ı şeftālūdur. Ve ba'zınuñ varaḡ-ı amrūd (12) gibi olur. Ve eşnāf-ı mezkūrenuñ cümlesi Cebel-i Şaf'da (13) mevcūddur. Ve cebel-i mezbūr vech-i baḡrdan on beş ḡün (14) m[ü]sāyere olunsa ekşeriyyā şeceri 'ūddur. Ba'dezālik, (15) Baḡr-ı Şīn'dür ki Baḡr-ı Şancı daḥı d̄erler. Her kaçan ki baḡr-ı mezbūr (16) ḡareket ve ıztırāba başlaya ḡa'r-ı deryādan evlād-ı Ḥubşān (17)¹⁶⁷

[135b]¹⁶⁸

bār ve bungāh ve ḡayme ve ḡirḡāhını yaḡma ve tārāc (1) ve māl ve metā'ından Rey içün yetmiş ḡanḡār zer-i şāfī ḡums (2) iḡrāc ētdiler. Evānī sīm ve zer 'ad ve şūmārdan (3) bīşter olup ve penbe ve rīş-i t̄uyūrdan maşnū' muḡallā (4) ve muşavver ḡaymelere ve sāyebānlara ḡisāb yoḡ idi. (5) Ve beş biñ ḡad[a]r zen ve ḡulām, ki her vech-ile kābil-i istiḡdām (6) idi, esīr ētdiler. Ba'dezālik, Atabābila, Pesarlō'ya (7) eytdi ki: "Eger baña cev̄ ve cefā ve renc ve 'anā semtine sālīk olmaz- (8) sañız ḡavmuma nidā ve size sākīn olduḡuñuz ḡāne (9) t̄olusı sīm ve zer fidā [ē]deyim. Ve ol ḡadar tuḡaf ve hedāyā (10) ve nefāyis-i emti'adan 'aḡāyā ēdeyim ki sefīneleruñuz ānuñ (11) bārına taḡammūl ētmeye." Pesarlō daḥı eytdi: "Eger sen bu 'ahda (12) vefā ēderseñ seni helāk ētmeyūp āzād ēdeyin. (13) Ve ḡavmuñı senüñ ḡayātuñ-la dīlşād ēdeyin." Pes, bu üslūb (14) üzre t̄arafeynden mu'āhede cārī olup Atabābila (15) et̄rāf-ı memālike ḡāşıdlar irsāl eyledi. Ve sırran birkāc (16) nefer kimesne ḡönderūp ḡarındaşı Vāşḡār'ı ḡatl ētdürdi. (17)

¹⁶⁶ THG'de "(...) cezāyır (...) " ilavesiyle vardır.

¹⁶⁷ Sayfa süreḡi بی 5'dir. Sayfanın devamı KİC'de eksiktir, THG'de mevcuttur.

¹⁶⁸ Sayfanın takip ettiḡi kısım KİC'de eksiktir, THG'de mevcuttur.

[136a]

Pes, eṭrāfdan muttaşıl rüzberüz emvāl-ı ‘azīme vāşıl olup (1) ḥāne-i mezbūreye koyuldı tā ki Vāşkār’uñ katlı ḥaberi şāyı’ (2) olup tıyuldı, İspanyollar ol bahāne ile Atabābila’yı daḥı (3) katlı édüp nakz-ı ‘ahd étdiler. Ve cem’ olan sīm (4) zeri mişl-i Şems ve Kāmer külceler édüp igen şāf (5) olmaduğı sebebdan her üç kaçtārı bir ‘add étdiler. (6) Ol ḥisāb üzre altı yüz biñ kaçtār ḥāş gūmiş bulundı, (7) şülüşi altun idi. Ve bunlardan mā‘adā bīnihāye altun (8) mankallar ve gūmiş kūblar ve envā‘-ı evānī ve eşnāf-ı (9) ḥayvānāt, ki cümlesi sīm ve zer idi, kaçbız ve kaçbtı (10) étdiler. Ba‘dezálik, Almağro bir mıkđār ‘asker ile (11) Şavşa tarafına vardı. Ve Atabābila’nuñ bir kaçındaşı (12) ile ceng édüp esīr étdi. Ve andan Kuso’ya (13) müteveccih oldı ki Vāşkār’uñ tahtgāhı idi. Ve birkaç (14) def‘a ceng ile ehline gālīb olup şehre girdiler. Ve sābıkā (15) mezkūr olan mālūñ ez‘āfı kaçdar māl ve esbāb kaçbız (16) étdiler. Ve andan çıkup Keyto’ya vardılar. Ve ānuñ (17)

[136b]

ehli ile daḥı birkaç def‘a cenk ve āşüb édüp bi’l-āḥare (1) gālīb oldılar. Pes, Benalkasra nām bir şahş-ı mıkđāmı (2) Keyto’da ḥākim naşb édüp Almağro yine Kuso’ya geldi. (3) Ve Pesarlō Şavşa’ya varup ānuñ yanında bir ‘azīm (4) ḥışār binā eyledi. Ve ādını Reyis kodı ve Şavşa’- (5) nuñ ḥalkını āña nakl étdi. Ve andan kaçkup Turcilo’- (6) ya... Ve Almağro, Kuso’ya vardukda istiklāl hevāsına (7) düşüp Pesarlō ile iştirākdan ferāgat ve kaçd-ı (8) izḥār-ı ‘adāvet eyledi. Pesarlō, ānı istimā‘ étdükde (9) Kuso’ya vardı ve Almağro’ya zecr ve ‘itāb (10) édüp bi’l-āḥare tecdīd[-i] şulḥ étdiler. Ol şart üzre (11) ki Almağro ‘askeri ile Baḥr-ı Sūr tarafına sefer édüp ne (12) kaçdar memleket ki fetḥ kıla her vech-ile anda ḥākim-i müstaḳil ola. (13) Pes, Almağro beş yüz kaçdar ādem ile çıkup gitdi. (14) Ve Pesarlō yine Reyis Ḥışārı’na vardı. Ve Alvansō nām (15) bir şahşı Kaçapoyoz Vilāyeti’ni aḥz étmege gönderdi ki iki (16) yüz kırk mīl Turcilo’dan ba‘iddür ve cibāl içinde (17)

[137a]

vākı’dur. Pes, şahş-ı mezbūr çok cidd ve cehd ile maḥall-ı mesfūrı (1) taḥşīl édüp sākin oldı. Almağro daḥı Kile taraflarında (2) biñ dört yüz mīl yer seyr édüp çok dürlü emākine (3) istilā eyledi. Ve bu eşnāda Vāşkār’uñ bir kaçındaşı (4) Kuso’da ḥurūc édüp erkān-ı ‘adāveti būnyād (5) ve ol nevāḥīde çok dürlü fesād eyledi. Bu sebebdan (6) Almağro yine Kuso’ya müteveccih oldı. Ve eşnā’-i seferde (7) muḥkem şitāya tūş oldılar. Ve āblarını incimāddan (8) ḥıfız için āgnāma taḥmīl étdiler. Meger ki nevāḥī-i (9) mezbūrenūñ āgnāmı cūşşede şütür mişāl bārkeşlüge (10) taḥammül éderdi. Ve gāḥ olur ki şāḥibi üstine (11) süvār olup niçe mīl mesāfe giderdi. Ve kaçı pek (12) sūrseler lu‘ābını saçardı. Ve muḥkem bed rāyıḥa (13) peydā éderdi. Ve zebūn olup düşdükden soñra (14) hergiz tūrmazdı ve bir kaçem daḥı yürümezdi. (15) Ve bi’l-cümle evşāf ve evzā‘ı şütüre kaçīb olup (16) hemīn senāmı ‘ādim ve gerdeni

[137b]¹⁷⁰

AHBÂR-I TUIYÛR: Bilâd-ı mezbûrede tavşancıl çokdur (1) ve ekşeri siyâhdur, şarı dağı olur. Ve cırıkalı dirler (2) bir nev' murğ vardır ki cüşşede tavşancıl kadar vardır. Ammâ (3) pençesi katı vâsı' ve kavî ve kalbî cerîdûr. Gâh olur ki (4) şıbyânı kapar ve ne tarafa isterse uçar. Gözleri (5) âteş gibidûr ve rîşî envâ'-ı elvân ile mülevven ve ğarâyıb nuķûş (6) ile müzeyyendûr. Meşelâ her cenâhı münakkaş bir haşîrdur. (7) Ve koda inforfata dërler bir murğ-ı çâpûk vardır ki tayarânı (8) tēzdûr ve pinceleri vâsı'dur, levni siyâhdur ve cenâhları (9) tavîl, hadîddûr. Ve gâh olur ki ba'z[-ı] hayvânâtı cenâhı ile (10) urur biçer ve iki kesüp helâk eder. Nevâhi-yi Taryan'da (11) tāvûs katı çokdur. Mâkiyân mişâl hânelerde ıktınâ edüp (12) lahmın ve b[e]yzasın yerler ve: "Katı lezîzdûr." dërler. Elvân-ı muhtelif- (13) dûr; ba'zı aşfer ve ba'zı siyâhdur ammâ şadı beyâzdur. (14) Ve başlarında ħoros mişâl tâcları ve kafasında zîbâ tuğları (15) çokdur. Ammâ zeneblerinde 'âlem yokdur. Ve bir nev' mâkiyân vardır (16) ki boğazında rîşî olmayup aşl hılkatında levni-ı aħmer (17)

[138a]

ammâ âdemi gördükde bir güne telvîn etmesi muķarrerdûr. Ve şadına (1) karîb maħalda bir şibir kadar siyâh kıtas gibi nesne mu'allak (2) ve minķarı üstinde bir lahm[-ı] zây[i]d muħakkaķdur ki gâh (3) tavîl ve gâh kaşîr edüp evzâ'-ı muhtelif- gösterür. Murğ-ı mezbûrı (4) yerler ve: "Katı lezîzdûr." derler. Alķıtras dërler, bir murğ vardır ki (5) kazdan böyükdür. Levni gögdür ve minķarınıñ tūlı iki şibir, (6) aşl ğāyetde ğalîz ve ucı katı ince ve tîzdûr. Boğazında (7) bir büyük torbası vardır. Murğ-ı mezbûr Panama'da çokdur. (8) Ve Baħr-ı Sûr'uñ ol maķâmda medd cezri vardır. Her gün altı (9) sâ'at kadar cezr olup sâhil-i baħrdan sekiz mîl kadar yer (10) çekilür. Ve altı sâ'atdan soñra yine yap yap medde başlanup (11) gelür. Ve tarul¹⁷¹ nâm bir nev' mâhî vardır ki baħr-ı mezbûr ile bile (12) gider. Ve murğ-ı mezbûr dağı deryânuñ öñine düşüp nev'-ı mezbûrdan (13) bînihāye semek şayd eder. Ve ol diyâruñ halkı merķûm murğları (14) şayd ederler lâkin yemezler hemân yağ[ı]n alurlar. Ve bilâd-ı mezbûre- (15) nūñ keklikleri ekşeriyyâ cesîm ve lahmı lezîz olur. (16) Beyzaları, beyza-ı decâc kadar vardır ammâ müdevverdûr ve rengi (17)

[138b]

lâciverdîdûr, şâf pîrüzeye beñzer. Ve murğ-ı mezbûruñ (1) bir kısmı katı ħurda olur. Luħûmı merzāya katı nâfi'dur. (2) Peyķuti nâm bir murğ vardır ki cüşşede bûlbûl kadardur (3) ammâ bâl ve peri dağı dirâzdur. Ve rîşî bisyâr ve katı (4) ħûbdur. Ve bu cüşşe ile minķarı üç şibr vardır. (5) Ve zebânı dağı rîşdûr. Laħmpāre degildûr. Murğ-ı

¹⁶⁹ Sayfa süreği دی' dir. Sayfanın devamı KİC'de eksiktir, THG'de mevcuttur.

¹⁷⁰ Sayfanın takip ettiği kısım KİC'de 134a'dır.

¹⁷¹ THG'de ثارول şarul.

cānibine ɗarb-ı (15) kıbāb edelerdi. Hergiz bir marīz Nehr-i Furāt’a mungamıs olmadı (16) illa ki derdine devā ve marazına şıfā hāşıl oldu.” (17)

[140a]

Nehr-i Dicle: Hārīde’de masţūrdur: “Dicle ki Nehr-i Bağdād’dur. (1) Āmid’e ƙarīb bir cebelden ɗıkar. Ve Cibāl-ı Diyār-ı Bekir’den miyāh-ı (2) keşire munşabb olup Meyyāfārīkīn ve Hışın Kiyfā semtine (3) mūmtedd olup Cezīre[-i] İbn ‘Ömer ve Mūşıl’a vāşıl olur. (4) Ve ol maƙāmda Nehr-i Zāb’-ile mūctemi’ olup ƙuvvet bulur. (5) Ba’dehu, Semt-i Bağdād’a mūmtedd olup Vāsıf ve Başra’ya (6) vāşıl olur. Ve Nehr-i Fārs’da nihāyet bulur. Ve nehr-i mezbūr (7) mūbārek olmağ-ıla meşhūrdur. Ekşeriyyā ġarīkī hālāş olur.” (8) Mesālik’de mezkūrdur: “Nehr-i Dicle, Bağdād’dan hūrūc (9) etdükde enhār-ı müteferriƙa olup Baţīha-ı Başra’ya teveccüh eder. (10) Ve ba’z-ı nās seffīneler ile enhār-ı mezbūre ile Bağdād’dan (11) Başra’ya gider. Ve nehr-i mezbūruñ vech-i Arz’da mıkdār-ı (12) cereyānı üç yüz fersahdur ve ‘inde’l-ba’z, dört yüz fersahdur. (13) Ve zamān-ı avā’ilde Arz-ı Baţāyih-ı Başra, Arz-ı ‘Arab’a (14) muttaşıl mezārı’ ve ƙurā idi. Nāğāh Dicle tuğyān[-ı] ‘azīm (15) edüp tā Vāsıf’a geldi. Ve ekber-i miyāhını Baţā’ih nām mevzı’a (16) şabb eyledi.” Nehr-i İtil: Mevlānā Nizām, Şerh-i Tezkire’de (17)¹⁷⁵

[140b]¹⁷⁶

şagva nām bir dıraht vardır ki ƙatı müstaƙīm ve dırāzdur. (1) Ve uzun harbeler düzerler. Elvānı hūbdur. Ve mīvesini ‘aşr (2) edüp ‘uşāresi ile merzāyı ġasl ederler, küllī (3) ƙuvvet vērür. Tekrār ġasl etseler bedeni siyāh ƙaţīfe gibi (4) eder. Tamām bir senede ancak zāyıl olur. (5) Taryan’a ƙarīb Ƙuti nām bir nehr-i ‘azīmūñ havālīsinde (6) dırāz ƙāmet dırahtlar vardır ki ekşeriyyā dāyiresi (7) altmış şibr vardır, yüz elli şibr dahı olur. Ve tūlī (8) oƙ ātumu ƙadar olur. Bir dānesinden yek pāre (9) keştī peydā ederler ki yüz elli ‘aded kimesne ile sefer eder. (10) Ve bir nev’ dıraht vardır ki yābis olduƙda āteş gibi (11) şu’le vērür. Gece ile bir ƙarafa sefer etseler herkes (12) bir ƙıf’a götürüp anuñ-la birbirinden cüdā düşmezler. (13) Mezbūr dırahtuñ ikisini bir yere ‘aƙd edüp birini dahı (14) ortasına şokup taħrīk ederler, āteş peydā olur. (15) Ve bi’l-cümle şecer-i mezbūrı ol diyārda ɗaƙmaƙ maħalında (16) isti’māl ederler. Bilād-ı mezbūrede bir nev’ ġalīz (17)

[141a]

ve dırāz neyler peydā olur ki bir ƙarafını delv mişāl naht (1) edüp deriñ ƙuyulardan şu ɗekerler. Oni nām (2) bir dıraht vardır. Dırāz ƙāmetdür. Ve sāyesi ƙatı laţīf (3) ve nāfi’dur. Ve mīvesi lezīzdür, şeklā igdeye beñzer. (4) Dıraht-ı mezbūruñ ƙışrını ālup bir mıkdār āb ile taħh ederler, (5) serlerini ve pālarını ānuñ-la ġasl ederler, ƙatı menfa’atpeżīr (6) olur. Bir şahş her ne ƙadar ta’bān olsa, ol āb ile (7) ġasl eylese, fi’l-

¹⁷⁵ Sayfa süreğ*i dēmişdür* olarak yazılıdır. Sayfanın devamı *KİC* 17b’dedir.

¹⁷⁶ Sayfanın takip ettiğ*i kısım KİC’de eksiktir, THG’de mevcuttur.*

hāl ta‘bı gider ve esgi hālına ‘avdet eder. (8) HĀL-I DERYĀ: Ve gestuvene nām bir çarpā hayvān vardır. (9) Deryādan çıkup sâhilde beyza döker. Katı kavîdür, (10) beş ya altı kimesne ancak zabt eder. Gāhî ‘ale’l-gafle (11) şayd ederler. Çok yağı çıkar. Ve lahmını yerler ve: “Lezîzdür.” (12) derler. Ve bir nev‘ mähîler vardır ki murğ mişāl cenāh- (13) ları vardır ammā tûl ve ‘arzı berāberdür. Deryādan (14) çıkup havāda uçarlar. Ve cenāhları yābis olunca (15) tayarān ederler ve yine deryāya düşerler. Ve gāh (16) olur ki anlardan bir tayıfa deryādan çıkup ba‘z[-i] (17)

[141b]

tuyūr ile ceng ederler. Mağlûb olıcağ yine deryāya (1) dökülürler. HĀL-I MA‘ĀDİN: Enhār-ı cāriyenûn mecrāsında (2) hāndaqlar hafr edüp her birine bir cedvel icrā ederler (3) tā ki āb ile memlû olup üstinde cereyān eder. (4) Bu eşnāda türāb ile tibrî hāndağa taldururlar. (5) Pes, memlû olmağa karîb olduğda şavarlar. Ve hāndağda (6) cem‘ olan türābı ğasl ederler. Zer-i hālîş bākî kalur. (7) Ve ba‘z-ı nevāhîde türābı hafr edüp kâselere (8) koyarlar. Ve bir şu yanına varup birkaç def‘a (9) āb ile ğasl ederler. Hemān zer-i hālîş peydā olur. (10) Ve ba‘z-ı nevāhîde türābı cem‘ ederler. Zebel-i aġnām (11) ile furnlara taldurup āteş yakarlar. Ve bir furnuñ (12) bir tarafından bir müslük peydā ederler. Zer ve sîmi, mişāl[-i] mā’-i cārî (13) ākıdurlar. Ve sebîkelerine ālup zabt ederler. (14) (15) Temmet el-kitāb bi‘avni’l-lāhî’l-Meliki’l-Vehhāb ‘alāyedi’ (16) l-fakîri Muḥammed ibni Muştafā fîşehri zî’l-ḥicce lisene 991. (17)

[142a]

Bu ‘abd-ı fakîr-ı sâlik-i rāh-ı Mes‘ūdî, Emîr Muḥammed ibni (1) Emîr Ḥasanî’s-Su‘ūdî, niçe rûzgār bu kitāb-ı laṭîfûñ (2) tertîb ü taḥrîrinde gûşîş-i bisyār edüp tā ki beyāz-ı (3) şubḥ-ı tâbdār gibi pürnür ve zer levḥ-ı āfîtab-ı dıraḥşān (4) gibi bā’îş-i şevk ve surûr olup Ḥazret-i Şāhib- (5) kıran-ı ‘Ālem, Sultān-ı Selāṭîn-i Benîādem, Kûṭb-ı A‘zam (6) ve Medār-ı Ekrem, dîbāce-i kitābda zîkr-i cemîlleri (7) maştûr olan pâdişāh-ı ‘ālempenāh ḥazretlerinûñ himmet-i (8) ‘ālîyyeleri berekâtı-le tamāma erişdürölüp şüret-i ihtitām (9) bulmuşdur... (10)

Ḥudāyā Kerîmā vü Perverdigārā (11)

Ki sensin medargār-ı cümle berāyā (12)

Murādını Sultān Murād’uñ revā kıl (13)

Dırāz eyle ‘ömrini luṭfuñ ‘atā kıl (14)

Sa‘âdet-le, devlet-le olsun mu‘ammer (15)

Ki ola aḳālîm-i ‘ālem musaḥḥar (16)

Temm (17)

[143a]

[vakıf kaydı]

ḳad vakāfe hāze’l-kitābu’l-celîl (1)

ve eşerü’l-cemîl vālidetü’s-sultānu’l-a‘zam (2)

ve’l-ḥāḳānu’l-mufaḥḥam es-Sultān ‘Abdu’l-Mecîd Ḥān (3)

edāme’llāhu eyyāmuḥu ve ‘omruḥu (4)

ve devletuhu ilā āḥiru'd-devrān (5)
a'nī bihā Ḥazret-i Bezm-i 'Ālem Sultān 'Aliyyu'ş-şān (6)
ce'ale'llāhu sa'y el-vāḳfetu meşkūran ve cezāhā (7)
cezā'en mevḫūran sene 1266 h (8)

[mühür]

vaḳafe 'an vālide sultān devletlü şevketlü Bezm-i 'Ālem 'Aliyyu'ş-şān Ḥazretleri sene
1256

İKİNCİ BÖLÜM

İNCELEME

Tezin ikinci bölümü olan bu bölümde birinci bölümde çeviri yazısını sunduğumuz *Kitāb-ı İklīm-i Cedīd* adlı eserin metin imla, ses bilgisi, şekil bilgisi ve anlam bilgisi yönüyle incelenecektir. Bu kısımda dil bilgisi tanımlarındaki tartışmalara yer verilmeyip zaten çalışmasında bu tartışmaları özetleyip sonuca bağlamış olan Zeynep Korkmaz'ın *Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi ve Gramer Terimleri Sözlüğü* eserlerindeki tanımlar esas alındı. Yer yer başka bilim insanlarının çalışmalarına da başvurulup onlardan faydalanıldı.

2.1. İMLA

KİC'in farklı başlıklar taşıyan başka yazma nüshaları da bulunmaktadır. Bilinen tüm nüshalar içinde harekeli olan tek nüsha ise Beyazıt nüshasıdır. İncelenen bu nüsha, harekeli ve yazımı en eski tarihli olması bakımından yazıldığı dönemin dil özelliklerinin en iyi biçimde takip edilebileceği nüshadır. Zira yazımı kalıplaşmış fakat zaman içinde ünlüleri ve ünsüzleri değişime uğrayarak dildeki ses uyumlarına uyarlanmış taban ve ekleri tespit ve takip etme harekeli metinler ile daha kolay olmaktadır. Ayrıca yazım tarihi tespit edilebilen harekeli bir metinde ünsüz değişimi /ünsüz uyumu, ünlü değişimi / ünlü uyumu veya uyumsuzluğu görülen tabanların ve eklerin ikili biçimde görülmesi o taban veya ekin uyum / uyumsuzluk sürecinde olduğu tarihleri de belirlemede önemli ipuçları vermektedir. *KİC* metni bu konuda imlasıyla *görin-* ~ *görün-*, *-luḡ* ~ *-līḡ* / *-lūk* ~ *-lik* gibi bazı taban ve ekler hakkında birtakım veriler sağlamaktadır.

Metinde Arapça ve Farsça kelime tabanlarının yazımında, istisnalar dışında, bu dillerin imlasına uyulduğu görülmektedir. Türkçe kelimelerin imlasında ise Batı Türkçesinin gelişimine paralel olarak gelişip yerleşen imla kullanılmıştır. Türkçe kelimelerin ve eklerin imlasındaki istisnalar, farklılıklar, çoklu biçimler bu bölümde incelenmiştir.

2.1.1. Genel İmla Özellikleri

XVI. yy. Batı Türkçesi yaygın olarak Arap harfli Türk yazısıyla yazılmıştır. Türkçenin bu alfabeye bilinen yazılı ilk ürünü ise Kaşgarlı'nın 1072 yazım tarihli

Divan'ıdır (Tekin, 1997: 75). İncelediğimiz eser yazıldığında (1583) Türklerin Arap harfli yazıyı kullanışları beş asrı geçmişti. Bu tarihî süreç içerisinde Türkler büyük devletler kurmuşlar ve bu devletler çeşitli sebeplerle yıkılmışlardır. Bu esnada siyasi, ekonomik vs. nedenlerle başta Oğuzlar olmak üzere Türklerin batıya göçleri büyük kitlesel bir harekete dönüşmüştür. Önce İran yaylalarına yerleşen Türkler ardından Irak ve Suriye'nin kuzeyine ve nihayet Anadolu'ya da yerleşmişlerdir. Ancak Müslüman Türklerin Anadolu'ya gelişlerinden çok sonraları burada Türkçe eserler verilmeye başlanmıştır. Anadolu'ya gelen Oğuzlar burada kendi lehçelerini yazı diline dönüştürerek Orta Asya'da kullanılagelen Arap harfli Türk yazı geleneğinden kısmen ayrılmış ve yeni bir yazı dili ortaya çıkarmışlardır. Bu yeni yazı geleneği evreler halinde ve çeşitli imla ve ses hususiyetleri arz edecek biçimde 1928 yılına kadar Anadolu'da sürdürülmüştür. Çok sayıda manzum ve mensur eser verilmiş olan bu Türk yazı dilinin imla özellikleri dil alanında çalışmalar yapan bilim insanlarınca pek çok çalışmaya konu edilmiştir. Bu sebeple çalışmanın bu kısmında daha çok Arap harfli Türk yazısının bilimsel çalışmalarda mesele kabul edilen *Türkçe sözlerde uzun ünlü, kapalı e - açık e, ikili biçimler, imla değişiklikleri* gibi bazı yönlerini ele alacağız. Bununla beraber Arapça, Farsça, İtalyanca ve/veya İspanyolca alıntılarında görülen imla ve ses ilişkilerini de yine bu kısımda inceleyeceğiz.

2.1.1.1. Türkçe Kelime Tabanlarında ve Eklerde Görülen İmla

2.1.1.1.1. Ünlüler

Arap alfabesi temelli Türk yazısının Türkçenin Arapçaya göre daha zengin olan ünlülerini karşılamada yetersiz kaldığı bilinmektedir. Türkler yine de bu yazıyı dillerinin yazımında kullanmayı başarmışlardır. Batı Türkçesi yazı dili, XIII. yy.da Anadolu'da teşekkül etmeye başladığında Uygur yazı dili geleneği ile Arap ve Fars yazı dilleri geleneklerinin bir harmanlanması da sayılabilecek Karahanlı dönemi Doğu Türkçesi yazı dilinin bazı özelliklerini sürdürmüş fakat Türkçenin tarihî Oğuz konuşma diline dayalı olarak inkişaf etmiştir. İstanbul'un fethi Türk devleti için olduğu gibi Türk dili için de bir dönüm noktası sayılabilir. Zira Fatih Sultan Mehmed döneminde medrese eğitimi dili Arapça olmuştur. Kısmen Anadolu Selçukluları ve esas olarak II. Dönem Anadolu Beylikleri dönemlerinde ürünler vermeye başlayan Batı Türkçesi, Eski Uygur yazı geleneği ile Arap-Fars yazı gelenekleri arasında kararsızlıklar, ikilikler gösteren bir imlaya sahip olmuş görünmektedir. Bu durum milli bir araç haline getirilen Türk yazısının tepkisel olarak daha çok kalıplaşmasına

ve bu yazının kemikleşmesine neden olmuş olabilir. Ancak *KİC*'deki metnin imlasından hareketle hâlâ bazen aykırı imlaların sürdürüldüğü söylenebilir. Türkçenin ünlülerinin gösterimi metinde söz başında ilk ses ise daima *elif + hareke/med* veya *elif + hareke + ya* veya *elif + hareke + vav* olarak gösterilirken kapalı hecelerde veya iç hecelerde kararsızlıklar göstermektedir. Son hecelerde ise (*elif, vav, ha-i resmiye* veya *ya*) + *hareke* ile daima gösterilmiştir. Aşağıda Türkçenin ünlülerinin metindeki imlasını gösteren bir tablo bulunmaktadır:

Ses	Sesin Sözcükteki Konumuna Göre Yazımı		
	Başta	İçte	Sonda
a, ā	آ, آ	آ, آ, آ, آ, آ, آ	آ, آ, آ, آ, آ
e	إ	آ, آ, آ, آ	آ, آ
è	إ	إ	—
ı	إ	إ, إ	إ
i	إ	إ	إ
o, ö, u, ü	أ	أ, أ	أ

2.1.1.1.1. /a/~a:/ Tercihi

Bazı Türkçe kelimelerde kelime başındaki /a/ seslerinin imlasında ا ~ آ ayrımı görülmektedir. Bunun bugün bile çeşitli Çağdaş Türk Lehçelerinde korunan ve Türkçenin tarihî lehçelerinde de varlığı anlaşılan (Tekin, 1995) asli uzun seslerden olan /a:/ (uzun a)'nın bir kalıntısı veya göstergesi olabileceği düşüncesiyle <آ> (medli elif) ve <إ> (dikine üstünlü / çekerli elif) ile yazılanlar *Metin* ve *Dizin* bölümlerinde <ā> olarak gösterildi. Ancak bu imlanın yazar veya müstensih tarafından nasıl

telafluz edildiği konusunda net bir bilgi vermek zor. Türkçenin gerek günümüzde konuşulup yazılan gerek tarihî süreçte konuşulup yazılmış lehçelerinde diğer ünlülerin bazılarının da uzun biçimleri vardır (Tekin, 1995). *KİC*'deki imladan diğer ünlülerin uzunluğu hususunu çıkarmak mümkün görünmüyor. Metinde medli elifle yazılan /a/ seslerinin hemen hepsinin metinde üstünlü elifle de yazıldığı örnekleri mevcuttur.

āçup [آچوب]¹⁷⁷ ~ *açup* [أچوب] // *ādını* [آدینی]¹⁷⁸ ~ *adını* [ادینی]¹⁷⁹ // *āğ* [آغی]¹⁸⁰ ~ *ağlar* [أغلر]¹⁸¹ // *āğacından* [دَنُجَاغ] ¹⁸² ~ *ağac* [أغلر]¹⁸³ // *āğ(i)zını* [أغزینی]¹⁸⁴ ~ *ağzında* [أغزنده]¹⁸⁵ // *ākar* [أقر, أقر]¹⁸⁶ ~ *akar* [أقر]¹⁸⁷ // *āyağı* [آیایغی]¹⁸⁸ ~ *ayağı* [ایایغ]¹⁸⁹ // *āzdur* [آزدُر]¹⁹⁰ ~ *azdur* [أزدُر]¹⁹¹ // *ātarlar* [آترلر]¹⁹² ~ *atarlar* [أترلر]¹⁹³ // *āy* [آی]¹⁹⁴ ~ *ay* [ای]¹⁹⁵

2.1.1.1.1.2. /è/~e/~i/ Tercihi

Tarihî Türk lehçelerinde /i/ ve /e/ seslerinden her ikisiyle de yazımı görülebilen bazı kelimelerin tarihî dönemlerde nasıl telafluz edildikleri ve bugün nasıl çeviri yazıya aktarılması gerektiği hususu da tartışmalı konulardan birisidir. Bu çalışmada izlenen yol: Bu kelimelerden <ی> okutucu harfiyle yazılanları, esas harfin harekesi <َ> (üstün) olsa bile <è> olarak, <ی> harfi olmadan yazılanları harekesine

¹⁷⁷ (KİC, 49b/13)
¹⁷⁸ (KİC, 38b/13)
¹⁷⁹ (KİC, 93b/16)
¹⁸⁰ (KİC, 55a/17)
¹⁸¹ (KİC, 55a/16)
¹⁸² (KİC, 47a/13)
¹⁸³ (KİC, 49a/4, 117a/15)
¹⁸⁴ (KİC, 134a/2)
¹⁸⁵ (KİC, 92a/10)
¹⁸⁶ (KİC, 19a/11, 88b/4, 139a/10)
¹⁸⁷ (KİC, 3b/7, 7b/5, 13b/6, 13b/14, 38b/7, 111b/4)
¹⁸⁸ (KİC, 131b/16)
¹⁸⁹ (KİC, 43b/17, 64a/2, 114a/4)
¹⁹⁰ (KİC, 101b/8, 101b/12)
¹⁹¹ (KİC, 45a/11, 88b/3, 102b/8, 131b/5)
¹⁹² (KİC, 134b/8)
¹⁹³ (KİC, 52a/14, 55a/16)
¹⁹⁴ (KİC, 11a/8, 13a/7, 16b/9, 16b/14, 24a/17, 51a/5, 73a/6)
¹⁹⁵ (KİC, 10a/17, 13a/8-9, 37a/7, 59b/12, 63b/10, 102a/7)

göre <i> veya <e> olarak aktarmaktan ibarettir. Ancak bu kelimelerde görülen bu imlanın ses değerleri konusunda net bir duruş göstermek zordur. Çünkü bu sesin Batı Türkçesinde gelişim yönünün hangi birinden diğerine doğru olduğu ve bu gelişimin hangi zaman aralığında gerçekleştiği hakkında kesin deliller mevcut görünmüyor.

Metinde <پ>, <ی>, <ء> imla biçimlerinden en az biriyle görülen ve <i>, <e> veya <è> ile işaretlediğimiz kelimeler şunlardır:

bèl [بیل]¹⁹⁶ ~ *bel* [بل]¹⁹⁷ // *dè-* [دې-]¹⁹⁸ ~ *de-* [د-]¹⁹⁹ ~ *di-* [دِ]²⁰⁰ // *èdin-* [دیناید]²⁰¹ // *èdiş-* [ایدیش]²⁰² // *èr-* [ایر]²⁰³ // *èrgür-* [ایرگور]²⁰⁴ // *èriş-* [ایریش]²⁰⁵ // *èrişdürül-* [ایریشدورل]²⁰⁶ // *èt-* [ایت]²⁰⁷ ~ *it-* [یت]²⁰⁸ // *eyle-* [ایله]²⁰⁹ // *gèce* [کیجه]²¹⁰ ~ *gice* [کجه]²¹¹ // *yèl* [پیل]²¹² // *nèçe* [نیچه]²¹³ ~ *niçe* [نچه]²¹⁴ // *tèz* [تیز]²¹⁵ // *tèzrev* [تیزرو]²¹⁶ // *vèr-* [ویر]²¹⁷ // *vèril-* [یریل]²¹⁸

¹⁹⁶ (KİC, 54a/7-8)

¹⁹⁷ (KİC, 40b/1, 45b/5, 45a/14, 91a/5)

¹⁹⁸ (KİC, 3b/15, 7a/6, 9a/16, 9b/5, 9b/8, 9b/10, 10a/4, 11b/14, 12b/5, 13a/7, 14a/16, 15a/16, 15b/3, 15b/8, 17b/1-2, 17b/16, 18a/4, 18b/2, 18b/12, 18b/14, 19a/8, 19a/13, 19b/7, 20b/9, 21b/13, 22a/9, 22a/14, 22b/10, 23b/13, 25b/1, 25b/10, 26a/16, 31b/16, 69a/3, 69b/16, 71a/13, 71b/5, 72b/8, 72b/10). Daha fazla örnek için bk. **DİZİN**

¹⁹⁹ (KİC, 19a/1, 41a/2, 55b/9, 67b/6, 77a/1, 102a/2, 107b/6, 121a/8, 132b/1, 138a/5, 141a/13)

²⁰⁰ (KİC, 11a/4, 25b/14, 26b/10, 30a/13, 33b/3, 34a/2, 34b/12, 35a/17, 37b/8, 40b/3, 43b/12, 58b/5, 60a/5, 62b/4, 63b/8, 101a/1, 103a/2, 103b/9, 109a/15, 120a/171). Daha fazla örnek için bk. **DİZİN**

²⁰¹ (KİC, 48a/12, 104a/17)

²⁰² (KİC, 125b/5)

²⁰³ (KİC, 23b/10, 30b/3, 33b/2, 33b/5, 33b/14, 38b/11, 40b/9, 46b/11, 59b/6, 93a/2, 106b/2, 106a/11). Daha fazla örnek için bk. **DİZİN**

²⁰⁴ (KİC, 33b/11)

²⁰⁵ (KİC, 38b/7, 48b/12, 57b/5, 57b/7, 62a/13-14, 80a/10, 119b/15, 123a/8, 125b/12, 131b/4, 131b/10, 138b/7)

²⁰⁶ (KİC, 142a/9)

²⁰⁷ Metinde onlarca örneği bulunmaktadır. Örnekler için bk. **DİZİN**

²⁰⁸ (KİC, 29a/15, 39a/1, 43b/11, 54a/2, 54a/3, 55a/3, 127b/14, 129a/3, 132a/10)

²⁰⁹ Metinde onlarca örneği bulunmaktadır. Örnekler için bk. **DİZİN**

²¹⁰ (KİC, 41a/8, 43b/6, 45a/9, 61b/4, 89a/6, 92b/15, 140b/12)

²¹¹ (KİC, 121b/7)

²¹² (KİC, 33b/4)

²¹³ (KİC, 11a/7)

²¹⁴ (KİC, 122a/4)

²¹⁵ (KİC, 53a/14, 130a/12)

²¹⁶ (KİC, 134b/14)

²¹⁷ (KİC, 30b/8, 32b/9, 35b/2, 39b/16, 48b/5, 86b/16, 94b/11, 101a/2, 106a/2-3, 110a/17, 113a/3, 122a/12, 122b/6). Daha fazla örnek için bk. **DİZİN**

²¹⁸ (KİC, 32a/12, 117a/6, 117a/7)

// *vəriş-* []²¹⁹ // *yê-* []²²⁰ ~ *ye-* []²²¹ // *yêr* []²²² ~ *yer*²²³ []²²⁴ // *deri* []²²⁵ ~ *diri* []²²⁶ // *gey-* []²²⁷

2.1.1.1.3. /i/ Ünlüsünün Hemzeli Yazımı

Bu durum sadece bir Türkçe tabanda ve bir iki yerde /-i:/ veya /-e/ ile biten kelimelerden sonra olmak üzere sadece yükleme durumu ekinin yazımında görülmektedir.

çayır چَائِر ²²⁸ // *mūsîkîyî* مُسِيقِي ²²⁹ // *Muḥîṭ-i Ġarbi'yi* مُحِيطٌ غَرْبِي ²³⁰ // *emākin-i keşîreyi* اَمَاكِنٌ كَشِيرَةٌ ²³¹

2.1.1.1.2. Ünsüzler

Türkçe, Arap harfli yazıyla yazılmaya başlandıktan sonra bu alfabede bulunan ve Türkçede bulunmayıp Arapçaya özgü olan sesleri karşılayan harfleri de bu dilden alınan kelimeleri yazmak için kullanmıştır.

Arap harfli Türk yazısında Türkçe kelimelerin imlasında art damak ve ön damak ünlülerini ayırt etmek için özel bir işaretleme, nadiren görülmüş olmakla beraber, genellikle bulunmamaktadır. Ünsüzlerden bazıları ise harflerin Arapçadaki ses değerlerinin kalın ve ince seslendirilmesi dikkate alınarak yazıda gösterilmiştir. Bu harfler, az sayıdaki istisna dışında, bulunduğu hecedeki ünlünün çıkış yerinin art

²¹⁹ (KİC, 11a/10, 34a/8)

²²⁰ (KİC, 90b/2)

²²¹ (KİC, 36a/14, 52a/10, 53a/17, 65b/10, 102b/14, 103a/2, 129a/9, 131a/17, 137b/13, 138a/5, 141a/12).

Daha fazla örnek için bk. **DİZİN**

²²² (KİC, 49b/14)

²²³ Kelime 78 yerde /e/ ile yalnız bir yerde /ê/ ile imla edilmiştir.

²²⁴ Metinde onlarca örneği bulunmaktadır. Örnekler için bk. **DİZİN**

²²⁵ (KİC, 44b/3, 44b/4, 58a/7, 95b/11)

²²⁶ (KİC, 65b/1)

²²⁷ (KİC, 45b/9, 46a/17, 60b/9, 62b/11, 63a/15, 66b/12, 67b/4, 90a/15, 100b/8-9, 100b/10, 101b/10, 103b/14, 112a/16, 114a/3, 114a/5, 115a/5, 120b/2-3, 123b/11, 126b/4)

²²⁸ (KİC, 41a/14)

²²⁹ (KİC, 133b/14)

²³⁰ (KİC, 85a/11)

²³¹ (KİC, 85a/12)

veya ön damaktan olduğunu gösterecek biçimde kullanılmıştır. Bunlar: /t/ sesi için kalın ünlülerle birlikte <ط>, ince ünlülerle birlikte <ت>; /s/ sesi için kalın ünlülerle birlikte <ص>, ince ünlülerle birlikte <س>; /k/ sesi için kalın ünlülerle birlikte <ق>, ince ünlülerle birlikte <ك> harfleridir. Bu genel yazım kuralının istisnaları da tabii bulunmaktadır: *katı* قَتَى²³², *otuz* أُوتُوْزُ²³³, *orta* أُوْرْتَا²³⁴, *saña* سَنَّا²³⁵, *sapan* سَبَانُ²³⁶, *ata* أَتَا²³⁷

KİC’de bazı Türkçe kelimelerin imlasında Hakaniye lehçesinin yazımında sıklıkla karşılaşılan /c/ ~ /ç/ ayrımsızlığı ikili bir imla biçimi olarak görülmüştür. Buna benzer biçimde metnimizde herhangi bir ses olayına tabi olmaksızın bazı Türkçe kelimelerin sonunda bulunan tonsuz ünsüzlerin bazen tonsuz bazen tonlu biçimde yazıldığı görülmektedir:

birkaç [بِرْقَاجْ]²³⁸ ~ *birkaç* [بِرْقَاجْ]²³⁹ // *yab yab* [يَابْ يَابْ]²⁴⁰ ~ *yap yap* [يَابْ يَابْ]²⁴¹
 // *üç* [أُوجْ]²⁴² ~ *üç* [أُوجْ]²⁴³ // *şac* [صَاجْ]²⁴⁴ ~ *şac* [صَاجْ]²⁴⁵

²³² (KİC, 34a/9, 34a/11, 35a/15, 40a/15, 41a/8, 41b/5, 43b/5, 44a/2, 44b/5, 44b/13-14, 45a/2, 45a/5-6, 45a/13, 46b/7, 49b/3, 49b/17, 50a/9, 50b/4, 50b/9, 52a/8, 52a/11, 52b/4, 52b/8, 53a/3, 53a/12, 53a/17, 54a/1, 54b/10, 56a/13, 57b/12, 58a/4, 58a/8, 58a/10, 59a/16, 59b/9, 62b/15, 62b/17, 64a/1, 64a/7, 65a/8, 67b/10, 70a/9, 82b/17, 88a/1, 89b/10, 91a/7, 95a/2, 96a/5, 96a/16, 96b/8, 98b/11, 100b/8, 102a/5, 102a/11, 102b/10, 103a/10-11, 103a/11, 103b/13, 104a/6, 104a/12, 104b/17, 105b/13, 107b/1, 112a/11, 112b/10, 114b/2, 114b/8, 116a/17, 119b/12, 120a/2, 120a/10, 123b/3, 123b/6, 125a/10, 125a/14, 127b/4, 128a/11, 128b/11, 129a/6-7, 129a/16-17, 131a/6, 131a/14, 131b/2, 132a/4, 132a/12, 132a/15, 132b/1, 133a/3, 133a/5, 133a/15-16, 133a/17, 133b/4, 133b/8, 137b/4, 137b/12-13, 138a/5, 138a/7, 138b/2, 138b/4, 138b/7, 139a/2, 139a/11, 139a/17, 140b/1, 141a/3, 141a/6, 141a/10)

²³³ (KİC, 13b/10, 13b/12, 13b/16, 14a/3, 24b/1, 35a/3, 35a/6, 36b/12, 41a/10, 46a/6, 48b/13, 55a/12, 63b/12, 89a/14, 110a/16, 110b/1, 115b/12, 116b/14-15, 128a/8, 130a/12)

²³⁴ (KİC, 98b/8)

²³⁵ (KİC, 112b/14)

²³⁶ (KİC, 66b/13, 105b/8). KİC, 126b/2’de سَبَانُ *sapan* biçimi de bulunmaktadır.

²³⁷ (KİC, 122b/7, 124a/13)

²³⁸ (KİC, 49a/11, 49b/8, 49b/10, 50a/2, 51a/1, 51a/10, 51a/13, 55a/10, 60a/2, 60a/15, 61a/17, 63b/2, 98b/10, 102a/3, 107a/15, 124b/10, 131a/10, 135b/16)

²³⁹ (KİC, 5b/13, 17b/12, 33a/7, 34a/13, 53a/7, 82b/14, 90a/6)

²⁴⁰ (KİC, 31b/6)

²⁴¹ (KİC, 88a/4, 126a/11, 138a/11)

²⁴² (KİC, 16b/17, 90b/17, 131a/2)

²⁴³ (KİC, 6a/1, 18a/15, 18a/17, 22a/9, 32b/14, 37a/7, 40a/10, 46b/7, 51b/2, 55b/11, 57a/12, 65a/7, 73a/6, 78a/1, 78b/4, 87a/13, 90b/8, 92a/17, 96b/5, 97b/12, 98b/6, 100b/4, 105b/4, 110a/1, 110a/8,

Bununla beraber bugün tonsuz ünsüzle kullandığımız ancak metinde tonlu yazımı bulunan *cuft* (Far.) > *cift*²⁴⁶ gibi bir örnek de vardır.

EAT’de ve İlk Osmanlıcada çok düzenli olmamakla beraber imlada görülen /k/ sesi için <ک> (kaf), /g/ sesi için <گ> (gaf / kaf-ı Farisî) ve /ñ/ sesi için <ڭ> (sağır gaf / kaf-ı Türkî) kullanımı KİC’de birkaç istisna dışında tamamen <ك> harfine dönüşmüş durumdadır. İlginç bir şekilde <ڭ> harfi /ñ/ için kullanılırken KİC’de /g/ için de kullanılmış görünüyor: *igde*.

Peş peşe tekrarlanan ünsüzler içeren bazı Türkçe kelimeler, tekrarlı sesin karşılığı olan harfin iki defa ve birincisine <◌◌> (sükun / cezm), ikincisine <◌◌> (şedde) göstericisi eklenmiş olarak yazılmıştır: *yıllık* قِيلَ 247, *elli* اَللّٰى 248, *şakallu* صَقَالُو 249. Zaten metinde örneği az bulunan bu duruma yukarıdaki yazımın aksine ünsüzün tekrar yazılmadan yalnızca şedde ile gösterildiği tek örnek olarak *ıssı* اِسِّى 250 sözcüğünün yazımı görülmektedir.

2.1.1.2. Arapça ve Farsça Kelime Tabanlarında ve Ön Eklerde Görülen İmla

Arapça kelimelerin sonunda görülen ve /a:/ (uzun a) olarak okunan <ء> (elif-

115b/10, 117a/9, 122b/15, 125b/13, 127a/7, 131a/14, 136a/6, 138b/5, 139a/14)

²⁴⁴ (KİC, 91a/5)

²⁴⁵ (KİC, 45a/14, 54a/5, 57a/16, 59a/6, 102b/10, 103a/8, 103b/17, 130b/16)

²⁴⁶ (KİC, 127b/9)

²⁴⁷ (KİC, 24a/4, 24b/12, 76a/5, 76a/8, 127a/6). Aynı ünsüzün yan yana geldiği Türkçe bir kelimedeki harf tekrarlı yazılıp hem *cezm* hem *şedde* işareti kullanılmıştır.

²⁴⁸ (KİC, 13b/15, 19a/14, 34b/15, 50a/4, 55b/13, 56a/13, 60b/6, 65b/13, 73a/2, 97b/9, 118a/3, 123b/15)

²⁴⁹ (KİC, 115a/4)

²⁵⁰ (KİC, 52a/15)

i memdūde) bazı kelimelerde hemzesi <ء> düşürülmüş olarak imla edilmiştir. Metinde bu kelimelerin yalın veya ek aldığı hemzesiz yazıldığı, Farsça bir tamlama içinde ise asli imlasına uygun olarak hemzeli yazıldığı görülmektedir. Farsça tamlamalarda bazen <ء>’nin <ی> olduğu örnekler de bulunmaktadır²⁵¹: *ḥükemā*’²⁵² دكما *ḥükemā*’²⁵³ دكما // *semā*’²⁵⁴ سماء *semā*’²⁵⁵ سما // *ṣuleḥā*’²⁵⁶ ل حاصص *ṣuleḥā*’²⁵⁷ ل حاصص // *ulemā*’²⁵⁸ ء لاء *ulemā*’²⁵⁹ ء لما *umerā*’²⁶⁰ امراء *umerā*’²⁶¹ امرا *verā*’²⁶² ورا *verā*’²⁶³ ورا

Arapçada kelime içinde kullanılan bazı hemzelerin ise Türk hançeresine uydurularak /y/ sesine dönüştürüldüğü görülmektedir: *‘amā’ir* ²⁶⁴ رُ عَمَا ~ *‘amāyır* ²⁶⁵ ر عَمَاي // *avā’il* ²⁶⁶ اَوَائِل ~ *avāyıl* ²⁶⁷ اَوَائِلْ // *dā’ire* ²⁶⁸ دَا ئِرَة ~ *dāyire* ²⁶⁹ دَا ئِرَه // *delā’il* ²⁷⁰ دَلَائِل ~ *delāyıl* ²⁷¹ دَلَائِلْ // *zā’id* ²⁷² زَائِد ~ *zāyıl* ²⁷³ زَائِدْ // *mi’e* ²⁷⁴ مِئَة ~ *miye* ²⁷⁵ مِیَه.

Arapçada sonu ikiz ünsüzle bitip şeddeli yazılan bazı kelimelerin bazen

- ²⁵¹ *ārā-yı kudemāya* اَرَاي قُدَمَائِه (KİC, 23b/8) ~ *ārā’-i kudemāda* اَرَاي قُدَمَادَه (KİC, 20b/13-14), *ibtidā-yı seferden* اِبْتِدَاي سَفَرْدَنْ اِبْتِدَاي (KİC, 34b/16) ~ *ibtidā-i memālik* اِبْتِدَاي مَمَالِك (KİC, 21b/13)
- ²⁵² (KİC, 17b/5, 28a/6, 31b/16, 71b/8, 75a/1)
- ²⁵³ (KİC, 23b/9, 25b/4, 87b/8)
- ²⁵⁴ (KİC, 24a/3,)
- ²⁵⁵ (KİC, 10a/15, 24a/4, 24a/10, 24a/11, 38b/2, 128a/13)
- ²⁵⁶ (KİC, 31a/5)
- ²⁵⁷ (KİC, 32b/4, 86a/10)
- ²⁵⁸ (KİC, 25a/6, 27a/6, 31a/5, 31b/15, 71a/8, 71b/5)
- ²⁵⁹ (KİC, 25a/14, 32b/5, 55a/5, 69a/7, 86a/10)
- ²⁶⁰ (KİC, 86a/11)
- ²⁶¹ (KİC, 31a/3, 31a/12, 42a/11, 93a/15, 107a/12, 115a/6, 120b/6, 124b/2)
- ²⁶² (KİC, 25b/13)
- ²⁶³ (KİC, 12b/1, 12b/10, 12b/11, 13a/11, 25a/17, 26b/5, 70a/15, 72a/14, 72a/16, 84a/16)
- ²⁶⁴ (KİC, 18b/10, 71a/1, 81a/7)
- ²⁶⁵ (KİC, 81b/2, 84a/1, 84a/16)
- ²⁶⁶ (KİC, 20b/13, 21a/3, 27a/2, 37b/12, 81a/4, 128a/5, 140a/14)
- ²⁶⁷ (KİC, 7a/8, 21b/13, 27a/10, 70a/10, 84b/2, 86a/8, 88a/6)
- ²⁶⁸ (KİC, 14b/16, 70b/15, 95b/17)
- ²⁶⁹ (KİC, 58a/8, 68b/1, 68b/2, 68b/5, 68b/7, 68b/9, 68b/10, 68b/11, 68b/14, 72a/2, 72a/8, 71a/9, 82b/16, 85b/7, 140b/7)
- ²⁷⁰ (KİC, 17a/15)
- ²⁷¹ (KİC, 34a/1)
- ²⁷² (KİC, 10a/17, 38a/9, 38a/13, 70a/5, 75b/7)
- ²⁷³ (KİC, 60b/6, 69b/15, 119a/13, 133b/2, 138a/3)
- ²⁷⁴ (KİC, 70a/10, 86a/8-9, 86a/16)
- ²⁷⁵ (KİC, 27a/11)

Arapça aslına uygun biçimde şeddeli yazıldığını bazen de şeddenin, dolayısıyla aynı ünsüzün telaffuzda tekrarının, düşürüldüğünü görüyoruz. Bu durumun bazen kelime ortasında görüldüğü de olmuştur: ‘add²⁷⁶ ~ ‘ad²⁷⁷ // ama²⁷⁸ ~ ammā²⁷⁹ // beçe²⁸⁰ ~ beççe²⁸¹ // bīḥadd²⁸² ~ bīḥad²⁸³ // devābb²⁸⁴ ~ devāb²⁸⁵ // ḥadd²⁸⁶ ~ ḥad²⁸⁷ // kābılıyet²⁸⁸ ~ kābılıyyet²⁸⁹.

{bī-} Farsça ön edatının aykırı biçimde bitiştilmeden yazıldığı örnekler de görülmektedir: bīnīṣ بی نیش²⁹⁰ // bīḥisāb بی حساب²⁹¹.

Arapça bazı üstün tenvinli zarfların imlada {-An} yerine geçen işaretin düşürülüp tenvinsiz yazıldığı örnekler de görülmektedir: ḥālā²⁹² ~ ḥālen²⁹³ // taḥkīkā²⁹⁴ ~ taḥkīkan²⁹⁵ // muṭlakā²⁹⁶ ~ muṭlaḳan²⁹⁷.

²⁷⁶ (KİC, 4b/9, 75a/1, 75a/14, 84a/6, 84a/8, 136a/6)

²⁷⁷ (KİC, 58a/8, 70b/15, 129b/5, 135b/3)

²⁷⁸ (KİC, 53a/11)

²⁷⁹ (KİC, 9b/5, 10b/5, 22b/6, 27a/8, 27b/15, 29b/15, 32a/2, 34b/3, 39a/17, 42a/1, 43b/4, 50a/12, 52b/4, 52b/16-17, 53a/5, 53a/13, 54a/6, 54a/15, 55a/3, 56a/12, 60b/7, 60b/15, 62b/14, 63a/2, 64a/3, 64a/14, 66a/9, 66b/6, 68a/7, 70a/2, 72b/16, 82b/17, 83b/7, 84a/9, 85a/14, 88b/1, 89b/14, 90b/1, 92b/1, 94b/11, 95a/2, 96a/15, 99b/1, 99b/15, 100b/8, 100b/12, 101a/10, 102b/8, 103a/4, 104a/11, 104a/15, 105a/6, 107b/2, 111b/9, 111b/13, 111b/15, 115a/1, 116a/13, 116a/17, 116b/3, 118a/7, 119b/15, 123b/6, 127b/9, 127b/14, 127b/16, 129a/11, 129a/13, 129a/17, 130b/16, 131a/15-16, 131b/3, 132a/13, 133a/16, 137b/3, 137b/14, 137b/16, 138a/1, 138a/17, 138b/4, 138b/11, 139a/13, 141a/14)

²⁸⁰ (KİC, 133a/11)

²⁸¹ (KİC, 44a/4)

²⁸² (KİC, 29a/8, 29b/13, 40a/6, 108a/10)

²⁸³ (KİC, 10a/8, 36b/17, 56a/16, 59a/16, 64a/9, 68a/16, 92a/1, 98a/1, 116b/1, 119b/6)

²⁸⁴ (KİC, 26b/1, 89b/12, 111b/10)

²⁸⁵ (KİC, 131a/11)

²⁸⁶ (KİC, 6b/7, 11a/14, 15a/6, 25b/10, 38a/16, 70b/15, 71a/12, 76b/15, 77b/5, 79b/4, 71b/2, 84b/15, 101a/11, 29b/5, 134b/13)

²⁸⁷ (KİC, 58a/9, 70a/4, 82b/15, 92a/4, 95b/5, 122a/3, 128a/11, 131b/6, 132a/13)

²⁸⁸ (KİC, 108b/13)

²⁸⁹ (KİC, 132a/9)

²⁹⁰ (KİC, 139a/6)

²⁹¹ (KİC, 3b/3)

²⁹² (KİC, 5a/6, 13a/5, 13b/1, 20b/5, 20b/7, 21a/13, 21b/3, 21b/7, 23a/4, 23a/6, 26a/7, 27b/10-11, 27b/13, 29b/17, 30b/10-11, 31a/6, 31b/14, 36a/3, 59b/6, 67b/8, 71b/1, 74b/15, 79b/16, 80a/6, 80a/8, 81a/2, 82b/3, 82b/7, 83a/5, 85a/2, 86a/6, 121a/8)

²⁹³ (KİC, 84b/7)

²⁹⁴ (KİC, 20a/2)

2.1.1.3. Arapça ve Farsça Tamlamalarda Görülen İmla

Arapça ve Farsça kurallara göre kurulmuş tamlamalarda bu dillerdeki imlaya uyulduğu görülmüştür.

Farsça kurallara göre kurulan tamlamalarda ünsüz sesle biten tamlanandan sonra yalnızca <-> harekesi konurken <ه> (hâ-i resmiye) ile bitenlere <ء> işareti, <ا> ~ /ā/ ile bitenlere ise <ى> harfî getirilmiştir: *ḥāne-i ketḥudā* كَخْدَا خَانَهُ²⁹⁸ // *ṣaḥrā-yi pūrbereket* صَحْرَايِ پُزْبَرَكْتُ²⁹⁹ // *ma'ādin-i zer* مَعَادِنِ زَرُ³⁰⁰

Arapça kurallara göre kurulan isim ve sıfat tamlamalarında ve *edat+ isim soylu söz* yapılaşmalarında <ال>(harf-i tarif) yazılmış ve şemsi harf – kameri harf ayrımı göz önünde bulundurularak harekelendirilip işaretlenmiştir: *ve'l-arṣ* عَلَى وَالْأَرْضِ³⁰¹ // *'ale's-sāḥil* السَّاحِلُ³⁰² // *Seyyidi'l-Enām* سَيِّدِ الْإِنَامِ³⁰³ // *beyzu'l-ḥamām* بَيْضُ الْحَمَامِ³⁰⁴

2.1.1.4. (Amerika Yerli Dilleri) > (İspanyolca) > İtalyanca Sözlerde Görülen İmla

KİC'in Amerika kıtasının İspanyollarca keşif ve istilasını konu edinen kısmı konuyla ilgili ilk elden yazılmış bazı İspanyolca ve/veya bunlardan çevrilmiş

²⁹⁵ (KİC, 9b/6, 11b/14)

²⁹⁶ (KİC, 116b/5)

²⁹⁷ (KİC, 34a/15). Bu örneklerin her iki biçimleri de metinde yer almaktadır.

²⁹⁸ (KİC, 64a/8)

²⁹⁹ (KİC, 38a/4)

³⁰⁰ (KİC, 6b/7, 95b/4)

³⁰¹ (KİC, 16b/6)

³⁰² (KİC, 100b/15)

³⁰³ (KİC, 85b/12)

³⁰⁴ (KİC, 63a/9)

İtalyanca kitaplardan parça parça Türkçeye çevrilmiştir. XVI. yy. Amerika kıtasına ait pek çok yer adı, unvan, kişi adı, hayvan ve bitki adı bu eserlerden Türkçe metne aktarılmıştır. Tüm bu bahsedilen kelimelerin Latin harfli İspanyolca ve/veya İtalyanca metinden Arap harfli Türkçe metne nasıl aktarıldığı ve XVI. yy. İspanyolca ve/veya İtalyanca yazı-söyleyiş ilişkisinin Türkçe yazıma nasıl yansıdığını da irdellemek ve farklı yazı sistemleri ile yazılan iki/üç dil arasında geçiş yapan bu kelimelerdeki ses meselelerinin fonetik (ses) kaynaklı mı yoksa grafik (yazı) kaynaklı mı olduğunu saptamak gerekmiştir. Bu kısımda mesele aydınlığa kavuşturulmaya çalışılmıştır.

2.1.1.4.1. Ünlülerin Yazımı

(Amerika Yerli Dilleri) > (İspanyolca) > İtalyanca yoluyla alıntılanan sözlerin imlası çoğunlukla Türkçe sözlerin imlasına benzemektedir. Bu yolla esere alınmış görülen sözlerin imlasında iki durum dikkat çekmektedir. Ünlülerin okutucularla gösteriminde Türkçe sözlerin imlasında da görüldüğü gibi düzensizlikler görülmektedir. Türkçe sözlerin imlasından biraz daha belirgin farkı özellikle /a/ sesinin iç hecelerde ve söz sonunda Türkçe sözlerin imlasında görülenden daha çok sayıda <ا, آ, ء> ile gösterilmesidir. Bir diğer husus iki ünlünün yan yana gelmesinde [ünlü çatışması, hiatus] görülmektedir ki bir örnek (*Leon*, لئون) dışında tümü ya müstensih tarafından bilinçsizce yanlış imla edilmiş ya da bilinçli bir şekilde iki ünlü arası /y/ ve /v/ ünsüzleri (*okutucu harf*) + *hareke* ile işaretlenerek söz Türkçe ses düzenine uydurulmuştur. Müstensih tarafından bilinçsizce yanlış imla edildiğini düşündüğümüz yabancı sözlerde yanlış imlanın kaynağı ünlülerinden birinin /a/, /o/ veya /u/ ünlüsü olduğu ünlü çiftleridir. Zira bu hususta daha önce de değinildiği üzere muhtemel müellif müsveddesinde <ئو> ile işaretlenmiş olduğunu tahmin ettiğimiz imla müstensih tarafından <ئو> olarak imla edilmiş ve böylelikle /o/ ve /u/ sesleri /n/'ye dönüşmüştür. Yine ünlü çiftlerinden ikincisinin /a/ olduğu örneklerde de /a/ sesinin muhtemel müellif müsveddesinde işaretlenmiş olduğu fakat istinsahta bunların harekeleme yoluyla Türkçe ses düzenine uydurulduğunu tahmin ediyoruz.

2.1.1.4.1.1. İç Hecede ve Sonda /a/ ve /i/ Seslerinin İmlası

(Amerika Yerli Dilleri) > (İspanyolca) > İtalyanca yoluyla alıntılanan sözlerde /a/ sesinin Türkçe sözlerin imlasında daha çok /e/ sesi için kullanılan <ه, َه> göstergeleriyle karşılandığı görülmektedir: *Ízabel* [ایزه بل]³⁰⁵ < Ísabel // *Mendoza* [مندوسه]³⁰⁶ < Antonio de Mendoza // *Andagoya* [انده غویه]³⁰⁷ < Andagoya // *Barbuța* [باربوطه]³⁰⁸ < Bermuda // *Bona Disna* [بونه دسنه]³⁰⁹ < Bona Vista

Arap imlasında Arapça dışındaki dillerden Arapçaya alınmış bazı özel isimlerin son sesi olan /a:/ için de kullanılan <ى> (elif-i maksûre) göstericisi ve bazı Farsça kelimelerde görülen kelime sonu /i/ sesi için kullanılan <ه> göstericisi müellif tarafından (Amerika Yerli Dilleri) > (İspanyolca) > İtalyanca kaynaklı bazı özel isimler için de kullanmış görünüyor ancak müstensih bu yabancı kelimeleri yanlış imla ettiği için metindeki örnekleri tanınmaz hâldedir³¹⁰: *Cilapulapo* > *Seylapuki* / *Siylapuka* سیلاپوکِه³¹¹ // *Cosa* > *Karsi* قارسی³¹² // *Tirinita* > *Teripi* تری پی³¹³.

2.1.1.4.1.2. Yan Yana Gelen Ünlülerin Yazımı

Bilindiği üzere Türkçe kökenli sözlerde iki ünlü yan yana gelmez. Türkler bazen Arap ve Fars dillerinden aldıkları sözleri dahi bu kurala uymaya mecbur etmişlerdir. Metnimizde de bu durumun *tā'ife*³¹⁴ ~ *tayfa*³¹⁵ gibi örnekler mevcuttur. (Amerika Yerli Dilleri) > (İspanyolca) > İtalyanca sözlerde yan yana iki ünlünün

³⁰⁵ (KİC, 37b/11)

³⁰⁶ (KİC, 87a/10)

³⁰⁷ (KİC, 127b/6)

³⁰⁸ (KİC, 130b/14)

³⁰⁹ (KİC, 40a/14)

³¹⁰ İmlalarıyla ilgili bk. İmla Hataları

³¹¹ (KİC, 60a/11)

³¹² (KİC, 92a/8)

³¹³ (KİC, 40b/9)

³¹⁴ (KİC, 7a/9, 10b/4, 34b/2, 34b/6, 37a/6, 50a/10, 61b/5, 63b/16, 88a/17, 91a/17, 94b/8, 125a/7, 125b/4). Daha fazla örnek için bk. **DİZİN**

³¹⁵ (KİC, 34a/16, 95a/10, 123b/11, 130b/15, 141a/17). Daha fazla örnek için bk. **DİZİN**

yazımı konusunu ise tespit edilen birkaç örnek üzerinden inceleyelim: *Leon*³¹⁶ (Leon), سڀائو *Sapano*³¹⁷ (*Cibao*)³¹⁸, جَوَان *Cevan*³¹⁹ (*Juan*), قَوَاق *Qavaq*³²⁰ (*Choaque*). Bu örneklerde asıl biçimleri iki ünlünün yan yana olduğu kelimeler görülmektedir. Müellifin / müstensihin bunlardan *Leon* > *Leon*'u doğru imla ettiği *Cibao* > *Sipano*'yu ise yanlış imla ettiği görülmektedir. *Juan* > *Cevan* ve *Choaque* > *Qavaq* örneklerinde ise yanlış harekeleme olabileceği gibi ünlü çatışmasını ortadan kaldırmak için ünsüz türemesi de işaretlenmiş olabilir.

2.1.1.4.1.3. Vurgulu / Aksanlı Ünlülerin Yazımı

(Amerika Yerli Dilleri) > (İspanyolca) > İtalyanca yoluyla alınan sözlerde uzun ünlüler bazen okutucu harflerle gösterilmişlerdir ancak İspanyolca telaffuzda vurgulu söylenen hecelerin ünlüleri (á, ó) de bazen uzun ünlüler gibi okutucu harflerle gösterilmiştir. Bunlar karıştırılmamalıdır. Metindeki bazı örnekleri:

Bilāşqız [شد قز لاب]³²¹ < Velázquez // *Marniyon* [مارند يون]³²² < Maragnone / Río Marañón // *Portonқан* [پورت نقان]³²³ < Potonchán // *Qavulқан* [قاول قان]³²⁴ < Culhuacán // *Pastiyan* [پاستيان]³²⁵ < Sebastián // *Gartan* [غرتان]³²⁶ < Nuño de Guzmán // *Çil Gonsalos* [غونذ سالوس چل]³²⁷ < Gilgonzalez di Auila / Gil González de Ávila

³¹⁶ (KİC, 99b/6)

³¹⁷ (KİC, 40a/2) *Sipano* (KİC, 38a/16) biçiminde de metinde geçmektedir.

³¹⁸ Burada *Leon* لئون örneğinde olduğu gibi /o/ sesi yine < نو > yazı birimiyle işaretlenmeliydi ancak عائشه'nin yanlış imlayla عائشه biçiminde yazılıp Anadolu'da *Anşa*, *Anşe* biçimlerini almasına veya علائيه'nin علائيه olmasına benzer bir durum söz konusu burada. Hemze işaretinin nokta olarak anlaşılmasından kaynaklı bir hata.

³¹⁹ (KİC, 124b/13)

³²⁰ (KİC, 106a/8)

³²¹ (KİC, 121a/1, 125a/3, 125a/14, 125b/3, 125b/6)

³²² (KİC, 91a/9, 91a/12, 124a/1, 124b/16, 130b/3)

³²³ (KİC, 66b/4)

³²⁴ (KİC, 101a/4)

³²⁵ (KİC, 65a/5)

³²⁶ (KİC, 100a/16)

³²⁷ (KİC, 97a/17)

2.1.1.4.2. Ünsüzlerin Yazımı

İspanyolca ve İtalyanca, Latin dilinin XVI. yy.da yazılı hâle gelmiş lehçeleridir. Bu iki dilin yazım-sesletim ilişkilerinde lehçenin kullanıldığı coğrafyadaki halkın kelimeleri telaffuzda Latince'den ayrılması, Roma İmparatorluğu'nun kullandığı Latin harflerinin bu coğrafyalardaki telaffuzu karşılama'daki sınırlılıkları nedeniyle bazı yazım-sesletim aykırılıklarının, aykırılıklarının ortaya çıktığı anlaşıyor. Bu durum *KİC* metnindeki alıntı sözler kaynak metinlerle karşılaştırılınca da belirgin şekilde görülüyor. Alıntı adlarda görülen ses denkliklerinin/değişikliklerinin bazıları (İspanyolca) > İtalyanca > Türkçe aktarımı esnasında, bazıları Türkçe metinde yanlış imla nedeniyle, bazıları Türkçenin kendi ses bilgisiyle ve bazıları ise kaynak dildeki bu yazım-sesletim nedeniyle gerçekleşmektedir. Bu hususu aydınlatmada Yeni Çağ İspanyol ve İtalyan yazı-sesletim ilişkisini ele alan çeşitli çalışmalar (Dworkin, 2018; Michel, 2012) ile Endülüs'te (İspanya) görülen Arapça > İspanyolca aktarma yer adlarının iki dildeki imlası ve ses denklikleri (Pocklington, 2017 & 2018) önemli birer yol gösterici olacaktır fikrindeyiz. Ayrıca Batılılar tarafından yazılmış bir tarafı Türkçe olan Latin harfli iki veya çok dilli sözlükler ile Türkçe dil bilgisi kitaplarının Arap harfli Türk imlasının Türkçe sesleri temsilindeki bazı sorunlara ışık tutması gibi *KİC* metnindeki alıntı kelimelerin Türk imlasına yansımaları da benzer biçimde bu dillerdeki yazım-sesletim sorunlarına kısmî bir açıklık getirebilir düşüncesindeyiz.

Andreas Michel, XVI. yy.ın pek çok Avrupa dilinin gelişiminde derin etkilere sahip olduğunu bildiriyor (Michel, 2012: 63). Bu derin etkilerden özellikle Güney Avrupa'daki Latin lehçelerinin Latince'den bağımsız birer yazı diline dönüşmüş olmalarını anlıyoruz. Michel'in aynı çalışmasında Dürscheid'den aktardığına göre (Michel, 2012: 63-64) o yüzyılda Avrupa dillerinde iki türlü imla gelişmiştir: fonemik ve morfofonemik. İtalyanca ve İspanyolca imla fonemik bağlamda gelişmiştir. Ancak yukarıda da bahsi geçtiği üzere hem İtalyanca imlanın hem İspanyolca imlanın bazı yazı-sesletim meseleleri bulunmaktadır. Bunlar başlıca ~ <u> ~ <v>, <z> ~ <ç> <tz>, <f> ~ <h> yazı birimlerinin hangi kelimedeki hangi sesi karşıladığı karmaşası ile İtalyanca ve İspanyolcada farklı olmak üzere <ch>, <gh>, <g>, <x> ~ <j> vb. yazı birimlerinin yazım-sesletim ilişkisi bakımından farklılıklar arz etmesi gibi meselelerdir. Bu yazı birimlerin ses karşılıkları ve Türkçe metindeki yansımaları bize ilgili metin parçasının hangi dille yazılmış metinden alınmış olduğu konusunda da

önemli ip uçları vermektedir. Örneğin İspanyolcada da İtalyancada da *Chili* yazımı ortaktır. Ancak bu söz İspanyolcada /'çili/ olarak İtalyancada ise /kili/ biçiminde söylenmektedir. Türkçe metne de /kili/ olarak aktarılması metnin ilgili kısmının İtalyanca kaynaktan alındığını göstermektedir. Buna göre aşağıda bir tablo ile metindeki örnekleri inceleyelim:

İspanyolca / İtalyanca Yazı birim ve IPA Karşılığı	Kaynak Metindeki Biçim	Türkçe Metindeki Biçim	Türkçe Yazım ve Ses Karşılığı
, <u>, <v> → /b/, /v/	Abibaibe / Abibeiba / Abibaiba Alonso de Cabrera Atawallpa / Atahualpa/ Atabaliba balina Barcelona bardati beori Bermuda Bogota Bona Vista Borica Boriquen / Borinquen Borna Brazil Buquebuca / Bucheribuca Cabo Blanco	Abibiva [آبی بیوه] ³²⁸ Çavvila [قاوريله] ³²⁹ Atabābila [اتابابيله, اتابابيله] ³³⁰ balyana [باليانه] ³³¹ Porsalona [پرسالونه] ³³² varṭani [ورطانی] ³³³ buyori [بیوری] ³³⁴ Barbuṭa [باربوطه] ³³⁵ Boğata [بو غاته] ³³⁶ Bona Disna [بونه دسنه] ³³⁷ Boriḳa [بوریکه] ³³⁸ Boriygen [بوریکن] ³³⁹ Bornay [بورنای] ³⁴⁰ Burazeyl [برازیل] ³⁴¹ Buḳa [بوکه] ³⁴² Çabo Belanḳo [قابو بلانقو] ³⁴³ Çabo dil'Enḳanya [قابو دلقانیه] ³⁴⁴	 → /b/ <u> → /v/ <p> → /p/ → Ø

³²⁸ (KİC, 49a/2)

³²⁹ (KİC,) 56a/4

³³⁰ (KİC, 106b/7, 107a/15, 107a/17, 122b/5, 122b/12, 122b/16, 123a/16, 135b/7, 135b/15, 136a/3, 136a/12)

³³¹ (KİC, 59b/14)

³³² (KİC, 34b/17)

³³³ (KİC, 131b/11)

³³⁴ (KİC, 131a/17)

³³⁵ (KİC, 130b/14)

³³⁶ (KİC, 46a/12)

³³⁷ (KİC, 40a/14)

³³⁸ (KİC, 129b/13, 129b/14)

³³⁹ (KİC, 37a/16, 89b/2)

³⁴⁰ (KİC, 61a/15, 62b/5, 63a/7)

³⁴¹ (KİC, 129b/1)

³⁴² (KİC, 51a/7)

³⁴³ (KİC, 129b/15)

³⁴⁴ (KİC, 87b/4)

İspanyolca / İtalyanca Yazı birim ve IPA Karşılığı	Kaynak Metindeki Biçim	Türkçe Metindeki Biçim	Türkçe Yazım ve Ses Karşılığı
	Cabo del Engaño Cabo Verde Caonabo Caribes Cibao Cibola / Cevola Coiba Cuba Guabomiglia / Gaboimilla guava / guayaba / guaiaba hobo / jobo Isabel Invagana / Jubagana Isle de Cimbubon jobo / yobo / hobo Caribes Lisbona Santiago de Buena Esperanza Sri Hamabar / Humabon Tauasco / Tavasco / Tabasco Vasco Núñez de Balboa	Ķapo Berde [قپو برده] ³⁴⁵ Sapano [سپانو] ³⁴⁶ Ķarbiz [قاربیز] ³⁴⁷ Sipano [سپیانو] ³⁴⁸ Siybola [سیبوله] ³⁴⁹ Ķavayba [قویبه] ³⁵⁰ Ķuba [قوبه] ³⁵¹ Ķaboymila [قابوی میله] ³⁵² ġmav [غنאו] ³⁵³ yabo [یابو] ³⁵⁴ Īzabel [ایزه بل] ³⁵⁵ Anbīgna [انبغنه] ³⁵⁶ Zimbubon Cezīresi [زمبوبون جزیره سب] ³⁵⁷ ovabo [اوایو] ³⁵⁸ Faryibz [فاریبز] ³⁵⁹ Lerzebona [لرزبونه] ³⁶⁰ Bena Spransa [بناسپرنسه] ³⁶¹ Umara [اوماره] ³⁶² Ṭavaşko [طواشقو] ³⁶³ Balbova [بالبوه] ³⁶⁴ Uraba [اورابه] ³⁶⁵	

³⁴⁵ (KİC, 40a/12)

³⁴⁶ (KİC, 40a/2)

³⁴⁷ (KİC, 132b/6)

³⁴⁸ (KİC, 38a/16)

³⁴⁹ (KİC, 101a/5)

³⁵⁰ (KİC, 48a/14)

³⁵¹ (KİC, 39a/8, 47b/6, 47b/10, 57b/4, 90a/10, 90b/9, 121a/10, 125a/12, 130b/13)

³⁵² (KİC, 129b/3)

³⁵³ (KİC, 52b/8)

³⁵⁴ (KİC, 53a/4)

³⁵⁵ (KİC, 37b/11)

³⁵⁶ (KİC, 60a/1)

³⁵⁷ (KİC, 63a/7)

³⁵⁸ (KİC, 52b/15)

³⁵⁹ (KİC, 36a/11)

³⁶⁰ (KİC, 91b/10)

³⁶¹ (KİC, 87a/15)

³⁶² (KİC, 60a/7, 60a/8)

³⁶³ (KİC, 65b/16, 66b/1)

³⁶⁴

(KİC, 48b/9, 49a/11, 49a/12, 49a/15, 49b/3, 49b/4, 50a/14, 50b/6, 50b/9, 50b/11, 50b/15, 51b/16, 51b/13, 56b/156 b/4

³⁶⁵ (KİC, 47a/5, 47a/16, 47b/8, 48a/10, 51b/15, 52a/8, 129b/11)

İspanyolca / İtalyanca Yazı birim ve IPA Karşılığı	Kaynak Metindeki Biçim	Türkçe Metindeki Biçim	Türkçe Yazım ve Ses Karşılığı
	Vrava / Uraba		
<c ^e , i> → /tʃ/ (It.); <ch> → /tʃ/ (İsp.)	Martin Fernandez de Enciso Francisco Vázquez de Coronado Francisco Pizarro González Francisco de Garay Chape / Ciape Pon ce de Leon Diego Cent en o Cilapulap o Vicente Yáñez Pinz ón San Vic en te Xalac in co C incicila / Ch incicila Ciamolla / Ch amolla / Ch amula Barcel on a Nec en delan C empoala / Z em poala C entliquipac Cicu i c / Cicu y e C im pan c in co / Z im pan cin co Cib ao Cib o la / Cev o la Ciut lan / Cihu at lan	<i>Ensiz</i> [انسيز] ³⁶⁶ <i>Feransışkō Koroni</i> [فرانسیسکو کورونی] ³⁶⁷ <i>Feransışkov</i> [فرانسیسکو] ³⁶⁸ <i>Firansışkov Giray</i> [فرانسیسکو غرای] ³⁶⁹ <i>Kabe</i> [کابه] ³⁷⁰ <i>Ponso</i> [پونسو] ³⁷¹ <i>Senton</i> [سنتون] ³⁷² <i>Seylapuki</i> [سیلاپوکه] ³⁷³ <i>Sinte</i> [سنته] ³⁷⁴ <i>Beşan Besente</i> [بشان بسنته] ³⁷⁵ <i>İşalasetko</i> [ایشاله ستکو] ³⁷⁶ <i>Kesinsela</i> [کسین سله] ³⁷⁷ <i>Ḳumolya</i> [قمولیه] ³⁷⁸ <i>Porsalona</i> [پرسالونه] ³⁷⁹ <i>Şandalan</i> [صندلان] ³⁸⁰ <i>Şanpolan</i> [صانیپولان] ³⁸¹ <i>Sentikli</i> [سنتکلی] ³⁸² <i>Sikuvayk</i> [سی قویق] ³⁸³ <i>Sinpasinko</i> [سنپاینکو] ³⁸⁴ <i>Sipano</i> [سیپانو] ³⁸⁵ <i>Siybola</i> [سیبوله] ³⁸⁶	<ٲ, ٲ, ey, i, iy, o> → /s ^a , e, ey, i, iy, o / <ک> → /k/, /k ^e / <ص> → /s ^a / <ز> → /z ⁱ / → Ø

³⁶⁶ (KİC, 47b/7, 48a/2, 55b/2)

³⁶⁷ (KİC, 101a/2)

³⁶⁸ (KİC, 48a/8)

³⁶⁹ (KİC, 95b/6-7)

³⁷⁰ (KİC, 50a/11, 50b/17)

³⁷¹ (KİC, 89b/14)

³⁷² (KİC, 125b/8, 125b/10, 125b/13)

³⁷³ (KİC, 60a/11)

³⁷⁴ (KİC, 88b/17)

³⁷⁵ (KİC, 99b/2-3)

³⁷⁶ (KİC, 94a/9)

³⁷⁷ (KİC, 94b/6, 94b/12)

³⁷⁸ (KİC, 96b/4)

³⁷⁹ (KİC, 34b/17)

³⁸⁰ (KİC, 96b/2)

³⁸¹ (KİC, 86b/8, 109b/3-4, 109b/5, 110a/1, 113a/10)

³⁸² (KİC, 100b/2)

³⁸³ (KİC, 102a/12)

³⁸⁴ (KİC, 111a/4)

³⁸⁵ (KİC, 38a/16)

³⁸⁶ (KİC, 101a/5)

İspanyolca / İtalyanca Yazı birim ve IPA Karşılığı	Kaynak Metindeki Biçim	Türkçe Metindeki Biçim	Türkçe Yazım ve Ses Karşılığı
	Tlecean Nueva Galicia Isle de Cimbubon centli Chiauiztlan / Quiahuixtlan Tuchintlec Chicora Rio de Chira Sienchimalen / Xicochimalco	<i>Sutılan</i> [سوتیلان]³⁸⁷ <i>Tilsiyān</i> [تلسیان]³⁸⁸ <i>Yeñi Ġalya</i> [یکی غالیه]³⁸⁹ <i>Zimbubon Cezāresi</i> [زمبوبون جزیره سب]³⁹⁰ <i>sentil</i> [سنتل]³⁹¹ <i>Kabestelan</i> [کابستلان]³⁹² <i>Ķutunkuli</i> [قوتنکلی]³⁹³ <i>Seykora</i> [سیقوره]³⁹⁴ <i>Seyra Deresi</i> [سیره دره سب]³⁹⁵ <i>Siñokemal</i> [سگوکمال]³⁹⁶	
<ch^{e, i, a, o, u}>, <k> → /k/ (<i>İt.</i>); <c^{a, o, u}>, <q>, <qu> → /k/ (<i>İsp.</i>)	Leuchengorma Chiauiztlan / Quiahuixtlan Chincha Chinchama / Chincama Cincicila / Chincicila Chila / Cila Chili Tuchintlec Rio de Poechos Chicora Rio de Chira Sienchimalen / Xicochimalco	<i>Leykanğorma</i> [ل ی ق ن قورمه]³⁹⁷ <i>Kabestelan</i> [کاب س تلان]³⁹⁸ <i>Kenika</i> [ک ن ی قه]³⁹⁹ <i>Kenkama</i> [ک نکامه]⁴⁰⁰ <i>Kesinsela</i> [ک سله ک س ی ن]⁴⁰¹ <i>Kila</i> [ک ی له]⁴⁰² <i>Kili</i> [ک ی لی]⁴⁰³ <i>Ķutunkuli</i> [قوت نکلی]⁴⁰⁴ <i>Poyekaz Deresi</i> [سب ق زدره پ و ی ه]⁴⁰⁵ <i>Seykora</i> [سب ی قوره]⁴⁰⁶ <i>Seyra Deresi</i> [سب دره سب ی ره]⁴⁰⁷ <i>Siñokemal</i> [سگوکمال]⁴⁰⁸	<ق> → /k/ <ك> → /k/ <س> → /s/

- ³⁸⁷ (KİC, 95a/16)
³⁸⁸ (KİC, 98a/4)
³⁸⁹ (KİC, 100b/4)
³⁹⁰ (KİC, 63a/7-8)
³⁹¹ (KİC, 111b/10)
³⁹² (KİC, 109a/7)
³⁹³ (KİC, 121a/3)
³⁹⁴ (KİC, 91a/1)
³⁹⁵ (KİC, 106b/3-4)
³⁹⁶ (KİC, 110a/4)
³⁹⁷ (KİC, 129b/7)
³⁹⁸ (KİC, 109a/7)
³⁹⁹ (KİC, 127b/16)
⁴⁰⁰ (KİC, 104b/2, 104b/7)
⁴⁰¹ (KİC, 94b/6, 94b/12)
⁴⁰² (KİC, 96a/3)
⁴⁰³ (KİC, 130a/5)
⁴⁰⁴ (KİC, 121a/3)
⁴⁰⁵ (KİC, 106b/2)
⁴⁰⁶ (KİC, 91a/1)
⁴⁰⁷ (KİC, 106b/3-4)
⁴⁰⁸ (KİC, 110a/4)

İspanyolca / İtalyanca Yazı birim ve IPA Karşılığı	Kaynak Metindeki Biçim	Türkçe Metindeki Biçim	Türkçe Yazım ve Ses Karşılığı
	Juan Velázquez de León Francisco Vázquez de Coronado Panquiaco Amaquemecan / Amecameca Boriquen/ Borinquen Buquebuca / Bucheribuca Quarequa / Coquera Chiauiztlan / Quiahuixtlan Huaquechula Coaque Kito / Quito Quivira Guareca / Quareca Abenamagueí / Abanumaque Centliquipac	<i>Bılāşkız</i> [بلا شقز] ⁴⁰⁹ <i>Feransīškō</i> <i>Ḳoroni</i> [فرانسیس قورونی] ⁴¹⁰ <i>Kanpāḳo</i> [کانپاقو] ⁴¹¹ <i>‘Amaḳmeḡan</i> [امغان عماق] ⁴¹² <i>Boriygen</i> [بوریه کن] ⁴¹³ <i>Buḳa</i> [بو قه] ⁴¹⁴ <i>İkriḳo</i> [اکریه قو] ⁴¹⁵ <i>Kabestelan</i> [کاب ستلان] ⁴¹⁶ <i>Ḳaḳulya</i> [قاقولیه] ⁴¹⁷ <i>Ḳavaḳ</i> [قواق] ⁴¹⁸ <i>Keyto</i> [کیتو] ⁴¹⁹ <i>Kivira</i> [کیویره] ⁴²⁰ <i>Ḳoriḳa</i> [قوریقه] ⁴²¹ <i>Namaḳı</i> [ناماقی] ⁴²² <i>Sentiklı</i> [سنتکلی] ⁴²³	
<ç>, <z>, <th> → /ts/ (İt.); <c ^e i>, <ç> → /ts/ (İsp.)	Açuçulin / Azuzulin Izcuçan / Izcuzan Paçaco / Pazuco / Pasaco	<i>Aşuselin</i> [اشوسلین] ⁴²⁴ <i>Usḳusan</i> [اسقوسان] ⁴²⁵ <i>Pasḳo</i> [پاسقو] ⁴²⁶	<ش> → /ş/ <س> → /s/

⁴⁰⁹ (KİC, 121a/1, 125a/3, 125a/14, 125b/3, 125b/6)

⁴¹⁰ (KİC, 101a/2)

⁴¹¹ (KİC, 48b/5)

⁴¹² (KİC, 113a/11)

⁴¹³ (KİC, 37a/16, 89b/1-2)

⁴¹⁴ (KİC, 51a/7)

⁴¹⁵ (KİC, 50b/5)

⁴¹⁶ (KİC, 109a/7)

⁴¹⁷ (KİC, 93b/17)

⁴¹⁸ (KİC, 106a/8)

⁴¹⁹ (KİC, 106b/13-14, 107a/14, 122b/1, 123a/17, 125b/6)

⁴²⁰ (KİC, 102b/4)

⁴²¹ (KİC, 49b/15)

⁴²² (KİC, 49a/1)

⁴²³ (KİC, 100b/2)

⁴²⁴ (KİC, 98a/6)

⁴²⁵ (KİC, 94a/6)

⁴²⁶ (KİC, 96b/2)

İspanyolca / İtalyanca Yazı birim ve IPA Karşılığı	Kaynak Metindeki Biçim	Türkçe Metindeki Biçim	Türkçe Yazım ve Ses Karşılığı
	Abenamagueí / Abanumaque Amaquemecan / Amecameca Andagoya Aragon Bogota Boriquen/ Borinquen Buquebuca / Bucheribuca Cabo de Santo Agostinho Cabo del Engaño Chiauiztlan / Quiahuixtlan Chorotega Coaque Codego Comogra Cusko Felipe Gutierrez Fernando Magagliane Francisco de Garay gallopavo Girnata / Granada goaconax Gonzalo Pizarro y Alonso Granada	Nama ⁴²⁷ ‘Ama ⁴²⁸ Anda ⁴²⁹ Argon ⁴³⁰ Boğata ⁴³¹ Boriygen ⁴³² Buğa ⁴³³ Şant Agustín Burnı [صانتاغوستین بورن- ⁴³⁴ Kabo dil'Enkanya [قابودلنقانیه ⁴³⁵ Kabestelan [کابستان ⁴³⁶ Kordorika [قوردوریکه ⁴³⁷ Kavağ ⁴³⁸ Kodağova [قودااغوه ⁴³⁹ Komağra [قوماغره ⁴⁴⁰ Kusko [قوسقو ⁴⁴¹ Guderz [گودرز ⁴⁴² Furnan Muğaliyan [فرنان مغالیان ⁴⁴³ Fıransiskov Ġıray [فرانسيسكو غرای ⁴⁴⁴ galipaves [غالیپاوس ⁴⁴⁵ Ġarnāta (1) [غرناطه ⁴⁴⁶ kavākoş [قوافوش ⁴⁴⁷ Ġonsalo [غونسالو ⁴⁴⁸ Ġarnāt [غرناط ⁴⁴⁹ Yeñi Ġarnāta [یکی غرناطه ⁴⁵⁰ Kabomila [قابوی میله ⁴⁵¹ Korika [قوریکه ⁴⁵² Vāškār [واشقار ⁴⁵³ ġınav [غناو ⁴⁵⁴ Vayna Kava [وینه قاهوه ⁴⁵⁵ ‘Ama [عامه ⁴⁵⁶ Kaluğa [قالوغه ⁴⁵⁷ Kağulya [قاقولیه ⁴⁵⁸ Deyevo [دیه وو، دیه و ⁴⁵⁹ Anbiğna [انبیغه ⁴⁶⁰ Margarita [مار غرینه ⁴⁶¹ Keyto [کیتو ⁴⁶² Leykankorma [لیقتقورمه ⁴⁶³ mankilis [مانکلیس ⁴⁶⁴ Ġalyate [غالیته ⁴⁶⁵ Neykorağva [نیقور غوه ⁴⁶⁶ Neykorgo [نیقور غو ⁴⁶⁷ Ġartan [غرتان ⁴⁶⁸ Kanpāko [کنپاقو ⁴⁶⁹ Kabo Ġaz [قابو غز ⁴⁷⁰ İkriko [اکریکو ⁴⁷¹ Kivira [کیویره ⁴⁷² Şa Meygel [شا میکل ⁴⁷³ Şanta Ġlorya [صانتاغ لوریه ⁴⁷⁴ Antiva [آنتیوه، آنتیوه ⁴⁷⁵ Şanto Damanko [صانتودمنقو ⁴⁷⁶ Domniğa [دومنیقه ⁴⁷⁷ Şağura [شاغوره ⁴⁷⁸ Tayğuz [تیغز ⁴⁷⁹ vuyakan [ویاقان ⁴⁸⁰ şagva [شاغوه ⁴⁸¹ Yeñi Ġalya [یکی غالیه ⁴⁸²	<غ> → /ğ/ <ق> → /k/ <ك> → /k/, /g/ <و> → /v/ <ج> → /c/ <ع> → /‘a/
427 (KİC, 49a/1) 428 (KİC, 113a/11) 429 (KİC, 127b/6) 430 (KİC, 30b/3) 431 (KİC, 46a/12) 432 (KİC, 37a/16, 89b/1-2) 433 (KİC, 51a/7) 434 (KİC, 58b/14, 130b/7) 435 (KİC, 87b/4) 436 (KİC, 109a/7) 437 (KİC, 98b/16) 438 (KİC, 106a/8) 439 (KİC, 92a/10) 440 (KİC, 48b/2, 51b/3) 441 (KİC, 106b/9, 106b/12, 107a/16, 118a/4, 123a/5, 136a/13, 136b/3, 136b/7, 136b/10, 137a/5, 137a/7) 442 (KİC, 124b/12) 443 (KİC, 58a/12) 444 (KİC, 95b/6-7) 445 (KİC, 35a/9) 446 (KİC, 31a/1, 30b/10-11) 447 (KİC, 43b/3)	Granada Guabomiglia / Gaboimilla Guareca / Quareca Guascar / Huascar guava / guayaba / guaiaba Guaynacava / Guayna Capac Guema Huaguechula Huaguechula II. Diego de Almagro Invagana / Jubagana Isla de Margarita Kito / Quito Leuchengorma manglares / mangrov María Galante Nicaragua Nicaragua Nuño de Guzmán Panquiaco Punta di Guera Quarequa / Coquera Quivira San Miguel Santa Gloria Santa Maria de la Antigua Santo Domingo Santo Domingo Segura de la Frontera Tigux waiacan / guayacan xagua / jagua Yeni Galiciya / Nueva Galicia	Granada Guabomiglia / Gaboimilla Guareca / Quareca Guascar / Huascar guava / guayaba / guaiaba Guaynacava / Guayna Capac Guema Huaguechula Huaguechula II. Diego de Almagro Invagana / Jubagana Isla de Margarita Kito / Quito Leuchengorma manglares / mangrov María Galante Nicaragua Nicaragua Nuño de Guzmán Panquiaco Punta di Guera Quarequa / Coquera Quivira San Miguel Santa Gloria Santa Maria de la Antigua Santo Domingo Santo Domingo Segura de la Frontera Tigux waiacan / guayacan xagua / jagua Yeni Galiciya / Nueva Galicia	123a/7-8, 123a/14, 125a/16, 127a/9,

448 (KİC, 123b/14, 124a/7, 125a/16, 125b/7, 126a/15)
449 (KİC, 101a/12)
450 (KİC, 46a/4-5, 99b/6)
451 (KİC, 129b/3)
452 (KİC, 49b/15)
453 (KİC, 123a/3, 123a/12, 123a/14, 135b/17, 136a/2, 136a/14, 137a/4)
454 (KİC, 52b/8)
455 (KİC, 127a/15)
456 (KİC, 123b/9)
457 (KİC, 109b/1)
458 (KİC, 93b/17)
459 (KİC, 124a/10, 124b/7, 124b/8)
460 (KİC, 60a/1)
461 (KİC, 57a/8)
462 (KİC, 106b/13-14, 107a/14, 122b/1, 123a/17, 125b/6)
463 (KİC, 129b/7)
464 (KİC, 105a/2)
465 (KİC, 36b/2)
466 (KİC, 99a/8)
467 (KİC, 99b/5)
468 (KİC, 100a/16)
469 (KİC, 48b/5)
470 (KİC, 129b/12, 129b/13)
471 (KİC, 50b/5)
472 (KİC, 102b/4, 102b/7)
473 (KİC, 56a/17, 106b/4, 128a/1, 130a/2)
474 (KİC, 42b/16)
475 (KİC, 48a/7, 49b/7, 51b/4, 52a/15)
476 (KİC, 40a/4)
477 (KİC, 36a/9)
478 (KİC, 95b/3)
479 (KİC, 102a/3)
480 (KİC, 89b/10)
481 (KİC, 140b/1)
482 (KİC, 100b/4)

İspanyolca / İtalyanca Yazı birim ve IPA Karşılığı	Kaynak Metindeki Biçim	Türkçe Metindeki Biçim	Türkçe Yazım ve Ses Karşılığı
<g ^e , i> → /dʒ/ (İt.); <j>, <g ^e , i> → /dʒ/ (İsp.)	Giouan Peres di Gueuara Giovanni Diaz de Solis Gilgonzalez di Auila Dirianguen Cartagena San Gil de Buena Vista Santo Giouanni de Vlhua Trugillo / Trujillo gerifalte	Cevan Peris [جوان پريس] ⁴⁸³ Covan Deyoz [جوان ديوز] ⁴⁸⁴ Çil Gonsalos [چل غونسالوس] ⁴⁸⁵ Deryankin [دریانکین] ⁴⁸⁶ Karzacina [قرطاجنه] ⁴⁸⁷ San Cil [سانجیل] ⁴⁸⁸ San Cuvan ve Luğa [سانجوان ولوغه] ⁴⁸⁹ Turcıl [تورجیل] ⁴⁹⁰ cirikalkı [جرى قالقى] ⁴⁹¹	<ج> → /c ^e , u, i/ <چ> → /ç ⁱ / <ك> → /k ⁱ /
<gli> → /ɲ/, /ɣ:/ (İt.); <ll> → /ɲ (İsp.)	gallopavo Bacallaos Ciamolla / Chamolla / Chamula Cuahutemallan / Cuauhtēmallān Fernando Magaglianes Guabomiglia / Gaboimilla Medellín Mullobamba / Moyobamba Oregliana / Orellana Sevilya / Sevilla Teudile / Teudilli / Teotili Truxillo / Trujillo	galipaves [غالیپاوس] ⁴⁹² Bağalyavoz [باغل یاوز] ⁴⁹³ Kumolya [قمولیه] ⁴⁹⁴ Kavtimlan [قاوتیملان] ⁴⁹⁵ Furnan Muğaliyan [فرنن مغالیان] ⁴⁹⁶ Kaboymila [قابوی میله] ⁴⁹⁷ Medelyin [مدلیین] ⁴⁹⁸ Mavlobanba [مولوبانبه] ⁴⁹⁹ Ovurlıyanıh [اوورلیانه] ⁵⁰⁰ Sevilya [سویلیه] ⁵⁰¹ Tevdeyle [تودیله] ⁵⁰² Turcilo [تورجیلو] ⁵⁰³	<ل> → /-l-/ <ل ی> → /-l ⁱ y-/ <ول> → /-vl-/ <gn> → /n/
<gn> → /n/	cagnuolo leggiere	kabalocero [قبالوجه رو] ⁵⁰⁴	<ب> → /b/

⁴⁸³ (KİC, 124b/13)

⁴⁸⁴ (KİC, 55b/7)

⁴⁸⁵ (KİC, 97a/17)

⁴⁸⁶ (KİC, 99a/16)

⁴⁸⁷ (KİC, 47a/7, 92a/7)

⁴⁸⁸ (KİC, 97b/2)

⁴⁸⁹ (KİC, 97a/9)

⁴⁹⁰ (KİC, 97b/4, 98a/16)

⁴⁹¹ (KİC, 137b/2)

⁴⁹² (KİC, 35a/9)

⁴⁹³ (KİC, 92a/3)

⁴⁹⁴ (KİC, 96b/4)

⁴⁹⁵ (KİC, 96a/9, 100a/5)

⁴⁹⁶ (KİC, 58a/12)

⁴⁹⁷ (KİC, 129b/3)

⁴⁹⁸ (KİC, 95a/11, 97a/10)

⁴⁹⁹ (KİC, 124b/14)

⁵⁰⁰ (KİC, 91a/10)

⁵⁰¹ (KİC, 58b/11, 88b/15, 92a/9)

⁵⁰² (KİC, 67b/1, 68a/10)

⁵⁰³ (KİC, 127b/13, 136b/6, 136b/17)

⁵⁰⁴ (KİC, 133a/13)

İspanyolca / İtalyanca Yazı birim ve IPA Karşılığı	Kaynak Metindeki Biçim	Türkçe Metindeki Biçim	Türkçe Yazım ve Ses Karşılığı
(<i>It.</i>); <ñ> → /ɲ/ (<i>İsp.</i>)	España / İspanyq Espagnol / İspanyol Maragnone / Río Marañón Cabo del Engaño Coruña	İspanya [اسپانیه] ⁵⁰⁵ İspanyol [اسپانیول] ⁵⁰⁶ Marniyon [مارنیون] ⁵⁰⁷ Kabo dil'Enkanya [قابودلنقانیه] ⁵⁰⁸ Çorunya [قرونیه] ⁵⁰⁹	<ñ> → /-n'y-/
<h> → /ø/, /h/ (<i>İsp.</i>)	Havana Honduras Atawallpa / Atahualpa Hamabar / Humabon Guascar / Huascar Huatusco / Huatusco / Huatusco Huaxacac / Oaxaca / Huāxacatzin La Pvn̄ta Def̄tahelena Hispanola / Espanola Hesperides Cuahutemallan / Cuauhtēmallān Culhuacán Santo Giouanni de Vl̄hua Ciutlan / Cihuatlan Xuncahuitl Tehuantepec mahiz / maiz	Havana [هوانه] ⁵¹⁰ Havandraz [هوندراز] ⁵¹¹ Atabābila [اتابابيله, اتابابيله] ⁵¹² Umara [اوماره] ⁵¹³ Vāṣṣār [واشقار] ⁵¹⁴ Avaḡusko [اواقوسفو] ⁵¹⁵ Avaṣḡak [اواشقاق] ⁵¹⁶ Debestalena [دبسته لنه] ⁵¹⁷ İspanyola [اسپانیوله] ⁵¹⁸ İspiride Cezireleri [اسپریده جزیره] ⁵¹⁹ Çavtimlan [قاوتیملان] ⁵²⁰ Çavulḡan [قاولقان] ⁵²¹ San Cuvan ve Luḡa [سانجوان ولوغه] ⁵²² Sutulan [سوتیلان] ⁵²³ Ṣunḡavıtlı [شونقاوتلی] ⁵²⁴ Teḡvantepek [تقوان تپك] ⁵²⁵	Ø <h> → /h/ <ç> → /y/ <ç> → /k/

⁵⁰⁵ (KİC, 41b/1, 45b/10, 65a/8, 92b/4, 92b/7, 94a/14, 101b/13, 114b/4, 115a/3, 121b/12, 125a/8, 131a/6)

⁵⁰⁶ (KİC, 93a/16, 98a/8, 121a/16)

⁵⁰⁷ (KİC, 91a/9-10, 91a/12, 124a/1, 124b/16, 130b/3)

⁵⁰⁸ (KİC, 87b/4)

⁵⁰⁹ (KİC, 65b/11-12)

⁵¹⁰ (KİC, 130b/13, 130b/14)

⁵¹¹ (KİC, 98a/16)

⁵¹² (KİC, 106b/7, 107a/15, 107a/17, 122b/5, 122b/12, 122b/16, 123a/16, 135b/7, 135b/15, 136a/3, 136a/12)

⁵¹³ (KİC, 60a/7, 60b/8)

⁵¹⁴ (KİC, 123a/3, 123a/12, 123a/14, 135b/17, 136a/2, 136a/14, 137a/4)

⁵¹⁵ (KİC, 95a/13)

⁵¹⁶ (KİC, 86b/14, 95a/15)

⁵¹⁷ (KİC, 128a/3)

⁵¹⁸ (KİC, 33b/7-8, 37a/16-17, 40a/9, 41b/1, 42a/14-15)

⁵¹⁹ (KİC, 40a/11-12)

⁵²⁰ (KİC, 96a/9)

⁵²¹ (KİC, 101a/4)

⁵²² (KİC, 97a/9)

⁵²³ (KİC, 95a/16)

⁵²⁴ (KİC, 97b/14)

İspanyolca / İtalyanca Yazı birim ve IPA Karşılığı	Kaynak Metindeki Biçim	Türkçe Metindeki Biçim	Türkçe Yazım ve Ses Karşılığı
	Cabo de Santo Agostinho Caribes Chachapoyas Charcas cocos cocuyos Cotaxtla / Cotosta / Cotastla Cusko Espagna Espagnol Fonseca Fort de Santo Toma Francisco de Garay Francisco Pizarro González Francisco Vázquez de Coronado Giouan Peres di Gueuara Giovanni della Cosa Guascar / Huascar	<i>Şant Ağustin Burnı</i> [صانتاغوستين بورن] ⁵⁴² <i>Karbiz</i> [قاربيز] ⁵⁴³ <i>Kakapoyoz</i> [ققاپویز] ⁵⁴⁴ <i>Karkaz</i> [قارقز] ⁵⁴⁵ <i>kokos</i> [قوقوس] ⁵⁴⁶ <i>kokuyos</i> [قوقویوس] ⁵⁴⁷ <i>Fotos̄ta</i> [فوتوسطه] ⁵⁴⁸ <i>Kusko</i> [قوسقو] ⁵⁴⁹ <i>İspanya</i> [اسپانیه] ⁵⁵⁰ <i>İspanyol</i> [اسپانیول] ⁵⁵¹ <i>Konoska</i> [قونسقه] ⁵⁵² <i>Şanto Toma</i> [صانتو تومه] ⁵⁵³ <i>Firansışkov Giray</i> [فرانسيسقو غرای] ⁵⁵⁴ <i>Feransışkov</i> [فرانسيسقو] ⁵⁵⁵ <i>Feransışkō Koroni</i> [فرانسيسقو قرونی] ⁵⁵⁶ <i>Cevan Peris</i> [جوان پريس] ⁵⁵⁷ <i>Qarsi</i> [قارسی] ⁵⁵⁸ <i>Vāşkār</i> [واشقار] ⁵⁵⁹ <i>Qortoz</i> [قورتوز] ⁵⁶⁰	

⁵⁴² (KİC, 58b/14, 130b/7)

⁵⁴³ (KİC, 132b/6)

⁵⁴⁴ (KİC, 136b/16)

⁵⁴⁵ (KİC, 125b/8)

⁵⁴⁶ (KİC, 61a/2)

⁵⁴⁷ (KİC, 43b/5, 43b/12)

⁵⁴⁸ (KİC, 67a/17)

⁵⁴⁹ (KİC, 106b/9, 106b/12, 107a/16, 118a/4, 123a/5, 123a/7-8, 123a/12, 123a/14, 125a/16, 127a/9, 136a/13, 136b/3, 136b/7, 136b/10, 137a/5, 137a/7)

⁵⁵⁰ (KİC, 41b/1, 45b/10, 65a/8, 92b/4, 92b/7, 94a/14, 101b/13, 114b/4, 115a/3, 121b/12, 125a/8, 131a/6)

⁵⁵¹ (KİC, 93a/16, 98a/8, 121a/16)

⁵⁵² (KİC, 99a/15)

⁵⁵³ (KİC, 38b/13)

⁵⁵⁴ (KİC, 95b/6-7)

⁵⁵⁵ (KİC, 48a/8)

⁵⁵⁶ (KİC, 101a/2)

⁵⁵⁷ (KİC, 124b/13)

⁵⁵⁸ (KİC, 92a/8)

⁵⁵⁹ (KİC, 123a/3, 123a/12, 123a/14, 135b/17, 136a/2, 136a/14, 137a/4)

⁵⁶⁰ (KİC, 65b/11, 66a/2, 66b/2, 67b/5, 68a/11, 86b/4, 87a/7, 92b/7, 92b/15, 93b/6, 94b/8, 95a/9, 95b/12, 96b/9, 97a/16, 97b/4, 98a/17, 107b/4, 107b/11, 107b/13, 109a/1-20, 109a/13, 109b/7, 110b/4, 110b/9, 110b/17, 111a/4, 111a/177, 112a/6, 114a/6, 114b/10, 118a/5, 120a/4, 120b/2, 120b/9,

İspanyolca / İtalyanca Yazı birim ve IPA Karşılığı	Kaynak Metindeki Biçim	Türkçe Metindeki Biçim	Türkçe Yazım ve Ses Karşılığı
	Hernán Cortés Hesperides Hispaniola Honduras I. Isabel Ísla Fuerte Juan Sebastián del Cano Cristobal La Deseada / Islo Desiderata La Pvn̄ta Deftahelena Los Reyes Islas de los Lucayos mamais manglares / mangrov Martin Fernandez de Enciso Mixtecas / Mixtecatl	<i>İspiride Cezîreleri</i> [اسپیریده جزیره] ⁵⁶¹ [لری] ⁵⁶¹ <i>İspanyola</i> [اسپانیوله] ⁵⁶² <i>Havandraz</i> [هوندراز] ⁵⁶³ <i>Ízabel</i> [ایزه بل] ⁵⁶⁴ <i>Íslo Forto Cezîresi</i> [اسلو فورتو جزیره] ⁵⁶⁵ [سب] ⁵⁶⁵ <i>Pastıyan</i> [پاستیان] ⁵⁶⁶ <i>Kırıştavfal</i> [کریشتوفل] ⁵⁶⁷ <i>Desyada</i> [دسیاده] ⁵⁶⁸ <i>Debestalena</i> [دبسته لنه] ⁵⁶⁹ <i>Reyyis</i> [ریس] ⁵⁷⁰ <i>Lukayoz Cezîreleri</i> [لوقایوز جزیره] ⁵⁷¹ [لری] ⁵⁷¹ <i>namayis</i> [نمایس] ⁵⁷² <i>manķilis</i> [مانکلس] ⁵⁷³ <i>Ensiz</i> [انسز, انسيز] ⁵⁷⁴ <i>Mistekız</i> [مستکز] ⁵⁷⁵ <i>Nonbır de Ryož</i> [نونبردريوز] ⁵⁷⁶	

- 120b/175, 121b/9, 121b/16, 122a/5, 122a/11)
⁵⁶¹ (KİC, 40a/11-12)
⁵⁶² (KİC, 33b/7-8, 37a/16-17, 40a/9, 41b/1, 42a/14-15)
⁵⁶³ (KİC, 98a/16)
⁵⁶⁴ (KİC, 37b/11)
⁵⁶⁵ (KİC, 47a/14)
⁵⁶⁶ (KİC, 65a/5)
⁵⁶⁷ (KİC, 29a/7)
⁵⁶⁸ (KİC, 130a/17, 130b/2)
⁵⁶⁹ (KİC, 128a/3)
⁵⁷⁰ (KİC, 124a/11, 130a/4, 136b/5)
⁵⁷¹ (KİC, 43a/7)
⁵⁷² (KİC, 52b/3)
⁵⁷³ (KİC, 105a/2)
⁵⁷⁴ (KİC, 47b/7, 48a/2, 55b/2)
⁵⁷⁵ (KİC, 96b/6)
⁵⁷⁶ (KİC, 130a/15)

İspanyolca / İtalyanca Yazı birim ve IPA Karşılığı	Kaynak Metindeki Biçim	Türkçe Metindeki Biçim	Türkçe Yazım ve Ses Karşılığı
	Nombre de Dios Palos de Moguer Pedro Arias de Ávila Pocorosa Posesion Potosi Rio de Poecho Santiago de Buena Esperanza El acón de San Andrés Satiros Tauasco / Tavasco / Tabasco Tenesucha / Cenusucia testudine Zapotecas	<i>Palos de Mağr</i> [پالوس ده مغر]⁵⁷⁷ <i>Pedr Aryas</i> [پدرا اریاس]⁵⁷⁸ <i>Bağoroz</i> [باغوروز]⁵⁷⁹ <i>Poşışyon</i> [پوششیون]⁵⁸⁰ <i>Portaz</i> [پورتاز]⁵⁸¹ <i>Poyekaz Deresi</i> [پویه قزدره س]⁵⁸² <i>Bena Spransa</i> [بناسپرنسه]⁵⁸³ <i>Sant Anderes</i> [سانتان درز]⁵⁸⁴ <i>Satroz</i> [ساتروز]⁵⁸⁵ <i>Ṭavaşko</i> [طواشقو]⁵⁸⁶ <i>Tunuska</i> [تنوسقه]⁵⁸⁷ <i>gestuvene</i> [گستونه]⁵⁸⁸ <i>Sabodkız</i> [سابودقز]⁵⁸⁹	
<u> → /u/, /v/ (İt.); <v>, <u> → /u/, /b/, /β/ (İsp.)	gallopavo Rio San Juan Acapulco Acuco Açuçulin / Azuzulin Atawallpa / Atahualpa Ayotuxtetlatlan Bermuda Buquebuca / Bucheribuca	<i>galipaves</i> [غالیپاوس]⁵⁹⁰ <i>San Cuvan</i> [سانجوان]⁵⁹¹ <i>Akapulko</i> [اقابولقو]⁵⁹² <i>Akuço</i> [اقوقو]⁵⁹³ <i>Aşuselin</i> [اشوسلین]⁵⁹⁴ <i>Atabābila</i> [اتابابیلہ، اتابابیلہ]⁵⁹⁵ <i>Ayotuştalan</i> [ایوتوشتلان]⁵⁹⁶ <i>Barbuṭa</i> [باربوطہ]⁵⁹⁷ <i>Buḳa</i> [بوقة]⁵⁹⁸	<u> → /u/ <v> → /u/, /v/ → /b/

⁵⁷⁷ (KİC, 32b/13, 34b/15)

⁵⁷⁸ (KİC, 51b/12)

⁵⁷⁹ (KİC, 51a/8)

⁵⁸⁰ (KİC, 99b/6)

⁵⁸¹ (KİC, 125b/15)

⁵⁸² (KİC, 106b/2)

⁵⁸³ (KİC, 87a/15)

⁵⁸⁴ (KİC, 87b/1)

⁵⁸⁵ (KİC, 130b/15)

⁵⁸⁶ (KİC, 65b/16, 66b/1)

⁵⁸⁷ (KİC, 46b/8)

⁵⁸⁸ (KİC, 141a/9)

⁵⁸⁹ (KİC, 96b/6)

⁵⁹⁰ (KİC, 35a/9)

⁵⁹¹ (KİC, 90a/1)

⁵⁹² (KİC, 87a/4)

⁵⁹³ (KİC, 101b/14)

⁵⁹⁴ (KİC, 98a/6)

⁵⁹⁵ (KİC, 106b/7, 107a/15, 107a/17, 122b/5, 122b/12, 122b/16, 123a/16, 135b/7, 135b/15, 136a/3, 136a/12)

⁵⁹⁶ (KİC, 95b/13)

⁵⁹⁷ (KİC, 130b/14)

İspanyolca / İtalyanca Yazı birim ve IPA Karşılığı	Kaynak Metindeki Biçim	Türkçe Metindeki Biçim	Türkçe Yazım ve Ses Karşılığı
	Capo di Santo Augustino Cabo Verde Chiauiztlan / Quiahuixtlan Cholula churcha Cibola / Cevola Cicuic Cilapulapo Ciutlan / Cihuatlan cocuyos Coruña Cuahutemallan / Cuauhtēmallān Cuba Culhuacán Culiacan Cusko Felipe Gutierrez	<i>Şant Ağustin Burnı</i> [صانتاغوستين بورن] ⁵⁹⁹ <i>Ķapo Berde</i> [قېو برده] ⁶⁰⁰ <i>Kabestelan</i> [كابستلان] ⁶⁰¹ <i>Ķolula</i> [قولوله] ⁶⁰² <i>kurki</i> [كوركه] ⁶⁰³ <i>Siybola</i> [سيبيوله] ⁶⁰⁴ <i>Sikuvayk</i> [سى قويق] ⁶⁰⁵ <i>Seylapuki</i> [سيلاپوكه] ⁶⁰⁶ <i>Sutlan</i> [سوتيلان] ⁶⁰⁷ <i>Ķokuyos</i> [قوكويوس] ⁶⁰⁸ <i>Ķorunya</i> [قرونيه] ⁶⁰⁹ <i>Ķavtimlan</i> [قاوتيملان] ⁶¹⁰ <i>Ķuba</i> [قوبه] ⁶¹¹ <i>ĶavulĶan</i> [قاولقان] ⁶¹² <i>ĶalvaĶan</i> [قالوقان] ⁶¹³ <i>Ķusko</i> [قوسقو] ⁶¹⁴ <i>Guderz</i> [كودرز] ⁶¹⁵	

⁵⁹⁸ (KİC, 51a/7)

⁵⁹⁹ (KİC, 58b/14, 130b/7)

⁶⁰⁰ (KİC, 40a/12)

⁶⁰¹ (KİC, 109a/7)

⁶⁰² (KİC, 112a/2, 112a/4, 112a/7-8, 112a/9)

⁶⁰³ (KİC, 133a/2)

⁶⁰⁴ (KİC, 101a/5)

⁶⁰⁵ (KİC, 102a/12)

⁶⁰⁶ (KİC, 60a/11)

⁶⁰⁷ (KİC, 95a/16)

⁶⁰⁸ (KİC, 43b/5, 43b/12)

⁶⁰⁹ (KİC, 65b/11)

⁶¹⁰ (KİC, 96a/9, 100a/5)

⁶¹¹ (KİC, . 39a/8, 47b/10, 57b/4, 121a/10, 125a/12, 130b/13)

⁶¹² (KİC, 101a/4)

⁶¹³ (KİC, 87a/14)

⁶¹⁴ (KİC, 106b/9, 106b/12, 107a/16, 118a/4, 123a/5, 123a/7-8, 123a/12, 123a/14, 125a/16, 127a/9, 136a/13, 136b/3, 136b/7, 136b/10, 137a/5, 137a/7)

İspanyolca / İtalyanca Yazı birim ve IPA Karşılığı	Kaynak Metindeki Biçim	Türkçe Metindeki Biçim	Türkçe Yazım ve Ses Karşılığı
	Francesco di Carauaİal Giouan Peres di Gueuara Giovanni Diaz de Solis guava / guayaba / guaiaba Havana Honduras Huatuxco / Huatusco / Huatuzco Huaxacac / Oaxaca II. Moctezuma Invagana / Jubagana Isle de Cimbubon Izcuçan / Izcuzan Izcuintepec / Ixcuintepec İsla Fuerte iwana / yuana	Ḳarbacal [قاربجال, قاربجال]⁶¹⁶ Cevan Peris [جوان پریس]⁶¹⁷ Cuvan Deyoz [جوان دیوز]⁶¹⁸ ġinav [غناو]⁶¹⁹ Havana [هاونہ]⁶²⁰ Havandraz [هوندراز]⁶²¹ Avaḱusḱo [اواقوسقو]⁶²² Avaşḱaḱ [اواشقاق]⁶²³ Motesuma [موتہ سومہ]⁶²⁴ Anbıġna [انبغنه]⁶²⁵ Zimbubon Cezîresi [زمبوبون جزیره]⁶²⁶ Usḱusan [اسقوسان]⁶²⁷ Usḱuntepek [اسقون تپك]⁶²⁸ İslo Forto Cezîresi [اسلو فورٹو جزیره]⁶²⁹ cavana [جوانہ]⁶³⁰ Bılāşḱız [بلاشقز]⁶³¹ Leyḱanḱorma [لیقتقورمه]⁶³²	

- ⁶¹⁵ (KİC, 124b/12)
- ⁶¹⁶ (KİC, 125b/9, 125b/11, 125b/14, 126a/3, 126a/13)
- ⁶¹⁷ (KİC, 124b/13)
- ⁶¹⁸ (KİC, 55b/7)
- ⁶¹⁹ (KİC, 52b/8)
- ⁶²⁰ (KİC, 130b/13, 130b/14)
- ⁶²¹ (KİC, 98a/16)
- ⁶²² (KİC, 95a/13)
- ⁶²³ (KİC, 86b/14, 95a/15)
- ⁶²⁴ (KİC, 67b/13, 114b/16)
- ⁶²⁵ (KİC, 60a/1)
- ⁶²⁶ (KİC, 63a/7-8)
- ⁶²⁷ (KİC, 94a/6)
- ⁶²⁸ (KİC, 96b/1)
- ⁶²⁹ (KİC, 47a/14)
- ⁶³⁰ (KİC, 132a/16)
- ⁶³¹ (KİC, 121a/1, 125a/3, 125a/14, 125b/3, 125b/6)

İspanyolca / İtalyanca Yazı birim ve IPA Karşılığı	Kaynak Metindeki Biçim	Türkçe Metindeki Biçim	Türkçe Yazım ve Ses Karşılığı
	Juan Velázquez de León Leuchengorma Islas de los Lucayos Mar del Sur Mullobamba / Moyobamba Nerui / Nervi nuchtli / nochtli Panuco Pedro de Alvarado y Contreras Peru picuti Puna Rio Cuti San Lucar de Barremeda San Vicente Santa Cruz	<i>Luqayoz Cezîreleri</i> [لوقايوز جزيره لری]⁶³³ <i>Sūr</i> [سور]⁶³⁴ <i>Mavlobanba</i> [مولوبانبه]⁶³⁵ <i>Nervā</i> [نروی]⁶³⁶ <i>notli</i> [نوتلی]⁶³⁷ <i>Panuko</i> [پانوقو]⁶³⁸ <i>Alvaradō</i> [الورادو]⁶³⁹ <i>Perv / Peru</i> [پرو]⁶⁴⁰ <i>peykuti</i> [پیقوتی]⁶⁴¹ <i>Buna Cezîresi</i> [بونه]⁶⁴² <i>Ḳuti</i> [قوتی]⁶⁴³ <i>San Luḳa</i> [سانلوقه]⁶⁴⁴ <i>Beşan Besente</i> [بشان بسنته]⁶⁴⁵ <i>Santa Ḳuz</i> [سانته قوز]⁶⁴⁶ <i>San Cuvan ve Luḳa</i> [سانجوان ولوغه]⁶⁴⁷ <i>Ṣagura</i> [شاغوره]⁶⁴⁸	

⁶³² (KİC, 129b/7)

⁶³³ (KİC, 43a/7)

⁶³⁴ (KİC, 48b/7, 49b/5, 50a/9, 50b/3, 51b/9, 56a/16, 86b/17, 97b/1, 97b/5, 97b/6, 99a/4, 99b/9, 105a/5, 111b/4, 117a/17, 129a/15, 136b/12, 138a/9)

⁶³⁵ (KİC, 124b/14)

⁶³⁶ (KİC, 29a/6)

⁶³⁷ (KİC, 119b/9)

⁶³⁸ (KİC, 57b/2, 57b/5, 95b/6)

⁶³⁹ (KİC, 96a/8, 96b/3, 100a/6)

⁶⁴⁰ (KİC, 27b/11, 55b/6, 91a/11, 103b/9, 103b/11, 106b/9). Daha fazla örnek için bk. DİZİN

⁶⁴¹ (KİC, 138b/3)

⁶⁴² (KİC, 106a/11)

⁶⁴³ (KİC, 140b/6)

⁶⁴⁴ (KİC, 39b/17, 65a/6, 130a/6, 130a/10)

⁶⁴⁵ (KİC, 99b/2-3)

⁶⁴⁶ (KİC, 87a/12)

⁶⁴⁷ (KİC, 97a/9)

⁶⁴⁸ (KİC, 95b/3)

İspanyolca / İtalyanca Yazı birim ve IPA Karşılığı	Kaynak Metindeki Biçim	Türkçe Metindeki Biçim	Türkçe Yazım ve Ses Karşılığı
	Santo Giouanni de Vlhua Segura de la Frontera Sevilla Sri Hamabar / Humabon Tauasco / Tavasco / Tabasco Tehuantepec Tenesucha testudine Teudile / Teudilli / Teotlil Tlatelulco Trugillo / Trujillo Truxillo / Trujillo Tuchintlec Tumaco Tumanama Tumbez Tunja / Tunla Tututepec Veracruz Vrava / Uraba Xauxa / Jauja Xuncahuatl	Sevilya [سويليه] ⁶⁴⁹ Umara [اوماره] ⁶⁵⁰ Ṭavaşko [طواشقو] ⁶⁵¹ Teḡvantepek [تقوان تيك] ⁶⁵² Tunuska [تنوسقه] ⁶⁵³ gestuvene [گستوونه] ⁶⁵⁴ Tevdeyle [توديله] ⁶⁵⁵ Tilatluḡo [تلاتلوقو] ⁶⁵⁶ Turcıl [تورجيل] ⁶⁵⁷ Turcilo [تورجيلو] ⁶⁵⁸ Ḳutunkuli [قوتنكلي] ⁶⁵⁹ Tumaḡo [توماقو] ⁶⁶⁰ Ṭumanma [طوماممه] ⁶⁶¹ Tunbez [تنبز] ⁶⁶² Tunca [تونجه] ⁶⁶³ Tututebek [توتوتيك] ⁶⁶⁴ Verakrus [وراقرس, ورفرس] ⁶⁶⁵ Uraba [اورابه] ⁶⁶⁶ Ṣavša [شاوشه] ⁶⁶⁷ Ṣunḡavıtlı [شونقاوتلی] ⁶⁶⁸ yaruma [يرومه] ⁶⁶⁹ luḡa [لوقا] ⁶⁷⁰ Yuḡaṡan Cezİresi [يوقطان جزيره سب] ⁶⁷¹	

⁶⁴⁹ (KİC, 58b/11, 88b/15, 92a/9)

⁶⁵⁰ (KİC, 60a/7, 60b/8)

⁶⁵¹ (KİC, 65b/16, 66b/1)

⁶⁵² (KİC, 87a/11)

⁶⁵³ (KİC, 46b/8)

⁶⁵⁴ (KİC, 141a/9)

⁶⁵⁵ (KİC, 67b/1, 68a/10)

⁶⁵⁶ (KİC, 117b/17)

⁶⁵⁷ (KİC, 97b/4, 98a/16)

⁶⁵⁸ (KİC, 127b/13, 136b/6, 136b/17)

⁶⁵⁹ (KİC, 121a/3)

⁶⁶⁰ (KİC, 50b/6, 50b/10, 50b/12, 50b/15, 51a/1)

⁶⁶¹ (KİC, 48b/7, 51a/9)

⁶⁶² (KİC, 123a/11)

⁶⁶³ (KİC, 46a/10)

⁶⁶⁴ (KİC, 95b/2)

⁶⁶⁵ (KİC, 109b/1, 109b/10)

⁶⁶⁶ (KİC, 47a/5, 47a/16, 47b/8, 48a/10, 51b/15, 52a/8, 129b/11)

⁶⁶⁷ (KİC, 127b/15, 136a/12, 136b/4, 136b/5)

⁶⁶⁸ (KİC, 97b/14)

⁶⁶⁹ (KİC, 45a/4)

⁶⁷⁰ (KİC, 44b/11)

İspanyolca / İtalyanca Yazı birim ve IPA Karşılığı	Kaynak Metindeki Biçim	Türkçe Metindeki Biçim	Türkçe Yazım ve Ses Karşılığı
	yaruma yuca / yucca / yuca / Iuca Yucatan Zacatula Zenu / Sinu	<i>Sakotulyan</i> [ساقوتولیان] ⁶⁷² <i>Zenu</i> [زنو] ⁶⁷³	
<x> → /f/ (İt.); <x>, <j> → /ʃ/ (İsp.)	Axa Ayotuxtetlatlan Caxamalca / Cajamarca Chiauiztlan / Quiahuixtlan Claoxtomaca Cotaxtla / Cotosta goaconax Gonsalo Ximenez Huatuxco / Huatusco Huaxacac / Oaxaca Izcuintepec / Ixcuintepec Iztacpalapan / Ixtapalapa Jalisco / Xalixco	<i>Beraşal</i> [براشال] ⁶⁷⁴ <i>Ayotuştalan</i> [ایوتوشتلان] ⁶⁷⁵ <i>Çaşamayka</i> [قشامایقه] ⁶⁷⁶ <i>Kabestelan</i> [کابستلان] ⁶⁷⁷ <i>Çalavaştomkan</i> [فلوش تومقان] ⁶⁷⁸ <i>Fotosa</i> [فوتوسطه] ⁶⁷⁹ <i>kavākoş</i> [قواقوش] ⁶⁸⁰ <i>Por Şiyimenoz</i> [پر شی منوز] ⁶⁸¹ <i>Avaşko</i> [اواشکو] ⁶⁸² <i>Avaşka</i> [اواشقا] ⁶⁸³ <i>Uşuntepek</i> [اسقون تپک] ⁶⁸⁴ <i>Istapalyan</i> [استاپلیان] ⁶⁸⁵ <i>Şalışko</i> [شالیشکو] ⁶⁸⁶ <i>Şamayka</i> [شمایقه] ⁶⁸⁷	<س> → /s/ <ز> → /z/ <ش> → /ş/

⁶⁷¹ (KİC, 130a/13)

⁶⁷² (KİC, 95a/14)

⁶⁷³ (KİC, 55a/11)

⁶⁷⁴ (KİC, 102a/1)

⁶⁷⁵ (KİC, 95b/13)

⁶⁷⁶ (KİC, 106b/5-6)

⁶⁷⁷ (KİC, 109a/7)

⁶⁷⁸ (KİC, 94a/8)

⁶⁷⁹ (KİC, 67a/17)

⁶⁸⁰ (KİC, 43b/3)

⁶⁸¹ (KİC, 46a/3)

⁶⁸² (KİC, 95a/13)

⁶⁸³ (KİC, 86b/14, 95a/15)

⁶⁸⁴ (KİC, 96b/1)

⁶⁸⁵ (KİC, 113a/12)

⁶⁸⁶ (KİC, 87a/6, 100b/1)

⁶⁸⁷ (KİC, 39b/4, 39a/9, 42b/1)

İspanyolca / İtalyanca Yazı birim ve IPA Karşılığı	Kaynak Metindeki Biçim	Türkçe Metindeki Biçim	Türkçe Yazım ve Ses Karşılığı
	Jamaica / Xamaica Maxi ca / Maxixca Mixtecas Sienchimalen / Xicochimalco Tatarrax Taxixco / Taxisco Tiguex Tlaxcala Truxillo / Trujillo Xalacincó Xauxa / Jauja Xuncahuatl Zacotlan / Xocotlan	<i>Maşışka</i> [مشيشقه] ⁶⁸⁸ <i>Mistekız</i> [مستقر] ⁶⁸⁹ <i>Siñokemal</i> [سڭوكمال] ⁶⁹⁰ <i>Natraş</i> [نتراش] ⁶⁹¹ <i>Taşışko</i> [تشيشقو] ⁶⁹² <i>Tayguz</i> [تيغز] ⁶⁹³ <i>Teraşşalan</i> [تراش قلن] ⁶⁹⁴ <i>Turcilo</i> [تورجيلو] ⁶⁹⁵ <i>İşalasetko</i> [ايشاله ستقو] ⁶⁹⁶ <i>Şavşa</i> [شاوشه] ⁶⁹⁷ <i>Şunkavıtlı</i> [شونقاوتلى] ⁶⁹⁸ <i>Sikāta</i> [سقاطه] ⁶⁹⁹	
<z> → /dz/, /z/ (İt.); <z> → /dz/ (İsp.)	Açuçulin / Azuzulin alcatraz Antonio de Mendoza y Pacheco Brazil Catamez / Tacamez Cazoncin / Cazonzín Zempoala / Cempoallan Chiauiztlan / Quiahuixtlan Cimpancinco / Zimpancinco Coazacoalco	<i>Aşuselin</i> [اشوسلين] ⁷⁰⁰ <i>alkıtras</i> [القطراس] ⁷⁰¹ <i>Mendosa</i> [مندوسه] ⁷⁰² <i>Burazeyl</i> [برازيل] ⁷⁰³ <i>Ķatamez</i> [قاته مز] ⁷⁰⁴ <i>Ķasonsın</i> [قاسون سين] ⁷⁰⁵ <i>Şanpolan</i> [صانپولان] ⁷⁰⁶ <i>Kabestelan</i> [كابستلان] ⁷⁰⁷ <i>Sinpasınko</i> [سنپاينقو] ⁷⁰⁸ <i>Ķovaskal</i> [قواسقال] ⁷⁰⁹	<س> → /-s-/ , /-s/ <ز> → /-z/, /-z-/ <ش> → /-ş-/ , /-ş/

⁶⁸⁸ (KİC, 111b/4)

⁶⁸⁹ (KİC, 96b/6)

⁶⁹⁰ (KİC, 110a/4)

⁶⁹¹ (KİC, 102a/13)

⁶⁹² (KİC, 96b/1)

⁶⁹³ (KİC, 102a/3)

⁶⁹⁴ (KİC, 86b/8, 93b/6, 93b/8-9, 94a/11, 110b/6, 110b/15, 110b/17, 113a/10)

⁶⁹⁵ (KİC, 127b/13, 136b/6, 136b/17)

⁶⁹⁶ (KİC, 94a/9)

⁶⁹⁷ (KİC, 127b/15, 136a/12, 136b/4, 136b/5)

⁶⁹⁸ (KİC, 97b/14)

⁶⁹⁹ (KİC, 94a/9)

⁷⁰⁰ (KİC, 98a/6)

⁷⁰¹ (KİC, 138a/5)

⁷⁰² (KİC, 87a/10)

⁷⁰³ (KİC, 129b/1)

⁷⁰⁴ (KİC, 105a/17)

⁷⁰⁵ (KİC, 94b/6, 94b/10)

⁷⁰⁶ (KİC, 86b/8, 108a/2, 109b/3-4, 109b/5, 109b/11, 109b/17, 110a/1, 113a/10)

⁷⁰⁷ (KİC, 109a/7)

⁷⁰⁸ (KİC, 111a/4)

⁷⁰⁹ (KİC, 121a/1, 121a/3)

İspanyolca / İtalyanca Yazı birim ve IPA Karşılığı	Kaynak Metindeki Biçim	Türkçe Metindeki Biçim	Türkçe Yazım ve Ses Karşılığı
	Felipe Gutierrez Gilgonzalez di Auila Giovanni Diaz de Solis Gonsalo Ximenez Gonzalo Pizarro y Alonso II. Moctezuma Izcuçan / Izcuzan Ixcuintepec / Ixcuintepec Iztacpalapan / Ixtapalapa Juan Velázquez de León Kadiz / Caliz Lerzebona mahiz / maiz Paçaco / Pazuco / Pasaco Santa Cruz Santiago de Buena Esperanza Sebastian de Benalcazar Tumbez Veracruz Zacatula Zacotlan / Xocotlan Zapotecas	Guderz [گودرز] ⁷¹⁰ Çil Gonsalos [چل غونسالوس] ⁷¹¹ Cuvan Deyoz [جوان دیوز] ⁷¹² Por Şiyimenez [پر شی منوز] ⁷¹³ Gonsalos [غونسالوس] ⁷¹⁴ Motesuma [موتہ سومہ] ⁷¹⁵ Uskusan [اسقوسان] ⁷¹⁶ Uskuntepek [اسقون تپک] ⁷¹⁷ Istapalyan [استاپلیان] ⁷¹⁸ Bılāşqız [بلاشقز] ⁷¹⁹ Galıs [غالیس] ⁷²⁰ Lerzebona [لرزبونه] ⁷²¹ mayıs [مایس] ⁷²² Paşko [پاشقو] ⁷²³ Santa Kuz [سانتہ قوز] ⁷²⁴ Bena Spransa [بناسپرنسہ] ⁷²⁵ Benalkasra [بنال قسرہ] ⁷²⁶ Tunbez [تنبز] ⁷²⁷ Veraqrus [ورقرس ورقرس] ⁷²⁸ Saqotulyan [ساقوتولیان] ⁷²⁹ Siqaqa [سقاطہ] ⁷³⁰ Sabodqız [سابودقز] ⁷³¹ Zenu [زنو] ⁷³¹	

⁷¹⁰ (KİC, 124b/12)

⁷¹¹ (KİC, 97a/17)

⁷¹² (KİC, 55b/7)

⁷¹³ (KİC, 46a/3)

⁷¹⁴ (KİC, 97a/17)

⁷¹⁵ (KİC, 94a/6)

⁷¹⁶ (KİC, 96b/1)

⁷¹⁷ (KİC, 113a/12)

⁷¹⁸ (KİC, 121a/1, 125a/3, 125a/14, 125b/3, 125b/6)

⁷¹⁹ (KİC, 36a/6, 38a/2)

⁷²⁰ (KİC, 91b/10)

⁷²¹ (KİC, 44b/7, 44b/13, 51b/2, 65b/7, 100a/11-12, 101b/13)

⁷²² (KİC, 96b/2)

⁷²³ (KİC, 87a/12)

⁷²⁴ (KİC, 87a/15)

⁷²⁵ (KİC, 136b/2)

⁷²⁶ (KİC, 123a/11)

⁷²⁷ (KİC, 109b/1, 109b/10)

⁷²⁸ (KİC, 95a/14)

⁷²⁹ (KİC, 94a/9)

⁷³⁰ (KİC, 96b/6)

⁷³¹ (KİC, 55a/11)

İspanyolca / İtalyanca Yazı birim ve IPA Karşılığı	Kaynak Metindeki Biçim	Türkçe Metindeki Biçim	Türkçe Yazım ve Ses Karşılığı
	Zenu / Sinu		
<rr> → /r/ (İsp.)	Felipe Gutierrez Francisco Pizarro Gonzalez Tatarrrax	Guderz [گودرز] ⁷³² Pesarlō [پسارلو] ⁷³³ Natraş [نتراش] ⁷³⁴	<r> → /-r-/ <rr> → /-rl-/

Tablo 4 İspanyolca / İtalyanca İmlanın Türkçeye Yansımaları

2.1.1.4.3. Bazı Kelimelerin Yazımında Görülen İkili Biçimler

Bazı (İspanyolca) > İtalyanca sözlerde de ikili biçimler olduğu tespit edilmiştir. Bu ikiliklerin sebebi müellif veya müstensih tarafından sözün bazen Türkçe ses-ımla ilişkisine göre yazılıp bazen yabancı kelime muamelesi görmüş olmasıdır. Metindeki örnekleri şunlardır:

- **Buena ~ Bona** (İsp. > İt. “iyi, güzel”)

Bena Spransa [ب ناسد پرنسسه]⁷³⁵ < Santiago de **Buena** Esperenza⁷³⁶ // **Bona** Disna [د سدنه ب ونه]⁷³⁷ < **Bona** Vista⁷³⁸

- **Cabo** (İsp. > İt. “coğ. burun”)

Ḳabo Belanḳo [ب قو لاقاب وب]⁷³⁹ < **Cabo** Blanco⁷⁴⁰ // **Ḳapo Berde** [ب رده ق پو]⁷⁴¹ < **Cabo** Verde⁷⁴²

- **Santo ~ Santa** (İsp. > İt. “aziz, azize”)

⁷³² (KİC, 124b/12)

⁷³³ (KİC, 103b/3, 104a/16, 104b/8, 105b/15, 106a/4, 123a/16, 135b/12, 136b/4, 136b/8-9, 136b/15)

⁷³⁴ (KİC, 102a/2 102a/13)

⁷³⁵ (KİC, 87a/15)

⁷³⁶ (KİC,)

⁷³⁷ (KİC, 40a/14)

⁷³⁸ (KİC,)

⁷³⁹ (KİC, 129b/15)

⁷⁴⁰ (KİC,)

⁷⁴¹ (KİC, 40a/12)

⁷⁴² (KİC,)

İspirito Sanço [ت و ساذ قو اسد پری]⁷⁴³ < Spirito Santo⁷⁴⁴ / Espiritu Santo⁷⁴⁵ // *Şanda Fe* [صد ندف ه]⁷⁴⁶ < Santa Fe⁷⁴⁷ // *Santa Kuz* [فوز ساذ ته]⁷⁴⁸ < Santa Cruz⁷⁴⁹

2.1.2. Türkçe Kelime ve Eklerin İmlasında Görülen Çoklu Biçimler

Metinde bazı Türkçe kelime tabanlarında ve eklerde ünlüler için ses değeri aynı olmasına rağmen ya *okutucu harf* + *hareke* ya da sadece *hareke* ile imla edilmiş biçimler olduğu görülmüştür. Ünsüzlerde ise söz sonunda *-k/* ve *-ğ/* ses nöbetleşmeli biçimlerin yanında bir ses olayı olup olmadığı net olmayan ve Hakanlık (Karahanlı) Türkçesi imlasının etkisi de olabileceğini zannettiğimiz */c/* ~ */ç/* ikiliği de görülmektedir.

2.1.2.1. Ünlülerde Görülen İkili Biçimler

2.1.2.1.1. Kelime Tabanlarında

~ 754 فوشق // 753 طولشور ~ 752 طولاشوب // *indürdiler* 751 إندردیلر ~ 750 ایندردیلر
755 قوشاق // 756 طوناتدی ~ 757 نتدی طو *tonatdı* 755 kuşak

2.1.2.1.2. Eklerde

2.1.2.1.2.1. İyelik 3. Tekil Kişi Eki {- (y)I}

İyelik 3. tekil kişi eki metinde طالعته *tal'atına*⁷⁵⁸ örneğinde yalnız hareke ile

⁷⁴³ (KİC, 95a/13)

⁷⁴⁴ (KİC,)

⁷⁴⁵ (KİC,)

⁷⁴⁶ (KİC, 32b/6)

⁷⁴⁷ (KİC,)

⁷⁴⁸ (KİC, 87a/12)

⁷⁴⁹ (KİC,)

⁷⁵⁰ (KİC, 62b/2)

⁷⁵¹ (KİC, 36b/16)

⁷⁵² (KİC, 87a/14)

⁷⁵³ (KİC, 93b/1)

⁷⁵⁴ (KİC, 40b/1)

⁷⁵⁵ (KİC, 46b/1)

⁷⁵⁶ (KİC, 86b/5)

⁷⁵⁷ (KİC, 26a/4)

⁷⁵⁸ (KİC, 16b/16)

gösterilmişken مَبْدَأِ عُيُونُكْ 'uyūnuñ mebdā'⁷⁵⁹ örneğinde hemze ile biten bir sözcüğün ardından <ئ> (hemzeli ya) altına bir esre getirilerek چَرَاغِيْنِ çerāğını⁷⁶⁰ örneğindeyse hem okutucu harf hem de hareke ile işaretlenmiştir.

2.1.2.1.2.2. Adın Yönelme Durumu Eki {-y}

Yönelme eki [-(y)a]'nın bazen <ه> ile bazen <ا> ile gösterildiği görülmüştür:
آتَا āta⁷⁶¹ ~ آتَا āta⁷⁶²

2.1.2.1.2.3. Olumsuz Fiil Yapma Eki {-mA}

Olumsuz fiil yapma eki [-ma] bazen <مَا> bazen <م> bazen de <م> biçiminde yazılmıştır.

أُولَمَيْنْ // قِلْمَدِي kılmađı⁷⁶⁵ // دُرْ مِشْن بُلْنَمَا bulunmamışdur⁷⁶⁴ // بُلْنَمَا bulunmaya⁷⁶³ ⁷⁶⁶olmayan

2.1.2.1.2.4. Sıfat-fiil Yapma Eki {-An}

Art damak ünlülü [-an] sıfat-fiil yapma eki de imlada çok biçimlilik göstermektedir.

أُولَمَيْنْ // قَالَانْ kalan⁷⁷⁰ // أُولَمَيْنْ olmayanlar⁷⁶⁸ // أُولَانْ olan⁷⁶⁷ ⁷⁷¹olanuñuzı

⁷⁵⁹ (KİC, 18b/14)

⁷⁶⁰ (KİC, 3b/7)

⁷⁶¹ (KİC, 62a/8)

⁷⁶² (KİC, 96a/16)

⁷⁶³ (KİC, 70b/13)

⁷⁶⁴ (KİC, 28a/1)

⁷⁶⁵ (KİC, 37b/7)

⁷⁶⁶ (KİC, 69b/12)

⁷⁶⁷ (KİC, 7a/4, 13b/11, 15a/16-17, 16b/1, 19a/5, 21b/6, 21b/8, 21b/9, 22b/8, 25b/5-6, 68b/6, 68b/12, 71a/9-10, 83a/8, 84a/1, 85b/4, 112b/9). Metinde onlarca örneği daha bulunmaktadır.

⁷⁶⁸ Ekin çoğul ekiyle birlikte kullanıldığında daima ve sadece hareke ile gösterildiği tespit edilmiştir.

⁷⁶⁹ (KİC, 69b/12)

⁷⁷⁰ (KİC, 47b/9, 48a/6, 51a/2)

⁷⁷¹ (KİC, 122a/10)

2.1.2.1.2.5. İstek Kipi Eki {-y)A}

Art damak ünlülü [-a] istek kipi eki de imlada iki biçimlilik göstermektedir.

ألا $\bar{a}la^{772}$ // بولا $bula^{773}$ // أوله ola^{774} // أولونه $oluna^{775}$ // أر أصه $aşalar^{776}$

2.1.2.2. Ünsüzlerde Görülen İkili Biçimler

2.1.2.2.1. Kelime Tabanlarında

Türkçe bazı kelime tabanlarında söz sonunda ünsüz yumuşaması ses olayı dışında görülen /k/, /ğ/ nöbetleşmesinde ikili imla görülmektedir. Metindeki az sayıda örneği şunlardır: چوغ $\dot{c}og^{777}$ ~ چوک $\dot{c}ok^{778}$ // یوغ yog^{779} ~ یوک yok^{780} // یراغ $yarağ^{781}$ ~ یراق $yarak^{782}$

Bazı Türkçe kelimelerde /c/ ~ /ç/ ikiliği de görülmüştür:

أوج $\dot{u}c^{787}$ ~ أوج $\dot{u}ç^{788}$ // صاج $\dot{s}ac^{785}$ ~ صاچ $\dot{s}aç^{786}$ // بیرقاچ $bir\dot{c}ac^{783}$ ~ بیرقاچ $bir\dot{c}aç^{784}$

⁷⁷² (KİC, 106a/3)

⁷⁷³ (KİC, 69b/16, 86a/5, 99a/5, 112b/8)

⁷⁷⁴ (KİC, 142a/16)

⁷⁷⁵ (KİC, 6b/3, 8a/13, 76b/3, 77a/8, 79a/10)

⁷⁷⁶ (KİC, 107a/5)

⁷⁷⁷ (KİC, 24b/3, 30a/7, 52a/17)

⁷⁷⁸ (KİC, 25a/5, 33b/15, 34b/1, 35a/16, 36b/7, 37b/13, 39b/8, 41a/13, 41b/2, 41b/10, 42a/1, 47a/8-9, 47b/3, 47b/7, 48a/3, 48b/17, 50a/2, 50b/2, 51a/6, 51a/11, 51b/1, 52b/2, 53a/16, 54b/9, 55b/5, 55b/8, 55b/10, 56a/12, 59b/10, 60a/2, 62a/15, 62b/12-13). Daha fazla örnek için bk. **DİZİN**

⁷⁷⁹ (KİC, 30a/9, 92a/13, 98a/3, 102a/16, 126b/2)

⁷⁸⁰ (KİC, 21a/5, 46a/12, 46b/12, 110b/7, 118b/12)

⁷⁸¹ (KİC, 51b/11, 109a/2)

⁷⁸² (KİC, 45a/13, 54b/10, 126a/17)

⁷⁸³ (KİC, 49a/11, 49b/8, 49b/10, 50a/2, 51a/1, 51a/10, 51a/13, 55a/10, 60a/2, 60a/15, 61a/17, 63b/2, 98b/10, 102a/3, 107a/15, 124b/10, 131a/10, 135b/16)

⁷⁸⁴ (KİC, 5b/13, 17b/12, 33a/7, 34a/13, 53a/7, 82b/14, 90a/6)

⁷⁸⁵ (KİC, 91a/5)

⁷⁸⁶ (KİC, 45a/14, 54a/5, 57a/16, 59a/5, 59a/6, 102b/10, 103a/8, 130b/16)

⁷⁸⁷ (KİC, 16b/17, 90b/17, 131a/2)

⁷⁸⁸ (KİC, 6a/1, 18a/15, 18a/17, 22a/9, 32b/14, 37a/7, 40a/10, 46b/7, 51b/2, 55b/11, 57a/12, 65a/7, 73a/6, 78a/1, 78b/4, 87a/13, 90b/8, 92a/17, 96b/5, 97b/12, 98b/6, 100b/4, 105b/4, 110a/1, 110a/8, 115b/10, 117a/9, 122b/15, 125b/13, 127a/7, 131a/14, 136a/6, 138b/5, 139a/14)

2.1.3. Bazen Ayır Bazen Bitişik Yazılan Ekler

Arap alfabesi Türk dilinin yazımında en uzun süreli ve en yaygın olarak kullanılan alfabadır (Tekin, 1997: 74). Türkler bu yazıyı önce Türk Kağanlığı (Karahanlılar) döneminde İslam'ın kabulüyle birlikte kullanmaya başlamışlardır. Sonrasında batıya göç sonucu Oğuzlar kendi lehçelerini de Anadolu'da bu yazıyla yazmışlardır. Eski Anadolu Türkçesinin yazımında iki yazı geleneğinin etkileri görülmektedir: Uygur harfli Uygur yazı dili geleneği ve Arap harfli Arap-Fars yazı dili geleneği. Bu dönemde yazılmış metinlerde birtakım eklerin Uygur yazı dili geleneğinin etkisiyle ayrı yazıldığı görülmüştür (Akar, 2014). Klasik Osmanlı Türkçesiyle birlikte ise Arap-Fars imla geleneği yazıda yerleşmiştir. XVI. yy.ın sonlarında kaleme alınmış olan *KİC*'de bazı eklerin ilk harflerinin yazımında kendisinden önceki harfle bitişme kuralına *bazen* uyulmadığı görülmüştür. Bu durumu Eski Anadolu Türkçesinin dolayısıyla da Uygur yazı dili geleneğinin izlerinin sürdürüldüğü biçiminde görmek yanlış olmayacaktır. Sözünü ettiğimiz bu ekler ve metindeki örnekleri şu şekilde tespit edilebilmiştir:

2.1.3.1. İkinci Çoğul Kişi Eki {-sIz}⁷⁸⁹

أَوَّلَهُ سِرْ // deryā köpügi misiz?⁷⁹¹ // سِرْ كَلْمِشْ gelmişsiz⁷⁹⁰ // سِرْ كَلْمِشْ olasız⁷⁹²

2.1.3.2. Ek Fiilin Geniş Zaman Üçüncü Tekil Kişi Eki / Bildirme Eki{-dur}⁷⁹³

دُرْ عَظِيمْ نَهْرْ nehr-i 'azīmdür⁷⁹⁴ // دُرْ يَلْلِقْ yıllıkdur⁷⁹⁵ // دُرْ اَيْلَمِشْ eylemişdür⁷⁹⁶ //

⁷⁸⁹ Ekin metindeki örnekleri içerisinde sonraki harfle bitişik yazılması gereken başka bir örneği bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu ekin bitişik yazıldığı örnek verilememektedir.

⁷⁹⁰ (KİC, 62a/3)

⁷⁹¹ (KİC, 105a/13)

⁷⁹² (KİC, 111a/8, 111a/13)

⁷⁹³ Bu ek geldiği tabanın özel veya cins isim olmasına bakılmaksızın nadiren bitişik yazılmıştır.

⁷⁹⁴ (KİC, 17b/3)

⁷⁹⁵ (KİC, 24a/4, 24a/5, 24a/6, 24b/10)

أَزْفَدُر Azak'dur⁷⁹⁷

2.1.3.3. Adın Bulunma Durumu Eki {-dA}

دُرْ شَامَدَه // دِه صِينْ // دِه مَحَلْ // دِه رُوسْ بِلَادِ Bilād-ı Rus'da⁷⁹⁸ // دِه رُوسْ بِلَادِ Şām'dadur

2.1.3.4. Adın Ayrılma/Çıkma Durumu Eki {-dAn}

نِيلْدَنْ // نِهْ هَاسْدَنْ nuḥāsdan⁸⁰² // اَسْدَنْ حَذْ Feyyūm'dan⁸⁰¹ // دَنْ عَبَّاسْ Abbās'dan⁸⁰⁰ // دَنْ عَبَّاسْ Nīl'den⁸⁰³

2.1.3.5. Tamlama Eki {-nUñ} (İlgi Eki)

يُنْكَحِنُوا // كَشْتِينْ كَشْتِينْ // كَشْتِينْ كَشْتِينْ // كَشْتِينْ كَشْتِينْ keştinūn⁸⁰⁶ // كَشْتِينْ كَشْتِينْ keştinūn⁸⁰⁵ // كَشْتِينْ كَشْتِينْ keştinūn⁸⁰⁴ // كَشْتِينْ كَشْتِينْ keştinūn⁸⁰⁷

2.1.4. İmla Değişiklikleri

Türk dili Arap harfli yazıyla yazılmaya başlandıktan sonra Arapça ve Farsçadan alıntı kelimelerin imlasında genel bir kural olarak bu dillerin imlasına sadık

⁷⁹⁶ (KİC, 12b/5, 25b/12, 26a/16, 28a/8)

⁷⁹⁷ (KİC, 84a/15)

⁷⁹⁸ (KİC, 17b/1)

⁷⁹⁹ (KİC, 17b/8, 122b/15, 139a/8)

⁸⁰⁰ (KİC, 24a/7, 24/a13)

⁸⁰¹ (KİC, 12b/15)

⁸⁰² (KİC, 13a/15, 102a/14, 126b/3)

⁸⁰³ (KİC, 13a/7)

⁸⁰⁴ (KİC, 24a/5)

⁸⁰⁵ (KİC, 60b/6)

⁸⁰⁶ (KİC, 65a/10)

⁸⁰⁷ (KİC, 93b/14)

kalınmıştır. Ancak bazen Türk dilinin ses yapısıyla veya başka sebeplerle imlada nadiren de olsa değişiklikler yapılmıştır. İmla değişikliğine uğrayan kelime sayısı ise çok sınırlı kalmıştır diyebiliriz. Bunların müstensih / hattat kaynaklı birer imla hatası olmadığını ve kaynağının doğrudan Türk dili olduğunu da vurgulamak gerekiyor. Bunun yanında bazıları da henüz kök dilindeyken iki biçimli hâle gelmiş ve Türkçe bu her iki biçimi de almıştır. Metinde tespit edilen örnekleri şunlardır: يَاسْ ye's > يَاسْ yās⁸⁰⁸ // جَهَّ cihet > جَهَّ cehet⁸⁰⁹ // دَرِيشْ derpīş > دَرِيشْ derpeş⁸¹⁰ // خَزَانَةُ hizānet > خَزَانَةُ hazāne⁸¹¹ // جَهْرَه çehre⁸¹² > جَهْرَه çihre // جِهَاتْ cihāt⁸¹³ < جِهَاتْ cehāt⁸¹⁴ // جَرَاهَاتْ cerāhāt⁸¹⁵ < جَرَاهَاتْ cerāhāt⁸¹⁶.

Birkaç örnekle sınırlı kalsa da Arapça ve Farsça kelimelerin ait oldukları dildeki imlasına bazen müdahale edildiği görülmektedir. Bunların çoğu kısaltılmış elifin (elif-i maksûre) <ى> yerine <ا> ile yazılması ile ilgilidir. Diğerleri ek alma sırasında hâ-i resmiyenin yazılmaması, tâ-i tenîşin tâ-i tavîl ile yazılması gibi sebeplerdendir⁸¹⁷. Metinde tespit ettiğimiz örnekler şunlardır: سِينَم sīnem > سِينَم sīnem⁸¹⁸ // كَيْلَه kīle > كَيْلَه kile⁸¹⁹ // لُولُو lu'lu' > لُولُو lülü⁸²⁰ // قُرَى qurā > قُرَى qurā⁸²¹ // مَاجَرَا mācerā > مَاجَرَا mācerā⁸²⁴ // اَعْلَا a'lā > اَعْلَا a'lā⁸²² // صَدَى şadā > صَدَا şadā⁸²³ // مَاجَرَى mācerā > مَاجَرَا mācerā⁸²⁴ //

⁸⁰⁸ (KİC, 30a/16)

⁸⁰⁹ (KİC, 6a/11, 6b/15, 10b/15, 13a/17, 14b/5, 15a/6, 15a/7, 15a/8, 15a/9, 15a/11, 15a/13, 25a/10, 26b/4). Daha fazla örnek için bk. **DİZİN**

⁸¹⁰ (KİC, 48b/8)

⁸¹¹ (KİC, 32b/12)

⁸¹² (KİC, 28a/11, 90a/4)

⁸¹³ (KİC, 9b/2, 17a/13)

⁸¹⁴ (KİC, 14b/9)

⁸¹⁵ (KİC, 45a/6, 45a/7)

⁸¹⁶ (KİC, 128b/11)

⁸¹⁷ Bu imla değişikliklerinin müellifin de kendisine mülazım olduğu Şeyhülislam Ebussuûd Efendi'nin çok çeşitlenen Osmanlı Türkçesi imlasında belirli ölçüler getirmek istemiyle katiplere yaptığı yazım tavsiyelerinin (Turan, 2000) de etkisi olduğunu sanıyoruz.

⁸¹⁸ (KİC, 30a/1)

⁸¹⁹ KİC 100a/12'de aynı satırda her iki yazım da görülüyor.

⁸²⁰ (KİC, 50b/8, 50b/9, 50b/11, 50b/13, 51a/3, 51b/8, 56b/8, 57a/9, 57a/10, 63a/8, 82a/17, 104a/4, 125a/10)

⁸²¹ Metinde sekiz yerde geçen kelimenin her iki imla ile de eşit sayıda yazıldığı görülmektedir.

⁸²² (KİC, 7b/4, 12a/9, 46a/8, 54b/14, 57a/15, 60b/4, 66b/8, 91a/14, 111b/8, 118b/2, 123b/6, 129a/6, 135a/8)

مُبْتَلَى *mubtelā* > مُبْتَلَا *mübtelā*⁸²⁵ // مَوْتَى *mevtā*⁸²⁶ > مَوْتَا *mevtā*⁸²⁷ // شُهْرَة *šuhre(t)*⁸²⁸ > شُهْرَت *šöhret*⁸²⁹ // دَعْوَة *da‘vet* > دَعَوْتُ *da‘vet*⁸³⁰

2.1.5. İmla Hataları

Metinde genel kategorideki sözlerde az sayıda imla hatası bulunmaktadır. Bunlar çoğunlukla noktalı harflerin eksik veya fazla noktalı veyahut yanlış yerde; noktasız harflerin de bir veya daha çok noktalı yazılması gibi nedenlerledir. *Giriş* bölümünde bahsi geçtiği üzere el yazısında birbirine benzeyen harflerin karıştırılması sebebiyledir daha çok. Metinde tespit edilen hatalı imla örneklerinden bazıları şöyle:

خَطَّه < *ḥiṭṭa*⁸³² // مَرَّ الدُّهُورُ عَلَيَّ *‘alāmerri’z-ḍuhūr*⁸³¹ > *‘alāmerri’z-ḍuhūr*⁸³¹ // حِمْ *ḥim*⁸³³ < *ḥarm*⁸³³ // خَيْرَانُ *ḥīrān*⁸³⁵ < *ḥīrān*⁸³⁵ // كَافِرٌ *kāfir*⁸³⁴ < *kāfir*⁸³⁴ // حَزْمٌ *ḥazm*⁸³⁴ < *ḥazm*⁸³⁴ // دَابَّةُ الزَّنَادِ *dābbetü’z-zenād*⁸³⁷ < *dābbetü’z-zenād*⁸³⁷ // اِسْدٌ تِيعَابُ *istī‘āb*⁸³⁶ < *istī‘āb*⁸³⁶ // صَحْرَا *ṣaḥra*⁸³⁹ < *ṣaḥra*⁸³⁹ // خَرَاتِين *ḥarātīn*⁸³⁸ < *ḥarātīn*⁸³⁸ // خَرَاتِيس *ḥarātīs*⁸³⁸ < *ḥarātīs*⁸³⁸

⁸²³ (KİC, 4a/13, 8a/10, 31b/10, 41a/11, 50a/12, 52a/11, 52a/12, 66a/11, 133b/10, 133b/11, 133b/15, 138b/6, 138b/13)

⁸²⁴ (KİC, 10b/9)

⁸²⁵ (KİC, 109a/8)

⁸²⁶ (KİC, 104a/9)

⁸²⁷ (KİC, 46b/2, 55a/10, 93b/5, 104a/8)

⁸²⁸ (KİC, 31b/13)

⁸²⁹ (KİC, 27a/6, 29a/11, 108b/2, 123a/10)

⁸³⁰ (KİC, 21a/1, 34a/2, 52a/3, 59a/13, 99a/9, 108a/5, 113a/2, 114a/16)

⁸³¹ (KİC, 20a/5)

⁸³² (KİC, 23b/3)

⁸³³ (KİC, 15a/17)

⁸³⁴ (KİC, 120b/2)

⁸³⁵ (KİC, 61a/14)

⁸³⁶ (KİC, 134b/15)

⁸³⁷ (KİC, 7a/15)

⁸³⁸ (KİC, 58a/1)

şahra // مَرْكُورَه mezkûre⁸⁴⁰ < مَرْكُورَه mezkûre // مُسْلُكٌ müslik⁸⁴¹ < مَسْلُكٌ musluk

Metinde kelimelerin yanlış yazımı söz konusu olduğu gibi eklerin yanlış, eksik veya gereksiz yere tekrarlı yazımı da görülmüştür: *sāhilinde*⁸⁴² < *sāhilinden* // *Rey'eye*⁸⁴³ < *Rey'e* // *İskenderiyye'ye*⁸⁴⁴ < *İskenderiyye'yi* // *Rey'ye*⁸⁴⁵ < *Rey'e* // *ḲolonØ buluşdı*⁸⁴⁶ < *Ḳolon'a buluşdı* // *aḥşamama*⁸⁴⁷ < *aḥşama*.

Metinde hem Arapça hem de İtalyanca kaynaklardan alıntılanan kişi, yer, hayvan ve bitki adlarında çok sayıda hata tespit edilmiştir. Arapça kaynaklardan alıntılanan sözlerdeki imla yanlışlarının büyük bölümünün harekesiz Arapça metinlerden harekeli Türkçe metne aktarım esnasında yanlış harekeleme sonucu gerçekleşmiş olduğu anlaşılmaktadır. Bu hataların kaynağının kaynak eser mi, müellif mi yoksa müstensih / hattat mı olduğunu bazılarında tespit etmek mümkün olduğu hâlde çoğunda belirsizdir. İtalyanca eserlerden alıntılanan sözlerdeki imla hataları ise, müellifin iyi derecede İtalyanca biliyor olduğunu düşündüğümüze ve kitapları bizzat kendisi okuyup tercüme ettiğine/ettirdiğine göre, büyük ihtimalle müstensih / hattat kaynaklı olmalıdır. Bu durum bile metnin kopyalandığı harekesiz bir esas metnin daha olması gerektiği yönündeki görüşümüzü desteklemektedir. Ancak müellif hattı olan nüshanın başına ne gelmiş olabileceğine dair somut verilere dayalı herhangi bir

⁸³⁹ (KİC, 101b/15)

⁸⁴⁰ (KİC, 19a/16)

⁸⁴¹ (KİC, 141b/13)

⁸⁴² (KİC, 11a/12)

⁸⁴³ (KİC, 39b/11)

⁸⁴⁴ (KİC, 13a/2)

⁸⁴⁵ (KİC, 42a/7)

⁸⁴⁶ (KİC, 34a/17)

⁸⁴⁷ (KİC, 117a/5)

bilgiye sahip değiliz.

Yukarıda bahsi geçen imla hataları metni bazen bambaşka bir surete büründürüyor, adları bulanıklaştırıp tanınmaz hâle getiriyor. Aşağıda metindeki kişi, yer, hayvan ve bitki adlarında görülen imla hataları, bu imlaların muhtemel doğru biçimleri, sözlerin alıntılandığını tespit ettiğimiz kaynak eserlerdeki biçimleri⁸⁴⁸, dipnotlar biçiminde kaynakçası ve hatanın kaynağı / nedeni / biçimi ile ilgili bilgileri gösterir bir tablo bulunuyor:

Metindeki İmla	Muhtemel Doğru İmla	Metin Yazısı	Çeviri	Muhtemel Doğrunun Çeviri Yazısı	Orijinal Biçim	Muhtemel Hata Nedeni
عامه ⁸⁴⁹	غامه	‘Ama	Ġama	Guema ⁸⁵⁰		yanlış harf
عام ⁸⁵¹	عامه	‘āme	‘āmme	عامه		eksik harekeleme
ارجهير ⁸⁵²	ارجبهه	Arcahīr	Arcīhad	أرجيهه ⁸⁵³		kaynak yanlış imlâlı
اشوسلين ⁸⁵⁴	اشوشلين	Aşuselin	Aşuşulin	Azazullin ⁸⁵⁵ veya Azuzullin		yanlış harf + yanlış harekeleme
اتابابيله ⁸⁵⁶	اتابالبه	Atabābila	Atabaliba	Atabaliba ⁸⁵⁷ / Atabalipa ⁸⁵⁸		harfler yer değişmiş
اواقسقا ⁸⁵⁹	اواتو سقا	Avaqusko	Avatusko	Huatuxco ⁸⁶⁰		yanlış harf

⁸⁴⁸ Bu tabloda *KİC*’deki yazımlar harekesiz verildi. Çeviri yazıdan sözlerin ünlülerini işaretleyen hareke ve işaretleri çözmek mümkündür.

⁸⁴⁹ (KİC, 123b/9)

⁸⁵⁰ (Zarate, 1563: 93)

⁸⁵¹ (KİC, 135a/6)

⁸⁵² (KİC, 22a/6)

⁸⁵³ (Mes‘ūdī, Mürücü’z-Zeheb ve’-l Me’ādinü’l- Cevher (1), 2005: 61). Ancak Mes‘ūdī de eserin adını yanlış kaydetmiş olmalıdır. Zira eserin adı Bîrûnî’nin *Kitābu Tahkik mā-li’l-Hind*’inde doğru biçimiyle “ارجهير” olarak kayıtlıdır (Bîrûnî & Ahmed, 2015: 298).

⁸⁵⁴ (KİC, 98a/6)

⁸⁵⁵ (Gomara, 1564: 269)

⁸⁵⁶ (KİC, 106b/7, 107a/15, 107a/17, 122b/5, 122b/12, 122b/16, 123a/16, 135b/7, 135b/15, 136a/3, 136a/12)

⁸⁵⁷ (Zarate, 1555: 10)

⁸⁵⁸ (Zarate, 1563: 19)

⁸⁵⁹ (KİC, 95a/13)

⁸⁶⁰ (Gomara, 1564: 221)

Metindeki İmla	Muhtemel Doğru İmla	Metin Çeviri Yazısı	Muhtemel Doğrunun Çeviri Yazısı	Orijinal Biçim	Muhtemel Hata Nedeni
⁸⁶¹ اوقيانوس	اوقيانوس	Avkıyānūs	Oқыanus	⁸⁶² اوقيانوس	yanlış harekeleme
⁸⁶³ ايونكلي	ايونكلي	ayonokli	ayotokli	aiotochtli ⁸⁶⁴	yanlış harf
⁸⁶⁵ اذتو	اوته	Az̄tu	Avte / Aute	Aute / Ante ⁸⁶⁶	yanlış harf
⁸⁶⁷ بانه	تانه	Bāna	Tāna	⁸⁶⁹ تانه, ⁸⁶⁸ تابه	yanlış harf
⁸⁷⁰ براشال	نواشال	Beraşal	Nevaşal	nouaua de Axa ⁸⁷¹	yanlış harf
⁸⁷² بشان بسنته	شان بسنته	Beşan Besente	San Bisente	San Vicente ⁸⁷³ / Santo Vincente ⁸⁷⁴	eksik harf + yanlış harekeleme
⁸⁷⁵ بونادسنا	بونوستا	Bona Disna	Bona Vista	Bona Vista ⁸⁷⁶	yanlış harf
⁸⁷⁷ جاهندور	خالقنور	Cāhindūr	Ḥalkīzūn	⁸⁷⁸ خ ل ق يذون	kaynak yanlış imlâlı
⁸⁷⁹ جنوه	جوننه	Cenoh	Cuana	Ioanna ⁸⁸⁰	yanlış harf + yanlış harekeleme
⁸⁸¹ جوان	جوان	Cevan	Cuan	Juan	yanlış harekeleme
⁸⁸² جيروت	جيرفت	Ceyerūt	Cīruft	⁸⁸³ ج ي ر ف ت	eksik harf + yanlış harekeleme

⁸⁶¹ (KİC, 11b/1, 11b/9)

⁸⁶² (Mes'ūdī, Mürücü'z-Zeheb ve'-l Me'ādinü'l- Cevher (1), 2005, s. 69)

⁸⁶³ (KİC, 67a/7)

⁸⁶⁴ (Gomara, 1564: 37)

⁸⁶⁵ (KİC, 57b/13)

⁸⁶⁶ (Oviedo y Valdez & Davenport, 1923, s. 138)

⁸⁶⁷ (KİC, 12a/2)

⁸⁶⁸ (Mes'ūdī, Mürücü'z-Zeheb ve'-l Me'ādinü'l- Cevher (1), 2005, s. 116)

⁸⁶⁹ (Mes'ūdī, Mürücü'z-Zeheb ve'-l Me'ādinü'l- Cevher (1), 2005, s. 131)

⁸⁷⁰ (KİC, 102a/1)

⁸⁷¹ (Gomara, 1556: 200)

⁸⁷² (KİC, 99b/2)

⁸⁷³ (Gomara, 1554: 258)

⁸⁷⁴ (Gomara, 1556: 191)

⁸⁷⁵ (KİC, 40a/14)

⁸⁷⁶ (Anghera, 1912: 131)

⁸⁷⁷ (KİC, 74b/13)

⁸⁷⁸ Dipnotta «ل» ve «ن» nüshalarında <جاهندور> olarak kaydedildiği bilgisi verilmiştir.

⁸⁷⁹ (KİC, 33b/3)

⁸⁸⁰ (Anglerii Mediolanensis, 1587: 3)

⁸⁸¹ (KİC, 55b/7)

⁸⁸² (KİC, 73b/12)

⁸⁸³ (El-Bekrī, 1992: 183)

Metindeki İmla	Muhtemel Doğru İmla	Metin Çeviri Yazısı	Muhtemel Doğrunun Çeviri Yazısı	Orijinal Biçim	Muhtemel Hata Nedeni
⁸⁸⁴ جبال سفيان	جبال سفينان / شقنان	Cibāl-ı Süfyān	Cibāl-ı Sıķīnān / Şıknān	⁸⁸⁵ شقنان جبال	yanlış harf + yanlış harekeleme
⁸⁸⁶ جرى قالقى	جرى فالتى	ciriķalkı	cirifalkı	grifalchi ⁸⁸⁷	yanlış harf
⁸⁸⁸ دَبْسَتْه لَنَا	دَسَتْه لَنَا	Debestalena	Destalena	Deftahelena ⁸⁸⁹	artık harf+ yanlış harf
⁸⁹⁰ دينور	دينور	Deynūr	Dīnever	⁸⁹¹ ادينور	yanlış harekeleme
⁸⁹² دبيل	دبيل	Dübeyl	Debīl	⁸⁹³ الدبيل	yanlış harekeleme
⁸⁹⁴ فليفورنه	فليفورنيه	Faliforna	Ḳalifornya	California ⁸⁹⁵	yanlış harf
⁸⁹⁶ فاربيز	قاربيز	Faryıbz	Ḳarıbz	Caribes ⁸⁹⁷	yanlış harf + yanlış harekeleme
⁸⁹⁸ فرانسیفو	فرانسیفو	Fıranstīķō	Fıransīşķō	Francesco ⁸⁹⁹	yanlış harf
⁹⁰⁰ فرانتی	فرانسیفو	Fıranti	Fransīşķo	Francesco ⁹⁰¹	eksik harf + yanlış harekeleme
⁹⁰² فطانوس	قلطيانوس	Fılṭānis	[Diyo]ḳlatyānus	⁹⁰³ ديقلطيانوس	eksik harf + yanlış harekeleme
⁹⁰⁴ فوتوسطه	قوتوسطه	Fotoṣṭa	Ḳotoṣṭa	Cotosta ⁹⁰⁵	yanlış harf

⁸⁸⁴ (KİC, 18a/7)

⁸⁸⁵ (El-Bekrī, 1992: 236)

⁸⁸⁶ (KİC, 137b/2)

⁸⁸⁷ (Ramvsio, 1606: 48)

⁸⁸⁸ (KİC, 128a/3)

⁸⁸⁹ (Zarate, 1563: 14)

⁸⁹⁰ (KİC, 74a/13)

⁸⁹¹ (El-Bekrī, 1992: 184)

⁸⁹² (KİC, 82a/15)

⁸⁹³ (Mes‘ūdī, Mūrūcū’z-Zeheb ve’-l Me’ādinū’l- Cevher (1), 2005, s. 86)

⁸⁹⁴ (KİC, 87b/4)

⁸⁹⁵ (Gomara, 1564: 298)

⁸⁹⁶ (KİC, 36a/11)

⁸⁹⁷ (Anglerii Mediolanensis, 1587: 5)

⁸⁹⁸ (KİC, 90b/7)

⁸⁹⁹ (Gomara, 1556: 45)

⁹⁰⁰ (KİC, 99b/4)

⁹⁰¹ (Gomara, 1556: 192)

⁹⁰² (KİC, 21b/5)

⁹⁰³ (Mes‘ūdī, Mūrūcū’z-Zeheb ve’-l Me’ādinū’l- Cevher (1), 2005, s. 262)

⁹⁰⁴ (KİC, 67a/17)

⁹⁰⁵ (Gomara, 1564: 38)

Metindeki İmla	Muhtemel Doğru İmla	Metin Yazısı	Çeviri	Muhtemel Doğrunun Çeviri Yazısı	Orijinal Biçim	Muhtemel Hata Nedeni
⁹⁰⁶ فتحت	فنجب	Futḥat	Fancab	فنجب		yanlış harf + yanlış harekeleme
⁹⁰⁷ غاليس	قاليس	Ġalis	Ḳalis	Caliz ⁹⁰⁸		yanlış harf
⁹⁰⁹ غرتان	غزمان	Ġartan	Ġuzman	Guzman ⁹¹⁰		yanlış harf + yanlış harekeleme
⁹¹¹ كستوونه	تستودنه	gestuvene	testudine	testudine ⁹¹²		yanlış harf + yanlış harekeleme
⁹¹³ غناو	غناوه	ġnav	ġuava	guayaba ⁹¹⁴		eksik harf + yanlış harekeleme
⁹¹⁵ كودرز	كودرز	Guderz	Guderrez	Gutierrez		yanlış harekeleme
⁹¹⁶ حلوان	حلوان	Ḥalvān	Ḥulvān	حلوان		yanlış harekeleme
⁹¹⁷ حنيه	خبیه	Ḥaniye	Ḥabiye	الخبیه ⁹¹⁸		yanlış harf
⁹¹⁹ خراطيس	خراطين	ḥarātīs	ḥarāṭīn	خراطين		yanlış harf
⁹²⁰ خريف	صريف	Ḥarīf	Ṣarīf	صريف ⁹²¹		yanlış harf
⁹²² خزان	خزار	Ḥazaz	Ḥazar	خزار		yanlış harf
⁹²³ خطه	خطه	ḥittā	ḥittā	خطه		yanlış harf
⁹²⁴ حدائت	حدائت	ḥidāṣet	ḥadāṣet	حدائت		yanlış harekeleme

⁹⁰⁶ (KİC, 134b/5)

⁹⁰⁷ (KİC, 36a/6, 38a/2)

⁹⁰⁸ (Gomara, 1556: 21)

⁹⁰⁹ (KİC, 100a/16)

⁹¹⁰ (Gomara, 1556: 199)

⁹¹¹ (KİC, 141a/9)

⁹¹² (Ramvsio, 1606: 132-133)

⁹¹³ (KİC, 52b/8)

⁹¹⁴ (Anghiera, 1534: 42)

⁹¹⁵ (KİC, 124b/12)

⁹¹⁶ (KİC, 74a/13)

⁹¹⁷ (KİC, 80a/8)

⁹¹⁸ (Mes'ūdī, Mürücü'z-Zeheb ve'l-Me'adinü'l- Cevher (2), 2005, s. 203)

⁹¹⁹ (KİC, 58a/1)

⁹²⁰ (KİC, 6b/1)

⁹²¹ (İbni'l-Verdī, 2008: 225)

⁹²² (KİC, 9a/6, 9a/16, 9b/8-9, 9b/13, 17b/3, 17b/4, 74b/11)

⁹²³ (KİC, 23b/3)

⁹²⁴ (KİC, 20b/12)

Metindeki İmla	Muhtemel Doğru İmla	Metin Çeviri Yazısı	Muhtemel Doğrunun Çeviri Yazısı	Orijinal Biçim	Muhtemel Hata Nedeni
استیپلیان ⁹²⁵	استقپلیان	Istapalyan	Istaḳpalapan	Iztacpalapan ⁹²⁶	eksik harf + yanlış harekeleme
اسپیری تو سانقو ⁹²⁷	اسپیری تو سانقو	İspirito Sanḳo	İspirito Santo	Spirito Santo ⁹²⁸	yanlış harf
ایشاله سنقو ⁹²⁹	ایشاله سنقو	İşalasetḳo	İşalasınḳo	Xalacınco ⁹³⁰	yanlış harf + yanlış harekeleme
ادهان ⁹³¹	ادهان	izihān	iddihān	ادهان	yanlış harekeleme
قبالوجه رو ⁹³²	قنالوجه رو	ḳabalocero	ḳanaloveccero	cagnuolo leggiero ⁹³³	yanlış harf + yanlış harekeleme
کابستان ⁹³⁴	کابستان	Kabestelan	Kabistlan	Chiauiztlan ⁹³⁵	yanlış harekeleme
قابو غز ⁹³⁶	قابو غر	Ḳabo Ğaz	Ḳabo Ğar	Punta Guera ⁹³⁷ di	yanlış harf
قابوي میله ⁹³⁸	قابو ملیه	Ḳaboymila	Ḳabomilya	Guabomiglia ⁹³⁹	yanlış harf + yanlış harekeleme
قلاوش تومقان ⁹⁴⁰	قلاوش تومقان	Ḳalavaştomḳan	Ḳılavoştomaḳan	Claoxtomaca ⁹⁴¹	yanlış harekeleme
کنپاقو ⁹⁴²	پنکاقو	Kanpāḳo	Panḳāḳo	Panquiaco ⁹⁴³	harflerin yer değişmesi

⁹²⁵ (KİC, 113a/12)

⁹²⁶ (Gomara, 1564: 99)

⁹²⁷ (KİC, 95a/13)

⁹²⁸ (Gomara, 1564: 222)

⁹²⁹ (KİC, 94a/9)

⁹³⁰ (Gomara, 1564: 174)

⁹³¹ (KİC, 60b/11)

⁹³² (KİC, 133a/13)

⁹³³ (Ouiedo, 1534: 27)

⁹³⁴ (KİC, 109a/7)

⁹³⁵ (Gomara, 1564: 53)

⁹³⁶ (KİC, 129b/12, 129b/13)

⁹³⁷ (Gomara, 1556: 186)

⁹³⁸ (KİC, 129b/3)

⁹³⁹ (Zarate, 1563: 71)

⁹⁴⁰ (KİC, 94a/8)

⁹⁴¹ (Gomara, 1564: 174)

⁹⁴² (KİC, 48b/5)

⁹⁴³ (Gomara, 1556: 56)

Metindeki İmla	Muhtemel Doğru İmla	Metin Yazısı	Çeviri	Muhtemel Doğrunun Çeviri Yazısı	Orijinal Biçim	Muhtemel Hata Nedeni
⁹⁴⁴ قارسى	قوسى	Qarsi		Qosa	[Giovanni della] Cosa ⁹⁴⁵	yanlış harf + yanlış harekeleme
⁹⁴⁶ قارتە	قارتە	Qarta		Qareta	Careta ⁹⁴⁷	yanlış harekeleme
⁹⁴⁸ قارتاق	قاناق	Qartaq		Qanak	Canec ⁹⁴⁹	artık harf+ yanlış harf
⁹⁵⁰ قشاملقه	قشاملقه	Qaşamlāqa		Qaşamalqa	Cassamalca ⁹⁵¹	göçüşme
⁹⁵² قواق	قواق	Qavaq		Qoak	Coaque ⁹⁵³	yanlış harekeleme
⁹⁵⁴ قواقوش	غواقونش	kavākoş		goaқonaş / govaқonaş	goaconax ⁹⁵⁵	eksik harf + yanlış harekeleme
⁹⁵⁶ قوببه	قوببه	Qavayba		Qoiba	Coiba ⁹⁵⁷	yanlış harekeleme
⁹⁵⁸ قولقان	قولقان	Qavlāqan		Qulvaқan	Culhuacan ⁹⁵⁹	göçüşme
⁹⁶⁰ قاوتيملان	قاوتيملان	Qavtimlan		Qavteymalan	Quahutemallan ⁹⁶¹	yanlış harekeleme
⁹⁶² قولقان	قولقان	Qavulqan		Qulvaқan	Culhuacan ⁹⁶³	göçüşme
⁹⁶⁴ كينقه	كينقه	Kenīqa		Kinqa	Cinca / Chinchā	yanlış harekeleme

⁹⁴⁴ (KİC, 92a/8)

⁹⁴⁵ (Gomara, 1556: 66)

⁹⁴⁶ (KİC, 49b/7)

⁹⁴⁷ (Gomara, 1556: 54)

⁹⁴⁸ (KİC, 98a/3)

⁹⁴⁹ (Gomara, 1564: 265)

⁹⁵⁰ (KİC, 123a/13)

⁹⁵¹ (Zarate, 1563: 58)

⁹⁵² (KİC, 106a/8)

⁹⁵³ (Zarate, 1563: 41)

⁹⁵⁴ (KİC, 43b/3)

⁹⁵⁵ (Gomara, 1556: 32)

⁹⁵⁶ (KİC, 48a/14)

⁹⁵⁷ (Gomara, 1556: 54)

⁹⁵⁸ (KİC, 100b/15)

⁹⁵⁹ (Gomara, 1556: 200)

⁹⁶⁰ (KİC, 96a/9, 100a/5)

⁹⁶¹ (Gomara, 1564: 232)

⁹⁶² (KİC, 101a/4)

⁹⁶³ (Gomara, 1556: 200)

⁹⁶⁴ (KİC, 127b/16)

Metindeki İmla	Muhtemel Doğru İmla	Metin Yazısı	Çeviri	Muhtemel Doğrunun Çeviri Yazısı	Orijinal Biçim	Muhtemel Hata Nedeni
⁹⁶⁵ کردیج	کردنج	Kerdīc		Kerdenc / Kerdebinc	کردیج / ⁹⁶⁶ کردبنج	yanlış harf + yanlış harekeleme
⁹⁶⁷ کسین سلہ	کنسین سلہ	Kesinsela		Kinsinsila	⁹⁶⁸ Cincicila / Chincicila	eksik harf + yanlış harekeleme
⁹⁶⁹ کرشتوفل	کرسٹوفل	Kriştavfal		Kristofal	Christophorus ⁹⁷⁰	yanlış harekeleme
⁹⁷¹ قیروان	قیروان	Ḳīrvān		Ḳayravān	⁹⁷² ق یروان	yanlış harekeleme
⁹⁷³ قوده ابن فورقاه	قوده ابن فورقاه	ḳoda inforfata		ḳoda inforḳata	coda inforcata ⁹⁷⁴	yanlış harf
⁹⁷⁵ قوداغوه	قوداغو	Ḳodaḡova		Ḳodaḡo	Codego ⁹⁷⁶	artık harf+ yanlış harekeleme
⁹⁷⁷ فونسقه	فونسقه	Ḳonosḳa		Fonseḳa	Fonseca ⁹⁷⁸	yanlış harf + yanlış harekeleme
⁹⁷⁹ قوردوریقه	قوروتقه	Ḳordoriḳa		Ḳoroteḳa	⁹⁸⁰ Ciorotega / Chorotega	artık harf+ yanlış harekeleme
⁹⁸¹ قرونی	قروندو	Ḳoroni		Ḳoronado	Coronado ⁹⁸²	eksik harf + yanlış harekeleme

⁹⁶⁵ (KİC, 134b/2)

⁹⁶⁶ (Aloys Sprenger, 1841: 346)

⁹⁶⁷ (KİC, 94b/6, 94b/12)

⁹⁶⁸ (Gomara, 1564: 220)

⁹⁶⁹ (KİC, 29a/7)

⁹⁷⁰ (Anglerii Mediolanensis, 1587: 1)

⁹⁷¹ (KİC, 74a/10)

⁹⁷² (El-Bekrī, 1992: 184)

⁹⁷³ (KİC, 137b/8)

⁹⁷⁴ (Ramvsio, 1606: 48)

⁹⁷⁵ (KİC, 92a/10)

⁹⁷⁶ (Gomara, 1556: 66)

⁹⁷⁷ (KİC, 99a/15)

⁹⁷⁸ (Gomara, 1556: 189). Metinde Gil Gonzales'in *Ḳonsoḳa* isminde bir kale bina ettiğinden bahsediliyorsa (*KİC* 99a/13-15) da Goodrich'in de dediği gibi (Goodrich, 1968: 450) *La Historia General Delle Indie Occidentali*'de (Gomara, 1556: 189) Gonzales'in böyle bir kale inşa ettiği kayıtlı değildir. Kaynak metinde Gonzales'in dört *karavela* inşa ettiğinden söz edilmektedir.

⁹⁷⁹ (KİC, 98b/16)

⁹⁸⁰ (Gomara, 1556: 189)

⁹⁸¹ (KİC, 101a/2)

⁹⁸² (Gomara, 1556: 200)

Metindeki İmla	Muhtemel Doğru İmla	Metin Yazısı	Çeviri	Muhtemel Doğrunun Çeviri Yazısı	Orijinal Biçim	Muhtemel Hata Nedeni
⁹⁸³ قمولیه	قمولیه	Qumolya		Qamulya	Ciamolla	
⁹⁸⁴ کورکه	کورکه	kurki		kurka	chiurcha ⁹⁸⁵	yanlış harekeleme
⁹⁸⁶ قوتنکلی	توقنتاک	Qutunkuli		Tuqintlek	Tuchintlec ⁹⁸⁷	eksik harf + yanlış harekeleme
⁹⁸⁸ لوقا	یوقا	luqa		yuqa	Iuca ⁹⁸⁹	yanlış harf
⁹⁹⁰ ماغونان	ماق تان	Mağunan		Mağtan / Mağtan	Mautan ⁹⁹¹ / Mactan	yanlış harf
⁹⁹² مانقلس	مانقلی	manqılıs		manqli	mangles ⁹⁹³ / mangli ⁹⁹⁴	eksik harf + yanlış harekeleme
⁹⁹⁵ مار غرتبه	مار غرتبه	Margortba		Margarita	Margarita ⁹⁹⁶	yanlış harf + yanlış harekeleme
⁹⁹⁷ مارنیون	مارنیون	Marniyon		Maranyon	Maragnone ⁹⁹⁸	yanlış harekeleme
⁹⁹⁹ مولوبانیه	مولوبانیه	Mavlobanba		Mullubanba	Mullubamba ¹⁰⁰⁰	yanlış harekeleme
¹⁰⁰¹ ماذره	مادره	Mazera		Madera	Madera ¹⁰⁰²	yanlış harf

⁹⁸³ (KİC, 96b/4)

⁹⁸⁴ (KİC, 133a/2)

⁹⁸⁵ (Ramvsio, 1606: 48)

⁹⁸⁶ (KİC, 121a/3)

⁹⁸⁷ (Gomara, 1564: 132)

⁹⁸⁸ (KİC, 44b/11)

⁹⁸⁹ (Ramvsio, 1606: 110). Burada müellif XVI. yy. İtalyanca imlada <I> olan harfi benzerliğinden dolayı <I> ile karıştırmış görünüyor. Nitekim Oviedo'nun *Summario de la Historia Generale y Natural de las Indias*'ının İtalyanca bir çevirisini ihtiva eden Anghera'nın çalışmasında sözcük *yuca* olarak geçmektedir (Oviedo, 1534: 8). İspanyolca ana metinlerde de *yuca* olarak geçmektedir.

⁹⁹⁰ (KİC, 60a/11)

⁹⁹¹ (Gomara, 1556: 89-9)

⁹⁹² (KİC, 105a/2)

⁹⁹³ (Zarate, 1555: 2)

⁹⁹⁴ (Zarate, 1563: 10)

⁹⁹⁵ (KİC, 57a/6)

⁹⁹⁶ (Gomara, 1556: 74)

⁹⁹⁷ (KİC, 91a/9, 91a/12, 124a/1, 124b/16, 130b/3)

⁹⁹⁸ (Gomara, 1556: 82)

⁹⁹⁹ (KİC, 124b/14)

¹⁰⁰⁰ (Gomara, 1556: 81)

¹⁰⁰¹ (KİC, 29a/15)

¹⁰⁰² (Gomara, 1556: 14)

Metindeki İmla	Muhtemel Doğru İmla	Metin Çeviri Yazısı	Muhtemel Doğrunun Çeviri Yazısı	Orijinal Biçim	Muhtemel Hata Nedeni
¹⁰⁰³ مرکان	مکران	Merkān	Mekrān	¹⁰⁰⁴ مکران	göçüşme
¹⁰⁰⁵ موندورز	هوندرز	Mondurz	Honduraz	Hondure ¹⁰⁰⁶ / Honduras ¹⁰⁰⁷	yanlış harf + yanlış harekeleme
¹⁰⁰⁸ موتوتب	موتوپه	Motevteb	Motupe	Motupe ¹⁰⁰⁹	eksik harf + yanlış harekeleme
¹⁰¹⁰ نمایش	مامیس	namayis	mamayis	mamais ¹⁰¹¹	yanlış harf
¹⁰¹² نتراش	نتراش	Natraş	Tatarraş	Tatarrax ¹⁰¹³	yanlış harf + yanlış harekeleme
¹⁰¹⁴ نوطس	نوطس	Navtıs	Noţus	نوطس	yanlış harekeleme
¹⁰¹⁵ نکه ری	تکه ری	negerey	tigeri	tigre ¹⁰¹⁶	yanlış harf + yanlış harekeleme
¹⁰¹⁷ نروی	نروی	Nervā	Nervi	Nerui ¹⁰¹⁸	yanlış harekeleme
¹⁰¹⁹ نومبردیوز	نومبرددیوز	Nonbır de Ryoż	Nombre Diyoz	nome di Dio ¹⁰²⁰ / nombre de Dios ¹⁰²¹	yanlış harf + yanlış harekeleme
¹⁰²² نوتلی	نوقتللی	notli	noğtli	nochtli	eksik harf

¹⁰⁰³ (KİC, 82a/14)

¹⁰⁰⁴ (Mes‘ūdī, Mürūcū’z-Zeheb ve’-l Me’ādinū’l- Cevher (1), 2005, s. 86)

¹⁰⁰⁵ (KİC, 130a/14)

¹⁰⁰⁶ (Gomara, 1556: 207)

¹⁰⁰⁷ (Gomara, 1554: 282)

¹⁰⁰⁸ (KİC, 106b/5)

¹⁰⁰⁹ (Zarate, 1563: 44)

¹⁰¹⁰ (KİC, 52b/3)

¹⁰¹¹ (Gomara, 1556: 63)

¹⁰¹² (KİC, 102a/13)

¹⁰¹³ (Gomara, 1556: 200)

¹⁰¹⁴ (KİC, 8b/12)

¹⁰¹⁵ (KİC, 131a/11)

¹⁰¹⁶ (Ramvsio, 1606: 45), (Ouiedo, 1534: 23)

¹⁰¹⁷ (KİC, 29a/6)

¹⁰¹⁸ (Gomara, 1556: 15)

¹⁰¹⁹ (KİC, 130a/15)

¹⁰²⁰ (Gomara, 1556: 207)

¹⁰²¹ (Gomara, 1554: 282)

¹⁰²² (KİC, 119b/9)

Metindeki İmla	Muhtemel Doğru İmla	Metin Yazısı	Çeviri	Muhtemel Doğrunun Çeviri Yazısı	Orijinal Biçim	Muhtemel Hata Nedeni
¹⁰²³ اونى	اوبى	oni		obi	hobi ¹⁰²⁴	yanlış harf
¹⁰²⁵ اوابو	اوبو	ovabo		obo	hobo	artık harf + yanlış harekeleme
¹⁰²⁶ اورليانه	اورليانه	Ovurliyanih		Oralyana / Orelyana	Oragliana ¹⁰²⁷ / Oregliana	yanlış harekeleme
¹⁰²⁸ پانقو	پونقا	Panço		Ponça	Ponca ¹⁰²⁹	göçüşme
¹⁰³⁰ پرو	پرو	Pervi		Peru	Peru ¹⁰³¹	yanlış harekeleme
¹⁰³² پيقوتى	پيقوتى	peykuti		piḳuti	picuti ¹⁰³³	yanlış harekeleme
¹⁰³⁴ صقلبه	صقلبه	Şaḳalibe		Şıḳiliye	¹⁰³⁵ صقلبيه	yanlış harf + yanlış harekeleme
¹⁰³⁶ سجوان و لوغه	سجوان د لوه	San Covan ve Luḡa		San Covan di Uluḡa	San Giouan di Vlua ¹⁰³⁷	eksik harf + yanlış harf
¹⁰³⁸ صندلان	نسندلان	Şandalan		Nesendelan	Necendelan ¹⁰³⁹	eksik harf
¹⁰⁴⁰ صانتو دمنقو	صانتو دمنغو	Şanto Damankō		Şanto Domingo	Sancti Dominici ¹⁰⁴¹	yanlış harf + yanlış harekeleme
¹⁰⁴² صانتو ومنقو	صانتو دمنغو	Şanto Vamankō		Şanto Domingo	San Dominico ¹⁰⁴³	yanlış harf + yanlış harekeleme

¹⁰²³ (KİC, 141a/2)

¹⁰²⁴ (Ouiedo, 1534: 45). Kelime *hobo* kelimesinin çoğul biçimidir.

¹⁰²⁵ (KİC, 52b/15)

¹⁰²⁶ (KİC, 91a/10)

¹⁰²⁷ (Gomara, 1556: 81)

¹⁰²⁸ (KİC, 49b/9)

¹⁰²⁹ (Gomara, 1556: 54)

¹⁰³⁰ (KİC, 125a/14)

¹⁰³¹ (Zarate, 1563: 128)

¹⁰³² (KİC, 138b/3)

¹⁰³³ (Anghiera, 1534: 34)

¹⁰³⁴ (KİC, 85b/3, 86a/6)

¹⁰³⁵ (Mes‘ūdī, Mürūcū’z-Zeheb ve’-l Me’ādinū’l- Cevher (1), 2005: 94)

¹⁰³⁶ (KİC, 97a/9)

¹⁰³⁷ (Gomara, 1564: 240)

¹⁰³⁸ (KİC, 96b/2)

¹⁰³⁹ (Gomara, 1564: 235)

¹⁰⁴⁰ (KİC, 40a/4)

¹⁰⁴¹ (Anglerii Mediolanensis, 1587: 48)

¹⁰⁴² (KİC, 99b/3, 130a/11)

¹⁰⁴³ (Gomara, 1556: 191)

Metindeki İmla	Muhtemel Doğru İmla	Metin Yazısı	Çeviri	Muhtemel Doğrunun Çeviri Yazısı	Orijinal Biçim	Muhtemel Hata Nedeni
¹⁰⁴⁴ صيف	صنف	Şayf		Şanf	ب ح ر ا ل ص د ن ف	yanlış harf
¹⁰⁴⁵ سبقير	سينيز	Sebkır / Sibkır		Sīnīz	¹⁰⁴⁶ سينيز	yanlış harf + yanlış harekeleme
¹⁰⁴⁷ سنتكلى	سنتلكو	Sentikli		Sentlikupak	Centliquipac ¹⁰⁴⁸	eksik harf + yanlış harf + yanlış harekeleme
¹⁰⁴⁹ سنتون	سنتنو	Senton		Senteno	Centeno ¹⁰⁵⁰	eksik harf + yanlış harekeleme
¹⁰⁵¹ سرمندو	سومندو	Sevmendev		Somondo[ko]	Somondoco ¹⁰⁵²	eksik harf + yanlış harekeleme
¹⁰⁵³ سيپوله	سيپوله	Seybola		Sibola	Cibola / Sivola ¹⁰⁵⁴	yanlış harekeleme
¹⁰⁵⁵ سيلاپوكه	سيلاپوله	Seylapuki/Siylapuka		Silapula		
¹⁰⁵⁶ صيمون	صيمور	Şımūn		Şaymūr	¹⁰⁵⁷ صيمور	yanlış harekeleme
¹⁰⁵⁸ سي قويق	سي قويق	Sıquvayk		Sıquviḳ / Sıquik	Cicuic ¹⁰⁵⁹	eksik harf + yanlış harekeleme
¹⁰⁶⁰ سمياط	سميساط	Simyāt		Sūmeysāt	¹⁰⁶¹ سميساط	eksik harf + yanlış harekeleme

¹⁰⁴⁴ (KİC, 134b/12)

¹⁰⁴⁵ (KİC, 73b/15)

¹⁰⁴⁶ (El-Bekrī, 1992: 184). Dipnotta «ل» ve «ن» nüshalarında <سبقين> olarak yazıldığı kayıtlıdır.

¹⁰⁴⁷ (KİC, 100b/2)

¹⁰⁴⁸ (Gomara, 1556: 199)

¹⁰⁴⁹ (KİC, 125b/8, 125b/10, 125b/13)

¹⁰⁵⁰ (Zarate, 1563: 271)

¹⁰⁵¹ (KİC, 46b/9)

¹⁰⁵² (Gomara, 1556: 69)

¹⁰⁵³ (KİC, 100b/13, 100b/13, 100b/16, 101a/12, 101a/17)

¹⁰⁵⁴ (Gomara, 1556: 199-200)

¹⁰⁵⁵ (KİC, 60a/11)

¹⁰⁵⁶ (KİC, 12a/2)

¹⁰⁵⁷ (Mes‘ūdī, Mürücü’z-Zeheb ve’-l Me’ādinü’l- Cevher (1), 2005, s. 116)

¹⁰⁵⁸ (KİC, 102a/12)

¹⁰⁵⁹ (Gomara, 1556: 201)

¹⁰⁶⁰ (KİC, 139b/4)

¹⁰⁶¹ (Mes‘ūdī, Mürücü’z-Zeheb ve’-l Me’ādinü’l- Cevher (1), 2005, s. 81)

Metindeki İmla	Muhtemel Doğru İmla	Metin Yazısı	Çeviri	Muhtemel Doğrunun Çeviri Yazısı	Orijinal Biçim	Muhtemel Hata Nedeni
¹⁰⁶² سنته	وسنته	Sinte	Visente	Vicente ¹⁰⁶³		eksik harf
¹⁰⁶⁴ سپانو	سبائو	Sipano / Sapano	Sibao	Cibau ¹⁰⁶⁵		yanlış harf + yanlış harekeleme
¹⁰⁶⁶ سوتوميوز	سوتوميور	Sotomyoz	Soto Mayor	Sotto Mayor ¹⁰⁶⁷		yanlış harf + yanlış harekeleme
¹⁰⁶⁸ شا ميكل	سنتا ميكل	Şa Meygel	Santa Mikel	Santo Michele ¹⁰⁶⁹		yanlış harf
¹⁰⁷⁰ شمويل	سنمغويل	Şamvīl	San Miguyel	Santo Michele ¹⁰⁷¹ / San Miguel ¹⁰⁷²		eksik harf + yanlış harf + yanlış harekeleme
¹⁰⁷³ شجر	شحر	Şecer	Şuħr	الشحر ¹⁰⁷⁴		yanlış harf + yanlış harekeleme
¹⁰⁷⁵ شتر	سنز	Şitr	Siniz	سنز ¹⁰⁷⁶		yanlış harf
¹⁰⁷⁷ تارول	ثاردله	tarul	sardele	sardelle ¹⁰⁷⁸		yanlış harf + yanlış harekeleme
¹⁰⁷⁹ تيغز	تيغز	Taygız / Tayguz	Tiguz	Tiguez ¹⁰⁸⁰ / Tigux		yanlış harekeleme

¹⁰⁶² (KİC, 88b/17)

¹⁰⁶³ (Gomara, 1556: 83)

¹⁰⁶⁴ (KİC, 38a/16)

¹⁰⁶⁵ (Anglerii Mediolanensis, 1587: 48)

¹⁰⁶⁶ (KİC, 89b/17)

¹⁰⁶⁷ (Gomara, 1556: 37)

¹⁰⁶⁸ (KİC, 56a/17, 106b/4, 128a/1, 130a/2)

¹⁰⁶⁹ (Gomara, 1556: 188)

¹⁰⁷⁰ (KİC, 50b/2)

¹⁰⁷¹ (Gomara, 1556: 58)

¹⁰⁷² (Gomara, 1554: 78)

¹⁰⁷³ (KİC, 12a/8)

¹⁰⁷⁴ (Mes'ūdī, Mürücu'z-Zeheb ve'l-Me'adinü'l-Cevher (1), 2005, s. 117)

¹⁰⁷⁵ (KİC, 82a/11)

¹⁰⁷⁶ KİC'de yer isminin Mürücu'z-Zeheb'in elimizde bulunan nüshasındaki ilgili metin parçasında bu yerin ismi geçmemektedir. Belki müellif farklı bir nüshadan alıntı yapmıştır. Bununla beraber aynı yerin ismi Mesâlik ve'l-Memâlik'de (El-Bekrî, 1992: 184) سبنز olarak geçmektedir.

¹⁰⁷⁷ (KİC, 138a/12)

¹⁰⁷⁸ (Anghiera, 1534: 33)

¹⁰⁷⁹ (KİC, 102a/3, 102a/10)

¹⁰⁸⁰ (Gomara, 1556: 200)

Metindeki İmla	Muhtemel Doğru İmla	Metin Yazısı	Çeviri	Muhtemel Doğrunun Çeviri Yazısı	Orijinal Biçim	Muhtemel Hata Nedeni
1081 ترپي	ترينتي	Teripi		Tirinita	Trinita ¹⁰⁸²	eksik harf + yanlış harekeleme
/ 1083 توله / 1084 توله	توله	Tevlā / Tevle		Tūle		yanlış harekeleme
1085 توتوناق	توتوناق	Toḡonāq		Totonāq	Totonac ¹⁰⁸⁶	yanlış harf
1087 توتوما	تومما	Tutuma		Tumanama	Tumanama ¹⁰⁸⁸	eksik harf
1089 اوماره	اومادون	Umara		Umabon	Humabon / Hamabar	
1090 وارطاني	وارطاتي	varṭani		varṭati	bardati ¹⁰⁹¹	yanlış harf
1092 واينه قاده	واينه قاوه	Vayna Qada		Vayna Qava	Guainacappa ¹⁰⁹³	yanlış harf
1094 وزنك	ورنك	Vazang		Varang	وزنك	yanlış harf
1095 بيانه	پنامه	Yapana		Panama	Panama	yanlış harf
1096 يتاق	تيق	Yetāq		Tiyāq	Tiac ¹⁰⁹⁷	göçüşme (?)
1098 يوند	يوند	Yuvend		Yund	يوند ¹⁰⁹⁹	yanlış harekeleme
1100 زاميني	رامني	Zāmeynī		Rāmī / Rāmnī / Rāminī	الرامني ¹¹⁰¹	eksik harf + yanlış harf + yanlış harekeleme

¹⁰⁸¹ (KİC, 40b/9)

¹⁰⁸² (Gomara, 1556: 80)

¹⁰⁸³ (KİC, 72b/6, 84b/7, 84b/9)

¹⁰⁸⁴ (KİC, 84b/3, 84a/14)

¹⁰⁸⁵ (KİC, 109a/6)

¹⁰⁸⁶ (Gomara, 1564: 53)

¹⁰⁸⁷ (KİC, 51a/12)

¹⁰⁸⁸ (Gomara, 1556: 60)

¹⁰⁸⁹ (KİC, 60a/7, 60a/8)

¹⁰⁹⁰ (KİC, 131b/11)

¹⁰⁹¹ (Ouiedo, 1534: 27)

¹⁰⁹² (KİC, 106b/10)

¹⁰⁹³ (Zarate, 1563: 35)

¹⁰⁹⁴ (KİC, 84b/10, 84b/12, 84b/13, 85a/2)

¹⁰⁹⁵ (KİC, 52a/7)

¹⁰⁹⁶ (KİC, 97b/12)

¹⁰⁹⁷ (Gomara, 1564: 265)

¹⁰⁹⁸ (KİC, 131a/7)

¹⁰⁹⁹ Bu coğrafi isim *golfo de las Yeguas*'ın (Gomara, 1556: 208) XVI. yüzyıl Batı Türkçesine çevirisidir. *Golfo de las Yeguas* "Kısıraklar Körfezi", *yund* "kısırak" (Clauson, 1972: 946).

¹¹⁰⁰ (KİC, 7b/7)

¹¹⁰¹ (El-Ḳazvīnī, 2006: 107)

2.2. SES BİLGİSİ

Ses bilgisi; insan dilinin seslerini, işlevlerini ve iletişim açısından taşıdıkları özellikleri göz önünde bulundurmaksızın salt fiziksel yönleriyle inceleyen daldır. Sesleri betimler, sınıflar ve çevriyazı yöntemleri geliştirir (İmer & Kocaman & Özsoy: 2011; 220).

Bu çalışmada sesleri evvela ünlü-ünsüz olarak iki başlığa ayırıp metinde görülen Türkçe ve yabancı kökenli sözlerde imla, harekeleme ve işaretlemelerin imkânlarına dayanarak tespit edilebilen ses olayları uygun alt başlıklarda incelenecektir.

2.2.1. Ünlüler

Metinde ünlüler başta dudak uyumu olmak üzere günümüzdeki kullanımlara bakarak önemli farklılıklar göstermektedir. Bu başlık altında ünlüler; dil uyumu, dudak uyumu, türeme, kısalma, düşme, değişme, çatışma, benzeşme, birleşme gibi ses olayları bakımından incelenecektir.

2.2.1.1. Dil Uyumu

Kalınlık-incelik uyumu veya ön ve arka ünlü uyumu olarak da bilinen dil uyumu, azınlık telaffuzları ve bazı yerel ağızlarda görülen küçük istisnalar dışında, Türkçenin en eski evrelerinden itibaren yazılı belgelerinden takip edilebilen sarsılmaz bir kanunudur. Bu uyum, Türkçe bir kelimenin ilk ünlüsünün kalın olması hâlinde bazı istisnalarıyla beraber -gelen eklerdeki ünlüler de dahil- takip eden tüm ünlülerin kalın olması ve aynı kuralın ince ünlüler için de geçerli olması durumudur. Zeynep Korkmaz'ın Talat Tekin'den aktardığına göre: “Orhun ve Yenisey yazıtlarında *t, n, s, ş* gibi diş ve dişeti ünsüzleri arasındaki *ı* ünlüsünün yer yer *i*'ye dönüştüğü görülüyor.” (Korkmaz, 2013: 46). Fakat bu inceltme örnekleri Eski Türkçede az sayıda görülmektedir. Eski Anadolu Türkçesinde ise dil uyumu çok kuvvetlidir (Korkmaz, 2013: 92). Arap harfli yazıda Türkçenin ön ve arka ünlüleri için ayrı işaretler kullanılmadığı için kuralın bu metindeki işlerliğinin tespiti zor görünüyor. Bununla beraber düzlük-yuvarlaklık uyumu konusunda metnin fazlasıyla Eski Anadolu Türkçesi etkisinde olmasından hareketle kalınlık-incelik uyumu konusunda da aynı etkinin devam edeceğini öngörüyoruz. *KİC*'de bu uyuma aykırı olarak, *yarınki* dışında, hiçbir Türkçe kelime görülmemiştir. Alıntı kelimelerde bu kuralın işletilmesi

genellikle beklenmese de bugün ağızlardaki örneklerden de hareketle Klasik Osmanlı Türkçesinin başlarında alıntı kelimelerin de hiç değilse bir bölümünün dil uyumuna tabi olacağını düşünüyoruz.

2.2.1.2. Dudak Uyumu

Düzlük-yuvarlaklık uyumu olarak da isimlendirilen dudak uyumu, Türkçenin en eski evrelerinden beri düzensiz olarak tarihî ve çağdaş Türk lehçelerinde bulunmakta ve genellikle bugünkü Türk yazı dillerinde bu uyuma uyulmadığı görülmektedir. Bu kurala en çok uyum sağlamış Türk yazı ve konuşma dilinin XVII. yy.dan itibaren Türkiye Türkçesi olduğu görülüyor. *KİC*'in yazıldığı Klasik Osmanlı Türkçesi dönemi ise dudak uyumu yönünden Eski Anadolu Türkçesi ile Çağdaş Türkiye Türkçesi arasında bir geçiş dönemi görünümü sunuyor. Dolayısıyla metinde taban ve eklerde çok sayıda düz ve yuvarlak ünlü taşıyan ikili biçim birim bulunmaktadır.

Batı Türkçesinin ilk yazılı evresi sayılan Eski Anadolu Türkçesinde yuvarlaklaşma eğilimi yüksektir. Öyle ki bu durum uyumsuzluklara neden olacak biçimde hem köklerde hem eklerde görülebilmektedir. Bunun yanında düzlük özelliğini geri kazanan veya iki biçimde de görülen örnekler de metinde yer almaktadır.

Eski Anadolu Türkçesinde düzlük-yuvarlaklık bakımından ünlü uyumuna ilişkin Faruk Kadri Timurtaş (Timurtaş, 205: 43-52) ve Ahmet Karadoğan'ın (Karadoğan, 2001) tespitleriyle birlikte *KİC* metnindeki örnekler şöyle sınıflanıp yorumlanabilir:

- A. Kelimelerde Yuvarlaklaşma
 - /-g/ ve /-ğ/ seslerinin düşmesi [*kapığ* > *kapu*, *şarığ* > *saru*, *ayığ* > *āyu*]¹¹⁰²],

¹¹⁰² *acı* ve *katı* kelimelerinde de /-g/ ve /-ğ/ düşmesi olmasına rağmen yuvarlaklaşma görülmemektedir.

- /b/, /m/, /p/ dudak ünsüzlerinin etkisi [*temir* > *demür*, *tapıg* > *tapu*, *kemik* > *gemük*],
- Eski Türkçeden beri daima yuvarlak ünlülü görülen yapım ekleri [{-*uğ*, -*ük*} > *delük*, *eksük*, *artuğ*; {-(*ğ*)*aru*, -(*g*)*erü*} > *içerü*, *ilerü*],
- Sebepsiz yuvarlaklaşmalar [*altun*, *berü*, *degül*, *gendü*, *karğu*, *karşu*, *yılduz*];
- B. Eklerde Yuvarlaklaşma [1. ET'den itibaren yuvarlak ünlülü olan ekler: {-*Up*}¹¹⁰³ (*bağlama zarf-fiil eki*) > *gelüp*, *alup*, {-*dUr*} (*ettirgen eylem eki*) > *erişdürül-*, *kazdur-*, {-*Ur*} (*Ettirgen eylem eki*) > *geçür-*, *yetür-*, {-*gür*} (*ettirgen eylem eki*) > *ergür-*, {-*sUn*, -*sUnlAr*} (*emir kipi kişi eki*) > *olsun*, *gitsünler*, {-*dUr*} (*bildirme eki*) > *acıdur*, *beddür*, {-*duğ*, -*dük*} (*sıfat-fiil eki*) > *olduğı*, *alduğları*, *étmedüğine*; 2. Ünlüsü EAT'de yuvarlaklaşan ekler: {-*(U)m*, -*(U)muz*} (*iyelik eki*) > *bedenüm*, *halkum*, *başumuz*, *memleketümüz*, {-*(U)ñ*, -*(U)ñUz*} (*iyelik eki*)¹¹⁰⁴ > *mābeynüñ*, *murāduñ*, *sefīnelerüñüz*, *nāmuñuz*, {-*Uñ*, -*nUñ*} (*tamlayan eki*, *ilgi eki*) > *edenlerüñ*, *olunmağüñ*, {-*lU*, -*sUz*} (*sıfat yapma ekleri*) > *altunlu*, *rāyılhalu*, *tuzsuz*, *kurbānsuz*, {-*dU*} (*görülen geçmiş zaman eki*)¹¹⁰⁵ > *söyledüm*, *buluşduk*, *gütdük*, *étdüñüz*, {-*(U)z*} (*1. çoğul kişi fiil çekim ve bildirme eki*) > *giderüz*, *göçerüz*, *rāmuz*, {-*Ur*} (*geniş zaman eki*)¹¹⁰⁶ > *girürlerdi*, *kılurdum*, *yaturlar*].
- C. Düz Ünlü Taşıyan Ekler [{-(*n*)*I*} (*yüklem durumu eki*) > *āğızını*, *kıṭ'alarını*, *altunı*, {-*I*, -*sI*} (*iyelik ekleri*)¹¹⁰⁷ > *culūdı*, *duḥūlını*, *burnı*, *kapusı*,

¹¹⁰³ Metinde daima <وب> kalıp imlasıyla yazılmıştır. Ayrıca bk. Metnin Çeviri Yazımında İzlenen Yöntem

¹¹⁰⁴ Metindeki *metā'ıñuz*, *haberıñüz* örneklerinde de yine 1. kişi iyelik eklerinde olduğu gibi ekin yardımcı ünlüsünün tabana uyum sürecinde olduğunu fakat ekin esas ünlüsünün yuvarlaklığını burada da koruduğunu görmekteyiz.

¹¹⁰⁵ Bu ek 1. ve 2. kişilerin ekleriyle çekime girdiğinde ünlüsü daima yuvarlak olmaktadır, 3. kişilerin çekiminde ise daima düz ünlülüdür.

¹¹⁰⁶ Metindeki örnekler ekin taban ünlüsüne uyum sürecine yeniden girdiğini göstermektedir. Ayrıca bk. Dipnot 1137

¹¹⁰⁷ Metinde yalnız *Hind-i Cedīd'üñ serdārıluğunu* örneğinde olmak üzere 3. teklik kişi iyelik eki

tolust, {-dI} (görülen geçmiş zaman eki)¹¹⁰⁸ > *buldı*, *indürdiler*, {-cI} (isimden isim yapma eki) > *balukcı*, *oyuncı*, {-(I)n} (dönüşlülük eki)¹¹⁰⁹ > *bulınurdu*, *görünür*, {-(I)l} (edilgenlik eki)¹¹¹⁰ > *çekilse*, *aşılmış*, {-mIş} (duyulan geçmiş zaman eki) > *süpürülmüş*, *örtülmüş*, *gelmiş*, *şararmış*, {-sIn} (2. tekil kişi fiil çekim ve bildirme ekleri) > *görürsin*, *bilmezsın*, *eğaksın*, {-sIz} (2. çoğul kişi fiil çekim eki ve bildirme ekleri) > *şanursız*, *kimlersiz*, {-lık, -lik} (isimden isim yapım eki)¹¹¹¹ > *yıllığı*, *yıllıktur*, *iplik*, {-IncA} (zarf-fiil eki) > *olunca*, *olunmayınca*, *varınca*, {-U} (zarf-fiil eki)¹¹¹² > *diyü*]

Timurtaş'ın Eski Anadolu Türkçesindeki yuvarlaklaşma için belirlediği bu

tabanın son ünlüsüne uyum göstermektedir. Fakat yine tabandaki aynı yapım ekinin ön ünlülü biçiminde geldiği *körlüğüne* örneğinde ise düz ünlü korunmuştur.

¹¹⁰⁸ Bk. Dipnot 282

¹¹⁰⁹ Metinde {-(I°)n} edilgen ve dönüşlü çatı eklerinin *bul-* ve *gör-* fiillerine geldiği ve geniş zaman ile çekimli olduğu, *ol-* fiilineyse hem geniş zaman hem de {-Up} zarf-fiil ekiyle birlikte gelmiş olduğu görülmektedir. Bu ekin *bul-* ve *gör-* fiillerinde yardımcı ünlüsünün tabanla uyum sürecine girerek *bulun-* ve *görün-* biçiminde yuvarlak ünlüsünün bulunduğu örnekler edilgen çatıda görülmektedir. Bu iki fiilde dönüşlü çatıda ise yalnızca düz yardımcı ünlü ile *bulın-* ve *görin-* biçiminde bulunmaktadır. Ancak *ol-* fiilinde *bul-* ve *gör-* fiillerinin aksine edilgen çatılı olduğu hâlde yardımcı ünlünün köke uyum sağlamadığı görülmektedir. Yani metindeki örneklere göre edilgen çatıda ekin yardımcı ünlüsü taban ünlüsüne uyum sürecinde ilerleme sağlamışken dönüşlü çatıda henüz bu süreç başlamamış görünüyor.

¹¹¹⁰ Timurtaş, bu ekin yardımcı ünlüsünü *EAT* için düz ünlülü olarak kaydetmiş olsa da bizim metnimizde yuvarlak ünlülü örnekleri bulunmaktadır. Bu da ekin yardımcı ünlüsünün dudak uyumu sürecinde olduğunu göstermektedir. Ayrıca bk. *Edilgen Fiil*

¹¹¹¹ Timurtaş bu eki de düz ünlülü ekler arasında saymıştır ancak yuvarlak ünlülü biçimlerinin de olduğunu dile getirmiştir. Bizim metnimizde yalnızca *yıllık*, -ğ, *bedkârlık* ve *iplik* örneklerinde ekin ünlüsü düzdür. *Yıl* kelimesi bu eki metinde 10 yerde düz ünlülü, 4 yerde yuvarlak ünlülü almıştır. Ek düz ünlülü biçimiyle yalnızca üç örnekte görülürken yuvarlak ünlü ile *yılluk*, *limanluk*, *serdarluk*, *abdârlük*, *altunluk*, *âşinâluk*, *dostluk*, *bârkeşlük*, *körlük*, *bîedeblük*, *günlük*, *pîrlük*, *serkeşlük* olmak üzere 13 örnekte görülmektedir. Bu da bize metnimizin bu ek hususunda yuvarlak ünlülü biçimden yana olduğunu fakat ekin dudak uyumu sürecinin de başladığını bildiriyor.

¹¹¹² Metindeki tek örneği *dé-* / *di-* fiiline gelmiş biçimdedir.

sebeplere bağılı örneklerin bir Klasik Osmanlı Türkçesi metni olan *KİC*'de de bulunduğı görölmektedir. Bu noktada daha önce de belirttiğimiz yazının telaffuzu baskıladığını ve imladaki kalıplaşmanın telaffuza uzun süre direndiğini de yeniden hatırlatmak icap ediyor. Yani Klasik Osmanlı Türkçesi için bu kalıp imlalar telaffuzda da böyle miydi net bir görüş ortaya koymak biraz zor olsa da imla bize bazı leksik ve morfolojik yapıların hâlâ daima yuvarlak ünlülü olduğunu bazılarının ise düzleşme / yeniden düzleşme sürecine girdiğini gösteriyor.

Yukarıda metindeki Türkçe biçim birimlerin dudak uyumu hususu incelendi. Bunun dışında bir de alıntı kelimelerin dudak uyumu sürecine sokulması meselesi vardır. Bu yuvarlaklaşmanın temel nedeni hem Arapça ve Farsça kelimelerde hem de (Amerika Yerli Dilleri) > (İspanyolca) > İtalyanca özel isimlerde dudak ünsüzlerinin önündeki veya arkasındaki düz ünlüyü yuvarlaklaşmaya zorlamasıdır. Metindeki bazı örnekleri şunlardır:

āsemān > *āsumān* // *miknet* > *müknet* // *mehīb* > *mühīb* // *vilādet* > *vülādet* // *milk* > *mülk* // *ğurbān* > *ğurbān* // *Fernan Mageglane* > *Furnan Muğalyan*

Yine bazı alıntı kelimelerde de yuvarlak ünlülerin düzleştiğı görölmektedir:

bürüz > *berüz* // *süfliye* > *sifliye* // *husūn* > *hasūn* // *nuşb* > *naşb* // *cuft* > *cift*

2.2.1.3. Ünlü Türemesi

Metinde Türkçe kelimelerde ünlü türemesi görölmedi bu ses olayı ancak alıntı kelimelerde görölmektedir.

Metinde çift ünsüz ile biten tek heceli çok sayıda Arapça ve Farsça kelimedede kelime sonundaki bu ünsüzler arasına hecenin ünlüsüne göre düz-dar ünlü veya yuvarlak-dar ünlü türemiştir. Metindeki örnekleri şunlardır:

peşim < *peşm* // *'aḳal* < *'aḳl* // *beyit* < *beyt* // *çeşim* < *çeşm* // *aşıl* < *aşl* // *baḥır*

< *baħr* // *şibir* < *şibr* // *şekil* < *şekl* // *şehir* < *şehr* // *şehar* < *şehr* // *sehel* < *sehl* // *rezim* < *rezm* // *naķış* < *naķş* // *ķuķur*¹¹¹³ < *ķutr* // *ķısım* < *ķısm* // *ķavım* < *ķavm*

Yunancadan alınmış bir kelimede de söz başında ünlü türemesi görülmektedir: *üsküf* < *skuphia*

Metinde Batılı kaynaklardan alınan bir iki yer adında da ünlü türemesi görülmektedir: *İşalasetķo*¹¹¹⁴ [ایشاله ستقو] < *Xalacinco* (Ø- > i-) // *İspirito Sanķo*¹¹¹⁵ [ت و ساند قواسد پری] < *Spirito Santo*

2.2.1.4. Ünlü Düşmesi / Hece Düşmesi

2.2.1.4.1. Türkçe Kelimelerde

Metinde ünlü düşmesi az sayıda da olsa görülmektedir. Timurtaş'a göre bunun nedeni Türkçenin orta hecelerin vurgusuz olmasıdır (Timurtaş, 2005: 56). Metinde son ünlüsü dar ünlü olan iki heceli Türkçe kelimelerde ünlü ile başlayan bir ek alma durumunda tabandaki son ünlünün düştüğü görülmektedir:

egin > *egnine* // *aķız* > *aķızında* // *burun* > *burnı* // *oķul* > *oķlını* // *eyit-* > *eydür*

ānuñ'çün kalıbında da aslı *ānuñ* (T. onun) + *üçün* (T. için, sebebiyle) olan yapıda bir ünlü düşmesi olayı gerçekleştiği ve yeni biçimiyle tekrar kalıplaştığı görülmektedir.

2.2.1.4.2. Arapça ve Farsça Kelimelerde

Metinde alıntı kelimelerin bazılarında söz ortasında ünlü düşmesi görülmektedir. Ancak bu örneklerin her iki biçiminin de metinde var olduklarını belirtmek gerekiyor:

¹¹¹³ Bu örnek bize yuvarlak ünlülü köklerde türeyen ünlünün de yuvarlak olduğunu gösteriyor.

¹¹¹⁴

¹¹¹⁵

esr < *es̄īr* // *āhr* < *āhīr* // *devrān* ~ *deverān* // *ṭayrān* ~ *ṭayarān* // *nāhye* < *nāhīye* // *rūzgār* < *rūzīgār* // *dārçinī* < *dār-ı çinī* // *ābrevān* < *āb-ı revān* // *arżhal* < *arż-ı hal* // *kāmıyāb* > *kāmyāb*¹¹¹⁶

2.2.1.4.3. (Amerika Yerli Dilleri) > (İspanyolca) > İtalyanca Kelimelerde

Batılı kaynaklardan alıntılanan çok sayıda özel isimde kelimenin başında, ortasında veya sonunda ünlü düşmesi ve hece düşmesi görülmektedir. Metindeki bazı örnekleri:

Ensiz [انسيز, انسيز] < *Enciso* → (-o > Ø) // *Pastiyan* [پاستيان] < *Sebastián* → (se- > Ø-) // *Ḳarta* [قارته] < *Careta* → (-e- > -Ø-) // *Senton* [سنتون] < *Centeno* → (-o > -Ø) // *Sevmendev* [سومندو] < *Somondoco* / *Sumindoco* / *Somendoco* → (-co > -Ø) // *Turcıl* [تورجيل] < *Trugillo* / *Trujillo* → (-o > Ø) // *Sinte* [سنته] < *Vicente* → (vi- > -Ø)

2.2.1.5. Ünlü Kısalması

Metinde bazı alıntı kelimelerde aslı uzun olan ünlülerin metindeki imlaya bakarak kısaldığı kanaatine varılmıştır. Az sayıda da olsa bu örneklerle rastlanmaktadır. Metindeki örnekleri şunlardır¹¹¹⁷:

biynī < *bīnī* // *āyine* < *āyīne* // *baḳıye* < *bāḳıye* // *gūzer* < *gūzār* // *zemen* < *zamān* // *şanduk* < *şandūk* // *şahra* < *şahrā* // *nevāhi* < *nevāhī* // *kile* < *kīle*

2.2.1.6. Ünlü Değişmesi

Metinde Türkçe, Arapça ve Farsça kelimelerde çok sayıda ünlü değişmesi görülmektedir. Aşağıda metindeki örnekleri verilmiştir. Bu örneklerin bazılarının her iki biçimi de metinde yer alabilmektedir. Ünlü değişmelerinin bazıları dudak uyumu ve ünlü benzeşmeleriyle de ilgilidir.

¹¹¹⁶ Bu örneklerin son beşi Farsçada bir tamlama olarak teşekkül etmiş, Türkçede ise hem tamlama biçimiyle hem de izafet kesresi düşürülmüş biçimiyle kalıp olarak kullanılmıştır. Diğerleri Arapça alıntılardır.

¹¹¹⁷ Metinde kelimelerin her iki biçimi de yer almaktadır.

2.2.1.6.1. Türkçe Kelimelerde

Metinde tek veya her iki ünlüyle de kullanılmış ünlü değişmesi görülen örnekler şunlardır¹¹¹⁸:

2.2.1.6.1.1. /a/ ~ /ı/

kat ~ kıt

2.2.1.6.1.2. /u/ > /a/

buğday > bağday

2.2.1.6.1.3. /u/ ~ /ı/

baluğ ~ balık // şaru ~ sarı // olun- ~ olın-

2.2.1.6.1.4. /ü/ ~ /i/

degül ~ degil¹¹¹⁹ // görin- ~ görün-

2.2.1.6.2. Arapça ve Farsça Kelimelerde

Metinde tek veya her iki ünlüyle de kullanılmış ünlü değişmesi görülen örnekler şunlardır:

2.2.1.6.2.1. /a/ > /ı/, /i/

hargāh > hırgāh // müşāḥabet ~ müşāḥibet

2.2.1.6.2.2. /a/ > /u/

garer > gurer // maḥabbet > muḥabbet

2.2.1.6.2.3. /e/ > /ı/, /i/

¹¹¹⁸ Her iki ünlü ile de görülen örnekler “~” ile diğerleri “>” ile işaretlenmiştir.

¹¹¹⁹ Metinde hem *degül* biçimi hem *degil* biçimi yer almaktadır. Birinci tekil kişi ek eylem birdirme ekiyle *degül*, üçüncü tekil kişiyle de *degil* kullanılmıştır. Metinde kelimenin diğer kişilerle çekimi yoktur. Geniş zaman dışında bir de ek eylemin üçüncü tekil kişi koşul çekiminde *degilse* olarak kullanımı söz konusudur.

beyz ~ bıyız // muhtemel > muhtemil // nāşāyeste > nāşāyiste // sefīd > sıfīd ~ sefīd // şemşīr > şimşīr // çenār > çınār // sennūr > sinnūr // terāş ~ tırāş // şekā ~ şikā // re‘āyā > ri‘āyā // pençe ~ pince // muḥālefet ~ muḥālifet // keft > kitf // miḥakk > meḥakk // minber ~ menber

2.2.1.6.2.4. /e/ > /ü/

tercemān ~ tercüman // mehīb ~ mühīb

2.2.1.6.2.5. /ı, /i/ > /a/

şıbg > şabg // şimāḥ > şamāḥ

2.2.1.6.2.6. /ı/ > /e/

rıf‘at ~ ref‘at // müte‘ayyin ~ müte‘ayyen

2.2.1.6.2.7. /ı/ > /u/

ğırbān > ğurbān // tezāyık ~ tezāyuk

2.2.1.6.2.8. /i/ > /e/

zibil ~ zebel // şehir ~ şehir // şıhan ~ şehan // müzlim ~ müzlem // mütekevvin ~ mütekevven // mekāmin ~ mekāmen // ma‘din ~ ma‘den

2.2.1.6.2.9. /i/ > /ü/

vilādet ~ vülādet // milk ~ mülk // miknet ~ müknet

2.2.1.6.2.10. /u/ > /a/

ḥusūn > ḥasūn // nuşb > naşb

2.2.1.6.2.11. /u/ > /i/

cuft > çift

2.2.1.6.2.12. /u/ > /ü/

musluk > müslük

2.2.1.6.2.13. /ü/ > /e/

bürüz > berüz // mühīb ~ mehīb

2.2.1.6.2.14. /ü/ > /i/

süfliye > *sifliye*

2.2.1.6.3. (Amerika Yerli Dilleri) > (İspanyolca) > İtalyanca Kelimelerde

Senton [سنتون] < Centeno → (-e- > -o-) // *Qortoz* [قورتوز] < Cortés → (-e- > -o-) // *Bakoroz* [بقوروز] < Pocorosa → (-a- < -o-) // *Bilāşqız* [بلاشقز] < Velázquez → (-e- > -i-) // *Cevan Peris* [جوان پريس] < Giouan Peres → (-o- > -e-, -e- > -i-) // *Covan Deyoz* [جوان ديوز] < Giovanni Diaz → (-e- > -i-, -a- > -o-) // *Çil Gonsalos* [چل غونسالوس] < Gilgonzalez → (-e- > -o-) // *Sabodqız* [سابودقز] < Zapotecas → (-a- > -i-) // *Misteqız* [مستقز] < Mixtecas / Mixtecatl → (-a- > -i-)

2.2.1.7. Ünlü Çatışması

Türkçe kelimelerde kural olarak iki ünlü sesin yan yana bulunmadığı bilinmektedir. Bununla beraber *KİC*'de iki ünlünün yan yana bulunması Arapça ve (Amerika Yerli Dilleri) > (İspanyolca) > İtalyanca alıntı sözlerde görülmektedir. Alıntı kelimelerde görülen bu çatışma durumunun bazen iki ünlü arasına bir /y/ veya /v/ türetme yoluyla giderildiği görülür: *tā'ife* > *tāyıfa*, *su'āl* > *suvāl* gibi. Bazen de özellikle yüksek zümrenin edebî ürünlerinde bu çatışmadan rahatsız olunmadığı ve durumun korunduğu görülür.

Metinde İtalyanca kaynaklardan alıntılanmış kişi ve yer adlarında da ünlü çatışması görülmektedir ancak müstensihin bu örnekleri yanlış harekelemeyeyle tanınmaz hâle getirdiğini de hatırlatmak gerekiyor: *Leon*, *Qavaq* (*Qoak*), *Cevan* (*Cuan*), *Sipano* (*Sibao*).

2.2.1.8. Ünlü Benzeşmesi

Metinde alıntı kelimelerde görülen bu ses olayı alıntı kelimeleri Türkçenin ünlü uyumlarına zorlamıştır. Bazen ilk hecedeki ünlü sonrakileri etkilerken (ilerleyici benzeşme) bazen de sonraki ünlülerin ilk hecedeki ünlüyü değişikliğe uğrattığı (gerileyici benzeşme) görülüyor.

2.2.1.8.1. İlerleyici Benzeşme

āyine > *āyna* // *Cortes* > *Qortoz* // *ādem* > *adam* // *bi'l-āhire* > *bi'l-āhare* // *hecā'* > *hece*

2.2.1.8.2. Gerileyici Benzeşme

Metinde bazı Arapça kelimelerde görülmektedir:

ḵinṭār > ḵanṭār // emmā > ammā ~ ama // miḵaşş > maḵaş // mülāyimet > mülāyemet // Endelūs > Endülūs

Metinde (Amerika Yerli Dilleri) > (İspanyolca) > İtalyanca yoluyla alıntılanan bazı yer adlarında da yuvarlak ünlülerin önlerindeki düz ünlüleri benzeşmeye zorladığı görülmektedir:

Bogata [بوغاتة] < Bogota // *Uskuntepek* [اسقون تپك] < *Izcuintepec* // *Tunuska* [تنوسقه] < *Tenesucha* // *Uskusan* [اسقوسان] < *Izcuçan* / *Izcuzan* // *Barbuṭa* [ب ا ر ب و ط ه] < *Bermuda* // *İslo Forto* [ف و ر ت و ا س ل و] < *İsla Fuerte*

2.2.1.9. Ünlü Birleşmesi / Hece Kaynaşması

Ünlü ile biten bir kelimededen sonra ünlü ile başlayan bir kelime veya ek geldiğinde ünlülerden birinin düşerek kelimelerin birleşmesi durumudur. Metinde tespit edilen örnekleri şunlardır:

ne + içün > niçün // ne + ise + ne > nesne // ne + ola > n'ola // bu + ile > böyle

İspanyolca > İtalyanca yoluyla alıntılanan bazı yer adlarında da bu hadise görülmektedir: *Bena Spransa* [ب ن ا س د پ ر ن س ه] < Buena Esperenza → (a+e > a) // *Debestalena* [د ب س ت ه ل ن ه] < La Pvn̄ta Deṣtahelena / Santa Elena → (a+e > a)

2.2.2. Ünsüzler

2.2.2.1. Ünsüz Uyumu ve Uyumsuzluğu

Metinde birkaç örnekte tespit ettiğimiz ünsüz uyumu, tonlu ünsüzler (*b, c, d, g, ğ, l, m, n, r, v, y, z*) ile tonsuz ünsüzlerin (*ç, f, h, k, p, s, ş, t, t̄*) yan yana

gelmemesidir. Ünsüz uyumsuzluğu da bunun tersi olan durumdur. Metinde Türkçe kelimelerde bazı eklerde ünsüz uyumu görülüyorken, yabancı asıllı sözlerdeyse kök içinde görülmektedir.

hancer > *hançer*¹¹²⁰ // *soldado* > *şoltad* // *vech* > *veçh* // *bardati* > *varfani* // *olduğa* > *olduğa* // *pence* > *pençe* // *Pedro* > *Betro*

2.2.2.2. Aykırılma

XVI. ve XVII. yy. Türkçesinin de işlendiği iki dilli sözlüklerde *aşçı* biçiminin görüldüğü (Ahterî, 2017), (Parigi, 2015), (Tulum, 2011) sözcük metnimizde *acşı* biçiminde bir aykırılma örneği sergilemektedir. Aslında *musluk* olması gereken kelime de metinde *müslük* biçiminde yer alarak bir başka aykırılma örneği göstermektedir.

Bazı özel isimlerde de aykırılma örneği sayabileceğimiz ses değişimleri gözlenmektedir: *Merkān* < *Mekrān* // *Kaşamlaka* < *Kaşamalğa* [Cassamalca] // *Panço* < *Ponğa* [Ponca] // *Kanpaço* < *Pankaço* [Panquiaco] // *Kavlağan* < *Kulvağan* [Culhuacan] // *Atabaliba* < *Atababila* [Atabaliba] // *Kesinsela* < *Kinsisila* [Cincicila / Chincicila]

2.2.2.3. Sızılma

Patlayıcı ünsüzlerin çeşitli sebeplerle sızıcı ünsüze dönüşmesidir. Metnimizde /k/ sesinin /h/ ve /ğ/ seslerine dönüştüğü örneklerle sınırlı kalmıştır.

2.2.2.3.1. /k/ > /h/

Bu ses değişimi Oğuz lehçesine dayalı Batı Türkçesi yazı dili için karakteristiktir. İslami dönem Türk yazı sistemlerinde birbirinin devamı niteliğindeki Karahanlı > Harezmi > Çağatay Türkçesi tarihî lehçelerinde sözün başında, ortasında veya sonunda fark etmeksizin bu ses değişimi görülebilmektedir. *EAT* dönemi

¹¹²⁰ Kelime *hancerlû* biçimiyle de metinde bulunmaktadır.

eserlerinde yaygın biçimde görülmektedir. Ancak *EAT* metinlerinde yaygın olarak fakat ikili biçimde görülen sızıcılaşma örneklerinin bir XVI. yüzyıl metni olan *KİC*'de yeniden eski biçimlerine döndüğü görülmektedir: *aḥıt-* > *aḫıt-* // *oḥ* > *ok* // *çoḥ* > *çok* // *yoḥ* > *yok* // *arḥa* > *arḫa* gibi. Metnimizde *EAT*'de sızıcılaşması görülüp de metinde bu özelliğini devam ettiren tek örnek bulunmaktadır: *aḫṣām* > *aḫṣam*.

2.2.2.3.2. /k/ > /ğ/

Bu ses değişimi metinde daha çok nöbetleşmeli olarak ve sınırlı sayıda kelimedede görülmektedir. *Bk. Bu çalışmada* 2.2.2.9.3 /k/ ~ /ğ/

2.2.2.4. Ünsüz Tonlulaşması (Sedalılaştırma) ve Yumuşama

Ünsüzlerin tonlulaşması boğumlanma sırasında, ciğerlerden gelen havaya ses tellerinin titreşerek ton vermesi, ünsüzlerin tonluluk kazanmasıdır (Korkmaz, 1992: 181). Yumuşama ise son sesinde tonsuz ünsüz bulunduran kelimelerin, ünlüyle başlayan bir ek aldıklarında tonlu duruma gelmeleridir (Korkmaz, 1992: 174).

2.2.2.4.1. Türkçe Kelimelerde

Metinde Türkçe kelimelerde eklenme sürecinde iki ünlü arasındaki tonsuz ünsüzden *ç*, *k*, *p*'nin tonlulaştıkları görülmektedir.¹¹²¹ /k/ > /g/ değişimi de muhakkak olmalıdır. Ancak bu iki ses de Arap harfli yazıda aynı harfle gösterildiği için hangisinin sedalılaşıp hangisinin sedalılaşımadığı kesin bilinemez. Osmanlı Türkçesinin mirasçısı olan Türkiye Türkçesinden hareketle bu durumun metinde de olması gerektiği öngörülüp *Metin* bölümünde iki ünlü arasında kalan /k/'leri /g/'ye dönüştürerek bu kurala uyduruldu: *felek* > *felege* // *gerek* > *geregince* // *köpük* > *köpügi* // *çekirdek* > *çekirdegi* gibi. Metindeki Türkçe yumuşama örnekleri:

ayaḫ > *ayağı* // *barmaḫ* > *barmağı* // *ḫocaḫ* > *ḫocağı* // *ḫoltuḫ* > *ḫoltuğı* // *ṣaḫaḫ* > *ṣaḫağı* // *ṭırnaḫ* > *ṭırnağı* // *ṭonat-* > *ṭonadup* // *ṭopraḫ* > *ṭoprağı* // *tavuk* >

¹¹²¹ Metinde iki ünlü arasında olup tonlulaşma göstermeyen örnekler de mevcuttur: *aḫar* // *çıḫar* // *ḫatında* // *āḫıdurlar* // *yatur* // *yeterler*.

tavuğı // yaprak > yaprağı // yıllık > yıllığı // limanluk > limanluğa // serdārluk > serdāluğunu // ét- > éder // git- > gider // tağıt- > tağıda // yüklet- > yükledüp // balık > balığa // şanduk > şanduga¹¹²² // giçe > gice¹¹²³ // ağaç > ağacı //dört > dördinci // eyit- > eydür

Türkçede süreksiz yumuşak ünsüzler (/b/, /c/, /d/, /g/) ile söz bitimi olmadığı genel kabul görür. Ancak bazı tarihî metinler bunun bazı istisnaları olduğunu gösteriyor: *ad, süd, and, od* vb. örnekler bunun delilidir. Metnimizde de bir ses olayı söz konusu olmaksızın ve Türkçe olduğu hâlde bu biçimde süreksiz yumuşak ünsüzle biten örnekler bulunmaktadır: *şarb, dib, tob, kolac, yoğurd, yab yab*. Bu durumu da bir tonlulaşma olarak kabul etmek gerekmektedir.

2.2.2.4.2. Arapça, Farsça ve Dile Yerleşmiş Batı Kökenli Kelimelerde

Bazı alıntı kelimelerde de tonlulaşma görülmüştür. Bu örneklerin hem tonlu ünsüzlü hem tonsuz ünsüzlü biçimlerinin metinde yer aldığını da belirtmek gerekiyor:

deriçe > derice // tārçinī > dārçinī // beççe > pecce // barça > barca // kepe > kebe

2.2.2.4.3. (Amerika Yerli Dilleri) > (İspanyolca) > İtalyanca Kelimelerde

- (p- > b-)

Bağoroz [بقروروز] < Pocorosa // Kabe [كابه] < Ciape // Betro [بترو] < Pedro // Buna [بونه] < Puna

- (-t- > -d-)

Guderz [گودرز] < Gutierrez // Şanda Fe [صندفه] < Santa Fe

¹¹²² Kelimenin *şanduk + a (yönelme eki)* biçiminde tonlulaşma göstermeyen biçimi de metinde yer almaktadır.

¹¹²³ Metinde hem *gice* biçimi hem de *giçe* biçimi bulunmaktadır.

2.2.2.5. Ünsüz Tonsuzlaşması

Ses tellerinin ciğerlerden gelen havayı titreştirmemesi ve ton vermemesi; ünsüzlerin boğumlanma sırasında titreşimlerini kaybederek tonsuzluk niteliği kazanması (Korkmaz, 1992: 151). Metinde bazı yabancı kişi ve yer adlarında görülmektedir:

Pastıyan [پاستیان] Sebastián (-b- > p-) // *Çil Gonsalos* [چل غونسالوس] < Gilgonzalez (<g->= /c/ > ç-) // *Barbuğa* [بارب وطة] < Bermuda (-d- > -t-) // *septe* < septe (-b- > p-)

2.2.2.6. Ünsüz Türemesi

Metinde görülen ünsüz türemelerinin bir kısmı ünlü çatışmasını [hiatus] gidermek için ortaya çıkmış görünüyor. Bu türemelerden bazılarının müellif tarafından bilinçli olarak gerçekleştirildiğini bir kısmının ise müstensih tarafından (Amerika Yerli Dilleri) > (İspanyolca) > İtalyanca kanalıyla alıntılanan kelimelerin asıllarına vakıf olamadığı için ortaya çıkarıldığını sanıyoruz. Ünlü çatışmasının yani iki ünlünün yan yana bulunmasının metinde tek örneği bulunmaktadır: *Leon*. Metinde görülen ünsüz türemelerinden bazıları şöyle:

Balboa > *Balbova* // *su'āl* > *suvāl*

Bununla beraber bazı örneklerin bilinçli bir ünsüz türemesi mi yoksa kelimelerin aslına vakıf olunmadığı için ortaya çıkmış birer imla hatası mı olduklarını tam kestirilemese de bu çalışmada imla hatası olarak verilen bazı örnekler de vardır:

Cevan < *Cuan* (İt. *Giovan*) // *Kavağ* < *Koak* (> İt. *Coaque*)

2.2.2.7. Ünsüz Düşmesi

Metinde ikiz ünsüzü bulunan bazı kelimelerin ikiz ünsüzlerinden birinin düşürüldüğü biçimler de görülmektedir:

ama ~ *ammā* // *hammām* ~ *hamām* // *sammūr* ~ *samur* // *beççe* ~ *beçe*

Metindeki bir örnekte de gırtlak ünsüzü olan /h/'nin düşürüldüğü görülüyor: *direm* ~ *dirhem*

Türkçe bazı örneklerde de ünsüz düşmesi görülüyor: *birle* > *bile* // *berk* > *bek*.

2.2.2.8. Ünsüz Tekleşmesi

Söz içinde yan yana bulunan aynı iki ünsüzün birinin imlada ve telaffuzda düşürülmesi durumudur. Metinde alıntı kelimelerde görülmektedir:

(Amerika Yerli Dilleri) > (İspanyolca) > İtalyanca kanalıyla alıntılanan bazı isimlerdeyse ikiz ünsüzlerin tekleştiği görülmektedir: *Guderz* [گودرز] < Gutierrez (-rr- > -r-) // *Natraş* [نتراش] < Tatarraz (-rr- > -r-)

Arapça ve Farsça kökenli şu kelimelerde de ünsüz tekleşmesi görülmektedir: *kürre* > *küre* // *ammā* > *ama* // *bākıyye* > *bākıye* // *bīhadd* > *bīhad* // *hārr* > *hār*

2.2.2.9. Ünsüz Nöbetleşmesi

Korkmaz'ın *ünsüz değişmesi* olarak adlandırdığı (Korkmaz, 1992: 162) bir ünsüzün yerini kendine yakın bir ünsüze bırakması durumudur. Ancak bu başlık altında her iki sesle de görülen örnekler incelenmiştir. Buradaki örneklerde sesler *nöbetleşe* kullanılmaktadır.

2.2.2.9.1. /b/ ~ /p/

Metinde bu ses olayına /b/ ~ /p/ ünsüzlerinin birbiri yerine kullanıldığı hem Türkçe hem alıntı örneklerde rastlanmaktadır.

bek ~ *pek* // *bes* ~ *pes* // *septe* ~ *sebte* // *beççe* ~ *pecce* // *gibi* ~ *kipi*

2.2.2.9.2. /g/ ~ /c/

Metindeki bir diğer nöbetleşme Farsça *gevher* ile bunun Arapçalaştırılmışı olan *cevher* kelimelerinin söz başı sesinde görülmektedir.

2.2.2.9.3. /k/ ~ /ğ/

Bu ses olayı az sayıda Türkçe söz sonlarında görülmektedir:

yok ~ *yog* // *çok* ~ *çoğ* // *yarak* ~ *yarağ* // *duzak* > *duzağ*

2.2.2.9.4. /p/ ~ /f/

Bu ses olayı sadece bir Farsça örnekte görülmüştür:

sipīd < *sefīd*

2.2.2.9.5. /c/ ~ /ç/

Bu ses olayı sadece bir Türkçe ve bir de Arapça örnekte görülmüştür:

veçh ~ *vech* // *nice* > *niçe*

2.2.2.9.6. /ʕ/ ~ /ğ/

zağferān < *zaʕferān*

2.2.2.10. Ünsüz Değişmesi

2.2.2.10.1. Arapça ve Farsça Kelimelerde

sifāriş < *sipāriş*

2.2.2.10.2. (Amerika Yerli Dilleri) > (İspanyolca) > İtalyanca Kelimelerde

Vāşķār [واشكار] < Guascar (-s- > -ş-) // *Kırıştavfal* [كرشتوفل] < Cristobal (-s- > -ş-) // *Pesarlō* [پسارلو] < Pizarro ~ Piçarro (-rr- > -rl-) // *Bılāşķız* [بلاشكز] < Velázquez (-z- > -ş-) // *Ķavrila* [قاوريله] < Cabrere (-r- > -l-) // *Teraşķalan* [تراش قلن] < Tlaxcala (-l- > -r-)

2.3. ŞEKİL BİLGİSİ

Şekil bilgisi bir dildeki kök ve ekleri, bunların birleşme yollarını, eklerin anlam ve görevlerini, dilin türetme ve çekim özelliklerini ve şekille ilgili diğer konuları inceleyen gramer dalıdır. (Korkmaz: 1992; 142).

Şekil bilgisi başlığı altında metindeki kelimeler kelime türleri (ad, sıfat, zamir, zarf, fiil, edat, bağlaç, ünlem), taban ve ek ilişkileri bakımından incelenmiştir.

2.3.1. Adlar

Adlar, evrendeki canlı cansız bütün varlıkları, insan tasavvurundaki somut ve soyut bütün kavramları, tek tek ya da tür olarak karşılayan sözlere (Korkmaz, 2009: 195). Metnimizde doğal olarak çok sayıda ve farklı kök dillerden gelen basit, türemiş ve birleşik yapı ad türünden kelime bulunmaktadır. Bu başlık altında metindeki adlar oluş, sayı, veriliş özellikleri; cinsiyet kategorisi, durum, ilgi, iyelik, yalınlık, türeme, birleşme, tamlamalar ve küçültme biçimleri bakımından incelenmiştir.

2.3.1.1. Adların Çeşitleri

Adlar zihnimizde karşılığı oldukları varlık, duygu ve kavramların var

oluşlarına göre soyut ve somut, sayılarına göre tekil ve çoğul, verilişlerine göre de özel ve cins adlar diye bazı sınıflara ayrılmaktadırlar.

2.3.1.1.1. Varlıkların Oluş Özelliğine Göre Adlar

Adları gösterdikleri varlıklara göre somut ve soyut olmak üzere iki sınıfta değerlendirebiliriz. Bunlardan somut olanlar duyu organlarıyla algılanabilen varlık âlemine ait, dış gerçekliği olan varlıkları; soyut olanlar ise duygu ve düşünce dünyasında olan, dış gerçekliği olmayıp zihinde biçimlenen veya kavranan varlıkları gösterir. Metinde her iki sınıftan adlar tabii olarak hayli çok sayıda bulunmaktadır.

ağ “ağ” // *bıçak* “bıçak” // *çeşm* “göz” // *halīc* “haliç” // *kol* “kol” // *kūh* “dağ” // *mismār* “çivi, mih” // *mūze* “çizme” // *tershāne* “tersane” // *yağ* “yağ” // *avāl* “ispermeçet balinası” // *vefū* “vefa” // *ahd* “ahit, söz” // *cehālet* “bilgisizlik” // *dād* “adalet” // *ḍalālet* “karanlık, sapkınlık” // *hirās* “korku” // *mülāyemet* “yumuşak huyluluk” // *tārīḥ* “tarih”

2.3.1.1.2. Varlıkların Sayılarına Göre Adlar

Varlıkların sayılarına göre adlar; *tekil*, *çoğul*, *topluluk* ve *topluluk çoğul* olarak sınıflanabilir. Bunlardan *tekil* olanlar anlam olarak tek bir varlığı karşılayan adlardır.

āhū “ceylan” // *buyori* “beori, tapır” // *ciriḳalḳı* “gerifalte, aksungur” // *ḥayye* “yılan” // *ṭas* “tas” metindeki bazı tekil ad örnekleridir.

Çoğul adlar, çalışmamızın ADLARDA SAYI alt başlığı altında ele alınmıştır.

Topluluk adları biçimce çoğulluk biçim birimine sahip olmamakla birlikte anlamca çoğulluk yüklenen adlardır. Bir de bunların çoğulu olan *topluluk çoğul adlar* vardır.

cerrār “savaş için donatılmış ordu” // *dīvān* “yüksek dereceli devlet adamlarından oluşmuş meclis” // *bölük* “askeri bir birim” // *gele* “hayvan sürüsü” // *ḥayl* “at sürüsü”; *ḥuyūl* “at sürüleri” // *ümem* “ümmetler” // *esbāblar* “elbiseler”

2.3.1.1.3. Varlıklara Verilişlerine Göre Adlar

Varlıklara verilişine göre adlar *özel ad* ve *cins ad* olarak ikiye ayrılmaktadır. *Özel ad*, bir varlığı benzerlerinden ayırt etmek için doğrudan o varlığa verilen addır. *Cins ad* ise benzer özellikler gösteren varlıklara topluca veya her birine diğerleriyle benzerlik ilişkisi gözetilerek ayrıca verilen addır.

Adires “Adriyatik Denizi”, *Meşiko* “Meksika”, *Ḳortoz* “(Hernan) Cortes” // *Ḳolon* “(Kristof) Kolomb” // *Avḳıyanus* “Atlas Okyanusu” // *Popoḳatebek* “Popocatepec Yanardağı” ; *belesān* “pelesenk ağacı” // *mayıs* “mısır” // *varṭani* “armadillo” // *yarasa* “yarasa” // *zencebīl* “zencefil”

2.3.1.2. Adlarda Sayı

Metinde Arapça ve Farsça kökenli adların yanı sıra Batı kaynaklı bazı adların da bu dillerdeki teklik-çoğulluk kurallarına göre yer aldıkları görülmüştür. Bu sebeple Türkçe adlarda ve alıntı adlarda sayı konusunu ayrı başlıklar altında değerlendirmek uygun olacaktır.

2.3.1.2.1. Türkçe Adlarda Sayı

Türkçede adların sayısı adın önüne kaç adet olduğunu belirtir sayı isminin getirilmesiyle veya sayı belirsiz ise belirsiz çokluk ifade eden sıfatlar yahut Türkçenin esas çokluk eki {-lar}’ın isme eklenmesiyle yapılır. Bu ek Arapça ve Farsça isimlere ve isim soyundan kelimelere de getirilmiştir. Sayısı bildirilen isimler çokluk eki almazlar ancak sayısı bildirilen isimlerin bir örnekte çokluk eki aldığı da görülmektedir:

günlükler // *ineklerüñ* // *māhīleri* // *beyāz ‘aseller* // *‘uṣḫūrcuḳlar* // *baraḳlar* // *yaşduḳlar* // *taḡlara* // *on āy* // *yigrimi ḳadem* // *otuz ‘aded tūṭiler*

2.3.1.2.2. Arapça Adlarda Sayı

Arapçada isimler ve masdarlar *müfred* (tekil), *tesniye* (ikil) ve *cem‘* (çoğul) olmak üzere üzere üç biçimde bulunur. Bu kelimelerden tekil olanlar Türkçe isim çokluk eki {-lar}’ı alarak çoğul yapılabilmektedir. Bazen Arapçada çoğul anlam taşımakla beraber Türkçede tekil anlam ile kullanılan kelimeler de Türkçenin isim çokluk ekini almaktadır. *Tesniye* denen ve bir varlığın sayısının iki olduğunu bildiren yapıdaki çoğulluklar ise metinde az sayıda kullanılmıştır.

2.3.1.2.2.1. Tesniye

Arapça tekil isimlerin ardına {-eyn} eki getirilerek yapılır. Metindeki az sayıda örnekleri şunlardır:

baḥreyn “iki deniz” // *ḳuṭbeyn* “iki kutup” // *nihāyeteyn* “iki uç” // *rub‘eyn* “iki çeyrek (küre)” // *ṣehreyn* “iki ay” // *ṭarafeyn* “iki taraf” // *Zü’l-Ḳarneyn*

“Zülkarneyn: İki Boynuzlu”

2.3.1.2.2.2. Cem‘

Arapçada çokluk yapmanın üç ana yolu bulunmaktadır. Bunlar; *cem‘-i müzekker sālīm* (kurallı eril çoğul), *cem‘-i müenneş sālīm* (kurallı dişil çoğul) ve *cem‘-i mükesser* (kuralsız çoğul). Bunlardan ilk ikisi Arapça tekil isimlere sırasıyla {-īn / -ūn} ve {-āt} eklerinin getirilmesiyle yapılır. Metindeki örneklerden bazıları şunlardır:

sinīn // müteḳaddimīn // müteahḫirīn // müsḫimīn // müfessirīn // aḳdamīn // ḫikāyāt // ḫayālāt // medārāt // mesāfāt

Üçüncü tip çoğul ise *ef‘āl*, *efā‘il*, *efa‘il*, *fa‘āle*, *fu‘ūl*, *ef‘ilā*, *ef‘ile*, *fu‘‘āl*, *fī‘āl*, *fu‘alā*, *fe‘ā‘il*, *fevā‘il*, *fevā‘il*, *fe‘ālil*, *fe‘ālīl*, *mefā‘il*, *mefā‘il*, *tefā‘il* gibi vezinlerle yapılır. Bu kısımdan Arapça çoğul isimlerin metinde onlarcasının olduğu görülmektedir. Metindeki örneklerden bazıları şunlardır:

esbāb // aḫlāḳ // esnāf // aḫbār // eṣcār // a‘ṣār // elvān // emvāc // evḳāt // enhār // evrāḳ // esāfil // ekābir // eḳālīm // ‘ulūm // burūc // tuyūr // aḡniyā // aḳmiṣe // küffār // cibāl // biḫār // diyār // bilād // ‘ulemā // ḳudemā // ḫükemā // sefā‘in // ‘acā‘ib // cezā‘ir // ḳavā‘id // cevānīb // levāzīm // defātir // ‘asākir // heyākil // besātīn // ṣeyāṭīn // meḳābir.

2.3.1.2.3. Farsça Adlarda Sayı

Farsçada da çoğulluk isimlere eklenen bazı eklerle yapılır. Canlı varlıkların adını çoğullaştırmak için {-ān / -gān}, cansız varlıkların adını çoğullaştırmak için {-hā} ekleri kullanılır. Metinde çok az sayıdaki örnekleri şunlardır:

aṣḫāb-ı dıraḫtān // dilīrān // mīvehā // ṣīrān // üstādān // zenān // murḡān

2.3.1.2.4. (Amerika Yerli Dilleri) > (İspanyolca) > İtalyanca Adlarda Sayı

Arapça bazı çoğul kelimelerin Türkçede tekil anlamı kullanılmasına benzer bir durum *KİC* metninde İtalyanca kaynaklardan alıntılanan bazı hayvan ve bitki adlarında da görülmektedir. Bu örnekleri şöyle gösterebiliriz:

<i>KİC</i> 'deki Biçim	İtalyanca Tekil Biçimi	İtalyanca Çoğul Biçimi
<i>oni</i> [أونی] ¹¹²⁴ [düzeltilmiş muhtemel imla ile: <i>obi</i>]	<hobo>, /obo/	<hobi>, /obi/
<i>negerey</i> [رى نه] [düzeltilmiş muhtemel imla ile: <i>tigeri</i>]	<tigre>, /tigre/	<tigri>, /tigri/
<i>ciriḳalkı</i> [قلى جرى] [düzeltilmiş muhtemel imla ile: <i>cirifalti</i>]	<grifalcho / girifalco / girfalco>, /gir(i)falko>, /girifalko/	<grifalchi>, /girifalki/

İtalyancadan alıntı *picuti* (gagalı) ve *bardati* (zırhlı) kelimeleri isimden sıfat yapılmış kelimeler olup çoğul değildirler¹¹²⁵.

manḳılıs ve *galipaves* ise İspanyolca metinlerde çoğul biçimli *magles* ve *galipavos* biçimlerinde İtalyanca metinlerde ise çoğul biçimli *mangli* ve *galipavi* biçimlerinde geçmektedir.

2.3.1.3. Adlarda Cinsiyet

Türkçe ve Farsça kelimelerde erillik veya dişillik gösteren özel bir biçim birim yoktur. Bu iki dilde kelimeler sadece anlamda erillik-dişillik özelliği taşıyabilir. Metinden bazı örnekler aşağıdadır:

oḡul “oğul” (eril) // *kız* “kız” (dişil) // *ḥātūn* “kadın” (dişil) // *peder* “baba” (eril) // *üştür-i māde* “dişi deve” (dişil) // *ḡulām* “oğlan, erkek hizmetçi” (eril) // *cāriye* “hizmetçi kız” (dişil)

Arapça kelimelerde ise erillik-dişillik olgusu canlılarda olduğu gibi

¹¹²⁴ *KİC*'de kelimenin tekil biçimi olan /obo/ (İt.) da *ovabo* ووابو (muhtemel doğru imlânın çeviri yazısı: *obo*) yanlış imlasıyla bulunmaktadır.

¹¹²⁵ Kelimelerle ilgili ayrıntılı bilgi için bk. *Yeni Dünya'dan Türkçeye Yansıyanlar*

cansızlarda da söz konusudur. Metinde bazı Arapça kelimelerin -özellikle Farsça kurallara göre kurulan tamlamalarda- dişillerinin kullanıldığı çok sayıda örnek görülmektedir. Bu kelimelerin bazıları da metnin çeşitli yerlerinde bazen eril bazen dişil kullanılmışlardır. Metindeki örneklerinden bazıları şöyle:

defâtir-i ‘atîkamuzda // seyyidesi // menâre ~ menâr // bahrıyye ~ bahrî // Diyâr-ı Mısrıyye ~ Diyâr-ı Mısır

Arapça sözcüklerin bir kısmının sıfat tamlamaları kurulurken dişil özellik taşıdığı ve böylece aynı kelimenin hem eril hem dişil biçimlerinin metinde yer aldığı görülmektedir.

‘acîbe ~ ‘acîb // ‘azbe ~ ‘azb // ‘azîme ~ ‘azîm // ba‘îde ~ ba‘îd // bâkıye ~ bâkî // câriye ~ cârî // cenûbiye ~ cenûb // dīvānıyye ~ dīvān // ġarbiyye ~ ġarbî // ġarîbe ~ ġarîb // ĥakîre ~ ĥakîr // ġarîbe ~ ġarîb // ĥârre ~ ĥârr // ĥazîziyye ~ ĥazîz // ħalîle ~ ħalîl //

2.3.1.4. Ad Çekimi

Ad çekimi, adların birbirleri veya fiiller ile olan ilişkisini belirleyen durum gösterme kavramını karşılamak üzere, belirli eklerle birleşerek aldıkları şekillerdir (Korkmaz, 2009: 266). Korkmaz’a göre adlar cümle içinde çevresindeki kelimelerle iki türlü ilişki içerisinde bulunurlar: birincisi diğer adlarla kurduğu ilgi ve iyelik ilişkisi diğeri de özellikle fiiller olmak üzere diğer cümle öğeleriyle kurdukları ilişki. Bunlardan birinci bağlantıyı ilgi ve iyelik ekleri ile kurarken diğeri ad durum ekleriyle kurmaktadır (Korkmaz, 2009: 266). Metinde bu eklerden bazıları günümüz Türkiye Türkçesinden ses birim ve biçim birim açısından farklılık arz etmektedir.

2.3.1.4.1. Çokluk Ekleri {-IAr}, [أَر]

Bu ekler yukarıda ADLARDA SAYI başlığı altında incelendiği için burada tekrar ele alınmayacak.

2.3.1.4.2. Durum Ekleri

Adlar dilde tek başlarına kullanıma çıkabilmektedirler ancak her zaman bu durumu koruyabilmelerine imkân yoktur. Adlar cümle içinde daha geniş kavramları ifade edebilmek için diğer dil birimleriyle ilişki içinde olmak zorundadır. Bu

işlevlerini yerine getirmek için bazı ekler alırlar ve buna *adın durumu* denmektedir. (Üstünova, 2007). Türkçede adın durumları için çeşitli adlandırmalar kullanılmıştır. Bu çalışmada *yalın durum*, *yönelme durumu*, *bulunma durumu*, *ayrılma durumu*, *yükleme durumu*, *eşitlik durumu*, *ilgi durumu* ve *vasıta durumu* olarak ele alınacaklardır.

2.3.1.4.2.1. Yalın Durum {-Ø}

Yalın durum, adın yüzey yapıda herhangi bir biçim birimle şekillendirilmeyip işlevsel özelliğini derin yapıda yüklendiği varsayılan bir durum özelliği gösterir. Bu nedenle ad soylu tüm sözcüklerin yüzey yapıda bir ek taşımadıklarında yalın durumda bulunduğu sanılır. Oysa Türkçede yüzey yapıda sıfır biçim birimle ad işletimine giren eksiz tamlayan durumu, eksiz belirtme durumu olduğu gibi ad soylu olup sıfat, zarf, edat, bağlaç ve ünlem görevini üstlenen dil birimlerine ad çekimine girme hakkı verilmemiştir. Yalın durum çekimine girme hakkı, yalnızca eylemle yapan / eden işlevi kuran ad ve zamirlere tanınmıştır (Üstünova, 2007). Dolayısıyla işletme eki almamış her ad veya ad soylu kelime yalın durumdadır değerlendirmesi yapılamaz. Bu açıklama doğrultusunda metinde yalın durumda kullanılan ad örnekleri şöyle:

*nevāhī-i mezbūrede **hurmā** çokdur // siz daḥı bunda gelemesiz*

2.3.1.4.2.2. Yönelme Durumu {-(y)A}, [-] ۛ(ۛ]

Eylemin kendisine yönelerek gerçekleştiği varlık, konum veya zamanı gösteren ad durumudur.

*ağıza **ḵonsa** sükker kipi ezilür // aḥşama dek ṭurup evlerine giderlerdi // yine deryāya düşerler // burūc-ı cenūbıyyeye hülūl etdükde*

2.3.1.4.2.3. Bulunma Durumu {-dA}, [ۛ]

Eylemin kendisinde gerçekleştiği varlık, konum veya zamanı gösteren ad durumudur.

*cehet-i cenūb**da** vāḡıl olurlar // ka‘r-ı deryā**da** ve sāḥil-i baḥr**da** emzürür // āteşḥāne**de** cem‘ olup // seḫ-ı cebel**de** bir muḥkem ḥışār var idi*

2.3.1.4.2.4. Ayrılma Durumu {-dAn}, [ۛ]

Çıkma durumu, uzaklaşma durumu olarak da adlandırılan bu ad durumu eylemin bir varlık, konum veya zamandan ayrılarak, uzaklaşarak gerçekleşmesi

durumunu arz eder.

Batı Türkçesi yazı dilinin başlangıç evrelerinde (XIII. yy) Orta Asya Türk Yazı Dili'nin de etkisiyle {-dIn} ve {-dAn} olarak iki biçim birimle karşımıza çıkan ayrılma durumu ekinin zamanla {-dAn} biçiminin yaygınlaştığı ve yazımının kalıplaştığı görülüyor. {-dIn} biçimine ise ancak arkaik bir biçim birim olarak nadiren rastlanıyor. Çalışmamızın konusu olan *KİC*'de ise bu ek, {-mAdIn} zarf-fiil yapma ekinde olumsuzluk ekiyle beraber kalıplaşmış görev değiştirici özelliğiyle karşımıza çıkıyor. Metinde ayrılma durumu örnekleri şöyle:

adamdan döner // şadefleri aḥcārden kal' édüp // pencereden içerü emîre söyledi // ol ḥāneden birine dahı geçer

2.3.1.4.2.5. Yükleme Durumu {- (n)I¹¹²⁶, -n¹¹²⁷, -Ø}, [نِ، نِ، نِ، نِ، نِ]

Geçişli fiil taşıyan bir cümlede fiilin doğrudan doğruya etkilediği yani fiildeki işlevin etki bakımından üzerine yüklendiği ismin içinde bulunduğu hâldir (Korkmaz: 1992; 175).

āgızını rūzgāra karşı feth eder // Motesavma'nuñ elini öpe // sizüñ haberiñüzØ aña īṣāl edeler // sizüñ eyü nāmuñuzØ gūş édüp // sizüñ ḥüsn-i ḥāluñuzu bildük // ılıcalara çok girüp gendüleriØ pāk tutarlardı. // vakti ki kavm[-ı] İspanyol Meşiķo'nuñ 'azametini ve kavmınuñ keşretin ve melikinüñ meḥābetin gördiler // deryādan cibālāsā 'anber kıt'alarını kaç' eder

2.3.1.4.2.6. Eşitlik Durumu {-cA}¹¹²⁸, [أَ]

İsimlerde ve isim soylu kelimelerde nitelik ve nicelik bakımından karşılaştırmaya dayanan eşitlik gösterme hâlidir (Korkmaz: 1992; 56).

ḳabāları ḳadlarınca āhū derisinden // murādlarınca // ḳā'ide-i mezkûre

¹¹²⁶ Bu ekin yalnızca 3. kişi iyelik ekinin ardından sonra *zamir n*'si ile kullanıldığı görülüyor.

¹¹²⁷ Bu ek iyelik eklerinden sonra gelmektedir.

¹¹²⁸ Ek, biçimsel olarak eşitlik durumu eki olsa da işlev olarak metinde *görelilik* anlamı yüklenmektedir.

muḳtaḏāsınca // anlaruñ ardınca varup // mertebesince ḳarār u ṣebāt bulmuşdur

2.3.1.4.2.7. İlgi Durumu {-Ø, -üm / -Uñ / -nUñ} [نْ, نْ, نْ]

İlgi ekleri de adların çevresindeki diğer kelimelerle ilişki içerisinde bulunmasını sağlayan çekim ekleridir. Diğer durum eklerinden farklı olarak adların fiillerle değil diğer adlarla ilişki kurmasını sağlamaktadır. Metindeki adların cümle içinde birbiriyle kurdukları geçici ilgi biçimlerinin küçük ses değişiklikleri dışında bugünkünden farklı olmadıkları görülmektedir.

İlgi durumu ad tamlamalarıyla ilişkili bir durumdur. Bilindiği gibi zamirlerde ad çekim eklerini alabilmekte ve ad tamlamalarının bir ögesi olarak bulunabilmektedirler. Zeynep Korkmaz da zamirlerin ilgi durumuyla ilgili şunları kaydetmektedir:

“Bilindiği gibi şahıs zamirlerinin ilgi durumu Eski Türkçede +Iñ, +nIñ biçimlerindedir: ben+iñ, men+iñ, sen+iñ, a+n+iñ, biz+iñ, biz+niñ, siz+iñ, siz+niñ, alar+nıñ gibi. Yalnız bu ek Eski Anadolu Türkçesine geçerken hem birinci şahıs iyelik ekinin etkisi altında son sesteki -ñ ünsüzü -m’ye dönüşmüş hem de ünlüsü yuvarlaklaşarak +üm biçimine girmiştir *ben + üm, biz + üm* gibi.” (Korkmaz, 2009: 408)

Korkmaz’ın bu açıklamaları XVI. yy.ın sonlarında yazılmış *KİC*’in metninde de görülmektedir.

itØ dişi toñuzØ dirisine // HindØ tavuğı demekle ma‘rūf olan murğ // benüm ḥazīnem ḳatı çokdur // baḥr-ı mezbūruñ şafāsı zamānlarında // ḥamse-i müteḥayyireññ ḥarekāt u sekenātında // bir furnuñ bir tarafından bir müslük peydā ederler

2.3.1.4.2.8. Vasıta Durumu $\{-(I)n^{1129}, -(y)IIA / -(y)IA, -IA, [نَ, يَ, يَ, يَ]\}$

İsmin belirttiği nesnenin vasıta olarak kullanıldığını, fiile vasıta olduğunu belirtmek için kullanılan hâl. Eski ve orta Türkçede + *in i* + *Un* ekiyle karşılanan bu hâl, bugün Türkiye Türkçesinde artık kalıplaşmış zarflar hâlinindedir. Bunun yerine *ile* edatı geçmiştir. Bu hâl *ile* edatı veya bunun ekleşmiş şekli olan + *IE* ekiyle karşılanır (Korkmaz: 1992; 165).

ba'zını tecfîf édüp ba'dezamânın şu ile ezüp içerler // der ü dīvārı serāser müzehheb kumāşlar-la örtülmiş // Atabābila'yı darb-ı dest-le getüreler // Baħr-ı Vazang ismi-yle meşhūrdur // āb-ı deryā-yıla şularlar // bi'l-āhare ceng-ile hışārı ālup // eḳālīm-i seb'anuñ niçe mevāzı'ı āb-ıla mestūr olmuşdur.

2.3.1.4.3. İyelik Ekleri

İsmin karşıladığı nesnenin bir şahsa veya nesneye ait olduğunu belirten çekim ekleridir (Korkmaz: 1992; 45). Metindeki iyelik ekleri günümüz Türkiye Türkçesindekilerden bazı ünlü değişimleri dışında aynıdır.

2.3.1.4.3.1. Birinci Tekil Kişi İyelik Eki $\{-(I^o)m\} [م, م]$

māderimūñ atası milki // milkime girdi // bedenümde // hālķumdan niçesini

2.3.1.4.3.2. İkinci Teklik Kişi İyelik Eki $\{-Uñ\} [ك]$

baħr ile senüñ mābeynūñ ne ḳadardur // senüñ daħı murāduñı görem // ḳavmuñı senüñ ḥayātuñ-la dilşād edeyin

2.3.1.4.3.3. Üçüncü Teklik Kişi İyelik Eki $\{-I, -sI\} [سي, سي]$

yüz ḳadar kimesne birinūñ sāyesinde hōş geçer // māderimūñ atası milki // anuñ aħbārını // anuñ deverānını

¹¹²⁹ Türkçenin en eski vasıta durumu eki $\{-(i)n\}$ 'dir. Hakaniye, Harezmi ve Eski Anadolu Türkçesinde *{ile, -IA}* ile birlikte varlığını devam ettirmiştir. Ancak Osmanlı Türkçesinde giderek kullanımdan düşmüştür (İpek, 2005). XVI. yüzyılın sonunda yazılmış *KİC* için arkaik (eskicil) olduğu söylenebilir.

2.3.1.4.3.4. Birinci Çokluk Kişi İyelik Eki $\{-(I^o)mUz\}$, [يَمُزْ, تُمُزْ, حُمُزْ]

varımuızı yolında bezl ederüz // ehl-i İslām ile cengimüz mütemādī olmışdur //
bizüm bir ‘azīm melikimüz vardır // emīrimüzün emri // sefīnelerimüze varup //
bizüm memleketümüzü // başumuzdan havf ederüz // nisvānumuzı esīr edüp //
dādumuzı alursa // Meşiko’ya kaşdumuz vardır

2.3.1.4.3.5. İkinci Çokluk Kişi İyelik Eki $\{-(I^o)ñUz\}$, [يُكُزْ, تُكُزْ, حُكُزْ]

sefīnelerüñüz ānuñ bārına taḥammül etmek // sizün haberiñüz aña işāl edeler //
metā‘iñuza rağbet eder // sizün eyü nāmuñuz gūş edüp // sizün ḥüsn-i ḥāluñuzı
bildük // emīrüñüz anlardan bizüm dādumuzı alursa

2.3.1.4.3.6. Üçüncü Çokluk Kişi İyelik Eki $\{-lArI\}$, [لَرِي]

māhiyetleri bilinmez ve kelāmıları fehm olunmaz // ḥuffāş mişāl perr ü bālları
vardur.

2.3.1.5. Adlarda Yapı

2.3.1.5.1. Yalın Adlar

Herhangi bir yapım eki almamış, anlamı veya türü değişmemiş tek bağımsız biçim birimden ibaret adlardır. Yalın adlar cümle içinde çekime girerler. Metinde çok sayıda ve değişik kök dillerden yalın adlar bulunmaktadır.

demür // üstür // vişne // milkime // sefīneler // saban // saçlarını // sağva

2.3.1.5.2. Adlarda Türeme

2.3.1.5.2.1. Türkçe Adlarda Türeme

Metinde Türkçe kelimeler yapım eklerinin isim ve fiil tabanlarına eklenmesiyle türetilmişlerdir. Ancak metinde özellikle Arapça kelimelerin çok tercih edilmiş olması Türkçe türemiş kelime örneğinin az olmasına neden olmuştur denebilir.

2.3.1.5.2.1.1. İsimden İsim Yapım Ekleri

Metinde görülen isimden isim yapım ekleri doğrudan isim görevinde kullanılan sözcükler türettikleri gibi sıfat, zarf görevinde kullanılan kelimeler de türetmişlerdir.

2.3.1.5.2.1.1.1. { + an}, [ئان]

yal(ı)m + an

2.3.1.5.2.1.1.2. { + ca}, [هَج]

ılı + ca

2.3.1.5.2.1.1.3. { + cı}, [جی]

baluk + cı // oyun + cı

2.3.1.5.2.1.1.4. { + cıl}, [یلچ]

tavşan + cıl

2.3.1.5.2.1.1.5. { + cuk}, [قُچ]

'uşfür + cuk

2.3.1.5.2.1.1.6. { + daş}, [اشند]

karın + daş // yol + daş

2.3.1.5.2.1.1.7. { + düz}, [دُز]

gün + düz

2.3.1.5.2.1.1.8. { + ek}, [ئک]

em + ek

2.3.1.5.2.1.1.9. { + erü}, [رُو]

iç + erü // il + erü

2.3.1.5.2.1.1.10. { + ı}, [ء]

ağır + ı

2.3.1.5.2.1.2. Fiilden İsim Yapım Ekleri

2.3.1.5.2.1.2.1. {-al + }, [عَال]

çat-al +

2.3.1.5.2.1.2.2. {-ğuş + , -c}, [عُج, عُج]

şor-ğuş +

2.3.1.5.2.1.2.3. {-I°m + }, [نم, م]

dil-im + // āt-um +

2.3.1.5.2.1.2.4. {-in + }, [ن]

aķ-in +

2.3.1.5.2.1.2.5. {-ındı + }, [نَدَى]

āķ-ındı +

2.3.1.5.2.1.2.6. {-k + / -aķ + / -ıķ, -I°k + }, [قُ / قُ / قُ / قُ]

ķuşa-ķ + // bıç-aķ + // sovu-ķ + // böl-ük + // dev(i)r-ik + // çınķra-ķ +

2.3.1.5.2.1.2.7. {-mA + }, [مَه]

ķavur-ma + // çevir-me +

2.3.1.5.2.1.2.8. {-maķ + / -mek + }, [مَقْ, مَك]

baş-maķ + // çaķ-maķ + // ek-mek + ~ et-mek // ye-mek +

2.3.1.5.2.1.2.9. {-men + }, [مَنْ]

degir-men +

2.3.1.5.2.1.2.10. {-miş + }, [مِش]

ye-miş +

2.3.1.5.2.1.2.11. {-mur + }, [مُور]

yağ-mur +

2.3.1.5.2.1.2.12. {-r + }, [ر]

beñze-r +

2.3.1.5.2.1.2.13. {-U + }, [ʃ]

tol-u + // köp(ü)r-ü + // tap-u +

2.3.1.5.2.2. Arapça ve Farsça Adlarda Türeme

Metindeki bazı Arapça ve Farsça kelimeler bu dillerin türetme kurallarına göre ve bu dillerde türetilip Türkçeye İslami dönemin başından itibaren peyderpey alınmışlardır. Bu adlar mekân, zaman, küçültme, kılıcı (fail), meslek adları ile yalın ve mastar (kılış ve isim-fiil) adları olarak karşımıza çıkıyor. Metindeki bazı örnekleri şöyle sıralanabilir:

maḥbaḥ // mebbe' // maḥla' // memlaḥa // bārīgāh // ḥurgāh // kārgāh // taḥtgāh // rīgistān // mevsim // vülādet // seḥar // ṣubḥ // mūrçe // bāğçe // derīce // bārkeṣ ~ ḥamāl // münādī // Ḥallāk // muḥakkık // putperest // sāzende // ṣunnā' // 'ummāl // murğ-ṣikārī // sibā' // ülfetkār // sāzende // imāret // serdārluḡ // ṣıyāğat // zerger // mellāḥ // baḥrī // baḥrī // naḡḡāṣ // keyfiyyet // terbiyyet ~ terbiyet // 'ubūdīyyet // kābılıyyet ~ kābılıyyet // kiber // cehālet // 'afv // 'aṣr // baṣṭ // berūz // bezl // cerḥ // da'vet // def' // deverān // ferāmūṣ // ḥalt // iḥṣā // icrā // ḡal' // men' // naḡt // naḡr // naḡz // ṣabb // saḡy // ṭabḡ // āmed // reft

2.3.1.5.2.3. Osmanlı Türkçesinde Türetilen Adlar

Mirasçısı olduğu Selçuklu Oğuz Türkçesi gibi Osmanlı Türkçesi de beslendiği kaynaklardan bünyesine aldığı yabancı kökenli kelimelerden yeni birleşimler meydana getirerek bu kelimeleri köken dilinin ana dili konuşurlarınca anlaşılamayacak biçimlere sokmuştur. Metindeki bazı örnekleri şunlardır:

'uṣḡurcuḡ “sinek kuşu (serçeğillerden bir kuş)” < Ar., *'uṣḡūr* “serçe” + T., + *cuḡ* “ad küçültme eki”, *semāsīmā* “gökyüzü” < Ar., *semā* “gök” + Ar., *sīmā* “yüz”, *'aduvṣikār* “düşman avlayıcı” < Ar., *'aduv* “düşman” + Far., *ṣikār* “av”, *mīrī* “1. devlet arazisi 2. beylik makamı” < *mīr* “bey” + Far., + *ī* “ + l^ok ekinin eş değerlisi olan Farsça addan ad yapım eki”

Bunların yanında *KİC*'de yer adlarından bazılarının Türkçeleştirildiğini görüyoruz. Metinde geçen Yeni Dünya'daki yer adlarının önemli bir kısmı yerli dillerdeki isimlerdir. Müellifin yerli dillerini bildiğine dair elimizde hiçbir somut veri bulunmuyor. Kaldı ki müellif bahsini ettiğimiz yerli dillerdeki isimleri İtalyan telaffuz ve imlasından hareketle metne almıştır. Müellifin kullandığı kaynak metinlerde

bulunan ve İspanyolların doğadan aktarma ve benzetme yollarıyla özel isim hâline getirip yer ismi olarak verdiği isimlerden bazıları Türkçeleştirilirken bazıları olduğu gibi alınmıştır. İspanyolların verdiği kişi isimlerinden aktarılmış yer isimleri doğal olarak olduğu gibi aktarılmıştır. Türkçeleştirilen yer adları için bk. 2.4.1 Türkçeye Çevirmede Görülenler ve Türkçeleştirme.

2.3.1.5.3. Birleşik Adlar

2.3.1.5.3.1. Türkçe Birleşik Adlar

Metindeki Türkçe birleşik adlar iki ismin birleşmesiyle yapıldığı gibi bir sıfat ve bir ismin birleşmesiyle de yapılmıştır:

baş barmağ // bölükbaşı // bal mûmı // beyâz ayu // Hind tavuğı // mışır buğdayı

2.3.1.5.3.2. Arapça ve Farsça Birleşik Adlar

Arapça ve Farsça birleşik adlar bu dillerde ad tamlaması biçiminde kurulmuş yapılardır. Bunun yanında bazı Farsça birleşik adların Türkçe birleşik adlar gibi kurulduğu da görülmektedir:

kaşabu's-sükker // riş-i tıyûr // gulâmpâre // lahmpâre // gülâb // hâkimu'l-vakt

Ad tamlaması biçiminde bulunan bazı tamlamalar izafet kesresinin düşürülmesiyle de birleşik kelime kimliği kazanmışlardır.

târçînî ~ târ-ı çînî // dârçînî ~ dâr-ı çînî // âbrevân ~ âb-ı revân

2.3.1.5.3.3. (Amerika Yerli Dilleri) > (İspanyolca) > İtalyanca Birleşik Adlar

(Amerika Yerli Dilleri) > (İspanyolca) > İtalyanca yoluyla alıntılanan bazı birleşik adlar da metinde görülmektedir. Bunlar kişi, hayvan ve yer adlarındandır. Metindeki bazı örnekleri:

ayonoğlı // koda inforfata // Kabo Ğaz // Verağruz

2.3.1.6. Ad Tamlamaları

Metinde doğal olarak çok sayıda ve Osmanlı Türkçesinin biçimsel özellikleri dolayısıyla farklı yapılarda isim tamlamaları kullanılmıştır. Metinde kullanılan isim tamlamalarının kahir ekseriyetle Farsça tamlama kurallarına göre yapıldığı

görülmektedir. Arapça isim tamlamalarının sayısı ise çok azdır. Türkçe kurallara göre kurulan tamlamaların sayısı da Farsça kurallara göre kurulan tamlamalardan azdır. Ancak Arapça tamlamalardan daha fazla olduğu anlaşılmaktadır.

2.3.1.6.1. Türkçe Kurallara Göre Kurulan Ad Tamlamaları

Türkçe ad tamlamaları iyelik eki almış bir tamlanan ve ona ilgi eki ile veya eksiz olarak bağlanmış bir tamlayıcıdan oluşur.

2.3.1.6.1.1. Belirtili Ad Tamlaması

Tamlayıcısının tamlanan ögeye ilgi eki alarak bağlanıp iki ad arasında geçici bir ilgi kurulan tamlamalardır. Metinden bazı örnekler şu şekildedir:

bu buhayrelerüñ her birinden // Zü'l-ıkarneyn'üñ nübüvvetinde

2.3.1.6.1.2. Belirtisiz Ad Tamlaması

Tamlayıcısının tamlanan ögeye ilgi eki almaksızın bağlanıp iki ad arasında bir ilgi kurulan tamlamalardır. Metinden bazı örnekler şu şekildedir:

bir limanø ağzında // tülü oğø atımı kadar olur

2.3.1.6.1.3. Zincirleme Ad Tamlaması

Ad tamlamalarının bir başka kuruluş biçimi olan bu tarz tamlamalar için Korkmaz şunları söylemektedir:

Zincirleme ad tamlaması bir ad tamlamasının başka bir adla oluşturduğu ikinci bir ad tamlamasıdır. Böylece, tamlayanı, tamlananı veya her ikisi de ad tamlaması biçiminde olan iç içe girmiş yeni bir tamlama türü ortaya çıkmaktadır. Her ne kadar gramerlerimizde ve terim sözlüklerinde bu türlü tamlamalar zincirleme ad tamlaması diye adlandırılmış ise de, bunlar aslında tamlama kalıbındaki bir kelime grubunun, bir birleşik adın başka bir ad veya ad tamlamasına tamlayan görevi ile bağlanmış olmasından ibarettir. (Korkmaz, 2009: 275).

Zeynep Korkmaz'ın bu açıklamaları dikkate değerdir. Metinden tespit edilen bazı örnekler şunlardır:

māderimüñ atasıø milki // cebel-i mezbūruñ evvelinüñ cānib-i mağribde vāqı' olan mebde'-i 'imāretiden bu'dı // her hānenüñ bābıø kırbında

Bu tarz ad tamlamalarında bazen tamlamayı oluşturan ögelerin birbirinden uzak düştükleri de olmaktadır:

cebel-i mezbūruñ evvelinüñ cānib-i mağribde vāqı' olan mebde'-i 'imāretiden bu'dı

2.3.1.6.2. Arapça Kurallara Göre Kurulan Ad Tamlamaları

Arapça ad tamlamaları önce tamlanan ve ardından onu tamlayıcı bir ögenin bileşiminden oluşur. Metindeki örneklerde tamlayıcı ögeler Arapça <ل> ön takısını alırlar. Bu belirlilik takısındaki <ل> yazılmakla beraber /l/ sesi eğer tamlayıcı şemsi harflerden biri ile başlıyorsa bu harfin ses karşılığıyla değiştirilir. Metinde az sayıda örneği bulunmaktadır:

Şāhibü'l-Ḥarīde // Kubbetü'l-Arz // beyzu'l-ḥamām // kaşabu's-sükker //

2.3.1.6.3. Farsça Kurallara Göre Kurulan Ad Tamlamaları

Farsça ad tamlamalarının öge dizimi de Arapçadaki gibidir. Ancak iki öge arasına belirlilik ön takısı yerine izafet kesresi /(y)I/ gelmektedir. Metinde hayli örneği bulunmaktadır. Bazıları şunlardır: *çeşme-i şubḥ-ı şādık // maşdar-ı nūr-ı cebīn // zor-ı bāzū // ḥorṭūm-ı fīl*

2.3.1.6.4. Ögelerinden Biri veya Tümü Farsça Kurallara Göre Yapılmış Türkçe Ad Tamlamaları

Metinde az sayıda örneği bulunan bir ad tamlaması biçimi de ögelerinden birinin veya her ikisinin Farsça ad tamlaması olup tamlayıcının Türkçe ilgi eki ve tamlananın da Türkçe iyelik eki aldığı bir tamlama biçimidir:

pādīşāh-ı 'ālempenāh ḥazretlerinüñ himmet-i 'ālīyyeleri // enhār-ı cāriyenüñ mecrāsında

2.3.1.7. Adlarda Küçültme

2.3.1.7.1. Türkçe Adlarda Küçültme

XVI. yy. metinlerinde Türkçe adlarda küçültme eki olarak sıklıkla görülen {-cigez / -cıgaz} eklerinin metinde hiç kullanılmadığı görülmektedir. {-caḳ / -cek - -cıḳ / -cik / -cuḳ / -cük} ekleriyle ise yalnızca şu örnekler tespit edilebilmiştir: *'uṣfūrcuḳlar, ısıcaḳla*

Adlarda küçültme *küçük* sıfatıyla kurulan tamlamayla da sağlanmış: *küçük amrūd kadar var idi*

2.3.1.7.2. Farsça Adlarda Küçültme

Metinde az sayıda Farsça küçültülmüş ad bulunmaktadır. Bunlar Farsça adlara

-îçe ve -çe eklerinin getirilmesiyle var edilmişlerdir. Metindeki örnekleri:

der “kapı” ~ *derîce* “kapıcık”, *mûr* “karınca” ~ *mûrçe* “küçük karınca”, *pā* “ayak” ~ *pāça* “hayvanların yemek için kesilmiş ayağı”, *bāğ* “bağ” ~ *bāğçe* “bahçe”

2.3.2. Sıfatlar

Türkiye Türkçesinde çok geniş bir yeri olan sıfatlar, adlardan önce gelerek onları niteleyen, nasıl olduklarını gösteren veya çeşitli yönlerden belirten sözlerdir (Korkmaz, 2009: 333). Metinde söz varlığına nispeten az sayıda sıfat bulunmaktadır. Bunlar kök dil itibariyle sırasıyla Arapça, Farsça ve Türkçe sıfatlardır. Bazıları farklı kök dillerden unsurların birleşimiyle kurulmuş, karışık kökenli sıfatlardır. Bu sıfatlar yapılarına göre de farklılık arz etmekte basit, türemiş ve birleşik yapıları olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

2.3.2.1. Sıfatların Çeşitleri

Sıfatlar işlevlerine göre niteleme sıfatları ve belirtme sıfatları olmak üzere iki ana grup altında incelenebilir.

2.3.2.1.1. Niteleme Sıfatları

Niteleme sıfatları, canlı ve cansız varlıkların renk, şekil, biçim, tat, koku, mesafe, huy, alışkanlık, yetenek, beceri gibi türlü dış ve iç özelliklerini bildiren sıfatlardır (Korkmaz, 2009; 361).

2.3.2.1.1.1. Karşılaştırma Sıfatları

Metindeki karşılaştırma sıfatları köken olarak Türkçe, Arapça ve Farsça biçiminde çeşitlilik göstermektedir.

2.3.2.1.1.1.1. Türkçe Karşılaştırma Sıfatları

XVI. yy. Türkçe metinlerde sıkça görülen karşılaştırma sıfatı yapım eki {-rak / -rek} ekinin metinde hiç kullanılmadığı görülmektedir. Nitelikçe karşılaştırma, sıfatları -den eki alan bir addan sonra getirmek ve sıfattan önce *dahı* derecelendirme zarfının getirilmesi yollarıyla yapılmıştır:

ķavā ‘id-ı hey’etden **çok** *ķā* ‘ide-i muḥakkıķ ve ‘ulemā’-i ḥikmetüñ kelāmını muşaddıķdur // cümleden **böyük** gördiler // leṭāfet ve neẓāfetde cümleden **müsellem** idi // çiçeği turunc çiçeği gibidür ammā rāyīḥası **dahı laṭīfdür**

2.3.2.1.1.1.2. Arapça Karşılaştırma Sıfatları

Metinde Türkçe karşılaştırma sıfatı hiç bulunmazken ve Farsça karşılaştırma sıfatı da bir iki örnekte görülürken Arapça 22 adet karşılaştırma sıfatı tespit edilmiştir:

a ‘ālī // aḥaff // aḥarr // aḥkar // ahlā // aḥsen // aḥall // aḥāṣī // aḥreb // aḥṣā // aṣḡar // aṭyeb // a ‘zam // eḥaḡ // ekber // elezz // enzeh // esāfīl // esfel // eṣbeh // eṣed // eṣher // evsa ‘ // ezyaḡ // ḥasnā

2.3.2.1.1.1.3. Farsça Karşılaştırma Sıfatları

Metindeki iki örneği bulunup sıfata -ter eklenmesiyle yapılmışlardır. Metindeki karşılaştırma sıfatları örnekleri: *bīṣter* “daha çok, daha fazla”, *berter* “daha iyi”

2.3.2.1.1.2. Sıfatlarda Berkitme

2.3.2.1.1.2.1. Berkitilmiş Türkçe Sıfatlar

Metinde sıfatların Türkçe biçime göre berkitilmesi *çok*, *igen*, *katı* gibi zarfların sıfatların önüne getirilmesiyle yapılandırılmıştır. Metindeki bazı örnekleri şöyledir:

çok beyāz mercānlar buldılar // çok dürlü ‘acāyīb seyr édüp döndiler // altun çokdur ammā igen şāf degildür // ma ‘z-ı deṣṭī katı bīḥad idi

2.3.2.1.1.2.2. Berkitilmiş Arapça Sıfatlar

Fiillerden çeşitli vezinlerle türetilen veya Arapça tamlama biçiminde kurulan bu sıfatlara *mübalağa sıfatları* da denmektedir. Metinde tespit edilen bazı örnekleri şu şekildedir:

ekrem // fāyīzu ‘l-vücūd // mu ‘azzam // müte ‘addid // müte ‘āl // nefīs // ṣedīdü ‘l-izṭırāb // ‘uḡmā // ṭūlā // ‘aḡīmü ‘l-emvāc // ‘aḡīmü ‘l-ḥaṭar

2.3.2.1.1.2.3. Berkitilmiş Farsça Sıfatlar

Farsça sıfatların berkitilmesi ise -gār / kār son ekleri, *pür-* ön eki veya *ḥaylī* zarfının bazı isimlerin ve sıfatların önüne getirilmesiyle yapılmışlardır. Metindeki örnekleri şunlardır:

zorgār // Perverdigār // bedkār // ülfetkār // pürbereket // pürdāḡ // pürencām // ḥaylī maḡīḡ

2.3.2.1.1.3. Sıfatlarda Küçültme

Metinde küçültme sıfatı örneğine rastlanmadı.

2.3.2.1.2. Belirtme Sıfatları

Belirtme sıfatları, niteleme sıfatlarından farklı olarak varlıkları niteleme değil belirtme işlevi yüklenmiş olan sıfatlardır. Bu işlev ya adları işaret etme, gösterme; ya sayısını, miktarını bildirme, ya sorma yahut da belirsizlik gösterme biçiminde karşılanır. Buna göre de belirtme sıfatları kendi içinde, işaret sıfatları (gösterme), sayı sıfatları, soru sıfatları ve belirsizlik sıfatları olmak üzere dört alt gruba ayrılır. (Korkmaz, 2009: 385)

Belirtme sıfatları adları gösterme, sayı, soru veya belirsizlik yönlerinden belirtmektedir. Metinde bu özellikli sıfatların Türkçe yanında Arapça ve Farsça olanları da gözlenmektedir.

2.3.2.1.2.1. Sayı Sıfatları

Sayı sıfatları, adları sayı gösterme yoluyla belirten sıfatlardır. Bu sıfatlar aslında birer sayı adı iseler de, adlar önünde artık tam bir sıfat görevi yüklenmişler, kalıcı birer sıfata dönüşmüşlerdir (Korkmaz, 2009: 387). Metinde bu sıfatlar fazlaca yer almaktadırlar. Türkçe sayıların yanı sıra Arapça ve Farsça sayı sıfatları da kullanılmıştır. Sayı sıfatları asıl sayma sayıları, sıralama sayıları, kesir sayıları, üleştirme sayıları olarak metinde yer almaktadırlar.

2.3.2.1.2.1.1. Türkçe Sayı Sıfatları

Türkçe temel sayılar yazılı belgelerden takip edilebildiğinden beri Tarihî ve Çağdaş Türk Lehçelerinde küçük ses ve imla değişiklikleri dışında hiç değişmemiştir. Metinde Türkçe sayılar; ona kadar olanlar, onun yüze kadar katları ve yüzün bine kadar katları ile aradaki sayılardan bazıları olarak yer almaktadır.

bir, iki, üç, dört, beş, altı, yedi, sekiz, tokuz, on, yigrimi, otuz, kırk, elli, yetmiş, seksen, toksan, yüz, biñ

Metindeki Türkçe asıl sayı sıfatları arasında en sıra dışı olanı *yigrimi*'dir. Bilindiği üzere bu sayı Tarihî Türkiye Türkçesi metinlerinde kalıplaşmış olarak *yigirmi*'dir. *KİC*'in metninde iki biçimde imla edilmiştir: *يُغْرِمِي* ve *يُغْرِيْمِي*. İkinci imlada <ر> ve <م> arasına gelen <ي> bize bu kelimeyi *yigrimi* olarak okumamızı söylüyor. Sayının *yigrimi* biçimine XVI. yy. Yahudi tüccarlarından Pietro Lupis Valentiano'nun tüccarlar için hazırlamış olduğu bir İtalyanca-Türkçe sözlükçe olan *Opera Nova de M. Pietro Lvpis Valentiano La qual insegna a parlare Turchesco*'da

da rastlanmaktadır (Yağmur, 2015).

Türkçe sayılar $\{-(I)ncI\}$ eklerini alarak sıralama anlamıyla metinde yer almışlardır. Sayı adı yalnızca yığılmiş iyelik ekleriyle de sıralama anlamı kazanabilmiştir:

on dördinci bābda, birisi tūfān-ı āb ile ki cümle-i hayvānāt helāk olmışdur ikincisi, gökden āteşler yağup (...) ve üçinci kerrede hilāf-ı mu'tād muhkem yeller esüp (...) // ve dördinci def'ada yigrimi beş yıl 'ālemi zulmet ihāta edüp (...) // yigriminci günde beş esir ve altmışıncı günde üç esir kurbān ederler // beşinci gün bir şehre geldiler

Ünsüzle biten sayı sıfatlarına $\{-Ar\}$, $/ı/$ ve $/i/$ ünlüleriyle biten sayı sıfatlarına ise $\{-şAr\}$ ekleri getirilerek de sayılara pay / üleşme anlamı verilip sıfat görevinde kullanılmaktadır: *birer, ikişer, üçer, elliser*.

Bunların yanında bir **buçuk** söz öbeğinde de metindeki tek örnek olarak kesir ifade eden Türkçe bir sıfat belirlenmiştir.

2.3.2.1.2.1.2. Arapça Sayı Sıfatları

Metinde Arapça sayma sayılarının yanı sıra sıralama sayıları ve *yarım, çeyrek* gibi kesir anlamlı sayılar da kullanılmıştır. Metindeki örneklerin hepsi Farsça kurallara göre kurulu tamlamaların bir ögesi olarak yer almaktadırlar. Metindeki bazı örnekleri:

hurūf-ı tis'a 'dokuz rakam' // iklīm-i seb'ada 'yedi iklimde' // burūc-ı işnā 'aşer 'on iki burç' // evvel-i mülūk-ı Hind // buhayre-i şānī // feleg-i şālisdür // iklīm-i rābi' // feleg-i hāmīs // iklīm-i sādis // semā-i sābi' // nışf-ı kīle // rub'-ı ma'mūr // rub'eyn-i şimālīyyenüñ // erbā'-ı bākıyyenüñ

2.3.2.1.2.1.3. Farsça Sayı Sıfatları

Metinde Farsça sayma sayılarının Türkçe sayılar gibi addan önce gelerek bir sıfat tamlaması kurduğu görülmektedir. Metinde yalnız birkaç örnekle sınırlı bir kullanım söz konusudur:

hezār şīrgīr “bin aslan avcısı (yiğit, cesur)” // *dü harf* “iki harf (‘kun’ emrine telmihen kef ve nun harfleri)” // *çār amūd* “dört sütun”

2.3.2.1.2.2. İşaret Sıfatları

İşaret sıfatları adları gösterme yoluyla belirtmektedir. Metinde Türkçe işaret sıfatları yanında az sayıda ve kullanım sıklığı nadir olmak üzere Arapça ve Farsça kökenli üç işaret sıfatı da görülmektedir.

2.3.2.1.2.2.1. Türkçe İşaret Sıfatları

Metindeki Türkçe işaret sıfatları: *bu*, *ol* ve *şu*'dur. Bunun yanında bazı edatlarla kurulu *bir vech-ile* ~ *bir vech ile* “öyle” ve *bu maḳūle* “böyle” kalıbında işaret sıfatları da görülmektedir:

İlāhāze 'l-ān bu diyārdan bir ferd āña ērmiş degil // Ve keṣṭi-yi ḥāṭır ol baḥrda lenger bıraḳdı // Lāyık degildür, bu maḳūle mesācid-i şerīfe ve ma'ābid-i laṭīfe kenā'is ola ve mezārāt-ı şuleḥā ve mesākin-i 'ulemā zibil ile ṭola // bir vech-ile müstaḥkem ēder ki beşer ḥayrān olur //

-deki ekinin kullanımıyla da işaret sıfatı elde edildiği görülür:

Pes, içindeki ḥayvānāt helāk olup esbābı naḳl ētdiler

2.3.2.1.2.2.2. Arapça ve Farsça İşaret Sıfatları

Metinde Arapça işaret olan *zālik*, *ma'aḳālik*, *ba'dezālik*, *kezālik* gibi kalıplarda bazı zarfların parçası olarak ;Farsça işaret sıfatlarından *īn* “bu” ve *ān* “şu” ise bazı birleşik zarfların bir parçası olarak veya doğrudan sıfat görevinde bulunmaktadır.

Ba'dezālik, lücce-i Baḥr-ı Ḥabeşī 'ye dāḥıl olup Cezi're-i Kük'e vāṣıl olur // Ma'aḳālik zübur-ı evvelī ḥ ve kütüb-i aḳdamı ḥ anlaruñ şerḥ ve beyānını kāfil degil // Kezālik ceḥet-i cenūbdan sefer ēden cānib-i şimāla güzēr ēder // ezīn sebeb dā'ıye-i sa'y ve ṭaleb yevmenfeyevmen müzdād olup // dereşnā-yı īn evḳāt // Deryā-yı Maḡaliyan ve 'acāyib-ı ān

2.3.2.1.2.3. Belgisiz Sıfatlar

Belirsizlik sıfatları, varlık ve nesnelerin sayı ve miktarını açık ve kesin olarak değil kabataslak, belirsiz olarak bildiren sıfatlardır. Yalın ya da birleşik yapıları olarak görülebilmektedirler (Korkmaz, 2009: 395). Metinde Türkçe asıllılar olduğu gibi Arapça ve Farsça asıllı olanları da bulunmaktadır. Metindeki bazı örnekleri:

āḥar // çok dürlü emākine istīlā eyledi // mīvehā-yı gūnāgūn // mir'āt ve mīnā

ve sūzen ve atlas **rengāreng** alup // nāgāh **bir** cezīre-i hāliyeye tūş oldılar // **bir dürlü** dıraht vardır // **bir kısım** eşcārda tevaṭṭun ederler // mīvesi **birkaç** nev'dur // ādemi ve **sāyır** hayvānı mecrūh ederler // **müte'addid** resenler ve rişteler peydā edüp // **ba'z** postları var idi ki miskāsā rāyīha-ı laṭīfesi var idi // kelleleri **katı** bekdür **degme** yaraḳ te'şīr eylemez // **kanḳı**¹¹³² hayvāna zaḥm ederse elbette helāk eder // süvār olup **niçe** mīl mesāfe giderdi // **cümle** kavmuñı berbād ederler // bir iklīmde **sāyır** nās sākinlerdür // **her ne** naḳışda isti'māl itseler ve kitābet dahı itseler bīnazīr olur // her birini **niçe ağır**ı altuna alup // **az** müddetde **Ḳanarya Cezīreleri**'ne geldi // cezīre-i mezbūrenüñ eṭrāfında eşdāf her senede bir kerre **mübālağa** toḥm dökerler

2.3.2.1.2.4. Soru Sıfatları

Metinde soru sıfatlarına tek bir örnek belirlenmiştir:

ne ṭāyīfasız ve kimlersiz?

2.3.2.2. Sıfatların Yapısı

Sıfatlar yapıları itibarıyla basit, türemiş ve birleşik olmak üzere üçe ayrılmaktadırlar.

Metinde görülen türemiş ve birleşik yapılı sıfatlar Türkçe, Arapça ve Farsçanın ayrı ayrı dil özelliklerine göre çeşitlilik gösteriyor.

2.3.2.2.1. Basit Sıfatlar

Yukarıda örnekleri verilen sıfatların pek çoğu basit yapıda sıfatlardır. Yani türetme eklerinden herhangi birini almamışlardır.

katı zor edüp **çok** nefs telef ederler // **az** müddetde **Ḳanarya Cezīreleri**'ne geldi // **bir** emr vèrdi // **bu** kışşalardan **katı** mesrūr ve şād olup // ol āb ile ḡasl eylese, fī'l-ḥāl ta'bı gider ve esgi ḥālına 'avdet eder.

¹¹³² *kanḳı*, her ne kadar soru sıfatı olsa da bu metinde geçtiği üç yerde de özne veya tümlecin belirtenindeki anlamı genişletmek için “her hangi” anlamında kullanılıp belirsizlik ifade etmektedir.

2.3.2.2.2. Türemiş Sıfatlar

Türkçe türemiş sıfatlar isimlere veya fiillere getirilen bazı yapım ekleriyle kurulmuş biçimde metinde yer almışlardır.

*ol diyāruñ halkınuñ elvānı **açık** şarudur // bir hayvān dahı vardır ki erneb **boy**lu ve kestāne **tüylü**dür // bir murğ vardır ki kazdan **böyük**dür // boğazında bir **böyük** torbası vardır // içinde **fatlu** suyu yokdur // ellerine bir **yanmış** ağacı alup // **sīm** ve **zerden düzülmüş** bıcaqlar // yolda **kalın** keştīnūñ aḥzına ‘āzim oldu // bir demde üç **yaşar** oğlanı bel‘ eder // ve seyr **etdügi** cezā’ir ve sevāhilden haber vērdi // sefīne tertīb **edecek** kudreti yoğ idi // ‘alāmeti budur ki **yarınki** gün rū-yı āfitāb mükedder (...) // yüz **yıllık** kışşadan haber vērürler // herkes haftada dört **altunluk** gümüş teslīm edüb*

Metindeki Arapça türemiş sıfatlar Arapça fiillerden türetilmiştir, Farsça türemiş sıfatlar ise hem isimlerden hem de fiillerden türetilebilmişlerdir. Arapça {-iyyun} ekiyle isimlerden türetilen sıfatlar ise metinde hiç bulunmamaktadır. Bunun yerine Arapça isimler Farsçadaki gibi isimlere gelen nispet -ī si ile sıfat yapılmıştır.

*levnleri **ābī** peşimleri **sincābī** idi // cibāl-ı mezbūrede **hudāyī** aşmalarda üzümner buldılar // ammā rīşleri emel-i merdüm-i **harīş**dan ekşerdür // **kıymetī** taşlardan ḥātemler taḳınurlardı // mücevher **hancerlū** ve **kıymetlū ḥātemlū** eşḥāş¹¹³³ gördiler // mīvesi telḥ ve **şūredür** // buḥayre-i mezbūrenūñ nısfı bir vech-ile **mālīḥ**dur // baḥr-ı **hevl-nākuñ** lüccine girüp // nevāḥī-i mezbūrede şebpereler ḳatı ‘aẓīm ve **zehr-nāk** olur // aşḥābı-la ceng edüp **zehrāmīz** oklar ātarlar // havāsı **mu‘tedil** ve **hemvār** // nebātı **vāfir** ve enhārı **bisyardur***

¹¹³³ Burada {-lū} eki önce **kıymetlū ḥātem** ‘değerli yüzük’ söz öbeğinde görev olarak **kıymet** adını sıfatlaştırıp tamlayan yapmış ardından bu söz öbeğinin tamlanan konumundaki isim ögesine -**ḥātem**- tekrar gelerek bu isim ögesini de sıfatlaştırıp **eşḥāş** isminin tamlayıcısı konumuna getirmiştir. Burada nadir karşılaşılan bir dil bilgisi yapısı görülüyor.

2.3.2.2.3. Birleşik Sıfatlar

Metinde birleşik sıfatları Türkçe + Türkçe, Arapça + Arapça, Arapça + Farsça, Farsça + Arapça veya Farsça + Farsça biçimlerinde yapılanmışlardır:

birḳac zevraḳa rāst geldiler // *şedā'id-i baḥr ile anuñ dahı ḥālı digergūn* // *b[i]r* taraḑda *ejder-şıfat* mārlar (...) terbiyet ederlerdi // *sefāyın-ı küffār-ı nekbet-şī'ār* // *dībāce-i kitābda* *zıkr-i cemīlleri* maştūr olan *pādışāh-ı 'ālempenāh* ḥazretlerinüñ himmet-i 'ālīyyeleri // *ehl-i Ḥıre'den* 'Abdu'l-Mesīḥ nām bir pīr-i *sālḥörde* ve *kārdīde* ile cem' oldı // *ḥōşbū* çiçekler // *ḥōşnevā* murğlar

Bazı birleşik sıfatlar ise her ikisi de ad oldukları hâlde sıfat görevinde kullanılmışlardır. Metinde yer alan bu tarz biçimsel yapılanmaların Türkçe {-IU} eki olarak sıfat özelliği kazanmış adlar gibi davrandıkları ve çoğul eki {-lAr} ile kullanıldıkları görülmüştür:

ḳavm-ı mezbūr dırāz ḳadlar idi // *ḳavmı beyāz ve yek çeşimler* idi

2.3.2.3. Sıfat Tamlaması

Sıfat tamlaması bir isim ve bu ismi nitelik, sayı, gösterme, soru veya belirsizlik yoluyla belirten bir sıfatın geçici ilişki kuracak biçimde birbirini tamlamasıdır. Bu tamlamaların bazen kalıcı ad oldukları da anlaşılmaktadır. Metinde hem Türkçe kurallara göre hem de Arapça ve Farsça kuralara göre kurulmuş sıfat tamlamaları bulunmaktadır.

2.3.2.3.1. Türkçe Sıfat Tamlaması

Türkçe sıfat tamlaması, tamlayıcı olarak sıfatın tamladığı addan önce gelerek oluşturduğu bir tamlama biçimidir.

Keyli Vilāyeti'nde düz yerler çokdur // *fī'l-ḥāl ta'bı gider* ve *esgi ḥālına* 'avdet eder // *ḳavmı eyü libāslar* geyerler

2.3.2.3.2. Arapça Sıfat Tamlaması

Arapça sıfat tamlamalarının çoğunun iki isimden meydana geldiği ancak cümle içinde isim tamlaması olarak değil sıfat tamlaması olarak kullanıldıkları görülüyor:

Ḥarīdetü'l-'Acāyib // *müsellese's-şekl* “üçgen biçimli” // *şedīdü'l-ıztırāb*

“şiddetli hareketlenme / dalgalanma” // ‘aẓīmū’l-emvāc “büyük dalgalar” // serī’u’l-helāk “hızlı biçimde yok edici” // ‘aẓīmū’l-ḥaṭar “çok tehlikeli, büyük tehlike barındıran” // muẓṭarību’l-ḥāl “durumu zor (olan)” // münkesiru’l-bāl “gönlü kırık” // vasaṭu’l-kāme “orta boylu” //

2.3.2.3.3. Farsça Sıfat Tamlaması

Farsça sıfat tamlamalarında da önce tamlanan öge olarak isim daha sonra tamlayıcı öge olarak sıfat gelmektedir. İkisinin arasına ise izafet kesresi denen -I gelir. Metindeki bazı örnekleri:

rūzgār-ı zorgāruñ // pençe-i pūrşikencesinden // dil-i şeydāya

2.3.2.3.4. Sıfat Tamlamasında Zincirleme

Metinde bir örneğini bulabildiğim bu tarz sıfat tamlamasında ise bir Türkçe bir sıfat tamlamasının sıfatı başka bir sıfatla nitelenmiştir:

mücevher ḥancerlū ve kıymetlū ḥātemlū eşḥāş gördiler

2.3.2.3.5. Sıfat Tamlamasında Ögelerin Yer Değiştirmesi

Türkçe kurallara göre kurulan sıfat tamlamalarında sıfat, ad olan ögeden önce gelir. Ancak bir örneklerde ögelerin yer değiştirdiği de görülebilmektedir.

mir’āt ve mīnā ve sūzen ve aṭlas rengāreng alub

2.3.3. Zamir

Zamirler adların yerlerini tutan, kişileri ve nesneleri temsil veya işaret ederek karşılayan bir gramer kategorisidir. Zamirler de adlar gibi çekim, çokluk ve iyelik ekleri alarak çekime girebilir ve tamlama kurabilirler (Korkmaz, 2009: 399-400). *Sercümle*, her kelimesiyle birleşik yapıli kurulan zamirler ile ḡayrı / ḡayrısı, ba’z / ba’zı, sāyırı, bāḡısı gibi iyelik eki alarak türetilen zamirler dışında tümü Türkçe kökenlidir.

2.3.3.1. Zamir Çeşitleri

2.3.3.1.1. Kişi Zamirleri

Metindeki Türkçe kişi zamirleri: *ben, sen, ol, biz, siz /sizler ve anlar*’dır. Bilindiği gibi zamirler de isim çekim eklerini alabilmektedirler. Kişi zamirleri isim çekim ekleri almış olarak metinde aşağıdaki tabloda gösterildiği şekillerde tespit

edilmiştir:

Yalın Durum	Yönelme Durumu	Bulunma Durumu	Ayrılma Durumu	Yükleme Durumu	Aracı Durumu	İlgi Durumu	Eşitlik Durumu
Ben	Baña	-	-	Beni	-	Benüm	-
Sen	Saña	-	-	Seni	-	Senüñ	-
Ol	Aña / Āña	Anda	Andan	Anı	-	Anuñ	-
Biz	Bize	Bizde	-	Bizi	-	Bizüm	-
Siz / Sizler	Size / Sizlere	-	Sizden / Sizlerden	Sizi	-	Sizüñ	-
Anlar	Anlar	Anlarda	Anlardan	Anları	-	Anlaruñ	-

Tablo 5 Kişi Zamirleri Tablosu

Zeynep Korkmaz'ın da ifade ettiği gibi Türkçe bükümlü olmayıp eklemeli bir dildir. Yani köklerde yapısal değişiklikler görülmez. Tekil birinci ve ikinci şahıs zamirlerinin yönelme durumunda görülen değişiklik de kökte gerçekleşen bir değişiklik olmayıp ancak ses bilgisiyle izahı olan bir durumdur. Tekil üçüncü kişi zamirinin yönelme durumundaki biçimi olan *aña*'dan benzeşme yoluyla *ben-ge* > *beñe* > *baña*, *sen-ge* > *señe* > *saña* seslerine gelişmiştir. Bunda /ñ/ sesinin ünlüleri kalınlaştırıcı etkisinin olduğu da yine Korkmaz tarafından ifade edilmiştir (Korkmaz, 2009: 400).

Ayrıca çoğul ikinci şahıs zamirinin *siz* biçimi yanında anlama güç katmak için {-lar} çokluk eki almış *sizler* biçimi de görülmektedir.

Üçüncü tekil kişi zamiri *ol* ise durum eklerini alırken *a* biçimine girmekte ve durum ekiyle arasına zamir n'si almaktadır.¹¹³⁴

2.3.3.1.2. İşaret Zamirleri

Metinde işaret zamirlerinden *bu*, *bunlar* ve *ol* tespit edilebilmiştir. *o* / *ol* ve *şu* / *şol* ile bunların çoğulları yalın hâlde metinde işaret zamiri olarak bulunmamaktadır. Yalnız *ol* işaret zamiri durum ekleri almış vaziyette *a*- biçiminde işaret zamiri olarak görülebilmektedir:

¹¹³⁴ Bu durum *bu* işaret zamirinde de görülmektedir.

siz daħı **bunda** gelemesiz // **bunlara** ‘ibādet fesād ve dālālet ve ‘ayn-ı şikā ve cehāletdür // gāh olur ba‘z-ı nās **anlar** ile mücāma‘at ederler // ħurūf-ı tis‘a **andan** müstahrecdür

Metinde *bu vech-ile* = böyle kalıbında kurulu işaret zamiri de görülmektedir:

şahş-ı mezbūr tā‘ife-i mezkūrenüñ ekşerini **bu vech-ile** helāk édüp bākīsı kuhūf ve cibāl ve mevāzı ‘-ı ba‘ideye intikāl étdiler

2.3.3.1.3. Belgisiz Zamirler

Zeynep Korkmaz belirsizlik zamirleri olarak adlandırdığı bu zamirlerin kişileri ve nesneleri belirsiz olarak temsil ettiklerini ve sayılarının az olduğunu kaydetmektedir (Korkmaz: 2009: 433). Bu zamirlerin Türkçe, Arapça ve Farsça olanlarının yanında karışık dilli olanlarının da var olduğu görülmektedir:

cezīre-i mezbūrede efrād-ı beşerden **kimesne** görmeyüp // bir dānesi **niçe kimesne** yiter // anlardan **bir kimesne** incitmeyeler // re‘āyādan **birisinüñ** üç ferzendi olsa birini ħıdmet için pādīşāhlarına vērürlerdi // **her biri** otuz ‘aded kimesnenüñ ta‘āmını yer // **ba‘zı** siyāh ve **ba‘zı** sefīd ve **ba‘zı** kibār ve **ba‘zı** şığārdur // **kimini** cenk ile ve **kimini** şulh ile alup // **sāyırı** emān isteyüp şulh étdiler // on nev‘ cem‘ olur ammā **ķamusı** ħāmızdur // māl ve metā‘dan çok **nesne** bulmayup // **cümlesinüñ** zāhırı aħđar olup // **her ne** isterseñüz āluñ // **her kim** zülāl-ı selsebīl mişālından nūş éde // **her kimesne**ye zārarı yokdur

2.3.3.1.4. Dönüşlülük Zamirleri

Metinde geçen dönüşlülük zamiri *gendü*’dür. Metinde yalnızca 3. teklik ve 3. çokluk kişiler için kullanılan örnekleri bulunmaktadır. 3. teklik kişi hem bu zamirin iyelik eki almış biçimi hem de yalın biçimi ile karşımıza çıkmaktadır. 3. çokluk kişi ise iyelik eki olan {-lArI} ekini değil çoğul eki {-ler}’i almış olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu zamirin 3. çokluk kişiyi karşılayanı bir örnekte yükleme durumuna girerek görülmektedir. Metindeki örnekleri şu şekildedir:

gendü, gendüler, gendüleri, gendüsi, gendüye, gendüyi

2.3.3.1.5. Bağlama Zamiri

Zeynep Korkmaz bağlama zamiri için: “Bir kelimeyi bir kelime grubunu veya bir cümleyi başka bir kelimeye, kelime grubuna veya cümleye bağlayan ve aynı

zamanda, içinde “zamir” anlam ve işlevini de bulunduran bir zamir türüdür.” der ve Türkiye Türkçesinde bu işlev için Farsçadan alınmış olan ki zamiri kullanıldığı bilgisini ilave eder (Korkmaz, 2009: 449).

Mertol Tulum da *ilinti zamiri* olarak adlandırdığı bu zamir için Osmanlı Türkçesinde işleyiş bakımından eş değerde bulunan Türkçe ‘*kim*’ ve Farsça ‘*ki*’ zamirlerinin tarihî süreçte aynı zaman diliminde yan yana ve her ikisi de zamir ve bağlam olacak biçimde kullanıldığını dile getirmiştir (Tulum, 2014). Metnimizde ise bunlardan yalnızca Farsça olan ‘*ki*’nin kullanıldığı görülmektedir.

Bağlama zamirleri daha çok adları, kendilerinde olan veya onlara yüklenen bir nitelikle ilişkilendirerek onları bir vasfıyla belirginleştirme aracı olurlar (Tulum, 2014).

(...) *bakam ki mīvesi şekl-i ħarnūb ve ta‘mı ‘alḳamdur, bīnihāyedür.* ‘(...) meyvesi keçiboynuzu şeklinde ve tadı acı olan bakam ağacı çok fazla sayıdadır.’

Ānuñ dahı içinden bir çekirdek gibi nesne çıkar ki lubbı katı mürredür. ‘Onun da içinden içi çok acı bir çekirdek çıkar.’

‘*ki*’ bağlam olarak kullanıldığında aralarında niteliksiz ve doğrudan bir ilişki bulunan iki cümleyi bir anlam katmaksızın birbirine bağlar (Tulum, 2014).

Murğ-ı mezbūr āşiyānesin şāfī penbeden düzüp bir vech-ile müstaḥkem eder ki beşer ḫayrān olur. ‘Bahsedilen kuş, yuvasını saf pamuktan yapıp insanı hayran bırakacak / insanın hayran olacağı bir sağlamlığa kavuşturur.’

2.3.3.1.6. Soru Zamirleri

Soru zamirleri, canlı ve cansız varlıkları soru yoluyla temsil eden zamirlerdir (Korkmaz: 2009: 441). Metinde soru zamirlerinden *ne* ve *kim* tespit edilebilmiştir:

kimler olup murādları ne idüğini i lām eyledi // ne tayıfasız ve *kimlersiz* // her gün evvel *neye* rāst gelür ise ol gün aña ‘ibādet ederler // *ne yerde* ḫāşıl ve mekân-ı mezbūra ne sebebdan vāşıl olmuşdur.

2.3.3.2. Zamirlerde Yapı

Zamirler basit, türemiş ve birleşik yapıda bulunmaktadır.

2.3.3.2.1. Basit Zamirler

Kök hâlinedirler, tek kelimededen oluşurlar. Metindeki *ben, sen, ol, biz, siz, bu, cümle, kamu, gendü, kim, ne* gibi örnekler bu yapıdadır.

2.3.3.2.2. Türemiş Zamirler

Çeşitli ad, sıfat ve zarflara bazı iyelik ve aitlik eklerinin getirilmesiyle yapılanmışlardır. Metindeki *biri, birisi, ba'zı, gayrı, gayrısı, kimi, sâyırı, bâķısı* örnekleri bu yapıda zamirlerdir.

2.3.3.2.3. Birleşik Zamirler

Birden fazla kelimenin birleşmesiyle yapılanmış zamirlerdir. Metindeki *birbiri* < *bir* + *biri*, *birkaç* < *bir* + *kaç*, *herkes* < *her* + *kes*, *kimesne* < *kim* + *erse* / *kimse* < *kimesne*, *sercümle* < *ser* + *cümle* örnekler bu yapıda zamirlerdir.

2.3.4. Zarf

Metinde Türkçe, Arapça ve Farsça olmak üzere çeşitli kök dillerden ve yapılarda, çok sayıda nitelik, nicelik, zaman, yer-yön ve soru zarfı bulunmaktadır. Bu zarflar öznenin cümledeki eylemi durum, davranış, biçim, zaman, yer, yön bakımlarından ne surette gerçekleştirdiğini bildirmektedirler.

2.3.4.1. Tarz Zarfları

Tarz zarfları fiilin niteliğini ve gerçekleşme durumunu, nasıllığını bildiren zarflardır. Zeynep Korkmaz'a göre nitelik zarfları, bir hareketin oluşma biçimini ve niteliğini bildiren zarflardır. Nitelik bildiren bütün adlar ve özellikle nitelik sıfatları zarf olarak da kullanılabilmektedirler. Eğer niteleme bildiren bir söz bir adı niteliyorsa sıfat, bir sıfat veya fiili niteliyorsa zarf görevindedir. Bu nedenle nitelik zarflarının çoğu nitelik sıfatlarından gelmez; sayılan da pek çoktur. Tarz işlevindeki zarflardan nitelik bildirenler şu örneklerle karşımıza çıkmaktadır:

baķaruñ şahmını şikeminden iħrāc édüp ıřıcaķla yerler // luħūmı ğigle tenāvül éderler // iki faşlı müştemil bir bâbda 'ale'l-icmāl söyledüm // *ba'de't-terceme ve't-tefsīr 'alāķarıķı'l-icmāl tahrīr ve taşīr olundu // kaşd-ı mezbūrı 'ale't-taķşīl* söyledi // *si'at-ı eknāf ve bu'd-ı eķrāf* sebebi ile *'alāķaddihī* bir baķr olup // *nāķıye-i şimāl 'alāķüllī hāl* meskūne olmaķdan kalur // *Cemī'-ı biķār 'alāmerri'z-zuhūr ve'l-a'şār* hareket ve intikāl üzredür // *iķlīm-i seb'ada 'ale'd-devām* cāriye olan *enhār* // *ola ki*

‘ale’l-gafle Kırtaz’ı başıp kavmı ile helāk edesiz // kaçan ki emr **ber’aks** olup // başı ve gerdenini berkarār tutmayup her zamān ra’she üzre // **cābecā** karyeler çokdur ammā ehli azdur // kalbları kavīdür **tenhā** tağlara varup şikār ederler // **bīfāyida** rucū‘ edüp yine Keyto’ya geldi // **bi’l-ittifāk** dumı sâ’ir mevâzi’ından niçe vech-ile ahsendür // **bikadarı’l-imkân** veçh-i şihhat üzre ‘ayān eyledüm // Lāzıkıyye **bilākelām** bu iklīmde vākı‘ olur // gendüm ve şarāb ve har **ciddā** yokdur // gāh olur ki **cümleten** “Vağ, vağ!” şadāsını ederler // **eyü** ok atarlar ve **saht** kemān çekerler // lākin yemezler **hemān** yağın alurlar // **vech-i meşrūh** üzre vərişüp alışduğ // Uskusan Hışarı’nı **darbī** aldılar // Sıkata ve İşalasetko nām kal’aları **cebr ile** aldılar // ğarazi **maḥzā** sizüñ-le hüsn-i mu’āmeledür // **ḥāhnāḥāh** bu bahāya alurlardı // bir muvāfiq rūzgār-ıla bādbān açup // her şecerüñ zıllı niçe mesāfeyi setr eder ve yüz kadar kimesne birinüñ sāyesinde **ḥōş** geçer

Tarz zarflarından durum bildirenler ise aşağıdaki işlev ve örnekleriyle metinde karşımıza çıkmaktadır:

- Onay, Beğeni, Ret, Beğenmeme Bildiren Zarflar

taḥkīkan Baḥr-ı E’ācim’de biḥārdan bir muttaşıl ḥalīc yokdur,

- Sayı, Ölçü, Sıklık, Tekrar Bildiren Zarflar

tamām üç biñ sekiz yüz mīl Kānarya’dan **ba’īd** oldılar // ḥadīd ve jīveyi **muḥkem** taleb etdiler // ol maḥāmdan Meşiko’ya varınca **tamām** kaldurum döşenmiş idi // **yine** biñ beş yüz adam alup **tekrār** Hind-i Cedīd semtine gide // serinde mūları çok ammā zekānında **ancağ** altı dāne siyāh rīşi var idi //

- Sıra Bildiren Zarflar

āḥıru’l-emr ol kavm ile şulḥ edüp gitdiler // ol nāḥıyenüñ ḥākimi **evvelā** firār ve **sāniyā** gelüp şulḥ ihtiyār eyledi // **sābıkā** mezkūr olan mālūñ ez’āfi kadar //

- Yoğunluk Derecesi, Çokluk Ve Üstünlük Bildiren Zarflar

bu kışşadan İspanya **katı** hağ edüp Portakal pürmelāl oldı // mayıs **katı** eyü biter // **her çend ki** şehrdan çıkmak isterler idi rehn ile // icāzet ile çıkarlar idi // **her çend** sīmā-yı ḥayāt üzre şābit olur // gāh olur ki ‘arz-ı tarīk **ḥaylī** mazīk olup

- Derecelenme Bildiren Zarflar

ānenfeānen miyāh-ı Baħr-ı Hind ħalīc-i mezbūra dāħıl tā nevāhī-i Cūdde ve Yenbu‘ ve ħadd-ı Kūlzum’a vāşıl oldı // ezīn sebeb dā‘ıye-i sa‘y ve taleb **yevmenfeyevmen** müzdād olup // **rūzberūz** kuvvet ve şöhet buldı // **senebersene** bervecĥ-i maķtū‘ māl-ı ‘aẓīme bey‘ ederler idi // bir maħalda **peyāpey** üç gün cenk ve cidāl eyledi

- Benzerlik Bildiren Zarflar

farzā Arz-ı Endelūs‘den bir şakb-ı müstakīm vākı‘ olsa // mīvesi **bi‘aynihi** kabaķ idi // insān gibidür **gine** beş barmağı vardır // semk ve simāk ve hey‘et-i arāzī ve eflākı **kemāhī** idrāk eylemiş // ol daħı bir şahş-ı āħara **keẓālik** kargu-yıla işāl edüp // şahş-ı mezbūr tā‘ıfe-i mezkūrenüñ ekşerini **bu vech-ile** helāk edüp bāķısı kuhūf ve cibāl ve mevāzı‘-ı ba‘ıdeye intikāl etdiler // Ve aķsām-ı mezbūreden ikisi **bu vech** **üzre** taşvīr olunduķda bāķısı daħı mezkūra kıyās ile münfehim olur

- Kesinlik Bildiren Zarflar

serlerine rāst gelen tīg **elbette** pārelenür // cezāyır-ı mezbūrede **kaķ‘ā** gece içre ĥoros ötmez // her kim zülāl-ı selsebīl mişālından nūş ede **lābudd** şārım-ı tab‘ına ĥiddet ve cilā ve kemāl-ı kuvvet ve şafā vērüp // **lācerem** ‘unşur-ı āb ve aşl-ı tūrāb ikisi küre-i vāħıde şekline girdi // **lāmuħāle** ‘unşur-ı āb müteķaţtı‘ ve müteferriķ olup // **hergiz** ĥayvān-ı nāţıķ bulunmaz

- Şüphe, Tereddüt, İhtimal, Tahmin Zarfları

ġālībā beyne‘n-nās mışır buġdayı nāmı ile meşhūr olan nesnedür // **ġālīb** Bilād-ı Sūdān ol fırķanuñ üstindedür // bir günde **taħmīnā** yüz kadem yer ancak gider

- Gösterme Bildiren Zarflar

tā sene-i ātiyeye varınca tekrār bir küvveden tūlū‘ eylemez

2.3.4.2. Nicelik (Miktar) Zarfları

Fiilin ne miktarda, ne kadarlık gerķekleştiğini bildirmektedirler. Metindeki bazı örnekleri şu şekilde:

nāħıye-i mezbūrede ma‘ādin-i zer **ħadden artuķ** ve envā‘-ı cevāħır **çok ve ġinā** // vech-i Arz‘da teşĥire kābil **daħı** diyār // iki baħruñ mābeyni kemāl-ı tezāyuķ ve teţābuķ bulup **az** kalmışdur // ol diyāruñ āhūları katı cesīm ve şīrleri **delim** idi //

Meşiko'da **taḳrīb**en altmış biñ ḥāne var idi

2.3.4.3. Zaman Zarfları

Zaman zarfları bir oluş ve kılışın zaman içindeki yerini bildiren, daha açık bir anlatımla fiillerin, sıfat-fiillerin ve zarf-fiillerin anlamlarını zaman açısından belirleyen, sınırlandıran veya kesinleştiren sözlerdir. Bu zarflar *ne zaman? ne vakit?* sorularına karşılık oluşturur. (Korkmaz, 2009: 495). Metindeki zaman zarfları kök dili bakımından Türkçe, Arapça, Farsça ve karışık dilli olarak görülmektedirler.

aḥyānā rüzgār-ı zorgār-ile ba'z-ı merākīb vāşıl olup // **āḥır** İspanya ḥākimine mürāca'at kaşdı ile Arğon nām beldeye ērdi // biz daḥı **'anḳarīb** gelüp bu diyārdan göçerüz // **ba'dehu**, faḥm ve zebele āteş vērürler // **ba'dezālik** Popoḳatebek Hışārı'nuñ miftāḥı gelüp Uşkusan Hışārı'nı ḍarbi' aldılar // avāyıl-ı mi'e-i 'āşireden **berü** // siz **hemān** maḳāmuñuzda ḳarār ēdüp // ḳavmı Movtesavma'ya tābi' olup **dāyımā** Şanpolan ḳavmını rencide ēderlerdi // **dereşnā-yı** **īn evḳāt** // nevāḥi-yi mezbūrede **ekşeriyā** on direm çeker // ḥazīz-ı mezkūr **fīḥāze'l-ān** evāḥır-ı ḳavıda mekān etmişdür. **gündüzin** eşcārda ve köşe köşe ḥār içlerinde tesettür ēderler // cezāyır-ı mezbūrede ḳaṭ'ā **gēce içre** ḥoros ötmez // **her ḳaçan ki** baḥr-ı mezbūr ḥareket ve ıztırāba başlaya // **ḳaçan ki** Melik Sikender cānib-i Hind'e 'azm ve sefer eyledi // birini ḥīle ile keştīye da'vet ēdüp demür urdılar **minba'd** ta'ām ekl etmeyüp helāk oldu // **bir müddetden soñra** tā'ife-i mezbūre tuḡyān ēdüp // **andan soñra** yine Meşiko'ya gelüp // ve cezāre-i mezbūrede ḳokuyos nām bir tā'ir vardur ki **gēcelerde** ṭayarān ēder

2.3.4.4. Yer ve Yön Zarfları

Fiilin nerede veya hangi yönde gerçekleştiğini bildiren zarflardır. Türkçe kökenli olanlarının yanı sıra Arapça ve Farsça kökenli olanlara da rastlanmaktadır, karışık dilli olanları da vardır:

ba'dehu Baḥr-ı Şayf'dur // **ba'dezālik** Baḥr-ı Şīn'dür ki Baḥr-ı Şancī daḥı derler // **ba'dezān** feleg-i aḥīrdür // ḥayvān-ı mezbūr beyzalarını sāḥil-i baḥrda rimāl **içre** defn ēdüp (...) // niçe günlük yer baḥr **içinde** ḳalmışdur // **taşra** çıkup bir ḳal'a binā ētdiler // semā Arz **üstinde** ḳubbe gibidür // sāyevār dıraḥtlar **üzre** murḡān-ı ḥōşelḥān köşe köşe naḡmeler ēder // Ḳortoz **ilerü** gidüp (...) // **her ḳanda ki** mākiyān bulur etini yemeyüp ḳanını içre // lākin **min'indi** nefsihi seḳīne tertīb ēdecek ḳudreti

yoğ idi // *Motesavma 'ādet-i kadīmesi üzre iki şahşuñ üstine binüp **öñince** 'aşā-yı zerrīni götürürlerdi // **rāst** cānib-i ġarba şaldı // **toğru** noқта-ı cenūb ve Haţţ-ı İstivā üstine şaldı*

2.3.4.5. Soru Zarfları

Fiili soru yoluyla belirten zarflardır. Metinde sadece bir örneği bulunmaktadır:

***niçün** bīedeblük eylersiz?*

2.3.5. Fiil

Şekil bilgisinin addan sonra en önemli ögesi olan fiiller, iş ve hareket bildiren önemli sözlere dir. Fiiller, karşıladıkları hareketler ile zaman ve mekân kapsamı içinde, somut ve soyut nesne ve kavramlarla ilgili her türlü oluş, kılış, kılınış ve durumları bildirirler (Korkmaz, 2009: 327). Metinde diğer sözcük türlerinin hepsinde yabancı dillerden alıntı sözler az veya çok bulunurken Arapça kalıp cümleler dışında hiç alıntı fiil bulunmamaktadır.

2.3.5.1. Fiil Çekimi

Fiiller kök ve gövde durumunda iken adlarla ilişkiye giremezler. Bu karşılıklı ilişki fiillerin çekime girmeleri ile sağlanır (Korkmaz, 2009: 327). Metinde fiillerin basit çekimlerinin yanı sıra birleşik çekimleri de görülmektedir.

2.3.5.1.1. Fiil Kipleri

Fiiller şekil, zaman ve şahsa bağlı bir yargıya dönüşebilmek için belirli anlatım kalıplarına girerler. İşte bu anlatım kalıplarına kip, bu kavramı karşılayan eklere de kip ekleri diyoruz (Korkmaz, 2009: 569). Metinde fiil kip eklerinin kalıp imlaları ile yazılmış oldukları görülmüyor. Burada kipler yalnızca kiplik görevleriyle incelendi; kip eklerinin farklı işlevleri, anlam kaymaları kapsam dışında tutuldu.

2.3.5.1.1.1. Basit Çekim

Türkçede fiillerin basit çekimi fiil tabanlarına sırasıyla (*varsa*) *olumsuzluk eki* {-mA(z)} + *kip eki* + *kişi eki* getirilerek yapılmaktadır. Beşi bildirme ve dördü de tasarlama olmak üzere dokuz basit çekim kip bulunmaktadır.

2.3.5.1.1.1.1. Bildirme Kipleri

Adından anlaşılacağı üzere, bu kipler yapılmış, yapılmakta veya yapılacak

olan işleri haber verme, yargı hâlinde bildirme niteliği taşıyan kiplerdir. Geçişli geçişsiz, olumlu olumsuz kök ve gövde hâlindeki bütün fiilleri kapsarlar. Bu kipleri kurmak üzere getirilen ekler, hem kipin ifadesi olan şekil ve kalıbı hem de zamanı içlerine alırlar (Korkmaz, 2009: 583).

Duyulan geçmiş zaman ekinin henüz dudak uyumuna girmedeği görülürken bilinen geçmiş zaman ekinin EAT'deki gibi ve geniş zaman ekinin ise EAT'deki kalıp imladan sıyrılarak bazı örneklerde aykırılaştığı ve günümüzdeki biçimine yaklaşılmaya başladığı görülmektedir. Osmanlı Türkçesinde *yorur*dan gelişen şimdiki zaman eki {-*yor*} ise metinde yer bulamamıştır. Bunun yerine ET'de ve EAT'de olduğu gibi geniş zaman ekiyle karşılanmıştır. Varlığı ancak bağlamdan anlaşılabilmektedir.

KİPİN ADI	KİPİN EKLERİ	METİNDEKİ ÖRNEKLERİ
Duyulan Geçmiş Zaman	{-mİş} ¹¹³⁵ , [مِش]	<i>eylemişdür</i> دُرْ اِيلْمِش // <i>gitmişlerdür</i> سِرْ كِئْمِشْلَرْدُرْ // <i>gelmişsiz</i> كِئْمِشْلَرْدُرْ
Bilinen Geçmiş Zaman	{-dİ ^o } ¹¹³⁶ , [دِ، دِی، دِی]	<i>söyledüm</i> سَوِيلْدُمْ // <i>bırakdı</i> بَرَقْدِی // <i>buldı</i> بُولْدِی // <i>buluşduk</i> بُولُشْدُقْ // <i>şalduk</i> شَالْدُقْ // <i>girdük</i> كِئْدُقْ // <i>etdünüz</i> اِيئْدُوْغُوْزْ // <i>indürdiler</i> قُرْدِيلَرْ // <i>kurdılar</i> كُرْدِيلَرْ
Şimdiki Zaman	Bu kipin Eski Türkçeden beri kendine mahsus bir eki olmayıp geniş zaman eki olan {-r/-Ar / -Ur} ile karşılanmıştır. Geniş zamandan ancak metnin bağlamı dikkate alınarak ayırt edilebilir.	<i>Ben gendü ihtiyarum ile bunların içinde sâkin oluram ve bunlar ile müşâhibetden hâz ederem.</i>
Gelecek Zaman	Metinde bu kipe göre çekimlenmiş hiçbir çekimli fiile rastlanmamıştır.	
Geniş Zaman	{-r/-Ar / -Ur} ¹¹³⁷ , [رْ، رْ، رْ] ¹¹³⁸	<i>göçerüz</i> رُزْ چِهْ كُوْ // <i>kapar</i> قَپَرْ // <i>kovarlar</i> قَوَارْلَرْ // <i>ederem</i> اِيْدَرَمْ // <i>severler</i> سَوَرْلَرْ // <i>kılmazsın</i> قِلْمَرْسِنْ

¹¹³⁵ Ekin Günümüz Türkiye Türkçesinde görülen yuvarlak ünlülü biçimlerine metinde rastlanmadı.

¹¹³⁶ Ekin tabandaki ünlünün düzlük-yuvarlaklık özelliğine göre değil birlikte çekime girdiği kişilere göre kalıplaştığı görülmektedir. Bu ek 3. kişiler için {-dİ}, diğer kişiler için {-dU} olarak tespit edilmiştir.

¹¹³⁷ Ekin Günümüz Türkiye Türkçesinde görülen {-Ir} biçimine metinde rastlanmadı. Günümüz Türkiye Türkçesinde {-Ir} olarak kullanılan biçim metinde {-Ur} biçimiyle karşılanmıştır. Bugün {-Ar} biçiminde kullandığımız bazı örneklerde de aykırılık görülmektedir: *girirlerdi*, *kıldurdum*, *yaturlar*

¹¹³⁸ Bu yazım *göçerüz* çekimli fiilinde ekin ünlüsü ile ekin ünsüzü ayrı hecelere düştüğünde, ekin ünlüsünün açık hecenin ünlüsü durumundayken görülmektedir. Aynı yazım *ederüz* ve *giderüz*'ün yazımlarında da söz konusu olmuştur.

		olmazsız اُولْمَزْسِيز // gezersiz كَزْسِيز // gitmezem كِثْمَزَم

Tablo 6 Haber Kipleri

2.3.5.1.1.2. Tasarlama Kipleri

Tasarlama kipleri, fiilin olumlu veya olumsuz yöndeki gerçekleşmesini; tasarlanan istek, emir, şart ve gereklilik kavramları içinde veren kiplerdir (Korkmaz, 2009: 647). Bu kiplerden *gereklilik ve emir kipleri* dışındakiler metinde ekleriyle yer almaktadırlar. Bilindiği gibi emir kipi kişi ekleriyle kurulmaktadır. Bu durum metinde de böyledir. Korkmaz, gereklilik kipinin EAT'de {-mA} / {-mAk} mastar ekleri, {-sA} şart ve {-A} istek kipleri üzerine *gerek* kelimesinin getirilmesiyle karşılandığını (Korkmaz, 2009: 694) bildirir. Metnimizde de bu duruma örnek kullanımlar bulunmaktadır ancak metnimizde Türkçe *gerek* kelimesinin yerine Arapça *lazım* sözüyle beraber bu kip işlevinin karşılandığı görülmektedir. Mastar ekleri ile şart ve istek kiplerine ilaveten metinde *lâzımdur ki* kalıbına bağlanan emir kipi ile de gereklilik kipinin işlevi yerine getirilmiştir.

KİPİN ADI	KİPİN EKLERİ	METİNDEKİ ÖRNEKLERİ
İstek	{-(y)A}, [آ, ا, ي, ى]	āla آلا // bula بولا // ola أوله oluna أولوته // aşalar أصه // olalum أولالم olasın أولاسن // olasıız أوله // görem yuya يويه // öpe أويه // görüm يُنْ اِيْدَه // édeyin كُورَم
Şart	{-sA}, [س, ع, ه, ت]	dögseler لَزْ دُوكْسَه // bulursam أُولْمَزْسِيز // olmazsañız بُولُورْسَم اِيْدَرْ سَكْزُ // éderseñüz
Gereklilik	Bu kip metinde bir ekle karşılanmamıştır.	Ḳubağva'ya ḳaşd édenler Şanto'ya varmaḳ lāzım degildür // Lāzımdur ki biz bu şehrden gidince sen bizüm-le olasın // lāzımdur ki ol ḳavm ile ḥüsn-i mu'āmele ve müdārāt édesin //
Emir	Bu kipin eki bulunmayıp çekimi kişi ekleriyle yapılmaktadır.	eyle اَيْلَه // olsun اُولْسُون // gidelüm لَمْ كِيْدَه // görüñ كُورُكْ // ḡitsünler كِثْسُونْلَرْ // ola ¹¹³⁹ اُولَا

Tablo 7 Dilek Kipleri

¹¹³⁹ KİC 112a/5'te bu fiil emir görünümündedir.

2.3.5.1.1.2. Birleşik Çekim

Birleşik çekim *i-* ek eyleminin basit çekimli bir fiile gelmesiyle yapılanmıştır. *i-* ek eylemi bazen kendisi bu çekimde üç kipin ekiyle birlikte yer alırken bazen fiil kökü eriyerek yalnızca kip ekleri biçiminde kalmıştır. Basit çekimli fiillere gelerek fiilin birinci kipini üç anlam ile yeniden kurmuştur: *anlatı* (hikaye), *söylenti* (rivayet) ve *koşul* (şart). Metindeki birleşik çekimlerin *duyulan geçmiş zamanın anlatısı* ve *geniş zamanın anlatısı* üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Birleşik çekimdeki ek düzeninin ise, üçüncü çoğul kişi dışında, (*olumsuzluk eki*) + 1. *kip eki* + (*i- ek eylemi*) + 2. *kip eki* + *kişi eki* biçiminde kurulduğu görülmektedir. Üçüncü çoğul kişide ise kişi ekinin iki kip eki arasında ve varsa ek eylem kökünden sonra konumlandığı görülmektedir. Aşağıda metinde tespit edilen bazı birleşik çekimleri gösterir bir tablo bulunmaktadır.

	Duyulan Geçmiş Zaman	Geniş Zaman	İstek / Şart
Anlatı	<i>olmuş idi</i> ایدی اولمش // <i>bulmuş idi</i> ایدی بولمش // <i>şararmış idi</i> ایدی صررمش // <i>etmişler idi</i> ایتمش // <i>eylemişdi</i> // <i>eylemiş idük</i>	<i>çalardum</i> چلردم // <i>yağardı</i> // <i>dirlerdi</i> دیرلردی // <i>ğurdu</i> // <i>ālurdu</i> آلوردی // <i>kalduramazdı</i> قالدرمزدی // <i>bilmezler idi</i>	<i>édelerdi</i> لردی ایدیه
Söylenti	Metinde örneğine rastlanmadı.	<i>bulurmuş</i> // <i>olurmuş</i>	Metinde örneğine rastlanmadı.
Koşul	Metinde örneğine rastlanmadı.	<i>isterseñüz</i> ایتیرسنکوز // <i>éderler ise</i> ایدرلر ايسه // <i>olmazsañız</i> اولمزسنکوز // <i>düşmezse</i> دوشمزنسه // <i>bulursam</i> بولورسم // <i>vèrmez iseñüz</i>	Metinde örneğine rastlanmadı.

Tablo 8 Fiillerin Birleşik Çekimi

2.3.5.1.2. Kişi Ekleri

Türkçede kişi ekleri üç kaynaktan gelmektedir: *kişi zamirleri*, *iyelik ekleri* ve *emir ekleri*. Aşağıdaki tabloda fiil çekimi için kiplerden sonra olmazsa olmaz olan kişi eklerinin metinde tespit edilenleri kaynaklarına göre sınıflanmış olarak yer

almaktadır:

	Zamir Kökenli Kişi Ekleri ¹¹⁴⁰	İyelik Kökenli Kişi Ekleri ¹¹⁴¹	Emir Kipinde Kullanılan Ekler
1. tekil kişi	{-A(y)In} ¹¹⁴² , [يْن] / {-Am}, [م] / {-A(y)Im}, [يْم]	{-m}, [م]	-
2. tekil kişi	{-sIn}, [سِنْ]	{-ñ}, [نْ]	-Ø
3. tekil kişi	-Ø	-Ø	{-sUn}, [وْنُسْ]
1. çoğul kişi	{-Uz}, [زْ]	{-k / -k}, [كْ, قْ]	-
2. çoğul kişi	{-sIz}, [سِزْ]	{-ñUz}, [كْزْ]	{-Uñ}, [نْكْ]
3. çoğul kişi	{-lAr}, [لْزْ]	{-lAr}, [لْزْ]	{-sUnlAr}, [سُونْلَرْ]

Tablo 9 Fiil Çekiminde Kullanılan Kişi Ekleri

i- ek eylemi ise çekimli fiillerle birlikte kullanıldığında *duyulan geçmiş zaman*, *bilinen geçmiş zaman* ve *şart* kiplerinde yukarıdaki kişi eklerini alırken *duyulan geçmiş zaman 3. şahıslarda* {-dUr} ve {-lArdUr} biçimlerini almaktadır.

2.3.5.2. Fiilde Yapı

Metindeki fiiller yapıları bakımından *basit*, *türemiş* ve *birleşik* olmak üzere üç başlık altında incelenebilir.

Osmanlı Türkçesi her ne kadar Arapça ve Farsça kelimelerin adeta istilasına uğramış olsa da bu alıntılar çoğunlukla isim, sıfat ve zarf görevinde kelimelerdir. Oysa cümlelerin temel yapı taşı hiç şüphesiz fiildir. Zira çekimli fiil veya çekimli ek fiil olmaksızın anlamı tamamlanmış bir cümle kurulamaz. Osmanlı Türkçesinde Arapça ve Farsça sözler ancak Türkçenin yardımcı bir fiiliyle yüklem içinde yer alabilirler.

¹¹⁴⁰ Bu ekler metinde *geniş zaman*, *duyulan geçmiş zaman* ve *istek* kipleriyle kullanılmıştır. Ancak *istek kipi 1. tekil kişi eki* de metnimizde iyelik kökenlidir: *al-a-(y)-ım* değil *al-a-m* biçimindedir.

¹¹⁴¹ Bu ekler metinde *bilinen geçmiş zaman*, *şart* kipleriyle kullanılmıştır. Ayrıca metindeki *istek kipi 1. tekil kişi eki* de iyelik kökenlidir.

¹¹⁴² XVII. yüzyıla yaklaşırken artık işlek olmayan bu ekin *eskicil (arkaik)* bir öge olarak ve yalnızca bir örnekte olmak üzere yazılı bir kaynakta eş değerli {-Am} ile birlikte yaşadığı görülmektedir. Güler Gülsevin *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler* çalışmasında eki *İstek Kipi* tablosunda gösterirken (Gülsevin, 1997: 107) Leylâ Karahan eki {-(In)} vasıta ekiyle genişlemiş *1. tekil şahıs emir eki* olarak kaydetmektedir (Karahan, 2012).

2.3.5.2.1. Basit Fiil

Metinde *Arapça / Farsça Söz + Türkçe Yardımcı Fiil* kalıbında çok sayıda birleşik fiil bulunmakla beraber çok sayıda basit yapıda Türkçe fiil de görülmektedir. Metinde görülen basit yapılı Türkçe fiiller şunlardır:

ācı- // aç- / āç- // ak- / āk- // al- / āl- // ara- // aş- / āş- // at- / āt- // baş- // bırak- // biç- // bil- // bin- // biş- // bit- // bul- // buyur- // бүк- // çal- // çek- // çık- // de- / dē- / di- // del- // dög- // dök- // dön- // döşe- // düş- // ek- // ele- // ér- // es- // ét- / it- // eyit- / eyt- // eyle- // ez- // geç- // gel- // gey- // gez- // gir- // git- // göç- // gör- // ır- // iç- // il- // in- // iste- // işit- // kaç- // kal- // kalk- // kap- // kat- // kes- // kıl- // kır- // kō- / ko- / koy- // kō- / kov- // kon- // kork- // koş- // kur- // ol- // otur- // öl- // öp- // ört- // öt- // saç- // şal- // şan- // şar- // şav- // seç- // sev- // şığ- // şok- // şor- // tak- // tal- // tap- // toku- // tol- // tur- // tut- // uç- // ur- // ür- // üş- // var- // vèr- // yağ- // yak- // yap- // yaş- // yat- // ye- / yè- // yet- // yık- // yit- // yol- // yörü- // yu- // yüz-

2.3.5.2.2. Türemiş Fiil

Türkçenin geniş yapım eki ailesini bu metinde görmek zordur. Bu durumun bizce ana nedeni yazarın döneminin yazılı dilinde de konuşma dilinde de yaygın olan Türkçe isim, sıfat, zarf ve fiilimsiler yerine bunların Arapça ve Farsça olanlarını tercih etmiş olmasıdır. İsim veya fiil tabanlarına getirilen yapım ekleriyle yeni fiiller türetilmiştir.

2.3.5.2.2.1. Fiilden Fiil Yapım Ekleri

Metinde yer alan *segirt-* fiilindeki {-r} ve {-t} fiilden fiil yapım ekleri dışındaki tüm fiilden fiil yapım ekleri çatı ekleridir. Ancak burada fiilden fiil türetme ekleriyle çatı eklerinin ayrı ayrı ele alınması gerektiği düşünüyoruz. Zira Korkmaz'ın da ifade ettiği gibi çatı fiilin anlam değişikliği göstermeyen ancak cümledeki özne ve nesneye hükmeden şekil değişikliğidir (Korkmaz, 2001). Bu sebeple fiil çatı eklerini türetme eklerinin haricinde ilgili başlık altında inceledik.

2.3.5.2.2.2. İsimden Fiil Yapım Ekleri

Fiilden isim yapma ekleri de metinde sadece iki örnekte görülmüştür. Bu azlığın nedeni bizce yine yazarın Türkçe esas fiiller yerine *Arapça / Farsça söz + Türkçe yardımcı fiil* kalıbında fiil birleşiklerini tercih etmesidir.

2.3.5.2.2.2.1. {-A}, [ʔ, ɛ]

ton + a-n-ma , oy[u]n + a-y-up, yaş + a-r-lar // beñ[i]z + e-r

2.3.5.2.2.2.2. {-IA}, [ɔ]

baş + la-y-a, rende + le-y-üp // diş + le-r-ler // kış + la-r-lar //

2.3.5.2.3. Birleşik Fiil

Birleşik fiiller, bir ad, sıfat veya sıfat-fiil¹¹⁴³ ile bir yardımcı fiilin, bir zarf-fiil ile bir esas fiilin birleşmesiyle yahut da gerçek anlamını kaybederek deyimleşmiş ögelerle kurulmuştur.

2.3.5.2.3.1. Yardımcı Fiille Yapılan Birleşik Fiiller

Metinde bir ad veya sıfat ve *bul-*, *et-* / *it-* / *ét-*, *eyle-*, *kıl-*, *ol-* yardımcı fiillerinden biriyle teşkil olunan çok sayıda birleşik fiil bulunmaktadır. Bunlardan eylemler, sonrasına geldikleri ad ve sıfatlara yardımcı olarak onları eylemleştirme görevi görürler. Metinde en yaygın olarak kullanılanlar *et-* / *it-* / *ét-*, *ol-* eylemleridir. Bunları ‘Dizin’ bölümünden takip daha kolay olacaktır. Metinden bazı örnekler şöyledir:

ḳurbān olmuş ola // ‘arż-ı muḥabbet étđi // suvāl étđiler // ḳarb-ı ḳıbāb éderlerđi // bey‘ ve şirā éderler // zirā‘at éderler // zarar étmez // delīl iḳāmet édüp // lāzım olan // bāṭıl oldılar // muṣṣab olduđı // fenā bulalar // berūz ve zuḥūr buldı // ‘ömrini dırāz eyle // ekl eyledük // ‘aṭā ḳıl // rencīde ḳılurlar // müntehāsı bulunmaz

2.3.5.2.3.2. Tasvir Fiilleri

Bu fiiller bir yanı zarf-fiilden bir yanı fiilden oluşmuş birleşik fiillerdir. Bu fiiller yeterlik, tezlik, süreklilik, yaklaşma, uzaklaşma gibi anlamlar yüklenirler. Metinde bunlardan yalnızca yeterlik fiilinin örneği görülebilmıştır. Korkmaz ikili

¹¹⁴³ Sıfat-fiil ve bir yardımcı fiilin birleşmesiyle teşkil olunan birleşik fiillere *karmaşık fiiller* de denmektedir ki metnimizde yalnızca bir örneği görülmektedir: *ḳurbān olmuş ola*

birleşik fiillerin de bu sınıftan sayılabileceğini kaydetmektedir (Korkmaz, 2009: 812). Metinde tespit edilen örneklerin tümü olumsuz yapıdadır:

bulamaz // gelemesiz // edemez

Metindeki tüm örnekleri birincisine {-Up} zarf-fiil eki almış olan ve bu biçimde kalıplaşan yakın veya zıt anlamlı iki fiilin birleşmesiyle kurulan ikili birleşik fiillerin metindeki örnekleri de şu şekilde:

verişüp alış- // karışüp giriş- // kapup çal- // olup çık- // inüp çık- // çıkup git- // urup del- // görüp geç- // yanaşüp geç- // geçüp git- // gelüp git- // tağılup git- // kalçup git- // konup göç- // eküp kaldur-

2.3.5.2.3.3. Anlamca Kaynamış ve Deyimleşmiş Birleşik Fiiller

Bu gruptaki birleşik fiiller, ad ya da ad soylu bir veya birden çok kelimenin, belirli biçim birimlerle, bir esas fiil ile birleşerek anlam kayma ve kalıplaşmasına uğramasından oluşmuştur (Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi, 2009). Metindeki deyimler için bk. Deyimler

2.3.5.3. Fiilde Çatı

Çatı, fiil kök veya gövdesinin, sözlük anlamında herhangi bir değişikliğe uğramadan fiilden fiil yapan belirli bazı eklerle genişletilerek cümledeki özne ve nesne ile olan bağlantısında uğradığı durum değişikliğidir. Eğer bu tanıımı biraz daha açmak gerekirse, fiilin anlam değişikliği göstermeyen, ancak, cümledeki özne ve nesneye hükmeden şekil değişikliğidir, diyebiliriz (Korkmaz, 2009: 538). Çatı ekleri, Korkmaz'ın da ifade ettiği gibi, her ne kadar birer gramer görevi üstlenseler de fiilde anlamsal bir değişikliğe yol açmadıkları için türemiş fiil kategorisinde değil de kendi başlığı altında incelenmelidir. Fiilde çatı, fiilin cümledeki özneye girdiği etkileşime göre etken, edilgen, ettirgen, dönüşlü, işteş; nesneye girdiği etkileşime göre de geçişli ve geçişsiz olarak adlandırılıp incelenmektedir.

2.3.5.3.1. Etken Fiil

Çatı eki almamış, kök veya gövde hâlindeki bütün fiiller geçişli veya geçişsiz olsun bir özneye ihtiyaç duymaktadırlar. Bu özellikteki fiillere *etken fiil* ve bu fiillerle kurulan çatıya da *etken çatı* denir (Korkmaz, 2009: 545).

al- // aç- // ol- // kal- // bul- // yak- // tut- // aş- // yol- // bağışla- // aňla- //

bırak- // *buyur-* // *del-* // *çevir-* // *biş-* // *dög-* // *gez-* // *il-* // *işit-* // *kur-* // *şor-* // *şış-* // *tağıt-* // *yağ-*

2.3.5.3.2. Edilgen Fiil

Etken fiillerden $\{-(I^o)l\}$ veya $\{-(I^o)n\}$ ekleri ile kurulan fiiller edilgen fiil, bu fiillerin oluşturduğu çatı da *edilgen çatı* adını alır (Korkmaz, 2009: 546). Metnimizde tek bir örnekte de $\{-An\}$ eki yine edilgenlik anlamıyla kullanılmıştır.

haşīrlar dōşenmiş ve zībā münakkaş yaşadıklar şalınmış // *her şecerden yılda iki kerre hāşıl alınur* // *çekilse maştakī gibi uzanur* // *ağıza kōnsa sükker kipi ezilür* // *serāser altun ile tokunmuş eṭrāfında bīnihāye altun toblar aşılmış* // *bir baḥr-ı ‘azīme muttaşıldur ki ḡāyeti bilinmez* // *bir kūhda muḥtefī olup bulunmadı* // *ḥarāret-i havādan belleri büküldi* // *şāfī birincden dökülmüş* // *muḥkem taş ile düzülmüş* // *tamāma erişdürölüp şūret-i ihtitām bulmuşdur* // *içlerinde hergiz sā’il görülmemişdür* // *içlerinde hergiz sā’il görülmemişdür* // *penbenden işlenmiş kepler* // *yüzi başınuñ içinde kazılmış gibidür* // *içine mesmūm ta‘ām konulsa*¹¹⁴⁴ // *ḥāne-i mezbūreye koyuldu* // *raşāşdan mürekkeb bir cesed istihrāc olunur* // *cümlesi sīm ve zerden düzenmiş*

2.3.5.3.3. Dönüşlü Fiil

Fiillere getirilen $\{-(I)n\}$, $\{-(I)l\}$ ve $\{-(I)ş\}$ ekleriyle meydana getirilmektedir. Metindeki örnekleri şunlardır:

cümlesi bir meydāna açılur idi // *boğazı altında daḥı mūları katı çokdur koṭas gibi şalınur* // *helāk olup ḥüsn-i tertībi bozulur* // *ağıza kōnsa sükker kipi ezilür* // *eyyām-ı maṭarda nehr-i mezbūr tuḡyān édüp yine çekildükde āḡı çekerler* // *altı sā‘atdan soñra yine yap yap medde başlanup gelür* // *turnc kadar altun kıṭ‘aları bulunurdu* // *fucılarınıñ kuşakları taḡılup şuları döküldi* // *evrākınuñ sāyesinde ādem gölgelenür* // *şems her burcda bir āy eglenür* // *herkes aḡārıbından evlenür* // *iḥtilāf-ı*

¹¹⁴⁴ Bu fiil aynı çatının iki ekini de alarak pekiştirilmiştir.

*fuşûl hasebi ile **konup** göçerler // serlerine rāst gelen tîğ elbette **pārelenür** // andan gidüp birbirine **tolaşurlardı** // şakağı **şarkınmışdur** // birbirini bir yere **derilüp** şulha rızā vërdiler*

2.3.5.3.4. İşteş Fiil

Fiillere getirilen {-(*I*)ş} ekiyle yapılmaktadır. Fiile birlikte veya karşılıklı yapılma anlamı vermektedir.

*tā'ife-i İspanyol ile muhkem **alışdı** // bey' ve şirāya mübāşeret édüp **vërişüp alışdılar** ve birbiri-le **bilişdiler** // Motesavma ile **buluşup** levm eyledi // istiķbāl içün sarāydan çıkup Korto'z'a **buluşdı** // **selāmlaşup** yanına düşdi // pāre pāre édüp **üleşürler***

2.3.5.3.5. Ettirgen Fiil

Fiillere getirilen {-*t*}, {-(*I*°)*t*}, {-*dUr*}, {-*zUr*}, {-*Ar*}, {-*Ur*}, {-*der*}, {-*gUr*} bağlı biçim birimlerinin olumlu veya olumsuz fiillere bağlanmasıyla kurulmuşlardır. Metindeki örnekleri şunlardır:

*tamāma erişdürülüb¹¹⁴⁵ // vech-i mesfūr üzre **işletdi** // mişāl-i mā'-i cārī ākıdurlar // beççelerini ka'r-ı deryāda ve sāhil-i bahırda **emzürür** // hurmādan ekmek düzüp **kurudurlar** // cefā kaşd etmeyenleri **incitmez** // çok bakam **yükledüp** İspanya'ya geldi // tā'ife-i İspanyol ol diyāruñ halkını esir kipi istiḥdām édüp **azdururlardı** ve muttaşıl ma'ādin **kazdururlardı** // sehel zamānda on iki lülü **çıkardılar** // şalduķ engine gönül zevrakın, Allāh **onara** // bu def'a dümeni İspanyola Cezīresi'ne **dönderdiler** // her birini bir fīle tahmīl édüp sarāya **ilettiler** // bir zevrak tonadup sāhile **ërgürdiler** // bi'l-āḥare zevrak-ı mezbūrı **baturdılar** // şanemleri yere **düşürdi** ve erbāb-ı kenīseyi başına **üşürdi** // Rey'den selām **degirüp** muḥabbetler 'arz eyledi*

¹¹⁴⁵ Bu fiil iki çatı ekini üst üste almıştır.

2.3.5.3.6. Geçişli Fiil

Söz içinde bir varlık veya nesneyi etkileyen, yani nesne isteyen fiildir (Korkmaz, 1992: 65). Metindeki bazı örnekleri şöyledir:

*hüsni-i tertîbi bozılır // şehri başladılar // sîm halkalar takınurlar // sesi çıkmaz
// selâm degirüp*

2.3.5.3.7. Geçişsiz Fiil

Gösterdiği oluş ve kılışı yapana yönelen, yani özneyi etkileyen ve nesne istemeyen fiildir (Korkmaz, 1992: 66). Metindeki bazı örnekleri:

*Beşinci gün bir şehre geldiler // içindeki hayvânât helâk olup // kelleleri katı
bekdür degme yarak te'sîr eylemez // cezâyır-ı mezbûrede kaç'â gece içre horos ötmez*

2.3.5.4. Fiilimsiler

Fiil kök ve gövdelerinden belirli eklerle türetilen ancak şahıs ekleri alarak çekime girmedikleri için yargı bildirmeyen, dolayısıyla da bitmemiş fiil niteliğinde olan fiillerdir (Korkmaz, 2009: 863). Bunlar cümlede ad, sıfat ve zarf görevlerinde bulunmaktadır.

2.3.5.4.1. Ad-Fiiller

Metindeki ad-fiiller {-mak, -ğ / -mek, -g} ve {-mA} bağlı biçim birimlerinin olumlu veya olumsuz fiillere bağlanmasıyla kurulmuşlardır. Metindeki örnekleri şunlardır:

*memlû olmağa qarîb oldukda şavarlar // Meşiko'yı almağa giderüz // bahır-ı
mesfûra nisbet olunmağun ma'nâsı yokdur // yüzmekde ve talmakda mâhirlerdür //
varmamaga çâre yokdur*

Bazı ad-fiil ekleri günümüzde olduğu gibi kalıcı isimler de meydana getirmişlerdir: *yemek, çaķmak taşı, kavurma, çevirme*

2.3.5.4.2. Sıfat-Fiiller

Metinde görülen sıfat-fiil ekleri: {-Ar / -I'r}, {-An}, {-duğ / -duķ / -düg / -dük}, {-ecek} ve {-mİş} ekleridir. Bazı sıfat-fiillerin adlaştıkları da görülmektedir. Metindeki bazı örnekler şöyledir:

Ėadr-ı cāmūsda beyāz maymūnlar ve bir nefesde fîli bel' eder mār-ı

ejdergünlar vardır. // Qanābile'den aldukları mahbūslardan // Uraba' da kalan eşhāş // esīr olanuñuzı me'kel-i sibā' ederüz // şu aqduğı yere yine aqmaq meşhūr meşel // ānuñ helākını bildüklerinden¹¹⁴⁶ soñra // sefīne tertīb edecek kudreti yoğ idi // iki sā'at āsāyiş eden şahsuñ bedeni // Muğaliyan'ıñ kelāmına i'timād etmedüğine nādim ve yolda kalan keştīnūñ aqzına 'āzim oldu // olur biter değil // maqām-ı mezbūrda cānib-i ġarbdan gelür bir nehr-i 'azīm var idi // yüz ellişer dirhem ve ikişer yüz dirhem çeker altun kıt'aları // penbenden işlenmiş kepler ve keçeler getürdi

2.3.5.4.3. Zarf-Fiiller

Metinde görülen zarf-fiil ekleri: {-duqça / -dükçe}, {-duqda / -dükde}, {-duqdan / -dükden}¹¹⁴⁷, {-Up}, {-Arken / -Urken}¹¹⁴⁸, {-ıcaq / -icek}, {-IncA}¹¹⁴⁹, {-mAdIn}, {-mağın} ve {-U} ekleridir. Metinde çok sayıda zarf-fiil örneği bulunup bazıları şöyledir:

qalīlū 'l-vücūd olmağın¹¹⁵⁰ kıymetleri sāyırından ziyāde idi // rīgistān olmağın ol niyyetden ferāğat eyledi // pençe-i pürşikencesinden hālī bir zamān bulduqça // gitdükce mecārī ve mesālik muzāyıkā buldı // Motesavma men' etdükçe kelāmına i'tibār ve cenk ve āşūbdan firār etmezlerdi // Haqq-ı İstivā'ya beş derece qalduqda limanluğa düşüp harāret-i havādan belleri büküldi // nehr-i mezbūr tuğyān edüp yine çekildükde āğı çekerler // şadā-yı darbzene tākat getüremeyüp şulha rāzī oldu // sāhile çıqmaq ister iken keştīlerūñ birini taşa urup deldiler // ol diyāruñ ehli furşat bulıcaq

¹¹⁴⁶ Burada biçim olarak bir sıfat-fiil söz konusudur ancak bu adlaşmış sıfatın ardından gelen *soñra* ile birleşerek zarf görevi yüklendiğine de dikkat etmek gerekmektedir.

¹¹⁴⁷ Bu ek metinde iki örnekte karşımıza çıkmaktadır ve her ikisinde de “*soñra*” sözcüğüyle beraber kullanılmıştır.

¹¹⁴⁸ Bu ek geniş zaman eki ve {-ken} ekinin birleşip kalıplaşmasıyla oluşturulmuştur.

¹¹⁴⁹ Bu ek metinde günümüzdeki kullanımının aksine *zaman* anlamı katmayıp {-e kadar} kalıbı yerine kullanılmaktadır.

¹¹⁵⁰ Bu ek, anlamı bir sebep bildirici olarak tamamlayıp {-dığı için} yerine kullanılmaktadır. Ad-fiil yapma eki olan {-mağ / -maq} ile {-In} vasıta durumu ekinin birleşip kalıplaşmasıyla gelişmiş görünüyor. Eski Uygur Türkçesinden itibaren görülen ve Hakaniye Türkçesi, Çağatay Türkçesi ve Eski Anadolu Türkçesinde nadiren kullanıldığı görülen {-mağın} zarf-fiil ekinin kullanım sıklığı XVI.-XVII. yüzyıllarda artmıştır (Salan, 2015). Fakat metinde sadece iki örnekte görülmüş olup bu ek yerine daha çok {-duğı / dügi sebebden} yapısı tercih edilmiştir.

*helāk ederler // yine yel esicek kalkup giderler // iki fırkanuñ mābeynine hılāf düşüp
şulh olınca tarafeynden gemiler tonatdılar // uzun libāslar geyerler ammā ricāl
ancağ dizlerine gelince geyerler // aşhāb-ı şehir āgāh olmadın yol açdılar // çok
zamān geçmedin ikisiniñ mābeynine hılāf ve şikāk düşüp ‘asker iki fırka oldu // andan
Parya’ya varup andan dönüp gelürken iki gemiyi pāreleyüp // ba’z-ı maḥalda
zehrñāk siñekler vardır ki ādemi ursa ölince kanı āķar meger ki üstine ramād-ı ḥārr
vaz’ edeler // “‘Aduv firār eylemiş!’ diyü her köşeden şayḥa ve feryād ve nidā ve
bīdār etdiler // “Bunlara ‘ibādet fesād ve ḍalālet ve ‘ayn-ı şikā ve cehāletdür.” diyü
ta’n ederdi*

2.3.5.5. Ek Fiil

Cevher fiil de denen Türkçenin ek eylemi *i-*, bilindiği gibi diğer fiillerin aksine bir eyleme anlamı taşımamaktadır. Eski Türkçede *er-* / *ēr-* olan bu fiil zamanla işlevini kaybetmiş ve bugün Türkiye Türkçesinde yalnız dört kip ile çekimlenebilir olmuştur. Fiil kökünde de zamanla ses değişiklikleri ve ses erimesi görülmüştür. Hatta fiil kısmının tamamen eriyip sadece aldığı ekler biçiminde görünürlere de sahip olmuştur.

Ek fiil; varlıklar dünyasında bir iş, kılış, hareket anlamı olmadığı için doğal bir fiil olmaktan çok sentetik bir fiil görünümü arz etmektedir. İki temel işlevi bulunmaktadır:

- İsimlerin, isim soylu kelime ve kelime gruplarının yüklemle dönüşmesine yardımcı olmak,
- Basit çekimli fiillere gelip onları anlatı, rivayet, koşul ve bildirme anlamı yüklenmiş olarak birleşik çekimli yapmak.

2.3.5.5.1. İsimlerle Çekimi

Ek eylem isimlere, isim soylu kelime ve kelime gruplarına da fiillere geldiği gibi gelebilmektedir. Aşağıdaki tablo metinde geçen ek eylemle yüklem olmuş isimlerden bir kısmını göstermektedir. Olumsuz *degül* ve *degil* ile yapılır.

Anlatı	Söylenti	Koşul	Bildirme
<i>erbāb-ı fıkır ve hazm idiler, kâbil-i istiḥdām idi</i>	<i>maḥdūd imiş, seksen zīrā' imiş, mefḥūm değil imiş,</i>	<i>kadarsa, değilse, mümkün ise,</i>	<i>degülem, eḥaḳsın, Cezāre-i Kıbrıs'dur, rāmuz, t̄āyīfasız, kimlersiz, 'üryānlardur, māhirlerdür, kādīr degülem, mekṣūf degildür</i>

Tablo 10 Ek Eylem İsim Çekimi

i- ek eyleminin günümüz Türkiye Türkçesinde tek sıfat-fiil ekli örneği olan *idiği* kalıbının metinde *idügi* biçimiyle ve bugün yaşayan *ne idiği belirsiz* örneğinden biraz daha geniş kullanımı görülüyor. Koraş'ın makalesinde belirttiği üzere bu kalıpta da i- ek eyleminin *ol-* eylemiyle eş işlevli kullanıldığı (Koraş, 2008) anlaşılmaktadır: *çarḥ-ı atlas ne kumāş idüğini bilmezsin // mu'ṭ-ı zū'l-cūd idüğini 'ayān eylemişdür // nāḥiye-i cenūb nāḥiye-i şimāldan aḥarr idügi muḳarrerdür // cezāre değil idüğini bildiler.*

2.3.5.5.2. Fiillerle Çekimi

Ek eylemin fiillerle çekimi için bu çalışmanın *Birleşik Çekim* alt başlığına bakılmalıdır.

2.3.5.6. Fiilde İstem ve Fiil Tamlayıcıları

Fiiller cümle içerisinde bazen bazı tamlayıcılara ihtiyaç duymaktadırlar. Bu tamlayıcılar fiilden etkilenen varlığı, fiilin yerini veya yönünü, durum ve zamanını bildirmektedirler. Bu başlık altında metinde bugün Türkiye Türkçesindeki kullanımlarından farklı olduğu görülen birkaç örneği belirtmek uygun olacaktır.

buluş- fiili bugün Türkiye Türkçesinde *ile* edatının ardından gelerek kullanılmaktadır. Metinde bir yerde *ile* edatıyla kullanıldığı görülmekle beraber çoğunlukla kendinden önce *{-(y)A}* biçim birimi istediği anlaşılmaktadır.

keṣṭi-i Zū'l-Ḳarneyn'e buluşduk // bir t̄āyīfa ile geldi ve ḲolonØ buluşdı // re'isleri birkaç nefer ile inüp Balbova'ya buluşdılar // istiḳbāl için sarāydan çıkup Ḳortoz'a buluşdı // Motesavma ile buluşup levm eyledi

istilā eyle- / **ét-** fiili Çağdaş Türkiye Türkçesinde *{-(y)I°}* biçim birimi isterken metinde *{-(y)A}* biçim birimi istediği anlaşılmaktadır.

çok dürlü emākine istilā eyledi // ol kuṭra tamām istilā eyledi // biñ altı yüz mīl

yere istīlā eyledi

tecāvüz eyle- / *ét-* fiili Çağdaş Türkiye Türkçesinde $\{-(y)A\}$ biçim birimini isterken metinde $\{-(y)I^o\}$ biçim birimi istemektedir.

*Baħr-ı Nīl maħall-ı mezbūri tecāvüz êtdükden şoñra Bilād-ı Şa‘īd’i kaç’ edüp
// nehr-i mezbūr Medīne-i Mısr’ı tecāvüz êtdükden şoñra*

2.3.6. Edatlar

Edatlar, kendi başlarına varlık âlemindeki bir varlık, kavram veya iş, kılış, oluş karşılamayan sözlerdir. Edatlar varlıkların birbiriyle veya kâinatta gerçekleşen oluş ve değişimlerle ilişkilerini bildirmekte kullanılan görevli sözlerdir. Bunlar benzerlik, beraberlik, başkalık, miktar, sebep, vasıta, zaman, mekân, yön gösterme vb. ilişkilerdir (Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi, 2009). Ad ve ad soylu kelimelere adeta ek gibi fakat bağımsız birer kelime olarak gelip onlara hâkim olan görevli dil birimleridir. Edatların cümle içinde kurdukları anlam ilişkileri geçicidir. Türkçede edatlar ve bağlaçlar kelime türleri içinde çekime girmeyen sözlerdir (Korkmaz, 2009). Türkçede edat ve bağlaçların çoğu sonradan ortaya çıkmıştır. Bunlar ya yabancı dillerden alıntılanmış ya da ad çekiminin veya zarf-fiillerin kalıplaşması yoluyla ve Türkçenin imkânlarıyla gelişmişlerdir. Edatlar konusunda dikkat edilecek önemli noktalardan biri Türkçede bazı zarfların edat gibi kullanılmış olmasıdır. Bu durum alıntı sözlerde de geçerlidir.

2.3.6.1. Kökenleri Bakımından Edatlar

Metinde Türkçe edatların yanında Arapça ve Farsça kökenli çok sayıda edat yer almaktadır.

2.3.6.1.1. Türkçe Edatlar

2.3.6.1.1.1. ancak

Metinde “*olsa olsa, en çok o kadar; ‘yalnızca’ anlamında sınırlama bildiren bir söz*” anlamlarıyla görülmektedir. Metindeki bazı örnekleri şöyledir:

*anda bir kavm vardur kâmetleri ancak dört şibr (...) olup // her kaçan ki ol
cevārīden biri maħall-ı ašlīsinden kaç’ oluna ancak iki güne qarīb bākī olur // cümlesi
on üç cezīredür ancak birisi ma‘mūredür*

2.3.6.1.1.2. arasında

ile bağlacıyla bağlı bir söz grubunun *yer yönünü* bildirmek üzere ve iyelik eki *ile* ad durum eki olarak kalıplaşmış isim kökenli bir edat olarak metinde görülmektedir.

ğarb ile cenüb arasında bir maķāma vardılar

2.3.6.1.1.3. āşağa

Aslında bir yer-yön zarfı olan bu söz de yine kendinden önce gelen çıkma durumu ekiyle birlikte kalıp biçiminde bir edat olarak kullanılmıştır. Metindeki örnekleri şunlardır:

şadrında ve dizinden āşağa mūları çokdur // zenleri bellerinden āşağa bezler aşarlardı

2.3.6.1.1.4. berü

Eski Türkçe evresinden itibaren takip edilebilen Türkçenin en eski edatlarından biridir. “-den bu vakte, başlayarak, zamanından bu tarafa” anlamında ve çıkma durumu ekiyle birlikte kalıplaşarak kullanılmıştır. Metindeki örnekleri şunlardır:

zamān-ı hīdāşetinden berü kemāl-ı ‘ilm ve ma‘rīfet ile ma‘rūf // avāyıl-ı mi‘e-i ‘āşireden berü

2.3.6.1.1.5. bile / birle¹¹⁵¹ / bir¹¹⁵²

Bu edat metinde “*aracılığıyla, birlikte / beraber*” anlamlarıyla kullanılmış olup metindeki bazı örnekleri şu şekilde görülmektedir:

¹¹⁵¹ Bu edat ise *bir* isminde türetilmiştir. Kaşgarlı’ya göre hafifletmek için *bile* biçiminde de söylenmiştir. *İle* edatıyla eş görevlidir (Kaşgarlı, 2005: 190).

¹¹⁵² Edat olarak *beraber, birlikte* anlamlarına gelir. *İle* edatının birlikte oluş anlamını pekiştirdiği anlaşılmaktadır.

*dilrān-ı Āl-ı ‘Osmān’uñ himem-i ‘ālīyyeleri **birle** etrāf ve eknāfi şe‘ā’ir-i şerā’i ‘-ı İslāmīyye ile tölmişdur // aşhāb-ı şehir her köşeden ikbāl ve bīhadd mīveler ve şukūfeler **birle** istikbāl edüp hışāra getürdiler // gāh bir kaz ya bir oğlak kurbān edüp ta‘āmda **bile** ihzār ederlerdi // dünyāya bir dahı bir dahı gelür ise zenleri ve hādimleri **bile** olsun // her kaçan ki emīrleri fevt olsa iki zen ve üç şağīr hādimler ile **bir** zīr-i zemīne koyub: “Dünyāya bir dahı bir dahı gelür ise zenleri ve hādimleri bile olsun.” dērler*

2.3.6.1.1.6. dek

Eski Türkçeden beri kullanılagelen *deginin* kısaltılmış biçimidir (Ergin, 2011: 372). Fiil ile fiilin bitiş yeri veya zamanı arasında bir ilişki kurmaktadır.

*bu üslūb üzre Körtöz’i bağıyye-i kavmı ile şabāha **dek** kōdılar // zenleri bēllerinden dizlerine **dek** tennūrlar tutarlar*

2.3.6.1.1.7. her ne deñlü

Metinde *her ne kadar* anlamıyla yer almaktadır.

Her ne deñlü cirāhāt-ı ‘azīm olsa bir iki varak şarup şedd ederler

2.3.6.1.1.8. gibi / kipi¹¹⁵³

kip “T., kalıp, örnek, master” ismiyle {-I} zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla edat anlamı kazanmıştır. Metinde varlıklar arasında “benzerlik” ve “karşılaştırma” anlam ilişkisi kurmuştur.

¹¹⁵³ *kip* isminin 3. tekil kişi iyelik ekiyle kalıplaşarak meydana getirdiği bu edatın Eski Anadolu Türkçesinin henüz başlangıç evrelerinden itibaren *gibi* ~ *bigi* (göçüşme ile) biçimlerinde yazıda varlığı gözlenmektedir. Kelime sonu ünsüzünün bir ünlü ek getirildiğinde tonlulaştığı bir örnek olarak karşımızda duruyor. Aynı zamanda aynı yazı birimi <-S> ile gösterilse de diğer tarihî Türk lehçelerinde /k/ olan kelime başı ünsüzünün de Anadolu’da gelişen Oğuz Türkçesi temelli yeni yazıda Oğuz Türkçesinin bir özelliği olarak /g/ sesine dönüştüğü görülmektedir. Tüm bunlara rağmen yine de sözcüğün aslına uygun biçimde *kip* olarak korunduğu ve aldığı iyelik ekiyle tonlulaşmaya da uğramadığı bir örnek olarak *kipi*’nin metinde *gibi*’den daha az yoğunlukta olsa da kullanıldığı görülmektedir.

nehr-i mezbûrda temâsîh-ı Nîl gibi timsâhlar vardır // Diyâr-ı Mısır'da ânuñ gibi tûrâbı laţîf ve âbı nazîf yer yok idi // tâ'ife-i İspanyol ol diyârûñ halkını esîr kipi istiḥdâm edüp azdururlardı // dıraḥt-ı mezbûruñ şekli şeftâlû ve ta'mı ayva kipi bir müdevver mîvesi olur

2.3.6.1.1.9. göre

gör- fiili ve {-A} zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla edat anlamı kazanmıştır. Metindeki örneklerde karşılaştırma anlamı katmaktadır.

buḥayrenüñ bir cānibinde yüzlerine göre tersḥāneler binā edüp sefīneler vaz' etdiler // ricālî kabaḳdan ya sîm ve zerden ḥālına göre bir setr düzüp önlerine tutarlardı

2.3.6.1.1.10. içre / içerü

Metinde yer-yön, bulunma, çıkma anlamları katarak cümlede edat görevi üstlenen bir zarftır.

bu sarāyda benüm ḳavmum içre mütemekkin olasın // bir müşebbek kâşāne içre girüp oturur // vezîr dahı bir ḳargu-yıla pencereden içerü emîre söyledi

2.3.6.1.1.11. için, -duğı sebebden¹¹⁵⁴

Türkçede eskiden beri kullanılan *için* edatı Zeynep Korkmaz'a göre uç "sebebe" + (u)n "vasıta durumu eki" birleşimiyle elde edilmiştir (Korkmaz, 2009: 1056). Metinde *için* kullanılmakla beraber bu kelimenin kökenindeki Türkçe uç "sebebe" yerine Arapça *sebeb* "sebebe" kelimesinin kullanıldığı bir yapının daha olduğu görülmektedir: {-duğı sebebden}. Yalnız, bu yapı, daima sebebden önce gelen -duğı ekiyle beraber kullanımdadır. Metinde sebebe ve amaç ilişkileri kurmada kullanılmıştır. Metindeki bazı örnekleri şöyle:

¹¹⁵⁴ Bu yapının bir başka eş görevli kullanımı metinde -mağın olarak görülmektedir: Ḳortoz dahı ol maḳāmda bir ḳal'a bünyād etmek ḳaşd edüb yine rîgistān olmağın ol niyyetden ferāḡat eyledi.

zaḥmına tīmār **içün** Kuba'ya geldi // Sūr-ı Deryā'yı tefahḥuş **içün** on pāre zevraḥ ve bir sefīne tertīb édüp // Meger ki nevāḥī-i mezbūrede at bulunmadığı **sebebdən** vilāyet-i mezbūrenüñ umerā ve kuberāsı adam arḳasına binerler // kelām-ı mezbūr **içün** delīl-i şarīḥ ve burhān-ı şaḥīḥ yokdur

2.3.6.1.1.12. ile¹¹⁵⁵

il- (T., bağlamak, bağ kurmak) fiili ile {-A} zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla oluşmuş bir edattır. *Birlikte oluş, karşılıklı oluş, ilgi, sıralama, sonralık* gibi anlamlarda kullanılmaktadır. Metinde en çok kullanılan edatlardan biridir. Kelime başı ünlüsünün erimesiyle ekleşme sürecinin devam ettiği görülüyor. Metindeki bazı örnekleri şunlardır:

sarāylarınıñ sūrı mermer **ile** binā olunup cümlesi sāz ve şaman **ile** musaḳḳaf idi // altı yüz 'aded bölükbaşı üç biñ nefer kimesne **ile** her gün sarāya ḥāzır olup yemek yerler // belde-i mezbūrede iki yüz biñ mu'ayyen zevraḥlar var idi ki ekşer mühimātda anlaruñ-**la** hareket éderlerdi. // ḳavm-ı İspanyol anlar-**la** muḳāvemete ḳādir olmayup döndiler // yüz fersaḥ ḳadar yerde birbiri-**le** tecāvüb éderler

2.3.6.1.1.13. karşı

Metinde yönelme ekiyle beraber yönelme, karşı durumda olma anlam ilgisi kurmuş bir edat görevli bir zarftır. Metinde tek örneği bulunmaktadır:

āğızını rūzgāra **karşı** feth éder

2.3.6.1.1.14. ḳatında / ḳıtında

gözünde, -e göre, yanında gibi anlamlar yüklenmektedir. Aslında mekân, yer-yön anlamı baskın olan bu edatın metinde zaman anlamıyla kullanıldığı bir örnek de

¹¹⁵⁵ İle edatı metinde üçüncü çoğul kişi zamiriyle kullanıldığında iki kullanım görülmektedir. Birincisi edat vasıta anlamı yüklendiğinde zamir {-Uñ} ilgi ekiyle kullanılmış ve ikincisi edat birliktelik anlamı yüklendiğinde zamir yalın biçimde kullanılmıştır. Diğer kişi zamirlerinde ise edat beraberlik anlamı yüklenirken zamir ilgi ekiyle kullanılmıştır: *bizüm-le, anuñ-la, senüñ-ile*.

bulunmaktadır. Metindeki örnekleri şunlardır:

*eṭvālī cānib-i şarkdan i'tibār edenler **katında** mebde'-i eṭvāl maḥall-ı mezbūrdur // teferruḡ-ı büldān sebebi ile cumhūr **katında** iḳlīm-i evvelüñ mebde'i ol maḳāmdur // ekşer-i nās **kitında** Mu'azzam-ı Biḥār-ı Muḥīṭ-i Ġarbī'dür // Süreyyā'nuñ vuḳū'ı kitında eṣḳām ve ṭavā'in çoğ olur*

2.3.6.1.1.15. mI

Türkçenin en eski evrelerinden itibaren bilinen soru edatıdır. Metinde az sayıda örneği bulunmaktadır:

*ḥalka-ı 'ubūdiyyetinden ḥāric bir şehriyār var **mıdır** diyü // deryā köpüğü misiz?*

2.3.6.1.1.16. şöña

Metinde -den sonra anlamında ayrılma ekiyle birlikte zaman ifade eden edat görevli bir zarf olarak karşımıza çıkmaktadır.

*bir mıḳdār gitdüklerinden **şöña** Meşiko'dan bīnihāye ḥalk çıkup istiḳbāl étdiler // sehl zamāndan **şöña** bīnihāye ṭa'ām çekilüp Motesavma dahı çıḳdı // Baḥr-ı Nīl maḥall-ı mezbūri tecāviüz étdükden **şöña** Bilād-ı Şa'id'i ḳaṭ' édüp (...) // Mevlānā Nizām, bir kelām-ı pürintizāmdan **şöña** dēmişdür: (...)*

2.3.6.1.1.17. toğru

Metinde bir örnekte zarf göreviyle kullanıldığı gibi bir örnekte de yönelme eki olarak edat görevi yüklenmiş bir zarf olarak karşımıza çıkmaktadır.

*gendüsi bāḳī ḳavmı ile sāhile **toğru** gitdi*

2.3.6.1.1.18. üzre / üzere

Metinde -ınca, -e göre ve ile ilgili olarak anlamlarında kullanıldığı görülmektedir. Metindeki örnekleri:

*ol mevzi'uiñ āyuları deryāya ṭalup murādları **üzere** mähīleri şayd éderler // Kitāb-ı Ḥarīde'de biñ yüz mīl olmak **üzre** mezḳūrdur // küffār-ı ḥāḳısār vech-i meşrūḥ **üzre** avā'il-i Baḥr-ı Ḳulzum'a yol bulmuşdur*

2.3.6.1.2. Arapça ve Farsça Edatlar

Metindeki Arapça ve Farsça edatlar bu dillerde edat olarak kullanılan ve *harf* de denen, çoğunlukla bir ön ek bazen de son ek görünümündeki biçim birimlerden ve Türkçede çeşitli çekim ekleriyle beraber edat görevi yüklenen bazı zarflardan oluşmaktadırlar.

2.3.6.1.2.1. Arapça Asıl Edatlar

Metnimizde Arapça bazı edatlar da kullanılmıştır. Bunlar aşağıda ayrı başlıklar altında ve başlıklarının yanında -varsa- yine metindeki Türkçe eş değerlileri ile birlikte verilmiştir.

2.3.6.1.2.1.1. ‘alā- / ‘ale’l- (üzere, üzre, -dA)

Bu edat *üzerine, üzerinde* anlamları yanında zaman ve mekân hakkında kullanıldığında *boyunca, süresince* anlamları da vermektedir.

nāhiye-i şimāl ‘alāküllî hāl meskûne olmağdan kalur // cemī’-ı bihār ‘alāmerri’z-zuhūr ve’l-a’sār hareket ve intikāl üzredür // ‘alātarîkı’l-icmāl tahrîr ve tasîr olundı // bu’d-ı etrâf sebebi ile ‘alāhad[d]ih[i] bir baħr olup Baħr-ı Rûm’a bir ħalîc ile mevşûldur // cānib-i maşrıķa ‘ale’s-sāhil biñ (15) iki yüz mîl mesāfe seyr edüb

2.3.6.1.2.1.2. ‘an- (-dAn, -dA)

Metinde bir örnekte görülen bu edat fiil ile fiilin gerçekleşme zamanı arasında bir ilişki kurmaktadır.

biz daħı ‘anķarîb gelüp bu diyârdan göçerüz,

2.3.6.1.2.1.3. bi- (ile)

Arapça ibarelerde *ile, sebebiyle, birlikte* anlamlarıyla metinde bazı örneklerde kullanılmaktadır.

Almağro’ya zecr ve ‘itāb edüp bi’l-āhare tecdîd-i şulh êtdiler. // çehre-i tahkîkını bîkadarı’l-imkân veçh-i şihhat üzre ‘ayān eyledüm // bihasebi’l-‘arz Haṭṭ-ı İstivâ’dan farz olunup cānib-i kuṭb-ı şimālîye mümtedd olur

2.3.6.1.2.1.4. bilā- (-sUz)

Eksiklik anlamı katmaktadır. Metinde iki örnekte görülmektedir:

*cāmi ‘-ı mezbūruñ ki **bilānizā** ‘ tūlū yüz ve arzı seksen zīrā ‘ imiş*

2.3.6.1.2.1.5. fī- (-dA)

Bulunma anlamı vderen bir edattır. Kalıp biçiminde Osmanlı Türkçesine girmiş bazı Arapça ibarelerde kullanılmaktadır. Metindeki örnekleri şunlardır:

*ḥazīz-ı mezkūr **fīhāze** ‘l-ān evāḥır-ı kıvırsda mekān etmişdür // varakı zemīne düşe **fī** ‘l-hāl ḥayy olup ḥayye mişāl sa ‘y ve ḥareket eder*

2.3.6.1.2.1.6. ilā- / ile‘l- (-IncA))

-e kadar anlamında kullanılan bir edattır. Bu edat da Arapçadan Osmanlı Türkçesine girmiş bazı kalıp ifadelerde kullanılmıştır. Metindeki örnekleri şöyle:

***ilāhāze** ‘l-ān şıbyān ve nisvānumuzı esīr edüp istiḥdām ederler // keyfiyyet-i ḥālī ma ‘rūf ve ‘imāret ve ḥarāb idügi **ile** ‘l-ān ma ‘rūf ve mekşūf degildür*

2.3.6.1.2.1.7. ‘ind (kātında / kıtında / -A göre)

Yanında, katında, nezdinde anlamlarına gelen bu edat metinde -e göre anlamında kullanılmıştır. Metindeki örnekleri:

‘inde ‘l-imtiḥān ve ‘l-i ‘tibār // ‘inde ‘l-ba ‘z biñ toḳuz yüz mīldür

2.3.6.1.2.1.8. ke- / kemā- (gibi, kipi)

Arapçada benzetme edatıdır. Birkaç Arapça ibarede kullanılmıştır. Metindeki örnekleri şunlardır:

*hey ‘et-i arāzī ve eflākı **kemāhī** idrāk eylemiş // Kırtöz dahı **kemāvifāk** ile iştıyāk ‘arz edüp bir mıkḍār hediye gönderdi // lākin mā ‘-i Nīl ‘i **kemāyenbaḡī** taḳsīm ve tevzī ‘a kādır olmadılar // ol dahı bir şahş-ı āḡara **keḡālik** kargu-yıla işāl edüp ol dahı bir kargu-yıla vezīre söyledi*

2.3.6.1.2.1.9. lā- (-sUz)

Arapça bir edat olup ön takı olarak geldiği isimlerin yokluğunu, eksikliğini bildirmekle görevlidir. Metinde sınırlı sayıda bulunan örnekleri şunlardır:

***lācerem** ‘unşur-ı āb ve aşı-ı tūrāb ikisi küre-i vāḡide şekline girdi // **lāmuḡāle** ‘unşur-ı āb müteḡaḡtı ‘ ve müteferriḡ olup sevāḡil ve cibāl müte ‘ayyen oldı*

2.3.6.1.2.1.10. ma‘a- (ile, birle / bile / bir)

Arapçada birliktelik anlamı veren bir edattır. Arapçadan Osmanlı Türkçesine girmiş bazı kalıp ifadelerde kullanılmıştır. Metindeki örnekleri şöyle:

ma‘azālik eṣnā’-i ṭarīḳda niçe zenler gördiler ki ‘üryān gezerlerdi // her biri nehr-i ‘azīmdür ma‘ahāzā ‘umḳına noḳṣān ve taḡayyur gelmez,

2.3.6.1.2.1.11. min- (-dAn)

Arapçada çıkma durumunu karşılayan bir edattır. Osmanlı Türkçesi yazı diline yerleşmiş bazı Arapça ifadelerde karşımıza çıkmaktadır. Metindeki örnekleri şunlardır:

emkine-i muḥtelifeye ḥulūl ve minba‘d rub‘-ı meskūndan ba‘z-ı medāḥıl ve furec bulursa duḥūl eder // lākin min ‘indi nefsihi sefīne tertīb edecek ḳudreti yoḡ idi

2.3.6.1.2.2. Edat Gibi Kullanılan Arapça Zarflar

2.3.6.1.2.2.1. ba‘d / ba‘de (şoñra, -dAn şoñra)

Arapça sonra anlamına gelen bir zarftır. Bazı kalıp ifadelerde kullanılmıştır. Metinde şu örneklerde kullanıldığı görülmüştür.

ba‘deḡālik // cezīre-i mezbūrede ḥākim olan umerā’-i İslām’uñ ḥüsn viḡāḳı niḡāḳ ve ṣiḳāḳa mübeddel olup // ba‘de’s-ṣiḡḡa çok ta‘zīm edüp markāṣ eyledi // ba‘zını tecḡīḡ edüp ba‘dezamānın şu ile ezüp iḡerler

2.3.6.1.2.2.2. beyn (arasında, iḡre)

Arapçada (iki şeyin) arasında anlamına gelen bir edattır. Metinde sınırlı bir kullanımı görülmektedir. Metindeki örnekleri şöyle:

Baḡr-ı Rūm ve Şām ki beyne’l-enām Akdeñiz demek-ile ma‘rūḡdur // meḡer ki beyne’l-ḡarbi ve ‘ş-ṣimāl sāyır olup Cezā’ir-i Berṡāniyye’dan akṣā-yı Bilād-ı Sūdān’a seḡer edeler

2.3.6.1.2.2.3. evvel

önce anlamına gelen Arapça bir zarftır. Metinde isim ve zarf görevleriyle kullanıldığı gibi -den ekiyle birlikte kullanılarak edat görevi de üstlenmiştir. Metindeki örnekleri şunlardır:

*Yeñi Dünyā'da cümleden **evvel** bir tã'ife peydā olmuş // bir kısmı surh-ı şāfī olup cümleden **evvel** erişür ammā igen lezīz olmaz*

2.3.6.1.2.2.4. **karīb**

yakın anlamına gelen Arapça bir zarftır. Metinde {-A} yönelme ekiyle kalıplaşarak edat görevli kullanılmıştır. Metindeki örnekleri şunlardır:

*ol nāhiyenüñ kavmindan çok kimesne cem' édüp bahra **karīb** maḥalda bir muḥkem ḳal'a binā eyledi // sūr-ı mezbūra **karīb** otuz iki mīl yerde bir kūh vardur*

2.3.6.1.2.2.5. **muḳābil**

karşılık, karşın anlamında Arapça bir zarftır. {-A} yönelme ekiyle birlikte “ile karşı karşıya, karşı beri” anlamları yüklenen bir edat görevi üstlenmiştir. Metindeki örnekleri:

*Cezīre-i Rodos'dur ki İskenderiyye'ye **muḳābildür** // Bilād-ı 'Omān'dan Medīne-i Sancār'a **muḳābildür** // bilād-ı mezbürenüñ eşḥāşı keḫ-i pāları ile birbirine **muḳābil** olmak mütebeyyin oldı*

2.3.6.1.2.3. **Arapça Diğer Edatlar**

2.3.6.1.2.3.1. **bedel**

karşılık, eder, eş değer anlamlarında Arapça bir isimdir. Ancak günümüzde Türkiye Türkçesinde yönelme ekiyle kullanılırken metinde çıkma durumu eki {-dAn} ile kullanılmıştır. Metinde tek örneği bulunmaktadır:

*ḳavm-ı Zū'l-Ḳarneyn ol tã'ifeye bir zen vērüp andan **bedel** bir er aldılar*

2.3.6.1.2.3.2. **ḡayrı / ḡayrısı**

Arapça *ḡayr* ve Türkçe 3. tekil kişi iyelik eki {-I}'nın kalıplaşmasıyla oluşturulmuş bir edattır. Bu kalıplaşmadan sonra bir ek yığılması örneği sergileyip 3. tekil kişi iyelik ekini tekrar alarak *ḡayrısı* biçimi de oluşturulmuştur. Metinde çıkma durumu eki {-dAn}'dan sonra gelerek edat görevi yüklenmiştir. Metinde her iki biçimi de aynı kalıpla yer almaktadır. Metindeki örnekleri şu şekildedir:

*sā'ir metā'dan **ḡayrı** beş yüz biñ altun idi // cümledenüñ aşlı Baḫr-ı Oḳıyanus'dan **ḡayrı** bir baḫr-ı 'aẓīmdür ki tã'mı lezzet ve ḫalāvet ve kemāl-ı 'uzūbet üzredür // ma'ādin kısmından āhenden **ḡayrısı** gelürdi*

2.3.6.1.2.3.3. kadar

büyükliğünde, ölçüsünde anlamlarında kullanılmış Arapça bir edattır. Metindeki örnekleri:

*cümle sekiz yüz mîl **kadar** mesāfe seyr êtdi // on beş yıl **kadar** zulmet-i mezbûre katı keşîf (1) ve şedîd olub*

2.3.6.1.2.3.4. mā‘adā

Arapçada birleşik bir edat olarak karşımıza çıkan bu edat metinde çıkma durumu eki {-dAn} ile birlikte ve “-den başka” anlamında kullanılmıştır. Metindeki örnekleri şöyle:

*içinde re’îsden **mā‘adā** iki şahş kalmış // andan **mā‘adā** iki biñ put dahı var idi*

2.3.6.1.2.3.5. maķûle (gibi)

Arapçada “söylenmiş, denilmiş” anlamında bir dişil edilgen fiil olmasına rağmen metinde anlam kaymasına uğrayıp *takım, cins, benzer, çeşit, kabil* anlamlarında genellikle *bu* işaret sıfatıyla beraber olmak üzere kullanılarak edat görevi yüklenmiştir. *bu maķûle = bu ile > böyle, bu(nun) gibi* anlamsal eş değerliliği görülmektedir. Metindeki örnekleri şöyledir:

*bu **maķûle** evzā’-ı fāsîde ve ārā’-i kāsîdeleri çokdur // bu **maķûle** şikāra muntazır zencîler vardur*

2.3.6.1.2.3.6. mertebe

Metinde *derecesinde, seviyesinde* anlamlarında yalın isim ve sıfatlarla edat görevi üstlenmiştir. Metindeki örnekleri şu şekildedir:

*tamām **mertebe** cür’et ve ıkdāmda müte‘ayyın olmuş idi // müceb-i esbāb-ı tabî‘at budur ki ahaff-ı ‘anāşır olan âteş rıf‘at **mertebe** ile mes‘ūd olub*

2.3.6.1.2.3.7. mişl / mişāl (gibi, beñzer, kadar, mānend)

Metinde hem bir son çekim edatı gibi hem de Farsça kurallara göre kurulmuş tamlamalarda tamlayıcı olarak görülen ve Arapçada “eş, benzer” anlamı olan bu sözün Türkçe, Arapça ve Farsça eş değerlileri *gibi, beñzer, kadar, mānend*’dir. Metindeki örnekleri şunlardır:

*Ķolon anuñ hālına deryā **mişāl** ācıyup hāfesine aldı // ħirmen-i vücūdlarını*

*bāda vèrmeg için şarşar **mişāl** hānmānlarına ese // cem‘ olan sīm zeri **mişl**-i Şems ve Kamer külceler édüp // pes “li kulli cedīdin lezzeh” muқтаzāsınca dil-i meyyāl **mişāl**-ı āb ol sūya aқdı*

2.3.6.1.2.3.8. **zū / zāt (-IU)**

zū ve zāt her ikisi de Arapçada sahiplik, maliklik bildiren edatlardır. Metinde az sayıda örneği bulunmaktadır:

*mu‘tī-ı **zū**’l-cūd idüğini ‘ayān eylemişdür // Tabramīn / Tıbramīn nām bir medīnedür ki **zāt**-ı kuşūr ve menāzıh ve besātīn ve fevākihdür*

2.3.6.1.2.4. **Farsça Asıl Edatlar**

Metinde az sayıda ve EAT’den Cumhuriyet Dönemi’ne kadar Türkçe metinlerde çok sık kullanılan birtakım edatlar bulunmaktadır. Metindeki Farsça asıl edatlardan -āsā dışındakilerin hepsi ön ek biçiminde kelimelere eklenmiş vaziyette görülmektedir.

2.3.6.1.2.4.1. **-āsā (gibi)**

Farsça bir son takıdır. Türkçede isimlerin sonuna gelerek iki şey arasında benzerlik ilişkisi kurmuştur. Metinde az sayıda örneği bulunmaktadır:

iki kanadı altında kevkebāsā münevver iki ‘uzvı vardır // қа‘r-ı deryādan cibālāsā ‘anber kıt‘alarını қаt‘ eder // ba‘z postları var idi ki miskāsā rāyīha-ı laṭīfesi var idi

2.3.6.1.2.4.2. **ber- (üzre, üzere)**

Farsçada “üzeri, üzere, II°” anlamları katan bir ön takıdır. Metindeki örnekleri şöyle:

*қа‘ide-i mezkūre muқтаzāsınca bir şahş noқта-ı mağribden **bervech**-i istiқāmet seyr ve hareket eylese elbette yine maқāmina vāşıl olur // ‘alāküllü hāl inkişāf cānib-i şimālda **berkarār** olup nāhiye-i cenūba intikāl étmez*

2.3.6.1.2.4.3. **bī- (-sUz)**

Farsçada *bir şeyin yokluğunu, noksanlığını* bildirici, olumsuzluk anlamı katan bir ön takıdır. Metindeki bazı örnekleri şunlardır:

*ma‘z-ı deştī қatı **bī**had idi // yine pervāz édüp **bī**pervā bahra érer // eşnā’-i*

tarīḫda bīnīhāye cezāyır dahı görüp geçdiler // Malṭa ḥākimi olan kāfir-i bīdīn ve kebir la'īnden istimdād edüb

2.3.6.1.2.4.4. der- (-dA, -dAn, içre)

Farsçada bulunma durumu bildiren bir ön takıdır. Sıfat ve zarf görevli kelimeler türetmede kullanılmaktadır. Metindeki kimi örnekleri şunlardır:

deresnā-yı īn evkāṭ “İnne fīḥalkī's-semāwāti ve 'l-'arzi ve 'ḥtilāfi 'l-leyli ve 'n-nehāri [...]” liāyātın nidāsı şamāḥ-ı cāna güzer ve şadā-yı ḥōşnevāsı dil-i şeydāya eşer edüp // ba'dehu çāhlarda dermahzen ederler

2.3.6.1.2.4.5. ez- (-dAn)

Farsçada çıkma durumu bildiren bir ön takıdır. Metinde sınırlı örnekte görülmektedir. Metindeki örnekleri:

ba'd-ez-ān feleg-i sābi'dur ki maḥall-ı Naḥs-ı Ekber, Züḥal-ı Hindūpeyker'dür // ezīn sebeb dā'īye-i sa'y ve ṭaleb yevmenfeyevmen müzdād olub

2.3.6.1.2.4.6. nā- (-sUz)

Farsçada bī- ön takısı ile aynı görevde kullanılmaktadır. Metinde sınırlı sayıda örneği bulunmaktadır. Metindeki örnekleri şunlardır:

ḥāh ve nāḥāh Motesavma'yı bu kavla rāzī etdi // dil-i nākāma bu ıkdām ve ḥāṭır-ı fātıra bu ḥātıra düşdi

2.3.6.1.2.5. Edat Gibi Kullanılan Farsça Zarflar

2.3.6.1.2.5.1. bārī

Farsçada *hiç olmazsa, en azından* anlamlarında kullanılan ve metinde *degilseden* sonra bir yetinme ifadesi olarak kullanıldığı görülmektedir. Metindeki tek örneği şöyledir:

si'at-ı eknāfda rub'-ı meskūna mu'ādil ve keşret-i sükkānda kuṭr-ı ma'mūra gālīb degilse bārī mümāşildür

2.3.6.1.2.5.2. belki

bel (Ar. “ama, ancak, aksine”) ve *ki* (Far. “ki”) birleşigi bir edattır. Metinde “*hatta, bile*” anlamıyla kullanılmıştır. Metindeki örnekleri şunlardır:

buḥayre-i mezbūrenüñ ba‘z-ı eczāsı Kuṭb-ı Şimālī tahtına vāşıl olmak, belki āḥar-ı iklīm-i sābi‘a muttaşıl olmak ihtimālī yokdur // ikincisi gökden āteşler yağup cümle ḥayvānāt belki eşcār ve aḥcārı iḥrāk eylemişdür

2.3.6.1.2.5.3. bes¹¹⁵⁶ / pes (imdi)

öyle ki, şu hâlde anlamlarında kullanılan bir cümle başı edatı olarak görülmektedir. Metinden bazı örnekleri şunlardır:

bes Kolon kısım-ı cenūbīye duḥūl édüp kūhları geçdi ve cibāluñ ortasından bir düz yere erişdi // *pes* “li kulli cedīdin lezzeh” muḳtażāsınca dil-i meyyāl mişāl-ı āb ol sūya aḳdı // *pes* zen-i mezbūre ḳavmını ḳışşadan āgāh édüp tuḥaf ve hedāyāsını ‘arz édicek (...)

2.3.6.1.2.5.4. bīrūn

Farsçada *dışarı, dışarıya, dışarıda* anlamlarında bir zarftır. Metinde çıkma durumu eki {-dAn}’dan sonra gelerek edat görevi yüklenmiştir.

nevāḥī-i mezbūrede āhū ḳatı bisyār olup dāyire-i ‘ad ve ḥadden bīrūn ve mertebe-i şümārdan efzūn idi // şadr-ı kitābda vaz‘ étdügi şekil dāyire-i şıḥḥatden bīrūndur

2.3.6.1.2.5.5. gūyā / gūyyā

sözde, sanki anlamına gelen Farsça bir zarf olup metinde benzetme ilişkisi kuran bir edat görevinde görülmektedir. Metindeki örnekleri şöyle:

gūyā anlardan bir ferd eksik olmaz ve anlara hergiz noḳşān gelmez // ḥayvān-ı mezbūruñ başı müdevver ve gerdeni dırāzdur ve evveli ve āḥırı gılzatda berāberdür ve ḳatı müstaḳīmdür *gūyā* ki bir bal mūmıdır // bu feleg-i aḥīr ve cirm-i eşīr *gūyyā* bir

¹¹⁵⁶ Farsçada *yeter, kâfi* anlamına gelen ve sıfat olan ‘bes’ ile karıştırılmamalıdır. Burada aslı Farsça zarf olan ‘pes’ in söz başı ünsüzünün tonlulaşması söz konusudur ve metinde yalnızca bir yerde bu şekilde görülmüştür.

mücevvef tobdur

2.3.6.1.2.5.6. **hemān**

Metinde hem “*ancak, sadece*” anlamında ve zıtlık ilişkisi kurmak için hem de bugünkü “*hemen, derhal*” anlamında bir zaman bildirici olarak edat görevli bir zarf olarak görülmektedir. Metindeki örnekleri şöyle:

*ol diyāruñ halkı merķūm murğları şayd ederler lākin yemezler **hemān** yağın alurlar // **hemān** zer-i hālīş peydā olur*

2.3.6.1.2.5.7. **hemīn**

öylece, tıpkı ve *ancak* anlamlarında kullanılan Farsça bir edattır. Metindeki örnekleri şunlardır:

*bi'l-cümle evşāf ve evzā'ı şütüre karīb olup **hemīn** senāmı 'ādim ve gerdeni i 'vicācdan sālīm idi // dēdügüñüz āsāndur **hemīn** siz yarağ üzre olun*

2.3.6.1.2.5.8. **her çend / her çend ki**

ne zaman/ ne zaman ki veya *her zaman* anlamlarında zaman ilişkisi kurarak kullanılmaktadır. Metindeki örnekleri şunlardır:

***her çend** sīmā-yı hayāt üzre sābit olur // **her çend ki** şehirden çıkmak isterler idi rehn ile icāzet ile çıkarlar idi*

2.3.6.1.2.5.9. **hergiz**

Farsçada “*asla, hiçbir zaman, hiç*” anlamına gelen bir zarftır.

*güyā anlardan bir ferd eksik olmaz ve anlara **hergiz** nokşān gelmez // baħr-ı mezbūrda 'imāret bilinmez ve **hergiz** hayvān-ı nātiķ bulunmaz.*

2.3.6.1.2.5.10. **mānend**

Metinde sadece bir yerde görülen bu söz de Farsçada “*benzeri, gibi*” anlamlarına gelmektedir. Metinde Farsça kuralla kurulmuş bir tamlamada kullanılmıştır:

*Nehr-i Etil Bilād-ı Hazaz'da vākı ' **mānend**-i Dicle bir nehr-i 'aẓīmdür*

2.3.6.1.2.5.11. **peş**

Farsçada “*arka, geri*” anlamına gelen kelime yine Farsça bir edat *der-* olan ile

birlikte *ardından, peşi sıra* anlamlarında edat görevli olarak metnimizde yer almaktadır. Metindeki örneği:

derpeş Balbova bir bahır dahı istimā' édüp ta'accub etti

2.3.6.2. Kullanılış Biçimlerine (İstemlerine) Göre Edatlar

Fiillerde olduğu gibi edatlar ve edat görevinde kullanılan kelimeler de kendilerinden önce yalınlık veya bazı ad durum eklerini istemektedirler. Metindeki cümle örnekleri yukarıda verildiği için aşağıda sadece edatların kullanılış biçimlerine göre bir tasnifi yer alacaktır.

- Adlarda Yalın Durum ve Zamirlerden Sonra İlgi Durumu İsteyen Edatlar

ile, içün, gibi / kipi, kadar, içre, üzre / üzere

- Yönelme Durumu İsteyen Edatlar

göre, karşı, doğru, dek, karīb, tā, muqābil

- Çıkma Durumu İsteyen Edatlar

bedel, evvel, soñra, berü, mā'adā, āşağa, içerü, gayrı / gayrısı, bîrün

2.3.7. Bağlaç

Türkçede çok geniş bir yer tutan bağlaçlar; kelimeleri, kelime gruplarını, cümleleri ve kimi zaman da paragrafları şekil ve anlam bakımından birbirine bağlayan ve yüklendikleri işlevler ile, bağlandıkları sözler arasında türlü anlam ilişkileri kuran gramer öğeleridir (Korkmaz, 2009: 1091). Metinde Türkçe, Arapça, Farsça ve karışık dilli, çeşitli yapılarda çok sayıda bağlaç kullanıldığı görülmüştür.

2.3.7.1. Türkçe Kökenli Bağlaçlar

2.3.7.1.1. ancak

Türkçenin *amma / ama* ve *faakat*'ın karşılığı olan bağlacıdır. İstisna ilişkisi içindeki iki ifadeyi birbirine bağlamaktadır. Kelime edat olarak da kullanılmaktadır. Metinde bağlaç olarak yalnız bir cümlede görülmektedir:

*nisvānı 'üryān gezerler **ancak** bir sutre ile sev'etlerini setr ederler*

2.3.7.1.2. andan sonra

ol kişi zamirinin çıkma hâli ile *sonra* zarfının birleşiminden oluşmuştur. Cümle bağlayıcı olarak görev alan bu bağlaç iki cümle arasında öncelik-sonralık ilişkisi kurmaktadır.

Sıkaṭa ve İṣalasetko nām ḳal‘aları cebr ile aldılar andan sonra yine Teraṣḳalan‘da cem‘ olup Meṣiko‘ya ‘azm etmek üzere oldılar.

2.3.7.1.3. ānuñ‘çün

İlgi ekli 3. tekil şahıs zamirinin *içün* edatıyla Metinde yalnızca bir yerde örneğine rastlanan bu birleşik bağlaç sebep-sonuç cümlelerini birbirine bağlamaktadır.

Hezārān āferīn ol zāt-ı pāka. / Ḳadem baṣdı çıḳup fark-ı Simāk‘a. / Ānuñ‘çün ḳadrı ‘ālīdür felekden. / N‘ola ger sāyesi düşmezse ḥāka

2.3.7.1.4. beñzer ki

İlkini açıklamak üzere kurulmuş ikinci cümlenin önüne gelerek bu iki cümle arasında benzerliğe dayalı bir açıklama ilgisi kurmaktadır. Metindeki örnekleri şunlardır:

eger döge döge helāk etseñ ḳat‘ā sesi çıḳmaz beñzer ki hergiz zebānı yoḳdur // hergiz ta‘ām ekl etdügi görülmüş degil beñzer ki ancak havā ile te‘ayyuş eder.

2.3.7.1.5. daḥı

Eski Türkçeden beri *taḳ-* fiilinin {-I°} zarf-fiil ekiyle kalıplaşmasıyla oluşturulup kullanılmış olan bir bağlaçtır. “ve, de, üstelik, ayrıca, hatta, bile” anlamlarıyla metinde yer almaktadır. Metindeki bazı kullanımları şu şekildedir:

ve baḥr-ı mezbūrede Ḥarīf dērler bir cezīre daḥı vardur ki aṣḥāb-ı merākıba ırāḳdan görinür ve her ne ḳadar ki vuṣūl ḳaṣd oluna ba‘īd olur // müellif-i mezbūr kitāb-ı mesfūrda baḥr-ı mezkūruñ niçe dürlü ḡarā‘ibini daḥı naḳl etmişdür // ve müddet-i mesfūre ve eyyām-ı mezbūreden zā‘id bir ay daḥı seyr édüp // ve vaḳtī ki Ehl-i Ġarb‘uñ eli Ḳuṭr-ı Cedīd‘e erdi // ‘ālem bir şūrete daḥı girdi

2.3.7.1.6. ile

Edat olarak da kullanılan bu bağlaç metinde eş nitelikli varlıklar arasında

sıralama ilişki kurmaktadır. Metindeki örnekleri:

Malaṭıyye ile ānuñ maḥrecinüñ mābeyni üç merḥaledür // Baḥr-ı Rūm ile Baḥr-ı Oḳıyanus'ıñ ḥadd-ı müşterekinde nuḥās ve ḥicāreden mebnī bir menār-ı pūriştihār vardır ki Hirḳal Cebbār binā eylemişdür

2.3.7.1.7. nite ki

Türkçe *nite* soru zarfı ve Farsça *ki* ile birleşerek oluşmuş bir bağlaçtır. Metinde “-dığı gibi” anlamında kullanılmıştır.

nite ki bāb-ı şālīşde mufaşşalā mezḳūr ve ‘acā’ib ve ğarā’ibi cümleten maştūrdur // nite ki sābıḳā Mürūc’dan menḳūldur // nite ki Şāḥibu’t-Tuḥfe demişdür (...)

2.3.7.1.8. kaçan / kaçan ki / her kaçan ki

Metindeki *vaḳtī ki* yabancı kökenli birleşik bağlacının Eski Türkçeden beri kullanılagelen Türkçe dengidir. “Ne zaman ki, -dığında, -dığı zaman” anlamları ile cümle başında bulunarak fiiller arasında zaman ilişkisi kurar. Metindeki örnekleri şöyle:

kaçan Şüreyyā ṭulū‘ eder cemī’-ı āfākdan āfāt ve ‘āḥāt mürtefi‘ olur // her kaçan ki varaḳı zemīne düşe fi’l-fi’l- ḥayy olup ḥayye mişāl sa’y ve ḥareket eder // kaçan ki Melik Sikender cānib-i Hind’e ‘azm ve sefer eyledi üstādı Aresṭo çok naşīḥat ve ḥuşūşā cezīre-i mezbūrenüñ zabṭ u teşḥīrini vaşıyyet eyledi

2.3.7.2. Arapça ve Farsça Kökenli Bağlaçlar

Osmanlı Türkçesi metinlerinde çok sayıda Arapça ve Farsça kökenli bağlaç kullanılmıştır. Metnimizde de 16 başlık altında tespit ettiğimiz yabancı bağlaç bulunmaktadır. Belirtmek gerekir ki ilginç bir biçimde Osmanlı Türkçesinde -ve bugün bile- çok sık kullanılan *hem* ve *çünkü* gibi bağlaçların metinde hiç kullanılmadığı görülüyor.

2.3.7.2.1. ammā / ama

Arapça zıtlık ilişkisi kuran bu bağlaç dilimizde de İslami dönemde aynı işlevde kullanıma girmiştir. “*fakat, lakin, ancak*” ile aynı kullanım özellikleri gösterir. Metindeki örnekleri:

*zīrā cezā'ir-i mezbūrede egerçi sā'ir-i ma'ādin çok idi **ammā** ma'den-i ḥadīdden eṣer yok idi // kavākoş nām bir nev' dıraht vardır ki andan duhn-ı belesān istihrāc ederler **ammā** katı şāf degildür // ta'mı ḥāmız ve kābızdur **ama** dendāna katı nāfi'dur*

2.3.7.2.2. egerçi ... ammā... / egerçi ... lākin ...

Egerçi, “her ne kadar, gerçi” anlamlarında kullanılan Farsça kökenli bir bağlaçtır. Metinde *ammā* ve *lākin* ile birleşik cümleler kuran birer kalıp yapı oluşturmaktadır. Metindeki örnekleri:

***egerçi** ‘ulemā’-i eslāf Zü'l-ḳarneyn’üñ nübüvvetinde ḥilāf etmişlerdür **ammā** ‘abd-ı şālīḥ idüğinde vifāk ve şemse takarrub için şanem binā etdüğünde ittifāk etmişlerdür // **egerçi** diyārumuzda her dürlü metā’ çokdur **lākin** penbe ve milḥuñ ḳaṭ’ā vüçüdi yokdur*

2.3.7.2.3. ger / eger / eger ... eger / eger ... ve eger ... / eger ... ya ... ve illā ... / eger ... henüz ... / v’eger

Tekrarlı biçimleri istisnasız bırakma anlamı taşıyan tekli ve *eger...henüz*lu kullanıldığında ise şart pekiştirici olarak kullanılan Farsça bir bağlaçtır. Metindeki örnekleri şunlardır:

*her gāḥ ki ḥāmīle olup veled getürseler **eger** ünşā ise gendüler terbiyet édüp **eger** zeker ise Ḳanābile’de ābāsına irsāl ederler // **eger** ḳa’r ve **eger** kenār serbeser zer-i ḥālīs-ı ‘ayār ile memlū idi // **eger** āb-ı deryā-yıla ḡasl édüp ya ba’z-ı eṭrāfını keyy ederler ise ḥalāş bulur ve **illā** helāk olur // ḥuşūş-ı mezbūr için **eger** bir kitāb-ı müstaḳil vāz’ olunsā **henüz** sāḥa-ı beyānını muḥīṭ olmaz // Ḳortoz geldükde şehir ḥalkı ittifāk ile ḥaber gönderdiler ki: “Pādīşāhumuzı vērüñ! v’**eger** vërmez iseñüz cümleñüzi esīr ṭu‘me-i şimşīr ederüz*

2.3.7.2.4. illā / illā ki / ve illa

Arapça kökenli bu bağlaç *aksi hâlde*, *yoksa* anlamlarıyla yalın, sonrasına gelen *ki* ile ve öncesine gelen ve bağlaçlarıyla kalıp biçimlerde metinde yer almaktadır. Cümleler arasında zıtlık ilişkisi kurmaktadır. Metindeki örnekleri şunlardır:

*eger āb-ı deryā-yıla ḡasl édüp ya ba’z-ı eṭrāfını keyy ederler ise ḥalāş bulur ve **illā** helāk olur // hergiz bir marīz Nehr-i Furāt’a mungāmus olmadı **illa ki** derdine*

devā ve marazına şifā hāşıl oldı // illā cümlemüzi helāk édüp dil çıkarmazlar // eger āb-ı deryā-yıla gāsl édüp ya ba'z-ı eṭrāfını keyy éderler ise ḥalāş bulur ve illā helāk olur

2.3.7.2.5. **ki**¹¹⁵⁷

Farsça kökenli olan bu bağlaç metinde veden sonra en sık kullanılan bağlaç olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca başka bağlaçlarla birleşik bağlaçlar da oluşturmaktadır. Yardımcı cümleleri özne, yüklem, nesne ve dolaylı tümleç olarak ana cümleye bağlamaktadır. Bununla beraber iki cümle arasında *açıklama*, *gaye*, *karşılaştırma*, *mutlak ilgi*, *sebepl*, *sıralama*, *sonuç*, *şart*, *tarz* ve *zıtlık* gibi ilgiler kurmaktadır. Metindeki bazı örnekleri şu şekildedir:

Cezā'ir-i Hālidāt altı cezāredür ki Zukāk-ı Sebte'den ḥāric ve Muḥīṭ-i Ġarbi'de dāḥıl ve Arz-ı Habeşe'ye muḳābildür // teferruḳ-ı büldān sebebi ile cumhūr ḳatında iḳlīm-i evvelüñ mebde'i ol maḳāmdur ki 'arz on iki derece ve kırḳ daḳıḳa ola // Bilād-ı Şīn'e ba'dehu Bilād-ı Hind'e mārr olur ki Medīne-i Ḳandehār andadur // nāgāḥ elsun-ı nāsda mezkūr ve beyne'l-enām ma'rūf ve meşhūr oldı ki ḥālā bir 'Ālem-i Cedīd zāhır u bedīd oldı ki si'at-ı eknāfda rub'-ı meskūna mu'ādil ve keşret-i sükkānda ḳuṭr-ı ma'mūra gālib degilse bārī mūmāşıldür // baḥr-ı mezbūrda ol ḳadar cezā'ir vardur ki niṭāḳ-ı beyāndan ḥāricdur

2.3.7.2.6. **lākin**

Arapça kökenli bir bağlaç olan *ammā* ile aynı kullanım özellikleri göstermektedir. Metindeki bazı örnekleri şöyledir:

egerçi diyārumuzda her dürlü metā' çokdur lākin penbe ve milḥuñ ḳat'ā vücdı yokdur // eşcārınuñ evrāḳı defne evrāḳı gibidür lākin 'inebāsā ḥūşe ḥūşe

¹¹⁵⁷ Eski Uygur Türkçesinden itibaren Hint-İran dillerinin de etkisiyle bir bağlaç olarak kullanılan *kim*, özellikle Eski Anadolu Türkçesinden itibaren Farsça bağlaç olan *ki* ile birlikte kullanılmıştır. Ancak zamanla *ki*, *kim*'in yerine yaygınlaşmış ve *kim*'in kullanımı terk edilmiştir (Tiken, 2004: 83). Metnimizde *kim* bağlacının hiç kullanılmadığı görülüyor.

mīvesi biter ki bir mīqdār 'inebden hırdadur

2.3.7.2.7. meger / meger ki

Farsçada *eger* bağlacının olumsuz fiil çekiminde kullanılan *me* edatıyla birleşigidir (Tiken, 2004; 90-91). *ki* ile genişletilerek pekiştirilmiş biçimi de görülüyor. Metinde *açıklama*, *zıtlık*, *üsteleme* anlamları vermektedir. Metindeki örnekleri şu şekildedir:

meger ki cezīre-i mezbūreye Kānābile dirlerdi // meger şerīki Almağro bir sefīne tertīb edüp yetmiş kimesne ile Pesarlō'nuñ ardınca çıkmış idi // ve kavm-ı mezbūr luhūm-ı insānı ekl etmezler idi meger ki kurbān olmuş ola // meger cebel-i mezbūruñ zirvesinde Motesavma'nuñ bir 'azīm sarāyı ve bir vāsı 'zayyi'ası var idi

2.3.7.2.8. pes

Farsça kökenli bir bağlaçtır. *Açıklama*, *sebepe-sonuç*, *şart*, *zamandaşlık* ve *zıtlık* anlamları karşılamaktadır. Metindeki bazı örnekleri şöyledir:

ba'dehu fahm ve zebele āteş vērürler pes yap yap tāb-ı āteş ile sīm ve zer zezebān ve taraf taraf cereyān edüp ākar ve furnuñ bir köşesinden taşra çıkar // meger ki Senton nām bir şahş-ı pürıkdām Karkaz Vilāyeti'nde 'ısyān eyledi pes Ğonsalo // Kārbacal nām bir şahşı beş yüz kimesne ile anuñ üstine gönderdi // bu eşnāda türāb ile tibri hāndağa tıldururlar pes memlū olmağa karīb olduğa şavarlar.

2.3.7.2.9. tā ki

Farsça *tā* uzaklık bildirici zarfın *ki* ile pekiştirilip genişletilmiş biçimidir. *Vaqtī ki*, *kaçan ki* ile eş değerli olarak kullanılmaktadır. Metindeki bazı örnekleri şu şekildedir:

tā ki bir sevād-ı a'zama érüp ism ü resminden suvāl ve istiḥbār-ı ahvāl eyledükde "Perv" diyü cevāb verdiler // enhār-ı cāriyenüñ mecrāsında hāndaqlar ḥafr edüp her birine bir cedvel icrā ederler tā ki āb ile memlū olup üstinde cereyān eder // beçelerini ol mahzenlere koyup götürür tā ki hāne-i mākiyāna getirür, şayd etdügi şikārdan ḥişşe yedürür

2.3.7.2.10. u / ü / vü

Arapça venin Farsça karşılığıdır. *ve*, *ile* anlamlarını karşılamaktadır. Veye göre kullanım sıklığı çok çok düşüktür. Venin cümle bağlayıcısı olarak yer aldığı

cümlelerde venin tekrarından kaçınmak için söz ve söz grubu bağlayıcısı olarak kullanıldığı da görülmektedir. Metindeki bazı örnekleri şunlardır:

Melik-i mezbūruñ milkine nihāyet ve cunūdına ḥadd u gāyet yoḡdur // anları taḥṣīl için niçe mekr u al ve gāh olur ki ru'us-ı insān ile istibdāl ederüz // tā ki bir sevād-ı a 'zama erüp ism ü resminden suvāl ve istiḥbār-ı aḥvāl eyledükde “Perv” diyü cevāb vërdiler // anda bir ḳavm vardur ḳāmetleri ancak dört şibr ve kelāmları şıḡır mişāl bīma 'nī vü me 'āl olup 'urāt ve ḥuḑāt gezerler

2.3.7.2.11. vaḳtī ki

vaḳt (Ar. “zaman, vakit”) + *ī* ve kinin birleşigi olan bir cümle başı bağlayıcısıdır. Farsça kökenli *kaçan / kaçan ki / ker kaçan* kinin eş değerlisi olarak kullanımda olduğu görülmektedir. Metindeki bazı örnekleri şöyle:

vaḳtī ki maḥall-ı mezbūra vuşul ve Necef nām mevzī 'da nüzul eyledi ehl-i Ḥīre 'den 'Abdu 'l-Mesīḥ nām bir pīr-i sālḥörde ve kārdīde ile cem ' oldı // vaḳtī ki Ehl-i Ġarb 'uñ eli Ḳuṭr-ı Cedīd 'e erdi, 'ālem bir şūrete dahı girdi // vaḳtī ki ḳavm[-ı] İspanyol Meşiko 'nuñ 'āzametini ve ḳavminuñ keşretin ve melikinüñ meḥābetin gördiler ḳatı ḥavf edüp geldüklerine nādim ve niçe kerre firāra 'āzim oldılar

2.3.7.2.12. ve

Arapçada söz ve söz grubu ayrıca cümle bağlayıcısıdır. Türkçe *ilenin* kullanımı ile benzerlikle gösterir. Bu bağlaç 3634 defa tekrarlanarak metinde en sık tekrarlanan sözcük durumuna gelmiştir. Tek başına tüm sözcük sayısının % 1.18'ini oluşturmaktadır. Bunda metne kaynaklık eden Arapça ve İtalyanca metinlerin üslubunun etkisi olduğu anlaşılanlaşı. Zira yer yer karşılaştırma yapmak için bahsi geçen eserlere başvurduğumuzda İtalyanca eserlerde *et* (Lat.) “ve” için kullanılan ampersand işaretine (&), Arapça eserlerde de و (Ar.) “ve” harfine sıkça şahit olduk. Metinde binlerce defa kullanıldığı için aşağıya çok az örnek vermekle yetinelim:

Bilāşkıız dahı Reyyis Hışārı'na gelüp bir tã'ife dahı anuñ yanına düşdiler ve iki 'asker niçe def'a cenk ve āşūb ve firār edişdiler // Havāsı muhkem hārdur ve şütüri ve mākiyānı bisyārdur // naqd-ı 'ömr ve sermāye-i şihhatı¹¹⁵⁸, metā'-ı 'ulūm u ma'ārif ve fūnūn-ı leṭāyifa harc edüb

2.3.7.2.13. veyā

Metinde tek örneği bulunan bu bağlaç da Arapça kökenli ve bağlacının Farsça *yā* ile birleşigidir. *Yahut* anlamında bugün bile Türkçede kullanılmaktadır. Seçimlik durum bildiricidir. Metindeki örneği:

bir dıraht veyā bir mürtefi' yere çıkup āğzını / āğızını rüzgāra karşı feth eder

2.3.7.2.14. ya / ya...ya...

veya, *ya da* bağlaçlarının anlam ve işlevinde kullanılan Farsça kökenli bir bağlaçtır. Tekrarlı biçimi de aynı anlamda seçimlik durumda kullanılır. Metindeki örneklerinden bazıları şöyledir:

ḳavm-ı mezbūr dahı 'üryānlar olup ricālī ḳabaḳdan ya sīm ve zerden hālına göre bir setr düzüp önlerine tutarlardı // her birinüñ tül-ı ḳāmetleri on üç ya on dört şibr gelürdi // bir torba ḳaranfile otuz zirā' kettān bezi ya on zirā' ḳırmızı ḳuḳa ya dört zirā' şaru ḳuḳa narḥ edüb

2.3.7.2.15. ya'nī

Arapça kökenli bu bağlaç bir açıklama ifadesi ile ana cümle arasında bağlantı kurmaktadır. Metinde kullanım sıklığı düşüktür. Metindeki bazı örnekleri şunlardır:

ḳutrı ya'nī 'arz-ı 'umḳı yedi biñ altı yüz otuz altı mīldür // Sindevhind ya'nī Dehru'd-Duhūr nām bir kitābda cümlesini cem' etmişdür // İspiride Cezāreleri'ne

¹¹⁵⁸ ve ile kurulan bağlama öbeklerinde eğer çekim eki / ekleri getirilecekse bu ek / ekler ikinci ögeye getirilmektedir. Bu duruma metinden diğer örnekler: *re'īs-i mezbūruñ ḥasb-ı hāl ve sergüzeştinden suvāl eyledi (KİC, 29b), dāyire-i ḥadd ve 'adden (KİC, 129b), üstādı Aresṭo ḳoḳ naşīḥat ve ḥuşūşā cezāre-i mezbūrenüñ zabı u teşhīrini vaşıyyet eyledi (KİC, 78b)*

geldi ki anlara *Qapo Berde ya'nī Yeşil Burun dağı derler // Gümüş Deresi'nde bir vilāyet vardır ki ādına Qaboymila ya'nī felek-i zerrīn dērler.*

2.3.7.2.16. zīrā

Farsça kökenli bu bağlaç metinde hiç kullanılmadığını ifade ettiğimiz -yine Farsça olan- *çünkü*nin anlam ve işlev olarak bir benzeridir. Sebep ilgisiyle cümleleri ana cümleye bağlar. Metindeki bazı örnekleri şunlardır:

Kelām-ı mezbūr dağı vehm-i şarīḥ ve ḥabṭ-ı kabīḥ idügi zāhırdur zīrā Baḥr-ı Kırım- ki elsun-ı nāsda Qaradeñiz demeg-ile mezkūrdur- Muḥiṭ-i Ğarbī'ye 'adem-i ittişālī meşhūrdur // Arzda Nīl'den atval nehr yokdur zīrā iki āy Bilād-ı İslām ve iki ay memālik-i kefere-i li'āmda sefer edüp ve iki ay beriyye ve dört ay ḥarābda cereyān eder

2.3.8. Ünlem

Ünlem, söz içinde konuşanın çok çeşitli duygu ve heyecanlarını etkili ve kısa bir biçimde anlatmaya; karşısındakilere seslenmeye, çağırmaya, cevap vermeye, göstermeye, sormaya, onları onaylamaya, redde veya tabiattaki sesleri taklit yolu ile kelimeler türetmeye yarayan bir söz türüdür (Korkmaz, 2009: 1140). Metinde oldukça az sayıda örneği görülmektedir. Kökenleri itibarıyla da metindekilerin çoğunlukla yabancı kökenli oldukları görülmüyor.

2.3.8.1. -ā

Farsça asıllı bir ünlem olup isimlerin sonuna eklenerek hitap anlamı vermektedir:

Ḥudāyā Kerīmā vü Perverdigārā

2.3.8.2. Allāhua'lem

Arapçada “Allah bilir!” anlamına gelmekte olan ifade Türkçede de bir durumun mahiyetinin kesin bilinemediği durumlarda durum hakkındaki fikir veya tahmin söylendikten sonra bu fikir veya tahminin doğruluğu hususundaki şüphe ve tereddütü ortaya koymak için kullanılmaktadır.

aḳālīm-i mezbūre taşvīr ve taḥrīr olunduḳda rub'-ı meskūn bu şūreti bulur.
Allāhua'lem

2.3.8.3. dırġ

“Yazık!” ve “”eyvah!” anlamlarına gelen Farsça bir ünlemdir.

hezār hayf ve dırġ ki umerā-yı İslām’uñ sū’-i tedbīri ve nifākı ve hilāf ve şikākı sebebi ile niçe yüz biñ ehl-i İslām ve ‘ulemā’-i ‘ızām ve şulehā’-i kirām kefare-i li’āmuñ elinde pāyımāl oldılar

2.3.8.4. hezārān āferīn

hezārān (Far. “binlerce”) ve *āferīn* (Far. “yaşa, var ol!”) kelimelerinin birleşimiyle oluşturulmuş aşırı beğenme ifade eden bir ünlemdir.

hezārān āferīn ol zāt-ı paka / kadem başdı çıkup fark-ı Simāk’a

2.3.8.5. hezār hayf

hezār (Far. “bin sayısı”) ve *hayf* (Ar. “yazık, eyvah!”) kelimelerinin birleşimiyle oluşturulmuş yerinme ifade eden bir ünlemdir.

hezār hayf ve dırġ ki umerā-yı İslām’uñ sū’-i tedbīri ve nifākı ve hilāf ve şikākı sebebi ile niçe yüz biñ ehl-i İslām ve ‘ulemā’-i ‘ızām ve şulehā’-i kirām kefare-i li’āmuñ elinde pāyımāl oldılar

2.3.8.6. ĩ

Seslenme ifade etmekle beraber Türkçenin etkileşim içinde olduğu dillerde de aynı ses ve anlam değerine sahip ünlemler bulunması sebebiyle kökeni belirsizdir denebilir.

ĩ yüzi saçlular! Ne ararsız ve niçe bir serserĩ gezersiz?

2.3.8.7. n’ola

“Ne olur ki, hiçbir şey olmaz!” anlamlarında Türkçe ne soru sözü ve geniş

zamanlı çekiminin kalıplaşmış bir biçimi olan *olanın*¹¹⁵⁹ birleşimiyle oluşturulmuş bir ünlendir.

n'ola ger sâyesi düşmezse hâka

2.4. ANLAM BİLGİSİ

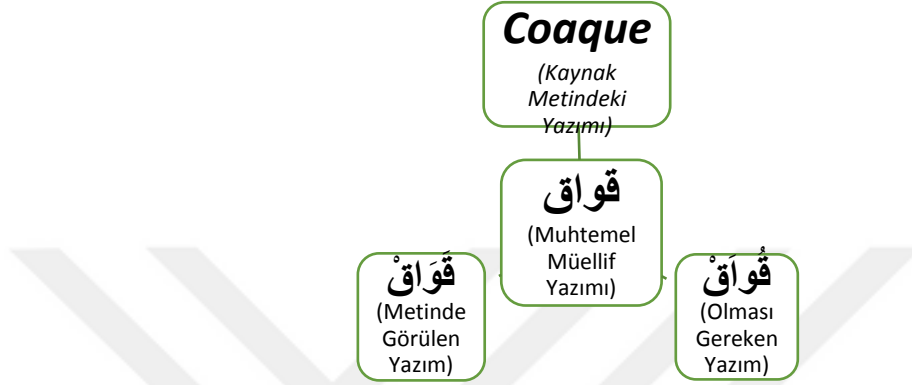
Anlam bilimi, dildeki kelimeleri anlam bakımından ele alan, kelimelerin ses yapıları ile o kelimelerin ifade ettiği kavramlar, yani dilin düşünce yapısı arasındaki ilişkileri inceleyen dilbilimi dalı (Korkmaz, 1992: 9). Çalışmamızın bu kısmında çeviri bir telif olan *KİC*'in kaynak metinlerle anlam bilimsel ilişkileri ve Türkçe söz ve söz öbeklerinin anlamsal değerleri incelenmiştir. Metindeki örnekleri daha da çoğaltılabilecek bulgulardan bazılarının incelenmesi tarafımızca yeterli görülmüştür.

2.4.1. Türkçeye Çevirmede Görülenler ve Türkçeleştirme

Gerek sese / söze dayalı olsun gerek yazıya / imgeye dayalı olsun dildeki göstergeler bizde çeşitli çağrışımlar uyandırır. Yabancı özel adlar da sesçe yakın olan, bilinen sözcükleri çağrıştırmaktadırlar (Aksan, 2006: 36). Müstensihin / hattatın elimizdeki *KİC* nüshasını harekesiz, el yazılı bir nüshadan istinsah etmiş olabileceğinden söz etmiştik. Müellifin, “(...) *ba'z-ı kütüb-i muhdeşe ve harâyid-ı müstaḥdeşe cem' olunup ba'de't-terceme ve't-tefsîr, 'alâṭarîkı'l-icmâl tahrîr ve tasṭîr olundu.*” ifadesinden çeviri yaptığı eserlerin dillerini bildiği veya eserleri toplatıp tercüme ve tefsir ettirdiği ardından özetleyerek yazıp satıra döktüğü anlaşılmaktadır. Müellif, yaptığı / yaptırdığı çeviride yapısal özellikleri, alfabeleri ve yazım kuralları birbirinden farklı olan kaynak dil ile hedef dil arasında aktarım yaparken kendine özgü yollar tutmuş görünüyor. Örneğin Türkçede iki ünlü ses yan yana gelmemektedir. İtalyanca eserlerden alıntılanan ve iki ünlünün yan yana (difong) olduğu özel isimleri ise müellif hece hece bazen harekeyle bazen de okutucu harflerle

¹¹⁵⁹ {-A} eki tarihî devrelere ait metinlerde istegin yanı sıra geniş zaman ve gelecek zaman için de kullanılmıştır (Tiken, 2004: 126).

göstermiştir. Fakat okuduğu harekesiz Türkçe metindeki özel isimlerin telaffuzu konusunda kararsız kaldığını sezdiğimiz müstensih / hattat, bu sorunu bazen iki hareke kullanarak bazen de dil duyusunun kendine ilham ettiği Türkçenin ses ezgisine güvenerek aşmaya çalışmış görünüyor. Konuşulan dile yabancı yeni göstergelerin yerelleştirilmesi ya da halk etimolojisi de diyebileceğimiz şöyle bir örnek bulunuyor metinde:

Yukarıdaki örnekte müstensih, aslı *Coaque* olan yabancı bir sözcüğü muhtemel harekesiz Türkçe nüshada قواق olası yazımını harekeyle قواق biçiminde yazması gerekirken قواق biçiminde yazmıştır. İmla benzerliği yoluyla müstensih zihni bilmediği / duymadığı yer ismini söz dağarcığındaki ses ve yazımı en yakın Türkçe kelimeye aktarmış ve söze yeni bir görünüm kazandırmıştır: *Ḳavaḳ*.

İtalyanca metinlerde *paḡḡere matto* (Anghiera, 1534: 35), (Ramvsio, 1606: 50) başlığı altında, İspanyolca metinde ise *pajaro mosquito* (Oviedo, 1526: 186) başlığı altında geçen “(...)que el bulto todo de unos de ellos es menor que la cabeza del dedo pulgar de la mano (...)”¹¹⁶⁰ metin parçası Türkçe metne “Baş barmaḳ kadar ḥurda ‘uṣḡurcuḳlar vardur ki (...)” biçiminde yansımıştır. Bu ifadelerde geçen İtalyanca *paḡḡere* “serçe” (Tulum, 2011), (Tanış, 1989) ve *matto* “deli, divane” (Tanış, 1989)

¹¹⁶⁰ “Bazılarının büyüklüğü ancak baş parmaḡın parmak başı / tırnaḡı kadardı.” (Çeviri bu çalışmanın sahibine aittir.)

anlamlarına gelmektedir. İspanyolca *pajaro* / *paxaro*¹¹⁶¹ “kuş” (Las Casas, 1570: 222) ve *mosquito* ise “sivrisinek” (Las Casas, 1570: 216) anlamlarına gelmektedir. Müellif burada bahsi geçen kuşun adını metinde adı geçen Yeni Dünya’ya ait diğer hayvan isimlerinin (*peykuti*, *varṭani*, *alkıṭras* gibi) aksine doğrudan alıntılanmak yerine çeviri yoluyla aktarmayı uygun bulmuş görünüyor. Bunun için ise *عصفور* ‘uṣfūr (Ar., is. “serçe”) ve *جق* + {-*cuk*} (Türkçe küçültme eki) biçim birimlerini kullanmıştır. Arapça kökenli ‘uṣfūr ismine Türkçe {-*cuk*} eki getirilerek kelimenin yeniden yapılandırılması müellifin küçültme kullanımını Türkçeden yana kullandığını, Türkçenin küçültme ekini daha güçlü bulduğunu gösteriyor ki metinde Arapça küçültme kalıbında hiçbir kelime bulunmaması da bu hususta ilginç ve vurgulanması gereken bir husus olarak karşımızda duruyor. Ayrıca kelimenin *serçe* olarak çevrilmesi buradaki metin kaynağının İtalyanca eser olduğunu gösteriyor. Bahsi geçen hayvan Amerika kıtasına özgü, dünyanın en küçük kuşu olarak da bilinen ve bugün Türkiye Türkçesinde *sinek kuşu* olarak adlandırılan kuştur.

Türkçe metne aktarımda İtalyancası yerine Türkçe karşılığının kullanıldığı bir başka hayvan *baraḳ*tır. İtalyanca metinde *Delli Cani*¹¹⁶² (Anghiera, 1534: 29) başlığı altında hakkında bilgi verilen hayvan bir tür köpektir. *Baraḳ* da Kaşgarlı’nın *Dīvān*’ında bir köpek cinsi olarak geçmektedir (Kâşgarlı, 2005: 171). Kaynaklardan anladığıma göre her iki dilde de *siyah tüylü köpek* çağrışımı vardır¹¹⁶³.

¹¹⁶¹ XVI. yüzyıl İspanyolca metinlerin imlasında <j> ~ <x> eş zamanlı ve eş değerli kullanımı sözkonusudur. Daha sonra *Real Academia Española* (Kraliyet İspanyol Dili Akademisi) 1815’te sekizinci sürümünü yayımladığı *Orthografia*’da hangi durumlarda <j> ile hangi durumlarda <x> ile imla edileceğini karara bağlamıştır (Coester, 1925).

¹¹⁶² Cani (*İt.*, ç.) “köpekler”, Cano (*İt.*) “köpek”

¹¹⁶³ Türkçede *siyah tüylü köpeği* çağrıştırması hususu için bkz. *Oğuz’un Kıl Barak Kavmi İle Savaşı* (Gündüz, 2019: 70), (Ögel, 2010). Aynı zamanda bu *baraḳ* kelimesini tarihi bir veri olmak üzere yine *KİC*’in metninde yanlış imla ile *Vazank* olarak geçen *Varank* / *Varang* ile de birleştirmek gerekir. Zira *KİC*’deki “ve lafz-ı Vazang baḥr-ı mezkûruñ [Baḥr-ı Vazang; Baltık Denizi] sāḥilinde muḳīm bir tā’ife-i ‘acībe ve ümmet-i garībenüñ ismidür ki tûl ḳāmetleri kemān ḳadardur.” ifadesinden de anlaşılacağı üzere *Varang*, Baltık Denizi kıyılarında yerleşik bir halktır. Tarihte *Varang* / *Varyag* / *Varangian* ismiyle kayıtlı topluluk İsveç Vikingleridir. İsveç Vikinglerini Grekler *Βάρυγοι*, *Vārangoi*, *Βαριάγοι*, *Variágoi* “Varyaglar, Varanglar” ve Rhoslar (Ruslar)

koças olarak Türkçe metne aktarılan ifadelerden biri (*KİC*, 138a) İspanyolca metinde *una vedija de cerdas* “karmaşık, kıvrışık kıl yumağı”, İtalyanca metinde *un fioccodi peli* “kıl yumağı” olarak geçmektedir. *GTS*’de *hotoz* “eskimiş *Tavus kuşu*, *tavuk vb.nin başında bulunan tüyler*” biçiminde geçen *koças* aslında *yak* (Clauson, 1972: 608) yani *Tibet öküzü* (Güncel Türkçe Sözlük, 2021) anlamlarına gelmektedir. Bununla birlikte Clauson, kelimenin Osmanlı Türkçesinde “*süs olarak takılan bir tutam yak kılı*” anlamına geldiğini de söylemektedir ki aynı maddede kelimenin *perçem*, *püskül* anlamlarını da verilmiştir. Burada *KİC* metninin yazarının *kıl yumağı*, *kıl topağı* ifadesini *koças* olarak Türkçeye çevirmesinin başarılı bir çeviri örneği sayılması gerektiğini söyleyebiliriz. Kaynak metinden *koças* olarak çevrilen diğer yerde (*KİC*, 103a) ise İtalyanca metinde *gli pendono dalla fronte grandi fogliami et pare che hanno barbe* ifadesindeki *barbe* “sakal” sözüne karşılık olarak verilmiştir. Metnin aynı yerinde İtalyanca metinde *fiocco* olarak geçen ifadeye ise *KİC* metninde *şerābe* (Ar.) “püskül” karşılığı verilmiştir. Burada *KİC*, 138a’daki *koças*a karşılık gelen *fioccodi* ile *KİC*, 103a’daki *şerābe*ye karşılık gelen *fiocconun* benzerlikleri bizi aslında *koças* (T.) = *şerābe* (Ar.) sonucuna da götürmektedir diyebiliriz.

Metindeki bir diğer kavramlaştırma yolu yer adı nitelikli bazı özel isimlerin Türkçeleştirilmesidir. *KİC*’de dillerin kendilerine özgü dış yapı özellikleri dikkate alınarak yani kelime gruplarındaki söz dizimleri korunarak bire bir çeviri yöntemi

Варяги, *Varyagi* (Rus.) “Varyaglar” olarak isimlendirmektedirler. İsveç Vikinglerinin meskûn olduğu coğrafya ile Oğuz Kağan Destanı’daki *Qıl Barağ* veya *İt Barağ* halkının işaret edilen yurtlarındaki örtüşme şaşırtıcıdır. Oğuz Kağan’ın mücadele ettiği halk aslında bugün Viking namıyla bildiğimiz halk olabilir veya Vikinglerin yurtlarıyla birlikte adlarına da mirasçı oldukları bir başka halk olabilir.

uygulanmış ve bahsi geçen yer adları bu suretle Türkçeleştirilmişlerdir. Metinde Türkçeleştirilen yer adları ve kaynak metindeki karşılıklarını gösterir tablo aşağıdadır.

Metindeki Yer Adı	Kaynak Metindeki Biçimi	Açıklama
<i>Ak Burun</i> ¹¹⁶⁴	Capo Bianco ¹¹⁶⁵	<i>Capo</i> (İt.) “coğ. burun”, <i>Bianco</i> (İt.) “ak, beyaz”
<i>‘Avrat Burnı (1)</i>	Capo delle Uergini ¹¹⁶⁶	<i>Capo</i> (İt.), “coğ. burun”, <i>delle</i> (İt.) “belirsiz dişil çoğul tanımlama öntakısı”, <i>Uergini</i> (İt.) “bakireler”
<i>‘Avrat Burnı (2)</i>	Punta delle Döne ¹¹⁶⁷	<i>Punta</i> (İt.) “coğ. uç, burun”, <i>delle</i> (İt.) “belirsiz dişil çoğul tanımlama öntakısı”, <i>Döne</i> (İt.) “kadınlar, hatunlar”
<i>Bāzlar Cezāresi</i>	Ijole di gli Azori ¹¹⁶⁸	<i>Ijole</i> (İt.) “ada” <i>di gli</i> (İt.) “belirsiz eril çoğul tanımlama öntakısı” <i>Azori</i> (İt.) “Şahinler, Atmacalar”
<i>Böyük İspanya</i>	la maggor Hişpagna ¹¹⁶⁹	<i>la</i> (İt.) “belirli dişil tekil tanımlama öntakısı”, <i>maggor</i> (İt.) “büyük”, <i>Hişpagna</i> (İt.) “İspanya”
<i>Ejder Ağzı</i>	Bocco del Drago ¹¹⁷⁰	<i>bocco</i> (İt.) “ağız”, <i>del</i> (İt.) “belirsiz eril tekil tanımlama öntakısı”, <i>Drago</i> (İt.) “ejderha, ejder”
<i>Gümiş Deresi</i>	Fivme Della Plata ¹¹⁷¹	<i>Fivme</i> (İt.) “ırmak, akarsu”, <i>della</i> (İt.) “belirsiz dişil tekil tanımlama öntakısı”, <i>Plata</i> (İt.) “gümüş”
<i>Ƙara Şu</i>	Fiume Nero ¹¹⁷²	<i>Fiume</i> (İt.) “ırmak, akarsu”, <i>Nero</i> (İt.) “kara, siyah”
<i>Ƙaz Limanı</i>	Porto de Pattos ¹¹⁷³	<i>Porto</i> (İt.) “liman”, <i>de</i> (İsp. > İt.) “belirsiz eril tekil tanımlama öntakısı”, <i>Pattos</i> (İsp. > İt.) “kazlar / ördekler”
<i>Ʀaşlu Burun</i>	la copertura di un Pennol ¹¹⁷⁴	<i>la</i> (İt.) “belirlilik tanımı

¹¹⁶⁴ Metinde aynı coğrafi yer için **Ƙabo Belanƙo** biçimi de yer almaktadır.

¹¹⁶⁵ (Gomara, 1556: 189)

¹¹⁶⁶ (Gomara, 1556: 88)

¹¹⁶⁷ (Gomara, 1564: 18)

¹¹⁶⁸ (Gomara, 1556: 208) Azor (İsp.), Açor (Port.), Astore (İt.)= bāz (F. > T.) “şahin”

¹¹⁶⁹ (Gomara, 1556: 199)

¹¹⁷⁰ (Gomara, 1556: 80)

¹¹⁷¹ (Gomara, 1556: 83)

¹¹⁷² (Gomara, 1556: 55)

¹¹⁷³ (Gomara, 1556: 84)

		öntakısı”, <i>copertura</i> (İt.) “sığınak”, <i>di</i> (İt.) “{-Uñ, -nUñ}”, <i>un</i> (İt.) “belirsiz tekil eril tanımlama öntakısı”, <i>Pennol</i> (İsp. > İt.) “kayalık”: <i>İsp. peño</i> “kaya” Burada <i>Pennol</i> kelimesinin kaynak metinde büyük harfle yazılmasından dolayı bir yer adı olarak algılanmış olabileceğini ifade etmek gerekiyor. Oysa <i>KİC</i> metnine kaynaklık eden İtalyanca metinlerde bazen cins isimlerin büyük harfle ve özel isimlerin de küçük harfle başladığı görülmektedir.
<i>Yeñi Dünyā</i>	Nueva Mundo	<i>Nueva</i> (İt.) “yeni”, <i>Mundo</i> (İt.) “Dünya”
<i>Yeşil Burun</i>	Capo uerde ¹¹⁷⁵	<i>Capo</i> (İt.) “coğ. burun”, <i>Uerde</i> (İt.) “yeşil”
<i>Yuvend / Yuned Deñizi</i> ¹¹⁷⁶	golfo de las Yeguas ¹¹⁷⁷	<i>golfo</i> (İsp. > İt.) “coğ. körfez”, <i>de</i> (İsp. > İt.) “{-Uñ, -nUñ}”, <i>las</i> (İsp. > İt.) “çoğul dişil belirlilik artikeli”, <i>Yeguas</i> (İsp. > İt.) “kısıraklar, yunt”: <i>İsp. yegua</i> , <i>İt. cavalla</i> “kısırak”

Tablo 11 Türkçeleştirilen Yer Adları Tablosu

Yukarıdakiler dışında ... *Deresi*, ... *Cezîresi*, *Nehr-i...*, *Cezîre-i* ... biçiminde tamlama kalıplarıyla da Yeni Dünya’ya ait özel isimlerin yarı biçimli

¹¹⁷⁴ (Gomara, 1564: 44)

¹¹⁷⁵ (Gomara, 1556: 207)

¹¹⁷⁶ Müellif bu coğrafi ismi Türkçeye çevirerek metne almasına rağmen müstensih / hattat kelimeyi tanıyamamış veya *kısıraklar* ile *deniz* ikilisini zihninde bir arada uygun bulmamış olacak ki yabancı bir kelime muamelesi yaparak sezgisine göre harekelemiştir. Bu durum Türkçe bir kelimeyi Türkçe bir metinde bambaşka bir görünüme büründürmüş ve ilk okuyuşta tanınmaz hâle getirmiştir.

¹¹⁷⁷ (Gomara, 1556: 208). İtalyan yazar bu yer adını kendi dillerinin işletim ve imlasına çevirmeyip doğrudan İspanyolca ana metinden İspanyolca biçimiyle alıntılamıştır.

Türkçeleştirildiği görülmektedir. Yeni Dünya'dan Eski Dünya'ya ulaşan *yeni* hayvan ve bitkilerin ikisinin Türkiye'ye de ulaştığı, halkın çoktan bu ikisine Türkçe isim bulduğu ve kullanmaya başladığı anlaşılmaktadır. Bunlardan biri metinde *galepavos* olarak da anılan ve Newberry nüshasında *fī diyārinā*¹¹⁷⁸ ilavesiyle Beyazıt nüshasındaysa yalnızca *Hind tavuğı* olarak geçen *hindidir*. Diğeri ise metinde *mayıs* ve *sentil* olarak iki farklı yerli adıyla geçen ve Türkçeye *mışır buğdayı* olarak uyarlanmış *mısırdır*.

ص ف ير (Ar.) “ıslık, ıslığımsı ses” kelimesinin, metin müsvetteden temize çekilirken olsa gerek, müstensih / hattat tarafından anlaşılamaması ve harflerin kelime ortasında yazımında aldıkları biçim benzerliğinden dolayı <ـف> *fe* harfinin <ـغ> *gayın* olarak anlaşıldığı bir örnek de bulunuyor metinde. Bu imla hatasının görüldüğü kısım “*kelāmları şığır / şağır mişāl bīma'nī vū me'āl olub*” biçimindedir. Aslında Arapça kaynak metinde bahsi geçen ada halkının özellikleri sıralanırken dillerinin *ıslık benzeri, ıslığımsı* olduğu ve ne dediklerinin anlaşılmadığı söyleniyor (El-Ḳazvīnī, 2006: 107). Fakat müstensih Arapça ص ف ير kelimesini bilmiyor olmalı ki imlasının anlam olarak en yakın düştüğünü varsaydığı *şığır* veya *şağır*'a dönüştürmüştür. Bu ikisi arasında da karar veremeyip iki harekeli olarak işaretlemiştir. Müstensih burada *anlayışsız* anlamında bir tahkir ifadesi olarak öteden beri Türkçede kullanılan *öküz / sığır* kelimesi olabileceğini veya doğuştan işitme engellilerin konuşmasının anlaşılmaz seslerden ibaret olmasından dolayı *sağır* olabileceğini öngörmüş olmalıdır.

kenīse sözcüğü metinde hem bizdeki asıl anlamıyla yani Hristiyan ibadethanesi anlamıyla kullanılmış hem de yerlilerin tapınaklarına ve Cholula'daki Maya tapınak-piramitlerine cins isim karşılığı olarak kullanılmıştır. Yani kaynak metindeki *Chiefa* (İt.) “kilise, Hristiyan ibadethanesi”, *templo* (İt.) “(herhangi bir inanç için) tapınak” ve *fantuario* (İt.) “(herhangi bir inanç için) kutsal sayılan mekân, harem” (Gomara, 1564: 94) gibi kelimelerin hepsi *kenīse* ile karşılanmıştır. Bununla

¹¹⁷⁸ “Bizim yurdumuzda”

beraber yine Hristiyanlara ait olan ve *küçük kilise* anlamına gelen *capella* (İt.) “şapel, küçük kilise” sözcüğü kaynak metinde Aztek hükümdarı Moktezuma’nın geceleri gidip şeytanlarla konuştuğu bir yer olarak tasvir edilmiş bir Aztek tapınağına karşılık kullanılmıştır (Gomara, 1564: 110). Bu sözcük ise Türkçe metne *büthâne* “tapmalık yontuların bulunduğu yer, putluk, put evi” olarak yansımıştır.

KİC’in metninde geçen *mār-ı ejdergünlar* da yine çeviri yoluyla gerçekleşen ilginç bir kavramlaştırma örneğidir. Kaynak metinde *عظام حیات hayyātu ‘izāmūn* (Ar.) “büyük yılanlar” olarak geçen ifade Türkçeye aktarılırken *mār* (Far.) “yılan”, *ejder* (Far.) “büyük yılan, iri hayvan, ağzından alev püskürten efsanevi yaratık” ve *-gün* (Far.) “1. renk 2. tür, çeşit” biçim birimlerinden bir tamlama grubu oluşturularak aktarılmıştır. Bahsi geçen hayvanların *bir nefesde bir fîli bel’ eder* özelliğinin daha belirgin ve zihinde canlandırılabilir olması için ifadeyi *büyük yılanlar* biçiminde çevirmek yerine kaynak metinde olmayan ve korkutucu görüntüsü ve saldırganlığı bilinen *ejder* sözüyle çevirme tercih edilmiştir.

2.4.2. Yeni Dünya’dan Türkçeye Yansıyanlar

KİC, yazılı Batı Türkçesinin Amerika yerli dilleriyle ilk temas ettiği eserdir. Bu kısımda yazarın Amerika kıtalarının İspanyollarca keşif ve istilasını konu edinen kaynaklarından -Türkçeleştirmeden- olduğu gibi aktardığı bazı hayvan ve bitki isimleri üzerinde durulacaktır. Bir de bir unvan olarak *kasık* sözcüğünü de buraya almayı uygun gördük.

kasık: *cacique* (Ta. > İsp.),. Karayip Adaları halklarından olan Tainoların dilinde “*kral, prens*” anlamlarına gelen *kasike* sözünden İspanyolcaya oradan da İtalyanca ve Türkçeye girmiştir. Sonradan Yeni Dünya’daki tüm yerli kabile şeflerine İspanyollar bu şekilde ad vereceklerdir. Metinde şu şekilde geçmektedir:

“*tāyīfa-ı mezbūrenüñ hākimleri ki anlaruñ ‘örfinde muṭlaқан kasık ismi ile med‘uvv olurlardı*” (*KİC*, 34a)

ayonokli / varṭani:¹¹⁷⁹ *aiotochtli / bardati*, TDK GTS’te bulunmayan ve dünya genelinde *armadillo* veya *tatu* isimleriyle anılan, vücudu zırha benzer bir yapıyla korunan, Güney Amerika’ya özgü memeli bir hayvan. İspanyollar hayvanı ilk gördüklerinde onu zırhlı bir ata benzetmişlerdir.

*Aiotoch-tli, āyōtōch-in*¹¹⁸⁰ (*Na. > İsp.*) *ayō-tl* (*Na., is. “kaplumbağa”*) + *tōcht-li* (*Na., is. “tavşan”*) kelimelerinin birleşmesiyle oluşturulmuş birleşik bir isimdir.

Bartati / bardati [*İt., sf. “(at için) zırhlı,koşumlu”*] kelimesi İspanyolca kaynakta aynı anlama gelen *encubertadostan* İtalyancaya çevrilmiştir.

Oviedo, hayvanı İspanyolların verdiği isimle kaydederken Gomara, Azteklerin verdiği ismi tercih etmiştir.

Metinde bahsi geçen hayvan hakkındaki bilgiler şu şekildedir:

“**Ayonokli** *nām bir nev’ hayvān vardur ki cüssede sinnūr kadardur ve kellesi ve minḳārı ördek gibidür ve pālari ḡanem mişāl iki çataldur ve mūlari kirpi gibidür ve kellesinde gemükden bir tākyesi vardur ki gūşlari tākyleden ḡarıcudur ve zahrında yine gemükden bir cüssesi vardur ki gāh cem’ edüp gāh feth eder ve zenebi hirre mişāl dırāzdur.*” (*KİC*, 67a)

“Ve **varṭani** *nām cüsse-i kelbde bir hayvān vardur ki şeklā bir semerlū āta beñzer. Çārpādur. zenebi mār mişāl, laḡm-ı şāfīdür. Pūştinde ḡılḳī bir semer vardur ki pālari ve zenebi ānuñ altından çıkmışdur. Hayvān-ı mezbūruñ havf ve ḡatari ve her kimesneye zararı yokdur. Kuhūf-ı cibālde temekkūn ve āyaḡı ile ḡandaḡlar ḡafr edüp içinde tevaṭṭun eder. Ol diyāruñ ehli ānı şayd ederler. Ve: ‘Laḡmı, laḡm-ı ḡarūfdan lezīzdir.’ dērler.*” (*KİC*, 31b-32a)

Muhtemelen yazar bu iki bölümde aynı hayvandan bahsettiğini bilmiyordur. Çünkü iki farklı kaynaktan aldığı bu iki bölümün yazarları hayvanı çok farklı

¹¹⁷⁹ Her iki kelime de metinde yanlış imla edilmiştir. Bkz. İmla Hataları

¹¹⁸⁰ (Karttunen, 1992: 17)

adlandırmış ve tanımlamışlardır.

buyori: *beori*, kelimenin köken bilgisi bulunamadı. Ancak Podgorny’e göre Yeni İspanya’da (New Spain) *tapir* için kullanılan yerel isimdir (Podgorny, 2018). *An Analytical Dictionary of Nahuatl*’da bulunamadı.

Metinde bahsi geçen hayvan hakkındaki bilgiler şu şekildedir:

“**Buyori** nām bir ḥayvān vardır ki cūṣṣede üṣtūr-i māde ḳadardur. Levni kestāne gibidür. Ādemi ve kelbi helāk eder. Seri ve pāçası ḳatı lezīzdir ammā yigrimi dōrt sā‘at ṭabḥ olunmayınca biṣmez ve ṭabāḳ[a]-ı ekle erişmez.” (KİC, 131a-131b)

Metinde *tapire* işaret eden bir başka kelime ise *inektir* (Goodrich , 1968: 370). TDK GTS’de “*dişi sığır*” olarak açıklanan kelime Osmanlı Türkçesinde de aynı anlamda kullanılmıştır. İspanyolca metinde “*vaca*”¹¹⁸¹, İtalyanca metinde “*uacche*”¹¹⁸² olarak yazılı kelimeye sözlüklerde de “*inek*” karşılığı¹¹⁸³ verilmektedir. Oysa esas metnin dili olan İspanyolcada “*vaca*”nın¹¹⁸⁴ bir de *bulan*, *sıgın*¹¹⁸⁵ yani *alageyik* (Güncel Türkçe Sözlük, 2021) anlamları da vardır. Meninski’nin *geyik sığını* için *dana* karşılığı da vermiş (Tulum, 2011: 753) olması ise ilginç bir ayrıntı olarak duruyor. Görünüşe göre XVI.-XVII yy.larda Türkçede de İspanyolcada da *geyik* ve *inek* aynı türden veya benzer sayılıp ayırt edilmiyor. *Tapirin* şeklen boynuzsuz bir ineekten çok boynuzsuz bir alageyiğe benzediği ise aşikârdır.

Metinde bahsi geçen hayvan hakkındaki bilgiler şu şekildedir:

“*Ve nevāḥī-i mezbūre mevcūd olan ineklerüñ ḳurūnı yoḳdur ve burunları ḥortūm-ı fīl kipi dırāz dur ve ṣekl ü endāmda ḳatır gibidür.*” (KİC, 53b)

¹¹⁸¹ (Gomara, 1554: 87)

¹¹⁸² (Gomara, 1556: 64)

¹¹⁸³ (Tulum, 2011: 974), (Parigi, 2015: 492)

¹¹⁸⁴ Podgorny, *vaca* için İngilizce *elk* karşılığını vermektedir. (Podgorny, 2018)

¹¹⁸⁵ Clauson, *bulan* (Clauson, 1972: 343) ve *sıgın* (Clauson, 1972: 811) kelimeleri için *elk* karşılığını vermektedir.

Bu farklılığın nedeni de yine iki farklı yazara ait iki farklı kaynaktan verilen değişik tanımlamalardır. Yazarın iki yerde de aynı hayvandan bahsettiğini bildiğini sanmıyoruz.

ciriğalkı: *gerifalte* (İsp. > İt., is.) / *girifalco* veya (eskimiş) *gerfalco*¹¹⁸⁶ (İt., is.), bu isimler şu anda *ak sungur* (Lat. *Falco rusticolus*) için kullanılmaktadır ancak bu taksonomik isimlendirme 1758’de Linnaeus tarafından yapılmıştır. Metinde adı geçen hayvanın *tavşancıl* ile benzerliğinin anılması ve *tavşancıl* ile *ak sungurun* aynı takımdan olması Oviedo’nun bu isimlendirmesiyle Linnaeus’un isimlendirmesinin örtüştüğü anlamına geliyor olabilir. Oviedo’nun bu ismi tam olarak hangi kuş için kullandığını bilemiyoruz. *Girifalchi* kelimesi *girifalconun* çoğuludur. Kaynak metinde çoğul biçimiyle kullanıldığı için olsa gerek *KİC*’in yazarı da kelimeyi olduğu gibi almış ve Türkçe metne çoğul biçimiyle fakat tekil anlamıyla girmiş görünüyor. *Geiri* (İsp., sf. “ok gibi, ok biçiminde”) + *falki* (İsp., is. “şahin”)¹¹⁸⁷ kelimelerinin birleşmesiyle oluşturulmuş birleşik bir isimdir.

Metinde bahsi geçen hayvan hakkındaki bilgiler şu şekildedir:

“**ciriğalkı** dirler bir nev’ murğ vardır ki cüssede tavşancıl kadar vardır. Ammā pençesi katı vāsı’ ve kavī ve kalbı cerīdür gāh olur ki şıbyānı kapar ve ne tarafa isterse uçar. Gözleri āteş gibidür ve rīši envā’-ı elvān ile mülevven ve garāyīb nuķūş ile müzeyyendür. Meşelā her cenāhı münakkaş bir haşīrdur.” (*KİC*, 137b)

cavana: *iwana* / *yuana* (Aravak Dili, is. ‘kertenkele’ > İsp.) sözcüğü de İspanyolların Antil Adaları yerlilerinden aldıkları bir kelimedir. *TDK GTS*’de “*Hint kertenkelesi*” olarak kaydedilmiştir¹¹⁸⁸. Yaygın olarak *iguana* adıyla bilinmektedir.

Metinde bahsi geçen hayvan hakkındaki bilgiler şu şekildedir:

¹¹⁸⁶ (Vocabolario Treccani, 2021)

¹¹⁸⁷ (Diccionario de la Lengua Española, 2021)

¹¹⁸⁸ (Güncel Türkçe Sözlük, 2021)

“**Cavana** nām çārpā ve bed şekl bir hayvān vardır ki şeklā māra şebīhdür. Ol diyāruñ ehli ānı ekl ederler ve: ‘*Ḳatı lezīz*’ derler.” (KİC, 132a)

ğalipaves / Hind tavuğı: gallopavo (İsp.) / gallipavi “tavuk, horoz” olarak bilinen kelime doğrudan İtalyancadan alıntılanmıştır. Bunun yanında Yeni Dünya’ya özgü olan bu hayvan Yeni Dünya’ya *Indie Occidentale / Hind-i Ğarbi* adı verildiği için ayrıca *Hind tavuğı* olarak da metinde yer almıştır. Meninski’ye göre (1680) *maleagris* (Yun. > Lat.) / *gallina* “hindi, Gine tavuğı” sözcüğünün Türkçesi *Mısır tauğı*dır. Parigi de (1685) *gallo d’india* (İt.) “Hint tavuğı” için Türkçe *Mısır horosı* karşılığını vermiştir. *Hind tavuğının* XVII. yy.ın ikinci yarısında *Mısır tauğı / Mısır horosı*na evrildiği anlaşılmaktadır. Sonradan neden ve ne zaman tekrar *hindiye* dönüştüğü ise tam olarak bilinmiyor.

Metinde bahsi geçen hayvan hakkındaki bilgiler şu şekildedir:

“*Ve ğalipaves nām bir murğ-ı hōşşirām getürmiş idi ki lahmı, lahm-ı tāvūsdan lezīz idi.*” (KİC, 35a)

“*Ve Hind tavuğı* demekle *ma’rūf* olan murğ ol nevāhīde bisyārdur.” (KİC, 53a-53b)

gestuvene: testudine (İsp. > İt., is.) / testudini (İt., is.) “kaplumbağa” sözcüğü doğrudan Latin dillerinden alıntılanmıştır. Latince karşılığı *testūdodur*.

Metinde bahsi geçen hayvan hakkındaki bilgiler şu şekildedir:

“*Ve gestuvene nām bir çārpā hayvān vardır. Deryādan çıkup sāhilde beyza döker. Ḳatı kavīdür, beş ya altı kimesne ancak zabt eder. Gāhī ‘ale’l-ğafle şayd ederler. Çok yağı çıkar. Ve lahmını yerler ve: ‘Lezīz’ derler.*” (KİC, 141a)

ğınav: guaiaba (Aravak > İsp. > İt., is. “guava ağacı ve bu ağacın meyvesi” TDK GTS’de yer almayan bu bitki İspanyolların Aravak dillerinden muhtemelen Tainolardan aldıkları bir ad. KİC metni yoluyla Türkçeye de alınmıştır. Taino dilindeki köken bilgisi bilinmiyor. Günümüzde İspanyolcada *guayaba* olarak yazılmaktadır.

Metinde bahsi geçen bitki hakkındaki bilgiler şu şekildedir:

“*Ve ğınav nām bir nev’ dıraht olur ki serv mişāl mevzūn ve dirāz olup kelle-i adam kadar yek pāre ve müdevver mīveler peydā eder ki içinden fistic mişāl*

lubbi çıkar. Çekilse maştakî gibi uzanur, ağıza konsa sükker kipi ezilür. Şekerden ahlā ve ‘as[e]lden elezzdür. Eyyām-ı hārrede ekl olunsā kemāl-ı mertebede tebrīd edüp menfa‘atpezīr olur.” (KİC, 52b)

kurki: *chiurcha* (Amerika Yerli Dilleri > İsp. > İt., is.) “keseli sıçan” adı Oviedo’nun *Summario*’sunda geçmektedir. Ancak kelimenin köken bilgisi verilmemektedir. *Real Academia Española*’ya göre yerlilerin *zarigüeyaya* verdikleri isimdir (Diccionario de la Lengua Española, 2021). Ancak hangi yerlilerin veya hangi dilin olduğu bilgisi yer almamaktadır .

Metinde bahsi geçen hayvan hakkındaki bilgiler şu şekildedir:

“Kurki nām bir hayvān dahı vardır ki erneb boylu ve kestāne tüylüdüür. Mūları katı mūlāyım, hūb ve cildi sammūr gibi margūbdur. Ve hayvān[-ı] mezbūruñ burnı katı daķık ve dırāzdur. Ve gūşları fāre kadardur. Eşnā-yı leyālīde şayd[-ı] decāc içün hānelere gelür. Ve her kanda ki mākiyān bulur etini yemeyüp kanını içer. Ve ol hāneden birine dahı geçer. Ve hayvān-ı mezbūrda bir tūrfa hāl ve ‘ucbe hayāl vardır: Her iki koltuğı altında haķībe mişāl iki maħzeni vardır. Her kaçan ki kaşd-ı şikār ve taħşīl-i zād içün geşt ü gūzār eder beçelerini ol maħzenlere koyup götürür tā ki hāne-i mākiyāna götürür. Şayd etdügi şikārdan hişşe yedürür.” (KİC, 133a)

ķabalocero: *perico leggiero* (İsp., is.), *perico* “1. muhabbet kuşu 2. tembellik perezoso” (Diccionario de la Lengua Española, 2021) + *leggiero* / *ligero* “ağır, yavaş” / *cagnuolo leggiero* (İt., is.), *cagnuolo* / *cagnolo* (İt.) “1. köpek 2. ön toynakları içe bükülmüş at” + *leggiero* (İt.) “küçük, hafif, zarif, tatlı” kelimelerinin birleşimiyle oluşturulmuş birleşik bir addır. Her iki dilde de söz konusu hayvanın *yavaşlığı* vurgulanmış görünüyor. Aynı zamanda hoş sesler çıkarmasından dolayı *muhabbet kuşuna* gönderme yapılarak bir isim verilmiş de olabilir. Tabii XVI. yy.da Oviedo’nun isimlendirirken kelimeleri hangi anlamına göre kullandığını bilemiyoruz. Yazarımız bu hayvanı çok sevmiş olacak ki en ayrıntılı bilgiyi bu hayvan hakkında vermiş görünüyor.

Metinde bahsi geçen hayvan hakkındaki bilgiler şu şekildedir:

“Ķabalocero nām bir çārpā hayvān dahı vardır ki tūlı iki şibirdür ve ‘arzi dahı ol kadardur. Egerçi bedeni katı semīn ve keşīf ammā pālari katı daķık ve za‘īf. Bir vech-ile ki bedenini güc-ile taħammül eder. Ol sebebden hareketde katı zahmet çeker. Bir günde taħmīnā yüz kadem yer ancak gider. Her ne kadar ki dögseler mu‘tādından zāyid hareket etmez ve ādımına harām katmaz. Ve hayvān-ı mezbūruñ başı müdevver ve gerdeni dırāzdur. Ve evveli ve āħırı

gılzatda berāberdür ve katı müstaķimdür. Gūyā ki bir bal mūmıdur. Gerdeni ile başı bir tākyelü hece taşu gibidür. Yüzi başınuñ içinde kazılmış gibidür. Ve gözleri müdevverdür ve küçükdür. Başı ve gerdenini berķarār tutmayup her zamān ra ‘şe üzre... Levni bozdur, zenebi yokdur. Āvāzı katı laķıf ve mevzūn ve ģarīb ve gūnāgūndur. Leyālīde zırve-i eščāra çıkup dürlü şadālar ve ģarīb nevālar peydā eder ki haķıķatdan āgāh olmay[a]nlar ķānūn şadāsı zann eder. Ve gāh nerm ve gāh tīz ve gāh bülend ve gāh pest āvāzeler gösterür ki gūş edenler hayrān olur. Beñzer ki ānı işitmişler ve uşul-ı mūsıķıyı andan aķz etmişlerdür. Ve gündüz olduķda kaķ ‘ā haber vērmez ve şavt ve şadā nedür bilmez. Ve kuvvet-i bāşıresi kelīl ve nūr-ı başarı kalīl olduķı sebebeden gündüzlerde hareket etmez. Gāhī şayd edüp hānelere getirürler. Pes, bir dıraķt veyā bir mūrtefi ‘ yere çıkup āġzını / āġızını rūzgāra ķarşu feth eder ve niçe gūn bu üslūb üzre gider. Hergiz ta ‘ām ekl etdüġi görülmüş degil. Beñzer ki ancak havā ile te ‘ayyuş eder.” (KİC, 133a-134a)

ķoda inforfata: rabihorcado (İsp.) rabo “kuyruk” + horcado “dirgen biçiminde, çatallı”/ coda inforcata (İt.) coda “kuyruk” + inforcata “çatal, çatallanmış” kelimelerinin birleşmesiyle oluşturulmuş birleşik bir addır. TDK GTS’de bu kuş için kullanılan bir isim bulunmamaktadır.

Metinde bahsi geçen hayvan hakkındaki bilgiler şu şekildedir:

“Ve **ķoda inforfata** dērler bir murġ-ı çāpūk vardur ki tayarānı tēzdür ve pinceleri vāsı ‘dur, levni siyāhdur ve cenāhları tavīl, hadīddür. Ve gāh olur ki ba ‘z[-ı] hayvānātı cenāhı ile urur biçer ve iki kesüp helāk eder.” (KİC, 137b)

ķokos: cocos (Lat. > İsp./ İt.) “Hindistan cevizi” sözcüğü de yine İtalyanca kaynaklardan Türkçeye aktarılmıştır. Oysa XVI. yy.da Hindistan cevizi Türk tıbbında kullanılan ve bilinen bir bitkidir. Yazarımız cocosun Hindistan cevizi olduğunu anlayamamış görünüyor. Zira KİC’in müellifinin de, kaynak aldığı Gomara¹¹⁸⁹ ve Kırķubi¹¹⁹⁰ gibi, hakkında bilgi verdiği yabancı coğrafyaları görmeden yazdığı anlaşılmaktadır.

¹¹⁸⁹ <https://www.library.unlv.edu/millionth/decade8.html> (Erişim Tarihi: 14.04.2021)

¹¹⁹⁰ (Özdemir, 2021)

Metinde bahsi geçen bitki hakkındaki bilgiler şu şekildedir:

“*Ve cezîre-i mezbûrede **koşos** nām bıttîh mişāl tavîl ve ‘arîz bir mîve peydâ olur ki piyâzâsâ varak varak kâtenderkâtdur. Mîve-i mezbûruñ kışrı yâbis kabak gibidür. İhrāk édüp ramâdı ile ba‘z-ı emrâza ‘ilâc ederler. Ve hâkk-ı vasaında lîf gibi bir nesne vardur. Andan laţîf resenler peydâ ederler. Ve mîve-i mezbûrenüñ dırahtı hurmâ gibidür. Ve bār-ı mesfûr ‘ineb mişāl hûşe hûşe biter ve şecer-i mezbûruñ aşlını hark édüp şîşeye çekerler. Ve âbını cezûb ederler envâ‘-ı emrâza devâdur.*” (KİC, 61a)

kokuyos: cocuyos, cocoyos, cocuy, kokuyo (Ta. > İsp. > İt., is.) “Amerika kıtasına özgü bir tür ateş böceği (Lat. *pyrophorus luminosus*)” değişik imla ve telaffuzları olan sözcüğün yerli dilindeki köken bilgisine vakıf değiliz. İspanyollar yakın bir telaffuzla almış ve yazılı eserlerde yer vermişler.

Metinde bahsi geçen hayvan hakkındaki bilgiler şu şekildedir:

“*Ve cezîre-i mezbûrede **kokuyos** nām bir tã‘ir vardur ki gecelerde tayarân eder. Tã‘ir-i mezbûruñ cebhesinde ve iki kanadı altında kevkebâsâ münevver iki ‘uzvı vardur ki leyâlî-i müzlimede anuñ nûrı ile meşâlih görürler, zenler anuñ nûrı-le süzenlerine rişte- lerini geçürürler ve ehl-i kitâb kitâblarına mütâla‘a ederler. Ve kaçan ki tã‘ir-i mezbûrı isti‘mâl için şayd itmek isterler ellerine bir yanmış ağacı alup kokuyos diyü nidâ ederler. Fi‘l-hâl gelüp ellerine konar ve tã‘ir-i mezbûruñ sâkin olduğı hânede zübâb olmaz, cümlesini ekl eder.*” (KİC, 43b)

mamey / namayis: mamey (Ta. > İsp.) “Orta Amerika’ya özgü kayısıya benzeyen tropikal bir meyve ve bu meyvenin ağacı (Lat., *Mammea americana*)” sözcüğü TDK GTS’de bulunmamaktadır. Taino dilinden İspanyolcaya geçmiştir. Yerli dildeki köken bilgisi bilinmemektedir. Mamais (Ta. > İsp.) “Orta Amerika’ya özgü kayısıya benzeyen tropikal bir meyve ve bu meyvenin ağacı (Lat., *Mammea americana*)” sözcüğü mameyin bir başka türevi olarak görünüyor. Türkçe metinde iki farklı görünüme sahip olmasının nedeni yine mameyin Oviedo’dan mameisin Gomara’dan alıntılanmış olmasıdır.

Metinde bahsi geçen bitki hakkındaki bilgiler şu şekildedir:

“**Mamey** nām bir nev‘ dıraht vardur ki katı dırâz kâmet olur. Ve iki müşt kadar mîvesi peydâ olur ki şeklâ amrûda şebîhdür ammâ levni aħmere mâyıldur ve râyıhası laţîfdür ve sükker gibi lezzîzdür. Ve bıttîh mişāl üç dilimdür. Ve içinde bir çekirdegi vardur. İçinden bir kestâne gibi nesne çıkar. Anuñ dahı içinden bir çekirdek gibi nesne çıkar ki lubbı katı mürredür. Ve mîve-i mezbûrenüñ lahmu iki barmağ kadar” (KİC, 139a)

“*Tāryan*’da **namayıs** *nām* bir *şecer* vardur ki *koz ağacı* gibi *ṭavīl* ve ‘*arīz* olur. *Ammā* varakı *katı dırāz* olur. *Nefs-i dıraḥtuñ* içi *mücevvef* olur ve *dıraḥt-ı mezbūruñ* şekli *şeftālū* ve *ta‘mı* ayva kipi bir *müdevver mīvesi* olur ki içinde birbirine yapışmış dört *dāne* çekirdegi olur ki *katı acıdur*.” (KİC, 52b)

manķılıs: *maglares* (Ta. (?) > *İsp.*) / *mangli* (*İsp.* > *İt*) “*mangla*: gelgit sonucu oluşan haliçlerde, tuzlu bataklıklarda ve çamurlu kıyılarda sık ormanlar oluşturan bazı ağaç ve çalı türleri (Lat., *Rhizophora*)” sözcüğü TDK GTS’de bulunmamaktadır. Muhtemelen Taino dilinden İspanyolcaya alınmış sözcüğün köken bilgisi de net değildir.

Metinde bahsi geçen bitki hakkındaki bilgiler şu şekildedir:

“*Ve sevāḥil-i mezbūrenūñ ekşer eşcārı manķılıs nām bir şecerdür* ki *serv mişāl kāmēti dırāzdur*. *Ve mīvesi telḥ* ve *şūredür*. *Deryā* içinde *biter*. *Ehl-i sefīne ekşeriyyā* anlardan *tenāvül ederlerdi*.” (KİC, 105a)

mayıs / sentil / mısır buğdayı: *maiz* (Ta. > *İsp.*) “mısır bitkisi” ve *centli* (Na. > *İsp.*) / *cētlī* (*İt.*) “mısır bitkisi” sözcükleri biri Antil adalarında diğeri Meksika’da olmak üzere XVI. yy.da Amerika yerlileri tarafından *mısır* için kullanılan iki sözcüktür. *Mısırın* hangi alt türleri için kullanıldığı konusunda net bir bilgi sahibi değiliz. Kelimelerin yerli dillerindeki köken bilgisi de bilinmiyor. *mısır buğdayı* ise *Hind tavuğı* gibi Yeni Dünya’dan Türkiye’ye ilk ulaşan *yeni* türlerden biri olarak görünüyor. Türk halkı kültürüne, kullanımına çoktan alıştığı *mısıra* Türkçe bir isim bulmuş ve bu isim dilde yerleşmişe benziyor: *mısır buğdayı*. Ancak buradaki *mısırın* Mısır ülkesiyle mi yoksa *maizin* tespit edilemeyen bir türeviyle mi ilişkisi var bu konuda açık bir fikre sahip olamadık. XIX. yy.da Yunanların *mısıra Arabo-sité* ve İtalyanların da *grano-turco* “Türk buğdayı” dediği bilgisini (Rafinesque, 1836: 75) de burada kaydetmek yerinde olacaktır. *Grano* için XVII. yy. Türkçe-İtaltanca/Latince-Türkçe sözlükleri *buğday* anlamı vermektedirler (Tanış, 1989), (Tulum, 2011), (Parigi, 2015). Daha önce *buyori* / *beori* bahsinde geçen “geyik ve ineğin aynı türden sayılması”na benzer bir durumun burada da -buğday ve mısır arasında- söz konusu olduğunu düşünüyorum.

Metinde bahsi geçen bitki hakkındaki bilgiler şu şekildedir:

“*Ve cezāyır-ı mezbūrede nān* iki kısımdur: **Mayıs** *nām* bir *nebātuñ toḥmıdur*. *Buğday* gibi *döküp kāmēti* bir iki *zırā* olup kellesi bir *karış* ve *dānesi noḥūd* kadar

olur. *Ġālībā, beyne'n-nās mışır buğdayı nāmı ile meşhūr olan nesnedür.*" (KİC, 44b)

"*Ve nānları sentil nām bir nebātdan ma'mūldur ki 'alaḡ-ı devābba şebīhdür.*" (KİC, 11b)

Mayıs ve *sentil* ayrı biçimlerinin nedeni yine Oviedo'nun Kolomb evresinden kalma Taino halkına ait kelimeyi, Gomara'nın ise *mısırın* Meksika'daki yerel adını kullanmış olması. Ancak Gomara'nın ilgili kısımda *sentilin mayz* olduğunu kaydettiğini de hatırla tutmalıdır (Gomara, 1564: 40).

negerey: *tigeri* (İt.) "kaplanlar" sözcüğü *tigre* (İt.) "kaplan" sözcüğünün çoğuludur. Goodrich'e göre metinde bahsi geçen *jaguardır* (Goodrich, 1968: 523).

Metinde bahsi geçen hayvan hakkındaki bilgiler şu şekildedir:

"*Negerey nām bir sebu'-ı miḡdām vardır ki kellesi şīr kellesi gibidür. Ve dendānları dırāz ve tīzdür. Ve levni ḡaplana şebīh; beş şibir ṡülü ve üç şibir 'arṡı vardır. Ve ḡatı ḡışmnāk ve tündrūdur ammā herḡiz ta'arruṡ ḡtmeyenlere ṡarar ḡtmez ve cefā ḡaşd ḡtmeyenleri incitmez. Ammā ol diyāruñ ehli furṡat bulıcaḡ helāk ḡderler ve laḡmını yerler.*" (KİC, 131a)

nobal / notli: *nohpal-li* (Na.) > *nopal* (İsp.) "Hint inciri, kaynanadili (Lat. *opuntia vulgaris*)" sözcüğü Nahua (Aztek) dilinde bir çeşit *kaktüs* anlamına gelmektedir (Karttunen, 1992). *Nōch-tli* (Na.) > *nochtli* (İsp.) "Hint incirinin yemişi" sözcüğü de metinde de geçtiği üzere *nopalın* incire benzeyen meyvesinin ismidir.

Metinde bahsi geçen bitki hakkındaki bilgiler şu şekildedir:

"*Ve belde-i mezbūrede bir nev' dıraḡt vardır ki ādına nobal dērler. Serāpā varaḡdur ve her varaḡı müdevverdür. Kiberi bir ḡadem ve ṡeḡanı bir barmak vardır. Mezbūruñ bīḡad ḡārları vardır. Şecer-i mezbūruñ evrāḡından bir nev' āb istiḡrāc ḡdūp iḡerler. Ve nefṡ-i ṡecerden bir nev' reng[-i] surḡ peydā ḡderler ki levn-i ṡehebīden rācīḡdur. Ve dıraḡt-ı mezbūruñ mīvesine notli dērler. ṡāḡır ve bāṡını ṡeklā encīr gibidür. Nihāyet bir mıḡdār ṡülānīdür. Ve mīve-i mezbūre elvān-ı muḡtelife üzre nābit olur. Bir ḡısmı zerd olup ḡatı leṡīṡ olup ṡa'mı amrūda şebīhdür. Ve bir ḡısmı beyāṡ olup ṡa'mı 'ineb gibidür. Ve bir ḡısmı surḡ[-] ṡāḡı olup cümleden evvel ḡrişür ammā iḡen leṡīṡ olmaz. Ve esbābı ve cesedi muḡkem ṡabḡ ḡder. Mīve-i mezbūrenüñ ṡab'ı bārid olup eyyām-ı ḡārrede isti'mālī ḡatı olur.*" (KİC, 119b)

peyḡuti: *los picudos* (İsp.) "tukan kuşu" / *delle picuti* (İsp. > İt.) "tukan kuşu" sözcüğü *beccus* (Lat.) "gaga, sivri (şey)" sözcüğünden gelmektedir. Hayvanın ismi TDK GTS'de yer almamaktadır. Kastilya (İspanya) dilinde *pico* "gaga" olan kelime

partisip eki alarak *picudo* “gagalı” biçimini almıştır. Ana kaynak metinde *los picudos* olarak çoğul biçimde yer alan sözcük İtalyancaya İspanyolca yazımla fakat İtalyanca çoğul biçimiyle geçmiş görünüyor: *picuti*. Zira XVI. yy. İtalyancasında kuşların gagaları için *becco* “gaga” sözcüğü kullanılmaktadır (Las Casas, 1570). Adı geçen hayvana neden bu ismin verildiği konusunda ise şunu söyleyebiliriz: Metinde geçen ve aşağıya da alıntılanan ilgili bölümden anlaşılacağı üzere hayvanda göze çarpan ilk şey tabii hayvanın meşhur gagasıdır.

Metinde bahsi geçen hayvan hakkındaki bilgiler şu şekildedir:

“**Peykuti** nām bir murğ vardur ki cüşsede bülbül kadardur ammā bāl ve peri dahı dırāz dur. Ve rīši bisyār ve katı hūbdur. Ve bu cüşse ile minķārı üç şibr vardur. Ve zebānı dahı rīşdür. Lahmpāre degildür. Murğ-ı mezbūruñ şadāsı katı bülenddür, beş altı mīl mesāfeye erişür. Ve eşcār-ı ‘aẓīmeyi minķār ile naķr edüp içinde tevaṭṭun eder.” (KİC, 138b)

şagva: *jagua* (Na. > İsp.¹¹⁹¹) / *xagua* (İsp. > İt.) “jagua ağacı (Lat., *Genipa americana*)” sözcüğü birçok Amerika yerli dilinde kullanılmaktadır. TDK GTS’de yer almamaktadır. Kelimenin ilk kaynağının hangi dil olduğu ve ne anlama geldiğiyle ilgili bir bilgi de bulunmamaktadır.

Metinde bahsi geçen bitki hakkındaki bilgiler şu şekildedir:

“**şagva** nām bir dıraḥt vardur ki katı müstaķīm ve dırāz dur. Ve uzun ḥarbeler düzerler. Elvānı hūbdur. Ve mīvesini ‘aşr edüp ‘uşāresi ile merzāyı ğasl ederler, küllī kuvvet vērür. Tekrār ğasl etseler bedeni siyāh kaṭīfe gibi eder. Tamām bir senede ancaķ zāyıl olur.” (KİC, 140b)

vuyakan: *guayacan* (Ta. > İsp.) “guayacan bitkisi (Lat., *Guaiacum officinale*)” sözcüğü de Taino dilinden İspanyolcaya alıntılanmış, İtalyanca üzerinden de Türkçe metne ulaşmıştır. Taino dilindeki köken bilgisine sahip değiliz.

Metinde bahsi geçen bitki hakkındaki bilgiler şu şekildedir:

¹¹⁹¹ *Real Academia Española*’ya göre sözcük Aztek dilinden (Nahuaca / Nahuatl) alıntıdır (Diccionario de la Lengua Española, 2021) fakat *An Analytical Dictionary of Nahuatl*’da bulunamadı.

“Cezîre-i mezbûrede bir nev‘ dıraht olur, ki âdına vuyâkan dërler, dâ’-i frengîye katı nâfi‘dur. Tabh edüp şuyını içërler.” (KİC, 89b)

yaruma: *yaruma* (Mayaca (?) > İsp.) “yaruma: Orta Amerika ülkelerinde yetişen bir bitki (Lat., *Cecropia peltata*)” sözcüğü İspanyolcaya muhtemelen Maya dillerinden geçmiş olmalıdır. Oviedo’nun *yaruma* olarak kaydettiği kelimenin yerli görünümü *guarumo* olmalıdır.¹¹⁹²

Metinde bahsi geçen bitki hakkındaki bilgiler şu şekildedir:

“Ve cezîre-i mezbûrede bir nev‘ dıraht vardır ki âdına **yaruma** dërler ki varaķı, varaķ-ı tîn gibidür ve mîvesi bi‘aynihi sülük dedükleri hayvân gibidür. Ve katı lezîz ve nâfi‘dur. Ve dıraht-ı mezbûruñ evrâķı cirâhâta katı nâfi‘dur. Her ne deñlü cirâhât-ı ‘azîm olsa bir iki varaķ şarup şedd ederler. On beş güne dek sâlim olur.” (KİC, 45a)

2.4.3. Söz Varlığı Bağlamında Metnin Söz Sınıfları ve Kavram Alanları

Metnin içeriğinden kaynaklı olarak kelimelerin önemli bir kısmının öbeklenebileceği bazı varlık sınıfları belirlemek hiç de zor değildir. Metindeki söz varlığının önemli bir kısmı kişi ve yazılı eser isimleri, coğrafi yer, halk ve devlet isimleri, hayvan isimleri, bitki isimleri, değerli taş ve maden isimleri, gök cisimlerinin isimleri ve gökbilimi terimleri, organ isimleri, giysi isimleri, renk isimleri, çeşitli araç-gereç isimleri, deniz araçlarının isimleri ve denizcilik terimleri, meslek ve uğraş isimleri, sayı isimleri, çeşitli soyut isimler, bazı fiillerin isimleri, bazı hava olaylarının isimleri gibi kategorilerde toplanabilir. Belirlenen bu kategorilerin metnin değişik yerlerindeki iz düşümlerini gösterir bir tablo aşağıda bulunuyor:

¹¹⁹²<http://www.maya-ethnobotany.org/maya-iconography-epigraphy-archaeology-ethnography-art-history/guarumo-cecropia-obtusifolia-and-cecropia-peltata-common-tree-throughout-mayan-guatemala-belize-and-southern-mexico-used-to-make-blowguns-for-hunahpu-and-xbalanque-of-popul.php> (Erişim Tarihi: 21/04/2021)

Söz Sınıfı	Metindeki Kelimelerden Söz Sınıfına Girenler
Akrabalık Adları	<i>ābā</i> , kız, karındaşı kızı, duhter, <i>ebnā</i> , ferzend, oğul, 'avrat, peder, ata, māderimūñ atası, māder, zevce, karındaş
Bitki İsimleri	Bunlar Hayvan ve Bitki Adları Dizini başlığı altında bulunmaktadır.
Coğrafi Yerler, Halklar ve Ülkeler ile Coğrafi Terimler	<i>Coğrafi Yerler, Halklar ve Ülkeler, Yer, Devlet ve Halk Adları Dizini</i> başlığı altında bulunmaktadır. Coğrafi terimler şunlardır: <i>şutūt</i> , dere, <i>ğudrān</i> , <i>sāhil</i> , engin, <i>ābrevān</i> , <i>tīlāl</i> , nehr, <i>enhār</i> , evdiye, <i>cibāl</i> , cebel, <i>baħr</i> , <i>biħār</i> , buhayre, <i>deñiz</i> , <i>Mu'addili'n-Nehār</i> , <i>Haṭṭ-ı İstivā</i> , <i>Dāyiretü'l-Ufuk</i> , <i>maṭla'-ı i'tidāl</i> , <i>rub'eyn-i şimālīyye</i> , <i>nişf-ı cenūbī</i> , <i>eb'ād</i> , <i>eṭvāl</i> , <i>dāyire-i Haṭṭ-ı İstivā</i> , <i>kuṭb / kuṭbeyn</i> , 'urūz, <i>mebde'-i eṭvāl</i> , bu'd, <i>Qubbetü'l-Arz</i> , <i>aḳālīm-i seb'a</i> , <i>bürke</i> , <i>aḳṭāb</i> , düz yer, <i>fezā</i>
Değerli Taşlar ve Madenler	altun, zer, tibr, zehab; gümüş, <i>fiḳḳa</i> , <i>sīm</i> ; raşās, usrub; birinc; <i>nuḥās</i> ; demür, <i>hadīd</i> , <i>āhen</i> ; dürr, lülü; <i>mercān</i> ; faḥm; mermer, <i>ruḥām</i> ; jīve; <i>kibrūt</i> ; <i>lāciverd</i> ; <i>la'l</i> ; <i>pīrūze</i> ; şadef, <i>çaḳmak taşı</i> , <i>kal'ī</i> , caşş, <i>yāḳūt</i>
Deniz Taşıtları / Araçları ve Denizcilik Terimleri	<i>āgribe</i> , <i>çernik</i> , gemi, <i>ḳalyeta</i> , <i>ḳara yel</i> , <i>ḳavārib</i> , <i>keştī</i> , <i>lenger</i> , <i>mersā</i> , şandal, <i>sefāyın</i> , <i>sefīne</i> , seren, <i>süfün</i> , <i>tershāne</i> , yılduz
Ev Araç Gereçleri	<i>şīnī</i> , <i>ḳadeḥ</i> , <i>āyna</i> , bıçak, <i>maḳaş</i> , <i>şahan</i> , <i>çanaḳ</i> , <i>evāni</i> , <i>maḳaş</i> , <i>sūzen</i> , <i>ṭabaḳ</i>
Giysi ve takılar	<i>ḥırka</i> , <i>üsküf</i> , <i>mengüş</i> , 'arakiyye, <i>tennüre</i> , <i>ḥātem</i> , <i>küpe</i> / <i>küpe</i> , <i>ḳamış</i> , <i>ḳabā</i> , <i>pīrehen</i> , <i>ton</i> , <i>gönlek</i> , <i>kemer</i> , <i>ḳuşak</i> , <i>sorguc</i> , <i>bürde</i> , <i>tuğ</i> , <i>bilezük</i> , <i>kepe</i> / <i>kebe</i> , <i>ḥalka</i> , <i>başmak</i> , <i>destār</i>
Gök Cisimleri ve Gökbilimi Terimleri	<i>Benāt-ı Na's</i> , <i>Naḥs-ı Aşgar</i> , <i>Naḥs-ı Ekber</i> , <i>evāḥır-ı ḳavs</i> , <i>Arz</i> , <i>Cedy</i> , <i>Ḥamel</i> , <i>ezyāc</i> , <i>gāsık</i> , <i>hey'et</i> , <i>hey'āt</i> , <i>ḥazīz</i> , <i>medār</i> , <i>medārāt</i> , <i>tūl</i> , 'urūz, 'arz, <i>eṭvāl</i> , <i>Züḥal-ı Hindüpeyker</i> , <i>Merriḥ-i Cellāzmanzar</i> , <i>Ḥurşid-i Enver</i> , <i>Zöhre-i Zehrā</i> , <i>feleg-i Uṭārid</i> , <i>burūc-ı işnā</i> 'aşeri, <i>Sa'd-ı Ekber</i> , <i>Müşteri-i Sa'ādetgüster</i> , <i>Neyyir-i A'zam</i> , <i>Ḳamer-i Ḥūbmanzar</i> , <i>kürre-i āzer</i> , <i>kürre-i ḥāk</i> , <i>küre-i Arz</i> , <i>dā'ire-i āb</i> , <i>felekü'l-burūc</i> , <i>kevākīb-ı şābitāt</i> , <i>burūc-ı işnā</i> 'aşer, <i>medār-ı ḥazīz</i> , <i>evāḥır-ı ḳavs</i> , <i>burūc-ı cenūbiyye</i> , <i>meyl-i a'zam</i>
Hava Olayları ve Mevsimler	<i>bārid</i> , <i>jāle</i> , <i>guyūm</i> , <i>endiye</i> , <i>emṭār</i> , <i>riyāḥ</i> , <i>rīḥ</i> , <i>şitā</i> , <i>şayf</i> , <i>ḳış</i> , <i>ḳar</i> , <i>yağmur</i> , <i>maṭar</i> , <i>rūzgār</i> , <i>yel</i> , <i>şiddet-i sermā</i> , <i>bürüdet-i havā</i> , <i>buz</i> , <i>süyül</i>
Hayvan İsimleri	Bunlar Hayvan ve Bitki Adları Dizini başlığı altında bulunmaktadır.
İnsan, Hayvan ve Bitki Organları	<i>el</i> , <i>yed</i> , <i>ayak</i> , <i>ḳadem</i> , <i>pā</i> , <i>baş</i> , <i>kelle</i> , <i>şadr</i> , <i>ser</i> , <i>barmaḳ</i> , <i>baş barmaḳ</i> , <i>depe</i> , <i>ḳafā</i> , <i>pāça</i> , <i>gerden</i> , <i>senām</i> , 'urūk, <i>ağız</i> , 'azm, <i>gemük</i> , 'izām, <i>meme</i> , <i>sedy</i> , <i>ferc</i> , <i>minḳār</i> , <i>ḳanad</i> , <i>per</i> , <i>bāl</i> , <i>pinçe</i> / <i>pençe</i> , <i>zeneb</i> , <i>ḳuyruk</i> , <i>dum</i> , <i>torba</i> , <i>diz</i> , <i>zānū</i> , <i>bāzū</i> , <i>bēl</i> / <i>bel</i> , <i>miyān</i> , <i>zeker</i> , <i>enf</i> , <i>dib</i> , <i>evrāk</i> , <i>varaḳ</i> , <i>ḳışr</i> , <i>şah</i> , <i>ḳuşūr</i> , <i>faḥz</i> , <i>göz</i> , <i>çeşim</i> , <i>burun</i> , <i>tāc</i> , <i>ḳarn</i> , <i>ağsān</i> , <i>ḳaş</i> , <i>kitf</i> , <i>şaḳaḳ</i> , <i>ṭāḳye</i> , <i>ṭurnaḳ</i> , <i>zebān</i>
Kişî ve Eser İsimleri	Bunlar Kişiler, Unvan ve Eser Adları Dizini başlığı altında bulunmaktadır.
Meslekler ve Uğraşlar	<i>levend</i> , <i>mellāḥ</i> , <i>acşı</i> , <i>zenger</i> , <i>baḥrī</i> , <i>baḥrī</i> , <i>baluḳcı</i> , <i>şoltad</i> , <i>naḳḳāş</i> , <i>ğavvaş</i>
Ölçü Birimleri	<i>mīl</i> , <i>merḥale</i> , <i>marḳo</i> , <i>oḳ ātımı</i> , <i>mesāfe</i> , <i>barmaḳ</i> , <i>şibir</i> / <i>şibr</i> , <i>zirā</i>

Renkler	<i>ābī, aḥmer, aḥḍar, aṣfer, azrak, beyāz, boz, esved, gök, kara, kestāne, kırmızı, lāciverdī, miskīn, şarı, sefīd / sifīd, sincābī, siyāh, şufret, surḥ, yeşil, zehebī, zerd, zerrīn, āçık şaru, surḥ-şāfī</i>
Savaş Gereçleri ve Bunları Kullananlar	<i>demren, gürzgirān, karḡu, şimşīr, süyüf, ḥanācir, tiḡ, ok, sihām, tīr, yay, lenger, peykān, kemān, ḥancer, sinān, peykān, ḥarbe, ḥūde, cebe, şapan, teber, siper, cevşen, tüfengendāz, tüfeng</i>
Sayılar	Bunlar Adlarda Sayı başlığı altında incelendi.

Tablo 12 Kavram Alanları Tablosu

Kelimeleri tek bir kavram alanında değerlendirmek çoğu kez mümkün olmamaktadır. Çünkü kelimeler anlam şıçramaları, anlam çeşitlenmeleriyle beraber yeni kavram alanlarıyla ilişkili duruma gelebilmektedir. Bununla beraber, yukarıda belirlenen kategorilerden birine dahil olmayıp birbiriyle ilişkili olan sözler aşağıda listelenmiştir:

<i>āzer, çaḡmak, , iḥrāk, nār, āteş, āteşhāne, ‘alev, şu ‘le,</i>	ateş ile ilgili sözler
<i>‘ināyet, hibe, himmet, ‘aḡā, hedāyā, hediyye, pişkeş, tuḥfe</i>	bağış ve armağan karşılıklı sözler
<i>başla-, bedā’, ibtidā, mebde’, mübāşeret, şurū’</i>	başlama eylemiyle ilişkili sözler
<i>maḥmıyye, maḥrūse, taḥtḡāh, pāytaḥt, ḡarye, ḡaşaba</i>	çeşitli yerleşim birimi biçimlerini bildiren sözler
<i>ferīd, girānmāye, kıymetī, kıymetlü, müşmine, pürkadr</i>	değer, kıymet anlamını karşılayan sözler
<i>taşnīf, tertīb, tarḡ, vaż’, teşānīf,</i>	düzenleme, derleme ile ilgili sözler
<i>‘āciz, aḡviyā, bāzū, bek, güc, kādir, ḡavī, ḡudret, kuvvet, kuvvetlü, müknet, nātüvān, pürıktidār, saḡt, sā’id, şedīd, şīrgīr, tāb, tākat, za ‘f, za ‘if, zebūn, zor,</i>	fiziksel yeterliliklerle / yetersizliklerle ilgili sözler
<i>mayıs, luḡa, sentil, ḡurmā</i>	kendilerinden ekmek yapılan bitkiler
<i>bālānişīn, celīle, dīvān, rıf‘at, sāḡı’, ekābir, ‘izām, kebir, kibār, kuberā, rikāb, umerā</i>	makam, mevki birdiren söz ve söz grupları
<i>şebāb, ‘uzūbet, şeyḡūḡet, pīrlük, pīrī, sinn-i temyīz</i>	ömrün çeşitli evrelerini tanımlayan sözler
<i>cerīde, defātir, ezyāc</i>	özellikli bilgilerin bir arada toplandığı yazma eserler
<i>altun, aḡça, fülūs</i>	para birimlerini karşılayan bazı sözler
<i>ta ‘zīm, ḡapu, ḡazret, cenāb, ḡavāş, mu ‘teber, mu ‘teberāt, durūd, edeb, i ‘tibār, i ‘zāz, meḡābet, ri ‘āyet,</i>	saygınlık karşılığı kullanılan ve ilişkili sözler
<i>suvāl, istiḡbār, istiḡsār, istināḡ,</i>	sorma, soruşturma anlamlarını karşılayan sözler
<i>niyet, ḡaraż, ḡaşd, emel; ‘āzim, ‘azm</i>	tasarlama / zihinde kurma anlamlı sözler
<i>acı, ‘alḡam, mürr, merāret, telḡ, tatlu, aḡlā, ḡalāvet, ḡulv, ḡāmız, şüre, ḡuzsuz, bīnemek, mālīḡ</i>	tatma duyusu ile ilgili sözler
<i>keyy, zaḡm, cerāḡāt, derd, devā, belā, emrāz, eḡkām, tavā ‘īn, marāz, marzī, şabḡ, şifā, ḡabḡ, ‘ilāc, ‘ilācāt, tīmār, freḡī, ‘āḡāt, dā, ḡasta, marīz, merzā</i>	yara, dert, hastalık ve tedavi bağlamı sözler
<i>çevirme, kebāb, ḡavurma, māḡiçe, yemek, ta ‘ām</i>	Yiyecek, içecek, yeme içme ile ilgili sözler

<i>a'zam, 'azamet, 'azīm, 'azīmü'l-emvāc, 'azīmü'l-ḥaṭar, 'azm, ḥaṣmet, ṣevket</i>	yücelik, ululuk birdiren söz ve söz grupları
<i>a'ālī, 'avāl, bālā, būlend, encād, irtifā', mürtefi', refī', ṣevāmīḥ, ṣuhūk, 'āliyāt, mu'azzam, 'uзмā,</i>	yükseklik birdiren söz ve söz grupları
<i>cenk, cidāl, cihād, gāzā, ḥarb, kūtāl, muḥārebe, muḳātele, neberd, rezm, āṣūb</i>	savaş, askeri mücadele anlamlı sözler
<i>ḳat, yan, bārigāh, rikād</i>	devlet büyüklerinin ziyaret edildiği resmî alan
<i>'asākīr, 'asker, bölük, cerrār, cunūd, cuyūṣ, nefer, sipāh, şoltad, piyāde</i>	asker ve ordu anlamlı sözler
<i>dünyādan gīt-, fenā bul-, ṣarāb-ı mergi nūṣ ét- / eyle-, ṭu'me-i ṣimṣīr ét-, yaylarını yaṣ-, kır-, yatur-, başını yere ṣal-, 'alaḫ-ı ṣīr-i ṣimṣīr ét-, girdāb-ı helāka gönder-, menzillerini ḥāk eyle-</i>	öl(dür)mek fiili anlamına gelen yan anlamlı veya deyim fiiller

Şüphesiz sözlüksel madde başı bakımından hacmine göre zengin sayılabilecek olan metinde yukarıda gösterilenlerden çok daha fazla ilişik grubu tayin ve tespit edilebilir.

2.4.4. Yan Anlam

2.4.4.1. Benzetme

Yan anlam kazandırma yollarından biri benzetme ilişkisi kurmaktır. Bununla anlatım daha güçlü ve anlaşılır hâle getirilmek istenir. Metnimizdeki benzetmelerde bazen bilinen iki şey arasında benzerlik ilişkisi kurulurken bazen de Yeni Dünya'ya veya yabancı diğer coğrafyalara ait hayvan, bitki, insanlar ve bunlara ait özellikler bilinen bir varlığın özellikleriyle benzetme ilişkisi içerisinde anlatılmaya çalışılmıştır.

Ḳolon anuñ ḥālına deryā miṣāl ācıyup ḥāfesine aldı.

Yukarıdaki örnekte *acı-* fiilinin ne kadar *çok* olduğu *deryā*ya benzetilerek dile getirilmiş metinde daima “deniz, göl, nehir” anlamıyla kullanılan *deryā*ya yeni bir anlam kapısı açılmış ve anlam böylece abartma yoluyla güçlendirilmiştir.

“Ve ḥayvān-ı mezbūrda bir ṭurfa ḥāl ve 'ucbe ḥayāl vardır: Her iki ḳoltuḡı altında ḥaḳībe miṣāl iki maḥzeni vardır. Her ḳaçan ki ḳaṣd-ı ṣikār ve taḥṣīl-i zād içün geṣt ü güzār eder beçelerini ol maḥzenlere ḳoyup götürür.” (KİC, 133a)

Bu örnekte de Arapçadan Türkçeye geçmiş *embār*, *kiler* (Tulum, 2011) “depo” anlamına gelen *maḥzen* kaynak metindeki *ṣcarḥella (İt.)* “deri çanta” karşılığında yeni bir anlam kazanarak “hayvanın yavrularını taşıdığı bir anatomik yapı”ya -keseye- dönüşmüştür.

maḥzene benzer bir örnek de “*Alḳıṭras dērler, bir murḡ vardır ki ḳazdan*

böyükdür. Levni gögdür ve minķārınũ tũli iki űibir, aűlı ġāyetde ġalĩz ve uci ķatı ince ve tĩzdür. Boġazında bir böyük torbası vardır.” parçasında geķen *torba* sözcüġüdür. Kaynak metinde “*hanno vn groffo & gran goffo*” tanımlamasında geķen *goffo*¹¹⁹³ Türkçeye torba olarak çevrilmiştir. Burada da yine benzetme yoluyla kelimenin yeni bir yan anlam kazanması saġlanmış, *alkıtrās* (Ar. > İsp.) “pelikan” kuşunun gagasının altında bulunan esnek kese iķin bir anatomik yapı adı olarak kullanılmıştır.

Metinde Aztek hükümdarı II. Moktezuma, fiziki özellikleri tarif edilirken ‘*arabĩ űuret*’ olarak tarif edilmiştir. Kaynak metinde *affai brunetto* (İt.) (Gomara, 1564: 103) “aşırı esmer, kara, zenci” olarak geķen ifade Türkçe metne ‘*arabĩ*’ olarak aktarılmıştır. Araplar siyahi bir halk olmamasına raġmen siyahi kölelerin Araplar aracılıġıyla köle pazarlarına sürülmesi ve birçoġunun Arapça konuşuyor olması Türk halkında Arapların siyahi olduġu imajını doğurmuş olmalıdır. Bu vesileyle de *siyahi* anlamında ‘*arabĩ*’ ibaresinin kullanıldıġı ve Arap adının ten rengine aktarıldıġı görölüyor.

2.4.4.2. Aktarmalar

Birçok dilbilimcinin, dillerin temel niteliklerinden saydıġı ve çokanlamlılıġı doğuran etkenlerin başında gelen anlam olayı, aktarmalara başvurulmasıdır (Aksan, 2006: 62). Metnimizde de diġer edebî ürünlerde olduġu gibi anlatıma derinlik ve etkileycilik katan çok sayıda aktarma bulunmaktadır.

2.4.4.2.1. Deyim Aktarması

Aralarında uzaktan veya yakından ilgi bulunan iki şey arasında bir benzetme ilişkisi kurarak, bunlardan birinin adını, geķici olarak kendisine benzetilen diġer şeyin adı ile karşılama olayıdır (Korkmaz:1992: 43). Metinde bu aktarmaların doğadan insana, insandan doğaya, doğadan doğaya ve duyudan duyuya gerķekleřen biķimleri

¹¹⁹³ Parigi’de (1665 yılında) *goccio delli ucelli, gozzo delli ucelli* (İt.) “kuřuñ kuřsaġı” (Parigi, 2015: 589) ve Molino’da (1641 yılında) *gozzo della gola* “boġaz řiřiġi” (Tanış, 1989: 94)

vardır.

2.4.4.2.1.1. Doğadan İnsana Aktarma

Doğadaki diğer varlıklarda gözlenebilen fakat insan veya insan bedeni için kullanılmayan özelliklerin insana aktarılmasıdır. Metinde bir örneğini tespit ettik:

sūrāhları vāsı ‘ ve devrikdür

2.4.4.2.1.2. İnsandan Doğaya Aktarma

Bu tip deyim aktarması örneğinin metinde diğerlerine göre daha çok yer aldığı görülmektedir. Metinde tespit ettiğimiz tüm örnekler insan organlarının doğadaki diğer varlıklara benzerlik ilişkisi kurularak aktarılmasıdır. Bu aktarımlar Türkçe kelimelerle yapıldığı gibi Arapça ve Farsça kelimelerle de gerçekleşmiştir.

*bir liman ağzında bir hışār ālup ādını Kodağova kodı // re’īsini ‘inebi’l-
kelbden āveng edüp ser-i serene aşdurdı // kaçan ki emtār ve şülüc ru’us-ı cibāla nāzil
olur // dıraht-ı kāfūr vardur ki rıf’at kadd-ile serleri felege ērmiş // halīc-i ma’hūduñ
femi // iki āyda hāşıl olup her kellesi bir şibir ve her dānesi nohūd kadar oldu // ‘Avrat
Burnı // baş barmağ kadar hırda ‘uşfircuklar vardur*

2.4.4.2.1.3. Doğadan Doğaya Aktarma

Metinde az örneğine rastladığımız bu aktarım çeşidi ise doğadaki varlıklarda görülen, gözlenen özelliklerin bu özelliklerin görülmediği, bulunmadığı diğer varlıklara aktarımıdır.

*ol diyāruñ halkınuñ elvānı āçık şarudur // ahyānā rūzgār-ı zorgār-ile ba’z-ı
merākıb vāşıl olup // içinde tatlu şuyı yokdur*

2.4.4.2.1.4. Duyular Arası Aktarma

Bu tip aktarımda da bir duyu organıyla algılanabilecek bir özelliğin bu özelliği algılayamayacak diğer bir duyu organına aktarılması yolu tutulmuştur.

*gāh nerm ve gāh tīz ve gāh būlend ve gāh pest āvāzeler gösterür ki gūş
ēdenler hayrān olur.*

2.4.4.2.2. Ad Aktarması

Her dilde görülen bu anlam olayı, anlatılmak istenen kavram kullanılmadan, onunla ilgisi, ilişkisi bulunan bir başka kavramla dile getirilmesi yoluyla gerçekleşir

(Aksan, 2006; 69). Metinde tespit ettiğimiz bazı örnekleri inceleyelim:

*Kurki nām bir ḥayvān dahı vardır ki erneb boylu ve **kestāne** tüylüdür.*

Kaynak metinde *color di leonato*¹¹⁹⁴ (İt.) “aslan kürkü rengi”¹¹⁹⁵ olarak geçen ibare Türkçeye *kestāne (rengi)* olarak aktarılmıştır¹¹⁹⁶. Burada *kestāne tüylü* ibaresiyle de kestane meyvesinin ismi bu meyvenin dış kabuğundaki renge aktarılmış ve sözcük böylece yeni bir anlam boyutu kazanmıştır.

*Cem‘ édüp **güneşe** **korlar**, yābis olur (KİC, 64a) // Ammā **güneşe** **dökseler** bi‘aynihi kibrīt olur, bārūt ederler, katı bīnāzīr olur. (KİC, 96a) // Her ne kadar isterler ise alup **güneşe** **vaz‘** ederler. (KİC, 99b)*

Metinden alınan yukarıdaki örneklerde de bir gök cismi olan Güneş’in adı, *Güneş’in yer yüzüne ulaşan ısı ve ışığının eriştiği yerlere* aktarılmıştır.

*İlāhāze‘l-ān, anlaruñ milkinge yad **ayağ** girmemiş ve dāmenlerine el ermemiştir. (KİC, 129b)*

Yukarıdaki metin parçasında da insan bedeninin bir parçası olan *ayağ* maddi ve manevi bütün varlığıyla *insanı* ifade edecek biçimde kullanılarak ad aktarması yoluna başvurulmuştur.

*Bu kıışsadan **İspanya** katı ḥaz édüp **Portağal** pürmelāl oldu. (KİC, 65a)*

Bu örnekte de birer ülke ismi olan *İspanya* ve *Portağal* sözleri bu ülkelerdeki halka veya bu ülkelerin idarecilerine işaret edecek şekilde aktarılmıştır.

¹¹⁹⁴ (Anghiera, 1534: 29)

¹¹⁹⁵ Gomara’nın eserinin İtalyanca çevirisi olan *La Historia Generale delle Indie Occidentali*’de geçen *di colore fra lionato & giallo* (Gomara, 1556: 64) “aslan kürkü rengi ile sarı arasında bir renkte” ifadesi için ise Türkçe metin *āçık şaru* karşılığı vermiştir. Yazar kaynak metnin birinde *kestāne* olarak aktardığı bir renk adını başka bir kaynak metinden aktarırken kullanmamıştır. Bu durumun da yine farklı kaynakların farklı kişiler tarafından yazar için Türkçeye çevrilmesiyle ilgili olabileceğini düşünüyoruz.

¹¹⁹⁶ Molino’da *efeti ireng* (Tanış, 1989).

Ve melik-i mezbūruñ müstakīl bir silāḥḥānesi var idi ki içinde bīnihāye tīr ve kemān ve ḥarbe ve gürzgirān ve tīgler ki yek pāre taḥtadan peydā ēdūp yalmanını çakmak taşından etmişler ammā bir vech-ile ḥadīd ve darbı şedīd idi ki kaşd olunsa āheni keserdi. (KİC, 116a)

Bu örnekte de *ḥadīd* (Ar.) “demir” kelimesi Azteklere özgü *macuahuitl* adlı obsidyen taşıyla güçlendirilmiş savaş aleti için bir sıfat olarak kullanılmıştır¹¹⁹⁷. Zira metnin ilerleyen satırlarında “*Ammā hergiz āhen kısmından nesne yog idi*” bilgisi verilmiş bölgede demir olmadığı dile getirilmiştir. Burada *ḥadīd*, “demir” anlamının dışına çıkarak metinde *çakmak taşı* olarak geçen obsidyen taşının sertlik özelliğine aktarılmıştır.

Birinüñ levni aşfer ve biri aḥḍar ve biri esveddür ki şadrında ḳalem-i Sindī ile mektūbdur: ‘Bu şanemi melik-i pūriḳtidār Ebrehe-i Zū’l-Menār[-ı] Ḥamīrī, seyyidesi-Şems’e taḳarrub için binā eylemişdür.’

Metinden alınmış yukarıdaki örnekte de *yazma aracı* anlamına gelen *ḳalem*, *dil* veya *yazı (sistemi)* anlamına aktarılmıştır.

2.4.5. Çok Anlamlılık

Çok anlamlılık bir sözcüğün birden çok anlam yüklenmiş olmasıdır. Doğal dillerde, bir dilin konuşurları tarihî süreç içinde ihtiyaca göre aynı söze, zihinsel bir kavram ağı oluşturarak, farklı anlamlar yükleyebilmektedirler. Örneğin Türkçede *aç-* eylemi temelde “bir şeyi kapalı durumdan açık duruma getirmek” (GTS, 2020) anlamına gelmekteyken bununla birlikte *Güncel Türkçe Sözlük*’te 26 farklı anlamı daha kaydedilmiştir.

Aç- eylemi *KİC* metninde de çok anlamlı görünüme sahiptir. Zira bu fiil ve bu fiilden türeyen diğer fiiller ve sıfatlar şu anlamlarda kullanılmıştır:

¹¹⁹⁷ “(...)levni şiyāhdur ve cenāḥları ṭavīl, ḥadīddür.” (KİC, 137b) örneğinde de aynı şekilde *sert* anlamında bir sıfat olarak kullanılmıştır.

aç- / *āç-*, geçit sağlamak: *aşhāb-ı şeh̄r āgāh olmadın yol açdılar* ve *taraf-ı aḫerehu geçdiler*. (KİC, 93a)

engeli kaldırmak: *esbāblarını götüreler* ve *yolları āçup lāzım olan yerlerde köprüler binā edeler*. (KİC, 49b)

fethetmek, bir yurdu ele geçirmek: *yab yab küffār-ı ḫākısāruñ esās-ı milkini yıķup ol diyār-ı menfa‘at āşārı açmışdur*. (KİC, 31b)

sarılmış, katlanmış, örtülmüş veya iliklenmiş olan şeyleri bu durumdan kurtarmak: *bir muvāfiķ rūzgār-ıla bādbān açup, rāst, cānib-i ğarba şaldı*. (KİC, 33a)

inşa edip kullanılır duruma getirmek: *Gendü ḫavāş-ı ile ķalkup Yonbir du Ryoż Limanı ‘na vardı ki sābıkā Ḳolon açmışdı*. (KİC, 52a)

āçık, (renk için) koyu olmayan: *ol diyāruñ ḫalkınuñ elvānı āçık şarudur*. (KİC, 54a)

açıl-, (mekānsal konum) karşısında bulunmak: *Tebaķ nām bir sarāyı var idi ki yigrimi ķapusu var idi. Cümlesi bir meydāna açılur idi*. (KİC, 115b)

Yat- eylemi ve türevleri de KİC metninde çok anlamlı bir görünüşe sahip görünüyor.

yat-, üzerinde serili durumda bulunmak: *nāḫıye-i mezbūrede şitā muḫkem olup toķuz ay ķar yatur*

dinlenmek için bir yere uzanmak: *ipden örülmüş serīrler üstinde yaturlar*

yatur- öldürmek: *varup Atabābila‘yı ķarb-ı dest-le getüreler* ve *mümkin olmaz ise helāk edüp yaturalar*

Metinde çok anlamlılık özelliği gösteren tüm kelimeleri burada incelememiz tabii söz konusu değildir. Bu, çalışmayı gereksiz yere uzatmak anlamına gelecektir. Zaten Dizin bölümünde kelimelerin metinde yüklendiği anlamlar gösterilmiştir. Bu nedenle burada birkaç örneğin verilmesi yeterlidir düşüncesindeyiz.

2.4.6. Bağlam

Sözcüklerin çok anlamlılık kazanmasına bağlı olarak bir dilde farklı anlam

değerleri taşıması pek tabiidir. Çok anlamlı olarak işlerlik kazanmış bir sözcüğün hangi anlamıyla kullanıldığı ise metin içerisinde anlam ilişkisine girdiği diğer öğelere göre belirlenebilir. Metin parçasının içeriğinden, sözcükten önce ve sonra gelen bağımlı ve bağımsız biçim birimlerin sözcüğü hangi anlam örüntüsüyle bağladığından hareketle sözcüğün birden çok anlamı içerisinde hangisi karşılığında kullanıldığı ancak anlaşılabilir. Kelimelerin bu şekilde metin içerisinde anlam yüklenmesi durumuna *bağlam* denmektedir.

KİC çeviri bir eser olduğu için bağlamını da yine kaynak metinlere başvurarak değerlendirmek gerekmektedir. Kaynak metinlere tam bir başvuru hususundaki kısıtlılığımızdan bahsetmiştik. Bu yüzden bu konuda tespit ettiğimiz birkaç örnek ile yetinecek ve sözün anlamının *bağlama* göre nasıl şekillendiğini bu örnekler üzerinden göstermeye çalışacağız.

“ve anda sefīneler **ta‘mīr** edüp sâbıkā sefer eden Mendosa ‘nuñ ardınca gitdi.”
(*KİC*, 87a)

Metinden alıntılanan yukarıdaki parçada geçen **ta‘mīr** sözcüğü Türkçede “bozulmuş, eskimiş olan bir şeyi düzeltip işler veya kullanılır duruma sokmak, işe yarar duruma getirmek, tamir etmek” (*GTS*, 2020) anlamında kullanılmaktadır. Oysa Korteş sözü edilen *Tefvantebek Hışārī*’na henüz gitmiştir. Yani orada daha önceden bulunan gemiler yoktur. Gemileri sözü edilen yerde ilk defa inşa edecektir. Bunu kaynak metinden şu şekilde takip ediyoruz:

“Cortes fra tando que tutto queſto paſſaua, **fece altri tre nauilli molto buoni** (...)”¹¹⁹⁸ (Gomara, 1564: 295)

Yukarıdaki parçanın hemen öncesinde Hernando di Grijalva’nın Korteş’in keşif için gönderdiği dört gemiyi alıkoyduğu ile ilgili bir bilgi yer almaktadır. Ardından Korteş bu alıkonan gemilerden daha iyi olmak üzere üç tane daha gemi inşa etmiştir. Yukarıdaki parçada geçen *fece*, İtalyanca *fare* “yapmak” fiilinin uzak geçmiş zaman 3. tekil kişi çekim biçimidir (Rôme, 2019: 327). Dolayısıyla gemileri *onarmamış* bilakis *inşa etmiştir*. Bunu Türkçeye çevirirken de Arapça *عمر* “1. uzun ömürlü olmak 2. yapılmak” kökünden türemiş **ta‘mīr** “1. ömrünü uzatmak,

¹¹⁹⁸ “Tüm bunlar olurken Cortes, daha iyi üç başka gemi yaptı.” (Çeviri bana aittir.)

onarmak, iyileştirmek 2. yapım” kelimesini kullanmıştır. Burada kelimeyi ikinci anlamından hareketle kullandığını ancak metnin -dolayısıyla kaynak metnin- *bağlamından* anlamak mümkün olabilmektedir.

Buna benzer bir durum metinde “*Çoklı demişdür ki: ‘Baḥr-ı mezbūruñ [Hazar Denizi] ka‘rı müzlem ve tîredür (...)’*” cümlesinde de görülmektedir. Zira *müzlem* (Ar., sf. < *müzlim*) ‘1. karanlık 2. koyu’ anlamlarına; *tîre* (Far., sf.) ‘1. karanlık 2. bulanık’ anlamlarına gelmektedir. Kaynak metnini tespit edemediğimiz bu aktarma metin parçasında Hazar Denizi’nden bahsedilirken biri Arapça diğeri Farsça olan iki sıfat kullanılmıştır. Ancak iki farklı dile ait bu iki kelimenin ortak bir anlamı var: *karanlık*. Her ikisi için de sözlükler ilk önce karanlık anlamını vermektedirler. Fakat bir deniz için *karanlık* sıfatı niçin kullanılsın? Burada iki kelimeye de ikinci anlamlarıyla karşılık verince mana yerini buluyor. Şu hâlde Hazar Denizi’nin *koyu* (renkli) ve (suyu) *bulanık* olarak tavsif edildiğini anlıyoruz.

Metindeki *eṣnā*’ kelimesi de bu bağlamda değerlendirilebilir. Bu sözcük hem bugünkü Türkiye Türkçesinde kullandığımız “*bir işin yapıldığı an, sıra*” (GTS, 2020) hem de “*dağların bükülme yeri, derenin burgacı*¹¹⁹⁹, *derenin veya dağın eğilen yeri*¹²⁰⁰” anlamıyla kullanılmıştır. Birinci anlamıyla kullanıldığında daima {-dA} bağlı biçim birimiyle kullanılırken ikincisinde {-A} bağlı biçim birimiyle kullanılmıştır. Kullanımdaki bu farklılık bize anlamda da farklılık olabileceğini işaret etmektedir ki *bağlam* tam da bu noktada bizi yönlendirmektedir.

Metinde *nān* (Far.) “ekmek” sözcüğü İtalyanca metinde de “ekmek” anlamına gelen *panenin* karşılığı olarak yer almıştır ancak sözlüklerde yalnızca “ekmek” anlamıyla geçen kelime İtalyancada uğradığı anlam genişlemesini Türkçede de kazanmış görünmektedir. Örneğin “*ve nānları sentil nām bir nebātdan ma‘mūldur ki ‘alaf-ı devābba şebīhdür*” (KİC, 11b) ifadesinde “ekmek” anlamına gelirken “*her tarafında nān ve mīve bīnihāyedür*” (KİC, 112b) ifadesinde artık anlamı genişleyerek “yiyecek” anlamına gelmektedir. Burada ilk ifadedeki *nān*ın “ma‘mūl” olduğu bildirilirken diğerinde “meyve” gibi insan üretimi olmayan bir varlıkla birlikte kullanılmıştır. Bu da bizim için ikinci anlamını belirlemede metnin bağlamının önemini göstermektedir.

¹¹⁹⁹ (KMTS, 2020)

¹²⁰⁰ (VKS, 2020)

2.4.7. Eş Adlılık

Eş adlılık, bir dil içinde, birbirinden bütün bütün ayrı iki ya da daha çok kavramın ses ya da yazım açısından aynı nitelikteki göstergelerle dile getirilmesidir (Aksan, 2006: 72). Metnimizde eş adlılık özelliği gösteren hem aynı kök dile ait hem de ayrı kök dillere ait çok sayıda sözcük bulunmaktadır. Metinde eş adlılık özelliği bulunan sözlerin bazıları farklı kök dillere sahipken bazıları aynı kök dilden olabilmektedir. Bu durum yalnızca cins adlarda değil özel adlarda da görülmektedir. Aşağıda metinde eş adlılık özelliği gösteren örneklerin olduğu bir tablo bulunuyor:

Kelime	1. Anlam	2. Anlam
‘arz	Ar., is. “coğ.enlem”	Ar., is. “sunma, sunuş, gösterme”
‘aşr	Ar., is. “yüzyıl, devir, çağ”	Ar., is. “sıkıp suyunu çıkarma”
‘Avrat Burnı	öz. is. “Cabo Vírgenes: Arjantin’de Santa Cruz’da bir burun”	öz. is. “Punta de las Mujeres / Isla de las Mujeres: Meksika’da bir ada”
‘azm	Ar., is. “büyüklik”	Ar., is. “kemik”
‘Osmān	öz. is. “‘Osmān bin ‘Affān (579, Taif, Arabistan - 656, Medine, Arabistan): Müslümanların üçüncü halifesi ”	öz. is. “Osman Bey (1258, Söğüt, Türkiye - 1326, Bursa, Türkiye): Osmanlı Beyliği’nin kurucusu ”
alış-	T., f. “birine veya bir şeye yakınlık duymak; benimsemek; bağlanmak; ısınmak”	T., f. “birbirinden karşılıklı bir şeyler almak”
bahā	Far., is. “kıymet, değer, fiyat”	Ar., is. “parıltı, güzellik, zarıflık”
Baħr-ı Esved	öz. is. “Karadeniz: Anadolu, Kırım, Balkanlar ve Kafkaslar ile çevrili bir deniz”	öz. is. “Karanlık Deniz: Atlas Okyanusu (?) / Victoria Gölü (?)”
birinc	Far., is. “pirinç, çeltik”	Far., is. “bakır ve çinko alaşımı”
būm	Far., is. “yer, yurt”	Ar., is. “baykuş”
cān	Far., is. “ruh, öz, nefis”	Ar., ç. is. “cinler”
cāriye	Ar., sf. “akan, akar”	Ar., is. “karavaş, köle düşmüş kadın”
eyit-	T., f. “1. söylemek 2. etmek”	T., f. “1. etmek, eylemek 2. yapmak, üretmek”
ğālīb	Ar., is. & sf. “1. galip, üstün gelen, mücadelede yenen 2. çoğu”	Ar., zf. “galiba, herhalde, anlaşılan o ki”
Ġarnāṭa	öz. is. “Gırnata / Granada: İspanya’nın güneyinde bir şehir”	öz. is. “Granada: Nikaragua’da İspanyolların inşa ettiği bir hisar”
Ġonsalo	öz. is. “Gonzalo Pizarro y Alonso (1510, Trujillo, İspanya - 1548, Cusco, Peru): İspanyol istilacı”	öz. is. “Gil González de Ávila (1480, Ávila, İspanya - 1526, Ávila, İspanya): Nikaragua kaşifi, İspanyol istilacı”
gök	T., is. “gök, sema”	T., is. “boz renk”
günlük	T., is. “gün süresince”	T., is. “günlük ağacı (Lat., Liquidambar styraciflua)”
Hindī	Ar., sf. “Hindistan’a ait”	öz. is. “Amerika yerlisi”
ikāmet	Ar., is. “yerleşme, oturma”	Ar., is. “farz namazlardan önce okunan çağrı”
Ķādir / Ķādir	öz. is. “Gücü Yeten, Allah”	Ar., sf. “gücü yeten, güç yetirebilen”
ķara	T., is. “toprak”	T., is. “kara, siyah renk”

Kelime	1. Anlam	2. Anlam
ķon-	<i>T., f.</i> “1. uçmayı bırakıp bir yere inmek 2. yerleşmek, mesken tutmak”	<i>T., f.</i> “koyulmak, bırakılmak”
Manşūra	<i>öz. is.</i> “El-Mansure / Brahmanabad: Sind’de (bugün Pakistan) önemli bir Orta Çağ ticaret merkezi”	<i>öz. is.</i> “Mansure: Mısır’ın kuzeyinde Dimyat yakınlarında bir şehir”
Medāyin	<i>öz. is.</i> “Tisfon / Tizfon / Medayin: Arapların, Part ve Sasani devletlerinin başkenti olan, Bağdat yakınlarında bulunan, <i>Māhōzē</i> veya <i>Ctesiphon</i> adlı şehre verdikleri ad”	<i>öz. is.</i> “Medyen: Akabe Körfezi’nin doğu yakasında, Arap Yarımadası’nın kuzeybatı ucunda bulunan antik bir yerleşim, Medyen”
Mesālik / mesālik	<i>öz. is.</i> “Mesalik ve’l-Memalik: Kurtubī’nin (Bekrī) <i>Yollar ve Ülkeler</i> kitabı”	<i>Ar., ç. is.</i> “yollar”
muḥīt	<i>Ar., is.</i> “okyanus”	<i>Ar., sf.</i> “kapsayan, evreleyen”
Panķo	<i>öz. is.</i> “Ponca: Panama’da bir yöre”	<i>öz. is.</i> “Panuco: Meksika’da Veracruz’da bir şehir”
resm	<i>Ar., is.</i> “belirti, iz, gösterge, görüntü”	<i>Ar., is.</i> “tören”
sā’ir	<i>Ar., sf.</i> “başka, öteki, öbür”	<i>Ar., sf.</i> “seyreden, hareket eden, akan”
Şādīķ / şādīķ	<i>Ar., sf.</i> “doğru, gerçek”	<i>öz. is.</i> “Ebu Abdillāh Cafer bin Muhammed el-Bakır bin Ali Zeynelabidin (699 veya 702, Medine, Arabistan -765, Medine, Arabistan): Caferiye fıkının kurucusu, On İki İmam’ın altıncısı”
San Covan	<i>öz. is.</i> “Rio San Juan / Atrato Nehri: Kolombiya’da Darien Körfezi’ne dökülen bir ırmaķ”	<i>. “San Juan Bautista / Boriquen / Porto Rico Adası: Antiller’de bir ada”</i>
şandal	<i>Ar., is.</i> “sandal ağacı (<i>Lat., santalum album</i>) ”	<i>Yun., is.</i> “sandal, bir deniz taşıtı”
Sant Anderez	<i>öz. is.</i> “El ancón de San Andrés: Kaliforniya Körfezi’nde (Mar Bermeja) Kolorado Nehri’nin ağzına verilen isim”	<i>öz. is.</i> “Baya de Sant Anders: Honduras sahillerinde bir liman” [<i>Bugünkü yeri ve adı belirlenemedi.</i>]
sāyır	<i>Ar., sf.</i> “yürüyen, hareket eden, seyreden”	<i>Ar., sf. & zm.</i> “diğēr, öbür, başķa”
Sebte / sebtē	<i>Ar., is.</i> “coğ. boğaz”	<i>öz. is.</i> “Sebte / Septe / Ceuta: Cebelitarık Boğazı’nın Afrika yakasında bulunan bir şehir”
Sūdān / sūdān	<i>öz. is.</i> “Sudan: Afrika kıtasının Ekvator’un kuzeyinde kalan kısmında Akdeniz ve Kızıldeniz kıyıları dışında, özellikle çöllük alanlar olmak üzere, siyahilerin yaşadığı bölgeleri”	<i>Ar., ç. is.</i> “siyahiler, zenciler”
Sūr / sūr	<i>öz. is.</i> “Mar del Sur: Büyük Okyanus’un Orta Amerika ve Güney Amerika taraflarındaki kısımları için İspanyolların verdikleri isim”	<i>Ar., is.</i> “kale duvarı, yüksek duvar”
Şa Meygel	<i>öz. is.</i> “San Miguel: Peru’da İspanyolların kurduğu ilk yerleşimlerden biri.”	<i>öz. is.</i> “San Miguel: Panama’nın batısında, Isla de Rey’in karşısında bulunan bir körfez”

Kelime	1. Anlam	2. Anlam
Şecer / şecer	Ar., is. “ağaç”	öz. is. “Şihr: Arap Yarımadası’nın güneyinde Yemen’in doğusunda bir ticaret merkezi”
Tenbîh / tenbîh	Ar., is. “öğüt”	öz. is. “Et-Tenbîh ve’l-İşrâf: Mesudi’nin astronomi ve meteoroloji konulu kitabı”
Vakvak / vakvak	?, is. “meyvelerinin kız biçiminde olduğu iddia edilen efsanevi bir ağaç”	öz. is. “Vakvak Adası: Orta Çağ coğrafyacılarının Doğu veya Güneydoğu Asya denizlerinde olduğunu ve meyveleri kız biçiminde olan bir ağaçtan ismini aldığını iddia ettikleri efsanevi bir ada”
yüz	T., is. “1. yüz, surat 2. yüzey”	T., is. “yüz sayısı”
zâr	?, is. “ince örtü, perde”	Far., sf. “ağlayan, inleyen”

Tablo 13 Eş Adlılık Tablosu

2.4.8. Eş Anlamlılık

Aksan, hiçbir dilde başlangıçta aynı varlık veya kavram için aynı gösterge olamayacağı ama başlangıçta birbirine yakın anlamlı olan sözcüklerin zamanla tam eş anlamlı olabileceklerini bildirmektedir (Aksan, 2006: 78-79). Bir dilde tam eş anlamlıların bulunmasının bir diğer yolu yabancı dillerden gerekli veya gereksiz kelime aktarımıdır (Aksan, 2006: 79). Metnimizde bu özellikte çok sayıda örnek bulunmaktadır. Bunlar bazen aynı kök dile sahipken bazen farklı dillerden Türkçeye gelerek buluşmuş eş anlamlılıklardır ve bunlardan bazıları Türkçe, Arapça ve Farsça eş anlamlıların yalnızca iki dildeki karşılıklarıyla yer alırken bazı örnekler üç dildeki muadilleriyle metinde görülebilmektedir. Kök dillerindeki anlamları arasında nüanslar bulunsa da Türkçede bu anlam incelikleri çoğu kez göz ardı edilmiştir. Bu eş anlamlı sözlerin önemli kısmını isimler ve sıfatlar az bir kısmını ise diğer türlerden sözler oluşturmaktadır. Aşağıda metinde görülen aynı kök dilden olan ve farklı kök dillerden olan tam eş anlamlı ve yarı eş anlamlı sözleri gösterir iki tablo bulunmaktadır:

Dili	Sözcük	Sözcük	Anlamı
Ar.	‘âciz	za‘îf	güçsüz, kuvvetsiz
Ar.	‘âmir	ma‘mûr	imar edilmiş, bayındır
Ar.	‘arşa	zayyi‘a	üzerinde bina olmayan boş arazi
Ar.	‘avn	mu‘âvenet	yardım
Ar.	‘azîm	kebîr	büyük
Ar.	‘azm	kiber	büyüklük
Ar.	‘umk	ka‘r	derinlik
Ar.	a‘vām	sinîn	yıllar
Ar.	adam	âdem	kişi, adam
Ar.	aḥcār	ḥicāre	taşlar

Dili	Sözcük	Sözcük	Anlamı
Ar.	aḥḳar	esāfīl	en aşağı, en alçak
Ar.	aḥmāl	eşḳāl	yükler, ağırlıklar
Ar.	aḥmer	kırmızı	kırmızı renk
Ar.	aḥsen	aṭyeb	daha güzel, en güzel
Ar.	aḳārīb	müte‘allikāt	yakınlar, hısım akraba
Ar.	aṭyeb	aḥsen	daha güzel, en güzel
Far.	āvāze	hōṣāvāz	güzel ses
İsp.	ayonokli < Na.	varṭani	armadillo (Lat., Dasypodidae)
Far.	bāl	per	kanat
Ar.	bereket	na‘īm	bolluk
Far.	bütnişān	bütperest	putperest
Ar.	cāmi‘a	cemā‘at	topluluk
Ar.	cāmi‘a	cemm	topluluk
Ar.	cebhe	cebīn	alın
Far.	cenk	neberd	savaş
Ar.	cevf	ḥālī	boşluk
Ar.	cunūd	cuyūş	askerler, ordular
Far.	çeşm	dīde	göz
Ar.	ḍalāl	ḍalālet	karanlık, cehalet, sapkınlık
Ar.	ḍalālet	ḍalāl	karanlık, cehalet, sapkınlık
Far.	dīde	çeşm	göz
Far.	dilşād	kāmḳār	mutlu
Ar.	dürr	lülü	inci
Ar.	emrāz	eşḳām	hastalıklar
Ar.	emti‘a	emvāl	mallar
Ar.	esāfīl	aḥḳar	en aşağı, en alçak
Ar.	eşḳāl	aḥmāl	yükler, ağırlıklar
Ar.	eşḳām	emrāz	hastalıklar
Ar.	eslāf	evvelīn	öncekiler
Ar.	fātur	sūkūnī	durgun
Ar.	fehm	iz‘ān	anlama, anlayış
Ar.	fevt	mevt	ölüm
Ar.	fevt	vefāt	ölüm
Ar.	fīdā	ḳurbān	kurban
Ar.	fīl-meşel	meşelā	örneğin
Ar.	ġāret	nehb	yağma, çapul
Ar.	ġāsık	zulām	karanlık
Ar.	ġāsık	zulmet	karanlık
Ar.	ġayr	ġayrı / ġayrısı	başka
Ar.	ḥāil	māni‘	engel
Ar.	ḥaḳīr	şaġīr	küçük
Ar.	ḥāḳḳ	vasaṭ	orta
Ar.	ḥarāb	maġmūr	harap, yıkık

Dili	Sözcük	Sözcük	Anlamı
Ar.	ḥarb	muḥārebe	savaş
Ar.	ḥıfẓ	ḥırāset	saklama, koruma
Far.	hōṣāvāz	āvāze	güzel ses
Far.	ḥuffāṣ	şebpere	yarasa
Far.	Ḥurşīd	Mihr	Güneş
Ar.	izʿān	fehm	anlama, anlayış
Ar.	kaʿr	ʿumq	derinlik
Ar.	kāfil	mütekeffil	üstlenen
Far.	kāmkār	dilşād	mutlu
T.	qara	toprak	toprak
Ar.	qatl	telef	öldürme
Ar.	kebīr	ʿazīm	büyük
Ar.	keşīr	ziyāde	çok
Ar.	ketb	tahrīr	yazma
Ar.	qıymetī	müşmine	değerli
Ar.	kiber	ʿazm	büyüklük
Ar.	qurbān	fidā	kurban
Ar.	quvvet	müknet	güç, kuvvet
Ar.	kütüb	zūbur	kitaplar
Ar.	lülü	dürr	inci
Ar.	maʿnā	meāl	anlam
Ar.	mağmūr	ḥarāb	harap, yıkık
Ar.	maḥsūs	mütebeyyin	açık, belli
İsp.	mamey	namayis	Orta Amerikaya özgü kayısıya benzeyen tropikal bir meyve
Ar.	māniʿ	ḥāil	engel
Ar.	maşırık	şark	doğu, doğu yönü
Ar.	meāl	maʿnā	anlam
Ar.	medāin	müdün	şehirler
Ar.	medīd	ṭavīl	uzun
Ar.	meḳābır	mezārāt	mezarlar
Ar.	mektüb	merḳūm	yazılı, yazılmış
Ar.	menḳūl	mervī	aktarılmış (söz)
Ar.	merḳūm	mektüb	yazılı, yazılmış
Ar.	mesālik	ṭurūq	yollar
Ar.	meşelā	fīl-meşel	örneğin
Ar.	mevsūm	müsem mā	adlandırılmış
Ar.	mevt	fevt	ölüm
Ar.	mevt	vefāt	ölüm
Ar.	mevtā	meyyit	ölü
Ar.	meydān	sāḥa	alan
Ar.	mezārāt	meḳābır	mezarlar
Far.	Mihr	Ḥurşīd	Güneş
Ar.	muḥāzī	müvāzī	paralel

Dili	Sözcük	Sözcük	Anlamı
Ar.	müfīd	nāfi‘	yararlı
Ar.	müh̄teví	müştemil	içeren, kapsayan
Ar.	müknet	kuvv̄et	güç, kuvvet
Ar.	müşāḥabet	şoḥbet	sohbet, konuşma
Ar.	müsemmā	mevsūm	adlandırılmış
Ar.	müşmine	kıymetī	değerli
Ar.	müştemil	müh̄teví	içeren, kapsayan
Ar.	mütebeyyin	maḥsūs	açık, belli
Ar.	müvāzī	muḥāzī	paralel
Ar.	na‘īm	bereket	bolluk
Ar.	nāfi‘	müfīd	yararlı
İsp.	namayis	mamey	Orta Amerikaya özgü kayısıya benzeyen tropikal bir meyve
Ar.	naşīḥat	tenbīḥ	öğüt
Far.	nātüvān	zebūn	güçsüz
Far.	neberd	cenk	savaş
Ar.	nehb	ġāret	yağma, çapul
Ar.	nisā	nisvān	kadınlar
Far.	pāytaḥt	taḥtgāḥ	başkent
Far.	per	bāl	kanat
Ar.	şādīk	şahīḥ	doğru, gerçek
Ar.	şaġīr	ḥakīr	küçük
Ar.	sāḥa	meydān	alan
Ar.	şamāḥ	sem‘	kulak
Ar.	sebīl	ṭarīk	yol
Ar.	sefāyın	sūfūn	gemiler
Ar.	sem‘	şamāḥ	kulak
Ar.	sinīn	a‘vām	yıllar
Ar.	şoḥbet	müşāḥabet	sohbet, konuşma
Ar.	sūfūn	sefāyın	gemiler
Ar.	sükūnī	fātır	durgun
Ar.	şark	maşrık	doğu, doğu yönü
Far.	şebpere	ḥuffāş	yarasa
Far.	şimşīr	tīg	kılıç
Ar.	ṭab‘	ḥılkat	yaratılış, huy, karakter
Ar.	ṭab‘	ḥulḳ	yaratılış, huy, karakter
Ar.	ṭab‘	mizāc	yaratılış, huy, karakter
Ar.	ṭab‘	sīret	yaratılış, huy, karakter
Ar.	ṭab‘	ṭıynet	yaratılış, huy, karakter
Far.	tābdār	tābnāk	parlak, ışıklı
Ar.	taḥrīr	ketb	yazma
Far.	taḥtgāḥ	pāytaḥt	başkent
Ar.	ṭarīk	sebīl	yol
Ar.	ṭavīl	medīd	uzun

Dili	Sözcük	Sözcük	Anlamı
Ar.	tedvīr	müdevver	yuvarlak
Ar.	telef	katl	öldürme
Ar.	tenbīh	naṣīhat	öğüt
Ar.	tezekkür	zıkr	anma, hatırlama
Far.	tīğ	şimşir	kılıç
T.	toprak	qara	toprak
Ar.	tuhfe	‘atā	hediye, armağan
Ar.	tuhfe	hediyye	hediye, armağan
Ar.	tırūk	mesālik	yollar
İsp.	varṭani	ayonokli	ayotochtli: armadillo (Lat. dasypodidae)
Ar.	vasat	ḥāḳḳ	orta
Ar.	vefāt	fevt	ölüm
Ar.	vefāt	mevt	ölüm
T.	yağma	talān	yağma, çapul
Ar.	zamāim	zevāid	eklemeler, katmalar
Far.	zebūn	nātūvān	güçsüz
Far.	zehrāmīz	zehrāk	zehirli
Ar.	zıkr	tezekkür	anma, hatırlama
Ar.	ziyāde	keṣir	çok
Ar.	zulām	ḡāsīḳ	karanlık
Ar.	zulām	zulmet	karanlık
Ar.	zūbur	kütüb	kitaplar

Tablo 14 Aynı Dilden Eş Anımlı Sözcük Tablosu

Sözcük	Dili	Sözcük	Dili	Anlamı
‘abd	Ar.	bende	Far.	kul, köle
‘abd	Ar.	qul	T.	kul, köle
‘āciz	Ar.	nātūvān	Far.	güçsüz, kuvvetsiz
‘āciz	Ar.	zebūn	Far.	güçsüz, kuvvetsiz
‘ades	Ar.	mercūmek	Far.	mercimek
‘alākūllī ḥāl	Ar. + Ar. + A	lāmuḥāle	Ar.	mutlaka, her hālūkārda
‘alev	T. > Far.	şu‘le	Ar.	yalım, alev
‘amūd	Ar.	üstuvāne	Far.	sütun, direk
‘asker	Ar.	sipāh	Far.	asker
‘avn	Ar.	yardum	T.	yardım
‘aẓīm	Ar.	böyük	T.	büyük
‘aẓm	Ar.	gemük	T.	kemik
‘ineb	Ar.	üzüm	T.	üzüm
āb	Far.	mā	Ar.	su
āb	Far.	şu	T.	su
ābī	Far. + Ar.	azraq	Ar.	gök renk, mavi
ābrevān	Far. +	şu	T.	akarsu

Sözcük	Dili	Sözcük	Dili	Anlamı
	<i>Far.</i>			
ābrevān	<i>Far.</i> + <i>Far.</i>	dere	<i>T.</i>	akarsu
ad	<i>T.</i>	ism	<i>Ar.</i>	isim, ad
ağaç	<i>T.</i>	dıraht	<i>Far.</i>	ağaç
ağaç	<i>T.</i>	şecer	<i>Ar.</i>	ağaç
aḥḍar	<i>Ar.</i>	yeşil	<i>T.</i>	yeşil renk
āhen	<i>Far.</i>	demür	<i>T.</i>	demir
āhen	<i>Far.</i>	ḥadīd	<i>Ar.</i>	demir
aķındı	<i>T.</i>	seyelān	<i>Ar.</i>	akma, akıntı
aķındı	<i>T.</i>	cereyān	<i>Ar.</i>	akım, akıntı, akış
āl	<i>T.</i>	mekr	<i>Ar.</i>	hile, aldatma
alt	<i>T.</i>	zīr	<i>Far.</i>	alt
aşfer	<i>Ar.</i>	zerd	<i>Far.</i>	sarı renk
aşfer	<i>Ar.</i>	şarı / şaru	<i>T.</i>	sarı, sarı renk
āsıyāb	<i>Far.</i>	degirmen	<i>T.</i>	değirmen
ata	<i>T.</i>	peder	<i>Far.</i>	baba
ayak	<i>T.</i>	pā	<i>Far.</i>	ayak
āzer	<i>Far.</i>	āteş	<i>T. > Far.</i>	ateş
ba‘īd	<i>Ar.</i>	uzak	<i>T.</i>	uzak
bağl	<i>Ar.</i>	katır	<i>T.</i>	katır
bāl	<i>Far.</i>	cenāḥ	<i>Ar.</i>	kanat
bāl	<i>Far.</i>	kanad	<i>T.</i>	kanat
balık	<i>T.</i>	māhī	<i>Far.</i>	balık
balık	<i>T.</i>	semek	<i>Ar.</i>	balık
bārān	<i>Far.</i>	maţar	<i>Ar.</i>	yağmur
bārān	<i>Far.</i>	yağmur	<i>T.</i>	yağmur
bārid	<i>Ar.</i>	şovuk	<i>T.</i>	soğuk
barmağ	<i>T.</i>	ışba‘	<i>Ar.</i>	parmak
baş	<i>T.</i>	ser	<i>Far.</i>	baş
bedr	<i>Ar.</i>	mehtāb	<i>Far.</i>	dolunay
bel	<i>T.</i>	miyān	<i>Far.</i>	bel
bende	<i>Far.</i>	‘abd	<i>Ar.</i>	kul, köle
bende	<i>Far.</i>	ķul	<i>T.</i>	kul, köle
bender	<i>Far.</i>	liman	<i>Yun.</i>	liman
bervefķ	<i>Far. + Ar.</i>	göre	<i>T.</i>	göre
beyza	<i>Ar.</i>	yumurda	<i>T.</i>	yumurta
bīnī	<i>Far.</i>	enf	<i>Ar.</i>	burun
bisyār	<i>Far.</i>	çok	<i>T.</i>	çok
bisyār	<i>Far.</i>	keşīr	<i>Ar.</i>	çok
bisyār	<i>Far.</i>	ziyāde	<i>Ar.</i>	çok
böyük	<i>T.</i>	‘azīm	<i>Ar.</i>	büyük
böyük	<i>T.</i>	kebīr	<i>Ar.</i>	büyük
buğday	<i>T.</i>	gendüm	<i>Far.</i>	buğday

Sözcük	Dili	Sözcük	Dili	Anlamı
buḥayre	Ar.	bürke	Far.	göl
cebel	Ar.	kūh	Far.	dağ
cebel	Ar.	tağ	T.	dağ
Cedīd	Ar.	Nev	Far.	yeni
cemīl	Ar.	ḥūb	Far.	güzel
cenāḥ	Ar.	bāl	Far.	kanat
cenāḥ	Ar.	қанad	T.	kanat
cenāḥ	Ar.	per	Far.	kanat
cenk	Far.	ḥarb	Ar.	savaş
cenk	Far.	muḥārebe	Ar.	savaş
cevz	Ar.	koz	Far.	ceviz
cild	Ar.	deri	T.	deri, post
cisr	Ar.	köprü	T.	köprü
çeşm	Far.	göz	T.	göz
çiçek	T.	şukūfe	Far.	çiçek
çok	T.	bisyār	Far.	çok
çok	T.	keşīr	Ar.	çok
çok	T.	ziyāde	Ar.	çok
daḳīk	Ar.	ince	T.	ince
decāc	Ar.	mākiyān	Far.	tavuk
decāc	Ar.	tavuk	T.	tavuk
degirmen	T.	āsıyāb	Far.	değirmen
degme	T.	her	Far.	her
dehān	Far.	fem	Ar.	ağız
demür	T.	āhen	Far.	demir
demür	T.	ḥadīd	Ar.	demir
dendān	Far.	diş	T.	diş
der	Far.	kapu	T.	kapı
deri	T.	cild	Ar.	deri, post
dıraḥşān	Far.	zehrā	Ar.	parlak
dıraḥt	Far.	ağaç	T.	ağaç
dıraḥt	Far.	şecer	Ar.	ağaç
dıraḥtān	Far.	eşcār	Ar.	ağaçlar
dırāz	Far.	medīd	Ar.	uzun
dırāz	Far.	ṭavīl	Ar.	uzun
dırāz	Far.	uzun	T.	uzun
dīde	Far.	göz	T.	göz
dil	Far.	gönül	T.	gönül
dil	T.	lisān	Ar.	dil
dil	T.	zebān	Far.	dil
dilşād	Far.	mes‘ūd	Ar.	mutlu
diş	T.	dendān	Far.	diş
diz	T.	zānū	Far.	diz

Sözcük	Dili	Sözcük	Dili	Anlamı
dört	T.	erba‘	Ar.	dört sayısı
dum	Far.	kuyruk	T.	kuyruk
dum	Far.	zeneb	Ar.	kuyruk
dü	Far.	iki	T.	iki sayısı
düz	T.	müstevī	Ar.	düz
ekmek	T.	nān	Far.	ekmek
eksük	T.	nākış	Ar.	eksik
el	T.	yed	Ar.	el
emīr	Ar.	mīr	Far.	bey
enf	Ar.	bīnī	Far.	burun
erba‘	Ar.	dört	T.	dört sayısı
erba‘īne	Ar.	kırk	T.	kırk sayısı
erneb	Ar.	ḥargūş	Far.	tavşan
esed	Ar.	şīr	Far.	aslan
esgi	T.	ḳadīme	Ar.	eski
esved	Ar.	siyāh	Far.	kara renk
eşcār	Ar.	dıraḥtān	Far.	ağaçlar
et	T.	lahm	Ar.	et
etmek	T.	nān	Far.	ekmek
evān	Ar.	hengām	Far.	zaman, vakit
fem	Ar.	dehān	Far.	ağız
feres	Ar.	at	T.	at
feres	Ar.	esb	Far.	at
fevt	Ar.	merg	Far.	ölüm
fiḍḍa	Ar.	gümüş	T.	gümüş
fiḍḍa	Ar.	sīm	Far.	gümüş
ḡalipaves	İsp.	Hind tavuğı	T.	hindi
ḡāret	Ar.	talān	T.	yağma, çapul
ḡāret	Ar.	tārāc	Far.	yağma, çapul
ḡāsıḳ	Ar.	ḳarañu	T.	karanlık
ḡāsıḳ	Ar.	tār	Far.	karanlık
gece	T.	leyl	Ar.	gece
gece	T.	şeb	Far.	gece
gemi	T.	keştī	Far.	gemi
gemi	T.	sefīne	Ar.	gemi
gemük	T.	‘azm	Ar.	kemik
gencīne	Far.	ḥazīne	Ar.	hazine
gencīne	Far.	ḥizāne	Ar.	hazine
gendüm	Far.	buğday	T.	buğday
gibi	T.	mişāl	Ar.	gibi
girānmāye	Far.	ḳıymetī	Ar.	değerli
girānmāye	Far.	ḳıymetlü	Ar. + T.	değerli
girānmāye	Far.	müşmine	Ar.	değerli

Sözcük	Dili	Sözcük	Dili	Anlamı
girānmāye	Far.	pürkadr	Far. + Ar.	değerli
göñlek	T.	ķamīş	Ar.	gömlek
göñlek	T.	pīrehen	Far.	gömlek
göñül	T.	dil	Far.	gönül
göre	T.	bervefķ	Far. + Ar.	göre
göz	T.	çeşm	Far.	göz
göz	T.	dīde	Far.	göz
gunbed-i mīnā	Far.	semāsīmā	Ar. + Ar.	gökyüzü
gūş	Far.	ķulak	T.	kulak
gūş	Far.	şamāķ	Ar.	kulak
gūş	Far.	sem‘	Ar.	kulak
gümiş	T.	fıķķa	Ar.	gümüş
gümiş	T.	sīm	Far.	gümüş
gün	T.	yevm	Ar.	gün
gündüz	T.	nehār	Ar.	gündüz
Güneş	T.	Ħurşīd	Far.	Güneş
Güneş	T.	Mihr	Far.	Güneş
Güneş	T.	Neyyir-i A‘zam	Ar. + Ar.	Güneş
Güneş	T.	Şems	Ar.	Güneş
güzār	Far.	mürūr	Ar.	geçme, geçiş
ħacer	Ar.	seng	Far.	taş
ħacer	Ar.	taş	T.	taş
ħadīd	Ar.	āhen	Far.	demir
ħadīd	Ar.	demūr	T.	demir
ħaķīr	Ar.	küçük	T.	küçük
ħāķķ	Ar.	meyān	Far.	orta
ħāķķ	Ar.	orta	T.	orta
ħāme	Far.	ķalem	Ar.	kalem
ħār	Ar.	ıssı	T.	sıcak
ħarb	Ar.	cenk	Far.	savaş
ħarb	Ar.	neberd	Far.	savaş
ħargūş	Far.	erneb	Ar.	tavşan
ħasta	Far.	marīz	Ar.	hasta
ħayye	Ar.	mār	Far.	yılan
ħazīne	Ar.	gencīne	Far.	hazine
hediye	Ar.	pīşķeş	Far.	hediye, armağan
hengām	Far.	evān	Ar.	zaman, vakit
her	Far.	degme	T.	her
hergiz	Far.	ķať‘ā	Ar.	asla, hiçbir zaman
ħizāne	Ar.	gencīne	Far.	hazine
ħōşbū	Far.	rāyīħalu	Ar. + T.	güzel kokulu
ħūb	Far.	cemīl	Ar.	güzel
ħuffāş	Far.	yarasa	T.	yarasa

Sözcük	Dili	Sözcük	Dili	Anlamı
ışba‘	Ar.	barmağ	T.	parmak
ıssı	T.	hār	Ar.	sıcak
iki	T.	dü	Far.	iki sayısı
ince	T.	daķlķ	Ar.	ince
ism	Ar.	ad	T.	isim, ad
ķadīme	Ar.	esgi	T.	eski
ķalem	Ar.	hāme	Far.	kalem
ķamış	T.	ney	Far.	kamış
ķamīş	Ar.	göñlek	T.	gömlek
ķamīş	Ar.	pīrehen	Far.	gömlek
kāmkār	Far.	mes‘ūd	Ar.	mutlu
ķanad	T.	bāl	Far.	kanat
ķanad	T.	cenāh	Ar.	kanat
ķanad	T.	per	Far.	kanat
ķaplan	T.	peleng	Far.	kaplan
ķapu	T.	der	Far.	kapı
ķara	T.	tūrāb	Ar.	toprak
ķarañu	T.	ġāsıķ	Ar.	karanlık
ķarañu	T.	tār	Far.	karanlık
ķarañu	T.	zulām	Ar.	karanlık
ķarañu	T.	zulmet	Ar.	karanlık
ķarınca	T.	mūr	Far.	karınca
ķaşab	Ar.	sāz	Far.	kamış, saz
ķaţ‘ā	Ar.	hergiz	Far.	asla, hiçbir zaman
ķatır	T.	baġl	Ar.	katır
ķavāķoş	Ta.	belesān	Far.	pelesenk ağacı krş. balsam
ķavāķoş	Ta.	balsam	Yun. > Ar.	balsam ağacı: ilaç ve parfüm üretiminde kullanılan reçinemsî, kokulu göknar cinsi bir ağaç (Lat., Myroxylon balsamum)
kebīr	Ar.	böyük	T.	büyük
kelime	Ar.	söz	T.	söz
ķeşīr	Ar.	bisyr	Far.	çok
ķeşīr	Ar.	çok	T.	çok
ķeştī	Far.	gemi	T.	gemi
ķeştī	Far.	sefīne	Ar.	gemi
ķırķ	T.	erba‘īne	Ar.	kırk sayısı
ķıymetī	Ar.	girānmāye	Far.	değerli
ķıymetī	Ar.	ķıymetlü	Ar. + T.	değerli
ķıymetī	Ar.	pūrķadr	Far. + Ar.	değerli
ķıymetlü	Ar. + T.	girānmāye	Far.	değerli
ķıymetlü	Ar. + T.	ķıymetī	Ar.	değerli
ķıymetlü	Ar. + T.	müşmine	Ar.	değerli
ķıymetlü	Ar. + T.	pūrķadr	Far. + Ar.	değerli

Sözcük	Dili	Sözcük	Dili	Anlamı
kişi	T.	şahş	Ar.	kişi
koz	Far.	cevz	Ar.	ceviz
köprü	T.	cisr	Ar.	köprü
kūh	Far.	cebel	Ar.	dağ
kūh	Far.	tağ	T.	dağ
kul	T.	‘abd	Ar.	kul, köle
kul	T.	bende	Far.	kul, köle
kulağ	T.	güş	Far.	kulak
kulağ	T.	şamāḥ	Ar.	kulak
kulağ	T.	sem‘	Ar.	kulak
kuṭun	Ar.	penbe	Far.	pamuk
kuyruk	T.	dum	Far.	kuyruk
kuyruk	T.	zeneb	Ar.	kuyruk
küçük	T.	ḥakīr	Ar.	küçük
küçük	T.	şağīr	Ar.	küçük
lahm	Ar.	et	T.	et
leb	Far.	ṭodağ	T.	dudak
levn	Ar.	reng	Far.	renk
leyl	Ar.	gece	T.	gece
leyl	Ar.	şeb	Far.	gece
lıḥye	Ar.	şakal	T.	sakal
liman	Yun.	bender	Far.	liman
lisān	Ar.	dil	T.	dil
lisān	Ar.	zebān	Far.	dil
lubb	Ar.	mağz	Far.	kabuklu yemişlerin içi
mā	Ar.	āb	Far.	su
mācerā	Ar.	sergüzeşt	Far.	macera, serüven
mağz	Far.	lubb	Ar.	kabuklu yemişlerin içi
māhī	Far.	balık	T.	balık
māhī	Far.	semek	Ar.	balık
mākiyān	Far.	decāc	Ar.	tavuk
mākiyān	Far.	tavuk	T.	tavuk
mālīḥ	Ar.	şüre	Far.	tuzlu
mār	Far.	ḥayye	Ar.	yılan
marīz	Ar.	ḥasta	Far.	hasta
maṭar	Ar.	bārān	Far.	yağmur
maṭar	Ar.	yağmur	T.	yağmur
mayıs	Ta.	mısır buğdayı	T.	mısır bitkisi
mayıs	Ta.	sentil	Na.	mısır bitkisi
medīd	Ar.	dırāz	Far.	uzun
medīd	Ar.	uzun	T.	uzun
medīne	Ar.	şehir	Far.	şehir
mehtāb	Far.	bedr	Ar.	dolunay

Sözcük	Dili	Sözcük	Dili	Anlamı
mekeş	Far.	zübāb	Ar.	sinek
mekeş	Far.	siñek	T.	sinek
mekr	Ar.	āl	T.	hile, aldatma
meme	T.	şedy	Ar.	meme
menhūs	Ar.	pürnekbet	Far. + Ar.	uğursuz
mercümek	Far.	‘ades	Ar.	mercimek
merg	Far.	fevt	Ar.	ölüm
merg	Far.	mevt	Ar.	ölüm
merg	Far.	vefāt	Ar.	ölüm
mermer	Yun.	ruhām	Ar.	mermer
mes‘ūd	Ar.	dilşād	Far.	mutlu
mes‘ūd	Ar.	kāmkār	Far.	mutlu
mevt	Ar.	merg	Far.	ölüm
meyān	Far.	hākk	Ar.	orta
meyān	Far.	orta	T.	orta
meyān	Far.	vasat	Ar.	orta
mılh	Ar.	nemek	Far.	tuz
mısır buğdayı	T.	sentil	Na.	mısır
mihr	Far.	güneş	T.	güneş
mihr	Far.	Neyyir-i A‘zam	Ar. + Ar.	Güneş
mīr	Far.	emīr	Ar.	bey
mişāl	Ar.	gibi	T.	gibi
mişāl	Ar.	üzre	T.	gibi
miyān	Far.	bel	T.	bel
mu‘āvenet	Ar.	yardum	T.	yardım
muḥārebe	Ar.	cenk	Far.	savaş
muḥārebe	Ar.	neberd	Far.	savaş
mūr	Far.	karınca	T.	karınca
murğ	Far.	ṭayr	Ar.	kuş
murğān	Far.	ṭuyūr	Ar.	kuşlar
muṭī‘	Ar.	rām	Far.	boyun eğen
mümtāz	Ar.	serefrāz	Far.	seçkin
münevver	Ar.	şu‘ledār	Ar. + Far.	ışıklı
mürūr	Ar.	güzār	Far.	geçme, geçiş
müşmine	Ar.	girānmāye	Far.	değerli
müşmine	Ar.	kıymetlū	Ar. + T.	değerli
müşmine	Ar.	pürkadr	Far. + Ar.	değerli
müstahkem	Ar.	üstüvār	Far.	sağlam, dayanıklı
müstevī	Ar.	düz	T.	düz
müzeyyen	Ar.	zībā	Far.	süslü
nākiş	Ar.	eksük	T.	eksik
nān	Far.	ekmek	T.	ekmek
nān	Far.	etmek	T.	ekmek

Sözcük	Dili	Sözcük	Dili	Anlamı
nātüvân	Far.	za‘îf	Ar.	güçsüz
neberd	Far.	harb	Ar.	savaş
neberd	Far.	muḥārebe	Ar.	savaş
nehār	Ar.	gündüz	T.	gündüz
nehb	Ar.	talān	T.	yağma, çapul
nehb	Ar.	tārāc	Far.	yağma, çapul
nemek	Far.	mılḥ	Ar.	tuz
Nev	Far.	Cedīd	Ar.	yeni
ney	Far.	ķamış	T.	kamış
Neyyir-i A‘zam	Ar. + Ar.	güneş	T.	güneş
Neyyir-i A‘zam	Ar. + Ar.	Ḥurşīd	Far.	Güneş
Neyyir-i A‘zam	Ar. + Ar.	mihr	Far.	güneş
nisā	Ar.	zenān	Far.	kadınlar
nisvān	Ar.	zenān	Far.	kadınlar
nu‘ām	Ar.	şütür-i murğ	Far.	deve kuşu
oķ	T.	tīr	Far.	ok
orta	T.	ḥāķķ	Ar.	orta
orta	T.	meyān	Far.	orta
orta	T.	vasat	Ar.	orta
pā	Far.	ayak	T.	ayak
pābürehne	Far.	ḥufāt	Ar.	yalın ayak
peleng	Far.	ķaplan	T.	kaplan
penbe	Far.	ķutun	Ar.	pamuk
per	Far.	cenāḥ	Ar.	kanat
per	Far.	ķanad	T.	kanat
pervāz	Far.	ṭayarān	Ar.	uçma, uçuş
pīrehen	Far.	gönlek	T.	gömlek
pīrehen	Far.	ķamīş	Ar.	gömlek
pīrī	Far.	pīrlük	Far. + T.	yaşlılık
pīrī	Far.	şeyḥūḥet	Ar.	yaşlılık
pīrlük	Far. + T.	pīrī	Far.	yaşlılık
pīrlük	Far. + T.	şeyḥūḥet	Ar.	yaşlılık
pīşķeş	Far.	hediyye	Ar.	hediye, armağan
pūrķadr	Far. + Ar.	girānmāye	Far.	değerli
pūrķadr	Far. + Ar.	ķıymetī	Ar.	değerli
pūrķadr	Far. + Ar.	ķıymetlü	Ar. + T.	değerli
pūrķadr	Far. + Ar.	müşmine	Ar.	değerli
pürneķbet	Far. + Ar.	menḥūs	Ar.	uğursuz
püşṭ	Far.	zahr	Ar.	arka, sırt
rām	Far.	muṭī‘	Ar.	boyun eğen
rāyīḥalu	Ar. + T.	ḥōşbü	Far.	güzel kokulu
reng	Far.	levn	Ar.	renk
ruḥām	Ar.	mermer	Yun.	mermer

Sözcük	Dili	Sözcük	Dili	Anlamı
rüzberüz	Far.	yevmenfeyevmen	Ar.	günden güne
şağīr	Ar.	küçük	T.	küçük
şakak	T.	zekan	Ar.	çene
şakal	T.	lıhye	Ar.	sakal
sāl	Far.	sene	Ar.	yıl
şamāḥ	Ar.	güş	Far.	kulak
şamāḥ	Ar.	kulak	T.	kulak
sāye	Far.	zıll	Ar.	gölge
sāz	Far.	kaşab	Ar.	kamış, saz
seb‘a	Ar.	yedi	T.	yedi sayısı
sebīl	Ar.	yol	T.	yol
seḫne	Ar.	gemi	T.	gemi
seḫne	Ar.	keşti	Far.	gemi
sem‘	Ar.	güş	Far.	kulak
sem‘	Ar.	kulak	T.	kulak
semāsīmā	Ar.	gunbed-i mīnā	Far.	gökyüzü
semek	Ar.	balık	T.	balık
semek	Ar.	māhī	Far.	balık
şemer	Ar.	yemiş	T.	yemiş, meyve
sene	Ar.	sāl	Far.	yıl
seng	Far.	hacer	Ar.	taş
seng	Far.	taş	T.	taş
sentil	Na.	mısır buğdayı	T.	mısır
sentil	Na.	mayıs	Ta. > İsp.	mısır
ser	Far.	baş	T.	baş
serefrāz	Far.	mümtāz	Ar.	seçkin
sergüzeşt	Far.	mācerā	Ar.	macera, serüven
sīm	Far.	fiḍḍa	Ar.	gümüş
sīm	Far.	gümiş	T.	gümüş
siḫek	T.	zübāb	Ar.	sinek
siḫek	T.	mekes	Far.	sinek
sipāh	Far.	‘asker	Ar.	asker
siyāh	Far.	esved	Ar.	kara renk
şovuk	T.	bārid	Ar.	soğuk
söz	T.	kelime	Ar.	söz
sükker	Ar.	şeker	Far.	şeker
şaḫş	Ar.	kişi	T.	kişi
şeb	Far.	gece	T.	gece
şeb	Far.	leyl	Ar.	gece
şebpere	Far.	yarasa	T.	yarasa
şecer	Ar.	ağaç	T.	ağaç
şecer	Ar.	dıraḫt	Far.	ağaç
şehir	Far.	medīne	Ar.	şehir

Sözcük	Dili	Sözcük	Dili	Anlamı
şeker	Far.	sükker	Ar.	şeker
şeyhūhet	Ar.	pīrī	Far.	yaşlılık
şeyhūhet	Ar.	pīrlük	Far. + T.	yaşlılık
şīr	Far.	esed	Ar.	aslan
şu'ledār	Ar. + Far.	münevver	Ar.	ışıklı
şukūfe	Far.	çiçek	T.	çiçek
şūre	Far.	mālīh	Ar.	tuzlu
şütür-i murğ	Far.	nu'ām	Ar.	deve kuşu
ta'ām	Ar.	yemek	T.	yemek, aş
tağ	T.	cebel	Ar.	dağ
tağ	T.	kūh	Far.	dağ
talan	T.	gāret	Ar.	yağma, çapul
talan	T.	nehb	Ar.	yağma, çapul
talan	T.	tārāc	Far.	yağma, çapul
tār	Far.	gāsık	Ar.	karanlık
tār	Far.	qarañu	T.	karanlık
tār	Far.	zūlām	Ar.	karanlık
tār	Far.	zūlmet	Ar.	karanlık
tārāc	Far.	gāret	Ar.	yağma, çapul
tārāc	Far.	nehb	Ar.	yağma, çapul
tārāc	Far.	talan	T.	yağma, çapul
tarīk	Ar.	yol	T.	yol
taş	T.	hacer	Ar.	taş
taş	T.	seng	Far.	taş
tavīl	Ar.	dırāz	Far.	uzun
tavīl	Ar.	uzun	T.	uzun
tavuk	T.	decāc	Ar.	tavuk
tavuk	T.	mākiyān	Far.	tavuk
țayarān	Ar.	pervāz	Far.	uçma, uçuş
țayr	Ar.	murğ	Far.	kuş
tīr	Far.	ok	T.	ok
tis'a	Ar.	toğuz	T.	dokuz sayısı
țodağ	T.	leb	Far.	dudak
toğru	T.	rāst	Far.	doğruca, direkt
toğuz	T.	tis'a	Ar.	dokuz sayısı
țopraq	T.	tūrāb	Ar.	toprak
tuğ	T.	sorğuç	T.	sorguç, başlığa iliştirilen kuş tüyü
tuhfe	Ar.	pīškeş	Far.	hediye, armağan
tuyūr	Ar.	murğān	Far.	kuşlar
tūrāb	Ar.	qara	T.	toprak
tūrāb	Ar.	țopraq	T.	toprak
uzak	T.	ba'īd	Ar.	uzak
uzun	T.	dırāz	Far.	uzun

Sözcük	Dili	Sözcük	Dili	Anlamı
uzun	T.	medīd	Ar.	uzun
uzun	T.	ṭavīl	Ar.	uzun
üstüvār	Far.	müstahkem	Ar.	sağlam, dayanıklı
üzre	T.	mişāl	Ar.	gibi
üzüm	T.	‘ineb	Ar.	üzüm
varaḳ	Ar.	yapraḳ	T.	yaprak
vasaṭ	Ar.	meyān	Far.	orta
vasaṭ	Ar.	orta	T.	orta
vefāt	Ar.	merg	Far.	ölüm
yağma	T.	tārāc	Far.	yağma, çapul
yağma	T.	ğāret	Ar.	yağma, çapul
yağma	T.	nehb	Ar.	yağma, çapul
yağma	T.	tārāc	Far.	yağma, çapul
yağmur	T.	bārān	Far.	yağmur
yağmur	T.	maṭar	Ar.	yağmur
yapraḳ	T.	varaḳ	Ar.	yaprak
yarasa	T.	ḥuffāş	Far.	yarasa
yarasa	T.	şebpere	Far.	yarasa
yardum	T.	‘avn	Ar.	yardım
yardum	T.	mu‘āvenet	Ar.	yardım
yed	Ar.	el	T.	el
yedi	T.	seb‘a	Ar.	yedi sayısı
yel	T.	bād	Far.	rüzgâr
yemek	T.	ṭa‘ām	Ar.	yemek, aş
yemiş	T.	mīve	Far.	meyve, yemiş
yemiş	T.	şemer	Ar.	yemiş, meyve
yeşil	T.	aḥḍar	Ar.	yeşil renk
yevm	Ar.	gün	T.	gün
yevmenfeyevmen	Ar.	rüzberüz	Far.	günden güne
yol	T.	sebīl	Ar.	yol
yol	T.	ṭarīḳ	Ar.	yol
yumurda	T.	beyza	Ar.	yumurta
za‘īf	Ar.	nātüvān	Far.	güçsüz
za‘īf	Ar.	zebün	Far.	güçsüz
zahr	Ar.	püşt	Far.	arka, sırt
zānū	Far.	diz	T.	diz
zāviye	Ar.	köşe	Far.	köşe
zebān	Far.	dil	T.	dil
zebān	Far.	lisān	Ar.	dil
zebün	Far.	za‘īf	Ar.	güçsüz
zeheb	Ar.	zer	Far.	altın
zeheb	Ar.	altun	Far.	altın
zeḳan	Ar.	şakaḳ	T.	çene

Sözcük	Dili	Sözcük	Dili	Anlamı
zenân	Far.	nisâ	Ar.	kadınlar
zenân	Far.	nisvân	Ar.	kadınlar
zeneb	Ar.	dum	Far.	kuyruk
zeneb	Ar.	kıyruk	T.	kuyruk
zer	Far.	zeheb	Ar.	altın
zer	Far.	altun	Ar.	altın
zerd	Far.	aşfer	Ar.	sarı renk
zeyn	Ar.	zîb	Far.	süs, bezek
zıll	Ar.	sāye	Far.	gölge
zîb	Far.	zeyn	Ar.	süs, bezek
zîbā	Far.	müzeyyen	Ar.	süslü
zîr	Far.	alt	T.	alt
ziyāde	Ar.	bisyār	Far.	çok
ziyāde	Ar.	çok	T.	çok
zulām	Ar.	qarañu	T.	karanlık
zulām	Ar.	tār	Far.	karanlık
zulmet	Ar.	qarañu	T.	karanlık
zulmet	Ar.	tār	Far.	karanlık
zübāb	Ar.	mekes	Far.	sinek
zübāb	Ar.	siñek	T.	sinek

Tablo 15 Ayrı Dillerden Eş Anlamlı Sözler Tablosu

Metindeki eş anlamlılık yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere kelime düzeyinde olmakla birlikte isim tamlaması biçiminde kurulmuş kalıcı isimlerde, geçici birliktelik kurmuş isimlerde ve ikilemelerde de görülmektedir: *şem* ‘-ı *‘asel* ~ *bal mūmı* // *balıq dişi* ~ *dendān-ı māhī* ~ *‘aẓm-ı semek* // *bölük bölük* ~ *gele gele* ~ *kıt’a kıt’a* // *hīn-i eklde* ~ *yemek zamānında*

Arapça çoğul kalıplardaki isimlerin Türkçenin ve Farsçanın çoğul ekleri kullanılarak elde edilmiş isimlere karşılık geldiği örnekler de bulunmaktadır: *esmāk* ~ *māhīler* // *usūd* ~ *şīrlər* ~ *şīrān* // *ebkār* ~ *baqarlar* ~ *inekler* / *şıgırlar* // *cibāl* ~ *kūhlar*

Eş anlamlılık Türkçe fiiller ile *Arapça / Farsça Kelime + Türkçe Yardımcı Fiil* yapısında kurulmuş birleşik fiiller arasında da söz konusu olmuştur: *bilin-* ~ *fehm olun-* // *yè-* ~ *bel’ ét-* // *yu-* ~ *ğasl ét-* // *yüket-* ~ *taḥmīl ét-* // *ağ-* ~ *cereyān ét-* // *güneşe қо-* / *güneşe dök-* ~ *güneşe vaz’ ét-*

Metinde “*Eṣnā-yı leyālīde şayd[-ı] decāc için ḥānelere gelür. Ve her kanda ki mākiyān bulur etini yemeyüp kanını içer.*” (KİC, 133a) örneğinde olduğu gibi yazarın aynı cümle içerisinde ayrı dillerden alıntılanmış eş anlamlı sözcükleri kullandığı da olmuştur. Bununla beraber aynı dilden alıntılanmış ve Türkçede birbirinin yerine

kullanılabilen iki kelimenin de yine benzer şekilde aynı cümlede kullanıldığı görülmektedir: **Cānib-i cenūbdan cehet-i şimāla memdūd (...)** (KİC, 6b). // (...) *kısm-ı mekşūf* ‘unşur-ı ābdan **berūz** ve **zuhūr** buldı (KİC, 19b)

Metinde bazen Farsça kurallara göre kurulmuş tamlamalar ile ve bağlacıyla kurulmuş bazı ikilemelerde de eş anlamlılık görülmektedir: *darb-ı dest ~ zor-ı bāzū* // *sevād-ı a‘zam ~ cemm-i gāfir* // ‘urāt ve hūfāt ~ ser ve pābürehne

2.4.9. Ters Anlamlılık

Metinde çok sayıda ters anlamlı kelime ve kelime grubu bulunmaktadır. Bu özellikteki söz ikililerinin de önemli bir kısmını sıfatlar ve fiiller oluşturmaktadır. Burada bir tablo hâlinde bazılarını vermek yeterli olacaktır:

Kelime	Dili	Anlamı	Kelime	Dili	Anlamı
‘āmīr	Ar.	bayındır	gāmīr	Ar.	harap, bakımsız
a‘ālī	Ar.	en yüksek	esāfil	Ar.	en alçak
acı	T.	acı	hulv	Ar.	tatlı
āçık	T.	(renk için) açık	müzlem	Ar.	(renk için) koyu
āmed	Far.	geliş, gelme	reftinde	Far.	gidiş, gitme
arāzī	Ar.	yerler	eflāk	Ar.	Gökler
az	T.	az	çok	T.	çok
berr	Ar.	kara, toprak	baħr	Ar.	deniz
bey‘	Ar.	satma	şirā	Ar.	(satın) alma
derūn	Far.	iç	bīrūn	Far.	dış
er	T.	erkek	‘avrat	Ar.	kadın
ınkıyād	Ar.	boyun eğme, itaat etme			
kevn	Ar.	var olma	fesād	Ar.	yok olma, bozulma
māder	Far.	anne	peder	Far.	baba
muṭī‘	Ar.	boyun eğen	tāgiye	Ar.	baş kaldıran, azgın
pest	Far.	yavaş ve alçak ses	āvāz	Far.	yüksek ses
rūz	Far.	gün, gündüz	şeb	Far.	gece
sāfil	Ar.	alçak, kötü	‘ālī	Ar.	yüce, üstün
tūl	Ar.	boylam	‘arż	Ar.	enlem
vér-	T.	vermek	al-	T.	almak
zeker	Ar.	erkek	māde	Far.	dışı
‘asīr	Ar.	zor	āsān	Far.	kolay
kalīn	T.	kalın	ince	T.	ince
kalīl	Ar.	az	keşīr	Ar.	çok

Tablo 16 Ters Anlamlı Sözler Tablosu

2.4.10. Bağdaştırma ve Alışılmamış Bağdaştırma

Birden çok sözün tek anlam ifade edecek biçimde öbekleşmesine *bağdaştırma*

denmektedir. Daha çok tamlama ve deyimlerde karşımıza çıkmaktadır. Dilde kullanımı yaygın ve düşünmenin doğasına uygun olanlar *alışılmış*, uygun olmayanlar da *alışılmamış* olarak kabul edilmektedir. Yazar, eserin çeviri olmayan yani kendi telifi olan bölümlerinde bazen sanatlı ifadelerle sözlerine anlam derinliği ve etkileyicilik katmıştır. Pek tabii, alışılmış bağdaştırmalar yanında alışılmamış bağdaştırmalara da başvurmuştur. Burada yalnızca örnek olması bakımından bir iki kullanım üzerinde duracağız.

hısn (Ar.) “kale” kelimesinin çoğulu olan *huşun*, metinde “*Ḳatamez Vilāyeti’ne vardılar ki mīvesi bisyār ve huşunı vāsı’a ve kavmı aḡnyā idi.*” cümlesinde gerçek anlamıyla kullanılırken *huşun* biçiminde galat veya yanlış imla ile mecaz anlam kazanmış ve “*kendisine güvenilen şeyler*” anlamına gelecek biçimde alışılmamış bir bağdaştırma örneği sergilemiştir: *aşhāb-ı i’tikāduñ huşun-ı i’timādını teşyīd eder.* Zira bu örnekte *kale* gibi somut bir yapının *güven* gibi soyut bir kavramla bağdaştırıldığı gözlenmektedir.

hām (Far.) “işlevini yerine getirecek olgunluğa erişememiş, kullanıma hazır olmayan” sözcüğü bugünkü Türkiye Türkçesinde daha çok olgunlaşmamış meyveler için bir sıfat olarak kullanılmaktadır. Metinde ise bir yerde *amberi*, bir yerde *yeryüzündeki bazı ilkel toplumları* ve iki yerde *gümüş madeni* gibi somut; iki yerde de *hayal / amaç* gibi soyut varlıkları vasıflandırmak için kullanılmıştır. Metinde tutku, hayal, ülkü anlamlarında geçen *sevdā* kelimesi somut varlıklar için kullanılan bir sıfatla tavsif edilerek *sevdā-yı hām* tamlaması içerisinde alışılmamış bir bağdaştırmanın içerisine katılmıştır.

tīr (Far.) “ok” sözcüğü metinde *tīr-i du’ā* tamlamasında Yaratıcıya sunulan yakarışların bir tamlayıcısı olarak kullanılmış ve *mazlumların duasının mutlaka yerini bulacağı, hedefini bir ok gibi vuracağı ve bunun gerçekleşeceğine olan tam bir imanı* desteklemek için alışılmamış bir bağdaştırmanın içine konmuştur.

2.4.11. Anlam Değişmeleri

Metinde anlam değişmesine uğrayan çok sayıda Türkçe ve Arapça, Farsça kelime bulunuyor. Arapça ve Farsça kelimelerde görülen anlam değişmelerinin bir kısmı kök dilde ve kaynak metinde gerçekleşmiş görünüyor ki çalışmamıza dahil etmedik. Bir kısmının da Türkçede anlam değişmesine uğradığı anlaşılmaktadır. Bu değişimlerin ilk defa bu metinde gerçekleştiğini söylemek zordur fakat *KİC*’den

önceki döneme ait eserlerde seyrek veya yaygınlaşmış olarak görülmüş olsa da metinde bu türden anlam değişimlerini yine de bu çalışmaya katmayı uygun görüyoruz. Fakat bu özellikteki tüm kelimeleri burada incelemek çalışmamızın hacmini gereksiz yere artıracığı için sadece örnek olması bakımından seçtiğimiz bazı örnekleri buraya almayı uygun görüyoruz.

2.4.11.1. Arapça Kelimelerde Görülen Anlam Değişimleri¹²⁰¹

Kelime	Arapçadaki Anlamı	Metindeki Anlamları
adam / ādem	beşeriyetin babası, insan	insan, kişi: <i>envā’-ı mekr ü hīle ile ba’z-ı emākinden adam şayd edüp mākiyān mişāl hānelerde tesmīn edüp yerler // kelle-i adam kadar yek pāre ve müdevver mīveler</i> asker anlamında da kullanılmıştır: <i>ol maķāmda sāhile adam çıkardılar // hākimi altı yüz ādem ile çıkup ceng eyledi // üç yüz ādem ile karada sefer etti</i>
‘alem	bayrak, sancak	önder: <i>Mes’ūdī- ki ‘ilm-i muhāzarada ‘alem ve aşāb-ı tevārīh içinde müsellemdür-</i>
āğribe	kargalar veya kuzgunlar	gırablar¹²⁰², güverteleri altında kürek çekilen; uzun, başı sivri ve keskin donanma gemileri: <i>baħr-ı merķūmuñ sefāyın ve āğribe ile lüccine duħūl mümkün degildür</i>

¹²⁰¹ Bu başlık altında oluşturulan tablodaki Arapça kelimelerin pek çoğunun anlamları *Türkçede Anlam Kaymasına Uğrayan Arapça Kelime ve Kelime Grupları* (İşler, 1997) başlıklı çalışmaya dayandırılmıştır.

¹²⁰² Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilatı* kitabında donanmada kullanılan gemilerin adlarını ve niteliklerini zikretmiştir. Osmanlı donanmasında hız ve çevikliğinden ötürü deyim aktarması yapılarak bazı gemilere kuş isimleri verildiği anlaşılmaktadır. Bu gemi isimlerinden *kırlangıç*, *frigate* (İt. *frigate* “çatalkuyruk”), *barça* (İt. *barza* “leylek”) gibi Türkçe ve İtalyanca olanların yanında *ğırab* (Ar. *ğırab* “karga”) gibi Arapça olanı da görülüyor. *Āğribe*, *ğırab*ın çoğulu olarak metnimizde karşımıza çıkmaktadır. Adı geçen eserde Hindistan’a ticaret

Kelime	Arapçadaki Anlamı	Metindeki Anlamları
‘arab	Arap, Arap halkından olan kimse	• Arap soyundan olan : <i>cezîre-i mezbûrede t̃ā’ife-i ‘Arab’dan çok kimesne vardır // El-Manşûr nām ‘Arab’dan bir şahş idi</i> • Zenci, siyahi : <i>birkaç nefer siyāh ‘arab esirleri buldılar</i>
‘arabî	Arap’a ait, Arap’tan olan, Arap’ın olan	• çok esmer, kapkara: <i>Motesavma, vasaṭu’l-ķāme, lāgar ve ‘arabî şûret bir şahş idi</i>
‘ayān ¹²⁰³	Göz, su kaynağı, bir şeyin kendisi anlamlarına gelen ‘ <i>ayn</i> kökünden	• gözle görülür bir şekilde açık ve belli olan: <i>biķadarı’l-imķān veķh-i şihḥat üzre ‘ayān eyledüm</i>
belā	İmtihan, sıkıntı	• sıkıntı: <i>bu vech-ile toķuz gün derd ü belā ve renc ve ‘anā çeküb</i> • büyük zarar veya sıkıntıya yol açan olay veya kişi: <i>tekālîf-i ‘azîmesi-le bir belā olup cebr-iḥrāc kabûl etmiş idi</i>
cefā	Kötü huyluluk, uzaklık, ağırlık, engel	• büyük sıkıntı, eziyet: <i>cefā kaşd etmeyenleri incitmez</i>

yapan bazı gemilere de bu ismin verildiği kayıtlıdır. Metinde donanma gemisi mi yoksa ticaret gemisi mi kastedilmektedir belirgin değil.
¹²⁰³ ‘*iyāndan galat*

Kelime	Arapçadaki Anlamı	Metindeki Anlamları
erbāb	Allah'ın isimlerinden olan, sahip, efendi, reis, mürebbi, düzene koyan anlamlarına gelen Rabb'in çoğulu: Tekili Allah için Rab şeklinde dilimizde kullanılmaktadır. Çoğulu ise farklı anlamda tekil olarak dilimizde kullanılır	• bir işten anlayan, bir işi yapan kimse: <i>kıdve-i erbāb-ı tedkik</i> • kelime bazen de aşhāb ve ehle koşut kullanılmıştır: <i>erbāb-ı keştî ~ ehl-i keştî, erbāb-ı dıraht ~ aşhāb-ı dırahtān</i>
faķır	yoksul, muhtaç, geçimini zorlukla sağlayan	• yoksul, muhtaç, geçimini zorlukla sağlayan: <i>cümlesi 'üryan ve faķırlar idi</i> • mec. Alçak gönüllülük için birinci kişi zamiri görevinde kullanılmıştır: <i>faķır-ı pürtaķır bu cümleden bir tavır ihtiyār ve bir üslubı maṭbū' ve muḥtār görüp (...)</i>
ferāğat	boşluklar, açıklıklar	• bir haktan kendi isteğiyle vazgeçme, çekilme: <i>ķavmuṇa nidā eyle ki cenkden ferāğat etsünler</i>
ferāyid (ferā'id)		•
fütür	sakinlik, durgunluk	• bezginlik, umutsuzluk: <i>ķolon'a hergiz fütür gelmeyüp ķaşd-ı mezbürdan dönmedi</i>
ḥāş	özgü, mahsus, ilgili	• katıksız, saf: <i>altı yüz biñ ķanṭār ḥāş gümiş bulundu</i> • hükümdara özel: <i>Movtesavma yine sarāy-ı ḥāşına gitdi</i>
ḥasret	şiddetli üzüntü, tasa, keder	• şiddetli üzüntü, tasa, keder: <i>bādbān-ı 'ömrini dest-i nedāmet ve ḥasret ile çāk eyledi</i> • özlem: <i>āḥır-ı kār āteş-i ḥasret ile cigerin kebāb edüp yerler</i>
ḥarāyid (ḥarā'id)		•
ḥāṭır	düşünme, akla gelme	• düşünme, akla gelme: <i>keştî-yi ḥāṭır ol baḥrda lenger bıraķdı</i> • birine karşı duyulan saygı: <i>anuñ ḥāṭır-ı için bizüm memleketümüzü ḥarāb etmege gelesiz</i> • durum, keyif, hâl: <i>tuḥaf birle ḥāṭırın taṭyib ve ķalbını taķlib eyledi</i>

Kelime	Arapçadaki Anlamı	Metindeki Anlamları
ḥayrān	mütereddit, şaşkın, ne yapacağını bilmeyen	• mütereddit, şaşkın, ne yapacağını bilmeyen: <i>baḳıyyetī's-suyūf</i> olan <i>ḳavm-ı Hindūyān nālān</i> ve <i>ḥayrān</i> bir yere <i>cem'</i> olup <i>şulḥ</i> <i>ḳaşd</i> <i>ētdiler</i> • çok beğenen: bir <i>vech-</i> ile <i>teşbih</i> <i>ēderlerdi</i> ki gören <i>ḥayrān</i> <i>olurdi</i>
himmet	yapılmasına karar verilen iş, azmetmek, arzu etmek	• yapılmasına karar verilen iş, azmetmek, arzu etmek: <i>cemī'-ı mālārı</i> <i>gidüp</i> <i>ḳuvvetlerine fütür</i> ve <i>himmetlerine ḳuşūr</i> <i>geldi</i> • yardım, kayırma, lütuf: <i>pādīşāh-ı 'ālempenāh</i> <i>ḥazretlerinūn himmet-i 'ālīyyeleri berekātı-le tamāma ērişdürülüb</i>
ıztırāb	sevinç veya hüzünden hareketlenme, sallanma, dalgalanma	• hareketlenme, dalgalanma: <i>şedīdū'l-ıztırāb</i> ve <i>'azīmū'l-emvāc</i> ve <i>serī'u'l-helāk</i> ve <i>'azīmū'l-ḥaṭardur</i> • keder, sıkıntı, tasa: <i>şademāt-ı baḥr</i> ile <i>sīnem pürıztırābdur</i>
ıkbāl	geldi, yöneldi	• rağbet, ilgi: her <i>kōşeden ıkbāl</i> ve <i>bīḥadd mīveler</i> ve <i>şukūfeler</i> birle <i>istikbāl</i> <i>ēdüp ḥışāra getürdiler</i>
maḳūle	söylenmiş, denilmiş	• takım, çeşit, cins, kabil: bu <i>maḳūle</i> <i>evzā'-ı fāsīde</i> ve <i>ārā'-i kāsīdeleri</i> <i>çokdur</i> // bu <i>maḳūle</i> <i>şikāra muntazır zenciler</i> <i>vardur</i>

Tablo 17 Anlam Değişmesi Görülen Arapça Kelimeler

Kelimelerin Türkçe metinde yaşadığı anlam değişmelerini değerlendirirken Arapçada yakın anlamlı olarak kullanılan ve aralarında nüanslar bulunan kelimelerin Türkçe metinde bu nüanslara dikkat edilerek kullanılıp kullanılmadığı da sorgulanmalıdır. Bu sorguyu yaparken de yazarın kadılık makamına yükselmiş, yüksek dinî eğitim almış ve alanı tefsir olan, ilmiye sınıfına mensup bir kişi olduğu unutulmamalıdır. Dolayısıyla yazarın Arapçanın imla, sarf ve nahvi yanında anlam bilgisine de vakıf olduğunu varsaymak hiç de yanlış olmayacaktır. Bu hususta Ebū Hilāl el-‘Askerī’nin *El-Furūḳ fi’l-Luḡa* adlı eserini (X. veya XI. yy) faydalı bir kaynak olarak görüyoruz. Adı geçen eserdeki anlam farklarının yazarımız tarafından dikkate alınıp alınmadığı konusunda bazı örnekler üzerinden şunları tespit ettik:

- *su'āl*¹²⁰⁴ ile *istiḥbār* arasındaki fark:

“*İstiḥbār*, sadece ‘haber istemek’ anlamına gelir. *su'āl* ise ‘haber, emir ve yasaklama’ için kullanılır.” (El-‘Askerī, 2013: 26)

Metinde bu iki sözün kullanımı şu şekildedir: *Tā ki bir sevād-ı a'zama érüp ism ü resminden suvāl ve istiḥbār-ı aḥvāl eyledükde “Perv” diyü cevāb vèrdiler.* (KÍC, 103b) // *Mekānlarından suvāl ètdiler: “Şarkdan gelürüz.” diyü cevāb vèrdiler.* (KÍC, 60a) // *aşḥāb-ı kal'adan bir ferd bulmayup ehl-i cezīreden anlarıñ ḥālından suvāl ètdükde bu vech-ile cevāb vèrdiler ki: “Bu cezīrede bir kısıq vardır ki (...) (KÍC, 37b) // re'īs-i mezbūruñ ḥasb-ı ḥāl ve sergüzeştinden suvāl eyledi. Re'īs-i mezbūr eyitdi: (...) (KÍC, 29b) // ol cezīrenüñ ism ü resminden istiḥbār ètdiler. Pes, anlar daḥı bu vech-ile cevāb vèrdiler ki: “Bu cezīreye Matitina dèrler. (KÍC, 37a) // bu kārūñ āgāhlarından fī'l-cümle istiḥbār olunduḡda aḥbār-ı ġarībe ve aḥvāl-ı ‘acībe ismā‘ eylediler ki (...) (KÍC, 5a) // iki tā'ife birbirinüñ ḥālından istiḥbār ve maḡşad u maḡlabından istiḡsār ètdiler. Ammā ne ḡadar ki ḡaşd ètdiler birbirinüñ kelāmını fehmi èdüp taḡşīl-i ḥāl ve tefsīr-i māfi'l-bālını bilmediler. (KÍC, 10b) // ne ḡadar ki istiḥbār ve aşl ve furū'ından istiḡsār olundu, söylemedi. (KÍC, 17b)*

su'āl ile *istiḥbār* sözlerinin metindeki kullanımları göz önüne alındığında aralarında Arapçadaki farkın gözetilmediği ve metinde her ikisinin de birbirinin yerine geçebilecek biçimde kullanıldığı görülmektedir.

- *levm*, *zem* ve *'itāb* arasındaki fark:

“*Levm* [kınama], ‘failin fiilindeki zarar noktasına karşı uyarılması ve bu husustaki gidişatının ayıplanması’dır. *Levm*, cömertliğin kınanması gibi güzel bir amele karşı da olabilir. Hâlbuki *zem* [kötüleme] ancak çirkin bir şeye karşı olur. Yine *levm*, *levm* edilen kimsenin yüzüne karşı yapılır. *Zem* ise zemmedilen kimsenin yüzüne karşı da arkasından da yapılabilir. *'Itāb* [azarlama], ziyareti ihlal, yardımı terk, ve benzer durumlarda sevgi ve dostluk hukukunun yitirilmesi hâlinde

¹²⁰⁴ Metinde yalnızca *suvāl* سُؤَال olarak geçmektedir.

kullanılan bir ifadedir. *‘İtāb* ancak arada sevgi ve saygıya dayalı bir yakınlık bulunandan gelebilir.” (El-‘Askerī, 2013: 51)

Metinde bu üçünün kullanımı şu şekildedir: *Almağro’ya zecr ve ‘itāb* *édüp bi’l-āhare tecdīd-i şulh* *étdiler.* (KİC, 136b) // *Motesavma ile buluşup lev̄m* *eyledi.* (KİC, 122a) // *kenīseye dāhıl olduğça Kırtöz aşnāmı zem* *édüb:* “Bunlara ‘ibādet *fesād* ve *dalālet* ve ‘ayn-ı şikā ve *cehāletdür.*” *diyü ta’n* *ederdi.* (KİC, 120b)

lev̄m, *zem* ve *‘itāb* sözlerinin metindeki kullanımları göz önüne alındığında Arapçadaki anlam farklarına uygun biçimde kullanıldıkları görülmektedir.

- *‘azm* ile *niyyet* arasındaki fark:

“Niyyet, ‘fiilden vakitlerce önce bulunan bir irade’dir. Niyyet, eylemi gerçekleştirme konusunda kesin karar ifade etmez. ‘Azm, azmedilen şeyden bir ya da birkaç vakit önce olabilir.” (El-‘Askerī, 2013)

Metinde bu ikisinin kullanım biçimleri şu şekildedir: *bu eṣnāda Kıba Cezīresi’nüñ hākimi toḡuz yüz şoltad ile bir ṭonanma bünyād* *édüp Meşiko’ya ‘azm* *étdi. Ol kaşd ile ki Kırtöz’ı katl* *édüp fetḥ* *étdügi memāliki zabṭ* *éde.* (KİC, 121a) // *Çil Gonsalo nām bir şahş biñ beş yüz yigrimi ikisinde Ak Burun’dan çıkup garb ve şimāl ortasına ‘azm* *eyledi. Ol fikr ile ki Baḥr-ı Sūr’a bir tarīk[-i]* *akreb bula.* (KİC, 99a) // *Pes, ol maḳāma ‘azm* *édüp tāyīfa-ı mezkūreyi buldılar ve cümlesi bir oldılar ve ittifāk ile gitdiler. Ve nevāḥī-i mezbūrede çok hışārlar ve ḳaryeler tārāc* *étdiler.* (KİC, 98a) // *Andan sonra yine Teraşkalan’da cem’ olup Meşiko’ya ‘azm* *étmek üzre oldılar.* (KİC, 94a) // *Pes, zen-i mezbūre ḳavmını ḳışşadan āgāh* *édüp tuḡaf ve hedāyāsını ‘arz* *édicek ehl-i cezīreden bir ḳavm erbāb-ı keştī ile mu’āmeleye kaşd ve ‘azm* *édüp sīm ve zer ve mīve ve nān ve envā’-ı tuyūr ve eṣnāf-ı ḡayvān ile sāḫile indiler.* (KİC, 34a) // *Diyār-ı Endülüs’den ḫālā anlaruñ taḡt-ı ḡükūmetinde ancak Medīne-i Ġarnāṭa ḳalmışdur. Ve ḫālā niyyetüm* *budur ki ṣaḡīr ve kebīr ve cemm-i ḡafīr ile üstine varup ānı daḡı alam ve minba’d Diyār-ı Endülüs’de hākim-i müstaḳil olup ḳalam.* (KİC, 30b) // *Kırtöz daḡı ol maḳāmda bir ḳal’a bünyād* *étmek kaşd* *édüp yine rīḡistān olmaḡın ol niyyetden* *ferāḡat* *eyledi. Ve on iki mīl yerde Taşlu Burun dēmek ile ma’rūf olan maḳāmda bünyād* *étmegi münāşib istimā’* *édüp keştīlerini deryādan ol taraḡa gönderdi.* (KİC, 107b)

‘azm ve *niyyet* sözlerinin metindeki kullanımları göz önüne alındığında Arapçadaki anlam farklarına uygun biçimde kullanıldıkları görülmektedir.

2.4.11.2. Mecaz Anlam

Metinde hiç şüphesiz mecaz anlamlar yüklenen çok sayıda söz ve söz grubu bulunuyor ancak biz çalışmanın hacmini de göz önünde bulundurarak burada tespitlerimizden belirli sayıda örnek vermekle yetineceğiz.

ferāyid / *ferā'id* (Ar.) “çok değerli, nadir inciler” sözcüğü “inci gibi nadir bulunan seçilmiş bilgiler” ve *harāyid* (Ar.) “delinmemiş inciler” sözcüğü de “daha önce dile gelmemiş, ilk defa ortaya konmuş (bilgiler)” anlamına gelecek biçimde kullanılmıştır. Her ikisi de mecaz yönde bir anlam şıçraması uğramışlardır: kütüb-i mu‘teberāt-ı eimme-i şikātdan ba‘z-ı ferāyid-ı letāyif ve harāyid-ı ma‘ārif silk-i taḥrīr ve rişte-i cem‘ ve taṣṭire nazm olundu. (KİC 5b)

girdāb (Far.); *gird* “dönme” + *āb* “su” => *gird-i āb* “suyun dönmesi”: Bugün de Türkçede bu kelime hem gerçek anlamıyla hem de *tehlikeli durum, zor durum* karşılığında mecaz anlamıyla kullanılmaktadır: *şedāyid-ı baḥr-ı hevl-nāk ekşer erbāb-ı keştiyi girdāb-ı helāka gönderdi.* (KİC 27a)

hedef (Ar.) “nişan alınan yer, nişangāh” sözcüğü de somut bir varlığı gösterirken “amaç, erek” ve “maddi veya manevi bir saldırıya konu olmak” anlamlarına gelecek biçimde soyutlaşmış ve mecaz anlam yüklenmiştir: *İspanya halkı Perv kavmını siḥām-ı zulm ve ḥayfa hedef ve ḥafr-i ma‘ādin ve istiḥrāc-ı lülü için katı zor edüp çok nefis telef ederler. // Hāzret-i Cenāb-ı ‘İzzet’üñ kemāl-ı kudretinden ba‘id degildür ki tīr-i du‘āları hedef-i ‘icābete karīn ve ‘ināyet-i Subḥāniyye anlara zahīr ve mu‘īn ola.*

Somut bir isim olan *mizān* (Ar.) “terazi, kantar, ağırlık ölçüm aracı” sözcüğü metinde “aklın doğruyu yanlıştan ayırabilme yetisi” anlamında kullanılarak mecazi bir anlam kazanmıştır: *nukūd-ı kevākıb-ı Cedy u Ḥamel’i mizān-ı ‘aql ile vezn ederdüm.* (KİC 4b)

mihr (Far.) “Güneş” sözcüğü ise metinde temel anlamları *Hurşīd*, *Şems* gibi sözcüklerle karşılanmış olarak ve kelimenin kendisi ise *bilginin, kurtuluşun kaynağı olan İslam*’ın insanları karanlıktan yani cehaletten kurtaran özelliğine atfen İslami şiarları işaret edici mecazi bir anlama geçiş yapmıştır: *Biḥamdi’llāhite’ālā cezāyır-ı mezbūreden niçesine zıyā’-i mihr-i enver-i İslām ve şu‘ā’-ı bedr-i münīr-i şerī‘at-ı Seyyidi’l-Enām vāşıl olup (...)* (KİC 85b)

hām (Far.) “işlevini yerine getirecek olgunluğa erişememiş, kullanıma hazır olmayan” sözcüğü metinde temel anlamı bakımından işlenmemiş gümüş madeni için kullanılmıştır. *nāpuhte* (Far.) “çiğ, pişmemiş” sözcüğü ise insan ürünü yiyecekler için (ekmek, yemek vb.) kullanılırken metinde her ikisi de *medeniyet kuramamış, medeni yetkinliğe erişememiş* anlamlarında bazı ilkel toplumları tavsif etmek için kullanılmış ve mecazi birer anlam üstlenmişlerdir: *maḳām-ı mezbūrda sākin olan aḳvām mesīr-i şemsden ba‘īd olduğu sebebden nāpuhte ve hām olup kılet-i idrāk ve ḥuzūz-ı neḳsāniyyeye kemāl-ı inhimākda vuḥūşa beñzerler.* (KİC 72b)

toḥm (F.) “(bitki için) tohum, (hayvan için) yumurta” sözcüğü de metinde “bir eylemin başlatıcısı, bir eylemin başlama potansiyelini içinde barındırıcı” anlamlarında mecazi bir anlam yüklenerek karşımıza çıkmaktadır: *umerā-yı İslām’dan bir şāhib-himmet livā’-i ḳaşd ve ‘azīmeti çeke ve tuḥūm-ı mezbūrede toḥm-ı cihād ve ḡazāyı eke.* (KİC 31a)

ḥāne-i derūn (Far.) “gönül evi, kalp” tamlamasında da insan barınağı, yaşam alanı olan *ḥāne* sözcüğü kalbe işaret edecek biçimde ve yine *bir şeyin dışarıdan görülmeyen yüzü, iç anlamındaki derūn*un “duygu dünyası” anlamını yüklenmesiyle bir tamlama oluşturulmuş ve her iki sözcük de mecazlaşmıştır: *āyīne-i ḳalbı ḡıll-ı ṭama’dan ḥālī ve ḥāne-i derūnı ḡayret-i İslām ve taḥṣīl-i nām ile mālī ola.* (KİC, 71a)

2.4.11.3. Somutlaştırma ve Soyutlaştırma

Anlamı daha güçlü, anlatımı daha etkileyici hâle getirmek için başvuru olan yollardan biri soyut kavramları somutlaştırmaktır. Somutlaştırmayla soyut olan ve zihindeki canlı etkisi çok kısa süren kavramların insanın varlık âlemini algılayıp anlamlandırdığı duyu organı algı değerlerinden birine aktararak zihinde daha kalıcı seyrini sağlamak mümkündür. Metindeki bazı örnekler yazarın da bu yola başvurduğunu göstermektedir.

“*Pes, ‘li kulli cedīdin lezzeh’ muḳtaṣāsınca dil-i meyyāl mişāl-ı āb ol sūya aḳdı.*” (KİC 5a)

Yukarıdaki örnekte *gönül* suya benzetilmiştir. Suyun ancak eğim, meyil ile aktığı sanatlı bir şekilde işaret edilmiştir. *Dil* (Far.) “gönül” gibi soyut bir kavramın *aḳ-* eylemiyle birlikte kullanılması onun somut bir varlık (su) gibi zihinde işletilmesi sağlanarak anlatım daha etkili kılınmıştır.

güç, kuvvet, kudret soyut anlamlı kavramlardır. Yine bu kavramlar da vücutta gücün sembolik merkezleri olan *bāzū, sâ'id* kelimeleriyle somutlaştırılmışlardır.

Somitlaştırma bazen de soyut varlıkların kişileştirilmesiyle gerçekleşmektedir:

Arapçada tat alma duyusuna ait bir algı değeri taşıyan ve acılık anlamına gelen *merâret*, “*Niçe müddet tecdîde muhtâc olmaz ve kemâl-ı merâretinden haşerât-ı bahır yapışmaz.*” cümlesinde somut anlamında kullanılırken “*Bu maḳâma vâşıl olunca sekiz biñ mîl yer sefer êtdük ve şedâyıd-ı bahruñ bîḥad merâretin çekdik.*” cümlesinde zorluk, sıkıntı, çile anlamlarına gelecek şekilde kullanılarak bir soyutlaşma özelliği göstermiştir.

2.4.11.4. Anlam Genişlemesi ve Anlam Daralması

Metinde mecaz anlam, yan anlam ve çok anlamlılık gibi özelliklere bağlı olarak anlam genişlemesi ve daralması görülen çok sayıda sözcüğün varlığından söz etmek mümkündür. Burada birkaç örneği açıklamak yeterli olacaktır. Sözcüklerin farklı anlam özelliklerine bağlı olarak edindiği anlam genişlemesi ve daralmasını *Dizin* bölümünden takip etmek mümkündür.

‘*alkam* (Ar.) “acı”, *acı hıyar* bitkisi anlamına gelen bu kelime bu bitkinin en belirgin özelliği olan acılığı dolayısıyla acı olan her şeye sıfat olarak kullanılarak anlam genişlemesine uğramıştır: *baḳam ki mîvesi şekl-i ḥarnûb ve ta'mı 'alkamdur, bînihâyedür.* (KİC, 7b)

‘*Arab* (Ar.) “Arap halkından olan kişi”, tekil olarak Arap halkından, Arap soyundan olan bir kişi için kullanılan bu söz de Arap halkının oluşturduğu topluluğu ifade etmek üzere genişlemiştir: *El-Manşûr nām 'Arab'dan bir şahş idi.* (KİC, 63a)

kârgâh (Far.) “dükkân, iş yeri”, metinde kişinin geçimini sağlamak üzere zanaatını veya ticaretini gördüğü iş yeri anlamından çıkarak yaşamın bütününe içerecek biçimde “*bu dünya*” anlamına genişlemiştir: *bi'l-cümle bu bârîgâh-ı ilâhî ve kârgâh-ı şun'-ı nāmütenâhîde ol kadar daḳâyık-ı esrâr ve ḥaḳâyık-ı evzâ' u eṭvâr müşâhede êderdüm (...)* (KİC, 4b)

cerîde (Ar.) “coğrafi bilgilerin kaydedildiği yazma”, arazi ölçüm kayıtlarının tutulması *cerîde* (Ar.) “coğrafi bilgilerin kaydedildiği yazma”, *arazi ölçümlerinin yazıldığı defter* metinde anlam genişlemesine uğrayarak tüm yer yüzü bilgilerinin kaydedildiği

yazılı bir materyale dönüşmüştür: *eylemiş ve fakîr-ı pürtaķşîr bu cümleden bir tavrı ihtiyâr ve bir üslûbı maţbû‘ ve muhtâr görüp bu cerîdede ısbât eyledüm (KİC, 23b) // Ba‘deẓâlik, maķşûd-ı aşlîye duĥûl ve sâĥa-ı murâda vuşûl müyesser olup bi‘l-âĥare bu cerîde-i pür‘iber ve kitâb-ı mu‘teber üç bâb üzre müretteb ve manẓûm ve Ĥadîş-i Nev nâmı ile müsemmâ ve mevsûm oldu. (KİC, 5b-6a)*

taş (T.) “taş” sözcüğünün metinde “kimyasal veya fiziksel durumu değışiklikler gösteren, rengini içindeki maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı madde” (TDK GTS, 2019) olan asıl anlamının yanında “mücevherlerde kullanılan yüksek değeri cevher” (TDK GTS, 2019) anlamına genişlediği görölmektedir: kıymetî taşlardan ĥâtemler taķınurlardı (KİC, 60b)

maĥsûs ol- “duyu organlarıyla algılanmak, hissedilmek” birleşik eylemindeki maĥsûs sözcüğü herhangi bir duyu organıyla algılanabilirlik anlamı yüklüken metinde yalnızca görme eylemi için kullanılmış ve bu şekilde bir anlam daralmasına uğramıştır: (...)ve bir vech-ile müstaķîm ve müstevî binâ etmişler ki maķâm-ı mezbûrdan Meşîķo ‘nuñ bâbı maĥsûs olur. (KİC, 113b)

2.4.12. Kalıplaşmış Sözler

2.4.12.1. Deyimler

Metinde bir kısmı bugün de kullanımda olan bir kısmı ise artık kullanımdan düşmüş deyimlerle karşılaşmıştır. Deyimler *Dizin* bölümünde ayrı madde başlıkları olarak ele alınmadığı için bunları burada listelemek ve anlamlarını vermek uygun olacaktır. Metinde görölen deyimler ve anlamları şu şekildedir:

Metindeki Deyimler	Deyimin Anlamı
‘âciz kal-	çaresiz olmak
‘alaf-ı şîr-i şimşîr et-	aslanlara yem etmek, vahşice öldürmek
‘âlem zulmet ile tol-	her yeri karanlık olmak
‘amel et-	1. İşlemek, imal etmek 2. İş yapmak
‘arż-ı didâr et-	görünmek
‘asker çek-	ordu hazırlamak
‘asker dök- / iĥrâc eyle- // adam çıkar-	asker çıkarmak, çıkarma yapmak
‘asker-i nekbet eşerini çek-	(kötülüğün) ordusunu harekete geçirmek
a ‘dâ öninde saç-	düşmana terk etmek, direnmeden düşmana teslim etmek
adam koş-	eşlik etmesi için beraberinde birini göndermek
adamdân dön-	insandan kaçmak
âdem kap-	1. insan tutsak etmek 2. insanı yemek üzere alıp götürmek
âdem tut-	insan esir etmek, insan esir almak
âdımına ĥarâm katma-	mecbur kalmadıkça bir şey yapmamak
adını ķo- // adına ķo- // nâmını ķo-	ad vermek, ad koymak

Metindeki Deyimler	Deyimin Anlamı
<i>āfetin al-</i>	belası gelmiş, belasına uğramış
<i>āheng ét-</i>	bir saldırıya karşılık vermek
<i>akın şal-</i>	akın etmek, hücum etmek
<i>ālet-i harba el ur-</i>	silaha sarılmak, savaş için silahlanmak
<i>Allāh oñara!</i>	Allah rast getirsin!
<i>ardına düş- // ardınca var-</i>	peşine düşmek, kovalamak
<i>arzūsına düş-</i>	istemek
<i>āşār-ı şeyhūheti çehresinden yu-</i>	yüz kırışıklıklarını gidermek
<i>āşināluk ét-</i>	tanışıp kaynaşmak
<i>āteşe vaz' ét-</i>	ateşin içine atmak
<i>āteşe yak- // āteşe ur- // āteş ét- // āteş vēr-</i>	yakmak
<i>āteş-i hasret ile ciğerin kebāb ét-</i>	bir beladan kurtulma ümidiyle çabalamak
<i>āvāzeler göster- // nağmeler ét-</i>	(hoş seslerle) ötmek
<i>ayağın tur-</i>	hizmet için saygıdan ayakta beklemek
<i>az kaldı ki</i>	neredeyse, az kala
<i>bāda vēr-</i>	boşa vermek, savurmak
<i>bahāne iste-</i>	başlatıcı sebep aramak
<i>bal mūmı gibi şarar-</i>	sapsarı olmak
<i>başına üş-</i>	başına toplanmak
<i>başına üşür-</i>	başına toplamak
<i>başından / nefsinden havf ét-</i>	öldürülme korkusu taşımak
<i>başını eline al-</i>	kelleyi koltuğa almak, cesur olmak
<i>başını yere şal-</i>	başını yere düşürmek, öldürmek
<i>başlarına belā getir-</i>	yapılan hatanın sonucu olarak kötü bir durumla karşılaşmak
<i>bātıl ol-</i>	yıkmak, devrilmek
<i>bāzār tur-</i>	pazar kurulmak
<i>belā ol-</i>	sıkıntı vermek
<i>belleri бүкүл-</i>	bitkin duruma gelmek
<i>bend ét-</i>	bağlamak, tutsak etmek
<i>beyza dök-</i>	yumurtlamak
<i>bile al-</i>	yanına almak, beraberinde taşımak
<i>biñ belā-yıla</i>	çok zorluklar çekerek
<i>biñ söyleseñ bir kerre işitme-</i>	hiçbir şey anlamamak
<i>bir derece inme-</i>	vazgeçmemek
<i>bir kadem dahı yörüme-</i>	bir adım daha atmamak, ilerlememek
<i>bir nām çıkar- // şöret bul-</i>	adını duyurmak, meşhur olmak
<i>bir ol-</i>	birleşmek, güç birliği yapmak
<i>birbirine istibdāl ét-</i>	değiş tokuş yapmak
<i>birbirini 'arz ét-</i>	şikayet etmek, dava etmek
<i>buñur ét-</i>	tütsülemek
<i>cānına te'sir ét-</i>	zihnini meşgul etmek, içinde yer etmek
<i>cift saban bilme-</i>	tarımsal faaliyetleri bilmemek
<i>ciğerleri biryān ol-</i>	(sıcaktan, susuzluktan) bağı yanmak, çok susamak
<i>çāre yok</i>	mümkün değil
<i>dā'ire-i teslīm ve inkıyāda gir-</i>	teslim olmak
<i>dād al-</i>	öc almak
<i>dāmenlerine el erme-</i>	(kadın) cinsel birliktelik yaşamamış olmak
<i>darb-ı kıbāb ét-</i>	kubbeler serpmek, şehirler kurmak, mamur etmek
<i>darbī al-</i>	savaşarak ele geçirmek
<i>degirmen çek-</i>	değirmende öğütmek
<i>delil ol-</i>	kılavuzluk etmek, yol göstermek
<i>demür ur-</i>	zincirlemek
<i>dermahzen ét-</i>	depolamak
<i>deryānuñ öñine düş-</i>	deniz yüzeyine inmek, suya yüzeyden dalmak
<i>dest-i nedāmet ve hasret ile çāk eyle-</i>	çok pişmanlık duymak

Metindeki Deyimler	Deyimin Anlamı
<i>destres bul-</i>	elde etmek, ulaşmak, ermek
<i>dil çıkar(ma)-</i>	acı(ma)mak, merhamet et(me)mek
<i>dimāğına ihtilāl vēr- // dimāğını ifsād ét-</i>	aklını çelmek
<i>dīvānına gir-</i>	huzura çıkmak, katına çıkmak
<i>dümeni dönder-</i>	yönünü çevirmek, dümeni kırmak
<i>dünyādan git-</i>	ölmek
<i>Edeb degildir!</i>	töreye aykırı
<i>el götür-</i>	elini çekmek, uzaklaşmak, uzak durmak
<i>elden al-</i>	mahrum etmek
<i>elinde pāyimāl ol-</i>	perişan olmak, darmadağın olmak
<i>eline vāsıl ol-</i>	eline geçmek
<i>ellerine gir-</i>	yakalamak
<i>emān iste-</i>	canının bağışlanmasını dilemek, af dilemek
<i>emel-i merdüm-i harīşdan ekşer</i>	hırslı insanın emellerinden çok, çok sayıda
<i>emr ibrāz ét-</i>	ferman çıkarmak, buyruk vermek
<i>erkān-ı ‘adāveti bünyād eyle- // ızhār-ı ‘adāvet eyle-</i>	düşmanlığını açığa vurmak
<i>esb-i murāda bin(me)-</i>	isteğine kavuş(ama)mak, muradına er(eme)mek
<i>eşer ét-</i>	etkilemek
<i>eşer görme-</i>	hiç olmamak, bulunmamak
<i>eşer kalma-</i>	hiçbir işaret, iz kalmamak, yok olmak
<i>eşer yok</i>	hiç olmamak, bir şeyin bulunmaması durumu
<i>evhām ve hayālāt başına üş-</i>	derin düşüncelere dalmak
<i>fenā bul-</i>	ölmek
<i>feth kıl- // feth ét-</i>	fethetmek, ele geçirmek
<i>fütür gelme-</i>	yılmamak, pes etmemek
<i>galebe ét-</i>	üstün gelmek, alt etmek, yenmek
<i>gendü havāşı ile</i>	kimseyi dikkate almadan, kendi aklına uyarak
<i>gendüleri pāk tut-</i>	yıkanmak, temizlenmek
<i>gendüyi sābit-kadem bil-</i>	baki kalacağını düşünmek
<i>girdāb-ı helāka gönder-</i>	öldürmek, ölüme göndermek
<i>göñül zevrağın engine şal-</i>	kadere teslim olmak
<i>güşiş-i bisyār ét-</i>	çok çabalamak
<i>haber al-</i>	haber almak, bilgi edinmek
<i>haber vēr-</i>	bildirmek
<i>hadden artuğ // hadden ziyāde // hadden birün // hadden efzün // hadden geçmiş // hadden mütecāviz</i>	çok fazla
<i>hadden geç-</i>	haddi aşmak, taşkınlık yapmak
<i>hāfesine al-</i>	yanına almak, beraberinde götürmek, maiyetine katmak
<i>halāş ol- // necāt bul-</i>	kurtulmak
<i>hamāma gir-</i>	yıkanmak, banyo yapmak
<i>harāc vēr-</i>	haraç vermek, zorunlu vergi vermek
<i>harāca kes-</i>	haraç ödetmek, haraca bağlamak
<i>hāşıl ol-</i>	doğmak, dünyaya gelmek
<i>havāşı yarama-</i>	sağlığına iyi gelmemek
<i>havfa düş-</i>	korkmak, endişe etmek
<i>hayvān-ı nātiq</i>	insan, konuşan canlı
<i>haz göster-</i>	hazzetmek, hoşlanmak, beğenmek
<i>hevāsına düş-</i>	arzulamak, istemek
<i>hezār hayf</i>	Çok yazık!
<i>hezārān āferin</i>	Çok yaşa! Var ol!
<i>hıffet bul-</i>	azalmak, hafiflemek
<i>hisāb yokdur</i>	sayısız, çok fazla
<i>hōra geçür-</i>	aşağılamak
<i>hulūmlarından tekellüm ét-</i>	dili anlaşılmamak, gırtlaktan konuşmak

Metindeki Deyimler	Deyimin Anlamı
<i>hükümet üzere ol-</i>	bir yerin idaresini elinde bulundurmak
<i>hükümetine emr al-</i>	(bir yerin) idare görevi verilmek
<i>ılğar ile baş-</i>	(asker) gece baskını düzenlemek
<i>ıtlāk ét- // āzād ét-</i>	salıvermek, serbest bırakmak
<i>i'tibār ét(me)-</i>	farz et(me)mek, say(ma)mak, kabul et(me)mek
<i>icāzet vēr-</i>	izin vermek, uygun görmek
<i>iki kes- // iki şakk ol-</i>	ikiye bölmek // ikiye bölünmek
<i>iplik işle-</i>	ip eğirmek
<i>istiklāl da 'vāsını ét-</i>	bağımsızlığını ilan etmek
<i>iş hadden geç-</i>	çıgrından çıkmak, durum artık düzeltilemez olmak
<i>it dişi toñuz dirisine!</i>	Her ikisi de istenmeyen iki düşmanın birbiriyle mücadele etmesinden duyulan sevinci ifade etmektedir.
<i>it gibi boğazından aş-</i>	idam etmek, asmak
<i>izmihlāl gel-</i>	yok olma, ortadan kaybolma
<i>kābil (değil)</i>	uygun, münasip, yeterli (değil)
<i>kabz ét-</i>	ele geçirmek, elde etmek
<i>kalblarınaistirāhat gel-</i>	içi rahatlamak
<i>kāmet çek-</i>	uzamak
<i>kanını al-</i>	intikamını almak, kanını yerde bırakmamak
<i>kar yat-</i>	kar erimemek
<i>karār étme-</i>	beklememek, eğleşmemek
<i>kaşd ét-</i>	saldırmaya yeltenmek
<i>kaṭ 'ā vüçüdü olma-</i>	(bir şey) hiç bulunmamak
<i>kaṭ '-ı tarīk ét- // tarīkı kes-</i>	1. yol kesmek, korsanlık // haramilik yapmak 2. yol vermemek, engel olmak, geçirmemek
<i>kelāmı ile iş ét(me)- // kelāmını istimā' ét(me)- // kelāmına i'tibār ét(me)- // söz işit(me)- //sözü işit(me)-</i>	sözünü dinle(me)mek, say(ma)mak
<i>kemāl-ı edeb birle</i>	saygıyla, derin bir saygı içinde
<i>kemān çek-</i>	yay kullanmak
<i>kilīd ur-</i>	kilitlemek
<i>kimesne қо-</i>	adam bırakmak
<i>körlüğüne dön-</i>	kör olmak
<i>kuşūr gel-</i>	bozulma, eksilme
<i>küllī havf ve haṭar çek-</i>	çok korku içinde olmak, hep korku ile yaşamak
<i>küllī nedāmet çek-</i>	çok pişman olmak
<i>lāzım gel-</i>	gerekmek
<i>levāzım-ı mühimmātu gör-</i>	savaş için gerekli donanımı hazır duruma getirmek
<i>lenger bırak-</i>	gemi çıpasını salmak, mec. bir kişi bir yerde uzun süre kalmak
<i>lezzet-i 'azīme bul-</i>	çok zevk almak
<i>livā'-i kaşd ve 'azīmeti çek-</i>	(savaş için) hazırlanmak
<i>lüccine gir- / dāhıl ol- / duḥūl ét- / şal-</i>	
<i>ma 'zūr tutuñ</i>	kusura bakmayın
<i>mābeynine ḥilāf ve şikāk düş-</i>	arası açılmak, arası bozulmak, fikir ayrılığına düşmek
<i>maḥsūs ol-</i>	görülme
<i>maḥşūdını bul-</i>	muradına ermek, amacına ulaşmak
<i>māl ve metā'ını saç-</i>	malını mülkünü bırakıp kaçmak
<i>me'kel-i sibā' ét-</i>	kurda kuşa yem etmek, vahşi hayvanlara vermek
<i>meftūh ol-</i>	fethedilmek, ele geçirilmek
<i>menzillerini ḥāk eyle-</i>	öldürmek
<i>merāretin çek-</i>	sıkıntısını çekmek, sıkıntısına katlanmak
<i>meşālīh gör-</i>	iş yapmak, çalışmak
<i>milke gir-</i>	ülkeyi işgal etmek

Metindeki Deyimler	Deyimin Anlamı
<i>mu 'āhede cārī ol-</i>	sözleşme yapmak, anlamaya varmak
<i>muḥkem nişān kov-</i>	hedefi tam tutturmak
<i>mukāleme ēt-</i>	konusmak
<i>muḳarrer kıl-</i>	kararlaştırmak
<i>murād bulma-</i>	isteğine ulaşamamak
<i>murāduñi gör-</i>	(birinin) isteğini yerine getirmek
<i>muẕāyika bul-</i>	daralmak, sıkıntıya düşmek
<i>müstakıl ol-</i>	tek başına hüküm sürmek
<i>müteveccih ol-</i>	yönelmek
<i>müyesser ol-</i>	nasip olmak
<i>nağmeler ēt-</i>	(kuş) ötmek
<i>naḳz-ı 'ahd ēt-</i>	anlaşmayı bozmak
<i>nār-ı ḡaḡab birle</i>	öfkeyle, öfkeli olarak
<i>naşīb ol(ma)-</i>	gerçekleş(me)mek, nasip ol(ma)mak
<i>nazar olun-</i>	değerlendirilmek
<i>nazar şal-</i>	bakmak, bakınmak
<i>naẓīri yok</i>	dengi, benzeri olmamak
<i>ne ẗarīḳa giderseñüz gidüñ!</i>	Nasıl uygun görüyorsanız öyle yapın.
<i>nefsine farz eyle-</i>	kendine görev bilmek, yapacağına ant içmek
<i>nesne ekl ētme-</i>	hiçbir şey yememek
<i>nesne fehmi ētme-</i>	hiçbir şey bilmemek, cahil olmak
<i>nesne taḡşīl ētme-</i>	hiçbir şey kazanamamak
<i>nesneye ērme-</i>	hiçbir şeyle karşılaşmamak
<i>nevbet-i imāreti çal-</i>	hükümdarlık ilan etmek
<i>nice ēderseñüz ēdüñ!</i>	Nasıl uygun görüyorsanız öyle yapın.
<i>nihāyet bul-</i>	sonlanmak, bitmek
<i>noḳşān gelme-</i>	başına bela gelmemek
<i>olur biter deḡil</i>	(bitki) yetişmemek, olmamak
<i>öñlerine āl-</i>	öncü edinmek, sözcü olarak seçmek
<i>pīşkeş çek-</i>	armağan vermek, hediye etmek
<i>rāst gel- // tūş ol-</i>	karşılaşmak
<i>rızā vēr(me)-</i>	razı ol(ma)mak
<i>şadālarından ẗurulma-</i>	rahatsız edecek derecede gürültülü olmak
<i>şakīl gel-</i>	ağır gelmek, zoruna gitmek
<i>sebīl vērme-</i>	yol vermemek, engel olmak
<i>selām deḡir-</i>	selam iletmek, selam getirmek
<i>selām ēt-</i>	iyi niyet bildirmek, selam söylemek
<i>serdārluḡumı vēr- // serdār ēt-</i>	bey / komutan olarak atamak, beylik / komutanlık unvanı vermek
<i>serkeşlük ēt-</i>	kafa tutmak, başkaldırmak
<i>serleri felege ēr- // ẗullesi semāya ēr-</i>	çok uzun olmak
<i>serv ẗatına dāḡıl ol-</i>	başına gelmek, istenmeyen bir durumla karşılaşmak
<i>sevād-ı a'zama ēr-</i>	kalabalıkla karşılaşmak
<i>sevḳ-ı kelām ēt-</i>	söylemek
<i>silāḡ gey-</i>	silah kuşanmak, silahlanmak
<i>siz bilürsüz</i>	Nasıl uygun görüyorsanız öyle yapın.
<i>şu başdan āş-</i>	çıgrından çıkmak, durum artık düzeltilemez olmak
<i>şuḳını ḳabūl eyle- / şuḳlarını ḳabūl eyle-</i>	bağışlamak, affetmek, özrü kabul etmek
<i>şūret-i ihtitām bul-</i>	sonlandırılmak, bitirilmek
<i>surḡ ēt-</i>	kırmızıya boyamak
<i>süvār ol-</i>	binmek
<i>şarāb-ı mergi nūş ēt- / eyle-</i>	ölmek
<i>şarḡ ēt-</i>	kararlaştırmak, sözleşmek
<i>şişe çevir-</i>	şişe geçirip ateşte çevirmek
<i>ẗa'ām çekil-</i>	yemek getirilmek
<i>ẗabaḳa-ı ekle ēriş(me)-</i>	yenecek kıvama gel(me)mek

Metindeki Deyimler	Deyimin Anlamı
<i>tābi' kıl-</i>	bağlamak, boyun eğdirmek
<i>tākāt getir(me)-</i>	dayan(ama)mak, güç yetir(eme)mek
<i>tākāt getüreme- // tākāt getürme-</i>	dayanamamak, güç yetirememek
<i>tapu kıl-</i>	saygı göstermek, tazimde bulunmak
<i>tarīk-ı haṭāya git-</i>	yanlış yapmak
<i>tarīk-ı hilāf ve şikāka gitme-</i>	ayrı gayrı olmamak, fikir ayrılığına düşmemek
<i>tedbīr ét-</i>	çare bulmak
<i>tenhā bul-</i>	yalnız yakalamak, (birini) tek başına kısırmak
<i>terbiyet bul-</i>	eğitilmek, terbiye edilmek
<i>tesettür ét-</i>	saklanmak, gizlenmek
<i>toḥmını dök-</i>	yumurtlamak
<i>toḥ tut-</i>	doygunluk hissi vermek, tok tutmak
<i>tu'me-i şimşīr ét-</i>	kılıca yem etmek, öldürmek
<i>tūl-ı kāmetine gözler érme-</i>	çok uzun olmak
<i>ümīd-i ḥalāşı kes-</i>	ümidini kesmek, inancını yitirmek
<i>üstine cem' ol-</i>	başına toplanmak, etrafını sarmak
<i>üstine şal-</i>	saldırtmak
<i>üstine var-</i>	saldırmak
<i>üzre ol-</i>	(bir şeye) niyetlenmek
<i>varını yolında bezl ét-</i>	her şeyini uğrunda harcamak
<i>vaşf olunmaz</i>	anlatılmaz, çok güzel
<i>vehme düş-</i>	kuruntu yapmak
<i>veled getir-</i>	doğurmak, dünyaya getirmek
<i>vuşul bul-</i>	ulaşmak, erişmek
<i>yad ayak gırme-</i>	yabancı uğramamak
<i>yarağ üzre ol-</i>	savaş için hazır beklemek
<i>yaylarını yaş-</i>	öldürmek, yay gevşetmek
<i>yer göster</i>	protokole uygun yeri bildirip oturmaya izin vermek
<i>yerlerinden ır-</i>	yurtlarından çıkarmak
<i>yol bul-</i>	geçiş sağlamak
<i>yola gir-</i>	yola çıkmak, yola koyulmak, gitmek
<i>yolda kal-</i>	kaza, doğal afet vb. sebeplerden olayı yolda ilerleyememek, gideceği yere varamamak
<i>yüz dönder- // yüzi dön-</i>	1. ilgiyi kesmek 2. (savaştan) kaçmak
<i>yüz yaşa-</i>	çok yaşamak, uzun ömürlü olmak
<i>yüzi saçlu</i>	sakallı
<i>yüzi şuyına</i>	(bir kişinin) onuruna, hürmetine
<i>zabı ét-</i>	kayıt altına almak
<i>zafer bul-</i>	galip olmak, üstün gelmek
<i>zahmet çek- // emek çek- // belā çek- // derd ü belā ve renc ve 'anā çek- //elem çek-</i>	çok zorluk yaşamak
<i>zarar ét-</i>	zarar vermek, kötülük etmek
<i>zen āl-</i>	evlenmek
<i>zīr-i destinde</i>	emrinde, eli altında
<i>zīr-i zemīne koy-</i>	gömmek
<i>ziyāfet ét-</i>	etli şölen düzenlemek
<i>zor ét-</i>	zorlamak, güç kullanarak yaptırmak
<i>zor-ı bāzūsına mağrūr ol-</i>	gücüne güvenmek

Tablo 18 Deyimler Tablosu

2.4.12.2. Atasözleri

Metin bir çeviri metni olması ve muhtevası bakımından atasözleri için çok elverişli görünmemektedir. Metinde sadece bir atasözüne rastlanmıştır.

şu aklıduğı yere yine aklar: Her şey tabiatına göre hareket eder.

2.4.12.3. İkilemeler

İkilemeler Türkçede önemli yer tutan kalıplaşmış söz öbekleridir. Türkçede çeşitli anlam ilişkileri (eş anlam, yakın anlam, ters anlam vs.) içinde bulunan ve aynı türden sözcüklerin birlikte ve anlamı pekiştirmek, derinleştirmek maksadıyla kullanıldığı kalıplardır. Metinde hem Türkçe hem de Arapça ve Farsça kelimeler ikilemelerde kullanılmıştır.

2.4.12.3.1. Aynı Kelimenin Tekrarıyla Kurulan İkilemeler

Metinde bazı ikilemeler kelimenin iki kere tekrarıyla oluşturulmuştur. Bu ikilemelerin de çoklukla zarf ve sıfat görevlerinde bazen de yüklem olarak kullanıldıkları görülmektedir.

bölük bölük // gele gele // yab yab ~ yap yap // hurda hurda // hūşe hūşe // kıt'a kıt'a // pāre pāre // köşe köşe // dürlü dürlü // döge döge // taraf taraf // varak varak

2.4.12.3.2. Eş Anlamlı Kelimelerle Kurulan İkilemeler

Kök dilleri bazen aynı bazen de farklı olan eş anlamlı kelimelerin kalıplaşarak ikilemeler oluşturduğu görülmektedir. Bu ikilemeler cümlede bazen özne bazen nesne ve bazen de zarf görevinde bulunabilmektedir:

mekr ü āl ~ mekr ü. hīle // zād u zevāde // bālā bülend // hıfz u hırāset // cenk ve neberd // tāb ve tākat // cenk ve harb // bāl ve per ~ perr ü bāl // merz ü büm // rengāreng ü günāgün // seyr ü güzār // geşt ü güzār / güzār // bürehne ve 'üryān

2.4.12.3.3. Yakın Anlamlı Kelimelerle Kurulan İkilemeler

Birbirine yakın anlamlı, bazen aynı kök dilden bazen de farklı kök dillerden kelimelerle oluşturulmuşlardır.

seyr ü sefer // çayır çemen // keşf ü 'ayān // ton gönlek // hilāf ve şikāk // yat ve yarağ // cenk ve cidāl // havf ve hañar // harb ve kıtāl // cūr u zulm // fehm ü idrāk // hıfz u hırāset // resm ü ādet // derd ü belā // sedy ü ferc // hareket ü ızırāb // şekl ü şūret ~ şekl ü hey'et ~ şekl ü endām //

2.4.12.3.4. Ters Anlamlı Kelimelerle Kurulan İkilemeler

Ters anlamlı sözcüklerle kurulan bu ikilemeler genelleme, sürekliliği

vurgulama, eylemi iki yönlü tasavvur ettirme gibi durumlarda anlam pekiştirici olarak yer almaktadırlar.

*āmed ü reft // rûz u şeb // vèrişüp alış- // gelüp git- // konup göç- // üftān ve
ḥīrān // er ve ‘avrat // leyl ve nehār // berr ü baḥr // kevn ü fesād // evveli ve āḥır*

2.4.12.3.5. Birbiriyle İlişkili Farklı Kelimelerle Kurulan İkilemeler

Bu ikilemeler aynı kavram alanında olan kelimelerin birlikte kalıp biçiminde kullanılmasıyla oluşturulmuşlardır. Zeynep Korkmaz’a göre bunların bir kısmı birleşik addır (Korkmaz, 2009 :142):

*der ü dīvār // saç şaḳal // çift saban // ins ü cān // der ü dīvār // şübeh ü evhām
// sīm ü zer*

2.4.12.3.6. Yansıma Seslerin Tekrarıyla Kurulan İkilemeler

Metinde tek örneği görülmektedir: *vaḳ vaḳ*

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİZİN-SÖZLÜK

3.1. GENEL

a *T., zm.* “üçüncü teklik kişi zamirinin çekime girince aldığı biçim” *ayrıca bk. ā ve ol*

a.+ ña ‘ibâdet ederler 90b/3

a.+ ña mu‘âdil 41a/1

a.+ ña 11a/2, 16b/2, 23b/1, 25b/2, 29b/4, 37a/16, 55a/1, 67b/9, 69b/6, 82a/17, 84a/8, 86b/15, 95a/10, 95a/12, 99a/8, 102a/2, 102a/5, 108b/15, 112b/9, 128a/15, 130b/7, 136b/6

a.+ nda 7b/7, 7b/12, 36b/7, 39a/16, 41a/2, 42b/16, 43a/17, 47a/8, 47b/16, 48a/6, 48a/10, 49b/8, 50a/7, 50b/14, 51a/6, 51a/9, 51a/14, 52a/6, 55b/3, 58b/17, 61a/17, 63a/8, 67a/16, 78a/16, 79a/5, 86b/10, 87a/9, 87a/15, 87a/17, 91b/3, 92b/16, 96a/4, 97a/10-11, 98a/8, 98a/14, 98a/17, 99a/1, 99a/10, 99a/14, 100b/4, 101b/5, 101b/14, 102a/1-23, 104b/8, 106a/5, 106a/8, 106a/14, 106b/6, 113a/9, 121a/2, 122b/3, 128b/16, 130b/11, 134b/2, 136b/13

a.+ ndadur 73b/11, 82a/5, 82a/15, 134b/13

a.+ ndan aqreb 121a/9

a.+ ndan soñra 94a/10

a.+ ndan 10b/7, 14a/13, 15b/14, 22a/6, 22a/8, 33b/4, 36a/7, 37a/16, 39a/8, 39b/4, 40a/15, 41a/8, 41a/16, 42b/1, 43b/4, 46b/8, 47a/14, 47a/16, 47b/13, 49b/14, 51a/4, 51a/7-8, 51b/2-3, 52a/4, 57b/13, 57b/16, 58b/14, 59b/3, 59b/5, 61a/6, 63a/11, 65b/12, 65b/15, 66b/14, 70a/14, 86b/2, 87a/1, 87a/12-13, 87b/4, 89a/3, 89a/13, 89a/15-16, 93b/1, 93b/16, 96a/7, 97b/13, 97b/15-16, 98a/4-5, 98a/6, 98a/12, 98a/15, 99a/15, 99b/3, 100b/1, 101a/5, 101b/9, 101b/14, 101b/16, 102a/9, 102a/12, 105b/1, 105b/4, 106a/10, 106a/13, 106b/2, 106b/4, 109b/12, 110a/6, 110a/8, 113a/11, 118a/11, 119a/13, 123b/10, 123b/12, 129b/11, 129b/16, 130b/2, 131a/3, 133b/14, 136a/13, 136a/17, 136b/6

a.+ nı 14b/6, 42b/8, 48b/1

a.+ nuñ kipi 98a/2

a.+ nuñ 9b/7, 10b/3, 12a/3, 17a/14, 19b/5, 23b/11, 26b/2, 29b/3, 40a/14, 42a/17, 43b/8-9, 45b/14, 46a/6-7, 46b/8, 49b/9, 55a/1, 55a/3, 60a/7, 65b/14, 68a/14, 68a/17, 76b/11, 87a/1, 93a/5, 95a/4, 107b/6, 110a/15, 111a/9, 124b/6, 125b/4, 125b/10, 134b/15, 140b/13

ā *bk. a ve ol*

ā.+ ña 5a/9, 59b/6

ā.+ nı 30b/13, 48b/10, 54a/9, 60b/17,

67a/1, 86b/12, 101b/10, 107b/6, 132a/1, 132b/1, 133b/13, 136b/9

ā.+ nuñ kipi 67b/8

ā.+ nuñ 3b/3-4, 3b/6, 8a/5, 8b/17, 17a/8, 18a/15, 21a/5, 25a/16, 50b/13, 53a/3, 58b/2, 76b/10, 90a/3, 92b/14, 102b/1, 102b/11, 102b/16, 104a/7, 104a/13, 106a/11, 125a/171, 131b/14, 135b/11, 136a/17, 136b/4, 139a/16, 141a/6

ā.+ nuñ-çün 3b/12

a‘ālī *Ar., ç. i.* “en yüksek yerler”

a. 16b/16

a.- i Şa‘īd-i Mısır’da 20b/11

āb *Far., is.* “su”

ā. 53a/2, 64b/1, 76a/16, 90a/2, 119b/7, 129a/2, 141a/5, 141a/7, 141b/4, 141b/10

‘unşur-ı ā. 14b/3, 14b/5, 14b/10, 14b/17, 19b/9, 22b/1, 23a/14, 23a/16, 69b/12, 76a/12

dā’ire-i ā. 14b/16

mişāl-ı ā. 5a/11

ţūfān-ı ā. 87b/9-10

ā.- ı mesfûrî 90a/6

ā.- ı şāfî 128b/14

‘unşur-ı ā.+ dan 14b/9, 19b/12

ā.+ ı 21a/5, 87a/17, 96a/14, 110a/10, 127b/14, 127b/16, 128b/12

‘unşur-ı ā.+ ı 41a/5

ā.+ ını 40b/9, 61a/10, 104a/7, 118a/14, 128b/10

ā. ile şularlar 52a/16

ā.+ larını 137a/8

ustukuss-ı ā.+ uñ 4b/11-12

ā. ve havāsından 114b/4-5

ābā *Ar., ç. is.* “babalar”

ā.+ sına 37a/11

‘abd *Ar., is.* “kul, köle”

‘a.- ı fakīr-ı sālīk-i rāh-ı Mes‘ūdī 142a/1

‘a.- ı şālīh idüğinde 27a/8

ābdārluk *Far. + T., is.* “(meyve için) sululuk”

ā.+ da 51a/4

āb-ı deryā *Far., b. is.* “deniz suyu”

ā. 46a/1, 54a/3, 64b/9

āb-ı revān *bk. ābrevān*

ā. 78b/7, 90a/9

ā.+ lar 36a/16-17, 40b/14

ābī *Far., sf.* “açık mavi renk”

ā. 35a/9

ābrevān *Far., b. is.* “akarsu” *bk. āb-ı revān*

ā.+ lar 108a/8

‘acā’ib Ar., ç. is. “şaşırtıcı şeyler” bk. **‘acāyib**
‘a. ve ġarā’ibi 27a/14-15

‘acāyib bk. **‘acā’ib**
‘a. 86b/1
ħadīka-ı enīka-ı ‘a. 6a/3
‘a.- ı ān 58a/10
‘a.- ı Uraba ve Taryan 52a/7

āci- T., f. “acımak, başkasının zor durumuna üzölmek”
ħālına ā.- yup 29b/4

acı T., sf. “tadı ağızda yakıcı bir etki bırakan, dille alınan tatlının karşıtı olan”
a.+ dur 52b/8

‘acīb Ar., sf. “çok şaşılacak (şey)” bk. **‘acībe**
‘a. 134b/6
emr-i ‘a. 70b/7
ħalk-ı ‘a. 17b/10
şey’-i ‘a. 35a/13-14

‘acībe bk. **‘acīb**
ahvāl-ı ‘a. 5a/14, 85b/6
ahbār-ı ‘a. 20a/17
cibāl-ı ‘a. 134b/2
ħikāyāt-ı ‘a. 26a/7
tā’ife-i ‘a. 85a/3, 128a/6

‘aciz Ar., sf. “güçsüz, kuvvetsiz”
‘ā. kaldılar 47b/10
‘ā. ü mütehayyirdur 4b/10
‘ā. ve dilşikeste ħalup 4b/1-2

acı T., is. “aşçı”
a.+ lar 115b/7

aç- T., f. “1. açmak, açık duruma getirmek 2. (bir yeri) fethetmek 3. engeli kaldırmak” bk. **āç-**
yol a.- dılar 93a/3
a.- mışdı 52a/6
diyār-ı menfa‘atāşārı a.- mışdur 31b/8-9
bādbān a.- up 33a/8

āç- bk. **aç-**
yolları ā.- up 49b/13

āçık T., sf. “(renk için) açık”
ā. şarudur 54a/4

açıl- T., f. “açılmak”
meydāna a.- ur 115b/10

ad T., is. “isim, ad” bk. **ād**
a.+ ına koyup 36b/1
a.+ ına 117b/16
a.+ ını (ko-) 93b/16, 100b/3-4

ād bk. **ad**
ā.+ ına dirlerdi 48b/5
ā.+ ına 38a/16, 40a/14, 45a/3, 48b/6, 49a/2, 51a/12, 66b/15, 67b/7, 68b/2, 71b/12, 89b/10, 94b/5, 110a/4, 118a/1, 119b/4, 129b/2
ā.+ ını ħodı 97b/2, 136b/5
ā.+ ını ħodılar 98a/15, 101a/12-13
ā.+ ını 37b/10, 38b/13, 39a/8-9, 40a/4, 40b/12, 42b/15, 48a/7, 48b/12, 48b/16, 52a/7, 87a/17, 88b/15, 89b/17, 92a/10, 97a/9, 97b/4, 99a/15, 106b/4, 109b/1

‘ad Ar., is. “1. (sayı) sayma, 2. kabul etme” bk.

‘add
dāyire-i ‘a. 58a/8
‘a.+ den bīrūn 70b/15
dāyire-i ħadd ve ‘a.+ den 129b/5
‘a. ve şümārdan 135b/3

a’dā Ar., ç. is. “düşmanlar”
a. 66a/15
cevr-i a.+ dan 85a/14
a.+ sını 79a/16

adam Ar., is. “kişi, adam”
a. 34b/14, 35b/5-13, 39a/3, 47a/6, 56b/2, 97b/7-8, 99a/11, 100a/4, 100a/17, 108a/2, 110a/16, 112b/4, 113b/2
a. alup 112a/1
a. çıkardılar 36b/5
a.+ dan döner 132a/15
kelle-i a. ħadar 52b/9
a. ħoşup 46b/10
a.+ lar ħoşup 109a/5

adam arħası T., b. is. “(insan bedeninde) sırt”
a.+ na 120b/7

‘adāvet Ar., is. “düşmanlık”
‘a. 110b/11
ħaşd-ı izħār-ı ‘a. eyledi 136b/8-9
erkān-ı ‘a.+ i 137a/5
‘a. ve şikāħında 110b/8

‘add bk. **‘ad**
‘a. ēdūp 84a/8
‘a. ētdiler 136a/6
‘a. ētmişlerdür 84a/6
‘a. eylemek 75a/1
‘a. eylemişdür 75a/14
‘a. u iħşāsından 4b/9

‘aded Ar., is. “sayı”
‘a. 35a/3, 35a/6-7, 36b/11-12, 38b/4, 49b/10, 51b/8, 75b/6, 75a/8, 93a/14, 97b/9, 98a/8, 99a/12, 115b/17, 116a/5, 116b/10, 116b/14, 117a/3, 119b/2, 123b/15, 124b/13, 127a/3, 127a/17, 128a/8-9, 140b/10
‘a.- i cibāl 75b/6
‘a.+ inūñ 123a/7

ādem Ar., is. “kişi, adam”
ā. 10a/8, 32b/15, 38a/17, 49b/15, 57b/3, 57b/6, 58b/5, 65b/13, 66a/4, 67b/1, 90b/8, 93a/14, 100a/15, 101a/14, 104b/8, 107a/12, 110b/2, 111a/6, 111b/15, 119a/17, 124b/13, 127b/10-11, 128b/14, 136b/14, 142a/6
ā. gibi 118b/11
ā. gönderüp 65a/11
ā.+ i 54a/2, 103a/11, 104b/12, 131b/2, 132b/2, 138a/1, 139a/9
ā. ħaparlar 80b/14
ā. ħurbān ēderler 90b/1

‘adem Ar., is. “yokluk, olmama durumu”
‘a.- i ittişāl 83a/14
‘a.- i tefriħadur 84b/12

‘ādet Ar., is. “gelenek”
‘ā. 55a/6
resm ü ‘ā. 27a/4

‘ā.- i kadīmeleri üzre 126b/14
 ‘ā.- i kadīmesi üzre 112b/13, 120b/3-4
 ‘ā.+ leri 88b/11
ādım *T., is.* “adım”
 ā.+ ina hārām katmaz 133b/2
 ‘**adīde** *Ar., sf.* “çok sayıda”
 mevāzı‘-ı ‘a.+ de 84a/9
 cibāl-ı ‘a.+ den 17b/2
 ‘**adīm** *Ar., sf.* “yoksun, bulunmayan”
 ‘ā. 137a/17
 ‘**aduv** *Ar., is.* “düşman”
 ‘a. 93a/7
 ‘**aduvşikār** *Ar. + Far., b. is.* “düşman avlayıcı”
 ‘asker-i cerrār-ı ‘a. 123a/2
 ‘**āfāk** *Ar., ç. is.* “ufuklar”
 cemī‘-ı ā.+ dan 24b/5
 ‘**āfāt** *Ar., ç. is.* “afetler, doğal felâketler”
 menba‘-ı ā.+ dur 26a/2
 ā.+ ı 134b/1
 ā. ve ‘āhāt 24b/5
 ‘**āferīde** *Far., is.* “yaratılmış, mahluk”
 ā.+ den 25a/16
 ‘**āferīn** *Far., ünl.* “olumlu ve beğenilen bir davranıştan dolayı söylenen beğenme sözü”
 hezārān ā. 3b/10
 ‘**āfet** *Ar., is.* “büyük maddi zararlara, çok sayıda can ve mal kaybına yol açan olağandışı olay, felâket”
 ā.- i semāviyye 128a/13
 ā.+ in almış 29a/16
 ā. olmuşdur 87b/9
 ‘**āfitāb** *Far., is.* “güneş ışığı”
 kelime-i ā. 3b/7-8
 rüy-ı ā. 42b/6
 tāb-ı ā. 19b/17, 22a/17, 23a/3
 levh-ı ā.- ı dıraḥşān 142a/4
 tāb-ı ā. ve mehtāba 126b/10
 ‘**āgāh** *Far., sf.* “uyanık, haberdar, konu hakkında aydınlatılmış”
 ā. edüp 34a/3
 ā.+ larından 5a/13
 ā. oldukça 122b/14
 ā. olmadın 93a/3
 ā. olmayanlar 133b/11
 ā. olup 10a/12-13, 34a/16, 49a/17, 112a/6
 ‘**āfv** *Ar., is.* “bağışlama”
 ‘a. olunup 42a/12
 ‘**āğ** *T., is.* “ağ” *bk. āğ*
 a. 44b/2
 a.+ lar düzüp 55a/16
 ‘**āğ** *bk. āğ*
 ā.+ ı 55a/17
 ‘**āğac** *T., is.* “ağaç” *bk. āğac*
 a.+ dan 47a/11, 54b/8, 90a/14, 116b/2
 kōz a.+ ı 52b/3
 yanmış a.+ ı 43b/12
 a.+ lar 49a/4, 117a/15
 ‘**āğac** *bk. āğac*

ḥurmā ā.+ ından 47a/13
 ‘**āğır** *T., sf.* “ağırlığınca, mislince, katı”
 bir niçe a. altuna 34a/11
 ‘**āğız** *T., is.* “1. ağız 2. coğ. (akarsu, liman) giriş” *bk. āğız*
 a.+ a 52b/11
 a.+ ı 99b/12
 liman a.+ ında 92a/9-10
 a.+ larına 52a/13
 ‘**āğız** *bk. āğız*
 ā.+ ını rüzgāra karşı fetḥ eder 134a/2
 ‘**āğniyā** *Ar., ç. is.* “zenginler”
 a. 96b/8, 105b/1
 a.+ dur 112a/17
 ‘**āğribe** *Ar. (?)*, *is.* “gırablar / gırlaçlar, güverteleri altında kürek çekilen; uzun, başı sivri ve keskin donanma gemileri”
 sefāyın ve a. 26a/1
 ‘**āğsān** *Ar., ç. is.* “ağaç dalları”
 a.- ı şecerde 8a/9
 furū‘-ı a.+ ı 7b/1-2
 a.+ ında 8a/5
 ‘**āgvār** *Ar., ç. is.* “dipler, çukurlar”
 a. 23a/13
 viḥād ve a. 14b/14, 22b/13
 ‘**āḥaff** *Ar., sf.* “daha hafif, en hafif”
 a.- ı ‘anāşır 17a/16
 ‘**ahālī** *Ar., ç. is.* “bir ülkedeki, şehirdeki halk”
 ba‘z-ı a. 15a/16
 a.+ si 74b/5, 80a/1
 a.+ sinden 108a/3
 ‘**āḥar** *Ar., sf.* “başka, diğer”
 ā. 93a/4, 122b/1
 ‘ālem-i ā. 22a/14
 ba‘z-ı ā. 23b/5
 ḥālīc-i ā. 80a/5
 nehr-i ā. 14a/6
 ā.- ı iklīm-i sābi‘a 84b/1
 ā.+ a 80a/13
 beled-i ā.+ a 71a/12
 kūt-ı ā.+ a 11a/13
 sāhil-i ā.+ a 11a/12
 şahş-ı ā.+ a 61b/13-14
 taraf-ı ā.+ a 10a/17, 50a/8
 vech-i ā.+ a 15a/17
 ba‘z-ı ā.+ da 83a/17
 maḥall-ı ā.+ da 15b/8
 maḥām-ı ā.+ da 20b/9
 mevzı‘-ı ā.+ da 26a/2-3, 76a/4, 83a/7
 taraf-ı ā.+ dan 27a/17
 sāhil-i ā.+ ina 10a/10
 taraf-ı ā.+ ında 110a/6
 taraf-ı ā.+ ını 11a/6
 ba‘z-ı ā.+ uñ 15a/13
 sāhil-i ā.+ uñ 10a/16
 ‘**aharr** *Ar., sf.* “daha sıcak, en sıcak”
 a. idügi 22a/16-17
 ‘**āhāt** *Ar., ç. is.* “salgın hastalıklar”
 āfāt ve ‘ā. 24b/5
 ‘**ahbāb** *Ar., ç. is.* “dostlar, ahbablar”

- a.+ ı 124a/13, 124b/6
a.+ ından olası 111a/8
a.+ umuzı 108b/16
- aḥbār** *Ar., ç. is.* “haberler, bilgiler”
a. 21a/2, 25a/4
a.- ı ‘acîbe 20a/17
a.- ı ‘âlem 23b/2
a.- ı avâ’il 20b/13
a.- ı devâb 131a/11
a.- ı eşcâr 139a/10-11
a.- ı ġarîbe 5a/14
a.- ı mâziyeyi 127a/2
a.- ı Meşîko 117b/9
bakıye-yi a.- ı Meşîko 87b/7
a.- ı mezbûreyi müstemil 5b/7-8
a.- ı mütevâtire 23a/7-8, 77a/4
bakıyye-i a.- ı Perv 126b/1
a.- ı şaḥîḥa 10a/13
a.- ı tıyûr 137b/1
cümle-i a.+ dan 20b/1
a.+ ı 94a/1
âşâr u a.+ ına 29a/9
cümle-i a.+ ından biri 21a/3
a.+ ını 35a/2, 68a/14
aḥvâl ve a.+ ını 10a/12
a. ve âşârınıñ 28a/13
- aḥcâr** *Ar., ç. is.* “taşlar”
a. 19b/17, 132a/11
envâ’-ı a. 18b/11
a.- ı müşmineden 91b/1
a.- ı zümürüd 106a/9
a.+ dan ḳal’ edüp 57a/5
a.+ dan 63a/3
eşnâf-ı a.+ dan 21a/14-15
eşcâr ve a.+ ı 87b/11-12
a.+ ı içre 99b/15
a.+ ı 19b/11, 97b/15, 127b/16
a. ve cibâldan 102a/16
- ‘ahd** *Ar., is.* “kişinin verdiği veya söylediği söz”
‘a.- ı Baṭlamyus’da 75b/4-5
‘a.- i ba’îd 4a/5
‘a.+ a 135b/12
‘a. êtdiler 114b/13
nakz-ı ‘a. êtdiler 136a/4
- aḥḍar** *Ar., is. & sf.* “yeşil renk”
a. 26a/13, 32a/16, 53a/9, 64b/6
Baḥr-ı A. 6b/14, 25b/3, 73b/4, 77b/10
- âhen** *Far., is.* “demir”
â. 49b/10, 116b/5
â.+ den 119a/5
â.+ i 116a/14
â. kısmından 116b/3
- âheng** *Far., is.* “uyum”
â. êderlerdi 121b/14
â. tûfeng 50a/12
- aḥerehu** *Ar., sf.* “sonraki”
ṭaraf-ı a. 93a/3-4
- âḥır** *Ar., sf. & zf.* “son, sonu, sonrası, nihayet”
bk. âḥr
- â. 29b/13, 30b/2
â.- ı ‘umrân 84b/3
â.- ı iḳlîm-i sābi’ 72b/2, 73a/1
â.- ı kâr 57b/1
â.- ı memâlikinde 110b/16
evvelden tâ â.+ a 107a/2
evveli ve â.+ ı 133b/3-4
sâhil-i â.+ ına 26b/2-3
ṭaraf-ı â.+ ında 11a/17
â.+ ından 72a/5
â.+ ınıñ 13b/12
- âḥıru’l-emr** *Ar., b. zf.* “nihayet, en sonunda”
â. 39a/11, 41b/13, 101a/11, 125b/6
- aḥîr** *Ar., sf.* “en sonuncu, en sondaki”
feleg-i a. 17a/11
feleg-i a.+ dūr 17a/8
- aḥkām** *Ar., ç. is.* “hükümler, yargılar, dini çıkarımlar”
a.- ı şerîfe 86a/4-5
- aḥḳar** *Ar., sf.* “en aşağı, en alçak”
a. 129a/10
- aḥlâ** *Ar., sf.* “daha tatlı, en tatlı”
a. 52b/12
- aḥlâḳ** *Ar., ç. is.* “insanın doğuştan getirdiği huylarla sonradan kazandığı manevi yapısını sergileyen birtakım davranış ve tavırlar”
a.- ı ḥabîse 112b/7-8
- aḥmâl** *Ar., ç. is.* “yükler, ağırlıklar”
a. 21a/10
- aḥmer** *Ar., sf.* “kırmızı, kızıl, al renk”
a. 35a/4
Baḥr-ı A. 77b/9
levn-i a. 137b/17
a.+ e mâyıldur 139a/13
- âḥr** *bk. âḥır*
sâhil-i â.+ ına 25a/15
- aḥsen** *Ar., sf.* “daha güzel, en güzel”
a.- i vüçûh üzre 68a/3
a.+ dūr 32a/3
- aḥşam** *T. + Far., is.* “akşam”
a.+ a dek 117a/5
- aḥṭâr** *Ar., ç. is.* “tehlikeler”
hücum-ı a. 28a/2
- aḥvâl** *Ar., ç. is.* “durumlar”
a.- ı ‘acîbe 5a/14, 85b/6
ğurer-ı cevâhır-ı a.- ı biḥâr 76a/17
istiḥbâr-ı a. eyledükde 103b/8-9
a.+ ını 51b/9, 108b/6
cemî’-ı a.+ ını 9b/7-8
a. ve aḥbârını 10a/12
- aḥyânâ** *Ar., zf.* “zaman zaman, ara sıra, bazen”
a. 7b/16
- aḥz** *Ar., is.* “alma, kabul etme”
a. 94a/17
a. êde 126a/5
a. êderlerdi 117a/8-9
a. edüp 88b/15, 96b/2, 96b/6-7
a. êtdiler 95a/10
a. êtdükleri 127a/9-10
a. êtmege 136b/16

a. etmişlerdür 133b/14
a.+ ına 65a/10, 106a/1, 106a/3
a.+ ını 94b/2
aķ- *T., f.* “1. (sıvı) akmak 2. gitmek” *bk. āķ-*
a.- ar 3b/7, 7b/5, 13b/6, 13b/14, 38b/7,
111b/4
a.- ardı 21b/1
ol sūya a.- dı 5a/11-12
cānib-i šimāla a.- dılar 123b/17
şu a.- duğı yere yine a. meşhūr 81a/17
āķ- *bk. aķ-*
ā.- ar 19a/11, 88b/4, 139a/10
taraf taraf cereyān ēdūp ā.- ar 126a/12
‘aķākīr *Ar., ç. is.* “hekimlikte ilaç olarak veya
ilaç üretiminde kullanılan bitki kökleri”
nebāt-ı ‘a. 78b/13
‘a.- i nāfi‘a 116b/9
‘a.+ dūr 18b/10
aķālīm *Ar., ç. is.* “iklimler, kıtalar, ülkeler”
a. 72a/14
a.- i ‘ālem 142a/16
a.- i meşhūre 9a/2
a.- i mezbūre 75b/2
a.- i seb‘anuñ 76a/15
a.- i seb‘aya 72a/1, 72a/9
a.- i seb‘ayı 10a/6
mebde’-i a.+ i 72b/1, 72b/17
aķall *Ar., sf.* “önemsiz, değersiz, en düşük”
a.- ı mevāzı‘ı 59b/8, 78a/6, 90a/11
a. 19a/14, 129a/10
a.- ı zamānda 81a/15
a. olur 72a/6
aķārīb *Ar., ç. is.* “yakınlar, akrabalar”
a.+ ından 54a/16
aķāşī *Ar., sf.* “en uzak”
a.- i Şa‘īd 80b/4
a.- i Bilād-ı Şīn’den 73a/13
a.- i Bilād-ı Zenc’e 78a/9
aķça *T., is.* “madeni para, gümüş para”
a. ve altun maħallına 119a/7-8
a. ve altun 111b/16
‘aķd *Ar., is.* “bağ, düğüm”
bir yere ‘a. ēdūp 140b/14
aķdām *Ar., ç. is.* “ayaklar”
taht-ı a.+ uñı 20b/3
aķdamīn *Ar., ç. sf.* “birincil olanlar, en önde
gelenler”
kütüb-i a. 5b/3, 77a/7
‘aķıl *Ar., is.* “akıl, us” *bk. ‘aķl*
‘a.+ ları 130b/16
āķın *bk. aķın*
ā. şaldı 21b/8
aķın *T., is.* “akın” *bk. āķın*
a. şalmışdı 123a/17
aķındı *T., is.* “akıntı” *bk. āķındı*
a. 123b/16
āķındı *bk. aķındı*
ā. 105a/7
ā.+ ya 39a/13
āķıt- *T., f.* “akıtmak”

ā.- urlar 141b/14
‘aķīme *Ar., sf.* “verimsiz, kısır”
riyāh-ı ‘a. 19b/14
‘aķl *bk. ‘aķıl*
Cezīre-i ‘A. 78b/6
mā’-i ‘a. 78b/7
mīzān-ı ‘a. 4b/2
zāhır-ı ‘a. 6b/11
murğ-ı ‘a.- ı tayyār 4b/11
zāhır-ı muķtażā-yı ‘a.+ a 4b/5
āyine-i ‘a.+ ını 78b/10
hizāne-i ‘a. u havās 4a/9
aķmişe *Ar., ç. is.* “kumaşlar”
elbise ve a. 107a/6
aķreb *Ar., sf.* “daha yakın, en yakın”
andan a. 121a/9
tarīķ-ı a. 99a/5
a. olmağ 6b/13
aķs üzre *Ar. + T., zf.* “tersine, ters istikamette”
a. üzre 19a/16
aķşā *Ar., sf.* “en uzak, en uzaktaki”
a.- yı ‘imāretten 25b/5
a.- yı Bilād-ı Hind 7a/8
a.- yı Bilād-ı Sūdān’a 26a/11
a.- yı Hābeş’den 77a/16
a.- yı Mağrib’e dek 13b/5
a.- yı Mağrib’e 29a/13
aķsām *Ar., ç. is.* “1. bölümler, kısımlar 2.
organlar”
a.- ı erba‘aya 68b/16
a.- ı hayvānātdan 62a/10
a.- ı mezbūreden 68b/17
aķtāb *Ar., ç. is.* “coğ. kutuplar”
şebāt-ı a. 4b/4
aķtār *Ar., ç. is.* “ülkeler, bölgeler”
bu’d-ı a. 28a/2
a.- ı eflākı 22a/10
a.- ı mekşūfede 23a/11-12
a.- ı mezbūre 28a/6, 29a/3
a.- ı mezbūreden 75a/17
a.- ı mezbūrenüñ 28a/12-13
a.- ı rub‘-ı meskūnda 20b/15
a.- ı semāyı 16b/12
a.+ ı 8b/13
ba‘z-ı a.+ ı 76a/14
aķvāl *Ar., ç. is.* “sözler, söylemler, kaviller”
ba‘z-ı a. üzre 12b/6
aķvām *Ar., ç. is.* “kavimler, ırklar”
a. 29a/4, 72b/13, 78b/2
a.+ dan 23b/3
aķviyā *Ar., ç. sf.* “güçlüler, kuvvetliler”
a. 95a/7
a.+ dur 96b/9
aķyāl *Ar., ç. is.* “Yemen’deki Himyer
meliklerinin yanındaki beyler”
a.- ı Yemen 81a/12
al- *T., f.* “1. bir nesneyi elle veya araçla tutup
yerinden kaldırmak 2. kendine mal etmek,
sahip olmak 3. elde etmek, kazanmak 4.
yüklenmek, taşımak, yanında götürmek 5.

fethetmek, ele geçirmek 6. konumlandırmak”
bk. **āl-**

a.- am 30b/13
a.- dı 33a/8, 34b/14, 109b/13
başını eline a.- dı 58b/12
elden a.- dı 29b/10
hāfesine a.- dı 29b/4
hışārlarını a.- dı 48a/3
kabza-yı hükümetine a.- dı 10a/6
kurā ve mezārı ‘ı a.- dı 21b/9
a.- dılar 10b/8, 33b/10, 47a/16,
56a/14, 61b/2, 95a/12
cebr ile a.- dılar 94a/10
cenk ile a.- dılar 101a/12
darbī a.- dılar 94a/6-7, 106a/9
haber a.- dılar 50a/3, 51a/8-9, 91b/2,
98a/6-7, 102a/1-2, 128a/5
hıdmetkār a.- dılar 48b/4
rehn a.- dılar 51a/13
a.- dukları 37a/2
a.- mağa sebep olasız 111a/12
a.- mağa 108b/17
kanını a.- mağa 124a/14
a.- mağdur 109b/9
a.- maz 54a/15
şedâyıd-ı bahr āfetin a.- miş 29a/16
mā’-i bahr a.- mişdur 21a/13
memālik a.- mişdur 31b/10
a.- mişlardur 127b/8
a.- up 32b/12-13, 33a/1, 34a/11,
35b/5, 43b/12, 44b/15, 48a/5, 51a/10, 52a/13,
55a/8, 65b/13, 87a/17, 93b/10, 97b/11,
100a/10, 100b/2, 102a/3, 106a/15, 121b/7
adam a.- up 112a/1
ceng ile a.- up 96b/5
darbī a.- up 48a/15
hükümetine emr a.- up 55b/11
haber a.- up 56b/1
a.- ur 54a/15
yağın a.- urlar 138a/15
a.- urlardı 96a/7
ortaya a.- urlardı 120b/3
dādumuzu a.- ursa 108b/14
āl T., is. “hile, aldatma”
envā’-ı mekr ü ā. 120a/7
mekr ü ā. 37b/14, 111a/16
āl Ar., is. “aile, soy”
dilīrān-ı ā.- ı ‘Osmān’uñ 85b/16
āl- bk. al-
ā.- a 106a/3
ā.- up 45b/14, 55b/15, 60b/1, 92b/16,
141a/5, 141b/14
bile ā.- up 86b/9
esīr ā.- up 47a/9
hışār ā.- up 92a/10
hışārī ā.- up 66a/3
haberī ā.- up 61b/12
öñlerine ā.- up 66b/1-2
ā.- uñ 62a/4
zen ā.- ur 45a/17

ā.- urdı 46a/14

ā.- urlar 44b/3

a’lā Ar., sf. “1. iyi, kaliteli, üstün nitelikli 2. yukarı, üst”

a. 54b/14, 66b/8, 91a/14, 111b/8,
118b/2

a. beyāz çīnīler 60b/4

a.+ dur 129a/6

ūd-ı a.+ nuñ 135a/8

a. olur 123b/6

a.+ sı 64b/11

nışf-ı a.+ sı 57a/15

nehrüñ a.+ sında 46a/8

a.+ sını 7b/4

a.+ sınıñ 12a/9

‘alaf Ar., is. “hayvan yemi, hayvanlara vermek için kurutulmuş ot, saman”

‘a.- ı devābba 111b/10-11

‘a.- i şīr-i şimşīr edüp 42a/4

‘alāhaddihī Ar., b. zf. “kendi haddince, hâlince”

‘a. 82b/4

‘alāküllī hāl Ar., b. zf. “her durumda, her hâlükârda”

‘a. 15a/8-9, 22b/14, 23a/3, 71b/15

‘alāmerri’z-zuhūr Ar., b. zf. “çağlardan beri”
[Doğrusu: ‘alāmerri’ d-duhūr]

‘a. ve’l-a’şār 20a/5

‘alāmet Ar., is. “gösterge, işaret”

‘a.+ i 42b/5

ālāt Ar., ç. is. “aletler, gereçler”

ā. 10a/9, 10b/2, 32b/15, 106a/2

ā.- ı harba 41b/16

ā.- ı harbı 21b/17, 47b/2

ā.- ı harbları 46a/11, 47a/12

ā.- ı raşadiyye 41a/4

cemī’-ı ā. ve esbābı 6b/8

ā. ve esbābını 67b/12

ā. ve levāzım ve mühimmātını görüp

106a/5-6

‘alātarīq’l-icmāl Ar., b. zf. “özetlemek suretiyle”

‘a. 5b/10

‘alāyedi’l-fakīr Ar., b. zf. “(yazar kendi için) yoksulun eliyle”

‘a. 141b/16

‘alāzālik bk. binā’ en

binā’ en ‘a. 28a/6

‘ale’ d-devām Ar., b. zf. “boyuna, devamlı”

‘a. 76a/2

‘ale’ l-‘acele Ar., b. zf. “aceleyle, ivedilikle”

‘a. 40b/4

‘ale’ l-‘gafle Ar., b. zf. “gaflet ile, gafilce”

‘a. 112a/5, 121b/7, 124a/15, 141a/11

‘a. varup 49b/1

‘ale’ l-‘itlāk Ar., b. sf. “cezadan kurtaran, cezayı affeden”

Hakīm-i ‘A. 3a/4

‘ale’ l-icmāl Ar., b. zf. “kısaca, özetle”

‘a. 28a/16

‘ale’l-istikāme Ar., b. zf. “doğruca, doğrudan, doğrulukla, doğruluk üzere”
‘a. 124a/2

‘ale’t-tafşil Ar., b. zf. “ayrıntılı, uzun uzadıya”
‘a. 30a/10

‘ale’ş-şabāh Ar., b. zf. “Sabahleyin, sabah vaktinde, sabah erkenden”
‘a. 62a/16

‘ale’s-sāhil Ar., b. zf. “sahil boyunca”
‘a. 87a/5, 100b/15

‘ālem Ar., is. “1. yeryüzünde ve gökyüzünde var olan yaratılmışların hepsi, evren, kâinat 2. dünya, yeryüzü, cihan 3. bütün insanlar 4. kendi içinde bir bütün oluşturduğu tespit veya tahmin edilen varlıklar veya soyut kavramlar topluluğu 5. ömrün evrelerinden her biri, çağ”
‘ā. 19a/16, 23b/10, 42b/12, 137b/16
ahbār-ı ‘ā. 23b/2
akālīm-i ‘ā. 142a/16
hazret-i Şāhibkırān-ı ‘ā. 142a/5-6
merkez-i ‘ā. 15a/11
‘ā.- i āḥar 22a/14
‘Ā.- i Cedīd 5a/6
ibtidā’-i zuhūr-ı ‘Ā.- i Cedīd 29a/2
‘ā.- i kevn ü fesādı 4b/17
‘ā.- i kevn ve fesādı 17a/12-13
‘ā.+ e 22a/13
merkez-i ‘ā.+ e 14b/5
‘ā.+ i 87b/16
meclis-i ‘ā.+ i 43a/2
pīrlük ‘ā.+ ine varup 108b/7

‘ālem Ar., is. “mec. önder”
‘a. 82b/12

‘ālempenāh Ar. + Far, b. sf. “herkesin kendisine sığındığı”
pādīşāh-ı ‘ā. 142a/8

‘ālemperver Ar. + Far, b. sf. “alemi koruyan”
nūr-ı ‘ā.+ i 42b/6

ālet Ar., is. “bir işte kullanılmak üzere yapılmış nesne, araç”
ā.- i ḥarba el urdılar 089a/10

‘ālev T. > Far., is. “ālev” [Metinde lav anlamındadır.]
surḥ ve sefīd ‘a.+ ler 99b/13

alın- T., f. “elde edilmek, alınmış olmak”
ḥāşıl a.- ur 64b/8-9

alış- (1) T., f. “birine veya bir şeye yakınlık duymak; benimsemek; bağlanmak; ısınmak”
bk. alış-
a.- dı 34b/2

alış- (2) T., f. “birbirinden karşılıklı bir şeyler almak”
vērişüp a.- dılar 34a/8
vērişüp a.- dı 11a/10

alış- bk. alış- (1)
ā.- dılar 66b/4

‘āhiyye Ar., sf. “yüce, ulu”
himem-i ‘ā.+ leri 85b/16
himmet-i ‘ā.+ leri 142a/8-9

‘ālī Ar., sf. “nicelik ve nitelik bakımından en

üstün olan; mümtaz, yüce, ulu”
‘ā. 113b/12, 116b/17
‘ā.+ dūr 3b/12
‘ā. ve sāfil 107a/7
emr-i ‘ā.+ ye 81a/13

‘ālicenāb Ar. + Ar., b. sf. “yüce mevkili, yüce”
sultān-ı kāmīyāb-ı ‘ā.+ uñ 81a/8

‘ālīhimmet Ar. + Ar., b. sf. “himmeti çok, çok gayretli”
emīr-i ‘ā. 80a/9

‘āliyāt Ar., ç. is. “büyük şeyler”
şuver-i ecrām-ı ‘ā. 4a/14

‘alḳam Ar., sf. “acı”
‘a.+ dur 7b/11

Allāh öz. is. “Allah”
A. oñara 58b/12

Allāhua‘lem Ar., b. ünl. “Allah bilir” bk.

Allāhua‘lemu
A. 75b/3

Allāhua‘lemu bk. Allāhua‘lem
A. 69a/2

alt T., is. “alt”
a.+ ina 115a/12
ayağı a.+ ina 114a/4
a.+ ında 43b/7, 103a/9, 114a/2, 133a/9
a.+ ındadur 130b/13
a.+ ından 21a/17, 131b/14, 139b/4

altı T., is. & sf. “altı sayısı”
a. 16b/9, 24b/7, 33b/1, 43a/13, 71a/15, 102a/7, 109b/16, 115a/1, 130a/2, 138a/9, 138a/11
altmış a. 16b/4, 72b/11
arż-ı altmış a. 72b/10
beş a. 138b/7
beş ya a. 141a/11
on a. 38a/7, 60a/12, 72a/16, 99b/9, 109b/12, 127a/12, 130a/5
kırk a. 13b/12
otuz a. 38a/8-9
elli a. 15b/10
yedi biñ altı yüz otuz a. 15b/5-6
yigirmi a. 57a/10-11
a. biñ dört yüz on dört 15b/14-15
a. biñ 83b/8, 112a/8, 113a/10
elli a. biñ 65a/6
otuz a. biñ 22a/10, 22a/13
on a. biñ 32b/8, 130b/5
biñ beş yüz a.+ sında 43a/1
biñ beş yüz kırk a.+ sında 125b/6
biñ beş yüz otuz a.+ sında 87a/10-11
a. yük 51a/2
a. yüz biñ 136a/7
a. yüz elli 9b/16-17, 50a/17
a. yüz on dört 50b/7
yedi biñ a. yüz otuz altı 15b/5-6
a. yüz 43a/11, 49b/15, 57b/3, 83b/1, 92a/10-11, 117a/3, 123b/13, 130a/15
biñ a. yüz 96b/3, 124a/7

altmış T., is. “altmış sayısı”
a. 13b/13, 38a/5, 48a/16, 68b/4, 76a/6,

77b/12, 84b/4, 91a/13, 91b/9, 107a/9, 124a/5, 140b/8

dört yüz a. 77b/11, 81b/11

toğuz yüz a. 130a/14-15

üç yüz a. 16b/17

üç yüz a. 17a/5, 24a/11-12, 24a/14, 68b/3, 112a/13

yigirmi biñ yüz a. 15b/12

yüz a. 77a/11, 94b/4

a. altı 16b/4, 72b/11

arż-ı a. altı 72b/10

a. beş 97a/5

a. biñ kadar 123a/5-6

a. biñ 118a/6

a. dört 72b/8

a.+ ıncı 98b/6

a. sekiz 130b/12

a. üç 72b/6-7

a. yedi 50a/7

altun T., is. "1. altın madeni 2. altın para 3. altından yapılmış"

a. 32b/8, 38b/15, 39b/8, 39b/13, 46b/15, 47a/3, 47a/9, 47a/16, 48a/5, 48b/3, 48b/15, 49b/12, 50a/14, 50b/7, 51a/12, 51a/15, 51b/6, 54a/11, 55a/15, 60b/3, 60b/14, 87b/6, 88b/1, 89b/5, 92a/14, 94b/10, 97a/12-13, 99a/11, 113b/16, 114a/1, 114a/11, 136a/8

akça ve a. 111b/16, 119a/7

a.+ a 34a/11, 50a/17, 56b/13-14, 95b/3, 96a/17

a.+ dan kazğanlar 55a/13-14

a.+ dan 54a/6, 114a/3

şāfī a.+ dur 114b/10

a.+ ı 32b/13

a. kürsī 127a/12

akça ve a. maħallına 119a/8

a. mankallar 136a/8-9

a. şandūk 46b/2

a.+ uñ 51b/7

altunlu T., sf. "altınlı, altın işlemeli"

a.+ lar 114a/5

altunluğ T., sf. "altın ederinde, altın değerinde, pahaca altına denk"

a. 126a/4

ama bk. **ammā**

a. 53a/11

'amā'ir Ar., ç. is. "imaretler, imar edilmiş yerler" bk. **'amāyır**

'a. 71a/1, 81a/7

'a.- i muttaşıla 18b/10

a'māḳ Ar., ç. is. "derinlikler"

a.- ı Arż'a 19a/2

a'māl Ar., ç. is. "işler, yapımlar"

a.- ı Mışır'dan 78a/4

āmāl Ar., ç. is. "emeller, istek ve arzular"

ā. 79b/12

a'mār Ar., ç. is. "ömürler, yaşamlar"

bīḥ-i a.+ ını 31a/14

'amāyır bk. **'amā'ir**

sefā'in ve 'a. 81b/2

'a.- ı keşīrenūñ 84a/16

'a.+ uñ 84a/1

'āme Ar., is. "halk, amme"

'ā.- i bilāda 135a/6

āmed Far., is. "geliş, gelme"

ā. ü reftinde 5a/1

'amel Ar., is. "1. bir maksat güdererek yapılan iş, hareket, çalışma 2. dinî emir ve yasaklar çerçevesinde kişiye sorumluluk yükleyen her türlü hâl ve hareket"

cüz'-i 'a. 81b/8

'a.- i ziycāt 22a/7

'a. bilmezler 105b/13

'a. ederler 60b/4

'a. edüp 36a/2

'a.+ leri 58a/2

'a. ve taşnīf 32a/9

'āmīr Ar., sf. "imarlı, bayındır"

'ā. 91a/2, 111b/6

'ā. gāmīr gāmīr 'ā. olur 22a/12

ammā Ar., e. "ama, fakat" bk. **ama**

a. 9b/5, 10b/5, 22b/6, 27a/8, 27b/15, 29b/15, 32a/2, 34b/3, 39a/17, 42a/1, 43b/4, 50a/12, 52b/4, 52b/16-17, 53a/5, 53a/13, 54a/6, 54a/15, 55a/3, 56a/12, 60b/7, 60b/15, 62b/14, 63a/2, 64a/3, 64a/14, 66a/9, 66b/6, 68a/7, 70a/2, 72b/16, 82b/17, 83b/7, 84a/9, 85a/14, 88b/1, 89b/14, 90b/1, 92b/1, 94b/11, 95a/2, 96a/15, 99b/1, 99b/15, 100b/8, 100b/12, 101a/10, 102b/8, 103a/4, 104a/11, 104a/15, 105a/6, 107b/2, 111b/9, 111b/13, 111b/15, 115a/1, 116a/13, 116a/17, 116b/3, 118a/7, 119b/15, 123b/6, 127b/9, 127b/14, 127b/16, 129a/11, 129a/13, 129a/17, 130b/16, 131a/15-16, 131b/3, 132a/13, 133a/16, 137b/3, 137b/14, 137b/16, 138a/1, 138a/17, 138b/4, 138b/11, 139a/13, 141a/14

'ammāl Ar., sf. "işlek, faal"

'a. olup 8b/11

'amūd Ar., is. "dikme, direk, sütun"

'a. 32a/14

'a.+ lar 113b/17

'a.+ lardan 116a/6

ān Far., sf. "şu"

'acāyīb-ı ā. 58a/10

'anā Ar., is. "yorgunluk, meşakkat, güçlük"

'a. 40b/7

renc ve 'a. 135b/8

'anāşır Ar., ç. is. "öğeler, elemanlar, unsurlar"

aḫaff-ı 'a. 17a/16

kurāt-ı 'a. 17a/13

azdād-ı 'a.+ ı 3a/5

anbār Far., is. "ambar, depo"

a.+ da 40b/2

'anber Ar., is. "amber"

'a. 12a/8, 12a/11, 43b/3

'a.- i ḥām 39b/13

'anbere zafer Ar., is. "sarı amber, kehribar (?)"

'a. 12a/7

ançak *T., zf. & bağ. & e.* “ancak, yalnız, sadece, ama”

a. 7b/8, 8a/13, 21a/12, 26b/3, 29b/2, 30b/10, 31b/6, 39a/14, 40a/13, 63a/1, 88a/3, 100b/9, 101a/14, 102b/9, 103b/15, 110b/14, 115a/1, 115a/8, 116b/8-9, 128b/17, 133b/1, 134a/4, 140b/5, 141a/11

ānenfeānen *Ar. + Ar., b. zf.* “sürekli, anbean”
ā. 79b/3

‘anḳarīb *Ar. + Ar., b. zf.* “yakında, yakın zamanda”

‘a. 31b/8

‘a. gelüp 121b/3

añla- *T., f.* “bilmek, saymak”

sa‘ādet a.- rlar 81a/13-14

anlar *T., zm.* “onlar, 3. çoğul kişi zamiri”

a. 8a/15, 29b/2, 37a/3, 37b/6, 41b/5, 42b/2, 49a/7, 68a/17, 89a/11, 100a/3, 108b/13, 110b/9, 111b/2, 113a/3, 120a/14, 123b/15

a.+ a 31b/3, 40a/12, 47b/8, 48a/1, 51b/16, 54b/17, 61b/3, 63b/6, 67b/5, 70b/10, 71a/1, 92b/3, 93b/8, 95b/10, 98b/10, 99b/1, 109a/1, 109a/14, 111b/1, 116a/1, 121a/14, 121a/17, 126b/12-13, 134b/5

a.+ da 26b/8, 85b/5, 91a/14, 113b/4, 130b/14

a.+ dan 37a/6, 47a/15, 52a/9, 53a/16, 86a/12, 88a/3, 88a/7, 92b/3, 99a/6, 105a/4, 108b/14, 110b/11, 115a/6, 125a/7, 132b/3, 134b/10, 141a/17

a.+ ı 36b/13, 46b/17, 49a/12, 50a/6, 96a/4, 111a/16, 120a/4

a.+ uñ 3b/15, 5b/3-4, 30b/10, 33b/13, 34a/15, 34b/6, 36a/10, 37b/2, 48a/2, 50a/10, 60a/10, 64a/5, 66b/2, 72b/11, 85a/7, 100a/3, 100a/5, 103a/16, 116b/12, 118a/17, 123b/7, 127a/5, 128b/5-6, 129b/6, 132a/10

ārā *Ar., ç. is.* “görüş ve düşünceler” *bk. ārā’*

ā.- yı ḳudemāya 23b/8

ara *T., is.* “iki yeri veya nesneyi birbirinden ayıran uzaklık”

a.+ sında 41a/13

ara- *T., f.* “araştırmak, incelemek, yoklamak”

a.- rsız 105a/12

ārā’ *bk. ārā*

ā.- i kāsideri 98b/15

ā.- i ḳudemāda 20b/13-14

‘arabī *Ar., sf.* “çok esmer”

‘a. şüret 114b/17

‘arāḳıyye *Ar., is.* “arakiye, tiftik veya yünden dövülerek yapılan ince keçe kumaştan külah”

‘a. 60b/9

‘a.+ ler 62b/11

ārām *Far., is.* “dinlenme”

ā. ètdi 51a/1

ārāyiş *Far., is.* “süs”

ā. èderler 91b/15

ā. èdüp 6a/15

a‘raż *Ar., ç. is.* “genişlikler, enler”

a.- ı mevāzı‘ı 83b/8-9

arāzī *Ar., is.* “yerler, topraklar”

Hey’et-i A. 20b/16-17

A.- i Hind ve Sind’i 18a/7-8

a.- i mesfürenüñ 28a/6

A.- i Mısıryye 18a/11

a.- yi mezbürede 104a/15

‘arīz *Ar., sf.* “enli, geniş”

‘a. 61a/2, 102a/9, 113b/5

delükleri ‘a. 98b/9

bālā ve ‘a. olur 123b/4

ṭavīl ve ‘a. olur 52b/4

arka *T., is.* “sırt, gövdenin arka kısmı”

a.+ larına 100b/9

adam a.+ sına 120b/7

‘arşa *Ar., is.* “üzerine bina yapılacak boş arazi”

‘a.+ da 66a/8, 96b/13

‘arş *Ar., is.* “mahiyeti insanlarca kesin olarak bilinmeyen fakat yüksekliği dolayısıyla bütün kâinatı kaplayan Allah’ın kudret ve azametinin tecelli ettiği dokuzuncu kat gök”

‘a. 24a/6

‘a.+ a 23b/15

cevf-i ‘a.+ dadur 23b/16

taht-ı ‘a.+ dadur 24a/1

‘a.+ ı 23b/15

art *T., is.* “art, peş, arka”

a.+ ına düşdi 125b/11

a.+ınca gelürler 114a/6

a.+ınca varup 128b/5

a.+ınca 48a/2, 50b/17, 87a/10, 104b/4

a.+ından èrdiler 33b/14

a.+uñuzda ḳalmış 62b/4

artuḳ *T., zf.* “fazla, çok”

a. 54a/15

ḥadden a. 95b/5

Arż / arż *öz. is.* “1. astr. Dünya gezegeni, Yeryüzü 2. ülke, il, memleket, toprak”

A. 24a/10, 73a/3

‘imāret-i A. 22b/4

cümle-i A. 76a/7

eczā’-i A. 19a/1

hey’et-i A. 4b/13

kürre-i A. 41a/5, 68b/6-7, 68b/13,

71b/17, 75b/7

mecmū’-ı kürre-i A. 68b/16

meşire-i A. 24b/9

mıḳdār-ı ḳuṭr-ı A. 15b/13

Semāvāt ve A. 24a/2

A.- ı altmış altı 72b/10

a.- ı mezbür 27b/7-8

a.+ a 18b/17, 77b/7

A.+ a 69b/3

a‘māk-ı A.+ a 19a/2

vech-i A.+ a 19b/3-4

A.+ da 13a/7

hey’āt-ı a.+ da 23b/2

mesāfāt-ı A.+ da 15a/2

taht-ı a.+ da 19a/5

vech-i A.+ da 11a/3, 12b/5, 14b/13,

18a/10, 18b/9, 18b/13, 19a/4, 67b/7-8, 139b/9, 140a/12

vech-i A.+ dan 15b/10, 101b/2-3
cümle-i A.+ dan 76a/7
devābb-ı a.+ dan 89b/12
kürre-i A.+ dan 68b/5, 76a/11
taht-ı a.+ dan 9b/10-11
zāhır-ı a.+ ı şak' edüp 19a/7
A.+ ı şak' eyledi 19a/3
A.+ ı 32a/13
haşerāt-ı a.+ ı 41b/8
mülük-ı a.+ ı 11a/1
zāhır-ı a.+ ı 19a/6
a.+ ına 84b/17
A.+ uñ 15b/4
küre-i A.+ uñ 14b/9
kürre-i A.+ uñ 69a/5
semā'-i dünyā ile a.+ uñ 24a/3
vech-i a.+ uñ 15a/16
başıṭ-ı a. üzre 14b/7
kürre-i a. üzre 68b/14
başıṭ-i a. ve māda 15a/10

‘arz (1) Ar., is. “coğ.enlem”

‘a. 58b/7, 72a/12, 73a/1, 75a/10
‘a.- ı ‘umkı 15b/5
‘a.- ı Bahr’dan 78b/4
‘a.- ı beled 71b/13, 73a/7
‘a.- ı cenūbī 69b/14, 70a/4
‘a.- ı cenūbīsi 13b/16
‘a.- ı şimālīsi 14a/8
‘a.- ı tārīk 82a/8
‘a.+ dan 75b/7
‘a.+ ı 9b/16, 13b/17, 14a/3, 38a/5, 41a/10, 43a/11, 43a/15, 65b/3, 72b/6, 75a/6, 77a/12, 77b/12, 81b/12-13, 82a/8, 83a/16, 83b/3, 83b/17, 84b/4, 89b/4, 90a/10, 91a/12, 107a/1, 110b/13, 115b/13, 117b/4, 124a/5, 128b/9, 131a/14, 133a/15
tül u ‘a.+ ı 11a/14
tül ve ‘a.+ ı 141a/14
‘a.+ ında 12a/7, 72b/8
‘a.+ ın uñ 59b/7, 78a/5
ma‘rifet-i tül u ‘a. semtine 4b/14

‘arz (2) Ar., is. “1. sunma, sunuş 2. gösterme”

‘a.- ı dīdār eder 17a/5
‘a.- ı muhabbet etti 67b/5, 99a/9
‘a.- ı muhabbet etdiler 63b/5
‘a.- ı ref' eyledi 80b/17
tuḥaf ve hedāyāsını ‘a. edecek 34a/4
‘arzını ‘a. edüp 30b/5
iştīyāk ‘a. edüp 107b/5-6
‘a. edüp 58a/17
Rey'ye ‘a. etdiler 42a/7
hedāyāsını ‘a. eyledi 39b/12
muhabbetler ‘a. eyledi 114b/11
‘a.+ ını ‘arz edüp 30b/5

arżhal Ar. + Ar., b. is. “dilekçe, durum bildirme”

a. edüp 30a/9

arżü Far., is. “bir şeyi elde etmek için duyulan

şiddetli istek, heves”

a.+ sına düşdi 48b/10

aş- T., f. “1. yüksek bir yere iştirip sarkıtmak 2. idam etmek, ipe çekmek 3. bir şeyi kolaylıkla görülmesi için dik olarak takmak veya yapıştırmak sûretiyle bir yere sabitlemek”
bk. aş-

perdeler a.- alar 107a/5

a.- arlardı 45b/5

it gibi boğazından a.- dı 123a/4-5

a.- dılar 95b/12

a.- mış 102a/14

a.- mışlar 113b/14

āş- bk. aş-

ā.- up 62a/6

āşār Ar., ç. is. “1. eserler, yapılar, yapıtlar 2. belirtirler”

ā.- ı ġarībe 20a/17

ā.- ı şeyḥūḥeti 90a/3

ā.+ a 25a/4

ā.+ ını 21a/2

aḥbār ve ā.+ ın uñ 28a/13

ā. u aḥbārına 29a/9

‘ašā Ar., is. “hükümdarların, din adamlarının, kumandanların ellerinde tuttıkları otorite sembolü değnek”

‘a.- yı zerrīni 120b/5

‘asākīr Ar., ç. is. “askerler”

tenfīz-i cuyüş ve ‘a. kılınsa 71a/1

āsān Far., sf. “kolay”

ā. 81a/5

ā.+ dur 109a/1

a‘şār Ar., ç. is. “asırlar, yüzyıllar”

a. 20a/2

āsāyiş Far., is. “emniyet, güven, huzur, sükunet”

ā. eden 45b/17

eşdāf Ar., ç. is. “sadepler”

beyz-ı e.+ dan 63a/10

aşdur- T., f. “bir şeyi kolaylıkla görülmesi için dik olarak takmak veya yapıştırmak sûretiyle bir yere sabitlemek”

a.- dı 65a/13

‘asel Ar., is. “bal”

‘a. 65a/1, 65b/8, 90b/4, 95a/1, 100b/11, 119a/2, 128b/10

Nehr-i ‘A. 18b/5

şem‘-ı ‘a. 65b/8, 90b/4

‘a.+ den 52b/13

beyāz ‘a.+ ler 139a/7

aşfer Ar., is. & sf. “sarı renk”

a. 26a/13, 137b/14

aşğar Ar., sf. “daha küçük, en küçük”

maḥall-ı Naḥs-ı A. 16b/13

aşḥāb Ar., ç. is. “arkadaşlar, dostlar, halk, topluluk”

a.- ı dıraḥtāna 49a/6

a.- ı i‘tikāduñ 5b/2

a.- ı ḳal‘adan 37b/1

a.- ı kenīse 127a/5

a.- ı merākıba 6b/2
a.- ı re'y ve 'azm 85a/9-10
a.- ı şehir 93a/3, 93a/6, 108a/9,
118a/11
a.- ı şehre 122a/12
a.- ı teşānīfden 82b/10
a.- ı tevārīh 82b/12-13
a.+ ı 6b/8, 7b/14, 37b/9, 60a/10,
60a/14, 95a/15, 112b/8, 134b/7
berāl u a.+ ı 3b/14
ekşer-i a.+ ı 59b/3
a.+ ını 37b/5, 48a/6, 50a/16, 125b/12
a.+ ınıñ 60a/3
a.+ umı 37b/7
a.+ umuz 109a/2
aşıl Ar., is. "kök, kaynak, öz" bk. **aşl**
a. 35a/12
aşıl- T., f. "1. yüksek bir yere ilştirip sarkıtmak 2. bir şeyi kolaylıkla görülmesi için dik olarak takmak veya yapıştırmak sûretiyle bir yere sabitlemek"
a.- mış 114a/2, 119a/16
āsiyāb Far., is. "değirmen"
ā.- ı çerh 3b/3
'asīr Ar., sf. "zor, zahmetli"
'a.+ dür 131a/6
'asker Ar., is. "asker"
'a. 47b/7, 49a/14-15, 52a/1, 55b/3,
66a/7, 93b/10, 95a/17, 95b/7, 95b/13, 96a/9,
96b/4, 97b/5, 98a/17, 103b/2, 106a/2, 109b/5,
109b/10, 111a/2, 120a/15, 122b/12, 123a/6,
123a/12, 125b/2, 125b/5, 129b/9, 136a/11
cemī'-ı 'a. 52a/4
'a.- i cerrār-ı 'aduvşikār 123a/2
'a.- i nekbet eşerini çeküp 31a/1
'a. çekdiler 41b/12
'a. dökerler 80b/13
'a.+ e 111b/6
'a.+ i 49b/16, 60a/13, 96b/9, 108b/9,
122b/16, 123a/13, 136b/12
yarağ ve 'a.+ i 126a/17
'a.+ inden 47b/3
'a.+ ini 121a/13-14, 123a/3
'a.+ ınıñ 110b/3, 121b/6
'a. koyup 106b/1
'a. taleb eyledi 51b/11
'a.+ üñ 50a/6, 97a/15
aşl bk. **aşıl**
a. 17b/14
a.- ı türāb 14b/10
a. hılkatında 137b/17
a.+ ı 15a/15, 18b/15, 49a/5, 76b/17,
91a/10, 100a/1, 138a/7
a.+ dur 44b/11
a.+ ndan 108a/16
a.+ ını 61a/9
a.+ ınıñ 82a/7
aşlī Ar., sf. "birincil, asıl, esas, temel"
mağşūd-ı a. olan 76b/4-5
levn-i a.+ si 17b/9

mağall-ı a.+ sinden 8a/12
mağşūd-ı a.+ ye 5b/17
aşnām Ar., ç. is. "putlar"
a.- ı mezbüreye 126b/16
a.+ a 'ibādet etmekde 100a/4-5
a.+ a taparlar 91a/6-7
a.+ ı 120b/9
a.+ ina 88a/15, 112b/11
'aşr (1) Ar., is. "yüzyıl, devir, çağ"
hükemā'-i 'a. 28a/6
'a.- ı mesfūrda 139b/12
'aşr (2) Ar., is. "sıkıp suyunu çıkarma"
'a. edüp 140b/2-3
āsumāntaht Far. + Far., b. sf. "gökyüzü gibi tahti olan"
pādīşāh-ı keyvān-ı cenāb-ı ā. 6a/10
āş- T., f. "aşmak, geçmek"
şu başdan ā.- mışdur 122a/3
a'sāb Ar., ç. is. "taze otlar"
a.- ı nāfi'a 119a/4
āşağa T., zf. "aşağıya"
bellerinden ā. 45b/5
dizinden ā. 103a/6-7
'āşer Ar., is. "on sayısı"
burūc-ı işnā 'a.+ i 16b/3, 16b/8,
22a/1-2
āşinā Far., sf. "bildik, tanıdık"
ā. oldılar 50b/2
āşinaluğ Far. + T., is. "tanışıklık"
ā. edüp 110b/10
'āşire Ar., is. "onuncu"
avāyıl-i miye-i 'ā.+ de 27a/10-11
avāyıl-ı mi'e-i 'ā.+ den 70a/10-11
āşiyāne Far., is. "kuş yuvası"
ā.+ sin 139a/4
ā.+ sine 139a/2
āşüb Far., is. "kargaşa, karışıklık"
cenk ve ā.+ a bahāne isterler 110b/8
cenk ve ā.+ dan 121b/15
cenk ve ā. edinüp 104a/17
cenk ve ā. edüp 136b/1
ceng ü ā.+ ı 46a/11
cenk ve ā.+ ı 121b/11
cenk ve ā. ve firār edişdiler 125b/5
at- T., f. "atmak, fırlatmak" bk. **āt-**
a.- arlar 52a/14, 55a/16
oğ a.- arlar 45b/12, 91a/6, 100b/6
sapan a.- arlar 105b/8
uzak a.- arlar 95a/7
oğ a.- arlardı 57b/9
āt- bk. **at-**
zehrāmiz oklar ā.- arlar 134b/8
ata T., is. "baba, peder"
māderimūñ a.+ sı 122b/7
a.+ sınıñ 124a/13
āteş T. > Far., is. "ateş"
ā. 17a/17, 89a/6, 137b/6, 140b/11,
140b/15
tāb-ı ā. 126a/11
ā.- i ḥasret 57b/1

- ā.+ de 44b/12
 ā.+ e urdılar 94a/5, 96a/4, 102a/4-5
 ā.+ e vaz‘ etseler 125b/17
 ā.+ e yakdılar 50a/6
 ā. ëtdiler 55b/16
 gökden ā.+ ler yağup 87b/11
 ā. peydā ëdüp 103a/1
 ā. vaz‘ ederlerdi 115a/12-13
 ā. vërürler 126a/10-11
 ā. yaqarlar 141b/12
āteşhâne *Far., b. is.* “ateşhane, ateşgede”
 ā.+ de 98b/4
‘atīka *Ar., sf.* “eski”
 defātir-i ‘a.+ muzda 114b/3
 mekâbir-i ‘a.+ sında 90b/10
ātiye *Ar., is.* “gelecek”
 sene-i ā.+ ye 24a/15
ātum *T., is.* “atım, atma mesafesi”
 oğ ā.+ ı kadar olur 140b/9
‘aṭā *Ar., is.* “hediye, armağan, ihsan” *bk.*
‘aṭāyā
 vakt-ı ‘a.+ da 115a/6
 ‘a. eyledi 32b/8, 86b/15
 ‘a. kıl 142a/14
‘aṭāyā *bk. ‘aṭā*
 ‘a. ëdeyim 135b/11
aṭlas *Ar., is.* “yüzü parlak, sık dokunmuş bir
 ipekli kumaş türü, saten”
 a. 32b/17, 63b/3
 çarḥ-ı a. 5a/4
aṭval *Ar., ç. is.* “coğ. boylamlar”
 a. 13a/7, 88a/8
aṭyeb *Ar., sf.* “daha güzel, en güzel”
 a.- i meşmûm 8a/3
 a. olur 135a/11
avā’il *Ar., ç. is.* “evveller, başlar, başlangıçlar”
bk. avāyıl
 aḥbār-ı a. 20b/13
 a.- i Baḥr-ı Kūlzum’a 81a/4
 a.- i ḥālında 37b/12
 a.- i zamānda 21a/3
 selāṭīn-i a.- i zemen 27a/2
 zamān-ı a.+ de 128a/5, 140a/14
avāḥır *Ar., ç. is.* “sonlar, bitimler”
 a.- ı Bilād-ı Efrence 74b/14
‘avāl *Ar., ç. is.* “yüksekler”
 ‘a.- ı burūca 17a/9
a‘vām *Ar., ç. is.* “yıllar”
 a. 14b/12
‘avāmīl *Ar., ç. is.* “sebepler, amiller”
 eşnāf-ı ‘a.+ de 22a/2-3
a‘vān *Ar., ç. is.* “yardımcılar, arka çıkanlar”
 a.+ ı 124b/8
‘avāşıf *Ar., ç. is.* “sert rüzgârlar, fırtınalar”
 riyāḥ-ı ‘a. 23a/12
‘avāṭıf *Ar., ç. is.* “iyilikseverlikler,
 merhametler”
 süyül-i ‘a. 23a/12
avāyıl *bk. avā’il*
 a.- ı Devlet-i ‘Abbāsiyye’de 86a/8
 a.- ı ḥudūd-ı Şīn’de 7a/8-9
 a.- ı mi’e-i ‘āşireden 70a/10-11
 a.- ı Mürûc’da 84b/2
 a.- ı zamānuñ 88a/6
 a.- i miye-i ‘āşirede 27a/10-11
 a.+ ında 21b/13
āvāz *Far., is.* “yüksek ses”
 ā.+ ı 133b/8
āvāze *Far., is.* “güzel ses”
 ā.+ ler gösterür 133b/12-13
‘avd *Ar., is.* “geri gelme, dönme”
 şaded-i ‘a. 10b/1
‘avdet *Ar., is.* “geri gelme, dönme”
 ‘a. ëde 90a/5
 ‘a. eder 141a/8
āveng *Far., is.* “ipe dizme, mec. idam”
 ā. ëdüp 65a/12-13
‘avḳ *Ar., is.* “durdurma, alıkoyma,
 vazgeçirme”
 seyrden ‘a. eder 105a/7
‘avn *Ar., is.* “yardım”
 ‘a. taleb eyledi 30a/10, 109a/13
‘avrat *Ar., is.* “1. kadın 2. eşlerden kadın
 olan”
 ‘a. 47a/15, 54a/14
 er ve ‘a. 105b/11
 ‘a.+ ı 116b/10
ay *T., is.* “genel olarak Ay’ın Dünya etrafında
 bir kez dolanımına eşit, yılın on ikide biri olan
 zaman dilimi” *bk. āy*
 a. 10a/17, 13a/8-9, 37a/7, 59b/12,
 63b/10, 102a/7
 a.+ da 56a/14
āy *bk. ay*
 ā. 11a/8, 13a/7, 16b/9, 16b/14, 24a/17,
 51a/5, 73a/6
 ā.+ da 38a/10
 üç ā. ve nişf 73a/7
āya *T., is.* “avuç içi”
 ā. kadar 91b/1
ayaḳ *T., is.* “ayak” *bk. āyaḳ*
 yad a. girmemiş 129b/6
 a.+ ı altına 114a/4
 a.+ ı 43b/17, 64a/2
 a.+ ın ṭurdılar 62a/16
 a.+ ına 114a/3
 a.+ ında 44a/1
 a.+ ları 132a/14
 a. olur 44a/5
āyaḳ *bk. ayaḳ*
 ā.+ ı 131b/16
‘ayān *Ar., is.* “gözle görülür bir şekilde açık
 ve belli olan”
 keşf ü ‘a. 28a/3
 ‘a. eyledi 35a/3
 ‘a. eyledüm 28a/12
 ‘a. eylemişdür 22a/4
 şerḥ ve ‘a. oluna 76b/3
‘ayār *Ar., is.* “altın ve gümüş için saflık oranı,
 derece”

zer-i hâliş-ı 'a. 38b/8
ayāricāt Ar., ç. is. "müshilat, tıpta müshil etkisinden ötürü kullanılan ilaç ve bitkiler"
 eşnâf-ı a.+ a 78b/15
āyāt Ar., ç. is. "ayetler, deliller, işaretler"
 ā.- ı hikmetini 5a/15-16
āyine bk. **āyine**, **āyna**
 ā.- i kalbı 71a/4
 ā.- i 'aqlını 78b/10
āyine Far., is. "gözü, ayna" bk. **āyine**, **āyna**
 ā. kipi 128b/13
'ayn Ar., is. "1. göz 2. göze, pınar 3. yansıma, taklit"
 'a.- ı cārī 96a/14, 118a/10, 127b/17
 'a.- ı i 'tibār 4a/15, 25a/4
 'a.- ı mā 128a/4
 'a.- ı mezbūr 118a/11
 'a.- ı mezbūrı 118a/13
 'a.- ı şikā 120b/10
 'a.+ ını etmege 132a/9
āyna bk. **āyine**, **āyine**
 ā. 63b/4
'aynı'l-bakar Ar., b. is. "öküz gözü"
 'a. 50b/14
a'yun Ar., ç. is. "pınarlar, gözeler, kaynaklar"
 a.- ı cibāldan 18b/8
az T., sf. & zf. "az" bk. **āz**
 a. 36a/6, 71a/5, 79a/10, 132a/4
 a.+ dur 45a/11, 88b/3, 102b/8, 131b/5
 a. kaldı 40b/4, 50b/4
 a. kalmışdur 27b/3
āz bk. **az**
 ā.+ dur 101b/8, 101b/12
'azāb Ar., is. "büyük sıkıntı, eziyet"
 nüzül-ı 'a. 66a/12
 'a. ve na'īmden 63a/5
āzād Far., is. "özgür, bağımsız, hür"
 ā.+ dur 98b/14
 ā. edeyin 135b/13
a'zam Ar., sf. "daha büyük, çok büyük"
 a. 11a/1, 11a/17, 36b/3, 119a/11
 kuṭb-ı a. 142a/6
 meyl-i a.+ a 69b/5-6
 muḥīṭ-ı a.+ a 76b/177
 sevād-ı a.+ a 103b/7
 meyl-i a.+ dan 69b/14-15
 a.+ dur 94b/14
 a.+ ı 9a/4
 Neyyir-i A. mişāl 17a/7
'azamet Ar., is. "büyüklük"
 şevket ve 'a. 126a/16
 'a.+ ini 120a/1
'azāyim Ar., ç. is. "kararlılıklar, azimler"
 biḥār-ı 'a.- ı sultāniyyeden 81a/14
'azb Ar., sf. "tatlı, içimi hoş (su)" bk. **'azbe**
 nısf-ı 'a. 117b/13-14, 117b/17
'azbe bk. **'azb**
 miyāh-ı 'a.+ yi 19b/1
azdād Ar., ç. is. "zıtlar, karşıtlar"
 a.- ı anāşırı 3a/5

azdur T., f. "harap ve perişan etmek"
 a.- urlardı 41b/4
āzer Far., is. "ateş"
 kūrre-i ā.+ e 14b/2
'azīm Ar., sf. "büyük" bk. **'azīme**
 'a. 34a/12, 40a/4, 40b/11, 41a/11, 42b/15, 46b/11, 46b/16, 47b/6, 49a/14, 50a/7, 50b/4, 54a/1, 63a/4, 65b/17, 67a/4, 67b/6, 67b/8, 80b/9, 87b/9, 88a/7, 90b/4, 93a/1, 94b/12, 95b/1, 96a/12, 97a/9, 97a/11, 97b/6, 97b/12, 98a/14, 99a/13, 99b/17, 101a/17, 101b/6, 108a/12, 109a/17, 110a/2, 111b/14, 113a/8, 113a/17, 113b/9, 113b/11, 114a/10, 115b/11, 115b/17, 116a/6, 118a/1, 118a/7, 136b/4
 baḥr-ı 'a. 85a/13
 beled-i 'a. 118a/4
 cısr-i 'a. 113b/14-15
 furn-ı 'a. 126a/7
 nehr-i 'a. 38b/4, 41a/9, 46a/6, 55a/11, 111b/3, 112b/2, 121a/5
 Furkān-ı 'A.+ 'de 26b/13
 baḥr-ı 'a.+ dūr 18b/15
 nehr-i 'a.+ dūr 17b/3, 17b/6
 lezzet-i 'a.+ e bulurlar 8a/16
 cebel-i 'a.+ e çıkdılar 39a/16
 baḥr-ı 'a.+ e 39b/3, 135a/7
 berr-i 'a.+ e 27a/16
 biḥār-ı 'a.+ e 11b/6
 buḥayre-i 'a.+ e 13b/14, 117b/9
 cebel-i 'a.+ e 39a/15
 ḥazā'in-i 'a.+ e 8b/17
 cezīre-i 'a.+ e 37a/1, 39a/7, 39a/9
 cısr-i 'a.+ e 93a/2
 dāyire-i 'a.+ e 68b/1
 emvāl-ı 'a.+ e 8b/7, 136a/1
 eşcār-ı 'a.+ e 8a/4-5
 māl-ı 'a.+ e 118a/13
 nehr-i 'a.+ e 50a/15, 123b/12
 seffine-i 'a.+ e 103b/4
 zevbe 'a.- ı 'a.+ e 59a/17
 tuḡyān-ı 'a. edüp 140a/15-16
 cirāḥāt-ı 'a. olsa 45a/7
 cebel-i 'a.+ üñ 125b/15
 kūh-ı 'a.+ üñ 113a/4
 nehr-i 'a.+ üñ 101b/17, 140b/6
'azīme bk. **'azīm**
 vasaṭ-ı biḥār-ı 'a.+ de 27b/10
 'a.+ dūr 64b/3
 buḥayre-i 'a.+ dūr 18b/8
 buḥayre-i 'a.+ nūñ 94b/13
 şaḥra-ı 'a.+ nūñ 101b/15
 tekālif-i 'a.+ si 109a/9
 cezīre-i 'a.+ ye 61a/15-16
 eşcār-ı 'a.+ yi 138b/7-8
'azīmet Ar., is. "niyet, karar verme"
 'a. 70b/15, 81a/6
 tecdīd-i kaşd ve 'a. edüp 80a/9
 kaşd ve 'a. etdi 106b/13
 livā'-i kaşd ve 'a.+ i çeke 31a/13

‘a.+ i 30a/7
‘aẓīmū’l-emvāc Ar., b. sf. “büyük dalgalı”
‘a. 10a/1
‘aẓīmū’l-ḥaṭar Ar., b. sf. “çok tehlikeli, büyük tehlike barındıran”
‘a.+ dur 10a/2
‘āzim Ar., sf. “kesin kararlı”
‘ā. oldı 65a/11
‘ā. oldılar 120a/3-4
‘azl Ar., is. “görevine son verme”
‘a. eyledi 42a/8
‘azm Ar., is. “1. bir işi yapmaya kesin karar verme, bir şeyi yapmak hususunda büyük bir kararlılıkla gayret gösterme 2. yola çıkma, kesin karar vererek bir yere yönelme”
‘a. 85a/9
aṣḥāb-ı re’y ve ‘a. 85a/10
‘a. edüp 98a/9
kaşd ve ‘a. edüp 34a/5
‘a. etdi 121a/11
‘a. etdiler 67a/15
‘a. etmek üzere oldılar 94a/11-12
‘a. eyledi 20a/12, 99a/4
‘a. ve sefer eyledi 78b/16-17
‘azm (1) Ar., is. “büyüklik”
‘a.+ ina 113a/6
‘azm (2) Ar., is. “kemik”
‘a.- ı semekdür 116a/17
‘a.+ ından 59b/16
azrak Ar., is. & sf. “gök renk, mavi”
a. 12a/9
bāb Ar., is. “1. kapı 2. (kitap) bölüm”
b. 131a/8
b.- ı evvelden 17a/10
b.- ı şālīş 29a/1
b.- ı şālīşde 11b/11-12, 27a/14, 69b/10
b.- ı şānī 25a/7
b.+ da 11b/13, 28a/15, 76b/8
dāḥıl-ı b.+ da 113b/14
tertib-i faşl u b.+ dan 76b/4
b.+ ı 101b/2, 101b/4, 110b/14,
113b/8, 118a/9, 119a/10
b.+ ina 113b/11
üç b. üzere 6a/2
bād Far., is. “rüzgâr”
tünd-ı b.- ı kahr 31a/16
b.+ a vermek 31a/15
bādbān Far., is. “yelken”
b.- ı ‘ömrini 43a/3
b. açup 33a/8
ba‘de’ş-şihha Ar. + Ar., b. zf. “sağlıktan sonra”
b. 86b/13
ba‘de’t-terceme Ar. + Ar., b. zf. “tercüme sonrası”
b. ve’t-tefsīr 5b/10
ba‘de’t-ṭa‘ām Ar. + Ar., b. zf. “yemekten sonra”
b. 115a/17
ba‘dehu Ar., zf. “ondan sonra, sonra”

b. 8a/14, 12a/1, 12b/16, 13b/4,
13b/14, 14a/1, 14a/4, 14b/3, 18a/3, 18a/11,
19b/3, 21b/9, 30a/13, 48b/2, 49a/12, 56b/13,
61b/7, 64b/6, 64b/10, 66a/7, 68b/9, 70a/16,
73a/15, 73b/4, 73b/8, 73b/10-11, 73b/13,
73b/16, 74a/1, 74a/5, 74a/7, 74a/15, 74b/1,
74b/3, 74b/7-8, 78a/8, 82a/3-4, 82a/12, 82a/14,
94a/8, 100b/3, 109a/3, 115b/1, 120a/13,
126a/7, 126a/10, 134b/2, 134b/12, 140a/6
ba‘deẓālik Ar. + Ar., b. zf. “ondan sonra, şundan sonra”
b. 5b/16, 13a/4, 14b/11, 16b/12,
17a/2, 17a/5, 19a/2, 26a/6, 27b/5, 28a/12,
29a/11, 32b/5, 34a/14, 36a/15, 42a/5, 42a/11,
61a/13, 63a/7, 71a/7, 71b/17, 73a/14, 77a/7,
80a/3, 80a/8, 80b/2, 86a/10, 88a/3, 92a/16,
94a/5, 96b/9, 104a/16, 105b/14, 107b/7,
111b/17, 114b/1, 123b/14, 125a/3, 135a/15,
135b/7, 136a/11
ba‘deẓamān Ar. + Ar. + T., b. zf. “bir süre sonra”
b. 102b/15
ba‘d-ez-ān Ar. + Far., b. zf. “bundan sonra”
b. 4b/12, 16b/7, 16b/10, 16b/15, 17a/8
bādī Ar., sf. “1. ilk 2. açık, aşikâr”
b. 118b/8
b.+ dūr 17b/9
bāğ Far., is. “bahçe, yeşillik, ağaçlık ve çiçeklik yer, bostan”
b.+ lar 129a/15
b.+ ları 99b/17, 116b/7
b.+ larını 112b/2
b.+ larınıñ 127b/3
bāğçe Far., is. “bahçe”
b.+ ler 66b/8, 108a/6
b.+ lerde 123b/6
b.+ leri 115b/8
bağışla- T., f. “bağışlamak”
b.- dı 56b/8
bahā (1) Far., is. “kıymet, değer, fiyat”
b.+ ya 96a/7
bahā (2) Ar., is. “parıltı, güzellik, zarıflık”
b.+ da 56b/11
hüsn ve b.+ sı 40b/17
bahādır T., is. “bahadır, alp, yiğit”
b.+ lar 111b/7
bahāne Far., is. “sözde sebep”
b. 136a/3
sehel b. 54a/16
cenk ve āṣūba b. isterler 110b/8
bahār Far., is. “çeşni olarak kullanılan keskin kokulu bitki, baharat”
b. kısmından 35a/13
bāhıra Ar., sf. “parlak, diğerlerine üstün gelen”
saltanat-ı b. 10a/5
baḥır bk. **baḥr**
b. 48b/9
baḥr Ar., is. “1. deniz 2. göl 3. nehir” bk. **baḥır**

b. 12a/6, 12a/10, 20b/6-7, 21a/14, 22b/16, 24a/8, 70a/9, 76b/7, 77a/9, 79a/12, 87a/15, 99b/7
 emvâc-ı b. 20b/3
 haşerât-ı b. 89b/8
 mâ'-i b. 8b/15, 19b/8, 21a/17, 21b/6, 24b/10, 24b/13, 69a/6, 69b/11-12, 70a/2, 71b/1, 76a/15
 mınṭaka-ı mecmû'-ı berr ü b. 15b/12
 miyâh-ı b. 76a/8
 şademât-ı b. 29b/17
 sefâyın-ı b. 20b/3
 şedâ'id-i b. 10b/3
 şedâyıd-ı b. 29a/16
 b.- ı 'azîm 85a/13
 b.- ı 'azîmdür 18b/15
 b.- ı 'azîme 39b/3, 135a/7
 b.- ı 'ışyânda 43a/3
 b.- ı bîgerânun 27a/13
 şedâyıd-ı b.- ı hevlânâk 29b/15
 b.- ı hevlânâkun 27a/11
 b.- ı merķûmun 25b/17, 26b/5
 b.- ı mesfûra 11a/10-11, 17b/7
 b.- ı mesfûrda 7b/6, 11a/16
 sevâhil-i b.- ı mesfûrdan 10b/15
 b.- ı mezbûr 9a/8, 9b/2, 9b/7, 9b/17, 25b/5, 26a/1, 77b/6, 135a/16, 138a/12, 139b/12
 b.- ı mezbûra 9a/11, 9b/11, 26b/3, 83b/16
 b.- ı mezbûrda 7a/6, 10a/9, 12a/7, 25b/16, 26a/9, 78a/12-13, 78b/11, 82a/5, 82a/16, 85a/17, 134b/1
 b.- ı mezbûrdan 77b/3, 83b/5
 b.- ı mezbûrede 6b/1, 99b/10
 b.- ı mezbûrun 6b/16, 9a/7, 9b/10, 9b/15, 10a/6, 10a/10, 11a/12-13, 12a/4, 21b/3, 25b/4, 25b/8, 25b/14, 26a/4, 50b/3, 77b/15, 78a/14, 81b/13, 81b/17, 82a/2, 82a/7, 82a/9, 87a/16
 b.- ı mezkûrun 6b/9, 7a/17, 83b/3-4, 85a/3
 b.- ı müstakîl 84a/7-8
 b.- ı müzlimdür 26a/17
 b.- ı vâhîd 84a/6
 b.- ı vâhıddur 9b/5
 'arz-ı b.+ 'dan 78b/4
 b.+ a 7a/4, 9a/4, 9a/17, 9b/9, 61a/13, 91a/12, 109a/16
 berr ü b.+ a 20b/16
 müsâfirân-ı berr ve b.+ a 27b/16-17
 sâhil-i b.+ a 70a/5, 109a/15
 mâ'-i b. almışdur 21a/13
 b.+ da 5a/12, 11a/8, 26a/12, 57a/14, 78a/12
 eknâf-ı berr ü b.+ da 29a/8
 eşnâ'-i b.+ da 17b/8
 sâhil-i b.+ da 44a/5, 48b/11-12, 104b/15
 vech-i b.+ da 12a/15

mâ'-i b.+ dan biri 21a/4
 vech-i b.+ dan 135a/14
 b.+ dan münfecir olur 83b/14
 b.+ dan 24a/8, 131a/6
 berr ve b.+ dan 104b/13
 levn-i b.+ dan 17b/9
 sâhil-i b.+ dan 38b/9, 55a/12, 67b/2, 138a/10
 b.+ ı 77b/5
 mâ'-i b.+ ı 80a/7
 b.+ ında 43b/15, 56a/15
 b. olup 82b/5
 b.+ uñ 7a/1, 11a/6, 12a/6, 21a/8, 27b/3, 70a/8, 78b/1, 79b/10, 80b/4, 81b/14, 90a/2
 mâ'-i b.+ uñ 79a/14
 şedâyıd-ı b.+ uñ 68a/16
 sâhil-i b. üzre 40a/3
baḥreyn Ar., ç. is. "iki deniz, iki nehir"
 lülû-yi b. 81b/7-8
 b.+ i 79b/11
 b.+ uñ 13a/10, 81a/15
baḥrıyye Ar., is. "denizle ilgili"
 ḥayvânât-ı b. 117b/12
baḥrî Ar., is. "denizci"
 b.+ lerdür 54b/13
ba'id Ar., is. & sf. & zf. "uzak" bk. **ba'ide**
 b. 38b/10, 43a/14, 55a/12, 57a/6, 67b/3, 94b/5, 99b/9, 123a/2
 'ahd-i b. 4a/5
 b. degildür 31b/2
 mesâfe-i b.+ den 62a/3
 b.+ dür 13b/10, 60a/12, 87a/8, 95a/9, 97a/5, 98b/17, 101a/5, 103b/12, 109b/12, 129b/14, 136b/17
 b. oldılar 33a/13
 b. olduğu sebebdan 72b/13-14
 b. olıcak 129b/16
 b. olup 124a/8
 b. olur 6b/3
ba'ide bk. **ba'id**
 sefer-i b. 11a/16
 mevâzi'-ı b.+ ye 128b/4
bâ'ış Ar., sf. "sebeup olan"
 b. 22b/11, 69a/7
 b.- i mezkûr 72a/13
 b.- i şevk 142a/5
bâkî Ar., sf. & zm. "geri kalan, arta kalan, sonsuz" bk. **bâkiye, bakiye, baqiyye**
 b. 121b/5, 123a/13
 b.+ dur 26a/13
 b. kalan 33b/10, 34b/12, 60a/16
 b. kalur 141b/7
 b. olur 8a/13
 b.+ sı 69a/1, 87b/14, 117a/8, 128b/3
 b.+ sın 32b/12, 35b/4, 115a/15, 126a/5
bâkiye bk. **bâkî, bakiye, baqiyye**
 fırka-ı b. 14a/14
 erbâ'-ı b.+ nün 69a/6

bakiye bk. **bākī, bākīye, baqiyye**

b.- yi aḥbār-ı Meşiko 87b/7

baqiyye bk. **bākī, bākīye, baqiyye**

b.- i aḥbār-ı Perv 126b/1

b.- i ḥaber-i Kavtimlan 100a/5

b.- i kavmı 93b/2

baqiyyeti's-suyūf Ar., is. "kılıç artığı, savaşın ardından yenilen tarafta sağ kalanlar"

b. olan 66a/16

bāl Far., is. "kanat"

perr ü b.+ ları 7a/14

b. ve peri 138b/4

bal bk. **bal mūmı**

b. mūmı gibi şararmış 38b/17

b. mūmı 99a/13

b. mūmıdur 133b/5

b. mūmları yakup 62a/14

bālā Far., is. "1. üst, yukarı 2. uzun boy"

b.- yı biḥārda 19b/1

b. bülend 49a/3

b. ve 'arīz olur 123b/4

bālānişin Far., b. sf. "yüksekte oturan, üst makam"

b.- i ḥilāfet-i kübrā 6a/12

balçık T., is. "yapışkan ve koyu kıvamlı çamur"

b. 128a/1

bal mūmı T. + Far., b. is. "bal mumu"

b. mūmı gibi şararmış 38b/17

b. mūmı 99a/13

b. mūmıdur 133b/5

b. mūmları yakup 62a/14

baluqçı T., is. "balıkçı"

b.+ lardur 65b/7

baña T., zm. "birinci tekil kişi zamirinin yönelme durumu ekiyle çekime girmiş biçimi"

b. 122b/7, 122b/9, 135b/8

bānī Ar., sf. "bina ettiren, yaptıran"

ism-i b. 26b/14

bānū Far., is. "kraliçe, prenses"

b.- yı zamānuñ 17a/3

bār Far., is. "yük"

b.- ı mesfūr 61a/8

b.+ ı 8a/5, 109b/14

b.+ ına 135b/12

b. ve bungāh 135b/1

bārān Far., is. "yağmur"

b. 52a/17, 110a/12, 128b/16

barca bk. **barça**

b.+ ya 47b/6

barça İt., is. "kürek ve yelkenle işletilen yük gemisi" bk. **barca**

b.+ sina 47b/13

b.+ yı 47b/14

bārigāh Far., is. "izinle girilebilecek yer, huzur"

b.- ı ilāhī 4b/7

barış- T., f. "barışmak"

b.- dılar 66b/3

bārī Far., e. "hiç olmazsa"

degilse b. 5a/8

Bārī öz. is. "Yaratan:Allah"

Ḥazret-i B. 23b/14

Ḥazret-i B. 'Azzet Ālāuhu 86a/1

bārid Ar., sf. "soğuk"

b. 53a/1

b. olup 119b/17

bārız Ar., zf. "belli, belirgin"

b. olan 19b/16

b. ve zāhır oldı 14b/9-10

b. ve zāhır 18b/13

bārkeşlük Far. + T., is. "yük taşıyıcılık, hamallık"

b.- e 137a/10

barmağ T., is. "1. elde bulunan beş uzantının her biri, parmak 2. yaklaşık 3.16 cm olan bir uzunluk birimi"

b. 119b/5

baş b. 138b/14

üç b. 128b/9

b.+ dur 15b/17

beş b.+ ı 57a/17

b. kadar 139a/17

baş b. kadar 138b/15

dört b. kadar 128b/9

bārū Far., is. "kale duvarı, sur"

burc-ı b.+ sı 108a/13

bārūt Yun. > Far., is. "barut"

b. ederler 96a/15-16

baş- T., f. "1. ayakların tabanı ile vücudunun ağırlığını verecek şekilde yere veya bir şey üzerine çıkmak, durmak 2. baskın yapmak, bastırmak, ansızın hücum etmek, baskına uğratmak 3. suya gömmek, gark etmek"

b.- dı 123a/4

cisr-i mezbūr b.- dı 21b/2

ka-dem b.- dı 3b/11

b.- dılar 49b/1, 51a/11

şehri b.- dılar 51a/10

b.- up 112a/5, 121b/7

ḥānesini b.- up 124a/15

başar Ar., is. "görüş, görme" bk. **bāşire**

nūr-ı b.+ ı 133b/16

başdur- T., f. "bastırmak, ansızın hücumla uğratmak"

b.- dı 65a/12

bāşire bk. **başar**

kuvvat-i b.+ leri 131b/8

kuvvat-i b.+ si 133b/16

başıf Ar., is. "yüz, yüzey, satıl"

b.- ı arz üzre 14b/7

b.- ı ḡabrā 23b/3

b.- ı ḡāk 4b/13

b.- i arz ve māda 15a/10

b.- i ḡabrāda 21a/11

başt Ar., is. "uzun uzadıya anlatma"

b.- ı merām eylemişler 29a/5

b.- ı merāmda 76b/11

baş T., is. "baş"

şu b.+ dan āşmışdur 122a/3

- b.+ ı 43b/16, 133b/3, 133b/5, 133b/7
 öküz b.+ ı 43b/16
 b.+ ına üşdi 30a/4
 b.+ ına üşürdi 120b/12
 b.+ ına 60b/9
 b.+ ını eline aldı 58b/12
 b.+ ını yere şalmışdur 116a/16
 b.+ ının 133b/6
 b.+ lar 54b/8
 b.+ ları üzre 54b/2
 b.+ ları 132a/14
 b.+ larına belâ getürdiler 93a/9-10
 b.+ larına 45b/6, 90a/15
 b.+ larında 137b/15
 b.+ umuzdan havf ederüz 107b/12-13
- baş barmak** *T., b. is. “baş parmak”*
 b. kadar 138b/14-15
- başla-** *T., f. “başlamak”*
 b.- dılar 49a/10
 b.- ya 135a/17
- başlan-** *T., f. “başlanmak”*
 medde b.- up 138a/11
- başmak** *T., is. “altı düz kösele, üstü giyenin sosyal konumuna göre sarı, kırmızı veya siyah sahtiyandan yapılmış, burnu küt, üstü açık ayakkabı”*
 b. geymiş 114a/3
- batur-** *T., f. “batmasına yol açmak”*
 b.- dılar 93a/10
- bâtl** *Ar., is. “hükümsüz, geçersiz”*
 b. oldılar 88a/16
- bâtin** *Ar., is. “iç yüz, görünmeyen kısım”*
 b.+ ı 53a/9
 zâhir ve b.+ ı 119b/10
 b.+ ında 78a/14
- bañha** *Ar., is. “sazlık dere, bataklık”*
 b.- ı cāmî‘aya 13b/3
 b.- ı mezbûreden 13b/4
 b.+ ya nâzil olur 139b/9
 b.+ ya 13b/2
- ba‘z** *Ar., sf. “biraz, bir kısım, bazı”*
 b. postları 57b/15
 b.- ı ‘ulemâ 69a/7
 b.- ı ‘ulemâ’-i hikmetâyîn 31b/15
 b.- ı ahālî 15a/16
 b.- ı âḥar 23b/5
 b.- ı âḥarda 83a/17
 b.- ı âḥaruñ 15a/13
 b.- ı aḳṭarı 76a/14
 b.- ı aḳvāl üzre 12b/6
 b.- ı bilād 15a/12
 b.- ı Bilād-ı Habeşe 77b/13
 b.- ı Bilād-ı Ḥorāsân’a 74b/6
 b.- ı buḳûl 38a/7
 b.- ı büldân 72b/1
 b.- ı cehâtı 14b/9
 b.- ı cezâ’irinde 7a/17
 b.- ı cezâyırında 90a/2
 b.- ı cibāl 12b/8
 b.- ı cihâtdan 9b/2
- b.- ı eczâsı 84a/2, 84a/13, 84a/170
 b.- ı emâkin 23a/6
 b.- ı emâkinden 36a/13
 b.- ı emrâza 61a/5, 64a/8
 b.- ı enhâr 9b/2, 139b/6
 b.- ı esbâb 48b/14
 b.- ı eşcârdan 119a/2
 b.- ı etrâfi yıkdılar 121b/10
 b.- ı etrâfına 77b/10
 b.- ı etrâfını 46a/2
 b.- ı ezmânda 54b/16-17
 b.- ı felâsifeden 58a/12
 b.- ı ferâyıd-ı letâyıf 5b/15
 b.- ı hedâyâ ve tuhaf 33b/17
 b.- ı hedâyâ 33b/16, 66b/1, 113a/1
 b.- ı ḥayvânâtı 137b/10
 b.- ı ḳavâ‘id-ı hey’et 5b/12
 b.- ı ḳavm 18b/16-17, 19a/1, 71b/12-
- b.- ı kibâr 71b/1
 b.- ı kütüb-i muḥdeşe 5b/9
 b.- ı kütübde 8a/17
 b.- ı ma‘âdin 134b/10
 b.- ı maḥalda 139a/8
 b.- ı maḥbûslar 92b/17
 b.- ı maḳâm-ı mesfûra 90b/16
 b.- ı medâḥıl 20a/4
 b.- ı memâlikinde 130a/3
 b.- ı merâkib 7b/17
 b.- ı mevâzı‘da 83a/17, 95a/4
 b.- ı mevâzı‘dan 19a/3
 b.- ı mevâzı‘nı 87b/3
 b.- ı miyâhı 43a/15-16
 b.- ı müfessirîn 79b/6
 b.- ı mülûk 79a/16
 b.- ı mülûk-ı Rûm 85a/8
 b.- ı nâs 8a/15, 9a/17, 9b/3, 18b/14,
 22a/15, 25b/3, 81b/15, 83b/13, 84a/5, 140a/11
 b.- ı nevâḥî-i cenûb 23a/17
 b.- ı nevâḥîde 141b/8, 141b/11
 b.- ı nevâḥîye 95b/8
 b.- ı rivâyât üzre 11b/8
 b.- ı şikâtdan 13b/9, 134b/17
 b.- ı şuver 25b/13
 b.- ı şuhûḳ 23a/13
 b.- ı ṭavâ’if-i Zenc 77a/14
 b.- ı ṭavâyıf 126b/8
 b.- ı ṭâyıfa 126b/12
 b.- ı ṭuyûr 141a/17
 b.- ı umerânuñ 42a/11
 b.- ı üstâdân 118b/9
 b.- ı Vilâyât-ı Hind 7a/4-5
 b.- ı zâmâ‘im 76b/12
- ba‘zı** *Ar. + T., sf. & zf. “1. bazı, kimi, bazısı, kimisi 2. bazen, kimi zaman”*
 b.+ ı ‘üryân gezerlerdi 67b/4
 b.+ ı ‘üryân ve b.+ ı mülebbes gezerdi
 62b/10
 b.+ ı 19a/11, 19a/15-16, 23a/15,
 23b/3, 26b/6, 33b/13, 35a/4-5, 35a/6, 38a/6,

38a/10, 38a/12, 39a/13, 39b/6-7, 41a/15, 43a/16, 45b/8, 62b/10, 63a/9, 66b/11, 90b/1, 93a/11, 94a/15, 116b/1-2, 118a/3, 118b/13, 132a/6-7, 137b/14
 b.+ ina 19a/11
 b.+ ında 116b/8-9
 b.+ ımı 12a/13, 45b/2, 102b/15, 106a/12, 134a/4
 b.+ ının 53a/9-10, 135a/12
bāzār *Far., is.* “pazar, alışveriş yeri”
 b.+ ı 90b/5
 b. тұруп 118b/17
bāzū *Far., is.* “pazu, dirsek ile omuz arasındaki şişkin, kaslı kısım, *mec.* güç”
 zor-ı b.+ sına mağrūr olup 124b/3
 zor-ı b.+ sına 123a/10
beççe *Far., is.* “yavru” *bk. beçe, pecce*
 b.+ lerini 44a/4
beçe *bk. beçe, pecce*
 b.+ lerini 133a/11
bed *Far., sf.* “kötü”
 b. 137a/13
 b.+ dūr 40a/15, 104a/6, 129a/17
 b. şekl 132a/16
bedā’ *Ar., is.* “başlangıç, baş”
 b.- i kelām 76b/14
bedahet *Ar., is.* “açıklık, şüpheden uzak oluş”
 b. tabakasına 77a/3-4
bedāyi’ *Ar., is.* “geçmişte görülmemiş, yeni icat edilmiş güzel şeyler”
 b.- ı nuķūş 32a/2
 b.- ı şānāyi’ 32a/10, 67b/17
 envā’-ı b.- ı şānāyi’ 32a/4
 ezhār-ı b.- ı şānāyi’-ı mūdī’-ı mūte’āl
 6a/4-5
bedeāyīn *Far. + Far., b. sf.* “kötü töreli, kötü huylu, kötü yollu”
 la’īn-i b.+ ūñ 101a/15-16
bedel *Ar., is.* “karşılık, değer”
 b. 10b/8
beden *Ar., is.* “vücut, beden”
 b.- i insāna 52b/17
 b.+ e 18b/17
 b.+ i kadar olup 127b/10
 b.+ i 45b/17, 67a/2, 133a/15, 140b/4
 b.+ ini 133a/16
 b.+ lerine 54a/10
 b.+ lerini 54b/4, 102b/10
 b.+ ümde 108b/7
bedfercām *Far. + Far., b. sf.* “sonu kötü”
 maḥkūm-ı Portakal-ı b. 29a/14
 kavm-ı b.+ dur 36a/11
bedfi’āl *Far. + Ar., b. sf.* “kötü işli, fenalık yapan”
 Portokal-ı b.+ uñ 70a/11
bedī’a *Ar., is.* “estetik değeri yüksek sanat eseri”
 ḥikmet-i b. 19b/5
bedīd *Far., is.* “görünür, apaçık”
 zāhır u b. oldı 5a/6-7

b. olup 76b/5-6
bedkār *Far., b. sf.* “kötülük edici”
 b. 36b/7
bedkārlik *Far. + T., is.* “kötülük edicilik”
 b. kılmadı 37b/7
bednihād *Far. + Far., b. sf.* “kötü huylu, kötü tabiatlı”
 b. 35a/15
 küffār-ı b.+ ı 81b/5
bedr *Ar., is.* “dolunay”
 b.- i münīr 3b/8-9
 şu’ā’-ı b.- i münīr-i şerī’at-ı Seyyidi’l-Enām 85b/12
beg *T., is.* “bey, bir topluluğun önde geleni”
 b. 110b/1
 b.+ leri 54a/6, 54a/14, 55a/6
 b.+ lerinden 51a/17
 b.+ lerini 51a/11, 54b/1
begzāde *T. + Far., b. is.* “1. bey oğlu 2. bey kızı, iyi soylu”
 b. 116b/11
 b.+ ler 115a/10
behāyim *Ar., ç. is.* “dört ayaklı hayvanlar, canavarlar”
 b. mişāl 130b/15
behcet *Ar., is.* “güzellik, sevinç, güler yüzlülük”
 ḥüsñ ü b. 31b/13
 kemāl-ı b. 86a/7
 kemāl-ı ḥüsñ ü b.+ de 32a/5
behrām *Far., sf.* “dirayetli”
 re’īs-i b. 71a/2
behre *Ar., is.* “nasip, hisse”
 ‘ilm-i kitābdan b.+ leri yokdur 127a/1
 b.+ leri 98b/16
bek *T., sf.* “pek, zorlu, güçlü”
 b.+ dūr 44b/5, 45a/13, 54b/10
bekle- *T., f.* “beklemek”
 b.- rler 55a/10
bel’ *Ar., is.* “yeme”
 b. eder 7a/16, 12a/13, 67a/5
 b. ederler 102b/17
bel *T., is.* “bel” *bk. bēl*
 b.+ leri büküldi 40b/1
 b.+ lerinden 45b/5
 b.+ lerine dek 45a/14, 91a/5
bēl *bk. bel*
 b.+ lerinden dizlerine dek 54a/7-8
belā *Ar., is.* “bela, musibet, kötü durum, sıkıntı”
 biñ b. 41a/16, 50b/5
 derd ü b. 40b/6
 çok b. çeküp 40b/12
 başlarına b. getürdiler 93a/9-10
 bir b. olup 109a/9
belde *Ar., is.* “yurt, bölge, yöre”
 b. 14a/10
 b.- i mezbūrede 112a/14, 118a/15, 118a/174, 119a/9, 119b/3
 b.- i mezbūrenüñ 75a/6

- b.+ de 97a/5
b.+ ye 30b/3
- beled** *Ar., is.* “yurt, bölge, yöre”
b. 77b/16
‘arż-ı b. 71b/13, 73a/7
b.- i ‘azīm 118a/4
b.- i āḥara 71a/12
tūl-ı b.+ i 71b/2
tūl-ı b. 70b/14
b.+ üñ 71a/11-12
- belīg** *Ar., is.* “ciddi, özenli”
sa‘y-ı b. 79a/2
- beliyyāt** *Ar., ç. is.* “sıkıntılar, belalar, kederler”
b.- i biḥāra 70b/9
- belki** *A. + Far., e.* “belki, olabilir ki”
b. 11b/7, 22b/12, 23a/7, 72a/4, 81a/6, 81a/12, 84b/1, 87b/11, 118b/16
- ben** *T., zm.* “birinci teklik kişi zamiri”
b. 20b/1, 108b/7, 120a/15, 121b/1, 122b/4, 122b/10
b.+ i 120b/16
b.+ üm 29b/17, 68a/8, 114b/7, 114b/9, 120b/15, 121b/2, 122a/2, 122b/7
- benādir** *Far., is.* “bender:liman” > *Ar., ç. is.* “limanlar”
b.- i Sind ve Hind’i 70b/1-2
ekşer-i b.- i Sind ve Hind’i 81b/4-5
- benān** *Ar., ç. is.* “1. yollar, yöntemler 2. uçlar”
b.- i beyān 4b/9
b.- i ḥāme-i miskīn 76b/1
- Benāt-ı Na‘ş** *öz. is.* “astr. Büyük Ayı veya Küçük Ayı yıldız kümesi”
B.+ uñ 4b/1
- bend** *Far., is.* “engel, set”
b. ederler 127a/4
b. étmege 59a/13
b. étmek 59a/12
- bende** *Far., is.* “kul, köle”
b. ve gūlām olup 108b/15
- bender** *Far., is.* “liman”
b.+ i 36a/3
- beniādem** *Ar., b. ç. is.* “ademoğulları, insanlık”
b.+ den 128a/7
b.+ üñ 10a/12
ecnās-ı b.+ üñ 10a/11
sultān-ı selāṭīn-i b. 142a/6
- beñze-** *T., f.* “benzemek”
b.- r ki 90b/12, 133a/2, 133b/13, 134a/3
b.- r 35a/13, 52a/10, 88b/10, 89a/9, 103a/12, 131b/12, 138b/1, 141a/4
b.- rler 7a/11, 72b/16
- berāber** *Far., b. zf.* “aynı ölçüde”
b.+ dūr 59b/9, 133b/4, 141a/14
- ber‘aks** *Far. + Ar., b. zf.* “aksine, tersine”
b. olup 23a/1-2
- berāyā** *Ar., ç. is.* “halk, yaratılmışlar”
b. 142a/12
- berbād** *Far., sf.* “kötü, perişan, berbat”
b. ederler 120b/17
b. eylemiş 87b/13-14
- berekāt** *Ar., ç. is.* “keramet”
b.+ i 142a/9
- bereket** *Ar., is.* “bolluk”
b.+ i 139b/14
- beriyye** *Ar., is.* “kara, toprak”
b. 13a/9
B.- i Mağrib’e 73a/16
B.- i Sincār’da 15b/9
ḥayvānāt-ı b.+ nūñ 14b/7
- berk** *T., sf.* “pek, sağlam”
b. éttiler 121b/12
- berkarār** *Far. + Ar., b. sf.* “kararlı, yerli yerinde”
b.+ dur 130a/4
b. ola 73a/11
b. olmazsız 105a/13
b. olup 22b/15
b. tutmayup 133b/7
- bermukṭazā** *Far. + Ar., b. sf.* “gerekli”
b.- yı naşş-ı şerīf-i sa‘ādetnümün 4a/4
b.- yı ṭab‘-ı ḥarāret 22a/17
- bermurād** *Far. + Ar., b. sf.* “muradına ermiş”
b. olursam 30b/14
- berr** *Ar., is.* “kara, ana kara, toprak”
mevāzī‘-ı b. 22b/16
b.- i ‘azīme 27a/16
B.- i Endülüs’e 31b/5
b.- i mezbūrdan 27b/2
b.+ e 61a/12
mınṭaka-ı mecmū‘-ı b. ü baḥr 15b/12
b. ü baḥra 20b/16
eknāf-ı b. ü baḥrda 29a/8
müsāfirān-ı b. ve baḥra 27b/16-17
b. ve baḥrdan 104b/13
- berter** *Far., b. sf.* “daha iyi, daha üstün”
b. 37b/4
zā‘id ve b. oldu 38a/13-14
- berüz** *Ar., is.* “ortaya çıkma”
b. ve zūhūr buldı 19b/13
- berü** *T., e.* “beri, bu yana”
b. 20b/12, 70a/11
- bervech** *Far. + Ar., b. zf.* “olduğu üzere, olarak”
b. 88a/5
b.- i icmāl 76a/17
b.- i istiḳāmet 15a/4, 114b/6
b.- i maḳṭū‘ 118a/12-13
b.- i mezkūr 30a/7
b.- i mu‘tād 42b/11-12, 96b/15
- bervefḳ** *Far. + Ar., b. e.* “göre”
b.- i maẓmūn-ı naşş-ı şerīf-i sa‘ādetnümün 85b/14
- bes bk. pes**
b. 38b/5
- besātīn** *Ar., ç. is.* “bostanlar, sebze bahçeleri”
b. 8b/3, 8b/9
b. ve mezārī‘ olur 18a/12
- besle-** *T., f.* “beslemek”

b.- rler 98b/12, 116a/8
beş T., is. "beş sayısı"
 b. 13b/13-14, 16b/9, 39a/4, 39a/12, 40a/9, 40a/16, 51b/7, 56b/15, 57b/3, 58b/8, 63b/10, 64a/10, 75b/7, 98b/5, 104b/9, 107a/2, 118b/17, 131a/13
 altmış b. 97a/5
 dört b. 39a/1
 kırk b. 43a/14
 on b. 38a/13, 41b/11, 45a/8, 75a/6-7, 75a/8, 75a/11, 88a/1, 98b/4, 100a/1, 109b/16, 119a/13, 124a/6, 126a/1, 130b/10, 135a/14
 otuz b. 77a/13
 seksen b. 13a/15
 yetmiş b. 17b/5
 yigirmi b. 72a/17, 96a/1-2, 104b/12, 115b/13-14
 yüz b. 60a/16
 b. altı 138b/7
 b. barmığı 57a/17
 b. biñ iki yüz seksen 36a/8-9
 b. biñ kadar 94a/3
 b. biñ 83a/16, 94a/2, 94b/10, 111b/17, 118a/4, 119b/2, 135b/6
 yigirmi b. biñ 66b/5, 95b/2-3
 b.+ inci 110a/13
 beş yüz otuz b.+ inde 100a/16-17
 biñ beş yüz on b.+ inde 55b/11-12, 56b/2
 biñ beş yüz yigirmi b.+ inde 97b/3, 97b/11, 103b/3-4
 biñ dört yüz toksan b.+ inde 39b/10-11
 b. ya altı 141a/11
 yigirmi b. 87b/15
 biñ b. yüz yigirmi ikisinde 99a/3
 biñ b. yüz altısında 43a/1
 b. yüz biñ 51b/6
 biñ b. yüz dördinde 92a/7-8
 biñ b. yüz elli ikisinde 88a/12
 biñ b. yüz ikisinde 42a/12-13
 b. yüz 47b/17, 136b/14
 biñ b. yüz 107a/12
 biñ b. yüz kırk altısında 125b/6
 biñ b. yüz kırk birinde 124a/16
 biñ b. yüz kırk ikisinde 102b/3
 biñ b. yüz kırk yedide 47a/3-4
 biñ b. yüz on beşinde 55b/11-12, 56b/2
 biñ b. yüz on dördi 51b/3-4
 biñ b. yüz on dördinde 51b/14
 biñ b. yüz on ikisinde 49b/6-7, 55b/7
 biñ b. yüz on sekizinde 65b/11
 biñ b. yüz on toktuzına 114b/15
 biñ b. yüz on toktuzunda 58b/10, 109b/15
 biñ b. yüz on yedisinde 90b/6-7
 biñ b. yüz otuz altısında 87a/10-11
 b. yüz otuz beşinde 100a/16-17
 biñ b. yüz otuz sekizinde 56a/3-4

dört biñ b. yüz otuz üç 75b/5-6
 biñ b. yüz otuzunda 87a/4, 91b/7, 92a/17
 biñ b. yüz sekizinde 47a/6
 biñ b. yüz toktuzda 48a/7-8
 biñ b. yüz toktuzunda 89b/15
 biñ b. yüz yigirmi beşinde 97b/3, 97b/11, 103b/3-4
 biñ b. yüz yigirmi birinde 63a/12, 93b/15
 biñ b. yüz yigirmi dördinde 96a/10-11
 biñ b. yüz yigirmi ikisinde 65a/5, 99a/2
 biñ b. yüz yigirmi toktuzunda 86b/2-3
 biñ b. yüz yigirmi 86b/9, 97a/17
 b. yüz yük 117a/14
 b. yüz 6b/17, 24a/4-5, 24a/6, 24b/9, 24b/12, 65b/13, 76a/8, 82a/8, 83b/6, 94a/15, 97b/8, 99a/10, 100a/17, 116a/5, 125b/10, 139b/10
 biñ b. yüz 35b/5, 51b/13, 93a/1-2, 106a/6
beşer Ar., is. "insan, insan soyu"
 b. 7b/16, 139a/5
 efrād-ı b.+ den 36b/1
bey' Ar., is. "satma, satış"
 b. ederler 54a/17, 55a/5, 57a/9, 94a/8, 118a/13
 b. ederlerdi 117b/2, 118a/15
 b. etdiler 95b/3
 b. etmek 98b/13
 b. olundı 56b/14
 b. olunup 56b/13
 b. ve şirā ederler 111b/15
 b. ve şirā edüp 39b/2
 b. ve şirā itmezler 55a/3
 b. ve şirā 119a/8, 130b/16
 b. ve şirāya 34a/8, 63b/8
beyān Ar., is. "bildirme, açıklama, söyleme"
 b. 22a/3, 35a/2
 benān-ı b. 4b/9
 şaded-i b.- ı mefāhırında 3b/15
 b.- ı mesāfāt 129b/10
 silk-i b.+ a 76b/1
 mertebe-i şerh ve b.+ dan 70b/16
 nıṭāk-ı b.+ dan 7a/7
 b. eder 12b/4
 b. edüp 81a/1
 b.+ ında 29a/2
 sāha-ı b.+ ını 85b/9
 şerh ve b.+ ını 5b/3-4
beyāz Ar., sf. "beyaz rengi, ak"
 b. 56b/10, 58a/4, 59a/7, 60a/2, 64b/6, 113b/4, 119b/13
 b.- ı şubh-ı tābdār 142a/3-4
 b. 'aseller 139a/7
 a'lā b. çīnīler 60b/4
 b.+ dur 137b/14
 b. kimesneler 98b/10
 b. maymūnlar 7a/16

b. seng-i mermer 110a/14
beyit *bk. beyt*
 b. 5a/2
beyne'l-enām *Ar., b. zf.* "halk arasında"
 b. 5a/5, 25a/8
beyne'l-ğarbi ve'ş-şimāl *Ar., b. is.* "doğu ile batı arası"
 b. 26a/10
beyne'n-nās *Ar., b. zf.* "halk arasında"
 b. 44b/10
beyt *Ar., is.* "şiiirde iki mısradan oluşan birimler, beyit" *bk. beyit*
 b. 4b/15
beyz-i eşdāf *Ar. + Ar., b. is.* "inci"
 b.+ dan 63a/10
beyza *Ar., is.* "yumurta" *bk. bīyā*
 b.- ı decāc kadar 138a/17
 b. dōker 141a/10
 b. kadar 55b/2
 b.+ lar vaz' eder 66b/16-17
 b.+ ları 138a/17
 b.+ larını 104b/14
 b.+ sın 137b/13
beyzatu'd-decāc *Ar., b. is.* "tavuk yumurtası"
 b. kadar 63a/9
beyzu'l-ḥamām *Ar., b. is.* "güvercin yumurtası"
 b. 63a/9
bez *Ar., is.* "bez"
 kettān b.+ i 63b/12
 kettān b.+ ini 62b/15
 b.+ ler işleyüp 45b/1
 b.+ ler 45b/5, 54b/15, 114a/4, 129a/6
bezen- *T., f.* "süslenmek, bezenmek"
 b.- miş 119a/15
bezl *Ar., is.* "bol bol verme, saçma"
 b. ederdi 115a/6
 yolında b. ederüz 108b/16-17
bıçak *T., is.* "bıçak"
 b. 63b/4
 b.+ lar 105b/8
 b.+ ları 102b/16
bıraç- *T., f.* "bırakmak"
 b.- dı 59b/2
 lenger b.- dı 5a/12
bīyā *bk. beyza*
 b.- ı nu'ām kadar 12a/9
bī'aded *Far. + Ar., b. sf.* "sayısız, çok"
 b. 79b/12
bī'amel *Far. + Ar., b. sf.* "amaçsız, boş"
 b. 88b/7
bībahāne *Far. + Far., b. sf.* "kusursuz"
 b. 56b/11
bībāk *Far. + Far., b. sf.* "korkusuz, cüretkâr"
 kavm-ı b. 27a/11
bīdād *Far. + Far., b. sf.* "zalim, adaletsiz"
 Hindī-yi b. 101a/3-4
 kâfer-i b. 120b/2
bīdār *Far. + Far., b. sf.* "uyanık, uykusuz"
 b. 93a/6

feryād ve nidā ve b. êtdiler 93a/8
bīdevlet *Far. + Ar., b. sf.* "zavallı, talihsiz"
 kelle-i b.+ lerini 95b/11
bīdīn *Far. + Ar., b. sf.* "dinsiz, imansız"
 kâfir-i b. 86a/13
bīdeblük *Far. + Ar. + T., b. is.* "edepsizlik, terbiyesizlik"
 b. eylersiz 106b/9-10
bīemek *Far. + T., b. sf.* "emeksiz, zahmetsiz"
 b. 113b/4
bīencām *Far. + Far., b. sf.* "sonu getirilemeyen, güdük, marjinal"
 fikr-i b.+ dan 30a/12-13
bīfāyda *Far. + Ar., b. zf.* "faydasız, çaresiz"
 b. 124a/8
bīgerān *Far. + Far., b. sf.* "uçsuz bucaksız, sınırsız"
 b. 95a/6
 b.+ dur 96a/13
 baḥr-ı b.+ uñ 27a/13
bīḥ *Far., is.* "esas, kök, kaynak"
 b.- i a'mārını 31a/14
bīḥad *Far. + Ar., b. sf.* "hadsiz, sınırsız, sayısız" *bk. bīḥadd*
 b. 10a/8, 36b/17, 56a/16, 59a/16, 64a/9, 68a/16, 92a/1, 98a/1, 116b/1, 119b/6
 b.+ dūr 52a/8, 57a/10, 59b/14, 62b/7, 67a/7, 94b/17, 104a/14
 b. olup 118b/1
bīḥadd *bk. bīḥad*
 b. 29a/8, 29b/13, 40a/6, 108a/10
bīhemtā *Far. + Far., b. sf.* "benzersiz"
 b. 51a/4
 dürr-i b. 57a/11
bīḥicāb *Far. + Ar., b. zf.* "açıkça, üstü kapalı olmadan"
 b. 30b/7
bīḥisāb *Far. + Ar., b. sf.* "hesapsız, sayısız, çok"
 durūd-ı b. 3b/2
bīḥilāf *Far. + Ar., b. zf.* "yalansız"
 b. 127b/13
bīḥūş *Far. + Far., b. sf.* "şaşkın, sersem"
 gūş-ı b.+ larında kalmışdur 31b/11
bīḥuzūr *Far. + Ar., b. sf.* "huzursuz"
 b. olup 41b/5
bīḥyās *Far. + Ar., b. sf.* "ölçüsüz, çok"
 b. 94b/2
bīm *Far., is.* "korku, endişe"
 b.- i cān 120b/13
bīma'nī *Far. + Ar., b. sf.* "anlamsız"
 b. vü me'āl olup 7b/8-9
bīmeḥabā *Far. + Ar., b. zf.* "korkusuzca"
 b. 89a/10
bīnaẓīr *Far. + Ar., b. sf.* "görülmemiş, essiz"
 b. 66b/9, 67b/14, 113a/15, 139a/7
 b.+ dūr 105b/3
 b. olur 96a/16, 129a/4
bīnemek *Far. + Far., b. sf.* "tuzsuz, tatsız"
 b.+ dūr 111a/15

bīnī *Far.*, is. “burun” bk. **biynī**
b.+ lerine 45a/16

bīnīş *Far.*, sf. “iğnesiz hayvan”
b. zenbūr 139a/6

bīnihāye *Far.* + *Ar.*, b. sf. “nihayetsiz, sonsuz, sınırsız, sayısız”
b. 8b/12, 26b/6, 36b/15, 37b/15, 38b/7, 39a/15, 39b/7, 47a/9, 50b/7, 51a/15, 51b/8, 53a/11, 55b/1, 64b/17, 65a/2, 79b/12, 90b/5, 92a/14, 93a/9, 93a/17, 94a/12, 94b/14, 96b/7, 97a/12, 106a/9, 113a/5, 113b/3, 113b/10, 114a/1, 114a/14, 116a/11, 117b/13, 119a/1, 119a/3, 119b/2, 126b/12, 132a/10, 136a/8, 138a/14
b.+ dūr 7b/11, 52a/11, 55a/3, 95a/1, 112b/1, 123b/1
b. olduğu sebepten 7b/13

bīpervā *Far.* + *Far.*, b. zf. “çekinmeden, korkusuzca”
b. 61a/13

bīrūn *Far.*, is. “dış, dışarı”
‘adden b. 70b/15
‘hadden b. 58a/9
b.+ dūr 82b/16
b.+ ı 10a/3

bīşter *Far.*, sf. “daha fazla”
b.+ dūr 38a/17, 129b/5
b. olduğu sebepten 6b/7
b. olup 135b/4

bīşümār *Far.* + *Far.*, b. sf. “sayısız, sınırsız, çok”
b. 116b/1
menāfi‘-ı b.+ ı müstemil olup 70b/13

bi’l-āhare *Ar.*, zf. “daha sonra”
b. 6a/1, 56b/6, 66a/3, 66a/12, 93a/10, 95b/9, 95b/15, 111a/3, 124a/8, 124b/8, 136b/1, 136b/11

bi’l-cümle *Ar.*, sf. & zf. “hep, tümü, hepsi”
b. 4b/7, 40b/16, 87b/5, 93b/13, 98a/2, 99b/2, 101a/13-14, 102a/15, 105b/4, 137a/16, 140b/16

bi’l-ittifak *Ar.*, zf. “ittifak ile”
b. 32a/2

bi’l-küllīye *Ar.*, zf. “tamamen, tamamıyla”
b. 11b/8, 80b/1, 82b/9, 86a/17, 123a/7

bi’t-tamām *Ar.*, zf. “tamamıyla, tamamen”
b. 16b/11, 70a/9, 114b/9

bi’t-ṭūli ve’l-‘arz *Ar.*, zf. “enlemesine boylamasına”
b. 24b/9

bi’z-zarūre *Ar.*, zf. “zorunlu olarak”
b. 22b/1

bi’z-zāt *Ar.*, zf. “şahsen, bizzat”
b. 68a/14

bi’avni’llāhi’l-Meliki’l-Vehhāb *Ar.*, zf. “Melik ve Vehhab olan Allah’ın yardımıyla”
b. 141b/16

bi’avni’llāhi’l-Ḳahhār *Ar.*, zf. “Kahhar olan Allah’ın yardımıyla”
b. 78a/12

bi’aynihi *Ar.*, zf. “aynıyla, olduğu gibi”
b. 39a/17, 45a/5, 66b/17, 88b/4, 96a/15, 100a/10

biç- *T.*, f. “biçmek, ikiye bölmek”
urur b.- er 137b/11

biḥamdi’l-lāhite’ālā *Ar.*, zf. “Allahuteala’ya hamd ederek, Allahuteala’nın hamdiyle”
b. 79a/5, 81a/8, 85b/10

biḥār *Ar.*, ç. is. “denizler”
b. 15a/2, 22b/8, 22b/14, 75b/7
cemī‘-ı b. 20a/5
gurer-ı cevāhır-ı aḥvāl-ı b. 76a/17
miyāh-ı b. 19b/13-14
b.- ı ‘azāyım-ı sultāniyyeden 81a/14
b.- ı ‘azīme 11b/6
vasat-ı b.- ı ‘azīmede 27b/10
b.- ı mezbūreden biri 9a/11
b.- ı mezkūreden 9a/4
b.- ı mezkūrenüñ 11b/17
Mu‘azzam-ı B.- ı Muḥīṭ-i Ġarbī’dür 25b/1-2
b.- ı mūrūr-ı sinīn 20a/2
b.- ı mūte‘addide 9a/3
beliyyāt-ı b.+ a 70b/9
b.+ da 12a/5
bālā-yı b.+ da 19b/1
esnā’-i zikr-i b.+ da 12b/3
b.+ dan 9b/6, 9b/9, 76b/6
ḳu‘ūr-ı b.+ dan 19b/2
miyāh-ı b.+ dan 23a/15
mu‘zam-ı b.+ uñ 22b/11
b. ve cibāl 15b/3
cemī‘-ı b. ve enhār 23b/4

biḥasebi’l-‘arz *Ar.*, zf. “enleme göre”
b. 72a/6

biizni’l-lāhite’ālā *Ar.*, zf. “Allahuteala’nın izniyle”
b. 19b/12

biḳadarı’l-imkān *Ar.*, zf. “imkān olduğu kadarıyla, imkān oldukça”
b. 28a/11

bil- *T.*, f. “bilmek”
gendüyi ṣābitkadem b.- di 124b/3
b.- diler 33b/6, 90b/11, 128b/7
b.- dük 114b/2
b.- düklerinden şoñra 92b/14
b.- eler 10a/12, 34b/7
b.- mediler 10b/6, 92b/13
b.- mek 11a/6
b.- meyüp 114b/1
b.- mez 101a/11
nedür b.- mez 133b/16
b.- mezler 130b/17
‘amel b.- mezler 105b/13
cift saban b.- mezler 127b/9
b.- mezsın 5a/4
b.- miş 42b/9
b.- seler 139b/15
b.- üp 123a/15
b.- ür 20b/9

siz b.- ürsüz 122a/4
bilād Ar., ç. is. “beldeler, ülkeler”
 b. 23a/7
 ba‘ż-ı b. 15a/12
 teşhîr-i b. 71a/6
 b.- ı ma‘rûfe 73a/17
 b.- ı mevşûfe 12b/1
 b.- ı mezbûre 78b/1
 b.- ı mezbûrede 131b/4, 132a/2,
 137b/1, 139a/6, 139a/8, 140b/17
 b.- ı mezbûrenüñ 15a/14, 132a/5,
 132a/12, 132a/14-15, 138a/15, 138b/11-12
 ‘āme-i b.+ a 135a/6
 b.+ ını 123a/9
 b. u kūrā 113a/5
 b. ve kūrādan 110a/9
bilākelām Ar. + Ar., b. zf. “tartışmasız,
 konuşmaya gerek kalmaksızın”
 b. 74b/1
bilānizā‘ Ar. + Ar., b. zf. “tartışmasız”
 b. 26b/11, 32a/13
bile T., e. “beraber, birlikte, yanında” bk. **birle**
 b. 50a/15, 61b/2, 115b/4
 b. ālup 86b/9
 b. gider 138a/12-13
 b. olsun 127a/9
bilezük T., is. “bilezik”
 b.+ ler 90a/17
bilin- T., f. “bilinmek”
 b.- medi 125b/14
 b.- mez 7a/11, 25b/17, 116b/6
 gāyeti b.- mez 135a/7
bişi- T., f. “bişmek, tanışmak”
 b.- diler 34a/9
bin Ar., is. “oğlu”
 ‘Amr b. 80b/15
 Yaḥyā b. 24a/16
 Leys b. Sa‘d’dan 14a/16
 Ḥazret-i Ebū’nNaşr Sultān Murād b.
 Selīm Ḥān 6a/14
biñ T., is. “bin sayısı”
 b. 9b/15, 12b/7, 19a/14, 24b/17,
 31a/7-8, 56a/14, 63a/5, 63a/11, 78a/5, 94b/10,
 116b/10, 122a/17, 130a/10, 131a/7
 altı b. 83b/8, 112a/8, 113a/10
 altı yüz b. 136a/7
 altmış b. 118a/6, 123a/5
 on b. 32a/12, 56b/13-14, 86b/6-7,
 118a/3
 beş b. 83a/16, 94a/2, 94b/10, 111b/17,
 118a/4, 119b/2, 135b/6
 beş yüz b. 51b/6
 dört b. 15b/16, 67b/1, 93a/13,
 101a/14, 111a/6, 130a/11
 elli altı b. 65a/6
 iki b. 48a/5, 51b/7, 106b/13, 119a/14,
 130b/8-9
 iki yüz b. 118a/15
 kırk b. 94a/13
 elli b. 110b/3

otuz altı b. 22a/10, 22a/13
 otuz b. 111b/15, 112a/10
 sekiz b. 68a/15, 77b/1
 sekiz yüz b. 46b/14-15
 üç b. 56b/12-13, 89a/17, 117a/4
 üç yüz b. 47a/3
 on altı b. 32b/8, 130b/5
 yedi b. 48b/15, 96b/17, 126a/3
 yedi yüz b. 126a/14
 yetmiş b. 97a/12
 yigrimi b. 86b/6, 110b/2, 111a/5,
 112a/10
 yigrimi beş b. 66b/5, 95b/2-3
 yigrimi dört b. 15b/4-5, 24b/16,
 97a/13
 yüz b. 31a/4, 110b/1, 116b/15,
 118b/15
 yüz elli b. 111b/6
 yüz kırk b. 111a/1
 yüz yigrimi b. 97b/9
 yedi b. altı yüz otuz altı 15b/5-6
 b. altı yüz 96b/3, 124a/7
 b. belā 41a/16, 50b/5
 b. beş yüz yigrimi ikisinde 99a/3
 b. beş yüz altısında 43a/1
 b. beş yüz dördünde 92a/7-8
 b. beş yüz elli ikisinde 88a/12
 b. beş yüz ikisinde 42a/12-13
 b. beş yüz kadar 107a/12
 b. beş yüz kırk altısında 125b/6
 b. beş yüz kırk birinde 124a/16
 b. beş yüz kırk ikisinde 102b/3
 b. beş yüz kırk yedide 47a/3-4
 b. beş yüz on beşinde 55b/11-12,
 56b/2
 b. beş yüz on dördü 51b/3-4
 b. beş yüz on dördünde 51b/14
 b. beş yüz on ikisinde 49b/6-7, 55b/7
 b. beş yüz on sekizinde 65b/11
 b. beş yüz on tokuzuna 114b/15
 b. beş yüz on tokuzunda 58b/10,
 109b/15
 b. beş yüz on yedisinde 90b/6-7
 b. beş yüz otuz altısında 87a/10-11
 b. beş yüz otuz sekizinde 56a/3-4
 dört b. beş yüz otuz üç 75b/5-6
 b. beş yüz otuzunda 87a/4, 91b/7,
 92a/17
 b. beş yüz sekizinde 47a/6
 b. beş yüz tokuzda 48a/7-8
 b. beş yüz tokuzunda 89b/15
 b. beş yüz yigrimi beşinde 97b/3,
 97b/11, 103b/3-4
 b. beş yüz yigrimi birinde 63a/12,
 93b/15
 b. beş yüz yigrimi dördünde 96a/10-11
 b. beş yüz yigrimi ikisinde 65a/5,
 99a/2
 b. beş yüz yigrimi tokuzunda 86b/2-3
 b. beş yüz yigrimi 86b/9, 97a/17

106a/6 b. beş yüz 35b/5, 51b/13, 93a/1-2,
iki yüz b.+ den 87b/5
altı b. dört yüz on dört 15b/14-15
b. dört yüz toksan beşinde 39b/10-11
b. dört yüz toksan dördünde 38a/1
b. dört yüz toksan ikisinde 33a/1-2
b. dört yüz toksan sekizinde 39b/16,
41a/17
b. dört yüz toksan toktuzında 91a/17
b. dört yüz toksan üçinde 36a/5-6
b. dört yüz toksan 89a/1
b. dört yüz 82a/7, 130a/14, 137a/3
iki b. dört yüz 130a/13
on b.+ i 24b/16
sekiz b.+ i 24b/17
üç b.+ i 24b/17
beş b. iki yüz seksen 36a/8-9
b. iki yüz 100b/15-16, 101a/6,
102a/15, 123b/16
b. kadar 55b/14
altmış b. kadar 123a/6
beş b. kadar 94a/3
on b. kadar 113b/2
kırk b. kadar 66a/8
otuz b. kadar 122b/11
üç b. kadar 115b/5
yüz b. kadar 96b/15, 129b/9
b. sekiz yüz 46b/13
dört b. sekiz yüz 103b/11
iki b. sekiz yüz 124a/3
üç b. sekiz yüz 33a/13
b. söyleseñ bir kerre iştmezler 63a/6
b. toktuz yüz 77b/2-3
b. üç yüz 83b/15, 98b/17, 109b/14-15
b. yedi yüz 77b/2
b. yıl 22a/9
b. yük 117a/13
yigrimi b. yüz altmış 15b/12
b. yüz 82b/8, 83b/11
bin- *T., f. “binmek”*
b.- di 63b/9
b.- erler 120b/7
esb-i murāda b.- mediler 87b/7
b.- üp 48b/11, 50a/15, 120b/4, 134b/7
kavāriba b.- üp 12a/17
binā *Ar., is. “yapı, bina”*
b. 76b/10
harc-ı b. 94b/10
b. edeler 49b/14, 107a/8
b. edüp 13a/14, 22a/1, 34b/5-6,
34b/10, 37b/10, 38b/13, 40a/2, 52a/7, 89b/16,
91b/16, 93b/16, 95a/11-12, 95b/1, 96a/3,
96b/13, 97a/3, 97b/2, 97b/4, 99b/5, 100b/5,
106b/4, 109a/3, 113b/12, 126a/7
b. etdi 99a/14-15
b. etdiler 47a/17, 56a/7, 94b/9, 95b/4,
96b/16, 97a/4, 97a/11, 98a/14-15
b. etdügi 26a/12, 38a/3
b. etdüğinde 27a/9

b. etdükleri 37a/17
b. etmege 121a/7
b. etmek 107a/3
b. etmişdür 26b/12
b. etmişler 113b/7, 113b/9
b. eyledi 40a/4, 88b/15, 109a/17,
136b/5
b. eylemişdür 25b/12, 26a/16
b. eyleye 121a/2
b.+ lar 118a/2
b.+ ları 116b/17
b. olunup 110b/14, 110b/16, 115b/15
b. olunmuş 101b/1-2, 101b/17, 113b/2
b. olunmuşdır 112a/12
b. olunmuşdur 63a/3, 94b/13, 111b/4,
112a/11-12, 112a/13
b. olunup 13a/3, 66b/6
b.+ sı 8b/13, 97b/14
b.+ ya 34b/9, 117a/11
binā’-en *Ar., zf. “üzerine”*
b. 15a/15
binā’-en ‘alāzālik *Ar., zf. “buna göre” bk. ‘alāzālik*
b. 28a/5-6
bindür- *T., f. “bindirmek”*
b.- diler 62a/8, 62b/3
b.- üp 62a/17
binefsihi *Ar., zm. “özü, kendi”*
b. 122b/4
biynī *bk. bīnī*
b.+ leri 45a/12
bir *T., sf. & zf. “1. bir sayısı 2. herhangi bir [sayı veya belirsizlik] 3. beraber 4. aynı 5. birleşmiş, birleşik”*
b. 5a/6, 5a/9, 6b/1, 6b/5, 7a/9, 7a/16,
7b/6-7, 7b/12, 8a/4, 8b/3, 8b/5, 8b/8, 8b/10,
8b/14-15, 9a/4, 9b/6, 9b/9, 10a/7, 10a/17,
10b/2, 10b/7-8, 10b/10, 10b/15, 11a/4-5,
11a/12-13, 12a/12, 13a/6, 13a/14, 13b/3,
13b/5, 13b/7, 13b/14, 14a/2, 14a/4, 14a/7,
14a/13, 14b/4, 15a/3, 15a/16, 15b/1, 15b/10,
16b/14, 17a/1, 17a/4, 17a/7, 17a/10, 17a/12,
17b/3, 17b/10, 17b/12, 18b/8, 18b/15, 19b/4,
20a/8-9, 20a/14, 20b/11, 21a/9, 21a/12, 21a/15,
22a/5, 22a/13, 22b/9, 23b/5-6, 23b/10, 24a/15-
16, 24a/17, 24b/8, 25a/16, 25b/9, 25b/11,
26a/4, 26b/1, 27a/3, 27a/5, 27a/11, 27a/16,
27b/8, 28a/8-9, 28a/10, 28a/15, 29a/6, 29a/15-
16, 30a/5, 31a/12, 31b/5, 31b/17, 32a/8, 32b/1,
32b/9, 33a/4, 33a/8, 33a/15, 33b/5, 33b/10,
33b/12, 33b/14, 34a/4, 34a/16, 34b/5-6,
34b/10, 34b/16, 35a/10, 35a/12-13, 35b/2,
36a/7, 36a/11, 36a/15, 36b/2, 36b/7, 36b/12,
37a/1, 37a/5-6, 37b/1, 37b/3, 37b/5, 37b/8-9,
37b/10, 37b/17, 38a/3-4, 38a/11, 38a/15,
38b/7, 38b/12, 39a/2, 39a/7, 39a/9, 39a/14-15,
39a/16, 39b/1, 39b/3, 40a/2, 40a/4, 40a/6,
40b/9, 40b/11, 41a/1, 41a/9, 41a/13, 41b/11,
42a/5, 42b/15, 43a/10, 43a/14, 43a/16, 43b/3,
43b/6, 43b/12, 43b/15, 44b/7, 44b/9, 44b/11,

44b/15, 45a/3, 45a/15, 45b/4, 45b/13, 46a/3-4, 46a/6-7, 46a/9, 46b/8, 46b/11, 46b/13, 47a/5, 47a/17, 47b/6, 47b/8, 47b/11, 47b/16, 48a/9, 48a/12, 48a/14, 48a/17, 48b/2, 48b/6, 48b/9, 48b/11-12, 48b/13, 48b/15, 49a/1, 49a/3, 49a/17, 49b/5, 49b/7, 49b/9-10, 49b/15, 50a/7, 50a/10, 50a/14-15, 50a/16, 50b/3, 50b/5, 50b/12, 51a/5, 51a/8, 51a/10, 51a/13, 51b/12, 52a/7, 52b/6, 52b/8, 52b/15, 53a/4, 53a/8, 54a/6, 54a/8-9, 54b/1, 55a/1, 55a/8, 55a/11, 55a/13, 55a/15, 55b/2-3, 55b/6-7, 55b/12, 56a/4, 56a/14, 56a/17, 56b/8, 56b/11, 56b/16, 57a/2, 57a/7, 57a/14, 57b/2, 57b/5, 57b/7, 57b/13, 57b/17, 58a/3, 58a/5, 58a/11, 58a/16, 58b/4, 58b/16, 59a/17, 59b/2, 59b/6, 59b/15, 60b/11, 60b/13, 61a/3, 61a/6, 61a/15, 61b/3-4, 61b/7, 61b/9, 61b/12-13, 61b/15, 62a/6, 63a/14-15, 63a/16-17, 63b/1-2, 63b/11, 63b/17, 64a/2, 64b/1, 65a/1, 65a/4-5, 65b/2, 65b/11, 65b/17, 66a/8, 66a/17, 66b/7, 66b/14, 66b/16, 67a/1, 67a/3-4, 67a/7, 67a/11-12, 67b/6, 67b/12-13, 67b/16, 68a/1, 68b/1, 68b/3-4, 68b/7-8, 68b/9, 68b/14, 70a/4, 70b/7, 71a/2, 71b/11, 72a/3, 72b/9, 73a/6, 75b/1, 76a/6-7, 77a/9, 77b/3, 77b/7, 77b/16, 78a/3, 78b/7, 78b/12, 79a/5, 79a/13, 79b/1, 79b/9, 79b/17, 80a/3, 80b/7, 81a/14, 82b/5, 83a/1-2, 83a/8, 83a/15, 83b/5, 83b/16, 84a/3, 84a/8, 84b/15, 84b/17, 85a/3, 85b/8, 86b/8, 87a/3, 87a/15, 87a/17, 88a/3, 88a/17, 88b/4, 88b/6, 88b/11, 88b/15, 88b/17, 89a/6, 89a/8, 89b/6, 89b/9, 89b/14, 90a/2, 90a/14, 90b/4, 90b/7, 90b/11, 90b/17, 91a/2, 91a/17, 91b/3, 91b/8, 92a/3, 92a/8-9, 92a/10, 92a/12, 92a/15-16, 92b/3, 92b/8, 92b/15, 92b/17, 93a/2, 93a/4, 93a/11, 93a/16, 93b/9, 93b/11, 93b/16-17, 94a/15, 94b/5-6, 94b/8-9, 94b/12-13, 95a/2, 95a/8, 95a/10-11, 95a/12, 95b/1-2, 95b/4, 95b/7, 95b/16, 96a/3, 96a/6, 96a/8, 96a/14, 96a/16, 96b/11, 96b/16, 97a/2, 97a/9, 97a/11, 97a/13, 97b/1-2, 97b/4, 97b/7-8, 97b/12-13, 97b/15-16, 97b/17, 98a/5, 98a/7, 98a/12, 98a/14, 98b/2, 98b/7, 99a/2, 99a/5, 99a/7, 99a/11, 99a/14, 99a/16, 99b/4, 99b/7, 99b/11-12, 99b/16, 100a/6, 100a/8, 100a/12, 100a/16, 100b/2-3, 100b/14, 100b/16, 101a/3, 101b/1, 101b/4, 101b/9, 101b/15, 102a/1-2, 102a/3, 102a/5, 102a/14, 103b/4-5, 103b/7, 103b/15-16, 104a/7, 104a/17, 104b/6, 105a/2, 106a/8, 106b/1, 106b/3, 106b/10-11, 107a/1, 107a/11, 107a/15, 107b/14, 108a/6-7, 108a/13-14, 108b/3, 109a/3, 109a/17, 109b/2, 109b/14, 110a/2-3, 110a/6, 110a/12-13, 110b/6, 110b/12, 110b/14, 111b/3, 111b/10, 111b/14, 112a/2, 112b/2, 112b/5, 113a/4, 113a/8, 113a/15, 113a/17, 113b/5, 113b/11, 113b/13-14, 113b/17, 114a/3, 114a/9-10, 114a/15-16, 114b/9, 114b/17, 115a/5, 115a/12, 115a/14, 115b/3-4, 115b/9-10, 115b/16, 116a/3, 116a/6, 116a/8, 116a/10, 116b/12, 117a/16-17, 117b/4,

117b/9, 117b/17, 118a/4, 118a/10, 118b/1-2, 118b/15, 118b/17, 119a/2, 119a/4, 119a/11-12, 119a/16, 119b/3, 119b/5, 119b/7-8, 119b/12-13, 119b/14, 120a/5, 120a/8, 121a/1-2, 121a/5, 121a/7, 121a/11, 121a/14, 121b/7, 121b/177, 122b/10, 122b/15-16, 123a/2, 123a/14, 123b/10, 123b/12-13, 123b/14, 124a/2, 124a/10, 124a/15-16, 124b/5, 124b/12, 124b/14, 125a/3-4, 125a/7, 125b/2, 125b/4, 125b/8-9, 125b/13, 125b/15-16, 126a/1, 126a/12, 126a/16, 126b/9, 127a/7¹²⁰⁵, 127a/10, 127a/12, 127a/15, 127a/17, 127b/2, 127b/5, 127b/7-8, 127b/10, 127b/12-13, 127b/15, 127b/17, 128a/2, 128a/4, 128a/6, 128a/12, 128a/17, 128b/2, 128b/7-8, 128b/10, 128b/13, 128b/16, 129a/8, 129a/10, 129a/12, 129a/14, 129b/1-2, 129b/4, 129b/8, 130b/15, 131a/9, 131a/11, 131a/17, 131b/4, 131b/12, 131b/14, 132a/2, 132a/17, 132b/2, 133a/2, 133a/14, 133b/1, 133b/5, 134a/1, 134b/11, 134b/14, 135a/3, 135a/7, 136a/6, 136a/12, 136b/2, 136b/4, 136b/16, 137a/4, 137b/3, 137b/7-8, 137b/16, 138a/1-2, 138a/3, 138a/5, 138a/8, 138a/12, 138b/2-3, 138b/16, 139a/11, 139a/15-16, 139b/2, 139b/9, 139b/16, 140a/2, 140b/1, 140b/5-6, 140b/9, 140b/11-12, 140b/13, 140b/17, 141a/3, 141a/7, 141a/9, 141a/13, 141a/17, 141b/3, 141b/9, 141b/12-13

on b. 13b/10, 14a/8, 63a/10

her b. 63b/14

kırk b. 75a/6, 75a/10

niçe b. 105a/12

otuz b. 14a/1

yetmiş b. 14a/7

b. belâ olup 109a/9

b. buçuk 99b/12

dünyâya b. dağı gelür 127a/8

b. dağı 115a/5, 120b/14

b. def'a 46a/3, 56a/13, 63a/10, 92a/1, 95b/6, 106b/12, 120b/11, 123a/5, 126b/6, 138b/16

b. demde 67a/5

b. derece inmedi 30b/2

b.+ dür 91a/10

b. dürlü 56b/17

b.+ er 9a/13, 62a/8, 103a/7, 115a/2, 126a/10

¹²⁰⁵ Burada *beraber* anlamında zarf görevinde kullanılmıştır.

b. i'tibār ile 60a/1
 b.+ idür 69a/5
 b. iki def'a 93b/7, 95a/17
 b. iki sāl 125a/11
 b. iki yüz 120b/2
 b. iki 21b/10, 30a/2, 40a/5, 41a/2,
 44b/8, 45a/7, 50b/16
 biñ beş yüz kırk b.+ inde 124a/16
 biñ beş yüz yigirmi b.+ inde 63a/12,
 93b/15
 otuz b.+ inde 106a/6
 b. iş etmekler 63a/7
 b. kadem dağı yürümezdi 137a/15
 b. kâra meşgûl olmazsınız 105a/14
 biñ söyleseñ b. kerre işitmezler 63a/6
 b. kısım 7a/13, 44b/16
 b. kısmı 8b/1, 53a/8, 129a/8
 b. kısmının 129a/5, 129a/7
 b. mertebede 138b/13
 b. mıkdar 32b/16, 33a/17, 39a/3,
 40b/7, 55b/3, 59b/13, 60a/13, 60a/17, 61b/1,
 62a/6, 68a/11, 88b/8, 89a/7, 89b/1, 93b/10,
 95b/7, 96b/4, 97b/5, 98a/17, 103a/1, 107b/5,
 108a/2, 109b/5, 109b/10, 113b/9, 113b/16,
 119b/11, 123a/11, 123b/2, 126a/8, 136a/11,
 141a/5
 b. müddet 99a/14
 b. müddetden sonra 128a/10
 b. nev' etmişler 108a/14
 b. niçe def'a 30b/5, 41b/9
 b. niçe müddet 39b/5
 b. niçe 29b/5, 30b/4, 37a/6, 47b/9,
 48b/11, 49a/16, 80a/14
 b. niçesini 55b/17, 132b/3
 cümlesi b. oldılar 98a/10
 b. şecer 52b/3, 62b/8
 b. taş 44b/5, 92b/13
 b. turfa hâl 133a/8-9
 b. vech ile 8b/17, 28a/8, 53a/14,
 92b/1, 95a/3, 113b/6, 116a/13, 117b/11,
 118b/6, 133a/16, 139a/5
 b. vech üzre 23b/4
 b. vech ile 120b/13
 b. yere 'ağd edüp 140b/14
 b. yıl kadar 10a/9-10, 42b/16
 b. yıl on ay 16b/13-14
 iki yüz elli b. yıl 21b/5, 21b/11
 hâlî b. zamân buldukça 4a/7-8
 b. zamân 17b/9, 19a/10, 40b/8, 70b/4
 b. 16b/4
birbiri *T., b. zm.* "birbiri"
 b. 34a/9, 55a/4, 62b/17, 66b/3, 135a/2
 b.+ nden 46a/14, 140b/13
 b.+ ne karışup girişdi 80a/10-11
 b.+ ne yapışmış 52b/7
 b.+ ne 15a/14, 27b/5, 64a/12, 65a/16,
 79b/11, 93b/1, 111b/16, 114b/12
 b.+ ni 42a/6, 60a/8, 95b/16
 b.+ nün 10b/4-5, 34b/2, 34b/4, 65a/16
biri *T., zm.* "biri, herhangi biri"

bihâr-ı mezbûreden b. 9a/11
 Buhayre-i Dimyât'ın b. 21a/4
 cevâriden b. 8a/12
 cezâ'irinden b. 78a/15
 cümle-i aḥbârından b. 21a/3
 cümleden b. 7a/7-8, 82a/6, 82a/16
 her b. 8a/3, 14b/4, 17b/6, 27a/3,
 50b/8, 51a/3, 51b/6, 68b/15, 109b/13, 110b/1,
 116b/11, 116b/14, 128a/8, 132a/4
 mât'-i bahrdan b. 21a/4
 seffinelerün b. 65a/3
 b. 8b/4, 8b/8, 8b/12, 8b/14, 9a/14-15,
 26a/13, 65a/4
 her b.+ nden 14a/2
 b.+ ne 14a/11-12, 33b/3, 99b/5-6,
 133a/8
 cümleden b.+ ne 78b/6
 her b.+ ne 32b/14, 62a/6, 68b/4,
 141b/3
 b.+ ni 33b/9, 47b/12, 59a/12, 117a/10,
 140b/14
 her b.+ ni 34a/11, 61b/4
 b.+ nün 7b/3, 26a/13
 her b.+ nün 8a/8, 38b/2, 54b/6, 56a/8,
 59a/3, 59b/15, 62a/5, 89a/8, 89a/13, 96b/17,
 99a/11-12, 99b/17, 115b/12, 116b/16, 128a/7,
 132a/8
birinc *Far., is.* "bakır ve çinko alaşımı"
 b.+ den dökülmüş 113b/13-14
birisi *T., zm.* "birisi"
 b. 20b/1, 40a/13, 47b/12, 85b/1,
 86a/12, 87a/1, 87b/9, 117b/15, 118a/9,
 124b/16
 b.+ ni 59b/1
 b.+ nün 117a/9
birkaç *bk. birkaç*
 b. 49a/11, 49b/8, 49b/10, 50a/2,
 51a/1, 51a/10, 51a/13, 55a/10, 60a/2, 60a/15,
 61a/17, 63b/2, 98b/10, 102a/3, 107a/15,
 124b/10, 131a/10, 135b/16
 niçe b. 63b/3
 b. def'a 136a/14, 136b/1, 141b/9
birkaç *T., b. zm. & b. sf.* "birkaç" *bk. birkaç*
 b. 5b/13, 17b/12, 33a/7, 34a/13,
 53a/7, 82b/14, 90a/6
 b. def'a 96b/6, 124b/7
birle *T., e.* "beraber, birlikte" *ayrıca bk. bile*
 b. 16b/15, 31a/17, 33a/16, 33b/17,
 60b/14, 85b/16, 108a/11, 134b/14
 kemâl-ı edeb b. 114a/6
biryân *Far., is.* "kebab"
 cigarleri b. olup 41b/15
bisyar *Far., is.* "çok"
 b. 61b/5, 91a/7, 100a/13, 105b/1,
 111b/12, 138b/4
 b.+ dur 53b/1, 94b/17, 102b/5, 125a/2
 güş-i b. edüp 142a/3
 b. olup 58a/8
biş- *T., f.* "pişmek"
 b.- mez 131b/4

bit- *T., f.* “yetişmek”
 lâkin olur b.- er değil 58b/5
 b.- er 61a/9, 62b/8, 64b/6, 88b/3,
 91b/4, 100a/11, 105a/4, 123b/2, 127b/10,
 127b/12
 nebâtdan b.- er 92a/13
 b.- erdi 101a/10, 116b/10
 yemişi b.- mez 64b/13

biṭarîḳı’l-iḥtişâr *Ar., b. zf.* “özetleyerek”
 b. 131a/10

biz *T., zm.* “birinci çokluk kişi zamiri, biz”
 b. 92b/10, 107b/5, 109a/2, 111a/8,
 114a/17, 114b/6, 120a/10, 121b/3, 122a/13
 b.+ de 108b/12
 b.+ e 42b/4
 b.+ i 11a/5, 29b/10
 b.+ üm 67b/6, 68a/13, 68a/16,
 108b/14, 111a/9, 114b/3, 114b/5, 120a/11

boğaz *T., is.* “anat. boğaz”
 b.+ ı 103a/8
 b.+ nda 129a/14, 137b/17, 138a/7
 it gibi b.+ ndan aşdı 123a/4-5

boylu *T., sf.* “boyolu”
 erneb b. 133a/3
 orta b.+ lardur 98b/8

boz *T., sf.* “boz, gri rengi”
 b.+ dur 133b/8

bozıl- *T., f.* “bozulmak”
 ḥüsn-i tertîbi b.- ur 8a/14

bölme *T., is.* “bölme, bölüm”
 b.+ lerden 122a/16

bölük *T., is.* “1. askeri bir birim 2. grup, topluluk”
 b. 49a/17, 70b/7, 106b/1, 123a/2
 bölük b. 49b/3
 b. b. köşe köşe göçerler 103a/2-3

bölükbaşı *T., b. is.* “askeri bölüğün komutanı”
 b. 117a/3

bövre *T., is.* “börek”
 b.+ ler 62a/12

böyle *T., b. zf.* “böyle”
 b. 122b/6

böyük *T., sf.* “büyük”
 b. 33b/2, 43a/12, 45a/13, 47b/11,
 56b/8, 60b/2, 61b/7, 62a/9, 62b/5, 138a/8
 b.+ dür 45b/10, 52a/12, 52b/16,
 53a/13, 138a/6
 b.+ inüñ 89b/16
 b.+ lerine 107a/16
 b.+ lerini 44b/2
 b. olur 53a/16

bu *T., sf. & zm.* “bu”
 b. 4b/7, 5a/2, 5a/9, 5a/13, 6a/1, 6a/3,
 6a/7-8, 7a/1, 9a/17, 10a/14, 11a/6-7, 11a/8,
 12a/6, 12a/16, 14a/1, 15b/6, 15b/11, 17a/11,
 20b/1, 21a/3, 23b/6-7, 24a/8, 25a/3, 26a/12,
 26a/14, 26b/11, 26b/172, 27a/13, 28a/10,
 29b/8, 29b/15, 30a/3, 30a/12, 30b/14-15,
 30b/17, 32b/3, 32b/6, 33a/12, 34a/13, 35a/15,
 36a/1, 37a/4, 37b/3, 40a/8, 41b/2, 44a/5,

45b/10, 46a/8, 48a/7, 48b/6, 50b/1, 50b/12,
 51b/12, 55a/6, 56a/1, 56a/8, 57a/17, 58a/17,
 61b/12, 62a/4, 65a/8, 65b/1, 68a/3, 68a/6,
 68a/15, 68b/11, 68b/14, 68b/171, 70b/10,
 71a/11, 71b/10, 72a/8, 73b/2, 73b/7, 73b/13,
 73b/16, 74a/1, 74a/4, 74a/7, 74a/10, 74a/15,
 74b/1, 74b/5, 74b/10, 74b/14, 75a/5, 75a/9,
 75a/13, 75b/3, 76b/8, 77a/6-7, 77b/5, 77b/172,
 78b/1, 78b/5, 79b/10-11, 79b/12, 80b/3,
 81b/14, 82b/2, 82b/9, 83b/14, 84a/4, 87b/5,
 88b/9, 90a/2, 91b/2, 93a/6, 93a/12, 93b/2,
 96a/7, 97a/4, 98b/15, 103b/9, 105a/16, 106b/8,
 107b/3, 107b/10, 107b/12, 110b/12, 112a/6,
 114b/1, 114b/4, 114b/7, 120a/7, 120a/10-11,
 120a/12, 120b/7, 120b/14, 120b/17, 121a/9,
 121a/15, 121b/1-2, 121b/3, 121b/5, 121b/16,
 122b/4, 122b/6, 122b/9-10, 123a/15-16,
 124a/7, 124b/5, 125a/11, 125a/13, 125a/15,
 125a/17, 126a/6, 127b/12, 131a/10, 134a/2,
 134a/4, 135b/12, 135b/14, 137a/4, 138b/5,
 139a/1, 141b/5, 142a/1-2
 b. def‘a 36b/16, 39b/8
 b.+ dur ki 11b/1, 17a/16, 19b/8,
 20a/10, 25a/14, 27a/6, 28a/4, 30b/11, 42b/5,
 67b/10, 68a/13, 75a/3, 75a/5, 76a/16, 84b/9,
 85a/15, 111a/12, 112b/7, 122b/3
 b.+ dur 4a/3, 27a/2, 28a/16
 b. kadar 6b/12
 b.+ nda 68a/10
 b.+ ndan mā‘adā 94b/15
 b.+ ndan muḳaddem 122a/8
 b.+ ndan şoñra 48a/8, 49b/4, 86b/3-4,
 96a/17, 99b/4
 b.+ nlar 120a/16
 b.+ nlara 46b/9, 70b/5, 73b/15,
 105a/11, 120b/9
 b.+ nlardan 34a/2, 136a/8
 b.+ nları 33b/12, 89a/9, 99a/9, 108a/4
 b.+ nlaruñ 120a/16
 b. sebebdan 7a/2, 8a/11, 9b/3, 41b/7,
 42a/7, 42b/9, 45a/2, 47b/3, 49b/2, 52a/4,
 58a/15, 60a/13, 65a/13, 82a/1, 93b/6, 101a/2,
 105a/8, 111a/14, 112b/17, 115a/3, 137a/6
 b. vech ile 8a/17, 9a/2, 10b/16, 25a/7,
 29a/4, 30b/7, 37a/4, 37b/3, 40b/5-6, 42a/9,
 53b/4, 68a/5, 70b/8, 76b/13, 92b/6, 92b/8,
 96b/3, 112b/14, 122a/12, 122b/1, 128b/3
 b. vech üzre 6a/5
 b. veç ile 76a/10

buçuk *T., sf.* “yarım, yarı”
 bir b. 99b/12

bu‘d *Ar., is.* “1. uzaklık, aralık 2. boyut”
 b.- ı aḳtār 28a/2
 b.- ı etrāf 82b/4
 b.- ı ḳa‘rı 12a/4
 b.+ ı 13a/6, 13b/12, 56b/15, 65b/3,
 71b/9, 77b/2, 87a/12, 129b/11, 130a/1-2,
 130a/7, 130a/9-10, 130b/9-10, 131a/1

bu‘de’l-maṣriḳayn *Ar., b. is.* “iki doğu arası mesafe” [*tağlib yoluyla ‘doğu ve batı’*]

manasında]

b.+ dur 84b/8

buḥayre Ar., is. “göl”

b. 43a/14, 83b/13, 83b/16, 84a/8,

127b/13

b.- i ‘aẓīme 13b/14, 117b/9

b.- i ‘aẓīmedür 18b/8

b.- i ‘aẓīmenüñ 94b/13

b.- i mālīḥa 113b/1

b.- i mezbüre 83b/17, 94b/13

b.- i mezbüreden 14a/4

b.- i mezbürenüñ 43a/15, 84a/17,

117b/11, 118a/2

b.- i mezbüreye 9a/13, 84a/2

b.- i mezküre 84a/15

b.- i şānīyenüñ 13b/16-17

b.- i ūlānuñ 13b/15

b.+ de 14a/2

b.+ den münfecir olup 84a/4

b.+ den 14a/7

b.+ ler 94b/15

b.+ lerüñ 14a/1

b.+ nüñ 84a/13, 96b/11, 97a/2

b.+ ye 14a/13, 97b/16

buḥūr Ar., is. “törenlerde yakılan kokulu ağaç, tütsü”

b. ederlerdi 46a/16

b. etmek 55a/2

buḫūl Ar., ç. is. “sebzeler, göğertiler”

b. 41a/15

ba‘z-ı b. 38a/7

b. ve mīve 112b/3

bul- T., f. “bulmak”

b.- a 99a/5

fenā b.- a 112b/8

neḏāret ve revnaḵ b.- a 86a/5

teraḳḳī b.- a 69b/16

fenā b.- alar 40b/5

yol b.- amaz 12b/13

b.- dı 38a/4, 55b/8

berüz ve zuhūr b.- dı 19b/13

kuvvat ve şöhret b.- dı 123a/9-10

leṭāfet ve lezzet b.- dı 38a/9

maḳşūdını b.- dı 31a/2

muzāyika b.- dı 80b/1

şüre b.- dı 40b/9-10

b.- dılar 15b/11, 36b/12, 37b/1,

38b/16, 46a/7, 46a/9, 48a/174, 48b/17, 50a/3,

50a/5, 55b/5, 60a/2, 63a/8, 90b/11, 91b/2,

97a/6, 98a/10, 101a/14, 102a/13, 106a/10,

128b/6, 128b/8

nesne b.- dılar 91b/1

ḥālī bir zamān b.- duḳça 4a/7-8

furşat b.- ıcaḵ 131a/16

b.- madılar 89a/5

daḥı murād b.- madılar 102b/2

delīl b.- madılar 70a/6

ḥalāvet b.- maduḵ 122a/9-10

b.- maḡı 58b/8

b.- maḵ 90a/6

yol b.- maya 25a/17

b.- mayup 37b/2

nesne b.- mayup 50a/2

nişān b.- mayup 90a/9

tāmmu’l-istidāre b.- mayup 41a/5

sāḥil-i ‘irfānını b.- maz 85b/10

şöhret b.- maz 27a/6

taḡyīr ve infī‘āl b.- maz 104a/9

fenā b.- mış 41b/11, 88a/2

terbiyet b.- mış 124a/11

zafer b.- mış 95b/8-9

zuhūr b.- mış 88a/6

zuhūr ve şöhret b.- mış 29a/10-11

karār u şebāt b.- mışdur 17a/14-15

nihāyet b.- mışdur 71b/10

şüret-i ihtitām b.- mışdur 142a/9-10

yol b.- mışdur 81a/4

ḥalāş b.- mışlar 126b/8-9

furşat b.- up kaçdı 122b/17

ḥıffet b.- up 88a/4

b.- up 37b/9, 40a/7, 40b/7, 41a/4,

48b/15, 88a/9, 98a/14

kemāl-ı teẓāyuk ve teṭābuk b.- up

27b/3

tenhā b.- up 59a/12

b.- ur 133a/7

cereyān b.- ur 19a/7

ḥalāş b.- ur 46a/2

imtidād b.- ur 83a/3

kıllat b.- ur 25a/12

kuvvat b.- ur 140a/5

necāt b.- ur 18a/5-6

nihāyet b.- ur 13b/8, 73a/17, 74a/9,

74b/9, 74b/12-13, 78a/10, 140a/7

şüreti b.- ur 75b/3

ta‘ayyün b.- ur 71a/13

vuşul b.- ur 74b/2

zuhūr b.- ur 22a/14

fenā b.- urdı 128a/16

lezzet-i ‘aẓīme b.- urlar 8a/16

yol b.- urlar 70b/5

ferah ve surūr b.- urlardı 34a/12

b.- ursa 20a/4

menāfız b.- ursa 19a/9-10

destres b.- ursa 30b/15

bulın- T., f. “bulunmak, var olmak, olmak”

b.- ur 12a/8, 43b/3, 55b/2, 59b/13,

60b/3, 91a/15, 104a/15, 134b/4, 135a/6

b.- urdı 38b/15

bulun- T., f. “bulunmak”

b.- dı 136a/7

b.- madı 125b/13

b.- maduḡı sebebdan 120b/6

delīl b.- mamışdur 27b/17

ṭalīb b.- maya 70b/12-13

b.- maz 25b/17, 41a/1, 116b/4-5

müntehāsı b.- maz 135a/7-8

buluş- T., f. “1. bir araya gelmek 2. karşılamak 3. karşılaşmak”

b.- dı 34a/17, 50a/14, 50b/7, 108b/4

b.- dılar 49a/11
keştî-i Zü'l-Karneyn'e b.- duğ 11a/9
b.- up 122a/1
büm (1) *Far., is.* "yer, yurt"
merz ü b.+ 1 85a/8
bungāh *Far., is.* "ağırlık, menkul mallar"
bār ve b. 135b/1
burc *Ar., is.* "1. kale duvarlarının stratejik yerlerinde bulunan yüksek kule 2. Güneş'in, gök küre üzerinde yıl boyunca izlediği yörüngede yaklaşık 30°'lik yay veya önünden geçmiş gibi görüldüğü, güneş sistemine ait on iki takım yıldızdan her biri."
b. 24a/12, 24b/1
b.- 1 bārūsı 108a/13
b.- 1 cenübīye 22a/11
b.+ da 22a/9, 24a/13, 24a/17
b.+ 1 24a/12
burhān *Ar., is.* "kanıt, delil"
b.- 1 şahīḥ 22b/7
b.- 1 sāṭī' 75a/5
burūc *Ar., ç. is.* "burçlar"
taşāvīr-i b. 16b/3
b.- 1 cenūbiyyededür 22a/15-16
b.- 1 cenūbiyyeye hūlūl ētdükde 22b/5, 69b/5
b.- 1 işnā 'aşeri 16b/3, 16b/8, 22a/1-2
b.- 1 şimālīyyede 22b/17
b.- 1 şimālīyyeye 23a/8
'avāl-ı b.+ a 17a/9
burun (1) *T., is.* "coğ. burun: karaların sulara sokulan kısmı"
'Avrat B. 59b/4
Boriḳa B. 129b/13
Yeşil B.+ 'a 89a/3
Aḳ B.+ 'dan 99a/3
B.+ 'na 51b/15, 89a/4
'Avrat B.+ 'na 65b/15
Ḳabo Ğaz B.+ 'na 129b/12
Şant Ağustin B.+ 'na 58b/14, 130b/7
Ṭavaşko B.+ 'na 65b/16
'Avrat B.+ 'ndan 65b/3
Yeşil B.+ 'uñ 130b/9
burun (2) *T., is.* "anat. burun"
b.+ 1 133a/5
b.+ ları 53b/2, 98b/8, 103b/13, 131b/5
b.+ larına 59a/8, 104a/2
buyur- *T., f.* "buyurmak, söylemek"
b.- mişdur 18b/3
buyūt *Ar., ç. is.* "evler"
b.+ 1 66b/5, 118a/7
buz *T., is.* "buz"
ḳar ve b. 91b/11, 102a/7
bük- *T., f.* "bükmek, eğirmek"
ipler b.- erler 129a/7
b.- üp 63a/17
bükül- *T., f.* "bükülmek"
belleri b.- di 40b/1
büldān *Ar., ç. is.* "beldeler"
ba'z-ı b. 72b/1

ḳurā ve b. 69a/4
teferruḳ-ı b. 72a/11
bülend *Far., sf.* "1. yüksek 2. uzun boylu"
b. 133b/12
bālā b. 49a/3
b.+ dūr 138b/7
büllür *Far. > Ar., is.* "cam"
b. 61b/2
bünyād *Far., is.* "asıl, esas, temel"
b. 96b/15, 137a/5
b. ēderler 104a/13
b. ēdüp 104b/10-11
ṭonanma b. ēdüp 121a/11
b. ētdiler 128a/6
b. ētmegi 107b/17
b. ētmek 107b/14
b. ētmişler 113b/6, 113b/13
bürde *Ar., is.* "Arapların gündüzleri elbise üzerine hırka olarak giydikleri, geceleri de örtü olarak kullandıkları yünlü üstlük"
arḳalarına b.+ ler örterler 100b/9-10
b.+ ler örtünürler 98b/11
b.+ ler 67b/15, 102a/10, 112a/16, 116a/3, 118b/4
bürehne *Far., is.* "çıplak, açık"
b. ve 'üryān 25a/2
bürke *Far., is.* "göl"
b.+ si 113a/17
bürüdet *Ar., is.* "bürüdet, soğukluk"
b. 110a/12
b.- i havā 69b/15-16
b. olur 88b/9
büt *Far., is.* "put, yontu"
b. 119a/12
b.+ ler 88a/16
büthāne *Far., b. is.* "puthane, putluk"
b.+ si 117b/4
bütnişān *Far., b. is.* "putperest"
b. 100b/12
b.+ dur 111b/13
bütperest *Far., b. is.* "putperest"
b.+ ler 66b/14
b.+ lerdür 112b/4
cābecā *Far., b. zf.* "yer yer, bazı yerlerde"
c. 102b/8, 113b/8, 118a/7
caḥīm *Ar., is.* "cehennem"
cinān ve c. 63a/4
cāmi' *Ar., is. & sf.* "1. cami, Müslümanların ibadet yeri 2. toplayan"
c.- ı mezbūruñ 32a/13, 32a/17
C.- ı Şerīf-i Ḳurṭuba 32a/4
cāmi'a *Ar., sf.* "toplanmış, bir havzada biriktirilmiş"
cehet-i c. ēdüp 13a/17
baṭīḥa-ı c.+ ya 13b/3
cān (1) *Far., is.* "ruh, öz, nefis"
bīm-i c. 120b/13
şamāḥ-ı c.+ a 4a/13
c.+ ina te'şīr ētdi 30a/3
c.+ ları 121b/13

c.+ larına minnet 81a/13
cān (2) Ar., ç. is. “cinler”
 maṭbū’-ı ehl-i dilān-ı ins ü c. 6a/15
cānib Ar., ç. is. “yönler, cehetler, taraflar”
 ezīn c. 124a/9
 c.- i Başra ve Ubulla’dan 11b/16-17
 c.- i cenūba 22b/11, 26b/4-5, 39a/8
 c.- i cenūbda 27b/9, 77b/6
 c.- i cenūbdan 6b/14, 76b/14, 77a/10
 c.- i Endülüs’e 21a/16
 c.- i fermāda 79b/6
 c.- i ġarb ve cenūbda 70a/2-3
 c.- i ġarb 70a/1
 c.- i ġarba 21a/16, 27b/7, 33a/8-9, 39a/6, 39a/11-12, 59b/17, 60b/1-2, 67a/15, 77a/1, 87a/5, 92a/11
 c.- i ġarbda 27a/16
 c.- i ġarbdan 9b/11-12, 46a/5, 77a/8
 mebdē’-i etvāl-ı c.- i ġarbdan 71a/14
 c.- i ġarbī 9b/14
 c.- i ġarbīsinde nān ve mīve 89b/5
 c.- i ġarbīsini 28a/1
 c.- i Hind’e 78b/16
 c.- i ḥazīzda 69b/3
 c.- i Ḥīre’ye 20a/12
 c.- i kūha 33b/12-13
 c.- i kuṭb-ı Şimālī’ye 72a/7-8
 c.- i ma’mūra 78a/3
 c.- i mağribde 13b/11
 c.- i mağribe 40b/8
 c.- i maşrıka 100b/15
 c.- i merkez 15a/9
 c.- i mezbūrdan 28a/4, 73b/2
 c.- i muḥīṭ 15a/9
 c.- i Sebte’dan 70a/12
 c.- i Sūr’da 129a/15
 c.- i şarkā 27b/6, 38a/1, 62b/4, 70a/14, 77a/12, 103b/6, 119a/10
 c.- i şarkda 68b/12, 71b/3-4
 c.- i şarkdan 71b/7, 73a/12, 75a/14
 c.- i şarkīsi 82a/10
 c.- i şarkīsinde 9b/13, 89b/2, 89b/4, 129b/8
 c.- i şimāla akdılar 123b/17
 c.- i şimāla 15a/7, 123b/16, 124b/17, 130b/2
 c.- i şimālda 17b/1, 18b/7, 22b/15, 27b/12, 72b/5, 84a/1
 c.- i şimāldan münfecir olup 99b/8
 c.- i şimāldan 9b/12
 c.- i şimālına 84b/14
 c.- i şimālīsinde 84b/6
 c.- i Zānc 25b/7
 c.+ de 107a/2
 c.+ den 80a/13, 117a/17
 c.+ inde 97a/2
 iki c.+ ine 139b/15
cārī Ar., sf. “1. akan, akar 2. icra edilmiş, yerine getirilmiş, gerçekleşmiş” bk. **cāriye (1)**
 ‘ayn-ı c. 96a/14, 118a/10, 127b/17

mişāl-i mā’-i c. 141b/13
 nehr-i c. 38a/3, 66b/7-8, 104a/10
 c.+ dūr 19a/16, 124b/17
 c. olup 139b/3
 mu’āhede c. olup 135b/15
 c. olur 125a/11
 nehr-i c. üzre 36b/7
 c. ve sā’ir olan 18b/13
cāriye (1) bk. **cārī**
 ‘uyūn-ı c. 33a/16, 134b/3-4
 süyül-ı c. 19b/14
 enhār-ı c.+ nūñ 141b/2
 c. olan 76a/2
cāriye (2) Ar., is. “karavaş, köle düşmüş kadın”
 c. 99a/12
 c.+ ler 115a/17
caşş Ar., is. “kireç, alçı taşı”
 c. 66b/6
cāy Far., is. “yer, mekân”
 c.- ı ḥazerdūr 122b/3
 c.- ı laṭīf 40b/16
 c.- ı ma’mūr 30a/11-12
 c.- ı surūr 125b/16
cāyız Ar., is. “caiz, uygun”
 c.+ dur 98b/13
Cāziki Ar., is. “Cazik Adası işi”
 lülü-yi C. 82a/17
cebān Ar., is. “korkak”
 c. olur 132a/15
cebe T., is. “askeri zırh, cevşen”
 c. 66a/10
 c.+ ler 90a/14, 116b/1
cebel Ar., is. “çoğ. dağ”
 müdevver c. 99b/11
 c.- i ‘azīme çıkdılar 39a/16
 c.- i ‘azīme 39a/15
 c.- i ‘azīmūñ 125b/15
 c.- i mesfūruñ 13a/14
 c.- i mezbūr 135a/14
 c.- i mezbūrdan 13a/16
 c.- i mezbūrī 79a/17
 c.- i mezbūruñ 13b/10, 13b/13, 46b/12, 99b/14-15, 113a/7
 sefh-ı c.+ de 110a/3
 c.+ den 139b/2, 140a/2
cebhe Ar., is. “alın”
 c.+ leri 45a/13
 c.+ sinde 43b/7
cebīn Ar., is. “alın”
 c.+ inde 103a/8
 maşdar-ı nūr-ı c.+ inden 3b/8
cebr Ar., is. “zor, zorluk, zorbalık”
 c. iḥrāc kabūl etmiş 109a/10-11
 c. ile aldılar 94a/10
cedāvil Ar., ç. is. “dereler, su arkları”
 c.- i mezbūrenūñ 19a/11
 c.- i şağīre 19a/10
cedīd Ar., sf. “yeni” bk. **cedīde**
 ‘ālem-i C. 5a/6

- Dünyâ-yı C. 76b/5
Hind-i C. 36a/1, 40a/1, 42a/14
hâkim-i c. 124b/9-10
ibtidâ'-i zuhûr-ı 'âlem-i C. 29a/2
Kitâb-ı İklîm-i C. 3a/1
tavâyıf-ı Hind-i C. 94b/1
Hind-i C.+ 'de 116b/5
Vilâyet-i Hind-i C.+ 'de 105b/2
Dünyâ-yı C.+ 'den 11b/4
Kutr-ı C.+ 'e 23b/9
Hind-i C.+ 'ün 86b/14
şehr-i c.+ dūr 8b/5
havâş-ı Dünyâ-yı C. 131a/9
- cedîde** bk. **cedîd**
Hind-i C. 35a/17
memâlik-i C. 105a/6
- cedvel** Ar., is. "su arki"
c. 141b/3
- Cedy** öz. is.. "astr. Oğlak Burcu"
nuḳûd-ı kevākıb-ı C. u Ḥamel'i 4b/2
- cefâ** Ar., is. "cefa, sıkıntı"
c. 131a/15
cevr ve c. 135b/8
c. êtdügünüz sebebdan 42b/4
c. êtmeyenleri 131a/16
- cehâlet** Ar., is. "bilgisizlik"
dest-i c. 86a/15-16
c.+ dūr 120b/10
- cehât** bk. **cihât**
ba'z-ı c.+ ı 14b/9
- cehd** Ar., is. "çaba, gayret"
cidd ve c. 137a/1
- cehennem** Ar., is. "cehennem"
c. 112b/7
- cehet** Ar., is. "yön"
c.- i cāmi'a êdüp 13a/17
c.- i cenûbda vâḡıl olurlar 70a/13
c.- i cenûbda 130a/1
c.- i cenûbdan 15a/7
c.- i fevk 15a/9
c.- i ġarba 15a/6, 25a/10
c.- i ġarbdan 77a/11-12
c.- i kuṭb-ı cenûbî 68b/8
c.- i kuṭb-ı şimālîde 68b/8
c.- i semâdan 128a/13
c.- i şark 70a/1
c.- i şark 27b/6
c.- i şimâla 6b/15, 76b/15, 77a/11,
83a/10
c.- i şimâlda 84b/3
c.- i şimâldan 15a/8, 26b/4
c.- i taht 15a/9
c.- i tahtında 15a/13
c.+ de 10b/15
c.+ den 6b/11, 14b/5, 40b/10, 41b/16
kelîl olduḡı c.+ den 131b/8
c.+ inden 95b/6, 100b/12, 105b/3
c.+ ine 15a/11, 71a/9
- celb** Ar., is. "çekme, getirme"
c.- i şemere 7a/12
- c. êderler 90b/6
c. eyledi 30b/7
c. olunur 135a/6
- celîle** Ar., sf. "ulu, mertebesi yüksek"
cezîre-i c. 134b/16
- Cellâdmanzar** Ar., b. sf. "Cellat görünümlü Mars gezegenine yakıştırılan sıfat"
Merrîḥ-i C.+ 'dur 16b/13
- cem'** Ar., is. "birleşme"
şem'-ı c.- ı eflāk 3b/5
c.- ı fevâ'id 76b/9
c. êderler 116a/2, 141b/11
c. êdüp 47a/3, 49a/14, 50a/11, 64a/16, 64b/9, 67a/13, 79b/13, 95b/13, 98b/2, 102a/17, 108b/17, 109a/16, 122b/14, 125b/2, 126a/3, 132b/3-4
c. êtdi 126a/15
c. êtdiler 96b/7
c. êtmişdür 22a/6
c. eyledi 39b/8, 47a/9-10
c. olalum 109a/3
c. olan 136a/4, 141b/7
c. oldu 20a/15
üstine c. oldu 125a/17
yanına c. oldu 124b/6
c. olduḡı 14a/8, 41a/10-11
c. olduḡda 32b/7
c. olsa 118b/15
c. olup 13b/14, 41b/9-10, 41b/11, 48a/1, 66a/7-8, 66a/17, 90b/6, 93a/9, 94a/11-12, 94a/13, 94a/15-16, 95b/16, 98a/12-13, 98b/4, 104b/8, 107a/12, 109a/10, 111b/15
yanına c. olup 124a/13
c. olunup 5b/9
c. olur 14a/2-3, 53a/13, 88b/13-14
rişte-i c. ve taştîre 5b/16
- cemâ'at** Ar., is. "topluluk"
c.- ı ġurbân kipi 66a/13
- cemî'** Ar., sf. "hepsi, tümü"
c. 127b/1
c.- ı 'asker 52a/4
c.- ı âfâḡdan 24b/5
c.- ı aḥvâlını 9b/7-8
c.- ı âlât ve esbâbı 6b/8
c.- ı biḥâr ve enhâr 23b/4
c.- ı biḥâr 20a/5
c.- ı cevâmıbdan 27b/9
c.- ı cevâmıbına 11a/14
c.- ı cihâtdan 17a/13
c.- ı der ü dîvârı 127a/10
c.- ı ecnâsdan 10a/8
c.- ı eṭrâf ve eknâfı 31b/14
c.- ı eṭrâfına 27b/10-11
c.- ı ḥulcândan 6b/13
c.- ı levâzım ve mühimmatını 36a/4
c.- ı mâlları 105b/6
c.- ı meşâlihı görüp 103b/16
c.- ı mülûk-ı zemen 81a/12
c.- ı nâsdan 25a/2-3
c.- ı nihâyeti 84a/15

c.- ı Şarkî Endelüs 74b/10
c.- ı şuṭṭı 18b/10
c.- ı Vilāyāt-ı ‘Arab 81b/16
cemîl Ar., sf. “güzel”
zıkr-i c.+ leri 142a/7
cemm Ar., is. “topluluk”
c.- i gâfir 30b/12, 82b/10
cenâb Ar., is. “hazret, saygı ve tazim sözü”
C.- ı ‘İzzet’e 63a/6, 130b/17
Ḥazret-i C.- ı ‘İzzet’üñ 31b/1
pâdişâh-ı keyvân-ı c.- ı âsumāntaht
6a/10
C.- ı Kibriyâ’ya 31a/11
c.- ı kibriyâsından 86a/2
cenâh Ar., is. “kanat”
c.+ ı 137b/7, 137b/10
c.+ ları 64a/2-3, 67a/2, 137b/9,
141a/13, 141a/15
ceng bk. **cenk**
c. 50a/16, 66a/3, 66a/5, 96b/6,
136a/15
c.- i Fırang’a 66a/14
c. ederler 141b/1
c. edüp 41b/13, 56b/6, 123a/6
c. etdi 60a/14
c. etdiler 39a/10, 66a/9, 99a/16
c. eyledi 49b/16
c. ile alup 96b/5
c. ü âşûbı 46a/11
c. ve âşûbdan 121b/15
c. ve âşûbı 121b/11
c. ve cidālî 62b/17
Meşiko C.+ ’inde 97a/15
cenk Far., is. “savaş” bk. **ceng**
c. 95a/17, 97b/10, 98b/11, 109b/6,
121b/13
c.+ de 41b/16
eṣnâ’-i c.+ de 60a/15
c.+ den 47b/10, 92b/9
c.+ e geldi 50a/11
c.+ e 54b/3, 112a/6-7
c. ederler 132a/11
c. edüp 134b/8, 136a/13
c. eyledi 104b/6-7
c. ile aldılar 101a/12
c.+ imüz 30b/9
c.+ ler edüp 47a/8, 93b/7
c.+ ler etdi 100b/2
c. ve âşûb edinüp 104a/17
c. ve âşûb edüp 136b/1
c. ve âşûb ve firâr edişdiler 125b/5
c. ve âşûba bahâne isterler 110b/8
c. ve cidāl edüp 96a/10
c. ve cidāl eyledi 122b/15-16
c. ve cidāl 95b/14, 96a/9
c. ve cidālma 90b/15
c. ve harba 108b/8
c. ve kıtāl etdiler 111a/2-3
c. ve kıtāl 124b/7-8
c. ve neberd 92b/6

cennet Ar., is. “cennet”
c.+ de 18b/5
enhâr-ı c.+ dūr 18b/4
cenüb Ar., is. “coğ. güney” bk. **cenübiyye**
c. 36a/8, 41a/13, 58b/14
ba’z-ı nevâhî-i c. 23a/17
nâhiye-i c. 22a/16
nokta-ı c. 40a/11
c.- ı garbuñ 70a/9
cānib-i c.+ a 22b/11, 26b/4-5, 39a/8
nâhiye-i c.+ a 22b/15-16
şimāldan c.+ a 19a/15
cehet-i c.+ da vâgıl olurlar 70a/13
c.+ da 25b/6
cānib-i c.+ da 27b/9, 77b/6
cānib-i Ğarb ve c.+ da 70a/2-3
cehet-i c.+ da 130a/1
nâhiye-i c.+ da 23a/4, 69a/7
c.+ dan şimāla 9a/9, 77b/1-2, 77b/10-
11, 81b/11
cānib-i c.+ dan 6b/14, 76b/14, 77a/10
cehet-i c.+ dan 15a/7
kuṭr-ı c.+ ını 15a/8
c.+ uñ 70a/1
cenüben Ar., zf. “güney tarafından”
c. 27a/16
cenübiyye bk. **cenüb**
burûc-ı c.+ dedür 22a/15-16
burûc-ı c.+ ye hülûl etdükde 22b/5,
69b/5
cenübî Ar., sf. “güney, güneydeki” bk.
cenübiye
c. 38b/5
‘arz-ı c. 69b/14
cehet-i kuṭb-ı c. 68b/8
kuṭb-ı c. 129b/17
nişf-ı c. 22b/3
nişf-ı c.+ nūñ 69b/11
‘arz-ı c. on 70a/4
‘arz-ı c.+ si 13b/16
c.+ sinde 9b/14
burc-ı c.+ ye 22a/11
kısm-ı c.+ ye 38b/5
nişf-ı c.+ ye 22b/1-2
cenübiye bk. **cenübî**
kıṭ’a-ı c.+ sinde 40a/3
cerāhāt Ar., ç. is. “iltihaplı yaralar”
c.+ a 128b/11
cereyân Ar., is. “akım, akıntı, akış”
c. bulur 19a/7
c. eder 13a/9-10, 55b/6, 100a/9,
117b/14-15, 124b/16, 125b/16, 128a/4-5,
141b/4
taraf taraf c. edüp âkar 126a/12
c. edüp 12b/7, 13b/2, 18a/16, 38b/4
c. eyledi 19a/4
c.+ ı 18b/9, 59b/10, 83b/5
mıkdâr-ı c.+ ı 139b/10, 140a/12-13
c.+ ını 19b/6
cerh Ar., is. “yaralama”

c.  derse 132b/5
cer  Ar., is. “cüretli, korkusuz”
c.+ dır 137b/4
cer de Ar., is. “coğrafi bilgilerin kaydedildiğı yazma”
c.- i p r ber 6a/1
c.+ de 23b/7
cerr r Ar., is. “savaş Çin donatılmış ordu”
‘asker-i c.- ı ‘aduvşik r 123a/2
cery Ar., is. “akım”
c.- i s y l 14b/12
ces met Ar., is. “irilik”
c.+ de 103a/3
cesed Ar., is. “gövde, beden”
c. 134b/11
c.+ i 119b/16
ces m Ar., sf. “iri, kocaman”
c. 57b/12, 138a/16
c. olup 88a/7
cev b Ar., is. “cevap, karşılık”
c. 30a/16
c. eyledi 112b/14
c. v rdi 30b/8, 122a/12, 122b/6
c. vğrdiler 37a/4, 37b/3, 60a/6, 103b/9
cev h r Ar.,  . is. “1. cevherler,  zler 2. mücevher”
c. 45b/1
env ‘-ı c. 10a/2, 95b/5
ğurer-ı c.- ı aşv l-ı bih r 76a/17
nef yis-i c.- ı ma‘ n  4a/10
c.+ a 100b/17
cev n b Ar.,  . is. “yönler, her taraf”
cemi‘-ı c.+ dan 27b/9
c.+ ına 11b/7
cemi‘-ı c.+ ına 11a/14
cev r  Ar.,  . is. “cariyeler”
c.+ den biri 8a/12
cevf Ar., is. “boşluk”
c.- i ‘arşdadur 23b/16
c.- i k rs ded r 24a/2
cevher Ar., is. “m cevher, kıymetli taş”
c. 117b/6, 119a/15
cevr Ar., is. “eziyet, sıkıntı”
c.- i a‘d dan 85a/14
c. ve cef  135b/8
cevşen Far., is. “ rme zırh”
c. 66a/10
cevv  Ar., sf. “havayla ilgili, atmosferik”
k yn t-ı c. 17a/12
cez ‘ir Ar.,  . is. “adalar”
c. 7a/7, 29b/13, 39b/15, 78a/13, 78b/5
c.- i keş re 60a/9, 82a/5
c.- i mezb re 71a/17
h v ş-ı c.- i mezb re 43a/4
c.- i mezb rede 41b/17, 44b/16, 45a/9-10, 91a/15
c.- i mezb ren n  43a/7-8
s ‘ir-i c.- i şer fe 86a/2
sev hil ve c.+ e 90a/8
ba‘ z-ı c.+ inde 7a/17

c.+ inden biri 78a/15
sev hil-i c.+ ine 29a/12
c.+ ini 134b/15
cez y r Ar.,  . is. “adalar”
c. 26b/6, 65a/3
cib l ve c. 134b/3
c.- ı ġar be 134b/1
c.- ı keş re 82a/16, 85a/17
c.- ı ma‘m re 85b/4
c.- ı mesf reden 64b/16
c.- ı mezb re 64a/11
c.- ı mezb rede n n 44b/7
c.- ı mezb rede 44b/6, 45a/8-9, 91b/4, 134b/3, 135a/5
c.- ı mezb reden 85b/11, 131a/2
c.- ı mezb ren n  131a/1
c.- ı mezb reyi 58b/7
c.- ı şark  58b/2-3
c.+ a 61a/15
c.+ da 87b/2
c.+ dan 37a/14, 63b/15
ba‘ z-ı c.+ ında 90a/2
cezb Ar., is. “ ekim”
c.- i h z z 23a/10
c.  der 19b/2
c.  derler 61a/10
c.  d p 22b/1, 59b/1
cez re Ar., is. “ada, yarımada”
c. 6b/1, 6b/5, 7b/6, 7b/12, 43a/6, 50b/12, 78b/12
ehl-i c. 34b/11, 36b/12, 37a/8, 42b/9, 42b/12, 44b/1, 56b/5-6, 57a/3
h kim-i c. 56b/7, 60b/7
c.- i ‘a  me 37a/1, 39a/7, 39a/9
c.- i ‘a  meye 61a/15-16
c.- i cel le 134b/16
c.- i h liyye 33a/15
c.- i mesf reye 29b/1
c.- i mezb ra 86a/14
c.- i mezb rda 7a/9
c.- i mezb re 56b/14, 79a/10, 84b/5, 86a/17
c.- i mezb rede 6b/6, 7a/14, 7b/13, 8a/1, 8a/4, 36a/17, 37b/8, 43a/12, 43a/16, 43b/5, 45a/3, 56b/15-16, 57a/9, 60b/14, 61a/2, 62b/8, 62b/11-12, 65b/7, 86a/10-11, 88b/1, 88b/8, 89b/6, 89b/9, 90b/3, 91b/10, 91b/17, 92a/2
c.- i mezb reden 36b/9, 36b/14, 130b/4
c.- i mezb ren n  34b/13, 40a/3, 42a/15, 42b/14, 43a/11, 43b/2, 43b/15, 57a/1, 60b/3, 63a/13, 79a/1, 89b/3, 89b/11, 91b/11, 91b/13
c.- i mezb reye 7b/11, 8a/1, 8a/11, 36b/6, 37a/12-13, 39a/10, 56b/2-3, 58a/16, 60a/9, 78b/15, 89b/15, 90b/9, 91b/8
c.- i mezb reyi 79a/3, 88b/14
c.+ de 7b/9, 29a/15, 33a/7, 34b/5, 37b/3, 39b/10, 63b/10, 75b/1

- vasat-ı c.+ de 38a/15, 38b/1
c. degil idüğini 33b/6
ehl-i c.+ den on 34b/14, 36b/11
c.+ den 36b/8
ehl-i c.+ den 34a/4, 37b/2, 38a/14,
- 61b/2
metâ'-ı c.+ den 34a/17
c.+ dür 26b/7, 40a/13, 43a/10, 56a/17,
- 57a/7, 60b/2, 62b/5, 64a/10, 65b/2, 71a/16
c.+ ler 36b/17, 39a/15, 91a/13
c.+ lerde 50a/4
c.+ lerdür 36b/3
c.+ lerdür 64a/9, 84b/6
c.+ lerüñ 130a/9
c.+ nüñ 6b/8, 7b/14, 35a/2, 37a/2,
- 88b/9, 89b/17, 134b/17
ehl-i c.+ nüñ 39b/6, 62b/10, 65b/5
c.+ ye 6b/3, 29a/16, 33b/1, 36a/15,
- 36b/2, 37a/4, 40b/9, 42a/16, 42b/1, 56b/5,
- 64b/13
cezz Ar., is. "gel git olayında denizin çekilmesi"
medd ve c. 99b/10
medd c.+ i 138a/9
c. olup 138a/10
- cibâl** Ar., ç. is. "dağlar"
c. 19b/15
'aded-i c. 75b/6
ba'z-ı c. 12b/8
biḥār ve c. 15b/3
kuḥūf ve c. 128b/3
sevāḥil ve c. 15a/1
c.- ı 'acībe 134b/2
c.- ı 'adīdeden münfecir olur 17b/2
c.- ı fıḍḍa 134b/9
c.- ı mezbūrede 38b/15-16
c.- ı mezbūrenüñ 12b/11
c.- ı şevāmıḥ 11b/7
c.+ a 106b/6
ru'us-ı c.+ a 19a/8
c.+ āsā 12a/11
c.+ da 106b/14, 123b/4
esāfil-i c.+ da 19a/9
kuḥūf-ı c.+ da 131b/16
a'yun-ı c.+ dan 18b/8
aḥcār ve c.+ dan 102a/16
c.+ dur 124b/15
c.+ ı 88b/3
c.+ ında 128b/17
c.+ ından 70a/17
c. içinde 136b/17
c.+ uñ 38b/6
c. ve cezāyır 134b/3
- cidāl** Ar., is. "mücadele"
cenk ve c. 95b/14, 96a/9
cenk ve c. edüp 96a/10
cenk ve c. eyledi 122b/1516
cenk ve c.+ ı 62b/17
cenk ve c.+ ına 90b/15
- cidār** Ar., is. "iç duvar"
c. 107a/3
cidd Ar., is. "gayret"
c.- i tām 79a/3
c. ve cehd 137a/1
ciddā Ar., zf. "cidden, gerçekten"
c. 62b/7
cift Far., is. "koşumluk öküz çifti veya ekim"
c. saban bilmezler 127b/9
ciger Far., is. "ciğer, mec. gönül"
c.+ in kebāb edüp yerler 57b/1-2
c.+ leri biryān olup 41b/15
c.+ lerini 55b/17
ciḥād Ar., is. "cihat, Allah'ın dini uğrunda savaş"
erbāb-ı c.+ uñ 5b/1
toḥm-ı c. ve gāzāy 31a/13
ciḥāt Ar., ç. is. "yönler" bk. **ceḥāt**
ba'z-ı c.+ dan 9b/2
cemī'-ı c.+ dan 17a/13
cilā Ar., is. "parlaklık"
c. 78b/9
cild Ar., is. "deri, post"
c.+ i 133a/4
cilvenümün Far., b. sf. "cilve gösteren, cilveli"
ṭāvūs-ı c.+ dur 31b/17
cimā' Ar., is. "cinsel birleşme"
c.+ dan 46b/5
cimāl Ar., ç. is. "erkek develer"
c. 21a/11
cinān Ar., ç. is. "1. cennetler 2. bahçeler"
c. 8b/3
reşk-i c. 6a/15
c. ve caḥīm 63a/4
c. ve enhār 21a/6
cirāḥāt Ar., ç. is. "iltihaplı yaralar"
c.- ı 'azīm olsa 45a/7
c.+ a 45a/6
cirm Ar., is. "hacim, oylum, cisim, büyüklük"
c. 16b/1
c.- i eşīr 17a/11-12
c.- i felekde 68b/9
c.+ inde 16b/5
cisr Ar., is. "köprü"
c.- i 'azīm 113b/14-15
c.- i 'azīme 93a/2
c.- i maḥdūda 8b/15
c.- i mesfūr 21b/4
c.- i mezbūri başdı 21b/2
c.- i mezbūri 21b/1
c.- i mu'teber 21a/15
c.- i mu'teberüñ 21a/17
c.+ e 93a/4
c.+ ler yapıdılar 97b/8
c.+ ler 118a/2
culūd Ar., ç. is. "deriler, postlar"
c.- ı esmāk 91b/17
c.- ı ḥayvānātdan 116b/2
c.- ı samūr 91b/15
c.+ ı 103a/16

cumhūr *Ar., is.* “topluluk, zümre, halk”
 c. 71a/13, 72a/11
cunūd *Ar., ç. is.* “askerler, ordular”
 c.+ ina 134b/13
cūr *Far., is.* “cevr, zulüm”
 c. u zulmını 109a/12
cust *Far., is.* “çevik, tez”
 c. ve çālāk 132a/13
cuyūş *Ar., ç. is.* “askerler, ordular”
 keşret-i c.+ da 10b/17
 c.+ ı 37b/4
 tenfız-i c. ve ‘asākır kılınsa 71a/1
cübün *Ar., ç. is.* “alınlar”
 c. üzre 103b/13
cüdā *Far., sf.* “ayrı, uzak”
 c. düşmezler 140b/13
cümle *Ar., sf. & zm.* “hep, hepsi, herkes, cümle”
 c. 12b/7, 22a/10, 36a/15, 41a/14, 47a/13, 55a/13, 61a/16, 75b/7, 78a/15, 87a/6, 87a/16, 87b/11, 88a/2, 88a/16, 93a/15, 94a/4, 97b/15, 103b/17, 108a/14, 110a/14, 112b/2, 115a/9, 117b/5, 118a/11, 120b/17
 medargār-ı c. 142a/12
 c.- i aḥbārdan 20b/1
 c.- i aḥbārından biri 21a/3
 c.- i arz 76a/7
 c.- i arzdan 76a/7
 c.- i hayvānāt 87b/10
 c.+ den biri 7a/7-8, 82a/6, 82a/16
 c.+ den birine 78b/6
 c.+ den eḥaqsın 125b/1
 c.+ den 9a/4, 12b/2, 23b/6, 28a/10, 33b/2, 36b/4, 37b/4, 72a/6, 88a/17, 119a/11, 119b/15, 135a/10
 c.+ müz 108b/15
 c.+ müzi 120a/6
 c.+ nūñ 11b/15, 18b/15, 48a/11, 76b/17
 c.+ nūzi 122a/7
 c.+ si ‘üryān gezüp 45a/14
 c.+ si ‘üryān ve fakīrlar 101a/15
 c.+ si ‘üryān 41b/14
 c.+ si bir oldılar 98a/10
 c.+ si 13a/1, 13b/8, 14a/2, 23b/16, 36a/11, 40a/13, 40b/5, 46a/14, 47b/13, 57a/7, 60b/10, 65b/5-6, 66b/14, 103b/11, 104a/4, 110b/7, 111b/6, 112a/16, 115b/9, 115b/15, 116b/16, 117b/9, 119a/14, 126b/5, 135a/13, 136a/10
 c.+ sinde 64a/13
 c.+ sinden 94a/13, 101a/14
 c.+ sine 43a/6, 46b/14, 93b/14, 94b/2, 103b/10
 c.+ sini 9b/5, 22a/5, 40b/4, 43b/14, 55b/15, 95a/17, 96a/11, 97a/14, 115a/13, 128b/5
 c.+ sinūñ 53a/9, 64a/12, 66b/6, 119a/10
cümleten *Ar., zf.* “hep birlikte, tamamıyla”

c. 8a/10, 27a/15, 76b/15
cūr’et *Ar., is.* “cesaret, yiğitlik”
 c. 124a/12
cürm *Ar., is.* “ceza gerektirecek suç”
 c. 128a/9
 c.+ i 42a/12
cüsse *Ar., is.* “gövde, kalıp, irilik”
 c. 56a/8, 138b/5
 c.- i ḥākīre 139a/1
 c.- i kelbde 131b/11-12
 c.- i kelbden 132a/3-4
 c.+ de 67a/8, 131b/1, 137a/10, 137b/3, 138b/3
 c.+ leri 52a/12, 131b/5, 132a/3
 c.+ si 43b/16, 59b/15, 63b/17, 67a/12
cüvānbaḥt *Far. + Far., b. sf.* “asil, cömert”
 sultān-ı kāmīyāb-ı c. 6a/9-10
cüz *Ar., is.* “parça, kısım” *bk. cüz’*
 c.+ dūr 76a/6-7
 c.+ e 68b/3-4
 c.+ inden 76a/6
cüz’ *bk. cüz*
 c.- i ‘amel 81b/8
 c.- i iltifāt ve işāret oluna 79a/9
 c.- i mütefāvitdūr 130a/4-5
 c.- i tedbīr 81a/5
çağla- *T., f.* “çağlamak”
 ç.- yup 108a/9
çāh *Far., is.* “kuyu, çukur”
 ç.+ larda 64b/10
çāk *Far., sf.* “yırtık, yırtılmış”
 ç. eyledi 43a/3-4
çāker *Far., is.* “cariye, köle”
 ç. ve gulām 111a/10
çakmak *T., is.* “çakmak taşından ateş elde etme aleti”
 ç. maḥalında 140b/16
 ç. taşından etmişler 116a/13
 ç. taşlarından 47a/12
çal- *T., f.* “1. tokmakla vurarak ses çıkarmak 2. yere vurmak, atmak 3. çekip götürmek 4. (müzik aleti) kullanmak”
 meḥakk-i i ‘tibāra ç.- ardum 4b/3
 kapup ç.- arlar 104b/13
 ṭanbūr ç.- arlar 54b/12
 nevbet-i imāreti ç.- dı 10a/4-5
çālāk *Far., sf.* “çevik, tez canlı”
 cust ve ç. 132a/13
çanak *T., is.* “kap, çanak”
 ç.+ lar 111b/8
çāpūk *T. ~ Far., sf.* “çabuk, hızlı”
 murğ-ı ç. 137b/8
 ç.+ ler 57b/7, 58a/5
 ç.+ lerdür 56a/9
çar *Far., is.* “dört sayısı”
 ç. 32a/14
çāre *Far., is.* “çözüm, çıkar yol”
 ç. yokdur 107b/11
çarḥ *Far., is.* “felek, çark, mec. hayat”
 āsīyāb-ı ç. 3b/3

ç.- ı atlas 5a/4
çārpā *Far.* + *Far.*, *b. is.* “dört ayaklı (hayvan)”
 ç. 132a/16
 ç.+ dur 131b/13
 ç. hayvān 133a/14, 141a/9
çārsū *Far.* + *Far.*, *b. is.* “çarşı, pazar, meydan”
 ç.+ lar 97a/4
çāšnī *Far.*, *is.* “çeşni, tat, lezzet”
 ç.+ ñuzda 122a/9
çatal *T.*, *is.* “(hayvan için) tırnak”
 iki ç.+ dur 67a/9
çayır *T.*, *is.* “sulu otlak, çayır”
 ç. çemen olmuş 41a/14
çehre *Far.*, *is.* “dış görünüş”
 ç.- i taḥkīkını 28a/11
 ç.+ sinden 90a/4
çek- *T.*, *f.* “1. çekmek 2. katlanmak 3. (ağırlık ve uzunluk olarak) etmek, olmak 4. (kuyudan) su çıkarmak 5. götürmek 6. işletmek, çalıştırmak 7. (şişe) tedavi amacıyla uygulamak 8. (asker) savaş için getirmek”
 emek ç.- di 124a/8
 pīṣkeşlerini ç.- di 35a/1
 yüz on marḳo ç.- di 56b/8
 zahmet ç.- di 106b/14
 ‘asker ç.- diler 41b/12
 merāretin ç.- dük 68a/16
 ‘azīmeti ç.- e 31a/13
 resenler ç.- eler 107a/4
 ṭob ç.- er Hindīler 109b/12
 direm ç.- er 38b/14
 dirhem ç.- er 39b/13
 zahmet ç.- er 133a/17
 dirhem ç.- erdi 39b/9
 kāmēt ç.- erdi 39a/2
 ç.- erler 55a/17
 degirmen ç.- erler 103b/17
 ḥavf ve ḥaṭar ç.- erler 70a/16
 saḥt kemān ç.- erler 100b/7
 şu ç.- erler 141a/2
 ṣīṣeye ç.- erler 61a/9-10
 nedāmet ç.- erlerdi 105a/9
 ç.- üp ilmedi 37b/8
 ç.- üp 40b/7
 ‘asker-i nekbet eşerini ç.- üp 31a/1
 çok belā ç.- üp 40b/12
 elem ç.- üp 41a/13
 saḥt kemān ç.- üp 57b/9, 95a/7
çekil- *T.*, *f.* “1. çekilmek 2. sunulmak, ikram edilmek”
 ç.- dükde 55a/17
 ç.- se 52b/11
 ṭa‘ām ç.- üp 114a/14-15
 ç.- ür 138a/11
çekirdek *T.*, *is.* “çekirdek, meyvelerin sert tohumu”
 ç. 139a/16
 ç.+ i 52b/7, 52b/16, 53a/11, 53a/13,

139a/15
çemen *T.* > *Far.*, *is.* “çimen”
 çayır ç. olmuş 41a/14
 ç.+ üñ 41a/15
çend *Far.*, *zf.* “ne kadar”
 her ç. 104a/9
 her ç. ki 112b/8, 116b/17
çengāl *Far.*, *is.* “gemi çipası”
 ç.+ lar şalarlar 12a/17
çerāğ *Far.*, *is.* “çıra, meşale”
 ç.+ ını 3b/6
çernik [چرنق] *Bulg.*, *is.* “kayık, küçük erzak gemisi”
 ç.+ lar 65b/17
çeşim *bk. çeşm*
 yek ç.+ ler 58a/4
çeşm *Far.*, *is.* “1. göz 2. bakış açısı” *bk. çeşim*
 ç.- i te’emmül ü ihtibār 4a/15-16
 ç.+ ini 139a/3
çeşme *Far.*, *is.* “pınar, göze, su kaynağı”
 ç. 88b/4
 ç.- i hayvān 78b/7
 ç.- i hayvāndan 90a/9
 ç.- i şubḥ-ı şādık 3b/6-7
çevir- *T.*, *f.* “çevirmek”
 ç.- ürler 55a/7
çevirme *T.*, *is.* “bir şişe geçirilerek ateşte çevrilip pişirilen et yemeği”
 ç. edüp 55b/17
 ç.+ ler 62a/10
çık- *T.*, *is.* “1. içeriden dışarıya gitmek 2. elde edilmek 3. ayrılmak 4. yapılmak 5. karaya ayak basmak 6. bir şeyin yukarısına doğru yürümek 7. (ses) yükselmek 8. verilmek”
 ç.- ar 7b/6, 14a/2, 15b/2, 19a/10, 44b/6, 50b/14-15, 52b/11, 53a/11, 55b/1, 126a/1, 128a/3, 139a/16, 140a/2
 nemeg-i mu‘teber ç.- ar 127b/15
 olup ç.- ar 13b/4
 şu ç.- ar 128b/15
 şikāra ç.- ar 63a/1
 taşra ç.- ar 126a/13
 yağı ç.- ar 141a/12
 ç.- ardı 51a/3, 51a/16, 101a/14, 115a/8
 ç.- arlar 117a/2
 eşcāra ç.- arlar 52a/14
 inüp ç.- arlar 101b/3
 ç.- dı 36a/6, 37b/9, 58b/11, 63a/11, 63a/17, 114a/15
 sāḥile ç.- dı 106a/8
 ç.- dılar 50b/3, 58b/16, 91a/1, 93a/12, 98a/5
 cebel-i ‘azīme ç.- dılar 39a/16
 kulle-i kūḥa ç.- dılar 110a/6
 taşra ç.- dılar 89a/4-5
 ç.- maḳ 33b/8, 117a/1
 ç.- maḳdan 66a/1
 ç.- mayup 56a/1
 sesi ç.- maz 133a/1

ç.- mazdı 117a/12
 ç.- miş 104b/4
 ç.- mişdur 131b/14
 ç.- up dürlü 133b/10
 ç.- up giderler 92a/7
 ç.- up gitdi 136b/14
 ç.- up gitdiler 10a/14, 113a/4
 ç.- up 3b/11, 39b/17, 47a/7, 48a/10, 49b/7, 49b/16, 51b/14, 57b/4-5, 61a/17, 62a/8, 65b/12, 67a/16, 87a/4, 90b/9, 92a/9, 92b/10, 92b/12, 93a/2, 99a/3, 100a/17, 101a/4, 103b/5, 106b/12, 108b/4, 109b/17, 113b/5, 113b/10, 122a/13, 123a/3, 130a/8, 131a/2, 136a/17, 141a/10, 141a/15, 141a/17
 gözi ç.- up 104b/6
 karaya ç.- up 40b/13, 130b/11
 kullesine ç.- up 50a/8
 mürtefi‘ yere ç.- up 134a/1
 taht üzre ç.- up 107a/11
 taşra ç.- up 47a/17
çıkar- *T.*, *f.* “çikarmak”
 ç.- dı 55b/13
 ç.- dılar 50b/11
 adam ç.- dılar 36b/5
 nām ç.- mak 30a/5
 dil ç.- mazlar 120a/6-7
 ç.- mişlardur 57a/11
çınkrağ *T.*, *is.* “çingirak”
 ç. 49b/10
çinī *T.*, *is.* “çini”
 ç.+ ler işlerler 118b/3
 a‘lā beyāz ç.+ ler 60b/4
 ç.+ nūñ 60b/6
çiçek *T.*, *is.* “çiçek”
 ç.+ i 53a/5
 turunc ç.+ i 53a/5
 ç.+ ler 40b/15, 113a/16
çigle *T.*, *zf.* “çiğ olarak”
 ç. 102b/13
çoğ bk. çok
 ç. 30a/7
 ç. olduğu sebebdan 52a/17
 ç. olur 24b/3
çok *T.*, *sf.* “çok” *bk. çoğ*
 ç. 25a/5, 33b/15, 34b/1, 35a/16, 36b/7, 37b/13, 39b/8, 41a/13, 41b/2, 41b/10, 42a/1, 47a/8-9, 47b/3, 47b/7, 48a/3, 48b/17, 50a/2, 50b/2, 51a/6, 51a/11, 51b/1, 52b/2, 53a/16, 54b/9, 55b/5, 55b/8, 55b/10, 56a/12, 59b/10, 60a/2, 62a/15, 62b/12-13, 63a/8, 63b/15, 65a/16, 65b/13, 67b/2, 78b/17, 86b/9, 86b/13, 86b/16, 89a/5, 89a/17, 91a/3, 91a/13, 91b/1, 93b/5, 93b/13, 97b/10, 98a/4, 98a/11, 99a/1, 100b/2, 101a/8, 101a/10, 102a/11, 104a/11, 104a/14, 104b/1-2, 104b/10, 105a/8, 106a/13, 106a/15, 107b/7, 108b/6, 109a/5, 109a/11, 109a/16, 110a/13, 110b/6, 115a/1, 115b/7, 116a/7, 116a/15, 121a/6, 124a/8, 125a/10, 131b/6, 137a/1, 141a/12
 ç. belā çeküp 40b/12

ç.+ dur 7a/15, 43b/2, 44b/4, 44b/16, 52a/13, 53a/12, 53a/15, 54a/5, 56b/16, 59b/14, 60b/15, 62b/5, 64a/14, 64b/3, 65b/8, 78a/13, 88b/1, 88b/3, 89b/5, 90b/4, 91a/15, 94b/16, 98b/15, 99b/17, 100a/11, 100b/11, 101b/8, 102b/8, 102b/10, 103a/7, 103a/9, 111a/13, 114b/8, 129a/5, 129a/15, 129a/17, 130b/16, 134b/3, 137b/1, 137b/12, 137b/16, 138a/8
 haṭāsı şavābından ç.+ dur 84a/10
 ç. dürlü 86b/1, 111b/1, 111b/8, 119a/3, 137a/3, 137a/6
 ç.+ ını 52a/9
 ç. ve ğinā 95b/5
 ç. zamān 51b/17
çuğa *Far.*, *is.* “çuha”
 ç. 61b/1, 63b/3, 63b/13
 şaru ç. 63b/13
çuvaldüz *Far.*, *is.* “çuvaldiken, çuval dikmek için kullanılan ucu kalın bir iğne”
 süzen ve ç. ödüp 103b/1-2
dā’ *Ar.*, *is.* “hastalık, illet”
 d.- i frengīye 89b/10
dād *Far.*, *is.* “öc, intikam, rövanş”
 d.+ umuzı alursa 108b/14
dāfi’ *Ar.*, *is.* “savunucu, koruyucu”
 d. 79a/15
dahı *T.*, *bağ. & sf. & zf.* “1. de/da, dahi, bile 2. daha 3. başka”
 d. 6b/1, 6b/5, 6b/10, 7b/7, 8b/1, 8b/4, 8b/8, 8b/12, 8b/14, 9a/13-14, 9a/15, 10a/17, 10b/3, 11a/3, 18a/2, 18a/17, 22b/6, 23b/10-11, 27b/14-15, 28a/1, 28a/9, 29b/2, 29b/17, 30a/2, 30a/15, 30b/13, 30b/16, 33b/1, 33b/4, 34b/8, 36a/15, 36b/2, 37a/3, 37a/14, 37a/16, 39a/7, 39a/9, 39b/5, 40a/2, 40a/4, 40a/8, 40a/13-14, 40a/15-16, 41a/4, 41a/8, 41a/12, 41a/16, 41b/5, 41b/9, 42a/7-8, 42b/1, 45a/2, 45b/3, 46a/3, 46a/9-10, 47a/1, 48a/2, 48a/9, 48a/16, 48b/1-2, 48b/9-10, 49a/2, 49a/7, 49a/15, 49b/11, 50a/12, 53a/6, 55b/2, 57a/16, 58a/3, 58a/5, 59b/4, 59b/8-9, 60a/10, 61b/13-14, 61b/15, 62a/2, 63b/6, 63b/14-15, 65a/3, 65b/13, 66a/7, 66b/2, 68a/2, 68a/5, 68a/9, 68a/11, 68b/9, 68b/14, 69a/1, 69b/9, 70a/6-7, 70b/4, 72b/8, 72b/11, 73a/11, 75a/14, 77b/17, 79a/2, 83a/9, 83a/12, 86b/2, 87a/7, 88a/15, 88b/2-3, 88b/9, 90b/11, 91a/11, 92a/2, 92b/10-11, 93a/4-5, 93b/12, 94a/3, 94a/14, 94b/7-8, 95a/9, 95a/12, 95a/172, 96b/4, 96b/6, 96b/14, 99a/9, 99b/1, 99b/4, 99b/10, 100a/2-3, 100b/3, 102b/14, 103a/9, 104a/15, 104b/5, 104b/7, 105a/8, 105b/17, 106a/4, 106a/14-15, 107a/15, 107b/4, 107b/13, 108a/3, 108b/1, 108b/17, 109a/8, 109a/14, 110a/7-8, 110a/15, 110b/9, 110b/12, 111b/172, 112b/3, 112b/13, 113a/3, 113a/6, 113a/14, 113b/16, 114a/15, 114b/6, 114b/10, 116a/3, 119a/14, 120b/16, 121b/3, 121b/12, 121b/16, 122a/11, 122b/14, 123a/5, 123b/9, 123b/15, 124b/14, 124b/17, 125b/3-4, 126a/15, 127b/12, 129a/3, 129a/13, 130a/16, 130b/4,

130b/9, 133a/2, 133a/8, 133a/14-15, 134b/1-2, 134b/10, 135a/16, 135b/12, 136a/3, 136b/1, 137a/2, 137b/2, 138a/13, 138b/4, 138b/6, 139a/16, 140b/8, 140b/14
 bir d. 115a/5, 120b/14
 taḳdīrce d. 23a/9, 23a/11
 d. eder 110b/3
 dünyāya bir d. gelir 127a/8
 d. murād bulmadılar 102b/1
 d. münfecir olur 83a/2
 d. olur 138b/13
 bir ḳadem d. yörümezdi 137a/15
dāhıl Ar., is. “dahil, iç, içinde”
 d. 9a/3, 11a/14, 27b/10, 70a/12, 71a/16, 79a/7, 79b/3
 hükminde d. 110a/7,-8
 d.- ı bābda 113b/14
 d.- ı sūrda on biñ ḳadar 113b/2
 d.- ı sūrda 96b/14, 112a/13
 d.- ı şehirde 108a/12
 taht-ı hükümetinde d.+ dur 33a/6
 d.+ ında 94a/2, 112a/10
 d. olanlar 26b/3
 d. olanlardan 64b/14
 d. oldı 128a/14
 d. oldukça 120b/8-9
 d. olduğda 29b/1-2
 d. olmuş değil 6b/4
 d. olmuşdur 85b/13
 zabtına d. olmuşdur 127a/14
 d. olup 25a/17, 73a/14-15, 76b/15-16
 d. olur 12b/9, 15a/6, 19a/9, 73b/8-9, 74a/10, 78b/15, 80b/11, 84b/16
 d. olurlar 8a/1
dā’ıye Ar., is. “hırs, emel”
 d.- i sa’y 5b/5-6
dā’ir Ar., sf. “döner, devreden”
 dōlāb-ı d.+ dūr 19b/4
dā’ire Ar., is. “1. coğ. yuvar 2. (soyut kavramlarda) belli sınır, ölçü 3. (ağaç gövdesi) çevre” bk. **dāyire**
 d.- i āb 14b/16
 d.- i ḥadd 70b/15
 d.- i teslīm 95b/17
daḳāyık Ar., ç. is. “incelikler”
 d.- ı esrār 4b/8
daḳīḳ Ar., is. & sf. “1. ince 2. un”
 d.+ ından 44b/14
 d. ve dırāzdur 133a/5
 d. ve za’if 133a/16
daḳīḳa Ar., is. “dakika”
 d. 13b/10, 13b/12, 13b/16, 14a/3, 68b/4, 72a/13
 d.+ dur 13b/13, 14a/1, 14a/9, 75a/7
 d. olup 73a/2, 75a/11
 d.+ ya 72a/17
ḳal’ bk. **ḳıl’**
 ḳ.+ ı 113a/17
ḳalāl Ar., is. “karanlık, cehalet, sapkınlık”
 ḳ. 31b/14-15

erbāb-ı küfr ü ḳ. 90b/14
 zulām-ı küfr ü ḳ. 86a/3
 ḳ.- ı ḳadīmī üzre 112b/11
ḳalālet Ar., is. “karanlık, cehalet, sapkınlık”
 ḳ. 120b/10
ḳalālet-mağar Ar. + T., b. sf. “karanlık kaynağı”
 ḳ. 96b/16
ḳalālet-şi’ār Ar. + Ar., b. sf. “yanlış iş tutan”
 ḳ. 100b/13
dāmen Far., is. “1. mec. iffet 2. mec. bir şeyin biriktiği merkez”
 d.- i ‘irfānına 5b/5
 d.+ lerine el ermemişdür 129b/6-7
dāne Far., is. “1. adet, tane 2. bazı bitkilerin yenilebilir tohumlarından her biri 3. küçük yuvarlak cisim”
 d. 32b/14, 52b/7, 56b/11, 113b/16, 115a/1, 115b/14, 127b/5
 şāh d. 50b/8, 50b/15, 51b/8
 d.+ si 38a/11, 44b/9, 51b/7, 127b/12
 d.+ sinden 140b/9
 d.+ sini 138b/16
ḳarb Ar., is. “vurma, vuruş, darp”
 ḳ. 34a/2
 ḳ.- ı dest 39b/7, 122b/12
 ḳ.- ı ḳıbāb edelerdi 139b/15-16
 ḳ.- ı tūḡ-i ḥūnāşām 90b/13
 ḳ.- ı tūfeng 66a/14
 ḳ.+ da 116a/15
 ḳ. ederdı 20b/3
 ḳ.+ ı şedīd 116a/14
 şadā-yı ḳ. u ḥarbī 31b/10-11
ḳarbḥāne Ar. + Far., b. is. “darphane, para basma evi”
 ḳ. 97a/11
ḳarbī Ar., zf. “zorla, darp ile”
 ḳ. aldılar 94a/6-7, 106a/9
 ḳ. alup 48a/15
ḳarbzen Ar. + Far., b. is. “kale döven top”
 ḳ. 66a/11
 şadā-yı ḳ.+ e 50a/12
 ḳ.+ ler kurup 121b/12-13
dās Far., is. “orak”
 d.- ı miḥnet 31a/14
da’vā Ar., is. “dava, hak iddiası”
 istiḳlāl d.+ sını edüp 124b/1-2
 d.+ ya 26b/17
da’vet Ar., is. “davet, çağırma”
 d. 21a/1
 d. edüp 59a/13-14, 108b/5
 d. etdi 52a/3, 99a/9-10, 114a/16
 d. etdiler 108a/5-6
 d. etmege 113a/2
 d. eyleye 34a/2
ḳay’a Ar., is. “tarla, binasız arsa”
 ḳ.+ ları 116b/7
dāyımā Ar., zf. “daima, her zaman”
 d. 8a/5, 17a/4, 22b/4, 33a/9, 36a/12, 58a/2, 58a/15, 73a/11, 91b/15, 105a/5, 105a/8,

109b/3, 113b/4, 122a/15, 128a/4, 130a/3

dāyire bk. dā'ire

- d. 68b/14, 72a/2
- d.- i 'ad 58a/8
- d.- i 'azīme 68b/1
- d.- i hadd ve 'adden 129b/5
- d.- i Ḥaṭṭ-ı İstivā 72a/8-9
- d.- i Ḥaṭṭ-ı İstivā'dan 71a/9-10
- d.- i Ḥaṭṭ-ı İstivā'ya 72a/2
- d.- i mevhūme 68b/7
- d.- i mezbūrenüñ 68b/5
- d.- i mezbūreyi 68b/2
- d.- i Mu'addili'n-Nehār'a 68b/10
- d.- i şıḥḥatden 82b/16
- d.- i şerḥ 85b/7
- d.+ nūñ 72a/3
- d.+ si 140b/7
- d.+ ye 68b/11, 68b/14
- d.+ yi 68b/9

Dāyiretü'l-Ufuk Ar., is. "cufukufuk çizgisi, ufuk düzlemi"

D. 68b/11

dê- T., f. "demek, söylemek" bk. de-, di-

- d.- di 18b/17, 99b/6, 108b/7, 109a/4, 109b/10, 114b/12, 120b/14
- d.- diler 61b/10, 65b/1, 103b/11, 111a/7
- d.- dügi 34b/4
- d.- düginde 84a/8
- d.- düğünüz 109a/1
- d.- dükleri 45a/5
- d.- meg ile ma'rûf olan 80a/3-4, 80a/6-7, 107b/16-17
- d.- meg ile ma'rûf 71b/4, 78b/7, 78b/12-13
- d.- meg ile ma'rûfdur 6b/14, 25a/8-9, 27b/14, 77a/10, 80a/2, 82b/3-4, 83a/9
- d.- meg ile meşhûr 82b/7
- d.- meg ile meşhûrdur 80a/8
- d.- meg ile meşhûredür 82a/2
- d.- meg ile mevsümdür 81b/16
- d.- meg ile mezkûrdur 83a/14, 85a/1
- d.- mek 17a/6-7, 53a/17, 59b/4
- d.- miş 73a/12, 79a/12
- d.- mişdür 3b/15, 7a/6, 9a/16, 9b/5, 9b/8, 9b/10, 10a/4, 11b/14, 12b/5, 13a/7, 14a/16, 15a/16, 15b/3, 15b/8, 17b/1-2, 17b/16, 18a/4, 18b/2, 18b/12, 18b/14, 19a/8, 19a/13, 19b/7, 20b/9, 21b/13, 22a/9, 22a/14, 22b/10, 23b/13, 25b/1, 25b/10, 26a/16, 31b/16, 69a/3, 69b/16, 71a/13, 71b/5, 72b/8, 72b/10, 77a/8, 77b/5-6, 78a/11, 79b/5, 79b/8, 83a/1, 83a/15, 83b/10, 83b/14, 84a/12, 84a/14, 84b/2, 84b/14, 85a/5, 85a/17, 139b/13
- d.- mişler 22a/15, 68b/5-6, 68b/13, 69a/9, 71a/11, 71b/15, 72a/3, 83a/15, 125a/8
- d.- mişlerdür 17b/5
- d.- rler 6b/1, 7a/2, 7a/4, 7b/7, 7b/13, 8a/11, 9a/6, 9a/17, 14a/11-12, 14a/14, 16b/2, 17b/14, 25b/2-3, 26b/8, 37a/4, 37a/16, 40a/13-

14, 45a/4, 48b/7, 51a/12, 52a/10, 53a/17, 59b/6, 64a/9, 67b/7, 71b/12, 77b/10, 77b/17, 78b/6, 81b/10, 83a/10, 83b/4, 83b/6, 83b/13, 83b/16, 89b/10, 98b/14, 99a/8, 105a/11, 107a/16, 110a/4, 110b/6, 117b/17, 119b/4, 119b/10, 121a/4, 126b/6, 127a/9, 128a/3, 129b/3, 130b/15, 131a/7, 132a/2, 134b/5, 135a/16, 137b/8, 137b/13, 138a/5

d.- rlerdi 29a/7, 43a/7, 49a/2, 50a/11, 50b/6, 58a/12, 60a/7, 66b/15, 94b/6, 109a/7, 111b/5, 115a/4

de- bk. dê-, di-

- d.- di 19a/1, 67b/6, 107b/6
- d.- diler 41a/2
- d.- rler 55b/9, 77a/1, 102a/2, 121a/8, 132b/1, 138a/5, 141a/13

def* Ar., is. "def, kovma, savuşturma"

- d. 81a/6
- ref* ve d.+ a 113b/15
- d.- ı şübeh ü evhâmda 4b/6
- şıkleti d. ederüz 121b/4
- d. êtdi 120b/13-14
- d.+ ı 81a/5
- mübâşeret ve d.+ na 93a/5

def*a Ar., is. "kere, kez, defa"

- bir d. 46a/3, 56a/13, 63a/10, 92a/1, 95b/6, 106b/12, 120b/11, 123a/5, 126b/6, 138b/16
- bir iki d. 93b/7, 95a/17
- bir niçe d. 30b/5, 41b/9
- birkaç d. 136a/15, 136b/1, 141b/9
- birkaç d. 96b/6, 124b/7
- bu d. 36b/16, 39b/8
- niçe d. 33a/14, 57a/10, 60a/8, 108b/9, 111a/2, 125b/5, 125b/12, 128b/6
- d.- ı şâniyede 106b/17
- d.+ da 40a/8, 87b/15, 90a/14

defâtir Ar., ç. is. "defterler, yazılı kâğıt tomarlar"

- d.- i 'atîkamuzda 114b/3
- taḥrîr-i d.+ de 29a/10

defn Ar., is. "gömme, defin"

- d. ederlerdi 46b/2
- d. êdüp ḥarâret 104b/15
- libâsı ile d. êdüp 55a/10

deger T., is. "kıymet, paha, eder"

- d. 97a/13

degil T., is. "değil, yok" bk. degül

- dâḥıl olmuş d. 6b/4
- êrmiş d. 5a/9
- görülmüş d. 134a/3
- haber vermiş d. 5a/10
- ḥâlîş d. 47a/10
- kâbil d. 39b/1
- kâfil d. 5b/4
- lâkin olur biter d. 58b/5
- mâhiyyetleri mefhûm d. 32a/17
- mümkün d. 105a/1
- vâşıl d. 5b/5
- d.+ dür 9a/4, 9b/9, 22b/12, 23b/2,

26a/10, 26b/17, 39b/3, 59b/13, 69b/7, 77a/6,
77b/9, 82b/9, 95a/2, 104a/16, 132a/13,
134b/16, 135a/4, 138b/6
ba'îd d.+ dūr 31b/2
edeb d.+ dūr 114a/8
kābil d.+ dūr 134b/12
kābil-i zirā'at d.+ dūr 52b/1
kādir d.+ dūr 138b/10
lāyık d.+ dūr 32b/3
lāzım d.+ dūr 130b/1
maḥdūd d.+ dūr 25b/9
mümkin d.+ dūr 12b/11, 26a/1, 68a/7,
69b/9
müyesser d.+ dūr 26b/2
şāf d.+ dūr 43b/5, 88b/2
sākin d.+ dūr 7b/16
cezāre d. idüğini 33b/6
d.+ se bārī 5a/8
degir- *T., f.* "ulaştırmak, iletmek"
selām d.- üp 63b/5, 114b/10-11
degirmen *T., is.* "değirmen"
d. çekerler 103b/17
degme *T., sf.* "her"
d. yarağ te'sīr eylemez 54b/10
degül *bk. degül*
harekete kādir d.+ em 68a/8
dehān *Far., is.* "ağız"
d.+ larını 60b/12
dek *T., e.* "dek, değin, -e kadar"
aḥşama d. 117a/5
akşā-yı Mağrib'e d. 13b/5
bellerinden dizlerine d. 54a/7-8
bellerine d. 45a/14, 91a/6
güne d. 45a/8
Hāme'ye d. 80a/10
mevzı'a d. 80a/4
müntehāsına d. 39a/6
şabāha d. 93b/3
zānūlarına d. 45a/15
del- *T., f.* "delmek"
d.- diler 33b/9
taşu urup d.- diler 47b/15
d.- üp 54a/13, 61a/1
delā'il *bk. delāyl*
muḳtażā-yı d.- i ḥikmet 17a/15
delāyl *Ar., ç. is.* "deliller" *bk. delā'il*
d.- i işāret 34a/1
delīl *Ar., is.* "delil, belirti, gösterge"
d. 51a/10
d.- i evvel 27a/1
d.- i kātī' 75a/5
d.- i muşaddık 27a/1
d.- i şānī 27a/6
d.- i şahīḥ 15b/7
d.- i şarīḥ 22b/7
d. bulmadılar 70a/6
d. bulunmamışdur 27b/17
d. ikāmet edüp 69b/4
d. olup 49b/9, 49b/12
delim *T., zf.* "çok, sayısız"

d. 57b/12
delük *T., is.* "delik"
d.+ leri 'arīz 98b/9
delv *Ar., is.* "kova"
d. mişāl 141a/1
dem *Far., is.* "zaman, an"
bir d.+ de üç yaşar 67a/5
dembeste *Far., b. sf.* "şaşırmış, dili tutulmuş"
ḥayrān u d. 4a/17
demren *T., is.* "ok, mızrak gibi silahların
ucuna takılan sivri, demir veya pirinç uç"
d.+ i 47a/11, 89b/14
demür *T., is.* "1. demirden yapılmış 2. (demir)
zincir"
d. duzağ 52a/9
d. urdılar 59a/14
dendān *Far., is.* "diş"
d.- i mähīden 57b/11
d.+ a 52b/171
d.+ lar 128b/8
d.+ ları 60a/4, 131a/12
d.+ larını 60b/12
deñiz *T., is.* "coğ. deniz"
Yuvend D.+ i 131a/7
deñlü *T., e.* "denli, kadar"
her ne d. 45a/7
depe *T., is.* "başın üstü"
d.+ sini ve kafaşını 104a/1
der *Far., is.* "kapı"
d. ü dīvārī 61b/8
cemī'-ı d. ü dīvārī 127a/10
derc *Ar., is.* "toplama, biriktirme"
d. èderdüm 4a/11
d. eylemiş 32a/11
dere *Far., is.* "dert"
d.+ ine devā 139b/17
d. ü belā 40b/6
dere *T., is.* "coğ. ırmak, akarsu"
d. 43a/13
d.+ ler 38b/7
Gümiş D. 55b/5-6, 55b/9
Marniyon D.+ 'dür 124a/1
Gümiş D.+ 'dür 124b/16
Gümiş D.+ 'ne 124b/13, 130b/3
Marniyon D.+ 'ne 130b/3
Maryatınbal D.+ 'ne 89a/14
Poyekaz D.+ 'ne 106b/2
Seyra D.+ 'ne 106b/3-4
Gümiş D.+ 'nde 129b/2
Gümiş D.+ 'nüñ 126a/2
derece *Ar., is.* "derece"
d. 13b/10, 13b/12-13, 13b/15-16,
13b/17, 14a/3, 14a/9, 15b/10, 16b/4, 33a/9,
40a/17, 56b/15, 68b/3, 71b/14, 72a/12, 72a/16,
72b/7, 73a/2, 75a/6, 75a/11, 101b/7, 102a/4,
102b/4, 103b/12, 129b/14
d.- i 'ilm-i yakīn 77a/5
d.+ de 71b/10, 73a/6
d.+ den 17a/5, 70a/5, 73a/4
d.+ dūr 14a/4, 14a/7, 71b/3, 130a/1-2,

130a/7, 130a/10, 130b/10, 131a/2
 bir d. inmedi 30b/2
 d.+ ye 73a/5, 84b/4
 d.+ yi 68b/4
deresnā *Far.* + *Ar.*, *zf.* “esnada, sırada”
 d.- yı ĩnevķāt 4a/11
deri *T.*, *is.* “deri, post” *bk.* **diri**
 d.+ lerine 95b/11
 d.+ si 44b/4
 āhū d.+ sinden 58a/7
 d.+ sini 44b/3
derīce *Far.*, *is.* “küçük kapı, pencere”
 d.- i zihni- ĩ hassāsda 4a/10
deril- *T.*, *f.* “derilmek, toplanmak, toparlanmak, dirilmek”
 d.- üp 95b/17
deriñ *T.*, *sf.* “derin”
 d. kuyulardan 141a/2
dermahzen *Far.*, *b. zf.* “mahpus, kuyu içinde”
 d. ederler 64b/10
derpeş *Far.*, *b. zf.* “ardına, ardından, sonra”
 d. 48b/8
derün *Far.*, *is.* “1. iç, içeri 2. *mec.* gönül”
 d. 10a/3
 ĩhāne-i d.+ ı 71a/4
 d.+ ında 17a/14, 32a/17
dervāze *Far.*, *b. is.* “şehir kapısı, kale kapısı gibi büyük kapı”
 d. 113b/13
deryā *Far.*, *is.* “deniz, ırmak”
 d. 27b/4, 41a/10, 63a/3, 105a/4
 āb-ı d. 46a/1, 54a/3, 64b/9
 ĩāl-i d. 141a/9
 d.+ da 44b/1, 90a/7
 ķa‘r-ı d.+ da 44a/4
 sāhil-i d.+ da 40b/10, 128a/3
 d.+ dan 43a/13, 55b/14, 105a/16,
 108a/1, 141a/10, 141a/14, 141a/17
 ķa‘r-ı d.+ dan 12a/10-11, 135a/17
 d. köpügi 105a/13
 d.+ larında 104a/13
 d. mişāl 29b/4
 d.+ nuñ yūzi 41a/14
 d.+ nuñ 138a/13
 d.+ sı 57a/13
 d.+ ya dökülürler 141b/1-2
 d.+ ya düşerler 141a/16
 d.+ ya girürler 130b/13
 d.+ ya talarlar 57a/4, 104b/14
 d.+ ya talup 92a/5-6
 d.+ ya 40b/4, 106b/3, 118a/9
 sāhil-i d.+ ya 62b/1-2
 sür-ı d.+ yı 49b/5
dest *Far.*, *is.* “1. el 2. güç, kudret 3. tarz, üslup”
 đarb-ı d. 39b/7, 122b/12
 d.- i cehālet 86a/15-16
 d.- i du‘āyı 31a/11
 d.- i fecerede 31a/7
 d.- i ĩaṭṭ-ı ĩāzret-i ‘Oşmān übnü

‘Affān’dan 32b/2
 d.- i ķahrından 4a/6
 d.- i miknet 10a/4
 d.- i nedāmet 43a/3
 d.- i pürneketine 32b/8-9
 zīr-i d.+ inde 110a/17, 116b/13
destār *Far.*, *is.* “sarık”
 d.+ a 67b/12
destmāl *Far.*, *is.* “mendil”
 d. 62a/6
destres *Far.*, *sf.* “eli ermiş, maksadına ermiş”
 d. bulursam 30b/15
deştī *Far.*, *sf.* “çöle ait, çöllü”
 ma‘z-ı d. 59a/15
devā *Ar.*, *is.* “ilaç, em, derman”
 derdine d. 139b/17
 d.+ dur 61a/10
devāb *Ar.*, *ç. is.* “yük ve binek hayvanları” *bk.*
devābb
 aĥbār-ı d. 131a/11
devābb *bk.* **devāb**
 d.- ı arzdan 89b/12
 ‘alaf-ı d.+ a 111b/10-11
 tasalluṭ-ı d.+ ı 26b/1
devān *Far.*, *sf.* “koşan, koşuşturan”
 d. 81a/10
deverān *Ar.*, *is.* “dönme, dolaşma” *bk.* **devrān**
 d.+ mı 19b/5
devlet *Ar.*, *is.* “devlet”
 d. 142a/15
 avāyıl-ı D.- i ‘Abbāsīyye’de 86a/8
 maķarr-ı serīr-i D.- i ‘Oşmānīyye
 olmağ 74b/17
 maķarr-ı serīr-i D.- i ‘Oşmānīyye
 74b/16
devr *Ar.*, *is.* “çevre, dönüm”
 d. 73a/7
 mābeyn-i nihāyeteyn-i nişf-ı d. 71b/17
 d.- i Mu‘addilī’n-Nehār’dan 71b/3
 d. eder 17a/7
 d. eyler 16b/9-10
 d.+ i 9a/12, 57a/7, 97a/1, 117b/10
 d. üzre 71b/16
devrān *bk.* **deverān**
 d. eder 17a/1
devrik *T.*, *sf.* “devrik”
 d.+ dūr 45a/12
devvār *Ar.*, *sf.* “daire biçiminde”
 muĥīṭ ve d.+ dur 8b/2
đıl’ *Ar.*, *is.* “kıyı, kenar” *bk.* **đal’**
 đ.- ı ĩarbbīsi 6b/17, 81b/17
 đ.- ı ĩarbbīsinde 77a/13, 77b/12
 đ.- ı ĩarbbīye 77b/16
 đ.- ı şarkīsi 6b/16, 77a/14, 77b/14,
 81b/17
 đ.- ı şarkīsinde 82a/2-3
dıraĥşān *Far.*, *sf.* “parlak”
 levḥ-ı āfitāb-ı d. 142a/4
dıraĥt *Far.*, *is.* “ağaç”
 d. 7b/12, 39a/16, 43b/3, 45a/3, 53a/4,

56b/17, 89b/9, 104a/7, 119b/4, 134a/1,
139a/11, 140b/1, 140b/11, 141a/3
erbāb-ı d. 49a/10
d.- ı ‘ūd kākūliden 32a/7-8
d.- ı enār 64a/15, 135a/9
d.- ı enāra 44b/17
d.- ı hıyārşenber 43b/1
d.- ı hūrmāyı 61a/1
d.- ı kākūr 7a/17
d.- ı mezbūr 8a/17
d.- ı mezbūrdan 135a/11
d.- ı mezbūruñ 7b/4, 45a/6, 52b/5,
53a/1, 53a/6, 64a/17, 119b/9, 141a/5
d.- ı serv 59b/13-14
d.- ı servden 96b/16-17
d.+ ı 45b/16, 61a/7, 135a/8
d.+ ndan 53a/13
d.+ lar üzre 108a/7
d.+ lar 40b/14, 99b/17, 113a/16,
140b/7
sāyevār d.+ lar 33a/16, 36a/16
d. olur 52b/8
d.+ uñ 49a/4, 140b/14
nefs-i d.+ uñ 52b/5
dırahtān *Far., ç. is. “ağaçlar”*
aşhāb-ı d.+ a 49a/6
dırāz *Far., sf. “uzun”*
d. 44a/3, 45a/12, 60a/3, 60b/13,
61b/12, 102a/9, 104a/12, 139a/11
mevzūn ve d. 52b/9
d.+ dur 53b/3, 64a/1, 67a/14, 105a/3,
133b/3, 138b/4, 140b/1
dakīk ve d.+ dur 133a/5
tavīl ve d.+ dur 131b/6
‘ömrini d. eyle 142a/14
d. qadlar 57b/7, 59a/3, 91a/5, 91b/13
d. qadlardur 56a/7
d. kāmēt 140b/7
d. kāmētdür 141a/3
ğālīz ve d. neyler 140b/17
d. olur 52b/4
d. ve tīzdür 131a/13
dırīg *Far., ünl. “eyvah, yazık”*
d. 31a/3
di- *T., f. “demek, söylemek”*
d.- di 9b/5, 120a/7
d.- rler 38a/16, 137b/2
d.- rlerdi 36b/6, 48b/5, 66b/5
d.- yü 11a/4, 25b/14, 26b/10, 30a/13,
33b/3, 34a/2, 34b/12, 35a/17, 37b/8, 40b/3,
43b/12, 58b/5, 60a/5, 62b/4, 63b/8, 93a/7,
101a/1, 103a/2, 103b/9, 109a/15, 120a/171
d.- yüp 58b/12, 68b/12, 77a/17, 98b/7,
114a/8, 121b/11, 125b/1
dībāce *Far., is. “(kitaplarda) ön söz”*
d.- i kitābda 142a/7
dīdār *Far., is. “yüz”*
‘arz-ı d. eder 17a/5
dīde *Far., is. “göz”*
d.- i nemgīn 31a/10-11

dīn *Ar., is. “din, inanç”*
d.- i ‘İsā 90b/11-12
mesākin-i erbāb-ı d.+ dūr 77a/15
esās-ı d. ve dünyāsını yıkdı 86a/15
dīndār *Ar. + Far., b. sf. “dindar, dine düşkün”*
d. 6a/12, 31a/7
dīnperver *Ar. + Far., b. sf. “dine düşkün”*
şehinşāh-ı d. 6a/12
dīv *Far., is. “dev”*
d.+ lere 13a/12
dīvān *Far., is. “yüksek dereceli devlet
adamlarından oluşmuş meclis” bk. dīvāniyye*
vāsı‘ d. 114a/10
ehl-i d.+ a 115a/15
d.+ ina girdi 30b/4
dīvānhāne *Far., b. is. “divan toplantılarının
yapıldığı yer”*
d. 114a/11
d.+ sine 115a/7, 115a/11, 115b/5
dīvāniyye *bk. dīvān*
meşālīh-ı d.+ ye 115b/1
dīvār *Far., is. “duvar”*
d. 113b/11
cemī‘-ı der ü d.+ ı 127a/10
der ü d.+ ı 61b/8
d.+ lara 45b/2
d.+ ları 114b/9
d.+ larını 117b/5, 122a/15
dīb *T., is. “(bitki) kök”*
d. 127b/10
dībīr *Far., is. “katip, yazman”*
d.- i felek 17a/6
dibs *Ar., is. “pekmez”*
d. 119a/2
digergün *Far., b. sf. “değişmiş, değişik”*
d. 10b/3
dil *Far., is. “gönül”*
d. çıkarmazlar 120a/6-7
d.- i meyyāl 5a/11
d.- i nākāma 6a/7
d.- i şeydāya 4a/13-14
dilān *Far., is. “gönüller”*
maṭbū‘-ı ehl-i d.- ı ins ü cān 6a/15
dilāver *Far., b. sf. “yiğit, cesur”*
d.+ lerdür 90a/12
dile- *T., f. “dilemek, istemek”*
d.- rdi 120b/1
dilīrān *Far., ç. is. “yiğitler”*
d.- ı Āl-ı ‘Oşmān’uñ 85b/16
dilim *T., is. “dilim”*
d.+ dūr 139a/15
dilriş *Far., b. sf. “gönlü yaralı”*
re’īs-i d. 29b/3
dilşād *Far., b. sf. “mutlu”*
d. edeyin 135b/14
dilşikeste *Far., b. sf. “kırgın”*
‘āciz ve d. qalup 4b/1-2
dimāg *Ar., is. “beyin”*
ızlāl ve d.+ ina ihtilāl vērüp 124a/13-
14

d.+ ında 44b/5
d.+ ını 125b/1
direm *bk. dirhem*
d. çeker 38b/14
dirhem *Ar., is.* “bir okkanın dört yüzde biri oranında, bölgelere ve ülkelere göre ağırlığı değişen ve İstanbul için 3,207 gram tespit edilen, eski bir ağırlık ölçüsü birimi.” *bk. direm*
d. 39b/12, 54a/11
d. çeker 39b/13
d. çekerci 39b/9
diri *bk. deri*
toñuz d.+ sine 65b/1
diş *T., is.* “diş”
balık d.+ i 54b/7-8
it d.+ i 65b/1
dişle- *T., f.* “dişlemek, ısırarak”
d.- rler 100a/16
diyānet *Ar., is.* “din işleri”
d. 31a/9
diyār *Ar., is.* “memleket, diyar, ülke”
d. 11a/3
keşret-i d. 28a/1
seyr-i d. 17a/4
Cibāl-ı D.- ı Bekir’den 140a/2
d.- ı menfa‘atāşarı açmışdur 31b/8
d.- ı menfa‘atāşarı 31b/7
d.+ a 35a/17, 48b/6, 50a/4, 68a/6,
122b/4
d.+ da 61a/14, 123b/5, 125a/17,
140b/16
d.+ dan 5a/9, 35b/2, 42a/9, 121b/3,
122b/10
d.+ ı 8b/13, 41b/6, 106b/8
şöhre-i d. ola 31b/13-14
d.+ umuzda 111a/13
d.+ uñ 30a/6, 41b/3, 49b/3, 51a/14,
51b/9, 52a/17, 53a/16, 54a/4, 57b/12, 70b/11,
88a/14, 102a/9, 114b/4, 114b/7, 131a/16,
132a/1, 132a/17, 138a/14
diz *T., is.* “diz”
d.+ inden āşağa 103a/7-8
bellerinden d.+ lerine dek 54a/7-8
d.+ lerine gelince 100b/9
dölāb *Far., is.* “dolap”
d.- ı dā’irdür 19b/4
döstluğ *Far. + T., is.* “dostluk”
d. êtdiler 60a/10-11
dög- *T., f.* “dövmek”
d.- e d.- e 133a/1
d.- seler 133b/1
dök- *T., is.* “1. dökmek 2. bırakmak 3. ürün vermek”
d.- diler 40b/4
beyza d.- er 141a/10
‘asker d.- erler 80b/13
toñm d.- erler 57a/2-3
güneşe d.- seler 96a/15
buğday gibi d.- üp 44b/8

toñmını d.- üp 57a/12
dökül- *T., f.* “1. akmak 2. yapılmak”
şuları d.- di 40b/2
birinciden d.- miş 113b/13,-14
luñımı d.- ür 55a/7
deryāya d.- ürler 141b/1,-2
dön- *T., f.* “1. dönmek 2. benzetmek 3. kaçmak 4. dönüşmek 5. vaz geçmek”
d.- di 48a/5, 104b/2
yüzleri d.- di 122b/17
d.- diler 48b/15, 49a/1, 86b/1, 89a/11,
102b/3, 121b/9
d.- er 125a/12
adamdan d.- er 132a/15
d.- medi 30b/1
d.- mişdür 3b/4
d.- üp 34b/15, 50b/17, 56a/3, 87a/1,
89a/16, 92a/15, 100b/17
körlüğüne d.- üp 104b/7
dönder- *T., f.* “döndermek, çevirmek”
d.- di 29b/15
yüzünü d.- di 123a/7
d.- diler 36b/17, 62b/4
yüz d.- diler 52a/4-5
dört *T., is.* “dört sayısı”
d. 7b/8, 13a/9, 15b/17, 32b/2, 38b/3,
42a/13, 44a/1, 46a/13, 47a/5, 52b/7, 63b/13,
76b/16, 78a/5, 79b/6, 87b/8, 89a/1, 92a/8,
98b/13, 106a/6, 113b/16, 115a/4, 126a/4
elli d. 73a/4, 81b/14
altı biñ d. yüz on d. 15b/15
altı yüz on d. 50b/7
altmış d. 72b/8
on d. 65a/7
yigrimi d. 65b/4, 131b/3
yüz d. 68a/2
yüz on d. 103b/5
d. barmağ kadar 128b/9
d. beş 39a/1
d. biñ beş yüz otuz üç 75b/5-6
d. biñ sekiz yüz 103b/11
d. biñ 15b/16, 67b/1, 93a/13, 101a/14,
111a/6, 130a/11
yigrimi d. biñ 15b/4-5, 24b/16, 97a/13
elli d. 81b/13
d.+ er 14a/2
d.+ i kadar 128a/7
biñ beş yüz on d.+ i 51b/3-4
d.+ inci 87b/15, 88a/14, 98b/4
on d.+ inci 11b/13
biñ beş yüz d.+ inde 92a/7-8
biñ beş yüz on d.+ inde 51b/14
biñ beş yüz yigrimi d.+ inde 96a/10-
11
biñ dört yüz toñsan d.+ inde 38a/1
d. kısım 13b/8, 38b/4
d. kıt’a ederler 53a/10
on üç ya on d. şibr 59a/4
d. yüz altmış 77b/11, 81b/11
d. yüz elli 93a/13

- d. yüz kadar 115a/10
d. yüz kırk 59b/7
altı biñ d. yüz on d. 15b/14-15
d. yüz seksen 87a/8, 95a/9
biñ d. yüz toksan beşinde 39b/10-11
biñ d. yüz toksan dördinde 38a/1
biñ d. yüz toksan ikisinde 33a/1-2
biñ d. yüz toksan sekizinde 39b/16,
- 41a/17
biñ d. yüz toksan toktuzında 91a/17
biñ d. yüz toksan üçinde 36a/5-6
biñ d. yüz toksan 89a/1
d. yüz 12a/12, 38a/17, 43a/6, 46a/12,
50a/13, 83b/9, 90a/11, 99b/8, 106a/7, 109b/16,
113a/17, 129b/15, 131a/5, 140a/13
biñ d. yüz 82a/7, 130a/14, 137a/3
iki biñ d. yüz 130a/13
- döşe-** *T., f.* “döşemek”
d.- mişler 114a/4
- döşen-** *T., f.* “döşenmek”
haşırılar d.- miş 114a/12
kaldurum d.- miş 113a/14
- du‘ā** *Ar., is.* “dua, yakarış”
tūr-i d.+ ları 31b/2
dest-i d.+ yı 31a/11
- duhn** *Ar., is.* “bitkisel sıvı yağ”
d.- ı belesān 43b/4
d.- ı zeyt 96a/14, 100a/9, 119a/2
- duhūr** *Ar., ç. is.* “zamanlar”
sevālif-i d.+ da 19b/8
- duhān** *Ar., is.* “duman”
d. ve nār 112b/6
- duhter** *Far., is.* “kız, kız evlat”
d.+ inden 107a/14
- duhūl** *Ar., is.* “dahil olma, girme, giriş”
d. 5b/17, 25a/15, 26a/1, 26b/2,
37a/13, 58a/16, 74b/2, 107b/9
d.+ dan 42b/2, 107b/3
d. edenler 85b/10
d. eder 20a/4-5
d. edüp 38b/6, 39a/10
d. etmege 113a/2-3
d. eyledi 19a/2, 33a/3
nüzūl ve d. eylemişdür 76a/13-14
d.+ ını 13a/13
d. ve hūlūl ēde 27b/5
- dum** *Far., is.* “kuyruk”
d.- ı sā’ir 32a/3
d.+ ı 31b/17
- durūd** *Far., is.* “dua, saygıyla anma”
d.- ı bīhisāb 3b/3
- duzāğ** *bk. duzağ*
d. 44b/2
- duzağ** *T., is.* “tuzak” *bk. duzāğ*
demür d. 52a/9
- dū** *Far., is.* “iki sayısı”
d. harf 3a/5
- dūmen** *İt., is.* “dümen”
d.+ i 36b/16
- dūnyā** *Ar., is.* “dünya”
d. 24b/7, 24b/15
mūdūn-i d. 75b/5
si‘at-ı d. 24b/12
D.- yı Cedīd 76b/5
D.- yı Cedīd’den 11b/4
havāş-ı D.- yı Cedīdi mūtekeffil
- 131a/9
Yeñi D.+ ’da 88a/17
Yeñi D.+ ’dan 130b/6
d.+ dan gitmişdür 122b/8
semā’-i d. ile arzuñ 24a/3
esās-ı dīn ve d.+ sını yıkdı 86a/15
d.+ ya bir dahı gelür 127a/8
- dürlü** *T., sf.* “türlü, çeşitli”
bir d. 56b/17
d. 33b/16, 58b/4, 133b/10
çok d. 86b/1, 111b/1, 111b/8, 119a/3,
137a/3, 137a/6
her d. 34b/3, 111a/13
niçe d. 6b/10, 37a/14, 42b/13, 61a/15
d. d. 120a/8, 129a/4
- dürr** *Ar., is.* “inci”
d.- i ‘Aden 81b/8
d.- i bīhemtā 57a/11
d.- i yetīm 56b/11
- düş-** *T., f.* “1. düşmek 2. karşılaşmak, denk
gelmek 3. gitmek 4. oturmak 5. ölmek 6.
girmek, yerleşmek”
d.- di 48a/14, 123a/1
ardına d.- di 125b/11
arzūsına d.- di 48b/10
hevāsına d.- di 30a/6
hātıra d.- di 6a/8
seffne d.- di 29a/16
yanına d.- di 114a/9
d.- diler 47b/2
yanına d.- diler 125b/4
d.- dükde 128b/1
zebūn olup d.- dükden 137a/14
zemīne d.- e 62b/9
d.- er 61a/12
jāle d.- er 128b/17
d.- erdi 93a/16
d.- erler 130b/7
deryāya d.- erler 141a/16
cūdā d.- mezler 140b/13
d.- mezse 3b/13
d.- se 127b/17
d.- üp 40a/17, 47b/4, 48b/3, 93b/11,
104a/17, 104b/2, 104b/5, 106a/8
hevāsına d.- üp 136b/7-8
havfa d.- üp 42b/12-13
mābeynine hīlāf d.- üp 65a/14
mābeynine hīlāf ve şikāk d.- üp
- 51b/17
öñine d.- üp 138a/13
rūzgāruñ öñine d.- üp 29b/12
vehme d.- üp 42b/10
- düşmangüdāz** *Far., b. sf.* “düşman yakan”
d. 42a/3

düşür- *T., f.* “düşürmek”
d.- di 120b/12

düz *T., sf.* “düz”
d. yollar 106b/16-17

düz yer *T., b. is.* “düzlük, kır”
d.+ e 38b/7
d. + ler 36a/15-16, 129a/17
d. + lerde 64b/11
d. + lerdür 57a/7, 102b/7

düz- *T., f.* “yapmak, üretmek”
kaldurumlar d.- diler 106b/16
toblar d.- diler 97a/7
d.- erler 54b/8-9
harbeler d.- erler 140b/2
libās ve kemer d.- erler 101b/9
şanduklar d.- erler 53a/7
şarāb d.- erler 60b/17
ağlar d.- üp 55a/16
ekmek d.- üp 60b/16
envā’-ı rīşden istīfānlar d.- üp 45b/6
kafesler d.- üp 116a/7
kāmışdan d.- üp 54b/7
liman d.- üp 97a/9
penbeden d.- üp 139a/4
setr d.- üp 45b/4

düzen- *T., f.* “süslenmek”
d.- miş 119a/15

düzül- *T., f.* “yapılmak”
d.- miş 94a/1
muḥkem taş ile d.- miş 26b/9
sīm ve zerden d.- miş 105b/8

eb’ād *Ar., ç. is.* “boyutlar”
e.- ı ‘urūz 71b/17
e.+ a 71a/9-10

ebdān *Ar., ç. is.* “gövdeler, bedenler”
luṭf-ı e.+ ını 8a/7

ebḥire *Ar., ç. is.* “buğular, buharlar”
ehviye ve e. 19a/5

ebnā’- i sebīl *Ar., ç. is.* “yolcular”
e.+ den 70b/3

ecdād *Ar., ç. is.* “atalar”
e.+ umuz 114b/3

ecnās *Ar., ç. is.* “cinsler, türler”
e.- ı benīādemūñ 10a/11
cemī’-ı e.+ dan 10a/8

ecrām *Ar., ç. is.* “cansız cisimler”
şuver-i e.- ı ‘āliyāt 4a/14
e.- ı ‘ulviyye 17a/17

eczā *Ar., ç. is.* “cüzler, parçalar” *bk. eczā’*
ba’z-ı e.+ sı 84a/2, 84a/13, 84a/170

eczā’ bk. eczā
e.- i arz 19a/1
e.- i ḥayvānāt-ı mā’iyye 19b/11

edāme’llāhute’ālā *Ar., ünl.* “Allah daim etsin”
e. 6a/16

edeb *Ar., is.* “edep, usulüne uygun saygı”
kemāl-ı e. birle 114a/6
e. degildür 114a/8

edhān *Ar., ç. is.* “sürünülecek güzel kokular”
e. 119a/3

edin- *T., f.* “1. edinmek, sahip olmak 2. (karşılıklı) yapmak”
cenk ve āşüb ē.- üp 104a/17
emīr ē.- üp 48a/12

ēdiş- *T., f.* “edişmek, karşılıklı yapmak”
cenk ve āşüb ve firār ē.- diler 125b/5

ednā *Ar., is.* “kalitesiz”
e.+ dur 129a/7

edük *T., is.* “tabaklanmış yunuşak deriden yapılmış bir tür ayakkabı”
iç e. 44b/3

efkār *Ar., ç. is.* “düşünceler”
e.- ı eslāf-ı ḥükemāya 23b/8

eflāk *Ar., ç. is.* “felekler, gök, uzay”
hey’āt-ı e. 21b/15
şem’-ı cem’-ı e. 3b/5
merkez-i e.+ a 4b/13
e.+ ı 20b/16-17
aḳtār-ı e.+ ı 22a/10
e. ve kevākıbı 22a/1

efrād *Ar., ç. is.* “fertler, bireyler”
e.- ı beşerden 36b/1

efzūn *Far., sf.* “fazla”
e. 58a/9
ḥadden e. 82b/15
e.+ dur 70b/16

eger *Far., e.* “eğer”
e. 30b/14, 37a/10-11, 38b/7-8, 46a/1, 70b/4, 70b/16, 85b/8, 88b/12-13, 90a/2, 108b/14, 114b/5, 125a/11, 133a/1, 135b/8, 135b/12, 139b/14

egerçi *Far., b. e.* “her ne kadar, gerçi”
e. 27a/6, 30a/6, 32a/1, 34b/2, 41b/17, 78a/13, 82b/15, 84a/7, 99a/17, 111a/13, 118a/6, 122a/17, 127b/13, 129a/16, 133a/15

egin *T., is.* “sırt, arka”
e.+ ine 63a/15, 114a/2

eglen- *T., f.* “oyalanmak, durmak”
e.- meyüp 40b/10
e.- üp 42b/16
e.- ür 24a/17

eḥaḳ *Ar., sf.* “daha layık”
cümleden e.+ sını 125b/1

ehl *Ar., is.* “1. ehil, evden, evcil 2. halk”
e.- i ‘Arīş 21a/10
e.- i ‘irfān 65a/17
e.- i cezīre 34b/11, 36b/12, 37a/8, 42b/9, 42b/12, 44b/1, 56b/5-6, 057a/3
e.- i cezīreden on 34b/14, 36b/11
e.- i cezīreden 34a/4, 37b/2, 38a/14, 61b/2
e.- i cezīrenün 39b/6, 62b/10, 65b/5
e.- i dīvāna 115a/15
maṭbū’-ı e.- i dilān-ı ins ü cān 6a/15
e.- i Endülüs 21a/16, 26a/8
e.- i Endülüs’den 27a/11
e.- i Ġarb 21a/16
e.- i Ġarb’uñ 23b/9
e.- i ḥiṣār 65b/17

e.- i hıṣāra 55b/4
e.- i Ḥīre'den 20a/13
ṣīrān-ı e.- i ĩmān 85b/15
e.- i ĩslām 30b/9, 31a/4-5
ṣīrān-ı e.- i ĩslām 90b/12-13
e.- i ĩslām'a makarr 86a/9
e.- i ĩslām'dan 78b/2
e.- i Qarṭaba'dan 26a/3
e.- i keṣṭī 37a/12
e.- i Kitāb 43b/10
e.- i ṣanāyi' 118a/17
e.- i seffine muḳdimleri 7b/17
e.- i seffine 105a/4
e.- i taḳvā 31a/8
e.+ i 37a/5, 39a/10, 42b/1, 48a/17,
48b/3, 48b/14, 51a/5, 61a/16,
089b/11, 91a/4, 91a/16, 95b/9, 99a/6,
102a/9, 102b/8, 105a/10, 105b/7,
127b/9, 131a/16, 132a/1, 132b/1,
136b/1
e.+ inden 46a/7, 99a/1
e.+ ine 136a/15
e.+ ini 48a/16
e.+ inüñ 94a/7
ehlī Ar., sf. "evcil, evcilleşmiş"
e.+ dūr 129a/8
ehvāl Ar., ç. is. "korkular"
keşret-i e. ve şu'übet 26a/17
ehviye Ar., ç. is. "istekler, arzular"
e. ve ebḥire 19a/5
eimme Ar., ç. is. "imamlar, önderler"
kütüb-i mu'teberāt-ı e.- i şikātdan
5b/14
e.- i tevārīḥüñ 5b/4
ejdergün Far., b. sf. "ejder biçimli, iri
(hayvan)"
mār-ı e.+ lar 7a/16
ejdersıfat Far. + Ar., b. sf. "ejder görünümlü"
e. 116a/8
ek- T., f. "ekmek"
bağday e.- diler 56a/13
e.- e 31a/14
mayıs e.- üp kaldururlardı 51b/2
buğday e.- üp 127b/7
ekābir Ar., ç. is. "önde gelenler, büyükler"
umerā ve e.+ inden 107a/12-13
ekber Ar., sf. "daha büyük, en büyük"
e. 12a/5
kebr-i e. 30b/17
maḥall-ı Naḥs-ı E. 16b/7
maḥarr-ı sa'd-ı e. 16b/10
e.- i miyāhı 139b/11
e.- i miyāhını 140a/16
Berehmen-i E.+ 'dūr 21b/14
kebr-i e.+ e 34b/17
e.+ dūr 24a/13, 129a/13
kebr-i e.+ e 97a/14
e.+ i 9a/5
kebr-i e.+ üñ 30b/4
ekl Ar., is. "yeme, yiyiş"

ḥīn-i e.+ de 115a/16
ṭabaḳa-ı e.+ e erişmez 131b/4
e.+ e 39b/1
e. edenleri 44b/13
e. eder 43b/14
e. ederler 64a/5, 67a/1, 89b/13,
132b/1
e. ederlerdi 58a/2
e. etdügi 134a/3
e. etmek 36b/13
nesne e. etmeyüp 89b/12
ṭa'ām e. etmeyüp 59a/14
e. etmezler 117b/2
e. eyledük 122a/8
e. olunsa 52b/13
ekmek T., is. "ekmek"
e. düzüp 60b/16
eknāf Ar., ç. is. "1. yanlar, yöreler 2. sığınma
yerleri"
si'at-ı e. 82b/4
e.- ı berr ü baḥrda 29a/8
eṭrāf ve e.+ a 113a/5
si'at-ı e.+ da 5a/7
eṭrāf ve e.+ dan 41b/9, 90b/5, 118b/17
e.+ ı 96b/8
cemī'-ı eṭrāf ve e.+ ı 31b/14
eṭrāf ve e.+ ı 36a/12, 85b/16-17
Ekrem Ar., sf. "çok cömert"
ḥazret-i Resül-i E. 18b/3
medār-ı E. 142a/7
ekşer Ar., sf. & zf. "çok, çoğu"
e. 11b/5, 16b/4, 19b/10, 22b/13,
23b/7, 25b/4, 27b/1, 27b/16, 29b/16, 66b/5,
70a/17, 79a/6, 87b/14, 91b/12, 94a/3, 102b/11,
105a/2, 118a/7, 118a/16, 124b/2, 131b/11,
132a/16
e.- i 'umrān 69a/4
e.- i aşḥābı 59b/3
e.- i benādır-ı Sind ve Hind'i 81b/4-5
e.- i ḥükkām-ı Perv 125a/16
e.- i mevāzı'da 104b/17
e.- i mevāzı'ı 78a/6
e.- i nās 25b/1
e.- i nihāyātı 11b/3, 27b/14
e.+ dūr 25a/3, 37b/4, 129a/11
e.+ i 12a/4, 19a/14, 42a/2, 43a/8,
45b/7, 52a/1, 53a/15, 54b/13, 56a/10, 56b/9,
63a/9, 66b/11, 67b/3, 69b/17, 78a/13, 88b/3,
94a/7, 111b/9, 116b/11, 126b/7, 137b/2
e.+ i 45a/15
e.+ inden 51a/3
e.+ ini 42a/3, 47a/2, 49b/1, 54b/7,
88b/16, 95b/10, 106a/12, 128b/3
e.+ inüñ 102b/9, 104b/12
ekşeriyā Ar., zf. "çoğunlukla, genellikle" bk.
ekşeriyā
e. 38b/14
ekşeriyā bk. **ekşeriyā**
e. 12a/8, 18a/5, 44a/5, 46b/17,
104a/12, 105a/4, 127b/6, 135a/4, 135a/15,

138a/16, 138b/12, 140a/8, 140b/7

eksik bk. **eksük**

e. olmaz 92b/3, 104a/11, 112b/6

eksük T., is. “eksik” bk. **eksik**

e. olmazdı 91b/11, 92a/12

el T., is. “el”

e.+ den aldı 29b/10

dâmenlerine e. ermemişdür 129b/6-7

e. götürdü 42a/9

e.+ i 23b/9

e.+ inde pâyımâl oldılar 31a/6

e.+ inde vâkı‘ olmuşdur 31b/5

e.+ inde 99a/11, 128a/16

iki e.+ inde 99a/13

başını e.+ ine aldı 58b/12

e.+ ine vâşıl olmuş 127a/13-14

e.+ ini öpe 114a/8

e. kadar 53a/5

e.+ leri 25b/14, 56a/9, 56b/17

e.+ lerine girse 100a/15-16

e.+ lerine 43b/12-13, 104a/3

e.+ lerini yurlardı 115a/17

e.+ lerini 53a/2

âlet-i harba e. urdılar 89a/10

elbân Ar., ç. is. “sütler”

e.+ ından 91a/9

elbette Ar., zf. “muhakkak, mutlaka”

e. 15a/5, 45b/15, 54b/11, 68a/13,

71b/16, 107b/5, 108a/16, 112b/8, 120a/5

elbise Ar., ç. is. “elbise, giysiler”

e. ve akmişe 107a/6

ele- T., f. “elemek”

e.- rlerdi 51a/15

elem Ar., is. “keder, gam, tasa”

e. çeküp 41a/13

elezz Ar., sf. “daha lezzetli”

e.- i me’kül 8a/3

e.+ dür 52b/13

elli T., is. “elli sayısı, 50”

altı yüz e. 9b/16-17, 50a/17

e. 13b/15, 19a/14, 34b/15, 50a/4,

55b/13, 56a/13, 60b/6, 65b/13, 73a/2, 97b/9,

118a/3, 123b/15

dört yüz e. 93a/13

iki yüz e. 9a/9

kırk e. 121a/6

üç yüz e. 20a/16, 84a/5

yüz e. 47a/1, 56b/2, 82a/9, 117b/4,

120b/176, 140b/8, 140b/10

e. altı biñ 65a/6

e. altı 15b/10

e. biñ 110b/3

yüz e. biñ 111b/6

iki yüz e. bir yıl 21b/5, 21b/11

e. dört 73a/4, 81b/13-14

biñ beş yüz e. ikisinde 88a/12

sekiz yüz e. sekiz 88a/13

e. sekiz 73a/5

yüz e.+ şer 39b/12

e. üç 14a/3

e. yedi 13b/17

elsun Ar., ç. is. “diller”

e.- ı nâsda 5a/5, 83a/13

e.- ı şikâtda 72b/4

elţaf Ar., ç. is. “lütüflar”

e.- ı mevzî‘ 8b/4

elvâh Ar., ç. is. “levhalar”

e.+ ından 53a/7

elvân Ar., ç. is. “renkler”

envâ‘-ı e. 32a/1, 137b/6

e.- ı laţîfe 129a/2

e.- ı muhtelif e. 119b/11

e.- ı muhtelif e. 35a/6, 54b/4, 91b/14,

138b/17

e.- ı muhtelifedür 137b/13

e.+ ı 45a/10, 54a/4, 59a/11, 140b/2

emâkin Ar., ç. is. “mekânlar, yerler”

e. 69b/13

ba‘z-ı e. 23a/6

e.- i gâ‘ireye 76a/13

e.- i keşîrei 85a/12

e.- i laţîfe 86a/3

e.- i mesfûrede 78b/1, 134b/4

e.- i mevşûfeden 73a/17

e.- i şa‘beye 36b/10

ba‘z-ı e.+ den 36a/13

e.+ e 137a/3

emân Ar., is. “güven, emniyet”

e. 4a/7

e. isteyüp 112a/9

emed Ar., is. “son, bitim”

e.+ i 4a/5

emek T., is. “emek, iş, ”

e. 32a/10

e. çekdi 124a/8

emel Ar., is. “arzu, emel, niyet”

e.- i merdüm-i harîşdan 129a/11

emîr Ar., is. “bey”

e. 116b/14

e.- i ‘âlîhimmet 80a/9

e.- i mezbûr 61b/17

e.- i şâhib 79b/9

e.- i şâhib-i tedbîr 71a/2

e.+ e 61b/16

e. edinüp 48a/12

e.+ i 49a/1

e.+ imüzüñ 68a/13

e.+ ine 60a/7, 109a/7

İngiltere e.+ ine 30a/14

e.+ leri 45b/9, 63a/1, 127a/6

sarây-ı e.+ leri 63a/2-3

e.+ lerinuñ 46a/12

e.+ üñ 116b/15

e.+ üñüz 108b/14

e.+ üñüzi 122a/13

emkine Ar., ç. is. “yerler, mekânlar, evler”

e. 69b/6

e.- i muhtelifeye hülûl 20a/3

e.+ sinden 20a/2

emlâh Ar., ç. is. “tuzlar”

- ma'adin-i e. 43a/17
e.- ı şāfiye 110a/11
ma'adin-i e.+ a 94b/16
emr Ar., *is.* "emir, buyruk"
e. 23a/1, 32b/13, 125a/4
e.- i 'acīb 70b/7
e.- i 'ālīye 81a/13
e.- i Me'mūn 15b/9
e.- i mezbūr 12a/13, 19b/4
e.- i mezbūra 34b/8, 79b/13, 81a/6,
107a/8
e.- i mezbūrı 80b/16
e.- i mezbūruñ 5b/11, 69a/11, 79b/15
hükümetine e. alup 55b/11
e. eyledi 10a/9, 96b/11, 106a/2,
106b/15, 106b/17
e.+ i 68a/13
e.+ ine 3b/9
tūrup ticāret e.+ ini 63b/11
e.+ üme 120b/15
e.+ üñüze 111a/11
e. vērđi 32b/9, 35b/2, 86b/16
emrāz Ar., *ç. is.* "hastalıklar"
ba'z-ı e.+ a 61a/5, 64a/8
envā'-ı e.+ a 61a/10
emti'a Ar., *ç. is.* "mallar"
tuḥaf ve e. 119a/1
nefāyis-i e.+ dan 135b/11
e. ve esbābı 80a/13
emṭār Ar., *ç. is.* "yağmurlar"
e. 19a/8
e.- ı şayfiyye 18a/10
e. olduğı 19b/3
emvāc Ar., *ç. is.* "dalgalar"
kiber-i e. 26b/1
e.- ı baḥr 20b/3
e.+ ı 50b/4
şademāt-ı e.+ ını 79a/15
emvāl Ar., *ç. is.* "mallar"
e.- ı 'azīme 8b/7, 136a/1
emzür- T., *f.* "emzirmek"
e.- ür 44a/5
encād Ar., *ç. is.* "yüksek yerler"
e. 14b/14, 23a/13
endām Far., *is.* "boy bos"
şekl ü e.+ da 53b/3
endişe Far., *is.* "düşünce, düşünme"
e. ederdi 58a/15
endiye Ar., *ç. is.* "çiyler, şebnemler"
e. 19b/2
enf Ar., *is.* "burun"
e.+ i 17b/11
e.+ ini 105b/14
engin T., *is.* "açık deniz"
şalduğ e.+ e gönül zevraḳın 58b/11
enḥā Ar., *ç. is.* "taraf lar, yönler"
e.+ sına 26a/9
enhār Ar., *ç. is.* "nehirler"
e. 18a/3, 18b/14, 76a/2
ba'z-ı e. 9b/2, 139b/6
cemī'-ı biḥār ve e. 23b/4
cinān ve e. 21a/6
e.- ı cāriyenüñ 141b/2
e.- ı cennetdür 18b/4
e.- ı kibār 12b/3
e.- ı mezbüre 140a/11
e.- ı mezbürenüñ 38b/11
e.- ı mezküreden 19a/16
e.- ı mezkürenüñ 19a/14-15
e.- ı müteferrika olup 140a/10
e.+ ı 88b/3, 102b/5
e. olup 19a/4
e. u eşcār 6b/5
e.+ uñ 18b/17
e. ve ğudrān 19a/12
enīka Ar., *sf.* "güzel, sevimli, şirin"
ḥadīka-ı e.- ı 'acāyib 6a/3
envā' Ar., *ç. is.* "türler, çeşitler"
e.- ı 'ilācāt 78b/14
e.- ı aḥcār 18b/11
e.- ı bedāyi'-ı şanāyi' 32a/4
e.- ı cevāhır 10a/2, 95b/5
e.- ı elvān 32a/1, 137b/6
e.- ı emrāza 61a/10
e.- ı eṭ'ime ve eşribe 107a/6-7
e.- ı eṭ'ime 62a/9
e.- ı evānī 136a/9
e.- ı ḥavāş 78b/13
e.- ı ifādeye 135a/3
e.- ı leṭāyif-ı şimār 6b/6
e.- ı mekr ü āl 120a/7
e.- ı mekr ü ḥīle 36a/13
e.- ı mīve 119a/1
e.- ı muḥtelife 132a/6
e.- ı nās 10a/7-8
e.- ı nefāyisi 115a/11
e.- ı rişden istīfānlar düzüp 45b/6
e.- ı tuḥaf 90b/6
e.- ı tuḥfe 108a/3
e.- ı tūyūr 34a/6
e.- ı ziyāfet ētdiler 93b/9
e.- ı ziyāfet 93b/8
envār Ar., *ç. is.* "ışıklar"
e.- ı hidāyet-i Raḥmāniyye 86a/4
e.- ı Şems ve Kamer'e 126b/10
e.- ı şerī'atdan 98b/16
enver Ar., *sf.* "en parlak, Güneş"
mihr-i e. 19a/17
ziyā'-ı mihr-i e.- i İslām 85b/11
feleg-i Ḥurşīd-i E.+ 'dür 16b/15
enzeh Ar., *sf.* "daha temiz, en temiz"
e.- i mekāndur 8b/4
ēr- T., *f.* "ermek, erişmek"
ē.- di 23b/10, 30b/3, 106b/2
ē.- diler 33b/2, 33b/5, 38b/11, 40b/9,
46b/11, 59b/6, 93a/2
ardından ē.- diler 33b/14
Buna Cezīresi'ne ē.- diler 106a/11
sāḥile ē.- diler 39a/15
ē.- düği 128b/1

è.- er 61a/13
 è.- erler 21a/12
 қарasına è.- mediler 10a/16
 nesneye è.- mediler 110a/9
 dāmenlerine el è.- memişdür 129b/6-7
 tūl-ı kāmetine gözler è.- mez 49a/6
 è.- miş degil 5a/9
 kulleli semāya è.- miş 38b/2
 serleri felege è.- miş 7b/1
 è.- üp 50a/8, 103b/8
er *T.*, *is.* “er, erkek”
 e. 10b/8
 e. ve ‘avrat 105b/11
erbā’ *Ar.*, *sf.* “çeyrek”
 e.- ı bākīyenūñ 69a/6
erba’ *Ar.*, *is.* “dört sayısı” *bk.* **erba’a**
 e. ve erba’īne ve erba’a mi’eye 86a/8-9
erba’a *bk.* **erba’**
 sene e. ve şemānīne ve e. mi’ede 86a/16
 erba’ ve erba’īne ve e. mi’eye 86a/8-9
 aḡsām-ı e.+ ya 68b/16
erbāb *Ar.*, *ç. is.* “1. uzmanlar, ustalar 2. sahipler”
 e.- ı cihādūñ 5b/1
 e.- ı dīraḡt 49a/10
 mesākin-i e.- ı dīndür 77a/15
 e.- ı fikr ve ḡazm 85a/10
 e.- ı kenīseyi 120b/12
 e.- ı keştī 10a/13, 34a/5, 36b/8, 36b/10
 e.- ı keştīden 61a/17
 e.- ı keştīyi 29b/16
 e.- ı küfr ü dālāl 90b/14
 e.- ı müknete 79a/9
 e.- ı seffnenūñ 33b/13
 kıdve-i e.- ı tedḡīḡ 75a/12
 e.- ı tevālīf 82b/9-10
 e.- ı zevraḡı 50b/4
 e.- ı zevraḡūñ 93a/11
erba’īne *Ar.*, *is.* “kırk sayısı”
 erba’ ve e. ve erba’a mi’eye 86a/8-9
ērgür- *T.*, *f.* “ulaştırmak”
 è.- diler 33b/11
ēriş- *T.*, *f.* “1. erişmek, yetişmek, ulaşmak 2. (meyve) olgunlaşmak”
 è.- di 38b/7, 57b/5, 57b/7, 80a/10
 è.- dügi 123a/8
 şeb è.- dükte 62a/13-14, 131b/10
 ṡabaḡa-ı ekle è.- mez 131b/4
 è.- üp 48b/12, 125b/12
 è.- ür 138b/7
 evvel è.- ür 119b/15
ērişdürül- *T.*, *f.* “eriştirilmek”
 tamāma è.- üp 142a/9
erkān *Ar.*, *ç. is.* “rükünler, esaslar”
 e.- ı ‘adāveti 137a/5
 e.+ ını 108a/14
ertesi *T.*, *sf.* “sonraki (gün)”
 e. 42b/8, 98b/1

erṡab *Ar.*, *sf.* “nemli”
 e. 135a/10
ervāḡ *Ar.*, *ç. is.* “ruhlar”
 e.- ı ḡabīşesi 112b/8
es- *T.*, *f.* “esmek”
 e.- e 31a/16
 yel e.- ıcek 64a/7
 yeller e.- üp 87b/13
eşer *Ar.*, *is.* “1. yapıt, eser 2. etki”
 e. 92a/13, 102a/16
 e. èdüp 4a/14
 e. görmemişler 88a/1
 e.+ inden 32b/6
 e.+ ine 76b/11
 ‘asker-i nekbet e.+ ini çeküp 31a/1
 e. ḡalmamışdur 125a/13
 e. yok idi 42a/1
 e. yok 115a/3
 e. yokdur 87b/2
eşir *Yun.* > *Ar.*, *is.* “uçucu hava, eter”
 e. 16b/1
 cirm-i e. 17a/11-12
eşḡāl *Ar.*, *ç. is.* “yükler, ağırlıklar”
 e. 21a/10
eşnā *bk.* **eşnā’ (1)**
 e.- yı leyālīde 133a/6
 e.- yı şoḡbetde 108b/5
 e.- yı ṡarīḡda 109a/6
 e.+ da 93a/12, 97a/4, 106b/7, 120b/17, 121a/9, 121b/16, 123a/16, 124b/5, 125a/15, 137a/4, 141b/5
eşnā’ (1) *Ar.*, *is.* “1. sıra, vakit 2. boyu” *bk.* **eşnā**
 e.- ı ḡarbdā 104b/1
 e.- i baḡrda 17b/8
 e.- i cenkde 60a/15
 e.- i ḡarbdā 116a/15
 e.- i kelām 76b/11
 e.- i seferde 29b/12-13, 39a/14, 125b/14, 137a/7
 e.- i şoḡbetde 110a/17
 e.- i ṡarīḡda 21a/12, 36b/17, 50a/15, 65a/2, 97b/6, 101a/9, 124a/5
 e.- i zıkr-i biḡārda 12b/3
eşnā’ (2) *Ar.*, *ç. is.* “dağların veya derelerin bükümlü yerleri”
 e.- i kūḡa 38b/10-11
eşāfil *Ar.*, *ç. sf.* “en aşağılar, en alçaklar”
 e. 16b/16
 e.- i Arz-ı Mıṡr’ı 74a/5
 e.- i cibālda 19a/9
eşās *Ar.*, *is.* “asıl, temel, esas”
 e.- ı dīn ve dūnyāsını yıḡdı 86a/15
 e.- ı milkini 31b/7
esbāb *Ar.*, *ç. is.* “1. sebepler 2. araçlar, gereçler”
 e. 10a/9, 32b/15, 48a/6, 100a/14, 102a/6, 106a/9
 ba’z-ı e. 48b/14
 māl ve e. 37b/16, 66a/6, 92b/16,

136a/16

e.- ı kıtāl 105a/10
e.- ı raġbet 70b/14
e.- ı ticāret 89a/7
mūceb-i e.- ı ṭabī‘at 17a/15
e.+ a 34a/9, 63b/14
māl ve e.+ a 101a/1
e.+ ı 47b/16, 59b/1, 119b/15
cemī‘-ı ālāt ve e.+ ı 6b/8
emti‘a ve e.+ ı 80a/13
e.+ ını 33b/10, 61b/2, 98b/1, 121a/16
ālāt ve e.+ ını 67b/12
e.+ larını 49b/13
e. ve tuḥafdān 86b/5-6

eṣḍāf Ar., *ç. is.* “sedefler”

e. 57a/2

beyḏ-ı e.+ dan 63a/10

esfel Ar., *sf.* “daha aşağı, daha alçak”

e.+ ini 7b/5

esgi T., *sf.* “eski”

e. 141a/8

eṣīr Ar., *is.* “tutsak” *bk.* **esr**

e. 89a/17, 98b/5-6, 122a/7

e. ālup 47a/9

e.+ e 67a/4

e. ēdūp 36b/11, 47a/15, 48a/16, 91b/9,

92a/11, 95b/10, 108b/12, 123a/4

e. ētdi 48a/3-4, 136a/13

e. ētdiler 42a/4, 51a/11, 66a/4-5,

89a/15, 93b/11, 96b/5, 106a/12, 123a/15, 135b/7

e. kipi 41b/3

e.+ leri 50a/3

e. olan 98b/12

e. olanuñuzı 122a/10

e. olup 122b/16

eṣkām Ar., *ç. is.* “hastalıklar”

e. ve ṭavā‘īn 24b/3

eṣlāf Ar., *ç. is.* “öncekiler”

‘ulemā‘-i e. 27a/6-7

e.- ı ḥükemāya 23b/9

efkār-ı e.- ı ḥükemāya 23b/8

esmāk Ar., *ç. is.* “balıklar”

culūd-ı e. 91b/17

eṣnāf Ar., *ç. is.* “sınıflar, kategoriler, türler”

e.- ı ‘avāmilde 22a/2-3

e.- ı aḥcārdan 21a/14-15

e.- ı ayāricāta 78b/15

e.- ı ḥaṣāyiṣ 18b/10

e.- ı ḥayvān 34a/6-7

e.- ı ḥayvānāt 136a/9-10

e.- ı mezkūrenüñ 135a/13

e.- ı ṭīb 135a/3

esr *bk.* **eṣīr**

ḳatı ve e. ētdi 125b/12

esrār Ar., *ç. is.* “sırlar”

daḳāyık-ı e. 4b/8

esved Ar., *is. & sf.* “kara renk”

e.+ dūr 26a/14

eṣbeh Ar., *sf.* “daha benzer”

e. 19b/7

eṣcār Ar., *ç. is.* “ağaçlar”

e. 122a/16

aḥbār-ı e. 139a/10-11

enhār u e. 6b/5

mezkūr olan e. 53b/4

necīl-i kurūm ve e. 21a/6

e.- ı ‘aẓīme 8a/4-5

e.- ı ‘aẓīmeyi 138b/7-8

e.- ı mezbūrede 64b/5

e.- ı mezbūrenüñ 64b/10

e.+ a çıkarlar 52a/14

kuṣūr-ı e.+ a 62b/14

zirve-i e.+ a 133b/9-10

e.+ da 44b/16, 131b/9

zirve-i e.+ da 139a/7

e.+ dan 91b/16

ba‘ẓ-ı e.+ dan 119a/2

zirve-i e.+ dan 132a/11

e.+ dandur 63a/2

e.+ ı 49a/9, 64b/3, 105a/2, 123b/3

e.+ ina 64a/5

e.+ inuñ 123b/1

e.+ uñ 123b/4

e. ve aḥcārı 87b/11-12

eṣed Ar., *sf.* “daha siddetli”

e. 12a/6

eṣher Ar., *sf.* “çok tanınmış”

e.+ i 9a/5

eṣhāṣ Ar., *ç. is.* “kişiler, şahıslar”

e. 36b/11, 47b/9, 59b/1, 61b/7,

108a/3, 123b/15, 127a/17

e.- ı mezbūreden 128a/17

e.+ a 52a/14

e.+ ı 15a/14

e.+ uñ 15a/10, 45a/10

eṣkāl Ar., *ç. is.* “görünümler, biçimler” *bk.*

eṣkāle

e.- ı ḥayvānāt 54a/12

e.- ı murgān 118b/5

e. ve evẓā‘ını 67b/11

eṣkāle *bk.* **eṣkāl**

ḥall-ı e.+ de 4b/5

eṣme T., *is.* “yüzeye yakın yerden çıkan pınar, kaynak”

ṭıynet-i pākī e. +sinden 3b/7

eṣribe Ar., *ç. is.* “içecekler”

e. 62b/1

envā‘-ı eṭ‘ime ve e. 107a/5-6

ét- T., *f.* “1. etmek, eylemek 2. yapmak, üretmek” *bk.* **it-**, **eyit-** (2)

‘arz-ı muḥabbet è.- di 67b/5, 99a/9

‘azm è.- di 121a/11

ārām è.- di 51a/1

binā è.- di 99a/14-15

cānına te‘ṣīr è.- di 30a/3

cem‘ è.- di 126a/15

ceng è.- di 60a/14

cenkler è.- di 100b/2

da‘vet è.- di 52a/3, 99a/9-10, 114a/16

def' è.- di 120b/13-14
 esîr è.- di 48a/3-4, 136a/13
 feth è.- di 80b/16
 hûsn-i mu'amele è.- di 99a/6
 halk è.- di 23b/15
 ibrâz è.- di 125a/5
 istimâ' è.- di 38a/15
 kaşd è.- di 66a/2, 110b/9, 114a/7
 kaşd ve 'azîmet è.- di 106b/13
 katl ve esr è.- di 125b/12
 kurbân è.- di 110a/16
 nakl è.- di 136b/6
 râzî è.- di 121b/5
 sefer è.- di 26a/5-6, 42a/14, 57b/6,
 58b/15, 87a/5, 103b/6, 106a/7
 selâm è.- di 61b/11
 seyr è.- di 87a/7
 sifâriş è.- di 121b/1
 ta'accup è.- di 48b/9
 teveccüh è.- di 40a/1, 56b/3
 yardım taleb è.- di 109b/9
 ziyâfet è.- di 110a/5
 ziyâfetler è.- di 51b/16
 döstlük è.- diler 60a/11
 zer' è.- diler 38a/7
 'add è.- diler 136a/6
 'ahd è.- diler 114b/13
 'arz-ı muhabbet è.- diler 63b/5
 'azm è.- diler 67a/15
 'imâret è.- diler 107a/10
 aḥz è.- diler 95a/10
 âteş è.- diler 55b/16
 berk è.- diler 121b/12
 bey' è.- diler 95b/3
 binâ è.- diler 47a/17, 56a/7, 94b/9,
 95b/4, 96b/16, 97a/4, 97a/11, 98a/14-15
 bünyâd è.- diler 128a/6
 cem' è.- diler 96b/7
 ceng è.- diler 39a/10, 66a/9, 99a/16
 cenk ve kıtâl è.- diler 111a/2-3
 da'vet è.- diler 108a/4-5
 döstlük è.- diler 60a/10
 envâ'-ı ziyâfet è.- diler 93b/9
 esîr è.- diler 42a/4, 51a/11, 66a/4-5,
 89a/15, 93b/11, 96b/5, 106a/12, 123a/15,
 135b/7
 feryâd ve nidâ ve bîdâr è.- diler 93a/8
 istirâhat è.- diler 41a/3
 firâr è.- diler 36b/9
 gümân è.- diler 41a/6
 helâk è.- diler 106a/16
 hücüm è.- diler 48a/1
 hikâyet è.- diler 41a/7
 hükûm è.- diler 15b/11, 85a/7
 hûsn-i mu'amele è.- diler 46b/9,
 59a/2, 67a/17
 ḥarâb è.- diler 55b/17, 122a/15
 ḥasâret è.- diler 65a/16, 93b/13
 ḥavz è.- diler 27a/12
 ıgrâk è.- diler 85a/12

ıtlâk è.- diler 51a/13
 i'tizâr è.- diler 111a/7
 ihrâc è.- diler 135b/3
 ikâmet è.- diler 58b/17
 imdâd è.- diler 125b/2
 intihâb è.- diler 94a/13-14
 intikâl è.- diler 128b/4
 irsâl è.- diler 94b/4, 124b/10-11
 istifsâr è.- diler 10b/5, 10b/13
 istiḥbâr è.- diler 37a/3
 istiḳbâl è.- diler 113b/10
 ittifâk è.- diler 103b/1
 izin taleb è.- diler 63b/6
 kabz è.- diler 136a/16-17
 kabz ve zabt è.- diler 136a/10-11
 karar è.- diler 51a/6
 kaşd è.- diler 10b/5, 33a/14-15,
 66a/17, 102a/2
 katl è.- diler 92b/13, 93a/16, 112a/8,
 124a/16, 124b/9
 mālâmâl è.- diler 92a/15
 memleket fethine kaşd è.- diler
 48a/12-13
 men' è.- diler 42b/2, 66a/1, 114a/8
 muḥkem è.- diler 96b/14
 muḥkem taleb è.- diler 62b/16
 mübâdele ve mu'amele è.- diler
 34a/14
 nakl è.- diler 47b/16
 nakz-ı 'ahd è.- diler 136a/4
 nefret è.- diler 125a/14
 nehb ve ḡaret è.- diler 85a/8-9
 nüzûl taleb è.- diler 49a/7
 peydâ è.- diler 97a/8, 123b/13
 raḡbet è.- diler 34a/11
 raşad è.- diler 15b/9
 rencide è.- diler 128a/11-12
 Rey'ye 'arz è.- diler 42a/7
 rucû' è.- diler 99b/1
 sefer è.- diler 65a/7-8, 104b/10
 seyr è.- diler 113a/6
 seyr ü sefer è.- diler 10a/14-15
 şulḥ è.- diler 42b/14, 48b/3, 51a/7,
 95a/15, 112a/9
 suvâl è.- diler 60a/5
 şart è.- diler 126a/4
 şikâyet è.- diler 109b/4-5
 taḥmîl è.- diler 60a/17, 137a/9
 taḥrîk è.- diler 124a/14
 taḥşîl è.- diler 91a/4, 127b/7-8
 tamâm è.- diler 63b/11
 târâc è.- diler 48a/15, 98a/12
 taşdıḳ è.- diler 88a/10
 tecdîd-i şulḥ è.- diler 136b/11
 teşhîr è.- diler 93b/15, 95b/1
 teveccüh è.- diler 40b/8
 vaz' è.- diler 97a/3
 yağma è.- diler 93b/11
 yer seyr è.- diler 102a/15
 zabt è.- diler 96a/11, 109b/7

zabt ve teşhîr è.- diler 47a/4, 96a/2	pürdâg è.- e 31b/1
zebûn è.- diler 50a/16-17	şu'ûd è.- e 14b/1
zer' è.- diler 101b/13	taḥşîl è.- e 32b/11
zeyn è.- diler 62a/15	te'ehhül è.- e 88b/12
zirâ'at è.- diler 38a/10	terk è.- e 34b/6
ziyâfet è.- diler 60a/8-9	teslîm è.- e 32b/12, 35b/4
iḥâta è.- dügi 70a/10	vaşl è.- e 80b/5
binâ è.- dügi 26a/12, 38a/3	zabt è.- e 121a/13
ekl è.- dügi 134a/3	ḥüsn-i mu'âmele ve müdârât è.- esin
feth è.- dügi 121a/12	112b/15
iḥâta è.- dügi 70a/9	iḥrâc ve ib'âd è.- esin 112b/17
şayd è.- dügi 133a/13	tertîb è.- ecek 30a/8
seyr è.- dügi 39b/15, 51b/9, 105b/16	binâ è.- eler 49b/14, 107a/8
taḥşîl è.- dügi 35b/2-3	helâk è.- eler 49a/15
vaz' è.- dügi 82b/16	iḥzâr è.- eler 107a/6
binâ è.- düginde 27a/9	işâl è.- eler 67b/9
intikâl è.- düğinden 122b/8	mu'âvenet è.- eler 32b/10
iḥdâş è.- dügine 69b/4	peydâ è.- eler 107a/1
cefa è.- düğünüz sebebdan 42b/4	şayd è.- eler 50b/16
güzer è.- dük 29b/13	sefer è.- eler 10a/10, 26a/11
ḥaz è.- dük 114b/2	taḥammül è.- eler 70b/9
ḥavf è.- dük 120a/10	tezyîn è.- eler 103b/2
sefer è.- dük 68a/15	vaz' è.- eler 139a/10
zann è.- dük 111a/8	darb-ı kıbâb è.- elerdi 139b/16
men' è.- dükçe 121b/14-15	irsâl è.- elüm 107b/8
teveccüh è.- dükçe 27b/6	teslîm è.- elüm 92b/11
ḥulûl è.- dükde 22b/5, 69b/5	te'ayyuş è.- emez 117b/12
ḥurûc è.- dükde 140a/9-10	âsâyiş è.- en 45b/17
istimâ' è.- dükde 136b/9	i'tinâ è.- en 29a/4
kaşd è.- dükde 120a/15	ihtimâm è.- en 23b/3
mübâşeret è.- dükde 112a/7	mürûr è.- en 134b/7
mürûr è.- dükde 84b/15	sefer è.- en 15a/7, 87a/9
nidâ è.- dükde 92b/12	seyr è.- en 15a/8
sefer è.- dükde 108a/5	zuhûr è.- en 13a/16
suvâl è.- dükde 37b/2-3	è.- eni 46b/7
tecâvüz è.- dükde 73a/4	duḥûl è.- enler 85b/10
mürûr è.- dükden 21b/5, 75b/1	gûş è.- enler 133b/13
tecâvüz è.- dükden 12b/14, 14a/10	i'tibâr è.- enler 71b/7, 72b/2
Şems'e 'ibâdet è.- dükleri sebebdan	ikâmet è.- enler 41a/7
119a/9-10	iltizâm è.- enler 118a/14
è.- dükleri 93b/4	kaşd è.- enler 126b/17, 130b/1,
aḥz è.- dükleri 127a/9-10	130b/10
binâ è.- dükleri 37a/17	ekl è.- enleri 44b/13
seyr è.- dükleri 104b/16-17	kaşd è.- enlerüñ 139a/3
feth è.- düklerinde 90b/14	è.- er 140b/4-5
Şems ve Kamer'e 'ibâdet è.- düklerini	'arz-ı dîdâr è.- er 17a/5
68a/4	'avdet è.- er 141a/8
katl è.- düñüz 37b/7	'ubûr è.- er 18a/2, 74a/8, 74b/8,
è.- e 6a/16	75a/17
'avdet è.- e 90a/5	'urûc è.- er 17a/9
'ubûr è.- e 26b/3	âğızını rûzgâra karşı feth è.- er
aḥz è.- e 126a/5	134a/2
duḥûl ve ḥulûl è.- e 27b/5	bel' è.- er 7a/16, 12a/13, 67a/5
garķ è.- e 50b/5	beyân è.- er 12b/4
ḥüsn-i mu'âmele è.- e 110b/10	beyzalar vaz' è.- er 66b/16-17
ıztırâb è.- e 23a/14-15	cereyân è.- er 13a/9-10, 55b/6,
icrâ è.- e 80b/8	100a/9, 117b/14-15, 124b/16, 125b/16, 128a/4-
iḥrâk è.- e 40b/3	5, 141b/4
isti'ânet è.- e 110b/12	cezb è.- er 19b/2
nûş è.- e 78b/8	daḥı è.- er 110b/3

devr è.- er 17a/7
 devrân è.- er 17a/1
 duhûl è.- er 20a/4-5
 ekl è.- er 43b/14
 fetḥ è.- er 67a/13
 gešt ü güzâr è.- er 133a/11
 gözleri ḥîre è.- er 108a/16-17
 güzêr è.- er 15a/7, 15a/17
 helâk è.- er 45b/15-16, 103a/11,
 128a/17, 131b/2, 132b/3, 132b/5, 137b/11
 ḥareket è.- er 16b/4-5
 ḥazz è.- er 67b/10
 ḥüsn-i mu‘âmele è.- er 67b/6
 ḥavf è.- er 103a/14, 107b/4
 ḥurûc è.- er 17a/10
 ıktızâ è.- er 19b/6, 69b/11
 ikâmet è.- er 22b/6
 intikâl è.- er 22a/11-12
 izhâr è.- er 22b/8
 kaṭ‘ è.- er 12a/11, 16b/14, 18a/8,
 22a/10-11, 73b/5, 83b/12
 kurbân è.- er 110b/3
 maḳar è.- er 15a/8
 menzil ve maḳâm è.- er 16b/12
 mücellâ è.- er 128b/13
 mürûr è.- er 14a/5, 18a/3, 73a/14,
 74b/7, 75a/16, 83a/11
 müstahkem è.- er 139a/5
 nağmeler è.- er 108a/8
 nakl è.- er 20a/1-2, 26a/3, 75b/4
 pāk è.- er 54a/11, 78b/11
 peydâ è.- er 41a/11-12, 52b/10,
 112b/3, 133b/11
 rağbet è.- er 67b/11
 rivāyet è.- er 24b/11-12, 24b/15,
 25a/1-2
 sa‘y ve ḥareket è.- er 62b/9-10
 şabğ è.- er 119b/16
 şâf è.- er 44b/15
 şayd è.- er 138a/14
 sefer è.- er 140b/10
 setr è.- er 7b/3
 seyrden ‘avḳ è.- er 105a/7
 sünnet è.- er 90b/1
 şedd è.- er 53a/12
 taftîṭ ve iḥrâc è.- er 44b/6
 taḥammül è.- er 133a/17
 te‘ayyuş è.- er 134a/4
 tesmîn è.- er 44b/14
 teşyîd è.- er 5b/2
 tevattun è.- er 131b/17, 138b/8
 teveccüh è.- er 140a/10
 tırâş è.- er 104a/1
 ṭayarân è.- er 43b/6
 ṭulû‘ è.- er 24a/15, 24b/5
 yer seyr è.- er 12b/6
 zabṭ è.- er 141a/11
 zann è.- er 133b/11-12
 ziyâde è.- er 5b/1
 zuhûr è.- er 19b/11, 21b/4, 57a/14-15

bezl è.- erdi 115a/6
 ḍarb è.- erdi 20b/3
 endîşe è.- erdi 58a/15
 ḥıdmet è.- erdi 115b/7
 ḳatl è.- erdi 128a/9
 perdeler è.- erdi 45b/2
 peydâ è.- erdi 137a/14
 saḳy è.- erdi 13a/2
 sevk è.- erdi 105a/8
 taḥammül è.- erdi 137a/11
 tefsîr è.- erdi 10b/12
 tenâvül è.- erdi 115a/15
 teveccüh è.- erdi 33a/11-12
 ṭa‘n è.- erdi 120b/11
 ṭard ve ib‘âd è.- erdi 71a/7
 derc e.- erdüm 4a/11
 müşâhede e.- erdüm 4b/9
 naẓar e.- erdüm 4a/16
 temessül e.- erdüm 5a/2
 vezn e.- erdüm 4b/2-3
 ḥaz è.- erem 120a/17
 ḥafr è.- erken 88a/9
 mürâca‘at è.- erken 93a/5-6
 ṭayarân è.- erken 138b/15-16
 şedd è.- erler on beş 45a/8
 ‘amel è.- erler 60b/4
 ‘ilâc è.- erler 61a/5
 ‘ubûr è.- erler 70b/1
 âdem kurbân è.- erler 90b/1
 añâ ‘ibâdet è.- erler 90b/3
 ârâyiş è.- erler 91b/15
 bârût è.- erler 96a/15-16
 bel‘ è.- erler 102b/17
 bend è.- erler 127a/4
 berbâd è.- erler 120b/17
 bey‘ è.- erler 54a/17, 55a/5, 57a/9,
 94a/8, 118a/13
 bey‘ ve şirâ è.- erler 111b/15
 bünyâd è.- erler 104a/13
 celb è.- erler 90b/6
 cem‘ è.- erler 116a/2, 141b/11
 ceng è.- erler 132a/11, 141b/1
 cezb è.- erler 61a/10
 dermaḥzen è.- erler 64b/10
 dört kıṭ‘a è.- erler 53a/10
 ekl è.- erler 64a/5, 67a/1, 89b/13,
 132b/1
 fesâd è.- erler 120b/15-16
 firâr è.- erler 33b/12
 ğasl è.- erler 53a/3, 128b/12, 140b/3,
 141a/6-7, 141b/10
 gûft è.- erler 132b/4
 güneşe vaz‘ è.- erler 100a/10
 helâk è.- erler 131a/17
 ḥıfz è.- erler 55a/8, 105b/13
 ḥikâyet è.- erler 25b/15
 ḥalt è.- erler 54a/9-10, 126a/8
 ḥıdmet è.- erler 126b/14
 icrâ è.- erler 141b/3
 ikâmet è.- erler 37a/7-8

irsāl è.- erler 37a/11
 isti'māl è.- erler 54b/6, 59a/10, 60b/17, 88b/7-8, 100a/4, 101b/11, 105b/8-9, 105b/12, 126b/3, 140b/17
 istibdāl è.- erler 54a/17, 55a/4, 67a/4, 111b/16-17, 123b/8
 istihsān è.- erler 62b/15-16
 istiḥdām è.- erler 108b/12
 istiḥrāc è.- erler 43b/4, 64b/1, 88b/6-7, 128b/10-11
 kaṭ' è.- erler 105b/14
 kaṭ'-ı ṭarīk è.- erler 70b/4
 ketb è.- erler 62b/15
 kurbān è.- erler 98b/1, 98b/5-6, 98b/7, 112b/4, 126b/17
 mecrūh è.- erler 54a/2
 mu'āmeleyi è.- erler 34b/3
 muḥanneşlik è.- erler 50a/5-6
 mukāleme è.- erler 126b/16
 mūcāma'at è.- erler 8a/16
 mütālā'a è.- erler 43b/10
 nakl è.- erler 87b/8
 naḳr è.- erler 7b/4
 nidā è.- erler 43b/13
 nişān è.- erler 102a/17
 pertāb è.- erler 90a/14
 peydā è.- erler 53a/14, 55a/14, 59b/16-17, 61a/7, 67a/3, 95a/3, 102a/10, 111b/9, 118b/10-11, 119b/8, 126a/10, 129a/6-7, 139a/7-8, 140b/10, 141b/13
 ref' è.- erler 31a/11
 rivāyet è.- erler 88a/6, 88a/14, 88a/16, 89a/12
 rucū' è.- erler 131a/3
 şabğ è.- erler 54b/4-5, 59a/8
 saḳy è.- erler 45b/14-15
 şayd è.- erler 92a/6, 104a/14, 132a/1, 138a/15, 141a/12
 sermūze è.- erler 44b/3-4
 setr è.- erler 45a/16, 102b/11, 103b/16
 seyr è.- erler 26b/4, 115b/2
 sorḡuclar è.- erler 64a/8
 şedd è.- erler 103a/16-17
 Şems'e 'ibādet è.- erler 54b/16
 şetm è.- erler 105a/11
 şikār è.- erler 45b/11
 ta'zīm è.- erler 98b/11
 taḥallī è.- erler 104a/4
 taḥrīk è.- erler 140b/15
 taḥşīl è.- erler 8b/7-8
 taşvīr è.- erler 98b/3
 tecāvūp è.- erler 135a/2
 tekellūm è.- erler 59a/5
 telef è.- erler 125a/10-11
 tenāvūl è.- erler 102b/13
 terāş è.- erler 95a/4
 terbiyet è.- erler 36b/13-14, 60b/6
 tesettūr è.- erler 131b/9
 tesmīn è.- erler 57b/1
 tetmīm ve tekmīl è.- erler 8b/6

tevattūn è.- erler 44b/17
 tırāş è.- erler 87b/3-4, 104a/1
 ṭabḡ è.- erler 44b/12-13, 91a/16, 141a/5
 ṭayarān è.- erler 141a/16
 ṭayrān è.- erler 7a/13
 ṭīlā è.- erler 54a/10, 88b/5, 89b/7, 104a/8, 132b/4
 vaḳ vaḳ şadāsını è.- erler 8a/10
 vaz' è.- erler 126a/9, 127a/4
 yoḡurd ve penīr è.- erler 91a/9
 zabṭ è.- erler 141b/14
 zarar è.- erler 129a/16
 zerden è.- erler 6b/8-9, 7b/15, 105b/10
 zirā'at è.- erler 103b/17
 Şems ve Kāmer'e 'ibādet è.- erlerdi 126b/6-7
 āheng è.- erlerdi 121b/14
 aḡz è.- erlerdi 117a/8-9
 āteş vaz' è.- erlerdi 115a/12-13
 bey' è.- erlerdi 117b/2, 118a/15
 buḡūr è.- erlerdi 46a/16
 defn è.- erlerdi 46b/2
 ekl è.- erlerdi 58a/2
 mu'āmele ve murābaḡa è.- erlerdi 63b/16
 helāk è.- erlerdi 92b/1
 hūcūm è.- erlerdi 122a/16
 ḡareket è.- erlerdi 118a/17
 iḡzār è.- erlerdi 115b/4
 iplik peydā è.- erlerdi 118b/13
 isti'māl è.- erlerdi 66b/13, 119a/8
 istiḥrāc è.- erlerdi 119a/3
 kaṭl è.- erlerdi 46b/7
 kelām è.- erlerdi 117b/8
 keyfiyyet-i istiḥrācını è.- erlerdi 126a/6
 kurbān è.- erlerdi 46a/15-16
 nakl è.- erlerdi 80a/13
 perhīz è.- erlerdi 46b/5
 peydā è.- erlerdi 116a/3, 118b/4, 118b/8
 rencīde è.- erlerdi 109b/4
 şarf è.- erlerdi 116a/5
 setr è.- erlerdi 91b/17
 seyr ve sefer è.- erlerdi 120b/8
 şulḡ è.- erlerdi 49b/4
 surḡ è.- erlerdi 60b/12
 Şems ve Kāmer'e 'ibādet è.- erlerdi 126b/5-6
 Şems'e 'ibādet è.- erlerdi 46a/15
 taḡsīm è.- erlerdi 115a/15-16
 taşavvūr è.- erlerdi 66a/12
 tenāvūl è.- erlerdi 105a/4
 terbiyet è.- erlerdi 116a/9
 teşbīh è.- erlerdi 118b/7
 zabṭ è.- erlerdi 117a/8
 zann è.- erlerdi 50a/1
 zeyn è.- erlerdi 45b/7
 keyy è.- erlerse 46a/2

feth è.- erse on iki 86b/17
cerh è.- erse 132b/5
her ne è.- erse 132a/9
kifāyet è.- erse 117a/7
zaḥm è.- erse 45b/15
zuhūr è.- erse 54b/17
ḥilāf è.- erseñ 120a/12
maḳṣūd ve maṭlūb è.- erseñ 30b/16-17
vefā è.- erseñ 135b/13
nice è.- erseñüz edüñ 122a/4
mu‘āmele ve mülāyemet è.- erseñüz
114b/6
her ne murād è.- erseñüz 68a/10
ḳaṣd-ı şikār è.- erseñüz 105a/15
başumuzdan ḥavf è.- erüz 107b/11-12
helāk è.- erüz 120a/12
ḥazz è.- erüz 68a/6-7
ıtlāk è.- erüz 122a/14
İşāl è.- erüz 68a/14
istibdāl è.- erüz 111a/17
me‘kel-i sibā‘ è.- erüz 122a/10
şıkleti def‘ è.- erüz 121b/4
sa‘y è.- erüz 120a/13
tedbīr è.- erüz 120a/5
tu‘me-i şimşīr è.- erüz 122a/7
yolında bezl è.- erüz 108b/16-17
ziyāret è.- erüz 107b/6
helāk è.- esiz 112a/5-6
‘aṭāyā è.- eyim 135b/11
fidā è.- eyim 135b/10
āzād è.- eyin 135b/13
dīlşād è.- eyin 135b/14
feth ve zabṭ è.- ıcek 106b/15
tuḥaf ve hedāyāsını ‘arz è.- ıcek 34a/4
vaz‘ è.- me 120b/14-15
i‘tibār ve iltifāt è.- medi 58b/6
iltifāt è.- medi 30a/13
ınkıyād ve iltifāt è.- medi 60a/12-13
i‘tibār è.- mediler 72a/14
iltifāt è.- mediler 49a/8
istimā‘ è.- mediler 92b/12
kelāmı ile iş è.- mediler 42a/17
nesne taḥşīl è.- mediler 87b/6, 105b/5-
6
rūz müsā‘ade è.- medügi sebebeden
37a/12
rūzgār müsā‘ade è.- medügi sebebeden
131a/4
isnād è.- medügi 6b/10-11
i‘timād è.- medügi 65a/10
irsāl è.- meg 81a/7
‘aynını è.- mege 132a/9
aḥz è.- mege 136b/16
bend è.- mege 59a/13
binā è.- mege 121a/7
da‘vet è.- mege 113a/2
duḥūl è.- mege 113a/2-3
feth è.- mege 106b/13, 124b/14
ḥarāb è.- mege 111a/9-10
ıtlāk è.- mege 122a/11

keşf è.- mege 39a/5
mürür è.- mege 12b/13
nüzül è.- mege 107a/7
zuhūr è.- mege 11b/4
bünyād è.- megi 107b/17
‘azm è.- mek üzre oldılar 94a/11-12
bend è.- mek 59a/12
bey‘ è.- mek 98b/13
binā è.- mek 107a/3
buḥūr è.- mek 55a/2
bünyād è.- mek 107b/14
ekl è.- mek 36b/13
feth è.- mek 103b/2, 105a/6
ḳurbān è.- mek 98b/12, 119a/17
aşnāma ‘ibādet è.- mekde 100a/4-5
ḥiyānet è.- memege 114b/12
telvīn è.- mesi 138a/1
taḥammül è.- meye 135b/12
istiḥdām è.- meyeler 125a/6
farz è.- meyenler 72b/17
ta‘arruz è.- meyenlere 131a/15
cefā è.- meyenleri 131a/16
ḳaṣd è.- meyenleri 131a/15
helāk è.- meyüp 135b/13
ḥaz è.- meyüp 104a/5
i‘timād è.- meyüp 30a/15, 58b/2
isti‘māl è.- meyüp 111b/16
ḳarār è.- meyüp 56a/3
ḳavla i‘timād ve i‘tibār è.- meyüp
69a/11
muḥālefet è.- meyüp 32b/9-10
nesne ekl è.- meyüp 89b/12
taḥkīk è.- meyüp 75a/13
ta‘ām ekl è.- meyüp 59a/14
zann è.- meyüp 108b/9
ḥareket è.- mez 133b/2, 133b/17
intikāl è.- mez 22b/16
żarar è.- mez 131a/15
zuhūr è.- mez 64b/12
naḳl ve ḥareket è.- mezem 122b/10-11
i‘tibār è.- mezler 122a/2
bir iş è.- mezler 63a/7
ekl è.- mezler 117b/2
nesne fehm è.- mezler 63a/5
è.- mezlerdi 34b/3
fehm è.- mezlerdi 34b/2
firār è.- mezlerdi 121b/15
cebr iḥrāc ḳabūl è.- miş 109a/9-10
mu‘āvenet è.- miş 37b/13
mürür è.- miş 88a/13
sefer è.- miş 29b/8
sevḳ-ı kelām è.- miş 9a/2
tedāfu‘ è.- miş 27b/7
teshīr è.- miş 106b/11
binā è.- mişdür 26b/12
cem‘ è.- mişdür 22a/6
ḡazab è.- mişdür 42b/5
ḡalaṭ è.- mişdür 82b/14
helāk è.- mişdür 139a/3-4
ḥaz è.- mişdür 107b/1-2

hüküm è.- mişdür 21b/12	ārāyiş è.- üp 6a/15
iḥāta è.- mişdür 24a/8	‘arz è.- üp 58a/17
iḥtirā‘ è.- mişdür 21b/17	arżhal è.- üp 30a/9
mekān è.- mişdür 69a/10	āşināluk è.- üp 110b/10
nakl è.- mişdür 6b/10, 83a/7	āteş peydā è.- üp 103a/1
taķşir è.- mişdür 82b/3	āveng è.- üp 65a/12-13
vaşıyyet è.- mişdür 122b/9	bey‘ ve şirā è.- üp 39b/2
binā è.- mişler 113b/7, 113b/9	beyān è.- üp 81a/1
bir nev‘ è.- mişler 108a/14	binā è.- üp 13a/14, 22a/1, 34b/5-6,
bünyād è.- mişler 113b/6, 113b/13	34b/10, 37b/10, 38b/13, 40a/2, 52a/7, 89b/16,
çaķmak taşından è.- mişler 116a/13	91b/16, 93b/16, 95a/11-12, 95b/1, 96a/3,
farz è.- mişler 71a/15	96b/13, 97a/3, 97b/2, 97b/4, 99b/5, 100b/5,
feraat è.- mişler 41b/5-6	106b/4, 109a/3, 113b/12, 126a/7
i‘tibār è.- mişler 71b/2	bir yere ‘aķd è.- üp 140b/14
iķāmet è.- mişler 98a/8-9	bünyād è.- üp 104b/10-11
ile ta‘yīn è.- mişler 127b/4	cehet-i cāmi‘a è.- üp 13a/17
narḥ ta‘yīn è.- mişler 63b/14	cem‘ è.- üp 47a/3, 49a/14, 50a/11,
peydā è.- mişler 49a/4, 108b/2	64a/16, 64b/9, 67a/13, 79b/13, 95b/13, 98b/2,
ta‘rīz è.- mişler 68a/4	102a/17, 108b/16-17, 109a/16, 122b/14,
taķsīm è.- mişler 72a/1	125b/2, 126a/3, 132b/3-4
taşvīr ve tahrīr è.- mişler 68a/1	ceng è.- üp 41b/13, 56b/6, 123a/6,
vaz‘ è.- mişler 113b/15	134b/8, 136a/13
vezn è.- mişler 138b/17	cenk ve āşūb è.- üp 136b/1
ķarār è.- mişlerdi 36b/7-8	cenk ve cidāl è.- üp 96a/10
kemīn è.- mişlerdi 55b/14	cenkler è.- üp 47a/8, 93b/7
mu‘āhede è.- mişlerdi 56b/4	cereyān è.- üp 12b/7, 13b/2, 18a/16,
‘add è.- mişlerdür 84a/6	38b/4
aḥz è.- mişlerdür 133b/14	cezb è.- üp 22b/1, 59b/1
ḥilāf è.- mişlerdür 27a/7-8	çevirme è.- üp 55b/17
iḥtilāf è.- mişlerdür 18b/12	da‘vet è.- üp 59a/13-14, 108b/5
iḥtiyār è.- mişlerdür 31a/8	delīl iķāmet è.- üp 69b/4
iltizām è.- mişlerdür 78b/3	duḥūl è.- üp 38b/6, 39a/10
ittifāķ è.- mişlerdür 27a/9-10	eşer è.- üp 4a/14
tesḥīr è.- mişlerdür 70b/2	esīr è.- üp 36b/11, 47a/15, 48a/16,
vehm è.- mişlerdür 82b/11	91b/9, 92a/11, 95b/10, 108b/12, 123a/4
āteşe vaz‘ è.- seler 125b/17	farz è.- üp 71b/12-13, 72a/2
ġasl è.- seler 140b/4	fehm è.- üp 10b/6, 10b/12
ḥadş è.- seler 7b/5	feth è.- üp 27a/13, 100b/4
ḥalt è.- seler 129a/2	fīrār è.- üp 99a/1, 123b/14, 125b/11
ķaşd è.- seler 105a/10	ġalat è.- üp 9b/4
sefer è.- seler 140b/12	ġalebe è.- üp 55b/4
helāk è.- seń 133a/1	ġāret è.- üp 93b/12
ferāġat è.- sünler 92b/9	ġasl è.- üp 46a/1
ķaraf ķaraf cereyān è.- üp āķar 126a/12	ġuş è.- üp 65b/1, 107b/1
ri‘āyet è.- üp 33b/16	ġuşiş-i bisyār è.- üp 142a/3
defn è.- üp 104b/15	ġüzer è.- üp 67a/14, 73b/12, 74a/11,
vefā è.- üp 32b/8	123b/9
cigerin kebāb è.- üp yerler 57b/1-2	helāk è.- üp 49b/2, 93a/14, 106a/12,
è.- üp 22a/10	108b/10, 120a/6, 120b/16, 122b/13, 128b/3
‘add è.- üp 84a/8	heves è.- üp 38a/6
‘alef-i şīr-i şimşir è.- üp 42a/4	himmet è.- üp 70b/8
‘amel è.- üp 36a/2	hücüm è.- üp 70b/6, 121b/10, 123a/8
‘arżını ‘arz è.- üp 30b/5	ḥabs è.- üp 49a/1, 49a/12, 95b/2
‘aşr è.- üp 140b/2-3	ḥafr è.- üp 46b/13, 79b/10, 80a/5,
‘azm è.- üp 98a/9	125b/17, 131b/17, 141b/3
‘ubūr è.- üp 73b/4, 73b/17	ḥākim naşb è.- üp 126a/16, 136b/3
āġāh è.- üp 34a/3	ḥarb ve ķitāl è.- üp 95b/14
aḥcārdan ķal‘ è.- üp 57a/5	ḥareket ü ıztırāb è.- üp 14b/16
aḥz è.- üp 88b/15, 96b/2, 96b/6-7	ḥareket ve ıztırāb è.- üp 76a/12-13
mülāṭafat è.- üp 111b/1	ḥaz è.- üp 65a/8, 114b/5

hıfz è.- üp 33a/11
 hikâyet è.- üp 108b/6, 109a/13, 125a/8
 hîle è.- üp 52a/2
 hüsn-i mu'amele è.- üp 66b/4, 91a/3
 habt è.- üp 84a/9
 halî è.- üp 88b/5, 97a/6
 harâb è.- üp 37b/5
 harc è.- üp 4a/9, 32a/10, 87b/6
 harî è.- üp 61a/9, 79b/1
 havf è.- üp 36b/9, 49b/3, 49b/17,
 50a/1, 120a/2-3, 120a/13-14, 122a/11
 hayâl è.- üp 120a/8
 hıdmet è.- üp 115a/11, 116a/1
 hıtab è.- üp 105a/11
 hurd è.- üp 55a/9
 hurda hurda è.- üp 102b/17
 hurûc è.- üp 13a/13, 14a/5, 18a/7,
 33a/2-3, 137a/5
 hurûş è.- üp 135a/1
 ihâta è.- üp 87b/16
 ikdâm è.- üp 120b/11
 ıktınâ è.- üp 137b/12
 icâd è.- üp 23a/14
 işâl è.- üp 61b/14
 i'lâm è.- üp 61b/13
 i'tibâr è.- üp 68b/2, 71a/14
 i'timâd è.- üp 49a/8
 i'tinâ è.- üp 123b/8
 i'tizâr è.- üp 122a/1
 idhâl è.- üp 77b/6, 86a/15
 ihrâk è.- üp 61a/5, 128b/1
 ihrâc è.- üp 51b/5, 102b/14, 126b/13
 ihtilâf è.- üp 28a/7
 ihtiyâr è.- üp 28a/11, 105b/5
 ikâmet è.- üp 33a/7, 98a/17, 99a/14
 imdâd è.- üp 58b/10
 imtişâl è.- üp 107a/8
 irsâl è.- üp 40a/10, 94b/9, 97a/14
 istîlâ è.- üp 93b/14
 istib'âd è.- üp 6b/11
 istibâhat è.- üp 65a/17
 istiḥdâm è.- üp 41b/3-4
 istiḥrâc è.- üp 21b/16, 53a/2, 92a/14,
 104a/7, 119b/7
 istikbâl è.- üp 51b/16, 61b/3, 66a/1,
 105a/10-11, 108a/4, 108a/11, 110a/5, 111a/7,
 112a/3, 113a/15
 istiklâl da'vâsını è.- üp 124b/1-2
 istimâ' è.- üp 48b/9, 94b/2, 121a/15-
 16
 istimdâd è.- üp 86a/14
 iştiyâk 'arz è.- üp 107b/5-6
 ittifâk è.- üp 110b/8
 izihân è.- üp 60b/11
 kabûl è.- üp 62a/5, 66b/3, 94b/8
 kahr è.- üp 11a/2
 karar è.- üp 107b/9
 kaşd è.- üp 56a/5, 86b/4, 96b/11,
 107b/14
 kaşd ve 'azm è.- üp 34a/5

kaşîr è.- üp 138a/4
 katl è.- üp 66a/4, 121a/12, 125b/7,
 136a/4
 kaṭ' è.- üp 12b/15, 73b/8, 74a/5, 83a/4
 kemîn è.- üp 126b/8
 hulûl è.- üp 20b/2
 kurbân è.- üp 100a/4, 108b/10, 115b/4
 külceler è.- üp 136a/5
 libâs tebdîl è.- üp 115a/5
 libâsı ile defn è.- üp 55a/10
 maḥall-ı ma'hûdî şak è.- üp 85a/11
 mâl ve metâ'ını gâret è.- üp 124a/17
 mâlâmâl è.- üp 37b/16-17
 men' è.- üp 80b/8
 meyl è.- üp 34a/10
 muşâlaḥa è.- üp 121a/5
 mübâşeret è.- üp 34a/8
 müdârât è.- üp 37b/6, 47a/2, 56a/6
 mülakât è.- üp 35a/1, 39b/11-12,
 48a/11, 68a/13-14
 mülâyemet è.- üp 111b/1
 mülâyimet ve mülâtafat è.- üp 63b/6-7
 münâsebet è.- üp 60a/8
 münâşıb istimâ' è.- üp 107b/17
 mürâca'at è.- üp 30a/14
 mürûr è.- üp 12b/16-17, 18a/1, 18a/8,
 68b/10, 73a/16, 73b/4, 73b/14, 074a/2, 74a/8,
 74a/16, 74b/12, 83a/2-3, 139b/11
 müşâhabet è.- üp 114a/17
 müşâhede è.- üp 5a/1
 naht è.- üp 141a/1-2
 nakl è.- üp 48a/6-7, 66a/6, 118a/14
 nakr è.- üp 138b/8
 narḥ è.- üp 63b/13
 naşb è.- üp 107a/4
 nesc è.- üp 129a/6
 nidâ è.- üp 49a/6-7
 nizâ' è.- üp 42a/5-6
 nüş è.- üp 29b/2
 nüzûl è.- üp 113a/9
 pâre pâre è.- üp 93a/17
 pervâz è.- üp 61a/12
 peydâ è.- üp 42b/15, 54a/7, 55a/1,
 80a/3, 80b/7, 116a/12, 127a/3
 peyk irsâl è.- üp 113a/1-2
 re'îs è.- üp 47b/8
 ref' è.- üp 128b/12
 ri'âyet è.- üp 33b/15
 rucû' è.- üp 10b/8, 26a/6, 32b/6,
 105b/4, 124a/9
 şakb è.- üp 126a/9-10
 saçlarını tatvîl è.- üp 59a/5-6
 şahk è.- üp 129a/1-2
 sakıy è.- üp 112b/2
 şalâh ve 'ibâdet è.- üp 31a/10
 şanemlere hulûl è.- üp 126b/15
 şayd è.- üp 36a/13-14, 36b/15, 44b/2,
 52a/9-10, 53a/16, 129a/9, 133b/17
 sefer è.- üp 13a/9, 29a/13, 39a/8,
 39a/12, 92a/2, 106b/14, 123b/13, 136b/12

serdār è.- üp 121a/14
 serkeşlûk è.- üp 111a/1
 seyr è.- üp 10a/17, 17b/8, 19b/3,
 21a/11, 22a/9, 33a/4, 33a/12, 33b/6, 039a/6,
 59b/4, 65a/7, 70a/13, 80b/11, 86b/1, 91a/1,
 99b/2, 100b/16, 105a/17, 121a/7, 123b/16
 seyr ü sefer è.- üp 29a/8
 seyrân è.- üp 61a/14
 şıyâğat ve şınâ'at è.- üp 118b/6
 şöhet è.- üp 21a/1-2
 şulh è.- üp 39a/11, 50a/17, 56b/7,
 65b/15
 süzen ve çuvâldüz è.- üp 103b/1-2
 sülûk è.- üp 79a/17
 şikâyet è.- üp 108b/7-8
 şurû' è.- üp 28a/14
 ta'mîr è.- üp 87a/9
 ta'zîm è.- üp 86b/13
 tahalluk è.- üp 4b/12
 tahliye è.- üp 45b/1
 tahmîl è.- üp 13a/12, 34b/13, 54b/1,
 61b/4-5, 65a/2
 tahşîl è.- üp 79a/3, 137a/2
 takşîm è.- üp 68b/3-4
 talan è.- üp 106a/14
 târâc è.- üp 94a/4
 taşdik è.- üp 5a/16
 taşvîr è.- üp 23b/4-5, 54a/12, 67b/12
 tatabbu' è.- üp 89a/5
 tatyîn è.- üp 108b/1
 te'sîr ve hulûl è.- üp 14b/13
 tebrîd è.- üp 52b/14
 tecâvüz è.- üp 47a/1, 110a/1
 tecdîd-i kaşd ve 'azîmet è.- üp 80a/9
 tecfîf è.- üp 102b/15
 teneffüs taleb è.- üp 19a/3
 terâcu' è.- üp 27b/6
 terbiyet è.- üp 37a/10, 65b/9
 tercümân è.- üp 10b/13
 terk è.- üp 41b/6, 65b/10, 82b/11
 tertîb è.- üp 10a/7, 32b/14, 36a/4-5,
 49b/6, 68a/11-12, 81b/2, 87a/2-3, 90b/8,
 90b/17, 103b/1, 103b/4, 104b/3, 106a/5
 teşhîr è.- üp 39b/7
 teslîm è.- üp 126a/5
 tesliyet è.- üp 109a/1
 tesmîn è.- üp 36a/14
 teveccüh è.- üp 38b/1, 41a/17
 tezâyîk è.- üp 83a/11
 tezeyyün è.- üp 50a/5
 tezvîc è.- üp 10b/10
 türâbı hafr è.- üp 141b/8
 tabh è.- üp 89b/11
 tîrd ve ib'âd è.- üp 81b/6
 tavîl è.- üp 138a/4
 tayarân è.- üp 61a/12
 tayy-ı merâhîl è.- üp 17a/9
 tîlâ è.- üp 55a/15
 tonanma bünyâd è.- üp 121a/11
 tuğyân è.- üp 18a/10, 55a/17, 128a/10

tuğyân-ı 'azîm è.- üp 140a/15-16
 vaşf è.- üp 105b/16
 vefâ è.- üp 32b/7
 yağma è.- üp 48b/1
 yas ve mâtem è.- üp 93b/5
 yer seyr è.- üp 36a/9, 101a/6, 124a/4,
 137a/3
 zabt è.- üp 127a/5
 zâhır-ı arzı şak è.- üp 19a/7
 zecr ve 'itâb è.- üp 136b/10-11
 zem è.- üp 120b/9
 zevk ve şevk è.- üp 37a/8
 zîkr è.- üp 22a/3
 ziyâfet è.- üp 56b/7, 61b/4, 98a/3-4,
 110a/15
 zor è.- üp 125a/10
 zühûr è.- üp 27b/8, 106b/10, 123a/17,
 126b/9
 zulm è.- üp 125a/6
 ferâğat è.- üñ 107b/10
 hareket è.- üñ 63b/7
 hüsni mu'âmele è.- üñ 34b/11-12
 nice ederseñüz è.- üñ 122a/4
et T., is. "et"
 e.+ ini 44b/2, 133a/7
 e.+ lerini 95b/10
êtdür- T., f. "ettirmek"
 katl è.- dürdi 135b/17
etmek T., is. "ekmek"
 e. 44b/12
eṭṭbā Ar., ç. is. "tabipler"
 e.+ dur 55a/5
eṭ'ime Ar., ç. is. "yiyecekler"
 e. 62b/1
 envā'-ı e. 62a/9
 envā'-ı e. ve eşribe 107a/6-7
eṭrāf Ar., ç. is. "taraf, yönler, etraf"
 bu'd-ı e. 82b/4
 e.- ı memālike 135b/16
 e.- ı sarāydan 92b/9-10
 e.- ı Zenc 72a/17
 e.+ a tağılmışlar 90b/15
 e.+ da olan 63b/15
 e.+ dan 49a/14, 51a/6, 66a/7, 94a/12,
 136a/1
 ba'z-ı e.+ ı yıkdılar 121b/10
 e.+ ı 8b/3, 39a/4
 e.+ ına 107a/11
 ba'z-ı e.+ ına 77b/10
 cemî'-ı e.+ ına 27b/10-11
 e.+ ında 43a/5, 57a/2, 93b/12, 98a/1,
 106b/10, 114a/1
 e.+ ını 11b/5, 69b/17
 ba'z-ı e.+ ını 46a/2
 e. ve eknāfā 113a/5
 e. ve eknāfdan 41b/9, 90b/5, 118b/17
 e. ve eknāfı 36a/12, 85b/16-17
 cemî'-ı e. ve eknāfı 31b/14
eṭvāl Ar., ç. is. "1. coğ. boylamlar 2. uzunluklar"

e. 71a/9, 72a/4
 mebdē'-i e. 71b/7
 mebdē'-i e.- ı cānib-i ğarbdan 71a/14
 e.- ı nehār 73a/4, 73a/8, 75a/11,
 130a/5
 sā'āt-ı e.- ı nehār 75a/7
 e.- ı nehārı 72b/7, 72b/12, 73a/2,
 84b/4
 e.+ ı 71b/6
eṭvār Ar., ç. is. "davranışlar"
 ḥakāyık-ı evzā' u e. 4b/8
 evzā' ve e.+ ı 100a/2
 e. ve evzā' da 7a/10
ev T., is. "ev"
 e.+ lerine 117a/5
evāḥır Ar., ç. is. "sonlar, son dönemler"
 e.- ı kavıda 69a/10
e'vām Ar., ç. is. "seneler, yıllar"
 e. 6a/16
evān Ar., is. "zaman, vakit"
 e.- ı mezbūrda 20a/15
 e.+ ı 127b/1
evānī Ar., ç. is. "kap kaçak" bk. **evānī**
 e.- i sīm ve zer 135b/3
evānī bk. **evānī**
 envā'-ı e. 136a/9
 e.- i sīm ve zer 97a/12, 105b/12,
 119b/3
evāsıṭ Ar., ç. sf. "ortalar"
 e.- ı iklīm-i ḥāmisde 75a/4
evc Ar., is. "dörük, en tepe nokta"
 e.- i mesfūr 22b/17
 e.- i Şems 22a/9, 22a/11
 intikāl-ı e.- i Şems 22b/4
evdiye Ar., ç. is. "vadiler"
 e. 19b/15, 23a/13
evhām Ar., ç. is. "vehimler, kuruntular"
 e. 30a/4
 def'-ı şübeh ü e.+ da 4b/6
 e.+ ı 82b/15
evḥān Ar., ç. is. "gün ötesi ve gün berisi,
 evcāt" [Yanlış imla edilmiştir.]
 ḥarekāt-ı e.+ ı 21b/15
evlād Ar., ç. is. "çocuklar"
 e.- ı Ḥubşān 135a/17
 e.+ ina 46b/3
 qarındaşı e.+ ina 46b/4
 e.+ ını 93a/15, 93b/4, 117b/1
evlen- T., f. "evlenmek"
 e.- ür 54a/16
evrāk Ar., ç. is. "1. yapraklar 2. sayfalar"
 e.- ı kālīlede 75a/9, 100a/7
 e.- ı şecer 111a/15
 e.+ ı 45a/6, 123b/1
 defne e.+ ı 123b/1
 e.+ ından 53a/1, 64a/17, 119b/6
 e.+ ını 64a/5
 e.+ ınıñ 127b/11
 e. ve kuşūrınıñ 128b/11
evsa' Ar., sf. "daha geniş, en geniş"

e.+ ı 9a/5
evşāf Ar., ç. is. "vasıflar, nitelikler"
 e. 35a/2
 e.- ı Motesuma 114b/16
 e.+ ını vērüp 51b/9-10
 e. ve evzā'ı 137a/16
evtād Ar., ç. is. "ağaç ve demir kazıklar,
 direkler"
 e. 127b/4
evvel Ar., sf. "1. başlangıç 2. ilk, birinci"
 e. 21b/12, 88a/173, 88b/14, 90b/2,
 130b/6
 delīl-i e. 27a/1
 Hürmüs-i E. 13a/11
 iklīm-i e. 72a/3-4, 73a/12
 e.- i Baḥr-ı Fārs'dur 12a/1
 e.- i mülūk-ı Hind 21b/14
 e.+ den tā āḥıra 107a/2
 bāb-ı e.+ den 17a/10
 e. erişür 119b/15
 e.+ i ve āḥır 133b/3-4
 e.+ i 12a/1, 72a/4
 mebdē'-i e.+ ı 22a/3
 e.+ inde 81b/14
 e.+ inüñ 13b/11, 81b/13
 e.+ üñ 72a/12
 iklīm-i e.+ üñ 72a/6, 72a/11
evvelā Ar., zf. "öncelikle, ilkin"
 e. 61b/5, 64b/6, 77a/9, 84a/10,
 103b/3, 106a/16, 126a/7
evvelīn Ar., ç. is. "öncekiler"
 zübur-ı e. 5b/3, 77a/6
evzā' Ar., ç. is. "durumlar, vaziyetler, tavırlar"
 e.- ı fāsıde 98b/15
 e.- ı muḥtelife gösterür 138a/4
 insāna eṭvār ve e.+ da 7a/10
 evşāf ve e.+ ı 137a/16
 eşkāl ve e.+ ını 67b/11
 ḥakāyık-ı e. u eṭvār 4b/8
 e. ve eṭvārı 100a/2
eyit- (1) T., f. "1. söylemek 2. etmek"
 e.- di 29b/7, 50b/12, 62a/2, 67b/6,
 80b/8, 107b/11, 114a/17, 120a/9, 135b/12
 e.- di 42b/4, 135b/8
 e.- ür 11a/10, 20b/7, 23a/5, 23b/2,
 25a/3, 26b/14, 27a/10, 69b/10, 70a/8, 74b/15,
 77a/2, 79a/5, 81a/2, 82b/2, 83a/5, 83a/12,
 84a/7, 84b/5, 85b/3
eyit- (2) bk. **ët-, it-**
 ḥüsn-i mu'āmele taleb e.- di 61b/11-
 12
 sefer e.- di 92a/11
eyle- T., f. "eylemek"
 e. 20b/6
 'ömrini dirāz e. 142a/14
 istiḥbār e. 20b/5
 nidā e. 92b/8-9
 'arz-ı ref' e.- di 80b/17
 'asker taleb e.- di 51b/11
 'atā e.- di 32b/8, 86b/15

- ‘avn taleb e.- di 30a/10, 109a/13
 ‘ayān e.- di 35a/3
 ‘azl e.- di 42a/8
 ‘azm e.- di 20a/12, 99a/4
 ‘azm ve sefer e.- di 78b/16-17
 ‘ısyān e.- di 125b/9
 ‘imāret e.- di 79a/4
 Arz’ı şaḡ e.- di 19a/3
 binā e.- di 40a/4, 88b/15, 109a/17,
 136b/5
 celb e.- di 30b/7
 cem‘ e.- di 39b/8, 47a/9-10
 ceng e.- di 49b/16, 104b/6-7
 cenk ve cidāl e.- di 122b/15-16
 cereyān e.- di 19a/4
 cevāb e.- di 112b/14
 çāk e.- di 43a/3-4
 duḡūl e.- di 19a/2, 33a/3
 emr e.- di 10a/9, 96b/11, 106a/2,
 106b/15, 106b/17
 ferāḡat e.- di 107b/15
 ferāmūş e.- di 43a/2
 fesād e.- di 137a/6
 fetḥ e.- di 97b/1
 ḡalebe e.- di 92b/7
 ḡarḡ e.- di 47b/12
 ḡavvaşlar taleb e.- di 50b/10
 gūzer e.- di 90a/8
 hedāyāsını ‘arz e.- di 39b/12
 helāk ve yebāb e.- di 37b/6
 hibe e.- di 109a/5
 ḥūkm e.- di 72a/16
 ḥātırın tatyīb ve ḡalbını taḡlīb e.- di
 33b/17
 ḥıṭāb e.- di 30a/16, 112b/14
 ıḡrāḡ e.- di 79b/3
 ıḡbāt e.- di 15b/7
 ıṭlāḡ e.- di 49a/13, 79b/1-2
 ıṣāl e.- di 80a/7
 i‘lām e.- di 34a/1, 61b/17
 icrā e.- di 80a/4
 idḡāl e.- di 11a/5-6
 iḡdāş e.- di 14b/14
 iḡrāc e.- di 13b/1, 121a/14
 iḡāmet e.- di 34b/11, 79a/5
 irsāl e.- di 11a/6, 87a/14, 121a/2,
 123b/15, 135b/16
 istilā e.- di 89b/15-16, 90b/9, 96b/3,
 100a/7, 100b/5, 137a/4
 istid‘ā e.- di 97a/16
 istiḡbāl e.- di 99a/11, 122b/15
 istimā‘ e.- di 20b/1, 20b/10, 21a/2
 istimdād e.- di 58b/1
 istintāḡ ve isti‘ānet e.- di 112b/12
 ḡabūl e.- di 111b/2
 ḡaşd e.- di 79b/9, 80b/3, 80b/6
 ḡaşd-ı ızhār-ı ‘adāvet e.- di 136b/9
 ḡatıl e.- di 52a/4, 121b/8
 levīm e.- di 122a/1
 marḡaş e.- di 86b/13
 men‘ e.- di 81a/1-2, 120a/4
 menzillerini ḡāk e.- di 128b/5-6
 mu‘āvenet e.- di 34b/9
 mu‘āvenet taleb e.- di 30a/15
 muḡabbetler ‘arz e.- di 114b/11
 naḡl e.- di 26a/7
 nefşine farz e.- di 58b/8
 nūş e.- di 43a/1
 nüzūl e.- di 14b/17, 20a/13
 recā e.- di 34b/5
 ri‘āyet e.- di 35a/16, 98a/4
 şabb e.- di 140a/17
 şarf e.- di 79b/14
 sefer e.- di 40a/16
 sevḡ-ı kelām e.- di 122b/1
 seyr e.- di 48b/12
 şulḡ ihtiyār e.- di 106a/17
 şulḡ taleb e.- di 94b/8
 suvāl e.- di 29b/6
 taḡmīl e.- di 32b/16
 taḡşīl e.- di 37b/15
 taḡrīr-i kelām e.- di 10b/16
 tazarru‘ ve iltiyām e.- di 109a/11
 te‘yīd e.- di 20a/9
 tecāvüz e.- di 92a/2
 tefvīz ve taḡlīd e.- di 35b/1
 temkīn e.- di 120b/1
 tergīb e.- di 105b/17
 teslīm e.- di 95a/14, 121a/17
 ‘ubūr e.- di 61a/15
 vaşıyyet e.- di 79a/1
 vaz‘ e.- di 13a/15
 yebāb e.- di 123a/9
 za‘m e.- di 79b/7
 zīr-i ḡāk e.- di 88b/17
 ziyāfet e.- di 29b/5, 108b/5
 zu‘m e.- di 15b/3
 ismā‘ e.- diler 5a/14
 ekl e.- dük 122a/8
 seyr ü sefer e.- dük 11a/8
 istiḡbār-ı aḡvāl e.- dükde 103b/9-10
 ‘ayān e.- düm 28a/12
 ıḡbāt e.- düm 23b/7
 iḡtidā e.- düm 76b/11
 ḡā’ilini ta‘yīn e.- düm 76b/12
 tebyīn e.- düm 76b/13
 ‘add e.- mek 75a/1
 zann e.- mek 108a/17
 degme yaraḡ te‘şīr e.- mez 54b/10
 her yaraḡ te‘şīr e.- mez 45a/13-14
 kelām e.- mez 63a/2
 ṭulū‘ e.- mez 24a/16
 e.- miş 38b/4
 berbād e.- miş 87b/13-14
 derc e.- miş 32a/11
 firār e.- miş 48b/14, 51a/5, 93a/7
 gūzer e.- miş 20b/16
 idrāk e.- miş 20b/17
 ızhār e.- miş 21b/15
 men‘ e.- miş 114b/1

- taḥrīr e.- miş 23b/5
taḥrīr-i merām e.- miş 76b/14
vaż‘ e.- mişdi 127a/17
‘add e.- mişdür 75a/14
‘ayān e.- mişdür 22a/4
binā e.- mişdür 25b/12, 26a/16
ḥukm e.- mişdür 69b/4-5
ḥurūc e.- mişdür 17b/15
iḥrāk e.- mişdür 87b/12
inkār e.- mişdür 69b/1
nüzl ve duḥūl e.- mişdür 76a/13-14
taḥrīr e.- mişdür 28a/8
taşvīr e.- mişdür 22a/2
zıkr e.- mişdür 12b/5
zu‘m e.- mişdür 22a/12
başt-ı merām e.- mişler 29a/5
i‘tibār e.- mişler 68b/9-10
taşvīr e.- mişler 134a/5
devr e.- r 16b/9-10
bīedeblük e.- rsiz 106b/8-9
gaşl e.- se 141a/8
hareket e.- se 15a/4
ledğ e.- se 132b/2
kesr e.- señ 19b/11
taḥşīl e.- sün 68a/11
binā e.- ye 121a/2
da‘vet e.- ye 34a/2
tekātu‘ e.- ye 68b/11
vāşıl ve ilḥāk e.- ye 79b/11
istīlā e.- yüp 41b/7
tertīb e.- yüp 11a/5
tuğyān e.- yüp 17b/10
- eyü** *T., sf. & zf.* “iyi”
e. 37b/9, 45b/12, 57b/9, 100b/6,
107b/1, 112a/15
katı e. 100a/11
- eyyām** *Ar., ç. is.* “günler, vakitler”
e. 21a/1, 92b/6
mürür-ı e. 14b/11, 21b/1, 23a/11
e.- ı hārrede 52b/13, 119b/17
e.- ı ḥilāfetinde 80b/15
e.- ı maṭarda 55a/16
e.- ı mesfūrede 59a/1
e.- ı mezbūreden 10a/17
e.- ı milketinden 21b/5
e.- ı rezimde 66b/12
e.- ı şayfda 117a/13
e.- ı şitāda 101b/10, 117a/12
e.+ ında 66a/5
- ez-** *T., f.* “ezmek”
e.- üp 102b/15
- ez‘āf** *Ar., ç. is.* “misiller, katlar”
e.+ ı kadar 136a/16
- ezān** *Ar., is.* “ezan, namaz çağırısı”
e. ve ikāmet 31a/9
- ezeliyye** *Ar., sf.* “ezeli, sonsuz”
‘ināyet-i e. 14b/6
- ezhār** *Ar., ç. is.* “çiçekler”
reyāḥīn ve e. 21a/7
e.- ı ‘ibretnümün 116b/9
- e.- ı bedāyi‘-ı şānāyi‘-ı mübdi‘-ı
müte‘āl 6a/4-5
- ezīn** *Far. + Far., b. e.* “bu ...-den/-dan”
e. cānib 124a/9
e. sebeb 5b/5
- ezil-** *T., f.* “ezilmek”
e.- ür 52b/12
- ezmān** *Ar., ç. is.* “zamanlar, vakitler”
e.+ da 91b/12
ba‘z-ı e.+ da 54b/16-17
- ezyāc** *Ar., ç. is.* “astr. yıldızların hareketlerini
ve yerlerini göstermek için hazırlanmış
cetveller”
e.- ı meşhūrede 75a/2
- ezyāk** *Ar., sf.* “çok dar”
e.- ı mevāzi‘ı 83b/1
- fā‘ide** *bk. fāyda*
f. 79a/11, 85a/5
- fağfūrī** *Ar., is.* “Çin işi porselen”
f. 62a/9
- fahm** *Ar., is.* “kömür”
f. ve zebel 126a/8
f. ve zebele 126a/10
- fahz** *Ar., is.* “uyuluk”
f.+ ı kadar 128b/14
- fakīr** *Ar., is.* “yoksul”
‘abd-ı f.- ı sālīk-i rāh-ı Mes‘ūdī
142a/1
cümlesi ‘üryān ve f.+ lar 101a/15
f. 23b/2, 83a/5, 83a/12, 84b/5
f.- ı pūrtakşīr 11a/10, 23a/5, 23b/5,
25a/3, 26b/14, 27a/10, 28a/9, 69b/10, 70a/8,
74b/14-15, 77a/2, 79a/5, 81a/2, 82b/2, 84a/7,
85b/3
- fakr** *Ar., is.* “yoksulluk”
f.+ dan 117b/1
- fāl** *Ar., is.* “iyiye yorumlanan şey”
f.- ı nām-ı nāmī 6a/9
- farq** *Ar., is.* “tepe, üst”
f. ı Simāk’a 3b/11
- farq** *Ar., is.* “aşırılık, fazlalık”
f.- ı şecā‘at 71a/3
- farz** *Ar., is.* “varsayım”
f. édüp 71b/12-13, 72a/2
f. etməyenler 72b/17
f. etmişler 71a/15
nefsine f. eyledi 58b/8
mechül f.+ ına 11a/17
f. oluna 68b/14-15
f. olunup 22b/4-5, 71b/16, 72a/7
- farzā** *Ar., zf.* “varsayalım ki”
f. 15b/1
- fāşlıh** *Ar., sf.* “bozan, fesheden”
f.+ dur 82b/17
- fāsīde** *Ar., sf.* “bozuk”
evzā‘-ı f. 98b/15
- faşl** *Ar., is.* “bölüm, başlık”
f. 12b/3, 19b/7, 76a/10
f.+ da 25a/3
f.+ ı müştemil 28a/15

tertib-i f. u bâbdan 76b/4
fâtır Ar., sf. “durgun”
 hâtır-ı f.+ a 6a/8
fâyda Ar., is. “fayda, yarar” bk. **fâ’ide**
 f. 18b/12
fâyızü’l-vücüd Ar., b. sf. “çok varlıklı, varı çok”
 f. 22a/4
fecere Ar., ç. is. “kötü huylular, facirler”
 dest-i f.+ de 31a/7
 kefare-i f.+ nüñ 31a/14
fehmi Ar., is. “anlama, anlayış”
 f. 34b/3, 132a/8
 f. edüp 10b/6, 10b/12
 nesne f. etmezler 63a/5
 f. etmezlerdi 34b/2
 f. olunmaz 7a/11
 f. ve idrakları 45a/11
felâsife Ar., ç. is. “filozoflar”
 f. 12b/5
 ba’z-ı f.+ den 58a/12
feleg bk. **felek**
 f.- i ‘Uṭārid’dür 17a/6
 f.- i aḥīr 17a/11
 f.- i aḥīrdür 17a/8
 f.- i ḥāmisdür 16b/12
 f.- i Ḥurşīd-i Enver’dür 16b/15
 f.- i Kāmer 15a/11
 f.- i kebīr 16b/1
 f.- i mezbūr 16b/3-4
 f.- i ḡālīşdür 17a/2
 f.- i sābi’dur 16b/7
 f.- i sādisdür 16b/10
 f.- i zerrīn 129b/3
felek Ar., is. “gökyüzü, göğün katları” bk.
felek
 dibīr-i f. 17a/6
 cirm-i f.+ de 68b/9
 f.+ den 3b/12
 serleri f.+ e ěrmiş 7b/1
 naṭ’-ı f.+ i 16b/14
 ṣāhn-ı f.+ i 16b/17
 f.+ üñ 5a/3
 saṭh-ı f. üzere 68b/1
felekü’l-burūc Ar., b. is. “yıldız takımlarının bulunduğu kuşak, tutulum dairesi”
 f.+ dur 16b/1
fem Ar., is. “1. ağız 2. akarsuyun denize döküldüğü yer”
 f.- i nehrde 91a/13
 f.+ i 13a/5
fen Ar., is. “deney ve gözleme dayalı doğa bilimleri”
 f.+ üñ 74b/5
fenā Ar., is. “bitme, yok olma, bozulma”
 f. bula 112b/8
 f. bulalar 40b/5
 f. bulmuş 41b/11, 88a/2
 f. bulurdı 128a/16
 f. ṭārī olup 22a/13

fer Ar., is. “parlaklık, ışıltı”
 kemāl-ı zīb ü f. 16b/15
ferā’me Ar., ç. is. “firavunlar”
 f. 85a/6
ferāḡat Ar., is. “bir haktan kendi isteğiyle vazgeçme, çekilme”
 f. 136b/8
 f. edün 107b/10
 f. etmişler 41b/5-6
 f. etsünler 92b/9
 f. eyledi 107b/15
ferah Ar., is. “ferahlık, iç rahatlığı”
 f. ve surūr bulurlardı 34a/12
ferāmūş Far., is. “unutma”
 f. eyledi 43a/2
ferāyid Ar., ç. is. “mec. inci gibi nadir bulunan seçilmiş bilgiler”
 ba’z-ı f.- ı leṭāyif 5b/15
ferc Ar., is. “dişilik organı”
 sedy ü f.+ i 8a/8
ferd Ar., is. “birey”
 f. 5a/9, 25a/16, 37a/6, 37b/1, 92b/3, 129b/4
 f.+ e 26b/1
ferḡunde Far., is. “kutlu, uğurlu”
 nihāl-ı f. 6a/9
ferīd Ar., sf. “biricik, çok değerli”
 f. olduğu sebepten 32a/5-6
fermānfermā Far., b. sf. “fermanı yürüten, sözü geçen”
 f.- yı selāṭīn-i ‘ālī mīkdār 6a/11
fersah Ar., is. “yaklaşık 5 km gelen bir uzunluk birimi”
 f. 6b/17, 9a/9, 12b/6-7, 19a/14
 f.+ da 76a/3
 f.+ dur 6b/17, 9a/10, 9a/12, 18b/9, 19a/14, 24b/16, 76a/4, 77a/11, 77a/13, 77b/11-12, 81b/11, 81b/13-14, 139b/10, 140a/13
 f.+ ı 25a/1
 f. kadar 135a/1
ferş Ar., is. “yer, zemin”
 f.+ ini 108b/1
feryād Far., is. “bağrı, çığlık”
 f. ve nidā ve bīdār ětdiler 93a/8
ferzend Far., is. “oğul, erkek çocuk”
 f.+ i 117a/9, 124a/10
 f.+ idür 26b/17
 f.+ inüñ 127a/15
 f.+ lerini 117a/2
fesād Ar., is. “bozukluk, hile”
 f. 120b/10
 f. ěderler 120b/15-16
 f. eyledi 137a/6
 ‘ālem-i kevn ü f.+ ı 4b/17
 ‘ālem-i kevn ve f.+ ı 17a/12-13
 f.+ ını 96b/10
feth Ar., is. “1. açma 2. bir yeri ele geçirme”
 f.- i memālik 103b/6
 f.- i Mısr’dan 21b/12
 ḡīn-i f.+ de 127a/13

- f. eder 67a/13
 āğızını rüzgāra karşı f. eder 134a/2
 f. ederse on iki 86b/17
 f. edüp 27a/13, 100b/4
 f. etdi 80b/16
 f. etdügi 121a/12
 f. etdüklerinde 90b/14
 f. etmege 106b/13, 124b/14
 f. etmek 103b/2, 105a/6
 f. eyledi 97b/1
 ibtidā'-i f.+ i 31b/4
 memleket f.+ ine kaşd etdiler 48a/12-
- 13
 f.+ ine 30a/6, 70b/11, 105b/17
 f. kıla 136b/13
 f. ve zabt edicek 106b/15
- fevā'id** Ar., ç. is. "faydalar, yararlar"
 cem'-ı f. 76b/9
- fevākih** Ar., ç. is. "meyveler, yemişler"
 f.- i ma'lūfeden 8a/2
 f.+ dūr 8b/9
- fevķ** Ar., sf. "üst"
 cehet-i f. 15a/9
- fevt** Ar., is. "ölüm"
 f. oldu 17b/13, 107a/14
 f. olsa 55a/7, 127a/7
- fezā** Ar., is. "geniş ova, düzlük"
 f.+ sın 96b/13
- fıdā** Ar., is. "gümüş"
 f. 126b/3
 cibāl-ı f. 134b/9
- fırķa** Ar., is. "bölük"
 f. 14a/13
 f.- ı bākıye 14a/14
 f.+ nuñ 13b/6, 65a/14
 iki f. oldu 52a/1
 f. oldılar 42a/6
 f. olur 14a/11
 f.+ sı 13b/5, 13b/7
- fihāze'l-ān** Ar., b. zf. "şu anda, şimdi"
 f. 69a/9
- fi'l-cümle** Ar., b. zf. "tam, tamamen"
 f. 5a/10, 5a/13, 30b/6, 72b/11, 96b/12, 125a/2, 127b/14, 129a/13
 f.istirāhat etdiler 41a/3
- fi'l-hākika** Ar., b. zf. "doğrusu, gerçekte"
 f. 75a/6
- fi'l-hāl** Ar., b. zf. "şimdi, şu an"
 f. 12a/14, 43b/13, 49a/9, 52a/16, 54a/3, 60b/5, 62b/9, 86a/3, 90a/3, 104b/13, 120a/12, 128a/15, 132b/2, 141a/8
- fi'l-meşel** Ar., b. zf. "örneğin"
 f. 19b/4, 31b/16
- fişehr** Ar., b. zf. "(...) ayında"
 f.- i zi'lhicce 141b/17
- fidā** Ar., is. "kurban"
 f. edeyim 135b/10
- fikr** Ar., is. "düşünce"
 f. 99a/4, 110b/12
 f.- i biencāmdan 30a/12-13
- müeddā-yı f.- i şā'ib 28a/10
 f.+ e 120a/12
 f.+ inden 107b/10
 f.+ ini 58a/17
 f. üzre 120a/7
 erbāb-ı f. ve hāzm 85a/10
- fi'l** Ar., is. "eylem"
 f.+ e 93b/4
- firār** Ar., is. "kaçma, kaçış"
 f. 106a/16
 f.+ a 120a/3
 f. ederler 33b/12
 cenk ve āşüb ve f. edişdiler 125b/5
 f. edüp 99a/1, 123b/14, 125b/11
 f. etdiler 36b/9
 f. etmezlerdi 121b/15
 f. eylemiş 48b/14, 51a/5, 93a/7
- firāwān** Far., sf. "çok, aşırı, bol"
 f. 95a/6, 111b/12
 f.+ dur 8b/17, 95a/1, 100a/14
- frengi** Ar., is. "frengi hastalığı"
 dā'-i f.+ ye 89b/10
- fuci** Yun., is. "fiçi"
 f.+ larınıñ 40b/1
- fuķarā** Ar., ç. is. "yoksullar"
 f. 117b/1
 f.+ dur 111b/9
- furec** Ar., ç. is. "yarıklar, çatlaklar"
 f. 20a/4
 f. ve kararına 19a/9
- Furķān-ı 'Aẓim** Ar., is. "(doğru ile yanlış) ayırt eden, Kuran-ı Kerim"
 F.+ 'de 26b/13
- furn** Ar., is. "fırın"
 f.- ı 'aẓim 126a/7
 f.+ lara 141b/12
 f.+ uñ 126a/9, 126a/12, 141b/12
- furşat** Ar., is. "bir şeyin yapılması için uygun düşen, elden kaçırılmayacak durum ve zaman, fırsat"
 f. bulıcaķ 131a/16
 f. bulup kaçdı 122b/17
- furtuna** İt., is. "fırtına"
 f.+ ya 89a/3
- furū'** Ar., ç. is. "asıldan ayrılan kollar"
 f.- ı aġşānı 7b/1-2
 f.+ ından 17b/14
- fuşul** Ar., ç. is. "mevsimler"
 ihtilāf-ı f. 54b/3
- fuzalā'** Ar., ç. is. "erdemliler"
 f.- i hikmet 71a/8
- fülüs** Ar., is. "madeni para, bakır akçe"
 f.+ ı 103a/6
- fünün** Ar., ç. is. "doğa bilimleri"
 f.- ı leṭāyırfa 4a/9
- fütür** Ar., is. "bezginlik, usanç, umutsuzluk"
 f. 105b/6
 f. gelmeyüp 30a/17
 f. gelmezdi 57b/9
- gāh** Far., zf. "1. zaman, vakit 2. bazen, ara

sıra” *bk. gāhī*

g. 4a/16, 4b/4, 4b/11, 8a/10, 8a/15, 12a/10, 19a/5, 19a/11, 38b/14, 43b/2, 50b/14, 55b/1, 59b/16, 65a/15, 67a/13, 77b/9, 82a/8, 90a/13, 100a/11-12, 102b/17, 110b/3, 111a/16, 115b/3, 117b/1, 122a/17, 124a/5-6, 130b/7, 132b/3, 133b/12, 137a/11, 137b/4, 137b/10, 138a/3-4, 141a/16

her g. 37a/9, 99b/13

gāhī *bk. gāh*

g. 57a/14, 61a/11, 64a/4, 88b/8, 129a/9, 133b/17, 141a/11

gece *T., is. “gece” bk. gice, giçe*

g. 61b/4, 92b/15

g. içre 45a/9

g. ile 140b/12

g.+ lerde 43b/6

g.+ leri 41a/8

g. olduğda 89a/6

geç- *T., f. “geçmek”*

g.- di 34b/17, 38b/6, 57b/4

g.- diler 37a/1, 93a/4, 97b/9

görüüp g.- diler 65a/3

hadden g.- diler 128a/11

g.- er düz yollar 106b/16-17

g.- er 7b/4, 133a/8, 139b/5

yanaşıp g.- er 113b/6

g.- erdi 21a/17

g.- erler 70a/15, 102a/7

g.- erlerdi 21a/12

g.- medin 51b/17

iş hadden g.- miş 122a/3

g.- mişdür 31b/6

g.- üp gider 108a/9

g.- üp 33b/4, 37a/16, 41a/16, 59b/17,

60a/6, 73b/9, 74a/9, 74b/6, 74b/9, 75a/16,

97b/13, 97b/15-16, 98a/4, 98a/6, 100b/1,

101b/16, 121b/17, 123b/10

taht üstine g.- üp 114a/15-16

geçür- *T., f. “geçirmek”*

hōra g.- di 108b/11

g.- ürler 43b/10, 54a/7, 54a/13, 54b/8

g.- ürlerdi 58a/1

gel- *T., f. “gelmek”*

g.- di 32b/14, 34a/175, 36a/2, 36a/7,

39b/11, 40a/8-9, 40a/12, 42b/1, 42b/17, 47a/7,

47b/6, 48a/10, 49a/16, 51a/1, 51b/4, 55b/10,

55b/12, 63a/15, 65a/6, 65b/14, 86b/10, 87a/2,

90a/10, 91b/10, 92a/9, 93b/8, 94a/9, 104b/2,

104b/8, 105b/6, 105b/16, 106a/5, 109a/15,

111a/4, 112a/2, 121b/17, 124a/9, 124b/6,

125a/4, 125a/16, 136b/3, 140a/16

cege g.- di 50a/11

himmetlerine kuşūr g.- di 105b/7

haber g.- di 106b/7, 107b/8, 112a/4

rāst g.- di 47b/13

g.- diler 33b/8, 36a/10, 36a/15, 36b/3,

37a/15, 37a/17, 38a/2, 39b/5, 41b/1, 42b/13,

47a/174, 49a/2, 49b/9, 49b/15, 50b/5, 51a/5,

55b/3, 57b/13, 57b/17, 60a/7, 61b/8, 63a/8,

63a/13, 66b/15, 86b/2, 87b/4, 97b/12, 97b/15-16, 102a/13, 102b/4, 105b/4, 106a/14, 109a/7, 110a/2, 110a/7, 110a/14, 110b/13, 126a/17

rāst g.- diler 39a/14, 60a/3

g.- dükde 100b/17, 122a/5

g.- dükleri 131a/4

g.- düklerine 120a/3

g.- e 23a/2

g.- eler 10a/13, 50b/17

g.- emez 12b/13

g.- emezsiz 68a/10

rāst g.- en 54b/10-11

g.- enleri 119b/1

g.- esin 122b/4

g.- esiz 111a/10

g.- ince 34b/16, 121b/1, 123b/11,

124b/11

dizlerine g.- ince 100b/9

Kuyuk’dan Kivira’ya g.- ince 102b/7

g.- mek 114b/1

fütür g.- meyüp 30a/17

g.- mez 17b/7

noğşān g.- mez 92b/3-4

fütür g.- mezdi 57b/9

g.- miş 68a/6, 95b/8, 138b/17

g.- mişdür 114b/4

g.- mişsiz 62a/3

g.- üp giderdi 20b/4

g.- üp gitdiler 34a/13

g.- üp mu’āmele ve murābaḥa

ēderlerdi 63b/16

g.- üp 17b/4, 37a/7, 37b/5, 39b/4,

42a/10, 43b/13, 46b/8, 47b/4, 50b/6, 51a/2,

51a/7-8, 55b/8, 60a/2, 60a/10, 67b/1, 94a/6,

95a/15, 96a/8, 98a/6, 105b/2, 106a/17, 107b/3,

108a/12, 113a/11, 113b/11, 115b/2, 121a/13,

121b/16, 123a/11, 125b/4, 128a/6

‘anḳarīb g.- üp 121b/3

izmiḥlāl g.- üp 126b/11

kalblarınaistirāḥat g.- üp 33a/17

rāst g.- üp 47b/11-12, 48b/16, 50a/16,

99a/16, 101a/7

ṣaḳīl g.- üp 125a/14

g.- ür 30a/13, 73a/8, 133a/6, 138a/12

dünyāya bir daḥı g.- ür 127a/8

lāzım g.- ür 110b/10

rāst g.- ür 90b/2

g.- ür bir nehr 46a/6

g.- ürdi 104b/12, 119a/1, 119a/4-5

on üç ya on dört şibr g.- ürdi 59a/4

g.- ürken 89a/16

g.- ürler 49b/4

ardınca g.- ürler 114a/6

lāzım g.- ürse 55a/4

g.- ürüz 60a/5

gele *Far., is. “sürü, hayvan sürüsü”*

g.- e g.- e sürerler 129a/8

gemi *T., is. “gemi”*

g.+ ler tōnatdılar 65a/15

g.+ yi 89a/16

gemük *T.*, is. “kemik”
g.+ den 47a/11, 67a/10, 67a/12
gencine *Far.*, is. “hazine”
g.+ nüñ 27a/12
gendü *T.*, zm. “kendi”
g. 26b/17, 52a/5, 53a/4, 117a/15,
120a/9, 120a/15
g.+ ler 37a/10
g.+ leri 51b/1
g.+ si 39b/10, 40a/10, 47b/4, 50b/17,
106b/1, 107a/10, 108a/1, 109b/10, 114a/14,
121b/5, 123a/13, 126a/5, 126a/16
g.+ ye 124b/2
g.+ yi sâbitkadem bildi 124b/3
g.+ yi 90b/1
ger *Far.*, e. “eğer”
g. 3b/13
gerden *Far.*, is. “boyun”
g. 64a/1
g.- i rahşı 116a/16
g.+ i 133b/3, 133b/5, 137a/17
g.+ ini 133b/7
g.+ lerine 57a/4, 119a/15
gerek *T.*, is. “gerek, icap”
g.+ ince 29b/4, 34b/13, 91a/9
geşt *Far.*, is. “geçme, gezinme, seyr”
g. ü güzâr eder 133a/11
g. ü güzêr 11a/7
g. ve güzâr 105a/15-16
getür- *T.*, f. “getirmek”
g.- di 17b/11, 39b/15, 50b/8, 67b/2,
67b/14, 120a/9
haber g.- di 68a/5
g.- diler 33b/15, 51a/2, 62a/10,
62a/13, 89b/1, 108a/11, 112a/3, 113a/15
başlarına belâ g.- diler 93a/9-10
g.- eler 122b/13
tâkat g.- emeyüp 50a/12-13, 90b/15
veled g.- meyen 54a/17
tâkat g.- meyüp kaçdılar 66a/14-15
g.- miş 35a/4, 35a/10
veled g.- seler 37a/10
g.- üp 34b/1, 42b/14, 50a/14, 57a/9,
117a/13
şu g.- üp 115a/17
g.- ür 133a/12
g.- ürleri 115a/12, 117a/14, 134a/1
gevher *Far.*, is. “mücevher”
g.+ ler 50b/15
gey- *T.*, f. “giymek” *bk. gî-*
g.- düğini 115a/5
g.- erdi 60b/9
g.- erler 62b/11, 90a/15, 100b/8-9,
100b/10, 101b/10, 112a/16, 123b/11
g.- erlerdi 45b/9, 46a/17, 66b/12,
67b/4, 126b/4
g.- mezdi 115a/5
başmak g.- miş 114a/3
g.- üp 63a/15, 90a/15, 103b/14,
114a/3, 114a/5

silâh g.- üp 120b/2-3
geydür- *T.*, f. “giydirmek”
g.- diler 63b/2
gez- *T.*, f. “gezmek”
g.- diler 39a/13, 47a/1
g.- en 25a/2
g.- erdi 13a/4
g.- erler 36a/12, 62b/11, 122a/16,
131b/10
‘urât ve hufât g.- erler 7b/9
‘üryân g.- erler 56a/11, 103b/15
‘üryân g.- erlerdi 51a/17, 67b/4,
101a/9
serserî g.- ersiz 105a/12-13
cümlesi ‘üryân g.- üp 45a/14-15
pâbürehne g.- üp 45b/8
gezdür- *T.*, f. “gezdirmek”
g.- diler 62a/17
gîl *Ar.*, is. “gizli düşmanlık, kin”
g.- ı tîma‘dan 71a/4
g. ve kederden 78b/11
gîlât *Ar.*, is. “kabalık”
g.+ da 133b/4
gînâ (1) *Ar.*, is. “zenginlik, çokluk”
çok ve g. 95b/5
gînâ (2) *Ar.*, is. “şarkı söyleme”
g.+ ya meşgûl olup 115a/16-17
gî- bk. gey-
g.- rlerdi 45b/8
gibi *T.*, e. “gibi”
g. 8a/8, 18a/11, 18a/13, 21a/5, 31a/17,
32a/15, 38a/7, 44a/1, 44b/12, 46a/1, 50b/14-
15, 52b/3, 52b/11, 59b/5, 61a/6, 63a/16,
66b/17, 73a/11, 81a/11, 85b/3, 103a/8-9,
103a/9, 104a/9, 108a/9, 127b/15, 128a/4,
128a/13, 128b/10, 129a/12, 133a/4, 139a/14,
139a/16, 140b/11, 142a/4-5
âdem g. 118b/11
kötâs g. 138a/2
siyâh kâfîfe g. 140b/4-5
tuyûr g. 49a/3
it g. boğazından aşdı 123a/4-5
buğday g. döküp 44b/8
g.+ dür 18b/17, 24a/10, 43b/16,
44b/4, 45a/1, 45a/4-5, 45a/10, 52b/16, 53a/5,
53b/3, 57a/1, 57a/15, 57a/17, 61a/4, 61a/8,
64b/4-5, 64b/16, 67a/9-10, 96a/14, 100a/2-3,
103a/10, 103a/13, 119b/10, 119b/14, 123b/2,
131a/12, 131b/2, 132a/14, 133b/5-6, 135a/9,
137b/6, 138b/11, 139a/1
kara g.+ dür 44a/2
g. olur 135a/13
bal mûmı g. şararmış 38b/17
gice bk. gâce, giçe
g. 121b/7
giçe bk. gâce, gice
g. 51a/10, 110a/12, 122b/17
karañu g.+ de 93a/9
gine *T.*, zf. “yine”
g. 57a/17

- gir-** *T., f.* “girmek”
g.- di 23b/10, 56a/5, 121b/17
dīvānına g.- di 30b/4
milkime g.- di 108b/9
şekline g.- di 14b/11
g.- diler 38b/11, 40b/11, 50a/15,
55b/4, 89a/12, 93a/1, 114a/10, 123b/10,
136a/15
dā’ire-i teslīm ve inkıyāda g.- diler
95b/17
yola g.- diler 94a/17
yad ayak g.- memiş 129b/6
g.- miş 7b/2, 38b/3
ellerine g.- se 100a/15-16
g.- üp 27a/12, 46a/6, 50a/2, 51b/1,
65b/16, 115a/14
içerü g.- üp 48b/13-14, 48b/16-17,
49a/2
kalyetaya g.- üp 47b/10
hammāma g.- ürdi 115a/7
g.- ürlər 62b/13
deryāya g.- ürlər 130b/13
g.- ürlər 80a/12
- girānmāye** *Far., b. sf.* “değerli”
‘ömr-i g. 108a/9
- girdāb** *Far., is.* “*mec.* tehlikeli durum”
g.- ı helāka 29b/16
- giriş-** *T., f.* “birbirine girmek”
birbirine qarışıp g.- di 80a/10-11
- git-** *T., f.* “1. gitmek 2. ölmek”
g.- di 30a/2, 39a/5, 39b/17, 42a/13,
63b/9, 87a/10, 103b/7, 109b/11, 111a/1,
114a/14, 114b/14, 121b/6
çıkup g.- di 136b/14
içerü g.- di 121a/6
g.- diler 33b/1, 36b/2, 36b/10, 37a/14,
39a/11, 40b/8, 40b/10, 48a/2, 50a/7, 50b/1,
56a/3, 60a/1, 60b/2, 65a/2, 66b/2, 85a/6, 89a/7,
92a/16, 93b/5, 95b/1, 98a/11, 108a/2, 123a/16,
123b/14
çıkup g.- diler 10a/14, 113a/4
gelüp g.- diler 34a/13
içerü g.- diler 48a/16
tağılup g.- diler 125a/15
g.- dügi 125b/14
g.- dük 29b/12
g.- dükce 80a/17
g.- dükçe 30a/3
g.- dükde 39a/7, 113b/16
g.- dükden 40a/1, 121b/9
g.- düklerinde 59a/17
g.- düklerinden şöñra 113b/9-10
g.- düklerine 33a/14
g.- e 23a/16, 36a/1, 90a/5
g.- eler 10a/10, 70b/8, 103b/3
g.- elüm 92b/10, 109a/4
g.- enler 130b/4
g.- er 16b/6, 41a/12, 133b/1, 134a/3,
140a/12
bile g.- er 138a/12-13
- geçüp g.- er 108a/9
ta’bı g.- er 141a/8
g.- erdi 33a/10, 128b/2, 137a/12
gelüp g.- erdi 20b/4
g.- erken 47b/12
g.- erler 26b/5, 33b/13, 37a/9, 100a/5
çıkup g.- erler 92a/7
kalkup g.- erler 64a/7
g.- erlerdi 34b/4, 102b/1, 117a/6
ne tarīka g.- erseñüz g.- üñ 122a/4-5
g.- erüz 107b/6, 108b/17, 120a/6,
122a/13
g.- ince 120a/11
tarīkasına g.- mediler 72a/15
g.- mege 86b/4
g.- mek 105a/5
tarīk-ı hılāf ve şikāka g.- memege
114b/13
g.- mezem 122b/10
g.- mezler 131a/5
g.- miş idük 29b/9
g.- mişdür 21b/12
dünyādan g.- mişdür 122b/8
g.- mişler 41b/6
tarīk-ı hātāya g.- mişlerdür 82b/11-12
tağılup g.- sünler 92b/10
g.- üp 33b/5, 38b/10, 40b/9, 41a/9,
42b/1, 46a/9, 46b/8, 46b/11, 47a/14, 47a/16,
47b/1, 49b/14, 51a/4, 51b/3, 57b/13, 57b/17,
63a/7, 63a/11, 65b/16, 66b/14, 86b/2, 87a/12,
89a/14, 93b/1, 93b/16, 97b/6, 98a/15, 99a/15,
99b/3, 101b/14, 102a/10, 105b/6, 106a/10,
106b/2, 110a/6, 110a/8, 110b/12, 113a/11,
114a/10
ilerü g.- üp 111a/4
g.- üñ 63b/8
- göç-** *T., f.* “göçmek”
bölük bölük köşe köşe g.- erler 103a/3
konup g.- erler 54b/3
g.- erüz 121b/3
- gök (1)** *T., is.* “gök, sema”
g.+ den āteşler yağup 87b/11
g.+ den inmişdür 3b/5
- gök (2)** *T., sf.* “boz renk”
g.+ dür 132a/3, 138a/6
- gölgelen-** *T., f.* “gölgelenmek”
g.- ür 127b/11
- gönder-** *T., f.* “göndermek”
g.- di 29b/16, 37b/17, 46b/10, 47b/8,
49a/172, 51b/5, 67b/13, 87a/3, 96a/9, 98a/17,
104b/9, 107b/5, 108a/1, 109a/6, 121a/15,
122b/12, 124b/13, 124b/15, 136b/16
mu’āvenete g.- di 51b/13
selām ile haber g.- di 68a/12
üstine g.- di 125b/10
hediyye g.- diler 49b/11
haber g.- diler 122a/6
g.- mişler 124b/5
g.- üp 94b/7, 95a/10, 95a/17, 96b/5,
109b/8

- âdem g.- üp 65a/11
haber g.- üp 99a/8
kimesne g.- üp 135b/17
- gönlek** *T., is.* “gömlek”
ton g. 46a/16-17
- gönül** *T., is.* “gönül”
şalduğ engine g. zevrağın 58b/11
- gör-** *T., f.* “1. görmek 2. tedarik etmek 3. yerine getirmek 4. bilmek, saymak”
g.- di 13a/14, 38b/1, 86b/12, 125b/16
levâzım ve mühimmâtını g.- di 111b/3
g.- diler 33b/2, 33b/11, 39a/16, 40b/13, 41a/9, 41b/1, 49a/3, 50a/9-10, 61b/7, 61b/9, 65b/17, 87a/15, 89a/8, 94a/16, 97b/10, 101a/9, 101b/16, 102a/11, 104b/11, 108a/6, 108a/14, 113a/6, 113b/11, 113b/171, 120a/2
g.- dükte 63a/14, 89a/9, 138a/1
g.- dükleri 87b/1
murâduñı g.- em 30b/16
g.- en 118b/7
g.- enler 8a/7
g.- mediler 10a/15, 110a/9
g.- memişler 123b/12
eşer g.- memişler 88a/1
g.- meyüp 36b/1
g.- üp geçdiler 65a/3
g.- üp 33b/12, 36b/17, 39a/7, 39a/9, 39a/15, 40b/11, 61b/6, 76b/10, 80b/16, 89a/6, 93b/4, 115a/13, 121a/6
âlât ve levâzım ve mühimmâtını g.- üp 106a/5-6
cemî’-ı meşâlihı g.- üp 103b/16
maṭbū’ ve muḥtâr g.- üp 23b/6-7
g.- üñ 62a/4
g.- ürlər 43b/9
g.- ürsin 29b/17
- göre** *T., e.* “göre”
g. 45b/4
yüzlerine g. 97a/2
- görin-** *T., f.* “görünmek” *bk. görün-*
g.- ür 99b/14, 129b/16
ırakdan g.- ür 6b/2
- görül-** *T., f.* “görölmek”
g.- memişdür 112a/17
g.- miş değil 134a/3
- görün-** *bk. görin-*
muṭâbık g.- medükçe 4b/5
- göster-** *T., f.* “göstermek”
g.- mişler 68a/3
haz g.- üp 50b/9-10
yer g.- üp 114a/13
âvâzeler g.- ür 133b/12-13
evzâ’-ı muḥtelife g.- ür 138a/4
lahmı g.- ürlər 103a/1
- götür-** *T., f.* “götürmek”
g.- di 86b/7
el g.- di 42a/9
g.- diler 107a/13
g.- eler 49b/13
g.- üp 93b/5, 140b/13
- yük g.- ür ḥamâllar 109b/13
g.- ür 109b/14, 133a/12
g.- ürlər 54b/2
g.- ürlərđ 120b/5
- göz** *T., is.* “göz”
g.+ i çıkup 104b/6
ṭül-ı kâmetine g.+ ler ermez 49a/6
g.+ ler 54b/8
g.+ leri ḥîre eder 108a/16-17
g.+ leri 44a/2, 133b/6, 137b/5
g.+ lerini 126b/13
g.+ lerinüñ 45a/11, 131b/7
- güft** *Far., is.* “ezme, dövme”
g. ederler 132b/4
- günâgün** *Far., b. sf.* “rengârenk, çeşit çeşit”
g. 36b/15
mîvehâ-yı g. 116b/8
rengâreng ü g. 5a/1
g.+ dur 133b/9
- gunbed-i minâ** *Far., is.* “gökyüzü”
g. 32a/15
- güne** *Far., is.* “tür, çeşit, tarz”
g. 23b/5, 28a/8, 63b/14, 138a/1
- güş** *Far., is.* “kulak”
g. 35a/8
g.- ı bîhüşlarında kalmışdur 31b/11
g. edenler 133b/13
g. edüp 65b/1, 107b/1
g.+ ları 67a/11, 133a/5
g.+ larına 45a/16, 91b/5, 91b/13
- güşiş** *Far., is.* “uğraş, çaba”
g.- i bisyâr edüp 142a/3
g. 4b/6
- güyâ** *Far., e.* “sözde, güya” *bk. güyyâ*
g. 92b/3
g. ki 133b/4
- güyyâ** *bk. güyâ*
g. 17a/12
- güc** *T., is.* “zor, güç”
g. ile 120b/13, 133a/16
- gül** *Far., is.* “gül”
g.+ ler 40b/15, 118b/8
g. vermekdür 55a/2
- gülâb** *Far., b. is.* “gül suyu”
g.+ dan 64b/2
- gümân** *Far., is.* “umut, güvenme”
g. etdiler 41a/6
- gümiş** *T., is.* “gümüş”
g. 55b/8, 94b/11, 97a/13, 117b/5, 126a/4
ḥâş g. 136a/7
Perv g. 126a/15
g. kübler 136a/9
g. şahanlar 55a/14
g. tebsi 115a/12
- gün** *T., is.* “gün”
g. 17b/8, 17b/12, 29b/5, 30a/2, 33a/7, 33a/12, 33b/1, 33b/5, 34a/13, 40b/6-7, 41a/2, 42b/6, 46b/5, 47b/9, 48b/11, 49a/16, 50b/16, 51a/1, 51a/14, 55a/10, 57b/8, 58b/17, 65a/7,

90b/3, 96b/5, 98b/4, 98b/7, 109b/14, 110a/8, 110a/13, 111b/2, 120a/8, 122b/15, 124a/15, 134a/2, 135a/14, 138a/9
her g. 24a/15, 90b/2, 115b/5, 116a/5, 117a/4, 117a/13
g.+ de 16b/9, 16b/14, 16b/170, 34b/15, 38a/7, 38a/9, 38a/13, 39a/2, 39a/12, 39a/14, 42b/8, 93b/14, 96a/2, 98b/5-6, 110a/1, 115a/4, 115a/7, 118b/17, 130a/8, 130a/12, 133b/1
g.+ den 67b/13
g.+ e dek 45a/8
g.+ e 8a/13
g.+ ler 90a/7
gündüz *T.*, is. “gündüz”
g.+ lerde 133b/17
g. olduğda 133b/15
gündüzün *T.*, *zf.* “gündüzleyn, gündüz vaktinde”
g. 131b/8
güneş *T.*, is. “güneş”
g.+ e dökseler 96a/15
g.+ e korlar 64a/16
g.+ e vaz‘ ederler 100a/10
günlük (1) *T.*, is. “gün süresince”
g. 21a/13, 78a/2, 78b/5, 91a/14, 107a/9
gürzgirân *Far.*, is. “gürz-i giran: iri ve büyük topuz”
harbe ve g. 116a/11
güzâr *Far.*, is. “geçme, geçiş” *bk. güzër*
geşt ve g. 105a/15-16
seyr ü g. 70b/13
geşt ü g. eder 133a/11
seyr ve g. ve sefer 105b/5
güzër *bk. güzâr*
g. 4a/13, 11a/12
geşt ü g. 11a/7
seyr ü g. 26a/9
g. eder 15a/7, 15a/17
g. edüp 67a/14, 73b/12, 74a/11, 123b/9
g. edük 29b/13
g. eyledi 90a/8
g. eylemiş 20b/16
g. kılup 37a/15, 74b/3
ğā’ib *bk. ġāyib*
ğ. 41a/4
ğā’ire *bk. ġayr*
emâkin-i ġ.+ ye 76a/13
ğabrâ *Ar.*, is. “yer, yeryüzü”
basîṭ-ı ġ. 23b/3
basîṭ-i ġ.+ da 21a/11
ğafîr *Ar.*, *sf.* “kaplayan, örten”
cemm-i ġ. 30b/12, 82b/10
ğafil *Ar.*, *sf.* “dalgın, dikkatsiz ve düşüncesiz (kimse)”
ğ. olan 108a/16
ğalâ *Ar.*, is. “pahalılık”
kaḥṭ ve ġ. 41b/7

ğalaṭ *Ar.*, is. “yanlış, hata”
ğ. edüp 9b/4
ğ. etmişdür 82b/14
ğ.+ ı 82b/17
menşe’-i ġ.+ ı 84b/12
ğalbır *Ar.*, is. “kalbur, elek”
ğ. 51a/15
ğalebe *Ar.*, is. “galip gelme, yenme”
ğ. edüp 55b/4
ğ. eyledi 92b/7
ğalīb (1) *Ar.*, is. & *sf.* “1. galip, üstün gelen, mücadelede yenen 2. çoğu”
ğ. 5a/8
ğ. -ı kūrā 69a/4
muḳtaṣṣā-yı ṣānn-ı ġ. 28a/9
ṣānn-ı ġ. 28a/3
ğ. oldılar 56b/6, 136b/2
ğ. olup 81a/9, 95b/10, 95b/15, 99a/17, 109b/6, 136a/15
ğalīb (2) *bk. ġālībā*
ğ. 13b/6
ğālībā *Ar.*, *zf.* “galiba, herhalde, anlaşılan” *bk. ġalīb (2)*
ğ. 44b/9
ğalīz *Ar.*, *sf.* “kalın, sık, kaba”
ğ. 44a/3, 98b/9, 104a/12, 126b/4, 138a/7
ğ.+ dūr 128b/14
ğ. ve dīrāz neyler 140b/17
ğamarāt *Ar.*, is. “suyun derinlikleri”
ğ.+ ina 25a/16, 27a/12
ğāmir *Ar.*, is. “terk edilmiş, harap”
‘āmir ġāmir ġ. ‘āmir olur 22a/12
ğanā’im *Ar.*, *ç. is.* “ganimetler”
ğ.- i ‘ıṣām 26a/6
ğanīmet *Ar.*, is. “ganimet”
ğ.- i ‘uṣmā 123a/15
ğār *Ar.*, is. “mağara”
ğ. 99b/12
ğ.+ uñ 99b/12
ğarā’ib *bk. ġarāyib*
‘acā’ib ve ġ.+ i 27a/14-15
ğ.+ ini 6b/10
ğarāyib *Ar.*, *sf.* “garipler, gariplikler, tuhafıklar” *bk. ġarā’ib*
ğ. 82b/15
riyāz-ı pūrḥıyāz u ġ. 6a/4
ğ. nuḳūṣ 137b/6
ğarāz *Ar.*, is. “maksat, niyet”
ğ.+ ı 114b/11
ğ.+ ları 105a/5
ğ.+ um 109b/9
ğarb *Ar.*, is. “batı, batı yönü”
ğ. 25b/8, 36a/8, 41a/13, 58b/15
cānib-i ġ. 70a/1
sāḥil-i Bahr-ı Ġ.+ ’dan 71b/9
cānib-i ġ.+ a 21a/16, 27b/7, 33a/8-9, 39a/6, 39a/11-12, 59b/17, 60b/1-2, 67a/15, 77a/1, 87a/5, 92a/11
cehet-i ġ.+ a 15a/6, 25a/10

şarkdan ğ.+ a 9a/8, 19a/15
cānib-i ğ.+ da 27a/16
ğ.+ dan şarka 43a/9, 70b/8
ğ.+ dan 16b/5
cānib-i ğ.+ dan 9b/11-12, 46a/5, 77a/8
cehet-i ğ.+ dan 77a/11-12
mebde'-i eṭvāl-ı cānib-i ğ.+ dan
71a/14
cenūb-ı ğ.+ uñ 70a/9
cānib-i ğ. ve cenūbda 70a/2-3
ğ. ve şimāl 99a/3
ğarbiyye *bk. ğarbi*
zāviye-i ğ.+ sinden 7a/3
ğarbi *Ar., sf.* “batı, batıya ait, batıdaki” *bk. ğarbiyye*
ğ. 38b/5
cānib-i ğ. 9b/14
Muḥīṭ-i Ğ. 26a/17, 27a/15, 27b/4-5,
84b/14
Baḥr-ı Ğ.+ 'de 74b/3, 74b/9
Muḥīṭ-i Ğ.+ 'de 71a/16
Muḥīṭ-i Ğ.+ 'den 58a/13, 58b/2, 83a/8
sāhil-i Baḥr-ı Ğ.+ 'den 71b/2
Mu'azzam-ı Biḥār-ı Muḥīṭ-i Ğ.+ 'dür
25b/1-2
Muḥīṭ-i Ğ.+ 'i 85a/11
Muḥīṭ-i Ğ.+ 'nūñ 25a/15, 84b/6
Muḥīṭ-i Ğ.+ 'ye 33a/3, 77a/3, 83a/14
mebde'-i ğ.+ den 71b/15-16
dıl'-ı ğ.+ sı 6b/17, 81b/17
cānib-i ğ.+ sinde 89b/5
dıl'-ı ğ.+ sinde 77a/13, 77b/12
sāhil-i ğ.+ sinde 78a/7, 78b/1
cānib-i ğ.+ sini 28a/1
dıl'-ı ğ.+ ye 77b/16
kısm-ı ğ.+ ye 40a/5
ğaret *Ar., is.* “yağma, çapul”
ğ. edüp 93b/12
māl ve metā'ını ğ. edüp 124a/17
nehb ve ğ. etdiler 85a/8-9
ğarık *Ar., sf.* “(suya) batmış, batan”
ğ.+ ı 140a/8
ğ.+ ları 18a/5
ğarīb *Ar., sf.* “garip, acayip” *bk. ğarībe*
ğ. 133b/9-10
mevzı'-ı ğ. 127b/2-3
şaḥş-ı ğ. 17b/10
ğ.+ dür 134b/6
kār-ı ğ.+ dür 70b/7, 128b/15
mīve-i ğ. 58b/4
ğarībe *bk. ğarīb*
aḥbār-ı ğ. 5a/14
āṣār-ı ğ. 20a/17
ceẓāyır-ı ğ. 134b/1
ḥavāş-ı ğ. 85b/6
rivāyāt-ı ğ. 26a/7
ümme-i ğ.+ nūñ 85a/3-4
ğark *Ar., is.* “batma, batım, batış”
ğ. 79a/16
ğ. éde 50b/5

ğ. eyledi 47b/12
ğ. olmuşdur 78a/12
ğ. olup 93a/11
ğarm *Ar., is.* “alacak, hak”
süyüf-ı ğ.+ ını 5b/1
ğasıq *Ar., is.* “astr. karanlık”
ğ. 24b/2
ğasl *Ar., is.* “yıkama”
ğ. éderler 53a/3, 128b/12, 140b/3,
141a/6-7, 141b/10
ğ. edüp 46a/1
ğ. etseler 140b/4
ğ. eylese 141a/8
ğ. itmeyince 54a/3
ğavr *Ar., is.* “en derin nokta, dip”
ğ.+ ına 26a/5
ğavvaş *Ar., is.* “dalgıç”
ğ.+ lar taleb eyledi 50b/10
ğ.+ lardur 57a/3
ğäyet *Ar., is.* “en son, nihayet, sonuç”
ğ. 21b/10, 25a/13, 113a/7
ḥadd u ğ. 134b/13
ğ.- i māfi'lbāb 22b/17
ğ.+ de 138a/7
ğ.+ i bilinmez 135a/7
ğ.+ i 39b/3, 110b/4
ğ.+ ine yetdiler 27a/13
ḥadd ve ğ. yokdur 101a/1
ğäyib *Ar., sf.* “kayıp, bilinmeyen, görülmeyen”
bk. ğā'ib
ğ. olup 129b/17
ğayr *Ar., sf.* “başka” *bk. ğā'ire*
ğ.- ı ma'rūf 58b/16
ğ.- ı muḥarrerdür 70a/8
ğayret *Ar., is.* “kutsal sayılan değerlere yabancıların saldırısı üzerine ortaya çıkan karşı koyma duygusu; hamiyet”
ğ.- i İslām 71a/5
ğayrı *Ar. + T., sf. & zm.* “başka”
ğ. 8a/2, 10a/15, 18b/15, 51b/6,
103a/15
ğayrısı *Ar. + T., zm.* “başkası”
ğ.+ sı 51a/17, 54a/15, 119a/5
ğazā *Ar., is.* “(İslam için) kutsal savaş”
toḥm-ı cihād ve ğ.+ yı 31a/13
ğazab *Ar., is.* “öfke”
nār-ı ğ. 31a/17
ğ. etmişdür 42b/5
ğudrān *Ar., ç. is.* “küçük göller, sel birikintileri”
enhār ve ğ. 19a/12
ğulām *T. > Ar., is.* “1. delikanlı erkek 2. köle, hizmetkâr”
ğ. 10b/10, 50a/5, 98b/1, 128a/12,
135b/6
çāker ve ğ. 111a/10
ğ.- ı mezbūrı 10b/12-13
ğ.- ı miqdām 31b/5
bende ve ğ. olup 108b/15
ğulāmpāre *Ar. + Far., b. is.* “homoseksüel,

oğlancı” ayrıca bk. **lūfī**
ğ.+ lerdür 104a/5
ğurbān Ar., ç. is. “kargalar, kuzgunlar”
cemā’at-ı ğ. kipi 66a/13
ğurer Ar., is. “garer, sonu belli olmayan, tehlikeli”
ğ.- ı cevāhır-ı aḥvāl-ı biḥār 76a/17
ğuyūm Ar., ç. is. “bulutlar”
ğ. 19b/2
ḡā’il Ar., is. “engel”
māni’ ve ḡ. olur 92a/4-5
ḡabbe Ar., is. “tahıl tanesi, tohum”
ḡ. 127b/5
ḡaber Ar., is. “haber, bilgi, bildirme”
ḡ. 122b/6
ḡ.- i Ḳaluğa 109b/1
bakıyye-i ḡ.- i Ḳavtimlan 100a/5
ḡ.- i Ḳordorika 98b/16
ḡ.- i mezbūr 11a/10
ḡ.- i mezbūruñ 128b/7
ḡ.- i Panuḡo 95b/6
ḡ.- i Şaliyşo 100a/16
ḡ.- i ṭavīl 20a/9
ḡ. aldılar 50a/3, 51a/8-9, 91b/2, 98a/6-7, 102a/1-2, 128a/5
ḡ. alup 56b/1
ḡ.+ den 112a/6
ḡ. geldi 106b/7, 107b/8, 112a/4
ḡ. getürdi 68a/5
selām ile ḡ. gönderdi 68a/12
ḡ. gönderdiler 122a/6
ḡ. gönderüp 99a/8
ḡ.+ i ālup 61b/12
ḡ.+ i 121a/15, 136a/2
ḡ.+ ini vērüp 62b/3
ḡ.+ ini 60b/1, 121b/7
ḡ.+ iñüz 67b/9
ḡ.+ ler 51b/12
ḡ.+ leri 88a/11
ḡ. vērdi 39b/16, 48b/5, 101a/2, 110a/17
ḡ. vērdirler 10b/9, 39b/2
ḡ. vērmez 133b/15
ḡ. vērmiş değil 5a/10
ḡ. vērüp 62a/2
ḡ. vērürler 127a/6
ḡaberdār Ar. + Far., is. “haberdar”
ḡ. oldı 90a/1, 99a/6-7, 110b/5
ḡ. oldılar 46a/7-8, 93a/6-7, 105b/2
ḡ. olmışdı 58a/13
ḡabīr Ar., sf. “bilgisi olan”
ḡ.+ lerdür 62b/14
ḡabişe Ar., is. “kötü, çirkin, pis”
aḡlāk-ı ḡ. 112b/7-8
ervāḡ-ı ḡ.+ si 112b/8
ḡabs Ar., is. “hapis”
ḡ. édüp 49a/1, 49a/12, 95b/2
ḡabṭ Ar., is. “yanılma, yanlış davranış”
ḡ.- ı ḡabīḡ 83a/12-13
ḡ. édüp 84a/9

ḡāc Er. > Far., is. “haç, salıp”
ḡ.+ lar 90b/10
ḡacer Ar., is. “taş”
ḡ. 66b/6
ḡ.- i mesāneyi 44b/6
ḡ.+ ler 88b/6, 129a/1
şecer ve ḡ. 102b/7-8
ḡācet Ar., is. “ihtiyaç, gerek”
vakt-ı ḡ.+ de 60b/16, 110b/1, 113b/15
ḡ.+ e 102b/1
ḡāciz Ar., sf. “ayıran, ikiye bölen”
ḡ. 79a/14
ḡ.- i ḡaşīn olup 85a/13-14
ḡad Ar., is. “sınır” bk. **ḡadd**
ḡ.+ de 70a/4
ḡ.+ dedür 92a/4
ḡ.+ den artuḡ 95b/5
ḡ.+ den bīrūn 58a/9
ḡ.+ den efzūn 82b/15
ḡ.+ den geçdiler 128a/11
iş ḡ.+ den geçmiş 122a/3
ḡ.+ den mütecāviz 131b/6
ḡ.+ den ziyāde 132a/13
ḡadd bk. **ḡad**
ḡ. 6b/7
dā’ire-i ḡ. 70b/15
ḡ.- ı ‘irfānda 11a/14
ḡ.- ı Ḳulzum’a 79b/4
ḡ.- ı ma’mūrda 76b/15
ḡ.- ı ma’mūreye 77b/5, 84b/15
ḡ.- ı mezbūra 15a/6
ḡ.- ı müşterekinde 25b/10
ḡ.+ ı 71a/12
ḡ. u ḡāyet 134b/13
ḡ. u kıyāsdan 38a/16
ḡ.+ üñ 71b/2
dāyire-i ḡ. ve ‘adden 129b/5
ḡ. ve ḡāyet yokdur 101a/1
ḡadiḡa Ar., is. “meyve bahçesi, etrafı çevrili bol sulu bostan”
ḡ.- ı enīḡa-ı ‘acāyīb 6a/3
ḡadīd Ar., is. & sf. “1.demir 2. sert”
ḡ. 62b/16, 95a/3, 96a/5, 97a/5-6, 116a/13
ma’din-i ḡ. 8b/5
mismār-ı ḡ. 116b/4
ma’din-i ḡ.+ den 42a/1
ḡ.+ dūr 137b/10
ḡ.+ i 21b/16
ḡādim Ar., is. “hizmetçi, yardımcı”
şaḡīr ḡ.+ ler 127a/7
ḡ.+ leri 127a/9
ḡ.+ lerinüñ 105b/14
ḡādīs Ar., sf. “sonradan ortaya çıkan”
ḡ. olduḡudur 69a/8-9
ḡadrā Ar., is. “yeşil”
zemīn-i ḡ. 32a/15
ḡadş Ar., is. “bere, çentik”
ḡ. etseler 7b/5
ḡāfe Ar., is. “yan, kenar”

h.+ sine aldı 29b/4
ḥafr Ar., is. “kazma işi, kazı”
 h.- i ma‘ādin 125a/9
 h. ederken 88a/9
 h. edüp 46b/13, 79b/10, 80a/5, 125b/17, 131b/17, 141b/3
 türābı h. edüp 141b/8
 h. itseler 127b/14
 h. olunan 79b/16
 h. olunsa 128a/2
hafta Far., is. “hafta, yedi gün”
 h. 111b/14
 h.+ da 126a/4
ḥāh Far., sf. “ister, isteyen”
 h. ve nāḥāh 121b/4
ḥāhnāḥāh Far., zf. “ister istemez”
 h. 96a/7, 104b/6
ḥāk Far., is. “toprak, yer”
 basīt-ı h. 4b/13
 kürre-i h. 14b/4
 tūde-i h. 31a/17
 zīr-i h. 88b/16
 h.- i ma‘deni 126a/7-8
 h.+ a 3b/13, 128b/1
 menzillerini h. eyledi 128b/5-6
 zīr-i h. eyledi 88b/17
 h.+ ı 56a/12
 h.+ ını 51a/15
ḥākāyık Ar., ç. is. “gerçekler”
 h.- ı evzā‘ u etvār 4b/8
ḥākībe Ar., is. “heybe”
 h. mişāl 129a/14, 133a/9-10
ḥākīkat Ar., is. “gerçek”
 h. 118b/9
 h.- ı ḥāla 82b/13
 h.- ı ḥāl 77a/1
 h.+ dan 133b/11
ḥākīr Ar., sf. “küçük” bk. **ḥākīre**
 h. 64a/1
ḥākīre bk. **ḥākīr**
 cūsse-i h. 139a/1
ḥākīsār Far., sf. “topraklık, ölesi, geberecek”
 küffār-ı h. 20a/11, 81a/3
 küffār-ı h.+ ı 71a/6, 86a/14
 küffār-ı h.+ uñ 31b/6-7 **Ḥākīm** öz. is. “Hikmet Sahibi, Allah”
 H.- i ‘Ale’l-İtlāk 3a/4
 Ḥazret-i H.- i Ḥallāk’uñ 5a/15
ḥākīm Ar., is. “hâkim, hükümdar, idareci”
 h. 124b/11
 h.- i cedīd 124b/9-10
 h.- i cezīre 56b/7, 60b/7
 h.- i ḥışār-ı sābık 66b/1
 h.- i mezbūr 49b/11, 58b/4
 h.- i mezbūra 111b/4
 h.- i mezbūruñ 30b/6
 h.- i Mısır 20b/10
 h.- i müstaķil ola 136b/13
 h.- i müstaķil olup 30b/13

h.- i şehir 111a/6
 h.+ i olan 86a/13
 h.+ i 42a/15, 46b/9, 48b/5, 49b/15, 58a/17, 63a/13, 67b/1, 98a/3, 106a/16, 108b/3, 121a/10
 Cezīre-i Mağunan h.+ i 60a/11
 İspanya h.+ ine 30b/2, 58b/7
 h.+ ine 49b/10, 50b/6, 99a/8, 102a/1, 112a/4
 h.+ ini 95b/2, 112a/8
 h.+ inüñ 107a/14
 İspanya h.+ inüñ 33a/6
 h.+ leri 34a/15
 h. naşb edüp 126a/16, 136b/3
 h. olan 10b/17, 86a/11, 88a/15
ḥākīmu’l-vaķt Ar., b. is. “devrin hükümdarı”
 h. olan 30b/3-4
ḥākķ Ar., is. “gerçek, doğru”
 h.- ı ḥitāb 75a/3
ḥākķ-ı vasaķ Ar. + Ar., is. “orta yeri, tam ortası”
 h.+ ında 61a/6, 68b/1
ḥāl Ar., is. “durum”
 h. 71b/15, 125a/11
 ‘alākūlli h. 15a/8-9, 22b/14, 23a/3
 bir tūrfa h. 133a/8-9
 ḥasb-ı h. 29b/6
 tafşīl-i h. 10b/6
 h.- ı ma‘ādin 141b/2
 h.- i deryā 141a/9
 ḥākīkat-ı h.+ a 82b/13
 ḥasb-ı h.+ a 37a/13
 h.+ da 19b/3
 h.+ ı 10b/3, 23b/11, 69a/6, 70a/1, 70a/7, 70a/9
 ḥākīkat-ı h.+ ı 77a/1
 keyfiyyet-i h.+ ı 11b/12, 77b/7
 h.+ ma 29b/3, 45b/4, 141a/8
 avā’il-i h.+ ında 37b/12
 h.+ ından 10b/4, 37b/2
 h.+ larını 55b/17
 h.+ um 29b/17
 ḥüsn-i h.+ uñuzı 114b/2
ḥālā Ar., zf. “halen, şu anda, şimdi” bk. **ḥālen**
 h. 5a/6, 13a/5, 13b/1, 20b/5, 20b/7, 21a/13, 21b/3, 21b/7, 23a/4, 23a/6, 26a/7, 27b/10-11, 27b/13, 29b/17, 30b/10-11, 31a/6, 31b/14, 36a/3, 59b/6, 67b/8, 71b/1, 74b/15, 79b/16, 80a/6, 80a/8, 81a/2, 82b/3, 82b/7, 83a/5, 85a/2, 86a/6, 121a/8
ḥalā bk. **ḥālī**
 zārūret-i h. 14b/14-15
ḥalāş Ar., is. “kurtuluş, arınma”
 h. 54a/3
 h.+ a 120a/5
 h. bulmuşlar 126b/8-9
 h. bulur 46a/2
 ümīd-i h.+ ı kesüp 49a/10
 h. oldu 59b/3
 h. olduğda 49a/13

h. olup 93b/6
h. olur 140a/8
hālāvet Ar., is. “tatlılık, lezzet”
h. 18b/16, 117b/12
h. bulmaduk 122a/9-10
h.+ de 35a/12
hālāyık Ar., is. “kadın köle, karavaş”
maḳarr-ı sāyır h.+ dur 24b/14-15
hālegirdār Far., b. sf. “aziz, mübarek, kutlu”
medīne-i mesfūre-i h. 8b/1
hālen bk. **hālā**
h. 84b/7
hālīş Ar., sf. “saf, katışıksız”
h. 95a/2
zer-i h. 141b/7, 141b/10
zer-i h.- ı ‘ayār 38b/8
h. degil 47a/10
zer-i h.+ den 67b/16
hālī bk. **hālī**, **hālīye** [Yanlış imla ile]
h.+ dūr 10a/3
hālī Ar., sf. “boş” bk. **hālā**, **hālī**, **hālīye**
h. 71a/4, 106b/8
hārāb ve h. 24b/13, 76a/9
h. bir zamān buldukça 4a/7-8
h.+ dūr 77a/7
h. olup 78a/14
hālīc Ar., is. “coğ. haliç”
h. 6b/13, 9b/6, 76b/16, 78a/3, 79b/1,
80a/3, 80a/10, 82b/5, 83a/2, 83a/8
h.- i āḥar 80a/5
h.- i ma’hūdūñ 13a/4-5
h.- i merḳūm 81b/15
h.- i merḳūmuñ 82b/1, 84a/5
h.- i mezbūr 80a/7-8, 83a/5, 85a/1
h.- i mezbūra 7a/2, 79b/3
h.- i mezbūruñ 7a/2, 13a/3, 78a/7
h.- i münfecir olup 84b/15
h.- i müşellesdür 77a/9
h.+ e 77b/9, 77b/17, 80a/6, 81b/9
h.+ ler 12b/17, 80a/17
h.+ lere 80a/12
h. münfecir olup 77b/3
h. münfecir olur 83b/5
hālīye bk. **hālī**, **hālī**
cezāre-i h.+ ye 33a/15
mesākin-i h.+ ye 14b/17
hālķ Ar., is. “1. insanlar, canlılar 2. yaratma”
h. 87b/14, 90b/5, 93a/9, 113b/10,
120b/15
h.- ı ‘acīb 17b/10
h. ‘ūryān 66a/12
h. etdi 23b/15
h.+ ı 24a/8, 49b/3, 51a/16, 53a/16,
79a/5, 88a/2, 88a/7, 90a/12, 91a/2, 91b/13,
93b/8, 93b/11, 98b/12, 111b/7, 115a/9, 125a/8,
138a/14
şehir h.+ ı 121b/10
şehir h.+ ı 122a/5
h.+ ına 109b/5
h.+ ından 113a/10, 123a/5

h.+ ını 41b/3, 136b/6
h.+ ınıñ 54a/4, 97a/14, 106a/12,
110b/7
h.+ umdan 108b/10
h.+ uñ 115a/2, 126b/7
hālķa Ar., is. “halka”
h.- ı ‘ubūdiyyetinden 11a/3-4
h.+ lar taḳarlar 45a/16-17
sīm h.+ lar taḳınurlar 105b/11
h.+ lar 104a/3
zer h.+ lar 104a/2
h. taḳarlar 54a/14
hāl Ar., is. “çözme, zor bir işi başarma”
h.- ı eşķālede 4b/5
hāl Ar., is. “geçme, erişme, ilişme”
h. olduğı 23a/9
Hālāķ öz. is. “Yaratıcı, Allah”
Kādir ü H. 3a/4
Hāzret-i Hāķīm-i H.+ ’uñ 5a/15
hālķ Ar., is. “karma, karıştırma”
h. ederler 54a/9-10, 126a/8
h. edüp 88b/5, 97a/6
h. etseler 129a/2
hām Far., sf. “1.doğal, işlenmemiş 2. mec.
gerçekleşmesi imkânsız”
‘anber-i h. 39b/13
sevdā-yı h. 30a/12
sīm-i h. 108a/16-17, 114b/9
sīm-i h.+ dan 68a/1
sevdā-yı h.+ dur 58b/3
nāpuḥte ve h. olup 72b/14
hāmāl Ar., is. “hamal, taşıyıcı, yükçü”
yük götürür h.+ lar 109b/13
hāmām Ar., is. “hamam” bk. **hāmmām**
h.+ a 62b/13
hāme Far., is. “kalem”
benān-ı h.- i miskīn 76b/1
Hāmel Ar., is., “astr. Koç Burcu”
nuḳūd-ı kevākīb-ı Cedy u H.+ ’i 4b/2
hāmız Ar., is. “ekşi, ekşimtrak”
h.+ dur 53a/13
h. ve kābızdur 53a/11
hāmīle Ar., is. “gebe”
h. olup 37a/9
hāmīr Ar., is. “hamur, maya”
h. 62a/12
hāmīs Ar., sf. “beşinci”
iḳlīm-i h. 74b/6
evāsıt-ı iḳlīm-i h.+ de 75a/4
feleg-i h.+ dūr 16b/12
iḳlīm-i h.+ uñ 75a/10
hāmmām bk. **hāmām**
h.+ a girürdi 115a/7
h.+ ı 115b/14
hāmır Ar., is. “şarap, içki”
Nehr-i H. 18b/6
hāmse-i mütēḥayyire is. “Zühre, Utarit,
Merih, Müşteri ve Zuhāl’dan oluşan gezegen
beşlisi”
h.+ nüñ 4a/16-17

Hān *T.*, *is.* “Türklerde hükümdar unvanı, han, hakan”

Hazret-i Ebū'n-Naşr Sultān Murād bin Selīm *H.* 6a/14

hanācīr *Ar.*, *ç. is.* “hançerler”
süyüf ve *h.*+ *i* 21b/16-17

hancerlü *Ar.* + *T.*, *sf.* “hançerli”
h. 61b/6

hançer *Ar.*, *is.* “hançer, kama”
tīz *h.*+ *ler* 95a/2-3

handak *Ar.*, *is.* “hendek”
h.+ *a* 141b/5
h.+ *da* 141b/6
h.+ *lar* 131b/17, 141b/3

hāne *Far.*, *is.* “ev, yuva”
h. 66b/5, 96b/15, 112a/10-11, 118a/3,
118a/6, 135b/9

h.- *i* derūnı 71a/4
h.- *i* ketḥudāya 62a/8
h.- *i* mākiyāna 133a/12
h.- *i* mezbūreye 136a/2
h.+ *de* 36b/12, 43b/14
h.+ *den* 133a/8
h.+ *dür* 102b/9, 118a/4
h. kadar olur 59b/15
h.+ *ler* 66b/9
h.+ *lerde* 36a/14, 137b/12
h.+ *lere* 133a/6, 134a/1
h.+ *leri* 47a/13, 57b/14, 63a/2, 65b/4,
98a/1, 101b/1, 110a/14, 112a/12
h.+ *lerini* 52a/15, 91b/16, 103a/15,
104a/13

h.+ *müzden* 29b/8
h.+ *nün* 101b/2, 101b/4, 118a/8
h.+ *si* 94a/3, 111a/5, 115b/14
h.+ *sinde* 117a/15
h.+ *sine* 63b/9
h.+ *sini* başup 124a/15
h.+ *ye* 61b/7
sakf-ı *h.*+ *yi* 62a/15

hānmān *Far.*, *is.* “ev, aile ocağı, yuva”
h.+ *ları* 87b/13
h.+ *larına* 31a/16

hār *Far.*, *is.* “diken”
h. 131b/9
h.+ *ları* 119b/6

har *Ar.*, *is.* “sıcaklık”
şiddet-i *h.*+ *dan* 69b/9

hār *Ar.*, *sf.* “sıcak” *bk. hār, hārre*
h.+ *dur* 125a/1

harā'iṭ *Ar.*, *ç. is.* “haritalar”
taşvīr-i *h.* 29a/10

harāb *Ar.*, *is.* “harap, yıkık”
h. 24b/10, 29b/17, 123a/8
h.+ *da* 13a/9
h.+ *dur* 26b/7
h. edüp 37b/5
h. etdiler 55b/17, 122a/15
h. etmege 111a/9-10
h.+ *ını* 96b/10

h. idügi 77b/8

h. olmuş 37b/1

h. olup 78a/13

h. ve 'umrān 12b/6-7

h. ve hālī 24b/13, 76a/9

harāc *Ar.*, *is.* “haraç, vergi, harç”
h. 78b/3

h.+ *a* kesdi 40a/6

h.+ *a* kesdiler 47a/2

h. vērürler 129b/8

harām *Ar.*, *is.* “dine ve ahlaka aykırı olan davranış”
ādımına *h.* katmaz 133b/2

harāret *Ar.*, *is.* “sıcaklık”
bermukṭazā-yı ṭab'-ı *h.* 22a/17
defn edüp *h.* 104b/15
ḥıffet ve *h.* 14b/1
şiddet-i *h.* 22b/11-12, 69a/8, 69b/3,
69b/6-7

h.- *i* havādan 40a/17

h.- *i* Şems 41b/15, 64a/15

h.+ *e* sebep olduğunu 69a/11

harāyīd *Ar.*, *ç. is.* “delinmemiş inciler, *mec.* daha önce dile gelmemiş, ilk defa ortaya konmuş”

h.- *i* ma'ārīf 5b/15

h.- *i* müstaḥdege 5b/9

harb *Ar.*, *is.* “savaş”
ālet-i *h.*+ *a* el urdılar 89a/10
h.+ *a* kādirlerdür 90a/13
ālāt-ı *h.*+ *a* 41b/16
cenk ve *h.*+ *a* 108b/8
eṣnā'-ı *h.*+ *da* 104b/1, 116a/15
ālāt-ı *h.*+ *i* 21b/17, 47b/2
ṣadā-yı ḍarb u *h.*+ *i* 31b/10-11
ālāt-ı *h.*+ *ları* 46a/11, 47a/12
h. ve kıtāl edüp 95b/14

harbe *Ar.*, *is.* “kısa mızrak”
h. 54b/5, 59a/9, 66b/13, 126b/3
h.+ *ler* düzerler 140b/2
h.+ *ler* 53a/14

h.+ *lerinin* 105b/10

h.+ *lerün* 116a/16

h. ve gürzgirān 116a/11

h. ve tīr 90a/12

harbī *Ar.*, *is.* “savaşçı”
biñ üç yüz *h.* 109b/15
h.+ *lerdür* 100a/14, 100b/6

harc *Ar.*, *is.* “harç, yapı harcı” [*Kelime bu anlamını Türkçede kazanmıştır.*]

h.- *i* binā 94b/10

h. edüp 4a/9, 32a/10, 87b/6

h.+ *ından* 32a/11

harekāt *Ar.*, *ç. is.* “hareketler”

h.- *i* evḥāmı 21b/15

sür'at-ı *h.*- *i* menāṭık 4b/4

h. u sekenātında 4a/17

hareket *Ar.*, *is.* “hareket”

h. 20a/5, 23a/14-15, 120a/15

h.- *i* zātıyyesi 16b/8-9

- h.+ de 133a/17
h.+ e kâdir degülem 68a/8
h. êder 16b/4-5
sa'y ve h. êder 62b/9-10
h. êderlerdi 118a/17
h. êdũñ 63b/7
h. êtmez 133b/2, 133b/17
nakl ve h. êtmezem 122b/10-11
h. eylese 15a/4
h.+ i 20a/7
h. ü ıztırâb êdüp 14b/16
h. ve ıztırâb êdüp 76a/12-13
h. ve ıztırâba 135a/17
- harem** Ar., is. "özel bölge"
h.- i hâşına vërürler 117a/3
- harf** Ar., is. "harf"
dü h. 3a/5
- hâric** Ar., is. "dış, hariç"
h. 11a/4, 71a/16
h.- ı rabağda 8b/2
h.- ı Sebte'de 29a/14
h.- ı sūrda 66b/8, 113b/3
h.- ı şehrde 118a/10
h.+ da 115b/7
h.+ dur 7a/7, 14a/7, 67a/11, 85b/7
h.+ ı 25a/12
h.+ ında 94a/2, 112a/10
h. olur 83a/9
- hariş** Ar., sf. "hırslı, açgözlü"
emel-i merdüm-i h.+ dan 129a/11
- harķ** Ar., is. "su kanalı, ark"
h. 80b/7
h. êdüp 61a/9, 79b/1
- harm** Ar., is. "mat. doğru" [Doğru yazımı: hâzm]
h.- ı müstakîm 15a/17
- hârr** bk. **hâr, hârre**
ramâd-ı h. 139a/10
- hârre** bk. **hâr, hârre**
'uyün-i h. 94b/17
eyyâm-ı h.+ de 52b/13, 119b/17
h.+ dūr 104a/6
- hâş** Ar., sf. "1. katışksız 2. hükümdara ait olan, özel"
h. gümiş 136a/7
harem-i h.+ ına vërürler 117a/3
sarây-ı h.+ ına 114b/14
sarây-ı h.+ ında 115b/6
- hâşânet** Ar., is. "bir binanın sağlamlığı"
metânet ve h. 94a/1
- hâsâret** Ar., is. "zarar, ziyan"
h. êtdiler 65a/16, 93b/13
- hasb-ı hâl** Ar. + Ar., is. "dertleşme"
h. 29b/6
h. +a 37a/13
- hasebi ile** Ar. + T., zf. "nedeniyle"
h. 54b/3, 72a/1
- hasen** Ar., sf. "daha güzel, en güzel"
tarîķ-ı h. 120a/5
- hâşıl** Ar., is. "1. (bitki için) yetişme, bitme 2. (insan için) doğma 3. ürün 4. sonuç"
h. 10b/14
h. alınur 64b/8-9
h.+ dur 77a/5, 79a/8
h.+ ı 20a/9
h.+ ından 114b/7
h. olan 22b/12, 39a/1, 135a/3
h. olandan 135a/11
h. oldu 139b/17
h. olup 10b/10-11, 38a/11
h. olur 8b/12, 53a/3-4, 91a/14
- hâşılı'l-ân** Ar., zf. "nihayet, sonuç olarak"
h. 51b/4
- hâşîr** Ar., is. "hasır"
h.+ dan 57b/14
h.+ dur 137b/7
h.+ lar döşenmiş 114a/12
- hâşîn** Ar., sf. "sağlam, müstahkem"
hışn-ı h. 97b/17
hâciz-i h. olup 85a/13-14
- hasnâ** Ar., sf. "çok güzel"
h. 95a/6
h. câriyelerdür 8a/6
h.+ dur 100b/7
- hasret** Ar., is. "1. şiddetli üzüntü 2. özlem"
h. 43a/4
âteş-i h. 57b/1
- hassâs** Ar., is. "duyarlı, hassas"
derîce-i zihni h.+ da 4a/10
- hâşşiyet** Ar., is. "özellik"
h.+ i 139b/15
- hasta** Far., is. "hasta"
h. olup 86b/11
h. olur 56a/12
- hâşûn** Ar., ç. is. "mec. varlığına güvenilen şeyler" ayrıca bk. **huşûn**
h.- ı i'timâdını 5b/2
- hâşâyîş** Ar., ç. is. "kuru otlar"
eşnâf-ı h. 18b/10
- hâşeb** Ar., is. "kerestelik kalın odun"
h. 66b/11
h.- i sâc 32a/7
- hâşem** Ar., is. "önemli bir kişinin önde gelen adamları"
hâyl ve h. 107a/11
- hâşerât** Ar., ç. is. "zararlı küçük hayvancıklar"
h.- ı arzı 41b/8
h.- ı baħr 89b/8
- hâşmet** Ar., is. "büyüklik, ihtişam"
h. 81a/9, 108b/2
- hattâ** Ar., e. "üstelik"
h. 31b/15
- hataab** Ar., is. "odun"
h. 102b/12, 117a/13
- hâtem** Ar., is. "yüzük"
h.+ ler taşarlar 91b/6
h.+ ler taşınurlardı 60b/10
- hâtemlü** Ar. + T., sf. "yüzüklü"
h. 61b/7
- hâtır** Ar., is. "hatır, anlık"

h. + a düşdi 6a/8
hâtimetü'l-bâb Ar., is. tml. "bölüm sonu"
h. 23b/12
hātūn T., is. "hatun, kadın"
h. 88b/13
haṭā Ar., is. "hata, yanlış, günah"
h. + sı şavābından çokdur 84a/10
h. + sı 82b/17
tarīk-ı h. + ya gitmişlerdür 82b/11-12
haṭar Ar., is. "tehlike"
külli h. 80b/9
maḥall-ı havf ve h. 122b/2
havf ve h. çekerler 70a/16
havf ve h. + ı 131b/15
hāṭır Ar., is. "1. düşünme, anımsama 2. durum, keyif 3. kalp, gönül"
keştī-yi h. 5a/12
h. - ı fātıra 6a/8
h. + ı 111a/9
h. + ın tatyīb ve ḳalbını taklīb eyledi
33b/17
h. + ını şordı 86b/12
küçe-i h. + ını 78b/10-11
haṭṭ Ar., is. "yazı"
dest-i h. - ı Hāzret-i 'Oṣmān übnü
'Affān'dan 32b/2
Haṭṭ-ı İstivā Ar. + Ar., is. "coğ. Ekvator
Çizgisi, Ekvator"
H. - ı İstivā üzre 71b/11
H. - ı İstivā 14a/6, 40a/11, 40a/15,
68b/6, 72b/171
dāyire-i H. - ı İstivā 72a/8-9
H. - ı İstivā'dan 13b/9, 27b/9, 56b/14,
72a/7, 72b/2, 101b/6, 103b/12, 129b/10,
129b/14, 130a/1, 130a/7, 130a/9, 130b/9,
131a/1
dāyire-i H. - ı İstivā'dan 71a/9-10
H. - ı İstivā'nuñ 13a/10, 72a/13,
72a/16
H. - ı İstivā'ya 27b/2, 40a/16, 72a/10
dāyire-i H. - ı İstivā'ya 72a/2
havā Ar., is. "hava"
h. 134a/4
'unşur-ı h. 14b/1
bürüdet-i h. 69b/15-16
ḥıffet-i h. 14b/15
h. + da uçarlar 141a/15
h. + da 19b/2, 138b/15
h. + dan 24a/9
ḥarāret-i h. + dan 40a/17
h. + dur 24a/8
h. + sı 33a/5, 40a/15, 52a/15, 56a/11,
64a/12, 95a/5, 102b/4, 104a/6, 104b/15,
111b/11, 125a/1
āb ve h. + sından 114b/4-5
h. üzre 64a/3
havālī Ar., is. "yöre, çevre"
h. 23a/16
h. + sı 74b/4, 91b/12
h. + sinde 8b/16, 118a/2, 130a/5,

140b/6
havās Ar., ç. is. "duyu alma, hisler"
ḥizāne-i 'aql u h. 4a/9
havāş Ar., ç. is. "1. özellikler 2. saygın olanlar"
envā'-ı h. 78b/13
h. - ı cezā'ir-i mezbūre 43a/4
h. - ı Dünyā-yı Cedīd'i mütekeffil
131a/9
h. - ı ḡarībe 85b/6
h. + ı 52a/5
havāyıc Ar., ç. is. "ihtiyaçlar"
h. + a 117a/12
havf Ar., is. "korku"
h. 56a/1
h. + a düşüp 42b/12-13
h. eder 103a/14, 107b/4
başumuzdan h. ederüz 107b/12-13
h. edüp 36b/9, 49b/3, 49b/17, 50a/1,
120a/2-3, 120a/13-14, 122a/11
h. etdük 120a/10
h. ve hirās 94b/2
h. ve ḥaṭar çekerler 70a/16
maḥall-ı h. ve ḥaṭar 122b/2
h. ve ḥaṭarı 131b/15
hāviye Ar., is. "boş ve alçak"
mevāzī'-ı h. 14b/16-17, 76a/13
mevāzī'-ı h. + de 21b/8
mevāzī'-ı h. + ye 23a/15
havz Ar., is. "suya dalış"
h. etdiler 27a/12
havz Ar., is. "havuz"
h. + lar 113a/15
h. + ları 115b/11, 115b/17
havza Ar., is. "bir şeyin sınırının içi"
h. - ı İslām'da 79a/7
hay Ar., is. "canlı" bk. **hayy**
h. + dur 64a/4
hayāl Ar., is. "hayal, düş"
'ucbe h. 133a/9
h. - ı muḥāl 58b/3
h. edüp 120a/8
hayālāt Ar., ç. is. "hayaller"
h. 30a/4
hayāt Ar., is. "yaşam"
te'ayyūş u h. + ına 14b/8
h. + uñ 135b/14
h. üzre olup 17b/13
sīmā-yı h. üzre 104a/9
hayf Ar., is. & ünl. "1. haksızlık, zulüm 2. yazık, eyvah"
hezār h. 31a/2, 31b/12
sihām-ı zulm ve h. + a 125a/9
hayl Ar., is. "1. at sürüsü 2. guruh, kalabalık"
h. ve süvār 66a/10
h. ve ḥaşem 107a/11
haylī Ar., zf. "oldukça çok"
h. 82a/9
hayme Far., is. "çadır"
h. + lere 135b/5
h. ve ḥırgāhını 135b/1

ḥayr Ar., is. "hayır, fayda"

ḥ. yokdur 78a/14-15

ḥayrān Ar., is. "hayran"

ḥ. 66a/17

ḥ. olur 8a/7, 133b/13, 139a/5

ḥ. olurdu 58b/5, 118b/7

ḥ. u dembeste 4a/17

ḥayvān Ar., is. "1. hayvan 2. canlı 3. yaşam, hayat"

ḥ. 43b/15, 45a/5, 54a/9, 65b/8, 67a/7,

131a/172, 132a/17, 133a/2

çārpā ḥ. 133a/14, 141a/9

çeşme-i ḥ. 78b/7

eşnāf-ı ḥ. 34a/6-7

şuver-i ḥ. 118b/6

ḥ.- ı mezbūr 53b/4, 104b/14

ḥ.- ı mezbūrda 133a/8

ḥ.- ı mezbūruñ 44b/1, 44b/5, 131b/15,

133a/4-5, 133b/3

ḥ.- ı nāṭık 25b/17

ḥ.+ a 45b/15

vuḥūş-ı ḥ.+ a 7a/10-11

çeşme-i ḥ.+ dan 90a/9

ḥ.+ ı 44b/14, 54a/2, 104b/13, 132b/5

ḥayvānāt Ar., ç. is. "hayvanlar, canlılar"

ḥ. 47b/15, 87b/11, 94b/17

cümle-i ḥ. 87b/10

eşnāf-ı ḥ. 136a/9-10

eşkāl-ı ḥ. 54a/12

ḥ.- ı bahriyye 117b/12

ḥ.- ı beriyyenüñ 14b/7

eczā'-ı ḥ.- ı mā'iyye 19b/11

ḥ.- ı mezbūreden 134a/4

ḥ.+ dan kaçır 132a/16

aḳsām-ı ḥ.+ dan 62a/10

culūd-ı ḥ.+ dan 116b/2

ḥ.+ ı 111b/12

ba'z-ı ḥ.+ ı 137b/10

ḥayy bk. **ḥay**

ḥ. olup 62b/9

ḥaz Ar., is. "zevk, hoşlanma" bk. **ḥazz**

ḥ. ederem 120a/17

ḥ. edüp 65a/8, 114b/5

ḥ. etdük 114b/2

ḥ. etmeyüp 104a/5

ḥ. etmişdür 107b/1-2

ḥ. gösterüp 50b/9-10

ḥazā'in Ar., ç. is. "hazinelere"

ḥ.- i 'azāme 8b/17

ḥ.- i nekbet 35b/4

ḥazāne Ar., is. "hizanet, hüznünlük"

ḥ.- i tefriḳat 32b/12

ḥazer Ar., is. "sakınma, çekinme"

cāy-ı ḥ.+ dūr 122b/3

ḥāzık Ar., sf. "uz, usta (hekim)"

ḥ. 112a/15

ḥāzır Ar., is. "hazır"

ḥ. 12a/16

ḥ. ola 107a/3

ḥ. olan 97a/15

ḥ. olup 117a/4-5

ḥ. oluñ 109a/14

ḥ. olurdu 115b/6

ḥazīn Ar., is. "hüzünlü, kederli"

ḳalb-ı ḥ. 31a/10

ḥazīne Ar., is. "hazine"

ḥ.+ den 117a/12

ḥ.+ m 114b/7

māl ve ḥ.+ sini 124b/9

māl ve ḥ.+ sinüñ 110b/4

ḥ.+ ye 115a/5

ḥazīz Ar., is. "astr. Yer ve gezegenlerin Güneş'e en yakın oldukları nokta, günberi" bk.

ḥazīziyye

cezb-i ḥ. 23a/10

medār-ı ḥ. 69a/8

ḥ.- ı mezkūr 69a/9

ḥ.- ı Şems 22a/15, 23a/2, 23a/8

cānib-i ḥ.+ da 69b/3

medār-ı Şems-i ḥ.+ ı 69b/8

ḥazīziyye bk. **ḥazīz**

medārāt-ı ḥ.+ den 23a/6, 69b/13

ḥazm Ar., is. "dikkat, basiret"

erbāb-ı fikr ve ḥ. 85a/10

ḥazrāt Ar., ç. is. "hazretler" [*İmla hatalıdır. Doğru imla ḥ ile*]

ḥittā-ı ḥ.+ ı 23b/3-4

ḥazret Ar., is. "saygın kimselerin isminin önüne getirilen bir saygı sözü"

Ḥ.- i 'Alī'den 24a/11

Ḥ.- i 'Atik 20a/10

dest-i Ḥatt-ı Ḥ.- i 'Oḡmān übnü

'Affān'dan 32b/2

Ḥ.- i 'Ömer-i Hidāyeteser 80b/17

Ḥ.- i 'Ömer-i Sa'ādetrehber'üñ

80b/14

Ḥ.- i 'Ömer'e 80b/16-17

Ḥ.- i Bārī 23b/14

Ḥ.- i Bārī 'AzzetĀlā'uhu 86a/1

Ḥ.- i Cenāb-ı 'İzzet'üñ 31b/1

Ḥ.- i Ebū'n-Naşr Sultān Murād bin

Selīm Ḥān 6a/14

Ḥ.- i Ḥakīm-i Ḥallāk'uñ 5a/15

Ḥ.- i Ḥālid-i Mebrūr 20a/16

Ḥ.- i Resūl-ı Ekrem 18b/3

ḥ.- i risālet 3b/2

ḥ.+ lerinüñ 142a/8

ḥazz bk. **ḥaz**

ḥ. eder 67b/10

ḥ. ederüz 68a/6-7

hece taş Ar. + T., b. is. "mezar taşı"

ḥ. 133b/5

hedāyā Ar., ç. is. "hediyeler, armağanlar"

ḥ. 108a/4

ba'z-ı ḥ. 33b/16, 66b/1, 113a/1

tuḥaf ve ḥ. 135b/10

tuḥaf ve ḥ.+ sını 'arz edicek 34a/4

ḥ.+ sını 'arz eyledi 39b/12

ḥ.+ sını 62a/5

ḥ. ve tuḥaf 42b/13

ba‘z-ı h. ve tuhaf 33b/17
h. ve üsārā 109b/8
hedef *Ar., is.* “hedef, *mec.* erek”
h. 125a/9
h.- i ‘icābete 31b/2
hediye *Ar., is.* “hediye, armağan”
h. 34b/1, 67b/2, 68a/11, 107b/5
h. gönderdiler 49b/11
h.+ ler 67b/14, 94b/4, 107b/7
helāk *Ar., is.* “helak, yok olma”
h. 43a/3, 88b/16, 128b/5
girdāb-ı h.+ a 29b/16
mazınne-i h.+ dur 132a/5
h. edeler 49a/15
h. eder 45b/15-16, 103a/11, 128a/17,
131b/2, 132b/3, 132b/5, 137b/11
h. ederler 131a/17
h. ederlerdi 92b/1
h. ederüz 120a/12
h. edesiz 112a/5-6
h. edüp 49b/2, 93a/14, 106a/12,
108b/10, 120a/6, 120b/16, 122b/13, 128b/3
h. etdiler 106a/16
h. etmeyüp 135b/13
h. etmişdür 139a/3-4
h. etseñ 133a/1
h.+ ını 92b/14
h. olalar 40b/5-6
h. oldı 59a/15, 101a/8, 110a/13
h. olmuş 41b/2
h. olmuşdur 87b/10, 87b/15
h. olmuşlar 126b/7
h. olup 8a/14, 12a/14-15, 47b/16,
49b/16, 85a/6, 88a/15-16
h. olur 46a/3
h. ve yebāb eyledi 37b/6
hemān *Far., zf.* “1. hemen 2. böylece”
h. 107b/8, 138a/15, 141b/10
hemīn *Far., zf.* “her zaman bu şekilde, bu
biçimde”
h. 109a/1, 137a/17
hemvār *Far., b. sf.* “uygun, düzgün”
h. 102b/5, 111b/12
hengām *Far., is.* “zaman, vakit”
h.- ı hilāfet 80b/3
h.- ı hilāfetinde 20a/10-11
h.- ı şeharda 135a/1
henüz *Far., is.* “daha, daha şimdi”
h. 17b/9, 68a/16, 70a/5, 85b/9
her *Far., sf.* “her”
h. 7b/2, 8b/7, 8b/10, 8b/15, 13b/14,
14b/5, 15b/15, 15b/17, 17b/11, 21a/13, 22a/9,
22a/13, 24a/4, 24a/12-13, 24a/17, 26b/10,
28a/7, 37a/7, 38a/11, 44a/1, 46b/4, 49a/4,
51b/1, 53a/5, 53a/15, 57q/2, 57a/11, 61a/1,
64a/3, 64b/8, 68b/3, 71a/11-12, 72a/3-4, 76a/3,
80a/13, 90b/4, 92b/2, 93a/7, 97a/3, 97b/12,
101b/2, 101b/4, 102b/1, 107a/5, 108a/10,
110b/2, 111b/14, 112b/1, 115a/12, 115b/11,
117a/11, 117b/5, 118a/8, 118b/1-2, 118b/17,

119a/4, 119b/5, 121b/11-12, 122a/16, 127a/3,
127b/10, 128b/15, 129a/11, 136a/6, 137b/7,
138a/9
h. bir 63b/14
h. biri 8a/3, 14b/4, 17b/6, 27a/3,
50b/8, 51a/3, 51b/6, 68b/15, 109b/13, 110b/1,
116b/11, 116b/14, 128a/8, 132a/4
h. birinden 14a/2
h. birine 32b/14, 62a/6, 68b/4, 141b/3
h. birini 34a/11, 61b/4
h. birinüñ 8a/8, 38b/2, 54b/6, 56a/8,
59a/3, 59b/15, 62a/5, 89a/8, 89a/13, 96b/17,
99a/11-12, 99b/17, 115b/12, 116b/16, 128a/7,
132a/8
h. çend ki 112b/8, 116b/17
h. çend 104a/9
h. dürlü 34b/3, 111a/13
h. gāh 37a/9, 99b/13
h. gün 24a/15, 90b/2, 115b/5, 116a/5,
117a/4, 117a/13
h. iki 133a/9
h. kaçan ki 8a/11-12, 22a/11, 62b/8,
88b/11, 93a/16, 120b/1, 127a/6, 132a/10,
133a/10, 134b/176
h. kanda ki 133a/7
h. kanķı 132b/5
h. kim 78b/8, 128a/15
h. kimesneye 131b/15
h. ne deñlü 45a/7
h. ne ederse 132a/9
h. ne kadar 6b/2, 32b/11, 42a/16,
100a/9, 105a/14, 133b/1, 141a/7
h. ne murād ederseñüz 68a/10
h. ne 30b/16, 32b/9, 54b/17, 62a/4,
105a/9, 112b/16, 125b/17, 128a/2, 129a/3
h. vech ile 81a/11, 88a/7, 111a/10,
123a/10, 124b/2, 135b/6, 136b/13
h. yarak te’sīr eylemez 45a/13-14
h. zamān 105a/6, 115b/3, 133b/7
hergiz *Far., zf.* “asla, hiçbir zaman”
h. 25b/17, 30a/17, 49a/8, 92b/3,
98b/16, 103a/13, 112a/17, 116b/3, 122b/9,
123b/11, 127b/9, 128b/16, 130b/175, 132b/6,
133a/2, 134a/3, 137a/15, 139b/16
herkes *Far., zm.* “herkes”
h. 38a/6, 45a/17, 46a/13, 54a/16,
56b/16, 98b/13, 126a/4, 140b/12
hevā *Ar., is.* “arzu, heva”
h. 10a/14, 11a/7, 29b/8
h.+ sı 26a/5, 90a/6
h.+ sına düşdi 30a/6
h.+ sına düşüp 136b/7-8
taḥķīk-ı h.+ sında 4b/12
heves *Ar., is.* “istek, arzu, meyil”
h. edüp 38a/6
hevlāk *Far., b. sf.* “korkulu, korkunç”
şedāy-ı baḥr-ı h. 29b/15
baḥr-ı h.+ uñ 27a/11
heyākil *Ar., ç. is.* “yontular, heykeller”
h. 22a/1

- hey'ât** *Ar., ç. is. "gözlemler"*
 h.- ı arzda 23b/2
 h.- ı eflāk 21b/15
- heyecân** *Ar., is. "heyecan"*
 h. 11b/15
- hey'et** *Ar., is. "1. astronomi ve coğrafya bilimi 2. görünüş"*
 'ulemā'-i h. 71a/8
 ba'z-ı kavā'id-ı h. 5b/12
 h.- i arāzī 20b/16-17
 h.- i arz 4b/13
 şekl ü h.+ de 7a/10
 kavā'id-ı h.+ den 25a/5
 'ilm-i h. kuvveti 42b/9
- hezār** *Far., is. "1. bin sayısı 2. mec. çok"*
 h. 81a/11
 h. hayf 31a/2, 31b/12
- hezārān** *Far., sf. "binlerce, mec. çok"*
 h. āferīn 3b/10
- hıdmet** *Ar., is. "hizmet"*
 h. 107a/9, 117a/10
 h. ederdi 115b/7
 h. ederler 126b/14
 h. edüp 115a/11, 116a/1
 h.+ i 81a/13
 h.+ inde revān 81a/11
- hıdmetkār** *Ar. + Far., is. "hizmetkār"*
 h. 119b/2
 h. aldılar 48b/4
 h.+ lar 62a/16
- hıfz** *Ar., is. "saklama, koruma"*
 h. 137a/9
 h. ederler 55a/8, 105b/13
 h. edüp 33a/11
 h. u hırāset 36b/13
 h. u hırāsete 81b/3
 h. ve hırāset 79a/4
- hırāset** *Ar., is. "saklama, koruma"*
 hıfz u h. 36b/13
 hıfz ve h. 79a/4
 hıfz u h.+ e 81b/3
- hıffet** *Ar., is. "hafiflik"*
 h.- i havā 14b/15
 h. bulup on yıl 88a/4
 h. ve harāret 14b/1
- hul'at** *Ar., is. "kaftan"*
 h.- ı levlāk 3b/4
- hulkat** *Ar., is. "yaratılış, tabiat, huy"*
 h.+ ina 14b/7
 aşl h.+ ında 137b/17
- hulki** *Ar., sf. "yaratılıştan, fitri"*
 h. 131b/14
- hurfet** *Ar., is. "zanaat"*
 h.+ e 97a/3
 h.+ üñ 118b/1
- hurgāh** *Far., is. "otağ, büyük çadır"*
 hayme ve h.+ ını 135b/1
- hırka** *Ar., is. "bez parçası"*
 h. 45a/15
- hışār** *Ar., is. "hisar, kalecik"*
 h. 40a/2, 40a/4, 46a/7, 46a/9, 47b/16, 48a/173, 52a/7, 55a/13, 65b/17, 86b/16, 87a/17, 88b/15, 93b/16, 95a/11, 95b/1, 96a/3, 99b/5, 100b/5, 101a/13-14102a/3, 106b/3, 109b/2, 110a/3, 129b/1, 136b/5
 ehl-i h. 65b/17
 h.- ı metīn 97b/17
 hākim-i h.- ı sâbık 66b/1
 h.- ı üstüvār 37b/10, 38b/12, 98a/2
 h.+ a 47b/1, 48a/6, 48a/14, 48b/2, 49b/7, 49b/15, 50a/1, 50a/16, 51a/5, 51a/8, 55b/4, 93b/17, 104a/17, 104b/5, 106a/8, 108a/11, 110a/7, 110b/13
 ehl-i h.+ a 55b/4
 h. ālup 92a/10
 h.+ dur 95a/8, 101b/1
 h.+ ı ālup 66a/3
 h.+ ı 8b/13, 95b/13, 100b/2, 102a/3, 130a/4
 h.+ ina 50b/17
 h.+ lar 89b/16, 96a/12, 97b/10, 98a/11, 106a/14
 h.+ ları 54b/2, 63a/4, 125a/2
 h.+ larını aldı 48a/3
 h.+ larını 96b/2
 h.+ larınıñ 94a/9, 95a/15, 96a/3
 h.+ uñ 48b/4, 66b/7, 95a/13
 h. yaptı 46a/4
- hışn** *Ar., is. "korunaklı yer, kale"*
 h.- ı hāşīn 97b/17
- hışmnāk** *Far., b. sf. "öfkeli, kızgın"*
 h. 131a/14, 132a/4
- hıtab** *Ar., is. "seslenme, söz söyleme"*
 h. 122a/12
 hāḳḳ-ı h. 75a/3
 h. edüp 105a/11
 h. eyledi 30a/16, 112b/14
- hıtta** *Ar., is. "ülke, memleket" [Doğru imla h ile olacak]*
 h.- ı hāzrātı 23b/3-4
- hıyānet** *Ar., is. "hainlik"*
 h. etmemeye 114b/12
- hibe** *Ar., is. "bağış"*
 h. eyledi 109a/5
- hicāre** *Ar., ç. is. "taşlar"*
 h.+ den 25b/11
- hidāset** *Ar., is. "ortaya çıkış"*
 zamān-ı h.+ inden 20b/12
- hidāyet** *Ar., is. "doğru yola yöneltme"*
 envār-ı h.- i Raḥmāniyye 86a/4
- hiddet** *Ar., is. "kızgınlık, öfke"*
 h. 78b/9
- hikāyāt** *Ar., ç. is. "hikayeler"*
 h.- ı 'acībe 26a/7
 h.- ı sevāḥil 76b/2
- hikāyet** *Ar., is. "hikaye, öykü, anlatı"*
 h. ederler 25b/15
 h. edüp 108b/6, 109a/13, 125a/8
 h. etdiler 41a/7
- hikmet** *Ar., is. "1. bilgelik 2. fizik bilimi"*

- fuḫālā'-i ḫ. 71a/8
muḫtaṣṣā-yı delā'il-i ḫ. 17a/15
ḫ.- i bedī'a 19b/5
mesā'il-i ḫ.+ e 5b/12
mülk ü ḫ.+ i 21b/14
āyāt-ı ḫ.+ ini 5a/15-16
'ulemā'-i ḫ.+ üñ 25a/6
- ḫikmetāyīn** *Ar. + Far., b. is. "felsefe"*
ba'z-ı 'ulemā'-i ḫ. 31b/15
- ḫilāf** *Ar., sf. "ters, aykırı"*
ḫ. 31a/4
ḫ.- ı mu'tād 87b/12-13
mābeynine ḫ. düşüp 65a/14
ḫ. ederseñ 120a/12
ḫ. etmişlerdür 27a/7-8
ḫ.+ ını 22b/8
mābeynine ḫ. ve şikāk düşüp 51b/17
tarīḫ-ı ḫ. ve şikāka gıtmemege
114b/13
- ḫilāfet** *Ar., is. "hilafet, halifelik"*
hengām-ı ḫ. 80b/3
bālānişin-i ḫ.- i kübrā 6a/12
eyyām-ı ḫ.+ inde 80b/15
hengām-ı ḫ.+ inde 20a/10-11
- ḫilāl** *Ar., is. "ara, aralık"*
ḫ. 15a/2
ḫ.- ı seḫāba 7b/2, 38b/3
- ḫile** *Ar., is. "aldatma, kandırma"*
ḫ. 59a/13, 120a/8
envā'-ı mekr ü ḫ. 36a/13
ḫ. édüp 52a/2
ḫ. semtine sālİK olup 42b/3-4
- ḫimāyet** *Ar., is. "koruma"*
ḫ. 81a/7
- himem** *Ar., ç. is. "gayretler, emekler"*
ḫ.- i 'ālİyyeleri 85b/16
- himmet** *Ar., is. "1. yapılmasına karar verilen iş, azmetme, arzu etme 2. yardım, bağış, lütuf"*
ḫ. 30a/7
ḫ.- i 'ālİyyeleri 142a/8-9
ḫ. édüp 70b/8
ḫ.+ lerine kuşūr geldi 105b/7
- ḫin** *Ar., is. "zaman, an"*
ḫ.- i eklde 115a/16
ḫ.- i fetḫde 127a/13
ḫ.- i vefātında 122b/9
ḫ.- i vuşūlda 125a/4
ḫ.- i zarūretde 110b/11, 111b/6
ḫ.+ e 123b/11
- Hindī (1)** *Ar., sf. "Hindistan'a ait"*
cevz-i H. 64b/15
- Hindūpeyker** *öz. is. "Hint Yüzlü, Kara Yüzlü, mec. Uğursuz, Zūhal gezegeni için kullanılan bir sıfat"*
Zūhal-i H.+ 'dür 16b/8
- ḫirān** *Far., sf. "ḫīzān, sıcrayarak kalkan"*
[YanlıŞ imla]
üftān ve ḫ. 61a/14
- hirās** *Far., is. "korkma, korku"*
ḫavf ve h. 94b/2
- ḫīre** *Far., sf. "kamaşmış, donuk, fersiz"*
gözleri ḫ. eder 108a/15-16
- ḫirmen** *Far., is. "harman"*
ḫ.- i vüçüdlarını 31a/15
- ḫisāb** *Ar., is. "hesap"*
ḫ. 50b/13
ḫ.- ı Hind'i 22a/7
ḫ.+ ı 52b/2, 102a/2, 110b/7
ḫ. üzre 136a/7
ḫ. yoğ 135b/5
- ḫişşe** *Ar., is. "hisse, pay"*
ḫ. 133a/13
ḫ. vērürüz 114b/7
ḫ. yokdur 105a/16
- ḫizāne** *Ar., is. "hazinedarlık"*
ḫ.- i 'akl u ḫavās 4a/9
- ḫoca** *Far., is. "hoca"*
ḫ. 5a/3, 71a/13
- ḫör** *Far., sf. "hor, aşağı, alçak"*
ḫ.+ a geçürdi 108b/11
- ḫorṭüm** *Ar., is. "bazı hayvanlarda boru biçiminde uzanmış ağız veya burun"*
ḫ.- ı fıl kipi 53b/3
- ḫoryad** *Yun., sf. "kaba, insafsız, hoyrat"*
şoltad-ı ḫ. 101a/3
- ḫōş** *Far., zf. "iyice, adam akıllı, güzelce"*
ḫ. geçer 7b/3
- ḫōşāvāz** *Far., b. sf. "güzel ses"*
h. 116a/9
- ḫōşbū** *Far., b. sf. "güzel kokulu"*
ḫ. 40b/15
- ḫōşelḫān** *Far. + Ar., b. sf. "güzel sesli"*
murğān-ı ḫ. 108a/7-8
- ḫōşḫirām** *Far., b. sf. "güzel yürüyüşlü"*
murğ-ı ḫ. 35a/10
- ḫōşnevā** *Far., b. sf. "güzel ahenkli"*
ḫ. 40b/16
şadā-yı ḫ.+ ları 138b/13
şadā-yı ḫ.+ sı 4a/13
- ḫūb** *Far., sf. "güzel"*
ḫ. 33a/5, 36a/17, 100a/15, 112a/11, 113a/16, 123b/5, 133a/4
ḫ.+ dur 138b/5, 140b/2
- ḫūbmanzar** *öz. is. "Güzel Görünüşlü, Ay için kullanılan bir sıfat"*
Kamer-i H. 17a/8
- ḫubreh** *Far., b. sf. "güzel yollu, güzel yöntemli"*
kemāl-ı ḫ. 20b/14
- hubūb** *Ar., is. "rüzgār esmesi"*
ḫ.- ı riyāḫ 14b/12, 80a/16
- ḫudāya** *Far., ünl. "Ey Allah'ım, Ya Rabbi"*
H. 142a/11
- ḫudāyī** *Far., sf. "Allahtan, kendi gelen, ekilip dikilmeden kendi kendine biten"*
ḫ. 38b/16
ḫ. nābit olan 123b/4
- ḫūde** *Far., is. "tolga, miğfer"*
ḫ. 66b/11
ḫ.+ ler 116b/1

- ḥudūd** Ar., ç. is. “sınırlar, hudut”
 ḥ.- ı Bilād-ı Rus’da 17b/1
 ḥ.- ı Hicāz’a 80b/12
 ḥ.- ı ma’mūrede 9a/3
 ḥ.- ı ma’mūreye 11b/6
 ḥ.- ı ma’rūfe 25a/9-10
 ḥ.- ı mesfūreye 64b/13-14
 ḥ.- ı mu’ayyene 76b/16
 ḥ.- ı mu’ayyenesine 85b/13
 avāyıl-ı ḥ.- ı Şīn’de 7a/8-9
 ḥ.+ ı 127b/3
 ḥ.+ ına 6b/4, 25a/13
- ḥufāt** Ar., is. “yalın ayak”
 ‘urāt ve ḥ. gezerler 7b/9
- ḥulcān** Ar., ç. is. “haliçler”
 ḥ. 15a/2
 cemī’-ı ḥ.+ dan 6b/13
 ḥ. olup 21a/17
 ḥ. ve tilāl 15b/4
- ḥulḫ** Ar., is. “yaratılış, huy”
 ḥüsn-i ḥ. 8a/6
- ḥulḫūm** Ar., is. “gırtlak, boğaz”
 ḥ.+ larından 59a/5
- ḥulūḫ** Ar., is. “dik ve düz yüzey”
 ḥ.+ ından 13a/17, 13b/2
- ḥulūl** Ar., is. “geçme, içine girme, tecelli”
 emkine-i muḥtelefeye ḥ. 20a/3
 duḥūl ve ḥ. êde 27b/5
 ḥ. êdüp 20b/2
 şanemlere ḥ. êdüp 126b/15
 te’şīr ve ḥ. êdüp 14b/13
 burūc-ı cenūbiyyeye ḥ. êtdükde 22b/5, 69b/5
- ḥulv** Ar., sf. “tatlı”
 ḥ. 43a/16
- ḥums** Ar., sf. “beşte bir”
 ḥ. 135b/2
 mālīk-i ḥ.+ ını 51b/5
- ḥunāşām** Far., b. sf. “kan içen”
 ḍarb-ı tīğ-i ḥ. 90b/13
- ḥunḫār** Far., b. sf. “kana susamış, kan dökücü”
 ḫavm-ı ḥ.- ı nekbet 119a/16-17
- ḥunī** Far., sf. “kan dökmeye eğilimli”
 vaḥşī ve ḥ. 102a/11
- ḥūnrīz** Far., b. sf. “kan dökücü”
 ḥ.+ dūr 116a/17
- ḥurd** bk. **ḥurda**
 ḥ. êdüp 55a/9
 şikeste ve ḥ. olup 59b/2-3
- ḥurda** Far., sf. “küçük, parça” bk. **ḥurd**
 ḥ. 34a/9, 38b/7, 50b/8, 51b/8, 132a/13, 138b/9, 138b/15
 ḥ. ḥ. 35a/7
 ḥ.+ dur 123b/3
 ḥ. ḥ. êdüp 102b/17
 ḥ.+ larını 44b/1
 ḥ. olur 138b/2
- Ḥurşīd** Far., is. “astr. Güneş”
 şekl-i Ḥ.+ i 67b/17
- feleg-i Ḥ.- i Enver’dür 16b/15
 zıyā’-i Ḥ.+ ’den 87b/17
- ḥurūc** Ar., is. “çıkma, çıkış”
 ḥ. êder 17a/10
 ḥ. êdüp 13a/13, 14a/5, 18a/7, 33a/2-3, 137a/5
 ḥ. êtdükde 140a/9-10
 ḥ. eylemişdür 17b/15
- ḥurūf** Ar., ç. is. “harfler, sayılar”
 ḥ.- ı tis’a 22a/7-8
- ḥurūş** Far., is. “gürültü, şamata”
 ḥ. êdüp 135a/1
- ḥuşūl** Ar., is. “meydana gelme”
 ḥ.+ ı 79b/15
- ḥuşūn** Ar., ç. is. “kaleler”
 ḥ.+ ı 105b/1
- ḥuşūş** Ar., is. “konu, madde”
 ḥ.- ı mesfūrī 58b/7
 ḥ.- ı mesfūrī 58b/6-7
 ḥ.- ı mezbūr 58b/1, 85b/8
 ḥ.- ı mezbūrda 112b/12
 ḥ.+ da 30b/14, 42a/5, 75a/5, 77a/6
- ḥuşūşā** Ar., zf. “özellikle”
 ḥ. 32a/4, 79a/1, 81a/16, 86a/6
- ḥūşe** Far., is. “başak, salkım”
 ḥ. ḥ. 61a/8, 64b/6, 123b/2
- ḥuyūl** Ar., ç. is. “at sürüleri”
 ḥ. 21a/11
- ḥuzūz** Ar., ç. is. “hazlar, zevkler”
 ḥ.- ı nefsanıyyeye 72b/15
- hücūm** Ar., is. “saldırı, hücum, akın”
 ḥ.- ı aḥṭār 28a/2
 ḥ.- ı rimāl 80a/16
 ḥ.- ı sermā 27b/16
 ḥ. êderlerdi 122a/16
 ḥ. êdüp 70b/6, 121b/10, 123a/8
 ḥ. êtdiler 48a/1
 ḥ.+ ları 92b/14
- ḥükemā** Ar., ç. is. “bilginler, bilgiler” bk. **ḥükemā’**
 ḥ. 25b/4
 ḥ.+ sindan 87b/8
 efkār-ı eslāf-ı ḥ.+ ya 23b/8
 eslāf-ı ḥ.+ ya 23b/9
- ḥükemā’** bk. **ḥükemā**
 ḥ. 17b/5
 ḥ.- i ‘aşr 28a/6
 ḥ.- i Hind’ün 71b/8
 ḥ.- i ḫudemānuñ 75a/1
 ḥ.- i mütekaddimīn 31b/16
- ḥükkām** Ar., ç. is. “yargıçlar”
 ḥ.- ı Perv 125a/17
 ekşer-i ḥ.- ı Perv 125a/16
- ḥükm** Ar., is. “hüküm, yargı”
 ḥ. 125a/4, 125a/13
 ḥ.- i mezbūruñ 22b/8
 ḥ. êtdiler 15b/11, 85a/7
 ḥ. êtmişdür 21b/12
 ḥ. eyledi 72a/16
 ḥ. eylemişdür 69b/4-5

h.+ inde dāhıl 110a/7-8
hükümet Ar., is. “yönetim, hükümet”
 kabza-ı h.- i İslāmiyye’den 86a/17
 pā-yı h.- i sultāniyye 85b/13
 kabza-ı h.- i sultāniyyede 79a/7-8
 h.+ e 125a/17
 taht-ı h.+ inde dāhıldur 33a/6
 taht-ı h.+ inde 30b/10, 111b/5,
 116b/13-14
 kabza-yı h.+ ine aldı 10a/6
 h.+ ine emr alup 55b/11
 h.+ ini vèrdi 106a/2-3
 h.+ ini 35b/1
 h. üzre olup 124b/12
hüsn Ar., is. “güzellik”
 h.- i mu‘āmele 37b/14
 h.- i hāluñuzu 114b/2
 h.- i hulk 8a/6
 h.- i ittifāk 70b/1
 h.- i mu‘āmele ède 110b/10
 h.- i mu‘āmele èder 67b/6
 h.- i mu‘āmele èdüp 66b/4, 91a/3
 h.- i mu‘āmele èdüh 34b/11-12
 h.- i mu‘āmele ètdi 99a/6
 h.- i mu‘āmele ètdiler 46b/9, 59a/2,
 67a/17
 h.- i mu‘āmele taleb eyitdi 61b/11
 h.- i mu‘āmele ve müdārāt edesin
 112b/15
 h.- i mu‘āmele 39b/1-2, 56a/6, 66b/3
 h.- i mu‘āmeledür 114b/11-12
 h.- i mu‘āmeleye 66a/2
 h.- i tedbîr 39b/6, 81b/4, 106b/11
 h.- i tertîbi bozılır 8a/14
 h.+ de 116b/11
 h. ü behcet 31b/13
 kemāl-ı h. ü behcetde 32a/5
 h. ve bahāsı 40b/17
 h. vifākı 86a/11
ı- bk. i-
 1.- dı 92a/13, 126b/2
ıblık T., is. “iğdiş edilmiş hayvan”
 1. 132b/6
 1.+ lardan 62a/12
ıgrāk Ar., is. “gark etme, suya batırma, suda boğma”
 1. ètdiler 85a/12
 1. eyledi 79b/3
ihāta Ar., is. “çevirme, çevreleme”
 1. èdüp 87b/16
ihşā Ar., is. “sayma, sayılma”
 ‘add u 1.+ sından 4b/9
ihzār Ar., is. “hazırlama, hazırlık”
 1. èdeler 107a/6
 1. èderlerdi 115b/4
ıkdām Ar., is. “çaba”
 1. 6a/7
 1.+ da 124a/12
 1. èdüp 120b/11
ıktınā Ar., is. “biriktirme, yığma, toplama”

1. èdüp 137b/12
ıktızā Ar., is. “gerek, ihtiyaç”
 1. èder 19b/6, 69b/11
ıla bk. ile, -le, -la, -yle, -yla
 1. 6b/13, 6b/15, 8b/4, 8b/17, 11b/3,
 17a/8, 19b/9, 20a/11, 33a/8, 36a/8, 37b/17,
 45b/14, 52a/9, 55a/3, 56a/1, 60a/7, 71b/6,
 74b/17, 76a/8, 76a/16, 82b/2, 87a/3, 88b/5,
 90a/3, 91a/7, 95a/4, 96a/8, 101b/3, 102b/1,
 102b/11, 102b/16, 104a/7, 104a/13, 122a/16,
 134b/8, 140a/8
ılğar T., is. “atlı akın, baskın”
 1. 51a/10
ılıca T., is. “ılıca, sıcak su kaynağı”
 1.+ lara 51a/17
‘inān Ar., is. “dizgin”
 ırhā’-i ‘1. 70b/5
 ‘1.- i ihtiyārı 29b/9-10
ınkıyād Ar., is. “boyun eğme, itaat etme”
 dā’ire-i teslīm ve 1.+ a girdiler 95b/17
 1. ve iltifāt ètmedi 60a/12-13
ır- T., f. “uzaklaştırmak”
 yerlerinden 1.- dılar 95b/15-16
ırak T., sf. “ırak, uzak”
 1.+ dan görünür 6b/2
ırhā’ Ar., is. “rehavet, gevşeme”
 1.- i ‘inān 70b/5
ısbāt Ar., is. “delil, kanıt”
 1.+ a 27a/1
 1. eyledi 15b/7
 1. eyledüm 23b/7
ışba’ Ar., is. “parmak”
 1.+ ınuñ 17b/12
ışcaqla T., zf. “sıcak olarak, sıcakkan”
 1. 102b/14
ıssı T., is. “sıcak”
 1. 52a/15
 1.+ dan 40b/5
 1.+ dur 64a/12
ıstıķşā Ar., is. “bir şeyin aslını öğrenmeye çalışma”
 1. 5b/7
 taķrîr u 1.+ sından 4b/10
ıstınkād Ar., is. “iyisini tercih etmek”
 1. olundukda 5b/7
‘ısyān Ar., is. “ısyān”
 baħr-ı ‘1.+ da 43a/3
 ‘1. eyledi 125b/9
ıtlāk Ar., is. “1. salıverme 2. cezayı affetme”
 1. 79b/11, 85a/11
 1. èderüz 122a/14
 1. ètdiler 51a/13
 1. ètmege 122a/11
 1. eyledi 49a/13, 79b/1-2
‘ızām (1) Ar., ç. is. “büyükler, ulular”
 ‘ulemā’-i ‘1. 31a/5
 ğanā’im-i ‘1. 26a/6
 ‘1.+ ından 103a/17
‘ızām (2) Ar., ç. is. “kemikler”
 ‘1.+ ını 55a/8, 88a/9, 128b/6

izlāl Ar., is. “yoldan çıkarma, azdırma”

1. ve dimāğına ihtilāl vērüp 124a/13-14

iztırāb Ar., is. “hareketlenme, dalgalanma”

1. 11b/15

hareket ve 1.+ a 135a/17

1. êde 23a/14-15

hareket ü 1. êdüp 14b/16

hareket ve 1. êdüp 76a/12-13

i- T., f. “imek ek fiili” **bk. ı-**

i.- di 4a/6, 11a/2, 17b/12, 20a/16, 20b/1, 21a/3-4, 21a/5, 21a/7-8, 21a/10, 21a/15, 29a/6, 29a/10-11, 30a/7, 30a/9, 32a/8, 33a/16, 35a/4, 35a/7, 35a/9, 35a/11, 35a/14, 36b/4, 36b/14, 37b/13, 38a/5, 38b/9-10, 38b/17, 39b/1, 40b/17, 41a/8, 41b/2, 41b/17, 42a/3, 43a/9, 46a/6, 46a/12-13, 46b/16, 47a/10, 47a/12-13, 47a/14, 47b/2, 50b/4, 50b/9, 51a/4, 51b/6, 51b/8, 55a/6, 56b/11-12, 57b/8, 57b/10-11, 57b/13, 57b/15-16, 58a/3-4, 58a/5-6, 58a/9-10, 59a/3, 59a/16, 60a/10, 61a/16, 63a/10, 63a/14, 63b/15, 66b/5, 66b/7-8, 66b/9-10, 66b/12, 66b/14, 67b/3, 75b/6, 79a/13, 79a/16, 88a/8, 88a/13, 89a/13, 91a/5-6, 91b/13, 91b/15-16, 92a/1, 92b/2, 94a/3, 94a/8, 94a/15, 94b/5, 94b/7, 94b/12, 95b/8-9, 96b/17, 97a/13, 97b/13, 97b/15-16, 98a/1, 98a/3, 98a/6, 99a/2, 99a/12-13, 101a/11, 101a/15, 102a/1-21, 102a/14, 102a/16, 104b/4, 104b/11, 105a/1, 105a/6, 105a/12, 105b/1, 106b/9, 106b/12, 107a/17, 109a/10, 109b/2, 110a/3-4, 110a/8, 110a/10-11, 110b/13-14, 110b/15, 110b/17, 111a/5-6, 111b/5-6, 111b/7, 112a/3, 113a/9, 113a/14, 113a/17, 113b/2-3, 113b/16, 114b/17, 115a/2-3, 115a/9, 115b/2, 115b/8-9, 115b/10, 115b/12-13, 115b/14, 115b/16, 116a/10, 116a/14, 116b/1, 116b/3-4, 116b/5-6, 116b/7, 116b/11-12, 116b/13-14, 116b/15-16, 116b/17, 117a/2-3, 117a/11, 117a/14, 117a/17, 117b/3-4, 117b/6-7, 118a/6-7, 118a/8-9, 118a/10-11, 118a/13, 118a/16, 118b/2, 118b/5, 118b/11-12, 118b/15-16, 119a/5, 119a/7, 119a/9, 119a/11-12, 119a/13-14, 119a/16-17, 119b/3, 121a/3-4, 123a/2, 123b/12, 124a/11-12, 124b/5, 126a/2, 126b/4, 126b/6, 127a/10-11, 127a/12-13, 127b/3-4, 127b/9, 128a/8, 128a/17, 128b/8-9, 135b/5, 135b/7, 136a/8, 136a/10, 136a/14, 139b/13, 140a/15

eşer yok i.- di 42a/1

şığlar i.- di 104b/17

i.- diler 85a/10

i.- dügi 83a/13

ağarr i.- dügi 22a/16-17

harāb i.- dügi 77b/8

medā'in i.- dügi 23a/7

zirā' i.- dügi 15b/16

'abd-ı şālîh i.- düginde 27a/8

baħr-ı muħîṭ i.- dügine 70a/6

i.- dügini 92b/13

cezāre degil i.- dügini 33b/6

mu'fī-ı zū'l-cūd i.- dügini 22a/4

ne i.- dügini 61b/17

ne kumāş i.- dügini 5a/4

i.- dük 29b/8, 114b/1

gitmiş i.- dük 29b/9

i.- ken 20b/10, 31b/9, 33b/8, 38a/14,

64b/15, 70b/11, 84a/11

i.- miş 27b/2, 32a/14, 32a/17, 32b/3,

42b/8, 50a/4, 50a/6, 108b/3

i.- se 37a/10-11, 62a/3, 88b/12-13,

90b/2, 100a/10, 110b/10, 112b/16, 122b/13, 125a/12, 127a/8

i.- señüz 122a/7

ī T., ünl. “ey!”

i. 105a/12

ib'ād Ar., is. “uzaklaştırma, kovma”

ṭard ve i. êderdi 71a/7

ihrāc ve i. êdesin 112b/17

ṭard ve i. êdüp 81b/6

'ibādet Ar., is. “ibadet, kulluk”

'i. 120b/9

aña 'i. êderler 90b/3

Şems'e 'i. êderler 54b/16

Şems ve Kāmer'e 'i. êderlerdi 126b/5-

6

Şems'e 'i. êderlerdi 46a/15

şālāh ve 'i. êdüp 31a/10

Şems'e 'i. êtdükleri sebebeden 119a/9-

10

Şems ve Kāmer'e 'i. êtdüklerini 68a/4

aşnāma 'i. êtmekte 100a/4-5

ibdā' Ar., is. “meydana getirme”

i. 21b/17

ibrām Ar., is. “üstüne düşme, zorlama, ısrar etme”

i. 69b/2

ibrāz Ar., is. “ortaya koyma, belgelendirme”

i. êtdi 125a/5

'ibret Ar., is. “ibret”

müstemi'ān-ı sem'-ı 'i.+ üñ 5a/17

'ibretnümün Ar. + Far., b. is. “ibret gösteren”

ezhār-ı 'i. 116b/9

pīr-i 'i.+ ı 21a/1

ibtidā Ar., is. “başlangıç” **bk. ibtidā'**

i.- yı seferden 34b/16

i. oluna 77a/8

i. olundukda 11b/17

i.+ sı 72a/6

ibtidā' **bk. ibtidā**

i.- i fethi 31b/4

i.- i memālik 21b/13

i.- i zuhūr-ı 'ālem-i Cedīd 29a/2

ibtiḥāc Ar., is. “sevinme, gönlü açılma”

i. 16b/16

'icābet Ar., is. “icabet, davete uyma”

hedef-i 'i.+ e 31b/2

īcād Ar., is. “icat, buluş”

i. êdüp 23a/14

icāzet Ar., is. “izin”

i. 117a/1

i. vèrdi 113a/3
icmāl Ar., is. “özet”
 bervech-i i. 76a/17
icrā Ar., is. “akma, akıtma”
 i. ède 80b/8
 i. èderler 141b/3
 i. eyledi 80a/4
ictimā Ar., is. “bir araya gelme, buluşma”
 i. 68a/7, 107b/2
iç T., is. “iç”
 i.+ i 52b/5, 128b/14
 i.+ inde kalmışdır 21a/14
 i.+ inde on 115b/17
 i.+ inde 13a/4, 26b/6, 29a/17, 41a/15, 51b/4, 52b/7, 53b/4, 57a/8, 60b/2, 63a/3, 66b/17, 71b/6, 73a/9, 78b/6, 82b/13, 94b/13-14, 97b/17, 98b/11, 99b/12, 104b/11, 105a/4, 113b/1, 115b/10, 116a/7, 116a/9, 116a/11, 117b/6, 117b/9, 117b/12-13, 118b/12, 119a/12, 120a/16, 121a/2, 126a/9, 131b/17, 133b/6, 138b/8, 139a/15
 cibāl i.+ inde 136b/17
 yer i.+ inde 101b/4
 i.+ indeki 47b/15
 i.+ inden 52b/10, 99b/13, 112b/14, 139a/15-16
 i.+ ine 12b/9, 46a/6, 60b/4, 90a/15, 127b/17
 i.+ lerinde 37a/5, 54b/12, 55a/2, 64a/10, 98b/10, 112a/17, 129b/4, 131b/9
iç edük T., b. is. “iç ayakkabı”
 i. 44b/3
iç- T., f. “içmek”
 i.- er 133a/7
 i.- erler 55a/9, 61a/1, 89b/11, 102b/14, 102b/16, 119b/7
 i.- erlerdi 60b/14, 118a/11
içerü T., is. & zf. “içeri”
 i. 46a/9, 61b/16
 i. girüp 48b/13-14, 48b/16-17, 49a/2
 i. gitdi 121a/6
 i. gitdiler 48a/16
içre T., zf. “-de, içinde, arasında, zamanında”
 aḥcārı i. 99b/16
 gece i. 45a/9
 kâşâne i. 115a/14
 kavmum i. 121b/2
 rimāl i. 104b/15
 i.+ dūr 117b/17
içün T., e. “için, sebebiyle”
 i. 5b/13, 7a/13, 10a/7, 11a/6, 20a/12, 22b/6, 26a/16, 27a/9, 29b/7, 31a/15, 36b/13, 43b/11, 47b/5, 49b/5, 51b/11, 52a/14, 58b/1, 79a/4, 81a/6, 85b/8, 88b/7, 94b/10, 97b/5, 98b/12, 103b/3, 108b/3, 110a/16, 111a/9, 111a/16, 115b/16, 117a/10-11, 119a/8, 119a/17, 121b/13, 124b/5, 124b/10, 125a/4, 125a/10, 126b/13, 127a/2-3, 127a/12, 127a/16, 128a/9, 131b/10, 133a/6, 133a/11, 135b/2, 137a/9

idhāl Ar., is. “içe alma”
 i. 80a/6
 i. èdüp 77b/6, 86a/15
 i. eyledi 11a/5-6
idrāk Ar., is. “anlayış, kavrayış”
 kıllat-i i. 72b/14
 i.+ da 4b/1
 i. eylemiş 20b/17
 i.+ ında 132a/8
 fehmi ve i.+ ları 45a/11
 i. ve iz‘ānı 5b/12
ifāde Ar., is. “1. kazanma, kazandırma 2. bildirme”
 i. 5a/17
 envā‘-ı i.+ ye 135a/3
ifsād Ar., is. “bozma”
 i. 125b/1
igen T., sf. “çok, pek fazla”
 i. 88b/1, 94b/11, 104a/15, 119b/15, 123b/5, 136a/5
ihtimām Ar., is. “özen, itina”
 kemāl-ı i. 79a/2
 i. èden 23b/3
iḥāṭa Ar., is. “çevreleme, etrafını sarma”
 i. ètdüğü meşhūr ve ma‘rūfdur 70a/10
 i. ètdüğü 70a/9
 i. ètmişdür 24a/8
 i.+ sı 70a/8
iḥdās Ar., is. “türetme, icat etme”
 i. 23a/13
 i. ètdüğüne 69b/4
 i. eyledi 14b/14
iḥrāk Ar., is. “yakma, ateşe verme”
 i. ède 40b/3
 i. èdüp 61a/5, 128b/1
 i. eylemişdür 87b/12
iḥtimāl Ar., is. “ihtimal, olasılık”
 i. 11a/16
 i.+ ı 84b/2
iḥtişār Ar., is. “sözü kısa tutma, özetleme”
 i. 76a/17
iḥrāc Ar., is. “1. dışa çıkarma 2. nakil, rivayet”
 taftīt ve i. èder 44b/6
 i. èdüp 51b/5, 102b/14, 126b/13
 i. ètdiler 135b/3
 i. eyledi 13b/1, 121a/14
 i. olundı 14a/16-17, 18b/2, 18b/5, 23b/13-14, 23b/17, 24a/3, 24a/7, 24a/10-11, 24a/14, 24a/17, 24b/2, 24b/4, 24b/6, 24b/9, 109a/9
 i. olunsa 64b/15-16
 i. ve ib‘ād edesin 112b/17
iḥtibār Ar., is. “bilgi edinmek için araştırma”
 çeşm-i te‘emmül ü i. 4a/16
iḥtilāf Ar., is. “anlaşmazlık uyuşmazlık, bozuşma”
 i.- ı fuşul 54b/3
 i. èdüp 28a/7
 i. ètmişlerdür 18b/12

iẖtilāl Ar., is. “bozukluk, karışıklık”
 ızlāl ve dimāğına i. vērüp 124a/13-14
iẖtirā‘ Ar., is. “daha önce benzeri görülmemiş
 biçimde icat erme”
 i. etmişdür 21b/17
iẖtitām Ar., is. “sona erme, bitiş”
 şüret-i i. bulmuşdur 142a/9-10
iẖtiyār Ar., is. “seçme, tercih”
 i. 23b/6
 i. edüp 28a/11, 105b/5
 i. etmişlerdür 31a/8
 şulh i. eyledi 106a/17
 ‘inān-ı i.+ ı 29b/9-10
 i.+ ları 126b/13
 i. olınup 131a/10
 i.+ um ile 122b/10
 i.+ um 120a/15
iḵāmet (1) Ar., is. “yerleşme, oturma”
 i. 36b/7-8, 41a/2, 72b/17
 ḵābil-i sūknā ve i. 69b/7
 ḵābil-i sūknā ve i.+ dūr 72b/6
 i. edenler 41a/7
 i. eder 22b/6
 i. ederler 37a/7-8
 i. edüp 33a/7, 69b/4, 98a/17, 99a/14
 i. etdiler 58b/17
 i. etmişler 98a/8-9
 i. eyledi 34b/11, 79a/5
iḵāmet (2) Ar., is. “farz namazlardan önce
 okunan çağrı”
 ezān ve i. 31a/9
iḵbāl Ar., is. “talih ve baht açıklığı”
 i. 108a/10
iki T., is. “iki sayısı”
 i. 8a/13, 10b/3, 11a/8, 13a/7-8, 13a/9,
 13b/2, 14a/4, 14a/10, 17b/8, 17b/11, 26b/8,
 27a/5, 27b/3-4, 27b/8, 28a/15, 29a/17, 34b/2,
 34b/12, 35b/3, 38a/10, 38a/13, 41a/4, 42a/6,
 43b/7, 43b/17, 44b/7, 45b/17, 46b/5, 47b/10,
 48a/9, 49b/10, 50b/1, 56a/8, 59b/8, 59b/15,
 60a/16, 62a/17, 64b/8, 65a/14, 68b/11, 68b/15,
 71a/11, 71b/2, 71b/10, 72a/3, 78b/5, 79b/10,
 80a/10, 80b/3, 86b/5, 87a/2, 89a/16, 90a/13,
 91b/8, 92b/5, 92b/17, 96a/6, 98a/7, 99a/13,
 99b/5, 103b/12, 106b/17, 107a/2, 109b/13,
 113b/8, 113b/12, 115a/7, 117b/5, 117b/15,
 118a/1, 118a/8, 120b/4, 122a/8, 124b/15,
 125b/5, 127a/7, 128b/15, 129a/5, 130a/1,
 131a/5, 133a/10, 133a/14, 138a/6, 138b/172,
 139a/17
 bir i. 21b/10, 30a/2, 40a/5, 41a/2,
 44b/8, 45a/7, 50b/16
 on i. 16b/11, 21a/15, 47b/1, 50b/11,
 57a/7, 57b/10, 62a/9, 65b/3, 72a/12, 86b/172,
 97a/1, 107b/16, 110a/2
 otuz i. 98a/5, 112b/5
 yetmiş i. 89b/4
 yigirmi i. 16b/14
 yüz on i. 41a/9
 i. biñ dört yüz 130a/13

i. biñ sekiz yüz 124a/3
 i. biñ 48a/5, 51b/7, 106b/13, 119a/14,
 130b/8-9
 i. cānibine 139b/15
 i. çataldur 67a/9
 bir i. def‘a 93b/7, 95a/17
 i.+ den 54a/15
 i. elinde 99a/13
 i. fırka oldı 52a/1
 i. kesüp 137b/11
 i. kısım olup 68b/16
 i. kısım 68b/7
 i.+ ncisi 87b/10
 on i. sāl‘at ve rub‘ 73a/2-3
 bir i. sāl 125a/11
 i.+ si 14b/10, 32a/14-15, 59b/9,
 68b/17, 89a/16, 91a/11, 114b/12, 124b/17
 biñ beş yigirmi i.+ sinde 99a/3
 biñ beş yüz elli i.+ sinde 88a/12
 biñ beş yüz i.+ sinde 42a/12-13
 biñ beş yüz kırk i.+ sinde 102b/3
 biñ beş yüz on i.+ sinde 49b/6-7,
 55b/7
 biñ beş yüz yigirmi i.+ sinde 65a/5,
 99a/2
 biñ dört yüz toksan i.+ sinde 33a/1-2
 i.+ sinden 10b/10
 i.+ sine 26b/8
 i.+ sini 33b/2, 42a/8, 140b/14
 seffineden on i.+ sini 37b/16
 i.+ sinüñ 51b/17, 89b/3, 91a/10,
 130b/8
 i. şak olmuşdur 3b/9
 i.+ şer yüz 39b/9, 39b/13
 i.+ şer 54a/14
 i. yıl 11a/7
 i. yüz biñ 118a/15
 i. yüz biñden 87b/5
 i. yüz elli bir yıl 21b/5, 21b/11
 i. yüz elli 9a/9
 i. yüz kadar 114a/5
 i. yüz kırk 50b/8, 130a/2-3, 136b/16-
 17
 i. yüz otuz 76a/1
 i. yüz seksen 68a/17, 129b/13
 beş biñ i. yüz seksen 36a/8-9
 i. yüz yetmişdür 76a/2
 i. yüz yigirmi 43a/11-12
 i. yüz 9a/10, 54a/11, 58b/9, 67b/16,
 78a/6, 87a/16, 89b/4, 98b/1, 99a/7, 100a/6,
 100a/12, 103b/7, 104b/9, 127a/17, 127b/5,
 127b/8, 129b/12
 biñ i. yüz 100b/15-16, 101a/6,
 102a/15, 123b/16
 bir i. yüz 120b/2
 i. yüzden 75b/6
 i. yüzi 24b/12-13
iḵlīm Ar., is. “eski coğrafya bilgilerine göre
 ekvatoradan kuzey kutbuna kadar olan
 yeryüzünün ayrıldığı yedi bölgeden her biri”

i. 72a/3
i.- i evvel 72a/3-4, 73a/12
i.- i evvelün 72a/6, 72a/11
i.- i hâmis 74b/6
evâsıt-ı i.- i hâmisde 75a/4
i.- i hâmisün 75a/10
i.- i rābi‘ 74a/11
i.- i gālīs 73b/10
i.- i sâni 73b/2
i.- i sâniiden 72a/4
i.- i sābi‘ 75a/14
āhır-ı i.- i sābi‘ 72b/2, 73a/1
āhar-ı i.- i sābi‘a 84b/1
i.- i sābi‘uñ 72a/5
i.- i sādīs 74b/11
i.- i sādīden 75a/1, 75a/13-14
i.- i seb‘ada 76a/1
i.+ de 24b/7-8, 73b/2, 73b/7, 73b/13,
73b/16, 74a/1, 74a/4, 74a/7, 74a/10, 74a/15,
74b/1, 74b/5, 74b/10, 74b/14
i.+ dūr 24b/7
i.+ üñ 72a/4, 76a/3
ikrām Ar., is. “ikram”
i‘zāz ve i. 109a/11
iktidā Ar., is. “uyuma, tabi olma, örnek alma”
i. eyledüm 76b/11
iktifā Ar., is. “yetinme”
i. olundı 6b/12
il- T., f. “çatmak, çıkmak, satışmak”
çeküp i.- medi 37b/8
ilā Ar., e. “-e kadar”
i. kıyāmı’s-sā‘ah 6a/17
‘ilāc Ar., is. “ilaç”
‘i. ederler 61a/5
‘ilācāt Ar., ç. is. “ilaçlar”
envā‘-ı ‘i. 78b/14
ilāhāzā’l-ān bk. **ilāhāze’lān**
i. 28a/2
ilāhāze’l-ān Ar., zf. “şimdiye dek” bk.
ilāhāzā’l-ān
i. 5a/9, 6b/3, 31b/10, 68a/5, 108b/11,
129b/6
ilāhī Ar., sf. “ilahi, tanrısal” bk. **ilāhiyye**
bārīgāh-ı i. 4b/7
ilāhiyye bk. **ilāhī**
irādet-i i. 14b/6-7
i‘lām Ar., is. “bildirme, anlatma, duyurma”
i. edüp 61b/13
i. eyledi 34a/1, 61b/17
ile T., e. & bağ. “ile, birlikte” bk. **ila, -le, -la,**
yle, -yla
i. 3a/5, 3b/9, 4a/16, 4b/2, 5a/2, 6a/5,
6a/7, 6a/14, 6b/6, 7b/1, 7b/16, 8a/15, 8b/15,
10a/4, 10a/6, 10a/13-14, 10b/2-3, 11a/7, 11b/2,
14a/8, 14a/172, 15a/14, 15b/4, 15b/7, 15b/9,
15b/16, 16b/2-3, 16b/5, 16b/9, 17a/17, 18a/10,
18a/14, 18a/17, 19b/2, 19b/8, 19b/15, 19b/17,
20a/2, 20a/9, 20a/14, 20b/4, 20b/6-7, 20b/13-
14, 21a/7-8, 21a/11, 21a/14, 21b/1, 22b/4,
22b/12, 23a/3, 23a/8, 23a/11, 23a/16, 23b/4,

24a/5-6, 24b/10, 24b/13, 25a/4, 25a/10, 25b/9-
10, 26a/1, 26a/5-6, 26a/14, 27a/1, 27a/3, 27a/5,
27a/17, 27b/12-13, 29a/13, 29b/8, 30a/1,
30a/5, 30a/16, 30b/3, 30b/5, 30b/9, 30b/12,
31a/9, 31a/11, 31a/15-16, 31b/6, 31b/12-13,
31b/15, 32a/1-2, 32a/5, 32b/5, 32b/7, 32b/13,
33a/4, 33a/11, 33b/7, 33b/10, 34a/1, 34a/5,
34a/7, 34a/15, 34a/17, 34b/3, 34b/9, 34b/11,
35a/5, 35a/7, 36a/2, 36a/12-13, 37a/8, 37b/5-6,
37b/9, 37b/14, 37b/16, 38a/17, 38b/8, 39a/3,
39a/10-11, 39b/7, 39b/17, 40a/5, 40a/10,
41a/4-5, 41a/10, 41a/13, 41b/12, 41b/15,
42a/5, 42a/8, 42a/12-13, 42b/2, 42b/9, 43a/4,
43a/8, 43b/8, 44b/2, 45a/16, 45b/1, 45b/7,
46b/2, 46b/9, 47a/2, 47a/6, 47b/9, 48a/9,
48a/11, 48a/14, 48b/3, 48b/11, 49a/9, 49a/11-
12, 49a/15, 49b/6, 49b/12, 49b/16, 50a/7,
50a/16, 50b/2, 50b/17, 51a/7, 51a/10-11,
51a/15, 51b/13, 51b/15, 52a/4-5, 54a/9,
54a/12, 54a/16, 54b/4, 55a/9, 55a/15, 55b/3,
55b/11, 55b/13, 56a/6, 56a/9, 56b/2, 56b/4,
56b/6, 57a/9, 57b/1, 57b/3-4, 57b/6, 58a/16,
58b/10, 59a/2, 59a/7-8, 59a/13, 59b/1, 60a/14-
15, 60b/10, 60b/12, 61a/5, 62a/9, 62a/11-12,
62a/14-15, 64a/3, 64a/15, 65a/5, 65b/14, 66a/1,
66a/3, 66a/6, 66a/9, 66a/13, 66b/1, 66b/6,
67a/17, 67b/13, 68a/1, 68a/4, 68b/7, 69a/2,
69a/6, 69a/8, 69b/12, 70a/2, 70b/1, 71a/3,
71a/5, 71a/11, 71b/1, 72a/13, 74b/16, 76a/15,
76b/1, 76b/3, 76b/6-7, 76b/16, 78a/1, 78b/4,
78b/13, 79a/3, 79a/12, 79b/5, 79b/12, 79b/14,
80b/4, 80b/11, 81a/5, 81a/7, 81b/4, 81b/8,
82b/5, 83a/6, 83b/2, 84a/6, 84b/7-8, 84b/12,
85a/13, 85b/17, 86a/3-4, 86a/5, 86a/7, 86a/16,
87b/10, 89a/7, 90a/13, 90b/8, 90b/13, 91a/3,
91a/16, 91b/8, 91b/14, 91b/17, 92a/8, 92b/13,
92b/172, 93b/2, 94a/17, 94b/3, 94b/12, 95a/17,
95b/2, 95b/7, 95b/14, 96b/6, 96b/12, 97a/6,
97b/1, 97b/6, 97b/11, 98a/11, 99a/4, 99a/6,
99a/11, 100a/6, 100a/174, 101a/4, 101a/17,
102a/6, 102b/15, 103a/11, 103a/16, 103b/6-7,
103b/10, 103b/15, 104a/2, 104a/4, 104a/14,
104b/4, 104b/8, 104b/16, 105a/10, 105b/15,
106a/6, 106b/11, 107a/1, 107a/7, 107a/13,
107b/2, 107b/4, 107b/7, 108a/2, 108a/4,
108a/15, 108b/1, 108b/9, 108b/13, 109a/3,
109a/8, 109a/10, 109b/6, 109b/8, 109b/16-17,
110a/12, 110a/14, 110b/9, 110b/11-12, 111a/2,
111a/6, 111a/17, 111b/2, 112a/5, 112a/8,
112a/12, 112b/15-16, 113a/1, 114a/1, 114a/11,
114b/5, 115a/12, 115b/15, 117a/1-2, 117a/4,
117b/5-6, 118a/14, 119a/15, 120a/4, 120a/6,
120a/8, 120a/14, 120a/16, 120b/2, 120b/7,
120b/13, 120b/16, 121a/1, 121a/4, 121a/10,
121a/12, 121a/16, 121b/5, 121b/14, 122a/1,
122a/6, 122a/17, 122b/7, 123a/3, 123a/6,
123a/14, 123b/15-16, 124a/16, 124b/8,
124b/13, 125b/2, 125b/10, 125b/13, 126a/8,
126a/11, 126a/16-17, 126b/7, 126b/13,
126b/16, 127a/7, 127a/11, 127b/4, 128a/172,

129a/2, 129b/9, 131a/6, 131b/16, 132a/11, 133b/5, 134a/4, 136a/3, 136a/11, 136a/13, 136a/15, 136b/1, 136b/8, 136b/12, 136b/14, 137a/1, 137b/6-7, 137b/10, 138a/12, 138b/5, 138b/8, 138b/17, 139a/2-3, 139b/8, 140a/5, 140a/11, 140b/3, 140b/10, 141a/5, 141a/7, 141b/1, 141b/4-5, 141b/10, 141b/12
 bir i'tibār i. 60a/1
 bir vech i. 8b/17, 28a/8, 53a/14, 92b/1, 95a/3, 113b/6, 116a/13, 117b/11, 118b/6, 133a/16, 139a/5
 bir veçh i. 120b/13
 bu vech i. 8a/17, 9a/2, 10b/16, 25a/7, 29a/4, 30b/7, 37a/4, 37b/3, 40b/5-6, 42a/9, 53b/4, 68a/5, 70b/8, 76b/13, 92b/6, 92b/8, 96b/3, 112b/14, 122a/12, 122b/1, 128b/3
 bu veçh i. 76a/10
 gece i. 140b/12
 güc i. 120b/13, 133a/16
 her vech i. 81a/11, 88a/7, 111a/10, 123a/10, 124b/2, 135b/6, 136b/13
 Hadīs-i Nev nāmı i. 6a/2
 hasebi i. 54b/3
 ihtiyārum i. 122b/10
 niçe vech i. 32a/3
 sebebi i. 9b/2, 14b/15, 26b/1, 27b/16, 28a/2, 31a/4, 69b/7, 72a/11, 72b/17, 77a/4, 80a/16, 82b/4
 Süveys nāmı i. 70b/17
 vāsıtası i. 50b/1
 zor i. 125a/6
 cebr i. aldılar 94a/10
 cenk i. aldılar 101a/12
 ceng i. alup 96b/5
 semā'-i dünyā i. arzuñ 24a/3
 libāsı i. defn edüp 55a/10
 i. düzülmüş 94a/1
 muhkem taş i. düzülmüş 26b/9
 Endülüs i. Garb 21b/2
 selām i. haber gönderdi 68a/12
 kelāmı i. iş etmediler 42a/17
 demeg i. ma'rūf olan 80a/3-4, 80a/6-7, 107b/17
 demeg i. ma'rūf 71b/4, 78b/7, 78b/12-13
 demeg i. ma'rūfdur 6b/14, 25a/8-9, 27b/14, 77a/10, 80a/2, 82b/3-4, 83a/9
 i. meşhūr olan 44b/10
 i. meşhūr 86a/6
 demeg i. meşhūr 82b/7
 demeg i. meşhūrdur 80a/8
 demeg i. meşhūredür 82a/2
 i. mevsüm 8b/2
 demeg i. mevsūmdur 81b/16
 demeg i. mezkūrdur 83a/14, 85a/1
 Şām i. Rūm 85b/1
 āb i. şularlar 52a/16
 zulmet i. tıldı 42b/12
ile'l-ān Ar., zf. "şimdiye kadar" bk. **ileyye'l-ān** i. 77b/8

ilerü T., zf. "ileri"
 i. 46a/10
 i. gidüp 111a/4
ilet- T., f. "iletmek"
 i.- diler 61b/3, 61b/5, 62a/8
ileyye'l-ān bk. **ile'l-ān**
 i. 26a/12
ilhāk Ar., is. "kendine bağlama"
 vāşıl ve i. eyleye 79b/11
illā Ar., zf. "mutlaka, ille" bk. **illa ki**
 i. 46a/2, 60a/11, 117a/8, 120a/6
illa ki bk. **illā**
 i. 139b/17
'ilm Ar., is. "ilim, bilim, bilgi"
 kemāl-ı 'i. 20b/12
 'i.- i hey'et kuvveti 42b/9
 'i.- i kitābdan behreleri yokdur 127a/1
 'i.- i muhāzarada 82b/12
 'i.- i nās 9b/7, 11a/14-15, 27b/10
 'i.- i tıbdā 55a/5
 derece-i 'i.- i yakīn 77a/5
iltifāt Ar., is. "ilgi, rağbet"
 i. etmedi 30a/13
 i'tibār ve i. etmedi 58b/6
 inkiyād ve i. etmedi 60a/12-13
 i. etmediler 49a/8
 cüz'-i i. ve işāret oluna 79a/9
iltiyām Ar., is. "(yara) iyileşme, kapanma"
 tazarru' ve i. eyledi 109a/11
iltizām Ar., is. "1. lüzumlu bulma 2. devlete vergi toplama işini üstlenme"
 i. edenler 118a/14
 i. etmişlerdür 78b/3
'imāme Ar., is. "sarık, destar"
 'i. 76b/1
īmān Ar., is. "iman, inan"
 şīrān-ı ehl-i i. 85b/15
 i.+ ını 5a/17
'imārāt Ar., ç. is. "bayındır yerler"
 'i.+ ı 134b/16
 mebdē'-i 'i.+ ı 71a/14
imāret Ar., is. "beylik, emirlik"
 nevbet-i i.+ i çaldı 10a/4-5
'imāret Ar., is. "bayındırlık, mamurluk"
 'i. 22b/5, 25b/17, 72b/8, 77b/7
 keşret-i 'i. 86a/7
 kıllat-i 'i. 72b/16
 nihāyet-i 'i. 72b/5
 'i.- i arz 22b/4
 'i.- i şimāliyye 23a/17
 şimāl-ı 'i.+ de 22b/7
 akşā-yı 'i.+ den 25b/5
 mebdē'-i 'i.+ den 13b/11
 maḥall-ı 'i.+ dūr 72b/11
 'i.+ e 96b/10
 kıllat-i 'i.+ e 69a/7
 'i. etdiler 107a/10
 'i. eyledi 79a/4
 'i. ve süknā 72b/3
imdād Ar., is. "yardım, imdat"

i.    p 58b/10
i.     ler 125b/2
imdi *T., zf.* “buna g  re, o h  lde, Şu h  lde”
i. 76b/13
imk  n *Ar., is.* “olanak, imk  n”
i. 9a/1, 11b/5, 81a/5
i. olurdu 81a/15-16, 81b/9
imtid  d *Ar., is.* “uzama, s  r  p gitme”
i. bulur 83a/3
i.+ ı 9a/8-9, 77b/1, 77b/11
i.+ ına 79a/14
imti    n *Ar., is.* “deney, sınaama”
i. 41a/4
imti    l *Ar., is.* “emre tamamen uyma”
i.     p 107a/8
i.+ ı 81a/13
imti    len *Ar., zf.* “alınan buyru  a uygun olarak”
i. 3b/9
imti    z *Ar., is.* “ayrıcalık, tercih nedeni bir nitelik”
i. 71a/12
i.+ a 134b/12
in- *T., f.* “inmek”
i.- di 39a/4
i.- diler 34a/7, 48b/2
i.- er 19b/4
bir derece i.- medi 30b/2
zem  ne i.- mez 64a/4
i.- mi   91a/6
i.- mi  d  r 45a/14
g  kden i.- mi  d  r 3b/5
i.-   p çıkarlar 101b/3
i.-   p 13b/14, 49a/11, 50a/10
  tından i.-   p 114a/7
‘in  yet *Ar., is.* “Allah’ın yardımı, ba  ı ı”
‘i.- i ezeliyye 14b/6
‘i.- i Sub    niyye 31b/3
inbis  t *Ar., is.* “yayılma, geni  leme”
i. 11b/2
ince *T., sf.* “ince”
i. 54b/14, 138a/7
incik *T., is.* “insan v  cudunda baldır veya dizden topu  a kadar olan kısım”
i. 128b/7
incim  d *Ar., is.* “donma”
i.+ dan 137a/8
incit- *T., f.* “incitmek”
i.- meyeler 125a/7
i.- mez 131a/16
inciz  b *Ar., is.* “  ekme, çekim”
i. 22b/2, 22b/12
‘inde’l-ba’  z *Ar., b. zf.* “bazılarına göre”
‘i. 77b/2, 140a/13
‘inde’l-ek    r  n *Ar., b. zf.* “  o  una göre”
‘i. 81b/10
‘inde’l-imti    n ve’l-i-tib  r *Ar., b. zf.* “deney ve ölçüme göre”
‘i. 75a/7-8
ind  r- *T., f.* “indirmek”

i.- diler 36b/16, 62b/2
  nev  t *Far. + Ar., b.   . is.* “bu zamanlar”
dere  n  -yı i. 4a/11
inf  ’  l *Ar., is.* “gücenme, darılma”
ta  y  r ve i. bulmaz 104a/9
infic  r *Ar., is.* “(su için) yerden kaynakıp çıkma”
i.+ ı 84a/11
inhim  k *Ar., is.* “d      n  k gösterme, çok isteme”
kem  l-ı i.+ da 72b/15
ink  r *Ar., is.* “yadsıma, ink  r”
i. eylemişdür 69b/1
ink    f *Ar., is.* “gelişme”
i. 22b/15
ins *Ar., is.* “insan, insanlar, insanlık”
ma  b  ’-ı ehl-i dil  n-ı i.    c  n 6a/15
ins  n *Ar., is.* “insan”
i. 57a/15, 57a/17, 91a/7, 132a/8
ru’us-ı i. 111a/17
i.+ a 7a/10
beden-i i.+ a 52b/17
Şekl-i i.+ da 56a/15
i.+ ı 44b/14
lu    m-ı i.+ ı 117b/2
in    ’all    hute’  l   *Ar.,   nl.* “Allah izin verirse”
i. 23b/10
intih  b *Ar., is.* “seçme”
i.     diler 94a/13-14
intik  l *Ar., is.* “1. bir cismin bütün noktalarının yöndeş, paralel ve eşit yol almasıyla belirlenen hareketi 2. miras yoluyla kalma”
i. 20a/6
i.- ı evc-i Ő  ms 22b/4
i.   der 22a/11-12
i.     diler 128b/4
i.       inden 122b/8
i.   tmez 22b/16
intik  m *Ar., is.* “  c, intikam”
i. 71a/2
intis  b *Ar., is.* “mensup olma”
i.+ u   3b/2
ip *T., is.* “ip, iplik”
i.+ den n  rd  b  n 101b/3
i.+ den örülmüş ser  rler 91b/6
i.+ ler b  kerler 129a/7
iplik *T., is.* “ip, iplik”
i. i  lerdi 118b/11
i. i  lerler 100a/15
i. peyd     derlerdi 118b/13
  r  d *Ar., is.* “s  yleme”
i. olunan 25a/4
ir  det *Ar., is.* “irade, isten  ”
i.- i il  hiyye 14b/6-7
‘ir    n *Ar., is.* “bili  , sezi  , kavrayı  ”
ehl-i ‘i. 65a/17
  add-ı ‘i.+ da 11a/14
kem  l-ı ‘i.+ ı 5b/11
d  men-i ‘i.+ ına 5b/5

sāhil-i 'i.+ ını bulmaz 85b/10
irs Ar., is. "soy, damar, kalıtım"
i. 122b/7
irsāl Ar., is. "ulaştırma, iletme"
i. 107a/17
i. edelüm 107b/8
i. ederler 37a/11
i. edüp 40a/10, 94b/9, 97a/14
peyk i. edüp 113a/1-2
i. etdiler 94b/4, 124b/10-11
i. etmeg 81a/7
i. eyledi 11a/6, 87a/14, 121a/2,
123b/15, 135b/16
i. olurdı 81b/3
irtifā' Ar., is. "yükseklik, yükselti"
i.- ı Şems'i 33a/11
i.+ ı 98a/5, 110a/2
i.+ ında 21b/10
i.+ ından 88a/12
i.+ ını 15b/10
ışāl Ar., is. "ulaştırma"
i. edeler 67b/9
i. ederüz 68a/14
i. edüp 61b/14
i. eyledi 80a/7
isnā 'aşer Ar., is. "on iki sayısı"
burüc-ı i. 16b/3
burüc-ı i.+ i 16b/8, 22a/1-2
İslām öz. is. "İslam, Müslümanlık" bk.
İslamiyye
Bilād-ı İ. 13a/8
ehl-i İ. 30b/9, 31a/4-5
gayret-i İ. 71a/5
şīrān-ı ehl-i İ. 90b/12-13
ziyā'-ı mihr-i enver-i İ. 85b/11
ehl-i İ.+ 'a makarr 86a/9
havza-ı İ.+ 'da 79a/7
ehl-i İ.+ 'dan 78b/2
umerā-yı İ.+ 'dan 31a/12
umerā'-ı İ.+ 'uñ 86a/11
umerā-yı İ.+ 'uñ 31a/3
İslamiyye bk. **İslām**
meḥāsīn-i şe'ā'-ir-i İ. 74b/15-16
şe'ā'-ir-i şerā'-i-ı İ. 85b/17
Bilād-ı İ.+ 'den 70b/3
kabza-ı hükümet-i İ.+ 'den 86a/17
ism Ar., is. "isim, ad"
i.- i bānī 26b/14
i.- i mezbūr 37b/11
i. i resminden 5a/10
i.+ i 8b/2, 21b/7, 27b/12, 34a/15,
84b/7, 85a/2, 86a/6
i.+ idür 84b/13, 85a/4
zevcesi i.+ idür 37b/12
i. ü resminden 37a/3, 103b/8
ismā' Ar., is. "duyma, işitme"
i. eylediler 5a/14
isnād Ar., is. "dayandırma"
i. etmediği 6b/10-11
iste- T., f. "istemek"

i.- diler 59a/12
i.- düğü 109b/14
i.- düğini 115a/14
i.- r 33b/8
i.- rler 43b/12, 100a/9, 112b/16,
117a/1
cenk ve āşūba bahāne i.- rler 110b/8-9
i.- rse 45a/17, 46a/13, 54a/15, 137b/5
i.- rseñüz 62a/4, 63b/8, 107b/8
emān i.- yüp 112a/9
istiṭā'at Ar., is. "gücü yetme, takat"
i. 108b/8
istī'āf Ar., is. "istī'āb, yayılıp zapt etme,
kaplama" [Yanlışı imla]
i. 134b/15
istifān (?), is. "bir tür başlık"
envā'-ı rīşden i.+ lar düzüp 45b/6
istilā Ar., is. "bir ülkeyi ordu gücüyle ele
geçirme"
i. edüp 93b/14
i. eyledi 89b/15-16, 90b/9, 96b/3,
100a/7, 100b/5, 137a/4
i. eyleyüp 41b/7
isti'ānet Ar., is. "birinden yardım isteme"
i. 105b/15
i. ede 110b/12
istinṭāk ve i. eyledi 112b/12
istib'ād Ar., is. "bir şeyin gerçekleşmesine
ihtimal vermeme, onu uzak görme"
i. edüp 6b/11
istibāḥat Ar., is. "mübah sayma"
i. edüp 65a/17
istibdāl Ar., is. "değiş tokuş, alış veriş"
i. ederler 54a/17, 55a/4, 67a/4,
111b/16-17, 123b/8
i. ederüz 111a/17
istişāl Ar., is. "dibini kazıma, hepsini ortadan
kaldırma"
i. 124b/9
istibşār Ar., is. "iyice düşünme"
i. 20b/5
istid'ā Ar., is. "bir makamdan bir şey dileme,
isteme"
i. eyledi 97a/16
istidāre Ar., is. "kendi etrafında dönme, devir"
i.+ si 15b/4
istifsār Ar., is. "sorma, sorulma, araştırma"
i. 20b/5, 37a/2
i. etdiler 10b/5, 10b/13
i. olundu 17b/14
istiḥsān Ar., is. "beğenme, güzel bulma"
i. ederler 62b/15-16
istiḥbār Ar., is. "bilgi edinme"
i. 10b/4, 17b/13
i.- ı aḥvāl eyledükde 103b/9-10
i. etdiler 37a/3
i. eyle 20b/5
i. olundukda 5a/13
istiḥdām Ar., is. "hizmete alma, çalıştırma"
kābil-i i. 135b/6

i. ederler 108b/12
i. edüp 41b/3-4
i. etmeyeler 125a/6
istihrāc Ar., is. “çıkarma, elde etme”
i.- ı lülü 125a/10
i. ederler 43b/4, 64b/1, 88b/6-7, 128b/10-11
i. ederlerdi 119a/3
i. edüp 21b/16, 53a/2, 92a/14, 104a/7, 119b/7
keyfiyyet-i i.+ ını ederlerdi 126a/6
i. olunur 18b/11
i. olunur 134b/11
istikāmet Ar., is. “doğrultu”
bervech-i i. 15a/4, 114b/6
istikbāl Ar., is. “karşılama”
i. 108b/3, 111a/2
i. edüp 51b/16, 61b/3, 66a/1, 105a/11-12, 108a/4, 108a/11, 110a/5, 111a/7, 112a/3, 113a/15
i. etdiler 113b/10
i. eyledi 99a/11, 122b/15
istiqlāl Ar., is. “bağımsızlık”
i. 136b/7
i. da‘vāsını edüp 124b/1-2
istimā‘ Ar., is. “duyma, işitme”
i. edüp 48b/9, 94b/2, 121a/15-16
i. edüp 107b/17
i. etdi 38a/15
i. etdükde 136b/9
i. etmediler 92b/12
i. eyledi 20b/1, 20b/10, 21a/2
isti‘māl Ar., is. “1. üretmek 2. İşletme, kullanma”
i. 43b/11
i. ederler 54b/6, 59a/10, 60b/17, 88b/7-8, 100a/4, 101b/11, 105b/9-10, 105b/12, 126b/3, 140b/17
i. ederlerdi 66b/13, 119a/8
i. etmeyüp 111b/16
i.+ ı 119b/17
i. itseler 129a/3
i. olunup 80a/15
istimālet Ar., is. “teselli etme, vaatlerle avutma”
i. 120a/4
istimdād Ar., is. “yardıma çağırma”
i. edüp 86a/14
i. eyledi 58b/1
istinṭāk Ar., is. “sorguya çekme”
i. ve isti‘ānet eyledi 112b/12
istirāḥat Ar., is. “1. dinlenme 2. rahatlama, ferahlama”
fi’l-cümle i. etdiler 41a/3
kalblarına i. gelüp 33a/17
iş T., is. “iş, amel”
kelāmı ile i. etmediler 42a/17
bir i. etmezler 63a/7
i. ḥadden geçmiş 122a/3
lāyık i. kılmazlar 130b/17

işāret Ar., is. “belirti”
i. 3b/9, 25b/14, 34b/3
delāyıl-ı i. 34a/1
cüz’-i iltifāt ve i. oluna 79a/9
i. olunmuşdur 23a/5-6, 77a/2-3
işit- T., f. “işitmek, dinlemek, anlamak”
i.- mediler 42a/17
biñ söyleseñ bir kerre i.- mezler 63a/6
sözüm i.- mezler 122a/2
i.- mişler 133b/14
işle- T., f. “işlemek, ham maddeden kullanılacak malzeme üretmek”
i.- mez 101a/11
iplik i.- rdi 118b/11
çiniler i.- rler 118b/3
iplik i.- rler 100a/15
bezler i.- yüp 45b/1
işlen- T., f. “işlenmek, yapılmak”
i.- miş 39b/14, 48a/4
işlet- T., f. “işletmek, maddi kazanç amacıyla çalıştırmak”
i.- di 126a/14
iştigāl Ar., is. “uğraşma”
i. 79b/14
iştirāk Ar., is. “katılma”
i.+ dan 136b/8
iştiyāk Ar., is. “büyük arzu, özleyiş”
i. ‘arz edüp 107b/5-6
it- bk. et-, eyit- (2)
tevaṭṭun i.- di 29a/15
şayd i.- mek 43b/11
ğasl i.- meyince 54a/3
keyy i.- meyince 54a/2
bey’ ve şirā i.- mezler 55a/3
ḥafr i.- seler 127b/14
isti‘māl i.- seler 129a/3
kaşd i.- seler 132a/10
kaṭ’ i.- seler 39a/1
kitābet i.- seler 129a/3
it T., is. “it, köpek”
i. dişi 65b/1
i. gibi boğazından aşdı 123a/4-5
‘itāb Ar., is. “azarlama, paylama”
zacr ve ‘i. edüp 136b/10-11
i’tibār Ar., is. “1. saygınlık 2. güven 3. bakış, görelilik”
i. 71a/11, 121b/15
‘ayn-ı i. 4a/15, 25a/4
meḥakk-i i.+ a çalardum 4b/3
i. edenler 71b/7, 72b/2
i. edüp 68b/2, 71a/14
i. etmediler 72a/14
kavla i’timād ve i. etmeyüp 69a/11
i. etmezler 122a/2
i. etmişler 71b/2
i. eylemişler 68b/9-10
bir i. ile 60a/1
i. olunduğı 75a/15
i. üzre 72a/8
i. ve iltifāt etmedi 58b/6

i. yokdur 94b/16
i'tidāl bk. **maṭla'**
 maṭla'-ı i. 68b/13
i'tikād Ar., is. "inanç"
 i.+ ı 25a/14, 112b/7
 aşhāb-ı i.+ uñ 5b/2
i'timād Ar., is. "güven"
 i. edüp 49a/8
 i. etmedüğine 65a/10
 i. etmeyüp 30a/15, 58b/2
 ḥasūn-ı i.+ ını 5b/2
 kavla i. ve i'tibār etmeyüp 69a/11
i'tinā Ar., is. "özen"
 i. eden 29a/4
 i. edüp 123b/8
i'tizār Ar., is. "özür dileme, af dileme"
 i. edüp 122a/1
 i. etdiler 111a/7
ittifaḳ Ar., is. "güç veya görüş birliği"
 i. 41b/12, 98a/10, 122a/5
 ḥüsn-i i. 70b/1
 i. edüp 110b/8
 i. etdiler 103b/1
 i. etmişlerdür 27a/9-10
 i.+ ı 48a/11
 i. üzre 30b/17
ittişāl Ar., is. "temas, yakınlık"
 i.+ ı 77a/1, 77a/3, 82b/1
 'adem-i i.+ ı 83a/14
'itā'at Ar., is. "itaat, baş eğme"
 'i. 34b/8
i'vicāc Ar., is. "eğri büğrülük"
 i.+ dan sālīm 137a/17
iy T., ünl. "ey!"
 i. 5a/3
iyālet Ar., is. "valilik, yönetme"
 zamān-ı i.+ inde 80b/3, 85a/8
iz'ān Ar., is. "anlama, anlayış"
 idrāk ve i.+ ı 5b/12
i'zāz Ar., is. "saygı ile ağırlama"
 i. ve ikrām 109a/11
izbe Slav., is. "kiler"
 i.+ si 101b/4
izdihām Ar., is. "kalabalık sebebiyle yığılma, sıkışma"
 i. 92b/2
izhār Ar., is. "açığa vurma, gösterme"
 kaşd-ı i.- ı 'adāvet eyledi 136b/9
 kaşd-ı i.- ı 'adāvet 136b/8
 i. eder 22b/8
 i. eylemiş 21b/15
izihān Ar., is. "iddihan, güzel koku sürünme"
 [Yanlışı imla]
 i. edüp 60b/11
izin Ar., is. "izin, yetki"
 i. taleb etdiler 63b/5
 i. vèrdi 63b/9
izmihlāl Ar., is. "yok olma, çökme"
 i. gelüp 126b/11
'İzzet öz. is. "(Allah için) ululuk"

cenāb-ı 'İ.+ 'e 63a/6, 130b/17
 ḥazret-i cenāb-ı 'İ.+ 'uñ 31b/1
'izzetihi'l-bāhire Ar., b. is. "(onun) apaçık yüceliği"
 'i. 6a/17
jāle Far., is. "çiy, kırağı"
 j. düşer 128b/17
jīve Far., is. "cıva"
 j.+ yi 62b/16
kā'il Ar., sf. "konuşan, anlatan"
 k.+ ini ta'yīn eyledüm 76b/12
ḳabā Ar., is. "cübbe, kaftan"
 k. 63b/2, 114a/3
 penbelü k.+ lar 66b/12
 k.+ ları 58a/7
ḳabılıyet Ar., is. "yetenek" bk. **ḳabılıyyet**
 k. 108b/13
ḳabılıyyet bk. **ḳabılıyyet**
 k.+ leri 132a/9
ḳābız Ar., sf. "peklik veren, tutan"
 ḥāmız ve k.+ dur 53a/11
ḳabīḥ Ar., sf. "çirkin, ayıp"
 ḥabṭ-ı k. 83a/12-13
ḳābil Ar., sf. "olabilir, mümkün"
 k. 11a/3, 107a/7, 113b/16, 118b/16
 k.- i istiḥdām 135b/6
 k.- i sūknā ve iḳāmetdür 72b/6
 k.- i sūknā ve iḳāmet 69b/7
 k.- i sūknā 69b/14, 72b/5
 k.- i zirā'at degildür 52b/1
 k. değil 39b/1
 k. degildür 134b/12
 k.+ dūr 23a/10
 k. olanları 92b/15
ḳabūl Ar., is. "kabul"
 k. edüp 62a/5, 66b/3, 94b/8
 k. etmiş 109a/10-11
 k. eyledi 111b/2
ḳabẓ Ar., is. "ele geçirme, tutma"
 k. etdiler 136a/16-17
 k. ve zabṭ etdiler 136a/10-11
ḳabẓa Ar., is. "1. avuç 2. kudret eli, otorite"
 k. 44b/15
 k.- ı hükümet-i İslāmıyye'den 86a/17
 k.- ı hükümet-i sultānıyyede 79a/7-8
 k.- yı hükümetine aldı 10a/6
ḳaç- T., f. "kaçmak"
 ḥayvānātdan k.- ar 132a/16
 fırsat bulup k.- dı 122b/17
 tāḳat getürmeyüp k.- dılar 66a/14-15
 k.- mış 48a/17
 k.- up 89a/11
ḳaçan T., zf. "ne zaman, nasıl"
 k. 24b/5, 77a/8
 k. ki 7b/4-5, 19a/8, 23a/1, 43b/11,
 45a/17, 68b/13, 78b/16
 her k. ki 8a/11-12, 22a/11, 62b/8,
 88b/11, 93a/16, 120b/1, 127a/6, 132a/10,
 133a/10, 134b/176
ḳad Ar., is. "boy" bk. **ḳadd**

91b/13 dırāz k.+ lar 57b/7, 59a/3, 91a/5,
 dırāz k.+ lardur 56a/7
 k.+ larınca 58a/7
ķadar Ar., e. “ķadar, miktarınca, büyüklüğünde”
 altmış biñ ķ. 123a/6
 amrūd ķ. 56b/12
 āya ķ. 91b/2
 ayva ķ. 91b/4
 barmaķ ķ. 139a/17
 baş barmaķ ķ. 138b/15
 beş biñ ķ. 94a/3
 beş yüz ķ. 47b/17, 136b/14
 beyza ķ. 55b/2
 beyza-ı decāc ķ. 138a/17
 beyzatu’z-zecāc ķ. 63a/9
 bıyız-ı nu’ām ķ. 12a/9
 biñ beş yüz ķ. 107a/12
 biñ ķ. 55b/14, 135b/6
 bir yıl ķ. 10a/9-10, 42b/16
 bu ķ. 6b/12
 cevz-i rūmī ķ. 50b/9
 dāhıl-ı sūrda on biñ ķ. 113b/2
 dördi ķ. 128a/8
 dört barmaķ ķ. 128b/9
 dört yüz ķ. 115a/10
 el ķ. 53a/5
 ez’āfı ķ. 136a/16
 faḥzı ķ. 128b/14
 fersaḥ ķ. 135a/2
 funduķ ķ. 56b/9
 her ne ķ. 6b/2, 32b/11, 42a/16,
 100a/9, 105a/14, 133b/1, 141a/7
 iki yüz ķ. 114a/5
 ķāmet ķ. 128b/8
 kelle ķ. 91a/14
 kelle-i adam ķ. 52b/9
 kırķ biñ ķ. 66a/8
 mercümek ķ. 51a/15, 55b/1
 mīl ķ. 87a/6, 99b/14, 108a/5, 138a/10
 murādı ķ. 106a/2
 müşt ķ. 132a/7, 139a/12
 ne ķ. 45a/17, 46a/13, 86b/17, 117a/7,
 136b/12-13
 noḥūd ķ. 38a/12, 44b/9, 51a/3
 ol ķ. 4b/8, 7a/6-7, 11a/16, 135b/10
 otuz biñ ķ. 122b/11
 şibir ķ. 138a/2
 turnc ķ. 38b/15
 tavşancıl ķ. 137b/3
 üç biñ ķ. 115b/5
 üç yüz ķ. 66a/4
 on beş yıl ķ. 88a/1
 vezni ķ. 96a/6
 yetmiş ķ. 124b/8
 yüz biñ ķ. 96b/15, 129b/9
 yüz ķ. 7b/3, 108a/3
 ķ.-ı şālīḥdan 129a/10
 sā’at ķ. cezr olup 138a/10

k.+ dur 51b/7, 67a/8, 85a/4, 103a/4,
 131b/1, 133a/6, 135a/9, 138b/3
 ne ķ.+ dur 20b/6
 ol ķ.+ dur 130a/16, 133a/15
 ne ķ. ki 10b/5, 17b/13
 bedeni ķ. olup 127b/10
 cevz-i rūmī ķ. olup 56b/10
 ḥāne ķ. olur 59b/16
 oķ ātumu ķ. olur 140b/9
 ķ.+ sa 54a/14
ķadd bk. ķad
 rıf’at ķ. 7b/1
 ķ.+ ı menāre 89a/8
 ķ.+ ına 3b/5
ķadeḥ Ar., is. “küçük bardak”
 ķ. 63b/3
ķadem Ar., is. “ayak, adım”
 ķ. 97a/1, 104b/12, 107a/1, 110b/13,
 115b/13, 117b/4, 119b/5, 133b/1
 ķ. başdı 3b/11
 bir ķ. daḥı yörümezdi 137a/15
 tūl-ı ķ.+ i 89a/13
ķadīme Ar., sf. “eski”
 ‘ādet-i ķ.+ leri üzre 126b/14
 ‘ādet-i ķ.+ si üzre 112b/13, 120b/4
 ‘ādet-i ķ.+ si 120b/3
 mesākin-i ķ.+ sinde 20a/7
ķadīmī Ar., sf. “eskiden beri süregelen”
 ḡalāl-ı ķ. üzre 112b/11
ķadır (1) Ar., sf. “gücü yeten, güç yetirebilen”
 ķ. 111b/7, 116b/15
 ķ. degildür 138b/10
 ḥarekete ķ. degülem 68a/8
 ķ.+ dūr 110b/2
 ḥarba ķ.+ lerdür 90a/13
 ķ. oldukları 41b/16
 ķ. olmadı 59a/13, 86b/11
 ķ. olmadılar 80b/5-6
 ķ. olmayup 89a/11
ķadır (2) öz. is. “Gücü Yeten, Allah”
 Ƙ. ü Ḥallāķ 3a/4
ķadr Ar., is. “miktar, ölçü”
 ķ.-ı cāmūsda 7a/15
 ķ.-ı zenbūrda 132b/1
 ķ.-ı mezbūr 69b/16-17
 ķ.+ ı 3b/12, 12a/9
ķafā Ar., is. “başın arka kısmı”
 ķ.+ sında 137b/15
 depesini ve ķ.+ sını 104a/1
ķāfer bk. ķāfir
 ķ.-ı bīdād 120b/2
ķafes Ar., is. “kafes”
 ķ.+ ler düzüp 116a/7
 ķ.+ ler 116a/6
 tel ķ.+ ler 116a/9
ķāfī Ar., sf. “yeterli”
 ķ. olur 12a/14
ķāfil Ar., sf. “üstlenen”
 ķ. degil 5b/4
ķāfir Ar., is. “kāfir, inkârcı” bk. **ķāfer**

k.- i bīdīn 86a/13
kaftan *Far., is.* “ipekli, uzun ve süslü üst giysisi”
 penbenden k. 46a/17
 k.+ lar 48a/4, 90a/15, 116a/2
kāğīd *Far., is.* “kâğıt”
 k.+ ları 62b/14
kāhıra *Ar., sf.* “ezici”
 kuvvet-i k. 10a/5
kahr *Ar., is.* “ezici davranış, sıkıntı, keder”
 k. 109a/8
 tünd-i bād-ı k. 31a/16
 k. édüp 11a/2
 k. etmek 79a/16
 dest-i k.+ ından 4a/6
kaht *Ar., is.* “kıtlık”
 k. ve gālā 41b/7
kā‘ide *Ar., is.* “1. (geometride) taban 2. kural”
 k.- i mezkûre 15a/3
 k.- i muhakkık 25a/6
 k.+ si 77a/12, 81b/12
kal- *T., f.* “1. kalmak 2. ertelenmek”
 olup k.- am 30b/14
 k.- an 47b/9, 48a/6, 51a/2
 bākī k.- an 33b/10, 34b/12, 60a/16
 yolda k.- an 65a/10
 k.- dı 21b/11, 29b/3, 65a/4, 107a/15,
 123a/13
 az k.- dı 40b/4, 50b/4
 ‘âciz k.- dılar 47b/10
 k.- dukda 40a/17
 eğer k.- mamışdur 125a/13
 k.- mayup 125a/12
 k.- mış 29a/17, 107a/16
 arduñuzda k.- mış 62b/4
 k.- mışdur 30b/11, 68a/17, 88a/3,
 114b/5
 az k.- mışdur 27b/3
 gūş-ı bîhūşlarında k.- mışdur 31b/11
 içinde k.- mışdur 21a/14
 k.- up 124a/11
 ‘âciz ve dilşikeste k.- up 4b/1-2
 k.- ur 23a/4
 bākī k.- ur 141b/7
kal‘ *Ar., is.* “yerinden söküp koparma”
 aḥcārdan k. édüp 57a/5
kal‘a *Ar., is.* “kale”
 k. 34b/5, 34b/10, 47a/17, 94b/9,
 95a/11-12, 95b/4, 97b/2, 97b/4, 98a/14,
 99a/14, 101b/15, 107b/14, 109a/3, 109a/17,
 121a/2, 121a/7
 k.+ da 39a/3
 aşhāb-ı k.+ dan 37b/1
 k.+ lar 56a/6
 k.+ ları 94a/10
 k.+ larınıñ 94b/3
 k. yaptı 109a/17
 k.+ yı 37a/17, 37b/5
kalb *Ar., is.* “kalp, yürek”
 k.- ı ḥazīn 31a/10

k.+ ı 137b/4
 āyīne-i k.+ ı 71a/4
 ḥātırın tatyīb ve k.+ ını taklīb eyledi
 33b/17
 k.+ ını 30b/6
 k.+ ları 45b/11
 k.+ larına istirāhat gelüp 33a/17
kaldur- *T., f.* “kaldırmak, (ürün için) toplamak”
 k.- dılar 96b/12
 yerinden k.- mazdı 127b/1
 k.- up 115a/14
 mayıs eküp k.- urlardı 51b/2
kaldurum *?, is.* “kaldırım”
 k. 97a/8, 113b/6
 k. döşenmiş 113a/14
 k.+ lar düzdiler 106b/16
kalem *Ar., is.* “kalem”
 lisān-ı k. 4b/10
 k.- i Sindī 26a/14
kal‘ī *Ar., is.* “kalay”
 k. 119a/6
kalīn *T., sf.* “kalın, enli”
 k. 53a/5
kalīl *Ar., sf.* “az” *bk. kalīle*
 k. 15b/14, 131b/7
 zamān-ı k.+ de 11a/11-12, 81b/4
 k.+ dūr 139a/8
 k. olduğu sebebeden 133b/16-17
kalīle *bk. kalīl*
 k. 134b/1
 evrāk-ı k.+ de 75a/9, 100a/7
kalīlenmā *Ar., ünl.* “ne kadar az!”
 k. 12a/7
kalīlū’l-vücūd *Ar., b. sf.* “az var olan, varı az”
 k. olmağın 119a/6
kalk- *T., f.* “kalkmak”
 k.- up giderler 64a/7
 k.- up 40a/15, 48a/14, 52a/5, 59a/16,
 100b/15, 102a/12, 106b/4, 136b/6
kalyeta *İt., is.* “32 - 36 metre uzunluğunda ve on dokuz - yirmi dört oturaklı olup ince donanmada kullanılan bir gemi türü”
 k. 40a/5
 k.+ nuñ 47b/12
 k.+ ya girüp 47b/10
Kamer *öz. is.* “Ay, Dünya’nın doğal uydusu”
 feleg-i K. 15a/11
 mişl-i Şems ve K. 136a/5
 K.- i Ḥūbmanzar 17a/8
 Şems ve K.+ ’e ‘ibādet ederlerdi
 ederlerdi 126b/6
 Şems ve K.+ ’e ‘ibādet ederlerdi
 126b/5
 Şems ve K.+ ’e ‘ibādet etdüklerini
 68a/4
 envār-ı Şems ve K.+ ’e 126b/10
 şekl-i K.+ i 68a/2
kāmet *Ar., is.* “boy, endam”
 k. 56a/8, 139a/11

dırāz k. 140b/7
 k. çekirdi 39a/2
 dırāz k.+ dūr 141a/3
 k.+ i 44b/8, 88a/8, 105a/3, 128a/7
 tūl-ı k.+ ine gözler érmez 49a/6
 tūl-ı k.+ ine 49a/5
 k. kadar 128b/8
 tūl k.+ leri kemān 85a/4
 tūl-ı k.+ leri 59a/4
 k.+ leri 7b/8, 54a/5, 100b/7
 tūl-ı k.+ leri 59a/3
 k.+ üñ 128a/7
kāmiyāb *bk. kāmyāb*
 sultān-ı k.- ı ‘ālīcenābuñ 81a/8
ķamiř *Ar., is. “gömlek”*
 k. 103b/14
 k.+ ları 58a/7
kāmil *Ar., sf. “olgun (kişi)”*
 üstād-ı k. 32a/10
kāmīle *Ar., sf. “tam”*
 sene-i k.+ si 73a/9
kāmkār *Far., b. sf. “mutlu”*
 k. 31b/13
ķamu *T., zm. “hep, tüm”*
 k.+ sı 53a/13
kāmyāb *Far., b. sf. “muradına ermiş, mutluluğa ulaşmış” bk. kāmiyāb*
 sultān-ı k.- ı cüvānbaht 6a/9-10
ķan *T., is. “kan”*
 k.+ ı 139a/9
 k.+ ını almağa 124a/14
 k.+ ını 102b/14, 133a/7
ķanad *T., is. “kanat”*
 k.+ ı 43b/7
ķanādīl *Ar., ç. is. “kandiller”*
 k. 62a/15
ķanda *T., zf. “nerede”*
 her k. ki 133a/7
ķankı *T., sf. “hangi”*
 k. 45b/15, 76b/6-7
 her k. 132b/5
ķanķār *Yun. > Ar., is. “yaklaşık 56,5 kg gelen eski bir ağırlık birimi”*
 k. 86b/6-7, 89a/17, 109b/13, 127a/13, 135b/2, 136a/7
 k.+ dan 119a/13
 k.+ ı 136a/6
 k.+ ından 126a/1
ķānūn *Yun. > Ar., is. “kanun, bir müzik aleti”*
 k. şadāsı 133b/11
ķap- *T., f. “kapmak, yakalamak, ele geçirmek”*
 k.- ar 137b/5
 ādem k.- arlar 80b/14
 k.- up çalarlar 104b/13
ķapu *T., is. “kapı”*
 k.+ larına 45b/2
 k.+ sı 115b/9
kār *Far., is. “iş, meşguliyet”*
 āhır-ı k. 57b/1
 k.- ı ğarībdür 70b/7, 128b/15

bir k.+ a meşğul olmazsınız 105a/14
 k.+ uñ 5a/13
ķa‘r *Ar., is. “derinlik”*
 k. 38b/8
 k.- ı deryāda 44a/4
 k.- ı deryādan 12a/10-11, 135a/17
 k.+ ı 9b/10
 bu‘d-ı k.+ ı 12a/4
ķar *T., is. “kar”*
 k.+ lara 101a/7
 k. ve buz 91b/11, 102a/7
 k. ve yağmur yağardı 59a/1
 k. yatur 59b/12
ķara (1) *T., is. “toprak”*
 k.+ da 57b/6
 k.+ sına érmediler 10a/16
 k.+ ya çıkup 40b/13, 130b/11
 k.+ ya 47b/1, 106b/1
ķara (2) *T., sf. “kara, siyah renk”*
 k. ğibidür 44a/2
ķarañu *T., sf. “karanlık”*
 k. ğiçede 93a/9
ķarār *Ar., is. “1. süreklilik, istikrar 2. rahatlama”*
 k. édüp 107b/9
 k. étdiler 51a/6
 k. étmeyüp 56a/3
 k. étmışlerdi 36b/7-8
 furec ve k.+ ına 19a/9
 k. u ğebāt bulmışdur 17a/14-15
ķara yel *T., b. is. “kuzeybatı, 315°’lik yön”*
 k. 33b/4
kārdīde *Far., b. sf. “iş bilir, uyanık”*
 k. 20a/14
kārgāh *Far., b. is. “mec. bu dünya”*
 k.- ı şun‘-ı nāmütenāhīde 4b/7
ķarġu *T., is. “büyük ve uzun mızrak”*
 k. 61b/13-14, 61b/15, 62a/1-2
ķarındař *T., is. “kardeş, erkek kardeş”*
 k.+ ı evlādına 46b/4
 k.+ ı kızını vērüp 109a/5-6
 k.+ ı 40a/2, 42a/5, 106a/6, 124a/16, 125a/15, 135b/172, 137a/4
 k.+ ını 39a/2, 39b/10, 42a/8
ķarış *T., is. “yaklaşık 22-24 cm olan bir uzunluk birimi, karış”*
 k. 44b/9, 54b/6, 64a/2
ķarış- *T., f. “karışmak”*
 birbirine k.- up ğirişdi 80a/10-11
ķarīb *Ar., sf. “yakın”*
 k. 8a/13, 8b/10, 27b/2, 35a/14, 38a/3, 47b/14, 48b/6, 50a/4, 50b/12, 60a/9, 77b/12, 77b/16, 78b/12, 79b/17, 80a/5, 80b/6, 84a/3, 95a/10, 95a/12, 97b/3, 98a/13, 98a/16, 99b/11, 102a/5, 106b/3, 109a/16, 110b/5, 112b/5, 124a/2, 127b/2, 127b/13, 138a/2, 139b/2, 140a/2, 140b/6
 k.+ dūr 14b/2, 30b/8, 51a/10, 51b/15, 59a/11, 64a/12, 65a/1, 84a/14, 84b/4, 89a/3, 104b/3, 113a/13, 130a/7

k. olan 72a/10, 73b/15, 84b/9
 k. oldukça 69b/6
 k. oldukça 141b/6
 k. olmak 105a/1
 k. olup 40b/3, 106a/7, 137a/16
 k. olurdu 128a/15
karin Ar., sf. "çok yakın"
 k. 31b/3
karn Ar., is. "boynuz"
 k.+ ları 103a/4
karşu T., e. "karşı, doğru"
 ağzını rüzgāra k. feth eder 134a/2
karye Ar., is. "köy veya küçük kasaba"
 k. 21b/10, 49a/3
 k.+ den 29a/6
 k.+ ler 98a/12, 102b/8, 117a/11,
 121a/7
kaşaba Ar., is. "kasaba"
 k. 118a/3
 k.+ ya 57b/13
kaşd Ar., is. "niyet, amaç"
 k. 121a/12
 livā'-i k. 31a/12
 mūcibāt-ı k. 70b/14
 k.- ı izhār-ı 'adāvet eyledi 136b/8-9
 k.- ı mesfūruñ 79b/14-15
 k.- ı mezbūrda 30a/14, 80b/9
 k.- ı mezbūrdan 30b/1, 81a/1
 k.- ı mezbūri 30a/10
 k.- ı şikār ederseñüz 105a/15
 k.- ı şikār 133a/10
 k. edenler 126b/17, 130b/1, 130b/10
 k. edenlerüñ 139a/3
 k. edüp 56a/5, 86b/4, 96b/11, 107b/14
 k. etti 66a/2, 110b/9, 114a/7
 k. söylediler 10b/5, 33a/14-15, 49a/14,
 66a/17, 102a/2
 memleket fethine k. söylediler 48a/12-13
 k. söyledükde 120a/15
 k. etmeyenleri 131a/15
 k. etseler 105a/10
 k. eyledi 79b/9, 80b/3, 80b/6
 k.+ ı 29a/13, 30b/3, 94a/17, 100b/14,
 105b/15
 k.+ ına 109a/3
 k.+ ından 49a/17
 k. itseler 132a/10
 k. oluna 6b/3
 k. olunmaya 70b/11
 k. olunsa 116a/14
 k.+ umuz 109a/14
 tecdīd-i k. ve 'azīmet edüp 80a/9
 k. ve 'azīmet etti 106b/13
 k. ve 'azm edüp 34a/5
kāse Far., is. "kase"
 k.+ lere 141b/8
 k.+ ye 60b/13
kāşid Ar., sf. "kasdeden, tasarlayan"
 k.+ lar 135b/16
kaşık [كاشك] Ta. > İsp. > İt., is. "kasike,

XVI. yy.da Amerika kıtalarında yaşayan yerli
 kabilelerin başçılara verilen genel unvan"
 k. 34a/15, 34b/8, 37b/3, 41b/11,
 50b/1, 88b/13
 k.+ a 99a/16
 k.+ dan 34b/5
 k.+ ı 40a/6
 k.+ ları 56b/3
 k.+ larından 86b/8
 k.+ larını 42a/4
kāşır Ar., sf. "1. eksik 2. kusurlu"
 k. 4b/9
 k.+ dur 45a/12
 k.+ lar 41b/16
kaşir Ar., sf. "kısa"
 k. edüp 138a/4
kāside Ar., sf. "geçersiz, marjinal"
 ārā'-i k.+ leri 98b/15
kaşr Ar., is. "köşk"
 k. 13a/14
 k.+ da 13a/15
kaş T., is. "kaş"
 k.+ ları 54a/5
 k.+ larını 59a/7
kāşāne Far., is. "camlı oda, sırça köşk"
 müşebbek k. içre 115a/14
 zībā k.+ ler 66b/9
kat T., is. "huzur, yan" ayrıca bk. kıt
 serv k.+ ına 128a/14
 k.+ ında 16b/4, 24b/3, 25b/4, 26a/8,
 71b/7, 72a/11, 72b/2, 73a/1, 74b/5, 80a/1,
 81b/15
kat- T., f. "katmak, eklemek"
 ādımına haram k.- maz 133b/2
kātenderkāt Far., b. sf. "kat kat, katbekat"
 k.+ dur 61a/3
katı T., sf. & zf. "1. çok, pek 2. hiç, asla"
 k. 34a/9, 34a/11, 35a/15, 40a/15,
 41a/8, 41b/5, 43b/5, 44a/2, 44b/5, 44b/13-14,
 45a/2, 45a/5-6, 45a/13, 46b/7, 49b/3, 49b/17,
 50a/9, 50b/4, 50b/9, 52a/8, 52a/11, 52b/4,
 52b/8, 53a/3, 53a/12, 53a/17, 54a/1, 54b/10,
 56a/13, 57b/12, 58a/4, 58a/8, 58a/10, 59a/16,
 59b/9, 62b/15, 62b/17, 64a/1, 64a/7, 65a/8,
 67b/10, 70a/9, 82b/17, 88a/1, 89b/10, 91a/7,
 95a/2, 96a/5, 96a/16, 96b/8, 98b/11, 100b/8,
 102a/5, 102a/11, 102b/10, 103a/10-11,
 103a/11, 103b/13, 104a/6, 104a/12, 104b/17,
 105b/13, 107b/1, 112a/11, 112b/10, 114b/2,
 114b/8, 116a/17, 119b/12, 120a/2, 120a/10,
 123b/3, 123b/6, 125a/10, 125a/14, 127b/4,
 128a/11, 128b/11, 129a/6-7, 129a/16-17,
 131a/6, 131a/14, 131b/2, 132a/4, 132a/12,
 132a/15, 132b/1, 133a/3, 133a/5, 133a/15-16,
 133a/17, 133b/4, 133b/8, 137b/4, 137b/12-13,
 138a/5, 138a/7, 138b/2, 138b/4, 138b/7,
 139a/2, 139a/11, 139a/17, 140b/1, 141a/3,
 141a/6, 141a/10
 k. eyü 100a/11
 k. olur 119b/17

- k. pek 103a/11, 137a/12
 k. sevmezler 111b/14,
 k. tüz varılsa 130a/12
kaṭl Ar., is. "öldürme"
 k. ederdi 128a/9
 k. ederlerdi 46b/7
 k. edüp 66a/4, 121a/12, 125b/7,
 136a/4
 k. etdiler 92b/13, 93a/16, 112a/8,
 124a/16, 124b/9
 k. etdüñüz 37b/7
 k. etdürdi 135b/17
 k. eyledi 52a/4, 121b/8
 k. + ı 136a/2
 k. ve esr etdi 125b/12
kaṭ' Ar., is. "1. yol alma, geçme 2. kesme"
 k. - ı menâzil 17a/8
 k. - ı tarîk ederler 70b/4
 k. eder 12a/11, 16b/14, 18a/8, 22a/10-
 11, 73b/5, 83b/12
 k. ederler 105b/14
 k. edüp 12b/15, 73b/8, 74a/5, 83a/4
 k. + ına 93a/5
 k. itseler 39a/1
 k. oluna 8a/12-13
kaṭ'ā Ar., zf. "asla, hiçbir zaman"
 k. 37a/5, 45a/9, 46b/12, 63a/1, 66a/10,
 87b/2, 92a/13, 99b/15, 104a/8, 111a/14,
 114b/8, 115a/2, 116b/4, 102b/7, 126b/2,
 127a/1, 129b/4, 131b/7, 133a/1, 133b/15,
 134b/3, 138b/10
kaṭı Ar., sf. "kesin"
 delîl-i k. 75a/5
kaṭıfe Ar., is. "kadife"
 k. 61b/1, 63b/1-2
 siyâh k. gibi 140b/4-5
kaṭıfelü Ar. + T., is. "kadifeli"
 k. 61b/6
kaṭrân Ar., is. "katran"
 k. 89b/7
 zift ve k. 128a/4
kaṭre Ar., is. "damlacık"
 k. 81a/14
kaṭā'id Ar., ç. is. "kurallar"
 ba'z-ı k. - ı hey'et 5b/12
 k. - ı hey'etden 25a/5
kaṭānîn Ar., ç. is. "yasalar"
 k. - i laṭife 86a/5
kaṭārib Ar., ç. is. "sandallar"
 zevâriḳ ve k. 80a/12-13
 k. + a binüp 12a/17
 zevâriḳ ve k. + a 134b/6
 k. ve zavâriḳ 13a/4
kaṭım bk. **kaṭım**
 k. 48a/10
kaṭı Ar., is. "sert, pek, güçlü"
 k. 70b/8, 127a/17
 vâsı' ve k. 137b/4
 k. + dūr 45b/11, 141a/10
kaṭı Ar., is. "söz, söylem"
 k. - ı mezbûrı 19b/10
 k. - i mesfûrı 88a/9
 k. + a i'timâd ve i'tibâr etmeyüp
 69a/11
 k. + a 120a/11, 121b/5
 k. + ı 23b/1
 k. + ına 75a/2
kaṭım Ar., is. "kavim, millet, halk" bk. **kaṭım**
 k. 7b/7, 33b/12, 34a/4, 39a/11, 39b/1,
 83a/15, 89a/8, 90b/17, 95b/14, 112b/15
 ba'z-ı k. 18b/16-17, 19a/1, 71b/12-13
 k. - ı bedfercâmdur 36a/11
 k. - ı bîbâk 27a/11
 k. - ı Bulğar'dan 84b/17
 k. - ı Fırânk 66a/8
 k. - ı Hind 43a/8
 k. - ı Hindüyân 66a/16
 k. - ı Hindüyân'dan 125a/13
 k. - ı hūnhâr-ı nekbet 119a/16-17
 k. - ı İspanya 63b/10
 k. - ı İspanya'nun 67b/11
 k. - ı İspanyol 52a/9, 89a/10, 120a/1,
 125a/5
 k. - ı İspanyol'dan 93a/12
 k. - ı İspanyol'un 93a/8
 k. - ı keşir 82b/10
 k. - ı mesfûr 7a/12
 k. - ı mezbûr 34a/9, 45b/3, 49a/13,
 49b/17, 55a/9, 59a/3, 59a/5, 60b/7, 62b/13,
 63a/4, 91a/3, 91a/6, 95b/16, 112b/3, 117b/2
 k. - ı mezbûrın 42a/1-2, 47a/10,
 59a/11, 66b/10, 88a/9, 103a/14, 112b/6,
 118b/13, 128a/13-14
 k. - ı nâma'lümdur 72b/9-10
 k. - ı Nûbe'nun 12b/12
 k. - ı şehir 122a/14
 k. - ı Yehûd mişâl 103b/12-13
 k. - ı Zü'l-Ḳarneyn 10b/7
 k. + ı 34b/9, 37b/14, 46a/11, 46b/16,
 47a/1, 49a/3, 55a/13, 56a/6-7, 57b/7, 57b/17,
 58a/4, 59a/2, 60b/4, 65b/14, 67a/1, 67a/17,
 87b/3, 88b/9, 91b/5, 96b/8, 100a/2, 100a/14,
 100b/6, 100b/12, 101b/13, 105b/1, 107a/6,
 109b/3, 111a/1, 111b/13, 112a/3, 112a/5,
 112a/7, 112a/15, 113a/14, 121b/5, 121b/8,
 121b/12, 123b/7, 123b/10, 124b/17, 126b/2,
 129b/3
 baḳıyye-i k. + ı 93b/2
 k. + ına 92b/7, 92b/11, 115a/3
 İspanyola k. + ına 88b/10
 k. + ından 34b/6, 41b/2, 47a/9, 50b/2,
 55b/14, 93b/9, 94a/14, 104b/1, 109a/15
 k. + ını 34a/1, 34a/3, 50a/11, 94a/3,
 96a/4, 96b/5, 97a/10, 109b/4, 120a/17, 125a/9,
 128a/11
 k. + ının 45b/10, 47b/2, 57b/14, 58a/6,
 67b/3, 88b/16, 100a/1, 120a/1
 k. + um içre 121b/2
 k. + uma 135b/9
 k. + un 45b/10, 56a/10

ķ. + uña 92b/8
ķ. + uñı 120b/17, 135b/14

ķavs Ar., is. “astr. yay”
evāhır-ı ķ. + da 69a/10

ķavurma T., is. “kavurma”
ķ. 55b/16
ķ. + lar 62a/11

ķāymāt Ar., is. “ķāinat, evren”
ķ. - ı cevī 17a/12
vücūh-ı tefāşıl-ı ķ. + a 4a/15

ķazā Ar., is. “Allah’ın hükmünün gerçekleşmesi”
ķ. + ya 29b/11

ķazdur- T., f. “kazdırmak”
ķ. - urlardı 41b/4

ķazğan T., is. “kazan”
altundan ķ. + lar 55a/13-14

ķazıl- T., f. “kazılmak”
ķ. - miş 133b/6

ķebāb Ar., is. “kebap, ateşte pişmiş et”
cigerin ķ. édüp yerler 57b/1-2
ķ. + lar 62a/12
cigerlerini ķ. ve hāllarını 55b/17

ķebe bk. **ķepe**
ķ. + ler 48a/4

ķebīr Ar., sf. “büyük” bk. **ķebīre**
feleg-i ķ. 16b/1
şāğır ve ķ. 30b/11-12, 43a/6

ķebīre bk. **ķebīr**
memālik-i ķ. 79b/2

ķebir bk. **ķebr**
ķ. la‘inden 86a/13

ķebr Ar., is. “bir kavmin büyüğü” bk. **ķebir**
ķ. 30b/7
ķ. - i ekber 30b/17
ķ. - i Ekber’e 34b/17
ķ. - i ekbere 97a/14
ķ. - i ekberūñ 30b/4
ķ. - i merķūm 32b/5

ķeçe T., is. “keçe”
ķ. + ler 39b/15

ķeder Ar., is. “ķeder, gönül darlığı”
ğıl ve ķ. + den 78b/11

ķef Ar., is. “avuç, aya, taban”
ķ. - i pāları 15a/14

ķefere Ar., ç. is. “ķāfirler, imansızlar”
ķ. - i fecerenūñ 31a/14
memālik-i ķ. - i li‘āmda 13a/8
ķ. - i li‘āmuñ 31a/6

ķelām Ar., is. “söz, konuşma”
ķ. 30a/12
bedā’-i ķ. 76b/14
eşnā’-i ķ. 76b/11
sevķ-ı ķ. 29a/4-5
ķ. - ı mezbūr 22b/6, 83a/12
ķ. - ı mezbūrı 88a/10
ķ. - ı mezbūrūñ 20b/8
ķ. - ı pürencām 5a/2
ķ. - ı pürintizāmdan 22b/9-10
ķ. ederlerdi 117b/8

sevķ-ı ķ. étmiş 9a/2
sevķ-ı ķ. eyledi 122b/1
taķrīr-i ķ. eyledi 10b/16
ķ. eylemez 63a/2
ķ. + ı ile iş étmediler 42a/17
ķ. + ı 20a/8
ķ. + ına 30a/15, 58b/2, 65a/9, 76b/10,

121b/15
ķ. + ından mefhūm olan 85a/15
ķ. + ını 10b/6, 25a/6, 34b/2, 37b/13,
76b/9, 92b/12
ķ. + ları 7a/11, 7b/8
ķ. + uma 122a/2

ķelīl Ar., sf. “gözleri iyi göremeyen”
ķ. 133b/16
ķ. olduğı cehetden 131b/8

ķelime Ar., is. “söz”
ķ. - i āfitāb 3b/7-8

ķelle Far., is. “baş, kafa”
ķ. - i adam ķadar 52b/9
ķ. - i bīdevletlerini 95b/11
ķ. ķadar 91a/14
ķ. + leri 54b/9
ķ. + lerine 62b/11
ķ. + lerini 95a/4
ķ. + si 38a/11, 44b/9, 64a/2, 67a/8,

131a/12
ķ. + sinde 67a/10
ķ. + sine 63a/16

ķemāhī Ar., b. zf. “olduğı gibi, tam manasıyla”
ķ. 20b/17

ķemāl Ar., is. “olgunluk, tamlık”
ķ. - ı ‘ilm 20b/12
ķ. - ı ‘irfānı 5b/11
ķ. - ı ‘uzūbet 18b/16
ķ. - ı behcet 86a/7
ķ. - ı edeb birle 114a/6
ķ. - ı hūsn ü behcetde 32a/5
ķ. - ı hūbreh 20b/14
ķ. - ı ihtimām 79a/2
ķ. - ı inhimākda 72b/15
ķ. - ı ķudretinden 31b/2
ķ. - ı ķudretini 5a/15
ķ. - ı ķuvvet 78b/9, 132a/8
ķ. - ı leţāfet 31b/12
ķ. - ı leţāfetinden 60b/5
ķ. - ı merāretinden 89b/8
ķ. - ı mertebe 25a/12, 108b/2
ķ. - ı mertebede 52b/13-14
ķ. - ı sa‘a 27a/173
ķ. - ı sa‘t 11b/2, 11b/10
ķ. - ı şıyānet 71a/3
ķ. - ı si‘asını 5a/16-17
ķ. - ı si‘atından 20a/6
ķ. - ı şebābı 90a/4
müntehā-yı şimāl-ı ķ. - ı şiddet-i şitā
27b/15
ķ. - ı şiddetini 25b/15
ķ. - ı ta‘zīm 110a/16

k.- ı tahkika 27b/17
k.- ı teẓāyuk ve teṭābuk bulup 27b/3
k.- ı zīb ü fer 16b/15
kemān *Far., is.* “1. yay (savaş gereci) 2. kaş”
tīr ve k. 116a/11
tūl kāmētleri k. 85a/4
saht k. çekerler 100b/7
saht k. çeküp 57b/9, 95a/7
tīr ü k. kullanurlar 89b/13
tīr ve k.+ ı 128a/16
tīr ve k. kullanup 59a/9
tīr ve k. kullanurlar 54b/5
k.+ lar 54b/8
k.+ larının 57b/10
kemāvifāḳ *Ar., b. zf.* “ittifak üzere, görüş birliği içinde”
k. 107b/4
kemāyenbaḡī *Ar., zf.* “uygun biçimde, gereğince”
k. 10a/12, 80b/5
kemer *Far., is.* “kemer, bel bağı”
libās ve k. düzerler 101b/9
k. koşanmış 63a/16
kemīn *Ar., is.* “pusu”
k. êdüp 126b/8
k. êtmişlerdi 55b/14
kemyāb *Far., b. sf.* “az bulunur”
k. olduğu sebepten 96a/5
kenā’is *Ar., ç. is.* “kiliseler”
k. ola 32b/4
kenār *Far., is.* “kenar, kıyı”
k. 38b/8
k.+ ına 25a/13
k.+ ında 38a/3
kenīse *Ar., is.* “1. Hristiyan kilisesi 2. Maya Piramitleri 3. Amerika yerlilerinin tapınakları, teocalli (Aztek tapınağı), huaca (İnka tapınağı)”
k. 127a/10
aṣḥāb-ı k. 127a/5
k.- i mezbûrede 119a/16, 119b/2,
127a/16
k.+ ler 119a/9
k.+ lerde 127a/4
k.+ leri 119a/11
k.+ lerinde 95b/12, 126b/11
k.+ si 112a/14
k.+ sine 120b/1
k.+ ye 119b/1, 120b/8
erbāb-ı k.+ yi 120b/12
kepe *Yun., is.* “kalın keçeden yapılmış bir üst giysisi” *bk. kebe*
k.+ ler 39b/14, 102a/9, 116a/2, 118b/4
Kerīmā *Ar. + Far., ünl.* “Ey Cömert (Allah)”
K. vü Perverdigārā 142a/11
kerre *Ar., is.* “kere, defa, kez”
k. 16b/14, 17a/1, 17a/4, 17a/7, 17a/10,
22a/13, 46b/7, 57a/2, 57a/12, 64b/8, 66a/2,
87b/9, 90b/4, 90b/11, 91b/1, 101a/7, 115a/5,
115a/7, 116a/15, 118b/17, 120a/3

üçüncü k.+ de 87b/12
biñ söyleseñ bir k. işitmezler 63a/6
kes- *T., f.* “1. doğramak 2. dibinden ayırmak 3. önlemek 4. zorlamak 5. azaltmak”
ḥarāca k.- di 40a/6
ṭarīkī k.- di 21b/3
ḥarāca k.- diler 47a/2
seng-i zümürüd k.- diler 46b/14
k.- e 31a/15
k.- erdi 116a/14
k.- mege 49a/9
k.- üp 54a/10, 56a/2, 116a/16
iki k.- üp 137b/11
ümīd-i ḥalāşī k.- üp 49a/10
keşif *Ar., sf.* “yoğun, kalın, koyu”
semīn ve k. 133a/15
k. ve şedīd olup 88a/1-2
keşir *Ar., sf.* “çok” *bk. keşire*
ḳavm-ı k. 82b/10
k.+ dūr 125a/3
ceẓā’ir-i k.+ e 60a/9, 82a/5
ceẓāyır-ı k.+ e 82a/16, 85a/17
miyāh-ı k.+ e 19a/6, 139b/4, 140a/2-3
ümēm-i k.+ e 79b/2
keşire *bk. keşir*
k.+ dūr 134b/1
emākin-i k.+ i 85a/12
’amāyır-ı k.+ nūñ 84a/16
kesiret na’mā’uhu *Ar., b. sf.* “nimeti çok (Allah)”
k.+ ’nuñ 86a/1
keşret *Ar., is.* “çokluk, çok olma”
k. 11b/10
k.- i ‘imāret 86a/7
k.- i cüyüşda 10b/17
k.- i diyār 28a/1
k.- i ehvāl ve şu‘ūbet 26a/17
k.- i mähī 92a/4
k.- i māl 105b/3
k.- i menfa‘atda 64b/1-2
k.- i miyāh 20a/6
k.- i sükkānda 5a/7-8
k.+ i 95b/5
k.+ in 120a/2
k.+ inden 57a/12
k.+ leri 92b/1
kesb *Ar., is.* “kazanç”
k. ve ticāret 29b/7
kesr *Ar., is.* “kıрма, parçalama”
k. eyleseñ 19b/11
kestāne *Yun. > T., sf.* “açık kahverengi renk”
k. 45a/10, 131b/1
k. tüylüdür 133a/3
keşf *Ar., is.* “keşif, bulma”
k. 97b/5, 100b/14
k. êtmege 39a/5
k. êtmek 48b/10
k.+ ine 87a/3
k. ü ‘ayān 28a/3
keştī *Far., is.* “gemi”

k. 39b/17, 42a/13, 59b/2, 86b/5,
89a/1, 91b/8, 140b/10
ehl-i k. 37a/12
erbāb-ı k. 10a/13, 34a/5, 36b/8,
36b/10
k.- i mezbūr 11b/4
k.- i Muğalyan 61a/13
k.- i tēzrev 134b/14
k.- i Zū'l-Karney'n'e buluşduk 11a/9
k.- i Zū'l-Karney'n'e 11a/8
k.- yi hātır 5a/12
erbāb-ı k.+ den 61a/17
k.+ lere 33b/10, 62b/3, 89a/12
k.+ leri 49b/8, 63a/14
k.+ lerini 108a/1
k.+ lerün 33b/9
k.+ nün 65a/10
k.+ ye 10b/2, 48b/11, 59a/13, 60a/16
erbāb-ı k.+ yi 29b/16
ketb Ar., is. "yazma"
k. ederler 62b/15
kethudā Far., is. "kahya"
k.+ ları 88b/14
hāne-i k.+ ya 62a/8
kevākib Ar., ç. is. "yıldızlar"
nuküd-ı k.- ı Cedy u Hamel'i 4b/2
k.- ı şābitāt 16b/2
eflāk ve k.+ ı 22a/1
şuver-i k.+ uñ 22a/2
kevkēb Ar., is. "yıldız"
k.+ āsā 43b/7
kevn Ar., is. "var olma, varlık"
'ālem-i k. ü fesādi 4b/17
'ālem-i k. ve fesādi 17a/12-13
kevsec Far. > Ar., is. "köse"
k.+ ler 91a/5
keyfiyyet Ar., is. "nasıllık, nicelik"
k.- i hālī 11b/12, 77b/7
k.- i istihrācını ederlerdi 126a/6
keyvān Far., is. "yıldız, Zuhal"
pādīşāh-ı k.- ı cenāb-ı āsumāntaht
6a/10
keyy Ar., is. "yarayı kızgın demirle dağlama"
k. ederler ise 46a/2
k. itmeyince 54a/2
kez T., is. "kez, kere, defā"
k. 51b/2, 127b/8
kezālik Ar., zf. "böylece, aynen, bunun gibi"
k. 12b/11, 15a/7, 61b/14
kubāb Ar., ç. is. "kubbeler, felekler"
darb-ı k. edelerdi 139b/16
kudve Ar., is. "yol başçısı, bir işte örnek alınıp
peşinden gidilen kişi"
k.- i erbāb-ı tedkīk 75a/12
kıl T., f. "kılmak, etmek, yapmak"
'atā k. 142a/14
revā k. 142a/13
feth k.- a 136b/13
sühūlet üzre mu'āmele ve muşāhabe
k.- alar 34b/7-8

tābi' k.- dı 124b/2
muḳarrer k.- dılar 125b/3
tapu k.- dılar 61b/10
bedkārlik k.- madı 37b/7
lāyık iş k.- mazlar 130b/17
nazar k.- mazzın 5a/3
müzeyyen k.- mışlar 117b/6
güzer k.- up 37a/15, 74b/3
verziş k.- urdum 4b/6
rencide k.- ular 70b/6-7
kılā' Ar., ç. is. "kaleler, surlar"
k.- ı menī'ada 129b/9
kılın T., f. "kılmak, edilmek"
tenfīz-i cuyüş ve 'asākır k.- sa 71a/1
killet Ar., is. "azlık, kıtlık"
k.- i 'imāret 72b/16
k.- i 'imārete 69a/7
k.- i 'umrān 72a/10
k.- i idrāk 72b/14
k. bulur 25a/12
kır T., f. "öldürmek"
k.- dılar 94a/4, 95b/15
kīrāt Ar., is. "kırāt, mücevher tartmada
kullanılan 0,20 gr ağırlığında bir ölçü"
k. 57a/11
kırk T., is. "kırk sayısı"
k. 32b/15, 48b/3, 59a/16, 65b/2,
72a/13, 92a/17, 93a/14, 94a/14, 102b/4, 107a/1
dört yüz k. 59b/7
iki yüz k. 50b/8, 130a/2-3, 136b/16-17
otuz k. 128a/9
k. altı 13b/12
biñ beş yüz k. altısında 125b/6
k. beş 43a/14
k. biñ kadar 66a/8
k. biñ 94a/13
yüz k. biñ 111a/1
k. bir 75a/6, 75a/10
biñ beş yüz k. birinde 124a/16
k. elli 121a/6
biñ beş yüz k. ikisinde 102b/3
k. ya otuz 102b/9
biñ beş yüz k. yedide 47a/3-4
kırmızı Ar., sf. "kırmızı renk"
k. 63b/12
kısım Ar., is. "kısım, bölüm, parça" bk. **kısm**
bir k. 7a/13, 44b/16
dört k. 13b/8, 38b/4
iki k. 68b/7
k.+ dur 44b/7
iki k. olup 68b/16
kısm bk. **kısım**
k.- ı cenūbīye 38b/5
k.- ı ġarbīye 40a/5
k.- ı mekşūf 19b/12
k.- ı şarkīsinde 43a/13
k.+ ı 44b/11, 68b/7-8, 119b/12-13,
119b/14, 129a/8, 138b/2
bir k.+ ı 8b/1, 53a/8, 129a/8
ta'am k.+ ı 101b/12

k.+ ından 87a/1, 88b/12-13, 119a/5
 āhen k.+ ından 116b/3
 bahār k.+ ından 35a/13
 kaṭ‘ā şecer ve varak k.+ ından 87b/2
 bir k.+ ının 129a/5, 129a/7
 k.+ uñ 68b/15
kıssa Ar., is. “kıssa, olay anlatısı”
 k. 48a/7, 112b/9, 127a/3
 k.+ yı 65b/1
 k.- ı mezbûre 11b/1
 k.- ı pürhişse 30a/3
 k.+ dan 34a/3, 34a/16, 65a/8, 93a/6,
 122b/14, 127a/6
 k.+ lardan 35a/15
 k.+ sı 124b/4
 k.+ yı 123a/15
kıssâ Ar., is. “keşiş, papaz”
 k.- i zulmetnihād 100b/14
kışla- T., f. “kışlamak, kışı geçirmek”
 k.- rlar 101b/5
kışr Ar., is. “kabuk”
 k.+ ı 61a/4, 64a/15, 64b/4, 123b/5
 zeytûn k.+ ı 64b/4-5
 k.+ ından 64b/15
 k.+ ını 141a/5
 k.+ ının 44b/17, 57a/1
kıt T., is. “öncesi, öñü, yakın zamanı” ayrıca
 bk. **kat**
 k.+ ında 24b/3, 25b/1
kıtâl Ar., is. “öldürüşme, savaş”
 cenk ve k. 124b/7-8
 esbâb-ı k. 105a/10
 harb ve k. edüp 95b/14
 cenk ve k. eddiler 111a/2-3
kıṭ‘a Ar., is. “1. kıta, bölüm, parça 2. kara
 parçası”
 k. 27b/8, 46b/14, 87a/2, 140b/13
 k.- ı cenûbiyesinde 40a/3
 k.- ı uḥrâ 27b/12
 dört k. ederler 53a/10
 k. k. sürerler 65b/9-10, 91a/8
 k.+ lara 39b/9
 k.+ lardan 12a/13
 k.+ ları 38b/15, 39b/13, 51a/16, 55b/1
 k.+ larını 12a/11
 k.+ sı 27b/8, 91a/15, 91b/2
 k.+ ya 131a/7
kıyâm Ar., is. “ayakta durma, ayağa kalkma”
 k. üzere olurlar 115a/9
kıyâmet Ar., is. “kıyamet”
 k. 87b/9, 126b/7, 126b/9
 k.+ de 88a/14
kıyâmı’s-sâ‘ah Ar., b. is. “kıyamet saati”
 ilâ k. 6a/17
kıyâs Ar., is. “karşılaştırma”
 k. 69a/1
 k.- ı ma‘lûm üzere 13b/1
 hadd u k.+ dan 38a/16
 k. üzere 127b/12
kıymet Ar., is. “değer”

k.+ leri 32a/16, 119a/6
 k. taḫdîr olundu 46b/15
kıymetî Ar., sf. “değerli”
 k. taşlar 45b/7
 k. taşlardan 60b/9
kıymetlû Ar. + T., sf. “değerli”
 k. 61b/6
kız T., is. “kız, kız evlat”
 karındaşı k.+ ını vèrüp 109a/4-5
 k.+ ını 92b/17
ki Far., bağ. “ki bağlacı”
 k. 3a/4, 3b/3, 3b/14, 4a/3, 4a/6, 4b/9,
 4b/11, 5a/6-7, 5a/14, 6a/8, 6b/1-2, 6b/5, 6b/13,
 7a/7-8, 7a/9, 7a/13, 7b/1, 7b/7, 7b/10, 7b/15,
 8a/2, 8a/5-6, 8a/10, 8a/15, 8b/1, 8b/3, 8b/5,
 8b/8, 8b/10, 8b/12, 8b/14, 8b/17, 9a/2-3, 9a/5,
 9a/12, 9a/14, 9b/10, 10a/4, 10a/9, 10b/13,
 10b/16, 11b/2, 12a/1-2, 12a/8, 12a/10, 12a/12,
 12b/2, 12b/5, 13a/10-11, 13b/3, 13b/9, 14a/3,
 14a/6, 14a/11-12, 14a/17, 14b/2, 15a/16,
 15b/3, 15b/11, 16b/2, 16b/7-8, 16b/10-11,
 16b/13, 16b/15, 16b/17, 17a/3-4, 17a/6, 17a/8,
 17a/12, 17b/3, 17b/5-6, 17b/11, 17b/15, 18a/1,
 18a/6, 18a/14, 18b/2, 18b/5, 18b/8, 18b/12-13,
 18b/15, 19a/5, 19a/11, 19a/14, 19b/4, 19b/10,
 20a/2, 20a/15, 20b/1-2, 20b/6, 20b/10, 20b/12,
 21a/3, 21a/10, 21a/15, 21b/14, 22a/9, 22a/12,
 22b/10, 23a/6, 23a/11, 23b/14, 23b/17, 24a/3,
 24a/7, 24a/10-11, 24a/12, 24a/14, 24a/17,
 24b/2, 24b/4, 24b/6, 24b/9, 25a/5, 25a/8,
 25a/13, 25b/1, 25b/11, 25b/13, 25b/16, 26a/3,
 26a/7, 26a/14, 26a/17, 26b/2, 26b/6, 26b/8,
 26b/12, 26b/14-15, 27a/2, 27a/16, 27b/4,
 27b/8, 27b/12, 29a/5-6, 29a/16, 29b/17, 30b/8,
 31a/3, 31a/12, 31b/2, 31b/4-5, 31b/12, 31b/17,
 32a/4, 32a/8, 32a/13-14, 32b/9-10, 33a/5,
 33a/15, 33b/11, 34a/1, 34a/15, 34b/5, 35a/4,
 35a/8, 35a/11-12, 35a/14, 35b/2, 36a/2,
 36a/10-11, 36a/15, 36b/3, 36b/12, 37a/4,
 37a/9, 37a/15, 37b/3-4, 37b/12, 38a/4, 38a/15,
 38b/1-2, 38b/7, 38b/13-14, 38b/16, 39a/14,
 39a/16, 39b/2-3, 39b/9, 40a/12, 40b/4, 40b/13,
 40b/17, 41a/6-7, 41a/9, 41a/12, 41a/14, 41b/1-
 2, 41b/14, 42a/16, 43a/6, 43a/10, 43a/14,
 43a/17, 43b/3-4, 43b/8, 43b/15, 44a/4, 44b/6,
 44b/11, 44b/17, 45a/3-4, 46a/8-9, 46a/12,
 46b/11, 46b/16, 48b/5-6, 48b/14, 49a/2-3,
 49a/4, 49a/14, 49b/12, 49b/15, 50a/3, 50a/5,
 50a/10, 50b/4, 50b/8, 50b/13-14, 50b/16,
 51a/2-3, 51a/5, 51a/9, 51a/11, 51a/14, 51b/15,
 52a/6, 52b/3, 52b/6-7, 52b/8, 52b/10, 52b/15,
 53a/4, 53a/14, 54b/6, 55a/6, 55a/11, 55a/13,
 55b/2, 55b/6, 56b/3, 56b/11, 56b/16-17, 57a/3,
 57a/7, 57a/14, 57b/7-8, 57b/13, 57b/15,
 57b/17, 58a/4-5, 58a/11, 58a/13, 58a/15,
 58b/4, 59b/6, 59b/15-16, 60a/1, 60a/3, 60a/7,
 60a/11, 60b/4, 60b/7, 61a/3, 61a/11, 61a/16,
 61b/8, 61b/10, 62a/2, 62b/8, 62b/12, 63a/8,
 63b/1, 63b/17, 64b/1, 64b/14, 65a/1, 65b/2,
 65b/9, 66b/15-16, 66b/17, 67a/2, 67a/5, 67a/7,

67a/11, 67a/13, 67b/16, 68a/2, 68a/5, 68a/7, 68a/12, 68b/10, 69b/5, 69b/10-11, 70a/3-4, 70a/8, 70a/10, 70b/7, 71a/2, 71a/8, 71a/13, 71a/16, 71b/2, 71b/5, 72a/12, 72a/16, 72b/3, 72b/5-6, 72b/8, 72b/10, 73a/1, 73a/3, 73a/8, 73b/11, 74b/15, 75a/10, 75b/4, 76a/11, 76b/14, 76b/17, 77a/2-3, 77a/9, 77b/6-7, 77b/9, 77b/13, 78a/2, 78a/5, 78a/15, 78a/17, 78b/8, 78b/12, 78b/14, 79a/13, 79b/7, 79b/9, 80b/3, 80b/6, 80b/10, 80b/14-15, 81a/16, 81b/10, 82a/5-6, 82a/8, 82a/13, 82a/15, 82a/17, 82b/3, 82b/6, 82b/12, 83a/2, 83a/6-7, 83a/9, 83a/13, 83a/15, 83b/6, 83b/8, 83b/10, 83b/16, 84a/15, 84b/2-3, 84b/6, 84b/10, 85a/4, 85a/9, 85b/1-2, 86a/2-3, 86a/6, 86b/15-16, 87a/8, 87a/11, 87a/15, 87b/8, 87b/10, 88a/6, 88a/14, 88a/16, 88b/4, 88b/6-7, 88b/11, 89a/2, 89a/8, 89a/12, 89b/6, 89b/9, 90a/1-2, 90a/13, 90b/11, 91a/2, 91a/13-14, 91b/2-3, 92a/4, 92a/12, 92b/2, 92b/8-9, 93b/17, 94a/7, 94a/15, 94b/5, 94b/12, 95a/3, 95a/8, 96a/14, 96b/16-17, 97a/5, 97a/13, 97b/12, 97b/14-15, 97b/16, 98a/5, 98a/7, 99a/4, 99a/7, 99a/11-12, 99b/7, 99b/12, 99b/17, 100a/9, 100a/12, 101a/4, 101a/9, 101a/14, 101b/16, 102a/1, 102a/5, 102a/9, 102a/11, 102a/14-15, 102a/15, 102b/17, 103b/1, 103b/11, 104a/7, 104b/2, 104b/11, 105a/2, 105a/12, 105a/17, 105b/2, 106a/2, 106b/7, 106b/9, 106b/17, 107a/2, 107a/16, 107b/8, 108a/6, 108a/14, 108b/3, 108b/7, 109a/7, 109b/2, 109b/11, 109b/13, 110a/2-3, 110a/7, 110a/14, 110a/17, 110b/3, 110b/5-6, 110b/9, 110b/13-14, 111a/4, 111a/7, 111a/16, 111b/4-5, 111b/10, 112a/2, 112a/4-5, 112b/2, 112b/5, 112b/14-15, 113a/6, 113a/12, 113a/15, 113b/3, 113b/6-7, 113b/11, 113b/15, 113b/17, 114a/7, 114a/11, 114a/17, 114b/3, 114b/9, 115a/1, 115b/9, 115b/12, 116a/10, 116a/12, 116a/14-15, 116b/1, 116b/5, 116b/7, 116b/11, 116b/14, 117b/1, 117b/4, 117b/7, 117b/10-11, 117b/13, 117b/17, 118a/3-4, 118a/9, 118a/11, 118a/16, 118b/5, 118b/7-8, 118b/11, 118b/14-15, 119a/2, 119a/12, 119a/14, 119a/17, 119b/4, 119b/8, 120a/9, 120b/13-14, 120b/15, 121a/2, 121a/12, 122a/6, 122a/12, 122a/17, 122b/6, 122b/8, 122b/12, 123a/1, 123b/2, 123b/10, 124a/2, 124b/15, 125a/5, 125a/8, 125a/12, 125b/16, 126a/4, 126a/7, 126b/6, 127a/10, 127a/12, 127a/17, 127b/3, 127b/10, 127b/13, 127b/16-17, 128a/2, 128a/4-5, 128b/8, 128b/10, 128b/13, 128b/16, 129a/1, 129a/10, 129a/13-14, 129b/2, 129b/8, 130a/6, 130b/6, 130b/15, 131a/12, 131b/1, 131b/5, 131b/12, 131b/14, 132a/3, 132a/17, 132b/2-3, 133a/3, 133a/14, 133a/16, 133b/1, 133b/11, 133b/13, 134b/2, 134b/5, 134b/10-11, 134b/12, 134b/17, 135a/7, 135a/16, 135b/6, 135b/8, 135b/11, 136a/10, 136a/14, 136b/12-13, 136b/16, 137a/11, 137b/3-4, 137b/8, 137b/10, 137b/17, 138a/3, 138a/5, 138a/12, 138b/3, 138b/9,

138b/14-15, 139a/2, 139a/5-6, 139a/9, 139a/11-12, 139a/16, 139b/1, 139b/14, 140a/1, 140b/1, 140b/7, 140b/10-11, 141a/1, 141a/13, 141a/17, 142a/12, 142a/16
beñzer k. 90b/12, 133a/2, 133b/13, 134a/3
budur k. 11b/1, 17a/16, 19b/8, 20a/10, 25a/14, 27a/6, 28a/4, 30b/11, 42b/5, 67b/10, 68a/13, 75a/3, 75a/5, 76a/16, 84b/9, 85a/15, 111a/12, 112b/7, 122b/3
gūyā k. 133b/4
her çend k. 112b/8, 116b/17
her kaçan k. 8a/11-12, 22a/11, 62b/8, 88b/11, 93a/16, 120b/1, 127a/6, 132a/10, 133a/10, 134b/176
her kıanda k. 133a/7
kaçan k. 7b/4-5, 19a/8, 23a/1, 43b/11, 45a/17, 68b/13, 78b/16
lāzımdur k. 120a/10
mādām k. 22a/15, 64a/4
meger k. 12b/2, 26a/10, 27a/15, 36b/5, 42b/7, 47b/8, 55b/13, 63a/13, 94a/17, 106b/9, 109a/7, 117b/3, 120b/5, 121b/9, 124a/1, 124a/9, 124b/4, 125a/7, 125b/8, 126a/1, 137a/9, 139a/10
ne kıadar k. 10b/5, 17b/13
tā k. 11a/8, 34b/6, 51a/1, 55a/7, 60a/1, 61a/15, 67a/17, 76b/3, 80b/1, 86a/16, 103b/7, 106a/16, 106b/2, 106b/15, 113a/4, 113b/11, 123a/11, 123b/17, 125b/12, 126a/14, 133a/12, 136a/2, 141b/4, 142a/3
vaktī k. 6a/3, 10a/4, 19b/12, 20a/12, 23b/9, 85a/6, 107a/14, 120a/1
kīle Ar., is. “tahıl ölçmede kullanılan, ortalama 25 kg tahıl alabilen kap”
k. 100a/12, 127b/6, 127b/8
nışf-ı k. 129a/14
kibār Ar., is. & sf. “1. büyük 2. öncü”
k. 132a/7
‘uyūn-ı k. 76a/1
ba‘z-ı k. 71b/1
enhār-ı k. 12b/3
merākıb-ı k. 80a/11
kiber Ar., is. “büyüklük”
k.- i emvāc 26b/1
k.+ i 119b/5
kibrīt Ar., is. “kibrit, kükürt”
k. 96a/15
Kibriyā Ar., is. “Allah’ın ululuğı”
Cenāb-ı K.+ ‘ya 31a/11
Cenāb-ı K.+ sından 86a/2
kifāyet Ar., is. “yeterlilik”
k. ēderse 117a/7
kilīd Far., is. “kilit”
k. ururlar 98b/2
kilk Far., is. “kalem, kameş kalem”
lisān-ı k.- i mu‘cizbeyān 76b/3
kim T., zm. “kim”
her k. 78b/8, 92b/13, 128a/15
k.+ ler 61b/16

k.+ lersiz 106b/8
kimesne *T., zm.* “kimse”
 k. 6b/4, 7b/3, 20b/8, 31b/6, 34b/11, 36b/1, 41b/2, 41b/11, 47b/3, 47b/5, 48a/3, 48a/13, 48b/11, 49b/6, 49b/9, 49b/12, 50a/7, 50b/2, 50b/16, 51a/2, 51a/11, 51b/13, 52a/3, 55b/13-14, 59a/12, 60a/16, 61b/3, 62b/12, 66a/4, 86b/9, 89a/5, 91b/9, 92a/11, 93a/13, 94a/13, 99a/1, 101a/10, 104b/1, 104b/4, 106a/15, 108a/16, 109a/16, 110a/8, 110a/13, 112a/8, 113a/10, 114a/5, 115a/8, 115b/5, 116a/1, 116a/4, 117a/4, 118b/15, 124b/10, 125a/7, 125b/10, 140b/10, 141a/11
 k. gönderüp 135b/17
 beyāz k.+ ler 98b/10
 k.+ nüñ 49a/5, 100a/1, 128a/8
 k.+ si 101a/8
 k.+ ye 63a/1
 her k.+ ye 131b/15
kimi *T., zm.* “kimi, bazı”
 k.+ ni 45b/1, 97b/10-11
kimse *T., zm.* “kimse”
 k.+ ye 127b/12
kipi *T., e.* “gibi, benzeri, kipinde, boyutlarında”
 ānuñ k. 67b/8
 anuñ k. 98a/2
 āyine k. 128b/13
 ayva k. 52b/6
 cemā‘at-ı ğurbān k. 66a/13
 esīr k. 41b/3
 ħıyār k. 53a/8
 ħortūm-ı fīl k. 53b/3
 şahāyīf-ı sīm k. 108a/15
 senām-ı şütür k. 103a/5
 serv k. 117a/15
 sīb k. 53a/8
 sükker k. 52b/12
 zenler k. 50a/5
 k.+ dūr 64a/15
kirām *Ar., sf.* “cömertlik sahibi olanlar”
 şulehā‘-i k. 31a/5
kire *?, is.* “kir, kerme”
 k.+ lerini 128b/12
kişi *T., is.* “kişi”
 k.+ ye 34b/12
kitāb *Ar., is.* “kitap”
 k.- ı laṭīfūñ 142a/2
 k.- ı merķūmda 9a/2
 k.- ı mesfūrda 6b/9, 83b/9
 k.- ı mesfūruñ 22b/9
 k.- ı mezbūrda 22a/8
 k.- ı mezbūrdan 15b/8, 20b/9, 26a/2, 76a/4, 83a/1, 83a/7
 k.- ı mezbūruñ 21b/13
 k.- ı mezkūruñ 69b/1-2
 k.- ı mu‘teber 6a/1
 k.- ı müstaķil 85b/8
 k.- ı müstaķilden 131a/9
 k.+ da 22a/5

dībāce-i k.+ da 142a/7
 şadr-ı k.+ da 82b/15-16
 ‘ilm-i k.+ dan behreleri yokdur 127a/1
 vaż‘-ı k.+ dan 76b/4
 k.+ ında 10a/3, 82b/14
 k.+ mı 76b/12
 k.+ larına 43b/10
kitābe *Ar., is.* “bir eserin kapısında yapımıyla ilgili bilgilerin olduğu yazıt”
 k.+ sinde 94a/1
kitābet *Ar., is.* “yazı yazma”
 k.+ den 62b/14
 k. itseler 129a/3
kitf *Ar., is.* “omuz, kürek kemiği”
 k.+ inde 43b/17
 k.+ ine 62a/6
kizb *Ar., is.* “yalan”
 k.+ i 101a/16
ko- (1) *T., f.* “1. koymak, bırakmak 2. vermek 3. yerine vekil bırakmak 4. girmesine izin vermek” *bk. koy-*
 k.- dı 10a/8, 37b/11, 40a/5, 42b/16, 46a/5, 47b/5, 48a/7, 48b/13, 49b/8, 50b/16, 88b/16, 89b/17, 92a/10, 97b/4, 99a/15, 100b/3-4, 106b/4, 109b/1, 113a/10
 ādını k.- dı 97b/2, 136b/5
 k.- dılar 38b/13, 39a/8-9, 40b/12, 48b/16, 52a/7, 63b/4, 87b/1, 93b/16, 95a/13, 97a/10, 114a/16
 ādını k.- dılar 98a/15, 101a/12-13
 k.- madı 42a/16
 güneşe k.- rlar 64a/16
 k.- yup 39a/3, 39b/10, 47b/7, 50a/7, 55a/8, 92b/16, 98b/2, 109b/11, 115a/6, 121a/17, 127a/8, 133a/12
 ‘asker k.- yup 106b/1
ko- (2) *bk. kov-*
 k.- dılar 93b/3
kocağ *T., is.* “kucak”
 k.+ ına şıgımaz 49a/5
 k.+ ına 100a/1
kol *T., is.* “kol”
 k.+ ları 57a/16, 89a/9
 k.+ larına 104a/3
kolac *T., is.* “kulaç”
 k. 39a/2, 41a/10
 k.+ dan 38a/13
koltuğ *T., is.* “koltuk”
 k.+ ı 133a/9
kon- (1) *T., f.* “1. uçmayı bırakıp bir yere inmek 2. yerleşmek, mesken tutmak”
 k.- ar 43b/13
 k.- up göçerler 54b/3
 k.- up 64a/5-6
kon- (2) *T., f.* “koyulmak, bırakılmak”
 k.- sa 52b/12
konul- *T., f.* “konulmak, bırakılmak”
 k.- sa 60b/5
kork- *T., f.* “korkmak”
 k.- dılar 40b/3

ķorsan *İt., is.* “ķorsan”
 şaşs-ı ķ. 58a/11

ķoř- *T., f.* “katmak, birlikte gķndermek”
 adam ķ.- up 46b/10
 adamlar ķ.- up 109a/5

ķořas *T., is.* “Tibet ķküzünün boğazından ve kuyruğundan sarkan kılları”
 ķ. 103a/9
 ķ. gibi 138a/2

ķov- *T., f.* “kovalamak, kovmak” *bk. ķō-* (2)
 niřān ķ.- arlar 95a/8
 ķ.- up 59a/10

ķoy- *bk. ķo-* (1)
 ķ.- arlar 55a/15, 141b/9
 ķ.- mayup 119b/1
 ķ.- up 32b/15, 36b/2
 adına ķ.- up 36b/1

ķoyul- *T., f.* “bırakılmak”
 ķ.- dı 136a/2

ķōprū *T., is.* “ķōprū”
 ķ.+ ler 49b/14

ķōpūk *T., is.* “ķōpūk”
 deryā ķ.+ i 105a/13

ķōrlūk *T., is.* “ķōrlūk, ķōr olma”
 ķ.+ ine dķnūp 104b/7

ķōře *Far., is.* “ķōře”
 ķōře ķ. 108a/8, 131b/9
 ķ.+ den 93a/7, 108a/10
 bķlūk bķlūk ķōře ķ. gķçerler 103a/3
 ķ.+ sinden 126a/12

ķūb *Ar., is.* “ķulpsuz kadeh, bardak”
 gūmiř ķ.+ lar 136a/9

ķubbe *Ar., is.* “ķubbe”
 ķ. 24a/10
 ķ.+ ler 113b/12

ķubbetū’l-Arż *Ar., is. tml.* “coğ. Dūnya yūzeyinin merkezi”
 ķ. 71b/12, 71b/15
 ķ.+ ’ı 71b/13

ķuberā *Ar., ç. is.* “devlet būyūkleri, ileri gelenler”
 umerā ve ķ.+ sı 120b/6-7

ķūçe *Far., is.* “dar sokak”
 ķ.- i ĥātırını 78b/10-11

ķudemā *Ar., ç. is.* “eskiler, ķncūler”
 ķ.- yı ’ulemānuñ 25a/14
 ārā’-i ķ.+ da 20b/13-14
 ķūtūb-i ķ.+ da 85a/1
 ĥūkemā’-i ķ.+ nuñ 75a/1
 ārā-yı ķ.+ ya 23b/8

ķudret *Ar., is.* “gūç”
 ķ. 81a/9, 108b/13
 ķ.+ i 30a/8
 kemāl-ı ķ.+ inden 31b/2
 kemāl-ı ķ.+ ini 5a/15

ķudūm *Ar., is.* “uzun bir yoldan gelme, bir yere ayak basma”
 ķ.+ uñuzdan 107b/1

ķuřuz *T., sf.* “ķuduz (hayvan)”
 ķ. 46a/1

ķūh *Far., is.* “dağ”
 ķ. 43a/16, 112b/5, 128a/2
 ķ.- ı ’azīmūñ 113a/4
 ķ.- ı mesfūr 112b/7
 ķ.- ı pūrřūkūh 8b/10, 79a/13
 ķulle-i ķ.+ a çıkdılar 110a/6
 ķ.+ a 50a/8, 97b/15, 98a/5, 110a/2
 cānib-i ķ.+ a 33b/12-13
 eřnā’-i ķ.+ a 38b/10-11
 ķ.+ da 89a/6, 125b/13
 ķ.+ lar 38b/2, 40b/11
 ķ.+ lara 66a/6
 ķ.+ lardan 38b/3
 ķ.+ ları 38b/6, 96a/13, 101b/6
 ķ.+ larında 52a/17
 ķ.+ uñ 59b/2

ķuhūf *Ar., ç. is.* “mağaralar”
 ķ.- ı cibālda 131b/16
 ķ. ve cibāl 128b/3

ķul *T., is.* “ķōle”
 ķ. olsa 98b/14

ķulaķ *T., is.* “ķulak”
 ķ.+ larına 54a/13, 104a/2

ķullan- *T., f.* “kullanmak”
 tīr ve kemān ķ.- up 59a/9
 tīr ü kemān ķ.- urlar 89b/13
 tīr ve kemān ķ.- urlar 54b/5

ķulle *Ar., is.* “1. dağın tepesi, doruk 2. gķzetleme kulesi”
 ķ. 38b/12
 ķ.- i ķūha çıkdılar 110a/6
 ķ.+ ler 113b/9
 ķ.+ si semāya ěrmiř 38b/2
 ķ.+ sine çıķup 50a/8
 ķ.+ sine 59b/2, 113a/4

ķumāř *Ar., is.* “ķumař, dokuma”
 ne ķ. idūğini 5a/4
 ķ.+ lar 61b/8, 114a/4

ķur- *T., f.* “hazırlamak”
 ķ.- dılar 63b/1
 đarbzenler ķ.- up 121b/12-13

ķur’an-ı Kerīm *öz. is.* “Kur’an-ı Kerim: Allah’ın son kitabı, Mūslūmanların kutsal kitabı”
 ķ. 26b/12

ķurā *Ar., ç. is.* “ķōyler”
 ķ. 123a/9, 140a/15
 bilād u ķ. 113a/5
 bilād ve ķ.+ dan 110a/9
 ķ. ve būldān 69a/4
 ķ. ve mezārı’ı aldı 21b/9
 ķ. ve zıyā’ 106a/13
 ķ.+ yı 93b/12

ķurāt *Ar., ç. is.* “ķūreler”
 ķ.- ı ’anāřır 17a/13

ķurb *Ar., is.* “yakın, civar”
 ķ. 69a/8
 ķ.+ ında 14a/10, 14a/15, 25a/11, 95b/13, 101b/4, 111b/4, 127b/7, 128a/1, 130a/4

ķurbān *Ar., is.* “kurban”
 ķ. ēder 110b/3
 ķ. ēderler 98b/1, 98b/5-6, 98b/7,
 112b/4, 126b/17
 ādem ķ. ēderler 90b/1
 ķ. ēderlerdi 46a/15-16
 ķ. ēdūp 100a/4, 108b/10, 115b/4
 ķ. ētdi 110a/16
 ķ. ētmek 98b/12, 119a/17
 ķ.+ ları 55a/2
 ķ. olmış ola 117b/3
ķurbānsuz *Ar. + T., is.* “kurbansız”
 ķ. 119b/1
ķurūn *Ar., ğ. is.* “boynuzlar”
 ķ.+ ı 53b/2, 103a/11
kurūr *Ar., is.* “periyodik tekrar”
 k.- ı ŗuhūr 14b/11
ķurut- *T., f.* “kurutmak”
 k.- urlar 60b/16
ķuŗūr *Ar., ğ. is.* “eksiklikler, kusur”
 zāt-ı ķ. 8b/8-9
 himmetlerine ķ. geldi 105b/7
ķuŗaķ *T., is.* “bel bağı, kuŗaķ”
 ķ. ķuŗanurlardı 46b/1
 ķ.+ ları 40b/1
ķuŗan- *T., f.* “dolayıp bağılayarak giymek”
 kemer ķ.- mıŗ 63a/16
 ķuŗaķ ķ.- urlardı 46b/1
ķuŗūr *Ar., ğ. is.* “kabuklar”
 ķ.- ı eŗcāra 62b/14
 evrāk ve ķ.+ muñ 128b/11
 ķ. ve ŗimārına 123b/7
ķuţb *Ar., is.* “kutup, dūnyanın iki ucundan her biri”
 ķ.- ı a‘zam 142a/6
 ķ.- ı cenūbī 129b/17
 cehet-i ķ.- ı cenūbī 68b/8
 ķ.- ı ŗimālī 84a/2, 84a/13, 84a/17,
 84b/10-11, 129b/16-17
 ķ.- ı ŗimalī 129b/15-16
 cānib-i ķ.- ı ŗimālī’ye 72a/7-8
 cehet-i ķ.- ı ŗimalīde 68b/8
 ķ.+ ı 41a/4
 ķ.+ uñ 68b/1
ķuţbeyn *Ar., ğ. is.* “kutuplar, bir ŗeyin iki ucu”
 ķ. 71a/10
 ķ.+ e 68b/10
ķuţr *Ar., is.* “taraf, yöre” *bk.* **ķuţur**
 ķ.- ı āħara 11a/13
 mıķdār-ı ķ.- ı arz 15b/13
 Ķ.- ı Cedīd’e 23b/9
 ķ.- ı cenūbını 15a/8
 ķ.- ı ma‘hūdı 81a/7
 ķ.- ı ma‘mūra 5a/8
 ķ.- ı ma‘mūruñ 69b/17
 ķ.- ı meķŗūf-ı muħīţ olan 76a/11
 ķ.- ı meķŗūfda 14b/12-13, 19b/15
 ķ.- ı meķŗūfı 14b/15
 ķ.- ı merķūm 27b/11
 ķ.- ı merķūmuñ 27b/14, 72b/9

ķ.- ı meŗūr 21a/6, 28a/4
 ķ.- ı meŗūrda 30a/11
 ķ.- ı mezbūrda 10b/17, 22b/13
 ķ.- ı mezbūrı 70a/6
 ķ.- ı mezbūruñ 11b/5
 Ķ.- ı Nev 29a/2
 ķ.- ı ŗimālī 23a/1
 ķ.- ı ŗimāliden 23a/16
 ķ.+ a 100b/5, 105a/10, 135a/3
 ķ.+ da bedīd olup bedīd olup 76b/5
 ķ.+ dan 71a/7
 ķ.+ ı 15b/5, 70a/9
 ķ.+ ından 11a/13
 ķ.+ uñ 28a/7

ķuţur *bk.* **ķuţr**

ķ.+ dan 81b/6

ķu‘ūr *Ar., ğ. is.* “derinlikler, dipler”

ķ.- ı biħārdan 19b/2
 ķ.+ ından 18b/11

ķuvvād *Ar., ğ. is.* “komutanlar, kumandanlar”

ķ.- ı Mağrib 81a/12

ķuvvet *Ar., is.* “güç, kuvvet”

ķ. 81a/8
 kemāl-ı ķ. 78b/9, 132a/8
 ķ.- i bāŗireleri 131b/8
 ķ.- i bāŗiresi 133b/16
 ķ.- i ķāħıra 10a/5
 ķ.- i tābı 90a/4
 ķ. bulur 140a/5
 ķ.+ ı 37b/4
 ‘ilm-i hey’et ķ.+ ı 42b/9
 ķ.+ leri 131b/5
 ķ.+ lerine 105b/6
 ķ. ve ŗöhret buldı 123a/9-10
 ķ. vērūr 140b/4

ķuvvetlū *Ar. + T., sf.* “(toprak) verimli”

ķ.+ dūr 56a/13, 127b/4

ķuyruk *T., is.* “kuyruk”

ķ.+ ları 138b/11

ķuyu *T., is.* “kuyu”

ķ.+ dandur 104a/12
 deriñ ķ.+ lardan 141a/2

kūbrā *Ar., sf.* “yüce”

bālāniŗin-i ħilāfet-i k. 6a/12

kūçk *bk.* **kūçuk**

ķ.+ dūr 132a/4

kūçuk *T., sf.* “küçük” *bk.* **kūçk**

ķ. 52b/16, 53a/4, 56b/12, 64a/2
 ķ.+ dūr 54b/2, 103a/4, 133b/7

kūffār *Ar., ğ. is.* “kāfirler, inançsızlar”

ķ.- ı bednihādı 81b/5
 ķ.- ı Ħabeŗe 77a/13-14
 ķ.- ı ħākisār 20a/11, 81a/3
 ķ.- ı ħākisārı 71a/6, 86a/14
 ķ.- ı ħākisāruñ 31b/6-7
 ķ.- ı ħūñħār-ı neķbet-ŗi‘ār 119a16-17
 seŗāyın-ı ķ.- ı neķbet-ŗi‘ār 80b/10
 ķ.+ uñ 31b/11

kūfr *Ar., is.* “inançsızlık”

erbāb-ı k. ü dālāl 90b/14

zülâm-ı k. ü dālāl 86a/3
külce *Far., is.* “yassı ve yuvarlak nesne”
k.+ ler edüp 136a/5
külüçe *Far., is.* “kurs, yuvarlak izdüşüm”
k.- i Şems’i 4b/3
küllî *Ar., zm.* “hep, bütün”
k. 41b/7, 42b/12, 60a/8, 70a/16,
105a/9, 107b/2, 108b/1, 120b/15, 140b/3
k. hatar 80b/9
küpe *T., is.* “kulağa takılan süs eşyası”
k.+ ler 54a/13, 59a/9, 104a/3
küre *Ar., is.* “küre, yuvar” *bk. kürre*
k.- i Arzuñ 14b/9
k.- i vâhıde 14b/10
kürre *bk. küre*
k.- i ‘arız 75b/7
k.- i arz üzre 68b/14
k.- i arz 41a/5, 68b/6-7, 68b/13,
71b/17
mecnû‘-ı k.- i arz 68b/16
k.- i Arzdan 68b/5, 76a/11
k.- i Arzuñ 69a/5
k.- i âzâra 14b/2
k.- i hâk 14b/4
k.- i tämme 14b/4
kürsî *Ar., is.* “1. masa 2. taht 3. yeri ve gökleri
kaplayan sekizinci felek”
k. 16b/2, 23b/15, 24a/1, 24a/6, 54b/1,
114a/16
altun k. 127a/12
örtülmiş k. 63b/1
cevf-i k.+ dedür 24a/2
k.+ nüñ 24a/5
küsuf *Ar., is.* “Güneş tutulması”
k. 42b/8, 42b/11
kütüb *Ar., ç. is.* “kitaplar”
k.- i aqdamın 5b/3, 77a/7
k.- i kudemâda 85a/1
k.- i mu‘teberât-ı eimme-i şikâtdan
5b/14
k.- i mu‘teberede 72b/4
ba‘z-ı k.- i muhdeşe 5b/9
k.- i tevârihde 26b/15
ba‘z-ı k.+ de 8a/17
küvve *Ar., is.* “açıl, zaviye”
k.+ den 24a/15-16
k.+ si 24a/14
-la *bk. ile, ıla, -le, -yle, -yla*
-l. 6b/12, 32b/10, 53a/3, 61b/8,
79a/16, 88b/13, 89a/11, 90a/6, 102b/14,
107a/9, 118a/17, 123b/8, 134b/7, 135b/14,
140b/13, 141a/6
lâ’ik *bk. lāyik*
l. budur ki 11b/1, 76a/16
lābud *Ar. + Far., b. zf.* “mutlaka, muhakkak”
bk. lābudd
l. 68b/15
lābudd *bk. lābud*
l. 78b/9
lācenāb *Ar., b. zf.* “yeterince yüceltilemeden”

l. 3b/14
lācerem *Ar. + Far., b. zf.* “şüphesiz, mutlaka”
l. 14b/10, 23b/1, 27a/4, 27b/7, 42a/3,
68b/6, 72a/3, 76a/14
lāciverd *Far., is.* “içinde kükürt bulunan,
sodyumla alüminyum silikatın oluşturduğu
koyu mavi renkte kıymetli taş”
ma‘din-i l. 43a/17
lāciverdî *Far. + Ar., is.* “lacivert renkli, koyu
mavi renkli”
l. 32a/15, 129a/1
l.+ dūr 138b/1
lafz *Ar., is.* “söz, sözcük”
l.- ı Vazang 85a/2
lāgar *Far., is.* “zayıf, etsiz”
l. 114b/17
lahm *Ar., is.* “et”
l. 63a/10
l.- ı bakar 52a/10
l.- ı hārūfdan 132a/1
l.- ı şāfî 63a/11
l.- ı şāfidūr 131b/13
l.- ı tāvūsdan 35a/11
l.- ı zāyid 138a/3
l.+ dūr 102b/11
l.+ ı gösterürler 103a/1
l.+ ı 35a/11, 58a/10, 64a/1, 64a/8,
129a/10, 132a/1, 138a/16, 139a/17
l.+ ın 137b/13
l.+ ını 131a/17, 141a/12
l.+ uñuzda 122a/9
lahmpāre *Ar. + Far., b. is.* “etli”
l. 138b/6
la‘īn *Ar., sf.* “lanetli”
şeytān l. 112b/13
şeytān-ı l. 54b/16
l.- i bedeāyīnūñ 101a/16-17
kebir l.+ den 86a/13
laḡab *Ar., is.* “takma ad”
l.+ ına 29a/7
lākin *Ar., bağ.* “ama, fakat, lakin”
l. 5b/11, 6b/10, 11b/15, 12a/8, 14b/6,
20a/6, 28a/3, 30a/7, 30a/16, 47a/10, 69a/10,
72a/9, 75a/3, 77a/5, 78a/13, 79b/14, 80b/5,
82b/9, 88b/10, 95b/9, 104a/11, 111a/14,
123b/2, 125a/13, 134b/3, 138a/15
l. olur biter değil 58b/5
la‘l *Ar., is.* “parlak kırmızı renkli kıymetli bir
taş” *bk. lālī*
l. 58a/6
lālī *bk. la‘l*
l.+ den 10a/2
lāmuḡāle *Ar., b. zf.* “mutlaka, her hâlükârda”
l. 14b/17
laṭīf *Ar., sf.* “ince, kibar, narin” *bk. laṭīfe*
l. 21a/5, 36a/16, 40b/13, 53a/2, 61a/7,
117a/15, 129a/6, 133b/8, 141a/3
cāy-ı l. 40b/16
l.+ dūr 45a/2, 53a/6, 64a/7, 139a/14
kitāb-ı l.+ üñ 142a/2

laṭīfe bk. laṭīf

elvān-ı l. 129a/2
emākin-i l. 86a/3
kavānīn-i l. 86a/5
ma'ābid-i l. 32b/4
rāyīha-ı l.+ si 57b/16

lāyık Ar., sf. “uygun, yaraşır” **bk. la'ik**

l. 63a/6
l. degildür 32b/3
l. iş kılmazlar 130b/17

lāzım Ar., is. “lazım, gerek” **bk. lāzıme**

l. 73a/8
l. degildür 130b/1
l.+ dur ki 120a/10
l.+ dur 81a/7, 112b/15
l. gelür 110b/10
l. gelürse 55a/4
l. olan 49b/13-14

lāzıme bk. lāzım

nebātāt-ı l. 116b/10

-le bk. ile, ıla, -la, -yle, -yla

l. 17a/7, 25b/14, 34a/9, 43b/9, 53a/17,
55a/4, 56a/9, 56b/17, 59b/4, 61b/11, 66b/3,
67b/5, 68a/6, 68a/13, 68a/16, 102b/13, 109a/9,
109b/5, 114b/11, 122b/12, 135a/2, 142a/9,
142a/15

ḥasebi-l. 72a/1
-l. meşhūr 17a/6
-l. olasin 120a/11

leb Far., is. “dudak”

l.+ lerine 91b/5

Leben Ar., is. “Leben: cennet nehirlerinden süt akan nehir”

Nehr-i L. 18b/5-6

ledğ Ar., is. “böcek ve sürüngen ısırması”

l. eylese 132b/2

lehv Ar., is. “yararsız eğlence”

lu'b ve l. 58a/3
lu'b ve l.+ i 54b/11

lenger Yun. > Ar. > Far., is. “gemi demiri, çıpa”

l. bırağdı 5a/12

leṭāfet Ar., is. “incelik, yumuşaklık”

l. 86a/7
kemāl-ı l. 31b/12
rıf'at ve l.+ de 14b/2
kemāl-ı l.+ inden 60b/5
l. ve lezzet buldı 38a/9
l. ve neṣāfetde 36b/4

leṭāyif Ar., ç. is. “hafif, yumuşak (şeyler)”

ba'z-ı ferāyid-ı l. 5b/15
envā'-ı l.- i şimār 6b/6
fünūn-ı l.+ a 4a/9

levāzım Ar., ç. is. “gereçler, lazım olanlar”

l. 58b/9
l.- i mühimmātu 94a/16
l. ve mühimmātını gördi 111b/3
ālāt ve l. ve mühimmātını görüp
106a/5-6
cemī'-ı l. ve mühimmātını 36a/4

levend İt., is. “deniz eri”

l.- i mechül 31b/9

levḥ Ar., is. “düz yüzey, levha”

l.- i āfītāb-ı dıraḥşān 142a/4
l.+ i 102a/14

levm Ar., is. “kınama”

l. eyledi 122a/1

levn Ar., is. “renk”

l.- i aḥmer 137b/17
l.- i aşlīsı 17b/9
l.- i baḥrdan 17b/9
l.- i za'ferānda 35a/5
l.- i zehebīden 119b/8
l.+ de 129a/12
l.+ den 53a/15
l.+ i 12a/9, 26a/13, 131a/13, 131b/1,
133b/8, 137b/9, 138a/6, 139a/13
l.+ leri 35a/8, 132a/3
l. üzre 58b/4

leyālī Ar., ç. is. “geceler”

l.- i müzlimedede 43b/8
l.+ de 133b/9
eşnā-yı l.+ de 133a/6

leyl Ar., is. “gece”

l. ve nehār 73a/10, 87b/16, 88a/5,
112b/5, 130a/3

lezziz Ar., sf. “lezzetli”

l. 35a/11, 45a/5, 58a/10, 127b/14
l.+ dūr 53a/17, 123b/3, 127b/16,
128b/14, 131b/3, 132a/2, 132a/12, 132b/1,
137b/13, 138a/5, 139a/14, 141a/4, 141a/12
l. olmaz 119b/15
l. olup 119b/12
l. olur 138a/16

lezic Ar., sf. “yapışkan, yapışıcı”

ṭıyn-ı l. 19b/16

lezzet Ar., is. “lezzet, tat”

l. 18b/16, 122a/9
l.- i 'aẓıme bulurlar 8a/16
leṭāfet ve l. buldı 38a/9
l.+ i 45a/1, 52a/10, 57a/1, 65a/1
l.+ inden 58b/5
l.+ ine 52a/10

lihye Ar., is. “sakal”

l.+ den 115a/3
l.+ si 103a/8

līf Ar., is. “bitkilerin uzun, ince iolıkçikleri”

l. 61a/6
l.- i ḥurmādan 45b/8

li'ām Ar., ç. is. “alçak kimseler”

memālik-i kefere-i l.+ da 13a/8
kefere-i l.+ uñ 31a/6

libās Ar., is. “elbise, giysi”

l.- i Kıbtıyān'a 66b/10
l.+ ı ile defn edüp 55a/10
l.+ ı 66b/10, 102b/9
l.+ umuz 111a/15
l.+ lar 67b/4, 67b/14, 100b/8,
112a/15, 123b/11, 126b/4, 129a/6
l.+ ları 57b/14, 60a/4, 91b/15

l. tebdīl edüp 115a/5
l. ve kemer düzerler 101b/9
liman Yun., is. "liman"
l. 37b/9, 42b/15, 121a/2, 121a/9
l.+ a 40b/11, 50b/5, 121a/5, 121a/8
l. ağzında 92a/9-10
l.+ da 40b/12, 56a/15
l.+ dan 36a/6, 50b/3, 130a/8
l. düzüp 97a/9
l.+ ları 59b/10
l. yaptı 99b/7
limanluk Yun. + T., is. "limanlık, limana uygun yer"
l.+ a 40a/17
lisān Ar., is. "dil"
l.- ı kalem 4b/10
l.- ı kilik-i mu'cizbeyān 76b/3
l.- ı Rūm'da 83b/6
l.- ı şer'da 16b/2
l.- ı Yūnān'da 25b/2
l.+ ı 100a/3
l.+ mı 10b/12, 34b/7
l.+ ları 88b/10, 100a/2
lisene Ar., zf. "yılında"
l. 141b/17
livā' Ar., is. "bayrak, sancak"
l.- i kaşd 31a/12
lu'āb Ar., is. "salya, tükürük"
l.+ mı şaçardı 137a/13
lu'b Ar., is. "oyun"
l. ve lehv 58a/3
l. ve lehvi 54b/11
lubb Ar., is. "kabuklu meyvelerin içi, etli kısmı"
l.+ ı 52b/11, 139a/17
luḥūm Ar., ç. is. "etler"
l.- ı insānı 117b/2
l.+ ı dökülür 55a/7
l.+ ı 53a/17, 102b/13, 102b/16, 132a/12, 138b/2
lūk Ar., is. "kırmızı boya"
l. 39b/14
luṭf Ar., is. "iyilik, hoşluk"
l.- ı ebdānı 8a/7
l.- ı rāyīḥa 64b/1
l.- ı tedbīr 70b/1
l.+ uñ 142a/14
lūṭī Ar., sf. "cinsel olarak hemcinslerine ilgi duyan erkek" ayrıca bk. **ḡulāmpāre**
l.+ lerdür 45b/12
l.+ yi 46b/6
lücc Ar., is. "engin deniz dalgası"
l.+ ine şaldı 29b/11, 58b/13
l.+ ine 25a/15, 26a/1, 26b/2, 27a/12
lucce Ar., is. "umman, engin deniz"
l.- i Baḥr-ı Ḥabeşī'ye 73a/14
lücec Ar., ç. is. "engin sular, denizler"
l.- i tefāşılma 85b/9
lülü Ar., is. "inci"
l. 50b/8, 50b/11, 51b/8, 56b/8, 57a/10,

104a/4
istiḥrāc-ı l. 125a/10
l.- yi baḥreyn 81b/7-8
l.- yi Cāzikī 82a/17
l.+ den 50b/9
l.+ ler 51a/3, 63a/8
l.+ lerüñ 56b/9
l.+ ye 50b/13, 57a/9
mā Ar., is. "su" bk. **mā'**
m. 23b/17, 24a/7
'ayn-ı m. 128a/4
saṭḥ-ı m. 10a/15
ṭūfān-ı m. 126b/6
basīṭ-i arz ve m.+ da 15a/10
taḥt-ı m.+ da 21b/4
saṭḥ-ı m.+ dan 96b/12
taḥt-ı m.+ dan 19b/16
Nehr-i M.+ dur 18b/6
m.+ nuñ 23b/16, 24a/6, 83b/4
mā' bk. mā
m. 134b/4
m.- i 'aql 78b/7
m.- i baḥr almışdur 21a/13
m.- i baḥr 8b/15, 19b/8, 21a/17, 21b/6, 24b/10, 24b/13, 69a/6, 69b/11-12, 70a/2, 71b/1, 76a/15
m.- i baḥrdan biri 21a/4
m.- i baḥrı 80a/7
m.- i baḥruñ 79a/14
mişāl-i m.- i cārī 141b/13
m.- i kāfūr 7b/5
m.- i Nīl 13a/2, 13b/1, 80b/4
m.- i Nīl'e 13a/16
m.- i Nīl'i 13a/17, 80b/5
m.- i Nīl'üñ 13a/5
mā'ıyye Ar., sf. "sucul, suya ait"
eczā'-ı ḥayvānāt-ı m. 19b/11
ma'lūfe Ar., sf. "alışılmış"
fevākīh-i m.+ den 8a/2
ma'ābid Ar., ç. is. "mabetler, tapınaklar"
m. 22a/1
m.- i laṭīfe 32b/4
mā'adā Ar., e. "den başka, başka"
m. 29a/17, 32a/7, 32a/11, 32b/1, 86b/6, 119a/13, 122b/8, 136a/8
bundan m. 94b/15
ma'ādin Ar., ç. is. "madenler"
m. 41b/4, 88a/8, 100a/13, 119a/5
ba'z-ı m. 134b/10
ḥafr-i m. 125a/9
ḥāl-ı m. 141b/2
sā'ir-i m. 41b/17, 97a/6
m.- i emlāḥ 43a/17
m.- i emlāḥa 94b/16
m.- i mercān 8b/16
m.- i mesfūrenüñ 126a/6
m.- i muḥtelifeden 118b/10
m.- i raşāş 134b/9
m.- i sīm ve zer 95a/1, 129b/5
m.- i zeheb 8b/11

m.- i zer 6b/7, 95b/4
m.+ den 21b/16
ma‘ahazā Ar., b. e. “bununla birlikte”
m. 17b/6
ma‘ākıl Ar., ç. is. “sığınaklar”
zabt-ı m. 71a/6
ma‘ānī Ar., ç. is. “anlamlar”
nefāyis-i cevāhır-ı m. 4a/10
ma‘ārıf Ar., ç. is. “sanat ve bilgiler”
harāy-ı m. 5b/15
metā‘-ı ‘ulūm u m. 4a/8
ma‘azālik Ar., b. e. “bununla birlikte”
m. 5b/3, 10b/11, 11b/9, 26b/15,
70b/13, 72a/15, 75a/9, 81a/4, 84a/15, 101a/8
ma‘bed Ar., is. “mabet, tapınak”
m.+ leri 63a/2
mābeyn Ar., is. “iki şeyin arası, ara, aralık”
m. 130b/12
m.- i nihāyeteyn 71b/16
m.- i nihāyeteyn-i nişf-ı devr 71b/17
m.+ i 18a/15, 18a/17, 20b/7, 21a/8,
24a/3, 24a/5-6, 27b/3, 71b/3, 78a/1, 78b/4,
79b/6, 84b/8, 89b/3, 117b/6, 130b/8, 131a/5,
139b/1
m.+ idür 83b/2
m.+ inde 7a/4, 9b/16, 21a/9, 21a/14,
21b/2, 68a/17, 78b/5, 79a/13, 82a/1, 85a/13,
92b/6, 107a/1, 118a/1, 131a/6, 134b/9
m.+ ine hılāf düşüp 65a/14
m.+ ine hılāf ve şikāk düşüp 51b/17
m.+ ine 58b/15, 72a/3
m.+ ini 79b/10, 80b/4, 81a/15
m.+ üñ 20b/6
mācerā Ar., is. “macera, serüven”
m.+ yı 10b/9
mācid Ar., sf. “şan ve şeref sahibi olan”
vezīr-i m.+ i 80b/8
mādām Ar., bağ. “madem, demek değil mi ki”
m. ki 22a/15, 64a/4
māde Far., sf. “dişi”
üştür-i m. 131b/1
m.+ sini 65b/10
m.+ sinüñ 44a/3
ma‘den Ar., is. “maden” bk. **ma‘din**
m. 98a/14
m.- i hadīdden 42a/1
m.- i mezbūr 46a/9-10
m.- i mezbūri 126a/13-14
m.+ i 97a/5-6, 116b/6
hāk-i m.+ i 126a/7-8
zümürüd m.+ i 46a/8
zümürüd m.+ ine 46b/10
ma‘denī Ar., sf. “madenle ilgili, madeni”
yüsr-i m. 95a/5
māder Far., is. “anne”
peder ve m. 98b/14
m.+ imüñ atası 122b/7
m. ve peder 10b/11-12
maḍhak Ar., is. “soytarı”
m.+ lar 115b/2

ma‘din bk. **ma‘den**
m. 88b/6
m.- i hadīd 8b/5
m.- i lāciverd 43a/17
m.- i mesfurdan 8b/7
m.- i nuḥās 88b/2
zümürüd m.+ i 91b/3
māfi‘l-bāb Ar., b. zf. “konuyla alakalı olarak”.
gāyet-i m. 22b/17
māfi‘l-bāl Ar., b. sf. “gönülde olan”
tefsīr-i m.+ ını 10b/6
maḡfūr Ar., sf. “bağışlanmış, affedilmiş”
m. 31b/8
maḡlūb Ar., sf. “yenik, yenilmiş”
m. olıcak 141b/1
maḡmūr Ar., sf. “harap, yıkık” bk. **maḡmüre**
m. 19b/9, 24b/10, 69b/12
mestūr ve m. 76a/8
m.+ dur 22b/3, 69a/7
m. olup 76a/15
maḡmüre bk. **maḡmūr**
m.+ dūr 71b/1
maḡrib Ar., is. “batı, batı yönü”
cānib-i m.+ de 13b/11
m.+ den maşrıka 77b/1
noḡta-ı m.+ den 15a/4, 71a/8
cānib-i m.+ e 40b/8
maḡrūr Ar., sf. “kendini beğenmiş”
mu‘temid ve m. oldı 123a/11
zor-ı bāzūsına m. olup 124b/3
maḡz Far., is. “1. esas, hakiki 2. kabuklu
yemişlerin içi”
cāmūs-ı m. 62b/6
m.- i bādāmı 119a/7
māh Far., is. “ay”
m. ve sāl 79b/13, 80a/14, 107a/8-9,
126a/13
māhiçe Far., is. “mahiçe: kuzu etiyle yapılan
bir yemek”
m.+ ler 62a/13
māhir Ar., sf. “yetenekli”
şā‘ir-i m. 3b/14
m.+ lerdür 54b/14, 55a/6, 111b/8
māhiyet Ar., is. “özellik, mahiyet” bk.
māhiyyet
m.+ leri 7a/11
māhiyyet bk. **māhiyet**
ṭab‘ u m.+ i 8a/3
m.+ leri mefhūm değil 32a/16
ma‘hūd Ar., sf. “bahsi geçen, sözü edilen” bk.
ma‘hūde
senen-i m. 21a/9-10
maḥall-ı m.+ i şak‘ edüp 85a/11
kuṭr-ı m.+ i 81a/7
maḥarr-ı m.+ ından 23a/14
m. olan 51b/7, 103a/4, 128a/7, 138b/9
ḥālīc-i m.+ uñ 13a/4-5
ṭarīḳ-ı m. üzre 101a/11
ma‘hūde bk. **ma‘hūd**
mezānn-ı m.+ sinden 5b/6

maḥall Ar., is. “yer, yöre” bk. **maḥall**

m. 128a/4

m.+ a 109b/14

m.+ da 17b/8, 27b/2, 41a/11, 80b/7,
83a/1, 83a/11, 93b/13, 97b/7, 109a/16,
117b/16, 122b/15-16, 128b/16, 138a/2

ba‘z-ı m.+ da 139a/8

m.+ dan 92a/14, 123a/1, 124a/2

m.+ dur 130b/6

çakmak m.+ ında 140b/16

maḥall bk. **maḥall**

m.- ı ‘imāretdür 72b/11

m.- ı āḥarda 15b/8

m.- ı ašlīsinden 8a/12

m.- ı ḥavf ve ḥaṭar 122b/2

m.- ı ma‘hūdi şak‘ edüp 85a/11

m.- ı mesfūra 83b/3

m.- ı mesfūrda 37b/10, 124b/11,
126a/3

m.- ı mesfūri 137a/1

m.- ı mesfūruñ 21b/10

m.- ı mezbūr 103b/12

m.- ı mezbūra 20a/12, 107a/13

m.- ı mezbūrdan 38a/5, 41a/7, 82b/17

m.- ı mezbūrdan 60a/6

m.- ı mezbūrdur 71b/8

m.- ı mezbūri 12b/14

m.- ı mezbūruñ 91a/4, 128a/5

m.- ı mezkūrdan 38b/12

m.- ı mu‘zam 22b/14

m.- ı mürtefi‘da 117b/14

m.- ı Naḥs-ı Aşgar 16b/13

m.- ı Naḥs-ı Ekber 16b/7

m.- ı nüzül 20b/2

m.- ı serīr-i saltanat 81b/1

m.+ a 21b/8

m.+ ı 128b/1

aķça ve altun m.+ ına 119a/8

maḥalle Ar., is. “mahalle”

m.+ dūr 117b/15

m.+ ler 97a/4

m.+ nūñ 118a/1

m.+ si 117b/17, 118b/1

m.+ sini 97b/12

m.+ sinūñ 97b/13

maḥbūs Ar., sf. “tutuklu, hapsedilmiş”

m. 36b/12

m.+ dur 78a/16

ba‘z-ı m.+ lar 92b/17

m.+ lardan 37a/2

m. olan 93a/15

maḥdūd Ar., sf. “sınırlı”

m. 76b/16

mevāzı‘-ı maḥşūr ve m. 27b/1

cisr-i m.+ a 8b/15

m. degildür 25b/9

m.+ dur 6b/16, 25a/10

maḥfil Ar., is. “toplantı yeri”

m.+ ine 108b/4

maḥfūz Ar., sf. “korunmuş”

m. olup 118a/12

maḥkūm Ar., sf. “boyunduruk altına alınmış”

m.- ı Portakal-ı bedfercām 29a/14

m.- ı Portakal’dur 129b/1-2

m.+ ı 112a/2

maḥmiyye Ar., is. “korunaklı büyük şehir”

Ḳoştantınıyye-i m.+ den 81b/2

maḥrūse Ar., is. “büyük şehir”

m.- i mezkūre 75a/4

maḥsūb Ar., sf. “sayılmış”

m. olduğu taḳdīr üzre 124a/3

maḥşūr Ar., sf. “çevrili, çevrilmiş”

m. olup 73a/9-10

mevāzı‘-ı m. ve maḥdūd 27b/1

maḥşūs Ar., sf. “açık, belli”

m. 84a/11

m.+ dur 83b/5

m. olur 113b/8

maḥūf Ar., sf. “korkunç”

m. 68a/9

maḥzā Ar., zf. “yalnız, ancak”

m. 114b/11

maḥzūr Ar., is. “sakınca, engel”

m.- ı mezbūruñ 81a/4

m.- ı mezkūr 81a/2

m.- ı mezkūri 81a/1, 81a/6

maḥāza Ar., is. “insanların yaya veya atlı olarak geçebildikleri su geçidi”

m. 21a/12

maḥlūḳ Ar., is. “yaratılmış, yaratık”

m.+ dur 103b/13

maḥlūṭ Ar., sf. “karışık, içine başka şey katılmış”

m. 94b/12

zer-i m. 86b/7

maḥrec Ar., is. “çıkış, kaynak”

m.- i Ceyḥān Ceyḥān 18a/16

m.+ i 13a/10

m.+ inūñ 18a/15

maḥşūş Ar., sf. “özgü”

m.+ dur 78b/16

maḥzen Ar., is. “anat. (bazı hayvanların yavrularını taşıdığı) kese”

m.+ i 133a/10

m.+ lere 133a/12

maḥzūn Ar., sf. “hüzünlü”

m. olan 40b/2

maḥām Ar., is. “bulunulan yer”

m. 38a/15, 41a/1, 71b/11, 98a/7

ta‘yīn-i m. 10b/16

m.- ı āḥarda 20b/9

m.- ı mesfūr 71b/5

ba‘z-ı m.- ı mesfūra 90b/16

m.- ı mesfūrda 36a/4

m.- ı mezbūra 41a/2

m.- ı mezbūrda 41a/3, 46a/5, 72b/12,

83b/2, 92a/3

m.- ı mezbūrdan 10b/8, 46b/17,

59a/16, 113b/7

m.- ı mezbūruñ 41a/7-8

m.- ı sa'y 30b/1
m.- ı şerîf 40b/17
m.+ a 34a/1, 41a/13, 50b/12, 68a/15, 90b/12, 91a/17, 98a/9, 107b/3, 110b/5, 114b/1, 128a/6
m.+ da 14a/8, 36b/5, 38a/14, 39a/1, 41a/12, 47b/17, 56b/12, 58b/16, 71b/9, 73a/7, 73a/11, 82b/2, 82b/9, 91a/12, 93b/15, 97b/8, 98a/12, 106a/17, 107b/14, 107b/17, 110a/12, 112a/4, 124a/5, 131a/10, 138a/9, 139b/6, 140a/5
m.+ dadur 71b/14
m.+ dan 38b/10, 67a/14, 70b/17, 109b/11, 110b/17, 113a/13, 123b/9
m.+ dur 72a/12, 72b/3, 73a/1
menzil ve m. eder 16b/12
m.+ ı 71a/11
m.+ ina 15a/5, 40a/7, 126b/4, 132a/10
m.+ ında 23b/11
m.+ lar 40b/13
m.+ larda 104b/10
m.+ larına 37a/9
m.+ uñ 73a/9
m.+ uñda 121b/1
m.+ uñuzda 107b/9
maķar Ar., is. "durma, karar kılma"
m. eder 15a/8
maķarr Ar., is. "1. mesken, ikametgâh 2. merkez, başkent"
ehl-i İslâm'a m. 86a/9
m.- ı ma'hūdından 23a/14
m.- ı Mihrâc olan 134b/16
m.- ı sa'âdet 81b/1
m.- ı sa'd-ı ekber 16b/10
m.- ı sayır ħalâyıkdur 24b/14-15
m.- ı serîr-i Devlet-i 'Osmâniyye 74b/16-17
m.- ı şeyâ'în 71b/6
m.+ ından 76a/12
mesken ve m. olmak 69b/9
maķaş Ar., is. "makas"
m. 63b/4
maķâşid Ar., ç. is. "amaçlar"
m.- ı mezbûre 28a/14
maķdûr Ar., sf. "elden gelen, insanın gücünün yettiği"
m.+ ını 79b/14
maķşad Ar., is. "amaç"
m. u maţlabından 10b/4
maķşûd Ar., sf. "amaçlanan, hedef"
m.- ı aşlî olan 76b/5
m.- ı aşlî 76b/4
m.- ı aşlîye 5b/17
m.+ ıdur 107b/2
m.+ ını buldı 31a/2
m.+ uma 30b/15
m. ve maţlab 111a/11
m. ve maţlûb ederseñ 30b/16-17
maķsûm Ar., sf. "bölünmüş"
m. ola 94b/1

maķtûl Ar., sf. "öldürülmüş"
m. 92b/4, 93b/4
m. olan 124a/10
m. oldı 60a/15
maķtû' Ar., sf. "herhangi bir ölçü tartıya tutmadan, götürü"
bervech-i m. 118a/12-13
ma'ķûl Ar., sf. "akla uygun"
m. 80b/16
m. olan 122b/3
maķûle Ar., is. & e. "1. tür, biçim 2. gibi"
bu m. 12a/16, 32b/3, 98b/15, 120b/14
m.+ sine 34a/10
mâl Ar., is. "mal, mülk, servet"
m. 8b/12, 32b/11, 37b/15, 55b/5, 62b/5, 79b/12, 96b/7, 106a/9, 117a/12
keşret-i m. 105b/3
m.- ı 'azîme 118a/13
m.+ inuñ 102a/2
cemî'-ı m.+ ları 105b/6
m. ħama'ı 49a/12
m. ü menâl 90a/7
m.+ uñ 136a/16
m. ve esbâb 37b/16, 66a/6, 92b/16, 136a/16
m. ve esbâba 101a/1
m. ve ħazînesini 124b/9
m. ve ħazînesinüñ 110b/4
m. ve menâlları 103a/15, 125b/1-2
m. ve menâluñ 35b/3
m. ve metâ' 91a/3-4, 106a/13
m. ve metâ'a 102b/2
m. ve metâ'dan 50a/2
m. ve metâ'ı 66a/15
m. ve metâ'ından 135b/2
m. ve metâ'ını ħâret edüp 124a/17
m. ve metâ'ını 35a/2-3, 48a/15, 48a/17, 65a/16-17, 94a/4
mâlâmâl Far., zf. "dopdolu"
m.+ dur 86a/4
m. edüp 37b/16-17
m. êtdiler 92a/15
mâlî Far., sf. "dolu"
m. ola 71a/5
mâlih Ar., sf. "tuzlu" bk. **mâlihâ**
Baħr-ı M.+ 'a 14a/11, 14a/15, 19a/17
nişf-ı m.+ a 117b/14
nişf-ı m.+ dadur 117b/15-16
m.+ dur 117b/11
mâlihâ bk. **mâlih**
buħayre-i m. 113b/1
mâlik Ar., is. "sahip"
m.- i ħumsını 51b/5
m. olmaduğı sebebdan 42b/3
m. olup 35b/3
ma'lûm Ar., sf. "bilinen" bk. **ma'lûme**
m. 11b/12, 23b/11, 32a/16, 39b/3
m.+ dur 27b/15
m.+ ı 82b/9
m. ola 71a/7-8

- m. olmadığı sebebdan 77a/1-2
m. olmak 127a/16
m. olmayup 20a/7
m. olup 70a/1-2
m. olur 71a/12
kıyās-ı m. üzre 13b/1
m. ve mefhūm ola 76b/7
m. ve mevşūf 80a/1-2
- ma'lūme** *bk. ma'lūm*
m. olup 84a/16
- ma'mūl** *Ar., sf. "üretilmiş"*
m. 60a/5, 116b/3
m.+ dur 111b/10
- ma'mūr** *Ar., sf. "imar edilmiş, bayındır" bk.*
ma'mūre
m. 22b/3, 26b/6, 43a/8
cāy-ı m. 30a/11-12
rub'-ı m. 19b/8
şehir-i m. 125b/15
cānib-i m.+ a 78a/3
kuṭr-ı m.+ a 5a/8
ḥadd-ı m.+ da 76b/15
m.+ dur 23a/1, 24b/11, 48b/8
meskūn ve m.+ dur 76a/9
m. olan 69a/5
kuṭr-ı m.+ uñ 69b/17
- ma'mūre** *bk. ma'mūr*
m. 71b/1
cezāyır-ı m. 85b/4
ḥudūd-ı m.+ de 9a/3
vasat-ı m.+ de 71b/13
m.+ dūr 40a/14
ḥadd-ı m.+ ye 77b/5, 84b/15
ḥudūd-ı m.+ ye 11b/6
maşrıq-ı m.+ ye 6b/13
- ma'nā** *Ar., is. "anlam"*
m.+ sı 11a/11
- mānend** *Far., e. "gibi, benzeri"*
m.- i Dicle 17b/3
- māni'** *Ar., is. "engel"*
m. 79a/14
m. olup 105a/7
m. ve ḥā'il olur 92a/4-5
- manḳal** *Ar., is. "mangal, ayaklı ocak, korluk"*
altun m.+ lar 136a/8-9
- manzar** *Ar., is. "seyir yeri, seyirlik"*
m.+ ıdur 17a/3
- manzūm** *Ar., sf. "dizilmiş, dizelenmiş"*
müretteb ve m. 6a/2
- manzūr** *Ar., sf. "bakılan, görülen"*
m. olduğu takdīr üzre 73a/13
m. olduğu 73a/12
m. olsa 103a/13
- maraz** *Ar., is. "dert, hastalık"*
m.+ ına şifā 139b/17
- marḡūb** *Ar., sf. "istenen, aranan"*
m.+ dur 133a/4
m. olmaz 123b/5-6
- ma'rıfet** *Ar., is. "bilgi, uzmanlık"*
m. 20b/13
- m.- i tūl u 'arz semtine 4b/14
- marīz** *Ar., sf. "hasta"*
m. 139b/16
- marḳaş** [مارقش] *İsp. > İt., is. "marqués: bazı Avrupa ülkelerinde kont ile dük arasında bir unvan"*
m. eyledi 86b/13
- marḳo** [مارقو] *İsp. > İt., is. "Kastilya markı: yaklaşık 230 gr olan bir ağırlık ölçüsü"*
yüz on m. çekdi 56b/8
- mārr** *Ar., sf. "geçen, geçmiş"*
m. olur 73b/11
- mart** *Lat. > Yun., is. "mart"*
m. mevsiminde 38b/16-17
- ma'rūf** *Ar., sf. "bilinen, belli" bk. ma'rūfe*
m. 20b/13, 77b/7
dēmeg ile m. 71b/4, 78b/7, 78b/12-13
ḡayr-ı m. 58b/16
m.+ dur 11b/3
dēmeg ile m.+ dur 6b/14, 25a/8-9, 27b/14, 77a/10, 80a/2, 82b/3-4, 83a/9
ihāta ettiği meşhūr ve m.+ dur 70a/10
m. olan 21b/7-8, 53a/17, 59b/4-5, 70b/17
dēmeg ile m. olan 80a/3-4, 80a/6-7, 107b/17
m. ve mekşūf 77b/8
m. ve meşhūr oldı 5a/6
m. ve meşhūr 5a/5
- ma'rūfe** *bk. ma'rūf*
Bilād-ı m. 73a/17
ḥudūd-ı m. 25a/9-10
memālik-i m. 12b/1
şimār-ı m. 8a/2
- marzī** *Ar., sf. "hastalıklı, hasta"*
m. ve mecrūhını 92b/16
- maşabb** *Ar., is. "ağız, giriş"*
m.- ı Mehrān'dur 82a/15
m.- ı nehrde 121a/7
m.+ ı 82a/5
m.+ ına 55b/8
- maşdar** *Ar., is. "ölçü kalıbı"*
m.- ı nūr-ı cebīninden 3b/8
- maskıt** *Ar., is. "düşüş, iniş"*
m.- ı Şems'e 33a/11
- maşnū'** *Ar., sf. "sanatla yapılmış"*
m. 104a/2, 117b/7, 119a/12, 126b/3, 135b/4
şimden m. 127b/3
- maşṭakī** *Yun. > Ar., is. "sakız"*
m. 52b/11, 64b/16
- maşūr** *Ar., sf. "yazılı"*
m. 72b/4
m.+ dur 26b/15, 27a/15, 75a/10, 100a/8, 140a/1
muḥarrer ve m.+ dur 114b/3
muşavver ve m.+ dur 8a/17
m. olan 142a/8
muḥarrer ve m. olmuşdur 25a/7-8,

76a/10-11

maşrık Ar., is. “doğu, doğu yönü”

nokta-ı m. 71a/9

m.- ı ma‘müreye 6b/13

cānib-i m.+ a 100b/15

mağribden m.+ a 77b/1

nokta-ı m.+ dan 15a/5

mātem Ar., is. “yas”

yas ve m. edüp 93b/5

maṭālib Ar., ç. is. “talep edilen şeylet”

m.- ı mesfûreyi 28a/15

maṭar Ar., is. “yağmur”

m. 104a/11

eyyām-ı m.+ da 55a/16

maṭbah Ar., is. “mutfak”

m.+ a 117a/13

m.+ ında 115b/3

maṭbū‘ Ar., sf. “bağlı, tâbi”

m.- ı ehl-i dilān-ı ins ü cān 6a/15

m. ve muḥtār görüp 23b/6-7

maṭbūḥ Ar., sf. “pişirilmiş”

m. 62a/12

m.+ dur 103a/2

maṭla‘ Ar., is. “gök cisimlerinin doğması, gök cisimlerinin doğduğu yer”

m.- ı i ‘tidāl 68b/13

m.+ dur 24b/1

maṭlab Ar., is. “istek”

maḫşūd ve m. 111a/11

maḫşad u m.+ ından 10b/4

maṭlūb Ar., is. “istenilen şey”

maḫşūd ve m. ederseñ 30b/16-17

m.+ uñuz 62b/3

maṭrūḥ Ar., sf. “atılmış, çıkarılmış”

m. 92b/5

māyıl Ar., sf. “1. çalan, benzeyen 2. meyilli, eğilimli”

aḫmere m.+ dur 139a/13

m. olurdu 4b/14

maḫbūṭ Ar., sf. “zor kullanılarak ele geçirilmiş”

m. 79a/10

maḫīḳ Ar., is. & sf. “1. dar 2. coğ. boğaz”

m.+ a 59b/6

m.- ı mezbūruñ 25a/12

m. olup 82a/9

māziye Ar., is. “geçmiş zaman”

mülūk-ı m.- i Yemen’dür 27a/2-3

mülūk-ı m.+ den 79b/9

mülūk-ı m.+ ye 81a/9

aḫbār-ı m.+ yi 127a/2

maḫınne Ar., is. “(kendisinden bir şey geleceği) zannolunan”

m.- i helākdur 132a/5

maḫmūn Ar., is. “nükte ve cinaslarla süslenen ve asıl mânâyı dolaylı olarak anlatan güzel söz”

m. 36a/1

bervefḳ-ı m.- ı naşş-ı şerīf-i

sa‘ādetnümün 85b/14

ma‘zūl Ar., sf. “işine son verilmiş, görevden el çektirilmiş”

m. 42a/10

ma‘zūr Ar., sf. “özü bulunan, mazeretli”

m. tutuñ 114a/17

me‘āl Ar., is. “anlam”

bīma‘nī vü m. olup 7b/8-9

me‘kel Ar., is. “yiyecek”

m.- i sibā‘ ederüz 122a/10

m. ve melbesi 103a/14

me‘kül Ar., sf. “yiyecek”

elezz-i m. 8a/3

me‘yūs Ar., sf. “ümitsiz, üzgün”

m. olup 10b/1

mebde‘ Ar., is. “başlangıç, kök, kaynak”

m.+ ı 18b/7, 18b/14

m.- i ‘imārātı 71a/14

m.- i ‘imāretten 13b/11

m.- i evveli 22a/3

m.- i aḫālīmi 72b/1, 72b/17

m.- i ğarbīden 71b/15-16

m.+ i 72a/12, 83b/4

mebde‘-i eṭvāl is. tml. “başlangıç boylamı”

m.- i eṭvāl 71b/7

m.- i eṭvāl-ı cānib-i ğarbdan 71a/14

mebnā Ar., is. “temel, bir şeyin üstüne bina edildiği yer”

m.+ sını 20a/8

mebnī Ar., sf. “yapılmış, bina edilmiş”

m. 21a/15, 25b/11

mebrūr Ar., sf. “hayırlı, makbul”

Ḥazret-i Ḥālid-i M. 20a/16

Sa‘īd-i M. 31b/9

mecāl Ar., is. “dayanma gücü”

m. olurdu 81b/3-4

m. yokdur 11b/1

mecārī Ar., ç. is. “su yatakları, su yolları”

m. ve mesālik 80a/17

mechūl Ar., sf. “bilinmeyen” bk. **mechūle**

m. 69a/6

levend-i m. 31b/9

m. farzına 11a/17

mechūle bk. **mechūl**

m.+ dür 12a/4, 25b/4

m. olmağ 11b/3

meclis Ar., is. “toplantı, oturum”

m.- i ‘ālemi 43a/2

m.+ inde 115a/8

m.+ lerinde 60b/13

mecma‘ Ar., is. “toplulaşıma, birlik”

m.+ larını 31a/17

mecmū‘ Ar., sf. “bütün, hep”

mıntaḳa-ı m.- ı berr ü baḫr 15b/12

m.- ı kürre-i arz 68b/16

mecrā Ar., is. “su yolu, su yatağı, akak”

m.+ sında 141b/2

mecrūḥ Ar., sf. “yaralı”

m. ederler 54a/2

marzī ve m.+ ını 92b/16

m. oldı 47b/4, 92b/5, 104b/1

medā'in *Ar., ç. is.* "şehirler"
m. idügi 23a/7

medāhıl *Ar., ç. is.* "girilecek yerler"
ba'z-ı m. 20a/4

medār *Ar., is.* "1. *mec.* dayanak, sebep 2. *astr.* yörünge"
m.- ı Ekrem 142a/7
m.- ı hāziz 69a/8
m.- ı Seretān 130b/13
m.- ı Şems-i hāziz 69b/8

medārāt *Ar., ç. is.* "*astr.* yörüngeler"
m.- ı hāzizyyeye 69b/13
m.- ı hāzizyyeden 23a/6

medargār *Ar. + Far., is.* "dayanak, destek"
m.- ı cümle 142a/12

medd *Ar., is.* "gelgit olayında suların yükselme, kabarma evresi"
m. cezri 138a/9
m.+ e başlanup 138a/11
m. ve cezr 99b/10

medid *Ar., sf.* "uzun"
m. 4a/6

medine *Ar., is.* "şehir"
m. 84a/3, 84b/9
M.- i Aştahr 73b/14
M.- i Baħrum 82a/11
M.- i Dübeyl 82a/15
M.- i Ğarnāta 30b/10-11
M.- i İskenderiye 13a/3
M.- i Kāndehār 73b/11
M.- i Kōstāntıniyye 74b/15
M.- i Kūzum'a 78a/4, 79b/17
M.- i Māhirān 82a/10
m.- i mesfūre-i hālegirdār 8b/1
m.- i mezbūra 8b/9-10
m.- i mezbūrenūn 8b/16
m.- i mezbūreyi 75a/13
m.- i Mısr'ı 14a/9
m.- i Resūl 'Aleyhi's-selām'dan
80b/13-14
M.- i Roma'ya 83b/7
M.- i Sancār'a 82a/13-14
M.- i Seyyidi'l-Kevneyin 73b/7
M.- i Tevlā 84b/7
M.- i Tevle'ye 84a/14
m.+ dūr 8b/8, 8b/14

medlūlāt *Ar., ç. is.* "manalar, mealler"
m.+ ını 127a/5

med'uvv *Ar., sf.* "çağırılmış, ünlenmiş"
m. olurlardı 34a/16

mefāhır *Ar., ç. is.* "övünülecek şeyler"
şaded-i beyān-ı m.+ ında 3b/15

meferr *Ar., is.* "kaçıp sığınılacak yer"
melce' ve m. olmuştur 86a/10

mefhūm *Ar., is.* "mana, anlam, kavram, anlayış"
māhiyyetleri m. değil 32a/16
m.+ ı üzre 80a/16
ma'lūm ve m. ola 76b/7
kelāmından m. olan 85a/15

mübeyyen ve m. olur 11b/12-13

meftūh *Ar., sf.* "açılmış"
m. 118a/10, 119a/11
m. olan 103b/10
m. olup 86a/8

meftūl *Ar., sf.* "bükülerek fitil hâline getirilmiş, kıvrılmış"
m.+ lar 119a/16

meger *Far., bağ.* "meğer"
m. 104b/3, 110b/15, 113a/7
m. ki 12b/2, 26a/10, 27a/15, 36b/5, 42b/7, 47b/8, 55b/13, 63a/13, 94a/17, 106b/9, 109a/7, 117b/3, 120b/5, 121b/9, 124a/1, 124a/9, 124b/4, 125a/7, 125b/8, 126a/1, 137a/9, 139a/10

mehābet *Ar., is.* "çekinme ve korku hissiyle karışık saygı"
vāriş-i m.- i saltanat-ı 'uzmā 6a/13
m.+ in 120a/2
m.+ ine 113a/7

mehakk *Ar., is.* "mihenk, ayar taşı"
m.- i i'tibāra çalardum 4b/3

mehib *Ar., sf.* "heybetli" *bk. mūhib*
m. 41a/11, 129a/4

mehtāb *Far., is.* "dolunay"
tāb-ı āfitāb ve m.+ a 126b/10

mehāsin *Ar., ç. is.* "güzellikler"
m.- i şe'ā'ir-i İslāmiyye 74b/15-16

meķābır *Ar., ç. is.* "mezarlar"
m.- ı atıķasında 90b/10

mekāmin *Ar., ç. is.* "gizlenme yerleri, saklanma yerleri, pusu yerleri" *bk. meķāmen*
m.+ i 70a/12

mekāmen *bk. meķāmin*
m.+ ine 35b/4

mekān *Ar., is.* "yer, mahal, konum"
m. 73b/16, 79b/17
m.- ı mezbūra 10b/14
m.+ da 37b/8
m.+ dur 71b/4
enzeh-i m.+ dur 8b/4
m. etmişdür 69a/10
m.+ larından 60a/5

mekin *Ar., sf.* "yerleşik, sağlam"
sūr-ı m. 98a/1

meknūn *Ar., sf.* "saklı, gizli"
m. 32a/17

mekr *Ar., is.* "hile, aldatma"
envā'-ı m. ü āl 120a/7
m. ü āl 37b/14, 111a/16
envā'-ı m. ü hile 36a/13

mekşūf *Ar., sf.* "açık, aşikār" *bk. meķşūfe*
m. 22b/2, 70a/9
kısm-ı m. 19b/12
ma'rūf ve m. 77b/8
ķutr-ı m.- ı muķit olan 76a/11
ķutr-ı m.+ da 14b/12-13, 19b/15
m.+ dur 103b/14
ķutr-ı m.+ ı 14b/15
m. olduķı 69b/8

mekşûfe bk. **mekşûf**

akâtâr-ı m.+ de 23a/11-12
m. olan 23a/4

mektûb Ar., sf. “yazılı, yazılmış”

m. 30b/5, 100a/3, 109b/8
m.+ dur 26a/14
m. ve muharrerdür 25b/16

mela’in Ar., ç. is. “melunlar, lanetliler”

şeyâtîn-i m. 117b/7-8, 126b/14
şeyâtîn-i m.+ i 88a/15

melbes Ar., is. “giyecek, elbise”

me’kel ve m.+ i 103a/14

melce Ar., is. “sığınak, sığınılacak yer”

m. ve meferr olmuşdur 86a/10

melik Ar., is. “hükümdar, bey”

m. 10b/17, 27a/5, 78b/16
m.- i Mağrib 31b/12
m.- i mesfûr 22a/8, 121a/4
m.- i mezbûr 21b/11, 30a/11, 107a/14
m.- i mezbûruñ 116a/10, 116b/13,
134b/13, 135a/6-7

m.- i Portakal’a 30a/9
m.- i pürîhtîşâmî 106b/10
m.- i pürîktidâr 26a/15
m.+ i meşhûr 48b/8
m.+ imüz 67b/7
m.+ inüñ 120a/2

mellâh Ar., is. “denizci, gemici, kaptan”

m. 65b/13

memâlik Ar., ç. is. “memleketler, ülkeler,
yurtlar”

m. 86b/17
feth-i m. 103b/6
ibtidâ’-i m. 21b/13
M.- i Cedîde 105a/6
M.- i Cinevîz’de 29a/5
m.- i kebîre 79b/2
m.- i kefere-i li’âmda 13a/8
M.- i Kuşko’ya 123a/7-8
m.- i ma’rûfe 12b/1
m.- i mezbûre 96b/7
m.- i mezbûrede 55a/11, 87b/8,
94b/15, 96a/5, 96a/11, 96a/16, 99b/7, 100a/11,
100a/13, 102a/8, 102b/1, 102b/6, 127b/10
m.- i mezbûreden 104a/16
m.- i mezbûrenüñ 99b/16, 100b/6,
100b/11, 105b/17, 106a/3, 127b/9, 128b/17
m.- i mezkûre 9a/6-7
M.- i Peru’dan 55b/6
M.- i Perv’de 124b/1, 125a/5, 125b/7,
126b/1, 128b/10, 129a/9

M.- i Perv’nüñ 127b/4
M.- i Perv’ye 123a/17
M.- i Portakal’dan 58a/11
M.- i Rûm’dan 74b/11-12
M.- i Sultâmye’ye 79a/11
m. almışdur 31b/10
m.+ de 122b/2
etrâf-ı m.+ e 135b/16
m.+ i 105b/16, 121a/13

âhır-ı m.+ inde 110b/16

ba’z-ı m.+ inde 130a/3
m.+ ine 95a/16, 134b/15
m.+ ini 96b/6
m.+ üñ 103b/10

memdûd Ar., sf. “uzamış, uzun”

m. 6b/15, 25a/9, 27a/17, 43a/9,
76b/15

sebîl-i m. 21a/9
m. oldukça 25a/10-11
m. olup 21b/6-7

meme T., is. “meme”

m.+ leri 44a/4
m.+ lerine 54a/12, 57b/17

memlağa Ar., is. “tuzla”

m.+ lar 113b/3

memleket Ar., is. “ülke, yurt”

m. 94b/5, 99a/7, 100b/3, 102a/1,
103b/2, 110b/6, 122b/6, 136b/13
müstakîl m. 121a/3
m.- i mezbûre 104a/5, 124b/15
m.- i mezbûrede 101a/13-14101b/5,
104a/10, 135a/2

m.- i mezbûreye 100a/6
M.- i Mihrâc 134b/12
m.+ de 86b/15
vasat-ı m.+ de 122b/5
m.+ e 95b/8, 107b/9, 123b/10
m. fethine kaşd êtdiler 48a/12-13
m.+ i 96a/2
m.+ inden 112b/17
m.+ ine 96a/9, 99a/9, 113a/2
Avaşkağ M.+ ini 86b/14-15
m.+ ümüzi 111a/9
m.+ üñ 95b/9, 111a/5, 123b/7q

memlû Ar., sf. “dolu, dolmuş”

m. 21a/7, 33a/16, 38b/9, 43a/8,
74b/16, 128b/14

m.+ dur 6b/6
m. olmağa 141b/6
m. olup 141b/4
m. ve mümtâz oldu 6a/7

memnû Ar., sf. “yasaklanmış, yasak”

m. olduğu 23a/10

men Ar., is. “yasaklama”

m. 120a/17
m. êdüp 80b/8
m. êtdiler 42b/2, 66a/1, 114a/8
m. êtdükçe 121b/14-15
m. eyledi 81a/1-2, 120a/4
m. eylemiş 114b/1

menâbı Ar., ç. is. “kaynaklar”

m.- ı Nîl olan 70a/14
m.- ı Nîl 70a/3
m.+ ı 17b/16

menâfı Ar., ç. is. “yararlar”

m.- ı bîşümârı müştemil olup 70b/13
m.+ ı 100b/11

menâfız Ar., ç. is. “delikler”

m. bulursa 19a/9-10

menāl Ar., is. “bir kimsenin ele geçirdiği mal mülk”

māl ü m. 90a/7
vefret-i m. 105b/3
māl ve m.+ ları 103a/15, 125b/1-2
māl ve m.+ uñ 35b/3

menār Ar., is. “fener kulesi, deniz feneri”

m.- ı mezbūruñ 25b/12
m.- ı pürıştihar 25b/11
verā’-i m.+ da 25b/13

menāre Ar., is. “minare”

qaddı m. 89a/8

menāṭıq Ar., ç. is. “bölgeler”

sūr’at-ı harekāt-ı m. 4b/4

menāzih Ar., ç. is. “yerleşim yeri dışındaki gezinti yerleri”

m. 8b/9

menāzil Ar., ç. is. “konak yerleri, duraklar”

kaṭ’-ı m. 17a/8
rivāyāt-ı mevārid ve m. 76b/2

menba’ Ar., is. “kaynak”

m.- ı āfātdur 26a/2
m.+ ı 126a/2
m.+ ına 38b/11
m.+ ında 91b/3
m.+ ları 91a/10

menber Ar., is. “minber” bk. **minber**

m.- i mezbūruñ 32a/11

mendil Lat. > Yun. > Ar., is. “mendil, yağlık”

m.+ i 63a/16

menfa’at Ar., is. “yarar”

keşret-i m.+ da 64b/1-2

menfa’atāşār Ar., b. sf. “çok faydaları bulunan”

diyār-ı m.+ ı açmışdur 31b/7-8

menfa’atpezi Ar. + Far., b. sf. “yarar sağlar, yararlı”

m. olur 52b/14, 141a/6-7

menfūh Ar., sf. “üfürülmüş, nefesle şişirilmiş”

zıkk-ı m. 43b/16

mengüş Far., is. “küpe”

m. 34a/10
m.+ lar takup 91b/14
m.+ lar 46b/1, 91b/5
zer m.+ lar 90a/16

menhūs Ar., sf. “uğursuz”

Deccāl-ı m. 78a/16

menhūt Ar., sf. “yontulmuş, tıraş edilmiş”

m. 96b/17

menī’ Ar., sf. “ele geçirilmesi zor, sarp ve yalçın” bk. **menī’a**

m. 8b/13, 97b/15

menī’a bk. **menī’**

kılā’-ı m.+ da 129b/9

menkūl Ar., sf. “aktarılmış (söz)”

m.+ dur 11a/16, 83b/8

mensūb Ar., sf. “ilgili, ilişkili, bağlı”

m.+ dur 82a/17

mensūc Ar., sf. “dokunmuş, örülmüş”

m. haşırlar 114a/12

menşe’ Ar., is. “kaynak, köken”

m.- i gelaṭı 84b/12

menzil Ar., is. “1. konak yeri 2. mec. varılacak yer 3. mesken”

m.+ de 107a/5
m.+ i 24a/13
m.+ lerini hāk eyledi 128b/5-6
m.+ lerini zīr-i hāk eyledi 88b/16-17
m. ve maḳām eder 16b/12

menzilet Ar., is. “rütbe, derece”

ref’at-ı m.+ lerine 49a/7-8

merāhıl Ar., ç. is. “mesafeler, menziller”

ṭayy-ı m. edüp 17a/9

merākıb Ar., ç. is. “binek hayvanlar”

ba’z-ı m. 7b/17
m.- ı kibār 80a/11
aṣḥāb-ı m.+ a 6b/2

merām Ar., is. “istek, niyet”

başt-ı m.+ da 76b/11
taḳrīr-i m. eylemiş 76b/14
başt-ı m. eylemişler 29a/5

merāret Ar., is. “1. acılık, 2. mec. zorluk, sıkıntı, çile”

m.+ in çekdük 68a/16
kemāl-ı m.+ inden 89b/8

merbūṭ Ar., sf. “bağlı, ait”

mülhāk ve m. olur 79a/11

mercān Ar., is. “mercan, corallium rubrum”

ma’ādin-i m. 8b/16
m.+ lar 60a/2

mercū Ar., sf. “yalvararak istenilen”

m.+ dur 86a/2

merd Far., is. “adam, erkek”

m. 37a/5, 88a/3, 129b/4
m.- i mezbūr 10b/15
m.- i mezbūrı 10b/9

merdüm Far., is. “insan, kişi”

emel-i m.- i harīşdan 129a/11

merdümhār Far., b. is. “adamyiyen, yamyam”

m.+ lar 45b/12
m.+ lardan 36b/6
m.+ lardur 36a/11, 100a/15, 100b/13, 125a/1

meremmet Ar., is. “onarma”

m.+ e muhtāc olup 65a/4

merg Far., is. “ölüm”

şarāb-ı m.+ i 29b/2, 43a/1

merhale Ar., is. “yaya olarak ortalama sekiz saatlik yol, yaklaşık 45480 m’dır” k

m. 13a/6, 98a/7
m.+ dūr 18a/15, 20b/7, 79b/6, 139b/1

merhūm Ar., sf. “rahmetli, ölmüş”

m. 31b/8
m.- ı sa’id 80b/2

merkez Ar., is. “merkez, orta”

cānib-i m. 15a/9
m.- i ‘ālem 15a/11
m.- i ‘āleme 14b/5
m.- i eflāka 4b/13

- tül-ı m.+ i elli yedi 13b/17
tül-ı m.+ i elli 13b/15
tül-ı m.+ i 14a/7
- merķūm** *Ar., sf.* “yazılı, yazılmış”
m. 138a/14
ħalīc-i m. 81b/15
kebr-i m. 32b/5
ķuķr-ı m. 27b/11
sāhil-i m. 39b/2
vaz‘-ı m. 85a/15-16
Kitāb-ı m.+ da 9a/2
m. olur 23b/12
baķr-ı m.+ uñ 25b/17, 26b/5
ħalīc-i m.+ uñ 82b/1, 84a/5
ķuķr-ı m.+ uñ 27b/14, 72b/9
Mevlānā-yı m.+ uñ 82b/8
- merkūz** *Ar., sf.* “dikilmiş, saplanmış”
m. olan 16b/5, 139b/15
- mermer** *Yun., is.* “mermer”
m. 115b/15
seng-i m. 110a/14, 127b/15
- Merrīķ** *öz. is.* “Mars gezegeni”
M.- i Cellādmanzar’dur 16b/13
- mersā** *Ar., is.* “liman, gemilerin sığınabileceķi yer”
m.+ larda 65a/15
- mertebe** *Ar., is.* “düzey, konum”
kemāl-ı m. 25a/12, 108b/2
rıf‘at m. 17a/17
tamām m. 124a/12
m.- i şerķ ve beyāndan 70b/15-16
m.- i şümārdan 58a/9
m.+ de 56b/16
bir m.+ de 138b/13
kemāl-ı m.+ de 52b/13-14
m.+ since 17a/14
- mervī** *Ar., sf.* “aktarılmış (söz)”
m.+ dūr 8a/15, 13b/9, 38b/13, 64b/14, 80b/14, 134b/17, 139b/14
- merz** *Far., is.* “yer, yurt”
m. ü bümü 85a/8
- merzā** *Ar., ĉ. is.* “hastalar”
m.+ ya 138b/2
m.+ yı 53a/3, 140b/3
- merzibūm** *Far., b. is.* “ülke”
m. 70b/10
- meşel** *Ar., is.* “1. atasözü 2. örnek”
m.+ dūr 32a/6
m. ola 81a/17
- meşelā** *Ar., e.* “örneğin”
m. 137b/7
- mes’ele** *Ar., is.* “mesele, konu”
m.- i mezbūrenüñ 20a/8
m.- i mühimme 5b/13-14
m.+ yi 75a/13
- mes’ul** *Ar., sf.* “sorumlu”
m. 77a/6
- mesā’il** *Ar., ĉ. is.* “konular”
m.- i ĥikmete 5b/12
- mesācid** *Ar., ĉ. is.* “mescitler”
m.- i şerīfe 32b/3
- mesāfāt** *Ar., ĉ. is.* “uzaklıklar”
beyān-ı m. 129b/10
m.- ı Arzda 15a/2
m.+ ı 72a/5
- mesāfe** *Ar., is.* “uzaklık”
m. 65a/6, 87a/6, 100b/16, 103b/7, 106b/14, 137a/12
m.- i ba‘ıdden 62a/3
m.- i şehreyn 83a/3
m.+ de 97b/9
m.+ den 99b/14
m.+ dūr 18a/17, 24a/4, 76a/5, 76a/8
m.+ ye 41a/12, 138b/7
m.+ yi 7b/2, 107a/9
- mesākin** *Ar., ĉ. is.* “meskenler, konutlar, evler”
mevātın ve m. 23a/7
m.- i ‘ulemā 32b/5
m.- i erbāb-ı dīndūr 77a/15
m.- i ĥāliyye 14b/17
m.- i kādimesinde 20a/7
m.- i Ye‘cūc 24b/14
- meşālīķ** *Ar., ĉ. is.* “işler”
m. 43b/9
m.- ı dīvāniyyeye 115b/1
cemī‘-ı m.+ ı görüp 103b/16
- mesālik** *Ar., ĉ. is.* “yollar”
mecārī ve m. 80a/17
- mesāne** *Ar., is.* “ıdrar kesesi”
ħacer-i m.+ yi 44b/6
- mesdūd** *Ar., sf.* “kapalı, tıkalı”
m. olup 13a/5
- mesfūr** *Ar., sf.* “adı geĉen, sözü edilen” *bk.*
- mesfūre**
bār-ı m. 61a/8
cistr-i m. 21b/4
evc-i m. 22b/17
ķavm-ı m. 7a/12
kūh-ı m. 112b/7
ķuķr-ı m. 21a/6, 28a/4
maķām-ı m. 71b/5
melik-i m. 22a/8, 121a/4
vaķt-ı m. 20a/15
ba‘z-ı maķām-ı m.+ a 90b/16
baķr-ı m.+ a 11a/10-11, 17b/7
maķall-ı m.+ a 83b/3
‘aşr-ı m.+ da 139b/12
baķr-ı m.+ da 7b/6, 11a/16
kitāb-ı m.+ da 6b/9, 83b/9
ķuķr-ı m.+ da 30a/11
maķall-ı m.+ da 37b/10, 124b/11, 126a/3
maķām-ı m.+ da 36a/4
zamān-ı m.+ da 114b/15
ma‘din-i m.+ dan 8b/7
pīr-i m.+ dan 20a/17
sevāķil-i baķr-ı m.+ dan 10b/15
ķuşuş-ı m.+ ı 58b/7
āb-ı m.+ ı 90a/6

- huşuş-ı m.+ ı 58b/6
 kavlı-i m.+ ı 88a/9
 maḥall-ı m.+ ı 137a/1
 cebel-i m.+ uñ 13a/14
 kaşd-ı m.+ uñ 79b/14-15
 kitāb-ı m.+ uñ 22b/9
 maḥall-ı m.+ uñ 21b/10
 semek-i m.+ uñ 12a/14
 vech-i m. üzre 107a/10, 126a/14
- mesfûre** *bk. mesfûr*
 müddet-i m. 10a/16
 medīne-i m.- i hālegirdār 8b/1
 m.+ de 78b/2
 emākin-i m.+ de 78b/1, 134b/4
 eyyām-ı m.+ de 59a/1
 cezāyır-ı m.+ den 64b/16
 arāzī-i m.+ nūñ 28a/6
 ma‘ādin-i m.+ nūñ 126a/6
 nāhiye-i m.+ nūñ 29a/3
 cezāre-i m.+ ye 29b/1
 ḥudūd-ı m.+ ye 64b/13-14
 rivāyāt-ı m.+ yi 5b/8
 maṭālīb-ı m.+ yi 28a/15
- mesḥ** *Ar., is. “ceza olarak suretinin çirkinleştirilmesi”*
 kırede ve ḥenāzıra m. olup 87b/14
- mesīr** *Ar., is. “gezinti yeri” bk. mesīre*
 m.- i Şems’den 72b/13
- mesīre** *bk. mesīr*
 m.- i arz 24b/9
 m.- i yevm 21a/8
 m.+ dūr 24b/12
 m.+ lerde 108a/7
- mesken** *Ar., is. “konut, yerleşke”*
 m.+ ler 49a/4
 m. ve maḥarr olmak 69b/9
- meskün** *Ar., sf. “yerleşilmiş” bk. mesküne*
 rub‘-ı m. 31b/16, 75b/3
 rub‘-ı m.+ a mu‘ādil 5a/7, 11b/10
 aḫṭār-ı rub‘-ı m.+ da 20b/15
 rub‘-ı m.+ da 19a/13
 rub‘-ı m.+ dan 11b/8, 20a/4, 71a/11
 rub‘-ı m.+ ı 72a/1
 rub‘-ı m.+ uñ 76a/14
 m. ve ma‘mûrdur 76a/9
- mesküne** *bk. meskün*
 mevāzı‘-ı m. 23a/5
 m. olmakdan 23a/3
- meslek** *Ar., is. “tutulan yol”*
 m.+ ine sâlik olup 69b/2-3
- meslûk** *Ar., sf. “takip edilen (yol)”*
 tarîḳ-ı m. 80b/1
 m. olan 21b/2-3
- mesmû‘** *Ar., sf. “iştirilmiş, duyulmuş”*
 m. olan üzre 70a/15
- mesmûm** *Ar., sf. “zehirli, zehirlenmiş” bk. mesmûme*
 m. 47a/13, 60b/4
- mesmûme** *bk. mesmûm*
 m. 47b/2
- mesrûr** *Ar., sf. “sevinçli”*
 m. ve şād olup 35a/15-16
- mestûr** *Ar., sf. “örtülü, kapalı”*
 m. 22b/3, 24b/13, 69a/6
 m. ola 19b/9
 m. olmayan 69b/12
 m. olmuştur 76a/16
 m. ve maḡmûr 76a/8
- mes‘ûd** *Ar., sf. “mutlu”*
 m. olup 17a/17
- meşğûl** *Ar., sf. “uğraşan, uğraşıcı”*
 m. oldu 121a/8
 bir kâra m. olmazsınız 105a/14
 m. olmuşlar 41b/8
 m. olup 116a/4-5
 ğınāya m. olup 115a/16-17
 m. olurlardı 115b/1
- meşhûr** *Ar., sf. “ünlü, bilinen” bk. meşhûre*
 m. 48b/8
 demeg ile m. 82b/7
 ile m. 86a/6
 -le m. 17a/6
 ma‘rûf ve m. 5a/5
 şu aḫḍuġı yere yine aḫmak m. 81a/17
 m.+ dur 26a/8, 71b/6, 72b/5, 83a/14, 84b/7, 85a/2, 140a/8
 demeg ile m.+ dur 80a/8
 içlerinde m. olan 64a/10
 ile m. olan 44b/10
 ma‘rûf ve m. oldu 5a/6
 ihāta ettiği m. ve ma‘rûfdur 70a/10
- meşhûre** *bk. meşhûr*
 aḫālīm-i m. 9a/2
 ezyāc-ı m.+ de 75a/2
 demeg ile m.+ dūr 82a/2
 mevāzı‘-ı m.+ nūñ 85b/4-5
- meşhûn** *Ar., sf. “dolu, dopdolu”*
 m. 10b/2
- meşmûm** *Ar., is. “misk ve ıtır gibi güzel kokan şey”*
 atyeb-i m. 8a/3
- meşrîḳ** *Ar., is. “doğu”*
 nokṭa-ı m. 68b/13
- meşrûḥ** *Ar., sf. “uzun uzadıya açıklanmış”*
 vech-i m. üzre 11a/9, 19b/5, 81a/3
- metā‘** *Ar., is. “eldeki para veya paraya çevrilebilecek her varlık, satış veya değıştokuş için üretilen her türlü mal, varlık”*
 m. 32b/11, 55b/5, 65b/14, 100a/13, 111a/13, 123b/8
 māl ve m. 91a/3-4, 106a/13
 m.- ı ‘ulûm u ma‘ārif 4a/8
 m.- ı cezāreden 34a/17
 m.- ı Sind ve Hind 20b/4
 m.- ı ticāret 32b/16
 māl ve m.+ a 102b/2
 m.+ dan 51b/6
 māl ve m.+ dan 50a/2
 m.+ ı 55a/4, 62b/5, 111b/16
 māl ve m.+ ı 66a/15

m.+ ından 34b/13
māl ve m.+ ından 135b/2
māl ve m.+ ını ğāret édüp 124a/17
māl ve m.+ ını 35a/2-3, 48a/15,
48a/17, 65a/16-17, 94a/4
m.+ iñuza 67b/10
m.+ uñ 119a/4
metānet Ar., is. “sağlamlık”
m. ve haşānet 94a/1
metīn Ar., sf. “sağlam, berk”
hışār-ı m. 97b/17
metn Ar., is. “1. sırt 2. bir şeyin üst kısmı”
m.- i rīḥdadur 23b/17
m.+ i 26b/1
metrūk Ar., sf. “terk edilmiş”
m. oldu 80b/1-2
mevārid Ar., ç. is. “varılacak yerler”
rivāyāt-ı m. ve menāzil 76b/2
mevāṭın Ar., ç. is. “yurtlar, bayındır yerler”
m. 15a/13
m. ve mesākin 23a/7
mevāzī Ar., ç. is. “yerler”
m. 18a/12
m.- ı ‘adīdede 84a/9
m.- ı ba‘īdeye 128b/4
m.- ı berr 22b/16
m.- ı hāviye 14b/16-17, 76a/13
m.- ı hāviyede 21b/8
m.- ı hāviyeye 23a/15
m.- ı maḥşūr ve maḥdūd 27b/1
m.- ı meskūne 23a/5
m.- ı meşhūrenūñ 85b/4-5
m.- ı mezbūre 21a/7, 82a/1
m.- ı mezbūreden 19b/13
m.+ a 68b/6
m.+ da 72a/10, 107a/4
ba‘z-ı m.+ da 83a/17, 95a/4
ekşer-i m.+ da 104b/17
sāyır-ı m.+ da 135a/10
ba‘z-ı m.+ dan 19a/3
m.+ ı 76a/16, 103b/14
a‘raḥ-ı m.+ ı 83b/8-9
aḳall-ı m.+ ı 59b/8, 90a/11
aḳall-ı m.+ ı 78a/6
ekşer-i m.+ ı 78a/6
ezyaḳ-ı m.+ ı 83b/1
m.+ ından 32a/3
ba‘z-ı m.+ nı 87b/3
mevc Ar., is. “dalga”
m.+ ler 41a/11
mevcūd Ar., sf. “var olan”
m.+ dur 135a/14
m. olan 53b/2, 85b/5
mevhūme Ar., sf. “varsayılan, hayali”
dāyire-i m. 68b/7
mevsim Ar., is. “zaman, dönem”
mart m.+ inde 38b/16-17
mevşūf Ar., sf. “nitelenmiş” bk. **mevşūfe**
m. 6b/14, 11b/3, 20b/14, 27b/13
ma‘lūm ve m. 80a/1-2

m.+ dur 78b/14
m. olup 71a/3-4
mevşūfe bk. **mevşūf**
Bilād-ı m. 12b/1
emākin-i m.+ den 73a/17
mevşūl Ar., sf. “kavuşmuş, birleşmiş”
m.+ dur 82b/5
mevsūm Ar., sf. “adlandırılmış”
ismi ile m. 8b/3
m.+ dur 27b/12
dēmeg ile m.+ dur 81b/16
müsem mā ve m. oldu 6a/3
mevt Ar., is. “ölüm”
m.+ inde 12a/14
mevtā Ar., is. & sf. “ölü”
m. 104a/9
m.+ larını 46b/2, 93b/5
m.+ sını 55a/10
m.+ yı 104a/8
mevzi Ar., is. “yer, mahal”
elṭaf-ı m. 8b/4
m.- ı āḥarda 26a/2-3, 76a/4, 83a/7
m.- ı ğarīb 127b/2-3
m.- ı mezbūr 38b/9
m.- ı mezbūra 20b/4
m.- ı mezbūrda 70a/16, 81a/16
m.- ı mezbūrdan 12b/12
m.- ı mezbūrdur 79b/8
m.- ı mezbūruñ 12b/10
m.- ı tekāṭu‘a 68b/12
m.+ a dek 80a/4
m.+ a 20b/8, 36a/2, 46b/8, 49b/9,
57b/5, 57b/7, 57b/17, 58a/3, 58a/5, 59b/5,
80a/7, 91a/2, 92a/3, 92a/12, 139b/11, 139b/13,
140a/16
m.+ da 20a/13, 32b/7, 68b/11, 77b/16,
113a/9
m.+ dadur 46a/10
m.+ uñ 92a/5
mevzūn Ar., sf. “düzgün, orantılı”
m. 40b/13, 112a/11, 133b/9
m. ve dirāz 52b/9
meyān Far., sf. “orta”
m.- ı meydānda 108a/12-13
meydān Ar., is. “alan”
m. 118b/15
m.- ı mezbūrda 118b/16
m.+ a açılır 115b/10
m.+ a 108a/12
m.+ da 111b/14
meyān-ı m.+ da 108a/13-14
m.+ lar 118a/8
meyl Ar., is. “1. eğim 2. eğilim”
m.- i a‘zama 69b/5-6
m.- i a‘zamdan 69b/14-15
m. édüp 34a/10
meyyāl Ar., sf. “eğilimli”
dil-i m. 5a/11
meyyit Ar., is. “ölü”
m.+ uñ 46b/3, 98b/3

- mezānn** *Ar., sf. “şüpheli”*
m.- ı ma’hüdesinden 5b/6
- mezārāt** *Ar., ç. is. “mezarlar”*
m.- ı şulehā 32b/4
- mezārī** *Ar., ç. is. “ekenekler”*
muttaşıl m. 140a/15
kūrā ve m.+ ı aldı 21b/9
besātīn ve m. olur 18a/12
- mezbūr** *Ar., sf. “adı geçen, yazılı” bk. mezbūr*
m. 44b/13, 56a/15, 56b/9, 59b/7, 60b/6, 64b/16, 86b/15, 94b/9, 94b/12, 96b/3, 97a/16, 99b/12, 101a/17, 102b/4, 105b/7, 107a/17, 112a/9, 114b/16, 115a/4, 116b/6, 117a/16, 117b/3, 124a/6, 125b/12, 125b/14, 126a/8, 126a/13, 130a/8-9, 140b/14
‘ayn-ı m. 118a/11
arż-ı m. 27b/7-8
baħr-ı m. 9a/8, 9b/2, 9b/7, 9b/17, 25b/5, 26a/1, 77b/6, 135a/16, 138a/12, 139b/12
cebel-i m. 135a/14
dıraħt-ı m. 8a/17
emīr-i m. 61b/17
emr-i m. 12a/13, 19b/4
feleg-i m. 16b/3-4
hākīm-i m. 49b/11, 58b/1
hayvān-ı m. 53b/4, 104b/14
haber-i m. 11a/10
halīc-i m. 80a/7-8, 83a/5, 85a/1
huşūş-ı m. 58b/1, 85b/8
ism-i m. 37b/11
kadr-i m. 69b/16-17
kaşab-ı m. 128b/16
kavm-ı m. 34a/9, 45b/3, 49a/13, 49b/17, 55a/9, 59a/3, 59a/5, 60b/7, 62b/13, 63a/4, 91a/3, 91a/6, 95b/16, 112b/3, 117b/2
kelām-ı m. 22b/6, 83a/12
keştī-i m. 11b/4
ma’den-i m. 46a/9-10
maħall-ı m. 103b/12
melik-i m. 21b/11, 30a/11, 107a/14
merd-i m. 10b/15
mevzı‘-ı m. 38b/9
murg-ı m. 32a/1, 138a/8, 138a/13, 139a/4
müellif-i m. 6b/9
müntehā-yı m. 78a/1
nehr-i m. 14a/9, 17b/7, 17b/10, 18a/9, 18a/15, 18a/17, 55a/17, 124a/1, 126a/1, 139b/2, 140a/7
peyk-i m. 68a/5
pīr-i m. 109a/4
rāhib-i m. 124b/11
re’īs-i m. 29b/7, 30a/1-2
sevāhıl-i m. 59b/12
sūr-ı m. 67b/2, 102a/4, 110b/15, 111b/3
şahş-ı m. 17b/12, 29a/7-8, 55b/9, 58b/6, 62a/1-2, 90a/5, 92a/1, 121a/4, 124b/1, 128b/2, 128b/4, 137a/1
şehr-i m. 117b/15
şekl-i m. 23b/7
tarīķ-ı m. 80a/14
tayr-ı m. 129a/15
şahş-ı m.+ a mu’īn olup 56b/4
m.+ a 15a/15
baħr-ı m.+ a 9a/11, 9b/11, 26b/3, 83b/16
cezīre-i m.+ a 86a/14
emr-i m.+ a 34b/8, 79b/13, 81a/6, 107a/8
hadd-ı m.+ a 15a/6
hākīm-i m.+ a 111b/4
halīc-i m.+ a 7a/2, 79b/3
māhī-yi m.+ a 12a/17
maħall-ı m.+ a 20a/12, 107a/13
maķām-ı m.+ a 41a/2
medīne-i m.+ a 8b/9-10
mekān-ı m.+ a 10b/14
mevzı‘-ı m.+ a 20b/4
nehr-i m.+ a 55a/16, 55b/9
sūr-ı m.+ a 66b/4, 112b/4
şahş-ı m.+ a 62a/1
baħr-ı m.+ da 7a/6, 10a/9, 12a/7, 25b/16, 26a/9, 78a/12-13, 78b/11, 82a/5, 82a/16, 85a/17, 134b/1
cezīre-i m.+ da 7a/9
evān-ı m.+ da 20a/15
hayvān-ı m.+ da 133a/8
huşūş-ı m.+ da 112b/12
kaşd-ı m.+ da 30a/14, 80b/9
kitāb-ı m.+ da 22a/8
kuṭr-ı m.+ da 10b/17, 22b/13
maħall-ı m.+ da 38a/5, 41a/7, 82b/17
maķām-ı m.+ da 41a/3, 46a/5, 72b/12, 83b/2, 92a/3
mevzı‘-ı m.+ da 70a/16, 81a/16
meydān-ı m.+ da 118b/16
nehr-i m.+ da 18a/12, 66b/15
sāhil-i m.+ da 7a/5
sūk-ı m.+ da 119a/7
baħr-ı m.+ dan 77b/3, 83b/5
berr-i m.+ dan 27b/2
cānib-i m.+ dan 28a/4, 73b/2
cebel-i m.+ dan 13a/16
dıraħt-ı m.+ dan 135a/11
kaşd-ı m.+ dan 30b/1, 81a/1
kitāb-ı m.+ dan 15b/8, 20b/9, 26a/2, 76a/4, 83a/1, 83a/7
maħall-ı m.+ dan 60a/6
maķām-ı m.+ dan 10b/8, 46b/17, 59a/16, 113b/7
mevzı‘-ı m.+ dan 12b/12
nehr-i m.+ dan 17b/5
nev‘-ı m.+ dan 138a/13
sūr-ı m.+ dan 113b/5
maħall-ı m.+ dur 71b/8
mevzı‘-ı m.+ dur 79b/8
cizr-i m.+ ı başdı 21b/2
‘ayn-ı m.+ ı 118a/13

cebel-i m.+ ı 79a/17
 cısr-i m.+ ı 21b/1
 emr-i m.+ ı 80b/16
 gūlām-ı m.+ ı 10b/12-13
 kaşd-ı m.+ ı 30a/10
 kavlı m.+ ı 19b/10
 kelām-ı m.+ ı 88a/10
 kuṭr-ı m.+ ı 70a/6
 ma‘den-i m.+ ı 126a/13-14
 maḥall-ı m.+ ı 12b/14
 merd-i m.+ ı 10b/9
 murğ-ı m.+ ı 138a/4
 sūr-ı m.+ ı 34b/9, 109b/7
 şahş-ı m.+ ı 56b/7
 şecer-i m.+ ı 140b/16
 şehir-i m.+ ı 8b/6
 tã‘ir-i m.+ ı 43b/11
 zevrak-ı m.+ ı 93a/10
 m.+ uñ 119b/6
 baḥr-ı m.+ uñ 6b/16, 9a/7, 9b/10,
 9b/15, 10a/6, 10a/10, 11a/12-13, 12a/4, 21b/3,
 25b/4, 25b/8, 25b/14, 26a/4, 50b/3, 77b/15,
 78a/14, 81b/13, 81b/17, 82a/2, 82a/7, 82a/9,
 87a/16
 cāmi‘-i m.+ uñ 32a/13, 32a/17
 cebel-i m.+ uñ 13b/10, 13b/13,
 46b/12, 99b/14-15, 113a/7
 dıraḥt-ı m.+ uñ 7b/4, 45a/6, 52b/5,
 53a/1, 53a/6, 64a/17, 119b/9, 141a/5
 emr-i m.+ uñ 5b/11, 69a/11, 79b/15
 ḥākim-i m.+ uñ 30b/6
 ḥayvān-ı m.+ uñ 44b/1, 44b/5,
 131b/15, 133a/4-5, 133b/3
 ḥūkm-i m.+ uñ 22b/8
 ḥaber-i m.+ uñ 128b/7
 ḥālīc-i m.+ uñ 7a/2, 13a/3, 78a/7
 kavm-ı m.+ uñ 42a/1-2, 47a/10,
 59a/11, 66b/10, 88a/9, 103a/14, 112b/6,
 118b/13, 128a/13-14
 kelām-ı m.+ uñ 20b/8
 kitāb-ı m.+ uñ 21b/13
 kuṭr-ı m.+ uñ 11b/5
 maḥall-ı m.+ uñ 91a/4, 128a/5
 maḥzūr-ı m.+ uñ 81a/4
 maḳām-ı m.+ uñ 41a/7-8
 mażīḳ-ı m.+ uñ 25a/12
 melik-i m.+ uñ 116a/10, 116b/13,
 134b/13, 135a/6-7
 menār-ı m.+ uñ 25b/12
 menber-i m.+ uñ 32a/11
 mevzī‘-ı m.+ uñ 12b/10
 mīve-i m.+ uñ 61a/4
 murğ-ı m.+ uñ 138b/1, 138b/6
 müşelleş-i m.+ uñ 77a/12, 81b/12
 nehr-i m.+ uñ 18b/7-8, 18b/9, 55b/7-
 8, 140a/12
 pīr-i m.+ uñ 21a/2
 re‘īs-i m.+ uñ 29b/5-6
 sūr-ı m.+ uñ 46a/10, 94a/2, 98a/3,
 109b/1, 110a/4, 112b/1, 113b/1

şahş-ı m.+ uñ 128a/16
 şecer-i m.+ uñ 61a/9, 119b/6
 şehir-i m.+ uñ 48b/7, 108b/3, 113a/14
 tã‘ir-i m.+ uñ 43b/6, 43b/13

mezbūre bk. mezbūr

aḳālīm-i m. 75b/2
 aḳtār-ı m. 28a/6, 29a/3
 bilād-ı m. 78b/1
 buḥayre-i m. 83b/17, 94b/13
 cezā‘ir-i m. 71a/17
 cezāyır-ı m. 64a/11
 cezīre-i m. 56b/14, 79a/10, 84b/5,
 86a/17
 enhār-ı m. 140a/11
 ḥavāş-ı cezā‘ir-i m. 43a/4
 kışşā-ı m. 11b/1
 maḳāşıd-ı m. 28a/14
 memālik-i m. 96b/7
 memleket-i m. 104a/5, 124b/15
 mevāzı‘-ı m. 21a/7, 82a/1
 mīve-i m. 52b/17, 119b/11
 nāḥıye-i m. 101b/11
 nevāḥī-i m. 53b/1
 seffne-i m. 29b/1
 şūret-i m. 28a/16
 tã‘ife-i m. 45b/12, 54b/15, 62b/17,
 66a/9, 98b/8, 123a/14, 128a/10, 134b/9
 tãyifa-ı m. 126a/5, 126b/15
 zen-i m. 34a/3
 zūlmet-i m. 88a/1
 cezāyır-ı m.+ de nān 44b/7
 m.+ de 57a/10
 arāzī-yi m.+ de 104a/15
 baḥr-ı m.+ de 6b/1, 99b/10
 belde-i m.+ de 112a/14, 118a/15,
 118a/174, 119a/9, 119b/3
 bilād-ı m.+ de 131b/4, 132a/2, 137b/1,
 139a/6, 139a/8, 140b/17
 cezā‘ir-i m.+ de 41b/17, 44b/16,
 45a/9-10, 91a/15
 cezāyır-ı m.+ de 44b/6, 45a/8-9,
 91b/4, 134b/3, 135a/5
 cezīre-i m.+ de 6b/6, 7a/14, 7b/13,
 8a/1, 8a/4, 36a/17, 37b/8, 43a/12, 43a/16,
 43b/5, 45a/3, 56b/15-16, 57a/9, 60b/14, 61a/2,
 62b/8, 62b/11-12, 65b/7, 86a/10-11, 88b/1,
 88b/8, 89b/6, 89b/9, 90b/3, 91b/10, 91b/17,
 92a/2
 cibāl-ı m.+ de 38b/15-16
 eşcār-ı m.+ de 64b/5
 kenīse-i m.+ de 119a/16, 119b/2,
 127a/16
 memālik-i m.+ de 55a/11, 87b/8,
 94b/15, 96a/5, 96a/11, 96a/16, 99b/7, 100a/11,
 100a/13, 102a/8, 102b/1, 102b/6, 127b/10
 memleket-i m.+ de 101a/13-14101b/5,
 104a/10, 135a/2
 nāḥıye-i m.+ de 46b/15, 59a/15,
 59b/11, 61a/11, 95b/3-4, 100a/8, 101b/7,
 129b/4-5

nāhiye-i m.+ de 38a/16
nevāhī-i m.+ de 45b/13, 52a/8, 52b/1,
53a/12, 53a/15, 54a/1, 58a/8, 63b/17, 67a/6,
79a/8, 87b/1, 91a/7, 98a/11, 120b/5
nevāhī-yi m.+ de 12a/10, 12a/15,
101a/10, 102b/12
nevāhi-yi m.+ de 38b/13-14
tuḥūm-ı m.+ de 31a/13
vilāyet-i m.+ de 100b/17
biḥār-ı m.+ den biri 9a/11
akṣām-ı m.+ den 68b/17
akṭār-ı m.+ den 75a/17
baṭīḥa-ı m.+ den 13b/4
buḥayre-i m.+ den 14a/4
cezāyır-ı m.+ den 85b/11, 131a/2
cezīre-i m.+ den 36b/9, 36b/14,
130b/4
eşḥāş-ı m.+ den 128a/17
eyyām-ı m.+ den 10a/17
ḥayvānāt-ı m.+ den 134a/4
memālik-i m.+ den 104a/16
mevāzī'-ı m.+ den 19b/13
nevāhī-i m.+ den 79a/15
septe-i m.+ den 59b/17
ṭā'ife-i m.+ den 128a/14
akṭār-ı m.+ nūñ 28a/12-13
belde-i m.+ nūñ 75a/6
bilād-ı m.+ nūñ 15a/14, 132a/5,
132a/12, 132a/14-15, 138a/15, 138b/11-12
buḥayre-i m.+ nūñ 43a/15, 84a/17,
117b/11, 118a/2
cedāvil-i m.+ nūñ 19a/11
cezā'ir-i m.+ nūñ 43a/7-8
cezāyır-ı m.+ nūñ 131a/1
cezīre-i m.+ nūñ 34b/13, 40a/3,
42a/15, 42b/14, 43a/11, 43b/2, 43b/15, 57a/1,
60b/3, 63a/13, 79a/1, 89b/3, 89b/11, 91b/11,
91b/13
cibāl-ı m.+ nūñ 12b/11
dāyire-i m.+ nūñ 68b/5
enhār-ı m.+ nūñ 38b/11
eşcār-ı m.+ nūñ 64b/10
medīne-i m.+ nūñ 8b/16
memālik-i m.+ nūñ 99b/16, 100b/6,
100b/11, 105b/17, 106a/3, 127b/9, 128b/17
mes'ele-i m.+ nūñ 20a/8
mīve-i m.+ nūñ 45b/16, 61a/7,
119b/16, 139a/17
nāhiye-i m.+ nūñ 47a/8, 51a/16,
56a/7, 56a/11, 56a/14, 90a/12, 90b/10, 111b/11
nevāhī-i m.+ nūñ 57a/12-13, 70b/12,
95a/5, 111b/7, 137a/9-10
riyāz-ı m.+ nūñ 6a/8
sāḥa-ı m.+ nūñ 108a/17
senānīr-i m.+ nūñ 52a/12
sevāḥil-i m.+ nūñ 105a/2-3
temāşil-i m.+ nūñ 13a/17, 25b/15
ṭā'ife-i m.+ nūñ 41b/14, 88a/10-11,
118b/11
ṭavāyır-ı m.+ nūñ 127b/1

tāyīfa-ı m.+ nūñ 34a/14, 126b/5,
126b/17
vilāyet-i m.+ nūñ 120b/6
zulmet-i m.+ nūñ 88a/11
aşnām-ı m.+ ye 126b/16
buḥayre-i m.+ ye 9a/13, 84a/2
cezīre-i m.+ ye 7b/11, 8a/1, 8a/11,
36b/6, 37a/12-13, 39a/10, 56b/2-3, 58a/16,
60a/9, 78b/15, 89b/15, 90b/9, 91b/8
ḥāne-i m.+ ye 136a/2
memleket-i m.+ ye 100a/6
nāhiye-i m.+ ye 56a/4
nevāhī-i m.+ ye 30a/5
aḥbār-ı m.+ yi müştemil 5b/7-8
cezāyır-ı m.+ yi 58b/7
cezīre-i m.+ yi 79a/3, 88b/14
dāyire-i m.+ yi 68b/2
medīne-i m.+ yi 75a/13
nevāhī-i m.+ yi 51b/10
temāşil-i m.+ yi 13a/16
mezbūrīn Ar., ç. sf. "adı geçenler, sözü
edilenler, yazılmışlar"
mülūk-ı m. 85a/9
mezkūr Ar., sf. "anılan, adı geçen, sözü
edilen" bk. **mezküre**, **mezküre**
m. 5a/5, 25a/7, 27a/14, 56b/5, 75a/9,
76a/10, 100a/7
bā'is-i m. 72a/13
bervech-i m. 30a/7
ḥazīz-ı m. 69a/9
maḥzūr-ı m. 81a/2
m.+ a 69a/1
maḥall-ı m.+ dan 38b/12
m.+ dur 7b/15, 17a/7, 17b/17, 18a/6,
18a/14, 18b/7, 26a/8, 73a/3, 76a/4, 78a/2,
78a/17, 82a/6, 82b/8, 86a/7, 135a/8, 139b/1,
140a/9
dèmeg ile m.+ dur 83a/14, 85a/1
maḥzūr-ı m.+ ı 81a/1, 81a/6
zann-ı m.+ ı 19b/9
m. olan eşcār 53b/4
m. olan 12b/3, 26b/13, 36b/3, 37b/11,
43a/5, 51a/9, 56b/1, 60b/8, 68b/15, 69b/10,
71b/10-11, 78a/3, 83a/5, 84b/10, 89a/3,
99b/11, 102a/17, 104b/5, 124a/1, 126a/2,
127a/15, 136a/16
baḥr-ı m.+ uñ 6b/9, 7a/17, 83b/3-4,
85a/3
kitāb-ı m.+ uñ 69b/1-2
üslüb-ı m. üzre 80a/14
mezküre bk. **mezkūr**, **mezküre**
buḥayre-i m. 84a/15
ḳā'ide-i m. 15a/3
maḥrüse-i m. 75a/4
memālik-i m. 9a/6-7
biḥār-ı m.+ den 9a/4
eşnāf-ı m.+ nūñ 135a/13
biḥār-ı m.+ nūñ 11b/17
enhār-ı m.+ nūñ 19a/14-15
ṭā'ife-i m.+ nūñ 128b/2

t̄ayıfa-ı m.+ yi 98a/9-10
mezküre *bk. mezkūr, mezküre* [Yanlış imla]
 enhār-ı m.+ den 19a/16
mezra‘a *Ar., is. “ekenek”*
 m.+ lara 129a/16
mı *T., e. “mı, soru edatı” bk. mi*
 m.+ dur 11a/4
mıkdār *Ar., is. “ölçü, oran, nicelik”*
 bir m. 32b/16, 33a/17, 39a/3, 40b/7,
 55b/3, 59b/13, 60a/13, 60a/17, 61b/1, 62a/6,
 68a/11, 88b/8, 89a/7, 89b/1, 93b/10, 95b/7,
 96b/4, 97b/5, 98a/17, 103a/1, 107b/5, 108a/2,
 109b/5, 109b/10, 113b/9, 113b/16, 119b/11,
 123a/11, 123b/2, 126a/8, 136a/11, 141a/5
 fermānfermā-yı selāṭīn-i‘ālī m. 6a/11
 m.- ı cereyānı 139b/10, 140a/12-13
 m.- ı kuṭr-ı arz 15b/13
 m.- ı ‘uluvveti 79a/17
 m.+ da 15b/17
 m.+ ı 42a/10, 43a/6, 47b/5, 58b/177,
 69b/14, 107a/2, 111a/2, 114a/9, 115a/2
 m.+ ında 54a/11
mıḥ *Ar., is. “tuz”*
 m. 57a/10, 111a/12
 m.+ uñ 111a/14
mınṭaḳa *Ar., is. “bölge”*
 m.- ı mecmū‘-ı berr ü baḥr 15b/12
mıṣrā‘ *Ar., is. “çenet, kapı kanadı”*
 m.+ lar 113b/14
mi *bk. mi*
 m. 106b/8
 m.+ siz 105a/13
mīl *Lat. > Ar., is. “niceliği ülkeden ülkeye
 değişen bir uzaklık ölçüsü; deniz için: 1852 m.,
 kara için: ~1609 m.”*
 m. 9b/15, 15b/10, 15b/13, 15b/15,
 21a/15, 33a/13, 33b/4, 36a/9, 38a/5, 38b/10,
 39a/7, 39a/12, 39a/14, 40a/16, 41a/9, 41a/12,
 43a/11, 43a/14, 46a/7, 46b/11, 47a/1, 47b/1,
 48a/16, 48b/13, 55a/12, 57a/6, 59a/16, 59b/4,
 59b/7, 60a/12, 65a/6, 65b/2, 67b/3, 68a/15,
 68a/17, 77b/1, 78a/6, 79b/17, 82a/9, 82b/8,
 83b/8, 83b/17, 87a/8, 87a/16, 94b/5, 95a/9,
 96b/3, 97a/5, 97a/8, 97b/9, 98a/5, 98b/17,
 99a/7, 99b/2, 99b/8-9, 99b/13, 100b/16,
 101a/5-6, 102a/15, 103b/7, 103b/11, 106a/7,
 106b/1, 106b/13, 107b/16, 109b/12, 110a/2,
 112b/5, 113a/12, 114a/9, 121a/6, 123a/2,
 123b/13, 123b/16, 124a/3, 124a/6-7, 129b/16,
 130a/15, 130b/12, 131a/5, 131a/7, 136b/17,
 137a/3, 137a/12, 138b/7
 m.+ dūr 9a/177, 15b/5-6, 15b/15,
 43a/12, 43a/15, 57a/7, 59b/8, 65b/3-4, 77b/3,
 78a/5, 78a/7, 82a/7-8, 83a/16, 83b/1, 83b/3,
 83b/7, 83b/9, 83b/11, 83b/15, 83b/17, 84a/5,
 87a/12, 89b/3-4, 90a/11, 91a/13, 117b/10,
 124a/5, 129b/11-12, 129b/13, 129b/15, 130a/3,
 130a/10, 130a/12-13, 130a/14, 130b/5, 130b/8-
 9
 m. kadar 87a/6, 99b/14, 108a/5,

138a/10
mīnā *Far., is. & sf. “cam, şişe, (özellikle
 mavi) renkli sırça”*
 m. 32b/17, 61b/1, 63b/3
 m.+ yı 62b/15
 gunbed-i m. 32a/15
mīr *Far., is. “bey”*
 m.- i şāḥib-i tedbīr 81a/10
mīrās *Ar., is. “kalıt, tereke”*
 m.+ ı 46b/3
mīrī *Ar. + Far., is. “1. devlet malı, beylik
 arazisi 2. devlet makamı, beylik makamı”*
 [Kelime Türkçede türetilmiştir.]
 m. 118a/12
 m.+ den 117a/6
 m.+ ye 117a/8
mīve *Far., is. “meyve, yemiş”*
 m. 45b/13, 60b/11, 61a/3, 94a/8,
 100b/11, 128b/10
 buḳūl ve m. 112b/3
 cānib-i ġarībisinde nān ve m. 89b/5
 envā‘-ı m. 119a/1
 nefis-i m. 52b/16
 ṭarafında nān ve m. 112b/1
 m.- i ġarīb dūrlü 58b/4
 m.- i mezbūre 52b/17, 119b/11
 m.- i mezbūrenūñ 45b/16, 61a/7,
 119b/16, 139a/17
 m.- i mezbūruñ 61a/4
 m.+ ler 8a/2, 52b/10, 62a/13, 108a/10
 m.+ nūñ 52b/2
 m.+ si olur 52b/6
 m.+ si 7b/10, 39a/17, 45a/4, 52b/15,
 53a/7, 95a/6, 105a/3, 105b/1, 111b/12, 123b/2,
 123b/5, 139a/12, 141a/4
 m.+ sine 119b/9
 m.+ sini 140b/2
 m. ve nān 34a/6
 m. ve nāmı 96a/13
mīvedār *Far., b. is. “meyveli, meyvesi bol”*
 m. 59b/12
mīvehā *Far., ç. is. “meyveler”*
 m.- yı gūnāgūn 116b/8
mīzān *Ar., is. “mec. ölçü, ölçüt”*
 m.- ı ‘aḳl 4b/2
mi‘e *Ar., is. “yüz sayısı” bk. miye*
 avāyıl-ı m.- i ‘āşireden 70a/10-11
 sene erba‘a ve şemānīne ve erba‘a
 m.+ de 86a/16
 erba‘ ve erba‘īne ve erba‘a m.+ ye
 86a/8-9
miftāḥ *Ar., is. “açgıç, anahtar”*
 m.+ ı 94a/6, 95a/14
 m.+ ları 94a/9, 94b/3
mihr *Far., is. “mec. aydınlık, gün ışığı”*
 m.- i enver 19a/17
 zıyā‘-i m.- i enver-i İslām 85b/11
miḥnet *Ar., is. “sıkıntı, zorluk”*
 dās-ı m. 31a/14
miḥrāb *Ar., is. “mihrap”*

- m.+ ında 32a/14
- miḳdām** *Ar., sf.* “çok çabalayan”
 ḡulām-ı m. 31b/5
 sebu‘-ı m. 131a/11-12
 şaḡş-ı m.+ ı 136b/2
- miknet** *bk. müknet*
 dest-i m. 10a/4
- milk** *Ar., is.* “1. ülke, yurt 2. mülk” *bk. mülk*
 si‘at-ı m. 10b/17
 M.- i ‘Acem 24b/17
 M.- i ‘Arab’dur 25a/1
 M.- i Rüm 24b/17
 M.- i Sūdān 24b/16
 m.+ i ola 87a/1
 m.+ i olduğu sebebdan 122b/7
 m.+ i 48b/8, 122b/9
 m.+ ime girdi 108b/9
 m.+ ine 107b/3, 129b/6, 134b/13
 esās-ı m.+ ini 31b/7
- milket** *Ar., is.* “1. hükümdarlık 2. ülke”
 eyyām-ı m.+ inden 21b/5
 m.+ ine 107b/6
- minba‘d** *Ar., b. zf.* “ondan sonra, ardından”
 m. 20a/3, 22b/16, 26b/9, 30b/13,
 34b/7, 35b/2, 42b/17, 59a/14, 81b/1, 86a/1,
 86b/16, 111a/10, 122a/4, 122a/10, 126b/9,
 134b/11
- minber** *bk. menber*
 m.+ i 32a/8
- min‘indi nefsihi** *Ar., b. zf.* “kendi kendine,
 kendi başına”
 m. 30a/8
- minḳār** *Ar., is.* “gaga”
 m. 138b/8
 m.+ ı 64a/1, 67a/8, 138a/3, 138b/5,
 138b/10, 139a/3
 m.+ inuñ 138a/6
 m.+ ları 139a/1
- minnet** *Ar., is.* “gönül borcu”
 cānlarına m. 81a/13
- minvāl** *Ar., is.* “yol, biçim, tarz”
 m. üzre 125a/11
- mir‘at** *Ar., is.* “ayna”
 m. 32b/17
- mişāl** *Ar., e.* “gibi”
 ‘ades m. 41a/15
 ‘ineb m. 61a/8
 Ardavā m. 81a/10
 baḳar m. 44a/3-4
 behāyım m. 130b/15
 bıttıl m. 53a/10, 61a/2, 139a/14
 būm m. 131b/10
 defne m. 62b/8
 delv m. 141a/1
 deryā m. 29b/4
 fār m. 35a/8
 fıstık m. 52b/10-11
 ḡanem m. 65b/9, 67a/9, 91a/8
 hirre m. 67a/14
 ḡaḳībe m. 129a/14, 133a/9-10
- ḡayye m. 62b/9
 ḡoros m. 137b/15
 ḡuffāş m. 7a/14
 ḡavm-ı Yehūd m. 103b/13
 mākiyān m. 36a/14, 66b/16, 137b/12
 mār m. 131b/13
 murḡ m. 61a/11, 141a/13
 Neyyir-i A‘zam m. 17a/7
 şabā m. 20b/14
 şamḡ m. 7b/6
 şarşar m. 31a/16
 serv m. 52b/9, 105a/3
 şıḡır m. 7b/8
 şalgām m. 44b/11
 şütür m. 137a/10
 yāḳūt m. 35a/4, 138b/12
 zülāl-ı selsāl-ı selsebīl m. 6a/6
 m.- ı āb 5a/11
 m.- ı buḳalemün 4b/17
 m.- ı şemer 8a/9
 m.- ı tıyūr 7a/12
 m.- i mā‘-i cārī 141b/13
 m.+ ı 55a/1
 m.+ ında 100a/9, 103a/6
 m.+ ından 78b/8
- mişāl** *Ar., is.* “miskal, yaklaşık 4-5 g’a
 karşılık gelen bir ağırlık ölçüsü”
 m. 32a/12, 138b/17
- mişl** *Ar., is.* “benzeri, kipi”
 m.- i Şems ve Kāmer 136a/5
- misk** *Far. > Ar., is.* “misk”
 m.+ āsā 57b/16
- miskīn** *Far., sf.* “misk renginde siyah, kara”
 benān-ı ḡāme-i m. 76b/1
- mismār** *Ar., is.* “çivi, mılh”
 m.- ı ḡadīd 116b/4
- mişkāt** *Ar., is.* “içinde mum, kandil gibi şeyler
 yakmak için duvarda yapılan oyuk”
 m.- ı zamīrinden 3b/6
- miyāh** *Ar., ç. is.* “sular”
 keşret-i m. 20a/6
 m.- ı ‘azbeyi 19b/1
 m.- ı baḡr 76a/8
 m.- ı Baḡr-ı Hind 79b/3
 m.- ı biḡār 19b/13-14
 m.- ı biḡārdan 23a/15
 m.- ı keşire 19a/6, 139b/4, 140a/2-3
 m.- ı zāhıra 19a/2
 m.+ ı 11b/15, 134b/1
 ba‘z-ı m.+ ı 43a/15-16
 ekber-i m.+ ı 139b/11
 ekber-i m.+ ını 140a/16
- miyān** *Far., is.* “bel”
 m.+ ına 60b/8, 63a/15
 m.+ larından 45a/15
- miye** *bk. mi‘e*
 avāyıl-i m.- i ‘āşirede 27a/10-11
- mizāc** *Ar., is.* “huy, yaratılış, tabiat”
 m.+ umda 68a/8
- mū** *Far., is.* “kıl, tüy, saç teli”

m.+ ları 44a/3, 52a/13, 60a/3, 67a/10, 98b/9, 103a/7, 103a/9, 114b/17, 131b/6, 133a/3

m.+ larını 54a/10

Mu‘addili’n-Nehār *öz. is.* “coğ. gece gündüz eşitliğinin olduğu günlerde güneşin takip ettiği gök ekvatoru”

M. 68b/2

dāyire-i M.+ ’a 68b/10

devr-i M.+ ’dan 71b/3

mu‘ādil *Ar., sf.* “denk”

aña m. 41a/1

rub‘-ı meskūna m. 5a/7, 11b/11

m.+ dūr 118a/5

mu‘āf *Ar., sf.* “imtiyazlı”

m. olmasını 97a/15-16

mu‘āhede *Ar., is.* “sözleşme”

m. cārī olup 135b/15

m. etmişlerdi 56b/4

mu‘allaq *Ar., sf.* “asılı, asılmış”

m. 138a/2

m.+ dur 8a/9

mu‘āmele *Ar., is.* “işlem, iş”

hüsn-ı m. 37b/14

hüsn-i m. 39b/1-2, 56a/6, 66b/3

m.+ den 68a/6

hüsn-i m.+ dūr 114b/11-12

hüsn-i m. êde 110b/10

hüsn-i m. êder 67b/6

hüsn-i m. êdüp 66b/4, 91a/3

hüsn-i m. êdũñ 34b/11-12

hüsn-i m. êtdi 99a/6

hüsn-i m. êtdiler 46b/9, 59a/2, 67a/17

mübādele ve m. êtdiler 34a/14

hüsn-i m. taleb eyitdi 61b/11

m. ve murābaḥa ederlerdi 63b/16

m. ve muṣāḥabe kıllalar 34b/7-8

hüsn-i m. ve mūdārāt êdesin 112b/15

m. ve mülāyemet êderseñüz 114b/6

m.+ ye 34a/5

hüsn-i m.+ ye 66a/2

m.+ yi ederler 34b/3

mu‘ammer *Ar., sf.* “uzun ömürlü”

m. olsun 142a/15

mu‘āvenet *Ar., is.* “yardım”

m.+ e gönderdi 51b/13

m. êdeler 32b/10

m. etmiş 37b/13

m. eyledi 34b/9

m. taleb eyledi 30a/14

mu‘ayyen *Ar., sf.* “belli, belirli” *bk.*

mu‘ayyene

m. 98a/7, 117a/11, 118a/16

narḥ-ı m.+ i 119a/4

mu‘ayyene *bk.* **mu‘ayyen**

hudūd-ı m. 76b/16

hudūd-ı m.+ sine 85b/13

mu‘azzam *Ar., sf.* “çok büyük, ulu”

m. 96a/13

M.- ı Bihār-ı Muḥīt-i Garbī’ dūr 25b/1-

2

mūceb *Ar., sf.* “bir söz veya işin gerekli kıldığı”

m.- i esbāb-ı ṭabī‘at 17a/15

mūcib *Ar., sf.* “sebeup olan, gerektiren”

m.- i şariḥ 15b/7

mūcibāt *Ar., ç. sf.* “sebepler”

m.- ı kaşd 70b/14

mu‘cizbeyān *Ar., sf.* “beyanı herkesi aciz bırakan”

lisān-ı kil-k-i m. 76b/3

mufaṣṣal *Ar., sf.* “ayrıntılı”

m. olup 72a/5

mufaṣṣalā *Ar., zf.* “ayrıntılı olarak”

m. 11b/12, 27a/14

muḡāyır *Ar., sf.* “başka, farklı”

m.+ dur 88b/10

muḥabbet *Ar., is.* “dostluk, bağlılık”

‘arz-ı m. êtdi 67b/5, 99a/9

‘arz-ı m. êtdiler 63b/5

m.+ ler ‘arz eyledi 114b/11

muḥakḳak *Ar., sf.* “doğrulanmış, doğru, gerçek”

m. 8a/8, 15b/16

m.+ dur 138a/3

muḥakḳık *Ar., is.* “soruşturup gerçeği açığa çıkarıcı”

m. 19b/10

kā‘ide-i m. 25a/6

muḥāl *Ar., sf.* “imkānsız”

ḥayāl-ı m. 58b/3

muḥallā *Ar., sf.* “süslenmiş”

m. 16b/2, 127a/11, 135b/4

muḥārebe *Ar., is.* “savaş”

muḳātele ve m. olmuş 41b/10

muḥarrer *Ar., sf.* “yazılmış, yazılı”

mektüb ve m.+ dūr 25b/16

m. ve maṣtūr olmuşdur 25a/7-8, 76a/10-11

m. ve maṣtūrdur 114b/3

muḥāṭ *Ar., sf.* “çevrelenmiş, sarılmış”

m. olması 70a/2

m. olup 8b/15

muḥāzara *Ar., is.* “fikirlerin tartışıldığı toplantı, açık oturum”

‘ilm-i m.+ da 82b/12

muḥāzāt *Ar., is.* “hizasında olma, paralelinde bulunma”

m.+ ında 68b/5

muḥāzī *Ar., sf.* “paralel”

m. 68b/14

m. olan 69b/13

muḥdeṣe *Ar., sf.* “yeni, eskiden olmayıp sonradan ortaya çıkan”

ba‘z-ı kütüb-i m. 5b/9

muḥdık *Ar., sf.* “kaplayan, saran, çevreleyen”

m. 11b/6

muḥīt ve m. ola 14b/6

muḥīt (1) *Ar., is.* “okyanus”

cānib-i m. 15a/9

- m.- ı a'zama 76b/177
Baħr-ı M.+ 'dan 79b/1, 83a/1
Baħr-ı M.+ 'dur 24a/9
Baħr-ı M. idüğine 70a/6
- muḥiṭ (2) Ar., sf.** "kapsayan, evreleyen"
m. 11a/15, 11b/6
m.+ dur 9b/8, 69b/17
m. olan 14b/15, 22a/7, 75b/7
m. olmaz 85b/9
m. olup 17a/13
kuṭr-ı mekşüf-ı m. olan 76a/11
m. ve devvârdur 8b/2
m. ve muḥdık ola 14b/6
m. ve şāmildür 27b/10-11
- muḥkem Ar., sf. & zf.** "1. sağlam 2. şiddetli, sert 3. çok fazla, ısrarla"
m. 34b/1, 39a/13, 41b/12, 58b/15, 59b/10, 66a/9, 86b/11, 87b/13, 95a/7, 95b/15, 96a/12, 101b/1, 101b/15, 102a/5, 106b/16, 107a/1, 108a/13, 109a/16, 110a/3, 110a/6, 110a/12, 110b/12, 119b/16, 123b/8, 123b/16, 125a/1, 132a/11, 137a/8, 137a/13
m. êtdiler 96b/14
m. olup 59b/11
m. olur 101b/6-7
m. şovuklara 101a/7
m. taleb êtdiler 62b/16
m. taş ile düzülmüş 26b/9
m. taş 93b/17
- muḥtâc Ar., sf.** "muhtaç"
m.+ dur 16b/16
m. olmaz 53a/14-15, 89b/8
meremmete m. olup 65a/4
- muḥtemil Ar., sf.** "muhtemel"
m.+ dūr 84b/11
m.+ dūr ki 23a/11
- muḥâlefet Ar., is.** "muḥalefet, aykırılık, terslik" *bk. muḥâlifet*
m. êtmeyüp 32b/9-10
- muḥâlif Ar., sf.** "muḥalif, zıt"
m. 33b/7
m. olup 29b/9
- muḥâlifet bk. muḥâlefet**
m.+ i 125b/3
- muḥanneşlik Ar. + T., is.** "kalleşlik, korkaklık, alçaklık"
m. êderler 50a/5-6
- muḥtâr Ar., sf.** "seçili, seçkin"
maṭbū' ve m. görüp 23b/6-7
- muḥtefî Ar., sf.** "gizli, gizlenmiş"
m. olup 125b/13
- muḥtelif Ar., sf.** "çeşitli, birbirinden farklı" *bk. muḥtelife*
m.+ dūr 124a/6
m. olduğu sebebdan 19a/1
m. olup 83a/16
- muḥtelife bk. muḥtelif**
elvân-ı m. 35a/6, 54b/4, 91b/14, 138b/17
envâ'-ı m. 132a/6
- ma'âdin-i m.+ den 118b/10
m.+ dūr 11b/16
elvân-ı m.+ dūr 137b/13
ümem-i m.+ dūr 134b/5
evzâ'-ı m. gösterür 138a/4
elvân-ı m. üzre 119b/11
emkine-i m.+ ye ḥulûl 20a/3
- mu'în Ar., sf.** "yardımcı, yardım edici"
zahîr ve m. ola 31b/3-4
şahş-ı mezbûra m. olup 56b/5
- muḥâbele Ar., is.** "1. karşı 2. karşılama 3. karşılaştırma"
m.+ den nazar olunsu 103a/12
m.+ sinde 106a/11, 109b/2
m.+ sine varup 61b/10
m.+ ye 42b/3, 108b/13
- muḥâbil Ar., sf.** "karşılık, karşılığında, değerinde"
m. 56a/17
m.+ dūr 71a/17, 82a/14, 85b/2
m. olmak 15a/15
- muḥaddem Ar., sf.** "(zaman bakımından) daha önce, evvel"
bundan m. 122a/8
- muḥâleme Ar., is.** "konuşma"
m. êderler 126b/16
- muḥarrer Ar., sf.** "1. kararlaştırılmış 2. kesin"
m. 42b/8
m.+ dūr 15b/13, 22a/17, 42b/7, 70a/2, 108a/17, 127b/6, 138a/1
ğayr-ı m.+ dūr 70a/8
m. kıldılar 125b/3
m. oldu 15a/12
m. olmuşdur 81a/2-3
- muḥâtele Ar., is.** "öldürüşme, savaşma"
m. 42b/2
m. ve muḥârebe olmuş 41b/10
- muḥâvemmet Ar., is.** "direniş"
m.+ e 89a/11
- muḥdim Ar., sf.** "gayretli, işine düşkün"
m.+ dūr 139a/2
ehl-i sefîne m.+ leri 7b/17
- muḥîm Ar., sf.** "yerleşik, yerleşmiş"
m. 38a/14, 85a/3
m. olan 79a/9
- muḥtażâ Ar., is.** "gerek"
zâhır-ı m.- yı 'aḳla 4b/5
m.- yı delâ'il-i ḥikmet 17a/15
m.- yı zann-ı ḡâlib 28a/9
m.+ sinca 4b/171, 14b/5, 15a/3, 30a/17, 88a/11
- multaşık Ar., sf.** "bitişik, yapışık"
m.+ dur 23b/16
- mûm bk. bal mûmı**
bal m.+ ı gibi şararmış 38b/17
bal m.+ ı 99a/13
bal m.+ ıdur 133b/5
bal m.+ ları yakup 62a/14
- mun'aḳıd Ar., sf.** "birikmiş, çökeliptortulaşmış"

m. olmuş 110a/11
m. olurdu 113b/4
munfaşıl Ar., sf. “ayrı”
m. olup 14a/13, 139b/6
m. olur 17b/6
munğamis Ar., sf. “(suya) dalmış”
m. olmadı 139b/16
munhadır Ar., sf. “yokuş aşağı inen”
m. olup 13b/7
munkaṭı’ Ar., sf. “1. kesik, aralıklı 2. arkası kesilen, sona eren 3. birisinden ilgiyi kesen”
m. 11b/9
m.+ dur 26b/10
m. ola 72b/3
m. oldu 107b/13
munşab Ar., sf. “(akarsular için) deniz, göl veya nehre ulaşan, karışan” bk. **munşabb**
m. olduğu 91a/12
m. olur 14a/11-12, 14a/15, 91a/11
munşabb bk. **munşab**
m. 9b/16
m. olup 83b/12, 140a/3
m. olur 9a/11, 13a/1, 17b/4-5, 18a/4, 18a/9, 18a/16, 18b/1, 19a/17, 83a/11-12, 83b/12, 84a/4, 124a/4, 139b/7
m. olurdu 139b/12
munşa’ib Ar., sf. “dallara, kollara ayrılan”
m. 77a/9
m. olan 81b/9
m. ve münfecir olan 6b/12
muntaṣam Ar., sf. “düzgün”
m. 76b/9
muntaṣır Ar., sf. “bekleyen, gözleyen”
m. 12a/16
şabāḥa m. oldılar 42b/10
munṭabık Ar., sf. “uyumlu”
m. 14b/5
m.+ dur 11b/7
munzam Ar., sf. “sonradan katılan, eklenen”
bk. **munzamm**
m. olup 109b/6-7
munzamm bk. **munzam**
m. olup 18a/3, 19a/12, 139b/4
murābaḥa Ar., is. “satiştan çok kâr etmek”
mu‘āmele ve m. ederlerdi 63b/16
murabbā Ar., sf. “1. (yiyecek için) terbiye edilmiş 2. (ağaç için) bakımlı”
m. 62a/11
m. olanlar 123b/6
murād Ar., is. “istek, dilek, emel”
m. 79b/8
esb-i m.+ a binmediler 87b/7
sāḥa-ı m.+ a 5b/17, 79b/15
daḥı m. bulmadılar 102b/2
her ne m. edersenüz 68a/10
m.+ ı kadar 106a/2
m.+ ını 30b/6, 142a/13
m.+ ları üzere 34a/7
m.+ ları 61b/17, 92a/6
m.+ larınca 57a/4

m.+ uñı görem 30b/16
m.+ uñuz üzre 63b/7
m.+ uñuz 62a/3
muşaddık Ar., sf. “doğrulayan, onaylayan”
delîl-i m. 27a/1
m.+ dur 19b/10, 25a/6
muşāḥabe Ar., is. “karşılıklı konuşma, görüşme”
mu‘āmele ve m. kılalar 34b/7-8
muşahḥar Ar., sf. “1. ele geçirilmiş 2. boyun eğdirilmiş”
m. 79a/10
m. ola 142a/16
musakḥaf Ar., sf. “(bina için) çatı veya dam ile örtülmüş”
m. 115b/15
muşālaḥa Ar., is. “barışma”
m. edüp 121a/5
musallāḥ Ar., sf. “silahlı, silahlanmış”
m. 61b/5
muşanna’ Ar., sf. “sanatlı, sanatkâr elinden çıkmış”
m. 32a/8
muşavver Ar., sf. “resimli, resmedilmiş”
m. 135b/5
m. ve maşûrdur 8a/17
Muşḥaf ö. is. “Kur’an-ı Kerim, Kelamullah”
M.- ı Şerîf-i Sa‘âdetelîfde 32b/1
müsîkî Ar., is. “müzik”
uşûl-ı m.+ yı 133b/14
muta‘allık Ar., sf. “ilgili”
m. olup 14b/8
mu‘tād Ar., is. & sf. “1. alışkanlık 2. alışılmış”
m. 88a/5
bervech-i m. 42b/11-12, 96b/15
ḥilāf-ı m. 87b/12-13
m.+ dan 38a/9
m.+ ından zāyid 133b/2
m.+ ları üzere 116a/2
mutahaccir Ar., sf. “taşlaşmış”
m. olup 19b/17
m. olur 128a/1
mu‘teber Ar., sf. “saygın” bk. **mu‘tebere**
m. 115b/11, 116b/17, 118a/2
cizr-i m. 21a/15
kitāb-ı m. 6a/1
nehr-i m. 8b/3
şehir-i m. 48b/6, 108a/6
zer-i m. 32a/12
nemeg-i m. 127b/15
m.+ dür 53a/6
m. olduğu 73b/3
m. olmayup 7b/14
m. şinā‘at 118b/12
cizr-i m.+ üñ 21a/17
mu‘teberāt Ar., ç. sf. “saygın olanlar”
kütüb-i m.- ı eimme-i şikâtdan 5b/14
mu‘tebere bk. **mu‘teber**
kütüb-i m.+ de 72b/4
mu‘tedil Ar., sf. “(hava için) ılıman”

m. 33a/5, 102b/5
mu'temid Ar., sf. "güvenen"
 m. ve mağrūr oldu 123a/11
muttaşıl Ar., sf. "aralıksız, bitişik" bk. **muttaşıla**
 m. 7b/11, 8b/6, 9a/4, 9b/6, 9b/9, 13b/2, 33a/10, 41b/4, 59a/1, 77b/4, 84a/8, 117a/17, 136a/1
 m.+ dur 9b/11-12, 9b/13, 39b/3, 135a/7
 m. mezārı' 140a/15
 m. ola 28a/5
 m. olan 84a/13
 m. olduğu sebebden 9b/1-2
 m. olmak 84b/1-2
 m. olur 9a/14, 9b/3, 14a/6, 25b/8, 83b/7, 83b/16
muttaşıla bk. **muttaşıl**
 'amā'ir-i m. 18b/10
 m.+ dur 11b/15, 134b/17
mu'tabık Ar., sf. "uygun, uyumlu"
 m. 75a/2
 m.+ dur 23b/9
 m. görünmedükçe 4b/5
mu'tı Ar., sf. "veren, eli açıklık eden"
 m.- ı zū'l-cūd idüğünü 22a/4
mu'tı' Ar., sf. "boyun eğen"
 m. ve rāmuz 111a/11
mu'tlağan Ar., zf. "kesinlikle" bk. **mu'tlağa**
 m. 34a/15
mu'tlağa bk. **mu'tlağan**
 m. 116b/5
mu'vāfık Ar., sf. "uyumlu, uygun"
 m. 23b/8, 26b/17
 m.+ dur 75a/3
 m. rüzgār 33a/4, 33a/8, 36a/7, 37b/17
mu'zam Ar., sf. "büyütülmüş"
 m. 13a/1
 maḥall-ı m. 22b/14
 sarāy-ı m. 108a/13
 m.- ı biḥāruñ 22b/11
mu'zāyıkā Ar., is. "darlık, mec. sıkıntı, güçlük"
 m. buldı 80b/1
mūze Far., is. "çizme"
 m.+ ler 100b/10
mu'ztarıbu'l-ḥāl Ar., b. sf. "durumu zor (olan)"
 m. 112b/10
mübādele Ar., is. "değiş tokuş"
 m. ve mu'āmele ētdiler 34a/14
mübālağa Ar., sf. "çok sayıda, aşırı"
 m. 57a/2
mübārek Ar., sf. "verimli"
 m. 18a/5
 m. olmağ 140a/8
mübāşeret Ar., is. "bir işe başlama, girişme"
 m. ēdüp 34a/8
 m. ētdükde 112a/7
 m. ve def'ına 93a/5
mübdi' Ar., is. "benzeri görülmemiş güzellikte

söz söyleyen"
 ezhār-ı bedāy-i'-ı şānāy-i'-ı m.- ı
 mūte'āl 6a/4-5
mübeddel Ar., sf. "dönüşmüş, değişmiş"
 m. olup 86a/12
mübeyyen Ar., sf. "açıklanmış, ortaya konmuş"
 m. ve mefhūm olur 11b/12-13
mübtelā Ar., sf. "kendini kaptırmış, gözü kararır"
 m. 109a/8
mübtetī Ar., sf. "dayandırılmış, temellenmiş"
 m. olmağın 5b/13
mücāb Ar., sf. "isteği karşılanmış"
 m. olmayup 122a/14
mücāma'at Ar., is. "cinsel ilişki"
 m. ēderler 8a/16
mücāvirān Ar. + Far., is. "yakınlarındaki yerler"
 m.- ı Harem-i Muhterem'i 70b/6
mücellā Ar., sf. "parlak, parlatılmış"
 m. 127a/11
 m. ēder 128b/13
mücenṇaḥ Ar., sf. "kanatlı"
 m. 104b/11
mücevhēr Ar., sf. "değerli taşlarla bezeli"
 m. 61b/6
mücevvēf Ar., sf. "içi boş, oyuk"
 m. 17a/12, 54a/6
 m. olur 52b/5
müctemī' Ar., sf. "bir araya gelmiş, toplu" bk. **müctemī'a**
 m.+ dur 18b/8
 m. olup 140a/5
müctemī'a bk. **müctemī'**
 m. olup 19a/6
müdāfa'a Ar., is. "savunma, koruma"
 m.+ ya 108b/13
müdānī Ar., sf. "denk, benzer, eş"
 m. 11b/11
müdārāt Ar., is. "yüze gülme, dalkavukluk"
 ḥüsn-i mu'āmele ve m. ēdesin 112b/15
 m. ēdüp 37b/6, 47a/2, 56a/6
müdd Lat. > Ar., is. "iki avuç dolusu tahıl, ölçü olarak 875 gr"
 m. 56a/13-14
müdde'a Ar., is. "ileri sürülen görüş, düşünce"
 m.+ yı 15b/6
müddet Ar., is. "süre"
 bir m. 99a/14
 bir niçe m. 39b/5
 neçe m. 11a/7
 niçe m. 29b/12, 61a/13, 85a/6, 89b/7, 91a/1, 102a/6, 105a/17
 sehl m. 108a/5
 m.- i mesfūre 10a/16
 m.+ de 34b/10, 36a/7, 71a/5
 bir m.+ den şöıra 128a/10
müdevver Ar., sf. "yuvarlak"

m. 43b/17, 52b/6, 52b/10, 67b/16, 88b/6, 133b/3
m. cebel 99b/11
m.+ dür 53a/8, 119b/5, 133b/6, 138a/17
müdü Ar., ç. is. “şehirler”
m.- i dünyā 75b/5
müeddā Ar., is. “anlam, kavram”
m.- yı fikr-i şā’ib 28a/10
müellif Ar., is. “yazar”
m.- i mezbūr 6b/9
müferriḥ Ar., sf. “iç açıcı”
m. 108a/6
müfessirīn Ar., ç. is. “tefsirciler”
ba’z-ı m. 79b/6
müfid Ar., sf. “yararlı”
m. olmayup 105a/15
müfterik Ar., sf. “birbirinden ayrılan, ayrık”
m. olup 13b/5
müheyā Ar., sf. “bir iş için hazır, amade”
m. oldu 112a/6-7
m. turlardı 119a/17
mühīb bk. **mehīb**
m. 89a/8
mühimāt Ar., ç. is. “önemli işler”
m.+ da 118a/16
mühimm Ar., sf. “önemli” bk. **mühimme**
m. 117a/11
mühimmāt Ar., ç. is. “cephane”
m. 58b/9
levāzım-ı m.+ ı 94a/16
levāzım ve m.+ ını gördi 111b/3
ālāt ve levāzım ve m.+ ını görüp 106a/5-6
m.+ ını 33a/7
cemī’-ı levāzım ve m.+ ını 36a/4
mühimme bk. **mühimm**
mes’ele-i m. 5b/13-14
mühtevī Ar., sf. “içeren, kapsayan”
rivāyāt-ı mesfūreyi m. ve mütekeffil 5b/8
mükedder Ar., sf. “1. üzgün 2. bulanık”
m. 42b/6, 70a/7
m. şulara 44b/15
mükemmel Ar., sf. “eksiksiz”
m. 32a/5
müknet Ar., is. “güç, kuvvet” bk. **miknet**
erbāb-ı m.+ e 79a/9
mülākāt Ar., is. “görüşme”
m. edüp 35a/1, 39b/11-12, 48a/11, 68a/13-14
mülākī Ar., sf. “kavuşan, buluşan”
m. oldılar 10b/2
m. olup 93a/4-5
mülām Ar., sf. “kınanası, kınanacak”
m. 77a/6
mülātafat Ar., is. “gönül yakınlığı duyma, yüz verme, karşılıklı ihsanda bulunma”
anlara m. edüp 111b/1
mülāyimet ve m. edüp 63b/6-7

mülāyemet Ar., is. “yumuşak huyluluk, uyumluluk” bk. **mülāyimet**
mu’āmele ve m. ederseñüz 114b/6
m. edüp 111b/1
mülāyım Ar., sf. “yumuşak huylu, uysal”
m. 133a/3
mülāyimet bk. **mülāyemet**
m. ve mülātafat edüp 63b/6-7
mülebbes Ar., sf. “giyimli, giyinik”
m. 62a/16, 62b/10, 123b/11
mülevven Ar., sf. “renkli, boyanmış”
m. 16b/3, 32a/1, 35a/6, 137b/6
m.+ dür 139a/1
m. ve münakkaş 118b/2, 138b/13
mülhak Ar., sf. “katılmış, eklenmiş”
m. ve merbūt olur 79a/11
mülk bk. **milk**
m.+ i 117a/16
m. ü hikmeti 21b/14
mülūk Ar., ç. is. “hükümdarlar”
ba’z-ı m. 79a/16
m.- ı arzı 11a/1
m.- ı Benī 85a/7
evvel-i m.- ı Hind 21b/14
m.- ı Habeş’e 78b/3
m.- ı māziye-i Yemen’dür 27a/2-3
m.- ı māziyeden 79b/9
m.- ı māziyeye 81a/9
m.- ı mezbūrīn 85a/9
m.- ı Mısr’dan 21b/4
ba’z-ı m.- ı Rüm 85a/8
cemī’-ı m.- ı zemen 81a/12
mümāşil Ar., sf. “benzeyen, andıran”
m.+ dür 5a/8, 11b/11
mümkin Ar., is. “mümkün, olanaklı”
m. 112b/16, 134b/15
m. değil 105a/1
m. degildür 12b/11, 26a/1, 68a/7, 69b/9
m.+ dür 58a/14
m. oldukça 32b/10, 80a/12
m. olmayan 107a/3
m. olmaz 54a/3-4, 122b/13
m. ve müyesser 26a/10
mümtāz Ar., sf. “seçkin”
m. 74b/16
memlū ve m. oldu 6a/7
mümted Ar., sf. “uzayan, uzamış” bk. **mümtedd**
m.+ dür 83b/11
mümtedd bk. **mümted**
m. olup 25b/6, 78a/4, 83a/10, 84b/16-17, 140a/4, 140a/6
m. olur 72a/8, 99b/8-9
münādī Ar., is. “duyurucu, çağırıcı”
m. 92b/12
münakkaḥ Ar., sf. “ayıklanıp en iyi kısmı seçilmiş”
m. 76b/9
münakkaş Ar., sf. “süslü, işlemeli”

m. 45b/1, 60b/9, 61b/6, 67b/14, 98b/2,
111b/9, 114a/4, 114a/12, 137b/7
mülevven ve m. 118b/2, 138b/13
m. ve müzeyyen 35a/7
münāsebet Ar., *is.* “ilişki, bağlantı”
m. edüp 60a/8
m.+ i 83a/6
münāşib Ar., *sf.* “uygun”
m. istimā‘ edüp 107b/17
müncemid Ar., *sf.* “donmuş”
m. olup 102a/6-7
m. olurdu 91b/12
münevver Ar., *sf.* “ışıklı”
m. 43b/7
münfecir Ar., *sf.* “(sudan karaya) sokulmuş,
yarılmış, ana gövdeden ayrılıp serpilmiş”
m.+ dür 84a/12
munşā‘ib ve m. olan 6b/12
şāniyā m. olan 77b/9
taraf-ı şimālīsinden m. olan 82b/6
ve m. olan 77a/9
buḥayreden m. olup 84a/4
cānib-i şimāldan m. olup 99b/8
ḥālīc m. olup 77b/3
ḥālīc-i m. olup 84b/15
baḥrdan m. olur 83b/14
cibāl-ı ‘adideden m. olur 17b/2
m. olur 83a/2
ḥālīc m. olur 83b/6
münfehim Ar., *sf.* “anlaşılan, kavranılan”
m. olur 69a/2
münhezim Ar., *sf.* “bozguna uğramış, yenik”
m. oldı 49b/17
m. oldılar 41b/13, 111a/3
m. olup 48a/1-2
münḥaşır Ar., *sf.* “sınırlı, çevrelenmiş”
m.+ dur 8b/16
münīr Ar., *sf.* “aydınlık, ıslıl ıslıl”
bedr-i m. 3b/8-9
şu‘ā‘-ı bedr-i m.- i şerī‘at-ı Seyyidi’l-
Enām 85b/12
münḳād Ar., *sf.* “bağlı, boyun eğen”
m. olmayup 120b/15
münḳasım Ar., *sf.* “bölünmüş, parçalanmış”
m. olur 68b/17
münkesiru’l-bāl Ar., *b. sf.* “gönlü kırık”
m. 112b/10-11
münkeşif Ar., *sf.* “açığa çıkmış, bilinir olmuş”
m. olup 23a/17
müntaḳil Ar., *sf.* “taşınmış, aktarılmış”
m. oldı 19b/14
m. olup 20a/3
müntefi‘ Ar., *sf.* “ortadan kalkan, gözden
kaybolan”
m. olduğdan 19a/17
müntehā Ar., *is.* “sınır, son uç”
m.- yı ‘umrān 71b/4
m.- yı mezbūr 78a/1
m.- yı şimālī 27b/15
m.- yı şimālīsinde 77b/15

m.+ nuñ 71b/11
m.+ sı bulunmaz 135a/7-8
m.+ sına dek 39a/6
m.+ sına 77b/11
müntehī Ar., *sf.* “son bulan, biten”
m. 113a/16, 139b/13
m. olan 77a/16-17
m. oldılar 123b/17
m. olup 106b/6, 139b/8
m. olur 25b/7, 74b/4, 75b/2, 77b/7,
78a/5, 84b/3, 139b/5
m. olurmuş 27a/16
münteşir Ar., *sf.* “yayılmış”
m. olur 18a/11
mürāca‘at Ar., *is.* “başvuru”
m. 30b/2, 112b/11
m. ederken 93a/5-6
m. edüp 30a/14
mürekkēb Ar., *sf.* “birleşik”
m. 32a/8, 134b/11
müretteb Ar., *sf.* “düzgün, sıralı”
m. ve manzūm 6a/2
mürr Ar., *is.* “acı (tat)”
m.+ dür 139a/17
m. olup 39a/17
mürtefi‘ Ar., *sf.* “yüksek”
m. 64b/11, 92b/8, 109a/17, 110b/14
maḥall-ı m.+ da 117b/14
m.+ dur 59b/9, 101b/3
m. olur 24b/4, 24b/6
m. yere çıkup 134a/1
mürūr Ar., *is.* “geçme, geçiş”
m. 26b/2, 29a/12, 70a/17
m.- ı eyyām 14b/11, 21b/1, 23a/11
biḥār-ı m.- ı sinīn 20a/2
m. eden 134b/7
m. eder 14a/5, 18a/3, 73a/14, 74b/7,
75a/16, 83a/11
m. edüp 12b/16-17, 18a/1, 18a/8,
68b/10, 73a/16, 73b/4, 73b/14, 74a/2, 74a/8,
74a/16, 74b/12, 83a/2-3, 139b/11
m. etdükte 84b/15
m. etdükten 21b/5, 75b/1
m. etmege 12b/13
m. etmiş 88a/13
müşbet Ar., *sf.* “doğrulanmış, kanıtlanmış”
m. 75a/9, 100a/8
müşelles Ar., *is.* “üçgen”
m.- i mezbūruñ 77a/12, 81b/12
m.+ dür 81b/10
ḥālīc-i m.+ dür 77a/9
müşelleşe‘ş-şekl Ar., *sf.* “üçgen biçimli”
m. olmağ 6b/15
müşmine Ar., *sf.* “değerli”
aḥcār-ı m.+ den 91b/1
müsā‘ade Ar., *is.* “izin, yardım, elverişlilik”
rūz m. etmedüğü sebebdan 37a/12
rūzgār m. etmedüğü sebebdan 131a/4
müsāfir Ar., *is.* “yolcu”
m.+ e 56a/11

müsāfirān Ar., ç. is. “yolcular”
m.- 1 berr ve bahra 27b/16-17

müşāḥabet Ar., is. “sohbet, konuşma” bk.
müşāḥibet
m. édüp 114a/17

müşāḥibet bk. **müşāḥabet**
m.+ den 120a/16

müsā'id Ar., sf. “elverişli uygun”
m. olup 29b/14

müsāmit Ar., is. “komşu, semtli”
m. olan 69b/6

müsāyere Ar., is. “seyir etme, ilerleme”
m. olunsa 135a/15

müsellem Ar., sf. “1. doğruluğu kesinleşmiş 2. verilmiş”
m. 23b/1, 36b/4, 76b/10
m.+ dür 82b/13
m. olmuş 11a/2

müsem mā Ar., sf. “adlandırılmış”
m. ve mevsüm oldu 6a/3

müsemmen Ar., sf. “besili”
m. 62a/11

müslim Ar., is. “Müslüman”
m. 31a/7

müslimīn Ar., ç. is. “Müslümanlar”
Bilād-ı Habeşe-i M. 77a/15
tüccār-ı m.+ e 70b/4
m.+ üñ 90b/14

müslük Ar., is. “akışkan nesneler için metalden küçük akış yolu, musluk”
m. 141b/13

müstaḥdeşe Ar., sf. “yeni, sonradan ortaya çıkan”
ḥarāyid-ı m. 5b/9

müstaḥkem Ar., sf. “sağlam, dayanıklı”
m. eder 139a/5

müstaḥrec Ar., sf. “alıntılanmış, çıkarılmış”
m.+ dür 22a/8

müstaḥim Ar., sf. “düz, doğru”
m. 15b/1, 113b/7, 140b/1
ḥarm-ı m. 15a/17
şakb-ı m. 15b/1
m.+ dür 133b/4

müstaḥil Ar., sf. “bağımsız”
m. 97a/3, 97b/13, 115b/16, 116a/10, 116b/12, 118b/1
baḥr-ı m. 84a/7-8
kitāb-ı m. 85b/8
kitāb-ı m.+ den 131a/9
m. memleket 121a/3
m. ola 23b/1
ḥākim-i m. ola 136b/13
m. oldu 125b/7
ḥākim-i m. olup 30b/13

müstaḥillen Ar., zf. “bağımsızca”
m. 86b/15

müsta'mel Ar., sf. “kullanılmış”
m. ola 81a/16-17

müstaḥl Ar., is. “dikdörtgen”
şekl-i m.+ dür 9a/8

müstemi'an Ar., ç. is. “dinleyiciler”
[Arapçada müstemi'in kullanılmaktadır.]
m.- 1 sem'-ı 'ibretüñ 5a/17

müstenbaḥ Ar., sf. “dolaylı olarak anlaşılan”
m.+ dur 22a/6

müsteṣnā Ar., sf. “olağan dışı, seçkin”
m.+ dur 100b/8

müstevī Ar., sf. “düz”
m. 113b/7

müstevlī Ar., sf. “istila edip hüküm altına alan”
m. oldu 31a/1-2, 94b/3

müşāhede Ar., is. “gözle görme, gözlem”
m. ederdüm 4b/9
m. édüp 5a/1
m. olunur 129a/12

müşebbek Ar., sf. “ağ veya kafes gibi örülmüş”
m. 61b/9, 115a/14

müşevveş Ar., sf. “düzensiz, karışık, karmakarışık”
m. 70a/7

müşt Far., is. “yumruk”
m. kadar 132a/7, 139a/12

müştaḥ Ar., sf. “türeyen”
m. 3b/8

müşted Ar., sf. “şiddetlenmiş” bk. **müştedd**
m.+ dür 129a/16

müştedd bk. **müşted**
m. olup 12a/10

müştemil Ar., sf. “içeren, kapsayan”
aḥbār-ı mezbüreyi m. 5b/7-8
faşl m. 28a/15
Baḥr-ı Habeşī m. olduğu 12a/5
menāfi'-ı bîşümārī m. olup 70b/14

müşterek Ar., sf. “ortak, ortaklaşa”
ḥadd-ı m.+ inde 25b/10

Müşterī öz. is. “Erendiz, Jüpiter gezegeni”
M.- i Sa'adetgüster'dür 16b/11

mütāḥım Ar., sf. “bitişik, sınırdaş”
m. olan 11b/7

mütāla'a Ar., is. “etraflica düşünme, inceleme”
m. ederler 43b/10

müte'addid Ar., sf. “çok sayıda, birçok” bk.
müte'addide
m. 38b/1, 89b/16, 107a/7, 115b/8, 116b/7, 117b/7, 119a/9, 127a/2

müte'addide bk. **müte'addid**
biḥār-ı m. 9a/3

müte'affin Ar., sf. “çürüyüp kokuşmuş”
m.+ dür 52a/15
m. olmaz 104a/8

müteahḥirīn Ar., ç. sf. “sonrakiler, sonra gelemler”
m. 16b/4

müte'al Ar., sf. “çok yüce, ulu”
ezhār-ı bedāyi'-ı şanāyi'-ı mübdi'-ı m. 6a/4-5

müte'allikāt Ar., ç. is. “yakınlar, hısım

akraba”

m.+ ını 124a/17

müte‘ayyen *bk. müte‘ayyin*

m. oldu 15a/1-2

müte‘ayyin *Ar., sf.* “1. belli, açık, ortada 2. tanınmış, gözde” *bk. müte‘ayyen*

m. oldu 19b/16

m. olmuş 124a/12

mütebeyyin *Ar., sf.* “açık, belli”

m. oldu 15a/15

mütecāviz *Ar., sf.* “geçen, aşan, -den fazla”
hadden m. 131b/6

mütefāvit *Ar., sf.* “çeşitli, türlü”

cüz’-i m.+ dür 130a/4-5

müteferriḳ *Ar., sf.* “1. çeşitli 2. dağılmış” *bk.*

müteferriḳa

m. 12b/16

m. olup 64a/16

mütekattı’ ve m. olup 15a/1

müteferriḳa *bk. müteferriḳ*

enhār-ı m. olup 140a/10

müteḥammil *Ar., sf.* “dayanıklı”

m. 118b/16

müteḥayyır *Ar., sf.* “şaşmış, şaşkın” *bk.*

müteḥayyire

‘āciz ü m.+ dur 4b/10

müteḥayyire *bk. ḥamse-i müteḥayyire*

ḥamse-i m.+ nüñ 4a/16-17

müteḳaddimīn *Ar., ç. sf.* “eskiler, öncekiler, İslam dünyasında özellikle XI. yy.dan önceki bilginler”

ḥükemā’-i m. 31b/16

müteḳārib *Ar., sf.* “birbirine yaklaşan, yakınlaşan”

m.+ dür 90a/11

müteḳattı’ *Ar., sf.* “kesikli, devamlı olmayan”

m. ve müteferriḳ olup 15a/1

mütekeffil *Ar., sf.* “üstlenen”

ḥavāş-ı Dünyā-yı Cedīdi m. 131a/9

rivāyāt-ı mesfūreyi müḥteṣī ve m.

5b/8

mütekevven *bk. mütekevvin*

m. oldu 15a/2-3

mütekevvin *Ar., sf.* “ortaya çıkan, oluşan” *bk.*

mütekevven

m. 20a/1

m. oldu 19b/17

m. olur 19a/6

mütemādī *Ar., sf.* “kesintisiz, sürekli”

m. olmuşdur 30b/9

m. olup 92b/6

mütemekkin *Ar., sf.* “yerleşik, oturan”

m. 94b/6

m.+ dür 129b/9

m. olası 121b/2

m. olup 15a/13-14

müteşaddī *Ar., sf.* “ufalanan, dağılan”

m. ola 106a/3

mütevātire *Ar., sf.* “herkesin dilinde olan, ağızdan ağza yayılan”

aḥbār-ı m. 23a/7-8, 77a/4

rivāyāt-ı m. 69b/11

mütevceḥ *Ar., sf.* “yönelmiş, yönelen”

m. olan 130a/16

m. oldu 93b/6-7, 101a/6, 106b/6, 109b/17, 112a/1, 136a/14, 137a/7

m. olup 70a/14, 106b/17

m. olur 139b/7

müteẓā’id *bk. mütezāyid*

m. olup 21b/9-10

müteẓāyid *Ar., sf.* “artmış, artırılmış” *bk.*

müteẓā’id

m. olup 21b/1

müteẓāyık *Ar., sf.* “sıkışmış, daralmış”

m. olur 25a/11

müvāzī *Ar., is.* “paralel”

m. 72a/2

müyesser *Ar., sf.* “kolay olan, kolay yapılan”

mümkün ve m. 26a/10

m. degildür 26b/2

m.+ dür 11a/13, 76b/7

m. ola 58a/17

m. olmadı 79b/16

m. olmamışdur 28a/3

m. olmaya 25a/16

m. olmayup 37a/14

m. olup 6a/1

müzd *Far., is.* “karşılık, bedel, ücret”

m.- i üstadān 32a/12

müzdād *Ar., sf.* “artmış”

m. olup 5b/6

müzehheb *Ar., sf.* “yaldızlı”

m. 45b/9, 61b/8, 62a/6

müzeyyen *Ar., sf.* “süslü”

m. 16b/3, 32a/5

münakkaş ve m. 35a/7

m.+ dür 32a/2, 137b/7

m. kılmışlar 117b/6

müzlem *bk. müzlim, müzlime*

m. ve turedür 9b/10

müzlim *Ar., sf.* “1. karanlık 2. koyu” *bk.*

müzlem, müzlime

baḥr-ı m.+ dür 26a/17

müzlime *bk. müzlim, müzlem*

leyālī-i m.+ de 43b/8

n’ola *T., ünl.* “ne olur, ziyarı yok, ne güzel”

n. 3b/13

nā’il *Ar., sf.* “erişmiş, başarmış”

n. oldu 39b/9

n. olduğu 18a/12

nābi’ *Ar., sf.* “(su için) fışkıran, kaynayan”

n.+ dur 139b/2

n. olan 76a/1

nābit *Ar., sf.* “topraktan biten”

n. olan 8a/5-6, 38a/12, 135a/10

ḥudāyī n. olan 123b/4

n. olanları 64b/12

n. olur 119b/12, 128b/16

nādim *Ar., sf.* “pişman”

n. 65a/10, 120a/3

n. oldılar 93b/4, 101a/16
n. olup 33a/14
nādire Ar., sf. “seyrek, az görülür”
rivāyāt-ı n. 6a/6-7
nāfi‘ Ar., sf. “yararlı” bk. **nāfi‘a**
n.+ dur 45a/6, 52b/17, 53a/3, 53a/12,
64a/9, 89b/10, 128b/11, 138b/2, 141a/4
nāfi‘a bk. **nāfi‘**
‘aḳākīr-i n. 116b/9
a‘šāb-ı n. 119a/4
nāfiz Ar., sf. “bir şeyin bir tarafından girip
diğer tarafından çıkan”
n. 118a/9
nāgāh Far., b. sf. “1. zamansız 2. aniden,
birdenbire” bk. **nāgeh**
n. 5a/5, 29a/15, 29b/9, 33a/15,
33b/11, 37a/1, 89a/8, 93a/4, 108a/2, 122b/17,
128a/12, 140a/15
nāgeh bk. **nāgāh**
n. 67a/15
nağme Ar., is. “ezgi”
n.+ ler eder 108a/8
nāhiye Ar., is. “1. taraf, bölge, civar 2. bucak”
bk. **nāhiye**
n.- i cenüb 22a/16
n.- i cenüba 22b/15-16
n.- i cenübdā 23a/4, 69a/7
N.- i Cürcān’dan 9b/16
N.- i Kartacina 92a/7
N.- i Kuds’dan 18a/1
n.- i mesfürenüñ 29a/3
n.- i mezbüre 101b/11
n.- i mezbürede 46b/15, 59a/15,
59b/11, 61a/11, 95b/3-4, 100a/8, 101b/7,
129b/4-5
n.- i mezbürenüñ 47a/8, 51a/16,
56a/7, 56a/11, 56a/14, 90a/12, 90b/10, 111b/11
n.- i mezbüreye 56a/4
n.- i Panuko 57b/2
N.- i Sıḳora 90b/16
n.- i şimāl 23a/3, 23a/9
n.- i şimāla 23a/2
n.- i şimāldan 22a/16
N.- i Uraba ve Tarnan 47a/5
N.- i Yukṭan 90a/10
n.+ de 22b/6, 39a/13, 39b/1, 94b/9,
102a/7, 104a/6
n.+ den 55b/9
n.+ nūñ 46b/16, 50b/1, 50b/6, 55b/10,
55b/13, 56a/5, 56b/3, 59a/2, 67a/1, 67a/16,
91a/16, 91b/5, 106a/16, 109a/15, 110a/10,
128a/11
n.+ sinde 42b/15
n.+ ye 38a/17, 55b/12, 103b/3
Naḥs-ı Aşğar öz. is. “astr. Mars gezegeni,
Küçük Uğursuz”
maḥall-ı n.- ı aşğar 16b/13
Naḥs-ı Ekber öz. is. “astr. Satürn gezegeni,
Büyük Uğursuz”
maḥall-ı n.- ı ekber 16b/7

naḥt Ar., is. “ağaç, taş vs. yontma”
n. edüp 141a/1-2
nāhiye bk. **nāhiye**
n.- i mezbürede 38a/16
n.+ nūñ 37b/14
nāḥāh Far., sf. “istememez”
ḥāh ve n. 121b/4
na‘īm Ar., is. “bolluk”
‘azāb ve n.+ den 63a/5
nākām Far., sf. “muradına erememiş,
nasipsiz”
dil-i n.+ a 6a/7
naḳd Ar., is. “sermaye, varlık, servet”
n.- ı ‘ömr 4a/8
nāḳıṣ Ar., sf. “eksik”
n. 65a/7
naḳıṣ Ar., is. “işleme, süsleme” bk. **naḳş**
n.+ da 129a/3
naḳḳāṣ Ar., sf. “süsleme ustası, bezeyici”
n.+ lar 112a/15
naḳl Ar., is. “taşımaya, aktarma”
n. 20a/7
n. eder 20a/1-2, 26a/3, 75b/4
n. ederler 87b/8
n. ederlerdi 80a/13
n. edüp 48a/6-7, 66a/6, 118a/14
n. etdi 136b/6
n. etdiler 47b/16
n. etmişdür 6b/10, 83a/7
n. eyledi 26a/7
n. olundu 26b/14
n. ve hareket etmezem 122b/10-11
n. ve taḥvīl 92b/15
naḳr Ar., is. “yontarak oyma”
n. ederler 7b/4
n. edüp 138b/8
naḳş bk. **naḳıṣ**
n.+ ina 5a/3
n.+ ını 4b/1
naḳz Ar., is. “bir sözleşmeyi bozma, yok
sayma”
n.- ı ‘ahd etdiler 136a/4
na‘l Ar., is. “nal”
n.+ ı 96a/6
n. ururlar 96a/17
nālān Far., sf. “inleyen”
n. 66a/16
nām Far., is. & sf. “ad, adlı, adında”
n. 6b/5, 8b/5, 8b/8, 8b/14, 12a/12,
14a/10, 20a/13-14, 20b/8, 22a/5, 26a/3, 29a/6,
29a/15, 30b/3, 31b/4, 32b/6, 35a/10, 36a/2,
36a/6, 36a/11, 40b/9, 43b/3, 43b/5, 44b/7,
44b/11, 46a/3, 46a/10, 46b/8, 47a/5, 47b/1,
47b/7, 48a/9, 48a/12, 48a/14, 48b/2, 49a/1,
49b/7, 49b/9, 49b/15, 50b/3, 50b/5, 50b/12,
51a/5, 51a/7-8, 51b/12, 52b/3, 52b/8, 52b/15,
53a/4, 55a/11, 55b/3, 55b/7, 56a/4, 56b/1,
57b/2, 57b/5, 57b/7, 57b/13, 59b/15, 60b/11,
61a/2, 61a/15, 63a/13, 65a/5, 65b/11, 67a/7,
75b/1, 77b/16, 84a/3, 87a/3, 88b/17, 89b/14,

90b/7, 91a/1, 91b/8, 92a/3, 92a/8, 92a/16, 93b/10, 93b/170, 94b/6, 95a/11, 95a/13, 95b/4, 95b/7, 96a/3, 96a/8, 97a/5, 97b/12, 98a/7, 99a/2, 99a/7, 99a/16, 99b/4, 99b/7, 100a/6, 100a/16, 100b/2, 100b/16, 101a/2, 101b/9, 102a/1, 102a/3, 105a/2, 106a/8, 106b/10-11, 107a/15, 111b/10, 112a/2, 115b/9, 118a/4, 121a/1, 124a/10, 124b/12, 124b/14, 125a/3, 125b/8-9, 125b/15, 129b/1, 129b/8, 131a/11, 131a/171, 132a/16, 133a/2, 133a/13, 136b/2, 136b/15, 138a/12, 138b/3, 139a/11, 139b/11, 139b/13, 140a/16, 140b/1, 140b/6, 141a/2, 141a/9

taḥṣīl-i n. 71a/5
fāl-ı n.- ı nāmī 6a/9
n. çıkarmak 30a/5
Hadīṣ-i Nev n.+ ı ile 6a/2
Süveys n.+ ı ile 70b/17
n.+ ı 44b/10, 46a/12
n.+ ına 29a/7, 58a/11
n.+ ını 46a/4
n.+ uñuz 107b/1
n. vèrdiler 33b/3
n. vèrüp 35a/17

nāma'lūm *Far. + Ar., b. sf.* “bilinmeyen, bilinmez”

n. 62a/13
n.+ dur 8a/4, 26b/5, 82b/1
ḳavm-ı n.+ dur 72b/9-10

nāmī *Far., sf.* “ünlü”

fāl-ı nām-ı n. 6a/9

nāmütenāhī *Far. + Ar., b. sf.* “sınırsız, bitimsiz”

kārgāh-ı şun'-ı n.+ de 4b/7

nān *Far., is.* “1. ekmek 2. yiyecek”

n. 44b/7
mīve ve n. 34a/6
n.+ ı 44b/13, 95a/6
mīve ve n.+ ı 96a/13
n.+ ları 111b/10
n.+ larını 91a/16
n. ve mīve 89b/5, 112b/1

nāpuḥte *Far., b. sf.* “pişmemiş, mec. deneyimsiz”

n. ve ḥām olup 72b/14

nār *Ar., is.* “ateş, od”

‘unşur-ı n. 4b/11
duḥān ve n. 112b/6
n.- ı ḡaḏab 31a/17
ṭab'-ı n.+ a 14b/2

narḥ *Far., is.* “sabit fiyat”

n.- ı mu‘ayyeni 119a/4
n. èdüp 63b/13
n. ta‘yīn ètmişler 63b/14

nās *Ar., ç. is.* “insanlar”

n. 18b/12, 24b/8, 139b/14
‘ilm-i n. 9b/7, 11a/14-15, 27b/10
ba‘z-ı n. 8a/15, 9a/17, 9b/3, 18b/14, 22a/15, 25b/3, 81b/15, 83b/13, 84a/5, 140a/11
ekşer-i n. 25b/1

envā'-ı n. 10a/7-8

elsun-ı n.+ da 5a/5, 83a/13

cemī'-ı n.+ dan 25a/2-3

n.+ uñ 26b/7

naşb (1) *Ar., is.* “1. bir kişiye rütbe verme, birini bir makama atama 2. (pay olarak) ayrılmış”

ḥākim n. èdüp 126a/16, 136b/3

n. olunmuş 127a/12

naşb (2) *Ar., is.* “dikme, dikine yerleştirme”

n. èdüp 107a/4

naşīb *Ar., is.* “elde edilebilen, sahip olunabilen şey”

n. olmayup 42b/17

n. olmuş 135a/4

naşīḥat *Ar., is.* “öğüt”

n. 78b/17

naşş *Ar., is.* “ilahî kanun, şeriat”

bermuktaḏā-yı n.- ı şerīf-i sa‘ādetnümün 4a/4

bervefk-ı mazmūn-ı n.- ı şerīf-i sa‘ādetnümün 85b/14

Na‘ş bk. Benāt-ı Na‘ş

Benāt-ı N.+ uñ 4b/1

nāşāyiste *Far., b. sf.* “uygunsuz”

n. 88b/11

nātūvān *Far., b. sf.* “güçsüz”

pīr-ı n. 90a/2-3

naṭ' *Ar., is.* “örtü, yaygı, çarşaf”

n.- ı felegi 16b/14

nāṭıḳ *Ar., sf.* “konuşan”

ḥayvān-ı n. 25b/17

nāyāb *Far., b. sf.* “bulunmaz, yok”

n. olduğu sebepten 102b/12

nāyıl *Ar., sf.* “isteğini elde etmiş”

n. olmadılar 102b/2

naẓar *Ar., is.* “bakış”

n.+ da 118b/9, 129a/11

n. èderdüm 4a/16

n. kılmazsın 5a/3

n. olundukda 25a/4-5

muḳābeleden n. olunsa 103a/12

n. şalıp 50a/8-9, 113a/5

nāzīb *Ar., sf.* “suyu çekilmiş, azalmış”

n. olup 18a/11

naẓīf *Ar., sf.* “temiz”

n. 21a/5

naẓīr *Ar., sf.* “eş, benzer”

n.+ i yokdur 100b/12

n.+ i 95b/6

nāzil *Ar., sf.* “inen”

n. 4b/13, 128a/13

n. olur 19a/8

baṭīḥaya n. olur 139b/9

şavā'ıḳ n. olur 52b/2

naẓm *Ar., is.* “dizelenmiş söz, vezinli söz, şiir”

n. olundu 5b/16

n. olunup 76b/1

ne *T., sf. & zm.* “ne, hangi şey, hangi”

n. 54a/14, 62a/3, 63b/8, 76b/5,

105a/12, 106b/7, 107b/8, 125b/14, 137b/5
her n. 30b/16, 32b/9, 54b/17, 62a/4,
105a/9, 112b/16, 125b/17, 128a/2, 129a/3
her n. deñlü 45a/7
n.+ dür bilmez 133b/16
n.+ dür 18b/14
her n. eğerse 132a/9
n. idüğini 61b/17
n. kadar ki 10b/5, 17b/13
n. kadar 45a/17, 46a/13, 86b/17,
117a/7, 136b/12-13
her n. kadar 6b/2, 32b/11, 42a/16,
100a/9, 105a/14, 133b/1, 141a/7
n. kadardur 20b/6
n. kumâş idüğini 5a/4
her n. murâd eđerseñüz 68a/10
n. sebebden 10b/14
n. tarîka giderseñüz gidüñ 122a/4-5
n.+ ye 90b/2
n. yerde 10b/14
nebât Ar., is. "bitki"
n. 54a/9, 55a/15, 99b/15, 101b/9
n.- ı 'aķākīr 78b/13
n.+ dan biter 92a/13
n.+ dan 111b/10
uşul-ı n.+ dan 35a/12
n.+ ı 39a/1, 102b/5, 111b/12
n.+ uñ 44b/7, 44b/11
nebâtât Ar., ç. is. "bitkiler"
n.- ı lâzıme 116b/10
neberd Far., is. "savaş"
cenk ve n. 92b/6
rüz-ı n.+ de 126b/2
necât Ar., is. "kurtulma"
râh-ı n. 26b/9
n. bulur 18a/5-6
necîl Ar., sf. "soylu, soyak"
n.- i kurüm ve eşcâr 21a/6
nêçe bk. niçe, nice
n. müddet 11a/7
nedâmet Ar., is. "pişmanlık"
dest-i n. 43a/3
n. çekerlerdi 105a/9
neďâret Ar., is. "gökçeklik, tazelik, parlaklık"
n. ve revnaķ bula 86a/5
nefâyis Ar., ç. is. "güzellikler, güzel şeyler"
n.- i cevâhır-ı ma'ânî 4a/10
n.- i emti'adan 135b/11
n.- i Sind ve Hind 81b/6
envâ'-ı n.+ i 115a/11
nefer Ar., is. "er, rütbesiz asker"
n. 32b/15, 34b/14, 38a/17, 48a/13,
48b/4, 48b/11, 49a/11, 49b/9, 50a/3, 50a/5,
66a/4, 93a/13-14, 98b/10, 100a/6, 101a/3,
103b/5, 106a/6, 116a/1, 116a/4, 117a/4,
121a/1, 135b/17
n.+ e 110b/2, 116b/15
nefes Ar., is. "soluk"
n.+ de 7a/16
nefîs Ar., sf. "çok güzel"

n. 108a/8
nefret Ar., is. "iğrenç bulup tiksınme"
n. êtdiler 125a/14
nefs Ar., is. "bir şeyin kendi varlığı, özü"
n. 125a/10
n.- i Antiva'nuñ 52a/15
n.- i dırahtuñ 52b/5
n.- i Furât 139b/7
n.- i mîve 52b/16
n.- i Perv'de 128a/3
n.- i Perv'nüñ 130a/1
n.- i şecerden 119b/7
n.+ inden 120a/13
n.+ ine farz eyledi 58b/8
n.+ ini 13a/11
nefsâniyye Ar., sf. "bedensel isteklerle ilgili"
huzûz-ı n.+ ye 72b/15
nehâr Ar., is. "gündüz"
lejl ve n. 73a/10, 87b/16, 88a/5,
112b/5, 130a/3
etvâl-ı n. 73a/4, 73a/8, 75a/11, 130a/5
sâ'ât-ı etvâl-ı n. 75a/7
etvâl-ı n.+ ı 72b/7, 72b/12, 73a/2,
84b/4
nehb Ar., is. "yağma, çapul"
n. ve gâret êtdiler 85a/8-9
nehr Ar., is. "ırmak"
n. 13a/7, 13b/14, 14a/2, 14a/4, 40a/6,
97b/9, 100a/8, 102a/5, 125b/16, 127b/15
n.- i 'azîm 38b/4, 41a/9, 46a/6,
55a/11, 111b/3, 112b/2, 121a/5
n.- i 'azîmdür 17b/3, 17b/6
n.- i 'azîme 50a/15, 123b/12
n.- i 'azîmüñ 101b/17, 140b/6
n.- i âhâr 14a/6
n.- i cārî 36b/7, 38a/3, 66b/7-8,
104a/10
n.- i mezbûr 14a/9, 17b/7, 17b/10,
18a/9, 18a/15, 18a/17, 55a/17, 124a/1, 126a/1,
139b/2, 140a/7
n.- i mezbûra 55a/16, 55b/9
n.- i mezbûrda 18a/12, 66b/15
n.- i mezbûrdan 17b/5
n.- i mezbûruñ 18b/7-8, 18b/9, 55b/7-
8, 140a/12
n.- i mu'teber 8b/3
n.- i tavîl 19a/13
n.- i vâhıd 13b/4
fem-i n.+ de 91a/13
maşabb-ı n.+ de 121a/7
n.+ dür 55b/6
n.+ e 14a/5, 48b/12, 48b/15, 49a/1,
66b/14
n.+ i 124b/15
n.+ ler 104b/11
n.+ lerdür 18a/5
n.+ lere 97b/6
n.+ üñ a'lâsında 46a/8
n.+ üñ 55a/12, 91b/3
nekbet Ar., is. & sf. "uğursuzluk, talihsizlik,

uğursuz”

hazā’-in-i n. 35b/4

ķavm-ı hūnħār-ı n. 119a/16-17

sefāyın-ı n. 70a/11

sefer-i n. 32b/6

‘asker-i n. eşerini çeküp 31a/1

nekbet-maķar Ar., b. sf. “kötülük kaynağı”

sarāy-ı n. 96b/16

nekbet-ši‘ār Ar., b. sf. “kötü yollu”

sefāyın-ı küffār-ı n. 80b/10, 119a/17

nemeg bk. **nemek**

n.- i mu‘teber çıkar 127b/15

nemek Far., is. “tuz” bk. **nemeg**

n. 113b/4

n.- i şāfī 128a/2

n.+ dūr 127b/16

nemgīn Far., sf. “yaşlı, ıslak”

dīde-i n. 31a/10-11

nerdübān Far., is. “merdiven”

ipden n. 101b/3

nerm Far., sf. “yumuşak”

n. 133b/12

nesc Ar., is. “dokuma”

n. edüp 129a/6

nesne T., is. “şey, hiçbir şey”

n. 10a/15, 35a/12, 54a/6, 61a/6,

116a/8, 138a/2, 139a/16

n. buldılar 91b/1

n. bulmayup 50a/2

n.+ dūr 44b/10

n. ekl etmeyüp 89b/12

n. fehmi etmezler 63a/5

n. taħşīl etmediler 87b/6, 105b/6-7

n.+ ye ermediler 110a/9

n. yoğ 116b/3

nev Far., sf. “yeni”

Ķutır-ı N. 29a/2

Ķadīş-i N. nāmı ile 6a/2

nev‘ Ar., is. “tür, çeşit”

n. 7b/12, 8a/4, 12a/12, 39a/16, 43b/3,

43b/15, 45a/3, 52b/8, 53a/4, 53a/12, 54a/8-9,

55a/15, 57a/14, 59b/15, 63b/17, 64b/1, 65a/1,

66b/16, 67a/1, 67a/7, 89b/6, 89b/9, 95a/2,

99b/16, 104a/7, 119a/2, 119b/3, 119b/7-8,

126b/9, 128b/10, 128b/13, 129a/10, 129a/12,

131b/4, 132a/2, 132b/2, 137b/3, 137b/16,

138a/12, 139a/11, 140b/11, 140b/17, 141a/13

n.- ı mezbürdan 138a/13

n.- ı zecr 109a/8

n.+ dūr 53a/8, 129a/5

bir n. etmişler 108a/14

n.+ ı 53a/8

n. seçer 52b/15

nevā Far., is. “ses, nağme”

n.+ lar 133b/10

nevādır Ar., ç. is. “ender bulunan şeyler”

n.- ı Ķabeşe ve Sūdān 81b/7

nevāhī bk. **nevāhī**

n.- yi mezbürede 38b/13-14

n.- yi Ķaryan’da 137b/11

nevāhī Ar., ç. is. “bucaklar, etraftaki yerler”
bk. **nevāhī**

n. 105a/5

ba‘z-ı n.- i cenüb 23a/17

N.- i Cüdde 79b/4

n.- i mezbüre 53b/1

n.- i mezbürede 45b/13, 52a/8, 52b/1,

53a/12, 53a/15, 54a/1, 58a/8, 63b/17, 67a/6,

79a/8, 87b/1, 91a/7, 98a/11, 120b/5

n.- i mezbüreden 79a/15

n.- i mezbürenüñ 57a/12-13, 70b/12,

95a/5, 111b/7, 137a/9-10

n.- i mezbüreye 30a/5

n.- i mezbüreyi 51b/10

n.- yi mezbürede 12a/10, 12a/15,

101a/10, 102b/12

n.+ de 10a/11, 53b/1, 70b/2, 103b/10,

108b/16, 137a/6

ba‘z-ı n.+ de 141b/8, 141b/11

n.+ nüñ 93b/14

n.+ sinde 38a/6, 38a/10, 38a/12,

69b/13

n.+ ye 134b/7

ba‘z-ı n.+ ye 95b/8

nevbet Ar., is. “1. nöbet 2. askeri muzıka”

n. 107a/12

n.- i imāreti çaldı 10a/4-5

Neyyir- i A‘zam Ar. + Ar., b. is. “Güneş”

N. mişāl 17a/7

neẓāfet Ar., is. “temizlik”

leẓāfet ve n.+ de 36b/4

nışf Ar., is. “yarım, yarısı, yarı”

n. 73a/8

üç āy ve n. 73a/7

n.- ı ‘azb 117b/13-14, 117b/17

n.- ı ‘öşr 15b/15

n.- ı a‘lāsı 57a/15

n.- ı cenübī 22b/3

n.- ı cenübīnün 69b/11

n.- ı cenübīye 22b/1-2

mābeyn-i nihāyeteyn-i n.- ı devr

71b/17

n.- ı kīle 129a/14

n.- ı mālīħa 117b/14

n.- ı mālīħdadur 117b/15-16

n.- ı şimālī 22b/2, 23a/2

n.- ı ẓarīķda 70b/10-11

n.- ı zīrā‘ 17b/11

n.+ ı 113b/1, 117b/11-12

nıṭāķ Ar., is. “kuşak, kuşatma, alan”

n.- ı beyāndan 7a/7

n.- ı taşīr 85b/6

ni‘āl Ar., ç. is. “ayakkabılar”

n. 45b/8

n.+ ıynun 127b/2

nice bk. **niçe, neçe**

n. ederseñüz edün 122a/4

niçe T., sf. & zf. “çok, pekçok, birçok, ne kadar” bk. **neçe, nice**

n. 7b/2, 20b/7, 21a/1, 21a/13, 23a/16,

31a/4, 31a/6, 31a/8, 31b/10, 32a/10, 33b/5, 35a/7, 41a/12, 49b/12, 57b/8, 61b/2, 66a/2, 76a/15, 78b/2, 78b/5, 79b/13, 81a/10, 90a/7, 92b/6, 101a/3, 101a/6, 101a/9, 101b/2, 106a/14, 107a/8, 110a/10, 111a/16, 120a/3, 122a/14, 126a/13, 127a/3, 127b/8, 127b/12, 134a/2, 137a/12
 bir n. 29b/5, 30b/4, 37a/6, 47b/9, 48b/11, 49a/16, 80a/14
 n. ağır 34a/11
 n. bir 105a/12
 n. birkaç 63b/3
 n. def'a 33a/14, 57a/10, 60a/8, 108b/9, 111a/2, 125b/5, 125b/11, 128b/6
 bir n. def'a 30b/5, 41b/9
 n. dürlü 6b/10, 37a/14, 42b/13, 61a/14
 n. müddet 29b/11, 61a/13, 85a/6, 89b/7, 91a/1, 102a/6, 105a/17
 bir n. müddet 39b/5
 n. rüzgâr 4b/12, 10a/14, 26a/5, 142a/2
 n.+ si 41b/6, 56b/9, 66a/5, 92b/4-5, 94b/3
 n.+ sine 70b/3, 85b/11
 n.+ sini 55a/14, 55b/16, 108b/10, 123a/4, 128a/17
 bir n.+ sini 55b/17, 132b/3
 n. vech ile 32a/3
 n. yıl 20b/15, 134b/14
niçün *T.*, *zf.* “niçin”
 n. 37b/7, 105a/13, 106b/8
nidā *Ar.*, *is.* “çıgırış, çağırma”
 n. 135b/9
 n. ederler 43b/13
 n. edüp 49a/6-7
 n. êtdükde 92b/12
 n. eyle 92b/8-9
 n.+ sı 4a/13
 feryād ve n. ve bīdār êtdiler 93a/8
nifāk *Ar.*, *is.* “anlaşmazlık, ayrılık, ara bozukluğu”
 n.+ ı 31a/3
 n. ve şikāka 86a/12
nihāl *Far.*, *is.* “fıdan”
 n.- ı ferhunde 6a/9
nihāyāt *Ar.*, *ç. is.* “bitimler, sonlar”
 n.+ ı 25b/4
 ekşer-i n.+ ı 11b/3, 27b/14
 n.+ inuñ 12a/4
nihāyet *Ar.*, *is.* “bitim, son”
 n. 25b/9, 101a/1, 119b/10, 134b/13
 n.- i ‘imāret 72b/5
 n.- i ‘umrāna 25b/6
 n.- i Çīn’e 77a/16
 n. bulmuşdur 71b/10
 n. bulur 13b/8, 73a/17, 74a/9, 74b/9, 74b/12-13, 78a/10, 140a/7
 n.+ i yokdur 84a/16-17
 n.+ i 85b/5, 110b/4
 cemī‘-ı n.+ i 84a/15
 n. yok 113a/7

n. yokdur 25a/14
nihāyeteyn *Ar.*, *ç. is.* “iki uç”
 mābeyn-i n.- i nişf-ı devr 71b/16-17
nisā *Ar.*, *ç. is.* “kadınlar”
 n.+ sı 95a/6
 ricāl ve n.+ sı 105b/9
nisbet *Ar.*, *is.* “1. uygunluk, görelilik, oran 2. ilgi, bağ”
 n. 70b/10
 n.+ i 18b/17, 71a/12, 83a/6
 n. ola 11b/2
 n. olunmağın 11a/11
nisvān *Ar.*, *ç. is.* “kadınlar”
 n. 103b/17
 sā’ir-i n. 8a/8
 n.+ ı ‘üryān gezerler 103b/15
 şıbyān ve n.+ ı 66a/5
 şıbyān ve n.+ umuzı 108b/12-13
nişān *Far.*, *is.* “iz, belirti”
 n. bulmayup 90a/9
 n. ederler 102a/17
 n. kovarlar 95a/8
nite ki *T. + Far.*, *b. bağ.* “nasıl ki”
 n. 11a/15, 11b/11, 25a/17, 27a/14, 84b/13, 100a/7
niyyet *Ar.*, *is.* “niyet”
 n.+ den 107b/15
 n.+ üm 30b/11
nizā‘ *Ar.*, *is.* “çekişme, dalaş”
 n. edüp 42a/5-6
noķşān *Ar.*, *is.* “eksiklik”
 n. gelmez 92b/3-4
 n. ve tağayyur 17b/7
noķta *Ar.*, *is.* “belli bir yer, nokta”
 n.- ı cenüb 40a/11
 n.- ı mağribden 15a/4, 71a/8
 n.- ı maşrıķ 71a/9
 n.- ı maşrıķdan 15a/5
 n.- ı meşrıķ 68b/13
nuhās *Ar.*, *is.* “bakır”
 n. 25b/11, 43b/1, 94b/11
 ma’din-i n. 88b/2
 n.+ dan 13a/15, 102a/14, 126b/3
nuķūd *Ar.*, *ç. is.* “varlıklar, varlıkların sayısı”
 n.- ı kevākıb-ı Cedy u Hamel’i 4b/2
nuķūş *Ar.*, *ç. is.* “işlemeler, bezemeler, süslemeler”
 bedāyi‘-ı n. 32a/2
 ğarāyib n. 137b/6
 n. ve ruķūm 32a/6
nūr *Ar.*, *is.* “ışık, nur”
 n.- ı ‘ālemperveri 42b/6
 n.- ı başarı 133b/16
 maşdar-ı n.- ı cebīninden 3b/8
 n.- ı tal’atına 16b/16
 n.+ ı 43b/8-9, 45a/11, 131b/7
 n.+ ından 23b/15
nūrānī *Ar.*, *sf.* “mec. nurlu, mübarek”
 şahş-ı n. 128a/12-13
nūş *Far.*, *is.* “içme, içiş”

- n.  de 78b/8
n.  d p 29b/2
n. eyledi 43a/1
n b vv t *Ar., is.* “peygamberlik”
n.+ inde 27a/7
n m y n *Far., sf.* “görünen, açık”
n.+ dur 80a/1
n z l *Ar., is.* “inme, iniş”
ma all-ı n. 20b/2
n.- ı ‘az b 66a/12
n.  d p 113a/9
n.  tmege 107a/7
n. eyledi 14b/17, 20a/13
n.  aleb  tdiler 49a/7
n. ve du  l eylemişdür 76a/13-14
oda *T., is.* “oda”
o.+ sı 115b/12
o lan *T., is.* “erkek  ocuk”
o.+ ı 67a/5
oğul *T., is.* “erkek evladı, oğul”
o.+ ı 88b/15, 95b/2
o.+ ını 51a/13, 86b/8, 92b/17
ok *T., is.* “ok”
o. atarlar 45b/12, 91a/6, 100b/6
o. atarlardı 57b/9
zehr m z o.+ lar  tarlar 134b/8
o.+ larının  89b/14
ok  tumu *T., b. is.* “dört yüz ziralık bir ölçü birimi”
o. kadar olur 140b/9
ok a *Ar., is.* “1283 gramlık eski bir ağırlık ölçüsü birimi, kıyye”
o. 47a/16, 48a/5, 48b/3, 48b/15, 49b/12, 50a/13, 50a/17, 50b/7, 51a/12, 63a/10-11, 67b/17, 68a/2, 94b/10-11, 95b/3, 97a/12, 126a/1, 128b/15
ol- *T., f.* “1. meydana gelmek, varlık kazanmak, vuku bulmak 2. gerçekleşmek veya yapılmak 3. bir durumdan ba ka bir duruma geçmek 4. Yeti mek 5. bulunmak 6. geçmek, tamamlanmak 7. yakla mak, gelip  atmak 8. yol a mak 9. bir ad veya sıfatın belirtti i durumu almak 10. sıfat-fiil eki almı  kelimelerle birlikte ba lama, bitirme vb. bildiren fiilleri olu turur 11. bir  ey, birinin m lkiyetine geçmek”
o.- a 41a/6, 70b/5, 72a/13, 73a/3, 112a/5
ber ar r o.- a 73a/11
 akim-i m sta il o.- a 136b/13
 az r o.- a 107a/3
ken ’is o.- a 32b/4
 urb n olmu  o.- a 117b/3
ma’l m o.- a 71a/7-8
ma’l m ve me   m o.- a 76b/7
ma   m o.- a 94b/1
m l  o.- a 71a/5
me  l o.- a 81a/17
mest r o.- a 19b/9
milki o.- a 87a/1
mu    ve mu   k o.- a 14b/6
mun   ’ o.- a 72b/3
musah  ar o.- a 142a/16
mutta il o.- a 28a/5
m sta mel o.- a 81a/16-17
m sta il o.- a 23b/1
m te add  o.- a 106a/3
m yesser o.- a 58a/17
nisbet o.- a 11b/2
    r o.- a 85a/16
   re-i diy r o.- a 31b/13-14
t l  ve   n  o.- a 14b/2-3
te’ayyu  o.- a 69b/14
v  il o.- a 3b/3, 112b/9
z   r ve mu’ n o.- a 31b/3-4
hel k o.- alar 40b/5-6
 ulmetnih d o.- alar 126b/11
cem’ o.- alum 109a/3
s kin o.- am 122b/4
mez  r o.- an e   r 53b/4
mesm ’ o.- an  zre 70a/15
o.- an 17a/16, 73a/7, 76b/17, 108b/16, 139b/14
bakıyyeti’s-suy f o.- an 66a/16
b riz o.- an 19b/16
c r  ve s ’ir o.- an 18b/13
c riye o.- an 76a/2
cem’ o.- an 136a/4, 141b/7
d meg ile ma’r f o.- an 80a/3-4, 80a/6-7, 107b/17
es r o.- an 98b/12
e r fda o.- an 63b/15
  fil o.- an 108a/16
  kim o.- an 10b/17, 86a/11, 88a/15
  kimi o.- an 86a/13
  kimu’l-va t o.- an 30b/3-4
   il o.- an 22b/12, 39a/1, 135a/3
  z r o.- an 97a/15
 ud y  n bit o.- an 123b/4
me   r o.- an 64a/10
ile me   r o.- an 44b/10
 ar b o.- an 72a/10, 73b/15, 84b/9
kelāmından me   m o.- an 85a/15
   r-ı me   f-ı mu    o.- an 76a/11
l z m o.- an 49b/13-14
ma’  d o.- an 51b/7, 103a/4, 128a/7, 138b/9
ma’  l o.- an 122b/3
ma’  r o.- an 69a/5
ma’r f o.- an 21b/7-8, 53a/17, 59b/4-5, 70b/17
ma   s o.- an 93a/15
ma    n o.- an 40b/2
ma   r-ı Mihr c o.- an 134b/16
ma    d-ı a l  o.- an 76b/5
ma    l o.- an 124a/10
ma   r o.- an 142a/8
me     o.- an 103b/10
mek   fe o.- an 23a/4
men b ’-ı N l o.- an 70a/14

merküz o.- an 16b/5, 139b/15
meslûk o.- an 21b/2-3
mevcûd o.- an 53b/2, 85b/5
mez-kûr o.- an 12b/3, 26b/13, 36b/3,
37b/11, 43a/5, 51a/9, 56b/1, 60b/8, 68b/15,
69b/10, 71b/10-11, 78a/3, 83a/5, 84b/10,
89a/3, 99b/11, 102a/17, 104b/5, 124a/1,
126a/2, 127a/15, 136a/16
muḥāzī o.- an 69b/13
muḥīṭ o.- an 14b/15, 22a/7, 75b/7
muḳīm o.- an 79a/9
munṣa'ib ve münfecir o.- an 6b/12
muttaşıl o.- an 84a/13
munṣa'ib o.- an 81b/9
münfecir o.- an 77a/9, 77b/9
müntehî o.- an 77a/16-17
müsâmit o.- an 69b/6
mütâhım o.- an 11b/7
müteveccih o.- an 130a/16
nâbi' o.- an 76a/1
nâbit o.- an 8a/5-6, 38a/12, 135a/10
sâkin o.- an 10a/11, 12b/12, 45a/10,
48a/10, 72b/13, 93b/12, 125a/5
sâyır o.- an 12b/10, 15a/6, 15a/10
taraf-ı şimalisinden münfecir o.- an
82b/6
vâkı' o.- an 7a/4, 13b/11, 15a/16-17,
16b/1, 19a/5, 21b/6, 21b/8, 21b/9, 22b/8,
25b/5-6, 68b/6, 68b/12, 71a/9-10, 83a/8, 84a/1,
85b/4, 112b/9
vâkıf o.- an 106b/11
vâşıl o.- an 20b/8
zâhır o.- an 130b/6
vâkı' o.- ana 75a/2
ḥâşıl o.- andan 135a/11
peydâ o.- andur 64b/11
sâ'ir ve vâğıl o.- anlar 70a/3-4
dâḥıl o.- anlar 26b/3
murabbâ o.- anlar 123b/6
dâḥıl o.- anlardan 64b/14
ḳâbil o.- anları 92b/15
nâbit o.- anlarıñ 64b/12
esîr o.- anuñuzı 122a/10
-le o.- asın 120a/11
mütemekkin o.- asın 121b/2
sâkin o.- asın 122b/5
almağa sebep o.- asız 111a/12-13
aḥbâbından o.- asız 111a/8
o.- dı 20a/1, 38a/12
'âzim o.- dı 65a/11
bâriz ve zâhır o.- dı 14b/9-10
cem' o.- dı 20a/15
dâḥıl o.- dı 128a/14
fevt o.- dı 17b/13, 107a/14
helâk o.- dı 59a/15, 101a/8, 110a/13
ḥâşıl o.- dı 139b/17
ḥaberdâr o.- dı 90a/1, 99a/6-7, 110b/5
ḥalâş o.- dı 59b/3
iki fırka o.- dı 52a/1
ma'rûf ve meşhûr o.- dı 5a/6

maḳtûl o.- dı 60a/15
mecrûḥ o.- dı 47b/4, 92b/5, 104b/1
memlû ve mümtâz o.- dı 6a/7
meşğûl o.- dı 121a/8
metrûk o.- dı 80b/1-2
mu'temid ve mağrûr o.- dı 123a/11
muḳarrer o.- dı 15a/12
munkaṭı' o.- dı 107b/13
müheyyâ o.- dı 112a/6-7
münhezim o.- dı 49b/17
müntakıl o.- dı 19b/14
müsemmâ ve mevsûm o.- dı 6a/3
müstakıl o.- dı 125b/7
müstevlî o.- dı 31a/1-2, 94b/3
müte'ayyen o.- dı 15a/1-2
müte'ayyin o.- dı 19b/16
mütebeyyin o.- dı 15a/15
mütekevven o.- dı 15a/2-3
mütekevvin o.- dı 19b/17
müteveccih o.- dı 93b/6-7, 101a/6,
106b/6, 109b/17, 112a/1, 136a/14, 137a/7
nâ'il o.- dı 39b/9
pürmelâl o.- dı 65a/9
râzî o.- dı 50a/13, 120a/14
resîd o.- dı 38a/8
sâkin o.- dı 137a/2
üstine cem' o.- dı 125a/17
vâkı' o.- dı 42b/11, 48a/8
vâşıl o.- dı 10b/11, 33a/5, 61a/16,
79b/4, 91b/9
yanına cem' o.- dı 124b/6
zâ'id ve berter o.- dı 38a/13-14
zâhır o.- dı 22b/10
zâhır u bed'îd o.- dı 5a/6-7
ziyâde o.- dı 50b/11, 92b/14
'âzim o.- dılar 120a/3-4
'azm etmek üzere o.- dılar 94a/11-12
âşinâ o.- dılar 50b/2
ba'îd o.- dılar 33a/13
bâṭıl o.- dılar 88a/16
cümlesi bir o.- dılar 98a/10
elinde pâyımâl o.- dılar 31a/6
fırka o.- dılar 42a/6
ğâlib o.- dılar 56b/6, 136b/2
ḥaberdâr o.- dılar 46a/7-8, 93a/6-7,
105b/2
mülâķî o.- dılar 10b/2
münhezim o.- dılar 41b/13, 111a/3
müntehî o.- dılar 123b/17
nâdim o.- dılar 93b/4, 101a/16
perâkende o.- dılar 66a/6-7
şabâḥa muntazır o.- dılar 42b/10
sâlim o.- dılar 85a/14
şâd o.- dılar 50a/9
tâbi' o.- dılar 52a/2
tüş o.- dılar 33a/15, 137a/8
vâşıl o.- dılar 70a/4, 86b/3
vâşıl o.- duğı 26b/7
kelîl o.- duğı cehetden 131b/8
ba'îd o.- duğı sebebdan 72b/13-14

bīnihāye o.- duğı sebebden 7b/13	mağlūb o.- ıcaḳ 141b/1
bīşter o.- duğı sebebden 6b/7	tamām o.- ıcaḳ 98b/7
çoğ o.- duğı sebebden 52a/17	vāşıl o.- ıcaḳ 112b/10, 122b/6
ferīd o.- duğı sebebden 32a/6	şulḥ o.- ınca 65a/14
ḳalīl o.- duğı sebebden 133b/16-17	vāşıl o.- ınca 68a/15
kemyāb o.- duğı sebebden 96a/5	yābis o.- ınca 141a/15
milki o.- duğı sebebden 122b/7	Ḳādir o.- madı 59a/13, 86b/11
muḥtelif o.- duğı sebebden 19a/1	munḡamıs o.- madı 139b/16
muttaşıl o.- duğı sebebden 9b/1-2	müyesser o.- madı 79b/16
nāyāb o.- duğı sebebden 102b/12	Ḳādir o.- madılar 80b/5-6
şağīr o.- duğı sebebden 9b/7	nāyıl o.- madılar 102b/2
vāḳı' o.- duğı sebebden 7a/5, 9a/7,	rāzī o.- madılar 66a/3
22b/13-14, 122b/2	āḡāh o.- madın 93a/3
maḥşüb o.- duğı taḳdīr üzre 124a/3	mālik o.- mağuı sebebden 42b/3
manzūr o.- duğı taḳdīr üzre 73a/13	ma'lūm o.- mađuı sebebden 77a/1-2
o.- duğı 71b/14	şāf o.- mağuı sebebden 136a/5-6
'aded o.- duğı 75a/8	o.- maḡ 8b/4
müştemil o.- duğı 12a/5	akreb o.- maḡ 6b/13
cem' o.- duğı 14a/8, 41a/10-11	maḳarr-ı serir-i Devlet-i 'Oşmāniyye
emṭār o.- duğı 19b/3	o.- maḡ 74b/17
ferīd o.- duğı 32a/5	maḳarr-ı şeyātīn o.- maḡ 71b/6
ḥāl o.- duğı 23a/9	mechūle o.- maḡ 11b/3
manzūr o.- duğı 73a/12	mübārek o.- maḡ 140a/8
mekşūf o.- duğı 69b/8	müşelleşe'sşekl o.- maḡ 6b/15
memnū' o.- duğı 23a/10	memlū o.- maḡa 141b/6
munşab o.- duğı 91a/12	sākin o.- maḡa 120a/14
mut'eber o.- duğı 73b/3	vāşıl o.- maḡa 81b/8-9
nā'il o.- duğı 18a/12	ḳalīlū'l-vücūd o.- maḡın 119a/6
sākin o.- duğı 43b/14, 120a/9	mübtenī o.- maḡın 5b/13
vāḳı' o.- duğı 15a/12	rīgistān o.- maḡın 107b/15
vāşıl o.- duğı 17b/7-8	o.- maḳ üzre 82b/8
ḥādiş o.- duğıdur 69a/8-9	o.- maḳ 15b/13
ḥarārete sebeb o.- duğıını 69b/1	ḳarīb o.- maḳ 105a/1
sākin o.- duğıñuz 135b/9	ma'lūm o.- maḳ 127a/16
o.- duḡça 23a/1	mesken ve maḳarr o.- maḳ 69b/9
dāḥıl o.- duḡça 120b/8-9	muḳābil o.- maḳ 15a/15
ḳarīb o.- duḡça 69b/6	muttaşıl o.- maḳ 84b/1-2
memdūd o.- duḡça 25a/10-11	vāşıl o.- maḳ 26a/5, 58b/3, 84b/1,
mümkin o.- duḡça 32b/10, 80a/12	84b/11
sākin o.- duḡça 64a/6	zūlmetnihād o.- maḳ 42b/7
vāḳı' o.- duḡça 76b/12	o.- maḳdan 23a/4
zāyıd o.- duḡça 69b/15	mesküne o.- maḳdan 23a/3
āḡāh o.- duḡda 122b/14	müyesser o.- mamışdur 28a/3
cem' o.- duḡda 32b/7	muḥāt o.- ması 70a/2
dāḥıl o.- duḡda 29b/1-2	mu'āf o.- masını 97a/15-16
gece o.- duḡda 89a/6	müyesser o.- maya 25a/16
gündüz o.- duḡda 133b/15	mestūr o.- mayan 69b/12
ḥalāş o.- duḡda 49a/13	mümkin o.- mayan 107a/3
ḳarīb o.- duḡda 141b/6	āḡāh o.- mayanlar 133b/11
şabāḥ o.- duḡda 93b/3	o.- mayup 128b/17, 137b/17
tamām o.- duḡda 64b/7, 88a/4	Ḳādir o.- mayup 89a/11
vāşıl o.- duḡda 14a/13, 42a/15,	ma'lūm o.- mayup 20a/7
51b/12, 73a/5-6	mu'teber o.- mayup 7b/14
yābis o.- duḡda 64b/7, 140b/11	mücāb o.- mayup 122a/14
ziyāḡüster o.- duḡda 19b/1	müfid o.- mayup 105a/15
müntefi' o.- duḡdan 19a/17	münḳād o.- mayup 120b/15
vāşıl o.- duḡdan 139b/3	müyesser o.- mayup 37a/14
Ḳādir o.- duḡları 41b/16	naşīb o.- mayup 42b/17
vāşıl o.- dum 20b/2	şāf o.- mayup 94b/11
ba'īd o.- ıcaḳ 129b/16	vāḳıf o.- mayup 82b/13

o.- maz 22b/16, 27a/5
eksik o.- maz 92b/3, 104a/11, 112b/6
lezi̇z o.- maz 119b/15
marġub o.- maz 123b/5-6
muḥiṭ o.- maz 85b/9
muḥtāc o.- maz 53a/14-15, 89b/8
mümkin o.- maz 54a/3-4, 122b/13
müte'affin o.- maz 104a/8
zübāb o.- maz 43b/14
eksük o.- mazdī 91b/11, 92a/12
sālik o.- mazsañız 135b/8
berkarār o.- mazsız 105a/13
bir kāra meşġül o.- mazsız 105a/14
dāḥıl o.- miş değil 6b/4
kurbān o.- miş ola 117b/3
çayır çemen o.- miş 41a/14
eline vāşıl o.- miş 127a/13-14
helāk o.- miş 41b/2
ḥarāb o.- miş 37b/1
muḳātele ve muḥārebe o.- miş 41b/10
mun'aḳıd o.- miş 110a/11
müsellem o.- miş 11a/2
müte'ayyın o.- miş 124a/12
naşīb o.- miş 135a/4
peydā o.- miş 41a/15-16, 88a/17
vāḳı' o.- miş 110b/16
vāḳıf o.- miş 29a/9
vāşıl o.- miş 90b/12
zāḥır o.- miş 29a/6
ḥaberdar o.- mişdı 58a/13
o.- mişdur 22b/14
āfet o.- mişdur 87b/9
dāḥıl o.- mişdur 85b/13
elinde vāḳı' o.- mişdur 31b/5
ġarḳ o.- mişdur 78a/12
helāk o.- mişdur 87b/10, 87b/15
iki şaḳ o.- mişdur 3b/9
melce' ve meferr o.- mişdur 86a/10
mestür o.- mişdur 76a/16
muḥarrer ve maşūr o.- mişdur 25a/7-
8, 76a/10-11
muḳarrer o.- mişdur 81a/2-3
mütemādī o.- mişdur 30b/9
şābit o.- mişdur 14a/17
vāḳı' o.- mişdur 71b/9, 116a/15,
139a/2
vāşıl o.- mişdur 10b/14-15
zabtına dāḥıl o.- mişdur 127a/14
helāk o.- mişlar 126b/7
meşġül o.- mişlar 41b/8
vāşıl o.- mişlar 90b/16
o.- sa 117a/9-10
cem' o.- sa 118b/15
cirāḥāt-ı 'azīm o.- sa 45a/7
fevt o.- sa 55a/7, 127a/7
ḳul o.- sa 98b/14
manzūr o.- sa 103a/13
ta'bān o.- sa 141a/7
vāḳı' o.- sa 15b/1
bile o.- sun 127a/9

mu'ammer o.- sun 142a/15
ḳuṭrda bedīd o.- up 76b/5
o.- up çıkar 13b/4
zebūn o.- up düşdüken 137a/14
sālik o.- up 42b/3
mütemādī o.- up 92b/6
o.- up ḳalam 30b/14
cem' o.- up 98b/4
şāyı' o.- up tıyıldı 136a/2-3
o.- up 12b/17, 14b/4, 15a/10, 44b/8,
52b/9, 53a/9, 61b/16, 68b/7, 73a/6, 94a/7,
101b/2, 102a/16, 112b/7, 112b/11, 119b/12-13,
119b/14, 124a/6
'ammāl o.- up 8b/11
'üryanlar o.- up 45b/3
āġāḥ o.- up 10a/12-13, 34a/16,
49a/17, 112a/6
ba'īd o.- up 124a/8
baḥr o.- up 82b/5
bārid o.- up 119b/17
bende ve ġulām o.- up 108b/15
ber'aks o.- up 23a/1-2
berkarār o.- up 22b/15
biḥad o.- up 118b/1
biḥuzūr o.- up 41b/5
bīma'nī vü me'al o.- up 7b/9
bişter o.- up 135b/4
bir belā o.- up 109a/9
bisyar o.- up 58a/8
buḥayreden münfecir o.- up 84a/4
cānib-i şimāldan münfecir o.- up
99b/8
cārī o.- up 139b/3
cem' o.- up 13b/14, 41b/9-10, 41b/11,
48a/1, 66a/7-8, 66a/17, 90b/6, 93a/9, 94a/11-
12, 94a/13, 94a/15-16, 95b/16, 98a/12-13,
104b/8, 107a/12, 109a/10, 111b/15
cesīm o.- up 88a/7
ceviz-i rümī ḳadar o.- up 56b/10
cigerleri biryān o.- up 41b/15
dāḥıl o.- up 25a/17, 73a/14-15,
76b/15-16
daḳīḳa o.- up 73a/2, 75a/11
delīl o.- up 49b/9, 49b/12
enhār o.- up 19a/4
enhār-ı müteferriḳa o.- up 140a/10
esir o.- up 122b/16
fenā ṭārī o.- up 22a/13
ġālīb o.- up 81a/9, 95b/10, 95b/15,
99a/17, 109b/6, 136a/15
ġarḳ o.- up 93a/11
ġāyib o.- up 129b/17
ġınāya meşġül o.- up 115a/16-17
helāk o.- up 8a/14, 12a/14-15, 47b/16,
49b/16, 85a/6, 88a/15-16
ḥaciz-i ḥaşīn o.- up 85a/13-14
ḥākim-i müstaḳil o.- up 30b/13
ḥāmle o.- up 37a/9
ḥāşıl o.- up 10b/10-11, 38a/11
ḥayāt üzre o.- up 17b/13

hayy o.- up 62b/9
 hāzır o.- up 117a/4-5
 hükümet üzre o.- up 124b/12
 hālāş o.- up 93b/6
 hālī o.- up 78a/14
 hālīc münfecir o.- up 77b/3
 hālīc-i münfecir o.- up 84b/15
 hārāb o.- up 78a/13
 hasta o.- up 86b/11
 hūlcān o.- up 21a/17
 iki kısım o.- up 68b/16
 karīb o.- up 40b/3, 106a/7, 137a/16
 keşīf ve şedīd o.- up 88a/1-2
 kırede ve henāzīra mesh o.- up 87b/14
 kuṭrda bedīd o.- up 76b/6
 lezīz o.- up 119b/12
 ma'lūm o.- up 70a/1-2
 ma'lūme o.- up 84a/16
 maḡmūr o.- up 76a/15
 maḡfūz o.- up 118a/12
 maḡşūr o.- up 73a/9-10
 mālik o.- up 35b/3
 māni' o.- up 105a/7
 maẓīk o.- up 82a/9
 me'yūs o.- up 10b/1
 meftūḥ o.- up 86a/8
 memdūd o.- up 21b/6-7
 memlū o.- up 141b/4
 menāfi'-ı bīşümārı müştemil o.- up
 70b/14
 meremmete muhtāc o.- up 65a/4
 mes'ūd o.- up 17a/17
 mesdūd o.- up 13a/5
 meslegine sālīk o.- up 69b/2-3
 mesrūr ve şād o.- up 35a/15-16
 meşḡūl o.- up 116a/4-5
 mevşūf o.- up 71a/3-4
 müzdād o.- up 5b/6
 mu'āhede cārī o.- up 135b/15
 mufaşşal o.- up 72a/5
 muḡāt o.- up 8b/15
 muḡīṭ o.- up 17a/13
 muḡkem o.- up 59b/11
 muḡālīf o.- up 29b/9
 muḡtelīf o.- up 83a/16
 munfaşıl o.- up 14a/13, 139b/6
 munḡadır o.- up 13b/7
 munşabb o.- up 83b/12, 140a/3
 munẓam o.- up 109b/6-7
 munẓamm o.- up 18a/3, 19a/12,
 139b/4
 muta'allık o.- up 14b/8
 mutaḡaccir o.- up 19b/17
 mübeddel o.- up 86a/12
 müctemi' o.- up 140a/5
 müctemi'a o.- up 19a/6
 müfterīk o.- up 13b/5
 muḡteffī o.- up 125b/13
 mülākī o.- up 93a/4-5
 mümtedd o.- up 25b/6, 78a/4, 83a/10,

84b/16-17, 140a/4, 140a/6
 mūncemid o.- up 102a/6-7
 mūnhezim o.- up 48a/1-2
 mūnkeşīf o.- up 23a/17
 mūntakīl o.- up 20a/3
 mūntehī o.- up 106b/6, 139b/8
 mūrr o.- up 39a/17
 müsā'id o.- up 29b/14
 müştedd o.- up 12a/10
 müteferīk o.- up 64a/16
 müteḡaṭṭı' ve müteferīk o.- up 15a/1
 mütemekkin o.- up 15a/13-14
 müteveccih o.- up 70a/14, 106b/17
 mütezā'id o.- up 21b/9-10
 mütezāyīd o.- up 21b/1
 müyesser o.- up 6a/1
 nādīm o.- up 33a/14
 nāpuḡte ve ḡām o.- up 72b/14
 nāzīb o.- up 18a/11
 peydā o.- up 19a/10, 59a/17, 124a/2
 rencīde o.- up 42a/7-8, 107b/13-14
 cezr o.- up 138a/10
 şā'im o.- up 46b/5
 şaḡ o.- up 30a/2
 sākīn o.- up 39b/6, 78b/2
 sālīk o.- up 42b/4
 sāyır o.- up 26a/10
 sūvār o.- up 63a/15, 137a/12
 şaḡş-ı mezbūra mu'īn o.- up 56b/5
 şikeste ve ḡurd o.- up 59b/2-3
 şu'ledār o.- up 108a/15
 tābī' o.- up 109b/3, 121b/8
 tālib o.- up 106a/1
 tūş o.- up 58b/16, 97b/7, 123b/12
 ūlfetkār o.- up 91a/8
 vākī' o.- up 78a/9, 82a/3, 84a/1,
 110a/12-13, 117b/14, 126b/7
 vāşıl o.- up 6b/4, 7b/17, 58b/14,
 74b/8, 84a/14, 85b/12, 106b/5, 124b/4, 136a/1
 surūr o.- up 142a/5
 yanına cem' o.- up 124a/13
 yek renk o.- up 87b/17
 zā'id o.- up 70a/5
 zāhır o.- up 99b/13-14, 101a/16
 zor-ı bāzūsına maḡrūr o.- up 124b/3
 hāzır o.- uñ 109a/14
 siz yaraḡ üzre o.- uñ 109a/2
 lākin o.- ur biter degil 58b/5
 o.- ur 8a/10, 8a/15, 12a/9-10, 12a/13,
 13b/8, 13b/15, 19a/5, 19a/11, 23a/5, 43b/3,
 44b/9, 46a/1, 50b/14, 53a/5, 55b/2, 57a/13,
 59b/16, 64b/6-7, 64b/8, 71b/17, 73a/5, 73a/7,
 77b/9, 82a/8-9, 89b/6, 89b/9, 90a/13, 95a/3,
 96a/15, 100a/10, 100a/12, 100a/13, 102b/17,
 110b/3, 111a/16, 128a/1, 130a/6, 132a/8,
 132b/3, 137a/11, 137b/2, 137b/4, 137b/10,
 139a/12, 140b/8, 141a/17
 'āmīr ḡāmīr ḡāmīr 'āmīr o.- ur 22a/12
 a'lā o.- ur 123b/6
 ayak o.- ur 44a/5

ba'îd o.- ur 6b/3
 bahırdan münfecir o.- ur 83b/14
 bâkî o.- ur 8a/13
 bâlâ ve 'arîz o.- ur 123b/4
 baîlhaya nâzil o.- ur 139b/9
 bürüdet o.- ur 88b/9
 besâtîn ve mezârî' o.- ur 18a/12
 bînazîr o.- ur 96a/16, 129a/4
 büyük o.- ur 53a/16
 cârî o.- ur 125a/11
 cebân o.- ur 132a/15
 cem' o.- ur 14a/2-3, 53a/13, 88b/13-
 14 cibâl-ı 'adîdeden münfecir o.- ur
 17b/2 çekirdegi o.- ur 52b/7
 çoğ o.- ur 24b/3
 dağı münfecir o.- ur 83a/2
 dağı o.- ur 138b/13
 dâhıl o.- ur 12b/9, 15a/6, 19a/9,
 73b/8-9, 74a/10, 78b/15, 80b/11, 84b/16
 dıraht o.- ur 52b/8
 dırâz o.- ur 52b/4
 aqall o.- ur 72a/6
 atyeb o.- ur 135a/11
 fırka o.- ur 14a/11
 gibi o.- ur 135a/13
 helâk o.- ur 46a/3
 hâsıl o.- ur 8b/12, 53a/3-4, 91a/14
 hayrân o.- ur 8a/7, 133b/13, 139a/5
 hâlâş o.- ur 140a/8
 hâlîc münfecir o.- ur 83b/6
 hâne kadar o.- ur 59b/16
 hâric o.- ur 83a/9
 hasta o.- ur 56a/12
 hurda o.- ur 138b/2
 kâfî o.- ur 12a/14
 katı o.- ur 119b/17
 lezîz o.- ur 138a/16
 ma'lûm o.- ur 71a/12
 mâhî o.- ur 59b/15
 mâhîler o.- ur 56a/15
 maşsûs o.- ur 113b/8
 mâni' ve hâ'il o.- ur 92a/4-5
 mârr o.- ur 73b/11
 menfa'atpezîr o.- ur 52b/14, 141a/6-7
 merkûm o.- ur 23b/12
 mîvesi o.- ur 52b/6
 muhkem o.- ur 101b/6-7
 munfaşıl o.- ur 17b/6
 munşab o.- ur 14a/11-12, 14a/15,
 91a/11 munşabb o.- ur 9a/11, 13a/1, 17b/4-5,
 18a/4, 18a/9, 18a/16, 18b/1, 19a/17, 83a/11-12,
 83b/12, 84a/4, 124a/4, 139b/7
 mutahaccir o.- ur 128a/1
 muttaşıl o.- ur 9a/14, 9b/3, 14a/6,
 25b/8, 83b/7, 83b/16
 mübeyyen ve mefhûm o.- ur 11b/12-
 13

mücevvef o.- ur 52b/5
 mülhâk ve merbût o.- ur 79a/11
 mümtedd o.- ur 72a/8, 99b/8-9
 münfehim o.- ur 69a/2
 münkasım o.- ur 68b/17
 muntehî o.- ur 25b/7, 74b/4, 75b/2,
 77b/7, 78a/5, 84b/3, 139b/5
 münteşir o.- ur 18a/11
 mürtefi' o.- ur 24b/4, 24b/6
 mütekevvin o.- ur 19a/6
 müteveccih o.- ur 139b/7
 mütezâyık o.- ur 25a/11
 nâbit o.- ur 119b/12, 128b/16
 nâzil o.- ur 19a/8
 ok âtımı kadar o.- ur 140b/9
 peydâ o.- ur 7b/12, 45b/14, 52a/16-17,
 61a/3, 102a/9-10, 104a/13, 128b/13, 129a/2,
 139a/12, 140b/15, 141a/1, 141b/10
 rengâreng o.- ur 58b/4
 şâbit o.- ur 102a/8-9, 104a/10
 sâlim o.- ur 45a/8
 serhadd o.- ur 72a/9
 şavâ'ık nâzil o.- ur 52b/2
 surh o.- ur 53a/10
 şikest o.- ur 60b/5
 tîz o.- ur 53a/14
 tâfî o.- ur 12a/15
 tavîl ve 'arîz o.- ur 52b/4
 vâkı' o.- ur 12a/8, 68b/8-9, 73b/2,
 73b/7, 73b/13, 73b/16, 74a/1, 74a/4-5, 74a/7,
 74a/15, 74b/1, 74b/5, 74b/10, 74b/14, 83a/4,
 99b/9-10
 vâşıl o.- ur 12b/16, 13b/3, 14a/14,
 15a/5, 73a/15, 73b/9-10, 77b/4-5, 84b/17,
 140a/4, 140a/7
 yâbis o.- ur 64a/17
 zâhır o.- ur 19a/12, 25a/5, 54b/17,
 129b/17
 zâyıl o.- ur 140b/5
 zehrînak o.- ur 54a/1-2
 sâkin o.- uram 120a/16
 o.- urdı 4b/11, 38b/14, 117b/1,
 122a/17
 hayrân o.- urdı 58b/5, 118b/7
 hâzır o.- urdı 115b/6
 imkân o.- urdı 81a/15-16, 81b/9
 irsâl o.- urdı 81b/3
 karîb o.- urdı 128a/15
 mâyl o.- urdı 4b/14
 mecâl o.- urdı 81b/3-4
 munşabb o.- urdı 139b/12
 mun'akıd o.- urdı 113b/4
 muncemid o.- urdı 91b/12
 pecceler peydâ o.- urdı 104b/16
 râcih o.- urdı 118b/14
 vâşıl o.- ururlar 70a/13
 dâhıl o.- ururlar 8a/1
 kıyâm üzre o.- ururlar 115a/9
 şâd o.- ururlar 34a/12
 vâşıl o.- ururlar 80b/12

med'uvv o.- urlardı 34a/16
meşgûl o.- urlardı 115b/1
müntehî o.- urmuş 27a/16
bermurâd o.- ursam 30b/14

ol (1) T., sf. "o"

o. 3b/10, 5a/12, 6b/3, 6b/8, 7b/14, 8a/12, 10a/11, 10b/7, 11a/5, 12a/13, 13a/15, 13b/1, 13b/6, 14a/5, 21a/1, 21a/17, 22b/6, 27a/11, 29a/15, 30a/6, 30a/15, 30b/7, 31b/7, 32b/10, 33a/7, 33b/5, 33b/15, 34a/1, 34b/5, 34b/16, 35a/1, 35a/17, 35b/2, 36b/5, 36b/8, 37a/2, 37b/14, 38a/14, 38a/17, 38b/3, 38b/10, 38b/17, 39a/3, 39a/11, 39b/1, 40b/11, 41a/12, 41a/15, 41b/3, 41b/6-7, 42a/3, 42a/9, 42b/11, 46b/16, 47b/17, 48a/6, 48b/4, 49b/2, 50a/4, 50a/12, 50b/1, 50b/6, 51a/1, 51a/10, 51a/14, 52a/17, 53a/16, 53b/1, 54a/4, 55a/12, 55b/9-10, 55b/12-13, 56a/5, 56a/10, 56b/3, 56b/12, 57a/13, 57b/11, 59a/2, 59b/9, 61a/14, 61b/4, 61b/13-14, 63b/10, 65a/11, 66a/15, 67a/1, 67a/14, 67a/16, 70a/9, 70b/2, 70b/11, 70b/13, 71a/6, 71b/9, 72a/12, 72b/3, 73a/1, 73a/8, 73a/11, 79b/16, 80a/1, 80a/6, 80a/9, 80a/17, 81b/6, 82a/11, 83a/11, 85a/8, 88a/2, 88a/14, 89a/7, 89a/12, 90a/1, 90a/8, 90b/3, 90b/12, 91a/16-17, 91b/5, 92a/4-5, 92a/14, 93b/14-15, 94b/7, 94b/9, 95a/9, 95b/8-9, 95b/14, 96a/2, 96b/13, 98a/9, 99a/4, 99a/9, 100b/5, 102a/7, 102a/9, 103a/2, 103a/14, 103b/10, 104a/6, 104b/5, 104b/7, 104b/10, 105a/5, 106a/17, 106b/7, 107a/9, 107b/15-16, 108a/2-3, 108b/1, 109a/8, 109a/15, 109b/11, 110a/7, 110a/10, 110a/12, 110b/5, 110b/17, 111a/4, 112a/3, 112b/15, 113a/9, 113a/13, 116b/15, 117b/8, 117b/16, 121a/8, 121a/12, 122a/13, 122a/15, 122b/14, 122b/17, 123b/5, 123b/7-8, 123b/11, 124a/4, 128a/6, 128a/11, 129b/1, 131a/7, 131a/16, 131b/177, 133a/7, 133a/11, 134b/7, 134b/17, 136a/3, 136a/7, 136b/11, 137a/6, 138a/9, 138a/14, 139b/5, 140a/5, 140b/16, 141a/7

o. kadar 4b/8, 7a/6-7, 11a/16, 135b/10

o. kadardır 130a/16, 133a/15

o. sebebdan 41b/13-14, 51a/14, 55b/8, 59b/12, 68a/7, 70a/10, 77b/17, 80b/9-10, 81b/15, 101b/12, 116b/5, 128b/7, 133a/17

o. süya akdı 5a/11-12

ol (2) T., zm. "o" ayrıca bk. a ve â

o. 21b/15, 21b/17

olun- bk. olun-

'afv o.- up 42a/12

binâ o.- up 110b/14, 110b/16, 115b/15

ihtiyâr o.- up 131a/10

tertib o.- up 115b/17

celb o.- ur 135a/6

istihrâc o.- ur 18b/11

müşâhede o.- ur 129a/12

zann o.- ur 20a/8, 138b/16

zann o.- urdı 118b/9

olun- T., f. "olunmak, edilmek, yapılmak" bk.

olun-

cüz'-i iltifât ve işâret o.- a 79a/9

farz o.- a 68b/14-15

ibtidâ o.- a 77a/8

kaşd o.- a 6b/3

kaţ' o.- a 8a/12-13

şerh ve 'ayân o.- a 76b/3

hafr o.- an 79b/16

îrâd o.- an 25a/4

zıkr o.- an 129b/7

bey' o.- dı 56b/14

ihrâc o.- dı 14a/16-17, 18b/2, 18b/5, 23b/13-14, 23b/17, 24a/3, 24a/7, 24a/10-11, 24a/14, 24a/17, 24b/2, 24b/4, 24b/6, 24b/9

iktifâ o.- dı 6b/12

istifsâr o.- dı 17b/14

kıymet takdîr o.- dı 46b/15

nakl o.- dı 26b/14

nazm o.- dı 5b/16

sebt o.- dı 131a/11

taşîr o.- dı 5b/10-11

zıkr o.- dı 70a/3

i'tibâr o.- duğı 75a/15

istinkâd o.- duğda 5b/7

ibtidâ o.- duğda 11b/17

istiḥbâr o.- duğda 5a/13

naẓar o.- duğda 25a/4-5

taşvîr o.- duğda 69a/1

taşvîr ve tahrîr o.- duğda 75b/2

nisbet o.- mağn 11a/11

talkîb o.- mak 27a/3

kaşd o.- maya 70b/11

taḥl o.- mayınca 131b/3

fehmi o.- maz 7a/11

vaşf o.- maz 40b/17, 138b/14

binâ o.- mış 101b/1-2, 101b/17, 113b/2

naşb o.- mış 127a/12

binâ o.- mışdır 112a/12

binâ o.- mışdır 63a/3, 94b/13, 111b/4, 112a/11-12, 112a/13

işâret o.- mışdır 23a/5-6, 77a/2-3

taşvîr o.- mışdır 53b/5

ekl o.- sa 52b/13

hafr o.- sa 128a/2

ihrâc o.- sa 64b/15-16

kaşd o.- sa 116a/14

muḳâbeleden naẓar o.- sa 103a/12

müşâyere o.- sa 135a/15

şarf o.- sa 81a/14-15

seyr o.- sa 134b/14

vaz' o.- sa 85b/8

zamm o.- sa 71a/2

bey' o.- up 56b/13

binâ o.- up 13a/3, 66b/6

cem' o.- up 5b/9

farz o.- up 22b/4-5, 71b/16, 72a/7

isti'mâl o.- up 80a/15

nazm o.- up 76b/1

taḳdîm o.- up 5b/14

istihrâc o.- ur 134b/11
on *T.*, is. “on sayısı”
o. 16b/14, 34b/14, 36b/11, 38b/14,
49b/5, 53a/12, 63b/12, 70a/5, 71b/3, 83b/3,
115b/17, 124a/6, 128a/12
sekiz ya o. 130a/8
yüz o. 6b/16, 49b/11, 90b/8
o. altı biñ 32b/8, 130b/5
o. altı 38a/7, 60a/11-12, 72a/16,
99b/9, 109b/11-12, 127a/12, 130a/5
o. beş 38a/13, 41b/11, 45a/8, 75a/6-7,
75a/11, 98b/4, 100a/1, 109b/16, 119a/13,
124a/6, 126a/1, 130b/10, 135a/14
o. beş yıl kadar 88a/1
takrîben o. beş 75a/8
biñ beş yüz o. beşinde 55b/11-12,
56b/2
o. biñ kadar 113b/2
o. biñ 32a/12, 56b/13-14, 86b/6-7,
118a/3
o. biñi 24b/16
o. bir 13b/10, 14a/8, 63a/10,
biñ beş yüz o. dördi 51b/3-4
o. dördinci 11b/13
biñ beş yüz o. dördinde 51b/14
altı biñ dört yüz o. dört 15b/14-15
on üç ya o. dört şibr gelürdi 59a/4
altı yüz o. dört 50b/7
o. dört 65a/7
yüz o. dört 103b/5
o.+ ıncı 40b/7
o. iki sâ‘at ve rub‘ 73a/2-3
o. iki 16b/11, 21a/15, 47b/1, 50b/11,
57a/7, 57b/10, 62a/9, 65b/3, 72a/12, 86b/17,
87a/12, 97a/1, 107b/16, 110a/2
yüz o. iki 41a/9
biñ beş yüz o. ikisinde 49b/6-7, 55b/7
o. ikisini 37b/16
yüz o. marķo çekdi 56b/8
biñ beş yüz o. sekizinde 65b/11
biñ beş yüz o. toközına 114b/15
biñ beş yüz o. toközünde 58b/10,
109b/15
tül-ı kâmetleri o. üç ya on dört şibr
gelürdi 59a/4
o. üç 40a/13
o. yedi 26b/7, 37b/15, 51b/14, 73a/5
biñ beş yüz o. yedisinde 90b/6-7
o. yıl 88a/4
oñar- *T.*, f. “iyileştirmek, (iş) rast getirmek”
Allâh o.- a 58b/12
orta *T.*, sf. “orta”
o. boylulardır 98b/8
o.+ sına 99a/4, 140b/15
o.+ sında 113b/12, 139b/9
o.+ sındadır 85b/1
o.+ sından 38b/6, 57b/4
o.+ ya alurlardı 120b/3
otur- *T.*, f. “1. oturmak 2. yaşamak, ikamet
etmek 3. yerleşmek”

o.- dı 42a/11, 63b/1
o.- maz 115a/8
o.- ur 115a/15
o.- urlar 64a/6
otuz *T.*, is. “otuz sayısı”
o. 13b/10, 13b/12, 13b/16, 14a/3,
24b/1, 35a/3, 35a/6, 36b/12, 41a/10, 46a/6,
48b/13, 55a/12, 63b/12, 89a/14, 110a/16,
110b/1, 115b/12, 116b/14-15, 128a/8, 130a/12
iki yüz o. 76a/1
kırk ya o. 102b/9
yüz o. 48a/13
o. altı biñ 22a/10, 22a/13
o. altı 38a/8-9
yedi biñ altı yüz o. altı 15b/5-6
biñ beş yüz o. altısında 87a/10-11
o. beş 77a/13
beş yüz o. beşinde 100a/16-17
o. biñ kadar 122b/11
o. biñ 111b/15, 112a/10
o. bir 14a/1
o. birinde 106a/6
biñ beş yüz o.+ ında 87a/4, 91b/7,
92a/17
o. iki 98a/5, 112b/5
o. kırk 128a/9
o. sekiz 34b/10
biñ beş yüz o. sekizinde 56a/3-4
o. üç 131a/2
o. üç 33a/12, 71b/14
dört biñ beş yüz o. üç 75b/5-6
o. yedi 101b/7, 102a/4, 130a/7
oyna- *T.*, f. “oynamak”
tob o.- yup 54b/12
oyuncu *T.*, is. “eğlendirmek için oynayan,
rakkas”
o.+ lar 115b/2
öl- *T.*, f. “ölmek”
ö.- ince 120a/13, 139a/9
ö.- mez 56a/12
‘ömr *Ar.*, is. “yaşam süresi”
nakd-ı ‘ö. 4a/8
‘ö.- i girānmāye 108a/9
‘ö.+ ini dırāz eyle 142a/14
bādbān-ı ‘ö.+ ini 43a/3
öñ *T.*, is. “1. ön 2. avret yeri 3. (deniz) yüzey”
ö.+ inde 66a/15, 115a/10
ö.+ ine düşüp 138a/13
rūzgāruñ ö.+ ine düşüp 29b/12
ö.+ ine 63b/2
ö.+ lerine ālup 66b/1-2
ö.+ lerine 45b/4
öñince *T.*, e. “önünde”
ö. 120b/4
öp- *T.*, f. “öpmek”
elini ö.- e 114a/8
‘örf *Ar.*, is. “töre”
‘ö.+ inde 34a/15
‘ö. ü tārīkatlarıdır 27a/4
ört- *T.*, f. “1. örtmek 2. giymek”

ö.- erler 103a/16
arşalarına bürdeler ö.- erler 100b/9-10
örtül- *T., f.* “örtülmek”
ö.- miş kürsî 63b/1
ö.- miş 61b/9
örtün- *T., f.* “giyinmek”
ö.- ürler 112a/16
bürdeler ö.- ürler 98b/11
örül- *T., f.* “örülmek”
ipden ö.- miş serîrler 91b/6
‘öşr *Ar., sf.* “onda bir”
nısf-ı ‘ö. 15b/15
‘ö.+ ine 35b/3
‘ö.+ ini 32b/11
öt- *T., f.* “ötmek”
ö.- erler 135a/1
ö.- mez 45a/9
pā *Far., is.* “1. ayak 2. merkez”
p.- yı hükümet-i sultāniyye 85b/13
p.+ ları 15a/11, 67a/9, 131b/14,
133a/16
kef-i p.+ ları 15a/14
p.+ larını 141a/6
pābürehne *Far., b. sf.* “yalın ayak”
p. 63a/17
ser ve p. 114a/5-6
p. gezüp 45b/8
pāça *Far., is.* “hayvanların yemek için
kesilmiş ayağı, paça”
seri ve p.+ sı 131b/2
pādīşāh *Far., is.* “padişah, hükümdar”
p. 67b/8
p.- ı ‘ālempenāh 142a/8
p.- ı keyvān-ı cenāb-ı āsumāntaht
6a/10
p.+ a 129b/8
p.+ larına 117a/10
p.+ umuzı 121b/11, 122a/6
pāk *Far., is.* “arı, temiz”
zāt-ı p.+ a 3b/10
p. eder 54a/11, 78b/11
p. süpürülmüş 114a/11
p. tutarlardı 51b/1
pākī *Far., sf.* “duru, temiz”
tıynet-i p. eşmesinden 3b/7
papas *Yun., is.* “papaz”
p. 101a/15
pāre *Far., is.* “parça”
p. 37b/15, 39a/4, 39b/17, 40a/9-10,
42a/13, 47a/6, 48a/9, 49b/5, 51b/15, 52b/10,
55b/11, 57b/3, 58b/8, 60a/16, 87a/13, 89a/1,
90b/8, 90b/17, 91b/8, 92a/8, 92a/17, 111b/5,
118a/3
yek p. 101b/15-16
p. p. edüp 93a/17
pārele- *Far. + T., f.* “parçalamak”
p.- yüp 55b/16, 89a/16
pārelen- *Far. + T., f.* “parçalanmak”
p.- ür 54b/11
pāyimāl *Far., b. sf.* “çiğnenmiş, aşağılanmış”

elinde p. oldılar 31a/6
pāytaht *Far. + Far., b. is.* “başkent”
p.+ a 81b/8
p.+ ı 111a/5
pecce *bk. beççe*
p.+ ler peydā olurdu 104b/16
peder *Far., is.* “baba”
p. 122b/8
māder ve p. 10b/11-12
p.+ inden 10b/13
p.+ inüñ 124a/14
p. ve māder 98b/14
pek *T., zf.* “çok, fazla”
katı p. 103a/11, 137a/12
penbelü *Far. + T., sf.* “pamuklu, pamuktan
yapılmış”
p. kabālar 66b/12
pencere *Far., is.* “1. pencere 2. açıklık”
p. 91b/3
p.+ den 61b/16
p.+ ler 61b/9
pençe *Far., is.* “pençe, yırtıcı hayvan el ve
ayağı” *bk. pince*
p.- i pürşikencesinden 4a/7
p.+ sı 137b/4
penir *Far., is.* “peynir”
yoğurd ve p. ederler 91a/9
per *Far., is.* “kanat” *bk. perr*
bāl ve p.+ i 138b/4
perākende *Far., sf.* “dağınık, darmadağın”
p. oldılar 66a/6-7
perde *Far., is.* “perde”
p.+ ler aşalar 107a/5
p.+ ler ederdi 45b/2
p.+ ler tokurlar 54b/15
perhiz *Far., is.* “perhiz, diyet”
p. ederlerdi 46b/5
perr *bk. per*
p. ü bālları 7a/14
pertāb *Far., b. is.* “atılma, sıçrama”
p. ederler 90a/14
pervāz *Far., b. is.* “uçma, uçuş”
p. edüp 61a/12
Perverdigārā *Far., ünl.* “Ey her şeyi besleyip
büyüten Allah!”
Kerīmā vü P. 142a/11
pes *Far., zf.* “ardınca, ondan sonra” *bk. bes*
p. 5a/10, 10a/13, 10b/3, 10b/7, 10b/9,
10b/12, 10b/15, 11a/3, 11a/7, 11a/16, 11b/1,
12a/14-15, 12b/9, 14b/17, 15a/3, 15a/12,
18b/14, 19a/4, 19b/4, 20b/17, 22a/170, 22b/14,
23a/8, 23b/1, 27a/4, 28a/9, 29b/11, 30a/9,
30b/17, 32b/13, 33b/15, 34a/3, 34b/4, 34b/10,
35a/15, 36a/1, 36b/5, 36b/10, 37a/3, 37b/177,
38b/10, 39a/2, 39b/5, 40b/6, 41b/5, 41b/11,
42a/9, 42a/17, 42b/9, 42b/12, 42b/14, 46a/9,
46b/11-12, 47b/15, 48a/13, 49a/6, 49a/9-10,
49a/13, 50a/1, 50b/15, 51b/14, 52a/2, 52a/16,
56a/1, 58a/14, 58a/17, 58b/6, 58b/8, 59b/176,
61b/2, 61b/12, 61b/17, 63b/6, 63b/10, 64b/16,

65a/13, 66a/12, 67b/11, 68b/13, 69b/8, 71a/11, 72a/6, 73a/8, 73a/17, 73b/5, 74a/10, 74b/4, 74b/10, 76a/16, 76b/13, 79a/2, 79a/8, 79a/16, 79b/12, 80a/11, 80b/6, 81a/14, 84a/17, 84b/7-8, 85a/9, 92b/15, 93a/11, 94a/12, 94b/1, 98a/9, 99a/5, 99a/8, 99a/10, 99a/13, 101a/15, 103b/3, 103b/9, 105a/16, 105b/17, 106a/4, 106b/1-24, 107a/8, 107b/1-22, 108a/5, 108a/12, 110b/9, 110b/12, 110b/17, 111a/6, 111a/17, 112b/9, 112b/17, 113a/3, 114a/8, 120a/7, 121a/4, 122a/10, 122b/5, 122b/11, 124a/6, 124a/12, 124a/15, 124b/1, 125b/3, 125b/9, 125b/10, 126a/3, 126a/11, 128a/12, 128b/2, 134a/1, 135b/14, 136a/1, 136b/2, 136b/14, 137a/1, 139b/9, 141b/6

pest *Far.*, *sf.* “(ses için) yavaş ve alçak”
p. 133b/12

peşim *Far.*, *is.* “yün, yapağı”
p.+ leri 35a/9

peyâm *Far.*, *is.* “haber”
p. 122b/1

peyâpey *Far.*, *b. zf.* “art arda”
p. 122b/15

peydâ *Far.*, *sf.* “açıkta, görünür”
p. edeler 107a/1
p. eder 41a/11-12, 52b/10, 112b/3, 133b/11
p. ederdi 137a/14
p. ederler 53a/14, 55a/14, 59b/16-17, 61a/7, 67a/3, 95a/3, 102a/10, 111b/9, 118b/10-11, 119b/8, 126a/10, 129a/6-7, 139a/7-8, 140b/10, 141b/13
p. ederlerdi 116a/3, 118b/4, 118b/8
iplik p. ederlerdi 118b/13
p. edüp 42b/15, 54a/7, 55a/1, 80a/3, 80b/7, 116a/12, 127a/3
âteş p. edüp 103a/1
p. êtdiler 97a/8, 123b/13
p. êtmişler 49a/4, 108b/2
p. olandur 64b/11
p. olmuş 41a/15-16, 88a/17
p. olup 19a/10, 59a/17, 124a/2
p. olur 7b/12, 45b/14, 52a/16-17, 61a/3, 102a/9-10, 104a/13, 128b/13, 129a/2, 139a/12, 140b/15, 141a/1, 141b/10
pecceler p. olurdu 104b/16

peyk *Far.*, *is.* “ulak, haberci”
p. 67b/13
p.- i mezbûr 68a/5
p. irsâl edüp 113a/1-2

peykân *Far.*, *is.* “temren, demirden ok ucu”
p.- ı tîrleri 58a/6
p.+ a 53a/14
p.+ ina 132b/4
p.+ mı 105b/11
p.+ ları 57b/11

pîle *Far.*, *is.* “ipek kozası”
p. 34a/10

pîr *Far.*, *sf.* “yaşlı (erkek)”
p. 102a/14, 108b/3

p.- i ‘ibretnümünü 21a/1
p.- i mesfûrdan 20a/17
p.- i mezbûr 109a/4
p.- i mezbûruñ 21a/2
p.- i nâtüvân 90a/2-3
p.- i rüşen 20b/11
p.- i sâlîhörde 20a/14
p.+ ler 128b/12

pîrî *Far.*, *is.* “yaşlılık”
za‘f-ı p. 90a/5

pîre *Far.*, *sf.* “yaşlı (kadın)”
p. zeni 33b/14

pîrehan *Far.*, *is.* “gömlek”
p. 63a/15
p.+ ler 45b/9

pîrlük *Far.* + *T.*, *is.* “yaşlılık”
p. ‘âlemine varup 108b/7

pîrûze *Far.*, *is.* “firuze, mavi renkli değerli bir taş”
p. 58a/6, 104a/4
p.+ ye 138b/1

pîşkeş *Far.*, *b. is.* “hediye, armağan”
p. 50a/14
p.+ ler 51a/7, 94b/7
p.+ lerini çekdi 35a/1

pince *bk. pençe*
p.+ leri 137b/9

pirinc *bk. birinc (2)*
p.+ den 60b/17

piyâde *Far.*, *is.* “yaya savaşı”
p. 94a/15

post *Far.*, *is.* “hayvan derisi”
p.+ ında 44a/2
âhû p.+ ları 57b/14-15
p.+ larını 101b/11

put *Far.*, *is.* “put, tapmalık sembolik yontu”
p. 119a/14

putperest *Far.*, *b. is.* “puta tapıcı”
p.+ ler 65b/7

pûrbereket *Far.*, *b. sf.* “çok verimli”
şahrâ-yı p. 38a/4

pûrdağ *Far.*, *b. sf.* “çok yaralı”
p. êde 31b/1

pûrencâm *Far.*, *b. sf.* “en son”
kelâm-ı p. 5a/2

pûrfütûh *Far.* + *Ar.*, *b. sf.* “çok açık, çok geniş, ferah”
rûh-ı p.+ ina 3b/3

pûrhıyâz *Far.* + *Ar.*, *b. sf.* “havuzlarla dolu”
riyâz-ı p. u ğarâyıb 6a/4

pûrhîşse *Far.* + *Ar.*, *b. sf.* “mec. ibretli, ders verici”
kışsa-ı p. 30a/3

pûrıztırâb *Far.* + *Ar.*, *b. sf.* “acılı, ıstırap dolu”
p.+ dur 30a/1

pûr‘iber *Far.* + *Ar.*, *b. sf.* “ibretli, öğretici”
cerîde-i p. 6a/1

pûrihtîşâmî *Far.* + *Ar.*, *b. sf.* “çok görkemli”
melik-i p. 106b/10

pürîkdām *Far. + Ar., b. sf.* “çok gayretli”
şahş-ı p. 26a/4, 125b/8

pürîktidār *Far. + Ar., b. sf.* “çok güçlü”
melik-i p. 26a/15

pürintikām *Far. + Ar., b. sf.* “intikam duygusuyla dolu”
şahş-ı p. 95b/7

pürintizām *Far. + Ar., b. sf.* “çok düzgün”
kelām-ı p.+ dan 22b/9-10

pürîstihār *Far. + Ar., b. sf.* “ünlü, çok meşhur”
menār-ı p. 25b/11
süfün-i p. 80a/11
‘uyün-i p.+ ı 12b/4

pürkadr *Far. + Ar., b. sf.* “çok değerli”
p. 16b/16

pürkine *Far., b. sf.* “kinli, kin dolu”
sīne-i p.+ lerini 31b/1

pürmelāl *Far. + Ar., b. sf.* “çok üzgün”
p. oldu 65a/9

pürnekbet *Far. + Ar., b. sf.* “uğursuz”
tā’ife-i p. 70b/7-8
dest-i p.+ ine 32b/8-9

pürnūr *Far. + Ar., b. sf.* “çok parlak, ışıklı, nırlı”
p. 142a/4

pürsemāhat *Far. + Ar., b. sf.* “çok eli açık”
sāha-ı p. 38a/3-4

pürşikence *Far., b. sf.* “sıkıntı verici”
pençe-i p.+ sinden 4a/7

pürşükūh *Far. + Ar., b. sf.* “çok ulu”
kūh-ı p. 8b/10, 79a/13

pürtaqşīr *Far. + Ar., b. sf.* “çok eksiklikleri olan”
faķīr-ı p. 11a/10, 23a/5, 23b/5, 25a/3, 26b/14, 27a/10, 28a/9, 69b/10, 70a/8, 74b/14-15, 77a/2, 79a/5, 81a/2, 82b/2, 84a/7, 85b/3

püşt *Far., is.* “arka, sırt”
p.+ inde 131b/13

rabağ *Ar., is.* “kenar mahalle, varoş”
hāric-ı r.+ da 8b/2
r.+ dur 8b/1

rabb *Ar., is.* “rab, ilah, tańırı”
r.+ uñuz 42b/5

rābi‘ *Ar., sf.* “dördüncü”
iķlīm-i r. 74a/11

rābi‘ā *Ar., zf.* “dördüncü olarak”
r. 6b/12

rāciħ *Ar., sf.* “yeğ”
r.+ dur 64b/2, 119b/9
r. olurdu 118b/14

rağbet *Ar., is.* “1. istek, eğilim 2. değer”
esbāb-ı r. 70b/14
r. eder 67b/11
r. etdiler 34a/11
r.+ i 114b/8

rāğīb *Ar., sf.* “istekli”
r. 105b/17

rāh *Far., is.* “1. bir düşünürün ortaya koyduğu ilkeler bütünü 2. seyir, yol”

‘abd-ı faķīr-ı sālīk-i r.- ı Mes‘ūdī
142a/1
r.- ı necāt 26b/9

rāhib *Ar., is.* “rahip, manastırda yaşayan Hristiyan din adamı”
r. 124b/5
r.- i mezbūr 124b/11

rāhat *Ar., is.* “rahat, huzur”
r. 33a/17

Raħmāniyye *Ar., sf.* “Allah’tan gelen”
envār-ı hidāyet-i R. 86a/4

rahş *Far., is.* “gösterişli, güzel at”
gerden-i r.+ ı 116a/16

ra‘iyyet *bk. re‘āyā, ri‘āyā*
r.+ e 117a/7

rām *Far., sf.* “boyun eğen”
muṭī‘ ve r.+ uz 111a/11

ramād *Ar., is.* “kūl”
r.+ ı 61a/5
r.- ı hārr 139a/10
r.+ ını 98b/1

raşad *Ar., is.* “gözlem” *bk. raşadiyye*
r. etdiler 15b/9
r.+ ı 71b/8

raşadiyye *bk. raşad*
ālāt-ı r. 41a/4

raşāş *Ar., is.* “kurşun madeni”
ma‘ādin-i r. 134b/9
r.+ dan 134b/11

rāst (1) *Far., zf.* “doğruca, direkt”
r. 15b/2

rāst (2) *Far., is.* “rastlama, karşılaşma”
r. 33a/8, 89a/4
r. geldi 47b/13
r. geldiler 39a/14, 60a/3
r. gelen 54b/10-11
r. gelüp 47b/11-12, 48b/16, 50a/16, 99a/16, 101a/7
r. gelür 90b/2

ra‘şe *Ar., is.* “titreme, titreyiş”
r. üzre 133b/8

raṭb *Ar., sf.* “yaş (yemiş)”
r. 64b/15

rāyiħa *Ar., is.* “güzek koku”
r. 137a/13
luṭf-ı r. 64b/1
r.- ı laṭīfesi 57b/16
r.- ı ṭayyībe ve lezzet-i 8a/16
r.+ ları 45a/2
r.+ sı 45a/1, 53a/6, 117a/15, 129a/17, 139a/13

rāyiħalu *Ar. + T., sf.* “güzel kokulu”
r. 36a/17, 53a/2

rāzi *Ar., sf.* “istek gösteren, karşı çıkmayan”
r. etdi 121b/5
r. oldu 50a/13, 120a/14
r. olmadılar 66a/3

re‘īs *Ar., is.* “başkan, başçı”
r. 65a/5
r.- i behrām 71a/2

- r.- i dilrîş 29b/3
r.- i mezbûr 29b/7, 30a/1-2
r.- i mezbûruñ 29b/5-6
r.+ den 29a/17
r. êdûp 47b/8
r.+ i 28a/7
r.+ ine 50a/10
r.+ ini 65a/12
r.+ leri 49a/11
- re'y** *Ar.*, *is.* “görüş, düşünce”
aşhâb-ı r. 85a/9
aşhâb-ı r. ve ‘azm 85a/10
- re‘âyâ** *Ar.*, *is.* “bir hükümdarın halkı” *bk.*
ra‘ıyyet, ri‘âyâ
r.+ dan 117a/9
r.+ nuñ 117a/6
r.+ sı 117b/1
umerâ ve r.+ ya 115a/6
- recâ** *Ar.*, *is.* “dilek, istek”
r. eyledi 34b/5
- redd** *Ar.*, *is.* “geri çevirme”
r. 30a/15
- ref‘** *Ar.*, *is.* “1. yukarı kaldırma, yükseltme 2. giderme 3. ortadan kaldırma”
r. êderler 31a/11
r. êdûp 128b/12
‘arz-ı r. eyledi 80b/17
r. ve def‘a 113b/15
- ref‘at** *bk. rıf‘at*
r.- ı menziletlerine 49a/7-8
- refî‘** *Ar.*, *sf.* “yüce, yüksek”
r. 8b/13, 97b/14
- reft** *Far.*, *is.* “gitme, gidiş”
âmed ü r.+ inde 5a/1
- rehn** *Ar.*, *is.* “tutak, rehin”
r. 117a/1
r. aldılar 51a/13
- renc** *Far.*, *is.* “zahmet, acı”
r. 40b/6
r. ve ‘anâ 135b/8
- rencide** *Far.*, *sf.* “gönlü kırık”
r. êderlerdi 109b/4
r. êtdiler 128a/11-12
r. kılurlar 70b/6-7
r. olup 42a/7-8, 107b/13-14
- rende-** *Far. + T., f.* “rendelemek”
r.- yüp 44b/12
- reng** *Far.*, *is.* “renk”
r.- i surh 119b/8
r.+ i 138a/17
- rengâreng** *Far. + Far., b. sf.* “rengârenk”
r. 33a/1
r. olur 58b/4
r. ü günâgün 5a/1
- rengîn** *Far.*, *sf.* “parlak renkli”
r. 118b/8
- resen** *Far.*, *is.* “ip, urgan”
r. 127a/17
r.+ ler çekeler 107a/4
r.+ ler 61a/7, 127a/2
- resîd** *Far.*, *sf.* “olgunlaşmış, yetişmiş”
r. oldu 38a/8
- resm (1)** *Ar.*, *is.* “belirti, iz, gösterge, görüntü”
ism ü r.+ inden 37a/3, 103b/8
ism i r.+ inden 5a/10
- resm (2)** *Ar.*, *is.* “tören”
r. ü ‘âdet 27a/4
- reşk** *Far.*, *is.* “kıskançlığa sebep olacak nitelikte olan, kıskanılan kimse veya şey”
r.- i cinân 6a/15
- revâ** *Far.*, *sf.* “uygun, yerinde”
r. kıl 142a/13
- revân** *Far.*, *sf.* “1. akan, giden 2. mec. hazır, tetikte”
âb-ı r. 78b/7, 90a/9
hıdmetinde r. 81a/11
âb-ı r.+ lar 36a/16-17, 40b/14
- revnağ** *Ar.*, *is.* “göz alıcı güzellik, parlalık”
neğâret ve r. bula 86a/5
- rezim** *bk. rezm*
eyyâm-ı r.+ de 66b/12
- rezm** *Far.*, *is.* “kavga, savaş” *bk. rezim*
r. 20a/11
- rıf‘at** *Ar.*, *is.* “büyüklük, yücelik, yükseklik”
bk. ref‘at
r. kıdd 7b/1
r. mertebe 17a/17
r. ve le‘âfetde 14b/2
- rızâ** *Ar.*, *is.* “rıza, gönüllü olma”
r. vërdiler 95b/17
r. vërmeyüp 120a/11
r. vërüp 29b/11, 34b/8
- rîgîstân** *Far.*, *b. is.* “kumluk, çöl”
r. olmağın 107b/15
- rîh** *Ar.*, *is.* “rüzgâr, meltem”
metn-i r.+ dadur 23b/17
r.+ ı 12a/6
- rîş** *Far.*, *is.* “1. sakal 2. kuş tüyü, telek 3. kıl”
sefid r. 102a/14-15
r.- i hargüşdan 118b/13
r.- i murgândan 48a/4
r.- i tıyûrdan 54b/14, 118b/3, 118b/5, 135b/4
envâ‘-ı r.+ den istîfânlar düzüp 45b/6
r.+ dür 138b/6
r.+ i 137b/6, 137b/17, 138b/4, 138b/17
siyâh r.+ i 115a/1
r.+ leri 64a/7, 129a/11
r.+ lerini 116a/2
- ri‘âyâ** *bk. re‘âyâ, ra‘ıyyet*
r. 88b/13
- ri‘âyet** *Ar.*, *is.* “1. saygı, itibar 2. uyma, itaat”
r. 29b/5, 37b/12, 93b/8
r. êdûp dürlü 33b/16
r. êdûp 33b/15
r. eyledi 35a/16, 98a/4
- ricâl** *Ar.*, *ç. is.* “erkekler”
r. 10b/2, 104a/1
r.+ dan 37a/6, 129b/4

r.+ ı 'üryān 54a/6
r.+ ı 45b/3, 95a/7, 100b/8, 101b/10,
103b/14
r.+ ından 45b/10
r.+ muñ 90a/17
r. ve nisāsı 105b/9
rikāb Ar., is. "büyük birinin huzuru, yanı"
sāye-i r.+ ında 81a/10
rimāl Ar., ç. is. "kumlar"
r. 92a/12, 102a/16
hücüm-ı r. 80a/16
r.+ dur 101b/12
r. içre 104b/15
risālet Ar., is. "elçilik, peygamberlik"
hazret-i r. 3b/2
rişte Far., is. "iplik"
r.- i cem' ve taşīre 5b/16
r.+ ler 127a/3
r.+ lerini 43b/9
rivāyāt Ar., ç. is. "söylentiler, aktarmalar"
r.- ı ġarībe 26a/7
r.- ı mesfūreyi mühtevī ve mütekeffil
5b/8
r.- ı mevārid ve menāzil 76b/2
r.- ı mütevātire 69b/11
r.- ı nādire 6a/6-7
ba'z-ı r. üzre 11b/8
rivāyet Ar., is. "söylenti, aktarma"
r. eder 24b/11-12, 24b/15, 25a/1-2
r. ederler 88a/6, 88a/14, 88a/16,
89a/12
riyāh Ar., ç. is. "rüzgârlar, meltemler"
hubūb-ı r. 14b/12, 80a/16
r.- ı 'akīme 19b/14
r.- ı 'avāşif 23a/12
riyāz Ar., ç. is. "güzel bahçeler"
r.- ı mezbūrenūñ 6a/8
r.- ı pürhıyāz u ġarāyib 6a/4
rū Far., is. "yüzey"
r.- yı zemīnde 41a/1
r.- yı āfitāb 42b/6
ru'us Ar., ç. is. "1. başlar 2. tepeler"
r.- ı cibāla 19a/8
r.- ı insān 111a/17
rub' Ar., sf. "1.çeyrek, dörtte bir 2. Dünya'nın
karaları"
r. 33a/10, 71b/16, 73a/7
on iki sā'at ve r. 73a/2-3
r.- ı ma'mūr 19b/8
r.- ı meskūn 31b/16, 75b/3
r.- ı meskūna mu'ādil 5a/7, 11b/10
r.- ı meskūnda 19a/13
aqtār-ı r.- ı meskūnda 20b/15
r.- ı meskūndan 11b/8, 20a/4, 71a/11
r.- ı meskūnı 72a/1
r.- ı meskūnuñ 76a/14
r.+ ı 25a/2
rub'eyn Ar., ç. is. "iki çeyrek küre, yarım
küre"
r.- i şimālhyenūñ 69a/5

rucū' Ar., is. "geri dönüş, kaçış"
r.+ a 33a/14
r.+ da 10b/1
r. ederler 131a/3
r. edüp 10b/8, 26a/6, 32b/6, 105b/4,
124a/9
r. étdiler 99b/1
rūh Ar., is. "ruh, tin, can"
r.- ı pürfütūhına 3b/3
r.+ larına 33a/17
rūh-baḥş Ar. + Far., b. sf. "ferahlatan, iç
açıcı"
r. 40b/14
rūh-efzā Ar. + Far., b. sf. "cana can katan"
r. 138b/14
ruḥām Ar., is. "mermer"
r.- ı sefīd 97b/16
rukūd Ar., is. "durgunluk, durulma"
r. 11b/15
rukūm Ar., ç. is. "rakamlar"
nukūş ve r. 32a/6
Rūmī Ar., sf. "Roma İmparatorluğuna, Doğu
Roma İmparatorluğuna veya Anadolu'ya ait"
Ḥalīc-i R. 80a/10
Baḥr-ı R.+ 'ye 18a/16, 18b/1, 83b/5
cevz-i R. kadar olup 56b/10
cevz-i R. kadar 50b/9
rūšen Far., sf. "parlak, aydın"
r. 41a/8
pīr-i r. 20b/11
rūz r. 87b/16-17, 88a/5
rūz-ı r. 73a/10
ruṭubāt Ar., ç. is. "nemler, sular"
r.+ ı 22b/1
rūz Far., is. "1. gün 2. gündüz 3. zaman,
devir"
r. 73a/9
ḳurbında şeb ve r. 130a/4
r.- ı neberdde 126b/2
r.- ı rūšen 73a/10
r. müsā'ade étmedüğü sebebdan
37a/12
r. rūšen 87b/16-17, 88a/5
r. u şeb 8b/11
rūzberūz Far., b. zf. "günden güne"
r. 123a/9, 136a/1
rūzgār Far., is. "1. zaman, vakit 2. rüzgâr,
yel" bk. **rūzıgār**
muvāfıḳ r. 33a/4, 33a/8, 36a/8, 37b/17
r. 29b/9
niçe r. 4b/12, 10a/14, 26a/5, 142a/2
sā'id-i r. 29b/14
Şarkī r. 40b/7
şedā'id-i r. 70b/9
ve r. 64a/6, 80b/11
r.- ı zorgār 7b/16
r.- ı zorgāruñ 4a/6
āğızını r.+ a ḳarşu feth eder 134a/2
r.+ lar 33b/7
r. müsā'ade étmedüğü sebebdan

131a/4

r.+ uñ öñine düşüp 29b/12

rüzgār *bk. rüzgār*

r.+ dan 126a/9

sa‘a *Ar., is. “genişlik, bolluk”*

kemāl-ı s. 27a/173

sa‘adet *Ar., is. “mutluluk”*

s. 142a/15

maḳarr-ı s. 81b/1

s. añlarlar 81a/13-14

Sa‘adetelīf *Ar., b. sf. “mutluluk kaynağı, mutluluğun başlangıç yeri”*

Muşḫaf-ı Şerīf-i S.+ de 32b/1

Sa‘adetgüster *Ar. + Far., b. sf. “mutluluk yayan”*

Müşterī-i S.+ ’dür 16b/11

sa‘adetiñmün *Ar. + Far., b. sf. “mutluluk gösteren”*

bermuḳtaṣā-yı naşş-ı şerīf-i s. 4a/4

bervefḳ-ı maẓmün-ı naşş-ı şerīf-i s.

85b/14

Sa‘adetrehber *Ar. + Far., b. sf. “mutluluk yolunu gösteren”*

Ḥazret-i ‘Ömer-i S.+ ’uñ 80b/14-15

sā‘at *Ar., is. “saat, altmış dakikalık zaman dilimi”*

s. 45b/17, 73a/5, 130a/5, 131b/3

s.+ dan 138a/11

s.+ dur 72b/7, 72b/12, 75a/12, 84b/5

altı s. kadar 138a/10

on iki s. ve rub‘ 73a/2-3

sā‘āt *Ar., ç. is. “saatler”*

s.- ı etvāl-ı nehār 75a/7

sā‘atı’l-kıyām *Ar., b. is. “kıyamet vakti”*

s. 6a/17

şabā *Ar., is. “tan yeli, sabahleyin hafif hafif esen bahar rüzgārı”*

ş. mişāl 20b/14

şabāḥ *Ar., is. “sabaha, seher, tan”*

ş. 61a/1, 61b/4, 89a/6

ş.+ a dek 93b/2

ş.+ a muntazır oldılar 42b/10

ş. olduğda 93b/3

saban *T., is. “karasaban”*

cift s. bilmezler 127b/9

şabb *Ar., is. “dökme, boşaltma”*

ş. eyledi 140a/17

şa‘be *Ar., sf. “güçlülük yapılan, zor”*

emākin-i ş.+ ye 36b/10

şabḡ *Ar., is. “1. boyama 2. bazı bitki köklerine eter katılarak yapılan bir ilaç”*

ş. eder 119b/16

ş. ederler 54b/4-5, 59a/8

sābıḳ *Ar., sf. “geçmiş, önceki”*

ḥākim-i ḥiṣār-ı s. 66b/1

zamān-ı s.+ da 13a/1, 43a/7, 90b/11,

139b/10

va‘d-ı s.+ ina 32b/7

sābıḳā *Ar., zf. “bundan önce”*

s. 11a/15, 23a/5, 25a/7, 26b/14, 31b/4,

36b/3, 37a/171, 43a/5, 51a/9, 52a/6, 53b/4,

56b/1, 56b/4, 60b/7, 68b/15, 71a/17, 71b/8,

75a/9, 76a/10, 77a/2, 78a/2, 79a/12, 81a/16,

84b/9, 87a/9, 89a/2, 99b/11, 100a/7, 102a/16,

104b/5, 124a/1, 124a/10, 126a/2, 126b/6,

127a/15, 136a/15

sābi‘ *Ar., sf. “yedinci” bk. sābi‘a*

āḫır-ı iḳlīm-i s. 72b/2, 73a/1

iḳlīm-i s. 75a/14

semā’-ı s. 24a/5

feleg-i s.+ dur 16b/7

iḳlīm-i s.+ uñ 72a/5

sābi‘a *bk. sābi‘*

āḫır-ı iḳlīm-i s. 84b/1

şābit *Ar., sf. “yerinde durağan, değişmez, kararlı”*

ş.+ dür 23a/8

ş. olmışdur 14a/17

ş. olur 102a/8-9, 104a/10

şābitāt *Ar., ç. sf. “hareketsizler, çakılılar”*

kevakıb-ı ş. 16b/2

şābitkadem *Ar., b. sf. “sürekli, devamlı”*

gendüyi ş. bildi 124b/3

şa‘bu‘r-rukūb *Ar., b. is. “taşta binme güçlüğü”*

ş. 9b/17

şac *bk. şaç*

ş.+ ları 91a/5

şaç *T., f. “saçmak”*

lu‘ābını ş.- ardı 137a/13

ş.- arlar 44b/15

ş.- dılar 66a/15

ş.- mış 48b/1

şaç *T., is. “saç” bk. şac*

ş.+ ı şakalı 57a/16

ş.+ ı 102b/10, 103a/8

ş.+ ını 103b/17

ş.+ ları 45a/14, 54a/5, 130b/16

ş.+ larını taṭvīl edüp 59a/5-6

ş.+ larını 59a/6

şaçlu *T., sf. “saçlı, kıllı”*

yüzi ş.+ lar 105a/12

Sa‘d-ı Ekber *öz. is. “astr. Jüpiter gezegeni, Müşteri”*

maḳarr-ı S. 16b/10

sād *Ar., sf. “engelleyen”*

s. 79a/15

şadā *Ar. > Far., is. “ses, yankı”*

şavt ve ş. 133b/15

ş.- yı ḍarb u ḥarbı 31b/10

ş.- yı ḍarbzene 50a/12

ş.- yı ḥōşnevāları 138b/13

ş.- yı ḥōşnevāsı 4a/13

ş.+ lar 41a/11, 133b/10

ş.+ larından ṭurulmaz 52a/11-12

ş.+ sı 138b/6

ḳānūn ş.+ sı 133b/11

vaḳ vaḳ ş.+ sı ederler 8a/10

ş.+ sı 66a/11

şaded Ar., is. “asıl konu, niyet”
 ş.- i ‘avd 10b/1
 ş.- i beyân-ı mefâhırında 3b/15

şadef Ar., is. “1. midye, istiridye gibi kabuklu deniz hayvanları 2. birçok yumuşakçanın kabuğunda bulunan beyaz, gökkuşağı parıltılı sert madde, sedef”
 ş. 50b/16, 51a/2, 57a/12
 ş.+ ler 50b/14
 ş.+ leri 57a/5

şademât Ar., ç. is. “1. felâketler, afetler 2. hızla vurmalar, çarpmalar”
 ş.- ı bahır 29b/17
 ş.- ı emvâcını 79a/15

şadık Ar., sf. “doğru, gerçek”
 çeşme-i şubh-ı ş. 3b/6-7

şadır Ar., sf. “ortaya çıkan, meydana gelen”
 ş. ola 85a/16

sâdis Ar., sf. “altıncı”
 iklîm-i s. 74b/11
 iklîm-i s.+ den 75a/1, 75a/13-14
 feleg-i s.+ dūr 16b/10

şadr Ar., is. “1. göğüs, sine 2. bir şeyin baş tarafı”
 ş.- ı kitâbda 82b/15-16
 ş.+ ı 137b/14
 ş.+ ina 102a/14, 138a/1
 ş.+ ında 26a/14, 103a/6
 ş.+ ından 67a/3
 ş.+ larında 26b/10

şaf Ar., sf. “katıksız, arı” bk. **şâfî**, **şâfiye**
 ş. 104a/16, 138b/1
 ş. degildür 43b/5, 88b/2
 ş.+ dur 127b/14
 ş. eder 44b/15
 ş. olmaduğı sebebdan 136a/6
 ş. olmaduğı 136a/5
 ş. olmayup 94b/11

şafâ Ar., is. “1. durgunluk, dinginlik 2. berraklık, parlaklık”
 ş. 51a/4, 56b/10, 78b/10
 ş.+ sı 21b/3

şafâyih Ar., ç. is. “yassı ve düz şeyler, madeni levhalar”
 ş.- i sîm ve zer 127a/11

şâfî bk. **şâf**, **şâfiye**
 ş. 113b/4, 113b/13, 127b/16, 139a/4
 âb-ı ş. 128b/14
 lahm-ı ş. 63a/11
 nemek-i ş. 128a/2
 sîm-i ş. 86b/6, 126a/1
 surh ş. 119b/14
 surh-ı ş. 129a/1
 zer-i ş. 135b/2
 ş. altundur 114b/10
 zer-i ş.+ den 127a/16
 lahm-ı ş.+ dūr 131b/13
 surh-ı ş.+ dūr 87a/17, 138b/12

sâfil Ar., sf. “alçak”
 ‘âlf ve s. 107a/7

şâfiye bk. **şâf**, **şâfî**
 emlâh-ı ş. 110a/11
 şufret-i ş. 35a/5

şâğ T., sf. “hayatta, canlı”
 ş. olup 30a/2

şâğîr Ar., sf. “küçük” bk. **şâğîre**
 ş. 44a/2, 64a/1, 101b/2, 125a/2, 131b/5
 ş. hâdimler 127a/7
 ş. olduğı sebebdan 9b/7
 ş. ve kebîr 30b/11-12, 43a/6

şâğîre bk. **şâğîr**
 cedâvil-i ş. 19a/10

sâha Ar., is. “alan”
 s.- ı beyânını 85b/9
 s.- ı mezbürenün 108a/17
 s.- ı murâda 5b/17, 79b/15
 s.- ı pürsemâhat 38a/3-4
 s.- ı semâsimâsını 6a/9
 s.- ı simâhatunuñ 5a/16

şâhâ’if bk. **şâhâyîf**
 ş.- i sîm ve zerden 32a/17

şâhan Ar., is. “sahan, madeni tabak”
 gümüñ ş.+ lar 55a/14
 sîm ş.+ lar 67b/15

şâhâyîf Ar., ç. is. “sayfalar”
 ş.- ı sîm kipi 108a/15

şâhîfe Ar., is. “sayfa”
 ş. 67b/16, 68a/1
 ş.+ ler 68a/3

şâhîh Ar., sf. “doğru, gerçek” bk. **şâhîha**
 ş. 95a/5, 111b/11
 burhân-ı ş. 22b/7
 delîl-i ş. 15b/7
 tarîk-ı ş. 14a/17

şâhîha bk. **şâhîh**
 aḥbâr-ı ş. 10a/13

şâhib Ar., is. “1. sahip, malik 2. efendi, hâkim, lord”
 emîr-i ş. 79b/9
 emîr-i ş.- i tedbîr 71a/2
 mîr-i ş.- i tedbîr 81a/10
 ş.+ i 95a/14, 110a/5, 110a/15, 137a/11
 ş.+ ine 94b/5, 121a/3
 ş.+ inüñ 82b/14

şâhibhimmet Ar., b. is. “gayret sahibi”
 ş. 31a/12

Şâhibkuran Ar. + Ar., b. is. “çok başarılı hükümdar”
 Hâzret-i Ş.- ı ‘âlem 142a/5-6

şâhibkuranlık Ar. + Ar. + T., b. is. “başarılı bir hükümdarlık”
 ş. 11a/2

sâhil Ar., is. “deniz kıyısı”
 s. 59b/8
 tûl-ı s. 26b/3
 s.- i ‘irfânını bulmaz 85b/10
 s.- i âhara 11a/12
 s.- i âharına 10a/10
 s.- i âharuñ 10a/16

s.- i āhırına 26b/2-3
s.- i āhırına 25a/15
s.- i baħr üzre 40a/3
s.- i Baħr-ı Ğarb'dan 71b/9
s.- i Baħr-ı Ğarbî'den 71b/2
s.- i Baħr-ı Mağrib'de 73a/16
s.- i baħra 70a/5, 109a/15
s.- i baħrda 44a/5, 48b/11-12, 104b/15
s.- i baħrdan 38b/9, 55a/12, 67b/2,
138a/10
s.- i Bilād-ı Endelüs'de 83a/8
s.- i deryāda 40b/10, 128a/3
s.- i deryāya 62b/1-2
s.- i Endelüs 83b/2
s.- i Fārs'dur 82a/10
s.- i ğarbîsinde 78a/7, 78b/1
s.- i Habeşe 78b/3
s.- i Kirmān'dur 82a/12-13
s.- i merķūm 39b/2
s.- i mezbūrda 7a/5
s.- i Sind 82a/14-15
s.- i Şecer'de 12a/8
s.- i Zebîd'ün 78b/4
s.+ de 44b/2, 65a/4, 82a/12, 141a/10
s.+ e çıkdı 106a/8
s.+ e êrdiler 39a/15
s.+ e 33b/5, 33b/8, 33b/11, 34a/7,
36b/5, 36b/15, 37b/9, 39a/3, 47b/4, 47b/14,
48a/5, 48b/2, 57b/5, 61a/17, 66a/1, 67a/16,
93a/12, 121b/6
s.+ inde 11a/12, 12a/3, 43b/2, 85a/3,
101b/17
s.+ indedür 48b/7
s.+ ün 78b/5
tül-ı s. üzre 26b/4
saħk Ar., is. "döverek ezme"
s. êdüp 129a/1-2
şaħn Ar., is. "1. avlu 2. saha"
ş.- ı felegi 16b/17
ş.+ da 115b/11
ş.+ ı 115b/10
ş.+ lar 115a/11
ş.+ uñ 115a/12
şaħrā Ar., is. "kır, ova" bk. **şaħra**
ş.- yı pürbereket 38a/4
ş.+ larda 103a/2
şaħn [Yanlış imla edilmiş bir kelimedir. Böyle
bir kelime mevcut değil. THG'de "semen"
olarak kayıtlıdır.]
s.+ ı 129a/16
şaħra bk. **şaħrā** [Yanlış imla edilmiştir.]
ş.- ı 'azîmenün 101b/15
saħt Far., zf. "güçlü, sağlamca, kuvvetlice"
s. kemān çekerler 100b/7
s. kemān çeküp 57b/9, 95a/7
saħtyān Far., is. "tabaklanarak cilalanmış ve
boyanmış deri"
s.+ dan 100b/10
s.+ dur 102b/10
şā'ib Ar., sf. "doğru, isabetli"

müeddā-yı fıkı-i ş. 28a/10
sā'il Ar., sf. "dilenen"
s. 112a/17
şā'im Ar., sf. "oruçlu"
ş. olup 46b/5
sā'ir (1) Ar., sf. "başka, öteki, öbür"
dum-ı s. 32a/3
s. 44b/14, 51b/6, 115a/2
s.- i Bilād-ı Sind ve Hind 12a/3
s.- i cezā'ir-i şerīfe 86a/2
s.- i ma'ādin 41b/17, 97a/6
s.- i nisvān 8a/8
s.- i sibā'dan 116a/7
s.- i Sūdān 76a/5
s.- i taşra 56a/1
sā'ir (2) Ar., sf. "seyreden, hareket eden, akan"
cārî ve s. olan 18b/13
semtine s. ve vāğıl olanlar 70a/3-4
sa'id Ar., sf. "kutlu, uğurlu, mübarek"
merhūm-ı s. 80b/2
s.- i Mebrūr 31b/9
sā'id Ar., is. "bilek, pazu, mec. güç"
s.- i rüzgār 29b/14
şā'ika Ar., is. "yıldırım"
ş.+ dur 50a/1
şakak T., is. "çene"
ş.+ ı 43b/17
şakal T., is. "sakal"
şaçı ş.+ ı 57a/16
ş.+ larını yolarlardı 59a/6
şakallu T., sf. "sakallı"
s.+ lar 115a/4
şakb Ar., is. "1. delme 2. delik"
ş. êdüp 126a/9-10
ş.- ı müstaķīm 15b/1
şakf Ar., is. "dam, çatı"
s.- ı hāneyi 62a/15
s.+ ı 66b/6, 114b/10
s.+ ını 91b/16
s.+ ları 65b/5
şakıl Ar., sf. "ağır, sıkıcı"
ş. gelüp 125a/14
şakın- T., f. "sakinmak, uzak tutmak,
esirgemek"
ş.- mazlardı 46a/14
sākin Ar., is. "yerli, yerleşmiş"
s. 20a/8, 121b/2, 129b/9
s. degildür 7b/16
s.+ dūr 67b/9, 117b/16
s.+ ler 50a/4, 116b/16
s.+ lerdür 24b/8, 77a/14, 99b/16,
130b/15
s. olam 122b/4
s. olan 10a/11, 12b/12, 45a/10,
48a/10, 72b/13, 93b/12, 125a/5
s. olası 122b/5
s. oldı 137a/2
s. olduğı 43b/14, 120a/9
s. olduğınu 135b/9
s. oldukça 64a/6

s. olmağa 120a/14
s. olup 39b/6, 78b/2
s. oluram 120a/16
sağy Ar., is. “su verme, sulama”
s. ederdi 13a/2
s. ederler 45b/14-15
s. edüp 112b/2
şal- T., f. “1. salmak, bırakmak, koymak 2. düşürmek, atmak 3. gerçekleştirmek 4. ilerletmek, yürütmek 5. (gemi) gitmek”
ş.- arlar 130a/17, 130b/2, 130b/4
çengâllar ş.- arlar 12a/17
sepetlere ş.- arlar 57a/5
ş.- dı 33a/9, 39a/6, 40a/11
ākın ş.- dı 21b/8
lūccine ş.- dı 29b/11, 58b/13
üstine ş.- dı 123a/12
ş.- dılar 38a/1, 47b/11
ş.- duğ engine gönül zevrağın 58b/11
ağın ş.- mışdı 123a/17
başını yere ş.- mışdur 116a/16
ş.- up 130b/7
nazar ş.- up 50a/8-9, 113a/5
sāl Far., is. “yıl”
bir iki s. 125a/11
māh ve s. 79b/13, 80a/14, 107a/9-10, 126a/13
şalāh Ar., is. “namaz, salat”
ş. ve ‘ibādet edüp 31a/10
sālḥorde Far., b. sf. “çok yaşlı, kocamış”
pīr-i s. 20a/14
şahn- T., f. “1. konmak, yerleştirilmek 2. sarkmak, salınmak”
yaşduklar ş.- mış 114a/13
ş.- ur 103a/10
şālḥ Ar., sf. “1. uygun, yaraşır 2. günah işlemekten kaçınan”
kadar-ı ş.+ dan 129a/10
‘abd-ı ş. idüğinde 27a/8
sālīk Ar., sf. “bir yolu tutup onu takip eden kimse”
‘abd-ı fakīr-ı s.- i rāh-ı Mes‘ūdī 142a/1
s. olmazsañız 135b/8
s. olup 42b/3-4
meslegine s. olup 69b/2-3
sālīm Ar., sf. “1. korkudan uzak, güvenli 2. sağlıklı, sıhhatli”
i‘vicācdan s. 137a/17
s. oldılar 85a/14
s. olur 45a/8
sālīs Ar., sf. “üçüncü”
bāb-ı s. 29a/1
iqlīm-i s. 73b/10
bāb-ı s.+ de 11b/11-12, 27a/14, 69b/10
feleg-i s.+ dūr 17a/2
sālīşen Ar., zf. “üçüncü olarak”
s. 81b/9
salṭanat Ar., is. “saltanat, sultanlık”

maḥall-ı serīr-i s. 81b/1
vāriş-i mehābet-i s.- ı ‘uzmā 6a/13
s.- ı bāhıra 10a/5
şamāḥ Ar., is. “kulak, kulak deliği, mec. dikkat”
ş.- ı cāna 4a/13
şaman T., is. “saman, ekin sapı”
derilerine s. 95b/11
sāz ve s. 66b/7, 115b/15
sāz ve s.+ dur 65b/5
şamğ Ar., is. “zamlık, ağaç kabuklarından elde edilen yapışkan madde”
s. 89b/6
s. mişāl 7b/6
şan- T., f. “sanmak, düşünmek”
ş.- ursız 106b/8
saña T., zm. “sana, 2. teklik kişinin yönelme durumu çekimindeki biçimi”
s. 112b/14
şanā‘āt Ar., ç. is. “zanaatlar, sanatlar”
ş.- ı şıyāğātından 32a/6-7
şan‘at Ar., is. “sanat”
ş.+ da 111b/8
şanāyi‘ Ar., ç. is. “zanaatlar, hüneler”
bedāyi‘-ı s. 32a/10, 67b/17
ehl-i s. 118a/17
envā‘-ı bedāyi‘-ı s. 32a/4
ezhār-ı bedāyi‘-ı s.- ı mübdī‘-ı mütē‘āl 6a/4-5
şandal Yun., is. “sandal, bir deniz taşıtı”
ş.+ a 93a/1
şandūk bk. **şandūk**
ş. üstine 98b/3
şandūk Yun. > Ar., is. “sandık” bk. **şandūk**
altun s. 46b/2
ş.+ a 55a/8
ş.+ a 98b/2
ş.+ lar düzerler 53a/7
şanem Ar., is. “put, tapmalık yontu”
ş. 26b/8, 27a/9, 55a/1
ş.+ i 26a/14
ş.+ ler 26a/12, 117b/7
ş.+ lerden 117b/8
ş.+ lere ḥulūl edüp 126b/15
ş.+ leri 26b/11, 120b/11, 126b/12
ş.+ lerūñ 112b/13
ş.+ ūñ 26b/10
Şāni‘ Ar., sf. “Yaratan”
Ş.- ı Zū‘l-Celāl 6a/5
şānī Ar., sf. “ikinci” bk. **şāniye (1)**
bāb-ı s. 25a/7
delīl-i s. 27a/6
iqlīm-i s. 73b/2
iqlīm-i s.+ den 72a/4
tālī ve s. ola 14b/2-3
şāniyā Ar., zf. “ikinci olarak”
s. 61b/6, 84a/12, 106a/17
s. münfecir olan 77b/9
şāniye (1) bk. **şānī**
buḥayre-i s.+ nūñ 13b/16

şāniye (2) Ar., is. “saniye, dakikanın altmışta biri”

def‘a-ı ş.+ de 106b/17

şap T., is. “sap, bitkilerin yerden başağa kadarki kısmı”

ş.+ ı 41a/6

sapan bk. şapan

seng-i s. 66a/13

s. atarlar 105b/8

şapan ? , is. “sapan, Y biçiminde av aracı” *bk.*

sapan

ş. 126b/2

şar- T., f. “sarmak, dolamak”

ş.- up 45a/7

şarar- T., f. “sararmak, sarı renk almak”

bal mümü gibi ş.- mış 38b/17

sarāy Far., is. “saray”

s.- ı emīrleri 63a/2-3

s.- ı hāşına 114b/14

s.- ı hāşında 115b/6

s.- ı mu‘zam 108a/13

s.- ı nekbetmakar 96b/16

s.+ a 61b/5, 113a/15, 114a/10, 117a/4,

120a/9, 121b/10, 121b/17

s.+ da 116a/3, 121b/2

s.+ dan 93a/2, 108b/4

etrāf-ı s.+ dan 92b/9-10

s.+ ı 113a/8, 115b/9, 115b/16,

116b/12

s.+ ından 62a/7

s.+ ınıñ 116a/6

s.+ lar 107a/7, 118a/7

s.+ ları 115b/8, 116b/17

s.+ larında 116b/4

s.+ larınıñ 115b/14

s.+ um 114b/9

s.+ uñ 122a/15

şarb T., sf. “çok dik, çıkılması zor”

ş. yerler 68a/9

şarf Ar., is. “bir şeyi bir işte kullanma, o yolda harcama”

ş. ederlerdi 116a/5

ş. eyledi 79b/14

ş. olunsa 81a/14-15

şarı T., sf. “sarı, sarı renk” *bk. şaru*

ş. 137b/2

sāriḳ Ar., sf. “hırsız”

s.+ ı 46b/6, 111b/14

şārim Ar., sf. “sert, şiddetli, keskin”

ş.- ı ṭab‘ına 78b/9

şarın- T., f. “sarınmak, bürünmek, örtünmek”

ş.- mış 63a/17

şariḥ Ar., sf. “açık, belirgin”

delīl-i ş. 22b/7

mücib-i ş. 15b/7

vehm-i ş. 83a/12

şarkın- T., f. “sarkmak”

ş.- mışdur 43b/17

şarşar Ar., is. “şiddetli ve soğuk esen rüzgâr”

ş. mişāl 31a/16

şaru bk. şarı

ş. 63b/2

ş. çuka 63b/13

açık ş.+ dur 54a/4

sa‘t Ar., is. “genişlik, bolluk”

kemāl-ı s. 11b/2, 11b/10

saṭḥ Ar., is. “bir şeyin dıştan görünen yüzü, yüzey”

s.- ı felek üzre 68b/1

s.- ı mā 10a/15

s.- ı mādān 96b/12

sāṭi‘ Ar., sf. “yücelen, yükselere çıkan”

burhān-ı s. 75a/5

şav- T., f. “(sürgün su için) yol vermek, önünü açmak”

ş.- arlar 141b/6

şavāb Ar., is. “doğruluk”

vech-i ş. 75a/3, 84b/8-9

sebīl-i ş.+ ı 82b/11

ḥaṭāsı ş.+ ından çokdur 84a/10

şavā‘ıḳ Ar., ç. is. “yıldırımlar”

şavt-ı ş. 66a/11

s. nāzil olur 52b/2

şavt Ar., is. “ses, seda”

ş.- ı şavā‘ıḳ 66a/11

ş. ve şadā 133b/15

sa‘y Ar., is. “çalışma, emek”

dā‘iye-i s. 5b/5-6

maḳām-ı s. 30b/1

s.- ı belīḡ 79a/2

s. ederüz 120a/13

s. ve hareket eder 62b/9-10

şayd Ar., is. “av, avlanma”

ş. 52a/14

ş.- ı decāc 133a/6

ş. edeler 50b/16

ş. eder 138a/14

ş. ederler 92a/6, 104a/14, 132a/1,

138a/15, 141a/12

ş. edüp 36a/13-14, 36b/15, 44b/2,

52a/9-10, 53a/16, 129a/9, 133b/17

ş. etdüḡi 133a/13

ş. itmek 43b/11

sāye Far., is. “1. gölge 2. koruyup gözetme”

s.- i rikābında 81a/10

s.+ si 3b/13, 53a/1, 53a/6, 141a/3

s.+ sinde 7b/3, 45b/16, 127b/11

sāyebān Far., b. is. “gölgelik”

s. 113b/17

s.+ lara 135b/5

s.+ uñ 114a/2

sāyevār Far., sf. “gölgesi”

s. 40b/14, 108a/7

s. dirāḥtlar 33a/16, 36a/16

şayf Ar., is. “yaz, yaz mevsimi”

eyyām-ı ş.+ da 117a/13

ş. ve şitāda 91b/10

şayfiyye Ar., sf. “yaza özgü, yazlık”

emṭār-ı ş. 18a/10

şayḥa Ar., is. “haykırma, çığlık”

ş. 93a/7
sāyır (1) Ar., sf. “yürüyen, hareket eden, seyreden”
 s. olan 12b/10, 15a/6, 15a/10
 s. olup 26a/10
sāyır (2) Ar., sf. & zm. “diğer, öbür, başka”
 s. 24b/8, 25b/3, 32a/11, 54a/2, 58b/9, 63b/14, 86b/5, 103b/14, 104a/8, 104b/13, 117a/11
 s.- ı mevāzı‘da 135a/10
 maḳarr-ı s. ḫalāyıkdur 24b/14-15
 s.+ ı 112a/8
 s.+ ından 119a/6
sāzende Far., b. is. “çalgıcı”
 s. 115a/16
seb‘a Ar., is. “yedi sayısı”
 iḳlīm-i s.+ da 76a/1
 aḳālīm-i s.+ nuñ 76a/15
 aḳālīm-i s.+ ya 72a/1, 72a/9
 aḳālīm-i s.+ yı 10a/6
sebāt Ar., is. “kararlılık”
 ş.- ı aḳtāb 4b/4
 ḳarār u ş. bulmuşdur 17a/14-15
sebeb Ar., is. “neden”
 ezīn s. 5b/5
 mālik olmadığı s.+ den 42b/3
 ba‘īd olduğu s.+ den 72b/13-14
 bīnihāye olduğu s.+ den 7b/13
 bīşter olduğu s.+ den 6b/7
 bu s.+ den 7a/2, 8a/11, 9b/3, 41b/7, 42a/7, 42b/9, 45a/2, 47b/3, 49b/2, 52a/4, 58a/15, 60a/13, 65a/13, 82a/1, 93b/6, 101a/2, 105a/8, 111a/14, 112b/17, 115a/3, 137a/6
 bulunmadığı s.+ den 120b/6
 cefā ētdüğünüz s.+ den 42b/4
 çoğ olduğu s.+ den 52a/17
 ferīd olduğu s.+ den 32a/6
 ḳalīl olduğu s.+ den 133b/16-17
 kemyāb olduğu s.+ den 96a/5
 ma‘lūm olmadığı s.+ den 77a/1-2
 milki olduğu s.+ den 122b/7
 muḫtelif olduğu s.+ den 19a/1
 nāyāb olduğu s.+ den 102b/12
 ne s.+ den 10b/14
 ol s.+ den 41b/13-14, 51a/14, 55b/8, 59b/12, 68a/7, 70a/10, 77b/17, 80b/9-10, 81b/15, 101b/12, 116b/5, 128b/7, 133a/17
 rüz müsā‘ade etmediği s.+ den 37a/12
 şāf olmadığı s.+ den 136a/6
 şağīr olduğu s.+ den 9b/7
 Şems’e ‘ibādet ētdükleri s.+ den 119a/9-10
 vāḳı‘ olduğu s.+ den 7a/5, 9a/7, 22b/13-14, 122b/2
 rüzgār müsā‘ade etmediği s.+ den 131a/4
 s.+ i ile 9b/2, 14b/15, 26b/1, 27b/16, 28a/2, 31a/4, 69b/7, 72a/11, 72b/17, 77a/4, 80a/16, 82b/4

s.+ i 19b/14, 41b/2, 72a/13
 almağa s. olası 111a/12-13
 ḫarārete s. olduğunu 69b/1
sebīke Ar., is. “külçe, külçe hāline getirilmiş metal”
 s.+ lerine 141b/14
 s.+ sini 54a/11
sebīl Ar., is. “yol”
 s. 25b/14, 27a/1
 s.- i memdūd 21a/9
 s.- i şavābı 82b/11
 ebnā’-i s.+ den 70b/3
 s. vėrmeyüp 27b/17
sebt Ar., is. “kaydetme, yazma, not”
 ş. olundu 131a/11
sebite Ar., is. “coğ. boğaz” bk. **septe**
 s.+ nüñ 59b/7
seç- T., f. “seçmek”
 s.- üp 123a/12
şedy Ar., is. “meme, emcek”
 ş. ü ferci 8a/8
sefā’in bk. **sefāyın**
 s. 12b/10, 71a/1, 81a/7, 103b/1
 tertīb-i s. 70b/17
 s.- i Hind’ün 36a/3
 s.+ e 134b/7
 s.+ i 12b/12
 s.+ ün 59b/1
 s. ve ‘amāyır 81b/2
sefāyın Ar., ç. is. “gemiler” bk. **sefā’in**
 s. 105a/1, 130a/17
 s.- ı baḫr 20b/3
 s.- ı küffār-ı nekbet-şi‘ār 80b/10
 s.- ı nekbet 70a/11
 s.+ a 89b/7
 s. ve ağıribe 26a/1
sefer Ar., is. “yolculuk (özellikle denizde)”
 s. 26a/9, 42b/17, 130b/10, 131a/6
 seyr ve güzār ve s. 105b/5
 seyr ve s. 20b/15, 90a/7-8
 s.- i ba‘īde 11a/16
 s.- i nekbet 32b/6
 s.+ de 87b/5
 eşnā’-i s.+ de 29b/12-13, 39a/14, 125b/14, 137a/7
 ibtidā-yı s.+ den 34b/16
 s. ēdeler 10a/10, 26a/11
 s. ēden 15a/7, 87a/9
 s. ēder 140b/10
 seyr ve s. ēderlerdi 120b/8
 s. ēdüp 13a/9, 29a/13, 39a/8, 39a/12, 92a/2, 106b/14, 123b/13, 136b/12
 seyr ü s. ēdüp 29a/8
 s. ētdi 26a/5-6, 42a/14, 57b/6, 58b/15, 87a/5, 103b/6, 106a/7
 s. ētdiler 65a/7-8, 104b/10
 seyr ü s. ētdiler 10a/14-15
 s. ētdük 68a/15
 s. ētdükde 108a/5
 s. ētmiş 29b/8

- s.  etseler 140b/12
s. eyitdi 92a/11
s. eyledi 40a/16
‘azm ve s. eyledi 78b/16-17
seyr   s. eyled k 11a/8
s.+ lerine 101a/16
- sefh** Ar., is. “yama , dağ eteği”
s.- ı cebelde 110a/3
s.+ ında 13a/14, 125b/15
- sefid** Far., sf. “ak, beyaz renk” bk. **sifid**, **sipid**
s. 40b/15, 53a/9, 102a/8, 132a/6
ru  am-ı s. 97b/16
sur  ve s. ‘alevler 99b/13
s. r   102a/14-15
- sefine** Ar., is. “gemi”
s. 10a/7, 11a/5, 26a/4, 30a/8, 32b/14,
40a/10, 47a/6, 48a/9, 49b/5, 51b/15, 55b/11,
57b/3, 58b/8, 87a/2, 90b/8, 90b/17, 92a/8,
92a/17, 104b/9, 123b/13
ehl-i s. 105a/4
s.- i ‘az me 103b/4
s.- i mezb re 29b/1
s.- i v c dını 43a/2
s.+ den on ikisini 37b/16
s. d   di 29a/16
s.+ ler 87a/9, 97a/3, 106a/5, 140a/11
s.+ lere 88b/5
s.+ leri 105a/7
s.+ lerim ze 109a/2
s.+ lerine 40a/7, 65a/1
s.+ lerini 56a/2, 58b/13
s.+ ler   z 135b/11
s.+ ler  n biri 65a/3
ehl-i s. m   dimleri 7b/17
s.+ m zi 29b/14
erb b-ı s.+ n  n 33b/13
s.+ sini 39a/4
s.+ ye 11a/5, 63a/17, 90a/6
seyr-i s.+ ye 92a/4
s.+ yi 40a/9, 40b/3, 65a/11, 87a/13,
92a/15
- segirt-** T., f. “seğirtmek, ko u mak”
s.- seler 57b/8
s.-  p 57b/8
s.-  r 103a/11
- sehel** bk. **sehl**
s. bah ne 54a/16
s. zam nda 46b/13, 50b/10
-  e an** Ar., is. “kalınlık” bk. ** i an**
 .+ ı 119b/5
- sehl** Ar., sf. “1. az, kısa 2. kolay” bk. **sehel**
s. 34b/10, 128a/9
s. m ddet 108a/5
s. zam ndan    ra 114a/14
- sehm** Ar., is. “pay, hisse, kazanç”
s.  ar   d p 79b/1
- se  b** Ar., is. “bulut”
 il l-ı s.+ a 7b/2, 38b/3
- se ar** Ar., is. “tan vakti, seher”
heng m-ı s.+ da 135a/1
- seken t** Ar.,  . is. “durma, kımıldamama”
 arek t u s.+ ında 4a/17
- sekiz** T., is. “sekiz sayısı”
s. 39b/16, 43a/12, 49a/5, 59a/12,
67b/3, 67b/13, 97a/8, 113b/6, 129b/14,
138a/10
altmış s. 130b/12
otuz s. 34b/10
s. y z elli s. 88a/13
elli s. 73a/5
yigrimi s. 17a/9
s. bi  68a/15, 77b/1
s. bi i 24b/17
s.+ inde 86b/9
bi  be  y z on s.+ inde 65b/11
bi  be  y z otuz s.+ inde 56a/3-4
bi  be  y z s.+ inde 47a/6
bi  d rt y z  oksan s.+ inde 39b/16,
41a/17
s. ya on 130a/8
s. y z bi  46b/14-15
s. y z seksen 39a/12
s. y z 9a/16, 30b/8, 33b/4, 83a/17,
87a/6, 129b/16
bi  s. y z 46b/13
d rt bi  s. y z 103b/11
iki bi  s. y z 124a/3
   bi  s. y z 33a/13
- seksen** T., is. “seksen sayısı”
s. 24b/14, 32a/13, 39a/7, 98b/6
be  bi  iki y z s. 36a/8-9
d rt y z s. 87a/8, 95a/9
iki y z s. 68a/17, 129b/13
sekiz y z s. 39a/12
yetmi  s. 98a/8
y z s. 40a/16, 81b/12-13
s. be  13a/15
- sel m** Ar., is. “selam”
s. degir p 63b/5, 114b/10-11
s.  tdi 61b/11
s. ile  aber g nderdi 68a/12
- sel mla -** Ar. + T., f. “selamla mak”
s.- up 114a/9
- sel sil** Ar.,  . is. “zincirler”
s.- i kil bı 7b/14
- sel   n** Ar.,  . is. “sultanlar”
s.- i av ’il-i zemen 27a/2
sul  n-ı s.- i Ben  142a/6
ferm nferm -yı s.- i ‘ l  m  d r 6a/11
s.- i ‘O m niyye’den 70b/12
- selle** Ar., is. “sele, yayvan sepet”
s. 56b/8
- sels l** Ar., is. “ ok soğuk olmayan, i imi hoş
hafif su”
z l l-ı s.- ı selseb l mi  l 6a/6
- selseb l** Ar., is. “i imi hoş, hafif su”
z l l-ı s. 78b/8
z l l-ı sels l-ı s. mi  l 6a/6
- sem’** Ar., is. “kulak”
müstemi’ n-ı s.- ı ‘ibret  n 5a/17

semā *Ar., is.* “gök, gökyüzü” *bk. semā’*
s. 24a/10
s.+ da 24a/11
cehet-i s.+ dan 128a/13
zürkat-ı s.+ dan 10a/15
s.+ nuñ 24a/4
kūllesi s.+ ya ěrmiş 38b/2
aķķār-ı s.+ yı 16b/12

semā’ *bk. semā*
s.- i dūnyā ile arzuñ 24a/3
s.- i sābi‘ 24a/5

semānīne *Ar., is.* “seksen”
sene erba‘a ve ş. ve erba‘a mi‘ede
86a/16

semāsīmā *Ar., b. is.* “gökyüzü” [*Kelime Türkçede üretilmiştir.*]
sāha-ı s.+ sını 6a/9

semāvāt *Ar., ç. is.* “gökler”
s. ve arz 24a/2

semāviyye *Ar., sf.* “gökle ilgili, göğē ait”
āfet-i s. 128a/13

semer *Yun., is.* “semer, ağāç iskeletli eyer”
s. 131b/14

şemer *Ar., is.* “yemiş, meyve” *bk. şemere*
mişāl-ı ş. 8a/9

şemere *bk. şemer*
celb-i ş. 7a/12
ş.+ si 64b/12

semerlū *Yun. + T., sf.* “semerli, sırtına semer vurulmuş”
s. āta 131b/12

semīn *Ar., sf.* “besili, şişman”
s. ve keşīf 133a/15

semt *Ar., is.* “yön, taraf”
s.- i Bağdād’a 140a/6
s.- i Hābeş’dan 80b/4
s.+ inde 21b/6, 87a/5
s.+ ine 14b/1, 36a/1, 36a/8, 40a/1,
40a/16, 42a/14, 70a/3, 71a/10, 93b/6, 110b/17,
135b/8, 140a/3
ma‘rīfet-i tūl u ‘arz s.+ ine 4b/14
hīle s.+ ine 42b/3-4
yılduz s.+ ine 87a/14

sen *T., zm.* “sen, ikinci teklik kişi”
s. 120a/11, 121b/1, 122b/4, 125b/1,
135b/12
s.+ i 92b/11, 120a/12, 135b/13
s.+ sin 142a/12
s.+ üñ 20b/6, 30b/15, 120b/16,
135b/14

senām *Ar., is.* “hörgüç”
s.- ı şütür kipi 103a/5
s.+ ı 103a/5, 137a/17

sene *Ar., is.* “yıl”
s. 34b/16, 37a/7, 86a/8, 88a/13,
105b/5
s.- i ātiyye 24a/15
s.- i kāmilesi 73a/9
s.- i Şemsiyyede 17a/4
s.+ de 8b/7, 46b/4, 51b/2, 57a/2,

57a/11, 90b/4, 110b/2, 140b/5
s.+ den 60b/6
s.+ dūr 73a/8
s. erba‘a ve şemānīne ve erba‘a
mi‘ede 86a/16
s.+ ye 30b/8

senebersene *Ar. + Far. + Ar., b. zf.* “yıldan
yıla, her yıl, yıllık”
s. 118a/12

senen *Ar., is.* “su yolu, su üzerine yapılmış
yol”
s.- i ma‘hūd 21a/9-10

seng *Far., is.* “taş”
s. 112a/12
s.- i mermer 110a/14, 127b/15
s.- i sapan 66a/13
s.- i siyāhdan 95a/2
s.- i zūmürüd kesdiler 46b/14
s. ve türāb 65b/4, 96b/11

sengistān *Far., is.* “taşlık”
s.+ da 135a/9

sepet *Far., is.* “sepet”
s.+ ler 57a/4
s.+ lere şalarlar 57a/5

septe *bk. septe*
s.- i mezbūreden 59b/17

ser *Far., is.* “baş”
s. 127b/5
s.- i serene 65a/13
s.+ i ve pāçası 131b/2
s.+ inde 114b/17
s.+ leri felege ěrmiş 7b/1
s.+ leri 15a/11
s.+ lerine 54b/10
s.+ lerini ve 141a/6
s.+ lerinūñ 87b/3
s. ve pābürehne 114a/5-6

serāpā *Far. + Far. + Far., b. zf.* “baştan
ayağā”
s. 119b/4

serāser *Far. + Far. + Far., b. zf.* “baştan
başā” *bk. serbeser, sertāser, serteser*
s. 31b/12, 32a/1, 57b/14, 61b/8,
108b/1, 113b/17, 114a/5

Sereţān *öz. is.* “astr. Yengeç Dönencesi, Yaz
Dönencesi”
medār-ı S. 130b/13
S.+ ’dan 33a/9

serbeser *bk. serāser, sertāser, serteser*
s. 21a/6, 38b/8, 57a/3, 119a/15

serbüend *Far. + Far., b. sf.* “başı dik, başı
yüksekte”
s. 74b/17

sercümle *Far. + Ar., b. zm.* “hepsi, tamamı”
s. 37a/5, 49a/3, 100b/12, 111b/13,
127b/3

serdār *Far., b. is.* “kumandan, başkomutan”
s. ědüp 121a/14
s.+ larını 121b/7

serdārluk *Far. + T., b. is.* “kumandanlık,

başkomutanlık”

s.+ unı vērūp 86b/14

sere *T.*, *is.* “sele, açık ve gergin şekilde duran başparmakla işaret parmağının uçları arasındaki uzunluk”

s. 115a/2

serefrāz *Far.*, *b. sf.* “seçkin” *bk. serfirāz*

s. 6a/6

seren *T. (?)*, *is.* “yelkenli gemilerde üzerine dört köşe yelken asmak, işaret kaldırmak gibi işlerde kullanılan direğe dikey olarak takılmış gönder.”

ser-i s.+ e 65a/13

serfirāz *bk. serefrāz*

s.+ dur 74b/17

sergūzešt *Far.*, *b. is.* “macera, serüven”

s.+ inden 29b/6

serḥadd *Far.* + *Ar.*, *b. is.* “sınır boyu”

s.+ ında 110a/1, 110b/15

s. olur 72a/9

serīr *Ar.*, *is.* “1. taht 2. *mec.* ülke idaresi”

maḳarr-ı s.- i Devlet-i ‘Osmāniyye 74b/16-18

maḥall-ı s.- i saltanat 81b/1

ipden örülmüş s.+ ler 91b/6

serī‘u’l-helāk *Ar.*, *b. sf.* “hızla yok edici, hızla öldürücü”

s. 10a/1

serika *Ar.*, *is.* “hırsızlık veya çalınmış mal”

s. 54b/12

serkeşlūk *Far.* + *T.*, *is.* “dik başlılık”

s. edüp 111a/1

sermā *Far.*, *is.* “kış, soğuk”

hücüm-ı s. 27b/16

şiddet-i s. 69b/15

şiddet-i s.+ dan 101a/7-8

sermāye *Far.*, *b. is.* “varlık, servet”

s.- i şihḥatı 4a/8

sermūze *Far.*, *b. is.* “çizme üzerine giyilen ayakkabı”

s. ederler 44b/3-4

serserī *Far.*, *b. is.* “başıboş”

s. gezersiz 105a/12-13

sertāser *bk. serāser, serbeser, serteser*

s. 92a/12

serteser *bk. serāser, serbeser, sertāser*

s. 101b/12, 102a/15, 110a/10, 114a/3, 129b/3

servāzāde *Far.*, *b. sf.* “*mec.* uzun boylu”

s. 116b/12

ses *T.*, *is.* “ses”

s.+ i çıkmaz 133a/1

setr *Ar.*, *is.* “1. örtme, örtünme 2. örtü”

s. düzüp 45b/4

s. eder 7b/3

s. ederler 45a/16, 102b/11, 103b/16

s. ederlerdi 91b/17

sev- *T.*, *f.* “sevmek”

s.- erler 54b/11, 59a/10, 105b/9

s.- mezler 46a/11, 63a/1, 111b/14

s.- mezlerdi 46b/7

sevābit *Ar.*, *ç. is.* “sabit yıldızlar”

ş. 16b/5

sev’et *Ar.*, *is.* “avret yeri, genital bölge”

s.+ lerini 103b/15

sevād-ı a‘zam “büyük insan topluluğu, kalabalık”

s.+ a 103b/7

sevāhil *Ar.*, *ç. is.* “sahiller, kıyılar”

s. 87a/3, 104b/17

ḥikāyāt-ı s. 76b/2

s.- i Baḥr-ı Başra’ya 73b/13

s.- i baḥr-ı mesfūrdan 10b/15

s.- i Baḥr-ı Sūr’ı 97b/5

s.- i Baḥr-ı Ṭaberistān’dan 75a/16

s.- i cezā’irine 29a/12

s.- i Cüdde 80b/12

s.- i Haremeyn’i 81b/3

s.- i Hicāz 77b/14

s.- i Hicāz’a 70b/6

s.- i Maḡrib’de 70a/12-13

s.- i Maḡrib’e 25a/9, 29b/7-8

s.- i mezbūr 59b/12

s.- i mezbūrenüñ 105a/2-3

s.- i Sind ve Hind’e 70a/17

s.- i Sind 82a/4

s.- i Sind’e 73a/13-14

s.- i Şām’a 74b/8

s.- i Zebīd 79a/6

s.+ den 39b/15, 56a/2

s.+ e 29b/13, 105a/1

s.+ inde 7a/1, 9a/7, 50b/13

s.+ ine 10a/7

s. ve cezā’ire 90a/8

s. ve cibāl 15a/1

sevālif *Ar.*, *ç. sf.* “geçmiş olanlar”

s.- i duḥūrda 19b/8

sevdā *Ar.*, *is.* “tutku, gözü karalık”

s.- yı ḥām 30a/12

s.- yı ḥāmdur 58b/3

s.+ sı 103b/6

sevḳ *Ar.*, *is.* “gönderme, yollama”

s.- ı kelām etmiş 9a/2

s.- ı kelām eyledi 122b/1

s.- ı kelām 29a/4-5

s. ederdi 105a/8

seyelān *Ar.*, *is.* “akma, akıntı”

s.+ ına 22b/11

seyr *Ar.*, *is.* “yolculuk, sefer, hareket etme, gezme, yürüme”

s. 15a/4, 54b/1

s.- i diyār 17a/4

s.- i sefīneye 92a/4

s.+ den ‘avḳ eder 105a/7

s. eden 15a/8

yer s. eder 12b/6

s. ederler 26b/4, 115b/2

s. edüp 10a/17, 17b/8, 19b/3, 21a/11,

22a/9, 33a/4, 33a/12, 33b/6, 39a/6, 49a/16,

59b/4, 65a/7, 70a/13, 80b/11, 86b/1, 91a/1,

99b/2, 100b/16, 105a/17, 121a/7, 123b/16
 yer s.      36a/9, 101a/6, 124a/4,
 137a/3
 s.      87a/7
 s.        113a/6
 yer s.        102a/15
 s.        39b/15, 51b/9, 105b/16
 s.          104b/17
 s. eyledi 48b/12
 s. olunsa 134b/14
 s.    g      70b/13
 s.    g     26a/9
 s.    sefer      29a/8
 s.    sefer        10a/14-15
 s.    sefer eyled   11a/8
 s. ve g      ve sefer 105b/5
 s. ve sefer          120b/8
 s. ve sefer 20b/15, 90a/7-8
seyr  n Ar., is. “gezüp dola  ma”
 s. 16b/17
 s.      61a/14
seyyide Ar., is. “efendi, sahip”
 s.+ si 26a/15
  by  n Ar.,   . is. “k      çocuklar”
   .+    137b/5
   . ve nisv  n   66a/5
   . ve nisv  numuz   108b/12-13
     Ar., is. “gönülden ba  lılık”
   .+   n   20b/9, 128b/7
     T., f. “s    mak”
   .- maz 100a/1
   ca  n     .- maz 49a/5
     T., sf. “s    , derinliği az”
   .+ lar idi 104b/17
      Ar.,   . sf. “k        ”
   . 118a/7
   .+ dur 132a/7
       Ar., is. “1. sağlık, esenlik 2. doğruluk,
 ger     e uygunluk”
 veçh-i   . 28a/11
   .+ a ta  v  l 96b/10
 d  y  re-i   .+ den 82b/16
 serm  ye-i   .+    4a/8
 veçh-i   .   zre 28a/12
     T., sf. “sık, sıkı”
   . 55a/16
       Ar., is. “ağırlık, mec. sıkıntı”
   .+ i def           121b/4
  n- T., f. “kırılmak,   ld  r  lmek”
   .- d   122b/16
  n    t Ar., is. “zanaat, meslek”
 mu  teber   . 118b/12
   y    t ve   .      118b/6
  ndur- T., f. “k  rd  rmak,   ld  rtmek”
   .- d   123a/6
  r  m T., is. “s  r  m, kesilmi   deri dilimi, me  in
 ip”
   .+ lar   103a/16
  rran Ar., zf. “g  zlice”
 s. 135b/16

  y    t Ar.,   . is. “kuyumculuk i  leri”
   n     t-     .+   ndan 32a/6-7
  y    t Ar., is. “kuyumculuk”
   .+ dan 118b/12
   . ve   n    t      118b/6
  y  net Ar., is. “koruma, himaye”
 kem  l-     . 71a/3
  m Far., is. “g  m    ”
 s. 96a/6, 100b/11, 105b/9, 136a/4
 s.- i     m 108a/17, 114b/9
 s.- i     dan 68a/1
 s.- i     f   86b/6, 126a/1
 s.+ den ma  n     127b/3
 s.                   105b/11
 zer ve s.+ i 141b/13
         -   s. kipi 108a/15
 s.         67b/15
 s.           62a/14
 s.    zerden 117b/7
 s. ve zer 34a/5-6, 43a/17, 55a/3,
 104a/15, 126a/11, 135b/10, 136a/10
 ev  n  -i s. ve zer 97a/12, 105b/12,
 119b/3
 ev  n  -i s. ve zer 135b/3
 ma      n-i s. ve zer 95a/1, 129b/5
         -   s. ve zer 127a/11
 s. ve zerden d         105b/8
 s. ve zerden 45b/3-4, 104a/3, 116b/2,
 118b/5, 119a/12, 119a/14
         -i s. ve zerden 32a/17
 s. ve zerdend  r 127b/2
 s. ve zer  n 114b/8
  m   Ar., is. “belirti”
 s.- y     y  t üzre 104a/9
  ne Far., is. “bağır, g     , mec. gönül”
 s.- i p  rk  nelerini 31b/1
 s.+ m 30a/1
  n   Ar., is. “b  y  k, yuvarlak tepsi”
   . 50b/14
  ret Ar., is. “ahlak, karakter, yaratılış”
 s.+ leri 134b/6
     bk.     t
 kem  l-   s.+ s  n   5a/16-17
    t Ar., is. “genişlik, bolluk” bk. **    **
 s.-    d  ny   24b/12
 s.-    ekn  f 82b/4
 s.-    ekn  fda 5a/7
 s.-    milk 10b/17
 kem  l-   s.+ ından 20a/6
  f  r    Far., is. “  smarlama”
 s.      121b/1
  f  d bk.   f  d,   p  d
 s.+ i 66b/17
  fliye Ar., sf. “a     da olan”
       t-   s.+ si 14b/4
      Ar.,   . is. “oklar”
 s.-    z  lm ve   ayfa 125a/9
    n bk.     n
   .+    24a/4
   .+ ından 13b/13

sıka Ar., is. “güvenilir kişi”
 ş.+ ya 6b/10
sıkat Ar., ç. is. “güvenilir kişiler”
 elsun-ı ş.+ da 72b/4
 ba’z-ı ş.+ dan 13b/9, 134b/17
 kütüb-i mu’teberât-ı eimme-i ş.+ dan
 5b/14
silah Ar., is. “silah”
 s. geyüp 120b/2-3
silahhâne Ar. + Far., b. is. “silah deposu”
 s.+ si 116a/10
silk Ar., is. “sıra, tertip”
 s.- i beyāna 76b/1
 s.- i tahrîr 5b/15
simāhat Ar., is. “eli açıklık”
 sāha-ı s.+ inuñ 5a/16
Simāk öz. is. “astr. Simak / Simak-ı A’zel /
 Arcturus: Başak burcunun en parlak yıldızı”
 semk ve s. 20b/16
 fark-ı S.+ ’a 3b/11
simān Ar., sf. “besili, yağlı”
 s. 111b/13
simār Ar., ç. is. “yemişler, meyveler”
 envā’-ı letāyif-ı ş. 6b/6
 ş.- ı ma’rūfe 8a/2
 ş.+ ı 8a/6
 kuşūr ve ş.+ ina 123b/7
sinān Ar., is. “savaş aletlerinin keskin, sivri
 ucu”
 s.+ ı 116a/17
 s.+ ını 105b/10
sincābī Far. + Ar., sf. “kahverengi ve kurşuni
 arası bir renk, sincap rengi”
 s. 35a/9
Sindī öz. is. “Sintçe, Sind dili, Sind yazısı”
 kalem-i S. 26a/14
sinīn Ar., ç. is. “yıllar”
 bihār-ı mürūr-ı s. 20a/2
sinn-i temyīz Ar., is. “ergenlik çağı”
 s. 10b/11
sipāh Far., is. “asker, ordu”
 s. 88b/12
siper Far., is. “kalkan”
 s.+ lerinüñ 66b/11
sipīd bk. **sefid**
 s. 67b/15
 s.+ dür 67a/2
sirke T. (?), is. “sirke, ekşimiş üzüm suyu”
 s. 62a/11
siyāh Far., sf. “kara renk”
 s. 60a/4, 64b/8, 67a/2, 129a/1, 132a/6,
 138a/2
 s. ‘arab 50a/3
 s.+ a 59a/11
 seng-i s.+ dan 95a/2
 s.+ dur 137b/2, 137b/9, 137b/14,
 138b/11
 s. kaṭīfe gibi 140b/4-5
 s. kazlar 56a/16
 s. laḳlaḳlar 138b/9

s. rīṣi 115a/1
siz T., zm. “siz, ikinci çokluk kişi”
 s. 42b/4, 68a/9, 107b/8, 109a/2
 s. bilürsüz 122a/4
 s.+ den 67b/10, 68a/6, 114b/2,
 120a/10, 121b/3, 122a/8
 s.+ e 34a/2, 42b/5, 61b/11, 68a/10,
 68a/14, 105a/16, 107b/8, 114b/7, 135b/9
 s.+ i 111a/8, 114a/17
 s.+ ler 114b/5
 s.+ lenden 111a/11
 s.+ lere 111a/10
 s.+ üñ 61b/11, 67b/5, 67b/9, 68a/6,
 68a/13, 107b/2-3, 108b/14, 114b/2, 114b/11
şohbet Ar., is. “sohbet, konuşma”
 eṣnā-yı ş.+ de 108b/5
 eṣnā’-i ş.+ de 110a/17
 ş. edüp 21a/1-2
şok- T., f. “sokmak”
 ş.- up 140b/15
Sokoṭrī Ar., sf. “Sokotra’ya ait, Sokotra
 Adası’ndan”
 şabr-ı S. 78b/14
şoltad [صول تاد] İsp. > İt., is. “asker, paralı
 asker”
 ş. 58b/9, 65b/13, 100a/6, 103b/5,
 104b/9, 109b/16, 120b/2, 121a/10
 ş.- ı horyad 101a/3
şoñra T., zf. “sonra”
 ş. 12b/14, 14a/10, 19a/17, 21b/6,
 22b/10, 24a/8-9, 40a/2, 67b/14, 75b/1, 93b/9,
 96a/8, 121b/9, 137a/14, 138a/11, 139b/4
 andan ş. 94a/10
 bildüklerinden ş. 92b/14
 bir müddetden ş. 128a/10
 bundan ş. 48a/8, 49b/4, 86b/3-4,
 96a/17, 99b/4
 gitdüklerinden ş. 113b/9-10
 sehl zamāndan ş. 114a/14
şor- T., f. “sormak”
 hāṭırımı ş.- dı 86b/12
sorguç T. (?), is. “sorguç, başlığa iliştirilen kuş
 tüyü”
 s.+ lar ederler 64a/8
 s.+ lar 67a/3, 90a/17
şovuḳ T., sf. “soğuk”
 ş.+ dur 102a/5
 muḥkem ş.+ lara 101a/7
şoyıl- T., f. “(kabuk) soyulmak”
 ş.- ur 64a/16
söyle- T., f. “söylemek”
 s.- di 30a/11, 30b/6, 34b/12, 42a/16,
 61b/15-16, 92b/8
 s.- düm 28a/16
 s.- medi 17b/14
 s.- miş 21b/16
 biñ s.- señ bir kerre iṣitmezler 63a/6
 s.- ye 34a/3
söz T., is. “söz”
 s.+ den 107b/12

s.+ üm işitmezler 122a/2
s. yokdur 84a/9
şu *T., is.* “1. su 2. akarsu”
ş. 60b/13, 102b/15, 141b/9
ş. akduğu yere yine akmak meşhür
81a/17
ş. başdan aşmışdur 122a/3
ş. çekerler 141a/2
ş. çıkar 128b/15
ş. getirüp 115a/17
mükedder ş.+ lara 44b/15
ş.+ ları döküldi 40b/2
tatlu ş.+ yı 57a/8
yüzi ş.+ yına dönmişdür 3b/4
ş.+ yını 61a/1, 89b/11
sū *Far., is.* “yan, taraf, cihet”
ol s.+ ya akdı 5a/11-12
sū *Ar., sf.* “kötü, yanlış”
s.- i tedbiri 31a/3
şubh *Ar., is.* “sabah vakti, sabah”
çeşme-i ş.- ı şadıq 3b/6-7
beyāz-ı ş.- ı tābdār 142a/3-4
subha *Ar., is.* “tesbih, tesbih tanesi”
s. 63b/4
Subhāniyye “Allah’a ait, ilahi”
‘ināyet-i S. 31b/3
şuç *T., is.* “suç, hata”
ş.+ larını 111b/1
sūdān *Ar., ç. is.* “siyahiler, zenciler”
tā’ife-i s.+ uñ 25a/2
şudūr *Ar., ç. is.* “göğüsler”
ş.+ ında 25b/16
şūf *Ar., is.* “yün”
ş.+ ı 129a/5, 129a/7
şufret *Ar., is.* “sarılık, sarı renk”
ş.- i şāfiye 35a/5
şuhūr *Ar., ç. is.* “kayalar, kayalıklar”
ş. 12b/8, 19b/17
sūk *Ar., is.* “çarşı, pazar”
s.- ı mezbürda 119a/7
s.+ ı 118b/2
sukūṭ *Ar., is.* “düşme, yukarıdan aşağıya
inme”
s.+ ıdur 24b/2
şula- *T., f.* “sulamak”
ş.- rlar 64b/9
āb ile ş.- rlar 52a/16
şulehā *Ar., ç. is.* “salihler, günah işlemekten
çekinenler” *bk. şulehā*
mezārāt-ı ş. 32b/4
‘ulemā ve ş.+ ya 86a/10
şulehā *bk. şulehā*
ş.- i kirām 31a/5
şulh *Ar., is.* “barış”
ş. 66a/17, 97b/11
ş.+ a 50a/13, 66a/2, 95b/17
ş. ederlerdi 49b/4
ş. edüp 39a/11, 50a/17, 56b/7, 65b/15
ş. etdiler 42b/14, 48b/3, 51a/7, 95a/15,
112a/9

tecdīd-i ş. etdiler 136b/11
ş.+ ını 66b/3
ş. ihtiyār eyledi 106a/17
ş. olinca 65a/14
ş. taleb eyledi 94b/7
sultān *Ar., is.* “sultan, padişah”
s.- ı kāmıyāb-ı ‘ālīcenābuñ 81a/8
s.- ı kāmıyāb-ı cüvānbaht 6a/9-10
s.- ı selāṭin-i Benīādem 142a/6
s.+ ları 127a/11
sultāniyye *Ar., sf.* “Osmanlı hükümdarlığına
ait”
pā-yı hükümet-i s. 85b/13
memālik-i S.+ ’ye 79a/11
qabza-ı hükümet-i s.+ de 79a/7-8
biḥār-ı ‘azāyım-ı s.+ den 81a/14
şun *Ar., is.* “yaratma”
kārgāh-ı ş.- ı nāmütenāhīde 4b/7
şunnā *Ar., ç. is.* “sanatçılar, yapıcılar”
ş. 79b/12
sūr *Ar., is.* “kale duvarı, yüksek duvar”
s.- ı Kostañaniyye’ye 83a/10
s.- ı mekīn 98a/1
s.- ı mezbūr 67b/2, 102a/4, 110b/15,
111b/3
s.- ı mezbūra 66b/4, 112b/4
s.- ı mezbürdan 113b/5
s.- ı mezbūri 34b/9, 109b/7
s.- ı mezbūruñ 46a/10, 94a/2, 98a/3,
109b/1, 110a/4, 112b/1, 113b/1
s.+ a 38a/3
dāhl-ı s.+ da 96b/14, 112a/13, 113b/2
ḥāric-ı s.+ da 66b/8, 113b/3
s.+ ı 97b/13-14, 112a/11, 115b/14
s.+ ını 96b/14
s.+ ınıñ 110b/13
sūrāḥ *Far., is.* “delik, burun deliği”
s.+ ları 45a/12
şüret *Ar., is.* “1. görünüm 2. görüntü, resim 3.
yüz”
ş. 28a/10
‘arabī ş. 114b/17
ş.- i ihtitām bulmuşdur 142a/9-10
ş.- i mezbüre 28a/16
ş.+ de 57a/17
ş.+ e 23b/10
ş.+ i bulur 75b/3
şekl ü ş.+ i 23b/11
ş.+ ini şandūk 98b/3
ş.+ leri 134b/5
şüretā *Ar., zf.* “görünüşte, görünüşe bakılırsa”
ş. 96a/14
surh *Far., sf.* “kırmızı, al renk”
s. 40b/15, 57a/13, 60a/4, 64b/7,
67b/15, 102a/8
reng-i s. 119b/8
s.- ı şāfī 129a/1
s.- ı şāfīdür 87a/17, 138b/12
s. ederlerdi 60b/12
s. olur 53a/10

s. şāfī 119b/14
s. ve sefid ‘alevler 99b/13
surūr Ar., is. “sevinç”
cāy-ı s. 125b/16
ferah ve s. bulurlardı 34a/12
bā’is-i şevk ve s. olup 142a/5
sutre Ar., is. “örtü”
s. 103b/15
şu‘übet Ar., is. “güçlük, zahmet, zorluk”
keşret-i ehvāl ve ş. 26a/17
şu‘ūd Ar., is. “yükselme, yücelme”
ş. 14b/1
suvāl Ar., is. “soru, sorgu, soruşturma”
s. 60a/5
s. 60b/2-3
s. eyledi 29b/6
s. ve istiḥbār-ı 103b/9-10
şuver Ar., ç. is. “görüntüler, suretler”
ba’z-ı ş. 25b/13
ş.- i ecrām-ı ‘āliyāt 4a/14
ş.- i ḥayvān 118b/6
ş.- i kevākıbuñ 22a/2
sūzen Far., is. “iğne”
s. 32b/17, 34a/10, 61b/1, 139a/1
s.+ lerine 43b/9
s. ve çuvāldüz 60b/1-2
sūfün Ar., ç. is. “gemiler”
s.- i pūriştihār 80a/11
sühūlet Ar., is. “yumuşaklık, nezaket”
s. üzere mu‘āmele ve muşāḥabe kılalar
34b/7
sükkān Ar., ç. sf. “oturanlar, sakinler”
s.- ı Pervi’ye 125a/13-14
keşret-i s.+ da 5a/7-8
s.+ ı 36a/10, 72b/9, 134b/5
s.+ ından 128a/5
sükker Ar., is. “şeker” bk. **şekker**
s. 60a/17, 60b/3, 60b/14, 62a/7,
139a/14
s.+ e 35a/13, 65a/1
s. kipi 52b/12
süknā Ar., is. “oturulan yer, mesken”
‘imāret ve s. 72b/3
kābil-i s. 69b/14, 72b/5
kābil-i s. ve ikāmetdür 72b/6
kābil-i s. ve ikāmet 69b/7
sükūn Ar., is. “1. yerleşme 2. dinginlik”
s. 72b/16
s. u şebāt-ı 4b/4
s. ve te’ayyuşa kābildür 23a/9-10
sükūnī Ar., sf. “durgun”
s. 11b/16
şüluc Ar., ç. is. “karlar”
s. 19a/8
sülük Ar., is. “bir yola girme”
s. 60b/17
şülüs Ar., sf. “üçte bir”
ş.+ i 76a/8-9, 136a/8
ş.+ ini 117a/8
sünetlen- Ar. + T., f. “sünnet olmak, hitam”

s.- ürler 62b/13
sünnet Ar., is. “sünnet, hitan”
s. 60b/1
süpürül- T., f. “süpürülmek, temizlenmek”
pāk s.- miş 114a/11
sür- T., f. “1. yurdundan çıkarmak 2. önüne
katmak”
s.- diler 96a/4, 97a/10
gele gele s.- erler 129a/8
kıt’a kıt’a s.- erler 65b/9-10, 91a/8
s.- seler 137a/13
sür‘at Ar., is. “hız”
s.- ı ḥarekāt-ı menāṭık 4b/4
Süreyyā öz. is. “astr. Ülker yıldızı”
Ş. 24b/5
Ş.+ ’nuñ 24b/2
sütün Far., is. “silindirik destek, kolon”
s.+ ı 96b/17
s.+ lar 107a/4
süvār Far., is. “binici, binek hayvan süren”
s. 66a/10, 94a/14, 113b/6
s. olup 63a/15, 137a/12
süyüf Ar., ç. is. “kılıçlar”
s.- ı ġarmını 5b/1
s. ve ḥanāciri 21b/16-17
süyül Ar., ç. is. “su baskınları, seller”
cery-i s. 14b/12
s.- ı cāriye 19b/14
s.- i ‘avāṭif 23a/12
şād Far., sf. “mutlu, sevinçli”
ş. oldılar 50a/9
mesrūr ve ş. olup 35a/15-16
ş. olurlar 34a/12
şādī Far., is. “sevinç, mutluluk”
ş. 58a/3
şādevān bk. **şādurvān**
ş.+ lar 113a/16
şādurvān Far., b. is. “şadırvan” bk. **şādevān**
ş.+ ları 115b/11
şāh dāne Far., b. is. “iri, parlak inci”
ş. 50b/8, 50b/15, 51b/8
şāhid Ar., is. “tanık”
ş. 98b/13
şāḥm Ar., is. “iç yağı, don yağı”
ş.+ ını 102b/13
şāḥ Far., is. “(ağaç) dal”
ş.- ı çināra beñzer 89a/9
şāḥş Ar., is. “kişi”
ş. 15a/3, 15a/6, 29a/6, 29a/17, 46a/3,
47a/5, 48a/9, 51b/12, 55b/3, 55b/7, 56a/4,
56b/1, 57b/2, 61a/17, 63a/14, 65b/11, 87a/3,
88b/11, 88b/17, 89b/14, 90b/7, 91b/8, 92a/8,
92a/16, 96a/8, 99a/2, 99b/4, 100a/6, 100a/16,
101a/3, 114b/17, 122a/8, 125a/3, 125b/13,
141a/7
ş.- ı āḥara 61b/13-14
ş.- ı ġarīb 17b/10
ş.- ı kırsan 58a/11
ş.- ı mezbūr 17b/12, 29a/7-8, 55b/9,
58b/6, 62a/1-2, 90a/5, 92a/1, 121a/4, 124b/1,

128b/2, 128b/4, 137a/1
 ş.- ı mezbūra mu‘în olup 56b/4
 ş.- ı mezbūra 62a/1
 ş.- ı mezbürü 56b/7
 ş.- ı mezbürüñ 128a/16
 ş.- ı miqdāmı 136b/2
 ş.- ı nūrānī 128a/12-13
 ş.- ı pürīkdām 26a/4, 125b/8
 ş.- ı pürintikām 95b/7
 ş.+ a 61b/13
 ş.+ ı elli 123b/14
 ş.+ ı 47b/8, 48a/12, 121a/1, 121a/14,
 124b/12, 124b/14, 125b/9, 136b/16
 ş.+ uñ 45b/17, 120b/4
şā‘ir Ar., is. “şair, ozan”
 ş.- i māhir 3b/14
şak Ar., is. “1. yarma, yarılma 2. yarım, parça”
 maḥall-ı ma‘hūdī ş. edüp 85a/11
 zāhır-ı arzı ş. edüp 19a/7
 Arzı ş. eyledi 19a/3
 iki ş. olmışdur 3b/9
şāmil Ar., sf. “içine alan, kapsayan”
 ş.+ dūr 11a/15
 muḥīt ve ş.+ dūr 27b/11
şarāb Ar., is. “şarap, içki”
 ş. 10a/8, 55a/9, 62b/7
 ş.- ı mergi 29b/2, 43a/1
 ş. düzerler 60b/17
 ş.+ ını 32b/16
şark Ar., is. “doğu, doğu yönü”
 ‘ulemā’-i ş. 71b/5
 cehet-i ş. 70a/1
 ş.+ a 16b/5
 cānib-i ş.+ a 27b/6, 38a/1, 62b/4,
 70a/14, 77a/12, 103b/6, 119a/10
 cehet-i ş.+ a 27b/6
 cezāyır-ı ş.+ a 58b/2-3
 ġarbdan ş.+ a 43a/9, 70b/8
 cānib-i ş.+ da 68b/12, 71b/3-4
 ş.+ dan ġarba 9a/8, 19a/15
 ş.+ dan 60a/5
 cānib-i ş.+ dan 71b/7, 73a/12, 75a/14
 ş.+ dūr 60a/1
 şimāl-ı ş.+ uñ 70a/7
şarkıyye bk. **şarkī**
 zāviyye-i ş.+ de 77b/14-15
 zāviyye-i ş.+ si 7a/3
şarkī Ar., sf. “doğuyla ilgili, doğu tarafında
 bulunan” bk. **şarkıyye**
 Ş. 38b/5
 Baḥr-ı Ş. 76b/17
 cemī‘-ı Ş. 74b/10
 Muḥīt-i Ş. 27b/7
 Muḥīt-i Ş.+ ’den 77a/8
 Baḥr-ı Ş.+ ’nūñ 77a/3
 Baḥr-ı Ş.+ ’ye 18a/9
 Muḥīt-i Ş.+ ’ye 27b/4, 82b/1
 ş. rüzgār 40b/7
 cānib-i ş.+ si 82a/10
 dıl‘-ı ş.+ si 6b/16, 77a/14, 77b/14,

81b/17
 cānib-i ş.+ sinde 9b/13, 89b/2, 89b/4,
 129b/8
 dıl‘-ı ş.+ sinde 82a/2-3
 kısım-ı ş.+ sinde 43a/13
Şarķicenūbī Ar., sf. “güneydoğu tarafında
 bulunan”
 Muḥīt-i Ş. 27b/1
şart Ar., is. “şart, koşul”
 ş. 32b/10
 ş. etdiler 126a/4
 ş. üzre 136b/11
şāsi‘a Ar., sf. “uçsuz bucaksız, geniş”
 ş. 96b/8
 ş.+ dur 8b/14
şāyī‘ Ar., sf. “dile düşmüş, herkesçe
 duyulmuş”
 ş.+ dur 54b/13
 ş. olup tıyıldı 136a/2-3
şe‘ā‘ir Ar., ç. is. “adetler, şiarlar”
 meḥāsīn-i ş.- i İslāmiyye 74b/15-16
 ş.- i şerā‘i‘-i İslāmiyye 85b/17
şeb Far., is. “gece”
 rüz u ş. 8b/11
 yek ş. 73a/9
 ş.- i tār 73a/10, 87b/17, 88a/5-6
 ş. erişdükde 62a/13-14, 131b/10
 ş. ve rüz 130a/4
şebāb Ar., is. “gençlik, genç olma”
 kemāl-ı ş.+ ı 90a/4
şebb Ar., is. “şap”
 ş. 100a/10
şebīh Ar., sf. “benzer”
 ş. 65b/8, 66b/10, 131a/13
 ş.+ dūr 18a/9, 43a/10, 44b/17,
 111b/11, 119b/13, 132a/17, 139a/7, 139a/13
şecā‘at Ar., is. “yürekli, gözü peklik”
 farṭ-ı ş. 71a/3
şecer Ar., is. “ağaç”
 ş. 52b/3, 62b/8
 evrāk-ı ş. 111a/15
 nebāt ve ş. 46b/12
 nev‘ ş. 52b/15
 ş.- i abnos 32a/7
 ş.- i baķam 40a/6-7, 43b/1
 ş.- i mezbürü 140b/16
 ş.- i mezbürüñ 61a/9, 119b/6
 ağşān-ı ş.+ de 8a/9
 ş.+ den şecere 7a/12
 ş.+ den 64b/8, 92a/13
 nefs-i ş.+ den 119b/7
 ş.+ dūr 105a/2
 şecerden ş.+ e 7a/12
 ş.+ i 135a/15
 ş.+ üñ 7b/2
 ş. ve ḥacer 102b/7-8
 ş. ve varāk kısmından 87b/2
şedā‘id bk. **şedāyid**
 ş.- i baḥr 10b/3
 ş.- i rüzgār 70b/9

şedâyîd Ar., ç. is. "sıkıntılı durumlar" bk. **şedâ'id**

ş.- ı baħr 29a/16

ş.- ı baħr-ı hevlnāk 29b/15

ş.- ı baħruñ 68a/16

şedd Ar., is. "1. sıkı sıkı bağlama, sıkma 2. güçlendirme 3. kuşak, bel bağı"

ş. eder 53a/12

ş. ederler 45a/8, 103a/17

şedîd Ar., sf. "sıkı, güçlü, şiddetli"

darbı ş. 116a/14

keşîf ve ş. olup 88a/1-2

şedîdü'l-izîrâb Ar., b. sf. "şiddetli dalgalanma"

ş. 10a/1

şefâ'at Ar., is. "bir suçun bağıışı için aracılık etme"

ş.+ ı 42a/11

şehr bk. **şehr**, **şehir**

ş.+ de 110b/5

dāhıl-ı ş.+ de 108a/12

şehinşâh Far., b. is. "şahlar şahı, padişahlar padişahı"

ş.- ı dīnperver 6a/12

şehir bk. **şehr**, **şehir**

ş. halkı 121b/10

şehr Far., is. "şehir" bk. **şehir**, **şehir**

ş. 106b/9, 111b/5, 128a/6

aşhâb-ı ş. 93a/3, 93a/6, 108a/9,

118a/11

hâkim-i ş. 111a/6

ķavm-ı ş. 122a/14

ş.- i 'Aden 77b/14

ş.- i cedîddür 8b/5

ş.- i ma'mûr 125b/15

ş.- i mezbûr 117b/15

ş.- i mezbûrî 8b/6

ş.- i mezbûruñ 48b/7, 108b/3, 113a/14

ş.- i mu'teber 48b/6, 108a/6

ş.+ de 94b/6, 115b/7, 118a/14

hâric-ı ş.+ de 118a/10

ş.+ den 117a/1, 120a/10, 122a/13

ş.+ dūr 94b/12

ş.+ e 61b/3, 93b/11, 97b/12, 108a/4,

110a/13, 112a/2-3, 136a/15

aşhâb-ı ş.+ e 122a/12

ş. halkı 122a/5

ş.+ i başdılar 51a/10

ş.+ i 51a/9, 51a/11, 62a/17, 91a/2,

94a/5, 96b/13

ş.+ ine 32b/13, 99a/5, 111a/4

ş.+ ler 96a/12, 97b/10, 121a/6

ş.+ leri 110b/6

ş.+ üñ 106b/17, 121b/16

şehreyn Ar., ç. is. "iki ay, iki aylık süre"

mesāfe-i ş. 83a/3

şehriyâr Far., b. is. "hükümdar, padişah"

ş. 11a/4

şekâ Ar., is. "alçaklık, rezillik" bk. **şikâ**

ş. 86a/16

şeker Far., is. "şeker" ayrıca bk. **sükker**
ş.+ den 52b/12

şekil bk. **şekl**

ş. 82b/16

ş.+ de 44a/5, 54b/17

ş.+ lerini 118b/10

şekl Ar., is. "biçim" bk. **şekl**

bed ş. 132a/16

ş.- i amrûdda 60b/11

ş.- i ħarnûb 7b/10

ş.- i Ĥurşîd'i 67b/17

ş.- i insānda 56a/15

ş.- i Kāmeri 68a/2

ş.- i mezbûr 23b/7

ş.- i müstañldür 9a/8

ş.- i sîbde 45b/13

ş.+ i 52b/6, 64a/15, 81b/10

ş.+ inde 27b/8, 41a/6, 54a/8, 128a/12

ş.+ ine girdi 14b/11

ş.+ ine 55a/15

ş. ü şüreti 23b/11

ş. ü endāmda 53b/3

ş. ü hey'etde 7a/10

şeklâ Ar., zf. "biçimce, biçim olarak, görünüşte"

ş. 43a/10, 119b/10, 131b/12, 132a/17,

139a/6, 139a/12, 141a/4

şem' Ar., is. "mum"

ş.- ı 'asel 65b/8, 90b/4

ş.- ı cem'-ı eflāk 3b/5

şem'dân Ar. + Far., is. "mumluk, şamdan"

sîm ş.+ lar 62a/14

Şems öz. is. "astr. Güneş" bk. **Şemsiyye**

Ş. 24a/17, 69b/5

evc-i Ş. 22a/9, 22a/11

ĥarâret-i Ş. 41b/15, 64a/15

ĥazîz-ı Ş. 22a/15, 23a/2, 23a/8

intikāl-ı evc-i Ş. 22b/4

şu'â'-ı Ş. 108a/14

medâr-ı Ş.- i ĥazîzî 69b/8

mesîr-i Ş.+ 'den 72b/13

Ş.+ 'e 'ibâdet ederler 54b/16

Ş.+ 'e 'ibâdet ederlerdi 46a/15

Ş.+ 'e 'ibâdet etdikleri sebebdan

119a/9-10

Ş.+ 'e 26a/16, 27a/8, 69a/8

maskıt-ı Ş.+ 'e 33a/11

külîçe-i Ş.+ 'i 4b/3

Ş.+ 'üñ 15b/9, 24a/13-14, 69b/3

mişl-i Ş. ve Kāmer 136a/5

Ş. ve Kāmer'e 'ibâdet ederlerdi

126b/5-6

Ş. ve Kāmer'e 'ibâdet etdiklerini

68a/4

envâr-ı Ş. ve Kāmer'e 126b/10

Şemsiyye bk. **Şems**

sene-i Ş.+ de 17a/4

şer' Ar., is. "şeriat, İslam şeriatı"

lisân-ı ş.+ da 16b/2

şerâ'i Ar., ç. is. "şeriat hükümleri"

şe‘ā’ir-i ş.- i İslâmiyye 85b/17
şerābe Ar., is. “püskül”
 ş. 103a/10
şerh Ar., is. “ayrıntılı açıklama”
 dāyire-i ş. 85b/7
 mertebe-i ş. 70b/15
 ş.+ inde 22b/9, 69b/2
 ş. ve ‘ayān oluna 76b/3
 mertebe-i ş. ve beyāndan 70b/16
 ş. ve beyānını 5b/3-4
şerī‘at Ar., is. “şeriat, dinin emir ve yasakları”
 şu‘ā‘-ı bedr-i münir-i ş.- i seyyidi’l-enām 85b/12
 envār-ı ş.+ dan 98b/16
şerīf Ar., sf. “şerefli” bk. **şerīfe**
 maḳām-ı ş. 40b/17
 cāmi‘-ı ş.- i Kūrtuba 32a/4
 Muḫḫaf-ı Ş.- i Sa‘ādetelīfde 32b/1
 bermuḳtaṣā-yı naṣṣ-ı ş.- i
 sa‘ādetnümün 4a/4
 bervefḳ-ı maḫmūn-ı naṣṣ-ı ş.- i
 sa‘ādetnümün 85b/14
şerīfe bk. **şerīf**
 aḫḳām-ı ş. 86a/4-5
 mesācid-i ş. 32b/3
 sā‘ir-i ceṣā‘ir-i ş. 86a/2
şerīk Ar., sf. “ortak”
 ş.+ i 104b/3
şetm Ar., is. “sövme, küfür”
 ş. ederler 105a/11
şevāmīh Ar., ç. is. “yüksekler, yüksek tepeler”
 cibāl-ı ş. 11b/7
şevḳ Ar., is. “aşırı istek”
 bā‘iş-i ş. 142a/5
 zevḳ ve ş. edüp 37a/8
şevket Ar., is. “büyüklük, ululuk”
 ş.+ i 81a/9
 ş. ve ‘āzamet 126a/16
şey’ Ar., is. “nesne, şey”
 ş.- i ‘acīb 35a/13-14
şeyāṭīn Ar., ç. is. “şeytanlar”
 ş.- i melā‘īn 117b/7-8, 126b/14
 ş.- i melā‘īni 88a/15
 maḳarr-ı ş. olmağ 71b/6
şeydā Far., sf. “çılgın, tutkun, divane”
 dil-i ş.+ ya 4a/13-14
şeyḫūhet Ar., is. “yaşlılık”
 āṣār-ı ş.+ i 90a/3
şeyṭān Ar., is. “şeytan”
 ş.- i la‘īn 54b/16
 ş. la‘īn 112b/13
şīr-i şimşīr Far., b. is. “kılıçarslan, elinde kılıç olan aslan”
 ‘alef-i ş.- i şimşīr edüp 42a/4
şīrān Far., ç. is. “aslanlar, mec. güçlü, genç askerler”
 ş.- i ehl-i īmān 85b/15
 ş.- i ehl-i İslām 90b/12-13
şīrgīr Far., sf. “aslan tutan, mec. çok güçlü”
 ş. 81a/11

şiş T., is. “şiş, ucu sivri çubuk”
 ş.+ e çevirürler 55a/7
şişe Far., is. “şişe”
 ş.+ ye çekerler 61a/9-10
şibir Ar., is. “karış” bk. **şibr**
 ş. 38a/11, 89a/13, 103a/7, 131a/13-14,
 138a/6
 ş.+ den 88a/8
 ş.+ dūr 133a/14
 ş. kadar 138a/2
şibr bk. **şibir**
 ş. 7b/8, 17b/12, 57b/10, 138b/5,
 140b/8
 on üç ya on dört ş. gelürdi 59a/4
şiddet Ar., is. “1. bir güç, hareket veya kuvvetin derecesi 2. aşırılık, fazlalık 3. zorluk, sıkıntı”
 ş.- i ḫarāret 22b/11-12, 69a/8, 69b/3,
 69b/6-7
 ş.- i ḫardan 69b/9
 ş.- i sermā 69b/15
 ş.- i sermādan 101a/7-8
 kemāl-ı ş.- i şitā 27b/15
 ş.+ i 69a/11
 kemāl-ı ş.+ ini 25b/15
şifā Ar., is. “ilaç, deva”
 ş. ḫāşıl olur 53a/3-4
 marāzına ş. ḫāşıl oldu 139b/17
şikā bk. **şekā**
 ‘ayn-ı ş. 120b/10
şikāk Ar., is. “uyuşmazlık, anlaşmazlık”
 ṭarīḳ-ı ḫilāf ve ş.+ a gitmemeye
 114b/13
 nifāk ve ş.+ a 86a/12
 mābeynine ḫilāf ve ş. düşüp 51b/17
 ş.+ i 31a/4
 ‘adāvet ve ş.+ ında 110b/8
şikār Far., is. “av”
 ḳaṣd-ı ş. 133a/10
 ş.+ a çıkar 63a/1
 ş.+ a 12a/16, 54b/1
 ş.+ dan 133a/13
 ş. ederler 45b/11
 ḳaṣd-ı ş. ederseñüz 105a/15
 ş.+ i 59a/10
şikāyet Ar., is. “şikayet”
 ş. 109a/12
 ş. edüp 108b/7-8
 ş. etdiler 109b/5-6
şikem Far., is. “karın”
 ş.+ inden 102b/13
şikest Far., sf. “kırık, kırılmış” bk. **şikeste**
 ş. olur 60b/5
şikeste bk. **şikest**
 ş. ve ḫurd olup 59b/2-3
şimāl Ar., is. “kuzey”
 ş. 41a/16, 70a/1, 87a/5
 ḡarb ve ş. 99a/3
 nāḫiye-i ş. 23a/3, 23a/9
 ş.- i ‘imāretde 22b/7

müntehā-yı ş. + ı 27b/15
 ş.- ı Şām'a 74a/15-16
 ş.- ı şarkuñ 70a/7
 ş.- ı Ye'cüc'dan 75a/15
 cānib-i ş. + a akdılar 123b/17
 cānib-i ş. + a 15a/7, 123b/16, 124b/17,
 130b/2
 cehet-i ş. + a 6b/15, 76b/15, 77a/11,
 83a/10
 cenūbdan ş. + a 9a/9, 77b/1-2, 77b/10-
 11, 81b/11
 nāhiye-i ş. + a 23a/2
 taraf-ı ş. + a 105a/8
 ş. + da 25b/5, 129b/10
 cānib-i ş. + da 17b/1, 18b/7, 22b/15,
 27b/12, 72b/5, 84a/1
 cehet-i ş. + da 84b/3
 taraf-ı ş. + da 56b/15, 69a/4, 131a/1
 ş. + dan cenūba 19a/15
 cānib-i ş. + dan münfecir olup 99b/8
 cānib-i ş. + dan 9b/12
 cehet-i ş. + dan 15a/8, 26b/4
 nāhiye-i ş. + dan 22a/16
 ş. + en 27a/17
 ş. + ı 25b/9
 ş. + ına 73b/12, 84b/16
 cānib-i ş. + ına 84b/14
şimāhiyye bk. şimālī
 'imāret-i ş. 23a/17
 burūc-ı ş. + de 22b/17
 rub'eyn-i ş. + nūñ 69a/5
 burūc-ı ş. + ye 23a/8
şimālī Ar., sf. "kuzey ile ilgili, kuzey tarafında
 bulunan" **bk. şimāhiyye**
 ş. 14a/4, 38b/5
 kuṭb-ı ş. 84a/2, 84a/13, 84a/17,
 84b/10-11, 129b/16-17
 kuṭr-ı ş. 23a/1
 nişf-ı ş. 22b/2, 23a/2
 cānib-i kuṭb-ı ş. + 'ye 72a/7-8
 cehet-i kuṭb-ı ş. + de 68b/8
 kuṭr-ı ş. + den 23a/16
 'arz-ı ş. + si on bir 14a/8
 cānib-i ş. + sinde 84b/6
 müntehā-yı ş. + sinde 77b/15
 taraf-ı ş. + sinden münfecir olan 82b/6
şimşīr Far., is. "kılıç"
 tu'me-i ş. ederüz 122a/7
 'alef-i şīr-i ş. edüp 42a/4
şirā Ar., is. "alım, satın alma"
 bey' ve ş. 119a/8, 130b/16
 bey' ve ş. ederler 111b/15
 bey' ve ş. edüp 39b/2
 bey' ve ş. itmezler 55a/3
 bey' ve ş. + ya 34a/8, 63b/8
şirk Ar., is. "Allah'a ortak koşma"
 zulām-ı ş. 31b/14-15
şiş- T., f. "şişmek"
 ş.- üp 45b/17
şitā Ar., is. "kış, kış mevsimi"

ş. 59b/11, 101b/5
 kemāl-ı şiddet-i ş. 27b/15
 eyyām-ı ş. + da 101b/10, 117a/12
 şayf ve ş. + da 91b/10
 ş. + ya 58b/15, 137a/8
şöhre bk. şöret
 ş.- i diyār ola 31b/13-14
şöhret Ar., is. "ün, nam, tanınmışlık" **bk. şöre**
 ş. 108b/2
 kuvvet ve ş. buldı 123a/9-10
 ş. bulmaz 27a/6
 zuhūr ve ş. bulmuş 29a/10-11
şu'a' Ar., is. "ışın"
 ş.- ı bedr-i münīr-i şerī'at-ı seyyidi'l-
 enām 85b/12
 ş.- ı Şems 108a/14
şu'be Ar., is. "bölüm, bölüm, kol"
 ş. 9a/14, 17b/5
şuhūk Ar., ç. is. "yüksek yerler, dağların
 tepeleri"
 ş. 19b/15
 ba'z-ı ş. 23a/13
şuhūr Ar., ç. is. "aylar"
 kurūr-ı ş. 14b/11
şukūfe Far., is. "çiçek"
 ş. + ler 36a/17, 108a/10, 118b/8
şu'le Ar., is. "yalım, alev"
 ş. vērür 140b/12
şu'ledār Ar. + Far., b. sf. "ışıklı"
 ş. olup 108a/15
şurb Ar., is. "içecek, içme suyu"
 ş. + ları 104a/12
şüre Far., sf. "tuzlu"
 ş. 110a/10
 ş. buldıkları 40b/9-10
 ş. + dür 43a/16, 105a/3
şurū' Ar., is. "başlama"
 ş. edüp 28a/14
şuṭūṭ Ar., ç. is. "büyük ırmaklar"
 cemī'-ı ş. + ı 18b/10
şu'ūr Ar., ç. is. "kıllar, saçlar"
 ş. + ından 8a/9
şübeh Ar., is. "kuşku"
 def'-ı ş. ü evhāmda 4b/6
şümār Far., is. "sayı, sayma"
 ş. + dan 6b/7
 'ad ve ş. + dan 135b/3
 mertebe-i ş. + dan 58a/9
tā Far., zf. "dek, değin, kadar, beri"
 t. 24a/15, 77b/14, 78a/9, 79b/4,
 107a/13, 140a/16
 evvelden t. āhıra 107a/2
 t. ki 11a/8, 34b/6, 51a/1, 55a/7, 60a/1,
 61a/15, 67a/17, 76b/3, 80b/1, 86a/16, 103b/7,
 106a/16, 106b/2, 106b/15, 113a/4, 113b/11,
 123a/11, 123b/17, 125b/12, 126a/14, 133a/12,
 136a/2, 141b/4, 142a/3
ta'accub Ar., is. "şaşma, hayret etme"
 t. etdi 48b/9
 t. + ı 50b/11

ta‘ām Ar., is. “yemek, aş”
 t. 10a/8, 32b/15, 60b/5, 134a/3
 t. çekilüp 114a/14-15
 t.+ da 115b/4
 t. ekl etmeyüp 59a/14
 t.+ ı 115a/9, 115b/3, 131b/11
 t.+ ını 128a/8
 t. kısmı 101b/12
 t.+ ları 102b/11
 t.+ larını 46b/6

ta‘arruz Ar., is. “sataşma, ilişme, saldırı”
 t. etmeyenlere 131a/15

ta‘ayyün Ar., is. “göze girme, beğenilme”
 t. bulur 71a/13

tāb Far., is. “1. güç, kuvvet 2. sıcaklık, hararet 3. ısıltı, parıltı”
 t.- ı āfītāb ve mehtāba 126b/10
 t.- ı āfītāb 19b/17, 22a/17, 23a/3
 t.- ı āteş 126a/11
 kuvvet-i t.+ ı 90a/4
 t. ve tākat 108b/8

taḥb Ar., is. “yaratılış, huy, karakter”
 bermuқтаzā-yı t.- ı hārāret 22a/17
 t.- ı nāra 14b/2
 t.+ ı 119b/16
 şārım-ı t.+ ına 78b/9
 t.+ ında 139b/15
 t. u māhiyyeti 8a/3

ta‘b Ar., is. “yorgunluk, bitkinlik” bk. **ta‘bān**
 t.+ ı gider 141a/8

tabābi‘a Ar., ç. is. “Yemen hükümdarları”
 t. 27a/2
 t.+ dan 26b/12

ṭabak Ar., is. “tabak”
 t.+ lar 62a/9, 111b/9

ṭabaḳa Ar., is. “düzey, seviye, sınıf”
 t.- ı ekle erişmez 131b/4
 bedāhet t.+ sına 77a/3-4

ṭabakāt Ar., ç. is. “katlar”
 t. üzre 101b/1

ta‘bān bk. **ta‘b**
 t. olsa 141a/7

tābdār Far., sf. “parlak, ışıklı”
 beyāz-ı şubḥ-ı t. 142a/3-4

ṭabḥ Ar., is. “1. pişirme, pişirilme 2. (ilaç) kaynatma”
 t. ederler 44b/12-13, 91a/16, 141a/5
 t. edüp 89b/11
 t. olunmayınca 131b/3

tābi‘ Ar., is. “tabi, bağlı”
 t. kıldı 124b/2
 t. oldılar 52a/2
 t. olup 109b/3, 121b/8

ṭabī‘at Ar., is. “yaratılış özelliği”
 müceb-i esbāb-ı t. 17a/15
 t.- ı sıfliyesi 14b/4

tābnāk Far., sf. “parlak, ışıklı”
 t. 78b/10

tāc Far., is. “ibik”
 t.+ ları 137b/15

tācir Ar., is. “tüccar, tacir”
 t.+ ler 94a/7

tāfi Ar., sf. “su üstünde yüzen, su üstüne çıkan”
 t. olur 12a/15

tafşıl Ar., is. “ayrıntı”
 t.- i hāl 10b/6
 t.+ inde 29a/4

taftit Ar., is. “ufalama, parçalama”
 t. ve iḥrāc eder 44b/6

tağ T., is. “dağ”
 t.+ a 46b/11
 t.+ dan 50a/10
 t.+ lara 45b/11, 66a/13

tağayyur Ar., is. “değişim, başkalaşma”
 noḳşān ve t. 17b/7

tağıl- T., f. “dağılmak”
 t.- dılar 66a/14
 etrāfa t.- mışlar 90b/15
 t.- up gitdiler 125a/15
 t.- up gitsünler 92b/10
 t.- up 40b/1

tağıt- T., f. “dağıtmak”
 t.- dılar 99a/17
 t.- a 31a/17

tāgiye Ar., sf. “baş kaldıran, azgın”
 tā‘ife-i t. 37b/5

tağyir Ar., is. “biçimini değiştirme, bozma”
 t. ve infi‘āl bulmaz 104a/9
 t. ve tebdile 92b/15

taḥallī Ar., is. “değerli takılarla süslenme”
 t. ederler 104a/4

taḥalluḳ Ar., is. “huy edinme”
 t. edüp 4b/12

taḥammül Ar., is. “1. katlanma, dayanma 2. yüklenme, taşıma”
 t. edeler 70b/9
 t. eder 133a/17
 t. ederdı 137a/11
 t. etmeye 135b/12

taḥdīd Ar., is. “sınırlama”
 t. 5b/1

taḥkīḳ Ar., is. “1. araştırma, soruşturma 2. doğrulama, hakikatini arayıp bulma”
 t. 5a/15, 29a/3, 62b/2, 69a/3, 88a/10, 97b/5
 t.- ı hevāsında 4b/12
 kemāl-ı t.+ a 27b/17
 t.+ dan 77a/7
 t. etmeyüp 75a/13
 çehre-i t.+ ını 28a/11

taḥkīkā bk. **taḥkīḳan**
 t. 20a/2

taḥkīḳan Ar., zf. “araştırma yoluyla” bk. **taḥkīkā**
 t. 9b/6, 11b/14

taḥliye Ar., is. “süsleme, bezeme”
 t. edüp 45b/1

taḥmīl Ar., is. “yükleme, yükletme”
 t. 60a/17

t.  d p 13a/12, 34b/13, 54b/1, 61b/4-5, 65a/2
t.  tdiler 137a/9
t. eyledi 32b/16
ta r k *Ar., is.* “1. hareket ettirme 2. k        ”
t.  derler 140b/15
t.  tdiler 124a/14
ta r r *Ar., is.* “yazma”
t. 5b/10-11, 22a/1, 85b/7
silk-i t. 5b/15
t.- i def  irde 29a/10
ta   r ve t.  tmi ler 68a/1
t. eylemi  23b/5
t. eylemi   r 28a/8
ter  b   t.+ inde 142a/3
t.+ ine 28a/13
ta   r ve t. olunduk a 75b/2
ta   l *Ar., is.* “toplama, elde etme”
t. 111a/16
t.- i n  m 71a/5
t.- i z  d 133a/11
t.- i zev  d 131b/10
t.  de 32b/11
t.  derler 8b/7-8
t.  d p 79a/3, 137a/2
t.  tdiler 91a/4, 127b/7-8
t.  td   i 35b/2-3
nesne t.  tmediler 87b/6, 105b/6-7
t. eyledi 37b/15
t. eyles n 68a/11
t.+ ine 9a/1
ta  t *Ar., is.* “alt, a     ”
cehet-i t. 15a/9
t.-    r  dadur 24a/1
t.-   a         20b/3
t.-   ar  da 19a/5
t.-   ar  dan 9b/10-11
t.-   h           d     r 33a/6
t.-   h           30b/10, 111b/5, 116b/13-14
t.-   m  da 21b/4
t.-   m  dan 19b/16
t.+   127b/2
t.+  na 13a/13, 84a/2, 84a/14, 84b/1, 84b/11
t.+  nda 16b/1
cehet-i t.+  nda 15a/13
ta  v l *Ar., is.* “de        ”
na  l ve t. 92b/15
      a t. 96b/10
ta        *Ar., zf.* “tahminen, olasılıkla”
t. 128b/15, 133b/1
ta  t *Far., is.* “1. h       r otura   2. h                    ”
t.+    107a/13
t.             114a/15-16
t.            107a/11
ta   a *Far., is.* “1. d     n kesilmi  a    2. ince madeni levha”
t.+ dan 116a/12

      t.+ lar 117b/5
t.+ nu  117b/5
ta      *Far., b. is.* “ba     ”
t.+   136a/14
      *bk.      a*
 . 7a/9, 10b/4, 34b/2, 34b/6, 37a/6, 50a/10, 61b/5, 63b/16, 88a/17, 91a/17, 94b/8, 125a/7, 125b/4
 .- i ‘ac  be 85a/3, 128a/6
 .- i ‘Arab’   62b/12
 .- i       a 128b/6
 .- i         34b/1, 41b/3, 41b/8, 96a/1
 .- i mezb  re 45b/12, 54b/15, 62b/17, 66a/9, 98b/8, 123a/14, 128a/10, 134b/9
 .- i mezb  red n 128a/14
 .- i mezb        41b/14, 88a/10-11, 118b/11
 .- i mezk        128b/2
 .- i p        70b/7-8
 .- i s        25a/2
 .- i       e 37b/5
 .- i Y         79a/4
 .- i zen  n 129b/7
 .+ nu  42a/3, 84b/17, 92b/5, 118b/2
 .+ sind n 92b/4
 .+ ye 10b/7
     r *Ar., is.* “(b     ) u    ”
 . 43b/6
 .- i mezb    43b/11
 .- i mezb      43b/6, 43b/13
ta        *Ar., is.* “yakla  ma, yak  nla  ma”
t. 26a/16, 27a/9, 126b/12, 126b/16
ta    *T., f.* “takmak”
 .- arlar 104a/4
    a  .- arlar 54a/14
      ar  .- arlar 45a/16-17
         .- arlar 91b/6
      r  .- arlardı 59a/9
     ar  .- arlar 90a/16
 .- up 57a/4
       ar  .- up 91b/14
     t *Ar., is.* “yapabilme g    ”
    ve  . 108b/8
 . get         50a/12-13, 90b/15
 . get               r 66a/14-15
ta       *Ar., is.* “sunma”
t. olunup 5b/14
ta     r *Ar., is.* “de   r belirleme”
     t t. olundı 46b/15
ma      oldu   t.      124a/3
man   r oldu   t.      73a/13
ta         *Ar. + T., zf.* “kadar  ile,           ”
t. 69b/8, 73b/3, 75a/15, 117a/7
t. da   23a/9, 23a/11
ta      *T., f.* “tak    ma, takmak”
 .-     r 90a/17
          ar  .-     r 105b/11
     ar  .-     r 54b/9
 .-       r 46b/1

hâtemler t.- urlardı 60b/10
taqlīb Ar., is. “döndürme, çevirme”
 kalbını t. eyledi 33b/17
taqlīd Ar., is. “mec. sarma, takma, üzerine bırakma”
 tefvīz ve t. eyledi 35b/1
taqrīb Ar., zf. “yaklaşık”
 t. 6b/17, 9a/9, 15b/14, 16b/17, 17a/4, 75a/8, 81b/12, 88a/8, 117b/10, 118a/6
taqrīr Ar., is. “sözle anlatma”
 t.- i kelām eyledi 10b/16
 t.- i merām eylemiş 76b/14
 t.+ den 85b/7
 t.+ ine 28a/14
 t. u ıstıķşāsından 4b/10
taqsīm Ar., is. “bölme, bölüşme, bölüşürme”
 t. 72a/14
 t. ederlerdi 115a/15-16
 t. edüp 68b/3-4
 t. etmişler 72a/1
 t. ve tevdī’a 80b/5
taqşīr Ar., is. “eksik, kusurlu yapma”
 t.- i tām 82b/2
 t. etmişdür 82b/3
taqvā Ar., is. “günahtan sakınma”
 ehl-i t. 31a/8
ṭākye Far., is. “armadillonun başındaki zırh benzeri kısım”
 t.+ den 67a/11
 t.+ si 67a/11
ṭākyelü Far. + T., sf. “takkeli, başlıklı”
 t. hece taş 133b/5
taķz Ar., is. “eksiği tamamlama”
 t. 69b/2
ṭal- T., f. “(suya) dalmak”
 deryāya t.- arlar 57a/4, 104b/14
 t.- maķda 54b/13
 deryāya t.- up 92a/5-6
talān T., is. “yağma, çapul”
 t. edüp 106a/14
ṭal‘at Ar., is. “güzel yüz”
 nūr-ı t.+ ına 16b/16
ṭaleb Ar., is. “istek, isteme”
 t. 5b/6
 t.+ den 30b/1
 teneffüs t. edüp 19a/3
 yardım t. etdi 109b/9
 izin t. etdiler 63b/6
 muḥkem t. etdiler 62b/16
 nüzül t. etdiler 49a/7
 ḥüsn-i mu‘āmele t. eyitdi 61b/11
 ‘asker t. eyledi 51b/11
 ‘avn t. eyledi 30a/10, 109a/13
 gavvaşlar t. eyledi 50b/10
 mu‘āvenet t. eyledi 30a/15
 şulḥ t. eyledi 94b/8
 t.+ i 124b/10
talī Ar., sf. “ikincil”
 t. ve şānī ola 14b/2-3
ṭalīb Ar., is. “isteyen, dileyen”

t. bulunmaya 70b/12-13
 t. olup 106a/1
talķīb Ar., is. “lakaplanmak”
 t. olunmaķ 27a/3
tām Ar., sf. “tam, eksiksiz” bk. **tāmme**
 cidd-i t. 79a/3
 taķşīr-i t. 82b/2
ṭa‘m Ar., is. “tat, lezzet”
 t.+ ı 7b/11, 18b/15, 35a/14, 39a/17, 44b/4, 52b/6, 53a/11, 119b/12, 119b/14, 123b/3
ṭama‘ Ar., is. “açgözlülük”
 ğill-ı t.+ dan 71a/4
 māl t.+ ı 49a/12
tamām Ar., sf. & zf. “1. bütün, tüm 2. eksiksiz 3. tamamlanmış, bitmiş”
 t. 11a/7, 17a/5, 33a/13, 34b/16, 38a/8, 51b/10, 73a/6-7, 88a/12, 92a/15, 96a/2, 100b/5, 103a/2, 113a/13, 138b/16, 140b/5
 t.+ a erişdürölüp 142a/9
 t. etdiler 63b/11
 t. mertebe 124a/11
 t. olduķda 64b/7, 88a/4
 t. olıcaķ 98b/7
ta‘mīr Ar., is. “inşa, yapma”
 t. edüp 87a/9
tāmme bk. **tām**
 kürre-i t. 14b/4
tāmmu‘l-istidāre Ar., b. is. “tam daire biçimi alma”
 t. bulmayup 41a/5
ṭa‘n Ar., is. “yerme, kınama”
 t. ederdi 120b/11
ṭanbūr Far., is. “tambur çalgısı”
 t. çalarlar 54b/12
ṭap- T., f. “tapmak”
 t.- arlar 55a/1
 aṣnāma t.- arlar 91a/6-7
ṭapu T., is. “saygı duyma, ululama”
 t. kıldılar 61b/10
tār Far., sf. “karanlık”
 şeb-i t. 73a/10, 87b/17, 88a/5-6
ṭarabengīz Ar. + Far., b. sf. “sevinç veren, coşturucu”
 t.+ dūr 138b/14
tārāc Far., is. “yağma, çapul”
 yağma ve t. 135b/1
 t. edüp 94a/4
 t. etdiler 48a/15, 98a/12
ṭaraf Ar., is. “1. yön 2. bölge, yöre”
 t. 129b/10
 t.- ı āḥara 10a/17, 50a/8
 t.- ı āḥardan 27a/17
 t.- ı āḥarında 110a/6
 t.- ı āḥarını 11a/6
 t.- ı aḥerehu 93a/3-4
 t.- ı āḥırında 11a/17
 t.- ı Asvān’a 12b/9-10
 t.- ı şimāla 105a/8
 t.- ı şimālda 56b/15, 69a/4, 131a/1

ı şimālīsinden münfecir olan 82b/6
 ı a 70b/13, 89a/7, 95a/9, 108a/1,
 121b/12, 122b/10, 123a/16, 125b/14, 128b/2,
 137b/5, 140b/12
 ı. cereyān  d p  kar 126a/12
 ı da 59b/8, 61b/9, 113b/8, 116a/8,
 129b/1
 ı dan 8b/15, 92b/2, 117a/16,
 121b/11, 122a/16
 ı na 41a/16, 47b/11, 87a/14, 97b/6,
 105a/5, 136a/12, 136b/12
 ı nda n n ve m ve 112b/1
 ı nda 8b/10, 84a/1, 86b/17, 97b/2,
 113b/12, 116a/6, 125b/17
 ı ndan 15a/16, 118a/12, 121b/17,
 123a/17, 128a/2, 141b/13
 yıldız ı ndan 33b/6-7
 ı mı 21a/13, 46b/13, 96b/11, 126a/9,
 141a/1
 ı lara 29b/15, 41b/7
 ı larda 33b/5
 ı larında 137a/2
 ı larını 55b/15
 ı u  80a/1, 108a/3
 arafeyn Ar.,  . is. "her iki taraf"
 ı den 41b/10, 65a/15, 135b/15
 ard Ar., is. "uzaklaştırma"
 ı ve ib ad  derdi 71a/7
 ı ve ib ad  d p 81b/6
 ar  Ar., is. "düzenleme"
 ı. 72a/14
 ı-ı zev  idde 76b/9-10
  r  Ar., is. "belirmek, ortaya çıkmak"
 fen  ı olup 22a/13
  r   Ar., is. "tarih"
 ı-ı   s  114b/14-15
 ı-ı   s  nu  42a/12, 88a/12, 93a/1,
 96a/10
 ı-ı vil det-i ısıdan 36a/5
 ı-ı v l det-i   s  nu  33a/1
 ı+ı 127a/15
  r   Ar., is. "yol" bk. **  r  **, **  r  **
 ı. 58a/16, 76b/6, 93a/11, 97b/1,
 107a/1, 107a/9, 112b/16, 120b/7, 123a/14
  r -ı ı. 82a/8
 ı-ı akreb 99a/5
 ı-ı  asen 120a/5
 ı-ı çatıya gitmişlerdür 82b/11-12
 ı-ı  il f ve  ik  a gitmemeye
 114b/13
 ı-ı ma  ud üzre 101a/11
 ı-ı mesl k 80b/1
 ı-ı mezb r 80a/14
 ı-ı  ah  h 14a/17
 ne ı+ a giderse  z gid  n 122a/4-5
 ı+ da 93a/4
 e n -y  ı+ da 109a/6
 e n -i ı+ da 21a/12, 36b/17, 50a/15,
 65a/2, 97b/6, 101a/9, 124a/5
 n  f-ı ı+ da 70b/10-11

 at -ı ı.  ederler 70b/4
 ı+ı kesdi 21b/3
 ı+ı 8b/15, 106b/6
 ı+ına 79a/17, 100a/5
 ı+u  131a/5
 ı.  zre 126a/6
  r   bk. **  r  **, **  r  **
 ı+ına gitmediler 72a/15
  r   bk. **  r  **, **  r  **
   rf   ı+ı larıdır 27a/4
  r   Ar., is. "söylenmek istenen şeyi, zarif bir
  ekilde bir nükte ile tam tersini söyleyerek
 anlatma sanatı"
 ı.  tmi ler 68a/4
 as Ar., is. "tas"
 ı. 127b/7
 asall   Ar., is. "musallat olma,"
 ı-ı dev bb  26b/1
    r  f Ar., is. "tutum, tutumluluk"
 ı. 130b/17
    v  r Ar.,  . is. "resimler, görünümler"
 ı-ı bur c 16b/3
    v  r Ar., is. "kurma, zihinde tasarlama"
 ı.  ederlerdi 66a/12
      Ar., is. "onay, onaylama"
 ı.  d p 5a/16
 ı.  tdiler 88a/10
    f Ar., is. "düzenleme"
  amel ve ı. 32a/9
    r Ar., is. "satır h linde yazma"
 n    -ı ı. 85b/6
 rişte-i cem  ve ı+ e 5b/16
 ı. olundu 5b/10-11
    r Ar., is. "1. resim, görüntü 2. kurma,
 hayal"
 ı. 28a/8
 ı-ı  ar   t 29a/10
 ı.  ederler 98b/3
 ı.  d p 23b/4-5, 54a/12, 67b/12
 ı. eylemişdür 22a/2
 ı. eylemişler 134a/5
 ı+inde 28a/7
 ı. olundu da 69a/1
 ı. olunmuşdur 53b/5
 ı. ve t  r r  tmi ler 68a/1
 ı. ve t  r r olundu da 75b/2
    T., is. " a "
 ı. 44b/5, 52a/13, 92b/13, 127b/17
 mu kem ı. 93b/17
 ı+ a urup deldiler 47b/15
 ı+ a urup 33b/9
 ı+ dan 47a/11, 102b/16
 hece ı+ı 133b/5
       ı+ından  tmi ler 116a/13
 mu kem ı. ile d z lmi  26b/9
 kıymet  ı+ lar 45b/7
 kıymet  ı+ lardan 60b/9
       ı+ larından 47a/12
    r T., is. "dışarı, geminin d  ı, kara"
 s  r-ı ı. 56a/1

 .  ıkar 126a/13
  .  ıkdılar 89a/4-5
  .  ıkup 47a/17
tatabbu' Ar., is. "arama, araştırma, iz sürme"
 t.  d p 89a/5
 atlu T., sf. "(su için) içilebilir"
  .+ dur 88b/4
  . suyu 57a/8
 atv l Ar., is. "uzatma"
 sa alarını t.  d p 59a/5-6
 atv b Ar., is. "birinin gönlünü hoş etme"
 h t r n t. ve  alb n  takl b eyledi
 33b/17
 atv n Ar., is. " amurla, balçıkla sıvamak"
 t.  d p 108b/1
 av 'if bk.  av y f
 ba' -ı  .- i Zenc 77a/14
  .+ i 106b/11
  . ve  mem 10a/11
 av f Ar., is. "etrafımı dolaşma"
  . 134b/15
 av ' n Ar.,  . is. "vebalar"
 esk m ve  . 24b/3
 av y f Ar.,  . is. "topluluklar, bölükler" *bk.*
 av 'if
 ba' -ı  . 126b/8
  .- ı Hind-i Ced d 94b/1
  .- ı mezb ren n 127b/1
 av l Ar., sf. "uzun"
  . 61a/2, 137b/10
 h ber-i  . 20a/9
 nehr-i  . 19a/13
  .+ d r 98b/9, 103a/10, 103b/13
  .  d p 138a/4
  . ve 'ar z olur 52b/4
  . ve d r zdur 131b/6
 avr Ar., is. "davranış, tutum"
  .+ ı 23b/6
 ayar n Ar., is. "uçma, uçuş" *bk.  ayr n*
  .+ a 138b/10
  .  der 43b/6
  .  derken 138b/15-16
  .  derler 141a/16
  .  d p 61a/12
  .+ ı 137b/8
  y fa Ar., is. "topluluk, bölük" *bk.   'ife*
  . 34a/16, 95a/10, 123b/11, 130b/15,
 141a/17
 ba' -ı  . 126b/12
  .- ı mezb re 126a/5, 126b/15
  .- ı mezb ren n 34a/14, 126b/5,
 126b/17
  .- ı mezk reyi 98a/9-10
  .+ dan 89a/12
  .+ sız 106b/7
  'y n Ar., is. "1. atama 2. belirleme"
 t.- i mak m 10b/16
 t.  tm  ler 127b/4
 narı t.  tm  ler 63b/14
 k  ilini t. eyledüm 76b/12

 ayr Ar., is. "kuş"
  . 99b/16
  .- ı mezb r 129a/15
 ayr n bk.  ayar n
  .  derler 7a/13
 ayy Ar., is. "a ma, üzerinden geçme"
  .- ı mer hl l  d p 17a/9
 ayy r Ar., sf. "u an"
 murğ-ı 'akl-ı  . 4b/11
 ayy be Ar., sf. "güzel, hoş"
 r y ha-ı  . 8a/16
  zarru' Ar., is. "yalvarma, yakarma"
 t. ve iltiy m eyledi 109a/11
  ze Far., sf. "kurumamış, yeşil, ya "
 t. 64b/15
  '  m Ar., is. "saygı gösterme"
 kem l-ı t. 110a/16
 t.  derler 98b/11
 t.  d p 86b/13
  zy k Ar., is. "baskı, zorlama"
 t. 70b/3
  'ehh l Ar., is. "evlenme"
 t.  de 88b/12
  'emmül Ar., is. "etrafıca düşünme"
 t. 5a/2, 20b/5
 Çeşm-i t.   ihtib r 4a/15-16
  'l f Ar., is. "uzlaştırma, uymalarını sağlama"
 terk b   t.+ inde 32a/9
  '  r Ar., is. "etki"
 c nına t.  tdi 30a/3
 degme yarak t. eylemez 54b/10
 her yarak t. eylemez 45a/13-14
 t.+ ini 22a/3
 t. ve h l l  d p 14b/13
  'y d Ar., is. "doğrulama"
 t. eyledi 20a/9
  'ayy   Ar., is. "geçim, yaşama"
 s k n ve t.+ a 23a/9-10
 t.  demez 117b/12
 t.  der 134a/4
 t. ola 69b/14
 t. u hay tına 14b/8
 ebd l Ar., is. "değiştirme"
 t. 96b/10
 ta y r ve t.+ e 92b/15
 lib s t.  d p 115a/5
 eber Far., is. "balta"
 t. 49b/11
 t.+ ler 49a/9, 126b/3
 ebr d Ar., is. "soğutma, serinletme"
 t.  d p 52b/14
 eb i T., is. "tepsi"
 gümiş t. 115a/12
 eby n Ar., is. "açık açık anlatma"
 t. eyledüm 76b/13
 ec v b Ar., is. "birbirlerine karşılık verme"
 t.  derler 135a/2
 ec v   Ar., is. "bir sınır veya hizanın  tesine ge me"
 t. 12b/11

t.  d p 47a/1, 110a/1
t.  td kde 73a/4
t.  td kden 12b/14, 14a/10
t. eyledi 92a/2

tecd d *Ar., is. “yenileme”*
t.- i ka d ve ‘az met  d p 80a/9
t.- i  ulh  tdiler 136b/11
t.+ e 89b/8

tec f f *Ar., is. “kurutma”*
t.  d p 102b/15

ted f ’ *Ar., is. “birbirini kar ılıklı olarak itme, itişme”*
t.  tm   27b/7

tedb r *Ar., is. “ nem”*
t. 79b/9, 130b/16
cüz’-i t. 81a/5
em r-i    ib-i t. 71a/2
   n-i t. 39b/6, 81b/4, 106b/11
lu f-ı t. 70b/1
m r-i    ib-i t. 81a/10
t.  der z 120a/5
s ’-i t.+ i 31a/3

ted    *Ar., is. “inceleme”*
k dve-i erb b-ı t. 75a/12

tedv r *Ar., is. “yuvarlaklık”*
t. 51a/3, 56b/10

tefah    *Ar., is. “i  yüzünü öğrenmek için etraflıca araştırma”*
t. 49b/5

tef   l *Ar.,  . is. “ayrıntılar”*
v c h-ı t.- ı k yn ta 4a/15
l cec-i t.+ ına 85b/9

teferruğ *Ar., is. “dağılım”*
t. 72b/16
t.- ı b ld n 72a/11

tefh m *Ar., is. “anlatma, bildirme”*
tehv n ve t. 5b/13

tefri a *Ar., is. “ayrılık” bk. tefrişat*
‘adem-i t.+ dur 84b/12

tefrişat *bk. tefri a*
 az ne-i t. 32b/12

tefs r *Ar., is. “yorumlama, yorum”*
t.- i m  f ’l-b lını 10b/6
t.  derdi 10b/12

teft   *Ar., is. “denetleme, inceleme”*
t. 124b/4

tefv   *Ar., is. “ zerine bırakma, ihale”*
t. ve takl d eyledi 35b/1

tehv n *Ar., is. “kolaylaştırma, hafifletme”*
t. ve tefh m 5b/13

tek lif *Ar.,  . is. “yükümlülükler”*
t.- i ‘az mesi 109a/9

te   ’ *Ar., is. “kesişme”*
mev z -ı t.+ a 68b/12
t. eyleye 68b/11

tekellüm *Ar., is. “söyleme, konuşma”*
t.  derler 59a/5

tekm l *Ar., is. “tamamlama, bitirme”*
tetm m ve t.  derler 8b/6

tekr r *Ar., zf. “veniden, bir daha, yine”*
t. 24a/16, 36a/1, 123a/2, 140b/4

tel *Erm., is. “tel, metal ip”*
t.  afesler 116a/9

telef *Ar., is. “ ld rme”*
t.  derler 125a/10-11

tel  *Far., sf. “acı”*
t. 105a/3

telv n *Ar., is. “renk verme, renklenme”*
t.  tmesi 138a/1

tem   l *Ar.,  . is. “resimler, suretler”*
t. 25b/13
t.- i mezb ren   13a/17, 25b/15
t.- i mezb rey  13a/16
t.+    13b/1

temekk n *Ar., is. “yerleşme”*
t. 131b/16

temess l *Ar., is. “bir şeyin benzeri olma”*
t.  derd m 5a/2

temk n *Ar., is. “tedbirli davranma”*
t. eyledi 120b/1

temm *bk. temmet*
t. 142a/17

temmet *Ar., f. “bitti, tamamlandı.” bk. temm*
t. 141b/16

temy   *Ar., is. “iyiyi kötüden ayırma”*
sinn-i t.+ e 10b/11

ten v l *Ar., is. “yeme içme”*
t.  derdi 115a/15
t.  derler 102b/13
t.  derlerdi 105a/4

tenb h *Ar., is. “   t”*
t. 15b/2

teneffüs *Ar., is. “soluklanma”*
t.  aleb  d p 19a/3

tenf   *Ar., is. “h kim olma, denetim altına alma”*
t.- i cuy   ve ‘as kir kılın a 71a/1
t.+ de 37b/13

tenh  *Far., zf. “yaln  , tek başına”*
t. 45b/11
t. bulup 59a/12
t. yerd  115a/10

tenn r *Ar., is. “ayaklardan biraz yukarıya kadar boyu olan,  an biçimli, pileli etek” bk. tenn re*
t.+ lar  utarlar 54a/8

tenn re *bk. tenn r*
t.+ leri 65b/6
t.  utup 60b/8

ter c ’ *Ar., is. “dönmek, çekilmek”*
t.  d p 27b/6

tera    *Ar., is. “artma”*
t. bula 69b/16

ter   *Far., is. “kökünden kazıma, tıraş” bk. tıraş*
t.  derler 95a/4

terbiyet *Ar., is. “  itim, terbiye” bk. terbiyyet*
t. bulmış 124a/11
t.  derler 36b/13-14, 60b/6
t.  derlerdi 116a/9

t.    p 37a/10, 65b/9
t.+ ine 116a/4
terbiyyet *bk. terbiyet*
t.- i t   r 115b/16
tercem  n *bk. terc  m  n*
t. 61b/12
t.+ a 62a/2
terc  m  n *Ar., is. “  evirmen, dilma  ” bk. tercem  n*
t.    p 10b/13
terg  b *Ar., is. “isteklendirme, istek verme”*
t. eyledi 105b/17
terk *Ar., is. “1. bırakma 2. ayrılma 3. vazgeçme”*
t.   de 34b/6
t.    p 41b/6, 65b/10, 82b/11
terk  b *Ar., is. “bile  im, tamlama”*
t. 3a/5
t.    te’l  finde 32a/9
ters  h  ne *  t., is. “tersane, gemilik”*
t. 97a/11
t.+ ler 97a/2
tertib *Ar., is. “1. d  zen, d  zenleme 2. hazırlama”*
t.- i fa  l u b  bdan 76b/4
t.- i sef  ’in 70b/17
t.   decek 30a/8
t.    p 10a/7, 32b/14, 36a/4-5, 49b/6, 68a/11-12, 81b/2, 87a/2-3, 90b/8, 90b/17, 103b/1, 103b/4, 104b/3, 106a/5
t. eyley  p 11a/5
   sn-i t.+ i bozılır 8a/14
t. olunup 115b/17
t.    ta  r  rinde 142a/3
te    n  f *Ar.,   . is. “derleme kitaplar, derleme eserler”*
a    b-ı t.+ den 82b/10
te    v  r *Ar.,   . is. “resim yazılar, glifler”*
t. 100a/3
tesb  h *Ar., is. “tespih”*
t. 49b/10
tesett  r *Ar., is. “  rt  nme”*
t.   derler 131b/9
tes    r *Ar., is. “ele geçirme, buyruk altına alma”*
t. 51b/10
z  b  t ve t. 81b/5
t.+ e 11a/3
t.- i bil  d 71a/6
t.    p 39b/7
t.   tdiler 93b/15, 95b/1
z  b  t ve t.   tdiler 47a/4, 96a/2
t.   tm    106b/11
t.   tm   lerd  r 70b/2
t.+ ine 70b/12
z  b  t u t.+ ini 79a/1
tesk  n *Ar., is. “yatı  tırma”*
t. 120a/17
tesl  m *Ar., is. “teslim”*
t.   de 32b/12, 35b/4

t.   del  m 92b/11
t.    p 126a/5
t. eyledi 95a/14, 121a/17
da’ire-i t. ve in  ıy  da girdiler 95b/17
tesliyyet *Ar., is. “avutma”*
t.    p 109a/1
tesm  n *Ar., is. “semirtme”*
t. 36b/13-14
t.   der 44b/14
t.   derler 57b/1
t.    p 36a/14
te    b  h *Ar., is. “benzetme”*
t.   derlerdi 118b/7
te    y  d *Ar., is. “sağlamlaştırma”*
t. 20a/9
t.   der 5b/2
tetm  m *Ar., is. “tamamlama”*
t. ve tekm  l öderler 8b/6
te    bu   *Ar., is. “uygun gelme, uygun d   me”*
kem  l-ı te    y  k ve t. bulup 27b/3
tev    b   *Ar.,   . is. “bir merkeze bağlı yerler”*
t.+ ından 93b/10, 93b/13
tev    l  f *Ar.,   . is. “telif eserler”*
erb  b-ı t. 82b/9-10
tev    r  h *Ar.,   . is. “tarihler”*
a     b-ı t. 82b/12-13
kütüb-i t.+ de 26b/15
eimme-i t.+     5b/4
teva    sul *Ar., is. “kavuşma, birleşme”*
t. 76b/6
teva      n *Ar., is. “yurt edinme”*
t.   der 131b/17, 138b/8
t.   derler 44b/17
t. itdi 29a/15
teveccüh *Ar., is. “yönelme, yakınlık duyma”*
t.   der 140a/10
t.   derdi 33a/11-12
t.    p 38b/1, 41a/17
t.   tdi 40a/1, 56b/3
t.   tdiler 40b/8
t.   td  k  e 27b/6
tevessül *Ar., is. “aracı etme, yol bulma”*
t. 76b/7
tevz  ’ *Ar., is. “dağıtım”*
ta    m ve t.+ a 80b/5
t  z *Far., zf. “hızlı, çabuk”*
  atı t. varılsa 130a/12
t.+ dır 137b/9
t  zrev *Far., b. sf. “hızlı giden”*
ke    t  -i t. 134b/14
te    y  k *bk. te    y  k*
t.    p 83a/11
te    y  k *Ar., is. “daralma” bk. te    y  k*
kem  l-ı t. ve te    bu   bulup 27b/3
tezekkür *Ar., is. “anma, hatırlama”*
t. 127a/2
tezeyyün *Ar., is. “süslenme”*
t.    p 50a/5
tezv  c *Ar., is. “evlendirme”*
t.    p 10b/10

- tezyîn** Ar., is. "süsleme"
t. edeler 103b/2
- tıb** Ar., is. "tıp bilimi"
'ilm-i t. + da 55a/5
- tılâ** Ar., is. "sürme, bulama"
t. ederler 54a/10, 88b/5, 89b/7, 104a/8, 132b/4
t. edüp 55a/15
- tılsım** Ar., is. "büyü"
t. + ını 27a/13
- tırâş** bk. **terâş**
t. eder 104a/1
t. ederler 87b/3-4, 104a/1
- tırnağ** T., is. "tırnak"
t. + ı 44a/1
- tıyn** Ar., is. "çamur, balçık"
t. - ı lezic 19b/16
- tıynet** Ar., is. "yaratılış, karakter"
t. - i pâkî eşmesinden 3b/7
- tıb** Ar., is. "güzel koku"
eşnâf-ı t. 135a/3
- tiğ** Far., is. "kılıç"
t. 54b/11
darb-ı t. - i hûnâşâm 90b/13
t. + ler 116a/12
t. + leri 47a/10
- tiğzen** Far., b. sf. "iyi kılıç kullanan"
t. 42a/2
- tîmâr** Far., is. "sağaltma, tedavi"
t. 47b/5
- tîr** Far., is. "ok"
t. 128a/17
harbe ve t. 90a/12
t. - i du'âları 31b/2
t. + i 90a/13, 128b/1
t. + ler 53a/14, 66b/13
t. + leri 57b/10
peykân-ı t. + leri 58a/6
t. + lerini 45b/14
t. + lerinüñ 47a/11, 105b/10, 132b/4
t. u kemân 89b/13
t. ve kemân kullanup 59a/9
t. ve kemân kullanurlar 54b/5
t. ve kemân 116a/11
t. ve kemânı 128a/16
- ti're** Far., is. "bulanık"
müzlem ve t. + dür 9b/10
- tîrendâz** Far., b. is. "okçu, ok atan"
t. + lar 100a/14
- tîz** Far., sf. "keskin"
t. 49a/9, 116a/17, 133b/12
t. + dür 138a/7
dırâz ve t. + dür 131a/13
t. hançerler 95a/2-3
t. olur 53a/14
- tibr** Ar., is. "altın tozu"
t. + i 141b/5
- ticâret** Ar., is. "alış veriş, ticaret"
esbâb-ı t. 89a/7
kesb ve t. 29b/7
- metâ'-ı t. 32b/16
t. + e 63b/5
t. emrini 63b/11
- tilâl** Ar., ç. is. "tepeler"
t. 14b/13, 19b/15
hulcân ve t. 15b/4
- timşâl** Ar., is. "ikona, suret, put"
t. 13a/15
- tis'a** Ar., is. "dokuz sayısı"
hurûf-ı t. 22a/7
- toğ** T., is. "1. top (oyun aracı) 2. top (savaş aracı) 3. küre"
t. 88b/7, 97a/13, 122a/17
t. çeker Hindîler 109b/12
t. + dur 17a/12
t. + lar düzdiler 97a/7
t. + lar 114a/1
t. on beş 109b/16
t. oynayup 54b/12
t. ve tûfeng 88b/7, 121b/13
t. tüfenk 66a/10-11
- toğak** T., is. "dudak"
t. + larına 54a/13, 59a/8
- toğru** T., e. & zf. "1. doğruca, hiçbir yöne sapmadan 2. karşı yönüne"
t. 40a/10, 121b/6
- tohm** Far., is. "1. (bitki için) tohum 2. (hayvan için) yumurta 3. mec. ortaya bir sonuç çıkaran sebep"
t. - ı cihād ve gāzāyı 31a/13
t. - ı murğ 66b/17
t. dökler 57a/2-3
t. + ı 117a/6
t. + ıdur 44b/8
t. + ını döküp 57a/12
- toğ** T., is. "tok, doygun"
t. tutar 44b/13-14
- toğsan** T., is. "doksan sayısı"
biñ dört yüz t. 89a/1
t. 71b/14, 117b/10, 123a/1, 129b/11
yüz t. 49b/6, 96a/17
biñ dört yüz t. beşinde 39b/10-11
biñ dört yüz t. dördinde 38a/1
biñ dört yüz t. ikisinde 33a/1-2
biñ dört yüz t. sekizinde 39b/16, 41a/17
biñ dört yüz t. toğuzında 91a/17
biñ dört yüz t. üçinde 36a/5-6
- toğku-** T., f. "dokumak"
perdeler t. - rlar 54b/15
- toğkun-** T., f. "dokunmak, dokuma işi yapılmış olmak"
t. - mış 114a/1
- toğkuz** T., is. "dokuz sayısı"
t. 40b/6, 43a/15, 59b/8, 59b/12, 98b/7, 113a/12
biñ beş yüz t. + da 48a/7-8
biñ beş yüz on t. + ına 114b/15
t. + ında 89a/1
biñ beş yüz on t. + ında 58b/10,

109b/15

biñ beş yüz t.+ ında 89b/15
biñ beş yüz yigirmi t.+ ında 86b/2-3
biñ dört yüz toksan t.+ ında 91a/17
yigirmi t. 16b/9
t. yüz altmış 130a/14-15
t. yüz 12b/6, 76a/3, 97b/7, 99b/2,

101a/3, 101a/5, 121a/10, 127b/7

biñ t. yüz 77b/2-3

tol- T., f. “dolmak”

t.- a 23a/3, 23a/16, 31b/15, 32b/5,
86a/4

t.- dı 80a/17

zulmet ile t.- dı 42b/12

t.- mışdur 85b/17

tolaş- T., f. “1. ilişmek, sataşmak 2. keşif
gezintisi yapmak”

t.- up 87a/14

t.- urlardı 93b/1

toldur- T., f. “doldurmak”

t.- dılar 96b/12

t.- up 60b/13, 90a/7, 95b/11, 141b/12

t.- ur 129a/15

t.- urlar 141b/5

tolu T., sf. “alabileceği miktarda”

t.+ sı 135b/10

ton T., is. “elbise”

t. gönlek 46a/16-17

tonanma T., is. “donanma”

t. bünyād edüp 121a/11

tonat- T., f. “donatmak”

t.- dı 26a/4, 86b/5

gemiler t.- dılar 65a/15

t.- up 33b/11, 39a/4, 89a/2

toñuz T., is. “domuz, mec. hain (kimse)”

t. dirisine 65b/1

toprak T., is. “toprak”

t. 128a/1

t.+ mı 127b/14

torba Far., is. “1. küçük çuval 2. anat. kese”

t. 63b/11

t.+ sı 138a/8

tüde Far., is. “yığın”

t.- i hāk 31a/17

tūfān Ar., is. “çok şiddetli yağmur ve fırtına”

t.- ı āb 87b/9-10

t.- ı mā 126b/6

tuğ T., is. “1. bazı kuşların tepelerinde bulunan
uzunca tüy veya tüy demeti, sorguç 2. kuş
tüylerinden yapılıp başlıklara takılan süs,
sorguç”

t.+ lar taşkarlar 90a/16

t.+ lar taşınurlar 54b/9

t.+ lar 39b/14, 67b/15

t.+ ları 137b/15

tuğyān Ar., is. “1. taşma 2. azgınlık etme”

t.- ı ‘azīm edüp 140a/15-16

t. edüp 18a/10, 55a/17, 128a/10

t. eyleyüp 17b/10

tuḥaf Ar., ç. is. “hediyelik, garip ve makbul

şeyler”

t. 33b/16, 109a/5

ba‘z-ı hedāyā ve t. 33b/17

envā‘-ı t. 90b/6

hedāyā ve t. 42b/13

t.- ı Fırank 32b/17

t.- ı Hicāz ve Yemen 81b/7

esbāb ve t.+ dan 86b/5-6

t. ve emti‘a 119a/1

t. ve hedāyā 135b/10

t. ve hedāyāsını ‘arz edecek 34a/4

tuḥfe Ar., is. “armağan”

envā‘-ı t. 108a/3

tuḥüm Ar., ç. is. “sınırlar”

t.- ı mezbūrede 31a/13

tül Ar., is. “uzunluk, boy”

t.- ı beled 71b/14

t.- ı beledi 71b/2

t.- ı kademî 89a/13

t.- ı kāmetine gözler érmez 49a/6

t.- ı kāmetine 49a/5

t.- ı kāmetleri 59a/3-4, 85a/4

t.- ı merkezi 13b/15, 13b/17, 14a/7

t.- ı sâhil üzre 26b/4

t.- ı sâhil 26b/3

t.+ ı 9a/16, 9b/15, 12a/12, 14a/3,

17b/11-12, 26b/11, 32a/13, 38a/4, 43a/11,

43a/14, 44a/5, 54b/6, 56a/8, 57b/10, 59b/7,

65b/2, 77a/11, 77b/10, 78a/5, 81b/11, 82a/7,

83a/16, 83b/6, 83b/8, 83b/11, 83b/15, 83b/17,

84a/5, 87a/16, 89b/4, 90a/10, 97a/1, 104b/12,

115a/2, 115b/13, 128b/9, 131a/13, 133a/14,

138a/6, 140b/8

t. kāmetleri

ma‘rîfet-i t. u ‘arz semtine 4b/14

t. u ‘arzi 11a/14

t. ve ‘arzi 141a/14

tülā Ar., sf. “uzun, pek uzun”

yed-i t.+ ları 5b/4

tülānī Ar., zf. “uzunlamasına, boyuna”

t. 43a/10

t.+ dür 119b/11

tulū‘ Ar., is. “(gök cisimleri için) doğma,
doğuş”

t. eder 24a/15, 24b/5

t. eylemez 24a/16

t.+ ı 24b/3

tu‘me Ar., is. “lokma, yem”

t.- ı şimşir ederüz 122a/7

tur- T., f. “1. durmak 2. kurulmak 3. olmak,
bulunmak 4. ayağa kalkmak 5. yola devam
etmek”

t.- dı 111b/2

t.- dılar 51a/14

ayağın t.- dılar 62a/16

t.- duğı yerde 104b/16

t.- duğça 30a/4

t.- mazdı 137a/15

t.- up 47b/9, 63b/10, 64a/3, 90b/5,

117a/5

bāzār t.- up 118b/17
 t.- urdī 115b/3
 müheyyā t.- urlardı 119a/17
turfā Ar., sf. “görülmemiş, garip”
 bir t. hāl 133a/8-9
turūḡ Ar., ç. is. “yollar”
 t.+ dan 76b/6
turul- T., f. “dayanılmak, katlanılmak”
 şadālarından t.- maz 52a/11-12
tüş T., is. “tutulma, denk düşme, karşılaşma”
 t. oldılar 33a/15, 137a/8
 t. olup 58b/16, 97b/7, 123b/12
tut- T., f. “1. ele geçirmek, yakalamak 2. alıkoymak 3. avlamak 4. para karşılığında bir işte görevlendirmek 5. örtmek 6. esir etmek 7. (bir durumun gerçekleşmesini) sağlamak, hâle getirmek 8. esir etmek”
 tōḡ t.- ar 44b/13-14
 t.- arlar 56a/10, 56b/17
 tennūrlar t.- arlar 54a/8
 t.- arlardı 45b/5
 pāk t.- arlardı 51b/1
 t.- dılar 55b/15, 93a/14, 106a/15,
 124a/17
 berḡarār t.- mayup 133b/7
 t.- up 33b/14, 54a/9, 117b/5, 122a/8
 tennūre t.- up 60b/8
 ma‘zūr t.- uñ 114a/17
tuyul- T., f. “duyulmak, bilinmek”
 şāyī‘ olup t.- dı 136a/2-3
tuzsuz T., sf. “tuzsuz”
 t. 46b/6
tuccār Ar., ç. is. “ticaretle uğraşan kişiler”
 t.- ı müslimīne 70b/4
tüfeng Far., is. “tüfek, ateşli silah”
 āheng t. 50a/12
 ḡarb-ı t. 66a/14
 tōb ve t. 88b/7, 121b/13
 t.+ den 49b/17
tüfengendāz Far., b. sf. “tüfek ile atış yapan kişi”
 t. 42a/2, 94a/15
tünd Far., sf. “sert, şiddetli, haşin”
 t. 132a/4
 t.- ı bād-ı ḡahr 31a/16
tüendrū Far., b. sf. “sert yüzlü”
 t.+ dur 131a/14
türāb Ar., is. “toprak”
 t. 101a/17, 108b/1, 141b/5
 aṡl-ı t. 14b/10
 seng ve t. 65b/4, 96b/11
 t.+ dan 105b/12, 111b/8
 ‘unşur-ı t.+ dan 14b/3
 t.+ ı ḡafr ēdūp 141b/8
 t.+ ı 21a/5, 58a/2, 127b/4, 141b/7,
 141b/11
 t.+ ını 60b/6, 125b/17
tüy T., is. “tüy, ince kıl”
 t.+ leri 44a/2
tüylü T., sf. “tüylü”

t. 132b/6
 kestāne t.+ dūr 133a/3
u Far., bağ. “ve, ile” bk. **ü, vü**
 ma‘rifet-i tül u. ‘arz semtine 4b/14
 tül u. ‘arzi 11a/14
 āsar u. aḡbārına 29a/9
 berāl u. aṡḡābı 3b/14
 tertīb-i faṡl u. bābdan 76b/4
 zāhır u. bedīd oldı 5a/6-7
 ḡayrān u. dembeste 4a/17
 enhār u. eṡcār 6b/5
 ḡaḡāyık-ı evzā‘ u. eṡvār 4b/8
 riyyāz-ı pūrḡıyāz u. ḡarāyīb 6a/4
 ḡadd u. ḡāyet 134b/13
 nuḡūd-ı kevākīb-ı Cedy u. Ḥamel’i
 4b/2
 ḡarb u. ḡarbī 31b/11
 şadā-yı ḡarb u. ḡarbī 31b/10
 ḡızāne-i ‘aḡl u. ḡavās 4a/9
 te‘ayyūṡ u. ḡayātına 14b/8
 ḡıfz u. ḡırāset 36b/13
 ḡıfz u. ḡırāsete 81b/3
 ‘add u. iḡṡāsından 4b/9
 taḡrīr u. ıstıḡṡāsından 4b/10
 tīr u. kemān 89b/13
 ḡadd u. ḡıyāsdan 38a/16
 bilād u. ḡurā 113a/5
 metā‘-ı ‘ulūm u. ma‘ārıf 4a/8
 ṡab‘ u. māḡıyyeti 8a/3
 maḡṡad u. maṡṡabından 10b/4
 ḡarār u. ṡebāt bulmuşdur 17a/14-15
 sūkūn u. ṡebāt-ı 4b/4
 ḡarekāt u. sekenātında 4a/17
 rūz u. ṡeb 8b/11
 zabṡ u. teṡḡīrini 79a/1
 zād u. zevāde 47b/6
 cūr u. ṡulmını 109a/12
‘ubūdiyyet Ar., is. “kulluk”
 ḡalkā-ı ‘u.+ inden 11a/3-4
‘ubūr Ar., is. “karşı yakaya geçme, geçiş”
 ‘u. 29a/13
 ‘u. ēde 26b/3
 ‘u. ēder 18a/2, 74a/8, 74b/8, 75a/17
 ‘u. ēderler 70b/1
 ‘u. ēdūp 73b/4, 73b/17
 ‘u. eyledi 61a/15
uc T., is. “1. sivri bitim yeri 2. en uzak nokta 3. baş veya son nokta”
 u.+ dur 12b/2
 u.+ ı 103a/10, 138a/7
 u.+ ma 54b/7
‘ucbe Ar., sf. “şaşkınlık verici”
 ‘u. ḡayāl 133a/9
uç- T., f. “uçmak”
 u.- ar 137b/5
 ḡavāda u.- arlar 141a/15
uḡrā Ar., sf. “diğer”
 ḡıṡ‘a-ı u. 27b/12
‘uḡde Ar., is. “dügüm”
 ‘u.+ ler 127a/4

- ülā Ar.**, *sf.* “birinci, ilk”
buḥayre-i ü.+ nuñ 13b/15
- ‘ulemā Ar.**, *ç. is.* “bilginler” *bk.* **‘ulemā’**
ba‘z-ı ‘u. 69a/7
mesākin-i ‘u. 32b/5
ḳudemā-yı ‘u.+ nuñ 25a/14
‘u.+ sı 55a/5
‘u. ve şulehāya 86a/10
- ‘ulemā’ bk.** **‘ulemā**
‘u.- i ‘izām 31a/5
‘u.- i eslāf 27a/6-7
‘u.- i hey’et 71a/8
ba‘z-ı ‘u.- i ḥikmetāyīn 31b/15
‘u.- i ḥikmetūñ 25a/6
‘u.- i şark 71b/5
- ‘ulūm Ar.**, *ç. is.* “bilimler”
metā‘-ı ‘u. u ma‘ārif 4a/8
- ‘ulviyye Ar.**, *sf.* “gökle ilgili”
ecrām-ı ‘u. 17a/17
- umerā Ar.**, *ç. is.* “beyler, büyükler” *bk.* **umerā’**
u.- yı İslām’dan 31a/12
u.- yı İslām’uñ 31a/3
ba‘z-ı u.+ nuñ 42a/11
u.+ sını 93a/15
u. ve ekābirinden 107a/12-13
u. ve kuberāsı 120b/6-7
u. ve re‘āyāya 115a/6
u.+ yı 124b/2
- umerā’ bk.** **umerā**
u.- i İslām’uñ 86a/11
- ‘umḳ Ar.**, *is.* “derinlik”
‘u.+ ı 41a/10
‘arz-ı ‘u.+ ı 15b/5
‘u.+ ına 17b/6
- ‘ummāl Ar.**, *ç. is.* “yapıcılar, imalatçılar”
‘u. 79b/13
- ‘umrān Ar.**, *is.* “bayındırılık”
‘u. 72a/17
āḥır-ı ‘u. 84b/3
ekşer-i ‘u. 69a/4
ḥarāb ve ‘u. 12b/6-7
ḳillet-i ‘u. 72a/10
müntehā-yı ‘u. 71b/4
nihāyet-i ‘u.+ a 25b/6
- ‘unşur Ar.**, *is.* “öge, element”
‘u.- ı āb 14b/3, 14b/5, 14b/10, 14b/17,
19b/9, 22b/1, 23a/14, 23a/16, 69b/12, 76a/12
‘u.- ı ābdan 14b/9, 19b/12
‘u.- ı ābı 41a/5
‘u.- ı havā 14b/1
‘u.- ı nār 4b/11
‘u.- ı türābdan 14b/3
- ‘unvān Ar.**, *is.* “ad, san”
‘u.+ ına 32b/12
- ur- T.**, *f.* “1. dövmek 2. kesmek 3. çakmak 4. (böcek vs.) ısırmak, sokmak 5. bağlamak”
ālet-i ḥarba el u.- dılar 89a/10
āteşe u.- dılar 94a/5, 96a/4, 102a/3-4
demür u.- dılar 59a/14
- u.- sa 139a/9
taşu u.- up deldiler 47b/15
u.- up 92b/13, 139a/3
taşu u.- up 33b/9
u.- ur biçer 137b/11
kilīd u.- urlar 98b/2
na‘l u.- urlar 96a/17
u.- urlardı 119b/1
- ‘urāt Ar.**, *sf.* “çıplak”
‘u. ve ḥufāt gezerler 7b/9
- ‘urūc Ar.**, *is.* “yükselme, yukarı çıkma”
‘u.+ a 106b/6
‘u. eder 17a/9
- ‘urūḳ Ar.**, *ç. is.* “damarlar”
‘u.+ uñ 18b/17
- ‘urūz Ar.**, *ç. is.* “coğ. enlemler”
‘u. 71a/10
eb‘ād-ı ‘u. 71b/17
- ‘uşāre Ar.**, *is.* “bitki öz suyu”
‘u.+ sı 140b/3
‘u.+ sini 45b/14
- usrub Far.**, *is.* “kurşun madeni”
u. 119a/6
- uştırāb Ar.**, *is.* “usturlap, sekstant”
u. 33a/10
- uştırūss Ar.**, *is.* “öz, esas, temel”
u.- ı ābuñ 4b/11-12
- uştırūssāt Ar.**, *ç. is.* “gök cisimleri”
u. 17a/14
- uşūl Ar.**, *ç. is.* “yöntemler”
u.- ı müsīḳīy 133b/14
u.- ı nebātdan 35a/12
- ‘Uḫārid** *öz. is.* “astr. Merkür gezegeni”
feleg-i ‘U.+ ‘dür 17a/6
- ‘uyūn Ar.**, *ç. is.* “pınarlar, gözeler”
‘u. 19a/4
‘u.- ı cāriye 33a/16, 134b/3-4
‘u.- ı ḥārre 94b/17
‘u.- ı kibār 76a/1
‘u.- ı pūriştihārı 12b/4
‘u.+ uñ 18b/14
- uzak T.**, *sf.* “uzak”
u. atarlar 95a/7
- uzan- T.**, *f.* “uzanmak, uzamak”
u.- ur 52b/11
- ‘uzmā Ar.**, *sf.* “çok büyük”
ḡanīmet-i ‘u. 123a/15
vāriş-i mehābet-i saltānat-ı ‘u. 6a/13
- ‘uzūbet Ar.**, *is.* “ergenlik”
kemāl-ı ‘u. 18b/16
- uzun T.**, *sf.* “uzun”
u. 90a/16, 100b/8, 140b/2
u.+ dur 138b/11
- ‘użv Ar.**, *is.* “organ”
‘u.+ ı 43b/8
- ü bk. u, vü**
resm ü. ‘ādet 27a/4
keşf ü. ‘ayān 28a/3
mekr ü. āl 37b/14, 111a/16
envā‘-ı mekr ü. āl 120a/7

ceng ü. āşūbı 46a/11
 mınṭaḳa-ı mecmū'-ı berr ü. baḥr
 15b/12
 berr ü. baḥra 20b/16
 eknāf-ı berr ü. baḥrda 29a/8
 perr ü. bālları 7a/14
 ḥüsn ü. behcet 31b/13
 kemāl-ı ḥüsn ü. behcetde 32a/5
 derd ü. belā 40b/6
 merz ü. būmı 85a/8
 maṭbū'-ı ehl-i dilān-ı ins ü. cān 6a/15
 erbāb-ı küfr ü. ḍalāl 90b/14
 zulām-ı küfr ü. ḍalāl 86a/3
 cemī'-ı der ü. dīvārı 127a/10
 der ü. dīvārı 61b/8
 şekl ü. endāmda 53b/3
 def'-ı şübeh ü. evḥāmda 4b/6
 kemāl-ı zīb ü. fer 16b/15
 sedy ü. fer 8a/8
 'ālem-i kevn ü. fesādı 4b/17
 rengāreng ü. gūnāgūn 5a/1
 seyr ü. gūzār 70b/13
 geşt ü. gūzār eder 133a/11
 geşt ü. gūzer 11a/7
 seyr ü. gūzer 26a/9
 şekl ü. hey'etde 7a/10
 envā'-ı mekr ü. ḥīle 36a/13
 māl ü. menāl 90a/7
 'āciz ü. müteḥayyirdur 4b/10
 mülk ü. ḥikmeti 21b/14
 Kādir ü. Ḥallāk 3a/4
 hareket ü. ıztırāb edüp 14b/16
 çeşm-i te'emmül ü. ihtibār 4a/16
 āmed ü. refinde 5a/1
 ism ü. resminden 37a/3, 103b/8
 seyr ü. sefer edüp 29a/8
 seyr ü. sefer etdiler 10a/14-15
 seyr ü. sefer eyledük 11a/8
 şekl ü. şüreti 23b/11
 tertīb ü. taḥrīrinde 142a/3
 terkīb ü. te'lifinde 32a/9
 'örf ü. tarīkatlarıdır 27a/4
 sīm ü. zerden 117b/7

üc bk. üç
 ü. 90b/17
 otuz ü. 131a/2
 ü. yüz altmış 16b/17

üç T., is. "üç sayısı" bk. üç
 ü. 6a/1, 18a/15, 18a/17, 22a/9, 32b/14,
 37a/7, 40a/10, 46b/7, 51b/2, 55b/11, 57a/12,
 65a/7, 73a/6, 78a/1, 78b/4, 87a/13, 90b/8,
 92a/17, 96b/5, 97b/12, 98b/6, 100b/4, 105b/4,
 110a/1, 110a/8, 115b/10, 117a/9, 122b/15,
 125b/13, 127a/7, 131a/14, 136a/6, 138b/5,
 139a/14
 altmış ü. 72b/6-7
 on ü. 40a/13
 dört biñ beş yüz otuz ü. 75b/5-6
 otuz ü. 33a/12, 71b/14
 elli ü. 14a/3

yetmiş ü. 73a/6
 yigrimi ü. 72b/12
 ü. āy ve nıṣf 73a/7
 ü. bāb üzre 6a/2
 ü. barmak 128b/9
 ü. biñ kadar 115b/5
 ü. biñ sekiz yüz 33a/13
 ü. biñ 56b/12-13, 89a/17, 117a/4
 ü. biñi 24b/17
 ü.+ er 89a/13
 ü.+ inci 87b/12
 ü.+ inde 97a/17
 biñ dört yüz toḳsan ü.+ inde 36a/5-6
 on ü. ya on dört şibr 59a/4
 bir demde ü. yaşar 67a/5
 ü. yıl 42a/10
 ü. yüz altmış 17a/5, 24a/11-12,
 24a/14, 68b/3, 112a/13
 ü. yüz biñ 47a/3
 ü. yüz elli 20a/16, 84a/5
 biñ ü. yüz 109b/15
 ü. yüz kadar 66a/4
 ü. yüz 18b/9, 20b/11, 24b/10, 47a/6,
 57b/6, 83b/17, 97b/8, 116a/1, 116a/4, 124b/12,
 127b/5, 140a/13
 biñ ü. yüz 83b/15, 98b/17, 109b/14

üftān Far., zf. "düşerek"
 ü. ve ḥīrān "düşe kalka" 61a/14

üleş- T., f. "paylaşmak, bölüşmek"
 ü.- ürler 93b/1

ülfet Ar., is. "alışma, kaynaşma"
 ü. 60a/8

ülfetkār Far., b. sf. "arkadaşlık eden"
 ü.+ dur 62b/17
 ü. olup 91a/8

ümem Ar., ç. is. "ümme'tler"
 ṭavā'if ve ü. 10a/11
 ü.- i keşire 79b/2
 ü.- i muḥtelifedür 134b/5

ümīd Far., is. "umut"
 ü.- i ḥalāşı kesüp 49a/10

ümme't Ar., is. "ümme't, millet"
 ü.- i ḡarībenuñ 85a/3-4

ünşā Ar., is. "kız (cinsiyet)"
 ü. 37a/10

ür- T., f. "havlamak"
 ü.- mez 133a/1

'üryān Ar., sf. "çıplak"
 'ü. 54a/6, 62b/10, 66a/13
 bürehne ve 'ü. 25a/2
 cümlesi 'ü. 41b/14
 'ü. gezerler 51a/17, 56a/11, 67b/4,
 101a/9, 103b/15
 'ü. gezüp 45a/14-15
 'ü.+ lar olup 45b/3
 'ü.+ lar 124b/17
 'ü.+ lardur 60b/7, 65b/6, 87b/3
 cümlesi 'ü. ve faḳīrlar 101a/15

üsārā Ar., ç. is. "tutsaklar"
 hedāyā ve ü. 109b/8

üşküf Yun., is. "başlık"

ü. 63a/16

üslüb Ar., is. "oluş, yapış ve yapılış biçimi"

ü.- ı mezkûr üzre 80a/14

ü.+ ı 23b/6

ü. üzre 33a/12, 34a/13, 93b/2,

105a/16, 124a/7, 134a/2, 134a/4, 135b/14

üst T., is. "1. yukarı 2. bir kimsenin kendisi, şahsı"

ü.+ inde 14a/6, 24a/10, 38b/12, 40a/6, 46b/12, 49a/4, 55a/12, 64b/12, 67b/17, 68a/2, 83a/4, 91b/6, 99b/15, 101b/15, 113b/17, 138a/3, 141b/4

ü.+ indedür 13b/3, 13b/6, 24a/7

ü.+ inden 102a/6

ü.+ ine cem' oldı 125a/17

taht ü.+ ine geçüp 114a/15-16

ü.+ ine gönderdi 125b/10

ü.+ ine şaldı 123a/12

ü.+ ine vardılar 109b/6

ü.+ ine varup 30b/12, 124b/7

ü.+ ine 13a/3, 33a/10, 33b/4, 40a/11, 46a/17, 54b/1, 63b/1, 93a/9, 93a/17, 98b/3, 103a/13, 120b/4, 137a/11, 139a/10

üstād Far., is. "bilgi ve söz sahibi kimse, öğretmen"

ü. 112a/14, 118b/4

ü.- ı kāmīl 32a/10

ü.+ ı 78b/17

üstādān Far., ç. is. "bilginler, yetenekliler"

ba'z-ı ü. 118b/9

müzd-i ü. 32a/12

üstüvār Far., sf. "sağlam, dayanıklı"

hışār-ı ü. 37b/10, 38b/12, 98a/2

üşuvāne Far., is. "sütun, direk"

ü.+ lerden 101a/17

üş- T., f. "çevresine toplanmak, yığılmak"

başına ü.- di 30a/4

ü.- erdi 93a/17

üşür- T., f. "yığılıp toplanmasına sebep olmak"

başına ü.- di 120b/12

üzere bk. **üzre**

murādları ü. 92a/6

üzre T., e. & zf. "1. gibi 2. amacıyla 3. şartıyla 4. üstüne 5. boyunca 6. (bulunma) durumunda 7. ile, beraber" bk. **üzere**

'ādet-i kadīmeleri ü. 126b/15

'ādet-i kadīmesi ü. 112b/13, 120b/4

aḥsen-i vücūh ü. 68a/3

aḫş ü. 19a/16

ba'z-ı akvāl ü. 12b/6

ba'z-ı rivāyāt ü. 11b/8

basīt-ı arz ü. 14b/8

başları ü. 54b/2

bir vech ü. 23b/4

bu vech ü. 6a/5

cübün ü. 103b/13

ḡalāl-ı kadīmī ü. 112b/11

devr ü. 71b/16

dıraḡtlar ü. 108a/7

elvān-ı muḡtelife ü. 119b/11

fıkr ü. 120a/7

havā ü. 64a/3

ḥisāb ü. 136a/7

Ḥaṭṭ-ı İstivā ü. 71b/11

i'tibār ü. 72a/8

ittifāk ü. 30b/17

kıyās ü. 127b/12

kıyās-ı ma'lūm ü. 13b/1

kürre-i arz ü. 68b/14

levn ü. 58b/4

maḥsūb olduğu taḡdīr ü. 124a/3

manzūr olduğu taḡdīr ü. 73a/13

mefhūmı ü. 80a/16

mesmū' olan ü. 70a/15

minvāl ü. 125a/11

mu'tādları ü. 116a/2

murādları ü. 34a/7

murāduñuz ü. 63b/7

nehr-i cārī ü. 36b/7

olmak ü. 82b/8

ra'şe ü. 133b/8

sāhil-i baḥr ü. 40a/4

saṭṭ-ı felek ü. 68b/1

sīmā-yı ḥayāt ü. 104a/10

şarṭ ü. 136b/11

ṭabaḡāt ü. 101b/2

ṭarīk ü. 126a/6

ṭarīḡ-ı ma'hūd ü. 101a/11

ṭūl-ı sāhil ü. 26b/4

üç bāb ü. 6a/2

üslüb ü. 33a/12, 34a/13, 93b/2,

105a/17, 124a/7, 134a/3, 134a/5, 135b/15

üslüb-ı mezkûr ü. 80a/14

vech-i mesfûr ü. 107a/10, 126a/14

vech-i meşrûh ü. 11a/9, 19b/5, 81a/3

veche ü. 69a/1

veḡh-i şıḡḡat ü. 28a/12

taht ü. çıkup 107a/11

ü.+ dūr 18b/16, 20a/6, 22b/2, 101b/7,

102a/4, 102b/4, 117b/13, 132a/6

sühulet ü. 34b/7

'azm etmek ü. oldılar 94a/11-12

ḥayāt ü. olup 17b/13

ḥükümet ü. olup 124b/12

yaraḡ ü. oluñ 109a/2

kıyām ü. olurlar 115a/9

v'eger Ar. + Far., b. e. "ve eğer"

v. 122a/6

va'd Ar., is. "söz verme"

v.- ı sābıkına 32b/7

vāfir Ar., sf. "çok, bol"

v. 91a/2, 102b/5

vāḡıl Ar., sf. "davetsiz olarak bir yere giren"

semtine sā'ir ve v. olanlar 70a/3-4

cehet-i cenūbda v. olurlar 70a/13

vāḡıd Ar., sf. "bir, tek, birleşik" bk. **vāḡıde**

baḥr-ı v. 84a/6

nehr-i v. 13b/4

baḥr-ı v.+ dur 9b/5

vāhıde bk. **vāhıd**
küre-i v. 14b/10

vaḥşıyye bk. **vaḥşī**
senānır-i v. 52a/11, 67a/6

vaḥşī Ar., sf. “yabani, yırtıcı” bk. **vaḥşıyye**
v.+ dūr 129a/9
v. hirreler 132a/2-3
v. ve ḥunī 102a/11

vaḳ vaḳ *yansıma*, “efsanevi vakvak ağacının meyvesinin çıkardığı ses”
v. şadāsını ederler 8a/10

vāḳı Ar., sf. “olan, meydana gelen”
v. 14a/6, 17b/1, 17b/3, 29a/14, 70b/2, 70b/11, 84b/6, 106a/11, 109b/2, 130a/6
v.+ dur 7a/1, 7a/9, 9b/15, 11b/9, 12a/3, 12a/7, 27b/9, 27b/13, 69a/4, 75a/4, 77b/13, 77b/15, 78b/1, 81b/14, 82a/1, 82a/4, 82a/12, 89b/2, 117b/10, 137a/1
v. olan 7a/4, 13b/11, 15a/16-17, 16b/1, 19a/5, 21b/6, 21b/8-9, 22b/8, 25b/5-6, 68b/6, 68b/12, 71a/9-10, 83a/8, 84a/1, 85b/4, 112b/9
v. olana 75a/2
v. oldu 42b/11, 48a/8
v. olduğu sebebdan 7a/5, 9a/7, 22b/13-14, 122b/2
v. olduğu 15a/12
v. oldukça 76b/12
v. olmuş 110b/16
v. olmuşdur 71b/9, 116a/15, 139a/2
elinde v. olmuşdur 31b/5
v. olsa 15b/1
v. olup 78a/9, 82a/3, 84a/1, 110a/12-13, 117b/14, 126b/7
v. olur 12a/8, 68b/8-9, 73b/2, 73b/7, 73b/13, 73b/16, 74a/1, 74a/4-5, 74a/7, 74a/15, 74b/1, 74b/5, 74b/10, 74b/14, 83a/4, 99b/9-10

vāḳı Ar., zf. “gerçi, her ne kadar”
v. 30a/1, 42b/10, 65a/11, 88a/8

vāḳıf Ar., sf. “bilici, bilen”
v. olan 106b/11
v. olmayup 82b/13
v. olmuş 29a/9

vaḳt Ar., is. “vakit, zaman”
v.- ı ‘aṭāda 115a/6
v.- ı ḥācetde 60b/16, 110b/1, 113b/15
v.- ı mesfūr 20a/15

vaḳtī ki Ar. + *Far.*, b. *bağ.* “ne zaman ki”
v. 6a/3, 10a/4, 19b/12, 20a/12, 23b/9, 85a/6, 107a/14, 120a/1

vaḳūf Ar., is. “anlama, bilme”
v. 10a/7

var T., is. “1. var, mevcut 2. varlık, servet”
v. 11a/4, 21a/10, 21a/15, 32a/8, 32a/14, 32b/3, 41a/10, 46a/6, 46a/13, 46b/16, 50b/9, 56b/11-12, 57b/15-16, 60a/9, 63a/9, 66b/8-9, 79a/13, 89a/13, 92a/1, 92b/2, 94a/3, 94b/5, 96b/17, 97b/13, 98a/1, 98a/6, 99a/12-13, 104b/11, 106b/9, 110a/3, 110b/14, 111a/5, 111b/5, 113a/9, 113a/17, 113b/3, 115a/1-2,

115b/8-9, 115b/12-13, 115b/14, 115b/16, 116a/10, 116b/1, 116b/7, 116b/11, 116b/13-14, 116b/171, 117b/4, 117b/7, 118a/6, 118a/8-9, 118a/10, 118a/16, 118b/2, 118b/5, 118b/15, 119a/5, 119a/9, 119a/12, 119a/14, 119a/17, 119b/3, 127a/10, 127a/13, 127b/3, 128a/8, 128a/17, 128b/8-9
v.+ dur 6b/1, 6b/5, 7a/7, 7a/9, 7a/13-14, 7a/17, 7b/7, 7b/12, 8a/2, 8a/5, 8b/3, 8b/6, 8b/10, 9a/1, 9a/3, 11b/5, 12a/12, 12a/16, 13a/6, 18a/13, 19a/13, 20b/12, 24a/12-13, 24a/14, 25b/11, 25b/13, 26b/6, 26b/8, 26b/11, 27a/1, 37b/4, 38a/15, 38b/2, 43a/6, 43a/13-14, 43a/17, 43b/4, 43b/6, 43b/8, 43b/15, 44a/1, 44a/3-4, 45a/3, 46a/8, 48b/6, 50b/13, 52b/3, 52b/15, 53a/4, 54a/9, 54b/7, 55a/11, 55a/13, 56a/8, 56a/16, 56b/15, 56b/174, 57a/16-17, 59b/10-11, 60b/15, 61a/6, 61a/11, 62b/12, 63a/4, 63b/17, 64a/2, 64a/14, 65b/6, 65b/9, 66b/16, 67a/1-2, 67a/5, 67a/7, 67a/11, 67a/13, 67b/7, 68a/8-9, 72b/1, 72b/9, 76b/17, 77b/16, 78b/6, 78b/8, 78b/12, 80b/9, 81a/5, 82a/5, 82a/16, 84a/3, 84a/8, 85b/1, 86b/16, 87a/16, 88b/2, 88b/4, 88b/6, 88b/11, 90a/2, 91a/13, 91b/3-4, 94b/15, 95a/5, 96a/12-13, 96a/14, 98a/8, 98b/10, 99a/8, 99b/7, 99b/10, 99b/12-13, 99b/17, 100a/8, 101b/4, 101b/6, 101b/9, 102a/1, 102a/5, 102b/6, 102b/16, 103a/6-7, 103a/8-9, 104a/7, 109a/14, 110b/1, 110b/6, 112a/11, 112a/14-15, 112b/2, 112b/5, 114b/9, 117b/13, 118a/2-3, 118a/4, 119b/4-5, 119b/6, 126b/12, 127b/13, 127b/15, 127b/17, 128a/2, 128a/4, 128b/10, 129a/1, 129a/10, 129a/13-14, 129b/1-2, 131a/5, 131a/12, 131a/14, 131b/1, 131b/5, 131b/12, 131b/14, 132a/3, 132a/9, 132a/17, 132b/2, 132b/6, 133a/3, 133a/9-10, 133a/14, 134b/2, 134b/10, 137b/3, 137b/8, 137b/16, 138a/5, 138a/8-9, 138a/12, 138a/17, 138b/3, 138b/5, 138b/9, 138b/15, 139a/6, 139a/9, 139a/11, 139a/15, 140b/1, 140b/7-8, 140b/11, 141a/3, 141a/9, 141a/13-14
v.+ imuzı 108b/15

var- T., f. “varmak, ulaşmak, gitmek, erişmek”
v.- an 52a/14
v.- dı 13a/12, 51b/15, 52a/6, 65b/12, 65b/15, 87a/6, 87a/8, 87a/11, 87a/13, 89a/2, 92a/3, 92a/12, 100b/1, 100b/17, 101a/4, 106b/3, 106b/5, 121a/5, 136a/12, 136b/10, 136b/15
v.- dılar 41a/14, 47a/15, 56b/5, 58a/4-5, 59b/5, 87a/15, 87b/5, 91a/2, 93b/17, 97b/14, 98a/16, 99b/3-4, 101b/14, 101b/16, 102a/12, 105a/17, 106a/10, 113a/12, 123b/9, 136a/17
üstine v.- dılar 109b/6
v.- duğı 118a/5
v.- duğda 99a/10, 101b/13, 136b/7
v.- duğlarında 54b/4
v.- inca ‘umrān 72a/17
v.- inca on altı biñ 130b/5
v.- inca 24a/16, 80a/7, 86a/9, 97a/7,

- 107a/2, 113a/13, 113b/5, 130a/11
v.- mağa 86b/11
v.- mağ 120b/1, 130b/1
v.- mamağa 107b/11
v.- maz 103a/14
v.- miş 99a/2
v.- up 40a/5, 45b/11, 46a/4, 48a/2,
49b/8, 60a/14, 86b/12, 89a/4, 89a/14-15,
91a/17, 96a/9, 98a/5, 99a/5, 99b/5, 100b/1,
101a/12, 109a/2, 114a/7, 122b/12, 123a/14,
130b/2, 130b/11, 136b/4, 141b/9
‘ale’lğafle v.- up 49b/1
ardınca v.- up 128b/5
muğābelesine v.- up 61b/10
pīrlük ‘ālemine v.- up 108b/7
üstine v.- up 30b/12, 124b/7
v.- urlar 130a/9, 130a/172, 130b/14,
131a/3
v.- ursa 32b/9
varak Ar., is. “yaprak”
v. 32b/2, 45a/7, 131a/10
v. v. 61a/3
v.- ı amrūd 135a/12
v.- ı ħurmādan 60a/4
v.- ı kestāneye 43a/10
v.- ı reyḥān 135a/9
v.- ı şeftālūdūr 135a/12
v.- ı tīn 45a/4
v.+ dur 119b/4
v.+ ı 45a/4, 52b/4, 53a/5, 62b/9,
64b/4, 119b/5, 135a/9, 135a/12
şecer ve v. kısmından 87b/2
varıl- T., f. “varılmak, ulaşmak, gidilmek”
katı tēz v.- sa 130a/12
v.- ur 130a/12
vāriş Ar., is. “mirasçı”
v.- i mehābet-i saltanat-ı ‘uzmā 6a/13
vasat Ar., is. “orta”
v. 54a/5
v.- ı biḥār-ı ‘azāmede 27b/10
v.- ı cezārede 38a/15, 38b/1
v.- ı ma‘mūrede 71b/13
v.- ı memleketde 122b/5
v.+ ında ‘arz 75a/10
v.+ ında 11b/9, 71b/11
ḥāḳḳ-ı v.+ ında 61a/6, 68b/1
vasatū’l-kāme Ar., b. sf. “orta boylu”
v. 114b/16-17
vaşf Ar., is. “niteliklerini sayarak tarif etme”
v. edüp 105b/16
v. olunmaz 40b/17, 138b/14
vāsi’ Ar., sf. “geniş” bk. **vāsi’a**
v. 45a/12, 96b/13, 113a/8, 113b/13,
118a/8
v. dīvān 114a/10
v.+ dur 137b/9
v. ve kavī 137b/4
vāsi’a bk. **vāsi’**
v. 8b/13, 96b/8, 105b/1
vāşıl Ar., sf. “ulaşan, kavuşan, erişen”
v. 12b/8, 28a/5, 64b/13, 70a/5, 77a/4
v. degil 5b/5
v.+ dur 84a/2
v. ola 3b/3, 112b/9
v. olan 20b/8
v. oldı 10b/11, 33a/5, 61a/16, 79b/4,
91b/9
v. oldılar 70a/4, 86b/3
v. olduğu on yedi 26b/7
v. olduğu 17b/7-8
v. olduğda 14a/13, 42a/15, 51b/12,
73a/5-6
v. olduğdan 139b/3
v. oldum 20b/2
v. olıcağ 112b/10, 122b/6
v. olinca 68a/15
v. olmağa 81b/8-9
v. olmağ 26a/5, 58b/3, 84b/1, 84b/11
v. olmuş 90b/12
eline v. olmuş 127a/13-14
v. olmuşdur 10b/14-15
v. olmuşlar 90b/16
v. olup 6b/4, 7b/17, 58b/14, 74b/8,
84a/14, 85b/12, 106b/5, 124b/4, 136a/1
v. olur 12b/16, 13b/3, 14a/14, 15a/5,
73a/15, 73b/9-10, 77b/4-5, 84b/17, 140a/4,
140a/7
v. olurlar 80b/12
v. ve ilhāk eyleye 79b/11
vāsiṭa Ar., is. “1. araç 2. aracılık”
v. 103b/9
v.+ sı ile 50b/1
vaşıyyet Ar., is. “vasiyet”
v. etmişdür 122b/9
v. eyledi 79a/1
vaşl Ar., is. “kavuşturma, eriştirme”
v.+ a 81a/15
v. ede 80b/5
vaz’ Ar., is. “1. bırakma, koyma, koyulma 2.
ortaya koyma, düzenleme”
v.- ı kitābdan 76b/4
v.- ı merḳūm 85a/15-16
v. edeler 139a/10
beyzalar v. eder 66b/16-17
v. ederler 126a/9, 127a/4
güneşe v. ederler 100a/10
āteş v. ederlerdi 115a/12-13
v. etdiler 97a/3
v. etdügi 82b/16
v. etme 120b/14-15
v. etmişler 113b/15
āteşe v. etseler 125b/17
v. eyledi 13a/15
v. eylemişdi 127a/17
v. olunsa 85b/8
vāzih Ar., sf. “apaçık”
v. 82b/17
ve Ar., bağ. “ve, ile, beraber”
v. 3a/4, 3b/2, 3b/4, 3b/6, 3b/8, 3b/14,
4a/5, 4a/7-8, 4a/9-10, 4a/11, 4a/13, 4a/15,

4b/1, 4b/3-4, 4b/6-7, 4b/8, 4b/10-11, 4b/13-14, 5a/2, 5a/5, 5a/7, 5a/10, 5a/12-13, 5a/14-15, 5a/17, 5b/2-3, 5b/4, 5b/7-8, 5b/9-10, 5b/11-12, 5b/15-16, 5b/17, 6a/2, 6a/4-5, 6a/6, 6a/8, 6a/10, 6a/12, 6a/15-16, 6a/17, 6b/2, 6b/5-6, 6b/7, 6b/14-15, 6b/16, 7a/1-2, 7a/8-9, 7a/11-12, 7a/13-14, 7a/15-16, 7a/17, 7b/3-4, 7b/5-6, 7b/8-9, 7b/10-11, 8a/1-2, 8a/3-4, 8a/5, 8a/7-8, 8a/9, 8a/11, 8a/15-16, 8a/17, 8b/2-3, 8b/4, 8b/6-7, 8b/9, 8b/13, 8b/16, 9a/1, 9a/3-4, 9a/5-6, 9a/8-9, 9a/10-11, 9a/13, 9a/17, 9b/2, 9b/4, 9b/7, 9b/10-11, 9b/12-13, 9b/14-15, 9b/16-17, 10a/1-2, 10a/3, 10a/5, 10a/8-9, 10a/10-11, 10a/12, 10a/14-15, 10a/16-17, 10b/1-2, 10b/3-4, 10b/6, 10b/8, 10b/14, 10b/16-17, 11a/1, 11a/3, 11a/6-7, 11a/8-9, 11a/13, 11a/15, 11a/17, 11b/2-3, 11b/4, 11b/6, 11b/9-10, 11b/11-12, 11b/14-15, 11b/16, 12a/2-3, 12a/4-5, 12a/6-7, 12a/9, 12a/11, 12a/13, 12a/16, 12b/1, 12b/4, 12b/6, 12b/8, 12b/13-14, 12b/15, 12b/17, 13a/2-3, 13a/8-9, 13a/10-11, 13a/12, 13a/14, 13a/16, 13b/1-2, 13b/4, 13b/7-8, 13b/10, 13b/16-17, 14a/2-3, 14a/5, 14a/8-9, 14a/12, 14a/14, 14b/1-2, 14b/5-6, 14b/10, 14b/12, 14b/14-15, 14b/17, 15a/2, 15a/4-5, 15a/8-9, 15a/11, 15a/13, 15b/4-5, 15b/6-7, 15b/8-9, 15b/11, 15b/13-14, 15b/15, 15b/17, 16b/3, 16b/5, 16b/9, 16b/14, 16b/16, 17a/3, 17a/7, 17a/9, 17a/11-12, 17a/14-15, 17b/2, 17b/4-5, 17b/7, 17b/9-10, 17b/11, 17b/13-14, 17b/16-17, 18a/2, 18a/4-5, 18a/8, 18a/12, 18a/16, 18b/4-5, 18b/6, 18b/10-11, 18b/13-14, 18b/16, 19a/1-2, 19a/4-5, 19a/6, 19a/8-9, 19a/10-11, 19a/14-15, 19a/16-17, 19b/2, 19b/5, 19b/9-10, 19b/13-14, 19b/15-16, 19b/17, 20a/2-3, 20a/4, 20a/6-7, 20a/8-9, 20a/12-13, 20a/14-15, 20a/17, 20b/3, 20b/5, 20b/7, 20b/9, 20b/13-14, 20b/16-17, 21a/1-2, 21a/4-5, 21a/6-7, 21a/8-9, 21a/10-11, 21a/12-13, 21a/14, 21a/16-17, 21b/1-2, 21b/8-9, 21b/11-12, 21b/13, 21b/15-16, 21b/17, 22a/2-3, 22a/4-5, 22a/6-7, 22a/8, 22a/11-12, 22b/2-3, 22b/4, 22b/7, 22b/9, 22b/16, 23a/1-2, 23a/4, 23a/7, 23a/10, 23a/12-13, 23a/14-15, 23a/16-17, 23b/2, 23b/5-6, 23b/7-8, 23b/9, 23b/11, 23b/15-16, 23b/17, 24a/2, 24a/4-5, 24a/6-7, 24a/8-9, 24a/13, 24a/17, 24b/2-3, 24b/7-8, 24b/10-11, 24b/13-14, 24b/15, 24b/17, 25a/4, 25a/6-7, 25a/9-10, 25a/11-12, 25a/14-15, 25a/16, 25b/2-3, 25b/5, 25b/7-8, 25b/9, 25b/11, 25b/13-14, 25b/15, 25b/17, 26a/2, 26a/4, 26a/7, 26a/9, 26a/12, 26b/1-2, 26b/4-5, 26b/6-7, 26b/9, 26b/13, 26b/17, 27a/2, 27a/4-5, 27a/6, 27a/8, 27a/10, 27a/12, 27a/14, 27a/17, 27b/2, 27b/4, 27b/10-11, 27b/12-13, 27b/14, 27b/16, 28a/1-2, 28a/5-6, 28a/8, 28a/10, 28a/13, 28a/15, 29a/2-3, 29a/4-5, 29a/7, 29a/10, 29a/12, 29a/17, 29b/3-4, 29b/5-6, 29b/8, 29b/10, 29b/13, 29b/17, 30a/4-5, 30a/7, 30a/10-11, 30a/12, 30a/16, 30b/1, 30b/3-4,

30b/6-7, 30b/9, 30b/11-12, 30b/13, 30b/15-16, 31a/2-3, 31a/4-5, 31a/6-7, 31a/8-9, 31a/10, 31a/13-14, 31a/15-16, 31a/17, 31b/3, 31b/6, 31b/8-9, 31b/10, 31b/13-14, 31b/15-16, 32a/2, 32a/5-6, 32a/7, 32a/9, 32a/11, 32a/13, 32a/15-16, 32a/17, 32b/4-5, 32b/8, 32b/11, 32b/14-15, 32b/16-17, 33a/4-5, 33a/6, 33a/7-8, 33a/9-10, 33a/14, 33a/16-17, 33b/1-2, 33b/3-4, 33b/5-6, 33b/8, 33b/10-11, 33b/12-13, 33b/14, 33b/16, 34a/1-2, 34a/6-7, 34a/9-10, 34a/11-12, 34a/13-14, 34a/17, 34b/4, 34b/7, 34b/9, 34b/12, 34b/14, 34b/17, 35a/2-3, 35a/5-6, 35a/7-8, 35a/9, 35a/12-13, 35a/17, 35b/2, 35b/5, 36a/4, 36a/6-7, 36a/8, 36a/10, 36a/13, 36a/16-17, 36b/2, 36b/4, 36b/6-7, 36b/8-9, 36b/13-14, 36b/16-17, 37a/1-2, 37a/6, 37a/8-9, 37a/12-13, 37a/14, 37a/17, 37b/4, 37b/7-8, 37b/10, 37b/13-14, 38a/1-2, 38a/4-5, 38a/8, 38a/11, 38b/3, 38b/5-6, 38b/8-9, 38b/10-11, 38b/12, 38b/14-15, 38b/17, 39a/4-5, 39a/7-8, 39a/10-11, 39a/13-14, 39a/15-16, 39b/1-2, 39b/7, 39b/10-11, 39b/13-14, 39b/15-16, 39b/17, 40a/3-4, 40a/5-6, 40a/7, 40a/9, 40a/11, 40b/2, 40b/4-5, 40b/6-7, 40b/8-9, 40b/10-11, 40b/13-14, 40b/15-16, 40b/17, 41a/2-3, 41a/5, 41a/7, 41a/10-11, 41a/12, 41a/15-16, 41b/1, 41b/4, 41b/6-7, 41b/9-10, 41b/12, 41b/15, 42a/1-2, 42a/3, 42a/6, 42a/10, 42a/14, 42a/16-17, 42b/2-3, 42b/5-6, 42b/11, 42b/13, 42b/16-17, 43a/2-3, 43a/4, 43a/7-8, 43a/9, 43a/11-12, 43a/13, 43a/15-16, 43a/17, 43b/2-3, 43b/5, 43b/7, 43b/10-11, 43b/13, 43b/15-16, 43b/17, 44a/2-3, 44a/5, 44b/2-3, 44b/4-5, 44b/6, 44b/9, 44b/11-12, 44b/14, 44b/16-17, 45a/1, 45a/3-4, 45a/5-6, 45a/8-9, 45a/11-12, 45a/13-14, 45a/16-17, 45b/2, 45b/5-6, 45b/7, 45b/9-10, 45b/11-12, 45b/13, 45b/16, 46a/3-4, 46a/5, 46a/7, 46a/11-12, 46a/13-14, 46a/15-16, 46b/1-2, 46b/3-4, 46b/6, 47a/1, 47a/3, 47a/8, 47a/11-12, 47a/13-14, 47a/15, 47a/17, 47b/4-5, 47b/6-7, 47b/10, 47b/12, 47b/14, 47b/16-17, 48a/1, 48a/3-4, 48a/5-6, 48a/10, 48a/15-16, 48a/17, 48b/4, 48b/8, 48b/10, 48b/12-13, 48b/15, 48b/17, 49a/5, 49a/17, 49b/5, 49b/8-9, 49b/10, 49b/13, 49b/16, 50a/3, 50a/6-7, 50a/9-10, 50a/13-14, 50a/15, 50a/17, 50b/2, 50b/6-7, 50b/8, 50b/14, 50b/16, 51a/1, 51a/4, 51a/6-7, 51a/11-12, 51a/13, 51a/17, 51b/4, 51b/7-8, 51b/9-10, 51b/11-12, 51b/16-17, 52a/1, 52a/10-11, 52a/13-14, 52a/15, 52a/17, 52b/5-6, 52b/8, 52b/10, 52b/13, 52b/15-16, 52b/17, 53a/2-3, 53a/4-5, 53a/6-7, 53a/8, 53a/10, 53a/12-13, 53a/14-15, 53a/17, 53b/2-3, 54a/1-2, 54a/4-5, 54a/7-8, 54a/10-11, 54a/13, 54a/16, 54b/1, 54b/5, 54b/8-9, 54b/13-14, 54b/15-16, 55a/2, 55a/4-5, 55a/8-9, 55a/14, 55a/16, 55b/1, 55b/4-5, 55b/10, 55b/12, 55b/15-16, 56a/3, 56a/5-6, 56a/10-11, 56a/14-15, 56b/3, 56b/5, 56b/9-10, 56b/11, 56b/15, 56b/17, 57a/3-4, 57a/10, 57a/13, 57a/16, 57b/3, 57b/5-6, 57b/7-

8, 57b/9-10, 57b/11-12, 57b/14-15, 58a/1-2, 58a/3-4, 58a/5-6, 58a/7, 58a/9-10, 58a/11, 58a/16, 58b/3-4, 58b/7, 58b/9, 58b/11, 58b/13-14, 58b/15, 58b/17, 59a/5-6, 59a/7-8, 59a/9-10, 59a/13, 59a/15, 59b/1-2, 59b/9-10, 59b/13-14, 60a/2, 60a/4, 60a/8-9, 60a/15, 60a/17, 60b/2-3, 60b/9-10, 60b/12-13, 60b/14-15, 60b/16-17, 61a/1-2, 61a/6-7, 61a/8-9, 61a/10-11, 61a/12, 61a/17, 61b/2, 61b/4, 61b/6, 61b/9-10, 61b/11, 61b/16, 62a/1, 62a/4-5, 62a/7-8, 62a/10-11, 62a/12-13, 62a/15, 62a/17, 62b/2-3, 62b/5-6, 62b/7-8, 62b/10-11, 62b/13-14, 62b/15-16, 62b/17, 63a/2-3, 63a/5-6, 63a/8-9, 63a/10, 63b/2-3, 63b/4-5, 63b/8-9, 63b/15, 64a/1-2, 64a/4, 64a/6, 64a/8, 64a/10, 64a/12-13, 64a/14, 64a/17, 64b/2-3, 64b/4, 64b/7, 64b/9, 64b/12-13, 64b/15, 64b/17, 65a/2-3, 65a/9-10, 65a/12, 65a/16-17, 65b/3, 65b/5, 65b/7-8, 65b/10, 65b/12-13, 65b/14-15, 65b/16-17, 66a/2, 66a/5, 66a/10-11, 66a/12, 66a/14, 66a/16-17, 66b/3, 66b/6-7, 66b/9, 66b/11, 66b/13-14, 66b/17, 67a/2-3, 67a/4, 67a/6, 67a/8-9, 67a/10, 67a/12-13, 67a/16, 67b/3-4, 67b/5, 67b/12, 67b/14-15, 67b/16-17, 68a/1-2, 68a/3, 68a/5, 68a/9, 68a/16, 68b/2-3, 68b/5, 68b/8, 68b/11, 68b/13, 68b/17, 69a/4-5, 69a/6-7, 69b/1-2, 69b/12, 69b/14-15, 70a/1, 70a/6-7, 70a/8-9, 70a/12, 70a/14-15, 70a/17, 70b/2-3, 70b/6-7, 70b/9-10, 70b/12, 70b/14-15, 71a/1-2, 71a/3-4, 71a/5-6, 71a/8-9, 71a/12-13, 71a/15-16, 71a/17, 71b/3, 71b/6, 71b/8-9, 71b/10, 71b/12, 71b/14-15, 72a/2, 72a/8, 72a/11, 72a/13-14, 72a/17, 72b/4, 72b/7, 72b/9-10, 72b/11-12, 72b/15-16, 72b/17, 73a/7, 73a/9-10, 73a/16-17, 73b/1, 73b/3-4, 73b/5-6, 73b/7, 73b/9, 73b/12-13, 73b/14-15, 73b/17, 74a/2-3, 74a/4, 74a/6, 74a/8, 74a/10-11, 74a/12-13, 74a/14-15, 74a/16-17, 74b/1-2, 74b/4, 74b/10-11, 74b/13-14, 74b/16-17, 75a/2-3, 75a/5, 75a/7, 75a/9-10, 75a/12, 75a/16-17, 75b/2, 75b/6-7, 76a/1, 76a/3, 76a/5-6, 76a/7, 76a/9-10, 76a/13, 76a/17, 76b/2, 76b/4, 76b/6, 76b/8-9, 76b/11-12, 76b/14-15, 77a/1, 77a/4, 77a/6-7, 77a/10-11, 77a/13-14, 77a/15, 77b/1-2, 77b/3-4, 77b/5, 77b/7-8, 77b/9, 77b/11-12, 77b/13-14, 77b/15, 78a/1, 78a/5-6, 78a/7, 78a/9-10, 78a/12, 78a/14, 78a/17, 78b/3, 78b/5, 78b/7, 78b/9-10, 78b/11, 78b/13-14, 78b/15-16, 79a/1-2, 79a/3-4, 79a/6-7, 79a/10-11, 79a/14-15, 79b/2, 79b/4, 79b/6, 79b/11-12, 79b/13, 79b/15-16, 80a/1-2, 80a/4-5, 80a/6, 80a/8, 80a/10-11, 80a/12, 80a/16-17, 80b/3-4, 80b/9, 80b/12-13, 80b/14, 80b/17, 81a/3, 81a/5, 81a/7, 81a/9, 81a/11-12, 81a/13, 81a/17, 81b/3-4, 81b/5, 81b/7-8, 81b/11-12, 81b/13-14, 81b/16-17, 82a/2, 82a/4-5, 82a/7-8, 82a/9-10, 82a/11, 82a/15-16, 82b/4-5, 82b/7, 82b/10-11, 82b/12, 82b/14-15, 82b/17, 83a/3, 83a/6-7, 83a/9, 83a/11-12, 83a/16-17, 83b/1-2, 83b/3-4, 83b/5, 83b/8-9, 83b/11-12, 83b/13-14, 83b/16-

17, 84a/2-3, 84a/5, 84a/11, 84b/2, 84b/4-5, 84b/11, 84b/13, 84b/16, 85a/1-2, 85a/3, 85a/7, 85a/9-10, 85a/12-13, 85b/2-3, 85b/4-5, 85b/6-7, 85b/9, 85b/12, 85b/14-15, 85b/16, 86a/1, 86a/3-4, 86a/5, 86a/7, 86a/10, 86a/13, 86a/16, 86b/1-2, 86b/3, 86b/5, 86b/7-8, 86b/10, 86b/12-13, 86b/14, 86b/16, 87a/2, 87a/5, 87a/7, 87a/9-10, 87a/13, 87a/15-16, 87a/17, 87b/3, 87b/5, 87b/7, 87b/9, 87b/12, 87b/15, 87b/17, 88a/3, 88a/5-6, 88a/7, 88a/10, 88a/14, 88a/16, 88b/1-2, 88b/3-4, 88b/6, 88b/8-9, 88b/11, 88b/15-16, 89a/3, 89a/5-6, 89a/9-10, 89a/11, 89a/17, 89b/3-4, 89b/5, 89b/7-8, 89b/13, 89b/16-17, 90a/1, 90a/4-5, 90a/8-9, 90a/10, 90a/14-15, 90a/16-17, 90b/2, 90b/4, 90b/10-11, 90b/16, 91a/1-2, 91a/3, 91a/5-6, 91a/7, 91a/9-10, 91a/13, 91a/15, 91b/2, 91b/4-5, 91b/6, 91b/9, 91b/11, 91b/13, 91b/15-16, 91b/17, 92a/5, 92a/7, 92a/9-10, 92a/12-13, 92a/14-15, 92a/17, 92b/2-3, 92b/4, 92b/5, 92b/7, 92b/9, 92b/11-12, 92b/13-14, 92b/15-16, 92b/17, 93a/3-4, 93a/6-7, 93a/8, 93a/10-11, 93a/12-13, 93a/14-15, 93a/17, 93b/3, 93b/5, 93b/7-8, 93b/9, 93b/11-12, 93b/13, 93b/15-16, 94a/1-2, 94a/4, 94a/8-9, 94a/15-16, 94b/3-4, 94b/5, 94b/10, 94b/14-15, 94b/16-17, 95a/1-2, 95a/4-5, 95a/6-7, 95a/10, 95a/12-13, 95a/14-15, 95a/16, 95b/1-2, 95b/3, 95b/5, 95b/8, 95b/11, 95b/14-15, 95b/16-17, 96a/1, 96a/3, 96a/6-7, 96a/12-13, 96a/14, 96a/16, 96b/1-2, 96b/6, 96b/8-9, 96b/10, 96b/12-13, 96b/14-15, 96b/16, 97a/1-2, 97a/3-4, 97a/6-7, 97a/9-10, 97a/11-12, 97a/13, 97a/15-16, 97b/1, 97b/3-4, 97b/5-6, 97b/7-8, 97b/9-10, 97b/11-12, 97b/14, 97b/17, 98a/2, 98a/10-11, 98a/12, 98a/14-15, 98b/1, 98b/3-4, 98b/5-6, 98b/8-9, 98b/11, 98b/15-16, 99a/6, 99a/12, 99a/15, 99b/2, 99b/4, 99b/6, 99b/10-11, 99b/16-17, 100a/1-2, 100a/3-4, 100a/7-8, 100a/11, 100a/13-14, 100a/15, 100b/1-2, 100b/4, 100b/7, 100b/9-10, 100b/11, 100b/13, 100b/17, 101a/3, 101a/5-6, 101a/7, 101a/10, 101a/12-13, 101b/2-3, 101b/4, 101b/8-9, 101b/11-12, 101b/14-15, 101b/17, 102a/3, 102a/6-7, 102a/8-9, 102a/10-11, 102a/13-14, 102a/15, 102b/2-3, 102b/3, 102b/6-7, 102b/8, 102b/11-12, 102b/14-15, 102b/16-17, 102b/17, 103a/2, 103a/6-7, 103a/8-9, 103a/11-12, 103a/12, 103a/17, 103b/2, 103b/6, 103b/16-17, 104a/1-2, 104a/3-4, 104a/5-6, 104a/6, 104a/9-10, 104a/10, 104a/13-14, 104b/1-2, 104b/2, 104b/6, 104b/9-10, 104b/10, 104b/14-15, 104b/16, 105a/1, 105a/3, 105a/5, 105a/9-10, 105a/12-13, 105a/15-16, 105b/1, 105b/4-5, 105b/8-9, 105b/10-11, 105b/12-13, 105b/14-15, 105b/16, 106a/2-3, 106a/3, 106a/5, 106a/8-9, 106a/10-11, 106a/12-13, 106a/14-15, 106a/15, 106a/17, 106b/3-4, 106b/6, 106b/8, 106b/12-13, 106b/13, 106b/16, 107a/3, 107a/6-7, 107a/10-11, 107a/15, 107b/2, 107b/6-7, 107b/10,

108a/1, 108a/8-9, 108a/10-11, 108a/17, 108b/3-4, 108b/5-6, 108b/6, 108b/8, 108b/11-12, 108b/13-14, 108b/16, 109a/3, 109a/5, 109a/9-10, 109a/12-13, 109a/15, 109b/1-2, 109b/7, 109b/10-11, 109b/12, 109b/14, 110a/1, 110a/3, 110a/6, 110a/9-10, 110a/12, 110a/17, 110b/2-3, 110b/4, 110b/7, 110b/10-11, 110b/14, 111a/1-2, 111a/3-4, 111a/5, 111a/7, 111a/9-10, 111a/11-12, 111a/14-15, 111a/16, 111b/1-2, 111b/3-4, 111b/6-7, 111b/8-9, 111b/10-11, 111b/12-13, 112a/2-3, 112a/7, 112a/10-11, 112a/12-13, 112a/14-15, 112a/16, 112b/1, 112b/4, 112b/6, 112b/10, 112b/12-13, 112b/14, 112b/16, 113a/2, 113a/5-6, 113a/7-8, 113a/10-11, 113a/13, 113a/16-17, 113b/1-2, 113b/3-4, 113b/5-6, 113b/7-8, 113b/12-13, 114a/2-3, 114a/4-5, 114a/9-10, 114a/11-12, 114a/14-15, 114a/17, 114b/2, 114b/4, 114b/8-9, 114b/10-11, 114b/12-13, 114b/14, 114b/17, 115a/7, 115a/9-10, 115a/12, 115a/15-16, 115b/1-2, 115b/3, 115b/5-6, 115b/7-8, 115b/10-11, 115b/12-13, 115b/14, 115b/16, 116a/2-3, 116a/4, 116a/6-7, 116a/8, 116a/10-11, 116a/12, 116a/14-15, 116a/16-17, 116b/1-2, 116b/4, 116b/6, 116b/8-9, 116b/10-11, 116b/12-13, 116b/15, 116b/17, 117a/2-3, 117a/5-6, 117a/9, 117a/11, 117a/13-14, 117a/16-17, 117b/2-3, 117b/6, 117b/11-12, 117b/13, 117b/15, 117b/17, 118a/2-3, 118a/4-5, 118a/8-9, 118a/10-11, 118a/13, 118a/15, 118a/17, 118b/2-3, 118b/4-5, 118b/6-7, 118b/8-9, 118b/11, 118b/14, 118b/16, 119a/1-2, 119a/3-4, 119a/5-6, 119a/7, 119a/9, 119a/11, 119a/13, 119a/15-16, 119b/1-2, 119b/3, 119b/5, 119b/7, 119b/9, 119b/11, 119b/13-14, 119b/15-16, 120a/1, 120a/2-3, 120a/5, 120a/9, 120a/15-16, 120a/17, 120b/2-3, 120b/7-8, 120b/10-11, 120b/12, 120b/14, 120b/16, 121a/5-6, 121a/7, 121a/9, 121a/14, 121b/2-3, 121b/4-5, 121b/6-7, 121b/8, 121b/11, 121b/12, 121b/13-14, 121b/15, 121b/17, 122a/2-3, 122a/4, 122a/9, 122a/12, 122a/15, 122b/1, 122b/3, 122b/10, 122b/13, 122b/15-16, 122b/17, 123a/2, 123a/4-5, 123a/7, 123a/9-10, 123a/13, 123a/15, 123b/3-4, 123b/5, 123b/10, 123b/13, 124a/4-5, 124a/8, 124a/11-12, 124a/17, 124b/2, 124b/6, 124b/9, 124b/11, 124b/13, 124b/16-17, 125a/1-2, 125a/4, 125a/7, 125a/9-10, 125a/12, 125a/15-16, 125a/17, 125b/2, 125b/5, 125b/11, 125b/14, 125b/16-17, 126a/8-9, 126a/12, 126b/1-2, 126b/3-4, 126b/5-6, 126b/8-9, 126b/10-11, 126b/14, 126b/16-17, 127a/3-4, 127a/5-6, 127a/7, 127a/9, 127a/11, 127a/14-15, 127b/1-2, 127b/5, 127b/8, 127b/10, 127b/12, 127b/14-15, 127b/16, 128a/1, 128a/3, 128a/5, 128a/8-9, 128a/10-11, 128a/13-14, 128a/16-17, 128b/1, 128b/4-5, 128b/6-7, 128b/8-9, 128b/10-11, 128b/13-14, 128b/15, 128b/17, 129a/3-4, 129a/5, 129a/7-8, 129a/9-

10, 129a/11-12, 129a/16, 129b/1-2, 129b/4, 129b/6-7, 129b/9, 129b/11-12, 129b/13-14, 129b/15-16, 130a/2-3, 130a/4-5, 130a/6, 130a/10-11, 130a/12-13, 130a/14, 130b/1-2, 130b/3, 130b/7, 130b/9-10, 130b/12-13, 130b/16-17, 131a/3, 131a/12-13, 131a/14-15, 131a/17, 131b/2, 131b/4-5, 131b/6-7, 131b/8, 131b/10-11, 131b/14-15, 131b/16, 132a/1-2, 132a/3-4, 132a/5-6, 132a/7-8, 132a/10, 132a/12-13, 132a/14, 132a/16, 132b/1, 132b/3-4, 132b/6, 133a/3-4, 133a/5, 133a/7-8, 133a/9, 133a/11, 133a/15, 133b/2-3, 133b/4, 133b/6-7, 133b/9-10, 133b/12, 133b/14-15, 133b/16, 134a/2, 134b/1-2, 134b/4-5, 134b/6-7, 134b/8-9, 134b/10-11, 134b/13-14, 134b/15-16, 135a/2-3, 135a/4-5, 135a/6-7, 135a/9-10, 135a/11-12, 135a/13-14, 135b/1-2, 135b/4-5, 135b/6, 135b/8-9, 135b/10-11, 135b/14, 135b/16, 136a/4, 136a/8-9, 136a/12-13, 136a/14-15, 136a/17, 136b/4-5, 136b/6-7, 136b/8, 136b/10, 136b/15, 136b/17, 137a/4, 137a/6-7, 137a/8, 137a/11-12, 137a/13-14, 137a/15-16, 137a/17, 137b/2, 137b/4-5, 137b/6, 137b/8-9, 137b/10-11, 137b/13-14, 137b/15-16, 138a/1, 138a/3-4, 138a/5-6, 138a/7, 138a/9, 138a/11-12, 138a/13-14, 138a/15-16, 138a/17, 138b/4-5, 138b/6-7, 138b/11, 138b/14, 139a/1, 139a/8, 139a/12-13, 139a/14-15, 139a/17, 139b/2, 139b/5, 139b/7-8, 139b/10, 139b/12, 139b/15, 139b/17, 140a/2-3, 140a/4-5, 140a/6-7, 140a/11-12, 140a/13-14, 140a/15-16, 140b/1-2, 140b/8, 140b/11, 140b/16, 141a/3-4, 141a/6, 141a/8-9, 141a/12-13, 141a/15-16, 141b/6, 141b/8-9, 141b/11-12, 141b/14, 142a/4, 142a/7

dāyire-i hadd v. 'adden 129b/5
 āfāt v. 'āhāt 24b/5
 sefā'in v. 'amāyır 81b/2
 renc v. 'anā 135b/8
 bālā v. 'arīz olur 123b/4
 tavīl v. 'arīz olur 52b/4
 tūl v. 'arız 141a/14
 tenfīz-i cuyūş v. 'asākir kılınsa 71a/1
 yarağ v. 'askeri 126a/17
 er v. 'avrat 105b/11
 şerh v. 'ayān oluna 76b/3
 şevket v. 'azamet 126a/16
 tecdīd-i kaşd v. 'azīmet edüp 80a/9
 kaşd v. 'azīmet etdi 106b/13
 kaşd v. 'azm edüp 34a/5
 aşhāb-ı re'y v. 'azm 85a/10
 şalāh v. 'ibādet edüp 31a/10
 kâbil-i süknā v. ikāmetdür 72b/6
 zecr v. 'itāb edüp 136b/10-11
 harāb v. 'umrān 12b/6-7
 bürehne v. 'üryān 25a/2
 sefāyın v. ağıbe 26a/1
 vihād v. ağıvār 14b/14, 22b/13
 eşcār v. aḥcārı 87b/11-12
 aḥvāl v. aḥbārını 10a/12

- evveli v. aḥır 133b/3-4
 elbise v. akmışe 107a/6
 akça v. altun maḥallına 119a/8
 akça v. altun 111b/16
 semāvāt v. arz 24a/2
 aḥbār v. āṣārınū 28a/13
 cenk v. āṣūb edinüp 104a/17
 cenk v. āṣūb édüp 136b/1
 cenk v. āṣūb v. firār edişdiler 125b/5
 cenk v. āṣūba 110b/8
 cenk v. āṣūbdan 121b/15
 cenk v. āṣūbı 121b/11
 ḥüsn v. bahāsı 40b/17
 Baḥr-ı Hind v. Baḥr-ı Habeşe 77a/17
 müsāfirān-ı berr v. baḥra 27b/16-17
 berr v. baḥrdan 104b/13
 zāḥır v. bātını 119b/10
 zā'id v. berter oldı 38a/13-14
 mertebe-i şerḥ v. beyāndan 70b/16
 şerḥ v. beyānını 5b/3-4
 feryād ve nidā v. bīdār étdiler 93a/8
 bār v. bungāḥ 135b/1
 qar v. buz 91b/11, 102a/7
 qurā v. bülđān 69a/4
 cinān v. caḥīm 63a/4
 cev v. cefā 135b/8
 cidd v. cehd 137a/1
 cānib-i ġarb v. cenūbda 70a/2-3
 Seyḥān v. Ceyḥān 18a/13, 18b/4
 sevāḥil v. cezā'ire 90a/8
 cibāl v. cezāyır 134b/3
 medd v. cezr 99b/10
 biḥār v. cibāl 15b/3
 kuhūf v. cibāl 128b/3
 sevāḥil v. cibāl 15a/1
 aḥcār v. cibāldan 102a/16
 cenk v. cidāl édüp 96a/10
 cenk v. cidāl eyledi 122b/15-16
 cenk v. cidāl 95b/14, 96a/9
 cenk v. cidāl 62b/17
 cenk v. cidālma 90b/15
 cust v. çālāk 132a/13
 sūzen v. çuvāldüz édüp 103b/1-2
 ref v. def'a 113b/15
 mübāşeret v. def'ına 93a/5
 muḥīṭ v. devvārdur 8b/2
 Bilād-ı Cebel v. Deylem 9b/14-15
 ġalīz v. dırāz neyler 140b/17
 mevzūn v. dırāz 52b/9
 daḳīḳ v. dırāzdur 133a/5
 ṭavīl v. dırāzdur 131b/6
 'āciz v. dilşikeste ḳalup 4b/1-2
 ızlāl v. dimāġına iḥtilāl vērüp
 124a/13-14
 Buḥayre-i Tanīs v. Dimyāt 21b/7
 nüzūl v. duḥūl eylemişdür 76a/13-14
 esās-ı dīn v. dünyāsını yıkdı 86a/15
 ehviye v. ebḥire 19a/5
 umerā v. ekābirinden 107a/12-13
 eṭrāf v. eknāfa 113a/5
 eṭrāf v. eknāfdan 41b/9, 90b/5,
 118b/17
 cemī'-ı eṭrāf v. eknāfi 31b/14
 eṭrāf v. eknāfi 36a/12, 85b/16-17
 tuḥaf v. emti'a 119a/1
 cemī'-ı biḥār v. enhār 23b/4
 cinān v. enhār 21a/6
 sene erba'a ve şemānīne v. erba'a
 mi'ede 86a/16
 erba' ve erba'īne v. erba'a mi'eye
 86a/8-9
 māl v. esbāb 37b/16, 66a/6, 92b/16,
 136a/16
 māl v. esbāba 101a/1
 cemī'-ı ālāt v. esbābı 6b/8
 emti'a v. esbābı 80a/13
 ālāt v. esbābını 67b/12
 ḳatl v. esr étdi 125b/12
 necīl-i kurūm v. eṣcār 21a/6
 envā'-ı eṭ'ime v. eṣribe 107a/6-7
 evzā' v. eṭvārı 100a/2
 eṭvār v. evzā'da 7a/10
 evşāf v. evzā'ı 137a/16
 eşḳāl v. evzā'ını 67b/11
 reyāḥīn v. ezhār 21a/7
 'üryan v. faḳırlar 101a/15
 'ālem-i kevn v. fesādı 17a/12-13
 cenk ve āṣūb v. firār edişdiler 125b/5
 'acā'ib v. ġarā'ibi 27a/14-15
 nehb v. ġāret étdiler 85a/8-9
 ḥadd v. ġāyet yokdur 101a/1
 toḥm-ı cihād v. ġazāyı 31a/13
 çok v. ġınā 95b/5
 enhār v. ġudrān 19a/12
 bende v. ġulām olup 108b/15
 çāker v. ġulām 111a/10
 ḥarbe v. ġürzgirān 116a/11
 seyr v. ġüzār ve sefer 105b/5
 geşt v. ġüzār 105a/15-16
 āb v. havāsından 114b/4-5
 tuḥaf v. hedāyā 135b/10
 tuḥaf v. hedāyāsını 34a/4
 metā'-ı Sind v. Hind 20b/4
 nefāyis-i Sind v. Hind 81b/6
 sā'ir-i Bilād-ı Sind v. Hind 12a/3
 sevāḥil-i Sind v. Hind'e 70a/17
 Sind v. Hind'e 29a/11-12
 benādır-ı Sind v. Hind'i 70b/1-2
 ekşer-i benādır-ı Sind v. Hind'i 81b/4-
 5
 ḥavf v. hirās 94b/2
 māni' v. ḥā'il olur 92a/4-5
 şecer v. ḥacer 102b/8
 ḥıffet v. ḥarāret 14b/1
 cenk v. ḥarba 108b/8
 sa'y v. ḥareket éder 62b/9-10
 naḳl v. ḥareket étmezem 122b/10-11
 metānet v. ḥaşānet 94a/1
 ḥayl v. ḥaşem 107a/11
 siḥām-ı zulm v. ḥayfa 125a/9

	erbāb-ı fikr v. hāzm 85a/10		şagīr v. kebīr 30b/11-12, 43a/6
	hıfz v. hırāset 79a/4		ğıll v. kederden 78b/11
	‘urāt v. hufāt gezerler 7b/9		tīr v. kemān kullānup 59a/9
	duḥūl v. hūlūl ēde 27b/5		tīr v. kemān kullānurlar 54b/5
	te’şīr v. hūlūl ēdūp 14b/13		tīr v. kemān 116a/11
	ḥarāb v. ḥālī 24b/13, 76a/9		tīr v. kemān 128a/16
	nāpuḥte v. ḥām olup 72b/14		libās v. kemer düzerler 101b/9
	sūyūf v. ḥanāciri 21b/16-17		semīn v. keşīf 133a/15
	ḥavf v. ḥaṭar çekerler 70a/16		eflāk v. kevākıbı 22a/1
	maḥall-ı ḥavf v. ḥaṭar 122b/2		ḥarb v. kıtāl ēdūp 95b/14
	ḥavf v. ḥaṭarı 131b/15		cenk v. kıtāl ētdiler 111a/2-3
	Baḥr-ı Cürċān v. Ḥazaz 9b/8-9		cenk v. kıtāl 124b/7-8
	māl v. ḥazīnesini 124b/9		umerā v. kuberāsı 120b/6-7
	māl v. ḥazīnesinūñ 110b/4		bilād v. kūrādan 110a/9
	ķırede v. ḥenāzīra meşū olup 87b/14		evrāk v. kuşūrınūñ 128b/11
	ḥayme v. ḥırgāhını 135b/1		lu‘b v. lehv 58a/3
	ūftān v. ḥīrān 61a/14		lu‘b v. lehvi 54b/11
	Ḥaṭā v. Ḥotan’a 28a/5		rīf‘at v. leṭāfetde 14b/2
	vahşī v. ḥūnī 102a/11		ālāt v. levāzım ve mūhimmātını görüp
	şikeste v. ḥurd olup 59b/2-3		106a/5-6
	dā’ire-i teslīm v. inķıyāda girdiler		leṭāfet v. lezzet buldı 38a/9
95b/17	ḥareket v. ıztırāb ēdūp 76a/12-13		rāyıḥa-ı ṭayyībe v. lezzet-i 8a/16
	ḥareket v. ıztırāba 135a/17		meskūn v. ma‘mūrdur 76a/9
	ķavla i‘timād v. i‘tibār ētmeyüp	70a/10	iḥāṭa ētdüğü meşhūr v. ma‘rūfdur
69a/11	ṭard v. ib‘ād ēderdi 71a/7		Arz-ı Çīn v. Māçīn’e 28a/4
	iḥrāc v. ib‘ād ēdesin 112b/17		basīṭ-i arz v. māda 15a/10
	ṭard v. ib‘ād ēdūp 81b/6		peder v. māder 98b/14
	fehm v. idrākı 45a/11		mestūr v. mağmūr 76a/8
	taftīt v. iḥrāc ēder 44b/6		mu‘temid v. mağrūr oldı 123a/11
	eżān v. ikāmet 31a/9		mevāzı‘-ı maḥşūr v. maḥdūd 27b/1
	ķābil-i sūknā v. ikāmet 69b/7		menzil v. maķām ēder 16b/12
	i‘zāz v. ikrām 109a/11		mesken v. maķarr olmak 69b/9
	vāşıl v. ilḥāk eyleye 79b/11		müretteb v. manzūm 6a/2
	v. illā 46a/2, 117a/8, 120a/6		ma‘danos v. marol 38a/6-7
	i‘tibār v. iltifāt ētmedi 58b/6		muḥarrer v. maşūr olmuşdur 25a/7-8,
	inķıyād v. iltifāt ētmedi 60a/12-13	76a/10-11	
	tażarru‘ v. iltiyām eyledi 109a/11		muḥarrer v. maşūrdur 114b/3
	tağyīr v. infı‘āl bulmaz 104a/9		muşavver v. maşūrdur 8a/17
	istintāk v. isti‘ānet eyledi 112b/12		yas v. mātem ēdūp 93b/5
	suvāl v. istiḥbār-ı 103b/9-10		maķşūd v. maṭlab 111a/11
	cüz’-i iltifāt v. işāret oluna 79a/9		maķşūd v. maṭlūb ēderseñ 30b/16-17
	Aras v. İtil 9a/10		marzī v. mecrūhını 92b/16
	idrāk v. ız‘ānı 5b/12		melce’ v. meferr olmuşdur 86a/10
	ḥāmız v. ķābızdur 53a/11		ma‘lūm v. mefhūm ola 76b/7
	depesini v. ķafāsını 104a/1		mübeyyen v. mefhūm olur 11b/12-13
	ḥāṭırın taṭyīb v. ķalbını taķlīb eyledi		tāb-ı āfitāb v. mehtāba 126b/10
33b/17	mişl-i Şems v. Kamer 136a/5		ma‘rūf v. meķşūf 77b/8
	Şems v. Kamer’e ‘ibādet ēderlerdi		me’kel v. melbesi 103a/14
126b/5-6	Şems v. Kamer’e ‘ibādet ētdüklerini		māl v. menālları 103a/15, 125b/1-2
68a/4	envār-ı Şems v. Kamer’e 126b/10		māl v. menāluñ 35b/3
	furec v. ķarārına 19a/9		rivāyāt-ı mevārid v. menāzil 76b/2
	zift v. ķaṭrān 128a/4		mūlḥaķ v. merbūṭ olur 79a/11
	zevāriķ v. ķavārib 80a/12-13		mevātın v. mesākin 23a/7
	zevāriķ v. ķavāriba 134b/6		mecārī v. mesālik 80a/17
	vāşı’ v. ķavī 137b/4		ma‘rūf v. meşhūr oldı 5a/6
			ma‘rūf v. meşhūr 5a/5
			māl v. metā’ 91a/3-4, 106a/13
			māl v. metā’a 102b/2
			māl v. metā’dan 50a/2

māl v. metā'ı 66a/15
 māl v. metā'ından 135b/2
 māl v. metā'ını ğāret edüp 124a/17
 māl v. metā'ını 35a/2-3, 48a/15,
 48a/17, 65a/16-17, 94a/4
 ma'lūm v. mevşūf 80a/1-2
 müsem mā v. mevsūm oldu 6a/3
 besātīn v. mezārı' olur 18a/12
 kurā v. mezārı' ı aldı 21b/9
 buķūl v. mīve 112b/3
 cānib-i ğarbīsinde nān v. mīve 89b/5
 tarafında nān v. mīve 112b/1
 mübādele v. mu'āmele etdiler 34a/14
 zahīr v. mu'īn ola 31b/3-4
 muķātele v. muķārebe olmuş 41b/10
 mektūb v. muķarrerdür 25b/16
 muķīṭ v. muķdīk ola 14b/6
 maṭbū' v. muķtār görüp 23b/6-7
 mu'āmele v. murābaḥa ederlerdi
 63b/16
 mu'āmele v. muşāḥabe kılalar 34b/7-8
 ḥüsn-i mu'āmele v. müdārāt edesin
 112b/15
 levāzım v. müḥimmātını gördi 111b/3
 ālāt ve levāzım v. müḥimmātını görüp
 106a/5-6
 cemī'-ı levāzım v. müḥimmātını 36a/4
 mülāyimet v. mülāṭafat edüp 63b/6-7
 mu'āmele v. mülāyemet ederseñüz
 114b/6
 memlū v. mümtāz oldu 6a/7
 mülevven v. münakkaş 118b/2,
 138b/13
 muṣā'ib v. münfecir olan 6b/12
 müteķaṭṭı' v. müteferriķ olup 15a/1
 rivāyāt-ı mesfūreyi müḥtevē v.
 mütekeffīl 5b/8
 mümkin v. müyesser 26a/10
 münakkaş v. müzeyyen 35a/7
 'azāb v. nā'īmden 63a/5
 ḥāḥ v. nāḥāḥ 121b/4
 mīve v. nān 34a/6
 mīve v. nānı 96a/13
 duḥān v. nār 112b/6
 cenk v. neberd 92b/6
 leyl v. nehār 73a/10, 87b/16, 88a/5,
 112b/5, 130a/3
 leṭāfet v. nezāfetde 36b/4
 üç āy v. nişf 73a/7
 Furāt v. Nīl 18b/4
 feryād v. nidā ve bīdār etdiler 93a/8
 ricāl v. nisāsı 105b/9
 şıbyān v. nisvānı 66a/5
 şıbyān v. nisvānumuzı 108b/12-13
 ser v. pābürehne 114a/5-6
 seri v. pāçası 131b/2
 peder ve māder 98b/14
 māder v. peder 10b/11-12
 yoğurd v. penīr ederler 91a/9
 bāl v. peri 138b/4

muṭī' v. rāmuz 111a/11
 umerā v. re'āyāya 115a/6
 neḍāret v. revnaķ bula 86a/5
 on iki sāt ve rub' 73a/2-3
 nuķuş v. ruķūm 32a/6
 Baḥr-ı Bulġar v. Rus'dur 83b/15
 ķurbında şeb v. rüz 130a/4
 tālī v. şānī ola 14b/2-3
 sene erba'a v. şemānīne ve erba'a
 mi'ede 86a/16
 kuşūr v. şimārına 123b/7
 cārī v. sāt'ir olan 18b/13
 v. sāt'ir 44b/14, 115a/2
 şavt v. şadā 133b/15
 'ālī v. sāfil 107a/7
 māḥ v. sāl 79b/13, 80a/14, 107a/9-10,
 126a/13
 sāt v. şaman 66b/7, 115b/15
 sāt v. şamandur 65b/5
 Tanca v. Septe 25a/11
 seyr v. sefer ederlerdi 120b/8
 'azm v. sefer eyledi 78b/16-17
 seyr v. sefer 20b/15, 90a/7-8
 seyr ve gūzār v. sefer 105b/5
 surḥ v. sefīd 'alevler 99b/13
 Ceyḥūn v. Seyḥūn 9a/10
 Ceyḥūn v. Seyḥūn'dan 9a/13
 şıyāġat v. şınā'at edüp 118b/6
 zer v. sīmi 141b/13
 Vilāyet-i Kanāv v. Şīn 7a/1
 semk v. simāk 20b/16
 Hind v. Sind'e 73b/3
 Arāzī-i Hind v. Sind'i 18a/7-8
 keşret-i ehvāl v. şu'ubet 26a/17
 nevādır-ı Ḥabeşe v. Sūdān 81b/7
 'ulemā v. şuleḥāya 86a/10
 feraḥ v. surūr bulurlardı 34a/12
 'imāret v. sūknā 72b/3
 mesrūr v. şād olup 35a/15-16
 Baḥr-ı Rūm v. Şām 25a/8
 Baḥr-ı Rūm v. Şām'ın 29a/9
 muķīṭ v. şāmildür 27b/11
 benāt v. şecer 46b/12
 keşīf v. şedīd olup 88a/1-2
 zevķ v. şevķ edüp 37a/8
 mābeynine ḥilāf v. şıķāk düşüp
 51b/17
 tarīķ-ı ḥilāf v. şıķāka gitmemeye
 114b/13
 nifāk v. şıķāka 86a/12
 'adāvet v. şıķākında 110b/8
 ğarb v. şimāl 99a/3
 bey' v. şirā ederler 111b/15
 bey' v. şirā edüp 39b/2
 bey' v. şirā itmezler 55a/3
 bey' v. şirā 119a/8, 130b/16
 bey' v. şirāya 34a/8, 63b/8
 şayf v. şitāda 91b/10
 kuvvet v. şöhret buldı 123a/9-10
 zuḥūr v. şöhret bulmuş 29a/10-11

‘ad v. şümârdan 135b/3
 nokşân v. tağayyur 17b/7
 taşvîr v. tahrîr etmişler 68a/1
 taşvîr v. tahrîr olunduğda 75b/2
 nakl v. tahvîl 92b/15
 tefvîz v. taklîd eyledi 35b/1
 yağma v. târâc 135b/1
 ‘amel v. taşnîf 32a/9
 rişte-i cem‘ v. taştîre 5b/16
 sükûn v. te‘ayyuşa 23a/9-10
 tağyîr v. tebdîle 92b/15
 tehvîn v. tefhîm 5b/13
 tetmîm v. tekmîl ederler 8b/6
 zabt v. teşhîr êtdiler 47a/4, 96a/2
 zabt v. teşhîr 81b/5
 kemâl-ı tezâyuk v. teţâbuk bulup
 27b/3
 takşîm v. tevzî‘a 80b/5
 harbe v. tîr 90a/12
 müzlem v. tîredür 9b/10
 dîrâz v. tîzdür 131a/13
 kesb v. ticâret 29b/7
 hûlcân v. tilâl 15b/4
 ba‘z-ı hedâyâ v. tuhaf 33b/17
 hedâyâ v. tuhaf 42b/13
 esbâb v. tuhafdan 86b/5-6
 toh v. tûfeng 88b/7, 121b/13
 seng v. türâb 65b/4, 96b/11
 Cürçân v. Taberistân 9b/13-14
 tâb v. tâkat 108b/8
 Nâhiye-i Uraba v. Tarnan 47a/5
 ‘Acâyıb-ı Uraba v. Taryan 52a/7
 Uraba v. Taryan 52a/8
 eşkâm v. tavâ‘în 24b/3
 cânib-i Başra v. Ubulla’dan 11b/16-17
 tavâ‘if v. ümem 10a/11
 hedâyâ v. üsârâ 109b/8
 sâ‘ir v. vâğil olanlar 70a/3-4
 kaţ‘â şecer v. varak kısmından 87b/2
 vukûf v. vuşûl 37a/13
 helâk v. yebâb eyledi 37b/6
 qar v. yağmur yağardı 59a/1
 yat v. yarağ 51b/11
 Baħr-ı Fârs v. Yemen 11b/14
 tuhaf-ı Hicâz v. Yemen 81b/7
 dakîk v. za‘îf 133a/16
 feth v. zabt edicek 106b/15
 kabz v. zabt êtdiler 136a/10-11
 bâriz v. zâhir oldu 14b/9-10
 bâriz v. zâhir 18b/13
 zebûn v. zâr 31a/7
 kavârib v. zavârik 13a/4
 faħm v. zebel 126a/8
 faħm v. zebele 126a/10
 evânî-i sîm v. zer 97a/12, 105b/12,
 119b/3
 evânî-i sîm v. zer 135b/3
 ma‘âdin-i sîm v. zer 95a/1, 129b/5
 şafâyih-ı sîm v. zer 127a/11
 sîm v. zer 34a/5-6, 43a/17, 55a/3,

104a/15, 126a/11, 135b/10, 136a/10
 sîm v. zerden düzülmüş 105b/8
 şahâ‘if-i sîm v. zerden 32a/17
 sîm v. zerden 45b/3-4, 104a/3,
 116b/2, 118b/5, 119a/12, 119a/14
 sîm v. zerdendür 127b/2
 sîm v. zerûn 114b/8
 kûrâ v. zîyâ‘ 106a/13, 113a/5
 berûz v. zühûr buldı 19b/13
vech Ar., is. “1. yüzey 2. yön, taraf ” *bk.*
veche, veçh
 v.- i âhara 15a/17
 v.- i arzâ 19b/3-4
 v.- i arzda 11a/3, 12b/5, 14b/13,
 18a/10, 18b/9, 18b/13, 19a/4, 67b/7, 67b/8,
 139b/9, 140a/12
 v.- i arzdan 15b/10, 101b/3-4
 v.- i arzuñ 15a/16
 v.- i baħrda 12a/15
 v.- i baħrdan 135a/14
 v.- i mesfûr üzre 107a/10, 126a/14
 v.- i meşrûh üzre 11a/9, 19b/5, 81a/3
 v.- i şavâb 75a/3, 84b/8-9
 v.+ den 15b/11
 bir v. ile 8b/17, 28a/8, 53a/14, 92b/1,
 95a/3, 113b/6, 116a/13, 117b/11, 118b/6,
 133a/16, 139a/5
 bu v. ile 8a/17, 9a/2, 10b/16, 25a/7,
 29a/4, 30b/7, 37a/4, 37b/3, 40b/5-6, 42a/9,
 53b/4, 68a/5, 70b/8, 76b/13, 92b/6, 92b/8,
 96b/3, 112b/14, 122a/12, 122b/1, 128b/3
 her v. ile 81a/11, 88a/7, 111a/10,
 123a/10, 124b/2, 135b/6, 136b/13
 niçe v. ile 32a/3
 bir v. üzre 23b/4
 bu v. üzre 6a/5
veche *bk.* **vech** , **veçh**
 v. üzre 68b/17
veçh *bk.* **vech**, **veche**
 v.- i şîhhat üzre 28a/11-12
 bir v. ile 120b/13
 bu v. ile 76a/10
vefâ Ar., is. “sözünde durma”
 bu ‘ahda v. ederseñ 135b/13
 va‘d-ı sâbıkına v. êdüp 32b/7-8
vefât Ar., is. “ölüm”
 hîn-i v.+ ında 122b/9
vefret Ar., is. “bolluk, çokluk”
 v.- i menâl 105b/3
 v.+ de 11b/10
 v.+ leri 92b/2
vehm Ar., is. “sanı, zan”
 v.- i şarîh 83a/12
 v.+ e düşüp 42b/10
 v. etmişlerdür 82b/11
veled Ar., is. “çocuk”
 v. getürmeyen 54a/17
 v. getürseler 37a/10
 v.+ i 98b/14, 107a/15
 v.+ ini 98b/13

v.+ lerini 55a/5
vêr- T., f. “1. üzerinde, elinde veya yakınında olan bir şeyi birisine erişirmek, iletmek 2. kızı, kadını biriyle evlendirmek 3. bırakmak veya bağışlamak 4. düşünce veya bilgi anlatan şeyleri başkalarına iletmek, bildirmek 5. herhangi bir duruma yol açmak 6. yaymak 7. sahip olmasını sağlamak 8. tespit etmek ”
v.- di 94b/11
cevâb v.- di 30b/8, 122a/12, 122b/6
emr v.- di 32b/9, 35b/2, 86b/16
hükümetini v.- di 106a/2-3
haber v.- di 39b/16, 48b/5, 101a/2,
110a/17
icâzet v.- di 113a/3
izin v.- di 63b/9
v.- diler 62a/7
cevâb v.- diler 37a/4, 37b/3, 60a/6,
103b/9
haber v.- diler 10b/9, 39b/2
nâm v.- diler 33b/3
rızâ v.- diler 95b/17
v.- em 30b/17
bâda v.- meg 31a/15
v.- mek 127b/6
gül v.- mekdür 55a/2
v.- meyüp 46b/3
rızâ v.- meyüp 120a/11
sebîl v.- meyüp 27b/17
v.- mez 122a/7
haber v.- mez 133b/15
haber v.- miş değil 5a/10
v.- üp 10a/9, 10b/7, 51a/12, 62b/1,
78b/10, 112b/16
evşâfını v.- üp 51b/9-10
haber v.- üp 62a/2
haberini v.- üp 62b/3
izlâl ve dimâğına ihtilâl v.- üp
124a/13-14
karındaşı kızını v.- üp 109a/5-6
nâm v.- üp 35a/17
rızâ v.- üp 29b/11, 34b/8
serdârıluğunu v.- üp 86b/14
v.- üñ 121b/11, 122a/6
kuvvet v.- ür 140b/4
şu‘le v.- ür 140b/12
âteş v.- ürler 126a/10-11
haremi-i hâşına v.- ürler 117a/3
haber v.- ürler 127a/6
harâc v.- ürler 129b/8
v.- ürlerdi 46b/4, 96a/6, 117a/10
hişşe v.- ürüz 114b/7
verâ Ar., is. “arka, art, öte” bk. **verâ’**
v.+ sı 26b/5
v.+ sına 12b/10, 25a/17
v.+ sında 12b/1, 12b/11, 72a/14,
72a/16, 84a/16
v.+ sındadur 13a/11
v.+ sından 70a/15
verâ’ bk. **verâ**

v.- i menârda 25b/13
vêril- T., f. “verilmek”
v.- dügi 117a/6
v.- miş 32a/12
v.- üp 117a/7
vêriş- T., f. “karşılıklı vermek, alıp vermek”
v.- üp alışdılar 34a/8
v.- üp alışduk 11a/10
verziş Far., is. “çalışma, alıştırma”
v. kılurdum 4b/6
veyâ A. + Far., b. bağ. “veya”
v. 134a/1
vezîr Ar., is. “vezir”
v. 61b/15, 62a/1
v.- i mâcidi 80b/8
v.+ e 61b/15, 62a/1
vezn Ar., is. “ölçü”
v. 126a/10
v.+ de 119a/13
v. êderdüm 4b/2-3
v. êtmişler 138b/17
v.+ i kadar 96a/6
v.+ i 67b/16, 68a/2, 127a/13
vifâk Ar., is. “ortak düşüncede olma”
v. 27a/8
hüşn v.+ ı 86a/11
vihâd Ar., ç. is. “derin çukurlar, uçurumlar”
v. 14b/14
v. ve ağvâr 22b/13
vilâdet Ar., is. “doğum, doğuş” bk. **vülâdet**
târîh-i v.- i ‘İsâ’dan 36a/5
vilâyât Ar., ç. is. “eller, yurtlar”
cemî‘-ı V.- ı ‘Arab 81b/16
ba‘z-ı V.- ı Hind 7a/4-5
vilâyet Ar., is. “il, yurt”
v. 129b/2
V.- i Hind-i Cedîd’de 105b/2
V.- i İspanya’da 36a/3
V.- i Kanâv ve Şîn 7a/1
V.- i mezbûrede 100b/17
V.- i mezbûrenüñ 120b/6
V.- i Perv’de 106b/9
V.- i Seybola 100b/13-14
v.+ den 62a/4
v.+ e 100b/16, 107b/10
ŞantaMarta v.+ ini 47a/4
v.+ üñ 35b/1
vuşûş Ar., ç. is. “yabaniler”
v.- ı hayvâna 7a/10-11
v.+ a 72b/15
vuşû’ Ar., is. “ortaya çıkma, belirme”
v.+ ı 24b/2
vuşûf Ar., is. “bilgi, kavrayış”
v. 20b/14
v. ve vuşûl 37a/13
vus‘at Ar., is. “genişlik”
v.+ ı 76a/3
vuşûl Ar., is. “ulaşma, varış”
v. 5b/17, 6b/2, 11a/13, 20a/13,
25a/15, 27b/4, 30a/5, 58a/14, 58a/16, 107b/10

- vukûf ve v. 37a/13
v.+ a 81a/5
v. bulur 74b/2
hîn-i v.+ da 125a/4
v.+ dan 10b/1
v.+ ı 79b/16
- vü bk. ü, u**
bîma'nî v. me'âl olup 7b/8-9
Kerîmâ v. Perverdigârâ 142a/11
- vücûd Ar., is.** "1. beden, gövde 2. varlık"
v.+ ı yoktur 111a/14
seffîne-i v.+ ını 43a/2
hîrmen-i v.+ larını 31a/15
- vücûh Ar., ç. is.** "yönler, görüntüler"
v.- ı tefâşîl-ı kâynâta 4a/15
v.+ ında 23b/8
ahsen-i v. üzre 68a/3
- vülâdet bk. vilâdet**
târîh-i v.- i 'İsâ'nuñ 33a/1
- ya Far., bağ.** "ya da, veya"
y. 45b/3, 46a/2, 54a/3, 63b/13, 69a/6, 115b/4
beş y. altı 141a/11
on üç y. on dört 59a/4
y. on 63b/12
sekiz y. on 130a/8
kırk y. otuz 102b/9
- yab yab bk. yap yap**
y. 31b/6
- yâbis Ar., sf.** "kuru"
y. kabak 61a/4
y. oldukça 64b/7, 140b/11
y. olunca 141a/15
y. olur 64a/17
- yad T., sf.** "yabancı"
y. ayak girmemiş 129b/6
- yağ T., is.** "yağ"
y. 88b/5
y.+ ı çıkar 141a/12
y.+ ı 44b/4
y.+ ın alurlar 138a/15
y.+ ını 44b/3
- yağ- T., f.** "yağmak"
kar ve yağmur y.- ardı 59a/1
y.- maz 104a/11
gökden âteşler y.- up 87b/11
- yağma T., is.** "yağma, talan"
y. edüp 48b/1
y. êtdiler 93b/11
y. ve târâc 135b/1
- yağmur T., is.** "yağmur"
kar ve y. yağardı 59a/1
- yağ- T., f.** "yakmak"
y.- ar 3b/6
âteş y.- arlar 141b/12
y.- arlardı 117a/16
âteşe y.- dılar 50a/6
bal mûmları y.- up 62a/14
- yağın Ar., is.** "kesin bilgi"
derece-i 'ilm-i y. 77a/5
- yâkût Ar., is.** "yakut taşı"
y. mişâl 35a/4, 138b/12
- yalman T., is.** "kesici aletlerin ağzı"
y.+ ını 116a/12
- yan T., is.** "1. kat, huzur 2. yakın, civar 3. beraberî (?)"
y.+ ına cem' oldı 124b/6
y.+ ına cem' olup 124a/13
y.+ ına düşdi 114a/9
y.+ ına düşdiler 125b/4
y.+ ına 114a/16, 141b/9
y.+ ında 8b/5, 66b/7, 98a/14, 98b/13, 112b/2, 125b/6, 136b/4
y.+ ından 103a/12, 125b/16
y.+ umuzda 114b/8
- yan- T., f.** "yanmak"
y.- mağa 40b/3
y.- miş ağacı 43b/12
y.- up 128a/15
- yañak T., is.** "yanak"
y.+ larına 58a/1
- yanaş- T., f.** "yanaşmak, yanına varmak"
y.- up geçer 113b/6
- ya'nî Ar., bağ.** "demektir ki"
y. 15b/5, 22a/5, 34b/17, 40a/12, 58a/14, 69b/17, 77a/12, 77b/10, 81b/12, 129b/3
- yap- T., f.** "yapmak, kurmak, inşa etmek"
hışâr y.- dı 46a/4
kal'a y.- dı 109a/17
liman y.- dı 99b/7
y.- dılar 47b/17
cisrler y.- dılar 97b/8
- yap yap T., sf.** "ağır ağır, yavaş yavaş" **bk. yab yab**
y. yap 88a/4, 126a/11, 138a/11
- yapaz T., sf.** "kısa ve enli"
y. 98b/9
- yapıl- T., f.** "yapılmak, inşa edilmek"
y.- miş 110a/15
- yapış- T., f.** "yapışmak"
y.- maz 89b/9
birbirine y.- miş 52b/7
- yaprağ T., is.** "yaprak"
y.+ ından 47a/14
- yara- T., f.** "iyi gelmek, iyileştirici etkisi olmak"
y.- maz 56a/12
- yarağ bk. yarağ**
yat ve y. 51b/11
y. üzre oluñ 109a/2
- yarağ T., is.** "silah, savaş gereci" **bk. yarağ**
degme y. te'sîr eylemez 54b/10
her y. te'sîr eylemez 45a/13-14
y. ve 'askeri 126a/17
- yardum T., is.** "yardım"
y. taleb êtdi 109b/9
- yarınkı T., sf.** "ertesi, bir sonraki"
y. gün 42b/6
- yâs Ar., is.** "ümitsizlik"

y. 30a/16
yaş- *T., f.* “(yayın girişini) gevşetmek, *mec.* öl(dür)mek”
 yaylarını y.- dılar 49b/2
yas *T., is.* “yas, ölüm nedeniyle duyulan acı”
 y. ve mâtem edüp 93b/5
yaşduş *T., is.* “yastık”
 y.+ lar şalınmış 114a/13
yaş *T., is.* “yaş, ömrün her bir yıllık dilimi”
 y.+ ında 20a/16, 20b/11, 128a/12
yaşa- *T., f.* “yaşamak”
 y.- r 56a/12
 üç y.- r oğlanı 67a/5
 yüz y.- rlar 56a/10
yat *T., is.* “kalkan, zırh vs. savaş için gerekli donanım”
 y. ve yarağ 51b/11
yat- *T., f.* “1. yatmak, uzanmak 2. üstünde serili kalmak”
 qar y.- ur 59b/12
 y.- urlar 91b/7
yatur- *T., f.* “yatırmak, *mec.* öldürmek”
 y.- alar 122b/13
yay *T., is.* “yay, ok atan savaş aracı”
 y.+ larını yaşdılar 49b/2
yazıl- *T., f.* “yazılmak”
 y.- miş 94a/2
 y.- mişdur 26b/10
ye- *T., f.* “yemek” *bk. yê-*
 y.- diler 65a/17, 95b/11
 y.- mege 41b/8
 y.- meyüp 133a/7
 y.- mezler 60b/15, 138a/15
 y.- r 128a/9
 tenhâ y.- rdi 115a/10
 y.- rler 36a/14, 52a/10, 53a/17, 65b/10, 102b/14, 103a/2, 129a/9, 131a/17, 137b/13, 138a/5, 141a/12
 cigerin kebâb edüp y.- rler 57b/1-2
 yemek y.- rler 117a/5
 y.- rlerdi 46b/6, 46b/17
 y.- yüp 44b/3
yê- *bk. ye-*
 y.- mezler 90b/2
yebâb *Ar., sf.* “yıkık, harap”
 helâk ve y. eyledi 37b/6
 y. eyledi 123a/9
yed *Ar., is.* “el, *mec.* güç, bilgi”
 y.- i tûlâları 5b/4
yedi *T., is.* “yedi sayısı”
 y. 13b/16-17, 24b/7, 31b/6, 47a/15, 50b/15, 51a/2, 52a/3, 72a/2, 76a/5, 101a/13
 altmış y. 50a/7
 on y. 26b/7, 37b/15, 51b/14, 73a/5
 otuz y. 101b/7, 102a/4, 130a/7
 elli y. 13b/17
 yigrimi y. 57a/6
 y. biñ altı yüz otuz altı 15b/5-6
 y. biñ 48b/15, 96b/17, 126a/3
 biñ beş yüz kırk y.+ de 47a/3-4

biñ beş yüz on y.+ sinde 90b/6-7
 y. yıl 32a/9
 y. yüz biñ 126a/14
 y. yüz 78a/6, 83a/17
 biñ y. yüz 77b/2
yedür- *T., f.* “yedirmek”
 y.- ür 133a/13
yek *Far., is.* “bir, tek”
 y. 3b/9, 52b/10, 116a/15
 y. çeşimler 58a/4
 y. şeb 73a/9
yek pâre *Far., b. sf.* “tek parça”
 y. 101b/15-16, 116a/12, 140b/9
yek renk *Far., b. sf.* “tek renkli”
 y. olup 87b/17
yekser *Far., zf.* “bir baştan bir başa”
 y. 112a/12
yel *T., is.* “yel, rüzgâr”
 y. esicek 64a/7
 y.+ ler esüp 87b/13
 y.+ ler 68a/9
yemek *T., is.* “yemek, aş”
 y.+ lerimiz 111a/15
 y. yerler 117a/5
 y. zamânında 115a/8
yemiş *T., is.* “yemiş, meyve”
 y.+ i bitmez 64b/13
yer (1) *T., is.* “1. mevki, mekân, mahal 2. yeryüzü 3. taraf, bölge, ülke 4. üzerinde yaşanılan toprak 5. mesafe” *bk. yêr*
 y. 21a/5, 21a/14, 106b/14
 y.+ de 47b/14, 77b/12, 79b/17, 80a/5, 90a/1, 106b/3, 109a/17, 110a/11, 110b/14
 ne y.+ de 10b/14
 turduğı y.+ de 104b/16
 y.+ den 92b/8, 122a/14
 bir y.+ e ‘akd edüp 140b/14
 mürtefi‘ y.+ e çıkup 134a/1
 başını y.+ e şalmışdur 116a/16
 şu akduğı y.+ e yine akmak meşhûr
 81a/17
 y.+ e 13b/14, 32b/9, 34b/4, 41b/11, 63b/8, 66a/17, 94a/15, 95b/16, 120b/12
 düz y.+ e 38b/7
 y. gösterüp 114a/13
 y.+ i 17a/3, 64a/2-3, 69a/5
 y. içinde 101b/4
 y.+ inden kaldurmazdı 127b/1
 düz y.+ ler 36a/15-16, 129a/17
 şarb y.+ ler 68a/9
 y.+ lerde 64b/11, 104b/17
 düz y.+ lerde 64b/11
 düz y.+ lerdür 57a/7, 102b/7
 y.+ leri 123a/8
 y.+ lerinden ırdılar 95b/15-16
 y.+ üñ 59b/10
yer (2) *T., is.* “mesafe”
 y. 39a/7, 39a/12, 39a/14, 47a/1, 68a/15, 68a/17, 99b/8-9, 123b/13, 124a/7, 133b/1, 138a/10

y.+ de 12b/7, 46a/7, 97a/9, 98a/7,
99a/7, 107b/16, 112b/5, 135a/2
y.+ den 108a/6
y.+ dūr 78a/2, 103b/11, 130a/15,
130b/12
y.+ e 96b/3
y. seyr eder 12b/6
y. seyr edüp 36a/9, 101a/6, 124a/4,
137a/3
y. seyr etdiler 102a/15
yēr bk. yer (1)
y.+ lerde 49b/14
yerine T., zf. “bir şeyin yerini almak üzere”
y. 89b/7, 100a/3
yeşil T., sf. “yeşil renk”
y. 113b/17
yet- T., f. “1. ulaşmak, erişmek 2. ayak
basmak, çıkmak 3. ele geçirmek, yakalamak”
y.- di 114b/15
y.- diler 67a/16, 98a/13, 113a/4
ğāyetine y.- diler 27a/13
y.- erler 57b/8, 134b/7
y.- erlerdi 59a/11
yetīm bk. dürr
dürr-i y. 56b/11
yetiş- T., f. “yetişmek”
y.- üp 56a/9
yetmiş T., is. “yetmiş sayısı”
y. 38b/9, 47b/5, 48b/4, 104b/4, 135b/2
yüz y. 71b/10
y. beş 17b/5
y. biñ 97a/12
y. bir 14a/7
iki yüz y.+ dūr 76a/2
y. iki 89b/4
y. kadar 124b/8
y. seksen 98a/8
y. üç 73a/6
yetür- T., f. “ulaştırmak, ulaşmasını sağlamak”
y.- ür 109b/14
y.- ürdiler 107a/13
yevm Ar., is. “gün”
mesāire-i y. 21a/8
yevmenfeyevmen Ar., zf. “günden güne”
y. 5b/6, 21b/9
yık- T., f. “1. yıkmak 2. mec. mahvetmek”
y.- dı 86a/16
esās-ı dīn ve dünyāsını y.- dı 86a/15
ba‘z-ı etrāfi y.- dılar 121b/10
y.- up 31b/7
yıl T., is. “yıl, sene”
biñ y. 22a/9
bir y. 16b/13
on y. 88a/4
iki y. 11a/7
iki yüz elli bir y. 21b/5, 21b/11
niçe y. 20b/15, 134b/14
üç y. 42a/10
yedi y. 32a/10
yigirmi beş y. 87b/16

yigirmi tokuz y. 16b/9
yüz y. 21b/12
y.+ da 16b/4, 16b/11, 17a/7, 22a/10,
22a/13, 64b/8
y.+ dan 65a/7
y.+ dur 98b/7
bir y. kadar 10a/9-10, 42b/16
on beş y. kadar 88a/1
-yıla bk. ile
-y. 41a/16, 46a/1, 50b/5, 54a/3,
61b/13-14, 61b/15, 62a/1-2, 64b/9
yıldız T., i. “denizcilik kuzey yönü”
y. semtine 87a/14
y. tarafından 33b/6-7
yıllık T., is. “yıllık” **bk. yılluk**
y. 24a/4, 24b/12, 76a/5, 76a/8, 127a/6
y.+ dur 24a/4-5, 24a/6, 24b/10
y.+ ı 24b/10
yılluk bk. yıllık
y.+ ı 24b/10-11, 24b/14
yigirmi T., is. “yirmi sayısı”
y. 14a/9, 15b/17, 24b/14, 33a/9,
38a/5, 44a/5, 46b/11, 54b/6, 58b/17, 63a/11,
72b/7, 73a/2, 84b/4, 88a/8, 89a/17, 93b/14,
99a/12, 110b/13, 111b/2, 111b/5, 115b/9,
115b/13, 130a/10, 139b/1
biñ beş yüz y. 86b/9, 97a/17
iki yüz y. 43a/11-12
yüz y. 59b/3, 97a/1, 106b/1
y. altı 57a/10-11
y. beş biñ 66b/5, 95b/2-3
y. beş yıl 87b/15
y. beş 72a/17, 96a/1-2, 104b/12,
115b/13-14
biñ beş yüz y. beşinde 97b/3, 97b/11,
103b/4-5
y. biñ yüz altmış 15b/12
y. biñ 86b/6, 110b/2, 111a/5, 112a/10
yüz y. biñ 97b/9
biñ beş yüz y. birinde 63a/12, 93b/15
biñ beş yüz y. dördünde 96a/10-11
y. dört biñ 15b/4-5, 24b/16, 97a/13
y. dört 65b/4, 131b/3
y. iki 16b/14
biñ beş y. ikisinde 99a/3
biñ beş yüz y. ikisinde 65a/5, 99a/2
y.+ nci 98b/5
y. sekiz 17a/9
y.+ sinde 93a/1-2
y. tokuz yıl 16b/9
biñ beş yüz y. tokuzunda 86b/2-3
y. üç 72b/12
y. yedi 57a/6
-yile bk. ile, ıla, -le, -la, -yla, -yle
y. 62b/17
yine T., zf. “yine, tekrar”
y. 9a/1, 13b/2, 15a/5-6, 19b/3, 23b/2,
24a/9, 27a/10, 29b/14, 33b/7, 34b/14, 35b/5-1,
36b/15, 37a/9, 38a/1-2, 39a/2-3, 39a/6, 39a/11,
39b/4, 39b/11, 39b/16-17, 40a/7, 40a/15,

41a/173, 42a/12, 42a/14, 42b/17, 47b/4, 47b/13, 48a/1, 48a/5, 48b/1, 49a/16, 49b/4, 50b/16, 51b/3, 55a/17, 56a/9, 59b/17, 60b/1, 61a/12, 62a/17, 62b/4, 63b/9, 64a/6, 67a/12, 78b/11, 83b/9, 87a/1, 88a/5, 90a/5, 90a/10, 91b/10, 92a/15, 94a/10, 95b/16, 96a/8, 96b/9, 97a/16, 98a/12, 98b/4, 100b/17, 102b/3, 104b/2, 104b/10, 104b/14, 105b/4, 106a/14, 106b/17, 107b/7, 107b/14, 112a/1, 113a/1, 114b/14, 121b/1, 121b/8, 122b/17, 124a/9, 126b/9, 130b/13, 131a/3, 136b/3, 136b/15, 137a/7, 138a/11, 141a/16, 141b/1

şu akduğı yere y. akmak meşhür 81a/17

yit- T., f. “yetmek, yeterli gelmek”

y.- er 127b/13

-yle bk. ile, ıla, -le, -la, -yla, -yile

y. 21b/7, 85a/2, 89a/16, 123a/13

yoğ bk. yok

y. 30a/9, 92a/13, 98a/3, 102a/16, 126b/2

hısāb y. 135b/5

nesne y. 116b/3

yoğur- T., f. “yoğurmak”

y.- ular 44b/12

yoğurd T., is. “yoğurt”

y. ve penİR ederler 91a/9

yok T., is. “yok” bk. **yoğ**

y. 21a/5, 46a/12, 46b/12, 110b/7, 118b/12

eşer y. 115a/3

nihāyet y. 113a/7

y.+ dur 9b/6, 11a/11, 12a/6, 12b/2, 13a/7, 22b/7, 25b/14, 30a/12, 34a/2, 37a/6, 50b/13, 52b/2, 53b/2, 57a/8, 62b/7, 62b/14, 64a/3, 67b/8, 68a/6, 78a/15, 83a/6, 84b/2, 85b/5, 89b/14, 95b/6, 98b/16, 99b/15, 102a/2, 102b/8, 103a/15, 104a/11, 108b/14, 110b/4, 114b/8, 121a/9, 129b/4, 130b/16, 131b/7, 131b/16, 133b/8, 134b/4, 134b/14, 137b/16

‘ilm-i kitābdan behreleri y.+ dur 127a/1

çāre y.+ dur 107b/11

eşer y.+ dur 87b/2

hadd ve gāyet y.+ dur 101a/1

hişşe y.+ dur 105a/16

i‘tibār y.+ dur 94b/16

mecāl y.+ dur 11b/1

naẓīri y.+ dur 100b/12

nihāyet y.+ dur 25a/14

nihāyeti y.+ dur 84a/16-17

söz y.+ dur 84a/9

vücūd y.+ dur 111a/14

zebān y.+ dur 133a/2

eşer y. idi 42a/1

yol T., is. “1. karada insanların veya hayvanların geçmesi için açılan veya kendi kendine oluşan yürümeye uygun yer 2. mec. gaye, uğur, maksat”

y.+ a girdiler 94a/17

y. açdılar 93a/3

y. bulamaz 12b/13

y. bulmaya 25a/17

y. bulmuşdur 81a/4

y. bulurlar 70b/5

y.+ da kalan 65a/10

y.+ da 47b/11, 65a/15, 93b/7, 102a/10

y.+ dan 131a/4

y.+ dur 78b/5

y.+ ında bezl ederüz 108b/16-17

geçer düz y.+ lar 106b/16-17

y.+ lara 102a/17

y.+ larda 68a/9

y.+ ları açup 49b/13

yol- T., f. “yolmak, çekip koparmak”

şakallarını y.- arlardı 59a/6

yoldaş T., is. “yoldaş, dava arkadaşı”

y.+ ı 60a/15

yörü- T., f. “yürümek”

bir kadem dahı y.- mezdi 137a/15

y.- r 114a/2

yu- T., f. “yıkamak”

y.- rlar 53a/3

ellerini y.- rlardı 115a/17

y.- ya 90a/4

yüzini y.- ya 90a/3

yumurda T., is. “yumurta”

y. 132a/14

yük T., is. “1. yük 2. bir yük hayvanının taşıyabileceği miktarda ağırlık ölçüsü”

altı y. 51a/2

beş yüz y. 117a/14

biñ y. 117a/13

y. götürür hamāllar 109b/13

fıl y.+ i 62b/1

yüket- T., f. “yüklemek”

y.- di 40a/7

y.- diler 56a/2

y.- üp 55b/10

yüsr Ar., is. “zenginlik, çokluk”

y.- i ma‘denİ 95a/5

yüz (1) T., is. “1. yüz, surat 2. yüzey”

y. dönderdiler 52a/4-5

deryānuñ y.+ i 41a/14

y.+ i saçlular 105a/12

y.+ i şuyına 3b/4

y.+ i 133b/6

y.+ ini dönderdi 123a/7

y.+ ini yuya 90a/3

y.+ leri döndi 122b/17

y.+ lerine göre 97a/2

y.+ lerini 53a/2, 59a/7, 91b/14,

128b/12

yüz (2) T., is. “yüz sayısı”

y. 9a/12, 19a/13, 24b/10, 26b/11,

31b/6, 32a/13, 46a/13, 48b/10, 51a/12, 56a/10,

57b/3, 66a/4, 78a/5, 83b/17, 89b/3, 99b/14,

100a/12, 115b/12, 115b/14, 127a/5, 133b/1,

135a/1

altı y. 43a/11, 49b/15, 57b/3, 83b/1,

92a/10-11, 117a/3, 123b/13, 130a/15
 beş y. 6b/17, 24a/4-5, 24a/6, 24b/9,
 24b/12, 65b/13, 76a/8, 82a/8, 83b/6, 94a/15,
 97b/8, 99a/10, 100a/17, 116a/5, 125b/10,
 139b/10
 biñ altı y. 96b/3, 124a/7
 biñ beş y. 35b/5, 51b/13, 93a/1-2,
 106a/6
 biñ dört y. 82a/7, 130a/14, 137a/3
 biñ iki y. 100b/15-16, 101a/6,
 102a/15, 123b/16
 biñ sekiz y. 46b/13
 biñ tokuz y. 77b/2-3
 biñ üç y. 83b/15, 98b/17, 109b/14
 biñ y. 82b/8, 83b/11
 biñ yedi y. 77b/2
 bir iki y. 120b/2
 dört biñ sekiz y. 103b/11
 dört y. 12a/12, 38a/17, 43a/6, 46a/12,
 50a/13, 83b/9, 90a/11, 99b/8, 106a/7, 109b/16,
 113a/17, 129b/15, 131a/5, 140a/13
 iki biñ dört y. 130a/13
 iki biñ sekiz y. 124a/3
 iki y. 9a/10, 54a/11, 58b/9, 67b/16,
 78a/6, 87a/16, 89b/4, 98b/1, 99a/7, 100a/6,
 100a/12, 103b/7, 104b/9, 127a/17, 127b/5,
 127b/8, 129b/12
 ikişer y. 39b/9, 39b/13
 sekiz y. 9a/16, 30b/8, 33b/4, 83a/17,
 87a/6, 129b/16
 tokuz y. 12b/6, 76a/3, 97b/7, 99b/2,
 101a/3, 101a/5, 121a/10, 127b/7
 üç biñ sekiz y. 33a/13
 üç y. 18b/9, 20b/11, 24b/10, 47a/6,
 57b/6, 83b/17, 97b/8, 116a/1, 116a/4, 124b/12,
 127b/5, 140a/13
 yedi y. 78a/6, 83a/17
 biñ beş y. altısında 43a/1
 y. altmış 77a/11, 94b/4
 dört y. altmış 77b/11, 81b/11
 tokuz y. altmış 130a/14-15
 üç y. altmış 16b/17
 üç y. altmış 17a/5, 24a/11-12, 24a/14,
 68b/3, 112a/13
 yigirmi biñ y. altmış 15b/12
 y. beş 60a/16
 y. biñ kadar 96b/15, 129b/9
 y. biñ 31a/4, 110b/1, 116b/15,
 118b/15
 altı y. biñ 136a/7
 beş y. biñ 51b/6
 iki y. biñ 118a/15
 sekiz y. biñ 46b/14-15
 üç y. biñ 47a/3
 yedi y. biñ 126a/14
 iki y. biñden 87b/5
 iki y.+ den 75b/6
 biñ beş y. dördinde 92a/7-8
 y. dört 68a/2
 y. elli biñ 111b/6

iki y. elli bir yıl 21b/5, 21b/11
 biñ beş y. elli ikisinde 88a/12
 sekiz y. elli sekiz 88a/13
 y. elli 47a/1, 56b/2, 82a/9, 117b/4,
 120b/176, 140b/8, 140b/10
 altı y. elli 9b/16-17, 50a/17
 dört y. elli 93a/13
 iki y. elli 9a/9
 üç y. elli 20a/16, 84a/5
 y. ellişer 39b/12
 biñ üç y. ħarbī 109b/15
 iki y.+ i 24b/12-13
 biñ beş y. ikisinde 42a/12-13
 y. kadar 7b/3, 108a/3
 beş y. kadar 47b/17, 136b/14
 biñ beş y. kadar 107a/12
 dört y. kadar 115a/10
 iki y. kadar 114a/5
 üç y. kadar 66a/4
 biñ beş y. kırk altısında 125b/6
 y. kırk biñ 111a/1
 biñ beş y. kırk birinde 124a/16
 biñ beş y. kırk ikisinde 102b/3
 biñ beş y. kırk yedide 47a/3-4
 dört y. kırk 59b/7
 iki y. kırk 50b/8, 130a/2-3, 136b/16-
 17
 biñ beş y. on beşinde 55b/11-12,
 56b/2
 biñ beş y. on dördü 51b/3-4
 biñ beş y. on dördünde 51b/14
 y. on dört 103b/5
 altı biñ dört y. on dört 15b/15
 altı y. on dört 50b/7
 y. on iki 41a/9
 biñ beş y. on ikisinde 49b/6-7, 55b/7
 y. on marko çekdi 56b/8
 biñ beş y. on sekizinde 65b/11
 biñ beş y. on tokuzına 114b/15
 biñ beş y. on tokuzunda 58b/10,
 109b/15
 biñ beş y. on yedisinde 90b/6-7
 y. on 6b/16, 49b/11, 90b/8
 altı biñ dört y. on dört 15b/14
 yedi biñ altı y. otuz altı 15b/5-6
 biñ beş y. otuz altısında 87a/10-11
 beş y. otuz beşinde 100a/16-17
 biñ beş y. otuz sekizinde 56a/3-4
 dört biñ beş y. otuz üç 75b/5-6
 y. otuz 48a/13
 iki y. otuz 76a/1
 biñ beş y. otuzunda 87a/4, 91b/7,
 92a/17
 biñ beş y. sekizinde 47a/6
 y. seksen 40a/16, 81b/12-13
 beş biñ iki y. seksen 36a/8-9
 dört y. seksen 87a/8, 95a/9
 iki y. seksen 68a/17, 129b/13
 sekiz y. seksen 39a/12
 biñ dört y. tokşan beşinde 39b/10-11

- biñ dört y. toksan dördinde 38a/1
biñ dört y. toksan ikisinde 33a/1-2
biñ dört y. toksan sekizinde 39b/16,
41a/17
biñ dört y. toksan tokuzında 91a/17
biñ dört y. toksan üçinde 36a/5-6
y. toksan 49b/6, 96a/17
biñ dört y. toksan 89a/1
biñ beş y. tokuzda 48a/7-8
biñ beş y. tokuzında 89b/15
y. yetmiş 71b/10
iki y. yetmişdür 76a/2
y. yıl 21b/12
biñ beş y. yigrimi beşinde 97b/3,
97b/11, 103b/4-5
y. yigrimi biñ 97b/9
biñ beş y. yigrimi birinde 63a/12,
93b/15
biñ beş y. yigrimi dördinde 96a/10-11
biñ beş y. yigrimi ikisinde 65a/5,
99a/2
biñ beş y. yigrimi tokuzunda 86b/2-3
y. yigrimi 59b/3, 97a/1, 106b/1
biñ beş y. yigrimi 86b/9, 97a/17
iki y. yigrimi 43a/11-12
beş y. yük 117a/14
yüz- *T., f.* “(suda) yüzmek”
y.- mekte 54b/13
zā'id *bk. zāyid*
z. 10a/17, 38a/9, 75b/7
z. olup 70a/5
z. ve berter oldu 38a/13-14
zabı *Ar., is.* “silah zoruyla boyun eğdirmeye”
z. 51b/10, 106b/11
z.- ı ma'ākıl 71a/6
z. ède 121a/13
z. èder 141a/11
z. èderler 141b/14
z. èderlerdi 117a/8
feth ve z. èdicek 106b/15
z. èdüp 127a/5
z. ètdiler 96a/11, 109b/7
kabz ve z. ètdiler 136a/10-11
z.+ ına dāhıl olmuşdur 127a/14
z. u teşhīrini 79a/1
z. ve teşhīr ètdiler 47a/4, 96a/2
z. ve teşhīr 81b/5
zād *Far., is.* “azık, yolluk yiyecek”
z. 65b/14
taḥşīl-i z. 133a/11
z. u zevāde 47b/6
zā'f *Ar., is.* “güçsüzlük, dayanamama”
z. 68a/8, 92b/7, 99b/1
z.- ı pīrī 90a/5
zafer *Ar., is.* “utku, zafer”
z. 12a/7
z. bulmuş 95b/8-9
zāhır *Ar., is. & sf.* “1. belli, açık 2. bir şeyin görünen yüzü”
z. 79b/17, 84a/11
bāriz ve z. 18b/13
z.- ı 'aql 6b/11
z.- ı arzı şaḡ èdüp 19a/7
z.- ı arzı 19a/6
z.- ı muḳtaḏā-yı 'aqla 4b/5
miyāh-ı z.+ a 19a/2
z.+ dur 75a/8, 83a/13
z.+ ı 53a/9
z.+ ında 78a/14
z. olan 130b/6
z. oldu 22b/10
bāriz ve z. oldu 14b/9-10
z. olmuş 29a/6
z. olup 99b/13-14, 101a/16
z. olur 19a/12, 25a/5, 54b/17, 129b/17
z. ve bātını 119b/10
z. u bedīd oldu 5a/6-7
zahr *Ar., sf.* “destekleyen, arka çıkan”
z. ve mu'īn ola 31b/3-4
zahr *Ar., is.* “arka, sırt”
z.+ ına 83a/2
z.+ ında 67a/12, 103a/5
zahmet *Ar., is.* “sıkıntı, güçlük”
z. 105a/9
z. çekdi 106b/14
z. çeker 133a/17
zahm *Far., is.* “yara”
z. èderse 45b/15
z.+ ına 47b/5
zā'if *Ar., sf.* “güçsüz”
daḳīḳ ve z. 133a/16
zā'm *Ar., is.* “(bir düşünceyi) savunma”
z. eyledi 79b/7
zamā'im *Ar., ç. is.* “eklemeler, katmalar”
ba'z-ı z. 76b/12
zamān *Ar., is.* “1. zaman 2. devir, çağ”
bir z. 17b/9, 19a/10, 40b/8, 70b/4
çok z. 51b/17
her z. 105a/6, 115b/3, 133b/7
Süleymān-ı z. 6a/13
z.- ı avā'ilde 128a/5, 140a/14
z.- ı hīdāşetinden 20b/12
z.- ı iyāletinde 80b/3, 85a/8
z.- ı kalīlde 11a/11-12, 81b/4
z.- ı mesfūrda 114b/15
z.- ı sābıḳda 13a/1, 43a/7, 90b/11,
139b/10
z.+ a 34b/16
ḥālī bir z. bulduḳça 4a/7-8
sehel z.+ da on iki 50b/10
z.+ da 27b/16, 42b/11, 55b/2, 64a/3,
79a/10, 118a/5, 122a/13, 127a/10
avā'il-i z.+ da 21a/3
akall-ı z.+ da 81a/15
sehel z.+ da 46b/13
sehl z.+ dan soñra 114a/14
z.+ dan 93b/9
z.+ ında 116a/1
yemek z.+ ında 115a/8
z.+ ları 11b/16

z.+ larında 21b/3
z.+ uñ 88a/2
avâyıl-ı z.+ uñ 88a/6
bânü-yı z.+ uñ 17a/3
zamîr Ar., is. "1. zat, kişi 2. öz, kendi"
z. 20b/12
mişkât-ı z.+ inden 3b/6
zamm Ar., is. "ekleme, katma"
z. olursa 71a/2
zann Ar., is. "sanma"
z.- ı gâlib 28a/3
muқтаzâ-yı z.- ı gâlib 28a/9
z.- ı mezkûrî 19b/9
z. êder 133b/11-12
z. êderlerdi 50a/1
z. êtdük 111a/8
z. êtmeyüp 108b/9
z. eylemek 108a/17
z. olunur 20a/8, 138b/16
z. olunurdu 118b/9
z.+ um 67b/10
zânû Far., is. "diz"
z.+ larına dek 45a/15
zâr (1) ?, is. "ince örtü, perde"
dîvârlara z. 45b/2
zâr (2) Far., sf. "ağlayan, inleyen"
zebûn ve z. 31a/7
zarar Ar., is. "kayıp, ziyan"
z. 80b/9
z.+ dur 53a/1
z. êderler 129a/16
z. êtmez 131a/15
z.+ ı 131b/15
zarf Ar., is. "kılıf, mahfaza"
z.+ ı 129a/14
zarûret Ar., is. "zorunluluk"
z.- i hâlâ 14b/14-15
hîn-i z.+ de 110b/11, 111b/6
zât Ar., e. "taamlamalarda 'sahip' anlamı verir,
-lî° sıfat yapma ekinin karşılığı olarak
kullanılır" ayrıca bk.zü
z.- ı kuşur 8b/8-9
z.- ı pâka 3b/10
zâtıyye Ar., sf. "özel, has"
hareket-i z.+ si 16b/8-9
zâviye Ar., is. "köşe" bk. zâviyye
z.- i garbıyyesinden 7a/3
z.- i şarkıyyesi 7a/3
zâviyye bk. zâviye
z.- i şarkıyyede 77b/14-15
zâyıd Ar., sf. "artık, artan" bk. zâ'id
z. 60b/6, 87b/6, 119a/13
laḥm-ı z. 138a/3
mu'tādından z. 133b/2
z. oldukça 69b/15
zâyıl Ar., sf. "yok olan, ortadan kalkan"
z. olur 140b/5
zayyi'a Ar., is. "üzerinde bina olmayan boş
arazi"
z.+ sı 113a/9

zebân Far., is. "dil"
z.+ ı yokdur 133a/2
z.+ ı 138b/6
zibel bk. zibil
faḥm ve z. 126a/8
z.- i aḡnām 141b/11
z.- i bakardan 103a/1
faḥm ve z.+ e 126a/10
z.+ ini 102a/17
zebûn Far., sf. "güçsüz"
z. êtdiler 50a/16-17
z. olup düşdükdən 137a/14
z. ve zâr 31a/7
zecr Ar., is. "zor, güçlük"
nev'-ı z. 109a/8
z. ve 'itâb êdüp 136b/10-11
zeheb Ar., is. "altın"
z. 134b/10
ma'âdin-i z. 8b/11
z.+ den 66b/12
zehebî Ar., sf. "altın renk, parlak sarı rek"
levn-i z.+ den 119b/8
zehebu't-tibir Ar., b. is. "altın külçesi, altın
tozu"
z.+ den 39b/8
Zehrâ Ar., sf. "parlak, Zühre (Venüs) gezegeni
için kullanılan bir sıfat"
Zöhre-i Z.+ 'nuñ 17a/3
zehrâmîz Far., b. sf. "zehirli"
z. oklar âtarlar 134b/8
zehrnâk Far., b. sf. "zehirli"
z. 139a/9
z. olur 54a/1-2
zeḡan Ar., is. "çene"
z.+ ında 115a/1
zeker Ar., is. "1. erkeklik organı 2. erkek"
z. 37a/11
z.+ ini 65b/10, 105b/14
z.+ lerine 54a/7
zem Ar., is. "yerme, yergi"
z. êdüp 120b/9
zemen bk. zamân
cemî'-ı mülûk-ı z. 81a/12
selâṭîn-i avâ'il-i z. 27a/2
zemîn Far., is. "yer"
z.- i ḥaḍrâ 32a/15
rû-yı z.+ de 41a/1
z.+ e düşe 62b/9
z.+ e inmez 64a/4
zîr-i z.+ e 127a/7-8
zîr-i z.+ lerde 31a/9, 126b/8
zen Far., is. "kadın"
z. 10b/7, 88a/3, 127a/7, 135b/6
z.- i mezbûre 34a/3
z. âlur 45a/17
z.+ den 104a/5
z.+ dür 37a/5
z.+ e 10b/10, 33b/15
z.+ i 46a/13, 54a/17
pîre z.+ i 33b/14

z.+ ler kipi 50a/5
z.+ ler 43b/9, 101a/9
z.+ lerdür 129b/3
z.+ leri 45b/5, 45b/10, 54a/7, 90a/16,
100b/7, 101b/10, 127a/8
z.+ lerinden 51a/17
z.+ lerini 46a/14, 54a/16, 105b/13
z.+ lerinüñ 58a/7, 65b/6, 102b/10
zenān *Far.*, *ç. is.* “kadınlar”
tā’ife-i z. 129b/7
zencī *Ar.*, *is.* “siyahi, zenci, karaderili”
z.+ ler 12a/16
zeneb *Ar.*, *is.* “kuyruk”
z.+ i 67a/13, 103a/10, 131b/13-14,
133b/8
z.+ leri 35a/8, 131b/7
z.+ lerinde 137b/16
z.+ lerinüñ 52a/13
zer *Far.*, *is.* “altın”
z. 7b/13, 38a/16, 55b/1, 105b/9,
142a/4
evānī-i sīm ve z. 97a/12, 105b/12,
119b/3
evānī-i sīm ve z. 135b/3
ma’ādin-i sīm ve z. 95a/1, 129b/5
ma’ādin-i z. 6b/7, 95b/4
şafāyī-ı sīm ve z. 127a/11
sīm ve z. 34a/5-6, 43a/17, 55a/3,
104a/15, 126a/11, 135b/10, 136a/10
z.- i hālīş-ı ‘ayār 38b/8
z.- i hālīş 141b/7, 141b/10
z.- i hālīşden 67b/16
z.- i maḥlūt 86b/7
z.- i mu‘teber 32a/12
z.- i şāfī 135b/2
z.- i şāfīden 127a/16
sīm ve z.+ den düzülmüş 105b/8
z.+ den ederler 6b/8-9, 7b/15, 105b/10
şahā’if-i sīm ve z.+ den 32a/17
sīm ü z.+ den 117b/7
sīm ve z.+ den 45b/3-4, 104a/3,
116b/2, 118b/5, 119a/12, 119a/14
sīm ve z.+ dendür 127b/2
z.+ e 96a/6
z. halkalar 104a/2
z.+ i 136a/5
z. mengüşlar 90a/16
sīm ve z.+ üñ 114b/8
z. ve sīmi 141b/13
zer‘ *Ar.*, *is.* “ekim, tarım”
z. etdiler 38a/7, 101b/13
zerd *Far.*, *sf.* “sarı renk”
z. 40b/15, 66b/17, 119b/12, 129a/1
iccāş-ı z. 52b/15
zergar *Far.*, *b. is.* “kuyumcu”
z.+ ler 112a/15, 118b/4
z.+ lerdür 55a/13
zerkeş *Far.*, *sf.* “altın işlemeli”
z. 114a/3
zerrīn *Far.*, *sf.* “1. altından yapılmış 2. altın

renkli”
feleg-i z. 129b/3
‘aşā-yı z.+ i 120b/5
zevā’id *Ar.*, *ç. is.* “eklemeler, katmalar”
tarḥ-ı z.+ de 76b/9-10
zevād *Ar.*, *is.* “azık, yiyecek” *bk. zevāde*
taḥşīl-i z. 131b/10
zevāde *bk. zevād*
zād u z. 47b/6
zevāl *Ar.*, *is.* “yok olma, ortadan kalkma”
z. 126b/10
zevārīk *Ar.*, *ç. is.* “kayıklar”
kavārib ve z. 13a/4
z. ve kavārib 80a/12-13
z. ve kavāriba 134b/6
zevbe‘a *Ar.*, *is.* “kasırğa”
z.- ı ‘azīme 59a/17
zevce *Ar.*, *is.* “evli eşlerden kadın olanı”
z.+ si ismidür 37b/12
zevebān *Ar.*, *is.* “erime, ergime”
z. 126a/11
zevķ *Ar.*, *is.* “eğlence”
z. 58a/2
z. ve şevķ edüp 37a/8
zevraķ *Ar.*, *is.* “kayık”
z. 33b/10, 49b/5, 55b/12, 59b/16
z.- ı mezbūrī 93a/10
z.+ a 50a/14, 60a/3, 63a/14
z.+ ı 55b/15
erbāb-ı z.+ ı 50b/4
z.+ ın 58b/12
şalduķ engine göñül z.+ ın 58b/11
z.+ ına 63b/9
z.+ lar 33b/10, 36a/12, 57a/9,
104a/14, 118a/14, 118a/16
erbāb-ı z.+ uñ 93a/11
zeyn *Ar.*, *is.* “süs, bezek”
z. ederlerdi 45b/7
z. etdiler 62a/15
zeyt *Ar.*, *is.* “bitki yağı”
z. 60b/10
duhn-ı z. 96a/14, 100a/9, 119a/2
zıķķ *Ar.*, *is.* “tulum”
z.- ı menfūḥ 43b/16
zıll *Ar.*, *is.* “gölge”
z.+ ı 7b/2
zıyā‘ *Ar.*, *ç. is.* “tarlalar, küçük çiftlikler”
z. 113a/5
kūrā ve z. 106a/13
zıyā’ *Ar.*, *is.* “ışık, aydınlık”
z.- i Ḥurşīd’den 87b/17
z.- i mihr-i enver-i İslām 85b/11
zi‘l-ḥicce *Ar.*, *is.* “zilhicce: hac ayı, İslami
takvimin son ayı”
fīşehr-i z. 141b/17
zīb *Far.*, *is.* “süs, bezek”
kemāl-ı z. ü fer 16b/15
zībā *Far.*, *sf.* “süslü”
z. 39b/14, 53a/7, 54b/15, 64a/8,
66b/9, 67a/3, 108a/7, 112a/16, 113a/16,

114a/4, 114a/12, 118b/3, 118b/7, 129a/6, 137b/15
zîr *Far.*, *is.* “alt”
 z.- i destinde 110a/17, 116b/13
 z.- i hâk eyledi 88b/17
 z.- i hâk 88b/16
 z.- i zemîne 127a/7-8
 z.- i zemînlerde 31a/9, 126b/8
zîrâ *Far.*, *bağ.* “çünkü, şundan dolayı”
 z. 11a/11, 11b/5, 13a/7, 41b/17, 69a/9, 82b/3, 83a/13
zibil *Ar.*, *is.* “hayvan gübresi” *bk. zebel*
 z. 32b/5
zift *Ar.*, *is.* “kara sakız, zift”
 z. 88b/4, 89b/6
 z. ve kaṭrân 128a/4
zihi *Ar.* > *Far.*, *sf.* “yüce”
 z. 3a/4
zihn *Ar.*, *is.* “zihin, anlayış, kavrayış”
 derîce-i z.- i ḥassâsda 4a/10
zîkr *Ar.*, *is.* “anma, hatırlama”
 eşnâ’-i z.- i biḥârda 12b/3
 z.- i cemîlleri 142a/7
 z. êdûp 22a/3
 z. eylemişdür 12b/5
 z. olunan 129b/7
 z. olundu 70a/3
zillet *Ar.*, *is.* “aşağı olma, horluk”
 z.- i zimmeti 31a/8
zimmet *Ar.*, *is.* “himaye”
 zillet-i z.+ i 31a/8
zirâ’ *Ar.*, *is.* “dirsekten orta parmak ucuna kadar olan uzunluk ölçüsü”
 z. 12a/12, 15b/17, 17b/11, 26b/11, 32a/14, 44b/8, 61b/1, 63b/3, 63b/12-13, 101b/2, 107a/2, 110b/15, 113b/1
 nişf-ı z. 17b/11
 z. êdûgi 15b/16
zirâ’-ı Esved *Ar.* + *Ar.*, *b. is.* “Harun Reşid veya Me’mun’un hizmetçilerinden biri olan Esved’in kol uzunluğu, yaklaşık 0,48 metrelik bir uzunluk ölçüsü birimi”
 z. 15b/16
zirâ’at *Ar.*, *is.* “tarım”
 z.+ a 38a/6
 z.+ dan 41b/5
 kâbil-i z. degildür 52b/1
 z. êderler 103b/17
 z. êtdiler 38a/10
zirih *Far.*, *is.* “zırh”
 z. 126b/4
zirihpûş *Far.*, *b. sf.* “zırh giymiş, zırhlı”
 z. 42a/2
zirve *Ar.*, *is.* “doruk, tepe, uç”
 z.- i eşcâra 133b/9-10
 z.- i eşcârda 139a/7
 z.- i eşcârdan 132a/11
 z.+ sinde 25b/12, 113a/8
 z.+ sinden 112b/6
ziyâde *Ar.*, *sf.* “çok”

z. 119a/7
 ḥadden z. 132a/13
 z. êder 5b/1
 z. oldu 50b/11, 92b/14
 z.+ ye 118b/16
ziyâfet *Ar.*, *is.* “şölen, yedirip içirme”
 z. 33b/16
 envâ’-ı z. 93b/8
 z.+ e 52a/3
 z. êdûp 56b/7, 61b/4, 98a/3-4, 110a/15
 z. êtdi 110a/5
 z. êtdiler 60a/8-9
 envâ’-ı z. êtdiler 93b/9
 z. eyledi 29b/5, 108b/5
 z.+ ler êtdi 51b/16
ziyâgüster *Far.*, *b. sf.* “ışık saçan”
 z. olduḡda 19b/1
ziyâret *Ar.*, *is.* “görmeye gitme”
 z. êderüz 107b/6
ziycât *Ar.*, *ç. is.* “yıldız tabloları”
 ‘amel-i z. 22a/7
zor *Far.*, *is.* “1. güç, kuvvet 2. güçlük, zorluk”
 z.- ı bâzûsına mağrûr olup 124b/3
 z.- ı bâzûsına 123a/10
 z. êdûp 125a/10
 z. ile 125a/6
zorgâr *Far.*, *b. sf.* “zorlu, çetin”
 rûzgâr-ı z. 7b/16
 rûzgâr-ı z.+ uñ 4a/6
Zöhre *öz. is.* “Venüs gezegeni, Çolpan”
 Z.- i Zehrâ’nuñ 17a/3
zu’afâ *Ar.*, *ç. is.* “güçsüzler, düşkünler”
 z.+ sını 50a/6
zuhûr *Ar.*, *is.* “belirme, ortaya çıkma”
 ibtidâ’-i z.- ı ‘âlem-i Cedîd 29a/2
 berûz ve z. buldı 19b/13
 z. bulmuş 88a/6
 z. bulur 22a/14
 z. êden 13a/16
 z. êder 19b/11, 21b/4, 57a/14-15
 z. êderse 54b/17
 z. êdûp 27b/8, 106b/10, 123a/17, 126b/9
 z. êtmege 11b/4
 z. êtmez 64b/12
 z. ve şöhret bulmuş 29a/10-11
zuḡḡâḡ *Ar.*, *is.* “sokak”
 z.+ a 118a/9
zulâm *Ar.*, *is.* “karanlık”
 z.- ı küfr ü ḡalâl 86a/3
 z.- ı şîrk 31b/14-15
zulm *Ar.*, *is.* “zulüm”
 z. êdûp 125a/6
 cûr u z.+ ını 109a/12
 siḡâm-ı z. ve ḡayfa 125a/9
zulmet *Ar.*, *is.* “karanlık”
 z. 87b/16, 88a/4
 z.- i mezbûre 88a/1
 z.- i mezbûrenüñ 88a/11

- z. ile taldı 42b/12
zulmetnihād Ar. + Far., b. sf. “kötü tabiatlı”
kıssis-i z. 100b/14
z. olalar 126b/11
z. olmağ 42b/7
zu‘m Ar., is. “boş inanç”
z. eyledi 15b/3
z. eylemiştir 22a/12
zū Ar., e. “Arapçada ‘sahip’ anlamı veren bir ön ek” bk. **zāt**
z. 27a/3, 27a/5
Zū’l-Celāl öz. is. “Yücelik Sahibi, Allah”
Şāni‘-ı Z. 6a/5
zū’l-cūd Ar., sf. “eli açık”
mu‘tī-ı z. idüğini 22a/4
zübāb Ar., is. “sinek”
z. 139a/8
z.+ a 139a/6
z.+ ı 58a/1
z. olmaz 43b/14
zūbur Ar., ç. is. “kitaplar”
z.- ı evvelīn 5b/3, 77a/6
Zūhal öz. is. “Zūhal, Satürn gezegeni”
Z.- i Hindūpeyker’dür 16b/8
zülāl Ar., is. “içimi hoş, tatlı su”
z.- ı selsāl-ı selsebīl mişāl 6a/6
z.- ı selsebīl 78b/8
zümürūd Ar., is. “zümrüt”
z. 46a/16, 91b/2, 104a/2
aḥcār-ı z. 106a/9
seng-i z. kesdiler 46b/14
z. ma‘deni 46a/8
z. ma‘denine 46b/10
z. ma‘dini 91b/3
zürkāt Ar., is. “mavilik”
z.- 1 semādan 10a/15

3.2. KİŞİ, UNVAN VE ESER ADLARI DİZİNİ

‘Abdet übn Ebî Lubābe *öz. is.* “Hakkında bir bilgi bulunamadı”

‘A.+’den 24b/6

‘Abdu’llāh ibn ‘Amr *öz. is.* “Abdullah bin Amr bin el-As [617 (?), Mekke, Arabistan – 684-85, Kahire, Mısır]: ‘Amr bin el-‘Âş’ın oğlu”

‘A. 25a/1

‘Abdu’l-Mesîh *öz. is.* “Hâlid übnî Velîd’in konuştuğu yaşlı bir adamın adı veya künyesi”

‘A. 20a/14

‘Abdu’r-Rahmān übnî Zeyd *öz. is.* “Abdurrahman bin Zeyd (626, Medine, Arabistan - 690, Mekke, Arabistan): Hz. Ömer’in kardeşi Zeyd’in oğlu ve Emevi Dönemi Mekke valilerinden biri”

‘A.+’den 24b/1

‘Abkām *öz. is.* “Sasani hükümdarı 1 Hürmüs’ün unvanı”

‘A. 13a/11

‘Acāyibu’l-Mahlūkāt *öz. is.* “Zekeriyā bin Muḥammed el-Ḳazvīnī’nin eserlerinden biri”

‘A.+’da 7a/6, 79a/12, 85a/5

Ādem bk. Yaḥyā bin Ādem

Ā.+’den 24a/16

‘Affān bk. ‘Osmān

dest-i Ḥatt-ı ḥazret-i ‘Osmān übnü ‘A.+’dan 32b/2

Aḥmed übnü Ṭolun *öz. is.* “Tolun oğlu Ahmed (835, Bağdat, Irak – 884, Kahire, Mısır): Mısır’da Tolunoğulları Devleti’nin kurucu hükümdarı”

A. 20b/10, 20b/17

‘Alī *öz. is.* “Alī bin Ebu Talip [600 (?), Mekke, Arabistan – 661, Kufe, Irak]: Hz. Muhammed’in amcası Ebu Talib’in oğlu, Müslümanların dördüncü halifesi”

Ḥazret-i ‘A.+’den 24a/11

Almagro [الماغرو, الماغرو] *öz. is.* “Diego de Almagro (1475, Ciudad Real, İspanya – 1538, Cuzco, Peru): İspanyol istilacı” [IPA: al’mayro]

A. 104b/3, 124b/4, 136a/11, 136b/3, 136b/7, 136b/12, 136b/14, 137a/2, 137a/7

A.+’nuñ 124a/10

A.+’ya 136b/10

Alōnsō [الونسو] *öz. is.* “Alonso de Ojeda (1466, Cuenca, İspanya – 1515, Santo Domingo, Hispanyola): İspanyol istilacı” [IPA: a’lo:nso:] bk. Alvonsō

A.+’nuñ 47b/3

Alvansō [الونسو] *öz. is.* “Alonso de Albarado (1508, Secadura, İspanya – 1556, Lima, Peru): İspanyol istilacı” [IPA: a’lo:nso:]

A. 136b/15

Alvaradō [الورادو] *öz. is.* “Pedro de Alvarado y Contreras (1485, Badajoz, İspanya – 1541,

Guadalajara, Meksika): İspanyol istilacı” [IPA: alʃa’rado:]

A. 96a/8, 96b/3, 100a/6

Alvonsō [الونسو] bk. Alōnsō

A. 47a/5

‘Amr bin ‘Âş *öz. is.* “Amr bin El-Âs (585, Mekke, Arabistan - 664, Fustat, Mısır):Hz. Muhammed’in sahabelerinden, Mısır’ı fetheden Müslüman komutan”

‘A. 80b/15

Arcahîr *öz. is.* “Āryabhata / Aryabhatiya / Arcabhar / Arcabhad: Bilinen en eski nüshası 5. yy.a ait Hintli matematikçi Āryabhata’nın eseri”

Kitāb-ı A. 22a/6

Arestō *öz. is.* “Aristoteles (MÖ. 384, Stagira, Eski Yunan – MÖ 322, Halkis, Eski Yunan): Antik Çağ’ın ünlü düşünürlerinden biri”

A. 78b/17

Atabābila [اتابابيله, اتابابيله] *öz. is.* “Atawallpa / Atahualpa / Atabalica / Atabaliba / Atahualpa: son İnka imparatoru” [IPA: ,ætə’ba:lpə]

A. 107a/15, 122b/16, 135b/7, 135b/15

A.+’den 106b/7, 123a/16

A.+’nuñ 136a/12

A.+’ye 107a/17, 122b/5

A.+’yi 122b/12, 136a/3

‘Atîḳ Ar., sf. “Müslümanların ilk halifesi Hz. Ebu Bekir’in lakabı”

Ḥazret-i ‘A. 20a/10

‘Atıyye bk. Ḥassān übnî ‘Atıyye

Ḥassān übnî ‘A.+’den 24b/8

Balboh [بالبو] bk. Balbova

B. 48a/11, 48a/13

Balboa [بالبو] *öz. is.* “Vasco Núñez de Balboa (1475, Jerez de los Caballeros veya Badajoz, İspanya – 1519, Extremadura, Panama): İspanyol istilacı” [IPA: bael’bo:a] bk. Balboh

B. 48b/9, 49a/12, 49a/15, 49b/4, 50b/9, 50b/15, 51b/16, 56b/4

B.+’dan 49b/3, 56b/1

B.+’nuñ 50b/11

B.+’ya 49a/11, 50a/14, 50b/6, 51b/13, 52a/2

B.+’yı 49a/15, 52a/3

Baṭlamyus [بطليموس] *öz. is.* “Klaudyos Batlamyus / Ptolemyus: İlk Çağ’da yaşamış ünlü matematikçi, coğrafyacı, astronom”

B. 19a/12, 25b/3, 72a/15, 72b/7, 77b/5

‘ahd-ı B.+’da 75b/4-5

Benalkasra [فكسر بنال] *öz. is.* “Sebastian de Benalcazar (1495, Benalcazar, İspanya – 1551, Cartagena, Nueva Granada): İspanyol kaşif ve istilacı” [IPA: βenal’kaθar]

B. 136b/2

Berehmen öz. is. “Büyük Brahma” [Metinde ilk Hint hükümdarı olarak geçmektedir. Ancak tarihte kime karşılık geldiği tespit edilemedi.]

B.- i Ekber’dür 21b/14

Betro [بِتْرُو] öz. is.. “Pedro de Heredia (1484, Madrid, İspanya – 1554, Zahara de los Atunes, İspanya): İspanyol kaşif ve istilacı” [IPA: 'pe:dro:]

B. 92a/16

Bilâşkıız [بِلَاشْكِيز] öz. is.. “Giouanni / Juan Velázquez de León (15. yy, Cuéllar, İspanya - 1520, Tenochtitlan, Meksika): İspanyol kaşif ve istilacı” [IPA: be:'laθke:θ]

B. 121a/1, 125a/3, 125b/3

B.+ 'a 125b/3

B.+ 'dan 125a/14

B.+ 'ı 125b/6

Boğata [بُوغَاتَا] öz. is. “Bogota: Yeni Gırmata’nın merkezi günümüzde Kolombiya’nın başşehri” [Metinde Bogota’da yaşayan yerli kabilenin şefinin adı olarak kaydedilmiştir.] [IPA: boyota]

B. 46a/12

Ca’fer-i Şadık öz. is. “Ebu Abdillâh Cafer bin Muhammed el-Bakır bin Ali Zeynelabidin (699 veya 702, Medine, Arabistan -765, Medine, Arabistan): Caferiye fıkhnın kurucusu, On İki İmam’ın altıncısı”

C.+ 'dan 139b/13-14

Cebbâr Ar., sf. “zorba,güçlü”

Fir’avn-ı C. 78a/11

Hırkal C. 25b/12

Cevan Peris [پَرِس جَوَان] öz. is. “Giouan Peres di Guevara / Juan Pérez de Guevara (1512, Bask Bölgesi, İspanya – 1569, Moyobamba, Peru): Chachapoyas ve Santiago de la Frontera’nın kurucusu, İspanyol istilacı, keşiş” [IPA: dʒo'van 'peɾeʃ]

C. 124b/13

Coğrafiya [جَوْغَرَاْفِیَا] öz. is. “Coğrafya: Antik Çağ astronom, matematikçi ve coğrafyacısı Batlamyus’un eseri”

C.+ 'da 19a/13, 72a/15, 72b/10

C.+ 'dan 75b/4

Covan Deyoz [دِیَوَز جَوَان] öz. is. “Giovanni Diaz de Solis / üJuan Diaz de Solis (1470, Lebrija, İspanya - 1516, Uruguay): İspanyol denizci, kaşif ve istilacı”

C. 55b/7

Çil Gonsalo [چِلْ غُونْدَسَالُو] bk. Çil Gonsalos

C. 99a/2

Çil Gonsalos [چِلْ غُونْدَسَالُوْس] öz. is. “Gilgonzalez di Auila / Gil González de Ávila (1480, Avila, İspanya - 1526, Avila, İspanya): Nikaragua kaşifi, İspanyol istilacı” [IPA: çi:l go:n'sale:s,] bk. Çil Gonsalo

Ç. 97a/17

Çoklı [چَوْکَلِی] öz. is. “Ebû Manşûr Mevhûb el-Cevālîkî (1074, Bağdat, Irak - 1144, Bağdat, Irak): Nizamiye Medreseleri müderrislerinden,

dil bilimci”

Ç. 9b/9

Deccâl öz. is. “Deccal: Sahte Mesih”

D.- i menhûs 78a/16

Dehru'd-Duhûr öz. is. “Hint astronomi kitabı Siddhanta’nın Arapça adı”

D. 22a/5

Deryanķin [دِرِیَانَه قَین] öz. is. “Diriangen: Nikaragua Chortegalarının kabile şefi”

D. 99a/16

Deyevo [دِیَوُو دِیَه] öz. is. “II. Diego de Almagro (1522, Panama – 1542, Lima, Peru): I. Diego de Almagro’nun oğlu” ayrıca bk.

Almağro

D. 124a/10

D.+ 'nuñ 124b/7

D.+ 'yı 124b/8

Ebrehe bk. Zü'l-Menâr

E.- i Zü'lMenâr 26a/15, 26b/15-16

E.- i Zü'lMenâr’uñ 26a/12

E.+ 'dür 26b/15

Ebû'l-Berekât öz. is. “Ebû'l-Berekât Evhadüzzamân Hibetullâh (b.) Alî b. Melkâ el-Bağdâdî (1068 (?), Beled, Irak – 1152 (?), Hemedan, İran): Meşşai felsefeye karşı yönelttiği önemli tenkitleriyle tanınan filozof ve tabip”

E.+ 'dan 83a/7

Ebû'n-Naşr bk. Murâd

Hażret-i E. Sulţân Murâd bin Selîm Hân 6a/14

Ebû Bekr öz. is. “Hz. Ebu Bekir (573, Mekke, Arabistan – 634, Medine, Arabistan): Müslümanların ilk halifesi, Sıddık ve Atık”

E.- i Şıddîk’uñ 20a/10

Ebû Hureyre öz. is. “Ebû Hüreyre Abdurrahmân b. Sahr ed-Devsî (603, El-Cebur, Arabistan - 678, Medine, Arabistan): Peygamberin sahabelerinden, çok sayıda hadisın ravisi”

E.+ 'den 18b/2, 24b/4

El-Manşûr öz. is. “El-Mansur/ Almanzor / Almançor: XVI. yy.da Tidore Adası’nın Arap asıllı kralı”

E. 63a/13, 63b/6

Emîr Muḥammed ibni Emîr Ḥasanı’s-Su’udî öz. is. “Mehmed Suudi Efendi (?), Bursa(?), Türkiye - 1591, Diyarbakır, Türkiye): Kitâb-ı İklîm-i Cedîd’in müellifi; Türk bilgin, devlet adamı ve şair”

E. 142a/1-2

Ensiz [اَنْسِيز] öz. is. “Martin Fernandez de Enciso (1470, Sevilya, İspanya – 1528, Sevilya, İspanya): İspanyol istilacı” bk. **Ensuz**

E. 47b/7, 48a/2, 55b/2

Ensuz [اَنْسِيز] bk. **Ensiz**

E.+ 'uñ 47b/13

Erdeşir öz. is. “Erdeşir: İran’ın efsanevi hükümdar veya vezirlerinden biri” [Tarihte bu isimde pek çok kişi kaydedilmiştir. Metinden

hangisinin kastedildiği anlaşılamamaktadır.]

E. 81a/11

Erdevān öz. is. “Erdevan: İran’ın efsanevi hükümdar veya vezirlerinden biri” [Tarihte bu isimde pek çok kişi kaydedilmiştir. Metinden hangisinin kastedildiği anlaşılamamaktadır.]

E. mişāl 81a/10

Esved öz. is. “Esved (? , ? , ? - ? , ? , ?): Abbasi Halifelerinden Harun Reşid veya Me’mun’un hizmetçilerinden biri. Kolunun uzunluğu bir ölçü birimi kabul edilmiştir.”

zirā‘-ı E. 15b/16

Feransîškō Koroni [فرانسيسكو كوروني] öz. is. “Francisco Vázquez de Coronado (1510, Salamanca, İspanya - 1554, Meksika, Meksika): Efsanevi Yedi Altın Şehir’i keşfe çıkıp Büyük Kanyon’u gören ilk Avrupalı” [IPA: fran’si:sko: korona:do]

F. 101a/2

Feransîşkov [فرانسيسكو] öz. is. “Francisco Pizarro González (1471 veya 1476, Trujillo, İspanya - 1541, Lima, Peru): İspanyol istilacı” [IPA: fran’si:sko:]

F. 48a/8

Firansîşkov Gıray [غرای فرانسيسكو] öz. is. “Francisco de Garay (1475, Biskay, İspanya - 1523, Meksika, Meksika): İspanyol istilacı”

F. 95b/6-7

Firansîkō [فرانسيسكو] öz. is. “Francisco Hernandez de Cordoba (1475, Kurtuba, İspanya - 1517, Sancti Spiritus, Küba): İspanyol istilacı” bk. **Firanti**

F. 90b/7

Firanti [فیرانتي] bk. **Firansîkō**

F. 99b/4

Filtānis öz. is. “Gaius Aurelius Valerius Diocletianus (244, Solin, Hırvatistan – 305, Split, Hırvatistan): Roma’nın 51. imparatoru” bk. **Fulṭānis**

F. 21b/5

Fir‘avn öz. is. “Firavun: Mısır’ı idare eden hanedanlardan bazılarının idarecilerine verilen unvan” [Metinde geçen firavun Hz. Musa ile mücadele eden firavundur.]

F.- ı Cebbār 78a/11

Fulṭānis bk. **Filtānis**

F.+ ’uñ 21b/5

Furnan Muğaliyan [مغالیان فرنان] öz. is. “Fernando Magaglianes / Fernão de Magalhães (1480, Sabrosa, Portekiz - 1521, Maktan, Filipinler): Portekizli denizci ve istilacı” [IPA: fa’naendo mayaa’ane]

F. 58a/12

Futḥat öz. is. “Fancab: Çinhindi yarımadasında eski bir krallığın hükümdarlarının unvanı” [Metinde her ne kadar bir halkın adı olarak geçse de gerçekte o halkın hükümdarlarının unvanı olan kelimenin, yazardan yazara aktarılırken Orta Çağ eserlerinde sürekli yanlış imla edilerek, birçok

varyantı türemiştir. İbn Hurdāzbih, Zābac - Kamboçya ve Java arasında bir krallık olduğu düşünülmektedir.- hükümdarlarına Fancāb denildiğini belirtmiştir.]

F. 134b/5

Guderz [گودرز] öz. is. “Felipe Gutierrez (? , ? , ? - ? , ? , ?): İspanyol yağmacı” [IPA: gu’tje:rez]

G. 124b/12

Ğalipavoz [غالپاوز] öz. is. “Gaspar de Morales (? , ? , ? - ? , ? , ?): İspanyol kaşif”

Ğ. 56a/17

Ğartan [غرتان] öz. is. “Nuño de Guzmán (1490, Guadalajara, İspanya - 1558, Torrejón de Velasco, İspanya): İspanyol kaşif ve istilacı” [IPA: guz’mān]

Ğ. 100a/16

Ğonsalo (1) [غوند سالدو] öz. is. “Gonzalo Pizarro y Alonso (1510, Trujillo, İspanya - 1548, Cusco, Peru): İspanyol istilacı”

Ğ. 123b/14, 124a/7, 125a/16, 125b/7, 126a/15

Ğonsalo (2) bk. **Çil Ğonsalos**

Cil Ğ. 99a/2

Ğonsalos [غوند سالدوس] bk. **Çil Ğonsalos**

Çil Ğ. 97a/17

Ĥamirī bk. **Zü’l-Menār**

Ebrehe-i Zü’l-Menār[-ı] H. 26a/15

Hārūnī’r-Reşid öz. is. “Harun Reşit (766, Rey, İran - 809, Tus, İran): Beşinci Abbasi Halifesi”

H. 80b/2

Hey’et-i Sünniyye öz. is. “Süyuti’nin *el-Hey’etü’s-Seniyye fi’l-Hey’eti’s-Sünniyye* adlı astronomi ve coğrafya konulu eseri”

H.+ ’de 14a/16, 18b/2, 23b/13

Hidāyeteşer Ar., is. “Doğru Yolun Kılavuzu: Hz. Ömer için kullanılan bir unvan”

Hażret-i ‘Ömer-i H. 80b/17

Himyerī bk. **Zü’l-Menār**

Zü’l-Menār-ı H. 26b/12

Hırķal öz. is. “Herkül: efsanevi Yunan kahraman”

H. Cebbār 25b/12

Hürmüs-i Evvel öz. is. “I. Hürmüs (? , ? , İran (?) - 273, İstahr, İran): 272-273 yılları arasında Sasani hükümdarı, I. Şāpūr’un oğlu”

H. 13a/11

Ĥassān übni ‘Aṭiyye öz. is. “Hasan ibni Atiye (? , ? , ? - ? , ? , ?): İlk muhaddis ve zahitlerden Ebū Bekr Ĥassān b. ‘Aṭiyye el-Muḥāribī’nin (ö. 130/748 [?]) oğlu”

H. 24b/8

Ĥalid übni Velīd öz. is. “Halid bin Velid (592, Mekke, Arabistan - 642, Humus, Suriye): Sahabelerden büyük bir komutan”

Ĥażret-i Ĥ.- i Mebrūr 20a/16

Ĥ. übni Velīd 20a/11

Ĥarīde bk. **Ĥarīdetü’l-‘Acāyib**

Ĥ.+ ’de 9b/8, 13a/6, 19a/7, 78a/11, 79b/5, 140a/1

Kitāb-ı H.+ 'de 82b/7

Ḥarīdetü'l-'Acāyib öz. is. "Haridetül Acayib ve Feridetül Garayib: İbnü'l-Verdî'nin meşhur eseri"

H. 82b/14

Haşhaş öz. is. "Haşhaş ibn Sa'id ibn Esved (? , Endülüs (?) - ? , Endülüs (?): Mes'ūdî'nin *Mürücü'z-Zeheb* kitabında Atlas Okyanusu'na seferinden bahsettiği Endülüslü bir kişi"

H. 26a/3

Hayre'd-Dîn Paşa öz. is. "Barbaros Hayrettin Paşa veya Hızır Reis (1478, Midilli Adası, Türkiye – 1546, İstanbul, Türkiye): ünlü Türk denizci, korsan ve kaptan-ı derya"

H. 31b/9

İsā öz. is. "İsa ibni Meryem (0, Nasıra, Filistin - ? , ?): kutsal kitaplardan İncil'in verildiği Yahudi peygamber"

dîn-i 'I. 90b/11-12

tārīḥ-i 'I. 114b/14-15

tārīḥ-i vilâdet-i 'I.+ 'dan 36a/5

tārīḥ-i 'I.+ 'nuñ 42a/12, 88a/12, 93a/1,

96a/10

tārīḥ-i vülâdet-i 'I.+ 'nuñ 33a/1

İbn-i 'Abbās öz. is. "Abdullah bin Abbas (619, Mekke, Arabistan – 687, Taif, Arabistan): Hz. Muhammed'in amcasının oğlu, büyük fıkıhçı ve hadis ravisi"

İ.+ 'dan 24a/7, 24a/13

İbn-i Mes'ūd öz. is. "Abdullah bin Mesud (? , Mekke, Arabistan – 650, Medine, Arabistan): İlk sahabelerden, büyük tesfirci, hadisçi ve fıkıhçı"

İ.+ 'dan 24a/2

İbni'l-Verdî öz. is. "Ebu Hafs Siracüddin Ömer [? , Suriye – 1457(?), ? , ?]: *Haridet'ül-'Acayib* ve *Feridetü'l-Garayib* adlı eserin yazarı"

İ. 9b/8, 13a/6, 19a/7, 78a/11, 79b/5

İmām-ı Mes'ūdî bk. Mes'ūdî

İ. 11b/13, 77a/16

İmām-ı Rāzî bk. Rāzî

İ. 19b/7

İskender öz. is. "[Açık olmamakla beraber metinde geçen kişi yüksek olasılıkla Makedonyalı İskender'dir.]

İ.+ 'den 85a/16

İzabel [إِيزَابِيل] öz. is. "I. İzabel (1451, Madrigal de las Altas Torres, İspanya - 1504, Medina del Campo, İspanya): Kastilya ve Aragon kraliçesi"

İ. 37b/11

Ka'b öz. is. "Ebü İshâk Ka'b b. Mâtî' b. Heynû' el-Himyerî el-Yemânî (551 ? , Yemen – 652-53, Humus, Suriye): İsrailoğulları'yla ilgili rivayetleriyle tanınan tabii"

K.+ 'dan 18b/4

Kabe [كَبَّة] öz. is. "Chape / Ciape: XVI. yy.da Panama'da yerli bir kabile reisi"

K. 50a/11, 50b/17

Ḳaboymila [مَيْلَه قَاب وِي] öz. is. "Guabomiglia / Gaboimilla: İspanyollar bölgeye ulaştıklarında Güney Şili'de yaşayan ve yalnızca savaşçı kadınlardan oluşan Amazonların efsanevi kraliçesi" [IPA: gwabomi.lla]

K. 129b/3

Ḳaḏizāde bk. Mevlānā Ḳaḏizāde

Mevlānā K. 75a/12

Ḳasonsın [سِين قاسون] öz. is. "Cazoncin / Cazonzín: XVI. yy.da Meksika'da Michoacan eyaletinde yaşamış yerli bir lider"

K. 94b/6, 94b/10

Kanpāko [كَنْبَاكُو] öz. is. "Panquiaco: Panama yerli şeflerinden Comagra'nın oğlu"

K. 48b/5

Ḳarbacal [قَرْبَ جَال] öz. is. "Francesco di CarauaIal / Francisco de Carbajal (1464, Ragama, İspanya - 1548, Sacsayhuamán, Peru): İstilacı İspanyol komutan"

K. 125b/9, 125b/11, 125b/14, 126a/3, 126a/13

Ḳarsi [قَارْسِي] öz. is. "Giovanni della Cosa / Juan de la Cosa (1460, Santoña, İspanya - 1510, Turbaco, Kolombiya): İspanyol haritacı ve istilacı"

K. 92a/8

Ḳarta [قَارْتَا] öz. is. "Caretā: yerli bir kabilenin şefinin adı" [KİC'de bir yer adı görünümündedir.]

K. 49b/7

Ḳartaḳ [قَارْتَا قَا] öz. is. "Canec: XVI. yy.da yerli bir kabile şefi"

K. 98a/3

Ḳatāde öz. is. "Ebü'l-Hattâb Katāde b. Diâme b. Katāde es-Sedûsî el-Basrî (680, Sedus, Arabistan - 735, Vasit, Irak): Tabiiden bir müfessir"

K.+ 'den 24b/15

Ḳavrila [قَاوْرِيْلَه] öz. is. "Alonso de Cabrera / Alfonso de Cabrere (?)" [Gümüş Deresi hakkında yazılmış tarihi kaynakları taradığımızda metinde geçen yılda yalnızca bu kişiden söz edilmektedir.]

K. 56a/4

Ḳazvîni bk. Zekerıyyā-yı Ḳazvîni

Zekerıyyā-yı K. 7a/5-6, 79a/12, 85a/5

Kriştavfal [كْرِشْتَوْفَال] bk. **Ḳolon** [IPA: kristoʃal kolon]

K. 29a/7

Kindî öz. is. "Ebü Yūsuf Ya'küb bin 'İshâk Es-Şabbâh El-Kindî (? , Kufe, Irak - 873, Bağdat, Irak): Pek çok alanda eser vermiş Müslüman bilim insanı"

K.+ 'den 83b/7

Kitāb-ı Arcahîr bk. Arcahîr

K. 22a/6

Kitāb-ı Ḥarīde bk. Ḥarīde

K.+ 'de 82b/7

Kitāb-ı İklîm-i Cedîd öz. is. "Kitab-ı İklim-i

Cedid: 1583 yılında Sultan III. Murad'a sunulan, Amerika kıtasının Avrupalılarca keşif ve istilası serüvenini konu alan Emir Muhammed bin Emir Hasan Es-Suudi'nin eseri"

K. 3a/1

Kolon [ق ولون] *öz. is.* "Kristof Kolomb (1451, Cenova, İtalya - 1506, Valladolid, İspanya): Antil adalarına ulaşan Cenovalı kaşif ve istilacı"

Q. 29a/7, 29b/3, 32b/7, 32b/11, 32b/13, 33b/15, 34a/17, 34b/4, 36a/1, 37b/6, 38a/2, 38a/14, 38b/5, 39a/2, 39b/5, 40a/1, 40a/8, 42a/5, 42a/8-9, 42b/2, 42b/8, 42b/14, 52a/6

Q.+ 'a 30a/17, 33b/14, 35a/16, 35b/1, 37b/12, 42b/13

Q.+ 'ı 42a/16

Q.+ 'uñ 30a/3, 88b/14

Koroni *bk. Feransışkō Koroni*

K. 101a/2

Kortes [ق ورته سن] *öz. is.* "Gaspar Corte-Real (1450, Portekiz - 1501, ?): Portekizli kaşif"

Q. 91b/8

Kortoz [ق ورته وز] *öz. is.* "Hernán Cortés de Monroy y Pizarro Altamirano (1485, Medellin, İspanya - 1547, Castelliaja de la Cuesta, İspanya): Orta Amerika'da Aztek hâkimiyetini sonlandıran İspanyol sömürgeci"

Q. 65b/11, 66a/2, 66b/2, 67b/5, 68a/11, 86b/4, 87a/7, 92b/7, 92b/15, 93b/6, 94b/8, 95a/9, 95b/12, 96b/9, 97a/16, 97b/4, 98a/17, 107b/4, 107b/11, 107b/13, 109a/1-20, 109a/13, 109b/7, 110b/4, 110b/9, 110b/17, 111a/4, 111a/177, 112a/6, 114a/6, 114b/10, 118a/5, 120a/4, 120b/2, 120b/9, 120b/175, 121b/9, 121b/16, 122a/5, 122a/11

Q.+ 'a 66b/2, 94b/7, 96b/15, 108b/4, 109a/4, 109b/4, 113a/1, 114a/13, 120b/14, 121b/8

Q.+ 'dan 107b/13

Q.+ 'ı 93b/2, 98a/3, 110a/5, 110a/15, 112a/5, 114a/16, 121a/12

Kurtubi *öz. is.* "Ebū Ubeyd Abdullah ibn Abdulaziz ibn Muhammed ibn Eyyüb ibn Amr el-Bekri (1040, Huelva, Endülüs - 1094, Kurtuba, Endülüs): Endülüslü Müslüman tarihçi ve coğrafyacı"

Q. 73a/12

Leys bin Sa'd *öz. is.* "Leys bin Sa'd (713, Kahire, Mısır - 791, Kahire, Mısır): müctehit ve muhaddis"

L.+ 'dan 14a/16

Macışi *öz. is.* "Macesti: Batlamyus'un astronomi alanında verdiği eserlerinden biri"

M. 22a/6

M.+ 'de 72b/8

Maşrıkiyye *bk. Mebâhiş-i Maşrıkiyye*

Mebâhiş-i M.+ 'de 19b/7

Me'mün *öz. is.* "Ebū 'Abbās el-Me'mün

'Abdullāh bin Hārūnı'r-Reşīd (786, Bağdat, Irak - 833, Tarsus, Türkiye): 7. Abbasi halifesi"

emr-i M. 15b/9

Mebâhiş-i Maşrıkiyye *öz. is.* "Ebū 'Abdillāh (Ebu'l-Fazl) Fahrū'd-dīn Muhammed b. 'Ömer b. Hüseyin er-Rāzī et-Taberistānī'nin felsefe ve mantık alanında verdiği bir eser"

M.+ 'de 19b/7

Mekhūl *öz. is.* "Mekhul bin Ebu Müslim (?, ?, ? - 730, Şam, Suriye): Tabiin fakihlerinden biri"

M.+ 'dan 24b/11

Mendoza [مندوسه] *öz. is.* "Antonio de Mendoza y Pacheco (1490 veya 1493, Mondéjar, İspanya - 1552, Lima, Peru): İspanyol istilacı" *bk. Sendosa*

M.+ 'nuñ 87a/10

Mesālik *öz. is.* "Mesalik ve'l-Memalik: Kurtubī'nin (Bekrī) *Yollar ve Ülkeler* kitabı"

M.+ 'de 7b/15, 17b/17, 18a/6, 26a/8, 73a/12, 135a/8, 140a/9

Mes'ūdī *öz. is.* "Ebū'l-Hasan 'Alī bin el-Hüseyin bin 'Alī el-Mes'ūdī (896, Bağdat, Irak - 956, Kahire, Mısır): Arapların Herodot'u olarak da bilinen tarihçi, coğrafyacı ve gezgin"

M. 9a/16, 12b/4, 15b/2, 18b/12, 20a/1, 20b/6, 25a/17, 75b/4, 79b/8, 82b/12, 83a/15, 84a/7, 85a/17

'abd-ı fakīr-ı sālīk-i rāh-ı M. 142a/1

İmām-ı M. 11b/13, 77a/16

M.+ 'nuñ 84b/11

Mevlānā *bk. Mevlānā Nizām*

M.- yı merķūmuñ 82b/8

Mevlānā Kādizāde *öz. is.* "Kadızade Rumi (?, ?, Türkiye - 1440'tan sonra, Semerkant, Özbekistan): Osmanlı Türk'ü matematikçi ve astronom"

M. Kādizāde 75a/12

Mevlānā Nizām *öz. is.* "Nizāme'd-dīn Hasan el-Nisābūrī (?, Nişabur, İran - 1329?, ?, İran): müfessir ve astronom"

M. 9a/1, 17b/15, 22b/9, 69b/1, 76b/13, 77a/5, 82b/2, 140a/17

M.+ 'uñ 23b/1, 76b/8

Mevtesavma [مهوتسه مؤته] *bk. Motesuma, Motesavma*

M.+ 'ye 68a/12

Motesavma [يو ومه موه] *bk. Motesuma, Mevtesavma*

M. 67b/7, 92b/11, 110b/11, 113a/1, 114a/2, 114a/13, 114a/15, 114b/16, 115a/4, 115a/13, 117b/16, 120a/13, 120b/3, 120b/13, 121b/14, 121b/17

M.+ 'dan 107b/7, 108b/6, 109a/12, 111a/12, 112a/4

M.+ 'nuñ 86b/7, 93a/15, 93b/3, 107b/3, 110a/7, 110a/17, 110b/7, 110b/16, 111a/8, 112a/2, 113a/8, 114a/7, 115b/6, 116b/6, 117a/2, 117a/14, 117a/16, 117b/3

M.+ 'ya 92b/7, 112b/9, 117b/8, 121b/1
M.+ 'yı 109a/8, 120a/8, 121a/17, 121b/4, 122a/11
Motesuma [سومه موته] *öz. is.* "II. Moctezuma (1466, Tenochtitlan, Meksika - 1520, Tenochtitlan, Meksika): Korteş, Meksika'ya ulaştığı sırada Aztek hükümdarı" *bk.*
Mevtesavma, Motesavma, Movtesavma
evşâf-ı M. 114b/16
M.+ 'ya 67b/13
Movtesavma [سومه مؤته] *bk.* **Motesuma, Mevtesavma, Motesavma**
M. 114b/14
M.+ 'nuñ 92b/17
M.+ 'ya 109b/3
Mu'aviye *öz. is.* "Mu'aviye bin Ebî Sufyân (602, Mekke, Arabistan - 680, Şam, Suriye): Emevi hanedanının kurucusu"
M.+ 'den 24a/9
Muğaliyan [مغاليان] *bk.* **Furnan Muğaliyan**
M. 60a/13
Sebte-i M. 59b/6
M.+ 'a 60a/10
M.+ 'uñ 65a/9
Muğalyan [مغاليان] *bk.* **Furnan Muğaliyan**
keşf-i M. 61a/13
septe-i M.+ 'a 130b/5
M. Septesi'ne 130b/3
Muhammed *bk.* **Emîr Muhammed ibni Emîr Hasan's-Su'udî**
Emîr M. ibni Emîr Hasan's-Su'udî 142a/1-2
Muhammed ibni Muştafâ *öz. is.* "Derviş Mehmet Said (? , İstanbul, Türkiye - 1591-92, İstanbul, Türkiye): Hattat Şeyh Hamdullah'ın torunu ve Hattat Mustafa Dede'nin oğlu, Kitâb-ı İklim-i Cedîd'in de hattatı"
M. 141b/17
Murâd *öz. is.* "Sultan III. Murad (1546, Manisa, Türkiye - 1595, İstanbul, Türkiye): 12. Osmanlı padişahı, şair"
M.+ 'uñ 142a/13
Hazret-i Ebû'n-Naşr Sultân M. bin Selîm Hân 6a/14
Muştafâ *bk.* **Muhammed ibni Muştafâ**
Muhammed ibni M. 141b/17
Münebbih *bk.* **Vehb übnü Münebbih**
Vehb übnü M.+ 'den 23b/13
Mürüc *bk.* **Mürücü'z-Zeheb**
M.+ 'da 9b/5, 11b/13, 12b/4, 18a/14, 18b/7, 18b/12, 20a/1, 75b/4, 78a/2, 78a/16, 79b/8, 82a/6, 83a/15, 85a/17, 139b/1
avâyıl-ı M.+ 'da 84b/2
M.+ 'dan 11a/15
Mürücü'z-Zeheb *öz. is.* "Tarihçi Mes'udî'nin X. yy.ın ilk yarısında yazdığı tarih ve coğrafya kitabı"
M.+ 'de 15b/2, 25b/9
Naşir *öz. is.* "Nasirüddin Tusi (1201, Tus, İran

- 1274, Bağdat, Irak): İranlı meşhur düşünür ve bilim adamı"
Höca N. 71a/13
N.- ı Tûsî 22a/14, 69a/3, 69a/10, 69b/16
Natraş [نتراش] *öz. is.* "Tatarax: Efsanevi Axa ve Quivira'nın XVI. yy.daki bir hâkimi"
N. 102a/2
N.+ 'ı 102a/13
Nizâm *bk.* **Mevlânâ Nizâm**
Mevlânâ N. 9a/1, 17b/15, 22b/9, 69b/1, 76b/13, 77a/5, 82b/2, 140a/17
Mevlânâ N.+ 'uñ 23b/1, 76b/8
'Osmân (1) *öz. is.* "Osmân bin 'Affân (579, Taif, Arabistan - 656, Medine, Arabistan): Müslümanların üçüncü halifesi"
dest-i Haft-ı hazret-i 'O. übnü 'Affân'dan 32b/2
'Osmân (2) *öz. is.* "Osman Bey (1258, Söğüt, Türkiye - 1326, Bursa, Türkiye): Osmanlı Beyliği'nin kurucusu"
dilîrân-ı Âl-ı 'O.+ 'uñ 85b/16
'Ömer *öz. is.* "Ebû Hafs Ömer b. el-Hattâb b. Nüfeyl b. Abdiluzzâ el-Kureşî el-Adevî (581, Mekke, Arabistan - 644, Medine, Arabistan): Müslümanların ikinci halifesi"
Hazret-i 'Ö.- i Hidâyetgeşer 80b/17
'Ö.- i Sa'âdetrehber'uñ 80b/15
Hazret-i 'Ö.- i Sa'âdetrehber'uñ 80b/14
Hazret-i 'Ö.+ 'e 80b/16-17
Pastıyan [پاستیان] *öz. is.* "Juan Sebastián del Cano (1486, Getaria, İspanya - 1526, Pasifik Okyanusu): İspanyol kaşif" [IPA: ,Se:bas'tjan]
B. 65a/5
Paşa [پاشا] *bk.* **Hayre'd-dîn Paşa**
Hayre'd-dîn P. 31b/9
Payko [پایکو] *öz. is.* "Panfilo de Narvaez (1478, Valladolid, İspanya - 1528, Florida, Kuzey Amerika): İspanyol istilacı"
P. 57b/2
Peder Aryos [پدراریوس] *bk.* **Pedr Aryas**
P. hîle edüp 52a/2
Pedr Aryas [پدراریاس] *öz. is.* "Pedro Arias de Ávila [1440(?), Segovia, İspanya - 1531, Leon, Nikaragua]: İspanyol istilacı" *bk.* **Peder Aryos**
P. 51b/12
Peris *bk.* **Cevan Peris**
Cevan P. 124b/13
Pesarlô [پسارلو] *öz. is.* "Francisco Pizarro Gonzalez (1475, Trujillo, İspanya - 1541, Lima, Peru): İnka İmparatorluğu'na son veren İspanyol istilacı" [IPA: pi'tsaro:] *bk.* **Pisarlô**
P. 103b/3, 104a/16, 104b/8, 105b/15, 106a/4, 123a/16, 135b/12, 136b/4, 136b/8-9, 136b/15
P.+ 'nuñ 104b/4, 124a/15, 124b/6, 127a/14
P.+ 'ya 106a/1, 106b/7, 135b/7

Pisarlō [پسارلو] *bk. Pesarlō*

P.+ 'nuñ 125a/15

Ponso [پونسو] *öz. is.* “Ponce de Leon (1474, Santervas de Campos, İspanya - 1551, Havana, Küba): İspanyol işgalci, Porto Riko valisi”

P. 89b/14

Por Şiyimenoz [پور شیمنوز] *öz. is.* “Gonsalo Ximenez (Jimenez) de Quesada y Rivera (1496 ya da 1506 veya 1509, Cordoba, İspanya - 1579, Suesca, Kolombiya): İspanyol istilacı”

P. 46a/3

Rāzī *öz. is.* “Ebū ‘Abdillāh (Ebu’l-Fazl) Fahrū’d-dīn Muḥammed b. ‘Ömer b. Hüseyn er-Rāzī et-Taberistānī (1149?, Rey, İran - 1210, Herat, Afganistan): kelām, felsefe, tefsir ve usûl-i fıkıh alanlarına dair çalışmalarıyla tanınan Eş‘arî âlimi”

İmām R. 19b/7

Resûl Ar., *sf.* “Hz. Muhammed (SAV)”

Ḥazret-i R.- ı Ekrem 18b/3

Resûl ‘Aleyhi’s-selām *bk. Resûl*

Medīne-i R.+ 'dan 80b/13-14

Rey [ری] *İsp. > İt., is.* “İspanya Kralı”

R. 35a/15, 42a/7, 61b/10, 86b/12, 105b/17, 135b/2

R.+ 'den 63b/4, 67b/5, 114b/10

R.+ 'e 34b/17, 39b/11, 51b/12, 86b/11, 109b/7

R.+ 'ün 37b/11

R.+ 'ye ‘arz etdiler 42a/7

Şadık *bk. Ca‘fer-i Şadık*

Ca‘fer-i Ş.+ 'dan 139b/13-14

Şāhibü’t-Tuḥfe “İbnü’l-Verdī veya Kazvīnī”

Ş. 71b/5, 84b/13

Şāhibü’l-Ḥaride *bk. İbni’l-Verdī*

Ş. 17b/2, 18a/4, 24b/11, 26a/16, 139b/13

Ş.+ 'nün 85a/14

Şāhibü’l-Macisṭī *bk. Baṭlamyus*

Ş. 15b/3

Şāhibü’l-Mantık *öz. is.* “Ünlü düşünür Aristotales”

Ş.+ 'dan 20a/1

Selīm *öz. is.* “II. Selim (1524, İstanbul, Türkiye - 1574, İstanbul, Türkiye): Osmanlı Devleti’nin 11. hükümdarı”

Ḥazret-i Ebū’n-Naşr Sultān Murād bin S. Ḥān 6a/14

Semerḳandī *öz. is.* “Ebū’l-Leys es-Semerḳandī [?, Semerkant (?), Türkistan (?)] – 983 (?), [?, ?]: müfessir, fakih ve sufi”

S. 10a/3

Sendosa [سندوسه] *bk. Mendosa*

S. 87a/3

Senton [سنتون] *öz. is.* “Diego Centeno (1516, Ciudad Rodrigo, İspanya - 1549, Potosi, Bolivya): İspanyol istilacı ve sömürgeci”

S. 125b/8, 125b/10, 125b/13

Sevmende [سومندو] *öz. is.* “Somondoco / Sumindoco / Somendoco: XVI. yy.da

Kolombiya yerli liderlerinden biri”

S. 46b/9

Seylapuki [سلاپوکي] *öz. is.* “Cilapulapo / Lapu-Lapu / Kalipulako / Qari Pulaka / Şeyh Lapu / Kalif Lapu: Mactan adasının şeflerinden biri” *bk. Siylapuka*

S. 60a/11

Seyyidi’l-Enām *öz. is.* “Yaratılmışların Efendisi, Hz. Muhammed”

şu‘ā‘-ı bedr-i münîr-i şerî‘at-ı s. 85b/12

Seyyidi’l-Kevneyin *öz. is.* “İki âlemin Efendisi, Hz. Muhammed”

Medīne-i S. 73b/7

Şiddik *bk. Ebū Bekr*

Ebū Bekr-i Ş.+ 'uñ 20a/10

Sikender *öz. is.* “Makedonyalı İskender (MÖ 356, Pella, Güney Makedonya – MÖ 323, Babil, Irak): Büyük Makedonya Devleti’nin meşhur hükümdarı”

S. 78b/16, 79a/2

Sindevhind [سندوهند] *öz. is.* “Siddhanta: MÖ 6. yy.da Brahma’nın himayesinde yazılmış Hindulara ait bir astronomi kitabı”

S. 22a/5

Sinte [سنته] *öz. is.* “Vicente Yáñez Pinzón (1460?, Palos de la Frontera, İspanya – 1514?, Triana?, İspanya): İspanyol kaşif ve sömürgeci”

S. 88b/17

Siylapuka *bk. Seylapuki*

S. 60a/11

Sultān Murād *öz. is.* “III. Murad (1546, Manisa, Türkiye - 1595, İstanbul, Türkiye): Osmanlı Devleti’nin on ikinci padişahı”

S. 142a/13

Ḥazret-i Ebū’n-Naşr S. bin Selīm Ḥān 6a/14

Süddī *öz. is.* “Ebû Muhammed İsmâil b. Abdurrahmân b. Ebî Kerîme el-A‘ver es-Süddî el-Kebîr el-Kûfî (669’dan önce, Hicaz, Arabistan - 745,?,?): Tabiinden bir müfessir”

S.+ 'den 24a/1

Süleymān *öz. is.* “Metinde telmih olunan Hz. Süleyman’dır”

S.- ı zamān 6a/13

Sünniyye *bk. Hey‘et-i Sünniyye*

Hey‘et-i S.+ 'de 14a/16, 18b/2, 23b/13

Süyüfî *öz. is.* “Ebū’l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî es-Süyüfî eş-Şâfî (1445, Kahire, Mısır - 1505, Kahire, Mısır): Müslüman din bilgini ve düşünür”

Şeyḥ Celāl-ı S. 14a/15, 18b/1, 23b/12

Şāriḥü’t-Tezkire *bk. Mevlānā Nizām*

Ş. 76b/8

Şerḥ-i Tezkire *öz. is.* “Nizameddin Nîsābūrî’nin yazdığı, Nasîrüddîn-i Tûsî’nin astronomiye genel bir bakış niteliğindeki

eserinin şerhidir. Tavzîhu't-Tezkire ismiyle de bilinmektedir.”

Ş.+ 'de 17b/16, 140a/17

Şeyh Celāl bk. Süyüfî

Ş.- 1 Süyüfî 14a/15, 18b/1, 23b/12

Tenbîh öz. is. “Et-Tenbîh ve'l-İşrâf: Mesudi'nin astronomi ve meteoroloji konulu kitabı”

T.+ 'de 9a/16, 25b/1, 83b/14

Tevdeyle [تَوْدِيلَه] öz. is. “Teudile / Teudilli / Teotlili: XVI. yy.da Cotastla'nın Aztek kralı Moctezuma'ya bağlı hâkimi” bk. **Todeyle, Todiyle, Tovdeyle**

T. 67b/1, 68a/10

Tezkire öz. is. “Et-Tezkiretü'l-Naşîriyye fî 'İlmi'l-Hey'e: Naşîru'd-dîn Tûsî'nin yazdığı bir astronomi kitabı”

T.+ 'de 22a/14, 69a/3, 69b/16, 71a/13, 73a/3

Şerh-i T.+ 'de 17b/16, 140a/17

Todeyle [تَوْدِيلَه] bk. **Tevdeyle, Todiyle, Tovdeyle**

T. 107b/12

Todiyle bk. **Tevdeyle, Todeyle, Tovdeyle**

T. 107b/12

Tovdeyle [تَوْدِيلَه] bk. **Tevdeyle, Todeyle, Todiyle**

T. 67b/6

Tutuma [تَوْتُمَا] öz. is. “Tumanama: Panama'nın XVI. yy.daki yerli liderlerinden biri” bk. **Tumanma**

T. 51a/12

Târık öz. is. “Tarık bin Ziyad (670,?,? - 720, Şam, Suriye): Endülüs'ü fetheden Berberi kökenli Müslüman komutan”

Ṭ. 31b/4

Ṭolun bk. **Aḥmed übnü Ṭolun**

Aḥmed übnü Ṭ. 20b/10, 20b/17

Ṭumanma [طُومَانَمَا] öz. is. “Tumanama: Panama'nın XVI. yy.daki yerli liderlerinden biri” ayrıca bk. **Tutuma**

Ṭ. 48b/7, 51a/9

Ṭûsî bk. **Naşîr**

Naşîr-ı Ṭ. 22a/14, 69a/3, 69a/10, 69b/16

Umara [اوماره] öz. is. “Sri Hamabar / Humabon (? , Cebu, Filipinler - 1521, Cebu, Filipinler): Macellan, Filipinler'e ulaştığında Cebu Adası'nın racası. Sonradan vaftiz olup Don Carlos adını almıştır.”

U. 60a/7

U.+ 'dur 60b/8

Vaşkār [واشكار] öz. is. “Guascar / Huascar / Tupa Cusi Gvalpa Inga (1491, Huascarapata, Peru - 1533, Andamarca, Peru): İnkaların İspanyollar bölgeyi işgal ve yağmaya başladığı sıralardaki Sapa İnka'sı” [IPA: 'wa:ska:r] bk.

Vaşkāra

V.+ 'ı 123a/14, 135b/17

V.+ 'uñ 123a/3, 123a/12, 136a/2,

136a/14, 137a/4

Vaşkāra [واشكاره] bk. **Vaşkār** [İsim, yalın biçimde kullanıldığında sonuna bir /-a/, <ə> ilavesiyle bu biçimi almıştır.]

V. 107a/17, 122b/11

Vayna Qada bk. **Vayna Qava**

V. 106b/10

Vayna Qava [فَاوَه وَيَه] öz. is. “Guaynacava / Guayna Capac / Huaynacapac (1468, Tumbamba, Peru - 1524, Quito, Ekvador): Tawantinsuyu'nun (İnka İmparatorluğu) on birinci Sapa İnka'sı” bk. **Vayna Qada**

V. 127a/15

Vazang öz. is. “Varang / Varangian: Slavların ve Greklerin Doğu Vikingleri'ne verdiği isim”

Bahr-ı V. 84b/12, 85a/2

lafz-ı V. 85a/2

Bahr-ı V.+ 'dur 84b/10

Bahr-ı V.+ 'uñ 84b/13

Vehb übnü Münebbîh öz. is. “Vehb ibn Münebbîh (654, Zimar, Yemen - 732, San'a, Yemen): Yemenli tabii, tarihçi, İsrailiyat rivayetleri uzmanı”

V.+ 'den 23b/13

Velîd bk. **Ḥalîd übnü Velîd**

Ḥalîd übnü V. 20a/11

Yahyâ bin Âdem öz. is. “Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Âdem b. Süleymân el-Kureşî el-Ümevî el-Kûfî (748 (?), Kufe, Irak - 818, Vasit, Irak): Kur'an ve hadis bilgini”

Y.+ 'den 24a/16

Yahyâ İbn Ḥalîd öz. is. “Ebu Ali Yahya bin Halid el-Bermeki (734-743 arası, ?, Irak - 805, Rabazuhermese, Suriye): Halife Harun Reşid'in veziri”

Y. 80b/8

Zekeriyâ-yı Kazvînî öz. is. “Ebû Yahyâ Cemâlüddîn Zekeriyâ b. Muhammed b. Mahmûd el-Kazvînî (1202, Kazvin, İran - 1283, Vasit, Irak): Coğrafyacı”

Z. 7a/5-6, 79a/12, 85a/5

Zeyd bk. **'Abdu'r-Raḥmân übnü Zeyd**

'Abdu'r-Raḥmân übnü Z.+ 'den 24b/1

Zü'l-Ḳarneyn öz. is. “Zülkarneyn: Kur'an'da da anılan ve tarihî bazı kişilerle özdeşleştirilen kişi”

Z. 10a/4, 10b/9

qavm-ı Z. 10b/7

Z.+ 'den 11a/1, 11a/17

Z.+ 'dür 26b/13

keştî-i Z.+ 'e buluşduk 11a/9

keştî-i Z.+ 'e 11a/8

Z.+ 'uñ 27a/7

Z. olmaz 27a/5

Zü'l-Ḳarneyni's-Şa'b übnü'l-Ḥarişü'r-Raşî bk. **Zü'l-Ḳarneyn**

Z.'nüñ 26b/16

Zü'l-Menār öz. is. “Ebrehe bin Er-Ra'îş: Zülkarneyn'in oğlu, Yemen hükümdarı”

Z. 27a/5

Ebrehe-i Z. Hamīrī 26b/15-16

Z.- i Himyerī 26b/12

Ebrehe-i Z.+ 'uñ 26a/12

3.3. YER, DEVLET VE HALK ADLARI DİZİNİ

‘**Abbādān** *öz. is.* “Abadan :İran’ın Irak sınırında bulunan bir şehri. 1047’de ticari bir liman şehri olarak kurulmuş olup günümüzde kıyıda içeridedir.”

‘A. 81b/14

‘**Abbāsiyye** *öz. is.* “Abbasi Hilafeti, Abbaslı Devleti.”

avâyıl-ı Devlet-i ‘A.+ ’de 86a/8

‘**Ābgūn** *öz. is.* “Hazar Denizi”

Ā. 9a/6

‘**Abibiva** [ابوبى] *öz. is.* “Abibaibe / Abibeiba / Abibaiba: XVI. yy.da Panama’da yerli bir kabilenin, bu kabilenin yurdunun ve bu bölgede akan ırmağın adı”

A. 49a/2

‘**Acem** *öz. is.* “Arapların meskûn olmadığı olmayan Asya toprakları, özellikle Araplara en yakın olanı: İran”

Milk-i ‘A. 24b/17

‘**Ādana** *öz. is.* “Adana: bugün Türkiye’nin güneyinde bir şehir”

Ā. 74a/17

Nehr-i Ā.+ ’dur 18a/14

‘**Aden** *bk. Bilād-ı ‘Aden*

‘A. 73b/1, 79a/6

dürr-i ‘A. 81b/8

şehr-i ‘A. 77b/14

Bilād-ı ‘A.+ ’e 78b/12

‘**Āderbaycān** *bk. Bilād-ı Āderbaycān*

Bilād-ı Ā. 9b/12

‘**Adires** *öz. is.* “Adriyatik Denizi: Akdeniz’in Apenin Yarımadası ile Balkan Yarımadası arasına uzanan kısmı ” *bk. Adres*

A. 83b/6

‘**Adres** *bk. Adires*

A. 83b/6

‘**Ahvāz** *bk. Kūr Ahvāz*

A.+ ’a 73b/16

‘**Aḥābiş** *öz. is.* “Habeşler”

A. 78a/9

Arz-ı A. 78a/8

‘**Ālākī** *bk. Bilād-ı ‘Ālākī*

Bilād-ı ‘A. 78a/8

‘**Aḥmedābād** *öz. is.* “Ahmedabad: Hindistan’da bir şehir”

A.+ ’a 139b/8

‘**Akapulko** [اكاپولكو] *öz. is.* “Acapulco: Meksika’nın Acapulco kasabası” [IPA: ,aka’pulkɔ] *bk. Aḳlabulko*

A. Limanı’ndan 87a/4

‘**Aḳ Burun** [اڤورون] *öz. is.* “Cabo Blanco” *ayrıca bk. Kabo Belanḳo*

A.+ ’dan 99a/3

‘**Aḳdeniz** [اڤدنز] *öz. is.* “Akdeniz: Afroavasya’da bir deniz”

A. 25a/8

‘**Aḳīḳ** *öz. is.* “Akik: Irak’ta Hıre yakınlarında bir yöre”

‘A. 139b/11

‘**Akkār** *öz. is.* “Akkar: Lübnan’da bir kıyı ili”

‘A. 74a/3

‘**Aḳlabulko** [اڤل بولكو] *bk. Aḳapulko*

A.+ ’ya 87a/13

‘**Aḳrītış** *bk. Cezire-i Aḳrītış*

Cezire-i A. 85b/2-3

‘**Aḳuko** [اڤوكو] *öz. is.* “Acuco: ABD’nin New Mexico eyaletindeki Acuma köyü (?)”

A. Vilāyeti’ne 101b/14

‘**Aḳusamil** [اڤوسمیل] *bk. Cezire-i Aḳusamil*

Cezire-i A. 65b/2

‘**Aḳusmil** [اڤوسمیل] *bk. Aḳusamil*

A.+ ’e 65b/14

‘**Ama** [عامه] *öz. is.* “Guema: Ekvador’da Kito ile Rio Napo’nun kaynağı arasındaki bölgenin XVI. yy.daki adı”

‘A.+ ’ya 123b/9

‘**Amaḳmeḡan** [امگان عماڤ] *öz. is.* “Amaquemecan / Amecameca: Meksika’da bir şehir”

‘A. Hışarı’na 113a/11

‘**Āmid** *öz. is.* “Amid / Amed / Diyarbakır: Türkiye’de bir şehir”

Ā. 74a/12

Ā.+ ’e 140a/2

‘**Ammāsāyān** *öz. is.* “Amasya (?)”

A. 74b/13

‘**Ammūriyye** *öz. is.* “Amuriyye / Amorium / Amorion / Amurru: Afyonkarahisar’ın Emirdağ ilçesi yakınlarında antik kent”

‘A. 74a/17

‘**Anbıḡna** [ان بڤنه] *öz. is.* “Invagana / Jubagana: Güneydoğu Asya’da bulunan Inuagana adası” [IPA: inbaḡana]

A. Ceziresi’ne 60a/1

‘**Andaḡoya** [انڤوڤه] *öz. is.* “Andagoya: Kolombiya’da bir köy”

A. Hışarı 127b/6

‘**Anṯākya** *öz. is.* “Antakya: Türkiye’de bir şehir”

A. 74a/16

‘**Antiva** [ان تيوه, ان تيوه] *öz. is.* “Santa Maria de la Antigua del Darien: Kolombiya’da bir kıyı yerleşimi”

A. 48a/7

A.+ ’dan 49b/7

nefs-i A.+ ’nuñ 52a/15

A.+ ’ya 49a/16, 51b/4

‘**Arab** *öz. is.* “1. Arap, Arap halkından olan 2. Arapların yerleşik olduğu coğrafya”

cemī’-ı Vilāyāt-ı ‘A. 81b/16

Cezire-i ‘A. 73a/15, 82a/2

siyāh ‘a. 50a/3

- Arz-ı ‘A.+’a 140a/14
‘A.+’dan 63a/14
Cezîre-i ‘A.+’dan 24a/12
tâ’ife-i ‘A.+’dan 62b/12
Milk-i ‘A.+’dur 25a/1
Cezîre-i ‘A.+’ı 73b/5
- Aras** *öz. is.* “Aras Nehri: Türkiye’nin doğusundan doğup Hazar Denizi’nin batısına dökülen bir ırmak”
Nehr-i A. 17b/15-16, 18a/1, 18a/4
A. ve İtil 9a/10
- Argon** [ارغون] *öz. is.* “Aragon: İber yarımadasının kuzeydoğusunda bir bölge”
A. 30b/3
- ‘Ariş** *öz. is..* “El-Ariş / Ariş: Kuzey Mısır’da Sina Yarımadası’nın kuzeyinde, Akdeniz kıyısında bulunan bir vaha ve liman kenti”
ehl-i ‘A. 21a/10
‘A.- i Mısır 21a/8
- Arz-ı ‘Arab** *öz. is.* “Arap Yurtları”
A.+’a 140a/14
- Arz-ı Ahâbiş** *öz. is.* “Habeş Yurtları”
A. 78a/8
- Arz-ı Asvân** *öz. is.* “Asvan: Mısır’ın bir bölgesi”
A.+’dan 13b/7
- Arz-ı Baṭāyih-i Başra** *öz. is.* “Basra Bataklıkları: Basra’daki sazlıklar”
A. 140a/14
- Arz-ı Berber** *öz. is.* “Berberi Yurdu: Kuzey Afrika’da Berberilerin meskûn olduğu bölgeler”
A.+’dendür 77b/13
- Arz-ı Bucca bk. Bilād-ı Bucca**
A. 78a/8
- Arz-ı Çin ve Māçin** *öz. is.* “Ana Çin karası ve İç Moğolistan ile Mançurya” *ayrıya bk. Māçin*
A.+’e 28a/4
- Arz-ı Efrikiyye bk. Bilād-ı Efrikiyye**
A.+’den 74a/8-9
- Arz-ı Endelüs bk. Bilād-ı Endelüs**
A.+’den 15b/1
- Arz-ı Ermeyne bk. Ermeyne**
A.+’de 17b/17
- Arz-ı Feyyūm bk. Feyyūm**
A.+’dan 12b/15
- Arz-ı Ḥabeş** *öz. is.* “Habeşistan: tarihi Etiyopya”
A.+’e 77b/4
- Arz-ı Ḥabeşe bk. Arz-ı Ḥabeş**
A. 76a/5
A.+’ye 71a/17
- Arz-ı Ḥazaz** *öz. is.* “Hazar Yurdu”
A. 9b/13
- Arz-ı Ḥorāsān** *öz. is.* “Horasan”
A.+’dan 9b/1
- Arz-ı Kūlzum** *öz. is.* “Sina Yarımadası”
A.+’ı 73b/8
- Arz-ı Mağrib bk. Bilād-ı Mağrib**
A.+’den 74b/3
- A.+’e 73b/8
- Arz-ı Mıṣır** *öz. is.* “Mısır: Kuzey Afrika’da bir ülke”
A. 76a/6
esâfil-i A.+’ı 74a/5
- Arz-ı Necd** *öz. is.* “Necid: Orta Arabistan’da bir bölge”
A. 73b/5
- Arz-ı Nûbe bk. Bilād-ı Nûbe**
A.+’de 13b/4-5
- Arz-ı Rûm bk. Bilād-ı Rûm**
A.+’da 139b/3
A.+’ı 83a/4
- Arz-ı Rus** *öz. is.* “Moskova ve Novgorod Knezlikleri, Ana Rusya”
A. 17b/4
- Arz-ı Şakālibe** *öz. is.* “Doğu Bulgaristan / Büyük Bulgaristan: İtil Bulgarları’nın yurdu”
A. 84b/16
A.+’nün 83a/2
- Arz-ı Sūdān bk. Bilād-ı Sūdān**
A. 76a/7
A.+’uñ 76a/6
- Arz-ı Şām bk. Bilād-ı Şām**
A.+’dadur 9a/15
- Arz-ı Yemen bk. Yemen**
A. 73a/16, 79a/13
A.+’de 79a/14
A.+’den 79b/2
- ‘Aşkalān** *öz. is.* “Askalan: Filistin’de bir şehir”
‘A. 74a/4
- Aştahr** *öz. is.* “İstahr: İran’ın güneyinde Fars Eyaleti sınırları içinde yer alan antik şehir”
Medīne-i A. 73b/14
- Asvân bk. Bilād-ı Asvân**
Bilād-ı A.+’a 12b/8
ṭaraf-ı A.+’a 12b/9-10
Arz-ı A.+’dan 13b/7
- Aşuselin** [اشوسلين] *öz. is..* “Açuçulin / Azuzulin : Nikaragua’da XVI. yy.da terk edilmiş bir yerli yerleşimi”
A. Hışārı’na 98a/6
- Avaḡuşko** [اواغوشكو] *öz. is..* “Huatusco / Huatusco / Huatusco: Meksika’da Veracruz eyaletinde bir yerleşim yeri”
A. 95a/13
- Avaşkaḡ** [اواشكاغ] *öz. is..* “Huaxacac / Oaxaca / Huāxacatzin: Meksika’da bir eyalet”
A. 95a/15
A. Memleketi’ni 86b/14-15
- Avkıyānūs bk. Okyanus**
Baḡr-ı A.+’a 11b/1-2
Baḡr-ı A.+’uñ 11b/9
- ‘Avrat Burnı (1)** *öz. is.* “Cabo Vírgenes / Capo delle Uergini: Arjantin’de Santa Cruz’da bir burun” [Adı geçen yerin adı çeviri yoluyla Türkçeye kazandırılmış ancak aynı kavram alanından başka bir kelimeyle çevrilmiştir. Doğrusu ‘Bākıreler Burnı’ olmalıydı.]

‘A. 59b/4
‘Avrat Burnı (2) *öz. is.* “Punta de las Mujeres / Isla de las Mujeres: Meksika’da bir ada”
‘A.+ ’na 65b/15
‘A.+ ’ndan 65b/3
Ayotuştalan [آيوتوستلان] *öz. is..*
“Ayotuxtetlatlan: Meksika’nın Veracruz Eyaleti’ne bağlı Panuco yakınlarında bir yer”
A. 95b/13
Azak, -ğ *öz. is..* “Azak Denizi”
Baħr-ı A.+ ’dur 84a/15
Baħr-ı A.+ ’ı 84b/12
Āzerbaycān bk. Buħayre-i Azerbaijan
Buħayre-i Ā.+ ’dur 9a/15
Aztu [آذتو] *öz. is..* “Aute / Ante / Ochete: Kuzey Amerika’nın güneydoğusunda bir yerli yerleşimi”
A. 57b/13
Bağdād *öz. is..* “Bağdat: Irak’ta Abbasiler’in kurduğu bir şehir”
B. 73b/17
B.+ ’a 139b/6
semt-i B.+ ’a 140a/6
B.+ ’dan 140a/9, 140a/11
Nehr-i B.+ ’dur ‘Dicle Nehri’ 140a/1
Bahār Cezîreleri *öz. is.* “Doğu Hint Adaları, Baharat Adaları”
B. Cezîreleri’ne 58a/14
Baħr-ı ‘Ummān *öz. is.* “Umman Denizi: Hint Okyanusu’nun Arap Yarımadası’nın güneyindeki kısmı”
B. 81b/15-16
Baħr-ı Aħmer *öz. is.* “Kızıldeniz: Arap Yarımadası ve Mısır arasındaki deniz”
B. 77b/9
Baħr-ı Aħḍar *öz. is.* “Yeşil Deniz: 1. Hint Okyanusu 2. Arap Denizi 3. Atlas Okyanusu”
[Bu karmaşanın nedeni KİC’in farklı devirlerde yazılmış ve değişik coğrafi bilgiler barındıran eserlerden alıntılar yapmış olması görünüyor. Özellikle Orta Çağ İslam coğrafyacılarının Batlamyus’a dayandırıarak verdiği bilgiler bu karmaşanın en belirgin sebebi.]
B.6b/14, 25b/3, 73b/4, 77b/10
Baħr-ı Avkıyānūs bk. Baħr-ı Okyanus
B. 11b/1-2
B. 11b/9
Baħr-ı Azak, -ğ *öz. is.* “Azak Denizi”
B.+ ’dur 84a/15
B.+ ’ı 84b/12
Baħr-ı Başra *öz. is.* “Basra Denizi: Fars Körfezi, Arap Körfezi”
B.+ ’ya 73b/4, 73b/14
sevāhıl-i B. 73b/13
Baħr-ı Bulğar ve Rus *öz. is.* “Bulgar ve Rus Denizi: Karadeniz” [Buradaki Bulgar adı Karadeniz’in kuzeyindeki Bulgarlardan mı batısındaki Bulgarlardan mı yoksa her iki yöndekilerden mi kaynaklanıyor bilemiyoruz.]

B.+ ’dur 83b/15
Baħr-ı Cebelān *öz. is.* “Dağıstan Denizi: Hazar Denizi”
B. 9a/6
Baħr-ı Cürcān ve Ḥazaz *öz. is.* “Cürcan ve Hazar Denizi”
B. 9b/8-9
Baħr-ı Dimyāt *öz. is.* “Dimyat Denizi: Akdeniz’in Mısır’ın kuzeybatısındaki kısmı”
B. 14a/12
Baħr-ı E‘ācīm *öz. is.* “Acemler Denizi: Hazar Denizi”
B.+ ’de 9b/6
Baħr-ı Esved (1) *öz. is.* “Karadeniz: Anadolu, Kırım, Balkanlar ve Kafkaslar ile çevrili bir deniz”
B. 82b/3
Baħr-ı Esved (2) *öz. is.* “Karanlık Deniz: Atlas Okyanusu (?) / Victoria Gölü (?)” [İbn Verdī, Nil Nehri’nin بحر الظلمة / بحر الظلمة adı verilen denizden çıkıp بحر القمر’a ulaştığını iddia etmiştir.]
B.+ ’den 13a/13
Baħr-ı Fārs ve Yemen *öz. is.* “Fars ve Yemen Denizi: Arap Denizi, Umman Denizi”
B. 11b/14
Baħr-ı Fārs *öz. is.* “Fars Denizi: Hint Okyanusu’nun İran kıyıları kısmı”
B. 81b/10
evvel-i B.+ ’dur 12a/1
B.+ ’uñ 7a/3
Baħr-ı Ğarb *öz. is.* “Atlas Okyanusu’nun Güneybatı Avrupa kıyıları”
sāhıl-i B.+ ’dan 71b/9
Baħr-ı Ğarbī bk. Baħr-ı Ğarb
B.+ ’de 74b/3, 74b/9
sāhıl-i B.+ ’den 71b/2
Baħr-ı Hind *öz. is.* “Hint Denizi: Hint Okyanusu”
B. 7a/4, 11b/14, 77a/17
miyāh-ı B. 79b/3
Baħr-ı Ḥabeşe *öz. is.* “Habeş Denizi: Eritre Denizi, Hint Okyanusu”
B. 77a/17
Baħr-ı Ḥabeşey bk. Baħr-ı Ḥabeşe
B.+ ’nūñ 29a/12
Baħr-ı Ḥabeşī (1) bk. Baħr-ı Ḥabeşe
B. 12a/5, 20b/2
B.+ ’den 78a/3
lücce-i B.+ ’ye 73a/14
Baħr-ı Ḥabeşī (2) *öz. is.* “Basra Körfezi”
B.+ ’ye 139b/12
**Baħr-ı Ḥazaz Ar. + T., öz. is. “Hazar Denizi”
B. 9a/6, 9b/4
B.+ ’a 17b/4
B.+ ’uñ 9a/16
**Baħr-ı Ḥorāsānī Ar. + Far., öz. is. “Horasan Denizi: Hazar Denizi”
B. 9a/17
Baħr-ı Kerdīc *öz. is.* “Kerdenc/Kundranc****

Denizi: Güney Çin Denizi”

B.+ ’dür 134b/2

Baħr-ı Kırım *öz. is.* “Kırım Denizi: Karadeniz”

B. 83a/9, 83a/13

Baħr-ı Kızıldeniz *öz. is.* “Kızıldeniz” [*Kızıldeniz: Mısır’da Süveyş Körfezi’nde antik bir yerleşim*]

B. 70a/17, 77b/17, 79b/5

B.+ ’a 70b/5, 80b/11, 81b/2-3

avā’il-i B.+ ’a 81a/4

B.+ ’dan 80a/3

B.+ ’ı 79b/10, 80b/7

B.+ ’uñ 81b/17

Baħr-ı Lārūy *öz. is.* “Lār / Lāravī Denizi / Gücerat Denizi / Arap Denizi: Hint Okyanusu’nun İran ve Pakistan açıklarındaki kısmı” [*Lār: Antik Çağ’da İran’ın güneyinde yaşamış bir halk*]

B.+ ’dur 12a/2

Baħr-ı Mağrib *öz. is.* “Batı Denizi: Atlas Okyanusu”

B.+ ’de 74a/9, 74b/12

sāhil-i B.+ ’de 73a/16

B.+ ’e 73b/9, 117a/17, 123b/17

Baħr-ı Mālīh *öz. is.* “Tuzlu Deniz: Akdeniz”

B.+ ’a 14a/11, 14a/15, 19a/17

Baħr-ı Manıyaş *öz. is.* “Manıyaş Denizi: Azak Denizi” *bk.*

B.+ ’a 83b/13

Baħr-ı Maynış *bk. Baħr-ı Manıyaş*

B.+ ’a 83b/11

Baħr-ı Muhiṭ *öz. is.* “Muhit Denizi, Okyanus Denizi: Atlas Okyanusu”

B. idüüne 70a/6

B.+ ’dan 79b/1, 83a/1

B.+ ’dur 24a/9

Baħr-ı Nıyaş *öz. is.* “Nıyaş Denizi: Karadeniz” *bk.*

B.+ ’a 83b/12

Baħr-ı Nıyaş *bk. Baħr-ı Nıyaş*

B. 83b/14-15

B. 83b/10

Baħr-ı Nıyaş *bk. Baħr-ı Nıyaş*

B. 84a/6

B.+ ’a 84a/12

B.+ ’dan 84a/11

B.+ ’ı 84a/7

B.+ ’uñ 84b/8

Baħr-ı Nıl *öz. is.* “Nil Nehri”

B. 12b/5, 12b/14

Baħr-ı Nıyaş *bk. Baħr-ı Nıyaş*

B. 9b/4

B.+ ’a 9b/3, 9b/11

Baħr-ı Okyanus *bk. Baħr-ı Okyanus*

B.+ ’a 91a/11, 124a/4

B.+ ’dan 18b/15

B.+ ’dur 25a/13

B.+ ’uñ 25b/10, 29b/10

Baħr-ı Okyanus *öz. is.* “Okyanus Denizi:

Atlas Okyanusu”

B.+ ’a 58a/15, 70a/12

B.+ ’dur 83b/4

B.+ ’uñ 58b/13

Baħr-ı Reşid *bk. Reşid*

B. 14a/11

Baħr-ı Rüm ve Şām *öz. is.* “Doğu Akdeniz”

B. 25a/8

B.+ ’uñ 29a/9

Baħr-ı Rüm *öz. is.* “Akdeniz”

B. 25b/10

B.+ ’a 13a/1, 79b/10, 80b/7, 82b/5,

83a/4, 83a/6, 84a/4

B.+ ’da 13b/8, 85b/3-4

B.+ ’dan 80b/10

B.+ ’ı 80a/5

B.+ ’uñ 79b/5, 82b/5-6, 83a/15-16,

83b/8

Baħr-ı Rūmī *bk. Baħr-ı Rüm*

B.+ ’ye 18a/16, 18b/1, 83b/5

Baħr-ı Şancī *öz. is.* “Şangay Denizi” [Şancī: Çin’in Şangay şehri]

B. 135a/16

Baħr-ı Şayf *öz. is.* “Sanf Denizi: Vietnam Denizi”

B.+ ’dur 134b/12

Baħr-ı Şin *öz. is.* “Sin Denizi: Çin Denizi”

B. 7a/2, 11b/14

B.+ ’dur 135a/16

B.+ ’e 25b/8

Baħr-ı Sūr *öz. is.* “Sur / Güney Denizi: Orta ve Güney Amerika’nın Büyük Okyanus kıyıları”

B. 86b/17, 136b/12

B.+ ’a 97b/1, 99a/4, 111b/4, 117a/17

B.+ ’da 56a/16

B.+ ’dan 99b/9

B.+ ’ı 50a/9

sevāhil-i B.+ ’ı 97b/5

B.+ ’uñ 48b/7, 51b/9, 138a/9

Baħr-ı Şām *öz. is.* “Şam Denizi: Doğu Akdeniz”

B.+ ’a 74b/2, 83a/11

Baħr-ı Şarkī *öz. is.* “Şark Denizi, Doğu Denizi: Hint Okyanusu”

B. 76b/17

B.+ ’nūñ 77a/3

B.+ ’ye 18a/9

Baħr-ı Taberistān *öz. is.* “Taberistan Denizi: Hazar Denizi”

B.+ ’a 18a/3, 74b/11

sevāhil-i B.+ ’dan 75a/16

B.+ ’dur 9a/5

Baħr-ı Tırabuzon *öz. is.* “Trabzon Denizi: Doğu Karadeniz”

B. 82b/3

Baħr-ı Uşmūn *öz. is.* “Eşmun Nehri: Nil Nehri’nin Akdeniz’e yakın bir kısmı” [*Eşmūn: Mısır’da Nil Deltası’nda bir yerleşim yeri*]

B. 14a/14

Baħr-ı Vazang *öz. is.* “Vazang / Varang Denizi: Baltık Denizi” [*Varang: Rusların ve Rum / Greklerin Doğu Vikinglerine verdiği isim*]

B. 84b/12, 85a/2

B.+ ’dur 84b/10

B.+ ’uñ 84b/13

Baħr-ı Zang *bk. Baħr-ı Vazang*

B.+ ’dur 83a/5

Baħr-ı Zenc *öz. is.* “Zenc Denizi: Hint Okyanusu’nun Afrika kıyıları”

B. 12a/6

Baħr-ı Zulumāt *öz. is.* “Karanlıklar Denizi: Atlas Okyanusu”

B. 26a/2

Baħreyn *öz. is.* “Bahreyn: Basra Körfezi’nde bir ada ülke”

B. 73b/6

Baħru’l-Ebvāb *öz. is.* “Kapılar Denizi: Hazar Denizi”

B. 9a/6

Baħrum *öz. is.* “Bahrum veya Necrum / Necirhum: İran’ın Basra Körfezi kıyılarında Siraf yakınlarında eski bir yerleşim yeri”

Medīne-i B. 82a/11

Baħalyavoz [ب ا ل و ز] *öz. is.* “Bacallaos: Kanada’nın Atlas Okyanusu kıyılarında bir bölge”

B. 92a/3

Baħoroz [ب ا ق و ر و ز] *öz. is.* “Pocorosa: Panama’da yerli kabile şefi ve kabilesinin yaşadığı hisarın adı”

B. 51a/8

Baħra [ب ا ح ر ا] *öz. is.* “Pacra: Panama’da bir yerli yerleşimi”

B. 51a/5

Balensiye *öz. is.* “Valencia: İspanya’nın Balear Denizi kıyılarındaki şehirlerinden biri”

B. 74b/10

Bāna *öz. is.* “Tana / Thane: Batı Hindistan’da bir kıyı şehri”

B. 12a/2

Barbuṭa [ب ا ر ب و ط ا] *öz. is.* “Bermuda: İspanyol kaşif Juan de Bermudez’in isminden”

B. Cezāireleri’ne 130b/14

Başra *öz. is.* “Basra: Irak’ın güneyinde bir şehir ve havalisinin adı”

B. 74a/1, 139b/8

Arz-ı Baṭāyih-ı B. 140a/14

Ḥaṣebāt-ı B.+ ’dur 12a/1

B.+ ’ya 140a/6, 140a/12

Baħr-ı B.+ ’ya 73b/4, 73b/14

Baṭīḥa-ı B.+ ’ya 140a/10

sevāḥil-i Baħr-ı B.+ ’ya 73b/13

cānib-i B. ve Ubulla’dan 11b/16-17

Baṭā’ih *bk. Arz-ı Baṭāyih-ı Başra*

B. 140a/16

Baṭāyih *bk. Arz-ı Baṭāyih-ı Başra*

Arz-ı B.-ı Başra 140a/14

Baṭīḥa *bk. Arz-ı Baṭāyih-ı Başra*

B.-ı Başra’ya 140a/10

Bāzlar Cezāresi *öz. is.* “Şahin Adaları: Atlas Okyanusu’nda bulunan Azor Adaları” [*İsp. ‘Azores: Doğanlar, Bazlar’ ve Por. ‘Açores: Doğanlar, Bazlar’ isminin doğrudan Türkçeye çevirisidir.*]

B.+ ’ne 131a/2-3

Belh *öz. is.* “Belh: Afganistan’da bir şehir”

B. 74a/12

Bena Spransa [ب ن ا س پ ر ن س ا] *öz. is.* “Santiago de Buena Esperanza: Meksika’da Colima Eyaletinde şimdiki adı Manzanillo olan bir yerleşim”

B. Cezāresi’ne 87a/15

Bendaķi *öz. is.* “Venedik: İtalya’da bir şehir”

Ḥalīc-i B. 82b/6

Benī Delūke *öz. is.* “Mısır’da yaşamış bir hanedan ve bunların mensup olduğu kabile”

mülūk-ı B. Delūke 85a/7

Beraşal [ب ر ا ش ا l] *öz. is.* “Axa: Coronado’un bahsettiği efsanevi *Yedi Altın Şehir*’den biri”

B. 102a/1

Berber *bk. Arz-ı Berber*

Arz-ı B.+ ’dendür 77b/13

Berberā *öz. is.* “Berbera: Somali’de bir şehir”

B. nāḥiyesine 77b/4

Berbercān *bk. Bilād-ı Berbercān*

Bilād-ı B.+ ’a 74b/12

Berberī *öz. is.* “Berberi: Kuzey Afrika’nın yerli halklarından biri”

Ḥalīc-i B. 77a/10

Bercān *bk. Bilād-ı Bercān*

Bilād-ı B. 75a/17

Berka *bk. Bilād-ı Berka*

Bilād-ı B.+ ’ya 74a/8

Berṭāniyye *öz. is.* “Britanya Adaları: Atlas Okyanusu’nun kuzeyinde bulunan adalar” *bk.*

Cezā’ir-i B.+ ’den 26a/11

Berṭanya *bk. Berṭāniyye*

B. 84b/6

B.+ ’dadur 84b/5

Beşan Besente [ب س ن ت ه ب ش ا n] *öz. is.* “San Vicente: Kosta Rika’nın batısında bir liman, bugünkü Caldera”

B. Limanı’na 99b/2-3

Beytū’l-Muḳaddes *öz. is.* “Beyt-i Mukaddes: Kudüs şehri”

B. 74a/3

Bilād-ı ‘Aden *öz. is.* “Aden: Yemen’de bir şehir”

B.+ ’e 78b/12

Bilād-ı ‘Alāķi *öz. is.* “Alāķi: Mısır ile Sudan arasında bir bölge, Vādī al-‘Alāķi”

B. 78a/8

Bilād-ı ‘İmāre *öz. is.* “Amara: Irak’ın güneyinde bir şehir”

B. 82a/12

Bilād-ı ‘Omān *öz. is.* “Umman: Arap Uarımadası’nın güney doğu kısmındaki ülke”

B.+ ’dan 82a/13

Bilād-ı Āderbaycān *öz. is.* “Azerbaycan ülkesi”

B. 9b/12

Bilād-ı Asvān *öz. is.* “Asvan: Güney Mısır’da Nil nehri kenarında bir kent”

B.+ ’a 12b/8

Bilād-ı Berbercān *öz. is.* “Bercan: Kuzey Afrika’da Mağrib’e yakın bir bölge” *[Kurtubî’nin (El-Bekrî) Mesālik ve’l-Memālik’inde yerin adı بَرْجَانْ olarak yazılmıştır.]*

B.+ ’a 74b/12

Bilād-ı Bercān *öz. is.* “Bercan / Borçalı: Gürcistan’ın güneyinde kadim bir Türk yurdu”

B. 75a/17

Bilād-ı Berka *öz. is.* “Berka veya Barka: Mısır’ın kuzeybatısını ve Libya’nın kuzeydoğusunu içine alan çöllük bölge”

B.+ ’ya 74a/8

Bilād-ı Bucca *öz. is.* “Bucca: Kuzey Afrika’da bir bölgenin İlk Çağ’daki adı” *[KİC’de, Batlamyus’tan alıntılandığı yazılıdır. Batlamyus’un kitabında bu isme yakın birkaç isim tespit ettik. Ancak adı geçenin hangisi olduğu belirlenemedi.]*

B. 77b/13

Bilād-ı Bulğar *öz. is.* “Bulgar Yurdu: İdil Bulgarları’nın yurtları”

B.+ ’dan 17b/4

Bilād-ı Cebel ve Deylem *öz. is.* “Deylem: Hazar Denizi’nin güney ve batısındaki dağlık bölgenin tarihî adı”

B. 9b/14-15

Bilād-ı Efrenc *öz. is.* “Freng Yurdu: Avrupa”

B. 74b/14

Bilād-ı Efrîkyye *öz. is.* “Kuzey Afrika, özellikle Tunus havalisinin İlk Çağ ve Orta Çağ’daki adı”

B.+ ’den 73b/9

Bilād-ı Endelüs *öz. is.* “Endülüs: Müslümanların İber Yarımadası’nın tamamına verdikleri isim”

sâhil-i B.+ ’de 83a/8

B.+ ’den 74b/4, 74b/9

B.+ ’ün 84b/14

Bilād-ı Etrāk *öz. is.* “Türk Yurdu: Büyük Türkistan”

B.+ ’a 75a/15-16

Bilād-ı Fārs *öz. is.* “Fars / Pers Yurdu: İran’ın Basra Körfezi kıyılarında bir bölge”

B. 82a/3

Bilād-ı Fermā *öz. is.* “Ferma: Mısır’ın kuzeydoğusunda yer alan antik bir liman şehri, Pelusium”

B.+ ’ya 80b/6

Bilād-ı Gürc *öz. is.* “Gürcü Yurdu: Gürcistan, Güney Kafkasya’da bulunan bir ülke”

B.+ ’dedür 17b/17

Bilād-ı Hind *öz. is.* “Hint Yurdu: Hindistan, genel olarak Arap Yarımadası ve İran dışında

Güney Asya’nın tamamı”

akşā-yı B. 7a/8

B.+ ’e 73b/10

Bilād-ı Hürmüz *öz. is.* “Hürmüz Boğazı’nın İran kıyılarını tutan bölge”

B.+ ’dür 82a/13

Bilād-ı Hābeşe *öz. is.* “Habeş Yurdu: Habeşistan, Sudan [Karalar] ülkesi, Afrika kıtasının Hint Okyanusu’na kıyı kuzey sahillerinden Moritanya’ya kadar olan bölge”

ba’z-ı B. 77b/13

B.- i Müslimîn 77a/15

B.+ ’den 78a/17

Bilād-ı Hicāz *öz. is.* “Hicaz: Arap Yarımadası’nın Kızıldeniz tarafındaki bölgeleri”

B. 79a/6

Bilād-ı Hāzaz *öz. is.* “Hazar Yurdu: Karadeniz ve Hazar Denizi’nin arasında kalan yerler ile bu iki denizin kuzey kısımlarında yayılan geniş coğrafi bölge”

B.+ ’da 17b/3

B.+ ’dan 74b/11

Bilād-ı Hōrāsān *öz. is.* “Horasan: İran’nın kuzey doğu tarafları”

B.+ ’a 74b/7

ba’z-ı B.+ ’a 74b/6

Bilād-ı Hōrezm *öz. is.* “Harezmi: Seyhun ve Ceyhun nehirleri arasında kalan toprakların tarihî adı”

B.+ ’e 9b/1

Bilād-ı İslām *öz. is.* “İslam Yurdu: tarih boyunca İslam dinine mensup halkların, nüfusunun çoğunluğunu oluşturduğu memleketlerin toplu adı”

B. 13a/8

Bilād-ı İslāmiyye bk. Bilād-ı İslām

B.+ ’den 70b/3

Bilād-ı Lazika *öz. is.* “Lazika / Laz Yurdu: Karadeniz’in doğu ve güneydoğu kıyılarının tarihî adı”

B.+ ’dan 83b/10

Bilād-ı Mağrib *öz. is.* “Mağrip: Afrika’nın kuzetbatı toprakları, Fas, Cezayir ve Tunus, Moritanya, Mali”

B.+ ’den 83b/1

Bilād-ı Maryūt *öz. is.* “Maryut şimdiki adı El-‘Amiriyye: Kuzey Mısır’da İskenderiyye şehrinin bucaklarından biri, Maryut Denizkulağı kıyısında”

B.+ ’ı 13a/2

Bilād-ı Merkān *öz. is.* “Mekran: İran’ın güneydoğusu ve Pakistan’ın güneybatısında bulunan bir kıyı bölgesi”

B. 82a/14

Bilād-ı Mısrıyye *öz. is.* “Mısır ülkesi”

B.+ ’de 85a/6-7

Bilād-ı Nūbe *öz. is.* “Nübye: Sudan’ın kuzeyi”

B.+ ’ye 14a/5

Bilād-ı Rūm *öz. is.* “Anadolu”

B.+ 'da 18a/15
B.+ 'dan 74b/7, 85a/12
Bilād-ı Rus *öz. is.* "Rus Yurdu: Novgorod ve Kiyev arasındaki topraklar"
B.+ 'da 17b/1
Bilād-ı Şa'îd *öz. is.* "Yukarı Mısır, Güney Mısır"
B.+ 'i 12b/14
Bilād-ı Sefāle *öz. is.* "Sefalet'üz-Zeheb / Sofala: Güneydoğu Afrika'da bir bölge"
B.+ 'de 78a/10
Bilād-ı Şimūn *öz. is.* "Saymur: Batı Hindistan'da bir kıyı yerleşimi"
B. 12a/2
Bilād-ı Şîn *öz. is.* "Çin Yurdu: Asıl Çin"
[Kaşgarlı Mahmud'un Çin'in Yukarı Çin / Tawğaç olarak bildirdiği kısmı]
akāşî-i B.+ 'den 73a/13
B.+ 'e 73b/10
B.+ 'ün 12b/1
Bilād-ı Sind ve Hind *öz. is.* "Sind ve Hind: Pakistan ve Hindistan"
sā'ir-i B. 12a/3
B.+ 'ün 73b/11-12
Bilād-ı Sirāf *öz. is.* "Siraf: İran'ın güneyinde Körfez'de bir kıyı bölgesi"
B.+ 'dan 82a/11
Bilād-ı Südān *öz. is.* "Sudan: Afrika kıtasının Ekvator'un kuzeyinde kalan kısmında Akdeniz ve Kızıldeniz kıyıları dışında, özellikle çöllük alanlar olmak üzere, siyahilerin yaşadığı bölgeleri"
B. 13b/6
akşā-yı B.+ 'a 26a/11
Bilād-ı Şūr *öz. is.* "Sura: Fırat Nehri'nin güney boylarında bulunan ve adı Tevrat'ta da geçen antik bir şehir ve havalisi"
B. 139b/8
Bilād-ı Şām *öz. is.* "Şam Eli: Bugünkü Suriye, Filistin, Ürdün ve Lübnan'ı içine alan bölgenin tarihî adı"
B.+ 'a 74a/2
B.+ 'dan 25a/9
Bilād-ı Tebbet *öz. is.* "Tibet Eli: Tibet"
B. 74a/11
Bilād-ı Tennīs *öz. is.* "Tinnis / Tennis: Mısır'da Nil Deltası'nda bulunan Manzala / Tinnis Gölü'ndeki bir adada kurulu Orta Çağ şehri ve havalisi" *bk. Bilād-ı Tuneys*
B. 80a/4
Bilād-ı Tuneys *bk. Bilād-ı Tennīs*
B. 12b/17
Bilād-ı Tanca *öz. is.* "Tanca Eli: Cebelitarık Boğazı'nın güney yakasında ve Atlas Okyanusu kıyısında bulunan şehir ve havalisi"
B.+ 'ya 74b/3
Bilād-ı Ye'cūc *öz. is.* "Yecüc Yurdu: Kuran'da da adı geçen Yecüc adlı bir topluluğun yaşadığı düşünülen yer, Orta Çağ Müslüman bilginlerin haritalarında Kuzeydoğu

Asya olarak gösterilmiştir."
B.+ 'dan 17b/15, 74b/6
Bilād-ı Yemen *öz. is.* "Yemen Eli: Güney Arabistan'da bir ülke"
B. 73b/3
Bilād-ı Zenc *öz. is.* "Zenci Yurdu: Doğu Afrika sahilleri"
B. 12a/6
akāşî-i B.+ 'e 78a/9
Bona Disna [د س نه ب و نه] *öz. is.* "Bona Vista: Atlas Okyanusu'nda bir ada"
B. 40a/14
Boriqa [ب و ر ق ا] *öz. is.* "Borica: Punta Burica, Panama'da küçük bir yarımada"
B.+ 'dan 129b/14
B. Burnı 129b/13
Boriqen [ب و ر ق ن] *öz. is.* "Boriquen/ Borinquen: Porto Rico Adası'nın eski yerli adı"
B. 37a/16
cezîre-i B. 89b/1-2
Bornay [ب و ر ن ا ی] *öz. is.* "Bornay / Borneo Adası: Büyük Okyanus'ta büyük bir ada"
B. 61a/15
cezîre-i B. 62b/5
B.+ 'dan 63a/7
Böyük İspanya [ب و ی ک ا س پ ا ن ی ه] *öz. is.* "Nuño de Guzman tarafından Ejder Ağzı kalesine verilen isim"
B. 100b/3
Bu'bu'an *öz. is.* "Mısır'da Dimyat'a yakın bir yer"
B. 80a/6
Bucca *bk. Bilād-ı Bucca*
Arz-ı B. 78a/8
Bilād-ı B. 77b/13
Buḡayre-i Āzerbaycān *öz. is.* "Azerbaycan Gölü: Hazar Denizi"
B.+ 'dur 9a/15
Buḡayre-i Dimyāt *öz. is.* "Dimyat Gölü: Nil Deltası'nda Akdeniz kıyısında bulunan Manzala Gölü"
B.+ 'uñ 21a/3
Buḡayre-i Hōrezm *öz. is.* "Harezmi Gölü: Aral Gölü"
B.+ 'dür 9a/12
Buḡayre-i Maniṭs *bk. Buḡayre-i Maniṭs*
B.+ 'dan 84a/11-12
Buḡayre-i Maniṭs *bk. Buḡayre-i Maniṭs*
B. 9b/4
Buḡayre-i Maniṭs *öz. is.* "Azak Denizi"
B.+ 'ı 84a/6
Buḡayre-i Meşiķo *öz. is.* "Meksiko Gölü: Texcoco Gölü" [Hernan Cortes tarafından taş ve toprakla doldurulmuş olup bugün sadece adı kalmıştır.]
B.+ 'dan 94b/14
Buḡayre-i Tanīs ve Dimyāt *bk. Buḡayre-i Dimyāt*
B. 21b/7

Buḥayre-i Ṭaberiyye öz. is. “Taberiye Gölü: Filistin’de bulunan Tiberya Gölü veya Celile Denizi”

B.+ ’dür 9a/14

Buḳa [بوقا] öz. is.. “Buquebuca / Bucheribuca: Panama’da bir yerleşim”

B. 51a/7

Bulḡar öz. is. “Bulgar: İdil ve Tuna nehirleri boylarında iki ayrı ana grup hâlinde yaşayan bir Türk boyu”

Bilād-ı B.+ ’dan 17b/4

ḳavm-ı B.+ ’dan 84b/17

Baḥr-ı B. ve Rus’dur 83b/15

Buna Cezîresi [بونا] öz. is.. “Puna Adası: Günümüzde Ekvador’un batısında bulunan Isla de Puna”

B. Cezîresi’ne 106a/11

Burazeyl [برازيل] öz. is. “Brazil: günümüzde Brezilya’nın başşehri”

B. 129b/1

Cāhindūr öz. is. “Cahindur / Kalkedon: Kadıköy, bugün İstanbul’da bir ilçe merkezi” [El-Mesālik ve’l-Memālik’in başka bir yazmasında yerin ismi Ḥālķīzūn olarak yazılıdır ki Kalkedon’un Arapçalaştırılmış biçimidir.]

C. 74b/13

Cāzek / Cāzik öz. is. “Cask Adası: Hürmüz Boğazı’nda bir yerleşim”

Cezîre-i C.+ ’dür 82a/17

Cebel-i Ḳumr öz. is. “Ay Dağları: Antik Çağ’da Nil Nehri’nin kendisinden çıktığına inanılan dağ / dağlar”

C. 13b/9

C.+ ’a 13a/12

C.+ ’uñ 13a/13

Cebel-i Şaf öz. is. “Saf Dağı: Çin’de bir dağ (?)” [Yeri henüz belirlenemedi.]

C.+ ’da 135a/13

Cebel-i Ṭaylamūn öz. is. “Taylamun Dağı: Yukarı Mısır’da bir dağ”

C. 12b/15

Cebelān bk. Baḥr-ı Cebelān

Baḥr-ı C. 9a/6

Cenōh [جنو] öz. is. “Juana: Küba Adası’nın İspanyollarca verilmiş ilk adı”

C. 33b/3

Cessāse bk. Cezîre-i Cessāse

Cezîre-i C.+ ’dür 78a/15

Ceyerūt öz. is. “Ciruft: İran’da Kirman’da bir yerleşim”

Kirmān-ı C. 73b/12

Ceyḥān öz. is. “Ceyhan Nehri”

maḥrec-i C. 18a/16-17

Seyḥān ve C. 18a/13, 18b/4

Ceyḥūn öz. is. “Ceyhun Nehri”

C. ve Seyḥūn 9a/10

C. ve Seyḥūn’dan 9a/13

Cezā’ir-i Bartāniyye öz. is. “Britanya Adaları”

C.+ ’den 26a/11

Cezā’ir-i Ḥalidāt öz. is. “Orta Çağ Müslüman coğrafyacılarının Kanarya Adaları için kullandıkları isim”

C. 71a/15

C.+ ’dan 71a/15

Cezā’ir-i Maluḳa öz. is. “Maloka Adaları: Güneydoğu Asya’da Endonezya’da bulunan adalar”

C. 64a/9

C.+ ’dan 63a/12

C.+ ’nuñ 60b/1

Cezā’ir-i Mihrāc öz. is. “Güneydoğu Asya Adaları” [Adalardan tam olarak hangileri için bu isimlendirmenin yapıldığı belirgin değildir.]

C.+ ’da 25b/7

Cezîre-i ‘Aḳl öz. is. “Kızıldeniz’de bir ada” [Kitaptaki tarife göre Kızıldeniz’deki Ḥanīṣ Adaları’ndan biri olmalı.]

C. 78b/6

Cezîre-i ‘Arab öz. is. “Arap Yarımadası”

C. 73a/15, 82a/2

C.+ ’dan 24a/12

C.+ ’ı 73b/5

Cezîre-i Aḳrītūṣ öz. is. “Girit Adası”

C. 85b/2-3

Cezîre-i Aḳusamil öz. is. “Cuzamel Adası, Isla de las Golondrinas: Meksika Körfezi’nde bir ada”

C. 65b/2

Cezîre-i Boriyyen öz. is. “Porto Rico Adası”

C. 89b/1-2

Cezîre-i Bornay öz. is. “Borneo Adası: Güneydoğu Asya’da büyük bir ada”

C. 62b/5

Cezîre-i Cāzek öz. is. “Hürmüz Boğazı’nda bir ada”

C.+ ’dür 82a/17

Cezîre-i Cessāse öz. is. “Cessase Adası: Kızıldeniz’de bir ada, Deccal Adası” [Kızıldeniz’de günümüzde bu isimde bir ada yoktur.]

C.+ ’dür 78a/15

Cezîre-i İbn ‘Ömer öz. is. “Cizre: Türkiye’de Şırnak’ın bir ilçesi”

C. 140a/4

Cezîre-i İspanyola öz. is. “İspanyola Adası: Büyük Antil Adaları’ndan biri”

C. 43a/9

Cezîre-i Kıbrıs öz. is. “Kıbrıs Adası: Doğu Akdeniz’de büyük bir ada”

C. 21a/9

C.+ ’a 74b/2

C.+ ’dur 85b/1

Cezîre-i Kīṣ öz. is. “Kiş Adası: Basra Körfezi’nde bir ada”

C.+ ’dür 82a/6

Cezîre-i Ḳortaryal öz. is. “Kanada’daki Labrador Yarımadası” [Metinde Ḳortes olarak

geçen Gaspar Corte-Real'in isminden]

C. 91b/7

Cezîre-i Kubağu *öz. is.* "Cubagua Adası: Venezüella'da bir ada"

C. 57a/6

Cezîre-i Kük *öz. is.* "Kük Adası: Hint Okyanusu'nda bir ada" [*Ḳurṭubî'nin eserinde جزيرة الكوك olarak geçen bu adanın günümüzde neresi olduğu belirlenemedi.*]

C.+ 'e 73a/15

Cezîre-i Mağunan bk. Mağutan

C. 60a/11

Cezîre-i Malṭa *öz. is.* "Malta Adası: Akdeniz'de küçük bir ada ülke"

C. 86a/12-13

Cezîre-i Rodos *öz. is.* "Rodos Adası: Akdeniz'de bir ada"

C.+ 'dur 85b/2

Cezîre-i Şakalibe *öz. is.* "Sakilya / Sicilya Adası: Akdeniz'de büyük bir ada"

C. 85b/3, 86a/6

Cezîre-i Şantiyağ *öz. is.* "Isla Santiago: Yeşil Burun Adaları'na yakın bir ada"

C. 88b/17

Cezîre-i Sebut *öz. is.* "Zebut Cebu Adası: Filipinler'de bir ada"

C. 60b/2

Cezîre-i Tevlā *öz. is.* "Thule Adası: Antik Çağ ve Orta Çağ haritalarında İzlanda'nın bulunduğu yere yakın yerlerde gösterilen efsanevi bir yer"

C.+ 'dur 72b/6

Cezîre-i Tevle bk. Cezîre-i Tevlā

C.+ 'ye 84b/3

Cezîre-i Tarairyeki *öz. is.* "Terarequi Adası: Panama'nın Büyük Okyanus açıklarındaki İnci Adaları (Arcipielego de las Perlas)'nın en büyüğü olan Kral Adası (Isla del Rey) ve bu adanın XVI. yy.daki yerli liderinin adı"

C. 56a/16

Cezîre-i Vakvaḳ *öz. is.* "Vakvak Adası: Orta Çağ coğrafyacılarının Doğu veya Güneydoğu Asya denizlerinde olduğunu ve meyveleri kız biçiminde olan bir ağaçtan ismini aldığını iddia ettikleri efsanevi bir ada"

C.+ 'da 7b/15

Cezîre-i Zānc *öz. is.* "Zanc / Rinca (?) Adası: Hint Okyanusu'nda Çin Denizi'ne yakın bir ada" [*Orta Çağ Müslüman coğrafyacıların haritalarında da görülen bu yerin, metinde tarif edilen özelliklerini de dikkate alınca, Endonezya'daki Rinca Adası olabileceği ve isminin de basit bir imla hatasıyla müelliften müellife aktarıldığı kanaati uyanmaktadır.*]

C.+ 'dur 7a/8

Cibāl-ı Diyār-ı Bekir *öz. is.* "Diyarbakır Dağları / Muş Güneyi Dağları: Türkiye'de Güneydoğu Torosları içerisinde yer alan bir sıradağ"

C.+ 'den 140a/2

Cibāl-ı Ermeyne *öz. is.* "Ermenistan Dağları: Kuzeydoğu Anadolu'da Aras Nehri havzasındaki sıradağlar"

C.+ 'den 18a/2

Cibāl-ı Ḳumr bk. Cebel-i Ḳumr

C.+ 'dur 13a/10

C.+ 'uñ 70a/14-15

Cibāl-ı Süfyan *öz. is.* "Cibāl Sıḳnān / Şıḳnān: Orta Çağ Müslüman coğrafyacıların İndus / Sind Nehri'nin kaynağının bulunduğu Himalayalar'dan bir dağ sırası için kullandıkları isim"

C.+ 'dan 18a/7

Cinābā *öz. is.* "Cinaba / Cennābā / Ganava / Ganafa: Basra Körfezi'nde eski bir yerleşim"

C. 82a/11

Cinevīz *öz. is.* "Ceneviz: Avrupa'da Apenin Yarımadası'nın kuzeybatısından ana karaya uzanan bir bölge"

Memālik-i C.+ 'de 29a/5

Cüdde *öz. is.* "Cidde: Arap Yarımadası'nda Kızıldeniz kıyısında bir şehir"

Nevāhī-i C. 79b/4

sevāhīl-i C. 80b/12

Cürḳān *öz. is.* "Cürcan: Hazar Denizi'nin güneydoğusunda bir şehir"

Nāhiye-i C.+ 'dan 9b/16

Baḥr-ı C. ve Ḥazaz 9b/8-9

C. ve Ṭaberistān 9b/13-14

Çīn bk. Arz-ı Çīn ve Māçīn

nihāyet-i Ç.+ 'e 77a/16

Arz-ı Ç. ve Māçīn'e 28a/4

Debestalena [د ب س ت ل ن ا] *öz. is.* "La Pvn̄ta Deštahelena / Santa Elena: Peru'da kıyıda yakın bir yerleşim"

D. 128a/3

Dehlek *öz. is.* "Dehlek: Kızıldeniz'de Eritre açıklarında bir takımada"

D. 78a/17

Deryā-yı Mağaliyan *öz. is.* "Macellan Denizi: Macellan Boğazı"

D. 58a/10

Deryā-yı Sūr *öz. is.* "Sur Denizi: Mare del Sur, Orta Amerika'nın Büyük Okyanus kıyıları"

D.+ 'a 50b/3

Desyada [د س ي ا د ا] *öz. is.* "La Deseada Adası / Islo Desiderata: Küçük Antiller'de bir ada"

D.+ 'ya 130b/2

D. Cezîresi'ne 130a/17

Deylem *öz. is.* "Deylem: Hazar Denizi'nin batısındaki dağlık bölgenin tarihi ismi"

Bilād-ı Cebel ve D. 9b/14-15

Deynūr *öz. is.* "Dinever: İran'ın Kırmanşah Eyaleti'nde harabe hâlde bir "

D. 74a/13

Dımaşḳ *öz. is.* "Şam: bugün Suriye'nin başkenti"

D. 74a/2

Dicle *öz. is.* "Dicle Nehri: Türkiye'de doğup

Basra Körfezi'ne dökülen bir ırmak"
D. 18b/5, 140a/1, 140a/15
mānend-i D. 17b/3
Nehr-i D. 140a/1, 140a/9
D.+ 'ye 139b/7

Dimyāt *öz. is.* "Dimyat: Mısır'ın kuzeyinde
Nil Deltası'nda bir şehir"

D. 14a/14, 21b/6, 74a/6
Baħr-ı D. 14a/12
Buħayre-i Tanīs ve D. 21b/7
D.+ 'a 12b/17, 80a/5
Buħayre-i D.+ 'uñ biri 21a/4
Buħayre-i D.+ 'uñ 21a/3

Diyār-ı Endülüs bk. Bilād-ı Endülüs

D.+ 'de 30b/13
D.+ 'den 30b/9-10
D.+ 'uñ 31b/4

Diyār-ı Mağrib bk. Bilād-ı Mağrib

D.+ 'de 31b/10
D.+ 'dür 31b/17
D.+ 'i 90b/13-14

Diyār-ı Mısır bk. Bilād-ı Mısrıyye

D.+ 'da 21a/4
D.+ 'a 13b/7

Diyār-ı Mısrıyye bk. Bilād-ı Mısrıyye

D.+ 'de 21b/11
D.+ 'den 70b/16

Diyār-ı Rüm bk. Bilād-ı Rüm

D.70b/10

Domniķa [دومنيقة] *öz. is.* "Santo Domingo
Adası"

D. Cezİresi'ne 36a/9

Dübeyl *öz. is.* "Debİl: Sind'in (bugün
Pakistan) güneyinde bugünkü Karaçi kenti
yakınlarında antik bir liman şehri"

Medİne-i D. 82a/15

E'ācım bk. Baħr-ı E'ācım

Baħr-ı E.+ 'de 9b/6

Efrence *öz. is.* "Avrupa"

avāħır-ı Bilād-ı E. 74b/14

Efriķıyye bk. Bilād-ı Efrıķıyye

Arz-ı E.+ 'den 74a/8-9
Bilād-ı E.+ 'den 73b/9

Ejder Ağzı [اغزی زدر] *öz. is.* "Ejder Ağzı / La
Boca di Drago: Antil Denizi'nde Trinidad ve
Venezuela arasındaki boğaz."

E. 40b/12

Enbār *öz. is.* "Anbar / Enbar: Irak'ın güney
batısındaki geniş bölge"

E. 73b/17
E.+ 'a 139b/5

Endelüs bk. Bilād-ı Endelüs

E. 74b/10
sāhil-i E. 83b/2
sāhil-i Bilād-ı E.+ 'de 83a/8
Arz-ı E.+ 'den 15b/1
Bilād-ı E.+ 'den 74b/4, 74b/9
Bilād-ı E.+ 'uñ 84b/14

Endülüs bk. Bilād-ı Endelüs

E. 21a/14

ehl-i E. 21a/16, 26a/8
Diyār-ı E.+ 'de 30b/13
Diyār-ı E.+ 'den 30b/9-10
ehl-i E.+ 'den 27a/11
berr-i E.+ 'e 31b/5
cānib-i E.+ 'e 21a/16
Diyār-ı E.+ 'uñ 31b/4
E. ile Ğarb 21b/2

ErdebİL *öz. is.* "Erdebil: İran'da bir şehir"
E. 18a/2

Ermeyne *öz. is.* "Ermenistan: Erivanlıların /
Revanlıların Yurdu"

Arz-ı E.+ 'de 17b/17
Cibāl-i E.+ 'den 18a/2

Etil *öz. is.* "İdil: Volga Nehri, Kıpçak
Bozkırında büyük bir ırmak" **İtil**
Nehr-i E. 17b/1, 17b/3

Etrāk bk. Bilād-ı Etrāk

Bilād-ı E.+ 'a 75a/15-16

Falifornia [ف ل ي فورنيه] *öz. is.* "Kaliforniya:
Kuzey Amerika'nın batısında, bugün bir kısmı
Meksika'da bir kısmı ABD'de yer alan bir
bölge"

F.+ 'ya 87b/4

Fārs *öz. is.* "İran"

Baħr-ı F. 81b/10
Bilād-ı F. 82a/3
Nehr-i F.+ 'da 140a/7
evvel-i Baħr-ı F.+ 'dur 12a/1
sāhil-i F.+ 'dur 82a/10
Baħr-ı F.+ 'uñ 7a/3
Baħr-ı F. ve Yemen 11b/14

Faryibz [ف ر ي ب ز] *öz. is.* "Karibler / Karayipler:
Antil Adaları yerlileri" [*Carib ~ Canib /*
Canibal: Yamyam, Adamıyien]

F. 36a/11

Fās *öz. is.* "Fas: Mağrip'in eski merkezi, Fez"
F. 74a/10

Fergāna *öz. is.* "Fergana: Büyük Türkistan'da
bereketli bir vadi"

F. 74a/14

Fermā *öz. is.* "Ferma: Mısır'ın kuzeyinde Port
Said'e yakın eski bir belde"

F. 74a/6
Bilād-ı F.+ 'ya 80b/6
cānib-i F.+ da 79b/6

Feyyūm *öz. is.* "Feyyum: Kuzey Mısır'da Nil
Deltası'dan güneyde kendi adını vahaya yakın
bir kent"

F. 74a/6
Arz-ı F.+ 'dan 12b/15

Fırang bk. Frank

ceng-i F.+ 'a 66a/14

Fırank *öz. is.* "Avrupalı" **bk. Fırang**

ķaym-ı F. 66a/8
tuħaf-ı F. 32b/17

Fotoşta[ف و ت و سطة] *öz. is.* "Cotaxtla / Cotosta /
Cotastla: Meksika'da Veracruz eyaletinde bir
şehir"

F. 67a/17

Fulorıda [ف لورید ده] öz. is. “Florida: Kuzey Amerika’nın güneydoğusunda bir yarımada”

F.+ ’nuñ 57b/4

Furāt öz. is. “Fırat Nehri: Türkiye’de doğup Basra Körfezi’ne dökülen bir ırmak”

F. 18b/6

nefs-i F. 139b/7

Nehr-i F. 139b/1-2

Nehr-i F.+ ’a 139b/16

Nehr-i F.+ ’da 139b/14

F.+ ’dan 139b/6

Nehr-i F.+ ’uñ 139b/10-11

F. ve Nıl 18b/4

Fustāt öz. is. “Fustat: Kahire’de Müslümanlar tarafından kurulup idari merkez olarak kullanılan bölge”

F. 74a/6

F.- ı Mısr’-dan 12b/9

F.- ı Mısr’a 12b/13

F.- ı Mısr’uñ 78a/1

F.+ ’a 12b/16

Gümiş Deresi [سی دره دمش] öz. is. “Gümüş Nehri: Rio de la Plata, Güney Amerika’da bulunan büyük bir ırmak”

G.55b/5-6, 55b/9

G.+ ’dür 124b/16

G.+ ’nde 129b/2

G.+ ’ne 124b/13, 130b/3

G.+’nün 126a/2

Gürc bk. **Bilād-ı Gürc**

Bilād-ı G.+ ’dedür 17b/17

Ġalis [غاليس] öz. is. “Kadiz / Caliz: İspanya’da bir liman şehri” bk. **Ġazir**

Ġ. 36a/6, 38a/2

Ġalyate [ی تل غا] öz. is. “Maria Galante: Antil Denizi’nde bir ada”

Ġ. 36b/2

Ġarb (1) öz. is. “Batı, Avrupa”

Ehl-i Ġ.+ ’uñ 23b/9

Ġarb (2) bk. **Bilād-ı Mağrib**

Ehl-i Ġ. 21a/16

Endülüs ile Ġ. 21b/2

Ġarnāt [غرناطه] öz. is. “Granada: Meksika’nın kuzeyinde bir belde” [Granada ismiyle pek çok yer kaydedilmiştir.¹²⁰⁶ Metinde Cibola’nın

adının Granada olarak değiştirildiği ifade edilmiştir.]

Ġ. 101a/12

Ġarnāṭa (1) [غرناطه] öz. is. “Gırnata / Granada: İspanya’nın güneyinde bir şehir”

Medīne-i Ġ. 30b/10-11

Ġ.+ ’ya 31a/1

Ġarnāṭa (2) [غرناطه] bk. **Yeñi Ġarnāṭa**

Ġ.+ ’ya 99b/11

Ġazir [غازير] bk. **Ġalis**

Ġ. 33a/2

Hāme öz. is. “Hame: Mısır’da eski bir yerleşim”

H. 80a/3

H.+ ’ye dek 80a/10

Havana [هوانه] öz. is. “Havana: Küba Adası’nda önemli bir şehir”

H. 130b/13

H.+ ’dan 130b/14

Havandraz [هوندرز] öz. is. “Honduras: Orta Amerika’da bir şehir” bk. **Mondurz**

H. Limanı’na 98a/16

Hīt öz. is. “Hit: Irak’ta Anbar’da bir yerleşim”

H. 74a/1, 139b/5

Hicr öz. is. “Hecr: Arap Yarımadası’nın doğusunda bir yerleşim”

H. 73b/6

Hind öz. is. “Hindistan: Güney Asya’da büyük bir ülke ve köklü bir medeniyet”

akşā-yı Bilād-ı H. 7a/8

ba’z-ı Vilāyāt-ı H. 7a/4-5

Baħr-ı H. 7a/4, 11b/14, 77a/17

evvel-i mülük-ı H. 21b/14

metā’-ı Sind ve H. 20b/4

miyāh-ı Baħr-ı H. 79b/3

nefāyis-i Sind ve H. 81b/6

sā’ir-i Bilād-ı Sind ve H. 12a/3

H.+ ’dür 21b/14

Bilād-ı H.+ ’e 73b/10

cānib-i H.+ ’e 78b/16

sevāḥil-i Sind ve H.+ ’e 70a/17

Sind ve H.+ ’e 29a/11-12

benādır-ı Sind ve H.+ ’i 70b/1-2

ekşer-i benādır-ı Sind ve H.+ ’i 81b/4-

5

ḥisāb-ı H.+ ’i 22a/7

ḥükemā’-i H.+ ’uñ 71b/8

sefā’in-i H.+ ’uñ 36a/3

H. ve Sind’e 73b/3

Arāzī-i H. ve Sind’i 18a/7-8

Hind-i Cedīd öz. is. “Kuzey ve Güney Amerika kıtaları” bk. **Hind-i Cedīde**

ḳavm-ı H. 43a/8

H. 36a/1, 40a/1, 42a/14

ṭavāyif-ı H. 94b/1

H.+ ’de 116b/5

Vilāyet-i H.+ ’de 105b/2

H.+ ’uñ 86b/14

Hind-i Cedīde bk. **Hind-i Cedīd**

H.- i Cedīde 35a/17

1206

<https://www.stolenhistory.org/threads/north-america-new-granada-new-mexico-cibola.2314/>

Hindî (2) [هندى] *öz. is.* “Amerika yerlisi”
H. 47b/17, 66a/8, 89a/15, 92b/1,
93a/17, 106a/15, 125a/12, 126a/3
H.- yi bîdâd 101a/3-4
H.+ ler 37a/15, 41b/9, 47b/9, 51a/6,
93a/12, 94a/12, 109b/15
töb çeker H.+ ler 109b/12
H.+ lerden 49b/8, 93a/13
H.+ lere 125a/6
H.+ leri 49b/1, 99a/17
H.+ lerüñ 49a/17

Hindû [هندو] *öz. is.* “Amerika yerlisi”
H.+ ’yî 128a/9

Hindüyan [هندويان] *öz. is.* “Amerika yerlileri”
kavm-ı H. 66a/16
kavm-ı H.+ ’dan 125a/13

Hirat *öz. is.* “Herat: Afganistan’da bir şehir”
H. 74a/12

Hiristân *öz. is.* “Hiristan: Urmiye Gölü
civarında bir bölge” [*Diğer yazma nüshalarda
Biristân olarak kayıtlıdır.*]
H.+ ’a 18a/1

Hürmüz *öz. is.* “Basra Körfezi’ni Hint
Okyanusu’na bağlayan boğaz”
H. 82a/3
Bilâd-ı H.+ ’dür 82a/13

Habeş *öz. is.* “Habeş halkı ve ülkesi” *bk.*
Habeşe, Habeşey, Habeşî
akşâ-yı H.+ ’den 77a/16
semt-i H.+ ’den 80b/4
Arz-ı H.+ ’e 77b/4
mülûk-ı H.+ ’e 78b/3

Habeşe *bk. Habeş, Habeşey, Habeşî*
H. 78b/4
Arz-ı H. 76a/5
ba’z-ı Bilâd-ı H. 77b/13
Bağr-ı H. 77a/17
küffâr-ı H. 77a/13-14
sâhil-i H. 78b/3
Bilâd-ı H.- i Müslimîn 77a/15
H.+ ’de 72b/1
Bilâd-ı H.+ ’den 78a/17
Arz-ı H.+ ’ye 71a/17
nevâdir-ı H. ve Sûdân 81b/7

Habeşey *bk. Habeş, Habeşe, Habeşî*
Bağr-ı H.+ ’nün 29a/12

Habeşî *bk. Habeş, Habeşe, Habeşey*
Bağr-ı H. 12a/5, 20b/2
Bağr-ı H.+ ’den 78a/3
Bağr-ı H.+ ’ye 139b/12
lûcce-i Bağr-ı H.+ ’ye 73a/14
H.+ ler 91a/4

Hacer-i Lâhûn *öz. is.* “El-Lahun Kayası:
Mısır’da Feyyum’da bulunan Lâhûn Piramidi”
[*Muhtemelen o dönemde bir piramit olduğu
anlaşılamamış ve Kaya olarak
adlandırılmıştır.*]
H.+ ’a 12b/15

Hadramevt *öz. is.* “Hadramevt / Hadramut#
Arabistan Yarımadası’nda, Yemen’in güney ve

güneydoğu bölgelerinin tarihî coğrafi adı”
H. 73b/1

Haleb *öz. is.* “Halep: Kuzey Suriye’de bir
şehir”
H. 74a/16

Halvân *öz. is.* “Hulvan: Irâk-ı Arap ile Irâk-ı
Acem sınırında kurulmuş tarihî bir şehir”
H. 74a/13

Haniye *öz. is.* “Habiye: Mısır’da Süveyş
Körfezi’nin eski adı”
H. 80a/8

Harem-i Muhterem *bk. Haremeyn*
mücâvirân-ı H.- i Muhterem’i 70b/6

Haremeyn *Ar., ç. is.* “İki Harem Bölgesi:
Mekke ve Medine” *bk. Harem-i Muhterem*
sevâhil-i H.+ ’i 81b/3

Hımş *öz. is.* “Humus: Suriye’nin kuzeyinde bir
şehir”
H. 74a/2

Hışın Kiyfa *öz. is.* “Hasankeyf: Türkiye’de
Batman’ın bir ilçesi”
H. 140a/3

Hîre *öz. is.* “Hire: Orta Irak’ta antik bir şehir”
H.+ ’den 139b/11
ehl-i H.+ ’den 20a/13
H.+ ’nün 20b/7
cânib-i H.+ ’ye 20a/12

Hicâz *öz. is.* “Hicaz: Mekke ile Medine’nin de
içinde bulunduğu Arap Yarımadası’nın batı
kıyılarını içine alan bölge”
H. 73b/6
Bilâd-ı H. 79a/6
sevâhil-i H. 77b/14
hudûd-ı H.+ ’a 80b/12
sevâhil-i H.+ ’a 70b/6
tuhaf-ı H. ve Yemen 81b/7

Hubşân *öz. is.* “Habeşler”
evlâd-ı H. 135a/17

Halîc-i Bendaği *öz. is.* “Bendaki Körfezi:
Venedik Körfezi”
H. 82b/6

Halîc-i Berberî *öz. is.* “Berberi Körfezi: Aden
Körfezi”
H. 77a/10

Halîc-i İskenderiyye *öz. is.* “İskenderiye
Halici”
H.+ ’ye 13a/2

Halîc-i Kostantaniyye *öz. is.* “İstanbul Halici,
Haliç”
H. 83b/13, 84a/3
H.+ ’nün 84a/10

Halîc-i Rûmî *öz. is.* “Eski dönemlerde Dimyat
tarafından Akdeniz’i Kızıldeniz’e bağlamak
için açılmış fakat zamanla alüvyon dolgusuyla
kapanmış suni bir haliç”
H. 80a/10

Hâlidât *bk. Cezâ’ir-i Hâlidât*
Cezâ’ir-i H. 71a/15
Cezâ’ir-i H.+ ’dan 71a/15

Hâlidetân *bk. Cezâ’ir-i Hâlidât*

Ḥ. 26b/8
Ḥarīf *öz. is.* “Harif Adası: Hint Okyanusu’nda uzaktan görünüp de asla ulaşılamayan efsanevi Sarif (Şarīf) Adası”
Ḥ. 6b/1
Ḥarşane *öz. is.* “Harşane / Harşene Kalesi: Charsianum Castrum, Suriye sahillerinde antik bir yerleşim” [Mu‘cemu’l-Buldān’da Malatya yakınlarında olarak kayıtlıdır.]
Ḥ.+ ’ye 74b/7
Ḥaşebāt-ı Başra *öz. is.* “Haşebat: Basra yakınlarında kerestelik ağaç üretimi yapılan bir yerleşim alanı”
Ḥ.- ı Başra’dur 12a/1
Ḥaṭā *öz. is.* “Hıta / Hitay / Kitay: Çin’in kuzeyi”
Ḥ. ve Ḥotan’a 28a/5
Ḥazaz *öz. is.* “Hazaz / Hazar: 1. Hazar Denizi 2. Hazar Hakanlığı’nın arazisi”
Arz-ı Ḥ. 9b/13
Baḥr-ı Cürċān ve Ḥ. 9b/8-9
Baḥr-ı Ḥ. 9a/6, 9b/4
Baḥr-ı Ḥ.+ ’a 17b/4
Bilād-ı Ḥ.+ ’da 17b/3
Bilād-ı Ḥ.+ ’dan 74b/11
Baḥr-ı Ḥ.+ ’uñ 9a/16
Ḥocend *öz. is.* “Hocent: bugün Tacikistan sınırları içinde bir şehir”
Ḥ. 74a/14
Ḥorāsān *öz. is.* “Horasan: İran’ın kuzeydoğusunda bir bölge”
Ḥ.+ ’a 74a/11
ba‘z-ı Bilād-ı Ḥ.+ ’a 74b/6
Bilād-ı Ḥ.+ ’a 74b/7
Arz-ı Ḥ.+ ’dan 9b/1
Ḥorāsānī *bk. Baḥr-ı Ḥorāsānī*
Baḥr-ı Ḥ. 9a/17
Ḥōrezm *öz. is.* “Harezm: Büyük Türkistan’da Sir Derya ve Amu Derya nehirleri arasında kalan arazi”
Buḥayre-i Ḥ.+ ’dür 9a/12
Bilād-ı Ḥ.+ ’e 9b/1
Ḥotan *öz. is.* “Hotan / Hoten: Doğu Türkistan’da bir şehir”
Ḥaṭā ve Ḥ.+ ’a 28a/5
‘Irāk *öz. is.* “Irak: Türkiye’nin güneyinde bir ülke”
‘I. 73b/17
İşfahān *öz. is.* “İsfahan: İran’da bir şehir”
‘I. 74a/12
Istapalyan [اِسْتاپالان] *öz. is.* “Iztacpalapan / Ixtapalapa: Meksika’da bir ilçe”
‘I. Hışār’na 113a/12
İkriko [اِكْرِیْقو] *öz. is.* “Quarequa / Coquera: Güney Amerika’nın Büyük Okyanus kıyılarında bir liman” [Günümüzdeki yeri tespit edilemedi.]
‘I. 50b/5
‘İmāre *bk. Bilād-ı ‘İmāre*
Bilād-ı ‘İ. 82a/12

İngiltere *öz. is.* “İngiltere: Batı Avrupa’da bir ada ülkesi” *bk. İngilterre*
‘I. 30a/13
‘I. emīrine 30a/14
İngilterre *bk. İngiltere*
‘I. 84b/7
İskenderiye *öz. is.* “İskenderiye: Mısır’ın kuzeyinde Akdeniz kıyısında bir şehir” *bk. İskenderiyye*
Medīne-i ‘I. 13a/3
‘I.+ ’den 13a/5
İskenderiyye *bk. İskenderiye*
‘I.+ ’den 74a/7
‘I.+ ’ye 85b/2
Ḥalīc-i ‘I.+ ’ye 13a/2
İslo Forto Cezīresi [اِسْلُو فَرْتُو] *öz. is.* “İsla Fuerte: Kolombiya’nın kuzeyinde Cordoba bölgesinde Karayip Denizi’nde küçük bir mercan adası.”
‘I.+ ’ne 47a/14
İspanya [اِسْپَانْیَا] *öz. is.* “Espagna / İspanya: İber Yarımadası’nda bir ülke” *ayrıca bk. Büyük İspanya, Yeñi İspanya*
‘I. 41b/1, 45b/10, 65a/8, 92b/4, 92b/7, 94a/14, 101b/13, 114b/4, 115a/3, 121b/12, 125a/8, 131a/6
ḳavm-ı ‘I. 63b/10
ṭā’ife-i ‘I. 128b/6
‘I.+ ’da
‘I.+ ’da 42a/10, 56b/13, 86b/10, 125a/8, 130a/6
Vilāyet-i ‘I.+ ’da 36a/3
‘I.+ ’dan 57b/3, 125a/3, 130b/4
ḳavm-ı ‘I.+ ’nuñ 67b/11
‘I.+ ’ya 34b/14, 37b/17, 39b/11, 42b/17, 51b/5, 55b/10, 86b/4, 92a/16, 105b/15, 124b/4, 124b/10, 131a/3
‘I. ḥākimine 30b/2, 58b/7
‘I. ḥākiminüñ 33a/6
İspanyol (1) [اِسْپَانْیُول] *öz. is.* “Espagnol / İspanyol: İspanya ülkesinin halkından olan”
‘I. 93a/16, 98a/8, 121a/16
ḳavm-ı ‘I. 52a/9, 89a/10, 120a/1, 125a/5
ṭā’ife-i ‘I. 34b/1, 41b/3, 41b/8, 96a/1
ḳavm-ı ‘I.+ ’dan 93a/12
ḳavm-ı ‘I.+ ’uñ 93a/8
‘I.+ lar 41b/12, 42a/6, 49a/9, 99a/17, 122a/17, 136a/3
‘I.+ laruñ 62a/5, 127a/13
İspanyol (2) [اِسْپَانْیُول] *bk. İspanyola*
‘I. 33b/3
İspanyola [اِسْپَانْیُولَا] *öz. is.* “Hispanyola Adası: Büyük Antiller’in ikinci büyük adası” *bk. İspanyol (2)*
‘I. 36b/16, 38a/2, 39a/5, 43a/5, 47a/7
Cezīre-i ‘I. 43a/9
‘I.+ ’da 39b/5
‘I.+ ’dan 48a/9, 90b/17
‘I.+ ’nuñ 89b/2

İ.+ 'ya 39b/4
 İ. Cezîresi'ne 33b/7-8, 37a/16-17, 40a/9, 41b/1, 42a/14-15
 İ. kavmına 88b/10
İspiride Cezîreleri [لری جزیره اسد پرده] öz. is. "Hesperides: Antik Çağ'da Yeşil Burun Adaları'nın adı"
 İ.+ 'ne 40a/11-12
İspirito Sanço [توساند فو اسد پری] öz. is. "Spirito Santo / Espiritu Santo: Meksika'da Kortez Denizi'nde bir ada"
 İ. 95a/13
İşalasetko [سد تقو ای شاله] öz. is. "Xalacincto: Meksika'da bir şehir"
 İ. 94a/9
İtil bk. Etil
 Aras ve İ. 9a/10
 Nehr-i İ. 9b/16, 140a/17
Kabestelan [کاب س تلان] öz. is. "Chiauiztlan / Quiahuitlan: Meksika'da Veracruz Eyaleti'nde bir şehir"
 K. 109a/7
Kābil öz. is. "Kabil: bugün Afganistan'ın başşehri"
 K. 73b/12
Kabo Belanço [قاب وبلاند فو] öz. is. "Cabo Blanco: Kosta Rika'da bir burun' ayrıca bk. **Ak Burun**
 K.+ 'ya 129b/15
Kabo dil'Enkanya [قاب وددل نقاتیه] öz. is. "Cabo del Engaño: Kaliforniya'da bir burun"
 K.+ 'ya 87b/4
Kabo Ğaz [قاب وغاز] öz. is. "Punta di Guera" [Günümüzdeki yeri tespit edilemedi.]
 K.+ 'dan 129b/13
 K. Burnı'na 129b/12
Kakapoyoz [قاب وویژ] öz. is. "Chachapoyas: Peru'nun kuzeyinde bir şehir"
 K. 136b/16
Kakulya [قاب وولیه] öz. is. "Huaquechula: Orta Meksika'da bir kasaba"
 K. 93b/17
Kal'a-i Simyāt bk. Simyāt
 K. 139b/4
Kalavaştomkan [تومکان قلاوش] öz. is. "Clauxtomaça / La Huasteca: Meksika'da Meksika Körfezi boyunca yer alan ve Tamaulipas, Veracruz, Puebla, Hidalgo, San Luis Potosí, Querétaro ve Guanajuato eyaletlerinin bir bölümünü içeren coğrafi ve kültürel bir bölgedir."
 K. 94a/8
Kalıkala [قلا قالی] öz. is. "Kalikala (Erzurum): Kuzeydoğu Anadolu'da bir şehir"
 K. 74a/14
 K.+ 'ya 139b/2
Kaluğa [قلا وغه] öz. is. "Huaguechula (Quahuquecholla): Meksika'da bir şehir"
 haber-i K. 109b/1
Kalvağan [قلا وغان] öz. is. "Culiacan:

Meksika'da bir şehir"

K. 87a/14

Ķanābile [قناب یله] öz. is. "Karayipler: Antil Denizi'ndeki adalar topluluğu" [Kolomb'un Canib dediği ve sonra canibal (yamyam) kelimesinin kaynağı olan Carib adaları, bu adaların halkı.]

K. 36b/6

K.+ 'de 37a/11

K.+ 'den 37a/1

K. Cezîreleri'ndendir 36a/10

K. Cezîresi'ne 37a/7

Ķanarya [قناریه] öz. is. "Kanarya Adaları: Atlas Okyanusu'nda bulunan bir adalar topluluğu" bk. **Ķanaryoz**

K. 131a/6

K.+ 'dan 33a/13, 130b/6

K. Cezîreleri'ne 33a/4, 36a/7

Ķanaryoz [قناریوز] bk. **Ķanarya**

K. Cezîresi'ne 130a/8

K.+ 'dan 130a/11

Ķanāv öz. is. "Kanav / Kina: Çin'de veya Çin yakınlarında bir memleket" [Yeri tam olarak belirlenemedi.]

Vilāyet-i K. ve Şîn 7a/1

Ķandehār öz. is. "Kandahar: Afganistan'da bir şehir"

Medīne-i K. 73b/11

Ķapo Berde [قپو برده] öz. is. "Cabo Verde: Afrika'nın batısındaki Yeşil Burun takımadaları"

K. 40a/12

Ķaradeñiz [قاراده] öz. is. "Karadeniz: Anadolu, Kafkaslar, Kırım ve Balkanlar'la çevrili deniz"

K. 83a/13

Ķara Şu [قاراه] öz. is. "Kara Su / Rio Negro: Güney Amerika'da Amazon Nehri'ne katılan büyük nehirlerden biri"

K. 48b/16

Ķarbiz [قاربیژ] öz. is. "Caribes: Karayipler, Karayip takımadaları"

K. 132b/6

Ķarkaz [قارقاز] öz. is. "Charcas: Bolivya'da Potosi'ye bağlı bir bölge"

K. Vilāyeti'nde 125b/8-9

Ķarṭaba bk. Ķurṭuba

ehl-i K.+ 'dan 26a/3

Ķarṭacina [قارطاجنه] öz. is. "Cartagena: Kolombiya'da bir şehir" bk. **Ķırṭacina**

Nāhiye-i K. 92a/7

K.+ 'ya 47a/7

Ķaşamayḳa [قاشامایقه] öz. is. "Caxamalca / Cajamarca: Peru'da bir şehir" bk. **Ķaşamlāḳa**

K. Vilāyeti'ne 106b/5-6

Ķaşamlāḳa [قاشاملقه] bk. **Ķaşamayḳa**

K.+ 'da 123a/13

Ķatamez [قاتامز] öz. is. "Catamez / Tacamez (?): Ekvador'un batısında Tunbez yakınlarında bir havalı"

K. 105a/17
Ḳatıbara [ب ل ا ر ه ق ا ت ی] *öz. is.* “Caetipar: XVI. yy.da San Salvador’da yaşayan yerli kabilelerden birinin ve bu kabilenin yurdunun adı”
 K. 96b/1
Ḳavaḷ [ق و ا ق] *öz. is.* “Coaque: Ekvador’da bir şehir”
 K. 106a/8
Ḳavayba [ق و ی ب ه] *öz. is.* “Coiba: Panama’da bir yerleşim”
 K. 48a/14
Ḳavlaḷan [ق ا و ل ق ا ن] *bk. Ḳavulḷan*
 K.+ ’dan 100b/15
Ḳavtimlan [ق ا و ت ی م ل ا ن] *öz. is.* “Cuahutemallan / Cuauhtēmallān: Guatemala”
 K. 96a/9
 baḳıyye-i haber-i K. 100a/5
Ḳavulḷan [ق ا و ل ق ا ن] *öz. is.* “Culhuacán: Meksika’da Iztapalapa’da bir yerleşim” *bk. Ḳavlaḷan*
 K.+ ’a 101a/4
Ḳaz Limanı [ق ا ز ل ی م ا ن] *öz. is.* “Porto de Pátos / Puerto de Patos: Güney Amerika’da bir liman”
 K.+ ’na 56a/5
Kenika [ک ن ی ق ه] *öz. is.* “Chincha: Peru’da bir şehir”
 K. Hışārı’nda 127b/16-17
Kenkama [ک ن ک م ا ه] *öz. is.* “Chinchama / Chincama: Peru’da bir bucak”
 K.+ ’ya 104b/2, 104b/7
Kesinsela [ک س ن س ل ا] *öz. is.* “Cincicila / Chincicila: Meksika’da bir şehir”
 K. 94b/6, 94b/12
Keyli [ک ی ل ی] *bk. Kili, Kile*
 K. 129a/17
Keyto [ک ی ت و] *öz. is.* “Kito / Quito: Günümüzde Ekvador ülkesinin başkenti”
 K. 106b/13-14, 107a/14, 122b/1, 123a/17, 125b/6
 K.+ ’da 126a/15, 136b/3
 K.+ ’dan 106b/15, 123a/3, 124a/7, 125a/16
 K.+ ’ya 106a/7, 106b/17, 123a/1, 124a/2, 124a/9, 124b/5, 136a/17
 K.+ ’yı 106b/15
Ḳıbrıs *bk. Cezîre-i Ḳıbrıs*
 cezîre-i K. 21a/9
 K.+ ’a 21a/12
 cezîre-i K.+ ’a 74b/2
 cezîre-i K.+ ’dur 85b/1
 K.+ ’uñ 21a/13
Ḳıbtıyān *öz. is.* “Kıptiler, İslam öncesi dönemde Mısır halkı”
 libās-ı K.+ ’a 66b/10
Ḳınesreyn *öz. is.* “Kınnesrin: Kuzey Suriye’de antik bir şehir”
 K. 74a/16
Ḳırım *öz. is.* “Karadeniz’in kuzeyinde bir yarımada ve havalisi, tarihî bir Türk yurdu”

Baḫr-ı K. 83a/9, 83a/13
Ḳırṭacina [ق ر ط ا ج ن ه] *bk. Ḳarṭacina*
 K.+ ’ya 92a/9
Ḳırvān *öz. is.* “Kayravan: Tunus’ta bir şehir”
 K. 74a/10
Kila [ک ی ل ه] *öz. is.* “Chila / Cila: Meksika’da bir yerleşim yeri”
 K. 96a/3
Kile [ک ی ل ه] *bk. Kili, Keyli*
 K. 137a/2
Kili [ک ی ل ی] *öz. is.* “Şili / Chili: Güney Amerika’da bir ülke” *bk. Kile, Keyli*
 K. 130a/5
Kiṣ *bk. Cezîre-i Kiṣ*
 Cezîre-i K.+ ’dur 82a/6
Kinbāye *öz. is.* “Kambāya: Batı Hindistan’da, Gücerat’ta bir şehir.”
 K. 12a/3
Kink Diz [ک ن ک د ی ز] *öz. is.* “Kangdiz / Kang Dezh: Büyük Türkistan’ın güneydoğusunda, muhtemelen Fergana Vadisi’nde olan efsanevi bir kale.” [Kanglılar ile bağlantısı olabilir..]
 K. 71b/4
Kirmān *öz. is.* “Kirman: İran’da bir şehir”
 K.- ı Ceyerüt 73b/12
 Sāḫil-i K.+ ’dur 82a/12-13
Kivira [ک ی و ی ر ه] *öz. is.* “Quivira: Francisco Vásquez de Coronado’nun varlığından söz ettiği Yedi Altın Şehir’den biri” [ABD’nin Kansas Eyaleti’nde olduğu düşünülüyor.] *bk. Kiyvira*
 K. 102b/4
 Kuyuk’dan K.+ ’ya gelince 102b/7
Kiyvira [ک ی و ی ر ه] *bk. Kivira*
 K.+ ’ya 102a/13
Ḳodaḡova [ق و د ا ḡ و ه] *öz. is.* “Codego: Güney Amerika kıtasının kuzey kıyılarında bir ada” [Günümüzdeki yeri belirlenemedi.]
 K. 92a/10
Ḳoliman [ق و ل ی م ا ن] *öz. is.* “Colima: Meksika’nın güneybatısında bir eyalet”
 K. 95a/16
Ḳolula [ق و ل و ل ه] *öz. is.* “Cholula: Meksika’nın Puebla eyaletinin merkez batısında piramidiyle meşhur bir şehir”
 K. 112a/2, 112a/4, 112a/7-8, 112a/9
 K.+ ’da 112b/9
 K.+ ’dan 113a/3
Ḳomaḡra [ق و م ا ḡ ر ه] *öz. is.* “Comogra: Panama’nın doğu sahillerinde bir bölgenin eski yerel ismi” *bk. Ḳomaḡrı*
 K. 48b/2
 K.+ ’ya 51b/3
Ḳomaḡrı [ق و م a ḡ ر ی] *bk. Ḳomaḡra*
 K.+ ’da 55a/6
Ḳonoska [ق و ن س ق ه] *öz. is.* “Fonseca: Nikaragua’da bir hisar”
 K. 99a/15
Ḳordoriḡa [ق و ر د و ر ی ق ه] *öz. is.* “Chorotega: kuzeybatı Kosta Rika’nın yerli halkı ve bu

halkın yurdu” bk. **Ḳororiḳa**

ḥaber-i Ḳ. 98b/16

Ḳoriḳa [قريقه] öz. is. “Guareca / Quareca: Panama’nın güneybatısında yer alan bir bölgenin eski adı”

Ḳ. 49b/15

Ḳororiḳa [قوروريقه] bk. **Ḳordoriḳa**

Ḳ. 99a/7

Ḳortaryal [قورتريال] bk. **Cezîre-i Ḳortaryal**

Cezîre-i Ḳ. 91b/7

Ḳorunya [قوروني] öz. is. “Coruña: İspanya’nın kuzeyinde bir liman şehri”

Ḳ. Limanı’ndan 65b/11-12

Ḳostaṇṭaniyye öz. is. “Kostantaniyye: İstanbul, Osmanlı Türkleri’nin XV. yy.ın ortalarından itibaren başşehri” bk.

Ḳostaṇṭiniyye

Ḳ. 74b/13, 83a/3, 83a/6

ḥalîc-i Ḳ. 83b/13, 84a/3

medîne-i Ḳ. 74b/15

ḥalîc-i Ḳ.+ ’nün 84a/10

Ḳ.+ ’ye 83b/10

sûr-ı Ḳ.+ ’ye 83a/10

Ḳostaṇṭiniyye bk. **Ḳostaṇṭaniyye**

Ḳ.-i mahmıyyeden 81b/2

Ḳovasak [قواساق] bk. **Ḳovaskal**

Ḳ. 95a/11

Ḳovaskal [قواسقال] öz. is. “Coazacoalco: Meksika’da Oaxaca eylatinde Espirito Santo yakınlarında eski bir yerleşim” bk. **Ḳovasak**

Ḳ. 121a/1, 121a/3

Ḳuba [قوبه] öz. is. “Cuba/ Küba Adası: Antiller’in en büyük adası” bk. **Ḳupa**

Ḳ. 39a/8, 47b/10, 57b/4, 121a/10, 125a/12, 130b/13

Ḳ.+ ’dan 90b/9

Ḳ.+ ’ya 47b/6, 90a/10

Ḳubağu [قوباغو] bk. **Cezîre-i Ḳubağu**

Cezîre-i Ḳ. 57a/6

Ḳubağva [قوباغود] bk. **Cezîre-i Ḳubağu**

Ḳ.+ ’ya 130b/1

Ḳuds öz. is. “” [Aras Nehri’nin geçtiği yer olarak tüm nüshalarda Ḳuds olarak geçen bu kelime muhtemelen Fars’tır.]

Nâhiye-i Ḳ.+ ’dan 18a/1

Ḳüfe öz. is. “Kufe: Irak’ın güneyinde bir şehir”

Ḳ. 73b/17, 139b/8

Ḳulzum öz. is. “Kulzum / Clysma: Süveyş Körfezi’nde antik bir şehir”

Ḳ. 77b/16

Baḥr-ı Ḳ. 70a/17, 77b/17, 79b/5

Ḳ.-ı Selemye 74a/4

avâ’il-i Baḥr-ı Ḳ.+ ’a 81a/4

Baḥr-ı Ḳ.+ ’a 70b/5, 80b/11, 81b/2-3

ḥadd-ı Ḳ.+ ’a 79b/4

medîne-i Ḳ.+ ’a 78a/4, 79b/17

Baḥr-ı Ḳ.+ ’dan 80a/3

Arz-ı Ḳ.+ ’ı 73b/8

Baḥr-ı Ḳ.+ ’ı 79b/10, 80b/7

Baḥr-ı Ḳ.+ ’uñ 81b/17

Ḳumolya [قموليه] öz. is. “Ciamolla / Chamolla / Chamula: Meksika’nın Chiapas eyaletinde bir yerleşim”

Ḳ. Hışârı’na 96b/4

Ḳumr öz. is. “bazı Orta Çağ ve İlk Çağ coğrafyacılarına göre Nil Nehri’nin kaynağı olan dağ veya sıradağ”

Cebel-i Ḳ. 13b/9

Cebel-i Ḳ.+ ’a 13a/12

Cibâl-ı Ḳ.+ ’dur 13a/10

Cebel-i Ḳ.+ ’uñ 13a/13

Cibâl-ı Ḳ.+ ’uñ 70a/14-15

Ḳupa [قوپه] bk. **Ḳuba**

Ḳ. 121b/6

Ḳür Ahvâz öz. is. “Ahvaz, Huzistan: İran’da Arap kökenli halkın sakin olduğu Basra Körfezi kıyıları bölgesi”

Ḳ. 73b/16

Ḳurṭuba öz. is. “Kurtuba / Cordoba: Endülüs’te bir şehir” bk. **Ḳarṭaba**

Ḳ. 74b/4

câmi’-ı şerîf-i Ḳ. 32a/4

Ḳusko [قوسكو] öz. is. “Cusco: Peru’da bir şehir, İnkaların başşehri”

Ḳ. 106b/9, 118a/4, 123a/5

Ḳ.+ ’da 107a/16, 123a/12, 137a/5

Ḳ.+ ’dan 106b/12

Ḳ.+ ’ya 123a/14, 125a/16, 136a/13, 136b/3, 136b/7, 136b/10, 137a/7

Memâlik-i Ḳ.+ ’ya 123a/7-8

Ḳ.+ ’yı 127a/9

Ḳuti [قوتي] öz. is. “Rio Cuti / Kuti Nehri: Kolombiya’da bir nehir”

Ḳ. 140b/6

Ḳutunkuli [قوتونكلى] öz. is. “Tuchintlec: Tlaxcalan beylerinden biri”

Ḳ. 121a/3

Ḳuyuk [قويق] bk. **Siḳuvayk**

Ḳ.+ ’dan Kivira’ya gelince 102b/7

Ḳük [كوك] bk. **Cezîre-i Ḳük**

Cezîre-i Ḳ.+ ’e 73a/15

Ḳülâh-ı Bâr öz. is. “Kelahbar: Hint Okyanusu’ndaki Andaman Denizi’ne Orta Çağ Müslüman coğrafyacılarının verdiği isim”

Ḳ. 134b/8

Ḳür öz. is. “Ḳür / Kura Nehri: Türkiye’de doğup Hazar Denizi’ne dökülen bir ırmak”

Nehr-i Ḳ. 18a/5

Nehr-i Ḳ.+ ’uñ 17b/16

Lâhûn bk. **Ḥacer-i Lâhûn**

Ḥacer-i L.+ ’a 12b/15

Lârûy bk. **Baḥr-ı Lârûy**

L.+ ’dan 12a/5

Baḥr-ı L.+ ’dur 12a/2

Lâziḳiyye öz. is. “Lazkiye: Suriye’de Akdeniz kıyısında bir şehir”

L. 74b/1

Laziḳa [لازقه] öz. is. “Laz Eli: Karadeniz’in güneydoğu kıyılarının İlk Çağ’daki ismi”

Bilād-ı L.+ 'dan 83b/10
Leon [لئون] öz. is. "Leon: Nikaragua'da bir şehir"
 L. 99b/6
Lerzebona [لرزبونه] öz. is. "Lerzebona: Lizbon, Portekiz'in başkenti"
 L.+ 'ya 91b/10
Leykançorma [لڤقنقورمه] öz. is. "Leuchengorma: XVI. yy.da Amazon ormanlarında yaşadığı rivayet edilen bir kabile"
 L. 129b/7
Luğa bk. San Covan ve Luğa
 L. 97a/9
Lukayoz Cezireleri [لورى جزيره لوقاىوز] öz. is. "Lukayoz Adaları / Islas de los Lucayos: Bahama Adaları"
 L. 43a/7
Maçin bk. Arz-ı Çin ve Maçin
 Arz-ı Çin ve M.+ 'e 28a/4
Mağaliyan [مغاليان] bk. Deryā-yı Muğaliyan
 Deryā-yı M. 58a/10
Mağrib bk. Bilād-ı Mağrib
 kuvvād-ı M. 81a/12
 melik-i M. 31b/12
 Baħr-ı M.+ 'de 74a/9, 74b/12
 Diyār-ı M.+ 'de 31b/10
 sāhil-i Baħr-ı M.+ 'de 73a/16
 sevāhil-i M.+ 'de 70a/12-13
 Arz-ı M.+ 'den 74b/3
 Bilād-ı M.+ 'den 83b/1
 Diyār-ı M.+ 'dür 31b/17
 akşā-yı M.+ 'e dek 13b/5
 akşā-yı M.+ 'e 29a/13
 Arz-ı M.+ 'e 73b/8
 Baħr-ı M.+ 'e 73b/9, 117a/17,
 123b/17
 beriyye-i M.+ 'e 73a/16
 sevāhil-i M.+ 'e 25a/9, 29b/7-8
 Diyār-ı M.+ 'i 90b/13-14
Mağunan [ماغونان] bk. Mağutan
 Cezire-i M. hākimi 60a/11
Mağutan [ماغوتان] öz. is. "Mautan / Maktan Adası: Macellan'ın Filipin yerlilerince öldürüldüğü ada" bk. Mağunan
 M.+ 'a 60a/14
Māhirān bk. Mihrübān [KİC, yer ismini Mürücü'z-Zeheb'den almıştır. Mürüc'da Māhirān olarak geçmektedir.]
 Medīne-i M. 82a/10
Makiyan [ماكيان] öz. is. "Macian / Makian Adası: Güneydoğu Asya'da bir ada"
 M. 64a/11
Malatıyye öz. is. "Malatya"
 M. 18a/14, 74a/16
 M.+ 'ye 139b/3
Malta bk. Cezire-i Malta
 Cezire-i M. 86a/12=13
Maluka öz. is. "Maluche / Maluka: Güneydoğu Asya'da bir yarımada ve civardaki

irili ufaklı adalar"
 Cezā'ir-i M. 64a/9
 M.+ 'dan 58a/13
 Cezā'ir-i M.+ 'dan 63a/12
 Cezā'ir-i M.+ 'nuñ 60b/1
 M. Cezireleri'nuñ 62b/2
Manıtaş öz. is. "Baltık Denizi" [Metinde bu ismin Baltık Denizi için kullanıldığı yazılıdır. Ancak yazar yanılıyor olabilir. Zira Baltık Denizi değil Azak Denizi olmalıdır.] bk.
Manıtaş (1)
 M. 84b/13
Manıtaş bk. Manıtaş (2)
 Buħayre-i M.+ 'dan 84a/11-12
Manıytaş bk. Manıtaş (2)
 Baħr-ı M.+ 'a 83b/13
Manıtaş bk. Manıtaş (2)
 Buħayre-i M. 9b/4
Manıytaş bk. Manıtaş (2)
 Buħayre-i M.+ 'ı 84a/6
Manşūra (1) öz. is. "Mansure: Mısır'ın kuzeyinde Dimyat yakınlarında bir şehir"
 M.+ 'ya 14a/12
Manşūra (2) öz. is. "El-Mansure / Brahmanabad: Sind'de (bugün Pakistan) önemli bir Orta Çağ ticaret merkezi"
 M.+ 'ya 18a/8
Manıtaş (1) bk. Manıtaş
 M. 85a/1
Manıtaş (2) öz. is. "Maeotis: Azak Denizi" bk.
Manıtaş, Manıytaş, Manıtaş, Manıytaş
 M. 83b/16
Mar'aş öz. is. "Maraş: Kahramanmaraş, Türkiye'de bir şehir"
 M.+ 'uñ 18a/17
Margarita [مارغريته] öz. is. "Isla de Margarita / Margarita Adası: Karayip Denizi'nde bir ada" bk. Margortba
 M.+ 'dan 57a/8
Margortba [مارغرتبه] bk. Margarita
 M.+ 'dan 57a/6
Marniyon [مارنيون] öz. is. "Maragnone / Río Marañón: Peru'nun kuzeyinde bulunup Amazon Nehri'nin ana kollarından birini oluşturan nehir."
 M. 124a/1, 124b/16
 Nehr-i M. 91a/9-10
 Nehr-i M.+ 'uñ 91a/12
 M. Deresi'ne 130b/3
Maryatımbal [مارياتمبال] öz. is. "Mariatambal: Brezilya'da Amazon Nehri'ne yakın bir nehir" [Günümüzde hangi nehre karşılık geldiği belirlenemedi.]
 M. Deresi'ne 89a/14
Maryūt bk. Bilād-ı Maryūt
 Bilād-ı M.+ 'ı 13a/2
Maşışka [ماشيشقه] öz. is. "Maxiſca / Maxixca: Korteş'in yerli müttefiklerinden, Tlascala'nın yaşlı beyi"
 M. 111b/4

Mat [مات] *öz. is.* “Mate Adası: Güneydoğu Asya’da bulunan Malukka Adaları’ndan biri”
M. 64a/11, 64b/2

Matil [ماتيل] *öz. is.* “Matil Adası: Güneydoğu Asya’da bulunan Malukka Adaları’ndan biri”
M. 64a/11
M.+ ’de 64a/14

Matitina [ماتينه ماتى] *öz. is.* “Matityna: Küçük Antiller’deki Martinique Adası”
M. 37a/4

Mavlobanba [مولوبان باه] *öz. is.* “Mullobamba / Moyobamba: Peru’da bir şehir”
M. 124b/14

Mayntış bk. Mantış (2)
Baħr-ı M.+ ’a 83b/11

Mazera [ماذره] *öz. is.* “Madeira Adası: Atlas Okyanusu’nda bir ada” *bk. Mazra*
M. 29a/15

Mazra [ماذره] *bk. Mazera*
M. Cezîresi’ne 40a/8

Me’cûc *öz. is.* “Kur’an’da da adı geçen ve kıyamete yakın bir zamanda ortaya çıkıp pek çok kötülük yapacaklarına inanılan bir kavim”
M. 24b/7

Medāyin (1) *öz. is.* “Tisfon / Tizfon / Medayin: Arapların, Part ve Sasani devletlerinin başkenti olan, Bağdat yakınlarında bulunan, *Māhōzē* veya *Ctesiphon* adlı şehre verdikleri ad”
M.+ ’e 18a/2

Medāyin (2) *öz. is.* “Medyen: Akabe Körfezi’nin doğu yakasında, Arap Yarımadası’nın kuzeybatı ucunda bulunan antik bir yerleşim”
M. 74a/4

Medelyin [مدلين] *öz. is.* “Medellín: Meksika’da Veracruz şehrine yakın bir yerleşim”
M. 95a/11, 97a/10

Mehrān *öz. is.* “Mihran Nehri: İndus Nehri’ne Müslümanların verdiği ad”
Nehr-i M. 18a/6
maşabb-ı M.+ ’dur 82a/15
M. Rūd’uñ 82a/4-5

Mekke *öz. is.* “Mekke: İslam’ın doğduğu, Arap Yarımadası’nın batısında bulunan bir şehir”
M. 73b/6

Meķoķan [مقوكان] *öz. is.* “Michoacan: Meksika’da bir eyalet” *bk. Meķvaķan*
M. 94b/5

Mekrān *öz. is.* “Mekran: İran’ın güneydoğusu ve Pakistan’ın güneybatısında bir bölge”
M. 82a/4

Meķvaķan [مقوكان] *bk. Meķoķan*
M.+ ’a 100b/1

Merkān *bk. Bilād-ı Merkān*
Bilād-ı M. 82a/14

Mescid-i Ĥarām *öz. is.* “Mescidi Haram: Müslümanların kiblegâhı Kabe’nin de içinde

bulunduğu Mekke’deki büyük mescit”
M. 80b/13

Meşiko [مشكو] *öz. is.* “Meşiko: 1. Meksika ülkesi, Aztek İmparatorluğu 2. Ciudad de Mexico: Azteklerin başkenti, bugün Meksika’nın başkenti olan şehir”
M. 93b/10, 93b/12, 100a/2, 109a/3, 118a/1
aħbār-ı M. 117b/9
bakıye-yi aħbār-ı M. 87b/7
M.+ ’da 67b/9, 94a/17, 116b/16, 118a/6, 121a/16
M.+ ’dan 87a/8, 94b/4, 95a/8, 97a/5, 97a/7, 98b/17, 100a/17, 101a/4-5, 113b/10
Buħayre-i M.+ ’dan 94b/14
M.+ ’nuñ 87b/7, 94b/1, 96b/9, 98b/17, 113b/8, 113b/11, 120a/1
M.+ ’ya 87a/2, 94a/11, 96a/8, 102b/3, 109a/14, 109b/17, 112a/1, 113a/2, 113a/12-13, 113b/5, 118a/5, 121a/9, 121a/11, 121a/15, 121b/9
M.+ ’yı 94a/16, 108b/17, 109b/9, 113a/6
M. Cengi’nde 97a/15

Meyyāfārīķin *öz. is.* “Meyyafarikin / Silvan: Türkiye’de Diyarbakır’da bir ilçe”
M. 140a/3

Mısr *öz. is.* “Mısır: Kuzeybatı Afrika’da bir ülke” *bk. Mısr, Mısrıyye*
M. 85a/13
Arz-ı M. 76a/6
hākim-i M. 20b/10
a‘ālī-i Şa‘īd-i M.+ ’da 20b/11
Diyār-ı M.+ ’da 21a/4
a‘māl-ı M.+ ’dan 78a/4
Fustāt-ı M.+ ’dan 12b/9
Şa‘īd-i M.+ ’dan 12b/7-8, 78a/7-8

Mısr *bk. Mısr, Mısrıyye*
‘Arīş-i M. 21a/8
Diyār-ı M.+ ’a 13b/7
Fustāt-ı M.+ ’a 12b/13
feth-i M.+ ’dan 21b/12
mülük-ı M.+ ’dan 21b/4
M.+ ’ı 80b/16
esāfil-i Arz-ı M.+ ’ı 74a/5
medīne-i M.+ ’ı 14a/9
Fustāt-ı M.+ ’uñ 78a/1

Mısrıyye *bk. Mısr, Mısr*
Arāzī-i M. 18a/11
Bilād-ı M.+ ’de 85a/6-7
Diyār-ı M.+ ’de 21b/11
Diyār-ı M.+ ’den 70b/16

Mıhrāc *bk. Cezā’ir-i Mıhrāc*
Memleket-i M. 134b/12
Cezā’ir-i M.+ ’da 25b/7
maķarr-ı M. olan 134b/16

Mıhrān *bk. Mıhrān*
Nehr-i M. 18a/6

Mıhrübān *öz. is.* “Mahrübān / Mahrūyān: Basra Körfezi’nde Deylem Limanı’ndan 10 km

içeride bulunan bir Orta Çağ yerleşimi” *bk. Mahirān*
M. 73b/15
Misīnī *bk. Misīna*
M. 8b/5
Misīna *öz. is.* “Messina / Missina: Sicilya Adası’nın kuzeydoğu ucunda bir şehir” *bk. Misīnī*
M. 86a/6
Mistekız [مستكز] *öz. is.* “Mixtecas / Mixtecatl: Meksika’da Oaxaca eyaletinin Büyük Okyanus tarafındaki kısmının tarihî adı ve bu bölgenin Nahua dili konuşan yerli halkı”
M. 96b/6
Mondurz [موندرز] *bk. Havandraz*
M.+ ’a 130a/14
Motevteb [موتوب] *öz. is.* “Motupe: Peru’da bir şehir”
M. 106b/5
Muḥiṭ-i Ğarbi *öz. is.* “Atlas Okyanusu”
M. 26a/17, 27a/15, 27b/4-5, 84b/14
M.+ ’de 71a/16
M.+ ’den 58a/13, 58b/2, 83a/8
Mu’azzam-ı Biḥār-ı M.+ ’dür 25b/1-2
M.+ ’yi 85a/11
M.+ ’nün 25a/15, 84b/6
M.+ ’ye 33a/3, 77a/3, 83a/14
Muḥiṭ-i Şarḳi *öz. is.* “Hint Okyanusu”
M. 27b/7
M.+ ’den 77a/8
M.+ ’ye 27b/4, 82b/1
Muḥiṭ-i Şarḳicenübī *öz. is.* “Büyük Okyanus’un güneydoğusu”
M. 27b/1
Muḥterem *bk. Harem-i Muḥterem*
mücāvirān-ı Harem-i M.+ ’i 70b/6
Müşil *öz. is.* “Musul: Irak’ın kuzeyinde bir şehir”
M. 74a/14
M.+ ’a 140a/4
Naḳo [نقو] *öz. is.* “Naco: Honduras’ta Guatemala sınırında bir yerleşim”
N.+ ’ya 98a/13
N. Hışārı’na 97b/3
Namaḳı [نماق] *öz. is.* “Abenamaguei / Abanumaque: Orta Amerika’da XVI. yy. yerli kabilelerinden birinin şefi”
N. 49a/1
Nāṣa’ *öz. is.* “Massava / Masavva (?): Eritre’de bir liman şehri” [*Mes’ūdī’de Nāṣi’ olarak geçen yer adı Amharcada Bāṣi’ biçimindedir. Günümüzde şehrin adı Masavva’dır.*]
N. 78a/17
Nati [نات] *öz. is.* “Natiuidad / Natividad de Nuestra Señora: Honduras’ta İspanyolların inşa ettiği bir kale, günümüzde Porto Cortes yakınlarındaki Cieneguita”
N. 98a/15
Navṭis *öz. is.* “Nūṭus / Vādī Noṭus / Valdi

Noto: Sicilya Adası’nın güneydoğu ucunda bulunan ve adanın üçte birini oluşturan coğrafi bölgenin tarihî adı ve bu bölgenin tarihî merkezi olan Netum’a Sicilya Müslümanlarının verdiği isim”
N.+ ’dur 8b/12
Naysābūr *öz. is.* “Naysabur / Nişabur: İran’da bir şehir”
N. 74a/13
Necd *bk. Arz-ı Necd*
Arz-ı N. 73b/5
Necef *öz. is.* “Necef: Irak’ın güneyinde bir şehir”
N. 20a/13, 20b/8, 139b/13
Nehr-i ‘Abbās *öz. is.* “Sicilya Adası’ndaki Oreto Nehri’ne Müslümanların verdiği isim”
N. 8b/2
Nehr-i ‘Asel *öz. is.* “Bal Nehri: cennette olduğuna inanılan nehirlerden biri”
N. 18b/5
Nehr-i Ādana *öz. is.* “Adana Nehri / Seyhan Nehri: Türkiye’de Akdeniz’e dökülen bir ırmak”
N.+ ’dur 18a/14
Nehr-i Aras *bk. Aras*
N. 17b/15-16, 18a/1, 18a/4
Nehr-i Bağdād *bk. Dicle*
N.+ ’dur 140a/1
Nehr-i Dicle *bk. Dicle*
N. 140a/1, 140a/9
Nehr-i Etil *bk. Etil*
N. 17b/1, 17b/3
Nehr-i Fārs *öz. is.* “Basra Körfezi”
N.+ ’da 140a/7
Nehr-i Furāt *bk. Furāt*
N. 139b/1-2
N.+ ’a 139b/16
N.+ ’da 139b/14
N.+ ’uñ 139b/10-11
Nehr-i Ḥamr *öz. is.* “Şarap Nehri: cennette olduğuna inanılan nehirlerden biri”
N. 18b/6
Nehr-i İtil *bk. Etil*
N. 9b/16, 140a/17
Nehr-i Kür *bk. Kür*
N. 18a/5
N.+ ’uñ 17b/16
Nehr-i Leben *öz. is.* “Süt Nehri: cennette olduğuna inanılan nehirlerden biri”
N. 18b/5-6
Nehr-i Mā *öz. is.* “Su Nehri: cennette olduğuna inanılan nehirlerden biri”
N.+ ’dur 18b/6
Nehr-i Marniyon *bk. Marniyon*
N. 91a/9-10
N.+ ’uñ 91a/12
Nehr-i Mehrān / Mihrān *bk. Mehrān*
N. 18a/6
Nehr-i Nīl *bk. Nīl*
N. 18b/5

Nehr-i Sind *bk. Mehrān*
N.+ 'dür 18a/7

Nehr-i Tanās *bk. Tanās*
N. 18b/6

Nehr-i Tınās *bk. Tanās*
N. 83b/11

Nehr-i Zāb *öz. is.* "Büyük Zap Suyu: Türkiye'de doğup Irak'ta Dicle Nehri'ne karışan bir akarsu"
N. 140a/5

Nervā [نرو] *öz. is.* "Nerui / Nervi: İtalya'da Cenova'da bir semt"
N. 29a/6

Neykorağva [ن ی قورغو] *öz. is.* "Nicaragua: XVI. yy.da Nikaragua'nın yerli şeflerinden biri" *bk. Neykorgo, Niykorgava*
N. 99a/8

Neykorgo [ن ی قورغو] *bk. Neykorağva, Niykorgava*
N.+ 'ya 99b/5

Neyto [ن ی تو] *öz. is.* "Nito: Guatemala'da Dulce Nehri'nin ağzında XVI. yy.da kullanılan bir ticaret karakolu, bugünkü San Gil Buena Vista yakınında olmalı"
N. 98a/7

Nişibin *öz. is.* "Nusaybin: Türkiye'de Mardin'in bir ilçesi"
N. 74a/14

Niytaş *bk. Baħr-ı Niytaş*
Baħr-ı N.+ 'a 83b/12

Niytis *bk. Baħr-ı Niytaş*
N. 83a/9

Baħr-ı N. 83b/14-15

Niytiş *bk. Baħr-ı Niytaş*
Baħr-ı N. 83b/10

Niyts *bk. Baħr-ı Niytaş*
Baħr-ı N. 84a/6
Baħr-ı N.+ 'a 84a/12
Baħr-ı N.+ 'dan 84a/11
Baħr-ı N.+ 'ı 84a/7
Baħr-ı N.+ 'uñ 84b/8

NİL *öz. is.* "Nil Nehri: Afrika'nın içlerinden doğup Mısır'da Akdeniz'e dökülen ırmak"

N. 13b/13, 12b/4, 14a/8
Baħr-ı N. 12b/5, 12b/14
Furāt ve N. 18b/4
mā'-i N. 13a/2, 13b/1, 80b/4
menābı'-ı N. 70a/3
Nehr-i N. 18b/5
temāsih-ı N. 18a/13
N.+ 'den 13a/7
N.+ 'e 18a/9
mā'-i N.+ 'e 13a/16
mā'-i N.+ 'ı 13a/17, 80b/5
N.+ 'uñ 13a/12
mā'-i N.+ 'uñ 13a/5
menābı'-ı N. olan 70a/14

Niṭiş *bk. Baħr-ı Niytaş*
Baħr-ı N. 9b/4
Baħr-ı N.+ 'a 9b/3, 9b/11

Nihāvend *öz. is.* "Nihavend: İran'da Hamedan'da bir şehir"
N. 74a/13

Niḳoyan [ن ی قویان] *öz. is.* "Nicoya: Kosta Rika'da bir şehir"
N. 99a/5

Niykorgava [ن ی قورغو] *bk. Neykorağva, Neykorgo*
N. 99a/10

Nonbir de Ryož [ن ون بر دیوژ] *öz. is.* "Nombre de Dios: Panama'nın doğusunda bulunan ve İspanyolların ana karadaki ilk ticari üslerinden biri olan liman" *bk. Nonbirdoryos, Nonbur de Ryož, Yonbir du Ryož*
N. Limanı'na 130a/15

Nonbirdoryos [ن ون بر دیوژ] *bk. Nonbir de Ryož, Nonbur de Ryož, Yonbir du Ryož*
N. 97a/17

Nonbur de Ryož [ن ون بر دیوژ] *bk. Nonbir de Ryož, Nonbirdoryos, Yonbir du Ryož*
N. Limanı'na 130b/10-11

Nūbe *bk. Bilād-ı Nūbe*
Arz-ı N.+ 'de 13b/4-5
kavm-ı N.+ 'nūñ 12b/12
Bilād-ı N.+ 'ye 14a/5

Oḳıyanus [اوقیانوس] *bk. Baħr-ı Oḳıyanus*
O. 25b/2
Baħr-ı O.+ 'a 91a/11, 124a/4
Baħr-ı O.+ 'dan 18b/15
Baħr-ı O.+ 'dur 25a/13
Baħr-ı O.+ 'uñ 25b/10, 29b/10

Oḳıyanus *bk. Baħr-ı Oḳıyanus*
Baħr-ı O.+ 'a 58a/15, 70a/12
Baħr-ı O.+ 'dur 83b/4
Baħr-ı O.+ 'uñ 58b/13

'Omān *bk. Bilād-ı 'Omān*
Bilād-ı 'O.+ 'dan 82a/13

'Oṣmāniyye *öz. is.* "Osmanlı Devleti"
maḳarr-ı serīr-i Devlet-i 'O. 74b/16
selāṭin-i 'O.+ 'den 70b/12

Ovurliyanih [اورلی یانه] *öz. is.* "Oregliana / Orellana / Napo Nehri: Ekvador'da doğup Peru'nun kuzeyinden geçen Amazon Nehri'nin ana kollarından biri olan nehir"
O. 91a/10

Palaken [پالاکن] *öz. is.* "Aplacen / Apalachen / Apalaş Dağları: ABD'nin doğusunda bulunan kuzey-güney yönünde uzanan dağ dizisi"
P. 57b/6

Palos de Mağr [پالوس ده پالدوس] *öz. is.* "Palos de Moguer: İspanya'da Madrid'in güneyinde bir semt"
P. 32b/13
P.+ 'a 34b/15

Palpopan [پال پوپان] *öz. is.* "El Rio Papaloapan / Papaloapan Nehri: Meksika'da Veracruz'da bir ırmak"
P. 66b/15

Panama [پانامه] *öz. is.* "Panama: Orta Amerika'da bir ülke ve bu ülkedeki bir şehir"

bk. Yapana

P. 97b/1

P.+ 'da 138a/8

P.+ 'dan 103b/5, 129b/12, 129b/15, 130b/12

P.+ 'ya 104b/2, 104b/8, 105b/4, 106a/5, 129b/12, 130b/11

Panço (1) [پانه قو] *öz. is.* "Ponca: Panama'da bir yöre"

P. 49b/9

Panço (2) [پانه قو] *bk. Panuço*

P. 96a/3

Panuço [پانه وقو] *öz. is.* "Panuco: Meksika'da Veracruz'da bir şehir"

P. 57b/5

haber-i P. 95b/6

Nâhiye-i P. 57b/2

Parya [پاريه] *öz. is.* "Paria: Venezuela'nın kuzeydoğusunda bir yarımada."

P. 41a/2

P.+ 'ya 89a/15

P. Vilâyeti ola 41a/6

Pasço [پاسقو] *öz. is.* "Paçaco / Pazuco / Pasaco: Guatemala'da bir kasaba"

P.+ 'yı 96b/2

Peru [پرو] *bk. Perv, Pervi*

P. 27b/11

P.+ 'dadur 91a/11

memâlik-i P.+ 'dan 55b/6

Perv [پرو] *öz. is.* "Peru: Güney Amerika'da bir ülke" *bk. Peru, Pervi*

P. 103b/9, 103b/11, 125a/9

bakıyye-i alhbâr-ı P. 126b/1

ekşer-i hükkâm-ı P. 125a/16

hükkâm-ı P. 125a/17

P.+ 'de 125a/12

memâlik-i P.+ 'de 124b/1, 125a/5, 125b/7, 126b/1, 128b/10, 129a/9

nefs-i P.+ 'de 128a/3

Vilâyet-i P.+ 'de 106b/9

P.+ 'nın 106a/1, 129b/8, 130a/3

memâlik-i P.+ 'nın 127b/4

nefs-i P.+ 'nın 130a/1

P.+ 'ye 125a/4, 130b/10

memâlik-i P.+ 'ye 123a/17

P. gümüş 126a/15

Pervi [پرو] *bk. Perv, Peru*

sükkân-ı P.+ 'ye 125a/13-14

Popocatebek [پوپوقاته بک] *öz. is.* "Popocatepec / Popocatepec: Orta Meksika'daki ikiz yanardağlardan biri"

P. 94a/5

Porsalona [پورسالونه] *öz. is.* "Barcelona: İspanya'da bir şehir"

P.+ 'da 34b/17

Portaçal [پورته قال] *öz. is.* "Portekiz: Güneydoğu Avrupa'da İber Yarımadası'nda bir ülke" *bk. Portokal*

P. 65a/9

maḥkûm-ı P.- ı bedfercâm 29a/14

P.+ 'a 'arz edüp 58a/17

melik-i P.+ 'a 30a/9

memâlik-i P.+ 'dan 58a/11

maḥkûm-ı P.+ 'dur 129b/1-2

Portaz [پورتاز] *öz. is.* "Potosi: Bolivya'da bir şehir"

P. 125b/15

Portokal [پورتقال] *bk. Portaçal*

P.- ı bedfi'âluñ 70a/11

Portonқан [پورته نکان] *öz. is.* "Potonchán: Meksika'da Tabasco Nehri ağzında kurulu bir Maya şehri"

P. 66b/4

Posişyon [پوشش یون] *öz. is.* "Posesion: Orta Amerika'da bir liman" [*Historia de Las Indias'ta Posesion olarak geçiyor fakat neresi olduğu belirlenemedi*]

P. 99b/6

Poyekaz Deresi [پویدکاز دره] *öz. is.* "Rio de Poechos / Rio Chira: Peru ve Ekvador arasında akıp Büyük Okyanus'a dökülen bir nehir"

P.+ 'ne 106b/2

Rahba *öz. is.* "Rahba: Suriye'de Deyrezzor'da El-Meyadin kasabası yakınlarında Malik ibn Tavk tarafından kurulan kale"

R. 139b/5

Rakka *öz. is.* "Rakka: Suriye'nin kuzeyinde bir şehir"

R. 74a/14, 139b/5

Remle *öz. is.* "Remle: Filistin'de tarihî bir şehir"

R. 74a/3

Reşîd *öz. is.* "Reşîd: Mısır'ın kuzeyinde, Nil deltasında bir şehir"

R. 74a/6

Baḥr-ı R. 14a/11

Reyyis [ریس] *öz. is.* "Los Reyes: bugün Peru'nun başkenti olan Lima'nın eski adı"

R. 124a/11, 130a/4, 136b/5

R. Hışâr-ı na 125b/3-4, 126a/17, 136b/15

Rodos *bk. Cezîre-i Rodos*

Cezîre-i R.+ 'dur 85b/2

Roma *öz. is.* "Roma: günümüzde İtalya'nın başkenti olan şehir"

Medîne-i R.+ 'ya 83b/7

Rūd *bk. Mehrân*

Mehrân R.+ 'uñ 82a/4-5

Rūm *öz. is.* "1. Roma İmparatorluğu 2. Doğu Roma 3. Anadolu"

R. 85a/13

ba'z-ı mülûk-ı R. 85a/8

Baḥr-ı R. 25b/10

Diyâr-ı R. 70b/10

Şâm ile R. 85b/1

Milk-i R. 24b/17

Baḥr-ı R.+ 'a 13a/1, 79b/10, 80b/7, 82b/5, 83a/4, 83a/6, 84a/4

Arz-ı R.+ 'da 139b/3

Baħr-ı R.+ 'da 13b/8, 85b/3-4
 Bilād-ı R.+ 'da 18a/15
 lisān-ı R.+ 'da 83b/6
 Baħr-ı R.+ 'dan 80b/10
 Bilād-ı R.+ 'dan 74b/7, 85a/12
 memālik-i R.+ 'dan 74b/11-12
 Arz-ı R.+ 'ı 83a/4
 Baħr-ı R.+ 'ı 80a/5
 Baħr-ı R.+ 'uñ 79b/5, 82b/5-6,
 83a/15-16, 83b/8
 Baħr-ı R. ve Şām 25a/8
 Baħr-ı R. ve Şām'uñ 29a/9
Rus [روس] *öz. is.* "Rusya: Novgorod, Moskof
 ve Kiyev knezlikleri"
 Arz-ı R. 17b/4
 ħudūd-ı Bilād-ı R.+ 'da 17b/1
 Baħr-ı Bulğar ve R.+ 'dur 83b/15
Şağura [شاغوره] *öz. is.* "Segura de la Frontera:
 Meksika'da Pueblo Eyaleti'nde bulunan
 Tepeaca'nın eski adı" *bk. Şegura*
 Ş. 95b/3
Şegura [شغوره] *bk. Şağura*
 Ş. 93b/16
Sabodkız [ساب و دقز] *öz. is.* "Zapotecas: Orta
 Amerika'da Oaxaca Vadisi'nde gelişen bir
 memleket"
 S. 96b/6
Sābūr *öz. is.* "Şāpūr / Bişāpūr: İran'da Fars
 Eyaleti'nde Kazerun şehrinde bulunan eski bir
 Orta Çağ kasabası"
 S. 73b/14
Şaf *bk. Cebel-i Şaf*
 Cebel-i Ş.+ 'da 135a/13
Şa'īd *bk. Bilād-ı Şa'īd*
 akāşī-i akāşī Ş. 80b/4
 a'ālī-i Ş.- i Mısır'da 20b/11
 Ş.- i Mısır'dan 12b/78, 78a/7-8
 Bilād-ı Ş.+ 'ı 12b/14
Şaķalibe *öz. is.* "Novgorod, Moskof ve Kiyev
 Knezlikleri, Slav Yurtları" [Tarihi metinlerde
 bazen Bulgarlar da bu isimle anılmışlardır.]
 Arz-ı Ş. 84b/16
 Ş.+ 'den 72b/9
 Arz-ı Ş.+ 'nūñ 83a/2
 Ş.+ 'ye 75a/17
Şaķalibe *öz. is.* "Şikiliye / Sicilya Adası:
 Akdeniz'de büyük bir ada"
 Cezire-i Ş. 85b/3, 86a/6
Saķotulyan [ساقوت و لىان] *öz. is.* "Zacatula:
 Meksika'da bir kasaba"
 S. 95a/14
Şan'a'l-Yemen *öz. is.* "Sana: Yemen'de bir
 şehir"
 Ş. 73b/1-2
Sancār *öz. is.* "Sahar / Şahār: Umman'da
 önemli bir kıyı şehri" [Mürüc'da yanlış
 yazıldığı için buraya da yazar yanlış imla ile
 aktarmıştır.]
 medīne-i S.+ 'a 82a/13-14
Şancı *öz. is.* "Şangay: Çin'de gelişmiş, önemli

bir ticaret merkezi"
 Baħr-ı Ş. 135a/16
San Cil [سان جيل] *öz. is.* "San Gil de Buena
 Vista: Guatemala'da Dulce Nehri'nin ağzında
 kurulu bir İspanyol yerleşim yeri"
 S. 97b/2
San Covan (1) [سان جوان] *öz. is.* "Rio San Juan
 / Atrato Nehri: Kolombiya'da Darien
 Körfezi'ne dökülen bir ırmak"
 S. 48b/13
San Covan (2) [سان جوان] *bk. San Covan
 Ceziresi*
 S. 90a/1
San Covan Ceziresi *öz. is.* "San Juan Bautista
 / Boriquen / Porto Rico Adası: Antiller'de bir
 ada" *bk.*
 S.+ 'ne 37a/15
San Covan de La [دله سان جوان] *bk. San
 Covan ve Luğa*
 S. Limanı'na 67a/15
San Covan ve Luğa [ولوغه سان جوان] *öz. is.*
 "Santo Giouanni de Vlhua / San Juan de Ulúa:
 Meksika'nın Veracruz Eyaleti'nde bir şehir"
bk.
 S. 97a/9
Şanda Fe [صندف] *öz. is.* "Santa Fe:
 İspanya'nın güneyinde Granada'ye (Gırnata)
 bağlı bir yerleşim yeri"
 Ş. 32b/6
Şandalan [صندلان] *öz. is.* "Necendelan"
 Ş. 96b/2
San Kālb Ceziresi [سان قالب] *öz. is.* "San
 Felipe / Santiago Adası / Isla Cerralvo / Isla
 Jacques Cousteau: Meksika'da Kaliforniya
 Körfezi'nde yerleşim olmayan küçük bir ada"
 [Aslında Hernan Cortez- metnimizde 1530
 yazsa da 1536'da gerçekleştirdiği seferinde-
 Kaliforniya'daki sıradağları görüp bunlara
 Las Sierras San Felipe adını vermiş, gördüğü
 adaya da Santiago adını vermiştir. Ancak
 metinde San Felip, yanlış imla ile San Kālp,
 adanın ismi olarak kaydedilmiştir.
 Kaliforniya'nın ilk haritalarda ada olarak
 gösterildiğini de kaydetmek gerekir.]
 S.+ 'ne 87a/11
San Luķa [سان لوقا] *öz. is.* "San Lucar de
 Barremeda: İspanya'nın güneyinde Cadiz'e
 yakın bir kıyı yerleşimi"
 S. 130a/6
 S.+ 'dan 39b/17, 130a/10
 S. Limanı'na 65a/6
Şanpan [سان پان] *bk. Şanpolan*
 Ş.+ 'da 121b/6
Şanpolan [سان پولان] *öz. is.* "Cempoala /
 Zempoala / Cempoallan: Meksika'da
 Veracruz'da eski bir Totonak yerleşimi" *bk.*
Şanpan
 Ş. 86b/8, 109b/3-4, 109b/5, 110a/1,
 113a/10
 S.+ 'a 108a/2, 109b/11

Ş.+ 'dan 109b/17
Şanta Glorya [لوريه صانده] *öz. is.* “Santa Gloria: Jamaika Adası’nın kuzeydoğusunda bir sahil” [Metinde Kolomb’un burada bir hisar inşa ettiği yazılı ancak Kolomb, Yeni Dünya’ya yaptığı dördüncü seferinde (1502), burada evvelce terk ettiği gemilerini yeniden donatmıştır.]
 Ş. 42b/16
Şant Agustín Burni [بورن صانده اغوستين] *öz. is.* “Cabo de Santo Agostinho / Capo di Santo Augustino: Brezilya’da Pernambuco’da bir burun”
 Ş.+ 'na 58b/14, 130b/7
Santa Kuz [قوز سانه] *öz. is.* “Santa Cruz: bugün Meksika’da Baja California Sur’da La Paz kasabası yakınlarında bulunan harap bir sömürgeci yerleşimi”
 Ş.+ 'a 87a/12
Şanta Marta [ميرته صانده مارتا] *öz. is.* “Santa Marta: Kolombiya’nın kuzeyinde bir şehir”
 Ş.+ 'ya 46a/4, 130a/16
 Ş. vilâyetini 47a/4
Santan D’Un [دون سانه تان] *bk. San Covan ve Luğa*
 S. 121a/8
Sant Anderéz (1) [اندرز سانه تان] *öz. is.* “Santo Andrea / El ancón de San Andrés: Kaliforniya Körfezi’nde (Mar Bermeja) Kolorado Nehri’nin ağzına verilen isim”
 S. 87b/1
Sant Anderéz (2) [اندرز سانه تان] *öz. is.* “Baya de Sant Anders: Honduras sahilllerinde bir liman” [Bugünkü yeri ve adı belirlenemedi.]
 S. Limanı’na 98a/13
Şantiyağó [صانده تياغو] *bk. Cezîre-i Şantiyağó*
 Cezîre-i Ş. 88b/17
 Ş. Cezîresi’ne 89a/2
Şantiy Ağosintin Burni [صانده تياغو ساندن بورن] *bk. Şant Agustín Burni*
 Ş.+ 'na 89a/4
Santo [انده توس] *öz. is.* “Villa de Santisteban del Puerto: Meksika’da Veracruz’da bugünkü Panuco şehri”
 S. 96a/3
Şanto [صانده تان] *bk. Şanto Damanço, Şanto Vamanço*
 Ş.+ 'dan 130a/12
 Ş.+ 'ya 125a/12, 130a/16, 130b/1
Şanto Damanço [صانده تودمانكو] *öz. is.* “Santo Domingo: İspanyola Adası, Haiti, Büyük Antiller’de bir ada ve/veya Avrupalıların Amerika’da inşa ettiği ilk yerleşim” *bk. Şanto, Şanto Vamanço*
 Ş. 40a/4
Şanto Toma [تومه صانده تان] *öz. is.* “Fort de Santo Tomas: Kristof Kolomb’un İspanyola Adası’nda inşa ettiği bir kale”

Ş. 38b/13
Şanto Vamanço [صانده تان] *bk. Şanto, Şanto Damanço*
 Ş.+ 'ya 99b/3, 130a/11
Sapano [سپانو] *öz. is.* “Caonabo: Kolomb ulaştığında İspanyola Adası’ndaki en güçlü kasık idi.” [Metinde yer adı olarak geçmektedir ki yerli kabile reislerinin bölgeleri de kendi isimleriyle anılıyordu.]
 S.+ 'da 40a/2
Satroz [ساتروز] *öz. is.* “Satiros: İspanyolların Bermuda Adası yerlileri için kullandıkları aşağılayıcı isimlendirme” [Satiros, Yunan mitolojisinde yarı keçi yarı insan biçimindeki kıır ve orman iyesisidir.]
 S. 130b/15
Saṭnūf *öz. is.* “Şaṭānūf / Satnuf: Mısır’da Nil Deltası’nın güney ucunda bir yerleşim yeri”
 S. 14a/10
Sāve *öz. is.* “Save: İran’da Rey ile İsfahan arasında bir yerleşim”
 S. 74a/3
Şayf (1) *bk. Baḥr-ı Şayf*
 Baḥr-ı Ş.+ 'dur 134b/12
Sebkır *bk. Sibkır*
 S. 73b/15
Sebte *öz. is.* “Sebte / Sebte / Ceuta: Cebelitarık Boğazı’nın Afrika yakasında bulunan bir şehir”
 Tanca ve S. 25a/11
 S. 83b/2
 Zukāk-ı S. 59b/5
 ḥāric-ı S.+ 'de 29a/14
 S.+ 'den 130b/8
 cānib-i S.+ 'den 70a/12
 Zukāk-ı S.+ 'den 33a/3, 71a/16
Sebte-i Muğaliyan *öz. is.* “Macellan Boğazı: Güney Amerika’da bulunan meşhur bir boğaz”
bk. Sebte-i Muğalyan
 S. 59b/6
Sebte-i Muğalyan *bk. Sebte-i Muğaliyan*
 S.+ 'a 130b/5
 Muğalyan S.+ 'ne 130b/3
Sebut [سبوت] *bk. Cezîre-i Sebut*
 S. 60a/16, 64b/2
 Cezîre-i S. 60b/2
 S.+ 'dan 60a/12, 60a/17
 S. Cezîresi’ne 60a/6
Sedd-i Ye’cūc *öz. is.* “Yecūc Seddi / Zülkarneyn Seddi: günümüzdeki yeri hakkında çok ihtilaflar bulunan ve Orta Çağ Müslüman coğrafyacıların Kuzeydoğu Asya’da gösterdikleri, Kuran-ı Kerim’de de bahsedilen set”
 S. 12b/2
Sefāle *bk. Bilād-ı Sefāle*
 Bilād-ı S.+ 'de 78a/10
Selemye *öz. is.* “Selemye / Clysma (?): Mısır’da Sina Yarımadası’nda antik bir yerleşim” [Goodrich, Selimye (Hums, Suriye)

olarak kaydetmiştir. Ancak bağlamsal olarak bahsi geçen yerin Sina civarında olması daha uygun görünmektedir.]

Qulzum-ı S. 74a/4

Semerķand *öz. is.* “Semerkant: Büyük Türkistan’da bir şehir”

S. 74a/12

Sentikli [سند تكللي] *öz. is.* “Centliquipac / Mayor España: Meksika’da Jalisco Eyaleti’nde eski bir yerli yerleşimi”

S. 100b/2

Serahs *öz. is.* “Serahs: Türkmenistan’ın İran sınırında bir şehri”

S. 74a/12

Serendüse *öz. is.* “Serduma (?) / Serendib (?): Serendip (Seylan, Sri Lanka) Adası’nda antik bir şehir” [Bu kelime kaynak yazmada veya yazmadan alıntılanırken edilirken yanlış imla edilmiş olabilir. Aslı Serendīb veya İdrisi’nin Tabula Rogeriana’sında kaydedilen Sandūma olabilir. El-Bekri’de geçen سندروسه ile aynı yer olduğu da söylenmiştir.¹²⁰⁷ Ancak metindeki ada Hint Okyanusu’nda El-Bekri’nin bahsettiği ada Atlas Okyanusu’ndadır.]

S. 6b/5

Sevilya [سوي ليه] *öz. is.* “Sevilya / Sevilla: İspanya’da bir liman şehri” *bk. Sivilya*

S. 88b/15

S.+ ’dan 58b/11, 92a/9

Seybola [سيبوله] *bk. Siybola*

S. 100b/16, 101a/17

Vilāyet-i S. 100b/13-14

S.+ ’ya 101a/12

Seyhān *öz. is.* “Seyhan Nehri: Türkiye’nin güneyinde Akdeniz’e dökülen bir ırmak”

S. 18a/14, 18b/6

S. ve Ceyhān 18a/13, 18b/4

Seyhūn *öz. is.* “Seyhun Nehri / Siri Derya: Büyük Türkistan’da Aral’a dökülen bir ırmak”

Ceyhūn ve S. 9a/10

Ceyhūn ve S.+ ’dan 9a/13

Seykora [سيكوره] *öz. is.* “Chicora: Amerika Birleşik Devletleri’nin Kuzey Karolina Eyaleti’nde bulunan bir kıyı bölgesi” *bk. Sıkora*

Sıkora

S. 91a/1

Seyra Deresi [سيه دره] *öz. is.* “Rio de Chira: Peru’nun kuzeyinde bir ırmak”

S.+ ’ne 106b/3-4

Şımūn *bk. Bilād-ı Şımūn*

Bilād-ı S. 12a/2

Şin *öz. is.* “Çin”

Bahr-ı S. 7a/2, 11b/14

Vilāyet-i Kanāv ve S. 7a/1

avāyıl-ı hūdūd-ı S.+ ’de 7a/8-9

akāşī-i Bilād-ı S.+ ’den 73a/13

Bahr-ı S.+ ’dür 135a/16

S.+ ’e 15b/2

Bahr-ı S.+ ’e 25b/8

Bilād-ı S.+ ’e 73b/10

Bilād-ı S.+ ’ün 12b/1

Sibkır *öz. is.* “Siniz: İran’da Buşehr Eyaleti’nde İmam Hasan kasabası yakınlarında bulunan eski bir liman” [Qurtubî’den yanlış imla ile] *ayrıca bk. Şitr*

S. 73b/15

Sicistān *öz. is.* “Sicistan / Sistan: Günümüzde bir kısmı İran’da bir kısmı Afganistan’da bulunan tarihî bölge”

S. 73b/13

Sikaṭa [سكاطه] *öz. is.* “Zacotlan / Xocotlan / Azagatami / Zautla: Meksika’da Pueblo Eyaleti’nde bir kasaba”

S. 94a/9

Sikora [سيكوره] *bk. Seykora*

Nāhiye-i S. 90b/16

Sikuvayk [فوي قسي] *öz. is.* “Cicuic / Cicuye (Pecos)?: Francisco Vásquez de Coronado’nun varlığından söz ettiği Yedi Altın Şehir’den biri” *bk. Kuyuk*

S. Hışarı’na 102a/12

Simyāt *öz. is.* “Sümeysat / Samsat: Türkiye’de Adıyaman’da bir ilçe”

Qal’a-ı S. 139b/4

Sincār *öz. is.* “Sincar / Şengal: Irak’ın kuzeyinde bir bölge”

beriyye-i S.+ ’da 15b/9

Sind *öz. is.* “Sind: bugünkü Pakistan’ın tarihî adı”

sāhil-i S. 82a/14-15

sevāhil-i S. 82a/4

Nehr-i S.+ ’dür 18a/7

Hind ve S.+ ’e 73b/3

sevāhil-i S.+ ’e 73a/13-14

Arāzī-i Hind ve S.+ ’i 18a/7-8

Bilād-ı S.+ ’ün 73b/11-12

metā’-ı S. ve Hind 20b/4

nefāyis-i S. ve Hind 81b/6

sā’ir-i Bilād-ı S. ve Hind 12a/3

S. ve Hind’e 29a/11-12

sevāhil-i S. ve Hind’e 70a/17

benādır-ı S. ve Hind’i 70b/1-2

ekşer-i benādır-ı S. ve Hind’i 81b/4-5

Sindān *öz. is.* “Sendān / Sandān: Batı Hindistan’da bir kıyı şehri”

S. 12a/2

Siñokemal [سنگوكمال] *öz. is.* “Sienchimalen / Xicochimalco / Xico: Meksika’da Veracruz

¹²⁰⁷ (El-Ḥamīrī, 1980: 327)

Eyaleti'nin orta bölgelerinde bir şehir”

S. 110a/4

Sinpasinko [سنڀاڻو] öz. is. “Cimpancinco / Zimpancinco / Tzompantzinco: XVI. yy.da Tlaxcala'nın payitahtı”

S. 111a/4

Sipano [سڀانو] öz. is. “Cibao: Hispanola Adası'nın dağlık orta kesimleri” ayrıca bk.

Sapano

S. 38a/16

Sirāf bk. **Bilād-ı Sirāf**

Bilād-ı S.+ 'dan 82a/11

Sivilya [سويليه] bk. **Sevilya**

S. 36a/2

Siybola [سڀولا] öz. is. “Cibola / Cevola: XVI. yy.a ait bir söylencede geçen efsanevi Yedi Altın Şehir'den biri” bk. **Seybola**

S.+ 'ya 101a/5

Siyraf bk. **Bilād-ı Sirāf**

S. 73b/15

Sokotra öz. is. “Sokotra: Hint Okyanusu'nda Yemen açıklarında stratejik bir ada”

S. 78b/12

Sotomyoz [سوتوميوز] öz. is. “Sotomayor: Porto Riko Adası'nın kuzeybatısında bir yerleşim, bugünkü Aguada”

S. 89b/17

Sövyeye [سوييه] bk. **Sevilya**

S.+ 'ye 130a/6

Sübāra öz. is. “Subara / Sopara / Supparak: Batı Hindistan'da bir kıyı yerleşimi”

S. 12a/2

Sūdān (1) bk. **Bilād-ı Sūdān**

S. 61a/16, 78a/9

Arz-ı S. 76a/7

Bilād-ı S. 13b/3, 13b/6

Milk-i S. 24b/16

nevâdir-ı Hâbeşe ve S. 81b/7

sâ'ir-i S. 76a/5

akşâ-yı Bilād-ı S.+ 'a 26a/11

Arz-ı S.+ 'uñ 76a/6

Sūr (1) [سور] öz. is. “Mar del Sur: Büyük Okyanus'un Orta Amerika ve Güney Amerika taraflarındaki kısımları için İspanyolların verdikleri isim”

S. 97b/6, 105a/5

Bağr-ı S. 86b/17, 136b/12

S.- ı deryâyı 49b/5

Bağr-ı S.+ 'a 97b/1, 99a/4, 111b/4, 117a/17

Deryâ-yı S.+ 'a 50b/3

Bağr-ı S.+ 'da 56a/16

cānib-i S.+ 'da 129a/15

Bağr-ı S.+ 'dan 99b/9

Bağr-ı S.+ 'ı 50a/9

sevāhil-i Bağr-ı S.+ 'ı 97b/5

Bağr-ı S.+ 'uñ 48b/7, 51b/9, 138a/9

Şūr bk. **Bilād-ı Şūr**

S. 74a/2

Bilād-ı S. 139b/8

Sutılan [سوتيلان] öz. is. “Ciutlan / Cihuatlan: Meksika'da Jalisco Eyaleti'nde bir kıyı bölgesi”

S. 95a/16

Süfyān bk. **Cibāl-ı Süfyān**

Cibāl-ı S.+ 'dan 18a/7

Süveys öz. is. “Süveyş: Kızıldeniz'in Süveyş Körfezi'nde bir şehir”

S. nāmı ile 70b/17

Şalışko [شالڀو] öz. is. “Jalisco / Xalisco: Meksika'da bir eyalet” bk. **Şalişo**

Ş.+ 'ya 100b/1

Ş. Limanı'na 87a/6

Şalişo [شالڀو] bk. **Şalışko**

haber-i Ş. 100a/16

Şām öz. is. “Suriye, Lübnan, Filistin'in içinde bulunduğu bölgenin tarihî adı, Doğu Akdeniz sahilleri, Levant”

Bağr-ı Rüm ve Ş. 25a/8

Ṭarābls-ı Ş. 74a/17

Bağr-ı Ş.+ 'a 74b/2, 83a/11

Bilād-ı Ş.+ 'a 74a/2

sevāhil-i Ş.+ 'a 74b/8

şimāl-ı Ş.+ 'a 74a/15-16

Arz-ı Ş.+ 'dadur 9a/15

Bilād-ı Ş.+ 'dan 25a/9

Bağr-ı Rüm ve Ş.+ 'uñ 29a/9

Ş. ile Rüm 85b/1

Şamayka [شمایکا] öz. is. “Jamaica / Xamaica: Karayipler'de bir ada”

Ş. 39a/9

Ş.+ 'ya 39b/4, 42b/1

Şa Meygel (1) [میکل شا] öz. is. “San Miguel: Peru'da İspanyolların kurduğu ilk yerleşimlerden biri.” [Bu isimde, XVI. yy.da, Peru'da iki yerleşim kurulmuştur. İlki Chira Nehri boylarındaki -bugünkü Tanganara-diğeri Piura Nehri boylarında kurulan -bugünkü Piura- kasabalarıdır Metinde bunların hangisinden bahsedildiği açık değil]

Ş. 106b/4, 128a/1

Ş.+ 'uñ 130a/2

Şa Meygel (2) [میکل شا] öz. is. “San Miguel: Panama'nın batısında, Isla de Rey'in karşısında bulunan bir körfez” [Metinde bir hisar olduğu kaydedilmişse de kaynak metin olduğu anlaşılan Historia de las Indias'ta golfo de San Miguel yani San Miguel Körfezi olarak geçmektedir.] bk. **Şamvîl**

Ş. Hışârı'na 56a/17

Şamvîl [شمویل] bk. **Şa Meygel (2)**

Ş. 50b/2

Şavşa [شاوشه] öz. is. “Xauxa / Jauja: Peru'da bir yerli şehri”

Ş. 136a/12

Ş.+ 'da 127b/15

Ş.+ 'nuñ 136b/5

Ş.+ 'ya 136b/4

Şecer öz. is. “Şihr: Arap Yarımadası'nın güneyinde Yemen'in doğusunda bir ticaret

merkezi”

sâhil-i Ş.+ 'de 12a/8

Şitr öz. is. Siniz: İran'da Buşehr Eyaleti'nde İmam Hasan kasabası yakınlarında bulunan eski bir liman” [Mesudi'den yanlış imla ile] ayrıca bk. **Sibkır**

Ş. 82a/11

Şunķavıtlı [شوند قاووت لی] öz. is. “Xuncahuitl / Yasuncabil / Yaxuncabil: Yukatan Yarımadası'nda eski bir Maya yerleşimi”

Ş. Hışârı'na 97b/14

Taberistân öz. is. “Taberistan: İran'da bugünkü Mazenderan, Gülistan ve Gilan eyaletlerini içine alan bölgenin tarihî adı”

Cürcân ve T. 9b/13-14

Bahr-ı T.+ 'a 18a/3, 74b/11

sevâhil-i Bahr-ı T.+ 'dan 75a/16

Bahr-ı T.+ 'dur 9a/5

Taberıyye öz. is. “Taberiye / Tiberia: Filistin'in kuzeydoğusunda tarihî bir şehir”

T. 74a/3

Buḡayre-i T.+ 'dür 9a/14

Tabramîn öz. is. “Tabarmin / Taormina: Sicilya Adası'nın doğusunda Messina'da bir kasaba”

T. 8b/8

Tā'if öz. is. “Taif: Arap Yarımadası'nın batısında bir şehir”

T. 73b/6

Taķo [طاقو] öz. is. “Tachco / Taxco de Alarcon: Meksika'nın Guerrero Eyaleti'nde bir şehir”

T. 97a/4

Tanās öz. is. “Don Nehri: Rusya'da doğup Azak Denizi'ne dökülen bir ırmak”

Nehr-i T. 18b/6

Tanca öz. is. “Cebelitarık Boğazı'nın Afrika Yakası'nda bir şehir”

T. 21a/14, 83b/2

Bilād-ı T.+ 'ya 74b/3

T. ve Sebte 25a/11

Tanīs bk. **Buḡayre-i Dimyāt**

Buḡayre-i T. ve Dimyāt 21b/7

Tarāblus-ı Şām öz. is. “Tarablusşam / Trablusşam / Tripoli: Doğu Akdeniz'de Lübnan'da bir kıyı şehri”

T. 74a/17

Tarāblus öz. is. “Trablus / Tripoli: Libya'nın kuzeybatısında Akdeniz kıyısında bulunan bir şehir”

T. 74a/10

Tarairye [طرايرى] bk. **Cezāre-i Tarairye**

Cezāre-i T. 56a/16

Tararye [طرايرى] bk. **Cezāre-i Tarairye**

T. 50b/12

Tarıyan [طارين] bk. **Taryan**

T.+ 'a 51b/15

Tarlīs öz. is. “Tarābaneş / Tripani: Sicilya Adası'nın kuzeybatı ucunda bulunan bir şehir”

[El-İdrisi'den طراينش / طراينش olarak geçen yer

adı Kurtubi'de نسل طرل olarak yazılmıştır. Basit bir istinsah hatası olduğu anlaşılmaktadır. Benzer bir hata Kurtubi'den KİC'e aktarırken de gerçekleşmiş görünüyor.]

T. 8b/14

Tarnan [طارندان] bk. **Taryan**

Nāhiye-i Uraba ve T. 47a/5

Tarsūs öz. is. “Tarsus: Türkiye'de Akdeniz kıyısında İçel'e bağlı bir ilçe”

T. 74a/17

Taryan [طارين] öz. is. “Darien: Panama Kıstağı'nın güney bölgelerinin tarihî ve günümüzdeki adı” bk. **Tarnan**

'acāyib-ı Uraba ve T. 52a/7

Uraba ve T. 52a/8

T.+ 'a 140b/6

T.+ 'da 52b/3

nevāhi-yi T.+ 'da 137b/11

T.+ 'uñ 129b/11

Taşışķo [تاشيشكو] öz. is. “Taxixco / Taxisco: Guatemala'da bir kasaba”

T. 96b/1

Taşlu Burun [طاشلوبيرون] öz. is. “” [Metinde bir yer adı olarak kaydedilen bu isim aslında İspanyolca ve İtalyanca eserlerde bir yeri tavsif ederken kullanılan bir tamlamanın yer ismi olarak yanlış çevirisidir. Bahsi geçen Taşlı Burun Meksika'da Veracruz yakınlarında bir yer olmalıdır.]

T. 107b/16

Tavaşķo [طواسكو] öz. is. “Tauasco / Tavasco / Tabasco: Meksika'nın güneydoğusunda Chontal Mayaların yurdu ve XVI. yy.da yerli liderlerinin adı”

T.+ 'yı 66b/1

T. Burnı'na 65b/16

Taygız [تايغز] bk. **Tayguz**

T.+ 'dan 102a/10

Tayguz [تايغز] öz. is. “Tiguex: Coronado'un bahsettiği efsanevi Yedi Altın Şehir'den biri” bk. **Taygız**

T. 102a/3

Tayķa [تايكا] öz. is. “Tayca / Tayça / Tayza / Taica: Peten Itza Mayaları'nın yurdu”

T. Vilāyeti'nde 98a/2

Taylamün bk. **Cebel-i Taylamün**

Cebel-i T. 12b/15

Tebaķ [تباق] öz. is. “Tepac: Moctezuma'nın sarayının bulunduğu yer”

T. 115b/8

Tebbet bk. **Bilād-ı Tebbet**

Bilād-ı T. 74a/11

Tefvantebek [تفانت بكت] bk. **Teķvantepek**

T. 87a/7

Tehāme öz. is. “Arap Yarımadası'nın Kızıldeniz sahillerinin tamamını kapsayan coğrafi bölgenin tarihî adı”

T.+ 'den 73b/5

Teķvantebek [تفانت بكت] bk. **Teķvantepek**

T. 95a/14

Teķvantepek [تڤك تڤوان] öz. is. “Tehuantepec: Güneydoğu Meksika’da Oaxaca Eyaleti’nde bir şehir” bk. **Teķvantebek**
T.+ ’den 87a/11

Teniyis bk. **Bilād-ı Tennīs**
T. 74a/6

Tennīs bk. **Bilād-ı Tennīs**
Bilād-ı T. 80a/4

Tepekab [تڤاب تڤه] öz. is. “Tepeyacac / Tepeaca: Meksika’da Puebla Eyaleti’nde bir kasaba” ayrıca bk. **Şegura**
T. 93b/10

Teraşķalan [تڤلن تڤراش] öz. is. “Tlaxcala: Meksika’da bir eyalet. XVI. yy.da Aztek hükümdarı II. Moctezuma’nın siyasi rakibi olan konfederasyon”
T. 86b/8, 93b/6, 93b/8-9, 110b/6, 110b/15, 110b/17, 113a/10
T.+ ’a 93b/8
T.+ ’da 94a/11

Tiripi [تڤرپى] öz. is. “Trinidad Adası: Antil Denizi’nde, Venezuela’nın kuzeyinde bir ada”
T. 40b/9

Ternide Cezîresi [تڤرندىر تڤد] öz. is. “Villa de la Santísima Trinidad: Küba Adası’nda bir kıyı kasabası” [Metinde her ne kadar bir ada olarak yazılmışsa da Hernan Cortez’in uğradığı Trinidad ada olan değil Küba adasındaki bir kıyı yerleşim yeridir.]
T.+ ’ne 65b/12

Tevlā bk. **Tevle, Tevleye**
medîne-i T. 84b/7
cezîre-i T.+ ’dur 72b/6
T.+ ’ya 84b/9

Tevle öz. is. “Thule: İlk Çağ ve Orta Çağ coğrafyacılarına göre Atlas Okyanusu’nun en kuzeyinde bulunan bir ada” bk. **Tevlā, Tevleye**
cezîre-i T.+ ’ye 84b/3
medîne-i T.+ ’ye 84a/14

Tevleye bk. **Tevle, Tevlā**
T. 84a/3

Tevlide [تڤلد تڤد] öz. is. “Toledo / Tuleytula: İspanya’da bir şehir. 1469’a kadar Kastilya payitahtı”
T. 86b/10

Teydori [تڤدورى] bk. **Tidori**
T. 64a/10

Teyveş [تڤيوش] bk. **Tayğuz**
T. Hışârı’na 101b/16

Ṭıbramīn bk. **Ṭabramīn**
Ṭ. 8b/8

Ṭınās bk. **Ṭanās**
Ṭ. 18b/6
Nehr-i Ṭ. 83b/11

Ṭırabuzon bk. **Baḥr-ı Ṭırabuzon**
Baḥr-ı Ṭ. 82b/3

Tıraşķalan [تڤلن تڤراش] bk. **Teraşķalan**
T. 97a/14, 111a/1
T.+ ’dan 111b/17

Ṭırlīs bk. **Ṭarlīs**

Ṭ. 8b/14

Tidevriy [تڤدورى] bk. **Tidori**
T. Cezîresi’ne 63a/12

Tidori [تڤدورى] öz. is. “Tidore: Güneydoğu Asya’daki Baharat Adaları’ndan biri” bk. **Tidevriy**
T.+ ’ye 86b/1

Tilatluķo [تڤلات لوفو] öz. is. “Tlatelulco: Aztek hükümdarı II. Montezuma’nın ikamet ettiği yer, bugün Ciudad de Mexico’nun merkezinde yer almaktadır”
T. 117b/17

Tilsiyan [تڤلسيان] öz. is. “Tlecean” [Günümüzdeki konumu edilemedi.]
T. Hışârı’na 98a/4

Tirbi [تڤبرى] öz. is. “Tiripi: Darien’de yerli bir şef ve hâkimi olduğu bölge”
T. 47b/1

Tirniyati [تڤرنى ياتى] bk. **Tirnyati**
T.+ ’de 64b/3

Tirnyati [تڤرنى ياتى] öz. is. “Ternate: Güneydoğu Asya’daki Baharat Adaları’ndan biri” bk. **Tirniyati**
T. 64a/11

Toķonaķ [تڤوفا وناكى] öz. is. “Totonac: Meksika’da Atlas Okyanusu’ndan Sierra Madre sıradağlarına kadar olan arazide yerleşik, Aztekler’le rakip yerli bir halk” [Metinde bir hisar adı olarak geçiyor olsa da bölgede oturan halkın adıdır. Bahsi geçen şehrin adı Chiauiztlan (Quiahuixtlan’dır.)]
T. Hışârı’na 109a/6

Toliman [تڤول يمان] öz. is. “Toliman: Meksika’da Queretaro Eyaleti’nde bir şehir merkezi”
T. 95a/16

Totuteb [تڤوت و تڤب] öz. is. “Tochtepec: Meksika’da bir şehir”
T. 95a/8

Tumaķo [تڤوماكو] öz. is. “Tumaco: Panama’nın XVI. yy.daki yerli liderlerinden biri”
T. 50b/6, 50b/10, 50b/12, 51a/1
T.+ ’ya 50b/15

Tunbez [تڤن بىز] öz. is. “Tumbez: Peru’nun kuzeybatısında bir şehir” bk. **Tunbiz, Tunbuz**
T.+ ’e 123a/11

Tunbiz [تڤنوب] bk. **Tunbez, Tunbuz**
T. Limanı’na 105b/2, 106a/10

Tunbuz [تڤنوبىز] bk. **Tunbez, Tunbiz**
T.+ ’a 106a/14, 127b/2
T.+ ’uñ 105b/7

Tunca [تڤون ونا] öz. is. “Tunja / Tunia: Kolombiya’nın kuzeybatısında bir şehir”
T. 46a/10

Tuneys bk. **Bilād-ı Tennīs**
Bilād-ı T. 12b/17

Tunusķa [تڤنوسكفا] öz. is. “Tenesucha / Cenusucia / Tenusucia: Kolombiya’da bulunan Valle de San Juan’a XVI. yy.da yerlilerin

verdiği isim”

T. 46b/8

Turcıl [تورجیل] öz. is. “Trugillo / Trujillo: Honduras’ta Atlas Okyanusu kıyısında bir şehir”

T. 97b/4

T. Hışarı’na 98a/16

Turcilo [تورجیلو] öz. is. “Truxillo / Trujillo: Peru’da Büyük Okyanus kıyısında bir şehir”

T.+ ’dan 136b/17

T.+ ’ya 127b/13, 136b/6

Ṭūs öz. is. “Tus: İran’ın kuzeybatısında tarihî bir şehir”

Ṭ. 74a/13

Tututebek [توتوت بك] öz. is. “Tututepec / Villa de Tututepec de Melchor Ocampo: Meksika’da bir şehir”

T. 95b/2

Ubulla öz. is. “Ubulla: Basra Körfezi’nde Basra şehrinin doğusunda kurulu antik bir liman şehri”

cānib-i Başra ve U.+ ’dan 11b/16-17

‘Ummān öz. is. “Arap Yarımadası’nın güneydoğu ucunda bir ülke”

‘U. 73b/1

Baħr-ı ‘U. 81b/15-16

Uraba [اورابا] öz. is. “Vrava / Uraba: Kolombiya’nın kuzeyinde bulunan ve aynı adı taşıyan körfezin doğu yakasının adı”

U. 51b/15, 129b/11

U.+ ’da 47b/8

U.+ ’ya 47a/16, 47b/14, 48a/10

Nāhiye-i U. ve Ṭarnan 47a/5

U. ve Ṭaryan 52a/8

‘acāyib-ı U. ve Ṭaryan 52a/7

Uşküntepek [ئىشكوتن پىك] öz. is. “Izcuintepec / Ixcuintepec: Meksika’da Oaxaca Eyaleti’nde bir yerleşim”

U. 96b/1

Uşkusan [ئىشكوسان] öz. is. “Izcuçan / Izcuçan / Izucar de Matamoros: Meksika’da Puebla Eyaleti’nde bir şehir”

U. 94a/6

Uşrüşene öz. is. “Uşrüşene: Semerkand’ın doğusunda eski bir yerleşim”

U. 74a/15

Uşmūn bk. **Baħr-ı Uşmūn**

Baħr-ı U. 14a/14

Vakvaq bk. **Cezāre-i Vakvaq**

V. 8a/11

Cezāre-i V.+ ’da 7b/15

Varaşān öz. is. “Varsan: tarihî metinlerde Güney Azerbaycan’ın sınırı olarak kabul edilen Aras’ın güney yakasında kurulu tarihî bir şehir”

V.+ ’a 18a/3

Vāsīt öz. is. “Vasit: Irak’ta Bağdat’ın güneyinde bir şehir”

V. 73b/17, 139b/8, 140a/6

V.+ ’a 140a/16

Vāyil öz. is. “” [Metinde bir yer ismi gibi kaydedilse de metnin ilgili parçasının alıntulandığını tespit ettiğimiz *Ḳurṭubī’nin Kitābu’l- Memālik ve’l-Mesālik* eserinde: *على مفاط برستان بحر سواحل على ثم ترك بلاد الصقالية برجان ببلاد يمر ثم الشمال، يلي المذتاشد بيش جزائر أوائل إلى ويذتهى* olarak geçmektedir. Anlaşılabacağı üzere kaynak metinde Yedinci İklim’in *المذتاشد بيش جزائر* önlerinde (*avā’il*) son bulduğu anlatılmak istenmiş ancak Türkçe metne *Vāyil* isimli bir yer varmış gibi çevrilmiştir. Kaynak metinde geçen asıl yer ismi *المذتاشد بيش* ise şüpheli okunmuş ve günümüzdeki yeri ve karşılığı da bulunamamıştır.]

V. 75b/1

Venedik öz. is. “Venedik: İtalya Yarımadası’nın kuzeybatısında tarihî bir şehir”

V. Körfezi 82b/7

Veraḳrus [ورفا رس، وراف رس] öz. is. “Veracruz: Meksika’da Atlas Okyanusu kıyılarında bir eyalet ve bu eyaletin merkezi” bk. **Veraḳras**

V. 109b/1

V.+ ’da 109b/10

Veraḳras [ورافرس] bk. **Veraḳrus**

V.+ ’a 97a/7

V.+ ’dan 86b/5, 97a/8

V. Limanı’na 121a/13

Yapana [يابانه] bk. **Panama**

Y. 52a/7

Ye’cūc öz. is. “Kur’an’da ve Tevrat’ta da bahsi geçen bir kavim. Orta Çağ’da yaşayan Müslüman coğrafyacılar eserlerinde bu kavmin yurtlarını Kuzeydoğu Asya’da konumlandırmışlardır.”

Y. 24b/7

mesākin-i Y. 24b/14

Sedd-i Y. 12b/2

Bilād-ı Y.+ ’dan 17b/15, 74b/6

şimāl-ı Y.+ ’dan 75a/15

Yehūd öz. is. “Yahudi”

ķavm-ı Y. mişāl 103b/13

Yemāme öz. is. “Yemame: Arap Yarımadası’nın Necid bölgesinin Hacr merkezli yöresi”

Y. 73b/6

Yemen öz. is. “Yemen: Arap Yarımadası’nın güneybatısında bir ülke”

Y. 79a/7

akya-ı Y. 81a/12

Arz-ı Y. 73a/16, 79a/13

Baħr-ı Fārs ve Y. 11b/14

Bilād-ı Y. 73b/3

tuḥaf-ı Hicāz ve Y. 81b/7

Arz-ı Y.+ ’de 79a/14

Arz-ı Y.+ ’den 79b/2

Y.+ ’dür 77b/14

mülük-ı māziye-i Y.+ ’dür 27a/2-3

Yenbu öz. is. “Arap Yarımadası’nda Kızıl Deniz kıyısında bir liman şehri”

Y. 79b/4
Y.+ 'da 80b/12
Yeñi Dünya *öz. is.* “Yeni Dünya: Amerika ana karaları”
Y.+ 'da 88a/17
Y.+ 'dan 130b/6
Yeñi Galya [غالا يه يه کی] *öz. is.* “Yeni Galiçya / Nueva Galicia: Günümüzde Meksika'nın Zacatecas, Colima, Jalisco, Nauarit ve Aguascalientes toprakları üzerinde XVI. yy.ın ortalarına doğru kurulmuş bir İspanyol krallığı”
Y. 100b/4
Yeñi Garnāṭa [غرناطة يه کی] *öz. is.* “Granada: Nikaragua'da İspanyolların inşa ettiği bir hisar”
Y. 46a/4-5, 99b/6
Yeñi İspanya [اسپانيا يه کی] *öz. is.* “Yeni İspanya / Nueva España: XVI. yy.da İspanyollar'ın Yeni Dünya'da kurduğu dört genel valilikten ilki olan ve merkezi olarak Aztek toprakları üzerine kurulmuş olanı”
Y. 27b/13
Y.+ 'ya 86b/3, 130a/13
Yeşil Burun [بوروں يه شل] *öz. is.* “Yeşil Burun Takımadaları: Atlas Okyanusu'nda Afrika açıklarında bir ada takımı”
Y. 40a/12, 130b/5-6
Y.+ 'a 89a/3
Y.+ 'uñ 130b/9
Yetaḳ [يە تاق] *öz. is.* “Tiac: XVI. yy.da bir Maya kasabası” [Günümüzdeki yeri belirlenemedi. Yasuncabil ve Nito yakınlarında bir yer olduğu anlaşılmaktadır.]
Y. 97b/12
Yonbır du Ryoḳ [يە ونە بردری وژ] *bk. Nonbır de Ryoḳ*
Y. Limanı'na 52a/5-6
Yuḳaṭan Cezīresi [سب جزیره یه وقتان] *öz. is.* “Yucatan: Meksika'da Atlas Okyanusu kıyılarında bulunan bir yarımada” *bk. Yuḳṭan*
Y.+ 'ne 130a/13
Yuḳṭan [طانبوق] *bk. Yuḳaṭan Cezīresi*
Nāḫıye-i Y. 90a/10
Yūnān *öz. is.* “Yunan”
lisān-ı Y.+ 'da 25b/2
ṭā'ife-i Y.+ 'dan 79a/4
Yuvend / Yuned Deñizi [يە ونە دېڭىزى] *öz. is.* “Yunt Denizi / Kısaraklar Körfezi / El Golfo de Las Yeguas: Atlas Okyanusu'nun İber Yarımadası ile Kanarya Adaları arasında kalan kısmı” [Bu yer adlandırması da yanlış hareketlendirmenin bir sonucudur. Yerin ismi İspanyolca aslı olan El Golfo de Las Yeguas / Kısaraklar Körfezi'nin Türkçeye aktarımı olan Yund Deñizi olmalıydı. Zira yund, yabancı kısarak sürüsüne denir.]
Y. Deñizi 131a/7
Zāb *bk. Nehr-i Zāb*

Nehr-i Z. 140a/5
Zafār *öz. is.* “Zafār / Zufar: Umman'ın güneyinde Hint Okyanusu kıyısında tarihî bir şehir”
Z. 73b/1
Zāmeynī *öz. is.* “Ramni / Rami: Orta Çağ Müslüman coğrafyacıların Sumatra Adası'na verdikleri ad”
Z. 7b/7
Zānc *bk. Cezīre-i Zānc*
cānib-i Z. 25b/7
Cezīre-i Z.+ 'dur 7a/8
Zang *bk. Baḫr-ı Vazang*
Baḫr-ı Z.+ 'dur 83a/5
Zebīd *öz. is.* “Zebid: Yemen'in batısındaki ovada bulunan tarihî bir şehir”
sevāḫil-i Z. 79a/6
sāḫil-i Z.+ 'uñ 78b/4
Zebīr *öz. is.* “Zebir: Mısır'da Süveyş yakınlarında bir yer”
Z. 80a/8
Zenc *öz. is.* “Zenci, Sudanlı / Etiyopyalı”
ba'z-ı ṭavā'if-i Z. 77a/14
Baḫr-ı Z. 12a/6
Bilād-ı Z. 12a/6
eṭrāf-ı Z. 72a/17
akāṣī-i Bilād-ı Z.+ 'e 78a/9
Zenebi't-Timsāḫ *öz. is.* “Buḫayretü't-Timsāḫ / Timsah Gölü: Mısır'ın İsmailiye şehri yakınlarında bir göl”
Z. 80a/2
Zenu [زنو] *öz. is.* “Zenu / Sinu: Kolombiya'da bir bölgenin, bu bölgede yaşayan yerli halkın ve buradaki ırmağın adı.”
Z. 55a/11
Zeyla *öz. is.* “Zeyla: Somali'de Aden Körfezi'ne kıyısı olan bir kasaba”
Z. 78a/17
Zimbubon Cezīresi [سب جزیره زم بوبون] *öz. is.* “Isle de Cimbubon / Cinbonbon Adası: Filipinler'e yakın bir ada” [Günümüzdeki adı belirlenemedi.]
Z.+ 'ne 63a/7-8
Zuḳālḳ *öz. is.* “Cebelitarık Boğazı”
Z. 83b/3
Z.- ı Sebte 59b/5
Z.- ı Sebte'den 33a/3, 71a/16
Zulumāt *bk. Baḫr-ı Zulumāt*
Baḫr-ı Z. 26a/2

3.4. HAYVAN VE BİTKİ ADLARI DİZİNİ

- abnūs** *Ar., is.* “abanoz ağacı”
şecer-i a. 32a/7
- ‘ades** *Ar., is.* “mercimek”
‘a. mişāl 41a/15
- ağnām** *Ar., ç. is.* “koyunlar”
zebel-i a. 141b/11
a.+ a 137a/9
a.+ ı 129a/5, 137a/10
a.+ ından 125a/2
- āhū** *Far., is.* “ceylan, karaca, maral, geyik”
ā. 58a/8, 91a/7, 101b/8, 101b/11
ā. derisinden 58a/7
ā.+ lar 129a/4
ā.+ ları 57b/12
ā.+ larınıñ 132a/12
ā. postları 57b/14-15
ā.+ ya 56a/9, 57b/8
ā.+ yı 59a/10
- alkıtrās** [القطراس] *İsp., is.* “alcatraz: pelikan
(*Lat.* Pelicanus)”
a. 138a/5
- amrūd** *Far., is.* “armut”
a. 41a/6
varağ-ı a. 135a/12
a.+ a 119b/13, 139a/13
şekl-i a.+ da 60b/11
a. kadar 56b/12
- arıka** [أريكة] *Malayca > Port., is.* “areca / sarı
hurma veya altın kamışı hurma: Güney
Asya’ya özgü bir tür palmye (*Lat.* *Dypsis
lutescens*)”
a. 60b/11
- aşma** [أشمة] *T., is.* “asma, üzüm asması (*Lat.*
vitis)”
a.+ larda 38b/16
- āt** *bk. at*
ā. 47b/7, 57b/3, 103a/13
ā.+ a 62a/8, 96a/16
semerlü ā.+ a 131b/12
ā.+ ından inüp 114a/7
- at** *T., is.* “at” *bk. āt*
a. 93a/14, 1e02a/6, 109b/16, 120b/6
- avāl** *Ar., is.* “el-avāl: ispermeçet balinası (*Lat.*
Physeter macrocephalus)” [*Hint-Avrupa
dillerinde: whale (İng.), vñēla (Gücerat)*]
a. 12a/11
- ayonokli** [ایونو کلی] *Na. > İsp. > İt., is.*
“ayotochtlı: armadillo (*Lat.* *Dasypodidae*)”
ayrıca bk. varṭani
a. 67a/7
- ayu** *bk. beyāz ayu*
beyāz a.+ lar 92a/1
- āyu** *T., is.* “ayı”
ā.+ lar 131b/5
ā.+ ları 92a/5
- ayva** [ایوا] *T., is.* “ayva”
a. kadar 91b/4
a. kipi 52b/6
- bādām** *Far., is.* “badem”
mağz-ı b.+ ı 119a/7
- bağday** *bk. buğday*
b. ekdiler 56a/13
- bağl** *Ar., is.* “katır”
b. 126b/1
- baqām** *Ar., is.* “baklagillerden sıcak ülkelerde
yetişen ve odunundan kırmızı boya çıkarılan
bir cins ağaç (*Lat.* *Haematoxylum
campechianum*)” *bk. baqamm*
b. 7b/10, 39b/14, 55b/10, 56a/2
şecer-i b. 40a/6-7, 43b/1
- baqamm** *bk. baqām*
b. 89a/17
- baqar** *Ar., is.* “1. sığır 2. buffalo, Amerikan
bizonu”
b. 103a/4, 126b/1
lağm-ı b. 52a/10
zebel-i b.+ dan 103a/1
b.+ dandur 103a/15
b.+ ları 103a/3
b. mişāl 44a/3-4
b.+ uñ 102b/13
- balık** [بلیغ] *T., is.* “balık”
b. 44b/4
b.+ a 47b/11
b. dişi 54b/7-8
- balsam** *Yun. > Ar., is.* “balsam ağacı: ilaç ve
parfüm üretiminde kullanılan reçinensi,
kokulu göknar cinsi bir ağaç (*Lat.* *Myroxylon
balsamum*)”
b. 91a/15-16, 100a/11
- balyana** [بالینا] *İt., is.* “balina: ada balığı,
kaşalot (*Lat.* *balaena mysticetus*)”
b. 59b/14
- barağ** [باراق] *T., is.* “siyah tüylü köpek”
b.+ lar 132b/6
- bāz** *Far., is.* “doğan, şahin”
b.+ lar 116a/4
- bebr** *Far., is.* “pars, leopar (*Lat.* *Felis pardus*)”
b. 116a/7
- belesān** *Far., is.* “pelesenk ağacı” *krş. balsam*
duhn-ı b. 43b/4
- besbāse** *Ar., is.* “rezene (*Lat.* *Foeniculum
vulgare*)”
b. 135a/5
- bevva** *Ar., is.* “bevva: Güneydoğu Asya’ya
özgü bir ceviz türü (*Lat.* *Myristica*)”
ceviz-i b. 135a/5
- beyāz ayu** *T., b. is.* “kutup ayısı (*Lat.* *Ursus
maritimus*)”
b. +lar 92a/1
- biṭṭih** *Ar., is.* “karpuz, kavun”
b. 102b/6
b. mişāl 53a/10, 61a/2, 139a/14

- birinc** *Far.*, is. “pirinç, çeltik”
b. 60b/15, 62b/6
- buğday** [بَغْدَاي] *T.*, is. “buğday” *bk.* **buğday**
b. 38a/10, 56a/14, 127b/7
b.+ dan 127b/8
b. eküp 127b/7
b. gibi döküp 44b/8
Mısır b.+ ı 44b/10
b.+ ları 40b/2
- bukalemün** *Yun.* > *Ar.*, is. “bukalemun, kaya keleri (*Lat.* *Chamaeleo chamaeleon*)”
b. 129a/12
mişāl-ı b. 4b/17
- büm** *Ar.*, is. “baykuş”
b. mişāl 131b/10
- buyori** [بُورِي] *İsp.* > *İt.*, is. “beori: tapir (*Lat.* *Tapirus*)”
b. 131a/17
- bülbül** *Far.*, is. “bülbul”
b. 138b/3
b.+ leri 138b/12
- cāmūs** *Ar.*, is. “su sığırı, camız”
c.- ı mağz 62b/6
kadr-ı c.+ da 7a/15
- cavana** [جَوَانِه] *Ta.* > *İsp.*, is. “iwana / yuana: iguana (*Lat.* *iguana*)”
c. 132a/16
- ceviz** *Ar.*, is. “ceviz”
c. 64a/14
c.- i bevva 135a/5
c.- i hindī 64b/15
c.- i rümī kadar olup 56b/10
c.- i rümī kadar 50b/9
- cirikalı** [قِرَالِي جَرِي] *İsp.* > *İt.*, is. “gerifalte: akdoğan, aksungur kuşu”
c. 137b/2
- çınār** *Far.*, is. “çınar ağacı”
şāh-ı ç.+ a beñzer 89a/9
- dābbetü’z-zenād** *Ar.*, b. is. “misk kedisi”
[*Doğrusu dābbetü’z-zebād*]
d. 7a/15
- dār-ı çinī** *Far.*, b. is. “tarçın” *bk.* **dārçinī**, **ṭārçinī** **ṭār-ı çinī**
d. 57a/1, 62a/7, 64a/4
- dārçinī** *bk.* **dār-ı çinī**, **ṭārçinī** **ṭār-ı çinī**
d. 89b/1
- decāc** *Ar.*, is. “tavuk”
şayd-ı d. 133a/6
beyza-ı d. kadar 138a/17
- defne** *Yun.* > *Ar.*, is. “defne”
d. 64b/4
d. evrākı 123b/1
d. mişāl 62b/8
- ebkār** *Ar.*, ç. is. “sığırlar”
e.+ uñ 102a/17
- enār** *Far.*, is. “nar meyvesi”
dıraht-ı e. 64a/15, 135a/9
dıraht-ı e.+ a 44b/17
- encir** *Far.*, is. “incir meyvesi”
e. 119b/10
- erik** [اَرِك] *T.*, is. “erik”
e. 102b/6
- erneb** *Ar.*, is. “tavşan”
e. 57a/10, 101b/8, 101b/10
e. boylu 133a/3
e.+ ler 35a/8
- esb** *Far.*, is. “at”
e. 126b/1
e.- i murāda binmediler 87b/7
- esed** *Ar.*, is. “aslan”
e. 52a/8
- fār** *bk.* **fāre**
f. mişāl 35a/8
- fāre** *Ar.*, is. “fare” *bk.* **fār**
f. 126b/2, 133a/5
- fāretü’l-misk** *Ar.*, b. is. “misk faresi”
f. 7a/15
- feres** *Ar.*, is. “at, beygir”
f. 103a/7
- fıstık** *Ar.*, is. “fıstık”
f. mişāl 52b/10-11
- fil** *Ar.*, is. “fil”
f. 44a/1, 62b/6
f.+ e 61b/4
f.+ i 7a/16
hortum-ı f. kipi 53b/3
f.+ lere 62a/17
f. yüki 62b/1
- funduk** *Ar.*, is. “fındık”
f. kadar 56b/9
- gendüm** *Far.*, is. “buğday”
g. 62b/7, 127b/5, 129a/15
- gestuvene** [كِسْتُونِه] *İt.*, is. “testudine: kaplumbağa” [*Metinde anlatılan canlı deniz kaplumbağasıdır.*]
g. 141a/9
- günlük** [كُونْدُك] *T.*, is. “günlük ağacı (*Lat.* *Liquidambar styraciflua*)”
g.+ ler 91a/14
g. kıt‘ası 91a/14-15
- galipaves** [غَالِيْ پَاوِس] *İt.*, is. “gallopavo: hindi”
ğ. 35a/9
- ganem** *Ar.*, is. “koyun, keçi”
ğ. 126b/17
ğ. mişāl 65b/9, 67a/9, 91a/8
- ğnav** [غَنَاف] *Aravak* > *İsp.* > *İt.*, is. “guava / guayaba / guaiaba: anavatani Amerika olan ve yaklaşık yüz türü bulunan bir meyvenin ağacı (*Lat.* *psidium*)”
ğ. 52b/8
- Hind tavuğı** [هِنْدِي تَاوُغِي] *T.*, is. “hindi”
H. 53a/17
- hirre** *Ar.*, is. “dişi kedi”
vahşī h.+ ler 132a/2-3
h. mişāl 67a/14
- hayye** *Ar.*, is. “yılan”
h. 66b/16
h. mişāl 62b/9
- har** *Far.*, is. “eşek”
h. 62b/7

ḥarāṭis Ar., is. “solucan” [*Doğrusu ḥarāṭīn*]
ḥ. + ı 58a/1

ḥargūş Far., is. “tavşan”
ḥ. 126b/17
riş-i ḥ. + dan 118b/13
ḥ. + lar 56b/16

ḥarnūb Ar. > Far., is. “keçi boynuzu meyvesi”
şekl-i ḥ. 7b/10

ḥarūf Ar., is. “erkek kuzu veya tay”
lahm-ı ḥ. + dan 132a/1

ḥayzerān Far. > Ar., is. “bambu, Hint kamışı
(Lat., Bambusoideae)” bk. **ḥiyezrān**
ḥ. 7b/10

ḥenāzīr Ar., ç. is. “domuzlar”
kirede ve ḥ. + a meşḥ olup 87b/14

ḥinā Ar., is. “kına”
ḥ. 59a/8

ḥiyār Ar., is. “hıyar, salatalık (Lat., cucumis
sativus)”
ḥ. 38a/8
ḥ. kipi 53a/8

ḥiyārşenber Ar. + Far., b. is. “Hint hıyarı
(Lat., cassia fistula)”
ḥ. 48b/17
dıraht-ı ḥ. 43b/1

ḥiyezrān bk. **ḥayzerān**
ḥ. 89b/1

ḥoros [خروس] Far., is. “horoz”
ḥ. 45a/9
ḥ. + ları 135a/1
ḥ. mişāl 137b/15

ḥuffāş Far., is. “yarasa”
ḥ. mişāl 7a/14

ḥurmā Far., is. “hurma”
ḥ. 53a/12, 55b/5, 61a/8
ḥ. ağacından 47a/13
ḥ. + dan 60b/16
līf-i ḥ. + dan 45b/8
varaḥ-ı ḥ. + dan 60a/4
ḥ. + lar 91b/4
dıraht-ı ḥ. + yı 61a/1

iccāş Ar., is. “armut, erik”
i. - ı zerd 52b/15

igde [إد] T., is. “iğde”
i. + ye 141a/4

‘ineb Ar., is. “üzüm”
‘i. 102b/6, 119b/14
‘i. + āsā 64b/5, 123b/2
‘i. + den 123b/3
‘i. mişāl 61a/8

‘inebi’l-kelb Ar., is. “it üzümü (Lat., Solanum
nigrum)”
‘i. + den 65a/12

inek [إنيك] T., is. “inek” [*Metinde kelime
tapiri tanımlamak için kullanılmıştır.*]
i. + lerūñ 53b/2

kabak [ق] T., is. “kabak”
k. 38a/8, 39a/17, 101b/13
yābis k. 61a/4
k. + dan 45b/3

kabalocero [رو ق بالوجه] İt., is. “cagnuolo
leggiero: tembel hayvan (Lat., Folivora)”
k. 133a/13

kāfur Ar., is. “kafur ağacı ve bu ağaçtan elde
edilen aromatik koku”
k. 7b/6, 7b/10, 134b/4, 135a/4
dıraht-ı k. 7a/17
mā’-i k. 7b/5

kāḳūle Ar., is. “kakule: zencefilgillerden
Hindistan, Seylan ve Endonezya’da yetişen,
büyük yapraklı ve ıtırılı bir bitki” bk. **kāḳulī**
k. 135a/5

kāḳulī bk. **kāḳūle**
dıraht-ı ‘ūd k. + den 32a/7-8

kamış [ق امش] T., is. “kamış”
k. + dan düzüp 54b/7

kaplan [ق پلان] T., is. “kaplan”
k. + a 131a/13

karanfil Ar., is. “karanfil” bk. **karanfl**
k. 60a/17, 62b/1, 62b/6, 64a/4,
64a/13, 64b/3, 64b/5, 64b/17, 135a/4
k. + e 63b/11

karanfl bk. **karanfil**
k. 45a/1

karınca [ق رنجه] T., is. “karınca”
k. + lar 46b/16

kaşab Ar., is. “kamış, saz”
k. 128b/13
k. - ı mezbūr 128b/16
k. + dan 128b/15

kaşabu’s-sükker Ar., b. is. “şeker kamışı”
k. 38a/12-13, 48b/17

katır [ق كاتر] T., is. “katır”
k. 53b/3

kavākoş [ق واقوش] Ta. > İsp. > İt., is.
“goaconax: balsam ağacı”
k. 43b/3

kavun [ق فاون] T., is. “kavun”
k. 38a/8

kaz [ق كاز] T., is. “kaz”
k. 115b/3
k. + dan 138a/6
k. + ı 67a/3
k. + lar 67a/2
siyāh k. + lar 56a/16

kebābe Ar., is. “Java biberi / Sumatra biberi
(Lat., piper cubeba)”
k. 135a/5

kebūter Far., is. “güvercin”
k. 44b/16
k. + lerūñ 45a/2

keklik [ق كك] T., is. “keklik (Lat., perdix)”
k. + leri 138a/16

kelb Ar., is. “köpek”
k. 126b/1
cüşse-i k. + de 131b/11-12
cüşse-i k. + den 132a/3-4
k. + i 131b/2

kelem Far., is. “lahana”
k. 127b/12

kestāne Yun., is. “kestane (Lat., castanea vulgaris)”

k. 132a/14, 139a/15
varaḡ-ı k.+ ye 43a/10

kettān Ar., is. “keten”

k. 101a/10
k. bezi 63b/12
k. bezini 62b/15
k.+ dan 118b/14

ķirede Ar., ç. is. “primatlar”

ķ.+ si 132a/5
ķ. ve ḥenāzira meşh olup 87b/14

kilāb Ar., ç. is. “köpekler”

k.+ a 65b/8
selāsil-i k.+ ı 7b/14

kirpi [كرپى] T., is. “kirpi”

k. 67a/10

ḡoda inforfata [فلاته فو وده] İt., is. “coda inforcata, fregata kuşu (Lat. Fregata magnificens)”

ḡ. 137b/8

ḡoḡos [قو ووس] İsp. > İt., is. “cocos: Hindistan cevizi (Lat., cocos nuciferas)”

ḡ. 61a/2

ḡokuyos [قو وويوس] Ta. > İsp. > İt., is. “cocuyos / cocuyo / cocuy: ateş böceği (Lat., pyrophorus)”

ḡ. 43b/5, 43b/12

ḡoz Far., is. “ceviz”

ḡ. ağacı 52b/3

kurki [كوركي] Yerli Dillerinden > İsp. > İt., is. “churcha: keseli sıçan (Lat. Didelphis virginiana)”

g. 133a/2

ḡurūd Ar., ç. is. “maymunlar”

ḡ. 67a/6

kurūm Ar., ç. is. “bağ kütükleri, üzüm asmaları”

neḡil-i k. ve eṣcār 21a/6

ḡuṡun Ar., is. “pamuk”

ḡ. 43b/1

laḡlaḡ Far. > Ar., is. “leylek”

siyāh l.+ lar 138b/9
l.+ lardan 138b/9

limon [ليمون] (?), is. “limon”

l. 62a/11

luḡa [لوقا] Ta. > İsp. > İt., is. “yuca / yucca / yuka / luca: manyok da denilen Güney Amerika ve Karayip Adaları’na özgü bir bitki”

l. 44b/11

ma’danos Yun., is. “maydanoz”

m. ve marol 38a/6-7

māḡi Far., is. “balık”

m. 12a/12, 57a/14, 138a/12
keşret-i m. 92a/4
m.- yi mezbūra 12a/17
dendān-ı m.+ den 57b/11
m.+ ler olur 56a/15
m.+ ler 61a/11, 141a/13
m.+ leri 92a/6

m. olur 59b/15

māḡiyan Far., is. “tavuk”

m. 101b/8, 133a/7, 137b/16
ḡāne-i m.+ a 133a/12
m.+ dan 129a/13
m.+ ı 125a/2
m. mişāl 36a/14, 66b/16, 137b/12

mamey [مامى] Ta. > İsp. > İt., is. “mamey: Orta Amerika’ya özgü kayısıya benzeyen tropikal bir meyve (Lat., Mamea americana)”

m. 139a/11

manḡulis [ماند قلس] Ta. (?) > İsp. > İt., is. “manglares / mangrov: gelgit sonucu oluşan haliçlerde, tuzlu bataklıklarda ve çamurlu kıyılarda sık ormanlar oluşturan bazı ağaç ve çalı türleri (Lat., Rhizophora)”

m. 105a/2

mār Far., is. “yılan”

m.- ı ejdergünlar 7a/16
m.+ a 132a/17
m.+ lar 116a/8
m. mişāl 131b/13

marol Yun., is. “marul (Lat., Lactuca Sativa)”

m. 127b/11
ma’danos ve m. 38a/6-7

mayıs [مايس] Ta. > İsp. > İt., is. “mahiz / maiz: mısır (Lat., Zea Mays)”

m. 44b/7, 65b/7, 100a/11-12, 101b/13
m.+ dan 100a/12
m. eküp kaldururlardı 51b/2
m.+ uñ 44b/13

maymūn Ar., is. “maymun”

m. 118b/10, 132a/7
beyāz m.+ lar 7a/16

ma’z Ar., is. “keçi”

m.- ı deştī 59a/15

mekes Far., is. “sinek”

m. 138b/16

mercūmek Far., is. “mercimek (Lat., lens esculanta)”

m. ḡadar 51a/15, 55b/1

metla [متله] (?) > İsp. > İt., is. “metal / metl: Maguey, liflerinden faydalanılan bir bitki (Lat. Agave americana)”

m. 101b/8

mıṡır buḡdayı T., is. “mısır bitkisi” ayrıca bk.

mayıs

m. 44b/10

mūr Far., is. “karınca” bk. **mūrçe**

m.+ lar 132b/2

mūrçe bk. **mūr**

m. 54a/8

m.+ lerdür 131b/11

murḡ Far., is. “kuş”

m. 53b/1, 99a/12, 137b/3, 138a/5, 138b/3

şütür-i m. 59a/15, 59b/14

toḡm-ı m. 66b/17

m.- ı ‘aḡl-ı tayyār 4b/11

m.- ı ḡāpük 137b/8

m.- ı hōşhīrām 35a/10
m.- ı mezbūr 32a/1, 138a/8, 138a/13,
139a/4
m.- ı mezbūrī 138a/4
m.- ı mezbūrūñ 138b/1, 138b/6
m.- ı saķālar 67a/4
m.+ lar 40b/16, 116a/9
m.+ ları 138a/14
m. mişāl 61a/11, 141a/13
murğān *Far.*, *ç. is.* “kuşlar”
eşķāl-ı m. 118b/5
m.- ı hōşelhān köşe köşe 108a/8
m.- ı hōşelhān 108a/7
riş-i m.+ dan 48a/4
murğ-şikārī *Far.*, *b. is.* “avcı kuş, yırtıcı kuş”
m.+ ler 116a/4
namayis [نمایس] *Ta.* > *İsp.* > *İt.*, *is.* “mamais:
mamey, Orta Amerika’ya özgü kayısıya
benzeyen tropikal bir meyve (*Lat.*, *Mammea*
Americana)” ayrıca bk. **mamey**
n. 52b/3
negerey [نري نه] *İsp.*, *is.* “jaguar (*Lat.*,
panthera onca)”
n. 131a/11
ney *Far.*, *is.* “kamış”
n.+ den 57b/11
n.+ ler 58a/1, 60b/13, 104a/12
ğālīz ve dīrāz n.+ ler 140b/17
nobal [نوبال] *Na.* > *İsp.* > *İt.*, *is.* “nopal: Hint
inciri, kaynanadili (*Lat.* *opuntia vulgaris*)”
n. 119b/4
nohūd *Far.*, *is.* “nohut”
n. 55b/1, 62a/7
n. kadar 38a/12, 44b/9, 51a/3
notli [نوتلي] *Na.* > *İsp.* > *İt.*, *is.* “nuchtli /
nochtli: kaktüs yemişi, Frenk inciri, Hint
inciri” ayrıca bk. **nobal**
n. 119b/9
nu‘ām *Ar.*, *is.* “deve kuşu”
bıyız-ı n. kadar 12a/9
oğlak *T.*, *is.* “oğlak”
o. 115b/4
oni [اوني] bk. **ovabo**
o. 141a/2
ovabo [اوابو] *Karinja & Ta.* > *İsp.* > *İt.*, *is.*
“jobo / yobo / hobo (*Lat.* *Spondias mumbin*)”
bk. **oni**
o. 52b/15
öküz [اوکوز] *T.*, *is.* “öküz”
ö. başı 43b/16
ördek [اوردک] *T.*, *is.* “ördek”
ö. 67a/9
peleng *Far.*, *is.* “kaplan”
p. 116a/7
p.+ leri 132a/15
penbe *Far.*, *is.* “pamuk”
p. 88b/3, 94a/7, 95a/1, 101b/8,
111a/12, 111a/14, 118b/3, 135b/4
p.+ den düzüp 139a/4
p.+ den kaçtan 46a/17

p.+ den 39b/14, 54b/14, 58a/7, 67b/3,
90a/15, 123b/10, 126b/4
p.+ ler 102a/8
peykuti [پي قوتي] *İt.*, *is.* “picuti / tukan:
tropik iklime özgü, iri gagasıyla dikkat çeken
bir orman kuşu (*Lat.*, *Ramphastidae*)”
p. 138b/3
piyāz *Far.*, *is.* “soğan”
p.+ āsā 61a/3
reyāhīn *Ar.*, *ç. is.* “reyhanlar”
r. ve ezhār 21a/7
reyhān *Ar.*, *is.* “reyhan”
varaķ-ı r. 135a/9
şabr *Ar.*, *is.* “sarısabır, aloe vera”
ş.- ı Soķoṭrī 78b/14
sāc *Ar.*, *is.* “sac ağacı (*Lat.*, *Tectona grandis*)”
haşeb-i s. 32a/7
saķā [سقا] (?), *is.* “saka kuşu”
murğ-ı s.+ lar 67a/4
sammūr bk. **samūr**
s. 133a/4
samūr *Ar.*, *is.* “samur, sansargillerden bir
hayvan (*Lat.*, *martes zibellina*)” bk. **sammūr**
culūd-ı s. 91b/15
şandal *Ar.*, *is.* “sandal ağacı (*Lat.*, *santalum*
album)”
ş. 135a/5
sāz *Far.*, *is.* “kamış, saz”
s. ve şaman 66b/7, 115b/15
s. ve şamandır 65b/5
sebu‘ *Ar.*, *is.* “yırtıcı hayvan”
s.- ı miķdām 131a/11-12
semek *Ar.*, *is.* “balık” bk. **semk**
s. 55b/5, 94b/14, 103a/5, 104a/14,
117b/13, 138a/14
s.- i mesfūruñ 12a/14
‘aẓm-ı s.+ dūr 116a/17
semk bk. **semek** (?)
s. ve Simāk 20b/16
semen *Far.*, *is.* “yasemin”
s. 119a/1
senā *Ar.*, *is.* “sinameki (*Lat.*, *Cassia*)”
s. 89a/17
senānīr *Ar.*, *ç. is.* “kediler, kedigiller”
s. 7a/13
s.- i mezbūrenūñ 52a/12
s.- i vaḥşıyye 52a/11, 67a/6
sentil [سند تل] *Na.* > *İsp.* > *İt.*, *is.* “centli:
mısır bitkisi” ayrıca bk. **mayıs**
s. 111b/10
serv *Far.*, *is.* “servi”
s. 105a/2
dīraht-ı s. 59b/13-14
dīraht-ı s.+ den 96b/16-17
s. kaçına 128a/14
s. kipi 117a/15
s. mişāl 52b/9, 105a/3
şığır [صغر] *T.*, *is.* “manda, öküz, inek gibi
hayvanlarım ortak adı” [7b/8’deki kullanım
için ilgili yerdeki dipnota bakılmalıdır.]

ş. 47b/7
 ş.+ lar 102a/11
 ş. mişāl 7b/8
şīb *Far.*, *is.* “elma”
 şekl-i s.+ de 45b/13
 s. kipi 53a/8
sibā‘ *Ar.*, *ç. is.* “yırtıcı hayvanlar”
 me’kel-i s. ederüz 122a/10
 sā’ir-i s.+ dan 116a/7
siñek [سكك] *T.*, *is.* “sinek”
 s.+ ler 139a/9
sinnūr *Ar.*, *is.* “kedi”
 s. 67a/8
sülük [سلوك] *Far.*, *is.* “sülük (*Lat.*, *Hirido medicinalis*)”
 s. 45a/5
şağva [شاغوه] *Na.* > *İsp.* > *İt.*, *is.* “jagua ağacı (*Lat.*, *Genipa americana*)”
 ş. 140b/1
şa‘īr *Ar.*, *is.* “arpa”
 ş. 127b/5
şalgām *Far.*, *is.* “şalgam”
 ş. mişāl 44b/11
şebpere *Far.*, *b. is.* “yarasa”
 ş.+ ler 54a/1
şeftālū *Far.*, *b. is.* “şeftali”
 ş. 52b/6
 varaḡ-ı ş.+ dur 135a/12
şīr *Far.*, *is.* “aslan”
 ş. 116a/7, 131a/12
 ş.+ e 103a/12
 ş.+ ler 129a/4
 ş.+ leri 57b/12
şütür *Far.*, *is.* “deve” *bk. üstür*
 ş. 103a/13
 ş.+ e 137a/16
 ş.+ i 125a/1
 senām-ı ş. kipi 103a/5
 ş. mişāl 137a/10
şütür-i murğ *Far.*, *b. is.* “deve kuşu (*Lat.*, *Rhea pennata pennata*)”
 ş.- 59a/15, 59b/14
tarul [تارول] *İt.*, *is.* “sardalya balığı (*Lat.*, *Sardina pilchardus*)”
 t. 138a/12
tavuk [تافوق] *T.*, *is.* “tavuk”
 t. 116a/5
 Hind t.+ ı 53a/17
temāsıḡ *Ar.*, *ç. is.* “timsahlar”
 t.- ı Nıl 18a/13
teys *Ar.*, *is.* “teke, erkek keçi”
 t. 103a/8
timsāḡ *Ar.*, *is.* “timsah”
 t.+ lar 18a/13, 104b/11
tīn *Ar.*, *is.* “incir”
 varaḡ-ı t. 45a/4
turb *Far.*, *is.* “turp”
 t. 127b/10
turnc *bk. turunc*
 t. kadar 38b/15

turunc *Far.*, *is.* “turunç, acı portakal (*Lat.*, *Citrus avrantium amara*)” *bk. turnc*
 t. çiçeği 53a/5
tut *Far.*, *is.* “dut (*Lat.*, *Morus*)”
 t. 102b/6
ṭār-ı çinī *Far.*, *b. is.* “tarçın” *bk. ṭārçinī, dār-ı çinī, dārçinī*
 t. 60a/17, 62b/6, 64a/13-14, 64b/17
ṭārçinī *bk. ṭār-ı çinī, dār-ı çinī, dārçinī*
 t. 45a/1, 123b/1
 t.+ ye 35a/14
ṭarı [طاری] *T.*, *is.* “darı”
 t. 60b/15
ṭavşancıl [طوشاندیل] *T.*, *is.* “tavşancıl kuşu”
 t. 137b/1
 t. kadar 137b/3
ṭāvūs *Yun.* > *Ar.*, *is.* “tavuş kuşu”
 t. 137b/12
 t.- ı cilvenümündür 31b/17
 laḡm-ı t.+ dan 35a/11
ṭūṭī *Far.*, *is.* “dudu, papağan kuşu”
 t. 64b/17, 138b/10
 t.+ ler 35a/3, 36b/15, 53a/15
ṭuyūr *Ar.*, *ç. is.* “kuşlar”
 t. 46a/15, 63b/17, 94b/17, 129a/10, 129a/12
 aḡbār-ı t. 137b/1
 ba’z-ı t. 141a/17
 envā’-ı t. 34a/6
 mişāl-ı t. 7a/12
 terbiyyet-i t. 115b/16
 riş-i t.+ dan 54b/14, 118b/3, 118b/5, 135b/4
 t. gibi 49a/3
 t.+ ı 89b/12
‘ūd *Ar.*, *is.* “öd ağacı”
 ‘ū. 135a/4, 135a/10
 ‘ū.+ dur 135a/15
 ‘ū.- ı a’lānuñ 135a/8
 dıraḡt-ı ‘ū. kākūliden 32a/7-8
‘uṣfūrcuḡ *Ar.* + *T.*, *is.* “sinek kuşu (*Lat.*, *trochilus*)”
 ‘u.+ lar 138b/15
usūd *Ar.*, *ç. is.* “aslanlar”
 u. 67a/6
üstür *bk. şütür*
 ü. 62b/6
 ü.- i mādē 131b/1
üzüm [اوزم] *T.*, *is.* “üzüm”
 ü.+ ler 38b/16
vaḡvaḡ [واق واق] (?), *is.* “meyvelerinin kız biçiminde olduğu iddia edilen efsanevi bir ağaç”
 v. 7b/12
varṭani [ورطانی] *İt.*, *is.* “bardati: armadillo (*Lat.*, *Dasypodidae*)” *ayrıca bk. ayonokli*
 v. 131b/11
vişne [وشنه] *Bulg.*, *is.* “vişne”
 v. 59b/13
vuyāḡan [ويافان] *Ta.* > *İsp.* > *İt.*, *is.* “waiacan

/ guayacan bitkisi (*Lat.*, *Guaiacum officinale*)”

v. 89b/10

yabo [يَابُو] *Ta.* > *İsp.* > *İt.*, *is.* “hobo / jobo
(*Lat.*, *Spondias mombin*)”

y. 53a/4

yarasa [يَارَسَا] *T.*, *is.* “yarasa”

y.+ y1 89b/13

yaruma [يَارُومَا] *Mayaca* (?) > *İsp.* > *İt.*, *is.*
“yaruma: Orta Amerika ülkelerinde yetişen bir
bitki (*Lat.*, *Cecropia peltata*)”

y. 45a/4

zafādı *Ar.*, *ç. is.* “kurbağalar”

z. 52a/16

za‘ferān *Ar.*, *is.* “safran bitkisi (*Lat.*, *Crocus
sativus*)” *bk. zağferān*

z. 59a/7

levn-i z.+ da 35a/5

zağferān *bk. za‘ferān*

z. 64a/13

zenbūr *Far.*, *is.* “eşek arısı, arı”

qadr-ı z.+ da 132b/1

z.+ lar 139a/6

zencebīl *Ar.*, *is.* “zencefīl”

z. 60b/3, 60b/15, 62b/1, 62b/7,
64a/13, 64b/17

zeytūn *Ar.*, *is.* “zeytin”

z.

kışrı

64b/4-5

SONUÇ VE ÖNERİLER

KİC, konusu ve içeriği itibarıyla Tarihî Türkiye Türkçesinin edebî ürünleri arasında özel bir yere sahiptir. Eserin içeriğinde kaynak olarak kullandığı Arapça metinlere çoğu yerde atıfta bulunulmuştur. Ancak eserin ana konusu olan Yeni Dünya'nın keşfi ile ilgili kısımları hangi eserlerden aktardığına ilişkin bilgi içermemektedir. Eser üzerine ciddi bir doktora tezi yapmış olan Amerikalı tarihçi T. D. Goodrich bu kaynakları çalışmasında belirlemiştir. Ancak bir dil çalışması yapmadığı için İspanyolca metinleri esas almıştır ve İspanyolca eserlere atıf yapmıştır. Biz bu çalışmada esas aldığımız nüshadaki dil verilerinden hareketle müellifin daha çok İspanyolca ana metinlerin İtalyanca çevirilerini *KİC* için kaynak olarak kullandığını tespit etmiş bulunuyoruz.

Metnin dizini çıkarılırken Yeni Dünya'nın keşfini aktaran bölümlerde yer alan kişi, yer, hayvan ve bitki adları için sık sık İtalyanca ve İspanyolca kaynaklara başvurmak durumunda kaldık. Bu sırada Türkçe metindeki kişi, yer, hayvan ve bitki adlarının pek çoğunun imlasında ciddi hatalar yapıldığını ve bu kelimelerin bazen tanınmaz hâle getirildiğini tespit ettik. *İnceleme* bölümünde *İmla Hataları* alt başlığında bu hatalar ele alıp değerlendirdik.

Metinde yer alan *Yeni Dünya*'ya ait kişi, unvan, yer, hayvan ve bitki adlarında imla hataları görüldüğü gibi çok sayıda ses değişiklikleri de söz konusudur. XVI. yy. İspanyol ve İtalyan imla-telaffuz ilişkilerinin Türkçedeki görünüşleri de yine mercek altına alınıp tablollaştırıldı. Buna göre bahsi geçen alıntılar Türkçeye çoğu kez kaynak dildeki telaffuza uygun biçimde aktarılırken bazen de Türk ses düzenine uydurularak aktarılmıştır.

Metinde bazı biçim birimlerin imlasında hem tabanlarda hem de eklerde ikili biçimler olduğu görüldü. Ayrıca Arap harfli yazıda kendisinden önceki veya sonraki harfe bitleştirilerek yazılması esası bakımından bazı eklerin imlasında bazen aykırılıklar gösterdiği görüldü.

Arapça ve Farsça alıntılarının bazılarının imlasına harekelendirmeyle bazılarının ise doğrudan harf eksiltme ile müdahale edildiği görüldü.

Metindeki imlanın elverdiği ölçüde Türkçe kelimelerin tamamının taban ve eklerinde kalınlık-incelik uyumuna uyduğu, bu kurala aykırılık bulunmadığı; düzlük-

yuvarlaklık uyumunun ise hâlâ düzensiz olduğu görüldü.

Orta hacimli bir eser olarak tanımlayabileceğimiz *KİC*'in metni kendi içerisinde hem imla hem de ses değişiklikleri bakımından pek çok ikilikler içermektedir. Bunlar arasında Türkçe kelimelerde başta bulunan /a/ sesinin medli ve medsiz yazımı, *açık e ~ kapalı e ~ i* meselesi, Türkçe kelimelerde /ı/ sesinin hemze ile gösterilmesi, aynı kelimenin ünlülerinin metnin değişik yerlerinde ikilik gösterdiği bazı örnekler bulunması sıralanabilir.

Metinde Türkçe, Arapça ve Farsça çoğul yapma kurallarına uyulduğu görülmekle beraber Türkçede sayısı bildirilen isimlere çoğul ekinin getirilmemesi kuralına aykırı bir örnek de görülmüştür: *otuz 'aded tūtīler*.

Batı Türkçesi yazı dilinin teşekkülünden önce Orta Asya'da kullanılan Ortak Türk yazı dilinde {-dIn} biçiminde görülen ayrılma durumu ekinin XVI. yy.ın son çeyreğinde bağımsız bir birim olarak değilse de bir zarf-fiil eki olan {-mAdIn} içerisinde kalıplaşmış vaziyette arkaik bir unsur olarak devam ettiği görülmektedir. Benzer bir durum fiil çekiminde birinci tekil kişi eki olan ve yerini çoktan kendisine eş başka bir biçim birime bırakan {-in} ekinde ve vasıta durumu eki {-(I)n}'da da görülmektedir. Bu üçü bizim metinden tespit edebildiğimiz eskil (arkaik) bağımlı biçim birimlerdir. Bunların yanında *ergür-* fiili de artık Osmanlı Türkçesi için eskil bir biçim olarak yalnızca bir yerde kullanılmış ve yerini başka biçim birimlere bırakmıştır.

Metindeki sayı adlarından yirminin *yigrimi* biçiminde yazımı vardır. *Yigrimi* biçimi Osmanlı Türkçesi metinlerinde azdan az görülen bir kullanım olmasına karşın metnimizde tamamıyla bu biçim kullanılmıştır.

Bazı biçim birimlerin olağan anlamlarının dışında anlam yüklenerek tür ve görev değiştirdiği anlaşılmıştır.

Metinde *Arapça / Farsça isim veya isim soylu kelime + Türkçe yardımcı eylem* yapısında kurulmuş eylemler ile Arapça ve Farsça eylemsiler çok sayıda kullanıldığı için Türkçenin güçlü ve zengin yapım eki varlığının kullanımının kısmen zayıf olduğu görülmüştür.

İtalyanca kaynaklardan Yeni Dünya ile ilgili çok sayıda söz bazen olduğu gibi bazen Türk ses birimlerine uydurularak bazen de yanlış imla ile bambaşka

görünümde olmak üzere Türkçeye aktarılırken bazılarının ise Türkçeye çevrilerek aktarıldığı da gözlenmiştir.

(Amerika Yerli Dilleri) > (İspanyolca) > İtalyanca yoluyla Türkçe metne gelen çok sayıdaki hayvan ve bitki isminden *mısır* ve *hindi* karşılığında olanların Türkçeye uyarlandığı ve halk arasında Türkçe isimlerinin yaygınlık kazanmış olduğu metindeki anlatımdan anlaşılmaktadır.

Metinde Arapça ve Farsça kelimelerin çoğunlukla kök dildeki anlamlarıyla kullanıldığı, Türkçede kazandığı anlamlara göre de kullanıldığı görüldü.

Türkçe kelimelerin ise yan anlam, mecaz anlam ve çok anlamlılık bakımından yeni anlamlar kazandığı görülmüştür. Metinde çok sayıda Türkçe, Arapça ve Farsça kelime, kelime grubu ve bağımlı biçim birimlerle oluşturulan yapıların anlam denklikleri söz konusudur. Hatta aynı cümle içinde aynı anlama gelen farklı dillerden kelimelerin kullanıldığı dahi görülebilmektedir.

Bazı yer isimlerinin yazımında, muhtemelen müstensih kaynaklı olan, iki harekelilik gözlenmektedir. Bunun nedeninin müstensih yabancısı olduğu yer isminin telaffuzu konusunda tereddüt yaşaması olduğu anlaşılmaktadır.

Metinde yalnızca bir atasözüne rastlanırken bir kısmı bugün de küçük değişikliklerle kullanılan, bazıları bugünkü anlamından tamamen farklı olan, bir kısmı ise artık kullanımdan düşmüş ve hatta tarihî metinlerde dahi rastlanmayan çok sayıda deyim bulunmaktadır. Metin deyimler bakımından zengin sayılır. Aynı şekilde yine Türkçenin ifade gücünün bir göstergesi olan ikilemeler de metinde farklı yapılarda ve çok sayıda kullanılmıştır.

Metnin kaynaklarının Türkçe söz dizimine ve söz varlığına etkisi; çeviri teknikleri bakımından Türkçe metnin kaynak metinlerle karşılaştırmalı incelenmesi; yazarın çeviri esnasında metne müdahaleleri, eksiltme ve eklemeleri çalışmamızın kapsamı dışında tutuldu. Bunlarla beraber metnin İngilizce, Fransızca ve Farsça çevirilerinde kaynak dil olarak Türkçenin söz varlığı, söz dizimi bakımından bu dillere etkisi gibi konular ile İngilizce, İtalyanca (XVI. yy) ve Arapça (kaynakların çoğunun telif tarihleri dikkate alınarak IX-XIII. yy), Farsça (XVIII. yy) ve Fransızca (XVIII. yy) dillerinin tarihî metinlerine hâkim araştırmacılar tarafından kaynak metin olarak Türkçe metnin hedef dillerdeki yansımalarının çalışılması bu çalışmamızı da

tamamlayıcı nitelikte çalışmalar olabilir.

Çalışmamız boyunca bizi zorlayan ve çalışma süremizin uzamasına neden olan bir eksik olarak gördüğümüz, metnimizin Arapça, İspanyolca ve İtalyanca kaynakların çoğunun hâlâ Türkçeye kısmi veya tam çevirilerinin yapılmamış olması da fikrimizce hem Türk tarihçiliği hem Türk dilciliği açısından kayıptır. İnsanlık tarihinin dönüm noktalarından biri olan Amerika kıtalarının Avrupalılarca keşfi serüvenini ele alan bu ilk el kaynakların Türkçeye tam ve doğru bir çevirisi sonraki çalışmalar için de çığır açıcı olacaktır düşüncesindeyiz.

KAYNAKÇA

- ‘Aṭāī, N. (2017). *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik*. (S. Donuk, Dü.) İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Adamovic, M. (2014). *Floransalı Filippo Argenti'nin Notlarına Göre (1533) 16. Yüzyıl Türkçesi*. (A. Merhan, Çev.) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ahmed Abdo Shaban, S. H. (1987). *Türkiye Türkçesi'nde Kullanılan Arapça Kelimeler Üzerinde Fonetik ve Morfolojik Bir İnceleme*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.
- Ahterî, M. M.-K. (2017). *Ahterî-yi Kebir*. (H. A. Kırkılıç, & Y. Sancak, Dü) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ak, M. (2013). XVI. Yüzyılda Osmanlı Coğrafyacılığı ve Haritacılık . *Türk Deniz Ticareti Sempozyumu V* (s. 41-55). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.
- Akalın, & Halûk, Ş. (1995). Eski Anadolu Türkçesinde Cümle Başı Edatlarıyla Kurulmuş Cümleler. *Türk Dili*(518), 156-163.
- Akar, A. (2014). *Eski Anadolu Türkçesi Ders Notları I*. Muğla. <https://avesis.ktu.edu.tr/resume/downloadfile/mcosar?key=d60bc895-3157-4244-894f-c9f44457d8d7> adresinden alındı
- Akbayar, N. (1996). *Mehmed Süreyya Sicill-i Osmani*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Akçatepe, R. E. (2012). *Osmanlı'da Hattalık ve Hattatlar (XVI.-XVIII. Yüzyıllar*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Aksan, D. (2006). *Anlambilim*. Ankara: Engin Yayın Evi.
- Alan, E. (2017). Yeni Bir Belgeye Göre XVI. Yüzyılın İlk Yarısında Rumeli Medreseleri ve Müderrisleri. *Turkish Studies*, 12(1), 1-32.
- Alan, E., & Atçıl, A. (2018). *XVI. Yüzyıl Osmanlı Ulema Defterleri*. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları.
- Alcedo, D. A. (1789). *Diccionario Geografico-Historico de las Indias Occidentales o America* (Cilt V). Madrid: Manuel Gonzalez.
- Alcedo, D. A. (1812). *The Geographical and Historical Dictionary of America and the West Indies*. (G. A. Thompson, Çev.) Londra: J. Carpenter.
- Aloys Sprenger, M. D. (1841). *El-Mas'ûdî's Historical Encyclopedia*. Londra: W. H. Allen And Co.
- Andagoya, P. d. (1865). *Narrative of the Proceedings of Pedrarias Davila in the Provinces of Tierra Firme, or Castilla del Oro And of the Discovery of the South Sea and the Coasts of Peru and Nicaragua*. Londra: the Hakluyt Society.
- Anghera, P. M. (1912). *De Orbe Novo*. (F. A. MacNutt, Çev.) New York & Londra: G. P. Putnam's Sons The Knickerbocker Press.
- Anghiera, P. M. (1534). *Symmario de la Generale Historia De'l Indie Occidentali*.

Venedik: A. Pincio?

- Anglerii Mediolanensis, P. M. (1587). *De Orbe Novo*. Paris: D. Ioannis Bellouacensis.
- Argunşah, M., Sağol Yüksekaya, G., & Tabaklar, Ö. (2010). *Karahanlıca Harezme Kıpçakça Dersleri*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Arslan Erol, H. (2014). *Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine Anlam Değişimleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Asselbergs, F. G. (2004). *Conquered conquistadors : the Lienzo de Quauhquechollan, a Nahua vision of the conquest of Guatemala*. Boulder: the University Press of Colorado.
- Âşirefendizâde, M. H. (2018). *Ed-düerü'l-Müntehabâti'l-Mensûse fî Islâhi'l-Galatâti'l-Meşhûre [Yaygın Dil Yanlışları Konusunda Açık Seçik İnciler]*. (Y. Yılmaz, Dü.) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Attali, J. (1999). 1492 (2 b.). (M. A. Kılıçbay, Çev.) Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Babinger, F. (2004). *Müteferrika ve Osmanlı Matbaası*. (N. Kuran Burçoğlu, & M. Kiel, Çev.) İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Bakırcı, Selami; Çöğenli, M. Sadi. (2000). *Arapça Edatlar Sözlüğü*. Erzurum.
- Banguoğlu, T. (1986). *Türkçenin Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Baskakov, N. A. (2006). *Türk Dillerinin Tarihî-Tipolojik Sesbilimi*. (O. S. Karaca, & K. Koç, Çev.) İstanbul: Multilingual.
- Baykal, B. S. (1974). *Tarih Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Baykan, A. (2017). *Türkiye Türkçesinde İsimler Üzerine Bir Çok Anlamlılık İncelemesi*. Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Baysal, J., Keseroğlu, H. S., & Mengülerek, İ. (2010). *Müteferrika'dan Birinci Meşrutiyete Kadar Osmanlı Türklerinin Bastıkları Kitaplar 1729-1875 (2 b.)*. İstanbul: Hiperlink Yayınları.
- Baytop, T. (2007). *Türkçe Bitki Adları Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Benzer, A. (2009). *Türkçede Zaman, Görünüş ve Kiplik*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Berggren, J. L., & Jones, A. (2000). *Ptolemy's Geography*. Princeton: Princeton University Press.
- Binark, İ. (1981). Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi ve Kütüphane Koleksiyonları ile İstanbul Kütüphaneleri Hakkında Yerli-Yabancı Kaynaklar Bibliyografyası. *Vakıflar Dergisi*, 13, 717-743.
- Binark, İ. (1981). Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi ve Kütüphane Koleksiyonları ile İstanbul Kütüphaneleri Hakkında Yerli - Yabancı Kaynaklar Bibliyografyası. *Vakıflar Dergisi*(13), 714-743.
- Bîrûnî, e., & Ahmed, E. R. (2015). *Tahkîku Mâ li'l-Hind*. (A. İ. Yitik, Dü.) Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

- Bollard, J. K., Abate, F. R., Isaacs, K. M., & McKinzey, R. (1998). *Pronouncing Dictionary of Proper Names*. Detroit-Michigan: Omnigraphics.
- Bostan, İ., & Özbaran, S. (Dü). (2009). *Başlangıçtan XVII. Yüzyılın Sonuna Kadar Türk Denizcilik Tarihi*. İstanbul: Boyut Yayıncılık.
- Caferoğlu, A. (1968). *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Casale, G. (2010). *the Ottoman Age of Exploration*. Oxford University Press.
- Clauson, S. G. (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*. Oxford: Oxford University Press.
- Clavigero, F. S. (1787). *The History of Mexico*. (C. Cullen, Çev.) Londra: G. G. J. ve J. Robinson.
- Coester, A. (1925). Mexico or Mejico. *Hispania*(8), 109-116. <https://www.jstor.org/stable/331224> adresinden alındı
- Cortes, H. (2009). *the Fifth Letter of Hernan Cortes to the Emperor Charles V Containing an Account of His Expedition to Honduras*. (D. P. Gayangos, Çev.) New York: Cambridge University Press.
- Covarrubias y Orozco, S. d. (1611). *Tesoro de la Lengua Castellana o Español*. Madrid: Luís Sánchez.
- Crompton, S. W. (2005). *Ferdinand Magellan and the Quest to Circle the Globe*. Philadelphia: Chelsea House Publishers.
- Cubas, A. G. (2015). *Diccionario Geográfico, Histórico y Biográfico de los Estados Unidos Mexicanos*. Mexico: Instituto Nacional de Estadística y Geografía, Universidad Nacional Autónoma de México, Instituto de Investigaciones Históricas, El Colegio Nacional.
- Çağatay, S. (1948). Eski Osmanlıca'da Fiil Müştakları II Partisipler. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 5(2), 525-552.
- Çağbayır, Y. (2007). *Ötüken Türkçe Sözlük*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Çelebi, K. H. (2017). *Tezkiretü's-Şu'arâ*. (A. Sungurhan, Dü.) Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Çetin, E. (2005). Divanü Lügati't-Türk'teki Yiyecek İçecek Adları ve Bu Adların Türkiye Türkçesindeki Görünümleri. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(2), 185-200.
- Çulha, T. (2020). Bilinmeyen Bir Fâl-Nâme-Yıldız-Nâme: Metali'ü's-Sa'ade. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(70), 24-24.
- Davenport, J. (2006). *Juan Ponce de León and His Lands of Discovery*. Philadelphia: Chelsea House Publishers.
- Develi, H. (2018). *Osmanlı Türkçesi Grameri II*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Develi, Hayati. (2002). *Osmanlı Türkçesi Kılavuzu II* (2 b.). İstanbul.

- Develi, Hayati. (2003). *Osmanlı Türkçesi Kılavuzu I* (5 b.). İstanbul.
- Devellioğlu, F. Y. (2004). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat* (21. Baskı b.). Ankara: Aydın Kitaevi Yayınları.
- Díaz del Castillo, B. (2012). *The True History of the Conquest of New Spain*. (J. Burke, & T. Humphrey, Çev.) Indianapolis: Hackett Publishing Company.
- Diccionario de la Lengua Española*. (2021, 04 06). Real Academia Española: <https://dle.rae.es/gerifalte> adresinden alındı
- Diez, F. C. (1984). *An Etymological Dictionary of the Romance Languages; Chiefly from the German of F. Diez By TC Donkin*. Londra: Williams and Norgate.
- Dilçin, C. (2009). *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Doğan, E. (2011). Tarihî Türkiye Türkçesi Metinlerindeki 'Karmaşık Cümle' Örnekleri Üzerine. *Turkish Studies (Elektronik)*, 6(1), 985-988.
- Duman, M. (2008). *Makaleler: Eski Türkiye Türkçesinden Osmanlı Türkçesine*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Dworkin, S. N. (2018). *A Guide to Old Spanish*. New York: Oxford University Press.
- E., M. L., & Oudijk, M. R. (Dü). (2007). *Indian Conquistadors : Indigenous Allies in the Conquest of Mesoamerica*. Norman: University of Oklahoma Press.
- Ebü'l-Fidâ. (2017). *Ebü'l-Fidâ Coğrafyası (Takvimü'l-Buldân)*. (R. Şeşen, Çev.) İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Eco, U. (2015). *Efsanevi Yerlerin Tarihi*. (K. Akatay, Çev.) İstanbul: Doğan Kitap Yayınevi.
- Eden, R. (1885). *The First Three English Books on America: 1511-1555 AD: Being Chiefly Translations, Compilation, Etc.* . (E. Arber, Dü.) Birmingham: Turnbull & Spears.
- El-'Askerî, E. H. (2013). *Arap Dili'nde ve Kur'an'da Farklar Sözlüğü*. (V. Akdoğan, Çev.) İstanbul: İşaret Yayınları.
- El-Bekrî El-Ḳurtubî El-Endülüṣî, E. ' . (1992). *Kitābü'l-Mesālik ve'l-Memālik* (www.shamela.ws sürümü b.). Dāru'l-Ġarbi'l-İslāmî. 7 8, 2019 tarihinde alındı
- el-Bekrî, E. ' .-'. (1992). *El-Mesālik ve'l-Memālik*. Dāru'l-Ġarbi'l-İslāmî. 07 08, 2019 tarihinde <http://shamela.ws/index.php/book/23849> adresinden alındı
- El-Ḥamirî, E. ' .-M. (1980). *Kitābu'r-Ravzu'l-Mi'tār fî Ḥaberu'l-Aḳṭār*. (İ. 'Abbās, Dü.) Beyrut: Mü'essesetü Nāşır li's-Sikāfe. 02 17, 2021 tarihinde maktaba.org adresinden alındı
- Eliaçık, M. (2012). Osmanlı Arşiv Belgelerinde Kalıplaşmış Zarf, Sıfat, Edat vd. İfadeler. *Turkish Studies*, 7(3), 1123-1158.
- El-Ḳazvinî, Z. b. (2006). *Kitābu'l-'Acā'ibu'l-Mahlūkāt ve'l-Ġarā'ibu'l-Mevcūdāt*. (M. b. El-Ḳādî, Dü.) Kahire: Mektebetü'l-Saḳāfet'üd-Dīniyye.
- el-Saudi, S. M. (1582). *Metali'ü's-Sa'adet ve Yenabi'ü's-Siyadet*. Bibliothèque

- Ercilasun, A. B. (2008). La Enklitiği ve Türkçede Bir "Pekiştirme Enklitiği" Teorisi. *Dil Araştırmaları Dergisi*(2), 35-56.
- Ergene, O. (2014). Alıntı Sözcükler İçin Verilen Kaynak Dil ve Özgün Biçim Bilgileri Açısından Türkçe Sözlüklerin Karşılaştırılması. *Turkish Studies*, 9(3), 647-674.
- Ergin, M. (2011). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım Yayım Tanıtım.
- Er-Rusâfi, M. (2015). *Yabancı Ağzılı Konuşma Bozukluklarına Reddiye: Def'u'l-Hucne fi'rtidâhi'l-Lukne*. (M. Yıldız, Çev.) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ertane Baydar, A. S. (2016). "Ancak" ve "Yalnız" Kelimeleri Üzerine. *Türk Dünyası Dergisi İncelemeleri*, 16(11), 91-98.
- Evans, S. T. (2009). Aztec Palaces and Other Elite Residential Architecture. S. T. Evans, & J. Pillsbury içinde, *Palaces of the Ancient New World* (s. 7-58). Washington D. C.: Harvard University.
- Fazlıoğlu, İ. (2003). Osmanlı Döneminde 'Bilim' Alanındaki Türkçe Telif ve Tercüme Eserlerin Türkçe Oluş Nedenleri ve Bu Eserlerin Dil Bilincinin Oluşmasındaki Yeri ve Önemi. *Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları*, 151-184.
- Fiennes, J.-B. d. (1715). *Histoire du nouveau monde, c'est-à-dire des Indes occidentales*. İstanbul: Bibliothèque Nationale de France. <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b8415004j/f2.item> adresinden alındı
- Frati, C., & Henríquez i Carvajal, F. (1929). *El Mapa Más Antiguo de la Isla de Santo Domingo (1516) y Pedro Mártir de Angleria*. Firenze (Floransa): Leo S. Olschki.
- Gabain, A. V. (1988). *Eski Türkçenin Grameri*. (M. Akalın, Çev.) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gedizli, M. (2012). Türkçede Tek Şekilli ve Çok İşlevli Yapım Ekleri. *Turkish Studies*, 7(4), 3351-3369.
- Ghasemi, Y. (1997). *A Study on the Persian-Originated Borrowed Words in Modern Turkish In Terms of Morphology, Phonology and Semantics*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Ghobrial, J.-P. (2015). Stories Never Told: The First Arabic History of the New World. *Osmanlı Araştırmaları / The Journal of Ottoman Studies*(XL), 259-282.
- Golden, P., & Halasi-Kun, T. (Dü). (2000). *The King's Dictionary The Rasûlid Hexaglot: Fourteenth Century Vocabularies in Arabic, Persian, Turkic, Greek, Armenian and Mongol*. Leiden-Boston-Köln: BRILL.
- Gómara, F. d., de San Antón Múñon Chimalpain Quauhtlehuanitzin, D., & de Bustamante, C. (tarih yok). *Historia de las conquistas de Hernando Cortés*. la

testamentaria de Ontiveros. 1 17, 2021 tarihinde <https://books.google.com/books?id=iMYNAQAAMAAJ> adresinden alındı

- Gomara, F. L. (1554). *La Historia General Delas Indias*. Anvers: Casa de Iuan Steelsio.
- Gomara, F. L. (1554). *La Segunda Parte de La Historia General de Las Indias*. Anuers: Martin Nucio.
- Gomara, F. L. (1556). *La Historia Generale delle Indie Occidentali*. (A. d. Cravaliz, Çev.) Roma: Valeria, & Luigi Dorici.
- Gomara, F. L. (1564). *Historia di Don Ferdinando Cortes*. (A. d. Cravaliz, Çev.) Venetia (Venedik): Giouanni Bonadio.
- Gomara, F. L. (2007). *Historia de la Conquista de Mexico*. Caracas: Fundacion Biblioteca Ayacucho.
- Goodrich, T. D. (1968). *Sixteenth Century Ottoman Americana or A Study of Tarih-i Hind-i Garbi*. Colombia Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi.
- Goodrich, T. D. (1987). Tarih-i Hind-i Garbi: An Ottoman Book on the New World. *Journal of the American Oriental Society*, 107(2), 317-319.
- Goodrich, T. D., & Yurdaydın, H. G. (1985). Osmanlı Amerika Araştırmaları: XVI. Yüzyıla Ait Tarih-i Hind-i Garbi Adlı Eserin Kaynakları ile İlgili Bir Araştırma. *Belleten*, 49(195), 667-691.
- Gökçe, A. (1998). *Türkiye Türkçesinin Tarihî Sözlükleri*. Ankara: Kebikeç.
- Granados, R. G. (1995). *Diccionaria Biografico de Historia Antigua de Mejico*. Mexico: Universidad Nacional Autonoma de Mexico Instituto de Investigaciones Historica.
- Grandtner, M. M. (2005). *Elsevier's Dictionary of Trees: Volume 1: North America*. Elsevier.
- Grandtner, M. M., & Chevrette, J. (2013). *Dictionary of Trees, Volume 2: South America: Nomenclature, Taxonomy and Ecology*. Academic Press - Elsevier.
- Gužauskytė, E. (2014). *Christopher Columbus's Naming in the Diarios of the Four Voyages (1492–1504): A Discourse of Negotiation*. Toronto: University of Toronto Press.
- Gülensoy, T. (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü I (A-N)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gülensoy, T. (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü II (O-Z)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gülsevin, G. (1997). *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gülsevin, G. (2001). Türkiye Türkçesinde Birleşik Zarf-fiiller. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 125-143.
- Gülsevin, G. (2009). Eski Anadolu Ağzlarında Uzun Ünlüler Üzerine. *Dil Araştırmaları*(5), 39-56.

- Gülsevin, G., Turan, F., Kartallıoğlu, Y., Develi, H., & Duman, M. (2012). *XVI-XIX. Yüzyıllar Türk Dili*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Gültekin, M. (2006). Tarihî ve Çağdaş Türk Lehçelerinde Gelecek Zaman Ekleri Üzerine Bir Deneme. *TÜBAR*(XX), 33-59.
- Gümüşatam, G. (2019). [ve~ile] Biçimbirimlerinin Eş Değerlilikleri Üzerine. *Türkbilig*(37), 123-137.
- Güncel Türkçe Sözlük. (2021, 04 06). Türk Dil Kurumu: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- Gündoğan, Ş. (2018). *Osmanlı Türkçesinde Şimdiki Zaman İşaretleyicileri (XV.-XVIII. Yüzyıllar)*. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Gündüz, T. (2019). *Oğuz Kağan Destanı*. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Güngör, O. C., & Soysal, E. E. (2020). Türkiye Türkçesinde Farsça Kelimelerde Anlam Değişimleri. *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, VII(1), 141-201.
- Gürçay, L. (1968). *Gemici Dili*. İstanbul: T.C. Genelkurmay Başkanlığı Deniz Kuvvetleri Komutanlığı.
- Hagen, G. (2010). Katip Çelebi and Tarih-i Hind-i Garbi. *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 0(12), 101-115.
- Hallam, H. (1854). *Introduction to the Literature of Europe in the Fifteenth, Sixteenth and Seventeenth Centuries* (4 b., Cilt 2). Boston: Little, Brown, and Company.
- Hassig, R. (2006). *Mexico and the Spanish Conquest*. Norman: University of Oklahoma Press.
- Hatiboğlu, V. (1974). *Türkçenin Ekleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Hatiboğlu, V. (1981). *Türk Dilinde İkileme*. Ankara: Türk Dil Kurumu Tanıtma Yayınları.
- Heinen, A. M. (1982). *Islamic Cosmology A Study of Suyûti's al-Hay'a as-Sanîya fi'l-Hay'a as-Sunnîya*. Beyrut: Franz Steiner Verlag.
- Helms, M. W. (1979). *Ancient Panama Chiefs in Search of Power*. University of Texas Press.
- Hinz, W. (1990). *İslâm'da Ölçü Sistemleri*. (A. Sevim, Çev.) İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları.
- Hodge, F. W. (1912). *Handbook of American Indians North of Mexico* (Cilt 2). Washington: U.S. Government Printing Office.
- Hodivala, S. H. (1939). *Studies in Indo-Muslim History*. Bombay: [Yayıncı Bilgisi Yok].
- Horodowich, E., & Lia, M. (2017). *The New World in Early Modern Italy, 1492–1750*. Cambridge University Press.
- Hourani, G. F. (1975). *Arab Seafaring in the Indian Ocean in Ancient and Early*

Medieval Times. New York: Octagon Books.

Hubbard-Brown, J. (2005). *Hernando de Soto: and his expeditions across the Americas*. Philadelphia: Chelsea House Publishers.

Hunutlu, Ü. (2019). Türk Dilinde Çekim Edatlarının İsim Hâli Tercihleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 8(1), 133-158.

Hutton, R. (2015). *Medieval or Early Modern: The Value of a Traditional Historical Division*. Cambridge Scholars Publishing.

İbni'l-Verdî, S.-d. (2008). *Harîdetü'l-'Acâ'ib ve Ferîdetü'l-Ġarâ'ib*. (E. M. Zanâtî, Dü.) Kahire: Mektebetü's-Sikâfetü'd-Dîniyye.

İhsanoğlu, E. (2004). *Science, Technology and Learning in the Ottoman Empire Western Influence, Local Institutions and the Transfer of Knowledge*. Burlington: Ashgate, Variorum.

İlhami, D. (2019). Başlangıcından XVI. Yüzyıl Sonuna Kadar Türk İslâm Coğrafyacılığı (Ekoller, İsimler ve Eserler). *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 17(33), 9-40.

İmer, K., Kocaman, A., & Özsoy, A. S. (2011). *Dilbilim Sözlüğü*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

İnan, R. (2010). *'Acāibü'l-Mahlūkāt, Giriş, Transkripsiyon, İnceleme, Dizin, Sözlük*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

İnce, Y. (2017). *Tarihî Türk Lehçelerinde Ünsüzler*. Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.

İpek, B. (2005). Türk Dilinde Vasıta Hâli. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*(23), 63-97.

İşler, E. (1997). *Türkçede Anlam Kaymasına Uğrayan Arapça Kelime ve Kelime Grupları*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.

Kabadayı, O. (2007). *Eski Türkçe Gök Bilimi (Astronomi) Terimleri*. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Kanar, M. (2011). *Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: Say Yayınları.

Kara, F. (2009). Edat ve Zarf Üzerine Bazı Düşünceler. *Turkish Studies*, 4(3), 1281-1300.

Karaca, Z. (2014). *Kâtib Kemâl'in Kıssa-i Ashâb-ı Kehf Mesnevisi (Metin-İnceleme-Sözlük-Dizin)*. Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Karadoğan, A. (2001). Eski Anadolu Türkçesinde Yuvarlaklaşan Ekler. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 170-180.

Karahan, L. (2002). Anadolu'da Türk Yazı Dilinin Gelişimi. http://journals.manas.edu.kg/mjsr/oldarchives/Vol01_Issue02_2001/287-706-1-PB.pdf adresinden alındı

Karahan, L. (2012). Türkçede Bazı Ek ve Edatlarda "-n" Morfemi İle Ortaya Çıkan Varyantlaşma. B. Gül (Dü.) içinde, *Türk Moğol Araştırmaları Prof. Dr.*

- Tuncer Gülensoy Armağanı (s. 219-236). Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Kartallıoğlu, Y. (2011). *Klasik Osmanlı Türkçesinde Eklerin Ses Düzeni*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karttunen, F. (1992). *An Analytical Dictionary of Nahuatl*. Norman: the University of Oklahoma Press.
- Kâşgarlı, M. (2005). *Divânü Lugâti't-Türk*. İstanbul: Kocabalı Yayınevi.
- Kırmacı, Y. (2015). 16. Yüzyılda Sıra Dışı Bir Eser: Tarih-i Hindi Garbi. *IV. Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi (TLÇK) Bildiriler Kitabı* (s. 185-195). Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi.
- Kocaoğlu, T. (2003). Tarihi Türk Lehçeleri Metinlerinin Transkripsiyonlanmasında Kapalı é / i Meselesi. *Türk Kültürü*(483-484), 266-281.
- Koestler-Grack, R. A. (2005). *Hernando Cortés and the Fall of the Aztecs*. Philadelphia: Chelsea House Publishers.
- Kolomb, K. (2015). *Seyir Defterleri*. (S. Maden, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Koraş, H. (2008). Özbek Türkçesinde e- ve bol- Yardımcı Fiillerinin Birbirinin Yerine Kullanılması. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2), 141-150.
- Korkmaz, Z. (1992). *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2001). Türkiye Türkçesinde Fiil Çatısı Üzerine Görüşler. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 44(1996), 159-165.
- Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2010). "La" Pekiştirme Ek-Edatının Türkiye Türkçesi Ağızlarındaki Uzantıları ve -AlA Tekrarlama Ekinin Yapısı Üzerine. *Belleten*, 7-20.
- Korkmaz, Z. (2013). *Türkiye Türkçesinin Temeli Oğuz Türkçesinin Gelişimi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2018). *Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Köprülü, F. (1999). Millî Edebiyat Cereyânının İlk Mübeşşirleri. F. Köprülü içinde, *Edebiyat Araştırmaları* (s. 271-315). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Krämer, M. (2009). *The Phonology of Italian*. Norfolk: Oxford University Press.
- Lacoste, Y. (2014). *Coğrafya Her Şeyden Önce Savaş Yapmaya Yarar*. (S. Sezer, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Lajos, L. (2010). Türkçede Uzun Vokaller. *Türkiyat Mecmuası*(7), 82-94. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuturkiyat/issue/18514/195191> adresinden alındı
- Las Casas, C. d. (1570). *Vocabulario de las Dos Lengvas Toscana y Castellana*. Sevilla: Casa de Francisco de Aguilar.

- Lemprière, J. (1833). *Bibliotheca classica: or, A classical dictionary; containing a copious account of the principal proper names mentioned in ancient authors; with the value of coins, weights, and measures, used among the Greeks and Romans; and a chronological table* (Cilt 1). New York: G. & C. & H. Carvill.
- León-Portilla, M. (2001). *Cartografía y Crónicas de la Antigua California*. Mexico: Universidad Nacional Autónoma de México Instituto de Investigaciones Históricas.
- Levend, A. S. (1960). *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Li, Y.-S. (2004). *Türk Dillerinde Sontakılar*. İstanbul: Kebikeç Yayınları.
- Lokmacı, S., & Özdemir, R. (2019). *Târîh-i Yeñi Dünyâ Hadîs-i Nev*. İstanbul: Akıl Fikir Yayınları.
- Loudamy, R. R. (2007). *Cortes After the Conquest of Mexico Constructing Legacy in New Spain*. Wichita Falls: Oklahoma University Doktora Tezi.
- Mahmûd, T., & Hazai, G. (2017). *Târîh-i Ungurus Metin-İnceleme-Tıpkıbasım*. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.
- Maiden, M. (2013). *A Linguistic History of Italian*. New York: Routledge.
- Matthew, L. E. (2017). *Memorias de conquista : de conquistadores indígenas a mexicanos en la Guatemala colonial*. (M. Cruz, Çev.) Guatemala: Plumsock Mesoamerican Studies.
- McNeese, T. (2005). *Christopher Columbus and the Discovery of the Americas*. Philadelphia: Chelsea House Publishers.
- Mehmed Tahir, B. (2016). *Osmanlı Müellifleri* (Cilt 3). (M. A. Saraç, Çev.) Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.
- Mes'ûdî, E.-H. b.-H. (1938). *Et-Tenbîh ve'l-İşrâf*. (‘. ‘. Eş-Sâvî, Dü.) Kahire: Dâru's-Şâvî.
- Mes'ûdî, E.-H. b.-H. (2005). *Mürûcû'z-Zeheb ve'l Me'âdinü'l- Cevher* (Cilt 4). (K. H. Mer'î, Dü.) Beyrut: El-Mektebetü'l-'Asriyye.
- Mes'ûdî, E.-H. b.-H. (2005). *Mürûcû'z-Zeheb ve'l Me'âdinü'l- Cevher* (Cilt 2). (K. H. Mer'î, Dü.) Beyrut: El-Mektebetü'l-'Asriyye.
- Mes'ûdî, E.-H. b.-H. (2005). *Mürûcû'z-Zeheb ve'l Me'âdinü'l- Cevher* (Cilt 3). (K. H. Mer'î, Dü.) Beyrut: El-Mektebetü'l-'Asriyye.
- Mes'ûdî, E.-H. b.-H. (2005). *Mürûcû'z-Zeheb ve'l Me'âdinü'l- Cevher* (Cilt 4). (K. H. Mer'î, Dü.) Beyrut: El-Mektebetü'l-'Asriyye.
- Mesudî. (2004). *Murûc Ez-Zeheb*. (A. Batur, Çev.) İstanbul: Selenge Yayınları.
- Michel, A. (2012). *Orthographies in Early Modern Europe*. S. Baddeley, & A. Voeste (Dü). içinde Göttingen: De Gruyter Mouton.
- Miller, K. (1927). *Weltkarte des Idrisi vom Jahr 1154 n. Ch., Charta Rogeriana*. 06 19, 2020 tarihinde Library of Congress: <https://www.loc.gov/resource/g3200.ct001903/?r=0.108,0.105,0.116,0.047,0>

adresinden alındı

- Mountjoy, S. (2005). *Francisco Coronado and the Seven Cities of Gold*. Philadelphia: Chelsea House Publishers.
- Mountjoy, S. (2005). *Francisco Pizarro and the Conquest of the Inca*. Philadelphia: Chelsea House Publishers.
- Mumcu, S. (2014). *Venedik Balyosu'nun Defterleri The Venetian Baylo's Registers (1589-1684)*. Venedik: Universita Ca' Foscari.
- Myers, K. A. (2007). *Fernández de Oviedo's chronicle of America : a new history*. Austin: the University of Texas Press.
- Nainar, S. M. (1942). *Arab Geographers' Knowledge of Southern India*. Madras: University of Madras.
- Naki, E. (2016). XVI. Yüzyılda Latin Amerika Gümüşünün Osmanlı-İspanyol Rekabetindeki İktisadi Rolüne Dair Bazı Düşünceler. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*(20), 229-247.
- Nemlioğlu, C. (2010). Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nin Nadir Eserlerinden "Kitab-ı İklim-i Cedid" (Yeni Bölgenin Kitabı). S. Şentürk, & V. Gülçek (Dü) içinde, *Beyazıt Devlet Kütüphanesi 125 Yaşında (1884-2009)* (s. 156-167). İstanbul: Beyazıt Devlet Kütüphanesi.
- Nicholls, S. (2009). *Paradise Found : Nature in America at the time of Discovery*. Londra: The University of Chicago Press.
- Nour Abdel Nour, H. M. (2019). Hâdis-i Nav veyâ Târîh-i Hind-i Ğarbî Mahtûţun Turkî Muşavir Lam Yasbağ Naşru. H. M. Nour Abdel Nour içinde, *Darâsât fî Fennu't-Taşvîru'l-'Usmânî* (s. 146-178). İskenderiye: Dar Al-Wafa Yayıncılık ve Basım.
- Okuyucu, C., Kartal, A., & Köksal, F. (2011). *Klasik Dönem Osmanlı Nesri*. İstanbul: Kesit Yayınlar.
- Oviedo, G. F. (1534). *Svmario de la Generale Historia De'l Indie Occidentali* (Cilt Libro Segunda). (P. M. Anghiera, Çev.) Venedik: A. Pincio?
- Oviedo y Valdez, G. F., & Davenport, H. (1923). The Expedition of Panfilo de Narvaez. *The Southwestern Historical Quarterly*(27), 120-139. 10 19, 2020 tarihinde <https://www.jstor.org/stable/30234884> adresinden alındı
- Oviedo, G. F. (1526). *Sumario de la Natural Historia de las Indias*. (J. Miranda, Dü.) Mexico - Buenos Aires: Fondo de Cultura Economica.
- Oviedo, G. F. (1959). *Natural History of the West Indies*. (S. A. Stoudemire, Çev.) The University of North Carolina Press.
- Ögel, B. (2010). *Türk Mitolojisi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Önler, Z. (1996). Türkçede -İA Zarf Eki. *Uluslararası Türk Dili Kongresi Bildirileri 1992* (s. 9-15). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları .
- Önler, Z. (2010). +(X)n Zarf Eki ve Kullanımı. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, 17(2), 143-155.

- Özdemir, M. (2021, 04 14). *EBÛ UBEYD el-BEKRÎ*. <https://islamansiklopedisi.org.tr/ebu-ubeyd-el-bekri> adresinden alındı
- Özkarcı, M. (1990). Eski Türkçe'de Kullanılan Mimârî Terimler 1. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*(9), 369-394.
- Özkarcı, M. (1991). Eski Türkçe'de Kullanılan Mimârî Terimler 2. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*(10), 298-323.
- Özkarcı, M. (1993). Eski Türkçe'de Kullanılan Sanatkâr Terimleri. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*(11), 432-451.
- Özkarcı, M. (1995). Eski Türkçe'de Kullanılan Dokuma ve Giyim Terimleri. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*(12), 289-344.
- Özkat, M. (2019). XVI. Yüzyılın Az Tanınan Bir Şairi: Emîr Hasan-zâde Su'ûdî (Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Mecmû'alarda Kayıtlı Şiirleri). *VI. Yıldız Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metin Bildiri Kitabı* (s. 127-145). İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü .
- Öztürk, Ö. (2012). *Yeni Dünyanın Keşfi: Tarih-i Hind-i Garbî Hadîs-i Nev (İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi R.1488) ve Resimleri*. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Özyurt, A., Temelkuran, T., & Yavuz, F. (1999). *Tarih-i Hind-i Garbi veya Hadis-i Nev - History of the West Indies Known as the New Hadith*. (T. Duran, Dü.) İstanbul: Tarihi Araştırmalar Vakfı.
- Parigi, d. B. (2015). *Söz Kitabı (Roma 1665) Türkçe-İtalyanca Sözlük*. (Y. Kartallıoğlu, Dü.) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Park, H. (2012). *Mapping the Chinese and Islamic Worlds*. New York: Cambridge University Press.
- Paşa, S. H. (2006). *İlm-i Sarf-ı Türkî*. (R. Toparlı, & D. Yücel, Dü) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Pocklington, R. B. (2018). La Toponimia Árabe en las Zonas de Habla Castellana y Catalana. *Actes de l'XI Jornada d'Onomastica / III Congrés de la Societat d'Onomastica* (s. 197-207). Valencia: Academia Valenciana de la Llengua.
- Pocklington, R. B. (2018). Toponimia Árabe de España 2: Nombres Propios Árabes y Bereberes en la Toponimia Andalusí. 3, 59-184.
- Podgorny, I. (2018). The Elk, the Ass, the Tapir, Their Hooves and the Falling Sickness: A Story of Substitution and Animal Medical Substances. *Journal of Global History*(13), 46-68. doi:10.1017/S1740022817000286
- Ptolemy, C. (1991). *The Geography*. (E. L. Stevenson, Çev.) New York: Dover Publications Inc.
- Rafinesque, C. S. (1836). *The American Nations* (Cilt 1). Philadelphia: Yazarın kendi neşriyatı.
- Ragep, F. J. (1993). *Naşîr al-Dîn al-Ṭūsî's Memoir on Astronomy (al-Tadhkira fî 'ilm al-hay'a)*. New York: Springer-Verlag.

- Ramvsio, B. (1606). *Delle Navigationi Et Viaggi*. Venedik: Appresso I Givnti.
- Redhouse, S. J. (1974). *A Turkish And English Lexicon*. Beyrut: Librairie Du Liban Beirut.
- Rıfat, M. M. (2013). *Mükemmel Osmanlı Sarfı*. (F. Tamkoç, Dü.) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Rıhtım, M., Abdullayev, N., Karaman, E., & Əsgərov, N. (2009). *Türk Kitabı Unudulan Tarix Dəyişdirilən Adlar*. Bakü: Qafqaz Universiteti Qafqaz Araşdırmaları İnstitutu.
- Rôme, D. d. (2019). *Soluzioni A Practical Grammar of Contemporary Italian*. Oxfordshire: Routledge.
- Sabev, O. (. (2014). The First Ottoman Turkish Printing Enterprice: Success or Failure? D. Sajdi içinde, *Ottoman Tulips, Ottoman Coffee* (s. 63-89). New York: İ.B. Tauris.
- Salan, E. (2015). {-mAGIn} Zarf-Fiil Eki Üzerine. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*(54), 71-84.
- Schamiloglu, U. (2004). The New World and its Impact on Turkic Lexicon and Culture. *Tyurkskaya i smejnaya leksikologiya i leksikografiya:(Sbornik k 70-letiyu Kenesbaya Musaeva)* (s. 231-250). içinde Institut Yazıkoznaniya Rossiyskaya Akademiya Nauk .
- Scholes, F. V., & Roys, R. L. (1968). *The Maya Chontal Indians and Acalan-Tixchel*. Norman: Oklahoma University Press.
- Schroeder, S. (. (2010). *Chimalpahin's Conquest: A Nahua Historian's Rewriting of Francisco López de Gómara's La Conquista de México*. Stanford University Press.
- Selvi, C. (2019). *Türkiye Türkçesinde Eylemler Üzerine Bir Çok Anlamlılık İncelemesi*. Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.
- Serebrennikov, B. A., & Gadjieva, N. Z. (2018). *Türk Yazı Dillerinin Karşılaştırmalı Tarihi Grameri*. (T. Hacıyev, & M. Öner, Çev.) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Sezgin, F. (2009). *İslam Uygarlığında Astronomi, Coğrafya ve Denizcilik*. İstanbul: Boyut Yayın Grubu.
- Sezgin, F. (2015). *İslam'da Bilim ve Teknik* (Cilt 3). (A. Aliy, Çev.) Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları.
- Smith, T. (2010). *Discovery of the Americas 1492-1800*. New York: Chelsea House, Infobase Publishing.
- Solís, A. d. (1724). *The history of the conquest of Mexico by the Spaniards*. (T. Townsend, Çev.) Londra: Woodward, T.; Hooke, J; Peele, J.
- Sönmez, N. (1997). *Osmanlı Dönemi Yapı ve Malzeme Terimleri Sözlüğü* . İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları.

- Stannard, D. E. (2005). *Amerika'nın Soykırım Tarihi*. (Ş. Bıyıklı, Çev.) İstanbul: Gelenek Yayınları.
- Strange, G. L. (2015). *Doğu Hilafetinin Memleketleri*. (A. Eskikurt, & C. Tomar, Çev.) İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Şenlik, A. Ş. (2014). Osmanlı Türkçesinin Öncü Bağlaçları Hakkında. *Fatih Sultan Mehmet İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*(4), 157-179.
- Şeşen, R. (1975). *İbn Fazlan Seyahatnamesi*. İstanbul: Bedir Yayınevi.
- Taniş, A. (1989). *Giovanni Molino'nun İtalyanca-Türkçe Sözlüğü ve Halk Türkçesi*. Ankara.
- Tekin, T. (1995). *Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı - Simurg Kitapçılık ve Yayıncılık.
- Tekin, T. (1997). *Tarih Boyunca Türkçenin Yazımı*. Ankara: Simurg Yayıncılık.
- Tekin, T. (2003). *Orhon Türkçesi Grameri*. İstanbul: Mehmet Ölmez.
- Tezcan, B. (2012). The Many Lives of the First Non-Western History of the Americas: From the New Report to the History of the West Indies. *Osmanlı Araştırmaları / The Journal of Ottoman Studies*(XL), 1-38.
- Tietze, A. (2002). *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı* (Cilt 1). İstanbul: Simurg Kitapçılık, Yayıncılık ve Dağıtım.
- Tietze, A. (2009). *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Sözlüğü*. Viyana: Österreichische Akademie der Wissenschaften.
- Tiken, K. (2004). *Eski Türkiye Türkçesinde Edatlar, Bağlaçlar, Ünlemler ve Zarf-Fiiller*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Timurtaş, F. K. (1978). *Osmanlı Türkçesi Grameri III*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Timurtaş, F. K. (2005). *Eski Türkiye Türkçesi XV. Yüzyıl Gramer-Metin-Sözlük*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Togan, Z. V. (1982). *Oğuz Destanı Reşideddin Oğuznâmesi, Tercüme ve Tahlili* (2 b.). İstanbul: Enderun Yayınları.
- Toparlı, R., Vural, H., & Karaatlı, R. (2007). *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Topdemir, H. G. (2002). *İbrahim Müteferrika ve Türk Matbaacılığı*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Tucker, G. R. (2011). *Place-Names, Conquest, and Empire Spanish and Amerindian Conceptions of Place in the New World*. Arlington: University of Texas Doktora Tezi.
- Tulum, M. (2011). *17. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tulum, M. (2014). *Osmanlı Türkçesine Giriş II*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

- Turan, F. (2000). Şeyhülislam Ebussuûd İmlâ Kuralları: Onaltıncı Yüzyılda Osmanlı İmlâsında Yerleşme Eğilimleri ve Bir Tepki. *İlmi Araştırmalar*(9), 221-238.
- Turan, F. (2001). *Eski Oğuzca Sözlük Bahşayış Lügati*. İstanbul: Bilimsel Akademik Yayınları.
- Türk, V., Arslan Erol, H., Gülsevin, G., Durgut, H., & Ceritoğlu, M. (2011). XIV-XV. Yüzyıllar Türk Dili. (V. Türk, & E. Boz, Dü) Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Türkay, C. (1999). *Osmanlı Türklerinde Coğrafya*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Unat, Y. (2000). Eski Astronomi Metinlerinde Karşılaşılan Astronomi Terimlerine İlişkin Bir Sözlük Denemesi . *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*(11), 633-696.
- Uzun, N. E. (2006). *Biçimbilim Temel Kavramlar*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1988). *Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilatı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Üstünoğlu, K. (2007). Yalın Durum Karmaşası. *Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları*(Spring / Bahar), 736-748.
- Üşenmez, E. (2006). *Karahanlı Türkçesi Sözlüğü*. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Üşenmez, E. (2013). *Eski Anadolu Türkçesinde Arkaik (Eski) Ögeler*. İstanbul: Akademik Kitaplar.
- Vardar, B., Güz, N., Huber, E., Senemoğlu, O., & Erdim, Ö. (2007). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- Vocabolario Treccani. (2021, 04 06). Treccani: <https://www.treccani.it/vocabolario/girifalco> adresinden alındı
- Wagner, R., & Wagner, H. R. (1924). Quivira, a Mythical California City. *California Historical Society Quarterly*, 3(3), 262-267.
- Wilkins, J. (2021). *Handwörterbuch des Altuigurischen Eski Uygurcanın El Sözlüğü*. Göttingen: Akademie der Wissenschaften.
- Wright, R. (2009). *Çalıntı Kıtalar Amerika'da Fetih ve Direnişin Beş Yüz Yılı*. (Ş. Süer, Çev.) İstanbul: Versus Kitap.
- Yağmur, Ö. (2015). Pietro Lupis Valentiano'nun İtalyanca-Türkçe Çeviri Yazılı Sözlüğünde Ses Olayları (1520-1527). *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*(6), 243-278.
- Yaniç, S. (2004). *Hâce Hatîb Mahmud Er-Rumî ve Harîdetü'l-'Acayib ve Ferîdetü'l-Garayib Tercümesi Eserinin Edisyon Kritik ve Tahlili*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.
- Yıldız Uslu, M. (2016). *Osmanlı Devleti'nin Yurtdışında Katıldığı Uluslararası Sergiler*. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Yılmaz, M. (1992). *Edebiyatımızda İslamî Kaynaklı Sözler*. İstanbul: Enderun Kitabevi.

Yupanqui, T. C. (2006). *History of How the Spaniards Arrived in Peru*. (C. Julien, Çev.) Indianapolis: Hackett Publishing.

Yükneki, E. A., & Arat, R. R. (1992). *Atabetü'l-Hakayık*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Zabeti Miandoab, N. (2018). Türk Dilinde Küçültme Kavramı ve Küçültme Ekleri (Modern Oğuz Lehçeleri ile Karşılaştırmalı Bir İnceleme). *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*(22), 213-237.

Zarate, A. d. (1555). *Historia del Descvbrimiento y Qoncvista del Peru*. Anvers: Casa de Martin Nucio.

Zarate, A. d. (1563). *Le Historie Dello Scoprimiento Et Qonvista Del Perv*. (A. Vlloa, Çev.) Vinegia (Venedik): Gabriel Giolito de Ferrari.

Zülfe, Ö. (2005). "Üsküf" Üzerine. *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 0(12), 167-190.

ÇALIŞMADA KULLANILAN ÇEVİRİMİÇİ SÖZLÜKLERİN GENEL AĞ ADRESLERİ

Almaany: <https://www.almaany.com/tr/dict/ar-tr/>

Diccionario de la Lengua Española: <https://dle.rae.es/>

Grande dizionario della lingua italiana: <http://www.gdli.it/>

Kâmûsu'l-Muhîd Tercümesi ve Vankulu Lügati: <http://www.kamus.yek.gov.tr>

Kubbealtı Lugati: <http://www.lugatim.com>

Online Etymology Dictionary: <https://www.etymonline.com/>

Oxford English and Spanish Dictionary, Thesaurus, and Spanish to English Translator: <https://www.lexico.com>

Ötüken Türkçe Sözlük : <http://www.otukensozluk.com>

Spanishdict : <https://www.spanishdict.com/>

Tarih ve Edebiyat Metinleri Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlüğü: <http://www.tebdiz.com>

The Arabic Lexicon: <http://arabiclexicom.hawramani.com>

The Nahuatl Dictionary: <https://nahuatl.uoregon.edu>

Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü: <https://sozluk.gov.tr>

Türk Dil Kurumu Genel Türkçe Sözlük: <https://sozluk.gov.tr>

Vajehyab: <https://www.vajehyab.com/>

Vocabolario Treccani: <https://www.treccani.it>

ÇALIŞMADA KİŞİ, UNVAN, ESER, YER, HAYVAN VE BİTKİ ADLARININ BELİRLENMESİNE VE DOĞRULANMASINA YÖNELİK KULLANILAN ÇEVİRİMİÇİ SAYFALAR

Ptolemy's Geography — Index of Places [Batlamyus'un *Coğrafya*'sındaki Yer Adları]:

https://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Gazetteer/Periods/Roman/_Texts/Ptolemy/place_index*/B.html

The Oviedo Project at Vassar, The Natural and General History of the Indies, Islands, and Mainland of the Ocean Sea: An English Translation [Vassar Üniversitesi Oviedo Projesi]: <https://pages.vassar.edu/oviedo/>

Encyclopædia Britannica [Britannica Ansiklopedisi]: <https://www.britannica.com/>
[Dizinlerde yer alan İtalyanca eserlerden alıntılanmış kişi, yer, hayvan ve bitki adlarıyla ilgili bilgilerde]

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/>
[Dizinlerde yer alan İslami kaynaklardan alıntılanan kişi, eser, unvan, yer, hayvan ve bitki adlarıyla ilgili bilgilerde]

